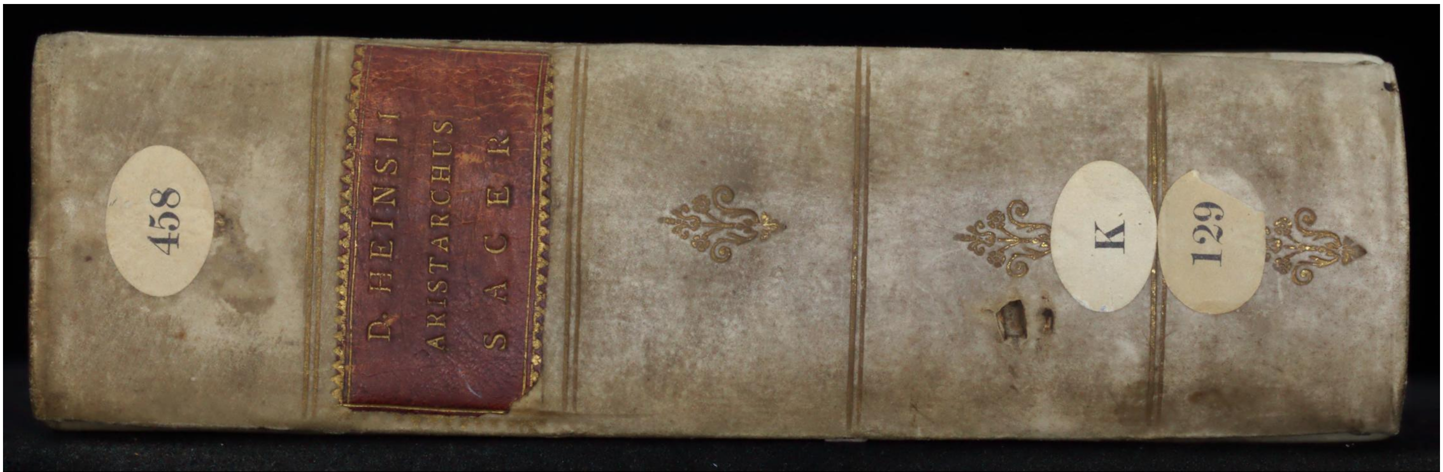
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

CCRX
Kw
56/3301 458 K 129

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

58 K 129

VS

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

CCRX

56/

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

58 K 129

VS

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ccR X
56/-
276

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

38775.

458 K 129

DANIELIS HEINSII

ARISTARCHVS SACER,

SIVE

ad Nonni in Iohannem Metaphraſin

EXERCITATIONES.

Quarum priori parte Interpres examinatur, poſteriori Interpretatio ejus cum Sacro Scriptore confertur: in vtraque S. Euangeliſtæ plurimi illuſtrantur loci.

Accedit Nonni & S. Euangeliſtæ contextus: tres item Indices; vnus Sylburgij in Nonnum Græcus; duo recentes in Ariſtarchum; alter Græcus, alter Latinus.

LVGDVNI BATAVORVM,
Ex Officinâ BONAVENTVRÆ & ABRAHAMI ELZEVIR. Academ. Typograph.
cIↄ Iↄc XXVII.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Reuerendo Clariſſimoque viro

DANIELI COLONIO,

Gallici Collegij Regenti dignißimo,

DANIEL HEINSIVS S.D.

QVo magis, Reuerende ac Clariſſime Coloni, literarum ac totius eruditionis dignitas & ſplendor, in judiciorum lance inclinat, atque ab aliis quæ vulgus æſtimat, quotidie præponderatur; eo magis nobis animus erigitur ad pulchra atque aſſurgit. Nam qui ante nihil præter ipſam mirabamur; nunc, adverſus ſæculum luctari, & ab eo ad poſteritatem provocare, glorioſius exiſtima-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

mus: neque quicquam magis dignum nobis arbitramur, quam vt eos qui vel ignorantia vel deſperatione cum præclaris ſtudijs experiuntur, quia ad pecuniarum admirationem aut ambitionem nati, immortalitatem famæ ſpernunt, curis ſuis relinquamus: alteros, vt numerent quæ habent, alteros, vt petant quæ non habent. ea tamen lege, vt cum faciem fortuna mutat, alteri non habeant quod numerent aut tractent, alteri non habeant quod eruditis amplius opponant. Eos vero ſolos quos in luce animus ad altiora natus collocauit, ad judicium de nobis admittamus. In quod te conſortium cum inter primos rara virtus tua & naturæ indoles reponat, ne deliberandum

qui-

quidem nobis videbatur, quis ex omnibus amicis noſtris, in hoc limine conueniendus nobis eſſet. Euênit autem, vt cum tu in Sacro hoc Euangeliſta totus eſſes, ego autem eum cum Interprete conferrem ac componerem, de locis plurimis frequenter ageremus. In quo ſummam æquitatem tuam admirati ſumus, cum amicum, qui, ad inſtar Euangelici catelli, micas legeret, non rejeciſti, nec quadrantem viduæ paupérculæ fauore indignum arbitratus es. Ea res perſuaſit nobis, vt hæc eadẽ, non ad ambitionem, ſed, vt debebamus, ac vt gratum par erat, tuo nomini inſcriberemus. Cujus cauſas longius non petam. cum præcipuam ac primam nemo erudi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

tùs apud nos ignoret. Amicitiam, quam a Parente optimo probiſſimoque hæreditariam accepi, annos plurimos ſanctiſſime inter nos tuemur. In qua, nihil præter ipſam & virtutis precium ſpectaui: quam non tantum diligenter colis, ſed propemodum abſcondis. Vt vix cuiquam aditus ad eam, niſi per familiaritatis pateat arcanum. quia fructum, non in aliena laude, ſed in conſcientiæ ſuffragio ac Dei gloria reponis. Ego autem tecum quidem hactenus, Vir amiciſſime, profeci, vt quæ in hominibus admiror, Deo ſolide aſſcribam: *Quid enim habes, o homo, quod non accepiſti?* Cæterum, qui Deo tribuit quod dedit, nihil illi demit qui accepit:

&

& commendat eum ſine inuidia, qui hoc agnoſcit. Quia prima virtus veſtra eſt humilitas non affectata. quæ, dum fugit gloriam, quod quidam veſtri ordinis præclare dixit, gloriam meretur. Vt virtutes quoque cæteræ, quæ præter hanc in te elucent, ſine inuidia a nobis commendari poſſint, quia hac potiſſimum excellis. Nam quid dicam pacis ſtudium, & ſingulare & admirandum, cui omnia a te poſtponi non ignorant, qui te mecum æſtimare didicerunt? Quid ingenuam ac nudam probitatem? quid candorem ſine fuco, pietatem ſine ambitione: quæ, cum iſta, affectatio aut ſuperſtitio, non male dicitur? Quid, quæ vos inprimis decet, lenitatem ani-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

mi ac moderationem? Quas vt Deo & naturæ debes, ita ratione ad habitũ paulatim provexiſti. Quibus effeciſti, vt quam optimam docendi in profeſſione veſtra viam omnes arbitrantur, moribus præires ijs quos docendos ſuſcepiſſes. Inter quos prudentiam præcipue admiramur: ita in te quidem comparatam, vt quæ alij affectant, libentiſſime declines, &, cum opus eſt, non imperite tractes. Porro cum præclarum ſit, non affectare quæ intelligas, præclarius auguſtiuſque eſt, intelligere quæ non affectes. quod vt ſummam, ita ſine æmulatione, admirationem parit. Itaque cum terminos, quos vobis Deus & profeſſionis veſtræ ratio præſcripſit, non excedas,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

illud quoque præſtas, vt in ijs quæ vitare ſoles, non impingas: neque minus interim ſimplicitatem Chriſtianam, quæ nonnunquam artibus externis, ex opinione quam de ea quidam conceperunt, oppugnatur, non illæſam modo ſerues, ſed, quod majus eſt, ſecuram jam in te effeceris. Quam dexteritatem ac ſolertiam, vt recte Dei Spiritus depingat, duo animalia conjungit. quorum alterum vt nunquam fallit, ita falli alterum non poteſt. Quem concurſum ac conjunctionem in Baptiſmo Chriſtiani veteres ſic requirebant, vt in nummis quoque expreſſerint. *Vera enim* (quod præclare ab Ambroſio monemur) *fides ab initiatis & ſimplicitas re-*

quiritur. ea tamen, quam requirit, qui columbam cum ſerpente junxit.

Cui coronæ ſunt corona Apoſtoli:
Quorum figura eſt in columbarum choro.

vt Paulinus loquitur. Nam quid eruditionem tuam dicam? quam cum ſumma laude præ te ferre poſſes, niſi ea omnia a quibus commendantur alij, modeſtia quam oſtentando commendare malles. Quid de eloquentia, ſed caſta illa ſimplicique, quæ vos decet? quam eadem laude & conſecutus es & alijs jam pridem contuliſti. Qui communicando tua hoc jam effeciſti, vt virtutes tuæ, aliorum eſſe cœperint, neque minus, quia eas tibi debent, tuo merito ſint tuæ.

Quotquot enim in hoc Belgio & alibi diſcipulos formaſti, tot præcones eloquentiæ ac eruditionis tuæ habes, qui autoritatem ſibi, ad exemplum tuum, inſtitutione tua & autoritate pepererunt. Vt, qui pertinaciter latere maluiſti, jam vbique præſens eſſe, vbique, quod pulcherrimum exiſtimo, audiri videaris. Plura de his, apud animum majoribus intentum, tum qui hæc & ſe deprimere jam pridem didicit & docuit, non addo. hoc præſertim tempore, quo, adulatio, non vitium ſed inter mores eſſe cœpit. Vnum peto, vt, ex operis inſcriptione, de conſtantia amoris noſtri ac judicii; de ipſo, pro judicio, non ex amore tuo iudices. Ego autem, more quon-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

quondam plurimis, nunc autem paucis vſitato, eam mihi gloriam ſeruabo, quod amici veteris & eruditi nomen in veſtibulo hoc legi malim, quam vt ſpei alicujus aut lucelli cauſa, ijs ſupplicem aut generoſum animum ſubmittam, qui cum eruditionis dignitatem ac præſtantiam non aſſequantur, eruditos magis poſt officia contemnunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ἘΚ ΤΗ͂Σ Δ' ἈΓΑΘΙΟΥ ἹΣΤΟΡΊΑΣ.

ὋΝ δὴ καὶ Νόννος, ὁ ἐκ τῆς Πανὸς τῆς Αἰγυπτίας γεγενημένος, ἔν τινι τῶν οἰκείων ποιημάτων, ἅπερ αὐτῷ Διονυσιακὰ ἐπωνόμασται, οὐκ οἶδα ἐφ' ὅτῳ ὀλίγα ἄττα τοῦ Ἀπόλλωνος πέρι ἀφηγησάμενος· οὐ γὰρ δὴ τῶν προηγουμένων ἐπῶν ἐπέμνημαι· εἶτα ἐπάγει·

Ἐξ ὅτε Μαρσύαο θεημάχον αὐλὸν ἐλέγξας,
Δέρμα παρῴρησε φυτῷ κολπούμενον αὔραις.

ἘΚ ΤΩ͂Ν ΣΟΥΊΔΑ.

Νόννος Πανοπολίτης ἐξ Αἰγύπτου λογιώτατος· ὁ καὶ τὸν παρθένον θεολόγον παραφράσας δι' ἐπῶν.

ΕἸΣ ΝΌΝΝΟΝ ἌΔΗΛΟΝ.

Νόννος ἐγώ. Πανὸς μὲν ἐμὴ πόλις· ἐν φαρίῃ δὲ
Ἔγχεϊ φωνήεντι γονὰς ἤμησα Γιγάντων.

Danielis Heinſii

In Ariſtarchum ſuum, & Nonnum S. Iohannis Euangeliſtæ Interpretem.

Βέλγης μὲν γένος εἰμί· τέθηπα δὲ θεῖον Ὅμηρον·
  Ἑλλαδικῆς Μούσης ἀρχὸν ὀϊσσάμενος.
Χριστιανῶν δ' αὖ θεσμὰ σεβάζομαι· οὐδ' ἄλα δοίην
  Οὔτε θεῶν ἄλλων, οὔτε θεηγενέων.
Μύθων δ' ἀντὶ, τέθηπα μέγαν Λόγον· αὐτὶ δὲ Μουσῶν;
  Κείνην τὴν ἱερὴν, βροντῇ εἰσκομένην,
Δαινυμένου βασιλῆος ὁμέστιον· οὐ Διονύσου,
  Οὐ Διὸς, ἀλλὰ θεοῦ μαύτιν ὁμορρόφιου.
Τῶν δὲ φιλαρχαίων πάλιν αὖ πάλιν εὔχομαι εἶναι,
  Παντὸς ἀκιβδήλου δεινότατος θεράπων.
Ὑδάτιον περιβέβουλα, καθάρσιον, ἔκγονον αἴης,
  Νέκταρος οὐρανίων, οὔ τι ἀκηρασίου.
Ξείνης δ' οὐκ ἄγαμαι σεσοφισμένον ἄνθος ἀοιδῆς·
  Ἡδὺ μὲν, ἀρχαίης δ' Ἑλλάδος οὐ μετέχον.
Τίς τί μοι οὖν μέμφοιτο; μόνον μὴ χώεο Νόννε,
  Ἰλιακὴν Μοῦσαν Νειλιακῆς προφέρειν.

Pro-

PROLEGOMENA

AD

ARISTARCHVM,

Siue De veræ Criticæ apud veteres, ortu, progreſſu, vſuque, cum in cæteris diſciplinis, tum, in Theologia præſertim, Diſſertatio.

MAgnum olim antiquorum in diſcendis diſciplinis, magnum in docendis, ſtudium, judicium, induſtria, ac diligentia eluxit. Nam & eas præmittebant quæ hoc tempore a quibuſdam vix diſcuntur, & ab ijs, quaſi minoribus initiati myſterijs, ad reliquas ſe conferebant, quibus qui non prius imbuuntur, minus abſolute aut diſcunt cæteras aut docent. Vna fuit, cui nullum certum argumentum, nullam diſciplinam, propriam aut vnam, ſed in vniuerſum omnes, ſubjecerunt. quæ Iudiciaria, aut Critice, ab illis dicta eſt. Ad quam ſenſim & per gradus, vt plerunque nihil inchoatur ſimul ac perficitur, deuentum eſt. Poſtquam autem Ariſtarchus, alijque ejuſdem fere temporis illuſtres viri, Ethicam, Politicam, Phyſicam, Aſtrologiam, Geometriam, Geographiam, Medicinam, & præcipue Theologiam, quam tum adhuc Μυθικὴν *dicebant, in Muſæi, Orphei, Lini, Epicharmi, Empedoclis, antiquiſſimorum Philoſophiæ autorum enarratione, qui aut ſingulas ſeorſim ſinguli tractaſſent*

diſci-

diſciplinas, aut in vniuerſum omnes, opere illuſtri, quale eſt Homericum, ſparſiſſent ac adhibuiſſent, maximo ſucceſſu ſibi vindicaſſent; poſtquam extitiſſent, qui ἐνστάσεις, λύσεις, συζητήσεις, ἀποφάσεις, quibus omnes in ſcriptorum antiquorum enarrationibus ſcientias complexi erant, in autores, ac præcipue Poëtas, quos, quod omnes olim diſciplinas conjunxiſſent, in omnibus, vt ſapientum antiquiſsimi, excellerent, πεντάθλους eleganter magnus Plato dixit, edidiſſent; multum animi ejuſdem artis profeſſoribus acceßit. Inter quos & Crates maximus vir fuit. qui nugarum ac minutiarum omnium, in quibus anxie hærebant cæteri, pertæſus, omnia Homeri ſcripta, & eorum enarrationem, vt præclare docet Strabo, ad principia diſciplinarum & tractationes ſerias graueſque reuocauit. ipſe ὑποθέσεις ἐπιστημονικὰς dicebat. Idem, qui, vt Sextus Empiricus notauit, Omnem eruditionem ac ſcientiam in Critico requiri, *dixit. Ijdem ſcripta veterum, Homeri primo, mox Platonis quoque & Ariſtotelis, diſpoſuerunt ordine, ac digeſſerunt. Ijdem, quæ non recte dicerentur, caſtigabant: ſi quæ loco mota eſſent, tranſponebant: quæ vtilia ad vitam aut ad diſciplinas eſſent, excerpebant. Ijdem variantes lectiones & ambiguas notabant. Suo denique autori cuique, quod cujuſque eſſet, aſſcribebant: aliena aut non propria, abjudicabant. quæ ab illis δια-*

πράξεις

τάξεις, ἀθετήσεις, χρηστομαθίαι, χρήσεις, γραφῶν μεταθέσεις, γραφῶν διαφοραὶ, ἐγκρίσεις, & εἰκαῖοι ἀθετήσεις dicebantur. Cæterum, diu ante Ariſtarchum, par naturæ rerum & ſcientiarum omnium fatali quadam lege capax Ariſtotelis extiterat ingenium, qui, vt primus nomen Critici, quod vere a Dione Chryſoſtomo notatum eſt, meruit ac tulit, ita artem hanc aduerſus omnes ſui ac ſuperiorum temporum Philoſophos, Pythagoram, Democritum, Empedoclem, Heraclitum, Epicharmum, Parmenidem, Xenophanem, Meliſſum, Anaxagoram, Protagoram, Eudoxum, Solonem, Anaximandrum, Anaximenem, Platonem, Speuſippum, in diuinis ac humanis exercuit ſcientijs. Sed nihil majus eſt auguſtiuſque, quam cum magnus eruditionis ille ac Criticorum Princeps, libro Politicorum altero, omnes veterum Reſpublicas, ex artis hujus legibus examinat: omnes cenſor illuſtriſsimus ad diſquiſitionem vocat. Non Minois, non Lycurgi, non Solonis, non Hippodami, non Phaleæ, legiſlatoris antiquiſsimi, non vllas cæterorum vel Reſpublicas vel leges, ſine nota Critica dimittit. Idem qui Homerum accurate Alexandro ſuo emendatum, idem, qui judicia de omnibus Poëtis (quorum aliquot in libro de Poëtica veſtigia ſuperſunt) cum ſtupore omnium, magiſter ſummus diuulgauit. Idem Comicorum fabulas cum cura recenſuerat ac emendarat: idem ſingulas cum accurata, quibus fuerant repræ-

ſentata, ratione temporum digeſſerat. Quos libros, vt teſtantur veteres, Διδασκαλίας dixerat. De quibus plurima ad Athenæum magnus Caſaubonus. Quæ res, præter alias, Chronologiam ab errore vindicauit. In quam curam temporum ac rationem, poſtea Callimachus & Eratoſthenes incubuerunt. & quo χρόνων πίνακες ſpectabant, quos antiqui celebrant. Quæ omnia, cum vniuerſis diſciplinis, Criticorum diligentiæ ac ſtudio tum incumbebant. Sed immane quos quantoſque ſumptus, in theatra, in Comœdiarum ac Tragœdiarum repræſentationem fecerit antiquitas. Cum non mores tantum ab vtriſque emendari, ac prudentiam conferri, ſed & ſcripta antiquiſſima, & formas Reipublicæ, ac vitam magiſtratuum, cum ſummo ſpectatorum fructu, in Comœdia examinari, factiones componi, ac grauiſſima ſubinde publico ſuppeditari crederent conſilia. Vt cum Ranis Comici illius Critici aſſcribunt, quod diſtractas ea tempeſtate partes ciuium in vrbe compoſuerint, ſummates plebi, plebem, & qui exulaſſent, vt in factionibus non raro ſolet fieri, proceribus conciliauerint. Ὅτι ὁ ποιητὴς διήλλαττε τοὺς ἐντίμους τοῖς ἀτίμοις, καὶ τοὺς πολίτας τοῖς φυγάσι, dicunt illi. In eodem Dramate, Euripides & Aeſchylus, de Alcibiade, qui omnia potuerat, ac ſponte tum diſceſſerat, non aliter quam in Senatu ſolet, conſuluntur. Ita enim quæritur:

Πρῶτον μὲν οὖν περὶ Ἀλκιβιάδου τίν' ἔχετον

Γνώμην

Γνώμην ἑκάτερος; ἡ πόλις δὲ δυσοκεῖ.

Et reſpondet prudentiſsime Euripides:

Μισῶ πολίτην, ὅστις ὠφελεῖν πάτραν
Βραδὺς πέφυκε, μάλα δέ γε βλάπτειν ταχύς·
Καὶ πόριμον αὐτῷ· τῇ πόλει δ' ἀμήχανον.
Ciuem execror, qui patriam tarde juuat,
In opprimenda patria cum ſit celer,
Sibique quiduis expedit, non patriæ.

Aeſchylus autem,

Οὐ χρὴ λέοντος σκύμνον ἐν πόλει τρέφειν,
Μάλιστα μὲν λέοντα μὴ 'ν πόλει τρέφειν·
Ἢν δ' ἐκτραφῇ τις, τοῖς τρόποις ὑπηρετεῖν.
Catulum leonis nunquam in vrbe nutrias,
Ipſum leonem nutrias multo minus.
Sin educaris, cenſeo, vt morem geras.

In iiſdem Comicis, pars non poſtrema quæ ſententiam de ſcriptis veterum pronuntiat ac ſciſcit, primo ad exemplum cæteros protraxit. Nam cum veteris Comœdiæ autores, quæ, potiunte rerum Populo, Athenis nata eſt, partim viros, ut jam dixi, Reipublicæ primarios, partim libros veterum ac ſcripta, ad cenſuram poſcerent; tranſlata ad paucorum regimen Republica, quia alterum impune amplius non erat, in autores ſolos ſtyli aciem verterunt. cum id ante quidem, ſed non tantum feciſſent. Quemadmodum inter Ariſtophanis Comœdias, quæ priſcis accenſentur, ἀθετήσεις *lepidiſsimas, cum Aeſchyli, tum præcipue Euripidis, Ranarum Drama habet. Quem & Ariſto-*

 teles

teles cum maximo judicio vbique ad partes vocat. Et hanc partem, a Comœdia deſumptam, Lucilius & Flaccus, ad Romanam Satyram, vt ipſe Flaccus profitetur, cum cenſura morum, tranſtulerunt. Nam, vt multa Accij, Paccuuij, ac Ennij Lucilius, ita plurima Lucilij ac aliorum, ſalſe exagitat Horatius. Porro, vt hi Theatrici Poëtæ ac Dramatici, quibus, ſi antiquitatis habeatur ratio, non minima ex parte ortum ſuum ars hæc debet, veterum ſcriptorum judices tum erant: ita & illorum primi ſuos habuerunt judices. Optimo, ni fallor, inſtituto. tum, ne omnia impune aut ſecure, & extra artem dicerent: tum, vt ex collatione ſingulorum, ipſa tandem ars abſolueretur ac ad vltimum perfectionis perueniret gradum. Nam de vocibus, de rebus, diſpoſitione, partibuſque ſingulis judicium pronuntiabant. ac peculiarem tum conſtituebant in hac gente magiſtratum. Quos, quod in tutela Bacchica theatra eſſent, Διονυσιακοὺς κριτὰς, Bacchicos Iudices *dicebant. Cum neque prouocatio ab ijs eſſet, neque de quibus illi judicarent, magiſtratus cæteri ſententiam pronunciarent. Quo apud Ariſtotelem Rhetoricorum tertio Euripides reſpexit. qui, cum, tanquam impie locutus, illo verſu,*

Iurauit lingua, mentem injuratam gero,

accuſatus eſſet, ſuos ſe habere judices; ibi reſpondiſſe, vel, ſi opus eſſet, reſponſurum, *dixit. A quibus qui damnati eſſent,* ἐκπίπτειν *dicebantur.*

bantur. Quæ res maximis nonnunquam factionibus in ciuitate ad potentiorum gratiam & plauſum agebatur. Vt cum Nebulas, incomparabile, vt Critici obſeruant, Drama, docuiſſet Ariſtophanes, per factionem Alcibiadis, qui Socrati fauebat, excidit. Quod judicium, ad alios Poëtas quoque, poſtea tranſlatum eſt. a quibus tamen primam ſumpſiſſe originem nonnulli volunt. Vt qui Homerum & Heſiodum, (de quo & apud Plutarchum quinto Sympoſiacorum habes,) in Heroum tumulis, aut, vt alij, in Aulide aut Chalcide, certaſſe volunt. Ijs autem ſuos judices fuiſſe: inter quos Panædes quidam celebratur. A qua opinione elegans cujuſdam Critici, vt arbitror, libellus prodijt, qui ὉΜΉΡΟΥ ΚΑῚ ἩΣΙΌΔΟΥ ἈΓῺΝ *inſcribitur. Ptolemæus ſane, quemadmodum Præfatione libri ſeptimi loquitur Vitruuius, poſt conſtitutam a ſe Bibliothecam, ſex Poëtis Iudices conſtituit. ad quos & Ariſtophanes Criticus, maximo ſucceſſu ſe adjunxit. Quo tempore & Ariſtarchum ſunt qui extitiſſe velint. eo nempe, quo diuina Poëtarum Pleias extitit. Sed Athenienſes quinque numero habebant. Vnde dictum vulgo tritum,* ἐν πέντε κριτῶν γόνασι. *de quibus multa Græci. A quo magiſtratu, nobiliſſima hæc judicandi ratio, ac tota hæc, vt arbitramur, ars profluxit. Nam ab illis Iudices, qui ſcriptis ſuis de autoribus, (quorum ingens poſtea ſuccreuit numerus) ab illis Iudices, qui ſub*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Principibus, in locis publicis, de recitationibus ac ſcriptis ſcenicis ſententiam ferebant. Auguſto Principe, non ſemel Tarpæ, Poëtarum judicis, Horatius, Poëta Criticuſque, meminit. quem Tarpam, Iudicem Criticum, *ejuſdem Scholiaſtes dixit.* Metius Tarpa fuit, *inquit,* judex Criticus: auditor aſſiduus Poëmatũ & Poëtarum in æde Apollinis, ſeu Muſarum. quo conuenire ſolebant Poëtæ, ſuaque ſcripta recitare. quæ niſi a Tarpa, aut alio Critico, qui numero erant quinque, probarentur; in ſcenam non deferebantur. *Ex quo patet, eos quoque Criticos vocatos. A quo magiſtratu & Comœdia antiqua, ad diuinum Ariſtotelem, ab Ariſtotele, ad Ariſtarchum, Crateta, Apollonium, Callimachum, atque alios, quos Philologos, Polyhiſtoras & Πολυμαθεῖς, a varia ac prope inexhauſta eruditione dicebant, ars nobiliſsima peruenit. Nam de Critica Socratica hic proprie non agimus. Quanquam ſciam, maxima ex parte, ea quæ πειραστικὰ, quæ ἀνατρεπτικὰ, quæ ἐλεγκτικὰ item, a Platonicis dicuntur, huc referri poſſe. neque ignorem, quantum ex antiqua ſui temporis Comœdia, vel Socrates profecerit, vel Plato: cum præſertim, non ironice modo, ſed & comice, Protagoram, Hippiam, Prodicum, Gorgiam, cæteroſque ambitioſos ſui ſæculi exagitat ſophiſtas. Porro ſub antiquis illis qui de Comicis ac Tragicis ſententiam ferebant judicibus, & a quibus tota criſis, διορθωτικὴ inprimis καὶ ἀθετητικὴ, profluxit,*

plures

plures inter ſe committebantur. Ideoque hæc certamina, ἀγῶνας, ἀγωνίσματα, & συγκρίσεις, Græci; commiſſiones *Latini dicebant. Vnde Auguſtus, nomen ſuum commiſſionibus obſoleſieri vetabat. Et Caligula, impurum animal ac deteſtandum, ſcripta Senecæ,* commiſſiones meras *nuncupabat. Quod judicium in committendis Comicis ac Tragicis, exemplo Iudicum illorum, Critici ſecuti ſunt. qui non ſolum diſpoſitionem, quam κατασκευὴν dicebant, ſed & dictionem & ſententias, tum quæ ἔννοιαι a Criticis Rhetoricis dicuntur, tum alteras, quas γνώμας dicunt, & has ſolas quoque interdum, committebant. Cujus rei elegans exemplum in libello, qui* ΜΕΝΑ΄ΝΔΡΟΥ ΚΑῚ ΦΙΛΙΣΤΙ΄ΩΝΟC ΣΥ΄ΓΚΡΙΣΙC *inſcribitur, habemus: quem Latinis verſibus, amores mei, imo anima ac vita, Ampliſſimus ſummuſque vir, Ianus Rutgerſius ὁ μακαρίτης, venuſtiſſime expreſſit, & in vere erudito ac diſerto Variarum Lectionum opere vulgauit. Cujus cauſa, multa ad libellum iſtum, quæ huc ſpectant, olim notabamus: quæ ibidem Lector habet. Quam judicandi conſuetudinem ac morem, eleganti Diſſertatione, ſummæ eruditionis autor Dio Chryſoſtomus repræſentauit. qui Philocteten Aeſchyli, Euripidis, ac Sophoclis, tanquam vnus ex Iudicibus, commiſit. Et Plutarchus, qui Menandrum inter ſe ac Ariſtophanem compoſuit. Quod judicium in tanto homine non raro admiratus ſum.*

Cum, inter veterem Comœdiam & Nouam, ſiue vltimam, immane quantum intereſſe eruditi non ignorent. Siquidem, & inſtituto, & dicendi ratione, & occaſione Reipublicæ, non parum differunt: neque eodem tempore, quæ tam diuerſis ſcripta ſunt, committi potuerunt Quare hæc in tanto viro non vulgaris ἀκρασία eſt. Nam pleræque veteris Comœdiæ virtutes, vitia alterius fuerunt. Ideoque, & tempora, & mores hominum, & finis vtriuſque, diſtinguenda erant. In quorum diſtinctione vel inprimis, verus ſolidusque Criticus, ſoliditatem eruditionis ac iudicij periclitari ſolet. Cum qua, ſingulisque illius partibus ac membris, vir cæleſtis Ariſtoteles, Dogmatica conjunxit. Cujus noſtra tempeſtate vt diſcipulus, ita præceptori ſuppar, Cæſar Scaliger, eandem in Poëtarum, Grammaticorum, Philoſophorum ac Medicorum ſcientijs, (cum Gaza, Cardano, Platone, Theophraſto, interdum, vt in Animalium hiſtoria, cum ipſo Ariſtotele congreſſus) diuinus ejus nec parente minor filius Ioſephus, in recenſendis, emendandis, tranſponendis, partim autorum ſcriptis, partim jam prouectior, aduerſus Hiſtoricos, Chronologos, Aſtronomos, Aſtrologos, cæteroſque Mathematicos, Eratoſthenis, Callimachi, Eudoxi, & aliorum ſecutus conſuetudinem, in emendando tempore, adhibuit ac ſolide expreſſit. Nam vt omnium diſciplinarum, vnum

quod-

quoddam vinculum ac corpus eſt, ita hæc de omnibus, aut vna aliqua quam ſibi ſumit, omnibus inſtructa, judicat, ac quaſi princeps omnium, pro tribunali ſedet. Hac eadem vſus, ſummus præſtantiſſimuſque vir Claudius Galenus, Pergamenus, quo ex omnibus antiquis nemo plura, nemo magis accurata in Grammatica ac alijs reliquit diſciplinis, multa in Hippocrate recenſuit, tranſpoſuit, ac emendauit: ſpurios legitimoſque libros, annotauit ac diſtinxit: aduerſus editores ejus ac interpretes, Artemidorum, Capitonem, Dioſcoridem, ac cæteros, cum cura diſputauit. Sed præ cæteris, Theologorum antiquiſſimi, Grammaticam, Rhetoricam, ac Theologicam exercuerunt criſin. Omnia naturæ prodigia (nam de ijs in quos poſtea prolapſus eſt erroribus non agimus) Origenes exceſſerat. Cujus immortalem (nam eorum verbis vtar) & beatam veteres naturam admirantur. cui accuratam Dialecticæ, Geometricæ, Muſicæ, Rhetoricæ, præter Theologiam, attribuunt ſcientiam. Qui, ex Platone, Ariſtotele, Ammonio, Plotino, Numenio, Apollophane, Moderato, Chronio, Nicomacho, omnibuſque, etiam profanis ſui temporis Philoſophis, immenſam ac prope ineffabilem hauſerat ſcientiam, cujus, ad ſtuporem omnium atque admirationem, in collatione Sacri Codicis interpretum, certa atque indubitata edidit ſpecimina. Quos, vt in Hexaplis ac Octaplis inter ſe conten-

derat, ſic ex ijs vnam in contextu Græco antiquiſſimam, quos Septuaginta interpretibus aſſcribunt veteres, potiſſimum ſecutus, dederat. quam poſt tot tantaſque curas, cum corrupta eo quoque tempore eſſet, aſteriſcis, obeliſcis, ac lemniſcis, Ariſtarchum imitatus, accuratiſſime diſtinxerat. Qui in Criticen hanc ſic incubuit, ſic totam eſt complexus, vt Cedrenus, & prandendi, & poſt prandium deambulandi, ocium fuiſſe illi neget. vt qui ſolis literarum ſtudijs ac conferendis etiam hoc tempore exemplaribus intentus eſſet. *Cujus labore, ac diligentia, vir eruditionis ſummæ ac induſtriæ, Hieronymus, vt, cum alibi tum in Epiſtolam ad Titum, ipſemet teſtatur, ita vſus eſt, vt vbique, in Commentarijs præſertim, de varietate lectionum ac interpretationum diſputet. Idem, qui, in veterum Eccleſiæ ſcriptorum Indice ac Catalogo, de Clemente, Ariſtide, Egeſippo, Theophilo Antiochenſi, Tatiano, Modeſto, Pantæno Stoico, Tertulliano, Lactantio, Apolinari, Didymo, ac cæteris, ita candide ſententiam exponit ac mentem, vt in eorum ſcriptis, non minus vitia orationis quam doctrinæ næuos prodat: legitima a ſpurijs, hæc a ſpurijs, diſcernat. Quos, in partibus, tum Iſidorus, tum Gennadius, tum alij, ſecuti ſunt. Quemadmodum in vniuerſa, omnibus, qui ante ætatem illam aut ſuperiores extiterunt, palmam Patriarcha Photius præripuit. Qui de omnibus, inprimis autem*

ſum-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ſummis maximiſque, Chriſtianis ſimul profaniſque autoribus, Philoſophis, Hiſtoricis, Poëtis, Oratoribus, ſed maxime Theologis, ita candide ac exquiſite judicat, vt vnus, eruditione varia, cum omnibus quos legerat, legendi diligentia, cum maximis qui ante extiterant, commiſſus videatur: tam diffuſo in his omnibus judicio atque accurato, vt non tantum ſingula de quibus judicauit, penetraſſe, ſed & omnia quæ ſciri poßunt, maximo ſucceſſu didiciſſe videatur. Tanta autem fide, vt non Criticum in ſcripto, ſed juratum judicem, in luce hominum de ſingulis ſententiam pronuntiare exiſtimes. In quo vno homine ad vniuerſum ſeſe literarum orbem circulumque Critice diffudit. Vt qui nihil in Grammatica Rhetoribus, nihil in dicendi arte Philoſophis, nihil in vtràque Poëtis, nihil in minoribus ſcientÿs ac artibus, Theologis ignoſcit: opiniones autem parum integras ac ſanas, vt Theologus proſcribit. Sic in omnibus verſatus pariter atque abſolutus, vt nec diſciplinam vllam, neque partem vllam Critices, intactam ſibi magnus vir relinquat. Nam nec eam quæ emendat, prætermittit: qui nonnulla, etiam in Sacris literis, a ſcribis aut hæreticis corrupta eo tempore oſtendit. Et in ea, quæ, ex genio & vſu, de proprietate & poſſeßione ſingulorum ſtatuit ac ſciſcit, raro admodum aberrat. In ÿs autem, quæ aut recte aut ſecus dicuntur, partem operis præcipuam conſumpſit. Verum ita

res

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

res ſe habet: Nec judicium ab eruditione ſeparabant, neque ſeparatim aut ſeorſim ſcientias colebant veteres. Sed quemadmodum, vt cum Auguſtino loquar, populus vna eſt ciuitas, ex multis militibus vnus fit exercitus, *ita ex diſciplinis omnibus, conjunctim, vnam eruditionem, vnam fieri ſcientiam exiſtimabant. Ex quibus, ÿs maxime vtebantur, quas, quod tanquam inſtrumenta eſſent, optime organicas dicebant. In quo cenſu ac numero, Grammaticam, Rhetoricam & Dialecticam habebant. quas vt maxime adhibet hæc noſtra, ita circa omnes cæteras verſatur. Quippe, cum & Criticæ non parua, & peculiaris quædam pars, ad eloquentiam tralata eſſet, quam ad artem Rhetorum, vt primus Ariſtoteles, ita Cicero, Fabius, Longinus, Hermogenes, Demetrius, & Dionyſius, qui & ſuum de autoribus judicium, non ſine cauſa Criticen inſcripſit, maximo ſucceſſu ac prope inuidendo traduxerunt. quorum ſcripta qui non legit, nunquam in dicendo, quod oportet, obtinebit: nunquã recte de antiquitate judicabit. Et in forum ſuum magni illi viri, non Poëtas modo & artifices dicendi, ſed & totum veterum philoſophorum agmen, tanquam ad dicendam cauſam, euocarunt. Iam autem, cum vicina, ac, vt idem princeps eruditionis Ariſtoteles, de ea loquitur,* ἀντίστροφος *Rhetoricæ ſit Logica, quæ, præterquam quod de verbis, de quo poſtea dicturi ſumus, ac nominibus, ex inſtituto ſuo, qua eſt inſtrumentum,*

agat,

agat, ex principijs diſciplinarum, verum quoque ac falſum diſtinguat, quis non videt ad κριτήρια ac normas vtriuſque deueniendum eſſe? Ad quas ea ars deducit, quam præclare Græci, quibus nihil eſt negatum, partim a vocibus ac verbis, partim ab ipſa ratione, cujus ſunt κριτήρια ac normæ, Logicam dixerunt. quæ in omnibus ſcientijs, in quibus locum habent inſtrumenta, vt in linguis, quæ & ipſa ſunt ſcientiarum inſtrumenta, vim eandem habent. Ideoque, vt linguas cum verbis, verba cum rebus, ita, inſtrumenta artium cum ipſis conjungebant veteres. Quam connexionem qui interruperunt, chaos artium pro ipſis invexerunt. quemadmodum hæc noſtra, a cæteris divulſa, in autorum leuium ac nulli ſæpe rei, emendatione aut explicatione, ſui decoris oblita, triſtibus ineptijs immerſa hac ætate hæſit. Cæterum, ex quo per omnes diſciplinas, ea pars Grammaticæ, quæ enarrabat, ſe diffudit, magni illi, de quibus ante agebamus, viri, qui in enarrandis potiſſimum autoribus tum verſabantur, tres Grammaticæ fecerunt partes. Quarum primam τεχνικὴν, ſecundam ἐξηγητικὴν, (interdum autem & ἱστορικὴν) tertiam vero κριτικὴν dixerunt. Quarum primam, quæ de literis, de lectione, ſcriptione, ac pronuntiatione, ageret, vt minutam ac Philoſopho indignam, quod non ſine cauſa eam pueris ac puerorum præceptoribus relinquerent, ne inter diſciplinas quidem Stoici repoſuerunt. quam li-

teriones, Grammatiſtæ, Pædagogi literarij, Magiſtri literarij (ita enim dicebantur) adoleſcentulos docebant. Cum, qui duas cæteras profiterentur, circa omnes diſciplinas, cum autoribus quos enarrabant, neceſſario, vt ante diximus, verſari cogerentur. Nam quemadmodum Aratus, partem Aſtrologicam, quæ περὶ τὰ φαινόμενα verſatur, ſibi ſumpſerat, ita de morborum curationibus Muſæus, de Theologia, primaq; ſapientia, Parmenides, Meliſſus, Orpheus, aliique, de quibus paſſim agit Ariſtoteles, prope infiniti ſcripſerant. quarum ſcientiarum in autoribus interpretes, τῆς διανοίας εἰσηγητὰς dicebant. Quod jam ante de Cratete, interprete Homeri, dicebamus. qui, vt autor eſt Tranquillus, cum a Rege Attalo legatus Romam miſſus eſſet, plurimas ſubinde acroaſes fecit. quibus varias haud dubio ſcientias complectebatur. Nam & Philoſophus a Suida dicitur. qui idem, cum apud Sextum Empiricum, inter Criticum hoc intereſſe & Grammaticum pronuntiat, quod, cum munus ſit alterius, interpretari linguas, quæ ad accentus eorumque rationem ſpectant, ac alia id genus, profiteri, omnis diſciplinæ liberalis (quæ ab illo λογικαὶ dicuntur) gnarum eſſe Criticum oporteat, nemo eruditus dubitat, quin Technicum intelligat Grammaticum. Verba Sexti ita habent: ἔοικε δὲ καὶ Κρατήτειόν τινα κινεῖν λόγον. καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἔλεγε, διαφέρειν τὸν κριτικὸν τοῦ γραμματικοῦ· καὶ τὸν μὲν κριτικὸν πάσης φησὶ δεῖν λογικῆς ἐπιστήμης ἔμπειρον εἶναι,

εἶναι, τὸν δὲ Γραμματικὸν ἁπλῶς γλωσσῶν ἐξηγητικὸν, καὶ προσῳδίας ἀποδοτικὸν, καὶ τῶν τούτοις παραπλησίων εἰδήμονα· παρὸ καὶ ἐοικέναι ἐκεῖνον μὲν ἀρχιτέκτονι, τὸν δὲ Γραμματικὸν ὑπηρέτῃ. *id eſt.* Videtur autem aliquid mouere, quod & a Cratete dictum fuit. qui differre a Grammatico Criticum dicebat. Omnis enim liberalis ſcientiæ peritum debere eſſe Criticum. cum Grammaticus linguarum ſit interpres tantum, & accentus doceat, atque his ſimilia cognoſcat. Ita vt Criticus architecto, Grammaticus ſit ejus ſimilis miniſtro. *Quemadmodum non dubitandum, quin* ἐξηγητικὸν *intelligat Fabius, cum libro primo capite* IV *de Grammatico ſic agit:* Nec Poëtas legiſſe ſatis eſt. Excutiendum omne ſcriptorum genus. non propter hiſtorias modo, ſed verba, quæ frequenter jus ab autoribus ſumunt. Tum nec citra Muſicen Grammatice poteſt eſſe perfecta, cum ei de metris rythmiſque dicendum ſit. Nec ſi rationem ſiderum ignoret, Poëtas intelligat. qui (vt alia mittam) toties ortu occaſuque ſignorum, in declarandis autoribus vtuntur. Nec ignara Philoſophiæ, cum propter plurimos in omnibus fere carminibus locos, ex intima quæſtionum naturalium ſubtilitate repetitos: tum vel propter Empedoclem in Græcis, Varronem ac Lucretium in Latinis: qui præcepta ſapientiæ verſibus tradiderunt. Eloquentia quoque non mediocri eſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

opus, vt de vnaquaque earum quas demonſtrauimus rerum, dicat proprie & copioſe. Quo minus ſunt ferendi, qui hanc artem, vt tenuem ac jejunam cauillantur. quæ niſi oratori futuro fundamenta fideliter jecerit, quicquid ſuperſtruxeris, corruet: neceſſaria pueris, jucunda ſenibus, dulcis ſecretorum comes, & quæ ſola omni ſtudiorum genere, plus habet operis quam oſtentationis. *Quemadmodum de Technico in iïs quæ ſequuntur agit. Ex quo patet, verum eſſe quod jam ante dicebamus, omnium diſciplinarum plenam ſcientiam atque abſolutam, in autorum veterum interprete, antiquos, non ſine graui cauſa, exegiſſe. Nam vt ſingularum artium conſulti, ſibi proprias tractare ſolent; ſic interpretes autorum qui diuerſa profitentur, omnes artes ac ſcientias in his inueniunt quas tractant. Tantum autem ſcire quemque quantum quem interpretatur, nec ad vnam linguam aut ſcientiam, ſed ad artifices iſtius rei, ſiue vnus ſit qui hæc præſtare poteſt ſiue plures, veterum ſcriptorum explicationem pertinere voluit antiquitas. Quos non alio quam eruditionis nomine ac judicii, Grammaticos ac Criticos dicebant. Vnde Tteza* ἔγκυκλον παιδείαν, *id eſt*, omnium ſcientiarum orbem *ac complexum, Grammaticam vocauit. Et hoc ſenſu Princeps omnis eruditionis Ariſtoteles, Grammaticen inſtituiſſe a Dione dicitur. Ita enim Diſſertatione quinquageſima ac tertia, quæ eſt de Homero,*

Homero, καὶ αὐτὸς Ἀριστοτέλης, ἀφ' οὗ φασὶ τὴν κριτικήν τε καὶ γραμματικὴν, ἀρχὴν λαβεῖν. & ipſe Ariſtoteles: a quo Grammaticen ac Criticen cepiſſe initium exiſtimant. *Quod & nomen ſibi præſtantiſſimus Philoſophi interpres, qui Theologiam quoque (quanuis in quibuſdam, vt obſeruat Photius & Suidas,* ἑτερόδοξον,*) profeſſus eſt, aſſumpſit. Qui Grammaticus ab vniuerſæ eruditionis contemplatione ac complexu dictus eſt. & hunc titulum non minus Theologicis quam Phyſicis ac Dialecticis operibus præſcripſit. quemadmodum ætate ſequiori Saxo, illuſtris ac ætate illa facundiſſimus Danorum Hiſtoricus, vir plurimarum rerum gnarus, Saxonem Grammaticum ſe dici voluit. Quippe & Grammatica Philoſophi, & Philoſophica ac Theologica Grammatici tractabant. Quod eo minus mirum, quia & Grammatica tractari poſſunt Philoſophice. quemadmodum ætate noſtra, de Latinæ linguæ cauſis, Cæſar Scaliger, ex intima Philoſophia diſputauit. Sed vix dici poteſt, quos qualeſque ex veteribus, Theologiæ ſuæ myſtas ac interpretes habuerit Homerus. Quis enim, vt de cæteris ne dicam, Stoicorum fuit, qui non aliquam in hoc muſtaceo laureolam quæſiuerit? cum non aliam & Græci & Latini quam Poëticam Theologiam noſſent. Vnde & Phyſica nonnulli Theologice, nonnulli Theologica, in quorum numero plerunque Stoici fuerunt, Phyſice interpretati ſunt. Cæterum, vt Poëtarum,*

ita Criticorum dignitati, magna tempeſtate Augusti facta eſt acceſsio. cum alteris, vt pro Republica, pro Principe, ac omnium ſalute apud Deos intercederent, more veterum, permiſſum fuit. qui inſignis honos Flacco contigit, cum Sæculare carmen publica autoritate ſcripſit. alteros vero, ad Theologiam, ad inſpiciendos libros Sacros myſticoſque, ad Pontificum Indigitamenta conſulenda, contrectanda, atque interpretanda, plurimis indicijs, admiſſos conſtat. Quod Varroni, viro tantis dignitatibus honoribuſque functo, decem & ſex libris, de Diuinis rebus commentandi anſam dedit. Qui & de Indigitamentis librum dicitur ſcripſiſſe. Ad eadem Pontificum arcana, & Virgilium fuiſſe admiſſum, ex commentatoribus apparet. qui ex ijs nomina Deorum deſcripſiſſe initio Georgicorum docent. Eundem, Sibyllinos libros, qui Duum-viris ac Quindecim-viris commiſsi erant, inſpexiſſe, quarta docet Ecloga. cum diuinæ prouidentiæ ſtupore. quæ ad eos maximum imperij Romani ingenium admiſit, vt jam nati pueri, in cujus nomine omne genu flecteretur, *Natalicium cantaret. Porro hujus artis, de qua agimus, neceſsitas ac vſus, qui quantuſque eſſet, etiam Hebræi docent. qui ſucceſſu ſummo maximoque eam coluerunt. Hoc profecto eſt ſtupendum, quod cum ſolum prope Homerum Græci colerent, quem omnibus humanis ingenijs præferre audet Plinius, cui ſtatuas*

non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

non modo ſed & templa dedicarent, ex autoritate cujus, vt eſt apud Ariſtotelem, judicia ac lites quoque definirent, quem ob ſummam eruditionem, πολυπράγμονα *Antigonus*, multiſcium & omnium peritum, *Apuleius*, patrem liberalium diſciplinarum *vir maximus Tertullianus dixit, ita emendari, aut potius corrumpi, ab imperitis paſſos eſſe, vt qui primo omnium a Criticis collectus eſſet, mille modis poſtea diſcerptus ab iiſdem fuerit atque immutatus. Vnde quidam, de Homericis editionibus interrogatus, eam omnium emendatiſſimam dicebat, quæ aut non aut minime emendata eſſet. nam Homerum legere quam Criticos malebat. Cui malo prouide occurrit Deus, cum in Iudæorum gente Maſorethas excitauit. Qui admirando ſtudio induſtriaque, omnes Bibliorum literas ac voces numerarunt. vt, quemadmodum in bene conſtituta domo, in qua ratio poſſeſſionis conſtat ac cum ſumma cura omnia ſeruantur, nihil eripi, peruerti aut mutari poſſit. Vnde merito*, עם שמירת התורה, *hoc eſt*, cum conſeruatione legis *ac præſidio, conjunctum eſſe hoc ſtudium, Magiſtri Hebræorum dicunt. quemadmodum & Sepem Legis vulgo id vocare ſolent. quod in Fœderis poſterioris libris nemo inter Chriſtianos æmulatus eſt. Iidem, in literis, majoribus, minoribus, inverſis ac punctatis; iidem, circa voces, in quibus lectionum varietates, quæ* קרי וכתיב, lectio & ſcriptio *ab illis*

dicitur, judicium exercuerunt. Ijdem denique, vt Latini Critici ac Græci, ſcripta autorum, (vt cum in Tetralogias, Dialogos Platonis diſtinxerunt) libros Sacri codicis diſpoſuerunt. Interim, vt nihil non malignitati, nihil non liuori, quanuis in illuſtri poſitum, calumniandi anſam præbet, inter eos quoque inuenti ſunt, qui Maſorethas, בדברי חובה *ſiue, in* rebus nihili, aut minime laudandis, *poſuiſſe operam, contenderent. Porro vt ad Græcos ac Latinos redeamus, nihil ijs, præter vnicum, vt omnium ſcientiarum, ita maximum Theologiæ defuit ſubſidium. Linguarum dico inſtrumentum. Quod labore tanto, tanta diligentia, Origenes, &, ſenex admodum, Sanctiſſimus Hieronymus (quæ animæ! qui viri!) ſibi compararunt. Qui ab hiſtrionibus Grammatici nunc dicerentur, niſi illo tempore vixiſſent. Ego vero, linguas, magni animi atque omnibus ſcientijs inſtructi, ſummum culmen eſſe quo ſe ſupra plebem efferat, exiſtimo: neque fundamentum ædis ſummæ, ſed pinnaculum. Quas contemnunt ſoli qui non didicerunt. Non quod pulchritudinem præclaræ eruditionis ac perfectæ non intelligant aut ſciant, ſed quod homines plebei, deſperatione & inuidia, quid non didicerint teſtari malint, quam vt alios præferri ſibi patiantur, qui nec cætera ignorant, & ſic eruditioni vniuerſæ vltimam coronidem imponunt. Quibus, mea quidem cauſa, nihil reſtat, niſi vt*

Virtu-

Virtutem videant, intabeſcantque relicta.

Nam qui eos, qui, cum Ariſtotele, Hippocrate, Platone, Galeno, cæteriſque veterum ſcriptoribus, a quibus hoc vbique factum eſt, e verborum fonte ac origine, ſcientias cum opus eſt deducunt, quod in linguis his, a quibus ſingulæ ſcientiæ dependent, ſæpe eueniat neceſſe eſt, Grammaticos, non more veterum, ſed ſuo vocant, cum hoc ipſo maximam antiquitatis imperitiam profiteantur, ſatis eſt, ſi tanquam hiſtriones, quales ſunt, qui voluptatem ludis ſcenicis ac epulis conciliant; ab ijs qui ſeuera lege profecerunt, tranſmittantur. In quorum numero haberi ſe ſi intelligerent, ſi veterum, qua in docendo vti ſolent, rationem vel conſulerent vel intelligerent, fors eſt vt tacere mallent, quam vt ſapientioribus quam ipſi ſunt ludibrium cum riſu debeant. Nunc, quia ſui ſimiles vbique reperiri vident, quia cruda ſtudia in forum ac Eccleſiam propelli ac præcipitari ſciunt, ſolo numero fatuitatem vlciſcuntur, & autoritatem a calamitate ætatis ſuæ, non a veterum autoritate ac inſtituto parant. Fruſtra ſane aduerſus eos, qui ingenio & inſtitutione ſupra factiones ſunt. qui non poſſunt ignorare, quod interpreti, quod erudito homini officium ac partes olim aßignatæ ſint. multo autem minus, quid quotidianus vſus, quid neceßitas requirat. Nam quam vanum ac ineptum eſt, ſcientias laudare, cum earum inſtrumenta, hoc eſt, linguas, opprimas

ac tollas? quæ ſuppellex eruditionis non poſſeſsio Grammaticorum eſt. A quibus tempeſtate noſtra, (vt hoc nomen vulgo aliter quam olim vſurpatur) nihil præter tyrocinia ſeu rudimenta juuentuti proponuntur. Non enim temere cordatos homines reperias aut magnos, qui linguarum elementa diſcant, vt hæc ſola doceant aut tantum diſcant. quod abjecti & inertis animi ac mentis eſt. Architectonicus enim magnus animus eſt, & ad tales ſcientias omnia referre ſolet. Itaque vt in bello imperator, cum id vſus exigit, exploratorem adhibet vt viam diſcat, lixam adhibet qui neceſſaria apportet: ita Oratores, Medici, Philoſophi, Poëtæ, ac Theologi, linguarum elementa diſcunt: non, vt, quod inſtituunt, omittant, ſed vt vrgeant quod agunt & abſoluant. Neque minus inſtituti ſui ac propoſiti deſertor eſt, qui in Hebræis, quid ſit Dages, quid ſit Mappik, quænam Scheuæ Quieſcentis, quæ cognatæ ejus, ornatiſsimæ matronæ, Scheuæ Mobilis, ſint partes, quid in lectione Reges, quos majores vocant, Sillue, Athnah, Reuia, Zakefcaton, ac reliqui, conferre ſoleant, (qui in dignitate tanta multis famem ac pauperiem procurant) didicit nec ad vlteriora pergit, quam qui in vocalibus Græcorum aut accentibus moratur. Non enim refert, vtrum in Latina, an Hebræa, Syra aut Arabica id fiat, quia nihil aliud quam Technicum profeſſus eſt qui iſta tantum docet, tyronem qui tantum didicit. In quibus nec

præſidia nec incolumitas Sionis latet. Vera autem eruditio non magis, quam in Græco Alphabeto Ariſtotelis præcepta aut facundia Chryſoſtomi & Sacri Codicis interpretationes, continetur. Nam nec conſummate linguam tenet qui principia delibat tantum, nec, qui penitus hanc didicit ac tenet, finem ejus adhuc aſſecutus eſt. cum ſit tanti vnumquodque, quanti finis ejus cujus cauſa diſcitur. Princeps Græciæ Themiſtocles, excelſi vir ingenij & animi, Reipublicæ gerendæ cauſa linguam Perſicam addidicit: Philoſophiæ cauſa Cato ſenex Græcam ſcire voluit. Hebræam, vt in Sacris amplius proficeret, Sanctiſſimus vir D. Hieronymus. Cujus multi vel autoritatem vel exemplum noſtro tempore ſecuti ſunt. Quorum princeps, magnus ille literarum reſtitutor Deſiderius Eraſmus fuit: qui, in conferendis, illuſtrandis, explicandis Sacræ paginæ codicibus, in emendandis, diſtinguendis, vindicandis ſpurijs legitimiſque Patrum ſcriptis, omnis eruditionis artiumque admirabili ſtipatus comitatu, more olim vſitato, totam Criticen abſoluit. Quorum alij vt fuerint Politici, alij Theologi, cum linguas nondum didiciſſent, poſtea non fuerint cum eas didiciſſent, mihi quidem perſuaderi nondum potuit. Et vt fiant plurimi, qui vel legationum vel commercij lucrique cauſa, aliquot vulgares didicerunt; nullo autem loco ſint, qui eruditionis ac ſcientiarum cauſa eruditas diſcunt, nondum vt exiſtimem adduci poſſum. cum hoc

culmen omnium exiſtimem. Nam ſic cætera perficiuntur. Qui Romanam diſcunt, vſum ſpectant. nam Latine vt omnes loquimur, ita omnia docemus & diſcimus. Qui Græcorum diſcunt, omnem eruditionem, omnes ſibi diſciplinas, & inprimis eloquentiam, proponunt. quæ diuinitus ac certa quadam fati lege huic populo conceſſa eſt. Quam ambitionem vere honeſtam, vt tot alios omittam, ſolus cum Platone Ariſtoteles explere poſſet: niſi major fructus eſſet, qui ex Medicorum libris, major luculentiorque, qui ex Patrum ſcriptis & vtroque Fœdere hauritur. Quorum alterum lingua Helleniſtica conſcriptum eſt: cujus, ex antiquo Fœdere & diuerſis ejus interpretibus cognitio petenda eſt: nam ex Græcis fruſtra illam petas, quia ad Hebræam aut Syriacam, & dictio & voces exigendæ ſunt. Alterum Hebræa ac Chaldæa conceptum eſt. quæ præterquam quod arcana antiquiſsima cum homine communicant, linguarum omnium origines ac fontes, omnis eruditionis fundamenta, docent aut recludunt. & quod maximum in illis vſum habet, Helleniſticam, quæ harum optima interpres eſt, viciſsim optime interpretantur. Vt diſciplinæ pariter ac linguæ, Noui ac antiqui interpretatio, mirifice conſpiret. Quid quod nomina ac verba, ſicut rerum notæ ſunt ac ſigna, ita ipſas continent ac repræſentant? Quod cum ſciret Plato, totum hominis ſermonem, quanuis Philoſophicum, ὀνόματα καὶ ῥήματα *præclare*

dixit.

dixit. Etiam enuntiationem, quæ ex illis conſtat & connecti ſolet. Ex cujus conſuetudine ac more Flaccus, vt Eclecticum Philoſophum decebat,

Sunt verba & voces, quibus hunc lenire dolorem
Poſſis, & magnam morbi deponere partem.

Et intelligit Moralem quam nunc dicimus Philoſophiam. Quod cum traduces illius Stoici non ignorarent, viri nihil minus equidem quam contemnendi aut ignaui, totum de nominibus ac verbis locum Dialecticæ adjudicarunt. quemadmodum, ex Stoicorum Logica, non pauca in Grammaticam, qui hanc profitebantur, deriuarunt. Vt non fruſtra, Stoicorum aſſeclas, Grammaticos, ad librum De interpretatione dixerit Ammonius. Hinc Chryſippi Περὶ λέξεων, Περὶ στοιχείων λόγου, *hoc eſt,* De vocibus, & vocum elementis, *libri, a Laërtio laudati. In quibus primo, vnde ducerentur voces, hoc eſt, de origine, ſecundo, quot quibuſq; modis vnumquodque diceretur, tertio, quid rectum in oratione aut prauum eſſet, diſputabant. Vnde & Tullius, ſcientiam verborum Dialectico ex Stoicorum placitis aſsignat. Qui, quas Technicis Grammaticis eriperent (quos ne ad diſciplinas quidem admiſerunt) Artium* εἰσαγωγὰς *&* περιπαιδεύματα, *in Logicis conſtituebant. Itaque, ſi vocem explicandam illis dares,* κατὰ τὸν ἐτυμολογίας τόπον, *ſiue, ex Origine, de ea primo agerent. Nullum enim eſſe nomen, cujus non exacta, teſte*

 Cice-

Cicerone, reddi poſſet ratio, exiſtimabant. Secundo, ex Significatione, κατὰ τῶν περὶ σημαινόντων, eam explicarent. Quem locus de Ambiguo ſubſequebatur, qui περὶ ἀμφιβόλων dictus: quem principium ſcientiarũ Socrates dicebat. Qui ſane eximium in explicatione habet vſum. notum enim eſt, quot modis a Iuriſconſultis quoque ac Theologis vna vox accipiatur. In eodem de Obſcuritate agebant. Quo ſignificatio linguarum referenda ac diſtinctio. quam non ſine cauſa Definitioni præmittebant. Nam quemadmodum ex vſu & ſignificatione vocis propria, ab alijs jam ſeparata, recte atque ordine definiebant, ita ſine Ambigui diſtinctione, recte definiri poſſe aut diuidi negabant. Poſt hunc Definitio, ſiue τόπος περὶ ὅρων, ſequebatur. Et quia notiones inuolutæ, definitionibus aperiuntur, quæ, in Genera & Formas, ſiue Species, ab illis diuiduntur, locũ περὶ γενῶν καὶ εἰδῶν, id eſt, Specierum ac Formarum, ſubjungebant. Atque ita a ſimplicibus, ad copulata ac conjuncta aſcendebant. ita enim ad ſcientias ac diſciplinas peruenitur. Quod & nos ſequendum arbitrati ſumus. quemadmodum & Stoicorum rationem Auguſtinus ſequitur. Et ipſe Ariſtoteles, a vocibus quibuſdam, vt Aequiuocis, Vniuocis, Denominatis, artem iſtam inchoauit. Vt omittam, librum De interpretatione, cui tantum tribuunt interpretes, & præ alijs, vt verum Præceptoris ſui fœtum admirantur, a Nomine & Verbo inchoaſſe. Quid

quod inuenire & aptare rei nomen, non Grammatici ſed Dialectici eſt munus, vt in Cratylo pronuntiauit Plato? Quid quod cum ſcientijs diuiſæ pridem voces ſunt? Et quemadmodum in rebus herciſcundis, ſingulis ſupellex ſua cedit, ita ſingulis ſcientijs ſua verba eſſe & voces, earum præceptores voluerunt. Ideoque & ſinguli quæ ſingularum eſſent, vt poſſeſſionem propriam ac ſuam, non qui artes modo profitentur, ſed & Medici, Theologi, Iuriſconſulti, cum judicio ſepoſuerunt ſibi ac tuentur. Nemo enim, niſi fallor, quid ſit περιχώρησις, quid λόγωσις, οἰκείωσις, οἰκονομία, qua tot modis veteres Theologi vtuntur vt diuiſione ante explicationem opus ſit, quid συγκατάβασις, atque alia ejuſdem generis, Grammatico interpretandum dabit. vt nec Medicorum neque Iuriſconſultorum voces. Ideoque & Galenus, ijs libris quos de Medicina ſcripſit, explicationem vocum Hippocratis adjecit. Idem, qui tot Lexica conſcripſit. Et Iuriſconſulti, qui & ipſi ſuas ac peculiares habent (nulli enim vocum ſtudioſiores ſunt, nulli eas diligentius exponunt) Titulum ſignificationibus earum conſecrarunt. Qui non raro Leges ſine ijs integras intelligi non poſſe monent: ideoque ſæpe de Obſcuris ac Ambiguis præclara ſuggerunt præcepta. Nam hunc locum accurate admodum tractarunt. Ut Marcellus, Paulus, Vlpianus, Pomponius, ac cæteri. e quorum libris, integer ille qui De verborum vi ac significa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

tione agit, Titulus collectus eſt. Vt de Labeone & alijs non dicam, qui origine & ratione vocum, ad pleroſque juris laqueos ſoluendos, vt antiqui monent, vti ſe profitebantur. Et quis dubitare auſit, quin Budæo, ac præ cæteris Cujacio, haud parum debeat Iuriſprudentia? quorum alter non Iuriſconſultorum modo, ſed & Formulariorum voces ac dicendi genera tractauit; alter, præter maximam Iuriſprudentiæ peritiam, ex Baſilicis Græcorum & deficientis linguæ vſu, plurima ignota atque invſitata, eruit, reſtituit, atque emendauit. Et Theologi antiqui, inter quos Euſebius, de locis ſeu vocabulis Hebræis, libros ediderunt: quod exiſtimarent, niſi qui interpretationes vocum didiciſſet, definire, quod in Sacris opus eſt Theologi, non poſſe. Sua enim quiſque optime, aut Criticus, interpretatur. qui a Logico hoc munus mutuatur. Nam hoc inſtrumentum eſt, vt dixi. Et quid hæc commemoramus? Cum nec a Scholaſticis hoc prætermiſſum ſit. qui, vt magno ſtudio ad veritatem contenderunt, plurima acute diſtinxerunt ac definierunt, multos, vt loquuntur ipſi, terminos ac voces nouas primi omnium excogitarunt, ita eas ipſi explicarunt. Quo Bonauenturæ, Maronij, ac Scoti, definitiones Theologicæ ac explicationes ſpectant. vt recentiores omittam. Qui in his vt opera & ſtudio vulgari, quod Grammaticis objiciunt, plerunque defunguntur, ita rem nonnunquam quaſi de compacto ſic gerunt, vt hoc vnum,

ne

ne Grammatici a quoquam dicerentur, operam dediſſe videantur. Quod & aſſecutos eſſe, nullus Grammaticus negare poteſt. Vt cum maniam, *ſi Dijs placet,* iram manentem, *definiunt, & ab eo hanc dici volunt. quam originem ac explicationem, admirabilis in ſchola aut apud populum ſequatur definitio neceſſe eſt. Quid quod regni hujus Sacra pridem reuelata ſunt? Nam quo quiſque terminos eorum, vt loquuntur ipſi, diligentius collegit, (quod hoc tempore nonnulli præſtiterunt) ita magis docuit, verborum concertationes eſſe, propter quæ tam alte ſupercilia attollunt, propter quæ ex alto cæteros deſpiciunt ac ſpernunt. Quid enim aliud quam nouas fingunt voces aut diſtinguunt, qui res ſolis ſibi vindicant? quas ſi quis in lexicon conjiciat ac cogat, tota hæc ſapientia non pluris quam Grammaticorum nobis ſtabit. Ac ſic omnis realiſtarum eruditio, in voces, explicationes vocum & diſtinctiones euaneſcet. qui eos tandem exitus, ni fallor, manet. Et hæc myſteria* λογομαχίας *ſapientes dicunt. Atque hinc illæ lachrymæ. Nunquam enim veram eruditionem, nunquam linguas tolerabunt, qui de verbis inter ſe rixari ſolent. Quia, vna voce, aut Græca aut Hebræa, recte intellecta,*

Hi motus animorum atque hæc certamina tanta
Pulueris exigui jactu compreſſa quieſcunt.

Tota enim argumenta, totæ machinæ, quas moleſte ac

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ſte ac labore maximo inſtruxerant, repente ac præter expectationem cadunt. Ipſi vero, cum ignotas linguas, parum comiter aduerſum ſe adduci vident,

Tacent, & ora pallor albus inficit,
Menteſque perculſæ ſtupent.

Si præſertim magna & præclara ingenia hoc agant. nam hic aliquid arcani latet. A quibus quod contemni ſe exiſtiment, lenarum more, quæ impudicitiam matronis honeſtiſſimis objiciunt ne tales ipſæ videantur, cum de verbis, quia linguas nunquam didicerunt, ſemper inter ſe contendant, aliis intentant quod impingi ſibi poſſe ex conſcientiæ ſententia clam judicant. Ea autem quæ in ſcholis ipſi didicerunt, vt propolæ merces ſuas, omni ratione extollunt: omni ratione, quaſi ſint venalia quæ habent, precium intendunt & annonæ ſuæ forum calefaciunt. Nam hoc cacoëthes animis plerunque inhæret. Timent quiſque ac horrent

Quæ pueri didicere, ſenes perdenda fateri.

Contra, quiſque quod non didicit, vel negligit vel premit. Ergo itaque eo jam deuentum eſt, vt qui Formulariorum aut Scholaſticorum terminos, vt ipſi vocant, non intelligit aut tenet, nec Pragmaticus in foro, nec Theologus in Academia dicatur. qui autem Dei, Prophetarum & Apoſtolorum, ſine quibus nihil intelligitur in Sacris, tangit vel intelligit, Grammaticus a pulchris illis puſionibus

dica-

dicatur. Cum Theologi antiqui neque definirent quæ non intelligerent, & prius ſedulo exponerent quæ definirent. quia ante definitionem accuratam, de ſignificatione ac vſu judicandum merito exiſtimabant. Cui vſui Gregorij Theologi libellus Ὅρων, *vt inſcribitur,* παχυμερῶν, *ab autore deſtinatus eſt. In quo pleraque non tam definit quam interpretatur. Interdum enim* κατὰ λέξιν *tantum, quod Grammaticorum proprium, definit. Vt cum* ὀργὴν, *hoc eſt, iram,* θυμὸν ἐμμένοντα *dixit. quemadmodum &* κατὰ μεταφορὰν *nonnunquam. Vt cum,* τὸ ἀκούσιον, τυραννίδα βουλήσεως *definit. Sanctus enim maximuſque vir ille, & cui merito Theologiæ nomen hæſit, tanquam artium majorum rudimenta ac principia, a quibus accuratæ definitiones exigendæ ſunt, hæc ſcripſit. Nam vt ſæpe minutiſſima ad intellectum Sacræ Paginæ haud parum conferunt, ita nihil tam exiguum in ea eſſe exiſtimabant, quod non ſedulo inueſtigandum eſſet. Adeo vt,* quid in verbis ſingulis ſcripturæ lateat ac ſyllabis, rimari, hominis nil minus quam ignaui, ſed qui vim vocationis ſuæ recte intelligat, *non ſine cauſa, Magnus Baſilius Proœmio de S. Spiritu, affirmet. Idem,* λόγος, *inquit,* ἡ διδασκαλίας ἀρχή· λόγου δὲ μέρη συλλαβαὶ καὶ λέξεις. ὥστε οὐκ ἔξω σκοποῦ γέγονε τῶν συλλαβῶν ἡ ἐξέτασις. Sermo eſt initium docendi. Sermonis partes ſunt ſyllabæ & dictiones. quare præter inſtitutum noſtrum ne quidem ſyllabarum

barum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

barum inueſtigatio eſt. *Et elegantiſſime:* Τὸ ναὶ καὶ τὸ οὔ, συλλαβαὶ δύο, ἀλλ᾽ ὅμως τὸ κράτιστον τῶν ἀγαθῶν, ἡ ἀλήθεια, καὶ ὁ ἔσχατος ὅρος τῆς πονηρίας, τὸ ψεῦδος, τοῖς μικροῖς τούτοις ῥήμασι πολλάκις ἐμπεριέχεται) *id eſt,* Vox ναὶ, *quæ eſt affirmantis*, vox item non, *quæ negantis apud Græcos*, duas ſimul ſyllabas conficiunt. Et bonorum tamen princeps veritas, ſummuſque improbitatis terminus mendacium, his paucis ſæpe continetur ſyllabis. *Quæ duæ ſyllabæ, tam in Theologia quam Grammatica, ad veritatem ducunt: imo totam continent. Per quas vniuerſam ſuam Criticen ad ipſam de Ideis diſputationem Socrates perducit. Tota enim reſpondendi ratio ac conſuetudo, in quærendi ratione ac artificio latebat. Vt non ſine cauſa magnus ille Eccleſiarum Doctor ita iudicauerit. qui eodem libro, grauiſſimam Aëtij de Trinitate hæreſin, ex paucis vocibus,* ἐξ οὗ, δι᾽ οὗ, ἐν ᾧ, *ortam eſſe, oſtendit. Sane quicquid ſapientiæ, quæ eſt, aut eſſe debet, veritatis ſtudium, in hominem, quicquid venuſtatis, ſuauitatis, elegantiæ, leporis, in ſermonem hominis ac mentem cadit, quicquid denique præſidij ex diſciplinis ac ſcientijs, ad eruendam veritatem ab homine ſperari poteſt, (nam de Sacris nunc non agimus) in vno Socrate ejuſq; diſſertationibus expreſſit Plato. quam ille artem lepide* μαιευτικὴν, ſiue obſtetriciam, *quod veritatem pareret; Dialecticen, quod diſputandi viam aperiret, ac poſtremo, quod de vero*

proprie

proprie ac falſo judicaret, Criticen vocauit. vnde & Simò Socraticus, ſuos περὶ τοῦ διαλέγεσθαι καὶ περὶ κρίσεως Dialogos ex præceptoris ſententia conjunxit. Eam autem artem, quam ſic inſtituerat, vt ad quæſtiones recte is reſponderet quem interrogaret, a ſignificatione vocum, teſte Laërtio, prudenter inchoabat. A quo primo omnium exorſus, ad reconditas de ente, de ideis, ac principio ipſius entis, qui eſt Deus, diſputationes, per criteria, vt loquebatur, veritatis, quæ in mente reponebat, ſenſim ac per gradus quaſi procedebat. Vt has tres ſcientias quas hodie diſtinguimus, Artem diſſerendi, quam nunc Dialecticam vocamus; eam, quæ de ente qua eſt ens, quam Methaphyſicam nunc dicimus; eam denique, quæ de Diuinis rebus & principijs ipſius entis agit, quam Theologiam vocant, inter ſe connecteret. vt non mirum ſit, Plotinum, idem prope Dialecticæ ac Metaphyſicæ ſubjectum poſuiſſe. Neque dubitauit Critices & omnis Sapientiæ Monarcha Ariſtoteles, poſtquam Metaphyſicæ ſubjectum ac principia, Geometrarum more poſuiſſet, ipſa nomina, quæ omnibus communia ſcientijs ſub ente continentur, toto libro commode interpretari. Iſti autem, belli, vt videntur ſibi, judices, ac Criticorum Critici, res ſine verbis aut tractari poſſe, aut Grammatici hoc munus eſſe, volunt. Recte ergo Baſilius. at qui vir! quem vix quicquam ignoraſſe æqualis ejus idem Gregorius pronuntiat. Atque idem magnus autor,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

de Creatione mundi & auguſto illo opere actu-rus, id facturum ſe negat, πρὶν ἐξετάσαι τὴν ἐν τοῖς ῥήμασιν ἀκρίβειαν, καὶ διερευνήσασθαι, ἡλίκα τῶν μικρῶν φωνῶν τούτων ἐστὶ τὰ σημαινόμενα. *id eſt,* priuſquam accuratam verborum vim ſcrutatus, & quid minima in ſacris ſignificent vocabula, rimatus eſſet. *Omnes veteres, inprimis autem, quem inprimis coluit, Platonem ſecutus, qui, nomina* docendi inſtrumenta *eſſe*, ijſque eſſentias diſtingui, *dixit. quia & interpretari hæc & definire, primum Logici exiſtimabat munus. Sed quotidie atque ipſo vſu obſeruamus, neminem nocenter minus ac minori cum diſcrimine inſanire, quam qui medico commiſſus, aut ad proximos, quod talem eſſe omnes ſciunt, ablegatus eſt, quam qui*

morbum vultu inceſſuque fatetur.

cui furor ipſe & conſentiens eorum qui non male conſtitutæ mentis vtuntur judicio, calamitatis ac morbi veniam concedit. Nam qui ea, quæ vel Græce vel Hebraice conſcripta ſunt, ſine vllo vel linguarum vſu vel peritia, intelligi, doceri, definiri, diuidi, diſtingui poſſe exiſtimat; de dogmatibus, quæ ſingulis ex locis eruenda ſunt, in erudito auditorio diſſerere audet, nec linguarum ſingularum vires ac proprietates, in contextus Sacri aut profani enarratione, quales hic inprimis Græcæ ſunt ac Helleniſticæ, diſtinguere a vicinis ſecum aut a præceptore didicit; quanuis forte ἐν τοῖς

ϖτȣδαίοις, quod ajebat ille, λίαν ἀτυχεῖ, ferendum tamen dicam. quia forte aut ingenio aut alijs virtutibus, hæc compenſabit, & diuerſa Dei dona ſunt. At qui inter ſanos ambulat & hæc contemnit, qui præclare ſecum agi, vt nonnulli ſolent, arbitratur, ſi, quæcunque nunquam didicit, Grammaticæ aut Criticæ, quarum nec ſcientiam nec vſum habet, nomine traducit, & ſic culpam poſſe elui exiſtimat, non dubiæ ſed deploratæ ſanitatis eſſe exiſtimo. In quo paradoxon eſſe amplius non poteſt, Omnem ſtultum inſanire. *Et vir ſapiens hic rurſus Stoicorum meminit: qui, humanam vitam nihil aliud quam ſcenam eſſe dicunt: in qua ſingulis perſonis, ſuum cuique munus aſsignatum eſt. Non enim idem Daui & Chremetis, Regis & mendici munus eſt. Scit, & apinarijs, & caluis ſcenicis, & ſannionibus in ea locum eſſe. Quos vt forte non lubenter ſpectat, tamen tolerandos ac ferendos nouit. neque crimen putat, ſi nonnunquam riſum illis modicum de ſe indulget ac largitur. Et in ſtudijs jam eo eſt deuentum, vt cum imperitia tyrannidem conjungant qui hoc regnum inuaſerunt. Vt, quemadmodum inepte, ita omnia ſeuere cum ætatis ſuæ approbatione hoſtes literarum agant. quæ contemptu eruditionis & faſtidio, effœta anus, ſerio jam delirare cœpit. Qua fiducia jam mimum quidam cum tragœdia confundunt. Soli enim judicant qui imperiti ſunt: ſoli ſcire volunt omnia qui nihil*

didicerunt: ſoli denique pro tribunali ſedent, qui nec juriſdictionem nec tribunal habent. Qui cum ſummos maximoſque viros & qui omnia docere eos poſſunt, per contemptum Criticos vocare ſolent, nondum illis eas artes, ea ſtudia eripuerunt, quibus & vlciſci ſe præclare ab ijs, & quæ profitentur, optime tueri poſſunt. Monent maximi Politicorum, vt, ſi quem in Regno aut Republica mouere loco velis, arma illi prius eſſe eripienda. Ideoque & artes omnes, omnes diſciplinas, quidam, vt infelix Iulianus, ſuſtulerunt. Quare ergo non in hoc incumbunt, vt memoriam eorum qui hæc ſtudia cum tot præclaris diſciplinis conjunxerunt ac ſcientijs, ex animis mortalium eripiant ac tollant? Cur non Patrum præſtantiſſimos ſanctiſſimoſque damnant? quos qui legunt, fieri non poteſt, quin induſtriam eorum ac exemplum imitentur. Cur judicium, ingenium, diſcendi ſtudium, in ijs ſupereſſe patiuntur quos oderunt? Cur eorum interdicta de poſſeſſione nondum legimus? Cur non prius prohibent ac cauent, ne facetias, ne riſum, ne contemptum ijs opponamus? Quare majeſtatem ſuam non tuentur? Quæ ſi nulla eſt, ſi nihil præter ea quæ honeſta ſunt damnare poſſunt, ſi liuori tantum ac malignitati ſacramento dicunt, autor ijs ero, vt vel aliter cum eruditis agant, vel vt ea prius ſcire incipiant de quibus ſine vlla jam ſcientia pronuntiant. Sed præclaræ artes, poſtquam ab antiqui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

tate & veterum judicijs diſceſſum eſt; hunc poſtremo exitum fecerunt, vt, quo quiſque in ſtudijs ignorat plura, eo magis alium neſcire velit quod ignorat: quiſque hoc compendium ſcientiarum putet, vt, ne contemnatur, alterum contemnat. Qui quandoquidem jampridem judices aduerſus meliores literas cum vniuerſa factione ſedent, nos autem, ſi non eruditionis, quæ in nobis nulla eſt, conatus certe alicujus rei ſumus, ad deprecatorem nobis video eundum eſſe. qui ſic apud eos agat, ſic ſermonem ſupplex ordiatur ac inſtituat: Velitis jubeatis Patres, vt hi, qualeſcunque tandem ſunt quos Criticos vocatis, inter ſtudioſos eruditionis habeantur? Non ad Sacros Sibyllarum quidem libros, aut Pontificum arcana, vt olim, ſed ad Prophetarum ac Apoſtolorum admittantur ſcripta? Velitis permittatis, vt Originem, Theodoretum, Hieronymum, alioſque, qui ex literis ac linguis, maximum ad Sacræ eruditionis cultum & intelligentiam momentum attulerunt, adeant ſubinde ac tractent? Velitis jubeatis, vt hi ipſi, quos, cum omni eruditione eſſent præditi, antiquos contuliſſe codices, corruptos emendaſſe, verba denique cum rebus, res cum verbis conjunxiſſe conſtat, aliquo ſint loco? Quorum cauſam, vt cum noſtra conjungatis, petimus ac ſupplicamus. Nam eandem de vtriſque haud dubio ſententiam pronuntiabunt. Ad quam timide, ſed tamen ita reſpondebo:
Si quid eſt ingenij in me, Iudices, aut ſi quæ

 exer-

exercitatio dicendi, in qua non inficior me mediocriter eſſe verſatum; aut ſi hujuſce rei aliqua ab optimarum artium ſtudijs & diſciplina profecta, a qua ego nullum confiteor ætatis meæ tempus abhorruiſſe, earum rerum omnium *vos neque vſum vllum nec peritiam habere, & ſcio & pronuntio.* Eſt autem hæc, Iudices *(pergam enim agere vobiſcum vt cœpi)* non ſcripta ſed nata lex: quam non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipſa arripuimus, hauſimus, expreſſimus, ad quam non docti, ſed facti, non inſtituti, ſed imbuti ſumus. *Ne de ijs quiſquam, quorum nec ſcientiam nec vſum vnquam habuit, ſententiam pronuntiet: ſed, vt æquum eſt ac decet, alijs relinquat. Quoſdam autem eſſe, qui perfectam eruditionem ac ſcientiam hac tempeſtate, qua non itur ad barbariem ſed jam præcipitatum eſt, vel non intelligunt vel non mirantur, vel ſubtilitates vocant ac ineptias, non magis mirum, quam ſub conticinium aut ipſam noctem, minus quam interdiu lucere: eſſe autem, qui hoc profitentur, nec eorum qui de iſtis judicare poſſunt conſcientiam formidant, cum eorum ſe ludibrijs exponant, magis ſemper admirandum duxi. Nihil enim habent quo ſe tueantur. Septuaginta Seniorum interpretatione etiam Apoſtoli nonnunquam vtuntur: quam cum, etiam vt hodie habetur, pro incomparabili ac raro eruditionis antiquiſſimæ theſauro habeamus, tamen illud quo-*

que

que ſcimus, poſt ſupremam Originis editionem, nullum extare ſcriptum, in cujus vſu, majore judicio ſit opus: ſiue cum Hebræo textu, ſiue cum Metaphraſi Chaldæa, quæ Sanctiſſimo Iohanni plurimis in locis placuit, conferre eam velis. Nam, cum vltima editione, interpretationem Seniorum, quæ ne tum quidem ad amuſſim Hebraicam exacta ſatis eſſet, plurimis in locis, vbi quid præcipue deeſſet, ex Theodotione ſuppleuiſſet; nonnunquam tamen & ex Aquilæ Iudæi, (quem, contentioſum Interpretem, quod preſſe nimis linguæ adhæreret, S. Hieronymus vocauit) vt & ex Symmachi Samaritani atque Ebionitæ verſione, quædam ſupereſſe, ſolus Criticus videbit. Sed quis ille? Qui, ni fallor, ad Hebræam prouocare normam & de iſtis judicare poteſt. Et dederunt ingens documentum Græci Patres, omni eruditione ad ſtuporem omnium inſtructi, parum cætera ſine iſto poſſe. Quæ res ſæpe effecit, vt de literis ac verbis inter ſe vel cum hæreticis certarent. Vt cum tanto animorum motu, vtrum ἔκτισε *an* ἔκτησε *(quod eſt* ἐκτήσατο*) Prouerbiorum octauo legendum eſſet. Quo loco ad negandam veram filij diuinitatem Arrius cum ſuis pertinaciter abutebatur. Nam cum quidam legerent,* κύριος ἔκτησέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ, εἰς ἔργα αὐτοῦ, *alij illud* ἔκτισέ με *omnibus vrgebant machinis. Quod haud parum maximos ſanctiſſimoſque Eccleſiæ Doctores tum exercuit. Cum alij, vt Cy-*

 rillus,

rillus, Gregorius Theologus, Gregorius Nyſſenus, Athanaſius, de humana id natura (quod hæretici non parum ſugillabant) alij, inter quos & ipſe Athanaſius, de Eccleſia acciperent: alij ad Ideam quandam ad quam omnia creata fuerant, referrent; alij alia excogitarent. Nam de verbis ſemper certant, qui ſine illis expedire res non poſſunt. Quod ergo Critici hic munus? Nullius equidem negocij ac leue. nulla enim hic difficultas, quæ in alijs haud parua. Primo enim facile mutari potuiſſe alterum in alterum videbit. Vtrum autem alteri ſit præferendum, ex Hebræa norma judicabit. Secundo ad illam S. Hieronymi, viri magni, regulam ac obſeruationem recurret, qui Aquilam Iudæum, quædam Chriſtiane; ſemichriſtianos contra, Theodotionem ac Symmachum, Iudaice nonnulla tranſtuliſſe monet. Quod facillimum fuiſſe illis, facile videbit, qui in Paraphraſi Chaldæa, qua Aſiana vtebatur Διασπορᾷ, בראני creauit me *extare cogitauerit. Errorem ergo ſuſtulit Hieronymus, etſi forte erroris fontem non perſpexit. Quare aliud agamus. Non ſemel dedi operam vt ſcirem, quid ſibi vellent Græci cum ſcripſerunt,* Ἀπφῶ, πατρὸς, ἢ διπλασία χάρις. *Item,* Ἀπφὺς, ὁ πατὴρ, ἢ πνεύματος ἁγίου ἡ διπλῆ χάρις. *Id eſt,* Appho, Patris, vel duplex gratia. *Et,* Apphus, Pater, vel, Spiritus Sancti duplex gratia. *Nam interpretationem quidem eſſe Theologicam, quam ex Theologorum libris Grammatici, ac inter reliquos Heſy-*

Heſychius, qui plenus talium, deſcripſerat, res docet. Quid autem ſibi vellet, qui ante annos plurimos, adoleſcentes admodum, ſcriptorem illum emendauimus, vera ac legitima ab alienis ac ſpurijs diſtinximus, non ſemel anxie quæſiuimus. Nam τὸ ἄπφυς *quidem Græcam eſſe vocem, quæ ex diminutionis forma Patrem notat, Græci docere poſſunt. Sed quid* ἀπφώ? *aut quid hoc ad Spiritum aut ejus gratiam? Tum quæ duplex iſta gratia quam hic intelligit? Ad ipſum ergo quo reſpexit locum, Suidas digitum intendit: qui ex veteri Theologo ſic notat:* Ἀπφὼ, ὃ σημαίνει τοῦ ἀποκρύφου, ἢ τοῦ ἀποκρυβέντος. Ἐλισσαῖος ὁ προφήτης φησὶ, ποῦ ἐστὶν ὁ Θεὸς Ἠλίου ἀπφώ; *Ipſe autem locus, quem reſpexit, 2. Regum cap. 2. verſu 14. ita legitur:* Καὶ ἔλαβε τὴν μηλωτὴν Ἠλίου, ἣ ἔπεσεν ἐπάνωθεν αὐτοῦ, καὶ ἐπάταξε τὰ ὕδατα, καὶ οὐ διῃρέθη· καὶ εἶπεν Ἐλισσαῖ, ποῦ ἐστὶ Θεὸς Ἠλίου ἀφώ; καὶ ἐπάταξε τὰ ὕδατα, καὶ διῃρέθη ἔνθα καὶ ἔνθα, καὶ ἦλθε διὰ ξηρᾶς. *Ad quem locum ſummus vir Theodoretus,* Ἀφφὼ, ὁ κρύφιος ἑρμηνεύεται, κατὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν ἄλλων ἑρμηνευτῶν. *Hoc eſt, vox* ἀφφὼ *ab alijs* occultus *vertitur. Sed quid hoc ad locum illum, aut quo tam prodigioſa in diuinitate vox & omnibus ignota? tum tot alij errores, quos Theologi, Grammatici, interpretes huc congeſſerunt? Cujus hic præſidium vir eruditus implorabit? Veſtrumne Patres, qui ſententiariorum, ſummulariorum, faſciculariorū, ſpeculariorum, & aliorum id genus elegantias*

poſt tantam literarum lucem, adhuc ſomniatis? Sane, quanquam tota res a leui origine manauit,

Non tali auxilio nec conſultoribus iſtis
Tempus eget.

Nihil hic a veſtra ope expectamus. Non ſi ad Bricotum & Holcotum, Magiſter quoque Henricus de Gandauo accedat. An veſtram potius, qui, quanquam forte ad iſta nauſeatis, tamen vix initijs Theologiæ & vnius linguæ leuiter imbuti, omnes cæteros qui plura ſciunt, Criticos, feſtiuo, vt videtur vobis, nomine vocatis? Sed hæ vobis nugæ ſunt & apinæ. Nam quid Thargumin, quid Seniores, quos Apoſtoli non ſemel exprimunt, quid Symmachus, quid Aquila, quid Theodotio atque alÿ, ad veram verbi Dei explicationem conferant, non magis forſitan ſatagitis, quam vtrum

Empedocles an Stertinium deliret acumen.

Nos autem, cum Origine, Theodoreto, S. Hieronymo alÿſque qui hæc nunquam neglexerunt, paucos ex antiquitate, ac ne vos quidem, conferendos ſemper judicauimus. Igitur ad Criticum deueniendum erit. qui ſic reſpondebit. Multos hic interpretum Græcorum qui in Fœderis antiqui explicatione olim verſati ſunt, errores confluxiſſe. Ipſum locum, vt videtur, ab Aquila deſumptum. qui interpres anxie Hebræas adumbrabat voces, & interdum ne mutabat quidem. In contextu Hebraico אף הוא aph hu *legitur. quod eſt* καὶ αὐτὸς, *ſiue* οὗτος, *Græce. Ergo* ποῦ ἐστὶν Ἠλίου

Θεὸς

Θεὸς ἀφφὼ, *idem eſt, quod,* ποῦ ἐστὶν Ἠλίου Θεὸς καὶ οὗτος; *Latine diceres* , Ille ipſe Deus vbi eſt? *Hic qui Græce ſcirent, & Hebraice neſcirent, nec de loci ſenſu cogitarent, quia* ἀπφὺς *vox Græca eſſet, idem* ἀφφὼ *&* ἀπφὼ *eſſe voluerunt. ideoque & Patrem interpretati ſunt. Theodoretus vero, cui ſoli omnes boni Interpretis laudes tribuendas cenſet Photius, (nam vt Theologus illuſtris, & in controuerſijs, ſi quiſquam illo tempore, verſatus, ita Græce pariter & Helleniſtice doctiſſimus fuit,)* κρύφιος *interpretatus eſt. Quod ridicule, qui linguam Helleniſticam non didiciſſent, Græci interpretes expoſuerunt. non enim qui Græce, & Helleniſtice intelligit. Magnus autem vir ille, quia idem Helleniſtis eſſe* κρύφιος *ſciebat, quod hi ipſi* φελμουνὶ *nonnunquam voce Hebraica dixerunt (Græce* τὸν δεῖνα *diceres: quo vti ſolent, cum perſona deſignatur, nomen non exprimitur) vocem* κρύφιος *doctiſſime adhibuit. quod qui ab Hebræis, dico,* פלמוני phalmoni, *interdum Helleniſtis* κρύφιος *vocatur. quia a* פלא *id deduxerant. Exemplum habes Rhut. 4. comm. 1. cum dicitur,* Declina, ſede hic tu talis. *hoc eſt,* ὦ δεῖνα. *Vbi cum in Hebræo* pheloni almoni, *(ex quo contractum* phalmoni*) legeretur, Helleniſtæ,* κάθησον ὧδε κρύφιε, *dixerunt. Et quia nomen* φελμουνὶ *religionis nonnunquam cauſa ab his ponitur, vt Danielis cap. 8. vbi Sanctus, ſiue Angelus, loqui ad Phalmoni dicitur, qui eſt magni conſilij Angelus;*

gelus; quemadmodum ibi vocem Φελμουνὶ *(Græci enim habent,* καὶ εἶπεν ὁ ἅγιος τῷ Φελμουνὶ*) ita hic* hu *cum præcedenti ſeruarunt. Vt ſit nota nominis expoſiti* יהוה *quod anteceßit. De quo nomine* והוא פלאי ve hu pheli, *hoc eſt*, ipſum admirabile, *Iudicum decimo tertio dicitur. Vbi* hu *&* pheli, *quemadmodum hic* aph *&* hu *conjunxerunt. Praiuerunt autem Helleniſtis iterum Chaldæi, qui precationem hic inſtituunt: poſtrema autem verba, quæ Hebræi habent, tanquam nomen Dei, non mutarunt. Nam pro illis,* ποῦ ἐστὶν ὁ Θεὸς Ἠλίου ἀφῶ, *Chaldæus*, ſuſcipe petitionem meam Domine Deus Eliah aph hu, *habet. quod eſt* κρύφιε. *Ac ſi in Hebræo alia orationis forma* אתה הוא attha hu, tu ille, *inueniſſet. Qua compellatione in precationibus perpetuo Hebræi vtuntur: quales multas manu exaratas Iudæorum habeo. Inter quas vna, cujus initium,* אתה הוא, qui es ante orbem conditum, אתה הוא, a quo conditus eſt orbis: *quod ſic deinceps in ſequentibus aliquoties repetitur. Ex qua Græci ſuum* ἄττα *fecerunt: qua majorem minor compellat. Vnde illud Callimachi,*

Ἄττα γέρον, δισσός με καλεῖ γάμος.

quod Euſtathius cum non intelligeret, ἀνερμήνευτον *eſſe dixit: quaſi nec origo neque ratio illius reddi poſſet. Adeo Græci, quia omnium origines in lingua ſua & ex ea quærunt, cum in multis peregrinam eſſe ignorent, ſæpe nihil agunt. Et*

quem-

quemadmodum de hu, *ita Rabbini de* זה ze, *hoc eſt, αὐτὸς vel ἐκεῖνος, ex loco Exodi 15. 2.* זה אלי *notant* הקבה נקרא זה Deus Sanctus & Benedictus ze vocatur. *Cæterum quid eſſet κρύφιος, non magis Græci quam quid τὸ ἀπφῶ intelligebant. Summus enim ille vir, præterquam quod ad eam vocem reſpexit quam jam dixi, cum* pheloni *expoſuit, meminerat Rabbinos, τὸ* הוא, נסתר, *hoc eſt, κρύφιος, expoſuiſſe. quia tertiam perſonam notat, quam ſic dicunt. Quare autem eam voculam ſeruarunt? primo quia a Chaldæis factum id meminerant, vt dixi: tum quia nomini ἀνεκφωνήτῳ addi obſeruarant. quemadmodum Threnorum 1. 18.* Iuſtus הוא יהוה. *Et de Meſſia Zachariæ 9. 9.* Iuſtus & ſaluator הוא. *Vt locos alios omittam. Nam κρύφιος Græce quidem idem quod ἀποκρυβεὶς, ſed Helleniſtis reuerentiæ nomen eſt. Hic autem nomen Dei proprium, & quod cum nemine communicari ſolet. Vnde autem, dicat aliquis, τὸ ἀπφῶ duplicem gratiam interpretati ſunt? Qui ridiculus eſt error. quia enim Eliſæus, capite eodem, commate nono, duas Spiritus, ſeu gratiæ iſtius quam Elias conſecutus erat, partes ſibi petit (quæ a Græcis διπλῆ χάρις ibi dicitur) hinc imaginati ſunt τὸ ἀπφῶ, quod omnino nihil notat, duplicem ſignificare gratiam. atque hinc prodigioſa ac inepta iſta veterum Interpretatio, Ἀπφῶ, πατρὸς, ἢ, διπλασία χάρις. Item, Ἀπφὺς, ὁ πατὴρ, ἢ πνεῦματος*

ἁγίου

ἁγίου ἡ διπλῆ ἐνέργεια. Quaſi hic de ea ageretur gratia, de qua commate nono agitur. aut quaſi Eliſæus duplicem vel Spiritum vel gratiam, quæ in Elia erat, petiiſſet, cum duas ſibi ejus partes petiit. Quod ſomnium cum Græculi imaginati eſſent, vt id fortiter ſed imperite tuerentur, extiterunt, qui pro ἀπφῶ, ἄμφω, ſine vlla ratione aut ſenſu, legerent. Quemadmodum & apud Procopium Commentario in librum illum extat. Ita enim ibi ſcribitur: Ποῦ δή ἐστιν ὁ Θεὸς Ἠλίου ἄμφω; Qui vir doctiſſimus deinde addit, Μιμούμενος τὸν διδάσκαλον, τῇ μηλωτῇ τοῦ Ἰορδάνου τὸ ὕδωρ ἐπάταξεν· οὐδὲν εἰρηκώς, ἱκανὴν γὰρ νομίσας εἰς θαυματουργίαν τὴν μηλωτήν· τοῦ γὰρ ὕδατος οὐχ ὑπείξαντος, τοῦ διδασκάλου θεὸν καλεῖ, τὸν τοῖς ἀνθρώποις ἀόρατον καὶ ἀνέφικτον· ἄμφω (imo ἀφφῶ) γὰρ ὁ κρύφιος ἑρμηνεύεται παρὰ τοῖς ἄλλοις ἑρμηνευταῖς. Ex quibus patet, non intellexiſſe quo ſenſu ſummus vir Theodoretus τῷ κρύφιος in hujus loci expoſitione eſſet vſus. In quibus omnibus confuſione mira, Hebræum cum Græco, Græcum cum Helleniſtico, Helleniſticū cum Græco confuderunt. Vt e particulis quas non intelligebant, Patrem, Spiritum, duplicem Spiritus gratiam, ac neſcio quid non fecerint: locos denique diuerſos inter ſe confuderint. Quæ verba, quomodo ad populum aut apud lectorem, qui nec ſcirent, quid Hebræa vox ſignificaret, neque intelligerent quid Theodoreti interpretatio vellet, recte interpretari po-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ri potuerint, non video: niſi mira de Patre, mira de Spiritu, mira de duplici hac gratia excogitauerint. Linguam enim qui intelligit, recte ſingula interpretatur. qui ſingula interpretatur recte, ſi diſtinctæ ac diuiſæ ſint ſignificationes, diuidit quæcunque occurrunt ac diſtinguit, & de phraſi peregrina recte judicat. quod qui poteſt, bene res, bene dogmata exponit. Cæterum quod Græcis, ſummis maximiſque viris, in contextu ſuo, idem alijs in ſuo eueniſſe ſæpius, quis dubitabit? Reſtat ergo, vt non eſſe tanti interpretationem Græcam dicant. In quo, præterquam, quod ab Euangeliſtis ac Apoſtolis diſſentiunt, qui ea, quanquam magis emendata, vſi ſunt, ex ſolis Fœderis antiqui Helleniſticis interpretibus Nouum eſſe intelligendum, nondum didicerunt. Cujus ſcriptores lingua conceperunt alia quæ ſcriberent, alia ſcripſerunt quæ conceperant. Vnde non raro e re leui maximæ naſcuntur controuerſiæ. Vnum nunc exemplum dabimus. A Theologis in Nouo Fœdere de eo loco 2. Petri cap. 1. com. 3. diſputatur: διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς. *Totus locus ita habet:* Ὡς πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν δεδωρημένης, διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς. *De quo loco qui diſputaturus ſit, neceſſe eſt, vt doceat, quid hic ſit virtus de qua agitur: tum, qualis ſit in Deo. Hæret magnus Theologus, cum notat:* τῆς ἀρετῆς nomen nemo non

videt quanto melius conueniat hominibus quam Deo, cui potius tribuitur *δύναμις*, *id eſt*, potentia, ſeu poteſtas, *vel κράτος. Neque vſitato ſane modo accipi ſic poteſt. Virtutem enim conſtat eſſe habitum: quem in Deo locum non habere, inter Scholaſticorum quoque ſcita eſt. quemadmodum virtutes ſingulas quæ ei tribuuntur, eminenter eſſe in eo, vt loquuntur ipſi. Sed & Ethicorum primo, negat magnus Doctor, Deum proprie laudari poſſe. Laudem enim propriam virtutis eſſe.* ὁ μὲν γὰρ ἔπαινος τῆς ἀρετῆς, *inquit. quia, vt recte ibi interpretes, idonei ab ea ad præclaras actiones fiunt homines. quod in Deo locum non habet. Et in Magnis Moralibus ab eodem dicitur,* ὅτι οὐκ ἔστι Θεοῦ ἀρετή. ὁ γὰρ Θεὸς βελτίων τῆς ἀρετῆς, καὶ οὐ κατ᾽ ἀρετὴν ἐστι σπουδαῖος. Deo non conuenire virtutem: quia melior virtute eſt Deus, neque ex virtute dici poteſt bonus. *Quare in Deo locum hæc non habet. non magis quam hæ diſputationes ad hunc locum, ſi præſertim apud populum ſit exponendus. Et hoc tanto tamen Theologo perſuaſit, vt audaci ſe facinore expediret. hoc eſt, ea verba,* τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς, *ita redderet*, qui ad gloriam ac virtutem nos vocauit. *Quod quis ferat qui vel prima Græcæ linguæ elementa ſciat? Qui ergo in antiquo Fœdere, ex Græcorum verſione, gnauiter verſatus eſt, eo recurrendum judicabit: vt intelligat quid Helleniſtis* ἀρετὴ *dicatur,*

cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

cum de Deo vſurpatur. Qui inueniet id eſſe quod Hebræis הוד *dicitur. apud quos longe aliter quam apud Græcos, Dei attributum eſſe. & potentiam in Deo ſic dici. Eſt ergo Helleniſtis,* ἀρετὴ, δύναμις θείη. *Heſychius,* Ἀρετὴ, θεία δύναμις. *Helleniſtice, non Græce. Eſt enim Theologica, & Helleniſticæ non Græcæ vocis interpretatio. Et ita Habacuc 3.2. accipitur.* Ἐκάλυψεν οὐρανοὺς ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ. *Et de Ieſu Chriſto, Zachariæ 6. 13.* Καὶ αὐτὸς λήψεται ἀρετὴν καὶ καθιεῖται. *Neque raro eam voce* δόξης *exponunt. Vnam igitur duabus expoſuit Apoſtolus. Quod non minus Helleniſtis quam Hebræis, quos exponunt, vſitatum. Eſt enim prorſus* כמשפט הלשון, ex more linguæ, *vt Rabbini loquuntur. Vel eſt* ἓν διὰ δυοῖν. *Nam mens Petri eſt,* qui glorioſa ſua potentia nos vocauit. *Et ita idem ille 1. Epiſt. 2. 9. loquitur:* vt virtutem prædicetis illius, qui vos vocauit e tenebris in admirabilem lucem ſuam. ὅπως τὰς ἀρετὰς ἐξαγγείλητε. *Quæ autem ſit potentia diuina, nemo neſcit. & hic latus differendi ad populum campus. Quod fieri ab iis poſſe, qui de quo agatur non intelligunt, perſuadere mihi nunquam potui. Et vbique talia occurrunt. Igitur, vt jam dicebam, alia lingua primo concipit quæ ſcribit, alia quæ jam concepit, Helleniſta exprimit. Primo enim ad maternam reſpicit, aut ejus ſequitur interpretes. Et quia quæ diuerſis linguis concipi ac ſcribi ſolent, non conueniunt vbique,*

(nam vt literæ ac ſyllabæ ſic & alluſiones ac paronomaſiæ quæ ſingulis ſunt propriæ nõ transfunduntur) de his ipſis nihilominus ex lingua interprete ferri ſententia ac judicari poteſt. Vtrum nempe Hebræa conceptum fuerit an Syra. Nam in eo, quod eadem ſcriptum & conceptum, nulla difficultas eſt. Notant veteres, cum de hiſtoria Suſannæ, inter duos Criticos, Originem & Africanum, ageretur, negaſſe Africanum, Hebraice conſcriptam eſſe, quod alluſiones vocum, σχῖνος & σχίσαι, πρῖνος & πρίσαι, quæ in Græco extant, vt ab Hebræa alienæ, ita Græcæ conuenirent. Eodem modo ſi quis ex me quærat, Quanam lingua ſcripſerit Euangeliſta noſter: Helleniſtica ſcripſiſſe dicam. Si quis qua conceperit quæ ſcripſit: Syriacam fuiſſe dicam. Ad eam autem, quod eſt Helleniſtis proprium, & voces & ſermonem deflexiſſe Græcum. Quare ad alluſiones, non quæ extant, ſed quas animo conceperat, eundum eſt. Nihil enim æque atque has amat Oriens. Statim initio dicitur, καὶ τὸ σκότος ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν. Quod ſi Chaldaice aut Syriace efferas, ſuauiſſimam alluſionem, quam nec Græca nec Helleniſtica admittit lingua, protinus agnoſces. Nam τὸ קבל cabbel, eſt καταλαμβάνειν. קבל cebal autem eſt τὸ σκότος. קבל cebal enim Thargumiſtis caligare eſt. Quantopere autem hos amauerit Euangeliſta, paſſim jam oſtendimus. Quod cum Syrus non reſpiceret, alia hic

voce vſus eſt. Ita capite decimo, quod legitur, Ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλὴν, *Syri ſuauiſſime exprimunt, qui* מן תרעא לטירא *dicunt. Vbi omnes prope aut vicinos aut ſimilium officiorum vides apices aut literas. Multum autem refert ſcire, Hebræa Helleniſtes Græce expreſſerit an Syra: Hebræum item textum, an interpretationes reſpiciat Græcorum. Quæ niſi omnia diſtinguat, operam neceſſe eſt interpres ludat. Nos autem, vt exiguæ ſcientiæ, ita nullius, vt loquuntur vulgo, conſcientiæ exiſtimamus, qui transferre Sacra audet nec de iſtis cogitauit. Eum porro nobis delegimus autorem, quem nec veterum ſcriptorum in Eccleſiam autoritas admiſit, vt hic nihil hactenus aduerſus nos præjudicatum ſit: & in quem immodicas ac inuidendas pene laudes, hujus temporis Theologi, & tota Criticorum, quaſi facto agmine ac conſpiratione, natio congeſſit. Qui haud dictu facile eſt, quo ſtudio exceptus ſit. Nam cum multis ante annis hæc Metaphraſis in lucem prodijſſet, opus alterum, quod poſtea vulgatum eſt, maximorum hac ætate hominum iudicia ac commendationes anteceſſerant. Poſtquam enim Angelus Politianus, qui eo vſus fuerat, mirificum Poëtam, M. Antonius Muretus, eruditum ac grandiloquum dixiſſet, tandem præſtantiſſimus vir extitit, qui publico hoc daret. tanta eruditione quidem, vt in optimis Græcorum, inprimis autem Poëtarum ſcriptis, totam egiſſe ætatem videretur.*

Quod nemo melius quam nos teſtari poteſt, qui autores plurimos illius viri manu, ſummo cum judicio notatos vidimus. Qui tamen nimius in eo fuit, quod quam produxiſſet mercem, vt non ſine cauſa, ita ſine modo commendauit. Atque id cum multis perſuaſiſſet, maximo Scaligero, qui ad ſupremum eruditionis ac judicij faſtigium peruenerat, cum paucis qui in his ſubacti eſſent, nunquam perſuadere potuit. Inter quos, vir exquiſitæ eruditionis ac ingenij, Cunæus noſter, ſe oppoſuit. Qui ſophiſticum dicendi genus, ex antiquis eloquentiæ magiſtris ac eorum ſcitis, annotauit, atque ex more veterum in ordinem redegit. Nec propterea negari poteſt, multa eſſe in vtroque, quæ inſtruere lectorem poſſunt. Nam & in Bacchicis primam Græcæ eruditionis ac Sacrorum originem a Cadmo ordine deduxit. in quo argumento multa ſunt quæ delectare & docere eruditos poſſunt. Vt omittam plurimas hiſtorias ac fabulas, quas alibi requiras. In verbis quoque componendis, ſi non felix ſemper, neque ſemper contemnendus eſt. & in alijs nonnullis, ſi non potuit quod voluit, plerunque tamen voluit quod pauci poſſunt, qui ad magna ſemper aſpirauit. Verſus celeres ac numeroſos amat. vnde & ſpondeo locum, quem & veteres ſubinde illi tribuunt, negauit. Etiam hiatus, cum pauciſſimis, præſertim noſtri temporis, vitauit. Et in hac Metaphraſi non pauca ſunt quæ laudes. Nam & optimos nonnunquam, ſemper

autem

autem antiquiſsimos ſecutus eſt interpretes, antiquus ipſe. Adde quod & talẽ alibi ſe præſtitit. Sed & Originem non raro expreſsiſſe video: cujus hodie, vt pauca, ita, pauca, inter ejus ſcripta, quæ illius ſunt, habemus. Quare quin haud pauca laude digna habeat, ne quidem dubitandum. Nam qui tales non ſunt, ne cenſura quidem dignos arbitramur. Et cum hic, tum alibi, libenter Ariſtotelem audimus. qui cum Ethicorum primo, de Ideis aduerſus Platonem ac Socratem ſententiam dicturus, tribunal aſcendit, præclara illa vſurpauit verba: δόξειε δ' ἂν ἴσως βέλτιον εἶναι, καὶ δεῖν ἐπὶ σωτηρίᾳ γε τῆς ἀληθείας καὶ τὰ οἰκεῖα ἀναιρεῖν· ἀμφοῖν γὰρ ὄντοιν φίλοιν, ὅσιον προτιμᾶν τὴν ἀλήθειαν. *id eſt*, ac forte veritatis cauſa melius videtur, imo oportet, ſua quoque tollere aut refutare: philoſophos præſertim. Etſi enim ambo chari ſint, pij tamen viri eſt, pluris æſtimare veritatem. *Et Politicorum ſecundo, cum Platonis de Republica ſententiam, vt Criticus explorat:* καὶ τὸ μὲν οὖν περιττὸν ἔχουσι πάντες οἱ τοῦ Σωκράτους λόγοι, καὶ τὸ κομψὸν, καὶ τὸ καινοτόμον, καὶ τὸ ζητητικόν· καλῶς δὲ πάντα ἴσως χαλεπόν. *id eſt:* nam & eruditionem, & elegantiam, & nouitatem, & ſingularem in diſputando dexteritatẽ, omnes Socratici ſermones habent. Vt autem omnia æque bene pertractentur, difficile. *Eum igitur autorem, iterũ ad partes reuocamus. Ac primo quidem de priori opere, ſed obiter. Et quia libri illi vltimæ anti-*

quitatis argumenta continebant, capite vno κατὰ τόπον ἐτυμολογικὸν, cui plurimum ad eruendam veritatem tribuebant Stoici, & ex quo origines ſcientiarum ac antiquitatis optime ad fontes ſuos reuocantur, ſuperſtitionem quæ in illis continetur libris ac hiſtoriam, cum ipſis vocibus ex Oriente profluxiſſe oſtendimus. Quam agendi rationem cum Grammaticorum imperiti propriam exiſtiment, Rex Philoſophorum tanti fecit, vt qui illud agunt, περὶ γράμμα τὴν ἀλήθειαν σκοπεῖν, in Magnis dixerit Moralibus; neque exiguam grauiſſimarum diſputationum partem eo illuſtrarit Cæſar Scaliger. Et cum attributa, in quibus noſtri hunc autorem maxime regnare exiſtimant, verum contineant aut falſum, primo καθόλου de iis egimus, deinde ſigillatim pleraque in Metaphraſi examinauimus. A quo ad interpretationem ejus & Euangeliſtæ verba venimus. Priori parte vt autorem, poſteriori, vt interpretem, conſiderauimus. Qua occaſione plurimos ac obſcuriſſimos Sanctiſſimi Euangeliſtæ locos, in quibus minus alii ſatis feciſſe nobis viſi ſunt, interpretati ſumus. In qua parte operam præcipuam ac ſtudium poſuimus. Sicubi in dicendi ratione ac norma, ſicubi in temporum deſcriptione aut locorum, ſicubi, vel Helleniſticæ, vel Græcæ, vel Hebrææ linguæ, vel Philoſophiæ imperitia peccauit autor, ſingula ad regulas eorum, qui de his ſcripſerunt, ſine acerbitate vlla, obiter ac bona fide examinauimus: ſi

quid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

quid contra pridem a veteribus de Fide Chriſtiana approbatos canones, interpretatus eſt, ſi quid pro opinione ſua, homo vix e paganiſmo redux, & τὴν τοῦ κυρίου ὁδὸν (quod cum multis eo tempore habuit commune) tantum κατηχούμενος, vel mutilauit, vel adjecit, candide notauimus. Vbique autem obſeruauimus, autorem, quem tam multi hac ætate noſtra Græce docti, admirati ſunt, ex idiotiſmis Helleniſticis, quos non intelligebat, elocutionem, non tam Græcam quam Græcanicam, quam nemo antiquorum intelligeret, nemo eruditus intelligere tenetur, fabricaſſe ſibi ac finxiſſe. Et hæc quidem in ſcriptore illo, ex quo infinita in Grammaticorum hujus æui obſeruationibus laudantur, quæ cum notam mereantur, tanquam imitanda juuentuti proponuntur. Ex quo plurimas, qui Lexica ſcripſerunt, voces, nihil minus alibi quam Græcas, aut, vt decuit, compoſitas, pro talibus ſecure obtruſerunt. vt cenſorem aut ἀγορανόμον, hactenus ne metuiſſe quidem videantur. Qui cum reddi rationem ſibi poſcet, ſi munitus vi imperij ac poteſtatis, quæ hic eruditio eſt ac judicium, tueri locum ſuum poterit, nihil reſtat quam vt iſti cauſa cadant. Iam quam multa in eodem extant, quæ ab homine dicendi ſtudioſo, & in gratiam eorum qui his ſtudijs ſe dediderunt, negligi non debent? In quibus Rhetores, qui criſin profitentur, & exemplo & induſtria jam præiuerunt nobis. Qui cum de ſublimi charactere, qui

in frigus aut tumorem abit, ante nos ſententiam dixerunt, de hoc ipſo noſtro judicarunt. Huc enim maxima ex parte pertinent, quæ in Alcidamante, tertio Rhetoricorum Ariſtoteles, quæ in Leontino Gorgia, Calliſthene, Clitarcho, Hegeſia, Matride, atque alijs, ſummus vir Longinus maximo judicio notauit. quæ nec imperiti nec vulgares aſſequuntur animæ. Eſt enim, vt ingenij excelſi, ita, quod præclare ab eodem dicitur Longino, maximæ experientiæ ſuprema ſoboles, hæc judicandi ratio. Porro, vt Philoſophi, cum de Morali parte agunt, vitia virtutibus adjungunt, ita Critici ſermonis, ſingulis illius ſpeciebus aut generibus, exceſſus ac defectus, quæ ſunt vitia, adjungunt. Dicendi porro genus, quo vbique vſus eſt, quemadmodum ex inſtituto ejus grande ac ſublime eſt; ita ex defectu, ſeu naturæ ſeu judicij, quod melius ἐλάττωμα *ab his magiſtris dicitur, in pleraque vicina vitia degenerauit. Nam & voces partim audaciſſime tranſlatas (de quibus ſingulari cura diſputauit Ariſtoteles) partim peregrinas, nouas aut inuſitatas, partim nimio molimine, & tamen ſine cura compoſitas (vere ἱπποβήμονα ῥήματα, vt loquitur Comicus) partim ſenſus, quos ἐννοίας dicunt Critici, interdum frigidos, interdum tumidos, neque aliud quam ſplendidas ampullas, ſæpe adhibuit. Denique, vt idem ſapiens Longinus paucis dixit,* τεθόλωται τῇ φράσει, καὶ τεθορύβηται ταῖς φαντασίαις μᾶλλον ἢ δεδείνωται. *id eſt,*

confuſa

confuſa elocutione, & turbulentis imaginibus ac ſenſibus, de grauitate orationis ac ſplendore minus ſibi quam oportuit proſpexit. *qui character, optime* φλοιώδης, ψυχρὸς, κομπώδης, ὑπόξυλος, μετέωρος, *ab iiſdem, quibus nunquam elegantia verborum ac tranſlationum defuit, non ſine cauſa nuncupatur. Iam, quam multa in eodem extant, quæ Theologi nonnulli, magni quidem illi & præclari homines, jam adduxerunt: quæ vt approbemus, nondum impetrare a nobis poſſumus. Magnus enim animus ac ſuæ ſpontis, longe aliter quam vulgi factio, in ſtudiis inſtituit quæ gerit. Nam & quæ ad elocutionem ac ſermonem pertinent, ad veterum, qui ante corruptelam ac ſophiſticas ineptias ſcripſerunt, imitationem reuocat ac normam: quia, qua in parte, non autores modo, ſed & ſingulæ deficiant ætates, animo complectitur ac ſecum exigit. In conſenſum quoque Eccleſiaſticæ antiquitatis diligenter intuetur. Ex quo veritatem, cum judicio quo poteſt, petit ac confirmat: neque cuiquam temere aduerſus omnem credit. In quibus ſedulo verſari, & inprimis eruditam Sacræ paginæ ſcientiam rimari, ſi quid abditum in verbis, Iudæorum ritibus, ac ipſis rebus latet, recte interpretari, modo ſine ambitione ac cujuſquam obtrectatione id fiat, nunquam majus crimen aut momenti leuioris duxi, quam vel quæſtiones ineptiſſimas mouere, vel ineptius diſſoluere quas moueris: cum pleraſque neque Patres,*

 multo

multo autem minus Sacra pagina agnoſcat; & nonnullas ἐθελοσοφίας *nomine antiquitas proſcripſerit (inter quos eſt Epiphanius) quam* ἀλληγορεῖν καὶ ἀεροβατεῖν, *quam* πυκτεύοντα ἀέρα δέρειν, *vt loquitur Apoſtolus: quam* ἀναγωγαῖς καὶ θεωρίαις, *vt jampridem eleganter dixit Photius,* τὸν νοῦν ἑλίσσειν: *quam vocabulis Metaphyſicis & terminis, Philoſophiam primo, mox Theologiam intricare. Porro, cum ab omnibus qui ſua conſecrant poſteritati, caute ſit ſcribendum, tum inprimis ab interprete requiritur, vt argumentum, quod tractandum ſumit, penitus intelligat. Ideoque & bene eligat. quod vt fiat, diligenter*

quid ferre recuſent
Quid valeant humeri,

quæ ſplendorem admittant, quæ fugiant, quæ aliter efferri debeant aut poßint, quæ ab Eccleſia recepta ſint & non poßint, cogitandum eſt. Quæ aut cuique in ſuo ſibi opere, aut Critico Theologo, ſi ipſe negligat, conſideranda ſunt. Inprimis autem Dei nomina, attributa, ac Perſonæ, recte ac conuenienter exprimenda ſunt. In quibus noſtrum, ſi quid judico, judicium defecit. quod & ſuis locis annotauimus. Vt cum Dei Filium æternum, quem μονογενῆ *Scriptura & Eccleſia vocare ſolet,* τηλύγετον *non recte, vt cum primam in Deitate Perſonã, non* πατέρα *ſed* τοκῆα, *vt cũ tertiam,* πνεῦμα, *non* ἅγιον, *ſed,* ἁγνὸν *dixit. Nec ſecundam,* παῖδα θεοῦ *potius quam* υἱὸν, *pleriſque locis dicam. Plus Poëtis enim*

quam

quam Interpreti concedimus. Qui non ignorare debet, quomodo Scriptura loqui ſoleat. Iohannis certe tertio, πιστεύειν, non εἰς παῖδα θεοῦ, ſed εἰς υἱὸν dicam. cum illud Sacræ eruditionis ac ſcientiæ defectum arguat. Quod enim in Matthæo ὁ παῖς μου ὃν ἡρέτισα, ex Eſaia legerat, nõ cogitabat עבד *in Hebræo legi: quod,* עברי משיחא, ſeruus meus Meſſias, *Chaldæus reddidit. Et ſic capite ſequenti com. 10.* Γίνεσθέ μοι μάρτυρες, κἀγὼ μάρτυς, λέγει κύριος ὁ θεὸς, καὶ ὁ παῖς μου, ὃν ἐξελεξάμην. *Vbi itidem Chaldæus,* & Meſſias ſeruus meus quem elegi. *Ne hic eos audiamus, qui ſeruile nomen parum conuenire Dei Filio exiſtimant. Quemadmodum ad Eſaiam ſine dubio reſpexit Lucas, cum Actorum 3. 13. 3. 26. 4. 30.* θεοῦ παῖς *ab eo dicitur Seruator. quomodo & ab autore eodem Dauid, Pater Domini ſecundum carnem,* παῖς θεοῦ, *(quod & Eſaias dixerat) & Prophetæ paſſim dicuntur. Vide autem quantum ſit diſcrimen.* Παῖς *Helleniſtis, cum de Seruatore dicitur, idem eſt, qui* ὁ ὢν ἐν μορφῇ δούλου *dicitur: idem, qui* ἀνθρώπου υἱὸς, *(quod eſt* ברנשא *Syrorum) Dei nempe Filius qua homo eſt;* ἄνευ λογώσεως, *vt veteres Theologi loquuntur, conſideratus. quia Helleniſtis* παῖς *eſt* עבד ſeruus, *Græcis autem* filius. Υἱὸς θεοῦ *igitur eſt* ὁ θεάνθρωπος *in eo loco. qui qua alteram aſſumpſit naturam* ὁ ἐνανθρωπήσας, *ipſa quam aſſumpſit,* δούλου μορφὴ, *&* δουλεία ἀνθρωπίνη, *ſicut ipſe* δοῦλος, *dicitur. Illud autem voce*

πα-

παιδὸς *Helleniſtæ exprimunt. Vnde ad Eſaiæ 42. Meſsiam a Propheta* παῖδα θεοῦ, κατὰ τὴν δουλείαν τὴν ἀνθρωπίνην *dici, Apollinarius notauit. quia* παῖς & δοῦλος *eadem ſunt Helleniſtis. De quo tum non cogitabat noſter. non enim Helleniſtica diſtinguit. Quod qui non dum didicit, vel incaute prorſus, vel non ſatis caute, & interpretatur & loquitur. Neque Petrus ſane in confeſsione illuſtriſſima Matthæi 16. 16. Chriſtum* παῖδα θεοῦ, *ſed* υἱὸν *dixit.* Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ: *non* ὁ παῖς τοῦ θεοῦ. *quod diuerſam* σχέσιν *apud Helleniſtas habet. Ego certe ne Græcorum quidem more, vbi de Perſona agitur,* παῖδα θεοῦ *dicam; cum vocare* υἱὸν *poſsim. nam præterquam quod a vocibus recepiis abeundum non eſt, nunquam tantum tribuendum eſt poëſi, vt majeſtas Dei eneruetur. quæ in Sacris ſarta tecta conſeruanda eſt. Quid quod quæ vrbana ſunt in aliȷs, in Sacris aliquid vernile habent? Vt cum Plato Alcibiaden,* Κλεινίου παῖδα, *Bacchum* Semeles puerum *Horatius vocauit. Igitur non magis Dei Filium, æternum illum & qui recte* antiquus *dicitur* dierum, *Græce* παῖδα θεοῦ, *quam Latine* Dei puerum; *in iſto quidem loco dicam. Quod fortaſſe leuius videri poſſet, niſi ejus cauſa plura commiſiſſet. Vt cum totum locum illum,* ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον, ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ, οὐκ ὄψεται ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ μένει ἐπ' αὐτὸν, *ita reddit:*

Ἥθεσιν

Ἤθεσιν ἀπλανέεσσιν ἀκαμπέα πίστιν ἀέξων,
Ζωὴν ὄψεται οὗτος, ἔχων ὑψήνορα τιμὴν,
Σύγχρονον αἰῶνος παλιναυξέος. ὃς δέ κεν ἀνὴρ
Παιδὶ θεοῦ ζώοντος ἀγηνορέων ἀπιθήσῃ,
Ἔρχεται ὑψίστοιο θεοῦ τιμήορος ὀργὴ,
Ἄφρονα μαστίζουσα.

Nam ob rem tantillam, hoc eſt, voculam, quam imperare ſibi paſſus eſt, cum aliter efferri poſſet, fidei objectum, de quo hic Euangeliſta agit, hoc eſt, Dei Filium, priori parte omiſit, cum tam multa alia adjecerit: poſteriori autem minus recte deſignauit. Neque dicitur, ὁ πιστεύων ὄψεται τὴν ζωὴν, *ſed* ἔχει. habet æternam in ſe vitam. Ipſum dico Chriſtum, *vt loquitur Theophylactus. qui eſt fundamentum* τῆς ὑποστάσεως, *vt ad Hebræos loquitur Apoſtolus.* In hoc enim cognoſcimus quod in nobis eſt, quia ex Spiritu ſuo dedit nobis, *vt loquitur Iohannes. quem locum commode adducit hic Cyrillus. Neque dicitur,* ὁ πιστεύων εἰς υἱὸν τοῦ θεοῦ, *ſed* εἰς υἱόν. *Ex quo patet (ad quæ ſemper Criticus attendit) quanto hic plus efficaciæ* ὁ υἱὸς θεοῦ *habeat. ſiquidem, ſi abſolute,* ὁ πιστεύων εἰς τὸν παῖδα *dicas, ludibrium debeas. in ea præſertim concione, in qua de officio & dignitate* τοῦ θεανθρώπου *agitur. Quæ omnia vitaſſet, ſi ſic locum extuliſſet:*

πᾶς δὲ θεοῦ μὲν
Υἱέϊ πιστεύων, καὶ ἀληθέα πίστιν ἀέξων,
Ζωὴν οὗτος ἔχει· πᾶς δ' ἀφραδέων, καὶ ἀπειθῶν
Υἱῇ,

Υἱέϊ, ζωὴν οὐκ ὄψεται· οὕνεκα τῷδε
Αἰὲν ἐπιβρίζουσι θεοῦ τιμήορος ὀργὴ,
Ἄφρονα μαστίζει καὶ ἀπειθέα.

Et nonnulla ſunt in quibus major venia debetur. Vt cum nomen κύριος*, quod Domino tribuitur, vt Deo, voce* κοίρανος *Poëtæ exprimunt. cum alterum terrenam poteſtatem, alterum plerunque nomen* ἀνεκφώνητον *& Deo proprium deſignet. (quanuis id non vna ratione, vt inter cæteros notauit Photius, in Sacris vſurpetur.) Ideoque id ſtudioſe Helleniſtæ veteres ſeruarunt: etiam cum* adonai *præcedit: vt Ezech. 8. 1.* Καὶ ἐγένετο ἐπ' ἐμὲ χεὶρ ἀδοναὶ κυρίου. *Vnde veterum Theologorum quæſtio,* Εἰ κυριολογεῖται τὸ πνεῦμα*: quam Magnus Baſilius libro De S. Spiritu aduerſus eos tractat, qui ineffabile illud nomen quod vox alia non exprimit, Spiritui negabant tribuendum. quemadmodum & locos, ſiue teſtimonia, in quibus ita nuncupatur,* μαρτυρίας τὰς τὸ πνεῦμα κυριολογούσας*, veteres Theologi dixerunt. Atque ita Thomas Filium* κυριολογεῖ*, cum* κύριον *&* θεὸν *eum vocat. Prius enim nomen ineffabile eſt: quemadmodum ex Zachariæ loco patet quem alludit. Coactus igitur,* καὶ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης διωκόμενος*, vt Critici loquuntur, ibi quoque noſter dixit,*

Κοίρανος ἡμέτερος ἐστ' ἐμὸς θεός.

quod eſt aliud, & tamen ei ignoſcendum. Quis autem accuſandos nos exiſtimabit, ſi in homine qui Græce loqui creditur, requirimus quod profi-

tetur?

tetur? Si in Sacræ paginæ interprete requirimus, vt recte & ex veterum ſententia id agat? Si in eo qui autorem Helleniſticum interpretatur, ejus linguæ quam interpretatur aliquam peritiam deſideramus? (nam quemadmodum interpretari linguam in qua hæreas non ſatis tutum eſt, ita verſus ſcribere ea lingua, quæ a Græca abit, aut vocabula illius immiſcere Græcis, parum circumſpecti eſt. cum & vocum vſus & enuntiandi ratio diuerſa ſit.) Si in eo, qui ab omnibus nunc legitur, quem quidam docent, omnes hactenus in Sacris laudant atque adducunt, vtrum Orthodoxus fuerit, examinamus? In quibus omnibus ſi quidam nihil hactenus deſiderant, quis legem nobis ponet, vt non plus quam ipſi ſapiamus? Nam hæc quidem vis eſt. Quis vetare poteſt, ne Homerum, omnis eruditionis, niſi tota fallitur antiquitas, parentem, & quem ſolum Græce loqui, Criticorum princeps Ariſtoteles pronuntiat ac ſciſcit, purius ac terſius credamus loqui, quam qui domo peregrinus, ſingulis propemodum ſententijs hoc prodit? Adde quod in eum nunc incidimus autorem, qui ignarus Hebraiſmi, ἑβραΐζει: qui ignarus Syriaſmi, συριάζει: qui Chaldaicæ ignarus, χαλδαΐζει: (nam hæc omnia in Helleniſtica inueniuntur quā interpretari conatus eſt) qui poſtremo Græcam cum profiteatur, cū Iudæis Græcis, non cum Græcis, ἑλληνίζει. quæ fæcundam judicandi Critico materiam ſuppeditāt. In contextu Sacro ab Interprete

prete aſſerendo, reuerenter; in locis ſingulis, de quorum lectione dubitamus, more Patrum, verecunde rem vbique geſſimus. Quanquam quid de Græci textus in quibuſdam locis corruptela, quid de vitiis ſcriptorum, plurimi ex Patribus, quid de Latinis codicibus ſecundo De Spiritu Sancto pronuntiauerit Ambroſius, non ignoremus. Vt nec illud Auguſtini, qui, Ac ſi aliquid in eis, *inquit,* offendero literis, quod contrarium videatur veritati, nihil aliud, quam vel mendoſum eſſe codicem, vel interpretem non aſſecutum eſſe quod dictum ſit, vel me minime intellexiſſe, non ambigam. *Quod non magis in Latinis quam in Græcis codicibus habere locum, ſciunt, qui quid de ſcribarum negligentia, quid de erratis, quæ antiqui παραγράμματα dixerunt, SS. Patres, ac inprimis D. Hieronymus, tot locis conquerantur, non ignorat. Ne jam de corruptis ab Hæreticorum conſpiratione locis hic agamus. De quibus plurima Tertullianus aliĳque. Et Theophylactus, qui Neſtorianos 2. cap. ad Hebr. pro χάριτι θεοῦ, χωρὶς θεοῦ, legiſſe obſeruat. Et Ambroſius, qui lib. 5. cap. 7. De fide ad Gratianum,* Primum veteres codices Græci non habent, *quod nec filius ſcit.* Sed non mirum, ſi & hoc falſarunt, qui ſcripturas interpolauere diuinas. *In quo neque Nonno ſua defuit audacia, qui illa capite 14. v. 26. τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, quaſi nō extarent, maxima ſecuritate prætermiſit.*

qui

qui & alios, de quibus ſuo loco, vel notauit, vel corrupit. Ad contextum ipſum, ſemper cum religione acceſſimus. Inprimis autem cum commiſeratione eorum, qui hæc rident aut contemnunt. Scimus enim, Atheiſmum, non tam vitium quam pœnam aut furorem eſſe. Qui, vt cæcitate, ita imperitia plerunque conſtat. Ad quam petulantia paulatim & ludibria accedunt. Vt qui verbum Dei nunquam quo oportet animo legerunt, etiam traducere ac contemnere audeant quæ nec legerunt nec intelligunt. De quibus vere illud dici poteſt,

Nemo repente fuit turpiſſimus.

Nam huc tandem deuenitur, vt qui nec Latine eruditi ſunt nec Græce, & a vanitate aulæ aliquid traxerunt, ea maxime faſtidiant quæ eruditi maxime admirantur. Et verborum quidem elegantiam in ſcriptis noui Fœderis, aut veneres ſectari, ejus eſt, qui nihil aliud ſpectauit vnquam, nihil in futurum ſpectat. qui de fine eorum, qui ad alia nos ducit, nunquam cogitauit. Nullam enim linguæ venuſtatem, nullam Attici ſermonis ſuauitatem aut Græciſmi puritatem vita nouit quæ promittitur. Et vt olim linguæ ad diſcordiam pœnamque inuectæ ſunt a Deo, ita poſtea a S. Spiritu in vſum veritatis ac concordiæ ſanctificatæ ſunt. Poſt hanc autem vitam, ea commendabitur, quæ creatorem ſuum optime laudabit. Quia ibi neque Babel erit, propter vnanimita-

tem, neque multæ linguæ, quia vnus erit populus. Porro, quemadmodum ex certa Dei diſpenſatione factum eſt, vt ſumma puritate Moſes, quem Longinus, impij Porphyrij præceptor, & paganus ipſe, virum in dicendo non vulgarem dixit; vt inimitabili facundia Prophetæ, ac inprimis Eſaias vteretur: ita ab eadem factum eſt, vt noui Fœderis ſcriptores & amanuenſes gratiæ quam omnibus in Filio dilecto offert omnium creator, lingua Helleniſtica, immenſum illud & tremendum ipſis Angelis myſterium vulgarent. Quippe, qui & Græcis, quorum linguam omnes prope tum intelligebant, & inprimis τῇ Ἑλληνικῇ διασπορᾷ, quæ latiſsime patebat, ſua publicarent. vt his gradibus arcana Dei ſe diffunderent. Vellicare autem aliquid in illis, aut deſiderare, non eſt eruditi, ſed blaſphemi hominis ac male feriati, & qui nunquam intellexit quæ humana ſit conditio, aut quanta debeatur reuerentia ac cultus cuncta diſpenſanti Deo. Qui non judicem ſed ſupplicem depoſcit. De quo præclare Hilarius, cum de rebus Dei erit ſermo, concedamus cognitionem ſui Deo, dictiſque ejus pia veneratione famulemur. Quanquam autem fieri non poſsit, quin de majeſtate rei aliquid detrahere illa lingua videatur, quæ nec Græca, ſi phraſin ſpectes, nec Hebræa eſt, ſi voces, tanta tamen vis eſt rerum, ea magnitudo majeſtatis, vt in illis pia ac erecta mens defixa hæreat, ac tota ejus fiat quem loquentem audit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

dit. neque poteſt, quin ad puritatem Hebraiſmi ſæpe oculos conuertat, de quo toties in iſtis admonetur. Et inprimis in hoc noſtro, cujus totum fere Euangelium venuſtæ parodiæ ſunt, aut loci, qui ex Fœdere antiquo, ad illius dicta, facta, paſsionem, mortem, reſurrectionem, ac cætera, qui fundamentum vtriuſque eſt, maximo judicio accommodantur. In quo & ſæpius Chaldaicam Paraphraſim, quæ planius nonnulla explicat, adhibuit. Longe aliter quam hodie Iudæi, qui, vt מדרשות *eorum & interpretationes ſimiles omittam, ad ineptas parodias, ac vernilitates, cum familiariter ad ſuos ſcribunt, totum Dei verbum traduxerunt. Qualia ſunt,* Eloquia Domini, eloquia pura, *cum amici epiſtolam commendant:* ad adytum Sanctitatis tuæ, *cum amico blandiuntur:* nomini tuo pſallam, *cum gratos ſe teſtantur:* cum exercitibus noſtris non egredieris Domine, *quoties deſertum ſe ab aliquo queruntur:* in te ſperaui, ne confundar, *cum vehementer, etiam rem nihili, a ſuis petunt. Vt cum ad condictum epuli aut nuptias amicum vocant. aliaque ejuſdem generis, quæ veræ profanationes ſunt. Cum autem locos alios ex Fœdere antiquo venuſtiſsime alluſerit, vt dixi, alios adduxerit Euangeliſta (qui tredecim, ni fallor, numero ſunt aut quatuordecim) nullus eſt ex ijs, qui non virum eruditum aliquid vel docet, vel de aliquo, quod ſcire ejus intereſt, ſi cum interprete præſertim*

conferatur, inſtruit. Sic, exempli cauſa, primo capite occurrit ille, Ἐγὼ φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· Εὐθύνατε τὴν ὁδὸν κυρίου. *Quem ſtatim Criticus videbit* לקצר *citatum. Cum enim* ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους, *inueniſſet, id quod efficacius elegit. nam* εὐθύνειν, *pro vtroque dixit. Quod cum noſter non aſſequeretur, ita maluit,*

Οἶμον ὀφειλομένην ἰθύνατε παμβασιλῆος·
Καί οἱ ἑτοιμοτάτη πελέτω τρίβος.

qui &, cum εὐθύνατε *inueniſſet,* ἰθύνατε *repoſuit. quod non cogitaret quantum hæc differrent. Nam Euangeliſta Hebræorum piel exprimebat. cum* ἰθύνειν ἄνθρωπον, *&* ἰθύνειν νῆα, *vt Homero aliȷ́ſque in vſu eſt, in alio verbo cal magis exprimat. Neque quiſquam ſane* ἰθύνειν τὴν ὁδὸν *dicat, vt* εὐθεῖαν ποιεῖν *intelligatur. Atqui hoc Euangeliſta voluit. &* εὐθείας ποιεῖν τὰς τρίβους *Helleniſtæ dixerant. Quanquam forte ab interpretibus deceptus eſt, qui voce vtraque interpretati ſint: quemadmodum Latini voce dirigendi interpretantur. Quod profecto eſt* ἰθύνειν, *nihil autem minus quam* εὐθύνειν. *Capite ſecundo extat ille locus, qui ſecundus ordine,* ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου κατέφαγέ με. *Quem ita exprimit:*

Ζῆλος ἐμὲ ζαθέοιο τεοῦ κατεδαίνυται οἴκου.

ac ſi dicas, zelus domus tuæ me epulatus eſt. *cum Propheta,* confici ſe ac conſumi, *dicat. Quid quod* τὸ καταφαγεῖν *apud Helleniſtas tranſit,*

ſit, δαίνυσθαι non tranſit, ſed, vt recte Hebræi illud exprimunt, conſiſtit. Capite ſexto, extat ille, ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν. Ad quod noſter non acceſsit, cum dixit,

Αἰθέρος ἄφθιλον εἶδαρ,

incorruptibilem ætheris cibum. *Vt de attributo, de quo alibi, ne dicam: quod hic cum veritate & ſenſu loci pugnat. Adde, quod Euangeliſta,* τὸ φαγεῖν, *vel addidit, vel cum ſcriberet, in Seniorum verſione inuenit. Quod cum in Hebræo extet, in editione Græca non legatur, locus ex Originis præſcripto, ſic in Pſalmis exprimendus eſſet:* καὶ ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς *φαγεῖν ⊢. *Quæ cum voluptate a Critico conſiderantur. Et vel primum munus eſt interpretis, vt locos omnes, qui ab eo quem interpretandum ſumpſit, adducuntur, videat attente & intelligat. Summam enim criſin in interprete requirimus. Sed inſignis locus eſt, qui capite 12. v. 15. legitur. In quo adducendo mira ratione vſus eſt Euangeliſta. Nam cum Græce ſic legatur,* Χαῖρε σφόδρα θύγατερ Σιὼν, κήρυσσε θύγατερ Ἱερουσαλήμ· ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι, δίκαιος καὶ σώζων, αὐτὸς πρᾶος, καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὑποζύγιον καὶ πῶλον νέον, *præterquam quod* λιτότητα *adhibuit quam non inuenit, ita totum contraxit,* Μὴ φοβοῦ θύγατερ Σιών· ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεται, καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου. *Quem ſi Hebraice citaſſent Magiſtri, aliquoties, quod vſitatum eſt illis, qui nonnunquam verſus integros tranſmit-*

tunt, ſuum וגו *interpoſuiſſent. multa enim prætermiſit, vt ad rem, ſiue ad hiſtoriam, quam hic completam voluit, veniret. quæ eſt, ἡ καθέδρα, vt loquitur Chryſoſtomus, τοῦ ὄνου. Hoc modo igitur adduxit locum :* Ne time filia Sion *&c.* ecce Rex tuus venit, *&c.* ſedens *&c.* ſuper pullo aſini. *Nam poſt ſingula quæ annotauimus, nonnulla prætermiſit, quod ad vltima Prophetæ verba properaret. Quæ non aliter adduxit, quam ſi apud Zachariam inueniſſet,* equitans ſuper aſinum : ſuper pullum, inquam, aſinæ, *cum Propheta dicat,* ſuper aſinum, & ſuper pullum filium aſinarum, *ſiue* aſinæ. *Vt vnum eundemque intelligat. Quemadmodum cum dicitur,* ligans ad vitem pullum, & ad capreolos pullum aſinæ ſuæ. *De quo poſt Iohannem, Marcum quoque & Lucam, nemo dubitaret : quemadmodum nec ex Matthæo aliud probari poteſt, cum Prophetæ verba ita reddit,* καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον, καὶ πῶλον υἱὸν ὑποζυγίου *(videtur enim eo ſenſu dictum, quo Græci dicerent,* ἐπὶ ὄνον, καὶ ἐπὶ πῶλον ὄνου, *id eſt,* in aſino, in pullo, *inquam,* aſinæ: *vel,* in pullo certe aſinæ.) *niſi idem cap. eod. v. 2.* εὑρήσετε ὄνον δεδεμένην, καὶ πῶλον μετ' αὐτῆς, *ac deinde verſ. 7.* ἤγαγον τὴν ὄνον καὶ τὸν πῶλον, *dixiſſet. Ex quo voluiſſe patet, prophetiam illam in duobus, non in vno aſino,* δι' ἔργων *&* καθ' ἱστορίαν, *vt loquuntur veteres Theologi, exhibitam. Vnde & notiſſima de Iudæis ac Gentibus allegoria : quam Chryſoſtomus,*

Euthy-

Euthymius, Theophylactus, Cyrillus, D. Hieronymus, Iuſtinus Dialogo cum Tryphiodoro, & alij huc adferunt. Quemadmodum non minus diligenter quæſiuerunt, quid ſit factum aſina, cum pullo inueheretur Dominus. Alij enim, modo huic modo illi inſediſſe, alij inſediſſe huic; illam bajulaſſe veſtes, alij poſtremo, quod pleriſque placuit, cum Iohannes inſediſſe eum pullo dicat, aſinam ſecutam volunt. Quam ſiue gloſſam, ſeu conciliationis modū, ita ad Zachariam exprimit Cyrillus : ἐπεκάθητο μὲν γὰρ τῷ πώλῳ Χριστός· εἵπετο γε μὴν ἡ τεκοῦσα. *Theophylactus,* ἀγομένῳ γὰρ τῷ πώλῳ συνηκολούθει καὶ ἡ μήτηρ. *Euthymius:* & pullus quidem Chriſtum inſidentem vehit, aſina vero ſequitur. *In quo loco noſter multis modis, quanquam in tribus tantum verſibus, incongrue ſe geſſit, qui Euangeliſtæ locum ita reddidit :*

Μητέρος ὑψιλόφου θύγατερ μὴ δείδιθι Σιών·
Ἤδη ποικιλόδωρος ἄναξ τεὸς εἰς σὲ περήσει,
Πῶλον ἔχων ταχύγουνον ὀπηδεύοντα τεκούσῃ.

Præterquam enim quod Sionis filiæ (quæ obuio vbique hebraiſmo, ipſa Sion eſt) inepte matrem dedit (de quo ſuo loco) ne id quidem cogitabat, attributis, quæ Meſſiæ a Propheta tribuuntur, humillimam conditionem ejus denotari. Adeo vt vetuſtiſſimi Eccleſiæ Doctores, πραῢς καὶ πτωχὸς, pauper & mendicus *verterent. Vt Iudæos refellerent. qui* μετὰ πολλῆς φαντασίας *& ſplendore Meſſiam expectabant. Vide igitur an recte* ποικιλό-

δωρον *vocauerit. quod eſt idem quod* πολύδωρος: *& vel opulentiam, vel liberalitatem, ſplendidiſſimi Monarchæ notat. Sed non dubitamus, quin inciderit in gloſſam Græcam, quæ Meſſiam, ſiue Chriſtum Dominum, Sionis Regem diceret vocari*, ἢ ὡς θεὸν, ἢ ὡς ἐκ τῆς βασιλικῆς ῥίζης τοῦ Δαβὶδ, ἢ ὡς πολλὰ εὐεργετήσοντα αὐτήν: *hoc eſt*, vel vt Regem, vel vt ex radice Dauid, vel quod multa dona, ſiue beneficia, in eam *(ſcilicet Sionem)* contuliſſet. *Nam Latine eam exhibet Euthymij interpretatio. Porro judicium quis ſatis admiretur? cum interpretationem, ſiue gloſſam, qua in Euangelio Matthæi, in quo tota difficultas erat, extricando, Patres vſi erant, ad Iohannem tranſtulit, qui omni caret. Nam de pullo dixit*, ὀπηδεύοντα τεκούσῃ. *quod non* ἀκρισίας *modo, ſed & tyrocinium Theologiæ ſapit. Adde quod ignarus, non diuerſum modo, ſed contrarium ab illis dixit. Illi enim dixerant*, ὅτι εἵπετο ἡ τεκοῦσα, quod mater ſequeretur pullum, *noſter dixit*, ὅτι εἵπετο τῇ τεκούσῃ, quod pullus ſequeretur matrem. *Hoc eſt* matrem, animal tardiſſimum, & quod vix flagris expugnatur vt incedat, ſua ſponte præceſſiſſe pullum, qui, ex Hebræorum more, ſtimulis impellebatur. *Quæ omnia vitaſſet, ſi hoc modo locum expreſſiſſet:*

Ἀλλά μοι, ὦ χαρίεσσα Σιὼν, μὴ δείδιθι θυμῷ·
Πρὸς σὲ γὰρ ἠπιόδωρος ἄναξ τεὸς ἔρχεται ἤδη,
Πώλῳ ἐφεζόμενος, τὸν ὄνος ταλαεργὸς ἔτικτε.

*n quibus vt nihil Helleniſticum, ita nihil quod
um Helleniſtis, aut Hebræo Zachariæ, aut Thar-
umin, aut ipſo denique Matthæo pugnet: qui non
lia ſed pauciora dixit. Locos cæteros, ne diffun-
lamur, vltro prætermittimus. & de pleriſque
uo loco. A contentionibus ac controuerſijs, de
uibus eruditi tempeſtate noſtra diſputant, non
ine cauſa abſtinendum duximus. In quibus, poſt
ot concertationes, nemini relictum eſſe locum
uto, niſi cui velitari fruſtra libet. Et in prælio
oc tam diuturno, etiam triarios in acie ſtetiſſe
video. Adde, quod ad contumelias ac contuma-
iam pugnatum eſt. quia nemo diſcit amplius,
ed irritatur: quod niſi maledictis probat, non-
dum ſe defunctum putat. Cum autem apud ve-
eres legiſſem, idem boni ac prudentis viri mu-
nus eſſe ac officium quod Ariſtarchi olim fuit,
vt ſine vlla æmulatione aut malignitate de alio-
rum ſcriptis libere judicium pronunciet ac ferat
(quod in amicorum ſi fiat, candoris, ſi in proprijs
cujuſque, bene conſtituti judicij ac mentis, ſi in
antiquorum, præter illa, cum vtilitate publica
conjunctum eſt) Ariſtarchum nihil minus quam
inuidioſo, vt fortaſſe vulgus arbitratur, nomine
inſcripſimus. Quam inuidiam vel Flaccus depre-
cabitur, cum inquit,*

Vir bonus & prudens verſus reprehendet
inertes,
Culpabit duros: incomptis allinet atrum

Tranſuerſo calamo ſignū: ambitioſa recidet
Ornamenta: parum claris lucē dare coget. &c.
Fiet Ariſtarchus. nec dicet, Cur ego amicum
Offendam in nugis? hæ nugæ ſeria ducunt
In mala, neglectum ſemel, exceptumque ſiniſtre.

Et nos igitur cenſuras noſtras, ſine phaleris aut ornamentis, vt in libri margine a nobis annotatæ fuerant, cum omnibus communicauimus. quod ſine vlla animi acerbitate a nobis factum eſt. Marci Tullij exemplo; qui ſe Ariſtarchum, non Phalarin, probare in ſcriptis ait; & hunc virum quanti fecerit non ſemel alias teſtatur. Idem, qui Lucretij præclaros de Natura libros, magnus Ariſtarchus, emendauit. Idem, qui cum iſto ſtudio, non omnes modo diſciplinas, ſed imperia ac primas dignitates conjunxit. Vt & Varro, vir incomparabilis. qui tam inſigni diligentia Plautinas, vt obſeruant veteres, recenſuerat comœdias, vt de centum & triginta fabulis, quæ ejus putabantur, vnam & viginti tantum genuinas Plauti probaret: quas Varronianas inde veteres dixerunt. Quod ſine ἀθετήσεως, *& multorum quæ in reliquis extabant reprehenſione, fieri non potuit. Omnes enim ſtudij hujus partes, tanquam membra, inter ſe cohærent. At quis ille Varro? quem Auguſtinus libro De Ciuitate Dei ſexto*, tam multa legiſſe *ait*, vt aliquid ei ſcribere vacaſſe miretur, tam multa ſcripſiſſe, quam

multa

multa vix quiſquam legere potuiſſe credi po-
eſt. *Exercitationes itidem inſcripſimus : vel uod in rimanda veritate occupamur : vel quod ihil temere affirmamus ; & interdum, ne hoc uidem : vel quod eruditis hanc cognitionem ac udicium deferimus ; quos tam multa ſcire nobis onſtat quam nos ignorare ſemper profitemur. 'ed & erunt forte rerum omnium ignari, qui in obis accuſare audebunt, quod vel in ſcriptore an- iquo aliquid deſideremus, vel in Sacro aliquid otemus. Qui cum nos accuſant, non, vt ait ele- antiæ Latinæ Princeps,*

Næuium, Plautum, Ennium,

ed vniuerſam pariter antiquitatem Chriſtia- iam, inprimis autem D. Hieronymum, Genna- lium, Iſidorum, Photium, & alios accuſant. Nam i in ſcriptore antiquiſſimo id fieri non ferunt, ad Grammaticos, Philoſophos, ac Rhetores mittendi unt. Vt Laërtium, Eunapium, inprimis autem, ominem & ſerium & maximi in cæteris judicij, Plutarchum omittamus, qui non modo libere de ingulis autoribus ſententiam pronuntiauit, ſed, qua jure qua injuria, in Ariſtophane, autore ſum- mo, & quem tot tantiſque laudibus vetuſtas ex- ulit, qui omnes Athenarum Veneres, feſtiuitates, ac gratias, prope exhauſiſſe creditur, ἀσίφειαν, κοι- νότητα, ὄγκον, δίαρμα, σπερμολογίαν, φλυαρίαν, *frigus denique, & ineptias notauit. Quid autem? Nihil idē in Herodoto requirit, cujus libro integro*

male-

maleuolentiam taxauit? Nihil in Sophocle, ipſo Ariſtotele, Platone, aliiſque Halicarnaſſenſis Dionyſius requirit? qui libello integro, Pompeio ſatisfecit, cui minus digne de Platone videbatur judicaſſe. In quo libro, finem artis hujus veritatem eſſe docet. Eam autem, ex virtutum, quæ reperiuntur in autoribus, ac vitiorum obſeruatione, erui ac inueniri. Autor maximus Longinus, quem ab eruditione varia, πολυμαθῆ *ac Criticum fuiſſe dictum, notat Suidas, quem,* Bibliothecam viuam, & ob ambulans muſeum, *merito Eunapius vocauit, inter cæteros Demoſthenem, quem prope ad inuidiam extollit, tamen in quibuſdam libere perſtrinxit. Qui nec Xenophonti nec Platoni parcit. quos interdum, vt verniles, aut, vt Græci melius,* μικροχαρεῖς, *notare audet. Omnes denique antiquorum libri, vel judiciis de aliorum ſcriptis pleni ſunt, vel quantum judicando de ſingulis profecerint, teſtantur. Nam hæc Critices totius vnicus prope ac ſupremus finis eſt. Sin a Chriſtiano illud, & in Chriſtiano fieri mirantur, ad hos rurſus ablegandi ſunt. Quis enim vel Tarſenſem Diodorum,* quorum ſenſa imitaretur, eorum eloquentiam, propter ſæcularium ignorantiam literarum, imitari non potuiſſe, *vel Victorini Pitabonienſis ſcripta,* grandia ſenſibus, viliora compoſitione verborum fuiſſe, *vel Tiberianum Bæticum,* tumenti ſermone *ſcripſiſſe, atque id genus alia nunc ſciret, niſi D. Hieronymus*

ymus id docuiſſet. Et quis Photio objecit, quod vel Theodoro Antiochenſi, qui aduerſus Eunomium pro Baſilio ſcripſit, ſæcularium diſciplinarum imperitiam, vel Sophronio, qui pro eodem ſcripſit, negligentiam, ac diſſolutum & ſupinum ſcriptionis genus, aut, vt ipſe melius ſe exprimit, τὸ ἀσύνδετον τοῦ λόγου καὶ ἀπόλυτον, vel Gelaſio, Synodico ſcriptori, humilem ac vilem elocutionem, quod poſtremo, Socrati, Theodoreto, aliĳſque Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſcriptoribus, partim triuiale, partim audax ac inflatum tribuit dicendi genus? Quod de noſtro verius dicatur. Nam ſi quiſquam, vere hic autor, παραβόλως, vt ejuſdem ſummi Critici ac viri verbis vtar, καὶ ὥσπερ ἀπειροκάλως ταῖς μεταφοραῖς ἐχρήσατο. Qua de re nos pauca, quia alia dicenda erant. Cujuſmodi orationis genus, idem Patriarcha, Philoſtorgio, ſcriptori Ariano quidem, ſed non imperito, aſsignauit. Idem Epiphanium, eximium Eccleſiæ doctorem, ὡς τὴν φράσιν ταπεινὸν, καὶ τῆς Ἀττικῆς παιδείας ἀμελέτητον, notauit. Idem, qui Georgium Epiſcopum Alexandrinum, qui Chryſoſtomi conſcripſit vitam, non vt dicendi modo imperitum, ſed & ὡς οὐδὲ τὴν τῶν ὀνομάτων σύνταξιν ἠκριβωμένον, id eſt, vt qui ne conſtruendi quidem rationem intelligeret, traducit. Quid quod ne in ſummis quidem maximiſque Paganorum quicquam prætermiſit? vt cum in Galeno (quanto autem viro!) ἀκαιρολογίας, παρεκτροπὰς, περιόδους χοινοτενεῖς, id eſt,

impor-

importunas diſſertationes, longas nimis ac extentas circumductiones, *notauit. Neque majus crimen eſt, ſi Nonnum accuſamus, quod de S. Spiritu, ac alijs quibuſdam in Theologia, minus recte ſentit, quam quod quædam in Euſebio præclarus ille judex notat. Vt cum Filium* τὸ αἴτιον τὸ δεύτερον *ab eo dici arguit. Et quod Socratem, Eccleſiaſticæ hiſtoriæ autorem,* ἐν τοῖς δόγμασιν οὐ λίαν ἀκριβῆ, *id eſt*, in religionis doctrina minus accuratum fuiſſe, *cenſet. Idem qui Syneſium, facundiæ ac venuſtatis Atticæ exemplum, cum adhuc de reſurrectione dubitaret, ad Epiſcopatum perueniſſe, annotauit. Idem de Hypotypoſibus Clementis quid exiſtimarit, nemo neſcit. Idē, qui in alijs Arrianiſmi, in quibuſdā Iudaiſmi, in quibuſdam Paganiſmi, quæ in Nonno paſſim obſeruauimus, veſtigia explorat. Quod & fine optimo & inſtituto ab antiquitate factum. Quia, vt in vita moribuſque ab eo quiſque ſibi cauet quod in alio vel reprehendi vel notari videt, ita & in ſcriptis, alieno quiſque exemplo ſapit: quiſque illud vitat, de quo in autoribus monetur. Vt de illa parte Critices, quæ* ἀθετεῖ, *& ſingulorum vitia obſeruat, illud Comici pronuntiare de ſe quiſque Criticorum poßit,*

Inſpicere, tanquam in ſpeculum, in libros omnium
Iubeo, atque ex alijs ſumere exemplum ſibi.
Hoc facito. recte ſane. hoc fugito. callide.

Hoc

Hoc laudi eſt. iſtæc res eſt. hoc vitio datur. Probiſſime.

)uanquam autem minime ignoremus, minus eſſe ?læciſmi a Critico quam Majeſtatis poſtulari ?pud judicem, neque ſine riſu Pomponium Mar-?llum, veterem Grammaticum, legamus, ſolæciſ-?um in aduocatione factum, tanquam crimen ?rguiſſe in aduerſario; haud ideo hanc curam in ?utoribus prætermittendam ducimus. Nec Pyr-?honios audimus, qui, vt apud ſummum illius ſe-?æ legimus autorem, nihil eſſe barbariſmum aut ?læciſmum, exercendo forte ingenio, aut κατὰ τὸν καταληψίας νόμον, inferebant. non magis ſane ?uam Iudæos, qui, vt parodiam aliquam aut ele-?antiam ex Sacro codice lucrentur, vtrum ſermo ?et an cadat, parum ſunt ſolliciti. Forte vt etiam ?ac parte filios חורים ſe probent. Vt vt eſt, minus hic ?oleſti exactores fuimus quam Athenienſes olim: ?ui cũ æris publice egerent, ſumere id ab eo recu-?runt, qui vocabulũ, quo id facturũ ſe receperat, ?on ſatis Attice aut emendate extuliſſet. Et Deme-?rium trecentis amplius medimnis ſolæciſmum ab ?ſdem redemiſſe, veteres teſtantur. Neque Cleo-?edem piguit, e cælo prope & aſtris, ad inferiora ?æc redire, vt Epicuro, qui ſcientiam ac eruditio-?em omnem faſtidiret, ſolæciſmos ac ineptias ob-?iceret. Quod ſi dicant, peregrinos eſſe, qui de ?ræco homine ſententiam feramus: ne id qui-?em admittemus. qui non minus illum, in

Aegy-

Aegypto natum, quam nos Belgas eſſe ſcimus: & vtrumque, quod ad Helleniſmū, ἐπείσακτον eſſe, vt veteres loquuntur. in illud autem incidiſſe tempus hunc autorem, quo Sophiſticæ ineptiæ & tumor, puritatem linguæ non jam vitiarant tantū, ſed afflixerant. Neque dubitauit vir cœleſtis Cæſar Scaliger, multa paſſim in eorum ſcriptis emendare, qui, quo tempore ad ſummum culmen ac faſtigium imperij Romani ſplendor ac ingenia peruenerant, præ cæteris excelluerunt. Et quam multa idem in Lucano, quem tantopere admirata eſt antiquitas, deſiderat, emendat, caſtigat? Sed nec filius Ioſephus, domo Græcus fuit: qui in Dionyſio Catone, Græcum hominem Planudem, in alijs quibuſdam, Theodorum Gazam, omnium Græcorum ſui temporis doctiſſimum ac primum, Græce loqui docuit. Idem, qui, cum alia, tum Publij Syri Mimos, ea venuſtate ac puritate, ex Latinis Græcos fecit, vt aduerſus omnes veteres interpretandi palmam ſuo merito tueri poſſit. Neque eruditus quiſquam dubitabit, vter elegantius, hic, Decimam Virgilij Eclogam reddiderit, an Quartam, vel Euſebius, vel quicunque eſt, a quo libro quinto De vita Conſtantini, hanc conuerſam exhibet Euſebius. Vnum reſtat, quod propemodum effluxerat. De ætate autoris noſtri parum inter eruditos conuenire. Nam vt ille fuerit hic Nonnus, quem in voce Σαλούστιος ſexies Demoſthenem edidiciſſe, & tamen in dicendo infantem fuiſſe,

notat

notat Suidas, nulla ſuadet ratio. & inter Nonni characterem, & Demoſthenis δεινότητα, *multa millia interſunt. Idem & Auſonij Sophiſtæ meminit: quem Epiſtolas atque alia ſcripſiſſe ad Nonnum quendam, ibi notat. Et Syneſius de ſuo, cujus meminit, Nonno, Soſenæ cujuſdam Patre, nihil, e quo certi quicquam hac de re conſtare nobis poſsit, vſquam prodidit, quod ſciam. Nonni Edeſſenæ Epiſcopi lib. 14. cap. 30. his verbis meminit Nicephorus:* Eccleſiæ vero Edeſſenæ diuinus ille præfuit Nonnus: *quem D. Pelagiam lucrifeciſſe Chriſto notat. neque tamen vllam* Διακριτικὴν *ſcriptoris hujus notam ſuppeditat. Nec Agathias hic quicquam juuat, cum recentioribus Poëtis hunc adjungit. Gregorio Theologo poſteriorem eſſe, aut vidiſſe illius ſaltem ſcripta, imitationes, quas non vno loco obſeruauimus, perſuadent. Sic, cum apud hunc legiſſet,*

Εἰκὼν ἀρχετύποιο, φύσις γεννήτορος ἴση,

ex eo ſuum ἰσοφυὴς γενετῆρος *fecit. Ita enim ſub initium Euangeliſtæ noſtri:*

Ἰσοφυὴς γενετῆρος ὁμήλικος, υἱὸς ἀμήτωρ.

quemadmodum & cum

Αὐτοπάτωρ, ἀλόχευτος, ἀμήτωρ ἐστὶν ἐκεῖνος

Theologus dixiſſet; ille, υἱὸς ἀμήτωρ, *in eodem dixit carmine. Quas non eſſe* συνεμπτώσεις, *ſed* μιμήσεις *aut* ἀποτυπώσεις, *verus Criticus facillime videbit. Quod ſi dogmata explores ac excutias, apparet eo tempore vixiſſe, quo de Spiritus ex filio*

******* pro-

proceſsione, nihil deſinitum fuit. Sed & minus recte quam plerique ex Græcis, quos tot ſæcula in eo fluctuaſſe nouimus, de eo ſenſit. Et ſub Theodoſio concilium a centum quinquaginta Epiſcopis Conſtantinopoli fuiſſe celebratum conſtat: in quo ut doctrina de Spiritu Sancto uberius tractata fuit, ita nihil certi de proceſsione Spiritus ex Filio concluſum aut determinatum eſt. More itaque Gregorij interdum loquitur. Nam ut ille

Πνεῦμά θ' ὃ πατρόθεν εἶσι,

omiſſo Filio, ita noſter, Πνεῦμα διορνύμενον γενετῆρος. *Et cum dicitur de Domino,* ὅτι ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι, *præterquam quod interpretatione parum orthodoxa, de qua ſuo loco agimus, interpolauit locum, etiam*

Πνεύματι πατρῴῳ δεδονημένος

dixit. Ex quo patet, ne quidem, Spiritum, Filij eſſe Spiritum, conceſsiſſe: quod tamen etiam ex illis quidam concedebant, qui ex ſolo Patre procedere affirmabant: ut Cyrillus & alij. Quemadmodum tuendæ de proceſsione ex ſolo Patre ſententiæ, audacter, ut jam diximus, Euangeliſtæ verba mutilauit. Qui illius temporis errores ſunt. Quanquam neque circumſpectius de Filio locutus eſt. Ut cum, ubi de diuinitate ejus agitur, ἦθος, *ſiue mores, illi ſimiles Patri tribuit. Quaſi aut* τὸ ἦθος *Deo recte poſsit tribui, aut recte Filius,* τῷ ἤθει ὅμοιος τῷ πατρὶ *dicatur. Nam ad illum Euangeliſtæ locum,* ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργα-

ἐργάζομαι, in quo περὶ γνησιότητος τοῦ υἱοῦ, *vt loquitur Chryſoſtomus,* καὶ τῆς αὐτουσίας *agitur, ita dixit:*

Εἰσέτι νῦν γενέτης ἐργάζεται ἤθεσι κόσμῳ,
Ἤθεσιν ἀντιτύποις καὶ ἐγὼ παῖς ἔργον ὑφαίνω.

Qui autem Deo ἦθος *tribuit, neceſſe eſt, & habitum & profectum, ſiue* προκοπὴν, *illi tribuat. quæ, Lucæ ſecundo, naturæ alterius reſpectu, &, vt Patres loqui ſolent,* οἰκονομικῶς *ei tribuitur. Et* ἀντίτυπον *idem illi eſt quod* ὅμοιον. *Ergo ſimilem Patri fecit Filium. Sed diſerte voce* ὁμοίου *capite eodem vſus eſt, cum dixit,*

Ὥσπερ γὰρ γενέτης νέκυας μετὰ πότμον ἐγείρει,
Ζωγρήσας παλίνορσον ἀκινήτων δέμας ἀνδρῶν,
Οὕτως οὓς ἐθέλει καὶ ὁμοίϊος υἱὸς ἐγείρει.

Cum τὸ ὁμοούσιος *ne verſus quidem hic excluderet: &* τὸ ὅμοιος *tegendo Arrij veneno, in conciliabulis Sirmienſi & Ariminenſi formatum fuerit. de quo cum alibi non ſemel, tum in Examine illius & Seleucienſis Synodi, Athanaſius: qui inter alia,* ἐπὶ τῶν οὐσιῶν οὐχ ὁμοιότης ἀλλὰ ταυτότης ἂν λεχθείη. *id eſt,* de ſubſtantijs, non ſimilitudo, ſed identitas, eſt vſurpanda. *Quæ* ἄτακτος σύνοδος, *vt eam vocat idem Athanaſius, in qua vox* ὁμοούσιος *excluſa, vox* ὅμοιος *ſuppoſita pro illa fuit, anno Conſtantij 29. Euſebio & Hypatio Conſſ. celebrata eſt. Quid quod idem noſter de quo agimus, diſſimulatione nulla,* Filium imitari Patrem *dixit, quod in Arrio damnatum fuit?*

Ἔργα γὰρ εἰν ἑνὶ πάντα πατὴρ ἐμὸς ὁππόσα ῥέζει,
Ταῦτα θεὸν γενέτην μιμούμενος υἱὸς ἀνύσσει.

Sed ad rem. Quemadmodum Nazianzeni ſcripta & vidiſſe & expreſſiſſe Nonnum non dubitamus, ita Chryſoſtomi commentarios, non legiſſe, perſuaſiſſimum habemus. Cui enim veriſimile videri poteſt, ab interpretationibus ſcriptoris tanti, qui commune & maximum Eccleſiæ oraculum tum erat, tam abhorruiſſe, vt vel nuſquam ijs vteretur, vel in contrariam plerunque ſententiam abiret? Quod, cum ex infinitis prope locis, tum vel e primo Euangeliſtæ capite non ſemel patet. Sic, exempli cauſa, in eo, ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν, longe a diuini ejus viri interpretatione abit. Idem magnus ſcriptor, verba illa capite eodem, καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, ita accipit, quaſi non Baptiſtæ ſed Euangeliſtæ eſſent. Ita enim ſcribit: καὶ συνείρει τὴν αὐτοῦ μαρτυρίαν τῇ Βαπτιστοῦ· τὸ γὰρ δὴ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, οὐ τοῦ προδρόμου ἐστὶν, ἀλλὰ τοῦ μαθητοῦ. quæ noſter cum ſuperioribus conjungit. Eodem capite, ad Nathanaëlis confeſſionem, ſummus ille vir quærit, Quare Petrus, poſt confeſſionem illam, Matthæi decimo & ſexto, Tu es Chriſtus Dei viui Filius, tantopere extollatur, cum Nathanaëli, nihil præter illa, Majora his videbis, Dominus reſpondeat. Et reſpondet ipſe, Ὅτι ὁ Πέτρος ὡμολόγησεν υἱὸν τοῦ θεοῦ, ὡς θεὸν ἀληθῆ· ὁ δὲ, ὡς ἄνθρωπον ψιλόν. id eſt,

quod

quod Petrus Dei Filium, vt Deum verum, Nathanaël eundem, vt hominem confiteretur nudum. *Sed & addit*, Εἰπὼν γὰρ, Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἐπήγαγε, Σὺ εἶ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ· ὁ δὲ τοῦ θεοῦ υἱὸς, οὐ τοῦ Ἰσραὴλ ἐστὶ βασιλεὺς μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης. *id eſt*, Poſtquam enim dixit, Tu es Filius Dei, ſubjungit, Tu es Rex Iſraëlis. Dei autem Filius, non Iſraëlis tantum, ſed & orbis totius Rex eſt. *A quibus longe abit noſter, qui confeſſionem eam ſic expreſſit:*

σὺ Χριστὸς ὑπάρχεις,
Υἱὸς ἀειζώοιο θεοῦ, λόγος.

Confitetur enim, Deum eſſe, & Dei Filium: imo & λόγον, *quod a Chryſoſtomo negatur. Sed & illum cap. 5. comm. 27.* καὶ ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστί, *longe aliter Chryſoſtomus diſtinxit. Et in eo cap. 7. comm. 39.* ὅτι ὁ Ἰησοῦς οὔπω ἐδοξάσθη, *aliter poſtremam vocem alter ad Chriſti gloriam, quæ aſcenſionem ejus conſecuta eſt, alter ad paſſionem, ſiue crucem, refert. Sed quid pauca de multis annotamus? cum ex collatione vtriuſque manifeſtum ſit, nunquam eximij illius viri commentarios hunc inſpexiſſe. Quod ſi verum, facile erit Critico, hic, ſaltem probabiliter, quod quæritur rimari. Quippe, cum ſub Theodoſio cum morte vitam commutauerit Gregorius (cujus eum ſcripta in quibuſdam locis expreſſiſſe diximus) ſub Arcadio autem, poſt octodecim circiter annos, ad beatam vitam tranſlatus*

 fuerit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

fuerit Chryſoſtomus, cujus commentarios non vidit, vt jam dicebamus, Nonnus, & pro quo Originem plerunque expreſsit, veriſimile eſt, ſub Theodoſio ac primis Arcadij temporibus vixiſſe. Quare qui in vltimum Iuſtini annum, cui anno altero Iuſtinianus ſucceſsit, rejicere eum malunt, vix a metachroniſmo ſe tueri poſſunt. Nam neque, vt coæui, meminit Agathias, & primo imperij ſui anno Arrianos Iuſtinianus proſcripſit. Quo tempore ei qui hæretici effugere notã vellet, & viuendum & loquendum fuit cautius. quam nec Suidas tamen illi, qui non paucos eo nomine infamat, neque quiſquam veterum impingit. Et ſuperioribus temporibus, cum a tot Synodis Nicænæ Symbolum corruptũ eſſet, minus mirum, ſi aut minus caute loquerẽtur, aut in quibuſdam fluctuarent Orthodoxi. Qualia nonnunquam illi exciderunt. Siue quod ſic ſenſerit: ſiue quod parum in religione profeciſſet: ſiue quod vtriuſque partis gratiam captaret: ſiue quod verſutiam hæreticorum, & quam caute propter illos tum loquendum eſſet, nondum intelligeret. Quod non paucis ex præcipuis Eccleſiæ Doctoribus impoſuit. Sane ἐργοπόνου *nomine Dei Filium cum dixit, in quo & paganos imitatus eſt, idem tamen quod tum Arriani, ac inprimis Douliani, dicerent, expreſsit. Quorum cauſa, multa quoque in ſuis caſtigarunt aut mutarunt etiam antiqui. Neque a paucis, quibus ante vſi fuerant, abſtinuerunt. Ita aliquando* ὁμοιουσίου *admiſerunt vocem, cum nihil*

præter

præter τρόπον ὑπάρξεως *diſtingui crederent. Ita vocem* ὅμοιος *de Deo dici Athanaſius non ſemel negat: qui eandem tamen aliquoties vſurpat. Vt tractatu contra Arrianos tertio,* Υἱὸς γὰρ ὢν τοῦ θεοῦ, ὅμοιος ἂν εἴη αὐτῷ· ὅμοιος δὲ ὢν, πάντως ἐστὶ κύριος καὶ βασιλεύς· αὐτὸς γάρ φησιν, ὁ ἐμὲ ἑωρακὼς, ἑώρακε τὸν πατέρα. *id eſt*, cum enim ſit Dei Filius, ſimilis & illi erit. Similis autem cum ſit, Dominus & Rex erit. Ipſe enim dicit, Qui vidit me, vidit & Patrem. *Iidem objecerunt Arrio, quod* γνήσιον *Dei Filium dixiſſet Dominum. qua tamen voce ad Euangeliſtam noſtrum vſus eſt Chryſoſtomus. qui* τὸ αὐτεξούσιον καὶ γνησιότητα *conjunxit. Fuit autem inter Arrij cothurnos etiam vox iſta, qua* τὸ ὁμοούσιον *(quod tandem patuit) ſupprimere conatus eſt. Iſtis igitur temporibus vicinum fuiſſe patet, de quibus S. Hieronymus pronuntiauit*, Totum orbem Arrianum ſe miratum eſſe, ac vere tunc ingemuiſſe. *Vnde & ipſe ad hujuſmodi cothurnos haud dubio profecit. Qui eum locum, quem in ore perpetuo habebant Arriani, & in Ariminenſi concilio tantopere vrgebant qui diuerſum ab Orthodoxis ſentirent,* ὅτι ὁ πατήρ μου μείζων μού ἐστι, quia Pater me major eſt, *ita eſt interpretatus, ac ſi ſcriptum inueniſſet,* ὅτι ὁ πατήρ μου, ὁ προνοῶν τοῦ ὅλου, μείζων μού ἐστί. quia Pater meus, qui omnia diſpenſat, me major eſt. *Idque in ſcriptore illo in quo legerat*, Pater meus operatur hacte-

nus, & ego adhuc operor. *Ita enim*,

Οὕνεχ' ὅλων μεδέων γενέτης ἐμοῦ ἔπλετο μείζων.

Quia qui omnia gubernat, Pater me major eſt.

Et illum, οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν, *ita eſt interpretatus, ac ſi Euangeliſta dixiſſet*, οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν, τὸν τοῦ κόσμου κτίστην. Hic in principio apud Deum, mundi creatorem, erat.

οὗτος ἀπ' ἀρχῆς
Ἀενάῳ συνέλαμπε θεῷ, τεχνήμονι κόσμου.

hic ab initio
Cum æterno fulgebat Deo, mundi creatore.

Cæterum, cum artis hujus partes ſingulæ ac membra, finem ſuum habeant aut ſpectent, finis tamen omnium eſt veritas. Nam & quæ corrupta a librariјs ac ſciolis emendat, finem habet id quod optimum. Et quæ judicat abjudicatque, ac ſuum cuique tribuit aut alienum demit, verum reſpicit aut falſum. Quod commune his tribus eſſe poteſt. Sed, quod optimum, præponderat. Quanta ergo hujus, ſiue ſtudiј ſiue artis, ſit vtilitas, apparet. Nemo enim recte ſcribit niſi qui antiquitatem imitatur. Nemo recte imitatur niſi qui virtutes tantum imitatur. Quod non poteſt niſi qui & vitia intelligit. Quæ notare in aliјs, vitare in propriis, ſummi opus eſt judiciј ac munus. Sed & vitia cum dico, ea quoque quæ corrupta ab ætate aut ab ipſis Criticis, intelligo. Quemadmodum, cum Maro, poſt Criticorum agmen, qui Homeri corpus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

lacerum collegerant, digeſſerant, interpolauerant, recenſuerant, ac emendarant, diuini, quo inprimus excelluit, judicij ſecutus normam, opus nobis dedit, quod διόρθωσιν Homeri, vel cenſuram, dicas. Nam ad accuratam & vbique ſui ſimilem ſcribendi formam & Romanam majeſtatem, omnia redegit. Ita autem ſemper judicauimus: Aeneidem, non minus Critici quam maximi autoris maximi Poëtæ opus eſſe. Qui cum non tam Poëtarum quam ſcriptorum omnium ſit norma, non euaſit tamen, quin, quod morte imperfectum, vt exiſtimabat ipſe, opus reliquiſſet, Varius & Tucca, Critici ætate illa celeberrimi, Auguſti juſſu emendarent: cum & Varius, vt quidam volunt, etiam librorum in quibuſdam immutarit ordinem. Sed & C. Iulius Hyginus Auguſti libertus, παροράματα diuini viri, ſiue ἀπροσεξίας, & μνημονικῶς ἡμαρτημένα, annotaſſe fertur. Nam Herennium, qui vitia, Perilium, qui furta, alioſque ejuſdem generis ac ſtyli, ſycophantas potius quam Criticos habemus. Quia alterum ingenui ac liberalis, alterum infeſti καὶ ὑπούλου animi eſt opus. Ergo Zoilum Homero-maſtigem, idem Ptolemæus, qui Ariſtophanem ampliſſimis muneribus, Vitruuio autore, ornauit, eſurire juſſit; quem nonnulli, vt teſtatur idem autor præſtantiſſimus, in crucem fixum, alij obrutum lapidibus, alij viuum in pyram conjectum, tradiderunt. Hoc nimirum Criticus & ſycophanta intereſt. Neque dubitamus, quin Ho-

merum prius recenſuerit Virgilius quam ſcripſit. Quod, tum viris maximis peculiare, etiam ab Ariſtotele, etſi non hoc fine, factum eſt. Quemadmodum ſuauiſſimum Poëtam Cointum Calabrum, multa de induſtria, quæ in Homero ſciolorum aut Grammaticorum corruperat licentia, vitaſſe, ſemper arbitrati ſumus. Cæterum, vt quiſq; accuratius cum cæteris hanc artem conjunxit, ita in ſcribendo longius a culpa abfuiſſe, certum eſt. Quid enim vel Apollonio exactius ac preſſius? vel Callimacho amœnius, terſius, caſtigatius? qui judicium, quod in ſcribendo maxime requiritur, in alienis, antequam in ſuis adhiberent, prudentiſſime formarant ac ſubegerant. Aetate noſtra iterum ſe Critice commouit. In qua viri tres incomparabiles, ad omnes eam diſciplinas reuocarunt. Nam plerique vnam modo partem calide amplexi ſunt. Ea autem eſt, quæ in corruptis veterum autorum locis aciem ingenij exercet. quæ vt judicium & eruditionem non vulgarem ſed eximiam requirit, ita facto agmine in eam noſtro tempore, magno vniuerſæ dehoneſtamento, inuolarunt,

Ἡ βυλλιῶν τις ἄφρονες νεανίαι.

quod antiqui dicerent,

Grex puſionum veſticeps, mentis minor.

Cum eam veteres potiſſimum excolerent, quæ circa τὴν ἀθέτησιν *verſatur. quam in alienis plurimi cum Ariſtarcho, omnes fere in ſuis adhibebant. Sic Platonem vſque ad octuageſimum ætatis annum,*

emendare ſua, &, qua voce hic Critici vtuntur, βοςρυχίζειν ſolitum, antiqui notant. Eius ergo artis, de qua hactenus a nobis dictum, a qua vna omnium diſciplinarum antiquarum, ſi, vt debet, in autoribus adhibeatur, reſtauratio ſperanda eſt, finis eſt veritas: argumentum, aut ſubjectum, ὕλη ἀμέθοδος, ſiue, omnis, vt antiquis placuit, ſcientia. Ad vtranque vel inprimis linguæ requiruntur. ſine quibus, neque cæteræ in reliquis ſcriptoribus ſcientiæ, neque in Sacris, qui ex Oriente profluxerunt, codicibus, tractari, vt oportet, Theologia poteſt. Quare, vt Romanam ac Græcam, ita cum Hebræa ac Chaldæa, Helleniſticam requiri, ipſa ratio ac vſus docet. Multis autem Helleniſtica blanditur: paucos ad examen & interiora hactenus admiſit. Vt, cum plurima in Nouo Fœdere a ſummis maximiſque hominibus ſint præſtita, potiſſima pars adhuc ſupereſſe videatur. Pauci enim eam hactenus a Græca diſtinxerunt. Quod qui non poſſunt, ſruſtra de interpretatione aut verſione ejus cogitant. Nam Hebræa, Chaldæa, ac Syriaca, ad ſummum jam profectus apicem ac incrementum, maximorum hominum auſpicijs peruenit. Inter quos nuperrime fatalis ille Orientis in Europa reſtaurator Thomas Erpenius fuit; datus orbi ſimul & ereptus. Cujus vt jucundus olim amor, ita nunc funeſta nobis eſt memoria. Et quis poſt Clariſſimum Buxtorfium, vere אילן עץ הדעת, vt Rabbini dicunt, aliter pronuntiare

tiare audeat? Qui vt nihil olim reliqui ad partes earum exornandas fecit, ita ipſas ad majora contulit jampridem ac prouexit. Qui, ne cætera commemorem, non modo opus Biblicum, cum priſcis Interpretibus ac Targumiſtis, quos labore maximo reſtituit ac emendauit, ſed & præſtantiſsimum De Criſi Hebræorum opus dedit. Cujus inſtituto magnæ eruditionis ſummæ expectationis vir Sixtinus Amama ſuccedit. A quo multa ſibi orbis ſpondet, quia plurima jam habet. Audete, ô animi præclari, ſimul, &, quod veſtri dicunt, יחד בקשר אמיץ הלבים צמדים, *rebus literarum afflictiſsimis adeſſe. Audete ab hoc ſæculo ingrato ad poſteritatem, ab hominibus ad Deum, a liuore ac æmulatione ad laboris veſtri conſcientiam ac publicam vtilitatem prouocare. Audete, inquam,* כעבדים המשמשין את חרב שלא על מנת לקבל פרס, *(quod duorum peſsimorum diſcipulorum optimus præceptor olim dixit) Deo ac diuinis rebus inſeruire. Nam qui linguas eruditas, qui hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſcientiam ac eruditionem,* ἀπὸ τῶν δογματικῶν *in Sacris ſeparare audent, nihil obtinere poſſunt, niſi ad tribunal proprium appellent: cui nemo noſtrum hactenus cognitionem cauſæ defert. Non enim, niſi pro tyrannide quam peſſime affectant, niſi pro barbarie, quam ſummis viribus defendunt qui hanc ſolam amplectuntur, ſententiam pronuntiare poſſunt. A qua eruditi ſemper prouocabunt. Quo autem, niſi ad illu-*

ſtres

ſtres nobileſque prouocabunt animas? quales Theologos antiquitas, noſtro tempore Academia hæc habet: vt doctiſsimos, ac omnium ſcientiarum ac linguarum ad exemplum peritiſsimos, ita ſummos barbarorum hoſtes. Nam cum imperitis fruſtra in certamen venias. Qui, vbi omnes machinas aduerſus magnos ac præclaros homines produxerint, ſi cauſa cadant, aut ab iis repellantur, vno axiomate defungi ſolent, Nihil ad farinam hæc conferre. Quod nunc omnium qui eruditionem negligunt intercalare carmen eſt. Et profecto, nec ſcientia nec eruditio (fatendum enim eſt) ad fœnum quicquam conferunt quo boues, aut ad carduum quo aſini paſcuntur. Neutri autem in ſcientia ac rationis vſu fructum vitæ, ſed in cibo finem ejus pariter & fructum ponunt. Quod ne belluæ profiteantur, nihil præter linguam obſtat. Et tamen tanta fuit veterum ſimplicitas, vt T. Liuius, bouem locutum eſſe, inter prodigia non ſemel poſuerit: cum hoc tempore ita homines quotidie loquantur. Et has voces ac opiniones contumeliæ in eruditos ac contemptus comitatur. Quæ calumniæ, quæ Furiæ, qui contumeliarum Acheron, Reuchlinum, cum de Græcis Hebræiſque literis reſtituendis primum cogitauit, exceperit, cum quibus monſtris conflictatus ſit, quis eſt qui neſcit? Donec ad Leonem prouocauit: qui has factiones, omnis eruditionis in Europa inſtaurator, feliciſsime compoſuit, ac furioſos impetus

tus ſedauit. Acceßit liber lepidißimus, ſiue ab illo, quod nonnulli volunt, ſiue ab alio conſcriptus, qui, vt riſum cæteris, ita ſycophantis ſilentium indixit.

Nam riſu amœno res amœnior nulla eſt.

Neque quicquam plus aduerſus iſtos poteſt. Ac ne nobis quidem in conflictu deſperandum eſt. Tantum hilaris & magnus animus eſt opus. Quem majorem eſſe hac tempeſtate oportet. quia ante, animi in literas propenſi tantum, nunc conſtantiæ periculum ſubitur. Eo enim jam deuentum, vt vel eruditio ac virtus, tanquam clypeus, abjicienda, aut pro ijs fortiter pugnandum ſit. Porro, vt in acie afflicta ac a cæteris deſerta, qui poſtremus omnium tuetur locum, robur partis, cauſa ac momentum victoriæ habetur; quia animos ab hoſte, a calamitate ſumit vires: ita hac ætate plus meretur qui non ceſſat, quam ſuperioribus qui aliquid cum multis laude dignum præſtiterunt. De quo cogitare nunquam deſinemus. Qui, ſi fugientes toto orbe literas ac eruditionem ſiſtere ac retrahere non poſſumus, ſequemur, & poſt eas libentißime expirabimus. Nam, vt ille ait,

Βίου πονήρου θάνατος εὐκλεέστερος.

Curæ poſtremo nobis fuit, vt, cum a doctißimis ſummiſque viris alibi diſſentiamus, raro nomen, &, cum faciendum fuit, cum honore exprimamus: neminem, quo morbo plurimi laborant, traducamus.

us. Vt cum alij ad eruditionem prouocare au-
eant, nullum nobis præter hoc modeſtiæ aſylum,
uo confugiamus, ſit relictum. Quod tutiſſimum
omni ſcriptione ac prope ſacroſanctum ſemper
rbitrati ſumus. Nam qui ſponte maledicit, ſcur-
um profitetur: qui reſpondet maledictis, ſponte
famiam quam aduerſarius meretur in ſe tranſ-
rt. Sin modeſte aut cum riſu, auget, & æter-
am ejus nomini inurit. Neque aliter cum Non-
o egimus: a quo ex vtilitate publica diſſenſi-
us. Quod qui nobis non concedit, e Senatu il-
ud receptiſſimum, QVI ALIA OMNIA; ex
ntiquorum ſcriptis, qui hic nobis præiuerunt, &
vita, omnem judicandi libertatem tollit. Si
uid tamen, quod per leges Sacras, aut doctorum
lacita ac ſcita, PROMVLGARE, ABROGA-
E, DEROGARE, OBROGARE, SINE
RAVDE EORVM, NON LICEAT, NON
ICVERIT, QVODVE EI QVI PRO-
IVLGAVIT, ARROGAVIT, DEROGA-
IT, OBROGAVIT, fraudi eſſe poſſit, di-
tum ſcriptumue ſit, dictum ſcriptumue non eſto.
n qua formula, Amice Lector, deſino, & manum
ollo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ
ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥ
θαύματα κατὰ τὸν Ἰωάννην.

Παῦρα δ' Ἰωάννου δήεις ἱερῇ ἐνὶ βίβλῳ
θαύματα μὲν, πολλοὺς δὲ λόγους Χριστοῖο ἄνακτος.
ἦν γάμος, οἰνοχόοι δ' ἐκέρων ἐξ ὕδατος οἶνον. Κεφ. β'.
εἶπε, καὶ υἱὸς ἄνουσος ἔην κάμνων βασιλικοῦ. δ'.
εἶπε, λέχος δ' ἀνάειρεν, ὃς οὐ φύγε δεσμὰ λοετροῖς. ε'.
πέντε δ' ἔπειτ' ἄρτων τέλεσεν τέρας. ἔνθεν ὅδευε ς'.
πόντον ὑπερζείοντα, καὶ ἐξεσάωσε μαθητάς. ς'.
τυφλὸν δ' ἐκ γενετῆς ἰήσατο πηλὸν ἀλείψας. θ'.
τέτρατον ἦμαρ ἔην, καὶ Λάζαρος ἔγρετο τύμβου. ια'.
αὐτὰρ ὃ καὶ νεκύεσσι θάνεν, καὶ ζῶσιν ἀναστὰς ιθ'.
Χριστὸς ἄναξ ἀναφανδὸν ὁμίλεεν οἷς ἑτάροισι. κ' καὶ κα'.

Ex

Ex MS. Florentino de S. Iohannis Euangelio.

Ἰστέον ὅτι τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον ἐν τοῖς χρόνοις Τραϊανοῦ ὑπηγορεύθη ὑπὸ Ἰωάννου ἐν Πάτμῳ τῇ νήσῳ· διηγεῖται δὲ τὴν ἀπὸ τοῦ Πατρὸς ἡγεμονικὴν, καὶ πρακτικὴν, καὶ ἔνδοξον τοῦ Χριστοῦ γενεάν.

Βροντῇ μὲν θεόφωνος Ἰωάννης πανάριστος·
Πρωτολόγου σοφίης ὑπεράρχιον εὕρατο δὴ ἀρχὴν,
Πρωτοφανῆ γενετῆρα θεοῦ θεὸν αὐτογένεθλον.
Ἔνθεν ὀλεθροτόκων αἱρέσεων ἤμβλωσε φρένας.

Scribe:

Ἔνθεν ὀλεθροτόκων φρένας αἱρέσεων ἤμβλωσε.

Τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον ἐξεδόθη μετὰ χρόνους λβ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναλήψεως.

στίχοι βτ. Κεφ. ιή.

******** Tituli

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Tituli Hiſtoriæ Euangelicæ Iohannis, ſecundum Græcorum diſtinctionem.

καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρί.] α΄. περὶ τοῦ ἐν κανᾷ γάμου.
καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ πα.] β΄. περὶ τῶν ἐκβληθέντων ἐκ τοῦ ἱεροῦ.
ἦν δὲ ἄνθρ. ἐκ τῶν φαρ.] γ΄. περὶ νικοδήμου.
ἐγέν. οὖν ζήτ. ἐκ τῶν μαθ.] δ΄. ζήτησις περὶ καθαρισμοῦ.
ἔρχεται οὖν εἰς πόλ.] ε΄. περὶ τῆς σαμαρείτιδος.
καὶ ἦν τις βασιλ.] ϛ΄. περὶ τοῦ βασιλικοῦ.
ἦν δέ τις ἐκεῖ ἄνθρ.] ζ΄. περὶ τοῦ λη΄ ἔτη ἔχοντος ἐν τῇ
ἀσθενείᾳ.
ἐπάρας οὖν τοὺς ὀφθ.] η΄. περὶ τῶν πέντε ἄρτων, καὶ τῶν β΄ ἰχθύων.
ὡς δὲ ὀψία ἐγέν.] θ΄. περὶ τοῦ ἐν θαλάσσῃ περιπάτου.
καὶ παράγων εἶδε ἄνθρ.] ι΄. περὶ τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ.
ἦν δέ τις ἀσθενῶν λάζ.] ια΄. περὶ τοῦ λαζάρου.
ἡ οὖν μαρία λαβ.] ιβ΄. περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ.
λέγει οὖν εἷς ἐκ τῶν μαθ.] ιγ΄. περὶ ὧν εἶπεν ἰούδας.
εὑρὼν δὲ ὁ ἰησ. ὀνάρ.] ιδ΄. περὶ τοῦ ὄνου.
ἦσαν δέ τινες ἐκ τῶν ἀναβ.] ιε΄. περὶ τῶν προσελθόντων ἑλ-
λήνων.
εἰδὼς ὁ ἰησ.] ιϛ΄. περὶ τοῦ νιπτῆρος.
ὅταν δ' ἔλθῃ ὁ παράκλ.] ιζ΄. περὶ τοῦ παρακλήτου.
μετὰ ταῦτα ἠρώτ.] ιη΄. περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ κυριακοῦ σώ-
ματος.

Errata

Errata in Ariſtarcho ab operis commiſſa.

Ag.4. *Hatthenaa*.16. *baſar*.18. *nechaſim*.& *theraphim*.19.
Pherecydes.26.πότνια.31. *Sanchu*. 32.πολύτροπον. 37.in lem.
go.48. χαμψώνυχ. ib. & 49. *Chariſius*. 55. *nuncupantur*.59.
ημοπολίτης.68. deme com.poſt *ſolſtitialis*.& punct.poſt *ſo-*
.69.παρθένος & ὑεῖ.77.*Vnde apparet* &c.alijs typis.84.βροτολ-
.vt & ſup.82.87.αὐτόν.88.*gignit*.89.αὐτογέννητον.& ita ſem-
r.93.ὑπονόοιτέ τις.99.ὃς ἄπν.100.ἀπενδύσεως.ibid. *Cyrillo*.102.
eophilus. infra, רכב. 112. *deſtitui* alijs lit. 122. *horrendis*.
0.ὄρκιον ὕδωρ.145.*luctu*.146.σωῦ.152.κεφαλαλγεῖς.153. Ἀκρο-
γῆ.160. (*qui quemad*.167.κερθῶδες.169.*confundant*.ibid.
τους.170.*verum*. ib. *a delatoria*.177.φόνιος.ibid.δόλιχό.non
ό.180.רקניא.181.φονίῳ.189.γεννήσθ.γεννητῶς γεννητὸν & συγγεν-
ῆσθαι.190.*quomodo eorum errorem dicebant qui ſimul ex Patre*
eodem modo &c. 193. *tranſitus*. ἱερῦ. 194. חילא. 202. *in eo*
o in quo prop.213.ἐπισυμ. 217. *quidam*. 237. *non mutat qua*.
9.ταῖς ληκύθοις. 240.ἀθηνήτυ. & αἱ ληκ. *Quas*.244.*piſciculis*.
7.μνημεῖυ.264. Ms.Flor. & ita ſemper.266.*prædicaſſet* a.
typis.ibid.*Rauola* non *Marſya*.268.γλώσσαις.272.*qualis*
eſſent.&c.280.ὀφρυανασπάσιδω.289.*notione, eſſet*, & שמע.
6.*ibi Chal*.& 301.ראש.303.τὸ, ὅτι πρῶτος,&c.309.*Maſſall*.
7.*Epiphanius* 318 *Thomas.nomen*.ib.*pereda*, & *peredin*.& ſic
o. ib.*Andrea*. 323. in Syr. voce in quibuſdam male omiſ-
m א fin. 329. *allon*. 334. *quadraginta ſex*. & ἠγέρθη. &, ἑαυτὸν
τοῖς. 336. *Meſſia*. 337.*fructus vitis*. 338. κατεσκηνώσεν. 345. *in*
nu excelſa Lat. 349. ἐκένωσε. & ita deinceps,non ἐξεκέ. & ἐν
ἱώμ. ἀνθρώπων. & ita deinde. 354. *ad verbum*. 365. προσεκύ-
σαν. 367. προσκυνοῦντας. 368. *Apul*. 383.אלא.389.περὶ ἐμοῦ.390.
ατέρμαν. 391. Ναζωραίων. 403. רעהו. 415. *Rambam*. 419. γεν-
& γεννηθῇ. 420. γεγεννημένυ. 432. *Patris a Nonno*. non *Filij*.
8.τὸν κύκλον. 448.ὀπισικῆς. 449. Chaldæo. 450.*excuſiſſent*.
2.ἀπεμάξατο. & αὐτῆς ἐξέ. 457. duplex punctum poſt *ni-*
um. inf. πάντα. 458. τὶς, θεὸς, ἡμετ. 461. ἀπάτωρος.464. *Alia*
ſſeni.465.φιλοκτεανοιο.467.comma poſt εἰ δὲ μή. 471. du-
ex punctum poſt *illuminat*. infra, *ſe inquit*.472.ἄγον.475.
οιητῆρα.476.לקח *lecach eſt ſcient*. & λαμβ.לקח *lacach*.479.
υκαμνδν. 488. στασιαστῶν. 494.*pugno*. 501. נזר. 509. σκελοκο-
. infra, ἐκκαθαρτής. 513. αὐτοῦ τῷ στόμ. 518. *attulit*. 524. ἔθη-

κεν.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

κεν. 528. τὰς λαγόνας. infra σκέπας αἰδοῦς. 533. ὃ μεθερμηνεύω. 534. ἐν πόλει. 535. ἐπὶ τοίχῳ. 538. χεῖρας. 546. ἀμείβ. 551. *acerbitate.*

AMICO LECTORI.

AMice Lector, Quemadmodum nonnulla ex his leuia ſunt, ita quædam a nobis prætermiſſa ſunt, quæ leuiora ſunt. Quales ſunt diſtinctiones quædam perperam poſitæ: alibi mem in fine pro ſamech poſitum: jota, quod ſubſcribitur, alibi omiſſum, & ſimilia. Sic 44. ſcrib. Ἐν δοιῇ. 59. ἕδρῃ. 61. ἐν ἀρχῇ. 62. οὐδὲ ἕν. infra ἀρχῇ. 64. τῇ. 65. θεῷ. 75. μέν τοι. 87. αὐτὸν οὐ. 115. bis ἔλεος. 151. ῥέξετε. 166. νηί. 174. συγκαθ. 194. παραδῷ. 241. εὗρε. 251. Κ' ὅστην. 257. ἔξη. 258. Κανᾷ. & ita aliquot. 250. & 265. υἱός, 266. Τραϊά. 277. δοξάσω. 286. ἐμαρτύρησεν. 294. προφήτῃ. 295. κόλπῳ. 297. comma poſt *nequit*. 310. poſt ἐστίν. 324. poſt *fuere*. 327. αὐτοῦ. 330. Chaldæis. 332. com. poſt *Moreh*. 361. ἔδωκε. 365. ψεῦδ. 373. ἐρωτᾷν. 374. Rabbinis. & ſic alibi. 385. ἔψεται. 386. δρᾷν. 390. βασιλέα. 424. ἔσται. 426. com. poſt *vellet*. 433. πυρετόν. 434. *iſthe*. 468. υἱέϊ. 481. λῃστής. 484. ἑταίρῳ. 492. com. poſt *erant*. 499. poſt *eſſet*. 511. ἐπόπιζεν. In Prolegomenis quoque & Nonno, non dubito quin ſimilia alibi commiſſa ſint. Quæ cum relegere non licuerit, ea Lectori, eodem modo emendanda relinquo. Nihil enim eſt facilius, quam vt ad iſtum fiat modum.

ΝΟΝΝΟΥ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ΝΟΝΝΟΥ ΠΑΝΟΠΟ-ΛΙΤΟΥ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΑΓΙΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ.

NONNI PANOPOLITÆ INTERPRETATIO, CVM TEXTV EVANGELISTÆ GRÆCO.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ΝΟΝΝΟΥ ΠΑΝΟΠΟΛΙΤΟΥ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΑΓΙΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ.

Ἄχρονος ἦν, ἀκίχητος, ἐν ἀρρήτῳ λόγος ἀρχῇ, Κε. α'. I.
Ἰσοφυὴς γενετῆρος ὁμήλικος, υἱὸς ἀμήτωρ,
Καὶ λόγος αὐτοφύτοιο θεοῦ, φῶς ἐκ φάεος φῶς.
Πατρὸς ἔην ἀμέριστος, ἀτέρμονι σύνθρονος ἕδρῃ·
Καὶ θεὸς ὑψιγένεθλος ἔην λόγος. Οὗτος ἀπ' ἀρχῆς 2
Ἀενάῳ συνέλαμπε θεῷ τεχνήμονι κόσμου,
Πρεσβύτερος κόσμοιο· Καὶ ἔπλετο πάντα δι' αὐτοῦ, 3
Ἄπνοα καὶ πνείοντα· καὶ ἐργοπόνου δίχα μύθου
Οὐδὲν ἔφυ τόπερ ἔσκε. Καὶ ἔμφυτος ἦεν ἐν αὐτῷ 4
Ζωὴ πᾶσι μέλουσα, καὶ ὠκυμόρων φάος ἀνδρῶν
Ζωὴ πάντροφος ἦεν. Ἐν ἀχλυόεντι δὲ κόσμῳ, 5
Οὐρανίαις σελάγιζε βολαῖς γαιήοχος αἴγλη,
Καὶ ζόφος οὔ μιν ἔμαρψε. Μελισσοβότῳ δ' ἐνὶ λόχμῃ 6
Ἔσκε τις οὐρεσίφοιτος ἐρημάδος ἀστὸς ἐρίπνης,
Κῆρυξ ἀρχεγόνου βαπτίσματος· οὔνομα δ' αὐτῷ
Θεῖος Ἰωάννης, λαοσσόος. Οὗτος ἐπέστη 7
Ἄγγελος ἐμπεδόμυθος, ὅπως περὶ φωτὸς ἐνίψῃ
Μαρτυρίην, ἵνα πάντες ἑνὸς κήρυκος ἰωῇ
Ὀρθὴν πίστιν ἔχοιεν, ἀτέρμονα, μητέρα κόσμου.
Οὐ μὴν κεῖνος ἔην νοερὸν φάος, ἀλλ' ἵνα μοῦνον 8
Πᾶσιν ἀναπτύξειε θεηγόρον ἀνθερεῶνα,
Καὶ φάεος περικέλαδος ἀκηρύκτοιο φανείη,
Ξυνὴν μαρτυρίην ἐνέπων θεοδέγμονι λαῷ.
Καὶ γὰρ ἔην μετὰ πατρὸς ἐτήτυμον ἀρχέγονον φῶς 6
Μουνογενὴς λόγος ἦεν, ὃς ἀνέρα πάντα καθαίρει,
Πνευματικαῖς ἀκτῖσι καταυγάζων φύσιν ἀνδρῶν

Ἔρχο-

NONNI PANOPOLITÆ INTERPRETATIO, CVM TEXTV EVANGELISTÆ GRÆCO.

1 Sine tempore erat, incomprehenſibi-
le, in ineffabili Verbum principio,
Æque exiſtens patri coætaneo, filius ſine
natre: Et verbum per ſe exiſtentis Dei,
umen, ex lumine lumen: A patre erat
ndiviſum, æterna una ſedens in ſede:
Et Deus altigenitus erat Verbum. 2 Hoc
b initio Æterno ſimul ſplendebat cum
Deo opifice mundi, Antiquius mundo:
Et erant omnia per ipſum Non ſpiran-
ia & ſpirantia: & laborioſo ſine Verbo
Nihil natum eſt quod quidem erat. 4 Et
ſita erat in ipſo Vita omnibus cara, &
ito morientium lumen virorum Vita
nnium altrix erat. 5 In caliginoſo ve-
mundo Cæleſtibus ſplendebat radijs
rram illuſtrans fulgor, Et caligo non
um apprendit. 6 In ſilva autem ab api-
us depaſta Erat quidam montivagus
ſertæ civis petræ, Præco primigenij ba-
iſmi: nomen vero ipſi Divinus Ioan-
s, populum ſervans. 7 Hic ſurrexit
uncius firmiloquus, ut de lumine elo-
ueretur Teſtimonium, ut omnes unius
æconis voce Rectam fidem haberent,
finitam, matrem mundi. 8 Non ta-
en ille erat intelligens lumen, ſed ut ſo-
m Omnibus aperiret diviniloquum
entũ [i.os] Et luminis præcurſor non
edicati appareret, Commune teſtimo-
um dicens Deum recipienti populo.
Etenim ſuo cum patre verum primi-
um lumen Vnigenitum Verbum erat, quod hominem omnem
ndat, Spiritualibus radijs illuſtrans naturam hominum

Cap. I.

1 Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος.

2 Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν.

3 Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο· καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν.

4 Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων·

5 Καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν.

6 Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ Θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης.

7 Οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ.

8 Οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός.

9 Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ἐρχομένων ἐπὶ γαῖαν. Ἔην δ' ἐν ἀπειθέϊ κόσμῳ 10
Ἀπροΐδης, ὁ κόσμος ἀπείριτος ἔσκε δι' αὐτοῦ.
Καὶ λόγον οὐ γίνωσκεν ἐπήλυδα κόσμος ἀλήτης.
Ἐγγὺς ἔην ἰδίων, ἴδιοι δέ μιν ἄφρονι λύσσῃ, 11
Ὡς ξένον, οὐκ ἐγέραιρον. Ὅσοι δέ μιν ἔμφρονι θυμῷ 12
Ἀπλανέες δέξαντο, καὶ οὐ νόον εἶχον ἀλήτην,
Οὐρανίην πάντεσσι μίαν δωρήσατο τιμήν,
Τέκνα θεοῦ γενετῆρος ἀεζώοντος ἀκούειν,
Οὓς φύσις οὐκ ὤδινε λεχωΐας, οὐ βίος ἔγνω 13
Ἀνδρομέου βλάστημα θελήματος, οὐδὲ καὶ αὐτὴ
Σαρκὸς ἐρωτοτόκοιο γαμήλιος ἤροσεν εὐνή,
Ἀλλὰ θεοῦ γεγάασιν ἀνήροτα τέκνα τοκῆος.
Καὶ λόγος αὐτοτέλεστος ἐσαρκώθη θεὸς ἀνήρ, 14
Ὀψίγονος προγένεθλος, ἐν ἀρρήτῳ τινὶ δεσμῷ
Ξυνώσας ζαθέην βροτοειδέϊ σύζυγα μορφήν.
Καὶ θεὸς οἶκον ἔναιε σὺν ἀνδράσι, καὶ κλέος αὐτοῦ
Εἴδομεν ἀνδρομέοισιν ἐν ὄμμασιν, οἷά τε τιμὴν
Υἱοῦ μουνογόνοιο παρ' ὑψίστοιο τοκῆος.
Καὶ χάριτος πέπληθε, καὶ ἀτρεκίης γενετῆρος.
  Ἀμφὶ δὲ σαρκοφόροιο λόγου πρωτάγγελος ἀνὴρ 15
Ἁγνὸς Ἰωάννης πιστώσατο μάρτυρα φωνήν·
Οὗτος ἔην ὃν ἔειπον ἀμωμήτῳ ἐνὶ μύθῳ,
Πρῶτος ἐμεῖο βέβηκεν, ὀπίστερος ὅστις ἱκάνει,
Ὅττι μοι ἦεν πρώτιστος, ὅτι ξύμπαντες ἀπ' αὐτοῦ 16
Ἠεράμεθα ζαθέου πληρώματος ὄψιμον ἄλλην
Ἀντίθετον προτέρης χάριτος χάριν· ὅττι θεμίστων 17
Βίβλον ὅλων γενέτης διὰ Μωσέος ὤπασε λαῷ,
Καὶ χάρις ἐκ Χριστοῖο, καὶ ἀτρεκίη πέλε κόσμῳ·
Καὶ θεὸν αὐτογένεθλον ἐν ἀντιπόροισιν ὀπωπαῖς 18
Οὔποτέ τις σκοπίαζεν· ἑῷ διεπέφραδε μύθῳ
Κεῖνος ὁ θεσπεσίῳ μεμελημένος ἠθάδι κόλπῳ
Μουνογενής, ὁμόφοιτος ἀμωμήτοιο τοκῆος.
Μαρτυρίης δ' ὅδε μῦθος, ὃν ἀμβροσίῃ τινὶ φωνῇ 19
Πιστὸς Ἰωάννης ἐτυμόθροος ἔννεπε κῆρυξ,

Venientium in terram. 10 *Erat autem*
in incredulo mundo Improuiſus, & mũ-
dus infinitus erat per ipſum, Et Verbum
non cognouit aduenam mundus errans.
11 *Prope erat apud ſuos; ſui vero ipſum*
inſipiente rabie Vt hoſpitem non honora-
bant. 12 *Qui vero ipſum prudenti ani-*
mo Non errantes ſuſceperunt, & non
mentem habebant errantem, Cœleſtem
omnibus vnum donavit honorem, Filij
Dei patris ſemper-viui vt dicerentur.
13 *Quos natura non peperit puerpera,*
non vita cognovit Humanæ germen vo-
luntatis: neque ipſum Carnis amore ge-
niti nuptiale arauit cubile, Sed Dei nati
ſunt non arati filij patris. 14 *Et Verbum*
per ſe exiſtens caro factũ eſt, Deus homo,
Sero genitum, prius genitum, ineffabili
quodam vinculo Conſocians diuinam
mortali comparem formam. Et Deus do-
mum incoluit cum hominibus: & glo-
riam eius Vidimus humanis oculis, quaſi
honorem Filij vnigeniti ab altiſſimo pa-
tre. Et gratia repletus eſt, & veritate pa-
tris. 15 *De carnigero autem Verbo præ-*
nuncius vir Caſtus Ioannes confirmauit
teſtificantem vocem, Hic eſt quem dixi
irreprehenſibili ſermone, Me anteceſſit,
poſterior qui venit, Quia me prior erat.
16 *Nam omnes ab ipſo Accepimus divi-*
næ plenitudinis ſeram aliam Oppoſitam
priori gratiæ gratiam: 17 *Quia legis Li-*
brum totius pater per Moſen præbuit po-
pulo, Et gratia ex Chriſto, & veritas ve-
nit mundo. 18 *Et Deum per ſe genitum*
contra gradientib. oculis Nunquam ali-
quis vidit: ſuo enarrauit ſermone Ille di-
uino obſeruatus conſueto in ſinu, Vnige-
nitus, ſimul ambulans cum irreprehenſi-
bili patre. 19 *Teſtimonij vero hic eſt ſer-*
mo, quem immortali quadam voce Fidelis Ioannes veriloquus dixit

10 Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ
ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένε-
το· καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ
ἔγνω.
11 Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ
οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον·
12 Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν,
ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέ-
κνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πι-
στεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
13 Οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων,
οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς,
οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς,
ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν.
14 Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐ-
γένετο· καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν,
(καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δό-
ξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονο-
γενοῦς παρὰ πατρὸς) πλή-
ρης χάριτος καὶ ἀληθείας.
15 Ἰωάννης μαρτυρεῖ
περὶ αὐτοῦ, καὶ κέκραγε,
λέγων· Οὗτος ἦν ὃν εἶπον·
Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος,
ἔμπροσθέν μου γέγονεν· ὅτι
πρῶτός μου ἦν.
16 Καὶ ἐκ τοῦ πληρώμα-
τος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλά-
βομεν, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος·
17 Ὅτι ὁ νόμος διὰ
Μωσέως ἐδόθη· ἡ χάρις καὶ
ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ ἐγένετο.
18 Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε
πώποτε· ὁ μονογενὴς υἱὸς, ὁ
ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πα-
τρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο.
19 Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρ-
τυρία τοῦ Ἰωάννου, ὅτε ἀπέστει-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ἑβραίων ὅτε λαὸς ἐρημάδος εἰς ῥάχιν ὕλης
Λευΐτας προΐαλλε, καὶ ἀρχεύπνους ἱερῆας,
Ἤιχι φυγὰς μερόπων μετανάστης ᾤκεεν ἀνὴρ
Ἔνδιον αὐτόρριζον ὀρεσσαύλοιο μελάθρου.
Μυστιπόλοι δ᾽ ἐρέεινον ὁμήλυδες ὀξέϊ μύθῳ,
Τίς σὺ πέλεις; μὴ Χριστὸς ἔφυς; Καὶ ἀμοιβάδι φωνῇ 20
Εἶπε, καὶ οὐκ ἔκρυψε, καὶ οὐκ ἠρνήσατο κῆρυξ·
Χριστὸς ἄναξ οὐκ εἰμί. Καὶ Ἑβραίων χορὸς ἀνδρῶν 21
Πόμπιμος ἔνθεον ἄνδρα τὸ δεύτερον ἤρετο μύθῳ,
Εἰπὲ, τίς οὖν σὺ πέλεις; Θεσβίτιδος ἀστὸς ἀρούρης
Ἠλίας ἐφάνης; καὶ ἀνίαχεν, Οὐ μετανάστης
Ὄψιμος Ἠλίας παλινόστιμος εἰς χθόνα βαίνω.
Καὶ θρασὺς ἑσμὸς ἔειπεν ἀνιπτοπόδων ἱερήων,
Μὴ σύ μοι, ὃν καλέουσι, θεηγόρος ἐστὶ προφήτης;
Ἄγγελος ἐσσομένων; καὶ ἀμείβετο δίζυγι μύθῳ,
Οὐ πέλω Ἠλίας, οὐ θέσκελός εἰμι προφήτης.
Καὶ πάλιν ἑσμὸς ἔειπε θεοκλήτων ἱερήων, 22
Τίς πέλεις, ἵνα πᾶσιν ἀπαγγείλωμεν ἰόντες
Ἀνδράσι μυστιπόλοισιν ἀμοιβαίην σέο φωνήν,
Ἡμέας οἳ προέηκαν ἀελλήεντι πεδίλῳ
Δεῦρο μολεῖν, σὺ δὲ ποῖον ἔπος φιλοπευθέϊ λαῷ
Ἀμφὶ σέθεν λέξειας; Ὁ δὲ, ζαθέης ἀπὸ βίβλου 23
Ἀνέρος ἀρχεγόνοιο, θεόσσυτον ἴαχε φωνήν,
Φωνὴ ἐγὼ βοόωντος ἐρημάδος ἔνδοθι πέτρης,
Οἶμον ἀφειλομένην ἰθύνατε παμβασιλῆος,
Καί οἱ ἑτοιμοτάτη πελέτω τρίβος, ὡς ἐνὶ βίβλῳ
Ἡσαΐας πολύϊδρις ἐνέγραφε θέσπιδι βίβλῳ.
Καὶ χορὸς ἄλλος ἄπιστος ἀμαρτινόων Φαρισαίων 24
Πέμπετο, καὶ σοφὸν ἄνδρα θεηγόρον ἤρετο μύθῳ, 25
Καὶ σὺ τί βαπτίζεις; πόθεν ὕδασι φῶτα καθαίρεις;
Εἰ μὴ Χριστὸς ἔφυς ὑψίζυγος, οὐδὲ σὺ δίφρου
Ἅρπαγος Ἠλίας ἐλατὴρ πυρὸς, οὐδὲ προφήτης
Πνεύμασι παφλάζων, θεοδινέος ἔγκυος ὀμφῆς;
Καί σφισι πευθομένοις ἔπος ἴαχε θέσκελος ἀνήρ, 26

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

raco, Hebraeorum quando populus deſer-
*ta ad dorſum ſilua Levitas praemiſit, & *
vigiles ſacerdotes, Vbi profugus hominum
xul habitauit vir Domicilium ſuis ra-
licibus extructum montanae domus. Sa-
rifici vero interrogarunt congregati ce-
eri ſermone, Quis tu es? num Chriſtus es?
0 Et reſponſiua voce Dixit, & non oc-
ultauit, & non negauit praeco, Chriſtus
ex non ſum. 21 *Et Hebraeorum coetus*
virorum Miſſus, diuinum virum ite-
um interrogauit verbo, Dic quis igitur
u es. Thesbiticae ciuis terrae Elias appa-
uiſti? & reſpondit, Non peregrinus ſe-
us Elias reuerſus in terram venio. Et
udax coetus dixit illotos pedes haben-
ium ſacerdotum, Num tu mihi quem
vocant diuiniloquus es propheta, Nun-
ius futurorum? & reſpondit duplici ſer-
none, Non ſum Elias, non diuinus ſum
ropheta. 22 *Et rurſus turba dixit di-*
uinitus vocatorum ſacerdotum, Quis es,
vt omnibus annunciemus euntes Viris
acrificis reſponſiuam tuam vocem, Nos
ui praemiſerunt veloci pede Huc venire.
u vero quale verbum ſciſcitanti populo
De te dixeris? 23 *Ille vero diuino ex li-*
ro Viri priſci a Deo impulſam ſonuit
vocem, Vox ego clamantis deſerta in pe-
ra, Viam debitam dirigite omnium re-
is, Et ei paratiſſima ſit ſemita: ſicut li-
ro Eſaias multiſcius ſcripſit in diuino.
4 Et coetus alius incredulus mente er-
antium Phariſaeorum 25 *Mittebatur,*
& ſapientem virum theologum rogabat
verbo, Et tu cur baptizas? vnde aqua
hominem mundificas? Si non Chriſtus es
ltijugus, neque tu currus Rapidi Elias
uriga ignis, neque propheta Spiritu fer-
ens, diuina repletus voce? 26 *Et ipſis*
nterrogantibus verbum ſonuit diuinus

λαν οἱ Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ Λευίτας, ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτόν· Σὺ τίς εἶ;

20 Καὶ ὡμολόγησε, καὶ οὐκ ἠρνήσατο· καὶ ὡμολόγησεν· Ὅτι οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ Χριστός.

21 Καὶ ἠρώτησαν αὐτόν· Τί οὖν; Ἠλίας εἶ σύ; Καὶ λέγει· Οὐκ εἰμί. Ὁ προφήτης εἶ σύ; Καὶ ἀπεκρίθη· Οὔ.

22 Εἶπον οὖν αὐτῷ· Τίς εἶ; ἵνα ἀπόκρισιν δῶμεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς· τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ;

23 Ἔφη· Ἐγὼ φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· Εὐθύνατε τὴν ὁδὸν Κυρίου· καθὼς εἶπεν Ἡσαΐας ὁ προφήτης.

24 Καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι, ἦσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων·

25 Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν, καὶ εἶπον αὐτῷ· Τί οὖν βαπτίζεις, εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ Χριστὸς, οὔτε Ἠλίας, οὔτε ὁ προφήτης;

26 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰωάννης, λέγων· Ἐγὼ

Ὑμέας αὐτὸς ἱκανὸν ἐγὼ καθαροῖο λοετροῦ
Ὕδατι βαπτίζων· Καὶ ὀπίστερος ὅστις ἱκάνει, 27
Σήμερον ὑμείων μέσος ἵσταται, οὗ ποδὸς ἄκρου,
Ἀνδρομέην παλάμην οὐκ ἄξιός εἰμι πελάσσας,
Λῦσαι μοῦνον ἱμάντα θεοπνεύστοιο πεδίλου.
Βηθανίης πέλε ταῦτα θεουδέος ἐγγὺς ἀρούρης, 28
Χεύματος ἀντιπέρηθεν Ἰορδανίου ποταμοῖο.
Ἀλλ' ὅτε δὴ δρόμον ἄλλον ἑκηβόλος ἤγαγεν ἠώς, 29
Ἁγνὸς Ἰωάννης ἀντώπιον ὄμμα τιταίνων,
Ἰησοῦν ἐνόησε καὶ ἀγχικέλευθον ἰόντα,
Δάκτυλον ὀρθώσας, ἐπεδείκνυε μάρτυρι λαῷ,
Ἠνίδε παγγενέταο θεοῦ σχεδὸν ἀμνὸς ἐχέφρων.
Οὗτος ἔην ὃν ἔειπον, Ὀπίστερος ἔρχεται ἀνήρ, 30
Ὅς μευ ἔφυ προπάροιθεν. Ἐγὼ δέ μιν οὐ πάρος ἔγνων 31
Ὄμμασιν, ἀλλ' ἵνα πᾶσιν ἔχων ἄγνωστον ὀπωπὴν
Ἰσραὴλ τεκέεσσιν ἀσημάντοισι φανείη,
Ἦλθον ἐγὼ προκέλευθος ἀκηρύκτοιο πορείης,
Βαπτίζων ἀδίδακτον ἀπευθέα λαὸν ἀλήτην.
Καὶ πετάσας στόμα θεῖον, ὅλῳ φιλοπευθέϊ λαῷ 32
Μαρτυρίην ἀγόρευεν ἑῇ πανθελγέϊ φωνῇ,
Ὅττι περ αἰθερίων κατασσύμενον ἔδρακε κόλπων
Πνεῦμα θεοῦ, πτερύγων πεφορημένον ἔμφρονι παλμῷ,
Ἀντίτυπον μίμημα πελειάδος, ἄχρις ἐπ' αὐτὸν
Ἦλθε, καὶ αὐτόθι μίμνεν. Ἐγὼ δέ μιν οὐ πάρος ἔγνων, 33
Ἀλλά μοι αὐτὸς ἔειπεν ἑῇ σημάντορι φωνῇ,
Ὅστις ἐμὲ προέηκε παλιγγενέων δέμας ἀνδρῶν
Βαπτίζειν, ἀπύροισι καὶ ἀπνεύστοισι λοετροῖς,
Εἰς ὃν ἂν ἀθρήσειας ὑπηνέμιον καταβαῖνον
Πνεῦμα θεοῦ νοεροῖο, καὶ αὐτόθι ἔμπεδα μίμνει,
Οὗτος ἀφωτίστοισι φάος μερόπεσσιν ὀπάσσει,
Ἐν πυρὶ βαπτίζων καὶ πνεύματι. Καί μιν ὀπωπῇ 34
Εἶδον ἐγώ, καὶ ἔειπον ἀληθέα μάρτυρι φωνῇ,
Ὅττι θεοῦ γόνος οὗτος, ἀειζώοιο τοκῆος.
Ἀλλ' ὅτε δὴ φάος ἄλλο παλίνδρομος ἤγαγεν ἠώς,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ir, Ad vos ipſe veni ego puri lauacri
lqua baptizans: 27 Sed poſterior qui ve-
it, Hodie inter vos medius ſtat; cuius ad
mmum pedem Humanam manum non
ignus ſum admouens Soluere tantum
orrigias diuini calcei. 28 Bethabara
iebant hæc diuinam prope terram, Flu-
us ex aduerſo Iordani fluminis. 29 Sed
uum ſane curſum alium procul iacu-
ans adduxiſſet aurora, Caſtus Ioannes
ppoſitum oculum tendens, Ieſum ani-
aduertit, & vicinum vadentem, Di-
itum dirigens, monſtrauit teſti populo,
Ecce omnium genitoris Dei prope agnus
rudens. 30 Hic eſt de quo dixi, Poſte-
ior venit vir Qui ante me erat. 31 Ego
vero ipſum non antea cognoui Oculis: ſed
ıt omnibus habens incognitam faciem
ſrael filijs nõ deſignatis manifeſtaretur,
Veni ego præcurſor non prædicatæ viæ,
Baptizans indoctum, incredulum popu-
um, errantem. 32 Et aperiens os diui-
ıum, toti ſciſcitanti populo Teſtimonium
lixit ſua omnes demulcente voce: Quod
ſcilicet a cœleſtibus deſcendentem vidit
inibus Spiritum Dei, alarum delatum
rudenti vibratione, Ad expreſſam imi-
ationem columbæ, donec ſuper ipſum Ve-
iit, & ibi manſit. 33 Ego autem ipſum
ıon antea cognoui, Sed mihi ipſe dixit ſua
ignificatiua voce, Qui me præmiſit, rege-
eratorũ corpus hominum Baptizare non
gnitis & ſpiritu carentib. lauacris; Super
quem conſpexeris leuem deſcendentem
Spiritum Dei intelligentis, & ibi firmi-
er manentẽ, Hic non illuminatis lucem
hominibus præbebit, Igne baptizans &
ſpiritu. 34 Et ipſum oculis Vidi ego, &
dixi veram teſtificantem vocem, Quod
Dei filius hic [eſt] ſemper-viuentis patris.
35 Sed quum ſane lucem altam recur-

βαπτίζω ἐν ὕδατι· μέσος
δὲ ὑμῶν ἕστηκεν ὃν ὑμεῖς οὐκ
οἴδατε·
27 Αὐτός ἐστιν ὁ ὀπίσω μου
ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν
μου γέγονεν· οὗ ἐγὼ οὐκ εἰμὶ
ἄξιος ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν
ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος.
28 Ταῦτα ἐν Βηθαβαρᾷ
ἐγένετο πέραν τοῦ Ἰορδάνου,
ὅπου ἦν Ἰωάννης βαπτίζων.
29 Τῇ ἐπαύριον βλέπει
ὁ Ἰωάννης τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμε-
νον πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγει· Ἴδε
ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν
ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου.
30 Οὗτός ἐστι περὶ οὗ ἐγὼ
εἶπον· Ὀπίσω μου ἔρχεται ἀ-
νὴρ, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγο-
νεν· ὅτι πρῶτός μου ἦν.
31 Κἀγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν·
ἀλλ᾽ ἵνα φανερωθῇ τῷ Ἰσ-
ραὴλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ
ἐν τῷ ὕδατι βαπτίζων.
32 Καὶ ἐμαρτύρησεν Ἰω-
άννης, λέγων· Ὅτι τεθέα-
μαι τὸ Πνεῦμα καταβαῖ-
νον ὡσεὶ περιστερὰν ἐξ οὐρα-
νοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ᾽ αὐτόν.
33 Κἀγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν·
ἀλλ᾽ ὁ πέμψας με βαπτί-
ζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι
εἶπεν· Ἐφ᾽ ὃν ἂν ἴδῃς τὸ
Πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μέ-
νον ἐπ᾽ αὐτὸν, οὗτός ἐστιν ὁ
βαπτίζων ἐν Πνεύματι
ἁγίῳ.
34 Κἀγὼ ἑώρακα, καὶ με-
μαρτύρηκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ
υἱὸς τοῦ Θεοῦ.
35 Τῇ ἐπαύριον πάλιν

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Θεῖος ἀνὴρ ἕστηκε, δύω δέ οἱ ἄγχι μαθηταὶ
Χριστοῦ θεσπεσίης ἀδαήμονες εἰσέτι μορφῆς·
Χριστὸν ἰδὼν στείχοντα βαθὺν χθόνα πεζὸν ὁδίτην, 36
Ἅρματος ὑψιπόροιο μετάρσιον ἡνιοχῆα
Ἁγνὸς Ἰωάννης, πάλιν ἴαχεν ἠθάδι φωνῇ,
Οὗτος ἐπουρανίοιο θεοῦ λάλος ἀμνὸς ὁδεύει.
Καὶ ζαθέην ἀΐοντες ἀληθέος ἀνδρὸς ἰωὴν 37
Ἀπλανέες δύο φῶτες, ὀπίστεροι ἦλθον ὁδῖται
Χριστοῦ νισσομένοιο. Καὶ αὐτοδίδακτον ὀπωπὴν 38
Ἐντροπαλιζομένην διδύμους ἐπὶ φῶτας ἑλίξας,
Ἑσπομένων ἐρέεινε συνωρίδα δίζυγον ἀνδρῶν,
Δεῦρο τί μαστεύοντες ἱκάνετε; καὶ μίαν ἄμφω 39
Πειθομένου βασιλῆος ὁμόθροον ἴαχον αὐδὴν,
Ῥαββὶν (ὅπερ καλέουσι διδάσκαλε) πῆ ποτε ναίεις;
Καὶ μίαν ἀμφοτέροισιν ἄναξ ξυνώσατο φωνὴν, 40
Δεῦτε, καὶ ἀθρήσοιτε. καὶ ἤλυθον ἄχρι μελάθρου,
Καὶ μάθον ὁππόθι ναῖεν. ὑπωρόφιοι δὲ μαθηταὶ
Ἦμαρ ἐκεῖνο τέλεσσαν ἔσω Χριστοῖο μελάθρου,
Ἀγχίθεοι. δεκάτη δὲ ποδήνεμος ἔτρεχεν ὥρη.
Καί τις ἔην ὃς ἵκανεν ἔσω θεοδέγμονος αὐλῆς, 41
Ἀνδρείας, μερόπων ἁλιεὺς μετὰ πόντιον ἄγρην,
Ἰχθυβόλου Σίμωνος ἀδελφεός· εἷς δέ τις αὐτῶν,
Οὓς θεὸς ἐξείνισσεν· Ἰωάνναο δὲ φωνῆς
Ξυνῆς εἰσαΐοντι συνέμπορος ἦεν ἑταίρῳ,
Ἀγχιφανής. ἄμφω δὲ μιῇ πειθήμονι βουλῇ
Χριστῷ ἐφωμάρτησαν· ὁ μὲν, πρώτιστον ὁδεύων, 42
Σύγγονον εὐώδινος ἐρευνητῆρα θαλάσσης
Εὗρεν ἑὸν, Σίμωνα, καὶ ἔννεπεν ὀξέϊ μύθῳ,
Σύγγονε, Μεσσίαν σοφὸν εὕρομεν, ὃς θεὸς ἀνὴρ,
Χριστὸς Ἰουδαίοισιν ἀκούεται Ἑλλάδι φωνῇ.
Ὣς εἰπὼν, ἐκόμισσεν ὁμόγνιον ὀξὺν ὁδίτην 43
Ἰησοῦς ὅθι ναῖε. γαληναίῳ δὲ προσώπῳ
Χριστὸς ἰδὼν Σίμωνα, σοφῷ μειλίξατο μύθῳ,
Υἱὸς Ἰωάνναο σύ μοι πέλες· ἐσσὶ δὲ Σίμων,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ens adduxiſſet aurora, Divinus vir ſte-
t, duo autem iuxta eum diſcipuli Chri-
i diuinæ ignari adhuc formæ: 36 Chri-
um videns incedentem ſuper meabilem
rram pedeſtrem viatorem Currus alti-
rudi ſublimem aurigam Caſtus Ioan-
es, rurſus ſonuit conſueta voce, Hic cæ-
ſtis Dei loquens agnus incedit. 37 Et
iuinam audientes veracis viri vocem
lon errantes duo viri, poſteriores ve-
erunt viatores Chriſto incedente. 38 Et
er ſe doctum viſum Reſpectantem gemi-
os ad viros voluens, Sequentium inter-
gauit coniunctionem geminam viro-
um, 39 Huc quid quærentes venitis? Et
nam ambo Sciſcitante rege concordem
nuerunt vocem, Rabbi (quod vocant
raceptor) vbinam habitas? 40 Et v-
am ambobus rex communicauit vo-
em, Venite, & videte. Et venerunt vſq;
d domum, Et didicerunt vbi habitaret.
omeſtici vero diſcipuli Diem illũ tranſ-
erunt intra Chriſti domum, Deo vi-
ini. decima autem velox cucurrit hora.
1 Et quidam erat qui venit in Deum
ecipientem aulam, Andreas, hominum
iſcator poſt marinam capturam, Piſca-
ris Simonis frater: vnus autem ex illis
quos Deus hoſpitio excepit. Ioannis au-
m vocem Communem audienti comes
rat ſocio, Prope apparens. ambo autem
na credula voluntate Chriſtum ſeque-
antur: 42 Ille quidem prius incedens
ratrem fertilis inueſtigatorem maris
uenit ſuum, Simonem: & dixit veloci
rmone, Frater, Meſſiam ſapientem
uenimus, qui Deus vir Chriſtus Iudæis
icitur Græca voce. 43 Sic loquutus,
erduxit fratrem celerem viatorem Ie-
us vbi habitabat: amica autem facie Chriſtus videns Simonem,
pienti demulſit verbo, Filius Ioannis tu mihi eras: es autem Simon,

εἱστήκει ὁ Ἰωάννης, καὶ ἐκ τῶν
μαθητῶν αὐτοῦ δύο.
36 Καὶ ἐμβλέψας τῷ
Ἰησοῦ περιπατοῦντι, λέγει·
Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ.
37 Καὶ ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ
δύο μαθηταὶ λαλοῦντος, καὶ
ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ.
38 Στραφεὶς δὲ ὁ Ἰη-
σοῦς, καὶ θεασάμενος αὐτοὺς
ἀκολουθοῦντας, λέγει αὐτοῖς·
39 Τί ζητεῖτε; Οἱ δὲ εἶπον
αὐτῷ· Ῥαββὶ (ὃ λέγεται
ἑρμηνευόμενον, διδάσκα-
λε) ποῦ μένεις;
40 Λέγει αὐτοῖς· Ἔρχεσθε
καὶ ἴδετε. Ἦλθον καὶ εἶδον ποῦ
μένει· καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν
τὴν ἡμέραν ἐκείνην. ὥρα
δὲ ἦν ὡς δεκάτη.
41 Ἦν Ἀνδρέας ὁ ἀδελ-
φὸς Σίμωνος Πέτρου, εἷς
ἐκ τῶν δύο τῶν ἀκουσάντων
παρὰ Ἰωάννου, καὶ ἀκολου-
θησάντων αὐτῷ·
42 Εὑρίσκει οὗτος πρῶτος
τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον Σίμω-
να, καὶ λέγει αὐτῷ· Εὑρήκα-
μεν τὸν Μεσσίαν, ὅ ἐστι με-
θερμηνευόμενον ὁ Χριστός·
43 Καὶ ἤγαγεν αὐτὸν
πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Ἐμβλέ-
ψας δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, εἶπε·
Σὺ εἶ Σίμων ὁ υἱὸς Ἰωνᾶ· σὺ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ἐργατίνης πόντοιο. σύ μοι κικλήσκεο Κηφᾶς.
Δεύτερον οὔνομα δέξο νεώτερον, ἀνέρες ἄλλοι
Πέτρον ὅπερ καλέουσιν. ἐπωνυμίην γὰρ καλύψει
Πρεσβυτέρην Σίμωνος· ὑπέρτερον οὔνομα Πέτρου,
Πίστιος ἀρραγέος σημήϊον. Ἀλλ' ὅτε γείτων 44
Ἀκροφανὴς δροσερῇσι βολαῖς πορφύρεεν ἠὼς,
Ἰησοῦς μὲν νύκτα λιπόσκιον ἤθελε βαίνειν
Εἰς πόλιν εὐώδινα τανυπλοκάμων Γαλιλαίων.
Καὶ σχεδὸν εὗρε Φίλιππον. ἄναξ δέ μιν εἶπε γενέσθαι
Πιστὸν ἑὸν συνάεθλον, ὀπισθοκέλευθον ὁδίτην·
Ἕσπεο καὶ σὺ Φίλιππε. καὶ εἰσέτι θερμὸς ἀκούων
Οὔασι μῦθον ἔδεκτο, καὶ ἴχνεσιν ἔφθασε φωνήν.
Ξυνὴν δ' εἶχε Φίλιππος ἑὴν Βηθσαϊδὰ πάτρην, 45
Ἀνδρείας ὅθι ναῖεν, ὅπῃ θρασὺς ᾤκεε Σίμων.
Ναθαναὴλ γὰρ Φίλιππος ἑῷ μειλίξατο μύθῳ, 46
Εὑρὼν εὐπετάλοιο κάτω δρυὸς, Ὃν σοφὸς ἀνὴρ
Μωσῆς ἀρχεγένεθλος ἐπέγραφε θέσπιδι βίβλῳ,
Εὕρομεν, ὃν σύμπαντες ὁμορρήτῳ τινὶ μύθῳ
Ἐσσομένων κήρυκες ἐπιστώσαντο προφῆται
Ἰησοῦν, ὁσίοιο βοώμενον υἱὸν Ἰωσήφ,
Ναζαρὲθ ναετῆρα, θεοῦ γόνον. Ἀγχιπόρῳ δὲ 47
Ναθαναὴλ ταχύμητις ἔπος ξυνώσε Φιλίππῳ,
Ἐκ Ναζαρὲθ δύναται καλὸν ἔμμεναι; εἰρομένῳ δὲ
Σύνδρομος εἶπε Φίλιππος ἀπειροκάκῳ ἐνὶ μύθῳ,
Ἔρχεο καὶ σκοπίαζε. Καὶ ἀγχικέλευθον ὁδίτην 48
Ναθαναὴλ ταχύγουνον ἄναξ ἐπεδείκνυε λαῷ,
Ἰσραὴλ γόνος οὗτος ἐτήτυμος, οὔ τινι τεύχων
Ἢ δόλον ἀλλοπρόσαλλον, ἢ ἀγκύλα μήδεα φαίνων.
Ναθαναὴλ δ' ἀΐων, ἐπεδείκνυε θαύματι φωνήν, 49
Πῶς φρεσὶ γιγνώσκεις με, τὸν οὐ πάρος εἶδες ὀπωπῇ;
Εἰπὲ, πόθεν νοέεις με. Καὶ ἀνέειρε θέσκελον αὐδήν
Κοίρανος ὀμφήεντος ἀνήρυγεν ἀνθερεῶνος,
Πρὶν καλέσαι σε Φίλιππον, ὑπὸ σκιοειδέϊ συκῇ
Ἔδρακόν ὑψικόμοισι παρενδιάοντα κορύμβοις,

Ὄμμα-

ſerarius maris. tu mihi voceris Ce-
as: Secundum nomen accipe recentius,
ri alij Petrum quod vocant. cognomen
tem occultabit Vetuſtius Simonis: præ-
ntius nomen Petri, Fidei firmæ ſig-
m. 44 Sed quando vicina In ſummo
barens roſcidis radijs rubuerat auro-
, Ieſus poſt noctem obſcuram volebat
: Ad ciuitatem piſcoſam longos capillos
bentium Galilæorum: Et prope inue-
t Philippum. Rex autem illum iuſſit
ri Fidelem ſuum adiutorem, retro
ntem viatorem: Sequere & tu Philip-
& adhuc recens audiens Auribus ſer-
onem ſuſcepit, & veſtigijs præuenit vo-
m. 45 Communem autem habebat
ilippus ſuam Bethſaida patriam An-
eas vbi habitabat, vbi audax habita-
t Simon. 46 Nathanaelem vero Phi-
pus ſuo demulſit verbo, Inueniens eum
tula ſub arbore, Quem ſapiens vir Mo-
priſcus deſcripſit diuino in libro, In-
nimus, quem ſimul omnes concordi
odam ſermone Futurorum præcones
nfirmarunt prophetæ Ieſum, ſancti vo-
tum filium Ioſeph, Nazareth habita-
rem, Dei filium. 47 Propinquo vero
athanael celeris conſilij verbum com-
unicauit Philippo, Ex Nazareth poteſt
num eſſe? Interroganti autem Comes
xit Philippus malorum ignaro verbo,
ni & vide. 48 Et prope vadentē via-
rem Nathanaelem velocem rex mon-
abat populo, Iſraelis filius hic [eſt] ve-
s, nulli ſtruens Vel dolum mutabilem,
l curua conſilia oſtendens. 49 Natha-
el vero audiens, produxit cum admi-
tione vocem, Quomodo mente cognoſcis
e, quem non antea vidiſti oculis? Dic unde noſti me. Et viro diui-
m vocem Dominus vocali eructauit ex mento [i. ore,] Antequā
caret te Philippus, ſub umbroſa ficu Vidi alticomis commorantem

κληθήσῃ Κηφᾶς· ὃ ἑρμηνεύεται Πέτρος.

44 Τῇ ἐπαύριον ἠθέλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐξελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν· καὶ εὑρίσκει Φίλιππον, καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀκολούθει μοι.

45 Ἦν δὲ ὁ Φίλιππος ἀπὸ Βηθσαϊδὰ, ἐκ τῆς πόλεως Ἀνδρέου καὶ Πέτρου.

46 Εὑρίσκει Φίλιππος τὸν Ναθαναὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ· Ὃν ἔγραψε Μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ προφῆται, εὑρήκαμεν Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωσὴφ τὸν ἀπὸ Ναζαρέθ.

47 Καὶ εἶπεν αὐτῷ Ναθαναήλ· Ἐκ Ναζαρὲθ δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι; Λέγει αὐτῷ Φίλιππος, Ἔρχου καὶ ἴδε.

48 Εἶδεν ὁ Ἰησοῦς τὸν Ναθαναὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ· Ἴδε ἀληθῶς Ἰσραηλίτης ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι.

49 Λέγει αὐτῷ Ναθαναήλ· Πόθεν με γινώσκεις; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Πρὸ τοῦ σε Φίλιππον φωνῆσαι, ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν, εἶδόν σε.

ſub

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ὄμμασι καὶ πραπίδεσσι τὰ οὐ παρεόντα δοκεύων.
Ναθαναὴλ δ' ὀλόλυξεν ἔχων ταχυπειθέα βουλὴν, 50
Θαύματι πιστὰ μέτωπα θεουδέϊ χειρὶ πατάξας,
Ῥαββὶν, ἐπουρανίων ἀδύτων ὑψίθρονε ποιμὴν,
Ἰσραὴλ σὺ πέλεις βασιλεύς· σὺ Χριστὸς ὕπαρχεις,
Υἱὸς ἀειζώοιο θεοῦ λόγος. ἀμφότερον γὰρ,
Ἰσραὴλ τεκέων σε θεὸν βασιλῆα καλέσσω,
Καί σε θεοῦ ζώοντος ἐτήτυμον υἱὸν ἐνίψω.
Καί μιν ἄναξ θάρσυνεν, ἐς ἐλπίδα φέρτερον ἕλκων. 51
Πίστιν ἔχεις, τί ἄρα μοῦνον ἀθαμβέα μῦθον ἀκούσας,
Ὅττι σε μοῦνον ἔειπον ἰδεῖν ὑπὸ πυθμένα συκῆς·
Ὄμμασι πιστοτέροισιν ὑπέρτερα θαύματα λεύσσεις.
Μάρτυρον ἐμπεδόμυθον ἀμὴν ἀμὴν σέβας ἔστω, 52
Οὐρανὸν ἀθρήσητε κεχηνότα θέσπιδι ῥιπῇ,
Πεπταμένων στεφανηδὸν ἀθήτων κενεώνων,
Ἀγγελικῆς τε φάλαγγος ἐΰπτερον ἐσμὸν ὁδίτην,
Αἰθερίης ὄψεσθε καταΐσσοντα κελεύθου.
Οὐρανόθεν κατιόντα, παλιννόστῳ τε πορείῃ
Οὐρανὸν εἰσανιόντα, μετάρσιον, ἠεροφοίτην,
Υἱέος ἀνθρώποιο διάκτορον. Ἀλλ' ὅτε πέτρας Κεφ. β΄. 1
Πορφυρέας τριτάτη θαλαμηπόλος ἔγραφεν ἠὼς,
Ἀμφὶ πέδον Κανανᾶον ἀεξιφύτου Γαλιλαίης,
Παιδοτόκου γάμος ἔσκε βίου πρωτόσπορος ἀρχή·
Καὶ γάμος ὄλβιος ἦεν, ὅτι χθονίῳ παρὰ παστῷ, 2
Χριστὸς ὀπισθοκόμων μερόπων θοινήτορι λαῷ
Κλητὸς ἔην σύνδορπος, ὁμοκλινέες τε μαθηταὶ
Πάντες ἔσαν στοιχηδόν. ἐς εἰλαπίνην γὰρ καὶ αὐτὴ
Παρθενικὴ Χριστοῖο θεητόκος ἵκετο μήτηρ,
Ἀγχαύτῳ παλάμῃ γαμίης ψαύουσα τραπέζης,
Παιδοτόκος, φυγόδεμνος, ἀεὶ μετέπουσα κορείην.
Οἴνου δ' ἡδυπότοιο θυώδεες ἀμφιφορῆες 3
Πάντες ἐγυμνώθησαν, ἐπασσυτέροισι κυπέλλοις
Πινομένου. συνοὶ γὰρ φιλακρήτῳ παρὰ παστῷ
Οἰνοχόοι δρηστῆρες ἀβακχεύτοιο τραπέζης,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

…ramis, Oculis & mente non præſentē
…lens. 50 Nathanael autem vocifera-
…ur, habens credulam voluntatē, Præ
…ratione fidelē frontē pia manu per-
…iens, Rabbi, cæleſtium receſſuum ſub-
…is paſtor, Iſrael tu es rex, tu Chriſtus
…Filius ſemper viuentis Dei Verbum.
…umq; autem, Iſrael filiorum te Deum
…em vocabo, Et te Dei viui verum fi-
…m dicam. 51 Et ipſum rex confirma-
…, in ſpem meliorem trahens, Fidem
…bes quoddam ſolum intrepidum ver-
…n audiens, Quod te ſolum dixi vidiſſe
…radicem ficus: Oculis magis credulis
…eriora miracula videbis. 52 Teſti-
…ns firmiloqua Amen Amen ſanctio
…Cælum aſpicietis apertum diuino im-
…u, Volantibus in modum coronæ inui-
…lib. ſpiritibus, Angelicæ & aciei ala-
…n cœtum viatorem Cæleſti videbitis
…cendentem via, Cælitus delatum: &
…erſiua via In cælum iterum aſcen-
…tem, ſublimem, in aere ambulantem
…ij hominis miniſtrum.

50 Ἀπεκρίθη Ναθαναὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ· Ῥαββὶ, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ.

51 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ὅτι εἶπόν σοι· Εἶδόν σε ὑποκάτω τῆς συκῆς, πιστεύεις· μείζω τούτων ὄψει.

52 Καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν· Ἀπ᾽ ἄρτι ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγότα, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

1 Sed quando petras purpureas tertia
…ptialis ſignauerat aurora, In campo
…naneo augentis plantas Galilææ Nup-
…erant, pueros producentis vitæ ſemi-
…iuum principium: 2 Et nuptiæ feli-
…erant, quod terreſtre apud conuiuium
…riſtus retrocrinitorum hominum e-
…anti populo Vocatus erat conuiua, ſi-
…l accumbentes & diſcipuli Omnes e-
…t ex ordine. ad conuiuium vero &
…Virgo Chriſti Dei genitrix venit ma-
…Immaculata manu nuptialem attin-
…s menſam, Puerpera lectifuga, ſemper
…ans virginitatē. 3 Vino autem ſuaui
…grantes amphoræ Omnes vacuæ erāt,
…bro repetentibus poculis Poto: triſtes
…o mero gaudente in conuiuio, Pincernæ miniſtri vino non rigatæ
menſæ,

CAP. II.

1 Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐγένετο ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας· καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ.

2 Ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον.

3 Καὶ ὑστερήσαντος οἴνου,

Ἀβρέκτοις παλάμῃσι μάτην ἥπτοντο κυπέλλων.
Ἡμιτελὴς δὲ γάμοιο μέθη, καὶ ἄοινον ὀπώρην,
Χριστῷ καὶ δεδαῶτι, συνέστιος ἔννεπε μήτηρ,
Χρηΐζει γάμος οὗτος ἀλεξικάκου σέο φωνῆς.
Οὐ γὰρ ἐϋρραθάμιγγος ἔχει χύσιν ἡδέος οἴνου.
Καί οἱ Χριστὸς ἔειπε, Τί μοι γύναι ἠὲ σοὶ αὐτῇ; 4
Οὔπω μοι πυμάτης δρόμος ἤλυθε κυκλάδος ὥρης.
Καὶ Μαρίη δμώεσσιν ἐκέκλετο τοῦτο τελέσσαι, 5
Χριστὸς ὅπερ λέξειεν. Ἀμοιβαίῳ δ' ἐνὶ τοίχῳ 6
Κεκλιμένοι στοιχηδὸν ὁμόζυγες ἀμφιφορῆες
Ἓξ ἔσαν, τρία μέτρα κεχανδότες εὐρέϊ κόλπῳ,
Ἠὲ δύω· καὶ ἕκαστος Ἰουδαίοισι φυλάσσων
Λαϊνέῳ κενεῶνι καθάρσιον ἔβλυεν ὕδωρ,
Ἁγνὸν ὕδωρ. Καὶ Χριστὸς ὑποδρηστῆρας ἐπείγων 7
Διψάδος εἰλαπίνης, οἰνοσσόον ἴαχε φωνήν,
Ἀρτιχύτων ὑδάτων ἐγκύμονας ἀμφιφορῆας
Πλήσατέ μοι. καὶ πάντας ἀμοιβαδὶς ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ
Νάματος ἐπλήσαντο διάκτοροι, εἰσόκεν αὐτῶν
Ἀκροφανὴς εὔϋδρος ἐπέστεφε χείλεος ἕρση.
Ἄφνω δ' ἔπλετο θαῦμα, καὶ εἰς χύσιν αἴθοπος οἴνου
Χιονέην ἤμειψε χρόην ἑτερόχροον ὕδωρ
Χεύμασι φοινίσσοντι, καὶ ὑδροδόκου διὰ κόλπου
Ὕδατος ἀκρήτοιο φιλευΐος ἔπλεεν αὔρη.
Οἰνώπῃ δ' ἐκέλευσεν ἄναξ σημάντορι φωνῇ, 8
Κρηναίης ἀρύοντες ὑπωροφίης ἀπὸ ληνοῦ,
Εἰλαπίνης μεδέοντι κομίσσατε νήδυμον ὕδωρ.
Οἱ δὲ, χύδην ἀρύοντο παλιννόστοισι κυπέλλοις.
Καὶ ταμίης ὅτε δαιτὸς ἐγεύσατο μάρτυρι λαιμῷ 9
Νάματος οἰνωθέντος ἐρευθιόωντι ῥεέθρῳ,
Οὐ μὲν ἀνὴρ πόθεν ἦεν ἐπίστατο· ὑδροφόρος δὲ
Ἤιδεε λάτρις ὅμιλος, ὃς ὑγροχύτων ἀπὸ κόλπων
Ἄγγεσι λαϊνέοις μελανάνθεον ἤφυσεν ὕδωρ.
Εἰλαπίνης τότε πομπὸς ἔσω μεγάροιο καλέσσας
Νυμφίον ἀρτιχόρευτον, ἑῷ προσπτύξατο μύθῳ,

Πᾶς

nenſæ, Siccis manibus fruſtra attinge-
ant pocula. Ad ſemiperfectam vero nu-
tiarum ebrietatem vinoque carentem
nenſam ſecundam Chriſto etiam ſcienti
mul accumbens dixit mater, Indigent
uptiæ hæ malũm pellente tua voce. Non
nim bene irrorantis habent humorẽ ſua-
is vini. 4 *Et ei Chriſtus dixit, Quid*
nihi mulier vel tibi ipſi? Nondum mihi
ltimæ curſus venit circularis horæ. 5 *Et*
Maria famulos vocauit vt hoc perficerẽt
Chriſtus quodcunque dixiſſet. 6 *Oppo-*
to autem in pariete Reclinatæ ordine cõ-
unctæ amphoræ Sex erant, tres menſuras
ipientes lato ſinu, Vel duas: & qualibet
udæis cuſtodiens Lapidoſa cauitate lu-
ralem ſcaturiebat aquam, Puram a-
uam. 7 *Et Chriſtus miniſtros vrgens*
tibundi conuiuij, viniferam ſonuit vo-
m, Recens fuſa aqua refertas amphoras
nplete mihi. Et omnes alternatim vnam
ſt aliam Aqua impleuerunt miniſtri,
nec ipſarum In ſummitate apparens a-
oſus coronabat labra ros, Subito autem
at miraculum, & in fluorem nigri vini
iueum mutauit colorem diuerſam a-
uam Fluore rubicundo, & aquam ca-
ntem per ſinum Aquæ meræ lætificans
tabat humor. 8 *Conuiuij autem in-*
ctori iuſſit rex ſignificatiua voce, Fon-
io haurientes domeſtico ex lacu, Con-
uij moderatori afferte ſuauem aquam.
i vero affatim hauriebant redeuntibus
nlis. 9 *Et, diſpenſator quando conui-*
guſtaſſet teſtificante gutture Aquam
vinum verſam rubicundo fluore, Non
e vir vndenam erat ſciuit: aquarius
temSciuit famulans cœtus, qui aquam
dentibus ex ſinibus Vaſis lapideis alie-
hauſit aquam. 10 *Conuiuij tunc dux*
ra domum vocans Sponſum noviter ductũ, ſuo affatus eſt verbo,

λέγει ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς
αὐτόν· Οἶνον οὐκ ἔχουσι.
4 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς·
Τί ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι; οὔπω
ἥκει ἡ ὥρα μου.
5 Λέγει ἡ μήτηρ αὐτοῦ
τοῖς διακόνοις· Ὅ, τι ἂν
λέγῃ ὑμῖν, ποιήσατε.
6 Ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαι
λίθιναι ἕξ, κείμεναι κατὰ τὸν
καθαρισμὸν τῶν Ἰουδαίων,
χωροῦσαι ἀνὰ μετρητὰς δύο
ἢ τρεῖς.
7 Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς·
Γεμίσατε τὰς ὑδρίας ὕδα-
τος. Καὶ ἐγέμισαν αὐτὰς
ἕως ἄνω.
8 Καὶ λέγει αὐτοῖς·
Ἀντλήσατε νῦν, καὶ φέρετε
τῷ ἀρχιτρικλίνῳ. Καὶ ἤνεγ-
καν.
9 Ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ ἀρ-
χιτρίκλινος τὸ ὕδωρ οἶνον
γεγενημένον, (καὶ οὐκ ᾔδει πό-
θεν ἐστίν· οἱ δὲ διάκονοι ᾔδει-
σαν οἱ ἠντληκότες τὸ ὕδωρ)
φωνεῖ τὸν νυμφίον ὁ ἀρχι-
τρίκλινος,
10 Καὶ λέγει αὐτῷ·

Πᾶς μὲν ἀνὴρ, πρώτιστον εὔχροον οἶνον ἀφύσσων,
Κεινάμενος προπίῃσι, βαρυνομένων δὲ καρήνων
Ἄνδρας ἰδὼν μεθύοντας, ἐλάσσονα δεύτερον οἶνον
Ὀψὲ φέρει· σὺ δὲ τοῦτον ὑπέρτερον ἔνδοθεν οἴκου
Οἶνον ἔχων ἐφύλαξας ἕως πέλε λοίσθιος ὥρη.
Πρωτοφανὲς τόδε θαῦμα φιλακρήτῳ παρὰ παστῷ 11
Ἰησοῦς ἐτέλεσσεν, ὅπῃ Καναναῖον ἀκούει
Ἔνδιον αἰπύδμητον ἀκερσεκόμων Γαλιλαίων.
Ἑβραίοις δ' ἀνέφηνεν ἑὴν ὑψαύχενα τιμὴν
Διψαλέην παρὰ δαῖτα· διχοστασίην δὲ μενοινῆς
Ἤθεσιν ἀκλινέεσσιν ἐπιστώσαντο μαθηταί.
Οὐ μὲν ἄναξ δήθυνε πέδον Καναναῖον ἀκοῦον 12
Νυμφιδίην μετὰ δαῖτα μεθυσφαλέων ὑμεναίων,
Ἀλλὰ Καφαρναοὺμ ἁλιγείτονος ἕδρανα βαίνων,
Νόστιμον ἴχνος ἔκαμψε, κατηβάτιν οἶμον ὁδεύων
Αὐτὸς, ὁμοῦ γνωτοί τε συνήλυδες. αὐτογόνῳ δὲ
Παρθένος ὡμάρτησε θεητόκος υἱέι μήτηρ·
Οἷσι δυωδεκάεθλμος ὁμόστολος εἶχεν ὁδεύων
Ἀγχιθέων μίαν οἶμον ὀπίστερος ἐσμὸς ἑταίρων.
Οὐδὲ μὲν αὐτόθι μίμνεν ἐς ἤματα πυκνὰ θαμίζων·
Ἐγγύθι γὰρ τότε πάσχα· θυηπολίην δὲ γεραίρων, 13
Εὐαγέων ἀνέβαινεν ἐς ἕδρανον Ἱροσολύμων,
Σὺν πινυτοῖς ἑτάροισι. Θεοκλήτῳ δ' ἐνὶ νηῷ 14
Εὐκεράους βόας εὗρε, καὶ εἰροπόκων στίχα μήλων,
Καὶ στικτὰς μελέεσσι πελειάδας. ἑζόμενον δὲ
Κερμοδότην χορὸν εὗρε φιλοπλούτοιο τραπέζης,
Καὶ πολὺν ἐσμὸν ὄπωπε φιλέμπορον ὑψόθι θώκων,
Ὤνιον ἔργον ἔχοντα. Καὶ ἐν παλάμῃσιν ἑλίξας 15
Σύμπλοκον ἐκ σχοίνοιο νόθην ποίησεν ἱμάσθλην,
Καὶ βοέην ἀγέλην ἐξήλασε, καὶ στίχα μήλων,
Νόσφι δόμου θυόεντος. ἐπασσυτέρων δὲ κυλίνδων
Κύμβαχον ἠκόντιζε μετάτροπον ἔμπορον ἕδρην
Ἐξ ἱεροῦ δαπέδοιο. κυβιστητῆρι δὲ παλμῷ
Ἐξέχεε χθονὶ κέρμα πολυστρέπτοιο τραπέζης,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

)mnis quidem vir primum boni coloris
)inum promens, Eligens apponit, graua-
is vero capitibus Viros videns ebrios, vi-
ius aliud vinum Sero fert: tu vero hoc
raſtantius intra domum Vinum habens,
eruaſti donec eſſet vltima hora. 11 Pri-
num apparens hoc miraculum meri cu-
ido in conuiuio Ieſus perfecit, vbi Cana-
aum audit [i. dicitur] Diuerſorium al-
e extructum intonſorum Galilæorum.
lebræis autem manifeſtauit ſuum glo-
ioſum honorem Sitibundo in conuiuio:
mbiguitatem autem mentis Moribus
rmis confirmarunt diſcipuli. 12 Non
ine rex cõmorabatur in terra Cananæa
ictaSponſale poſt conuiuium vino caren-
ium nuptiarum, Sed Capernaum mari-
imi ad manſiones vadens, Rediens ve-
igium flexit, decliuem ſemitam incedẽs
)ſe, ſimul & fratres comites. per ſe geni-
um vero Virgo ſequebatur Deipara fi-
um mater. Quibuſcum duodenarius co-
es habebat incedens Diuinorum vnam
iam poſterior cætus ſociorum. Neque ſa-
e ibi manſit per dies crebros frequentans:
rope enim tunc erat Paſcha. 13 Sacro-
um tractationem vero honorans, Sancto-
um aſcendit ad ſedes Hieroſolymorum
um prudentibus ſocijs. 14 Diuino au-
m in templo Cornutos boues inuenit, &
nigerarum ordines ouium, Et varias
embris columbas: ſedentem vero Num-
ularium cætum invenit divitis men-
, & multum cætum vidit negotian-
n ſupra ſedilia, Venale negotium ha-
ntem. 15 Et in manibus voluens Com-
xum ex funibus ſpurium fecit flagel-
m: Et bouinum gregem expulit, & ordines ouium, Extra do-
um odoratam. crebrum autem voluens, Præceps percutiebat euer-
n quaſtuoſam ſedem E ſacro pauimento. præcipiti autem vi-
ationε Effudit in terram pecuniam multum verſatilis menſæ.

Πᾶς ἄνθρωπος πρῶτον
τὸν καλὸν οἶνον τίθησι, καὶ ὅ-
ταν μεθυσθῶσι, τότε τὸν
ἐλάσσω· σὺ τετήρηκας τὸν
καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι.
11 Ταύτην ἐποίησε τὴν
ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ Ἰησοῦς
ἐν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, καὶ
ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐ-
τοῦ· καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.
12 Μετὰ τοῦτο κατέβη
εἰς Καπερναοὺμ, αὐτὸς καὶ
ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελ-
φοὶ αὐτοῦ καὶ οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ· καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ
πολλὰς ἡμέρας.
13 Καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ πά-
σχα τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη
εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς·
14 Καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱε-
ρῷ τοὺς πωλοῦντας βόας καὶ
πρόβατα καὶ περιστερὰς, καὶ
τοὺς κερματιστὰς καθη-
μένους.
15 Καὶ ποιήσας φρα-
γέλλιον ἐκ σχοινίων, πάντας
ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τά τε
πρόβατα καὶ τοὺς βόας· καὶ
τῶν κολλυβιστῶν ἐξέχεε τὸ κέρ-
μα, καὶ τὰς τραπέζας ἀνέ-
στρεψε·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ἀνδρὶ δὲ πιπρήσκοντι πελειάδας ἴαχε φωνήν, 16
Ταῦτα μεταστήσασθε λιθώδεος ἐκτόθι νηοῦ,
Μηδὲ φιλοκτεάνοιο νόου βεβαρηότες οἴστρῳ,
Ἐμπορίης δόμον ἀγνὸν ἐμοῦ τελέσητε τοκῆος·
Εὐχῆς γὰρ τόδε δῶμα. Καὶ ἐμνήσαντο μαθηταὶ 17
Ὅττι θεοπνεύστῳ κεχαραγμένον ἔπλετο βίβλῳ,
Ζῆλος ἐμὲ ζαθέοιο τεοῦ καταδαίνυται οἴκου.
Καί οἱ ἀπειλήτειραν ἀνήρυγε λαὸς ἰωὴν, 18
Ποῖα παρ' Ἑβραίοις ἑτερότροπα σήματα δείξεις,
Ὅττι σὺ ταῦτα τέλεσσας; Ἁμιλλητῆρι δὲ λαῷ 19
Θαμβαλέην ἄγνωστον ἄναξ ἠρεύγετο φωνήν,
Λύσατε τοῦτο μέλαθρον, ἐγὼ δέ μιν αὐτὸς ἐγείρω
Ἤμασιν ἐν τρισσοῖσιν. Ἐπεφθέγξαντο δὲ λαοί, 20
Ὃν Σολομὼν ποίησε λίθων ἑτερόχροϊ κόσμῳ,
Εἰς δολιχὴν βαλβῖδα παλινδίνητον ὑφαίνων
Ἓξ καὶ τεσσαράκοντα φιλοκτίστων ἐνιαυτῶν,
Κτίσμασιν ὁπλοτέροισι παλίλλυτον οἶκον ἐγείρῃς
Τρισσατίην μετὰ νύσσαν ἐπὶ τριτάτης δρόμον ἠοῦς;
Κεῖνος νηὸν ἔειπεν ἑοῦ χροὸς, ὃν τινὶ μύθῳ 21
Φρικτῷ Χριστὸς ἔμελλεν ἐπὶ τρίτον ἦμαρ ἐγείρειν.
Ἀλλ' ὅτε δὴ μετὰ κόλπον ἀνοστήτοιο βερέθρου 22
Νόστιμος ἐξ ἀΐδαο παλινζώῳ τινὶ πότμῳ
Ἀρχαίην παλίνορσον ἑὴν ἀνεδήσατο τιμὴν
Οὐρανίην, τότε μοῦνον ἀνεμνήσαντο μαθηταὶ,
Ὅττι δόμον δέμας εἶπε. Θεογλώσσοιο δὲ βίβλου
Θεῖον ἐπιστώσαντο λόγον, πείθοντό τε μύθῳ,
Ἰησοῦς ὃν ἔειπε. Θεοδμήτῳ δ' ἐπὶ νηῷ 23
Ἄχρις ἔην, καὶ ἕδεθλα διέστιχεν Ἱροσολύμων,
Εὐάζων ἔπι Πάσχα, καὶ ἀρνοφάγων ἱερήων
Ὄργια μυστιπόλευε φιλόκροτα θυιὰς ἑορτὴ,
Πολλοὶ λύσσαν ἄπιστον ἐπετρέψαντο θυέλλαις,
Χριστῷ πίστιν ἔχοντες ἐς οὔνομα. Πειθομένοις δὲ 24
Ἀνδράσιν οὐ πίστευεν ἑὸν νόον· Οὐ γὰρ ἀκούειν 25
Ἄλλου φθεγγομένοιο νόθης ἐπεδεύετο φωνῆς,

Ὄφρα

ſ Viro autem vendenti columbas ſonuit
ocem, Hæc transferte lapidoſum extra
emplum, Neque lucri auidæ mentis gra-
ati ſtimulo Mercatus domum ſanctam
ei faciatis patris: Precationis enim hæc
omus. 17 Et recordati ſunt diſcipuli
Quod diuinitus inſpirato ſignatum erat
bro, Zelus me diuinæ tuæ comedit do-
us. 18 Et ipſi minatricem eructauit po-
ulus vocem, Qualia apud Hebræos va-
ia ſigna oſtendes Quod tu hæc perfeciſti?
) Contentioſo autem populo Admiran-
am incognitam rex eructauit vocẽ, Sol-
ite hanc domum, ego vero ipſam erigam
Diebus in tribus. 20 Reſpondit autem
pulus, Quam Solomon fecit lapidum
ario ornatu, In longum initium reuer-
m texens Sex & quadraginta ædifica-
onis cupidorum annorum, Ædificijs po-
erioribus rurſus ſolutam domum erige-
s Tantam poſt metam, poſt tertiæ cur-
m auroræ? 21 Ille templum dixit ſui
rporis, quod quodam ſermone Horrido
hriſtus erat poſt tertium diem reſuſci-
turus. 22 Sed quando ſane poſt ſinum
regradi barathri Redux ex inferis rur-
s viuente quodam fato Veterem reci-
ocum ſuum reſumpſit honorem Cæle-
m, tunc ſolum recordati ſunt diſcipuli
uod domum corpus dixiſſet: deiloqui
item libri Diuinum confirmarunt ſer-
onem, & crediderunt verbo, Ieſus quod
xit. 23 Diuinitus autem ædificato in
nplo Vſque erat, & ſedilia tranſiuit
ieroſolymorum, Celebrans adhuc Pa-
ha: & agniuororum ſacerdotum My-
ria tractabat plauſibilia ſolenne feſtũ:
ulti [tum] rabiem incredulam commi-
unt ventis, Chriſti fidem habentes in
men. 24 Credentibus vero Viris non confidit ſuum animum:
Non enim audire Alium loquentem ſpuria indigebat voce,

16 Καὶ τοῖς τὰς περιστε-
ρὰς πωλοῦσιν εἶπεν· Ἄρα-
τε ταῦτα ἐντεῦθεν· μὴ ποι-
εῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου
οἶκον ἐμπορίου.
17 Ἐμνήσθησαν δὲ οἱ
μαθηταὶ αὐτοῦ, ὅτι γεγραμ-
μένον ἐστίν· Ὁ ζῆλος τοῦ οἴ-
κου σου κατέφαγέ με.
18 Ἀπεκρίθησαν οὖν
οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ εἶπον αὐτῷ·
Τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν,
ὅτι ταῦτα ποιεῖς;
19 Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς
καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Λύσατε τὸν
ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡ-
μέραις ἐγερῶ αὐτόν.
20 Εἶπον οὖν οἱ Ἰου-
δαῖοι· Τεσσαράκοντα καὶ
ἓξ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς
οὗτος, καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέ-
ραις ἐγερεῖς αὐτόν;
21 Ἐκεῖνος δὲ ἔλεγε περὶ
τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ.
22 Ὅτε οὖν ἠγέρθη ἐκ
νεκρῶν, ἐμνήσθησαν οἱ μα-
θηταὶ αὐτοῦ ὅτι τοῦτο ἔλε-
γεν αὐτοῖς· καὶ ἐπίστευσαν
τῇ γραφῇ, καὶ τῷ λόγῳ ᾧ
εἶπεν ὁ Ἰησοῦς.
23 Ὡς δὲ ἦν ἐν Ἱεροσο-
λύμοις ἐν τῷ πάσχα ἐν τῇ
ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς
τὸ ὄνομα αὐτοῦ, θεωροῦντες
αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει.
24 Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς οὐκ
ἐπίστευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς, διὰ
τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας·
25 Καὶ ὅτι οὐ χρείαν εἶ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ὅττι μάθῃ νόον ἀνδρὸς ἀμάρτυρον· ἔργα δὲ φωτῶν
Ἤιδεεν αὐτοδίδακτος, ὅσα φρενὸς ἔνδοθεν ἀνὴρ
Εἶχεν, ἀκηρύκτῳ κεκαλυμμένα φάρεϊ σιγῆς.

Ἦν δέ τις ἱερὸν αἷμα γοοπλανέων Φαρισαίων Κεφ. γ΄. 1
Ἀρχὸς Ἰουδαίων, πολυληΐος, ἔννομος ἀνήρ·
Οὔνομά οἱ Νικόδημος. Ἀμάρτυρος οὗτος ὁδίτης 2
Χερσῷ νυκτὸς ἵκανε· φυλασσομένῳ ποδὶ βαίνων,
Ἔννυχος εἰς δόμον ἦλθεν, ὅπῃ φάος. ἀνδρὶ δὲ πιστῷ
Ἰησοῦς ἐνέπων βαπτίσματος ἔνθεον αἴγλην,
Νυκτιφανῆ Νικόδημον ἑῷ φαιδρύνατο μύθῳ.
Καί οἱ μῦθον ἔλεξε θεῷ πειθήνιος ἀνήρ·
Ῥαββὶν ποικιλόμυθε, θεοφραδές, ἴδμεν ὀπωπῆς
Ὅττι θεοῦ πομπῇσι διδάσκαλος ἵκεο κόσμου,
Ἀνδρομέου βιότοιο βοηθόος· οὐ δύναται γὰρ
Θνητὸς ἀνὴρ τάδε πάντα πολύτροπα θαύματα τεύχειν,
Ὅσσα σὺ θεσπεσίῳ τελέεις πειθήμονι μύθῳ,
Εἰ μή οἱ συνάεθλος ἀλεξίκακος θεὸς εἴη.
Ἰησοῦς δ᾽ ἀγόρευεν ἀσημάντῳ τινὶ μύθῳ, 3
Εἰ μή τις μετὰ κέντρα τελεσσιγόνοιο λοχείης
Θνητὸς ἀνὴρ τίκτοιτο τὸ δεύτερον, αἰθέρος αὐλῆς
Οὐ δύναται βροτὸς οὗτος ἔχειν αἰώνιον ἀρχήν.
Καὶ κεράσας Νικόδημος ἀνήρυγε θαύματι φωνήν, 4
Πῶς δύναται μετὰ γῆρας ἀνήρ, μετὰ λευκάδα χαίτην,
Ἄλλην ὀψιτέλεστον ἔχειν ὠδῖνα γενέθλης;
Μὴ δύναται δίχα πατρὸς, ἀεξιτόκου διὰ κόλπου
Μητέρος ἀρχαίης ἐγκύμονα γαστέρα δύνων,
Θεσμὸν ἰδεῖν γονόεντα παλιννόστου τοκετοῖο;
Ἰησοῦς δ᾽ ἀπαμείπτο, διδάσκαλον ἄνδρα διδάσκων, 5
Εἰ μή τις καθαροῖσι δέμας λουτροῖσι καθαίρων
Πνεύματος ἐξ ἁγίοιο καὶ ὕδατος ἓν ἐνὶ θεσμῷ,
Ὁπλοτέρην δέξοιτο γενέθλιον ἄσπορον ἀρχήν,
Ἀντίτυπον μίμημα γυναικείου τοκετοῖο,
Οὐ δύναται βροτὸς οὗτος ἐπεσσομένοιο νοῆσαι
Οὐρανίην αἰῶνος ἀτέρμονος ἥλικα τιμήν.

Καὶ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

diſceret animum viri ſine teſtimonio.
era autem virorum Sciebat per ſe do-
us, quacunque intra mentem vir Ha-
bat, non prædicato occultata tegmine
entij.

χεν ἵνα τὶς μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώπου· αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

CAP. III.

1 Erat autem quidam ſacri generis lu-
iuagorum Phariſæorum, Princeps Iu-
orum, locuples, iuſtus vir: Nomen ei
icodemus. 2 Expers teſtimonij hic via-
r Ad Chriſtum noctu venit: cauto pede
cedens, Nocturnus in domum venit vbi
x [erat:] viro autem fideli Ieſus enar-
ns baptiſmi diuinum ſplendorem, No-
u apparentem Nicodemum ſuo illuſtra-
t verbo, Et ipſi ſermonem dixit Deo
edulus vir: Rabbi facunde, deiloque,
imus aſpectu Quod Dei ductu magiſter
eniſti mundi, Humanæ vitæ adiutor.
on poteſt enim Mortalis homo hæc omnia
aria miracula facere, Quæ tu diuino
rficis medicante verbo, Niſi ei auxilia-
r mala depellens Deus fuerit. 3 Ieſus
utem dixit obſcuro quodam verbo, Niſi
uis poſt ſtimulum fœtum perficientis
rtus Mortalis vir natus fuerit iterum,
li aulæ Non poteſt homo ille habere æter-
um principatum. 4 Et miſcens Nico-
emus eructauit cum admiratione vo-
em, Quomodo poteſt poſt ſenectam vir,
ſt albos crines, Alium ſero perfectum
abere partum generationis? Num poteſt
ne patre fœtum augentem per ſinum
atris antiquæ grauidum ventrem ſub-
ns Leges videre genitrices reciproci
rtus? 5 Ieſus vero reſpondit, magiſtrum
irum docens, Niſi quis puris corpus la-
acris purgans Spiritu ex ſancto & aqua,
vna ſanctione, Recentius recipiat ge-
eratiuum non ſeminatum principium,
xpreſſam imitationem muliebris partus, Non poteſt homo hic
uturi cognoſcere Cæleſtem ſeculi infiniti coætaneum honorem.

1 Ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν Φαρισαίων· Νικόδημος ὄνομα αὐτῷ, ἄρχων τῶν Ἰουδαίων·

2 Οὗτος ἦλθε πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ῥαββὶ, οἴδαμεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος· οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται ποιεῖν ἃ σὺ ποιεῖς ἐὰν μὴ ᾖ ὁ Θεὸς μετ' αὐτοῦ.

3 Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

4 Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Νικόδημος· Πῶς δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέρων ὤν; μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ δεύτερον εἰσελθεῖν καὶ γεννηθῆναι;

5 Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Καὶ γὰρ ὅπερ μερόπων χθονίη διεώσατο γαστήρ, 6
Σαρκὸς ἀπὸ βροτέης μορφούμενον, ἀνδρομέη σάρξ
Τοῦτο πέλει· τὸ δὲ θεῖον, ὅπερ καθαροῖο λοετροῦ
Πνεύματος αὐτογένοιο πέλει καθαροῖο λοετροῦ,
Πνεῦμα πέλει ζωαρκὲς, ἀμφιβόλῳ τινὶ θεσμῷ
Αὐτόματον βλάστημα παλιγγενέος τοκετοῖο.
Καὶ μὴ θάμβος ἔχητε θεοφραδέος περὶ μύθου, 7
Ὑμέας εἴπερ ἔειπον ὅτι χρέος ἐστὶ νοῆσαι
Ὕδατι τικτομένην ἑτέρην βαλβῖδα γενέθλης.
Πνεῦμα παλινδίνητον ἀθηήτῳ τινὶ παλμῷ, 8
Οἶδε περιπνείειν ὅθι βούλεται. ἀγχιφανὴς δὲ
Φωνῆς ἠερίης θεοδινέα βόμβον ἀκούεις
Οὔασιν ὑμετέροις πεφορημένον· ἀλλὰ δαῆναι
Οὐ δύνασαι βλεφάροις, πόθεν ἔρχεται, ἢ πόσε βαίνει.
Οὕτω παντὸς ἔφυ τύπος ἀνέρος ἐκ πυρὸς ὑγροῦ
Πνεύματι τικτομένοιο, καὶ οὐ στροφάλιγγι κονίης.
Ἔννεπε· καὶ Νικόδημος ἀμείβετο, Ταῦτα γενέσθαι 9
Πῶς δύναται; Καὶ Χριστὸς ἀνήρυγε θέσκελον ὀμφήν, 10
Ἰσραὴλ σὺ μὲν ἐσσὶ διδάσκαλος, οὐ νοέεις δέ;
Ἀλλά σε ταῦτα λέληθεν, ἐμὴν δ' οὐκ οἶσθα μενοινήν;
Μάρτυρον ἐμπεδόμυθον ἀμὴν ἀμὴν πάλιν ἔσω, 11
Θεσπεσίης τόπερ ἴδμεν ἐτήτυμον ἔγκυον ὀμφῆς,
Φθεγγόμεθα, σπείροντες ἐς οὔατα δύσμαχα φωτῶν,
Χείλεσιν ἀπλανέεσσι, καὶ ἡμετέροιο τοκῆος
Ὅσσα παρ' ὑψιμέδοντος ἐμαὶ δεδάασιν ἀκουαὶ,
Μαρτυρίης κήρυκι διδάσκομεν ἴδμονι φωνῇ.
Ἡμετέρην δ' ἀδίδακτος ἀκηλήτων νόος ἀνδρῶν
Πιστὴν μαρτυρίην οὐ δέχνυται. Ἀπλανέων δὲ 12
Εἴ τινα μῦθον ἔειπον ἐπιχθονίων χάριν ἔργων,
Καὶ τόσον ὑμείων βαρυπειθέες εἰσὶν ἀκουαὶ,
Εἰ στρατιὴν πτερόεσσαν ἢ αἰθέρος ἔργα βοήσω,
Μᾶλλον ἀπειρήτοισι πόθεν πείθεσθε μενοιναῖς,
Οὐρανίης ἀΐοντες ἀθηήτου φύσιν ὕλης;
Οὔποτε δὲ βροτὸς ἄλλος, ὑπηνέμιον πόδα πάλλων, 13

Οὐρα-

Etenim quod hominum terreſtris pro-
uſit venter Carne ab humana forma-
m, humana caro Hoc eſt: diuinum au-
m illud quod ex puro lauacro Spiritus
r ſe geniti eſt puri lauacri, Spiritus eſt
italis, obſtetrice carente quadam lege
ontaneum germen regenerati partus.
Et non obſtupeſcatis deiloquum ob ſer-
onem, Vos ſi dixi quod neceſſe ſit perci-
re Aqua natum aliud initium genera-
nis. 8 *Spiritus reuolutus inuiſibili*
uadam vibratione Nouit perflare vbi
ult, prope apparentem vero Vocis aërea
uinitus motum ſonitum audis Auribus
ſtris delatum: ſed ſcire Non potes pal-
bris vnde veniat vel quo vadat. Sic o-
nis eſt typus viri ex igne humente Cum
itu procreati, & non vertigine pulue-
. 9 *Dixit: & Nicodemus reſpondit,*
ac fieri Quomodo poſſunt? 10 *Et Chri-*
s eructauit diuinam vocem, In Iſrael
quidem es doctor, neſcis autem? Sed te
c latent, meam vero non noſti mentem?
Teſtificans firmiloquum Amen A-
n rurſus ſit, Diuina quod ſcimus ve-
plenum vocis, Loquimur, ſemiuan-
in aures repugnantes virorum Labijs
n errantibus: & noſtro patre Quacun-
e ab altiregente meæ didicerunt aures,
ſtimonij præcone docemus ſcienti voce:
ſtrum autem indocilis intractabilium
ns virorum Fidele teſtimonium non
ipit. 12 *Non errantium vero Si quen-*
m ſermonem dixi terreſtrium gratia
rum, Et adeo veſtra tardæ ad creden-
m ſunt aures: Si exercitum volantem
l cæli opera prædicauero, Magis inex-
tis unde credetis animis, Cæleſtis au-
ntes inuiſibilis naturam materiæ?
Nunquam vero homo alius velo-
pedem vibrans Cæleſtium calcauit

6 Τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς, σάρξ ἐστι· καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος, πνεῦμά ἐστι.

7 Μὴ θαυμάσῃς ὅτι εἶπόν σοι· Δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν.

8 Τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ· καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ᾽ οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται καὶ ποῦ ὑπάγει· οὕτως ἐστὶ πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Πνεύματος.

9 Ἀπεκρίθη Νικόδημος καὶ εἶπεν αὐτῷ· Πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι;

10 Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· Σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις;

11 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ὃ οἴδαμεν, λαλοῦμεν, καὶ ὃ ἑωράκαμεν μαρτυροῦμεν· καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε.

12 Εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε· πῶς, ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ ἐπουράνια, πιστεύσετε;

13 Καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν

Οὐρανίων ἐπάτησεν ἀνέμβατον ἄντυγα κύκλων,
Εἰ μὴ θέσκελος οὗτος, ὃς ἀθανάτην ἕο μορφὴν
Οὐρανόθεν κατέβαινεν ἀηθέα σαρκὶ συνάπτων,
Ἀνθρώπου μόνος υἱός, ὃς ἀστερόεντι μελάθρῳ
Πάτριον οὖδας ἔχων, αἰώνιος αἰθέρι ναίει.
Καὶ σκοπιῆς παρὰ πέζαν ἐρημάδος οἷάτε Μωσῆς 14
Δακνομένων ὕψωσεν ὄφιν δηλήμονα φωτῶν,
Δουρατέης μεθέποντα τύπον ποιητὸν ἀκάνθης·
Οὕτω γυιοβόρων τελέων ἀλκτήρια νούσων,
Καὶ παῖς ἀνθρώποιο βροτοῖς ὑψούμενος ἔσται,
Λυσιπόνου μίμημα δρακοντείοιο προσώπου·
Ὄφρα, μιν ὃς δέξαιτο νόου πειθήμονι θεσμῷ, 15
Ζωῆς κυδιάνειραν ἐσαθρήσειε γαλήνην,
Εἰς ὅσον εὐρυγενὴς ἑλίσσεται ἔμπεδος αἰών.
Οὕτω γὰρ πολύμορφον ἐφίλατο κόσμον ἀλήτην 16
Ὑψιμέδων σκηπτοῦχος, ὅτι χραισμήτορα φωτῶν
Μουνογενῆ λόγον υἷα πόρεν τετράζυγι κόσμῳ,
Ὄφρα, μιν ὃς δέξοιτο, μετάτροπον ἦθος ἀμείψας,
Πίστιν ἐς ἀστυφέλικτον ἑκούσιον αὐχένα κάμπτων,
Ζωῆς οὐρανίης αἰώνιον εἰς χορὸν ἔλθῃ,
Ναίων ἄφθιτον οἶκον ἐν εὐδένδρῳ παραδείσῳ.
Οὐ γὰρ ἑὸν λόγον υἷα πατὴρ θεὸς ὤπασε κόσμῳ, 17
Κόσμον ἵνα κρίνειε παρώλεον, ἀλλὰ πεσοῦσαν
Ἀνδρομέην ἵνα πᾶσαν ἀναστήσειε γενέθλην.
Ὃς δέ μιν ἀπλανέος κραδίης μειλίξατο θεσμῷ, 18
Ῥίψας ἠερίοισιν ἀπειθέα λύσσαν ἀήταις,
Ὀρθὴν πίστιν ἔχων, οὐ κρίνεται. εἰ δέ τις ἀνὴρ
Ἀνδρομέην ἐπὶ σάρκα νοοσφαλὲς ὄμμα τιταίνων,
Τολμήεις ἐπέτασσε θεημάχον ἀνθερεῶνα,
Ἀνὴρ κέκριται οὗτος, ὅτι βραδυπειθέϊ θυμῷ
Οὔπω πίστιν ἔδεκτο, καὶ οὐ μετέθηκε μενοινήν,
Υἱέος ὑψίστοιο θεοῦ γενέταο πιθήσας
Τηλυγέτου βασιλῆος ἐς οὔνομα. Δυσσεβέος γὰρ 19
Κόσμου σύγγονος ἥδε πέλει κρίσις. οὐρανόθεν γὰρ

Εἰς

*ɑcceſſum ambitum circulorum, Niſi
uinus hic, qui immortalem ſuam for-
am Cælitus deſcendit inconſuetam car-
copulans, Hominis ſolus filius, qui ſtel-
a in domo Patrium ſolum habens, æter-
s in cœlis habitat.* 14 *Et ſcopuloſi iux-
regionem deſerti ſicuti Moſes Morſo-
m exaltauit ſerpentem corruptorem
minum, Lignoſæ habentem figuram eſ-
lam ſpinæ: Sic membriuororum perſi-
ns alleuamenta morborum, Et filius
minis mortalibus exaltabitur, Soluen-
dolorẽ ad imitationem ſerpentinæ figu-
:* 15 *Vt, ipſum quicunq; receperit men-
credula lege, Vita viros claros redden-
n aſpiciat tranquillitatem, Donec la-
generationis voluitur firmum æuum.
Sic enim varium dilexit mundum er-
ntem Altiregens, ſceptritenens, vt
iutorem hominum Vnigenitum Ver-
m filium dederit quadriiugo mũdo, Vt,
ſum qui receperit, verſatiles mores
mutans, Fidem ad firmam volunta-
m ceruicem flectens, Vitæ cœleſtis æter-
m in cœtum veniat, Habitans incor-
ptam domum in arboribus conſito Pa-
diſo.* 17 *Non enim Verbum ſuum fi-
um Deus pater dedit mundo, Mundum
iudicet ante tempus, ſed lapſam Hu-
nam vt omnem reſuſcitet generatio-
m.* 18 *Qui igitur ipſum firmi cordis
cauerit lege, Abiiciens aereis incredu-
n rabiem ventis, Rectam fidem habens,
iudicatur: ſi vero quis vir Huma-
m in carnem mente captum oculum
igens, Audax aperuerit Deo repugnans
Vir iudicatus eſt hic: quia tarde cre-
te animo Nondum fidem ſuſcepit, &
transmutauit ſententiam, Filij altiſ-
i Dei patris credens Vnice dilecti regis
nomen.* 19 *Impij autem Mundi congenitum hoc eſt iudicium.*

εἰς τὸν οὐρανὸν εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ.

14 Καὶ καθὼς Μωσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου·

15 Ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον.

16 Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον.

17 Οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ.

18 Ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, οὐ κρίνεται· ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

19 Αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρί-

cœlitus

Εἰς χθόνα φέγγος ἵκανε· καὶ ἀπειθέων γένος ἀνδρῶν
Φέγγεος ἀστράπτοντος ἐφίλατο μᾶλλον ὁμίχλην,
Καὶ φάος οὐ ποθέουσιν ὅσον ζόφον. ἔργα γὰρ αὐτῶν
Λοξὰ πέλει. Καὶ πᾶς τις ἀνὴρ ἀθεμίστια ῥέζων, 20
Ἄξια νυκτὸς ἔχων, στυγέει φάος, οὔποτε βαίνει
Εἰς φάος ἀγχικέλευθος, ὅπως μὴ φέγγος ἐλέγξῃ
Ἔργα, τάπερ τελέει κρυφίῃ κεκαλυμμένα σιγῇ.
Ὃς δὲ θεουδείῃσιν ἐτήτυμα πάντα φυλάσσει, 21
Ἵξεται αὐτοκέλευστος ὅπῃ φάος, ὄφρα φανείη
Ἔργα, τάπερ ποίησε θεοῦ τετελεσμένα βουλῇ.
Ἔννεπε· Καὶ μετέπειτα πέδον Γαλιλαῖον ἐάσας, 22
Ἁγνὸν Ἰουδαίων ὑπεδύσατο κόλπον ἀρούρης.
Καὶ θεὸς αὐτόθι μίμνε σὺν αὐτοθέοισι μαθηταῖς,
Ναιετάων ὀθνεῖον ἐναύλιον. ἀγχιπόρου δὲ
Γαίης αἰόλα φῦλα σοφῷ βαπτίζετο ῥείθρῳ,
Σμήχων ἀνδρομέης κραδίης ῥύπον. Ἦ δὲ καὶ αὐτὸς 23
Θεῖος Ἰωάννης θεοπειθέα λαὸν ἀλήτην
Ὕδασι βαπτίζων βαθυκύμονος ἐγγύθι Σαλείμ.
Κεῖθι γὰρ εὐρυπόροιο κυλινδομένου ποταμοῖο
Χεύμασιν ἀενάοις κυμαίνεται ἄφθονον ὕδωρ
Ἄρκιον εἰν ἑνὶ πᾶσιν. ἐκυκλώσαντο δὲ λαοὶ
Εὐσεβίης ἕνα φῶτα, καὶ ὀψινόῳ μετανοίῃ
Ἀμπλακίας νίπτοντες, ἐφαιδρύνοντο ῥεέθροις.
Οὔπω γὰρ διαλέκτρον ἀμερσιγάμου βασιλῆος 24
Οἶκον ἀειφρούρητον ἐδύσατο πομπὸν ὀλέθρου
Θεῖος ἀνὴρ βαρύδεσμος. Ἔρις δέ τις ἀμφὶ καθαρμοῦ 25
Ἔπλετο μυστιπόλοισιν Ἰωάννοιο μαθηταῖς
Ἑβραίου μετὰ φωτός. Ἐπειγομένῳ δὲ πεδίλῳ 26
Ἦλθον ἐς ἀνέρα θεῖον· ἐμπλίξαντο δὲ μύθῳ,
Λεπτοφυεῖ λασίῳ πεπυκασμένον ἄνδρα χιτῶνι,
Ῥαββίν, ἀλεξικάκων ὑδάτων πρωτόθροε κῆρυξ,
Ὅστις ἔην μετὰ σεῖο πέρην ποταμοῖο ῥοάων,
Ὃν σὺ θεοῦ γεγαῶτα σοφῷ πιστώσαο μύθῳ,
Οὗτος ἔχων μίμημα τεοῦ καθαροῖο λοετροῦ,

…tus enim In terram lumen venit: &
…abilium genus hominum Lumine ful-
…te dilexit magis caliginem, Et lumen
… deſiderant quantum tenebras. opera
…m ipſorum Curua erant. 20 Et qui-
…que vir nefaria faciens Digna nocte
…ens, odit lumen, nec unquam venit In
…em vicinam, ne lumen redarguat Ope-
…quæ facit occulto tecta ſilentio. 21 Qui
…ro pietate vera omnia cuſtodit, Veniet
…nte vbi lumen, vt manifeſtentur Ope-
…quæ fecit Dei perfecta voluntate. Di-
…; 22 Et deinceps campo Galilæo relicto
…ctum Iudæorum ſubijt ſinum terræ,
…Deus ibi manſit cum diuinis diſcipu-
… Habitans alienum domicilium: pro-
…quæ vero Terræ varias tribus ſapienti
…tizabat fluxu, Abſtergens ab humano
…de ſordes. 23 Erat autem & ipſe Di-
…nus Ioannes Deo credentem populum
…antem Aqua baptizans, profundi flu-
…s iuxta Salem. Ibi enim vadoſi veluti
…minis Fluxibus perpetuis fluctuabat
…ga aqua, Sufficiens vna omnibus. cir-
…ndedit autem populus Pietatis vni-
…m virum, & ſero ſapiente pœnitentia
…rata lauantes purificabantur fluentis.
… Nondum enim propter thalamum nu-
…is priuantis regis Domum ſemper cuſto-
…am ſubijt ductricem exitij Diuinus
…r grauiter vinctus. 25 Contentio vero
…edam de purificatione Erat ſacrificis
…nnis diſcipulis Hebræo cum viro.
… Concitato vero pede Venerunt ad vi-
…n diuinum, demulſeruntque ſermo-
… Tenui hirſuta indutum virum tuni-
…, Rabbi, ſalutarium aquarum pri-
…rie præco, Qui erat tecum trans flu-
…nis fluxus, Quem tu ex Deo natum ſa-
…nti confirmaſti verbo, Hic habens
…itationem tui puri lauacri, Baptiza-

σις, ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος ἢ τὸ φῶς· ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν τὰ ἔργα.

20 Πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς· καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

21 Ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν, ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα, ὅτι ἐν Θεῷ ἐστιν εἰργασμένα.

22 Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰουδαίαν γῆν· καὶ ἐκεῖ διέτριβε μετ᾽ αὐτῶν καὶ ἐβάπτιζεν.

23 Ἦν δὲ καὶ Ἰωάννης βαπτίζων ἐν Αἰνὼν, ἐγγὺς τοῦ Σαλεὶμ, ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ· καὶ παρεγίνοντο καὶ ἐβαπτίζοντο.

24 Οὔπω γὰρ ἦν βεβλημένος εἰς τὴν φυλακὴν ὁ Ἰωάννης.

25 Ἐγένετο οὖν ζήτησις ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάννου μετὰ Ἰουδαίων περὶ καθαρισμοῦ·

26 Καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰωάννην καὶ εἶπον αὐτῷ· Ῥαββὶ, ὃς ἦν μετὰ σοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ᾧ σὺ μεμαρτύρηκας, ἴδε, οὗτος

Βαπτίζει πολὺ μᾶλλον. ὁμοζήλῳ δὲ μενοινῇ
Συμμιγέες νεφεληδὸν ὅλοι σπεύδουσι πολῖται,
Ἱέμενοι κείνοιο τυχεῖν θείοιο λοετροῦ.
Καί σφιν ἀμειβομένοισιν ἐτήτυμος ἔννεπεν ἀνήρ, 27
Οὐδὲν ἑλεῖν δύναταί τις ἐπουρανίων ἀπὸ κόλπων.
Εἰ μὴ τοῦτο γέρας θεόθεν κεχαρισμένον εἴη.
Ὑμεῖς μάρτυρές ἐστε δαήμονες, ὁππότε λαοῖς 28
Ἀμφαδίην ἀγόρευον ἐμὴν ἀψευδέα φωνήν,
Χριστὸς ἄναξ οὐκ εἰμί, βιοσσόος, ἀλλά με κείνου
Ὑψιμέδων προέηκε θεὸς πομπῆα κελεύθου.
Νύμφην ὅστις ἔχει, πέλε νυμφίος. ἀγχιφανὴς δὲ 29
Κείνου φθεγγομένοιο, καὶ ἱστάμενος, καὶ ἀκούων,
Οὔασι θελγομένοισι δεδεγμένος ἠθάδα φωνήν,
Χάρματι πιστὸς ἑταῖρος ἀγάλλεται. ἡμετέρη δὲ
Τερπωλὴ τετέλεστο πολύλλιτος· Ἀγχινεφῆ μὲν 30
Κεῖνον ἀεὶ χρεώ ἐστιν ἔχειν παλιναυξέα τιμήν,
Ὡς θεὸν, ἀθανάτην· ἐμὲ δὲ βροτὸν ἐστὶν ἀνάγκη
Ἥσσονα μέτρα φέρειν, ὅτι μείονός εἰμι γενέθλης.
Οὗτος ὃς ὑψόθεν ἦλθεν ἐπουρανίων ἀπὸ κόλπων, 31
Πάντων ὕψι βέβηκεν· ὁ δὲ χθονὸς αἷμα κομίζων,
Φθεγγόμενος χθονὸς ἔργα, πέλει γαιήϊος ἀνήρ.
Ὃς δὲ δι' αἰθερίου θεοδέγμονος ἵκετο κόλπου, 32
Φθέγγεται οὐρανόθεν τόπερ ἔκλυεν, οὐδέ τις αὐτοῦ
Μαρτυρίην ζαθέην ἐπιδέχνυται· Ὃς δέ οἱ ἀνὴρ 33
Μάρτυρα μῦθον ἔδεκτο θεηγόρου αἰθερεῶνος,
Ἀψευδὴς βροτὸς οὗτος ἑῷ σφρηγίσσατο μύθῳ
Ὅττι θεὸς πέλε μοῦνος ἐτήτυμος· Οὐρανόθεν γὰρ 34
Οὗτος ὃν εἰς χθόνα πέμψε θεὸς χρησμήτορα κόσμου,
Πατρῴης σοφίης αὐτόσσυτον ὄμβρον ἰάλλει.
Οὐ γὰρ μέτρα λόγοιο φέρει λόγος, ἀλλά οἱ αἰεὶ
Μούνῳ πνεῦμα δίδωσιν ἀειλιβέος ῥόον ὀμφῆς.
Ὑψιμέδων δ' ἑὸν υἷα θεὸς γενέτης ἀγαπάζει, 35
Καί οἱ πάντα φέρειν παλάμῃ πόρεν. Ὃς δέ κεν εἴη 36
Ἤθεσιν ἀπλανέεσσιν ἀκαμπέα πίστιν ἀέξων,

multo magis, & concordi animo Pro-
ſcui nubis in modum omnes feſtinant
es, Cupientes illius conſequi diuinum
acrum. 27 Et ipſis reſpondentibus
rax dixit vir, Nihil capere poteſt ali-
is cœleſtibus e ſinibus Niſi hoc munus
initus donatum fuerit. 28 Vos teſtes
is ſcientes, quando populo Aperte dixi
am veram vocem, Chriſtus rex non
n, vitam ſeruans: ſed me illius Altire-
s præmiſit Deus ducem viæ. 29 Spon-
n qui habet, eſt ſponſus: Prope appa-
s vero Ipſo loquente, & ſtans & au-
ns, Auribus oblectatis recipiens con-
tam vocem, Gaudio fidus amicus ex-
at. noſtra vero Delectatio perfecta eſt
lde optanda. 30 Altum enim Illum
per neceſſe eſt habere recreſcentem glo-
m Tanquam Deum, immortalem: me
tem hominem eſt neceſſe Minores men-
as ferre, quia minoris ſum generatio-
. 31 Hic qui ab alto venit cœleſtibus e
ibus, Supra omnes alte inceſſit: qui ve-
terræ ſanguinem fert, Loquens terræ
ra, eſt terreſtris vir: 32 Qui vero ab
ereo Deum recipiente venit ſinu, Lo-
itur cœlitus quod audiuit, neque ali-
is ipſius Teſtimonium diuinum recipit:
Qui vero vir Teſtificantem ſermonem
cepit deiloqui oris, Verax homo hic ſuo
ignauit verbo Quod Deus eſt ſolus ve-
: 34 Cælitus enim Hic quem in ter-
m miſit Deus opitulatorem mundi, Pa-
næ ſapientiæ per ſe motum imbrem tri-
t. Non enim menſuram ſapientiæ fert
rbum, ſed ei ſemper Soli ſpiritus dat
ennis fluxum vocis. 35 Altiregens
e ſuum filium Deus pater diligit, Et
mnia ferre manu dedit. 36 Quicun-
e ergo fuerit Moribus non erranti-
firmam fidem augens, Vitam videbit

βαπτίζει, καὶ πάντες ἔρ-
χονται πρὸς αὐτόν.
27 Ἀπεκρίθη Ἰωάννης καὶ
εἶπεν· Οὐ δύναται ἄνθρωπος
λαμβάνειν οὐδὲν ἐὰν μὴ ᾖ
δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.
28 Αὐτοὶ ὑμεῖς μοι
μαρτυρεῖτε ὅτι εἶπον· Οὐκ
εἰμὶ ἐγὼ ὁ Χριστός, ἀλλ᾽ ὅτι
ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμ-
προσθεν ἐκείνου.
29 Ὁ ἔχων τὴν νύμ-
φην, νυμφίος ἐστίν· ὁ δὲ
φίλος τοῦ νυμφίου ὁ ἑστηκὼς
καὶ ἀκούων αὐτοῦ, χαρᾷ χαί-
ρει διὰ τὴν φωνὴν τοῦ νυμ-
φίου. αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ
ἐμὴ πεπλήρωται.
30 Ἐκεῖνον δεῖ αὐξά-
νειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι.
31 Ὁ ἄνωθεν ἐρχόμε-
νος, ἐπάνω πάντων ἐστίν. ὁ
ὢν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τῆς γῆς ἐστι,
καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ. ὁ ἐκ τοῦ
οὐρανοῦ ἐρχόμενος, ἐπάνω
πάντων ἐστίν.
32 Καὶ ὃ ἑώρακε καὶ ἤ-
κουσε, τοῦτο μαρτυρεῖ· καὶ
τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐ-
δεὶς λαμβάνει.
33 Ὁ λαβὼν αὐτοῦ τὴν
μαρτυρίαν ἐσφράγισεν ὅτι
ὁ Θεὸς ἀληθής ἐστιν.
34 Ὃν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ
Θεός, τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ
λαλεῖ· οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δί-
δωσιν ὁ Θεὸς τὸ πνεῦμα.
35 Ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ
τὸν υἱόν, καὶ πάντα δέδωκεν
ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ.
36 Ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱόν,

hic,

Ζωὴν ὄψεται οὗτος, ἔχων ὑψίζυγα μῆνιν,
Σύγχρονον αἰῶνος παλιναυξέος. ὃς δέ κεν ἀνὴρ
Παιδὶ θεοῦ ζώοντος ἀγηνορέων ἀπιθήσῃ,
Ἔρχεται ὑψίστοιο θεοῦ τιμήορος ὀργὴ,
Ἄφρονα μαστίζουσα. Καὶ ὁππότε κοίρανος ἔγνω Κε. δ'. 1
Ὅττι θεοπνεύστων βαρυκάρδιος ἀμφὶ λοετρῶν
Δύσμαχος ἑσμὸς ἄκουσε βαρυζήλων Φαρισαίων,
Ἰησοῦς ὅτι φῶτας ἀλήμονας εἰς φάος ἕλκων,
Ὕδατι βαπτίζει, καὶ πλείονας ἔσχε μαθητὰς
Ἤπερ Ἰωάννης, (καὶ ἐτήτυμος οὐ πέλε φήμη· 2
Οὐ γὰρ ἄναξ βάπτιζεν ἐν ὕδασιν, ἀλλὰ μαθηταὶ)
Κάλλιπεν ὑψιθέμεθλον Ἰουδαίων πέδον ἀνδρῶν, 3
Καὶ πάλιν ἐς πέδον ἦλθε φιλοστόργων Γαλιλαίων,
Φεύγων λύσσαν ἄπιστον ἀκηλήτων Φαρισαίων.
Καί μιν ἔπι χρέος εἶλε δι' εὐύδρου Σαμαρείης, 4
Γαίης μεσσατίης ὁμοτέρμονα πέζαν ὁδεύειν·
Καὶ ποδὸς ἀμβροσίοιο μεσημβρινὸν ἴχνος ἐπείγων, 5
Ἐς πόλιν ἀρχαίην Σαμαρείτιδος ἵκετο γαίης,
Σιχὰρ ἐς αἰπύδμητον, ὅπῃ φυτοεργὸς Ἰακὼβ
Ἀμπελόεν πέδον εἶχε, καὶ υἱέϊ δῶκεν Ἰωσήφ,
Πηγὴ ὅπῃ βαθύκολπος, ὅθεν ποτὲ θεῖος Ἰακὼβ 6
Ῥήξας ὑγρὰ θέμεθλα πεδοσκαφέων κενεώνων,
Φρείατος ἰλυόεντος ἀνήγαγε νέρτερον ὕδωρ.
Κεῖθι δὲ, τηλεπόροιο πεπαυμένος ἀτραπιτοῖο
Χερσὸς, ὁδοιπορίῃσι καμὼν, ἀμπαύσατο μόχθου,
Ἑζόμενος παρὰ πέζαν, ὅπῃ χθονίου διὰ κόλπου
Ὑγρὸν ὕδωρ ναέτῃς ἀγχίπτολις ἔβλυε πηγή.
Ἕκτη δὲ πτερόεσσα διέτρεχε δίψιος ὥρη,
Ἔνθα γυνὴ Σαμαρεῖτις ἀειρομένην διὰ κόλπου 7
Ἠθάδα κάλπιν ἔχουσα, μετήϊε γείτονα πηγήν.
Καί μιν ἄναξ ὑδάτων ἀπὸ κάλπιδος ᾔτεεν ὕδωρ,
Δεῦρο γύναι Σαμαρεῖτι, τεῆς ἐπιβήτορι πάτρης,
Δός μοι διψαλέοντι πιεῖν ξεινήϊον ὕδωρ.
Ἔζετο γὰρ τότε μοῦνος, ἐπεὶ μεσάτῃ παρὰ νύσσῃ 8

c, habens ſublimem honorem Cœuum
culo recreſcenti: qui vero vir Filio Dei
iui ſuperbiens non crediderit, Venit al-
ſimi Dei vltrix ira Inſipientem cru-
ıns.

1 Et quum dominus cognouit, Diui-
tus inſpiratis vecordē de lauacris Præ-
ictum cœtum audiſſe inuidorum Pha-
ſæorum, Ieſus quod viros errantes in
cem trahens Aqua baptizaret, & plu-
haberet diſcipulos Quam Ioannes,
Et vera non erat fama: Non enim
x baptizabat aqua, ſed diſcipuli) 3 Re-
uit alta habens fundamenta Iudæorum
um virorum, Et rurſus in campum
nit beneuolorum Galilæorum, Fugiens
iem incredulam intractabilium Pha-
ſæorum. 4 Et ipſum inſuper neceſſitas
it per aquoſam Samariam Terræ me-
conterminam regionem ambulare:
Et pedis diuini meridianum veſtigium
gens, In ciuitatem veterem Samarita-
venit terræ, Sichar in, alte extructam:
i plantator Iacob Vinetum habebat, &
dedit Ioſeph, 6 Fons vbi profundi ſi-
, vnde quondam diuinus Iacob Ruptis
nidis fundamentis depreſſarum caui-
um Putei limoſi eduxit profundam a-
ım. Ibi vero a longinqua quieſcens via
riſtus itineribus feſſus, quieuit a la-
, ſedens iuxta regionem, vbi terre-
m per ſinum Humidam aquam ciui-
vrbi vicinus ſcaturiebat fons. Sex-
vero velox percurrit ſitibunda hora,
Vbi mulier Samaritana ſublatam in
Conſuetam ſitulam habens, acceſſit
inum fontem, Et ab ipſa rex aquarum
ula petebat aquam, Age mulier Sa-
ritana, tuam qui adij patriam, Da
i ſitienti bibere hoſpitalem aquam.
bat enim tunc ſolus. 8 Nam meridianam ad lineam Cœlum

ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ ἀπει-
θῶν τῷ υἱῷ, οὐκ ὄψεται
ζωήν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ
μένει ἐπ' αὐτόν.

CAP. IV.

1 Ὡς οὖν ἔγνω ὁ Κύ-
ριος ὅτι ἤκουσαν οἱ Φαρι-
σαῖοι ὅτι Ἰησοῦς πλείονας
μαθητὰς ποιεῖ καὶ βαπτίζει
ἢ Ἰωάννης,
2 (Καίτοι γε Ἰησοῦς αὐ-
τὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, ἀλλ' οἱ
μαθηταὶ αὐτοῦ)
3 Ἀφῆκε τὴν Ἰουδαίαν,
καὶ ἀπῆλθε πάλιν εἰς τὴν
Γαλιλαίαν.
4 Ἔδει δὲ αὐτὸν διέρχε-
σθαι διὰ τῆς Σαμαρείας.
5 Ἔρχεται οὖν εἰς πό-
λιν τῆς Σαμαρείας λεγο-
μένην Σιχάρ, πλησίον τοῦ
χωρίου ὃ ἔδωκεν Ἰακὼβ
Ἰωσὴφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ.
6 Ἦν δὲ ἐκεῖ πηγὴ τοῦ
Ἰακώβ· ὁ οὖν Ἰησοῦς κεκο-
πιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας,
ἐκαθέζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πη-
γῇ· ὥρα ἦν ὡσεὶ ἕκτη.
7 Ἔρχεται γυνὴ ἐκ τῆς
Σαμαρείας ἀντλῆσαι ὕ-
δωρ. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς·
Δός μοι πιεῖν.
8 Οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Οὐρανὸν ἱππεύουσαν ἰδὼν ἐπιδόρπιον ὥρην,
Εἰς πόλιν ἀγχικέλευθον ἀνήϊεν ἑσμὸς ἑταίρων.
Εἰρομένη δ᾽ ἀγόρευε γυνὴ φιλοπευθέϊ μύθῳ, 9
Πῶς παρὰ θηλυτέρης Σαμαρείτιδος ἴδμονι φωνῇ
Ἐκ παλάμης ἀφύλακτος ἀήθεος ᾔτεες ὕδωρ,
Πάτριον Ἑβραίων πεφυλαγμένον αἷμα κομίζων;
Ποῖον ξυνὸν ἔην Σαμαρείτιδι καὶ σέο φύτλῃ
Ὄφρα πίῃς παρ᾽ ἐμεῖο; καὶ εἰ σέο θεσμὸς ἐρύκει,
Αἰδομένοις στομάτεσσιν Ἰουδαῖόν σε καλέσσω.
Οὐ γὰρ Ἰουδαῖοι μιγάδες ξυνήονι θεσμῷ
Ἐς βίον ἀλλήλοισιν ὁμίλεον ἢ Σαμαρεῖται.
Καὶ οἱ Χριστὸς ἔειπεν ἀσημάντῳ τινὶ μύθῳ, 10
Εἰ μάθες ὑψίστοιο θεοῦ χάριν, εἰ δόσιν ἔγνως,
Καὶ τίς ἔην ὃς ἔειπεν, Ἐπιχθονίης ἀπὸ πηγῆς
Δός μοι δίψαν ἔχοντι πιεῖν μινυώριον ὕδωρ,
Αὐτὴ περιφρονέως αἰώνιον ᾔτεες αὐτὸν
Ζωὸν ὕδωρ, καὶ τοῦτο σοφὸν ποτὸν εἶχεν ὀπάσσαι.
Εἶπε δὲ μὴ νοέουσα γυνὴ φυσίζοον ὕδωρ, 11
Ὦ ἄνα, θάμβος ἔχει με. σὺ γὰρ τροχοειδέϊ κύκλῳ
Οὐ κάδον ἑλκυστῆρα φέρεις, οὐ σχοῖνον ἀείρεις,
Ὄφρα βυθῷ χαλάσσας ὑποβρυχίων ἀπὸ κόλπων,
Χερσὶν ἀμοιβαίοισιν ἄγων μελανάστιον ὕδωρ·
Καὶ φρέαρ ἐστὶ βάθιστον· ἀπὸ χθονίοιο δὲ κόλπου
Τοῦ γε πόθεν ζείδωρον ἀρυόμενος ξένον ὕδωρ,
Αὐτὸς ἔχεις ποτὸν ἄλλο; Μὴ ἀρσενόπαιδος Ἰακὼβ 12
Μείζων ἡμετέροιο πέλεις ζαθέοιο τοκῆος;
Ὃς φρέαρ ὤπασε τοῦτο γέρας Σαμαρείτιδι γαίῃ,
Καὶ πίεν ἐξ αὐτοῖο πεδοτρεφὲς ὄρκιον ὕδωρ,
Αὐτὸς ὁμοῦ καὶ παῖδες, ὀρεασινόμων τε γενέθλη,
Τετραπόδων τε φάλαγγες; Ἀνειρομένην δὲ γυναῖκα 13
Ἰησοῦς ἐδίδαξεν, ἀπ᾽ ἀχλύος εἰς φάος ἕλκων,
Ὃς πίεται χθονίων λαγόνων μινυώριον ὕδωρ
Πίδακος, ἢ γλυκὺ νᾶμα χαμαιγενέος ποταμοῖο,
Διψήσει παλίνορσος· Ὅπερ δέοι ἐγγυαλίξω,

Οὔπο-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ecumgradiens videns cibandi tempus,
ciuitatem vicinam aſcendit cœtus ſo-
rum. 9 Interrogans autem dixit mu-
r ſciſcitante verbo, Quomodo a mulie-
Samaritana ſciente voce E manu in-
utus inconſueta poſtulaſti aquam, Pa-
um Hebræorum vitatum ſanguinem
ens? Quæ ſocietas eſt Samaritanæ &
generi, Vt bibas a me? &, ſi tua lex
hibet, Celebrato ore Iudæum te voca-
Non enim Iudæi alijs mixti communi
e In victu inuicem conuerſabantur &
naritani. 10 Et ei Chriſtus dixit ob-
ro quodam ſermone, Si noſſes altiſſimi
i gratiam, ſi donum ſcires, Et quis eſ-
qui dixit, Terreſtri ex fonte Da mihi
enti bibere temporalem aquam, Ipſa
mpto animo æternam petiiſſes ab ipſo
am aquam, & hunc ſapientem potum
et præbere. 11 Dixit autem non intel-
ns mulier viuificantem aquam, O
:, ſtupor tenet me. tu enim rotundo cir-
Non cadum hauſtrum fers, non fu-
tollis, Vt in profundum demittas,
riguis e ſinibus Manibus alternanti-
ducens alienam aquam: Et puteus eſt
undiſſimus. ex terreſtri autem ſinu
ic vnde vitalem hauriens peregri-
aquam, Ipſe habes potum alium?
Num mares filios habente Iacob Ma-
noſtro es diuino patre? Qui puteum
uit hunc munus Samaritanæ terræ,
bibit ex ipſo in ſolo nutritam fœdere
itam aquam Ipſe, ſimul & liberi &
tanorum generatio, Quadrupedum-
greges? 13 Excitatam autem mulie-
Ieſus docuit, ex caligine in lucem
ens, Qui bibit terreſtrium cauita-
temporalem aquam Scaturiginis,
dulcem aquam humilis fluuij, Sitiet
ius: 14 Quam vero ei præbuero,

ἀπεληλύθεισαν εἰς τὴν πό-
λιν ἵνα τροφὰς ἀγορά-
σωσι.
9 Λέγει οὖν αὐτῷ ἡ γυ-
νὴ ἡ Σαμαρεῖτις· Πῶς σὺ
Ἰουδαῖος ὢν παρ' ἐμοῦ πιεῖν
αἰτεῖς, οὔσης γυναικὸς Σα-
μαρείτιδος; οὐ γὰρ συγχρῶν-
ται Ἰουδαῖοι Σαμαρεί-
ταις.

10 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ
εἶπεν αὐτῇ· Εἰ ᾔδεις τὴν
δωρεὰν τοῦ Θεοῦ, καὶ τίς ἐστιν ὁ
λέγων σοι· Δός μοι πιεῖν· σὺ
ἂν ᾔτησας αὐτὸν, καὶ ἔδωκεν
ἄν σοι ὕδωρ ζῶν.

11 Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή·
Κύριε, οὔτε ἄντλημα ἔχεις,
καὶ τὸ φρέαρ ἐστὶ βαθύ· πόθεν
οὖν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν;

12 Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ
πατρὸς ἡμῶν Ἰακὼβ, ὃς
ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ, καὶ
αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιε, καὶ οἱ
υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ τὰ θρέμματα
αὐτοῦ;
13 Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς
καὶ εἶπεν αὐτῇ· Πᾶς ὁ πίνων
ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου, δι-
ψήσει πάλιν·
14 Ὃς δ' ἂν πίῃ ἐκ τοῦ
ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Οὔποτε διψήσειε πιὼν αἰώνιον ὕδωρ,
Ἀλλά οἱ ἐν πραπίδεσσι μένει ῥόος, ἔμφρονι παλμῷ
Ἁλλόμενον νοεροῖο βυθοῦ θεοδινέϊ ῥιπῇ
Πηγῆς ἐνδομύχοιο παλιμφυὲς ἔμπεδον ὕδωρ,
Ζωῆς ἀενάοιο, καὶ οὐ χθονίου ποταμοῖο.
Ἰησοῦν δ' ἱκέτευε γυνὴ πειθήμονι φωνῇ, 15
Δός μοι κοίρανε τοῦτο πιεῖν βιοτήσιον ὕδωρ,
Πίδακος οὐδαίης ἀλλότριον, ὄφρα πιοῦσα
Μήποτε διψήσω, καὶ μηκέτι δεῦρο περήσω,
Ἐκ βυθίων λαγόνων ἐρύειν βεβιημένον ὕδωρ.
Εἶπε· Καὶ ἀσκυλόμενην ἀμοιβαίῳ τινὶ μύθῳ 16
Ἰησοῦς πολύανδρον ἐπειρήτιζε γυναῖκα,
Ἔρχεο, καὶ κίκλησκε τεὸν πόσιν. ἐκ πόλιος δὲ
Σπεῦδε ποσὶν ταχινοῖσι τὸ δεύτερον ἐνθάδε βαίνειν.
Εἶπε· Καὶ ἀγνώσσουσα πολυσπερέων περὶ λέκτρων, 17
Ψευδομένη Σαμαρεῖτις ἐτήτυμον ἴαχε φωνήν,
Ἡ πόσιν οὐ μεθέπουσα, πόθεν πόσιν εἰς σὲ καλέσσω;
Οὐ γὰρ ἔχω φίλον ἄνδρα. Θεὸς δ' ἤλεγξε γυναῖκα, 18
Οἶδα γύναι μετὰ πέντε νόθον τεὸν ἕκτον ἀκοίτην.
Πέντε γὰρ ἔλλαχες ἄνδρας, ἀμοιβαδὸν ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ·
Καὶ νῦν ὃν μεθέπεις, οὐ γνήσιός ἐστιν ἀκοίτης·
Τοῦτό μοι ἀτρεκέως μυθήσαο. Θαμβαλέη δὲ 19
Οὐτιδανὴ Σαμαρεῖτις ἀμείβετο θήλεϊ φωνῇ,
Κοίρανε, γινώσκω σε θεηγόρον ἄνδρα προφήτην.
Ἡμείων δ' ἀνιόντες ἐς οὔρεα ταῦτα τοκῆες, 20
Αὐχένα δοχμώσαντο πολυκνίσσῳ παρὰ πέτρῃ,
Καὶ θεὸν εὐαγέεσσιν ἐμειλίξαντο θυηλαῖς.
Ὑμεῖς δ' ἄρμενον ἄλλον ὑπὸ κλέτας Ἱροσολύμων
Χῶρον ἐμυθήσασθε, μεμηλότα θέσπιδι βουλῇ,
Ἧχι θεῷ χρέος ἐστὶ θεοδμήτῳ παρὰ βωμῷ
Μάρτυρον ἱκεσίης κυρτούμενον αὐχένα κάμπτειν,
Κύμβαχον ὀκλάζοντας. Ἄναξ δ' ἠμείβετο μύθῳ, 21
Πείθεό μοι Σαμαρεῖτι γύναι νημερτέϊ μύθῳ,
Ὅττι νέου βιότοιο διάκτορος ἔρχεται ὥρη,

Εὐσε-

Nunquam ſitiet bibens cæleſtem aquam:
ſed ei in præcordijs manebit fluxus, pru-
lenti ſaltu Saliens intelligentis profun-
litatis diuino impetu Fontis intus laten-
is rurſus naſcens firma aqua, Vitæ ater-
æ, & non terreſtris fluminis. 15 Ieſum
utem rogauit mulier credula voce, Da
ihi domine hanc ad bibendum vitalem
quam, A ſcaturigine terreſtri diuer-
m, ut bibens Nunquam ſitiam, & non
mplius huc veniam Ex profundis caui-
itibus haurire coactam aquam. Dixit;
; Et verſutam reſponſiuo quodam ſer-
one Ieſus multos viros habentem ten-
vit mulierem, Veni & voca tuum
aritum: ex ciuitate autem Feſtina pe-
bus celeribus huc venire. Dixit; 17 Et
orans multi ſeminis de thalamis Men-
ns Samaritana veram ſonuit vocem,
ia maritum non habeo, unde maritum
te vocabo? Non enim habeo carum vi-
n. 18 Deus autem redarguit mulie-
, Noui mulier poſt quinque ſpurium
m ſextum maritum. Quinq; enim ha-
ſti viros, alternatim unum poſt alium:
nunc quem habes, non legitimus eſt
ritus: Hoc mihi vere dixiſti. 19 Stu-
: vero Vilis Samaritana reſpondit
iebri voce, Domine, cognoſco te dei-
tum virum prophetam; 20 Noſtri
dem aſcendentes in montes hoſce pa-
Ceruicem flexerunt multum fuman-
apud petram, Et Deum puris placa-
t ſacrificijs: Vos vero congruentem a-
ſub cacumine Hieroſolymorum Lo-
dixiſtis, curæ exiſtentem diuinæ vo-
ati, Vbi Deo neceſſe ſit diuinitus ex-
am apud aram, Teſtem ſupplicatio-
uruatam ceruicem flectere, Prono
eprocumbentes. 21 Rex autem reſpondit ſermone, Crede meo
ritana mulier infallibili verbo, Quod nouæ vitæ miniſtrans

οὐ μὴ διψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα· ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον.

15 Λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή· Κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ, μηδὲ ἔρχωμαι ἐνθάδε ἀντλεῖν.

16 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Ὕπαγε, φώνησον τὸν ἄνδρα σου, καὶ ἐλθὲ ἐνθάδε.

17 Ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ καὶ εἶπεν· Οὐκ ἔχω ἄνδρα. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Καλῶς εἶπας· Ὅτι ἄνδρα οὐκ ἔχω.

18 Πέντε γὰρ ἄνδρας ἔσχες· καὶ νῦν ὃν ἔχεις, οὐκ ἔστι σου ἀνήρ. τοῦτο ἀληθὲς εἴρηκας.

19 Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή· Κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σύ.

20 Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τούτῳ τῷ ὄρει προσεκύνησαν· καὶ ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος ὅπου δεῖ προσκυνεῖν.

21 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Γύναι, πίστευσόν μοι ὅτι ἔρχεται ὥρα,

Εὐσεβίης ὀχετηγός, ὅτ' οὐκέτι μύστιδι τέχνῃ
Οὔρεος ὑμετέροιο θεοκλήτῳ παρὰ βωμῷ,
Οὐδὲ τανυσκοπέλων ὑπὸ τέμπεσιν Ἱροσολύμων
Αἵματι ταυρείῳ κεραελκέα ῥέζετε λοιβήν,
Ἱκέσιον κλίνοντες ἐρειδόμενον γόνυ πέτρῃ.
Ὑμεῖς μὲν κραδίης σφαλερῆς ἑτεραλκέϊ θεσμῷ, 22
Ὃν φρεσὶν οὐκ ἐδάητε, γεραίρετε μοῦνον ἀκουῇ,
Μιμηλὴν τελέοντες ἀληθέος εἰκόνα μύθου·
Ἡμεῖς δ' εὐαγέεσσιν ἀναπτομένην ὄργια βωμοῖς,
Μυστιπόλῳ τόπερ ἴσμεν ἀνδιάζοντες ἰωῇ,
Καὶ θεὸν αὐτογένεθλον ἀείδομεν ἔμφρονι μύθῳ.
Ἀλλὰ σοφαῖς τελετῇσι θεηπόλος ἔρχεται ὥρη, 23
Καὶ νῦν ἄγχι βέβηκεν, ἀληθέες ὁππότε μύσται
Ξυνὸν ὑποκλινέουσι λιτήσιον αὐχένα γαίῃ,
Αὐχένα δοχμωθέντα καθελκομένοιο καρήνου,
Πάντες ἀληθείῃ καὶ πνεύματι. μυστιπόλους γὰρ
Τοίους ὑψιμέδων ἐθέλει θεός, οἵτινες αὐτῷ
Ἀκροπαγῆ κάμπτουσι σοφήορα γούνατα γαίῃ,
Πνεύματι θεσπεσίῳ, καὶ ἀληθέϊ μάρτυρι φωνῇ,
Ἐν δαπέδῳ πρηνηδὸν ἐρειδομένοιο προσώπου.
Πνεῦμα θεὸς νημερτές, ὅθεν χρεόνος ἀνέρας ἕλκει, 24
Ἀτρεκίην καὶ πνεῦμα μιῇ κεράσαντας ἐρωῇ,
Ἀενάου κόσμοιο θεὸν γενετῆρα γεραίρειν.
Εἶπε· Καὶ ἀγνώσσουσα γυνή, μαντώδεϊ φωνῇ 25
Χριστῷ Χριστὸν ἔλεξεν· ἀοσσητῆρα δὲ κόσμου
Ὀψὲ μολεῖν ἀγόρευε, τὸν ἐγγύθεν εἶχε μολόντα.
Κοίρανε, θεσμοφόρων πατέρων ἐδάημεν ἀκουῇ,
Μεσσίας ὅτι θεῖος ἐλεύσεται, ὅντινα λαοὶ
Χριστὸν ἐφημίξαντο· καὶ ὁππότε κεῖνος ἱκάνῃ,
Ἡμέας ἀγνώσσοντας ἐτήτυμα πάντα διδάξει.
Εἶπε γυνή· Καὶ Χριστὸς ἀμείβετο μάρτυρι μύθῳ, 26
Δάκτυλον αὐτοβόητον ἀναυδέϊ ῥινὶ πελάσσας,
Χριστὸς ὁ σοὶ λαλέων αὐτὸς πέλω· ἀγχιφανὴς δὲ
Ὄμμασι παπταίνεις με, τὸν οὔασιν αἰὲν ἀκούεις.

Χριστὸς

venit hora, Pietatis deductrix, quando
non amplius myſtica arte montis veſtri
diuinam apud aram, Neque latorum ſco-
ulorum ſub tempe Hieroſolymorum San-
uine taurino cornibus tractam facietis
bationem, Supplex inclinantes ſufful-
um genu ad petram. 22 Vos quidem cor-
is errantis diuerſa lege, Quem mente
on ſciuiſtis, honoratis tantum auditio-
e, Imitatricem perficientes veri imagi-
em ſermonis: Nos vero puris accendimus
yſteria aris, Sacrifica quod ſcimus ouã-
s voce, Et Deum per ſe genitum celebra-
us prudenti ſermone. 23 Sed ſapienti-
us feſtis ſacrificans venit hora, Et nunc
ope acceſſit, veri quando myſteriorum
riti Sociam inclinabunt ſupplicantem
ruicem terræ, Ceruicem flexam deor-
m tracto capite, Omnes veritate & ſpi-
tu. ſacrificos enim Tales altiregens vult
eus, qui ipſi Per ſumma fixa flectunt ſo-
a genua in terram, Spiritu diuino, &
eritatem teſtificante voce, In pauimen-
deorſum fulcita facie. 24 Spiritus [eſt]
eus verax, vnde tempus viros trahit,
ritatem & ſpiritum vno miſcentes de-
lerio, Æterni mundi Deum patrem vt
norent. Dixit: 25 Et ignorans mu-
r, vatidica voce Chriſto de Chriſto
xit: adiutorem autem mundi Sero ven-
rum dixit, quem prope habebat ac-
dentem. Domine, legiferorum patrum
mus auditione, Meſſias quod divinus
niet, quem populus Chriſtum vocat:
quum ille venerit, Nos ignaros vera
nia docebit. Dixit mulier. 26 Et
riſtus reſpondit teſtificante verbo,
gitum vocalem muto naſo adiungens,
riſtus tibi loquens ipſe ſum: propin-
um vero Oculis intueris me quem
ribus ſemper audis.

ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ οὔτε
ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυ-
νήσετε τῷ πατρί.

22 Ὑμεῖς προσκυνεῖτε
ὃ οὐκ οἴδατε· ἡμεῖς προσ-
κυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν· ὅτι ἡ
σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων
ἐστίν.

23 Ἀλλ' ἔρχεται ὥρα,
καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ
προσκυνηταὶ προσκυνή-
σουσι τῷ πατρὶ ἐν πνεύ-
ματι καὶ ἀληθείᾳ· καὶ γὰρ ὁ
πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς
προσκυνοῦντας αὐτόν.

24 Πνεῦμα ὁ Θεός· καὶ
τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν
ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ
δεῖ προσκυνεῖν.

25 Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή·
Οἶδα ὅτι Μεσσίας ἔρχεται,
ὁ λεγόμενος Χριστός· ὅταν
ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ
ἡμῖν πάντα.

26 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς·
Ἐγώ εἰμι, ὁ λαλῶν σοι.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Χριστὸς ἐγὼ γινόμην, οὐ δεύτερος ἄλλος ἱκάνει.
Οὐδέ μιν εἴρετο Πέτρος, ἅτε θρασύς· οὐδέ τις αὐτὸν 27
Τολμήσας ἐρέεινε, τί δίζεται, ἢ τί μετ' αὐτῆς
Φθέγγεται. Ὠκυτέρῳ δὲ διαστείχουσα πεδίλῳ, 28
Κάλπιν ἐπιστρέψασα γυνὴ θεοδέγμονι πηγῇ,
Εἰς πόλιν ἴχνος ἔκαμψε, καὶ ἔννεπε πᾶσι πολίταις,
Δεῦτε καὶ ἀθρήσητε θεοπρόπον ἄνδρα προφήτην, 29
Ὅστις ἐμοὶ φάτο πάντα τάπερ κάμον. ἦ ῥά νυ Δαβὶδ
Οὗτος ἀριστογόνοιο βοώμενος υἱὸς ἱκάνει;
Ἀγγελίην δ' ἀΐοντες ὁμοζυγέες Σαμαρεῖται, 30
Συμφερτὴν ταχύγουνον ἐπεσσεύοντο πορείην,
Ἐκ πόλιος στείχοντες ἐς ἀγχιθέου στόμα πηγῆς,
Εἰς θεὸν οἰστρηθέντες ἑνὶ φρενοθελγέϊ μύθῳ.
Ἔνθα χρόνου μεσσηγύ, πρὶν ἄστεος ἔκτοθι βαίνειν 31
Στεινομένων νεφεληδὸν ἐπίτριμα κύματα λαῶν,
Χριστὸν ἐκυκλώσαντο, καὶ ἐφθέγξαντο μαθηταί,
Ῥαββίν, δέχνυσο ταῦτα, καὶ ἔσθιε. Κινυμένης δὲ 32
Χειρὸς ἀφωνήτοιο νοήμονι μάρτυρι σιγῇ
Δαῖτα μινυνθαδίην ἀπεσείσατο, ταῦτα βοήσας,
Ἄλλην δαῖτα φέρω βιοτήσιον, ἣν ἐνὶ θυμῷ
Ὑμεῖς οὐκ ἐδάητε. Καὶ ἔννεπεν ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ, 33
Ἦ ῥά οἱ ἄλλος ὄπασσε φαγεῖν ἐπιδήμιος ἀνήρ;
Φιλοπάτωρ δ' ἀγόρευεν ἄναξ ἑτερόφρονι θυμῷ, 34
Εἶδαρ ἐμὸν πέλε μῦθος· ἐμὸν ποτόν, ἔργα τοκῆος·
Εἶδαρ ἐμὸν πέλε μοῦνον, ὅπως ἄτρεπτον ἐέλδωρ
Πατρὸς ἐμοῦ τελέοιμι, καὶ ἔνθεον ἔργον ἀνύσσω.
Ὑμεῖς οὐ τόδε πάντες ἑνὶ ξυνώσατε μύθῳ 35
Ἴδμονες ὡράων, ὅτι λείπεται εἰσέτι μούνη
Μηνῶν τετραέλικτος ἀελλήεσσα πορείη,
Καὶ θέρος ἀγλαόκαρπον ἐλεύσεται; ἠνίδε, πάντες
Εἰς πόλιν ἀντικέλευθον ἀείρατε κύκλον ὀπωπῆς,
Πῶς πόλιες λευκῇσι περιφρίσσουσιν ἀλωαῖς,
Καὶ βροτέου χατέουσιν εὐγλώσσοιο θερισμοῦ,
Πῶς στάχυες θαλέθουσιν ἐχέφρονες. Εἰ δέ τις ἀνὴρ 36

Χείλε-

Chriſtus ego ſum, non ſecundus alius ve-
nit. 27 Neque ipſum interrogavit Pe-
trus, etſi audax, neque quis ipſum Auſus
interroganit, Quid quærit? aut cur cum
ipſa Loquitur? 28 Celeri autem incedens
pede ſitulam committens mulier Deum
recipienti puteo In ciuitatem veſtigium
flexit, & dixit omnibus ciuibus, 29 Ve-
nite & videte vatem virum prophetam,
Qui mihi dixit omnia quæ feci. num Da-
uid Hic optimæ prolis parentis vocatus fi-
lius venit? 30 Nuncium autem audien-
tes compares Samaritani Coniunctim ve-
locem aggrediebantur viam, Ex ciuitate
incedentes ad diuini aditum fontis, Ad
Deum ſtimulo conciti, uno mentem de-
mulcente ſermone. 31 Tunc tempore in-
termedio, antequam extra ciuitatem ve-
nirent Arctantium nubium inſtar denſi
ductus hominum, Chriſtum circumde-
derunt, & alloquuti ſunt diſcipuli, Rab-
bi, ſume hæc & comede. 32 Motæ autem
Manus mutæ intelligente teſtificante ſi-
lentio Cibum temporalem remouit, hæc
dicens, Alium cibum fero vitalem, quem
animo Vos neſcitis. 33 Et dixit alius ad
alium, Num ei aliud præbuit ad come-
dendum peregrinus vir? 34 Patris ama-
tor autem dixit Rex aliter ſentiente ver-
bo, Cibus meus eſt verbum: meus potus,
opera patris: Cibus meus eſt, ſolum vt im-
mutabile deſiderium Patris mei faciam,
& diuinum opus perficiam. 35 Vos nonne
hoc omnes vno communicatis ſermone
Periti temporum, quod deficit adhuc ſolæ
Menſium quater circumuoluta velox
via, Et æſtas ſplendidos fructus ferens ve-
niet? ecce, omnes Ad ciuitatem oppoſitam
attollite circulum viſus, Quomodo ciui-
tates albis perhorreſcunt ſegetibus, Et humana indigent eloquen-
te meſſe, Quomodo ſpicæ florent prudentes. 36 Si vero quis vir

27 Καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλ-
θον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ
ἐθαύμασαν ὅτι μετὰ γυναι-
κὸς ἐλάλει· οὐδεὶς μέντοι εἶ-
πε· Τί ζητεῖς; ἤ, τί λαλεῖς
μετ᾽ αὐτῆς;

28 Ἀφῆκεν οὖν τὴν
ὑδρίαν αὐτῆς ἡ γυνὴ, καὶ
ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ
λέγει τοῖς ἀνθρώποις·

29 Δεῦτε, ἴδετε ἄν-
θρωπον, ὃς εἶπέ μοι πάντα
ὅσα ἐποίησα· μήτι οὗτός
ἐστιν ὁ Χριστός;

30 Ἐξῆλθον οὖν ἐκ τῆς
πόλεως, καὶ ἤρχοντο πρὸς
αὐτόν.

31 Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἠρώ-
των αὐτὸν οἱ μαθηταὶ, λέ-
γοντες· Ῥαββὶ, φάγε.

32 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς·
Ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν
ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε.

33 Ἔλεγον οὖν οἱ μα-
θηταὶ πρὸς ἀλλήλους· Μή-
τις ἤνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν;

34 Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰη-
σοῦς· Ἐμὸν βρῶμά ἐστιν,
ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμ-
ψαντός με, καὶ τελειώσω αὐ-
τοῦ τὸ ἔργον.

35 Οὐχ ὑμεῖς λέγετε,
ὅτι ἔτι τετράμηνόν ἐστι, καὶ
ὁ θερισμὸς ἔρχεται; Ἰδοὺ,
λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς
ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ θεά-
σασθε τὰς χώρας ὅτι λευκαί
εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη.

36 Καὶ ὁ θερίζων,

Χείλεσιν, οὐ παλάμῃσιν, ἀερτάζων λάλον ἅρπην,
Γείτονος ἀμήσειε θεουδέα λήϊα γαίης,
Μισθὸν ἔχει· καὶ πατρὶ θεῷ ζώοντα φυλάσσων,
Εἰς χρόνον οὐ λήγοντα, νοήμονα καρπὸν ἀγείρει·
Ὄφρα κεν ὁ σπείρων, καὶ ὁ λήϊα θέσκελα κείρων,
Χαίρῃ ὁμοῦ, καὶ πιστὰ θαλύσια πατρὶ τελέσσῃ,
Εὐσεβίης ἀροτῆρας καὶ ἀμητῆρας γεραίρων.
Ἔνθεν ἔην ὅδε μῦθος ἐτήτυμος, οὕνεκεν ἀνὴρ 37
Ἄλλος ἀροτρεύει σπόρον ὄμπνιον αὔλακι νείφων,
Καὶ στάχυν ἀμήσει στεφανηφόρος ἄλλος ἀλωεύς.
Ἄλλοι μὲν μογέεσκον ἀλωέες αὔλακι φωνῆς, 38
Καρπὸν ἕως ἔσπειραν· ἐπιστέλλω δὲ καμόντων
Ὑμέας ἀκαμάτους ἀλλότριον εἰς πόνον ἀνδρῶν,
Ἀμῆσαι στομάτεσσιν ἑτοιμοτάτων στίχα καρπῶν,
Λήϊον οὐ σπείραντας, ἢ ἀρδεύσαντας ἀλωήν.
Πολλοὶ μὲν ναέται ταχυπειθέα λαὸν ἀλήτην 39
Πίστιος ἀρραγέεσσιν ἐπυργώσαντο θεμέθλοις,
Μαρτυρίην ἀΐοντες ἐχερσινόοιο γυναικὸς
Φθεγγομένης, ὅτι Πάντα τάπερ κάμον, εἶπε προφήτης.
Ἀλλ᾽ ὅτε οἱ σχεδὸν ἦλθον ὁμοφραδέες Σαμαρεῖται, 40
Χριστὸν ἐγουνάζοντο φιλοστόργῳ τινὶ μύθῳ,
Αὖθι μένειν. καὶ πεῖσεν ἄναξ παρὰ γείτονι πηγῇ,
Καὶ ταχὺς εἰς πτόλιν ἦλθεν ὁμόστολον οἶμον ὁδεύων.
Καὶ θεὸς αὐτόθι μίμνεν, ἕως δρόμος ἄλλος ἐπ᾽ ἄλλῳ
Ὀξείῃ στροφάλιγγι παρέστιχε δίζυγος ἠοῦς.
[41

42

]
Καὶ μετὰ διπλόον ἦμαρ ἄναξ ἀπαΐδοντι πεδίλῳ, 43

Labijs, non manibus, tollens loquentem
ſalcem, Vicinæ reſecuerit pias ſegetes ter-
ræ, Mercedem habet: & Deo patri viuen-
tem cuſtodiens, In tempus non ceſſans in-
telligentem fructum congregat: Vt & qui
ſeminat, & qui prata diuina ſecat, Gau-
deat ſimul, & fidelia ſacrificia patri fa-
ciat, Pietatis aratorem & meſſorem ho-
norans. 37 Hinc eſt ille ſermo verus, quod
vir Alius arat ſemen cereale in ſulcos
ſpargens, Et ſpicam demetet coronam fe-
rens alius meſſor. 38 Alij quidem labora-
uerunt agricolæ in ſulcos vocis, Fructum do-
nec ſeminarunt. mitto vero laborantium
Vos non laborantes alienum in laborem
virorum, Demetere oribus paratiſſimo-
rum ordines fructuum, Campum non ſe-
minantes, aut irrigantes ſegetes. 39 Mul-
ti quidem ciues credulum populum errā-
tem Fidei firmis munierunt fulcimini-
bus, Teſtimonium audientes excitantis
mentem mulieris: Dicentis, quod Omnia
quæ feci dixit propheta. 40 Sed quum ad
eum veniſſent conſentientes Samaritani,
Chriſtum ſupplices orabant beneuolo quo-
dam ſermone, Ibi manere: & quieuit Rex
apud vicinum fontem, Et velox in ciui-
tatem iuit comitem viam incedens. Et
Deus ibi manſit, donec curſus alius poſt
alium Celeri vertigine præterijt bijugis
Auroræ. [41 & 42

]

43 Et poſt duplicē diē rex feſtinanti pede,

μισθὸν λαμβάνει, καὶ συνά-
γει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώ-
νιον· ἵνα καὶ ὁ σπείρων ὁμοῦ
χαίρῃ, καὶ ὁ θερίζων.

37 Ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος
ἐστὶν ὁ ἀληθινὸς, ὅτι ἄλλος
ἐστὶν ὁ σπείρων, καὶ ἄλλος ὁ
θερίζων.

38 Ἐγὼ ἀπέστειλα ὑ-
μᾶς θερίζειν ὃ οὐχ ὑμεῖς κε-
κοπιάκατε· ἄλλοι κεκοπιά-
κασι, καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον
αὐτῶν εἰσεληλύθατε.

39 Ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἐκεί-
νης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς
αὐτὸν τῶν Σαμαρειτῶν,
διὰ τὸν λόγον τῆς γυναικὸς,
μαρτυρούσης· Ὅτι εἶπέ μοι
πάντα ὅσα ἐποίησα.

40 Ὡς οὖν ἦλθον πρὸς
αὐτὸν οἱ Σαμαρεῖται, ἠ-
ρώτων αὐτὸν μεῖναι παρ᾽
αὐτοῖς· καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο
ἡμέρας.

41 Καὶ πολλῷ πλείους
ἐπίστευσαν διὰ τὸν λόγον
αὐτοῦ.

42 Τῇ τε γυναικὶ ἔ-
λεγον· Ὅτι οὐκέτι διὰ
τὴν σὴν λαλιὰν πιστεύο-
μεν· αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν,
καὶ οἴδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν
ἀληθῶς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου,
ὁ Χριστός.

43 Μετὰ δὲ τὰς δύο ἡ-

Auri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Οὔασι πειθομένοισι πεπηγότα μῦθον ἐάσας,
Κεῖθεν ἔβη παλίνορσος, ἀναινομένων ναετήρων,
Καὶ πάλιν εἰς πέδον ἦλθε φιλοχρίστων Γαλιλαίων.
Μούνην δ' οὐκ ἐπάτησεν ἑὴν ζηλήμονα πάτρην. 44
Καὶ γὰρ ὁμογνήτων δεδαημένος ἤθεα φωτῶν
Μάρτυρα μῦθον ἔειπεν ἐτήτυμον, ὅττι προφήτης
Οὐ δύναται περίπυστον ἔχειν ἐνὶ πατρίδι τιμήν.
Ἀλλ' ὅτε δὴ Γαλιλαῖον ἐς ἔδρανον ἦλθεν Ἰησοῦς, 45
Δὴ τότε μιν προφανέντα παλιννόστοισι κελεύθοις
Ἄσμενος ἐσμὸς ἔδεκτο θεοστόργων Γαλιλαίων,
Πάντα τάπερ ποίησεν ἐν ἕρκεσιν Ἱροσολύμων
Ὄμμασιν ἀθρήσας, ἱερῆς ὅτε κῶμον ἑορτῆς
Μητέρες εὐσεβίης θεασώδεες ἤγαγον ὧραι.
Καὶ γὰρ ἐς ἱερὸν ἦμαρ ἐπεστιχόωντο καὶ αὐτοί.
Ἰησοῦς μὲν ἵκανε, καὶ ᾤκεεν αὐτόθι μίμνων, 46
Ἧχι πέδον Καναναῖον, ὅπῃ πάρος εἰς χύσιν οἴνου
Ξανθὸν ὕδωρ ποίησε, φύσιν χιονωτὸν ἀμείψας.
Ἦν δέ τις ἰθυνόων στρατιὴν βασιλήϊος ἀνήρ,
Οὗ πάϊς ἀγχιάλοιο Καφαρναοὺμ ἐνὶ δήμῳ
Κέκλιτο, νωθρὰ φέρων πεπεδημένα γούνατα νούσῳ.
Καὶ γενέτης φιλότεκνος ἴσῳ μαστίζετο πυρσῷ
Παιδὸς ἱμασσομένοιο, τάχα πλέον. Οὗτος ἀκούσας, 47
Ἔδραμεν εἰς Καναναῖον ἐδέθλιον· ἀγχιφανὴς δὲ
Ἰησοῦν ἐρέεινεν ὅπως νέον υἷα σαώσῃ,
Ἄστεος ἀγχιπόροιο κατήλυδα πέζαν ὁδεύων.
Καί μιν ἄναξ ἐνένιπεν ἑῷ νεμεσήμονι μύθῳ, 48
Εἰ μὴ ἐμῆς ἐσίδητε πολύτροπα θαύματα φωνῆς,
Οὔποτέ μοι πείθεσθε. Καὶ αἰθομένου πυρετοῖο 49
Δάκρυσι θερμοτέροισι διάβροχος ἴαχεν ἀνήρ,
Σπεῦσον ἄναξ, κατάβηθι, πέδον Καναναῖον ἐάσας,
Πρὶν θανέειν ἐμὸν υἷα τεῆς ἐπιδευέα φωνῆς.
Καί μιν ἄναξ θάρσυνεν ἑῷ ζωαρκέϊ μύθῳ, 50
Ἔρχεο, καὶ ζώοντα καὶ ἀρτεμέοντα κιχήσεις
Τηλύγετον σέο παῖδα· παρ' ὑμετέρῃ δὲ τραπέζῃ

luribus credentibus infixum ſermonem
elinquens, Inde abijt reuerſus, renuenti-
us habitatoribus, Et rurſus in campum
enit Chriſtum amãtium Galilæorum:
4 Solam vero non adijt ſuam æmulantẽ
triam. Etenim popularium ſciens mo-
s virorum, Teſtificantẽ ſermonem di-
t verum, quod propheta Non poteſt il-
ſtrem habere in patria honorem. 45 Sed
ando ſane in Galilæum ſolũ venit Ieſus,
unc ipſum conſpicuum reuerſiua via
nidus cœtus ſuſcepit piorum Galilæo-
m: Omnia quæ fecit intra ſepta Hiero-
ymorum Oculis aſpiciens, ſacri quan-
celebrationem feſti Matres pietatis cho-
gæ adduxiſſent horæ. Etenim ad diem
tum proficiſcebantur & ipſi. 46 Ieſus
idem venit, & habitauit ibi manens,
i campus Cananæus eſt, vbi antea in
orem vini Flauam aquam mutarat,
turam niueam tranſmutans. Erat au-
n quidam regens exercitum regius vir,
ius filius maritimæ Capernaum in
ulo Decumbebat, languida ferens li-
ta genua morbo. Et pater amans ſobolis
uali torquebatur flamma Cum filio af-
to, forſan & plus. 47 Hic quum au-
ſet, Cucurrit in Cananæum ſolum: pro-
quus vero Ieſum rogauit, vt iuuenem
um ſeruaret, Ciuitatis vicinæ decli-
n regionem incedens. 48 Et ipſum Rex
oquutus eſt ſuo reprehenſiuo ſermone,
i meæ inſpexeritis varia miracula vo-
Nunquam mihi creditis. 49 Et ar-
ti febre Lacrymis calidioribus irriga-
ſonuit vir, Feſtina Rex, deſcende,
po Cananæo relicto, Antequam mo-
tur meus filius tua indigens voce.
Et ipſum Rex confirmauit ſuo vita-
verbo, Vade, & viuentem & incolu-
m inuenies Dilectum tuum filium: apud veſtram autem menſam

μέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ
ἀπῆλθεν εἰς τὴν Γαλι-
λαίαν.

44 Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἰησοῦς
ἐμαρτύρησεν ὅτι προφήτης
ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τιμὴν
οὐκ ἔχει.

45 Ὅτε οὖν ἦλθεν
εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐ-
δέξαντο αὐτὸν οἱ Γαλι-
λαῖοι, πάντα ἑωρακότες
ἃ ἐποίησεν ἐν Ἱεροσολύ-
μοις ἐν τῇ ἑορτῇ· καὶ αὐτοὶ
γὰρ ἦλθον εἰς τὴν ἑορτήν.

46 Ἦλθεν οὖν ὁ Ἰη-
σοῦς πάλιν εἰς τὴν Κανᾶ
τῆς Γαλιλαίας, ὅπου ἐποίη-
σε τὸ ὕδωρ οἶνον. Καὶ ἦν τις
βασιλικὸς, οὗ ὁ υἱὸς ἠσθένει
ἐν Καπερναοὺμ.

47 Οὗτος ἀκούσας ὅτι
Ἰησοῦς ἥκει ἐκ τῆς Ἰουδαίας
εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἀπῆλ-
θε πρὸς αὐτὸν, καὶ ἠρώτα
αὐτὸν, ἵνα καταβῇ καὶ ἰάση-
ται αὐτοῦ τὸν υἱόν· ἤμελλε γὰρ
ἀποθνήσκειν.

48 Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς
πρὸς αὐτόν· Ἐὰν μὴ ση-
μεῖα καὶ τέρατα ἴδητε, οὐ μὴ
πιστεύσητε.

49 Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ
βασιλικός· Κύριε, κατά-
βηθι πρὶν ἀποθανεῖν τὸ
παιδίον μου.

50 Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς·
Πορεύου· ὁ υἱός σου ζῇ. Καὶ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ἄσμενος εἰλαπίναζε σὺν υἱέϊ δαιτυμονῆϊ.
Εἶπεν ἄναξ· καὶ κραιπνὸς ἀνὴρ ἐπεπείθετο μύθῳ
Ἰησοῦς ὃν ἔειπε· καὶ ἔστιχεν ἐλπίδι πειθοῦς.
Καί οἱ τηλεπόροιο κατασπεύχοντι κελεύθου 51
Ἤντεον αὐχήεντες ὀπάονες· οὐ γὰρ μὲν ἀνὴρ
Δμῶας ἑοὺς ἐρέεινε γεγηθότας, ἐκ γὰρ προσώπου
Υἱὸν ἑὸν ζώοντα σοφῇ γίγνωσκε σιωπῇ.
Καί οἱ πάντες ἔλεξαν ὁμήλυδες ἡδέϊ μύθῳ,
Ζώει σὸς, φιλότεκνε, ποδηνέμος υἱὸς ὁδίτης,
Νῦν πλέον ἢ τὸ πάροιθε σαώτερος. Αὐτὰρ ὁ χαίρων 52
Δμῶας ἑοὺς ἐρέεινεν ἀλεξικάκου χάριν ὥρης,
Τῇ ἔνι φαιδροτέρην βιοτήσιον ἔσχε γαλήνην.
Καὶ μίαν εἰν ἑνὶ πάντες ὀπάονες ἴαχον αὐδήν,
Υἱέα σὸν λίπε νοῦσος ὅτε χθιζῇ περὶ δὲ νόασῃ
Ἑβδομάτη στείχουσα βιοσσόος ἔτρεχεν ὥρη.
Ἔγνω δ' αὐτοδίδακτος ἀνὴρ ὀδυνήφατον ὥρην. 53
Τῇ ἔνι θέσκελον εἶπεν ἄναξ ζωαρκέϊ φωνῇ,
Ἔρχεο σὸν ποτὶ δῶμα, τεὸς πάϊς ἐστὶν ἀπήμων.
Καὶ καθαραῖς πραπίδεσσιν ἀκαμπέα δέξατο πειθὼ
Αὐτὸς, ὁμοῦ καὶ πάντες ὅσους τρέφε, μάρτυρι μύθῳ;
Πιστὸς ἀκλινέεσσιν ὑπεζεύγνυντο λεπάδναις·
Εὐσεβίης ἐς ὁδοὺς ὅλον οἶκον ἀμεμφέος ἕλκων.
Τοῦτο γὰρ δεύτερον ἄλλο πάλιν ζωαρκέϊ φωνῇ, 54
Ἠΐχι πέδον Κανανᾶιον ἐν εὐπύργῳ Γαλιλαίῃ,
Ἰησοῦς κάμε θάμβος, Ἰουδαίηθεν ὁδεύσας
Εἰς πόλιν ἀγλαόπαιδα τανυπλοκάμων Γαλιλαίων,
Πρεσβύτερον μετὰ θαῦμα φιλακρήτων ὑμεναίων,
Ὕδατος οἰνωθέντος ἐρευθιόωντι ῥεέθρῳ.
Ἰησοῦς δ' ἀνέβαινεν ὅπῃ δόμος αἰθέρι γείτων Κεφ. ε΄. 1
Κιονέην ἀμάρυσσε λίθων ἑτερόχροον αἴγλην.
Ἦν δέ τις εὐποίητος ἐν εὐύδρῳ προβατικῇ, 2
Πέντε τανυπλεύροισιν ὑπ' αἰθούσῃσι μελάθρου,
Δαιδαλέων ζωσθεῖσα λίθων ὑφάντυγι μίτρῃ
Εὐρυτενὴς ἀσάμινθος· [3

ibens conuiuare cum filio conuiua. Di-
t Rex: & feſtinans vir credidit ſermoni
ſus quē dixit: & incedebat ſpe perſua-
nis. 51 Et ipſi longa deſcendenti via,
ccurrerunt alacres miniſtri: neque vir
ruos ſuos interrogauit geſtientes, ex fa-
autem Filium ſuum viuentem ſa-
nti cognouit ſilentio. Et ei omnes dixe-
nt ſimul venientes iucundo verbo,
uit tuus, o amans liberorum, velox fi-
s incedens, Nunc quam antea ſanior.
Sed ille gaudens Famulos ſuos interro-
uit ſalutari de hora In qua alacriorem
alem habuiſſet tranquillitatem. Et
am ſimul omnes famuli ſonuerunt vo-
, Filium tuum reliquit morbus, quan-
heſternam ad lineam Septima veniens
am ſeruans cucurrerat hora. 53 Co-
uit autem per ſe doctus vir mitigato-
m horam In qua diuinus dixit Rex vi-
ica voce, Vade tuam ad domum, tuus
us eſt incolumis. Et puris præcordijs fir-
m ſuſcepit fidem Ipſe, ſimul & omnes
oſcunque aluit, teſtificante verbo, Fi-
firmis coniungebantur repagulis: Pie-
s in viam totam domum inculpatæ
bens. 54 Hoc autem ſecundum aliud
ſum viuifica voce, Vbi campus Cana-
s eſt in bene turrita Galilæa, Ieſus fe-
miraculum, ex Iudæa ambulans, In
tatem claros pueros habentem crini-
m Galilæorum, Antiquius poſt mira-
um meri cupidarum nuptiarum, A-
in vinum verſæ rubicundo fluxu.
ieſus autem aſcendit vbi domus æthe-
icina Columnarem reſplendebat la-
m varium fulgorem. 2 Erat autem
dam elegans ad aquoſam probaticam,
nque amplis ſub porticibus domus,
ificioſorum coniuncta lapidum alte
erato operculo Lata piſcina: [3

ἐπίστευσεν ὁ ἄνθρωπος τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν αὐτῷ Ἰησοῦς· καὶ ἐπορεύετο.

51 Ἤδη δὲ αὐτοῦ καταβαίνοντος, οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἀπήντησαν αὐτῷ, καὶ ἀπήγγειλαν, λέγοντες· Ὅτι ὁ παῖς σου ζῇ.

52 Ἐπύθετο οὖν παρ᾽ αὐτῶν τὴν ὥραν ἐν ᾗ κομψότερον ἔσχε· καὶ εἶπον αὐτῷ· Ὅτι χθὲς ὥραν ἑβδόμην ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ πυρετός.

53 Ἔγνω οὖν ὁ πατὴρ ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐν ᾗ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὅτι ὁ υἱός σου ζῇ. καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη.

54 Τοῦτο πάλιν δεύτερον σημεῖον ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἐλθὼν ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

CAP. V.

1 Μετὰ ταῦτα ἦν ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα.

2 Ἔστι δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προβατικῇ κολυμβήθρα, ἡ ἐπιλεγομένη Ἑβραϊστὶ Βηθεσδά, πέντε στοὰς ἔχουσα.

]4 *Vbi*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

] Ὅπη κεκαϋμένος ἀνήρ, 4
Ἅλμασιν αὐτομάτοισιν ἰδὼν ὀρχούμενον ὕδωρ,
Ὁππότε κυμαίνοντι δέμας φαίδρυνε λοετρῷ,
Θερμὰ πεπαινομένης ἀπεσείσατο κύματα νούσου,
Φέρτερον ἰητῆρος ἰδὼν ὀδυνήφατον ὕδωρ.
Ἦν δέ τις ἐμπεδόμοχθος ἀνὴρ παρὰ γείτονι πηγῇ, 5
Τρεῖς δεκάδας δαπλῆτι παρειπούσας ἐνὶ νούσῳ,
Καὶ πάλιν ὄγδοα κύκλα κυλινδομένων ἐνιαυτῶν.
Τοῦτον ἰδὼν ἀτίνακτον ἐθήμονι κείμενον εὐνῇ 6
Ἰησοῦς, ἐνόησεν ὅτι χρονίων ἐπὶ λέκτρων
Εἶχε δυσαλθήτῳ πεπεδημένα γούνατα νούσῳ.
Καί μιν ἄναξ ἐρέεινε, χέων οἰκτίρμονα φωνήν,
Ἀσκηθὴς ἐθέλεις πάλιν ἔμμεναι; Αὐτὰρ ὁ κάμνων, 7
Ἐκ φρενὸς ἀδρανέος βεβιημένον ἆθμα τιταίνων,
Λεπταλέῃ μόγις εἶπεν ἀνὴρ βραδυπειθέϊ φωνῇ,
Κοίρανε, νουσοκόμοιο φιλοστόργοιο χατίζω·
Οὐ γὰρ ἔχω τινὰ φῶτα διάκτορον, ὄφρα κε πηγῆς
Θυάδος αὐτοέλικτον ἰδὼν κυρτούμενον ὕδωρ,
Εἰς ἱερὴν ἀσάμινθον ἐλαφρίζων με χαλάσῃ.
Ὄφρα μὲν ἀστήρικτον ἐμὸν πόδα νωθρὸν ἐρείσω,
Τόφρα δὲ μᾶλλον ἐμεῖο νεώτερος ὀξέϊ παλμῷ
Προφθάμενος βροτὸς ἄλλος ἐλαφρότερος καταβαίνει
Ἀφρὸν ἀερσιπότητον ἐρευγομένης ἀσαμίνθου.
Καί μιν ἄναξ θάρσυνεν ἑῇ ζωαρκέϊ φωνῇ, 8
Ἔγρεο, λέκτρον ἄειρε, καὶ ἔρχεο κοῦφος ὁδίτης.
Νουσαλέος δ' ἀνέπαλτο, καὶ εἰς πέδον ἴχνος ἐρείσας, 9
Ἵστατο· καὶ κλιντῆρα λαβὼν ἐπικείμενον ὤμῳ,
Ἔστιχε πάνδοκον οἶκον, ἀήθεα γούνατα πάλλων,
Καὶ καμάτῳ βαρύφορτον ἐπωμίδα λέκτρον ἀείρων.
Καὶ τότε σάββατον ἦεν. Ἐν αὐλαίῃσι δὲ νηοῦ 10

Ἀνέρα

3 Ἐν ταύταις κατέκειτο πλῆθος πολὺ τῶν ἀσθενούντων, τυφλῶν, χωλῶν, ξηρῶν, ἐκδεχομένων τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν.

] 4 *Vbi*
luans vir, Saltibus ſpontaneis videns
lientem aquam, Quando fluctuante
rpus purgaſſet lauacro, Calidos concocti
puliſſet fluctus morbi, Præſtantiorem
edico videns mitigatoriam aquam.
Erat autem quidam perpetuo laborans
r ad vicinum fontem, Tres decades
nui obequitans morbo, Et rurſus octo
culos volutorum annorum. 6 *Hunc*
dens non agitatum conſueto iacentem
lecto Ieſus, animaduertit quod diutur-
in lectos Haberet incurabili ligata ge-
a morbo. Et ipſum Rex interrogabat,
dens miſericordem vocem, Incolumis
rurſus eſſe? 7 *Sed laborans, Ex præcor-*
debilibus coactũ anhelitum trahens,
nui vix dixit vir tarde audita voce,
mine, ægrorũ curatore beneuolo indi-
. Non enim habeo aliquem virum mi-
rum, vt fontis Turbati per ſe volu-
videns eleuatam aquam, In ſacram
inã leuans me demittat. Quum enim
rmum meum pedem languidum mo-
, Tunc me iunior celeri vibratione
ueniens homo alius leuior deſcendit
bumam ſublimem eructantis piſcinæ.
t ipſum Rex confirmauit ſua viuifica
, Surge, lectum tolle, & vade leuis
tor. 9 *Valetudinarius autem ſaliјt,*
n ſolum veſtigium firmans, Stetit:
ectum ſumens impoſitum humeris
debat per capaciſſimam domum,
ſueta genua vibrans,

4 Ἄγγελος γὰρ κατὰ καιρὸν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ, καὶ ἐτάρασσε τὸ ὕδωρ· ὁ οὖν πρῶτος ἐμβὰς μετὰ τὴν ταραχὴν τοῦ ὕδατος, ὑγιὴς ἐγίνετο, ᾧ δήποτε κατείχετο νοσήματι.

5 Ἦν δέ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ τριάκοντα ὀκτὼ ἔτη ἔχων ἐν τῇ ἀσθενείᾳ.

6 Τοῦτον ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς κατακείμενον, καὶ γνοὺς ὅτι πολὺν ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει αὐτῷ· Θέλεις ὑγιὴς γενέσθαι;

7 Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν· Κύριε, ἄνθρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα, ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ, βάλλῃ με εἰς τὴν κολυμβήθραν· ἐν ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγὼ, ἄλλος πρὸ ἐμοῦ καταβαίνει.

8 Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἔγειραι, ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ περιπάτει.

9 Καὶ εὐθέως ἐγένετο ὑγιὴς ὁ ἄνθρωπος· καὶ ἦρε τὸν κράββατον αὐτοῦ, καὶ περιεπάτει. ἦν

Ἀνέρα παπταίνοντες, ὃν ἀρχαίης ἀπὸ νούσου
Λυσιπόνῳ ταχυεργὸς ἄναξ ἰήσατο μύθῳ,
Εἴρεον, Ὅστις ἄνωγεν ἑῇ σημάντορι φωνῇ
Λέκτρον ἀερτάζοντα παλινδίνητον ὁδεύειν;
Καὶ φθονεροῖς ἀπάμειπτο σοφῷ θεοπειθέϊ μύθῳ, 11
Ὅστις ἀπὸ κλιντῆρος ἀνεζώγρησε πεσόντα,
Αὐτὸς ἐμοὶ κατέλεξεν ἀερτάζειν καὶ ὁδεύειν.
Καί μιν Ἰουδαίων πάλιν εἴρετο λαὸς ἀγήνωρ, 12
Τίς πέλεν ὅς σε κέλευσεν ἀδεσμάντῳ τινὶ φωνῇ,
Ἔρχεο, σὸν κλιντῆρα λαβὼν πεφορημένον ὤμῳ;
Οὐ μὲν ἀνὴρ δεδάηκεν ἑῆς ἰήτορα νούσου. 13
Καί μιν ἰδὼν στείχοντα λιθώδεος ἔνδοθι νηοῦ, 14
Ὕβριν ἀναμνήσας προτέρην, ποινήτορα νούσου,
Χειρὸς ἀναστέλλων ἐπετέλλετο μάρτυρι μύθῳ,
Ἤδη, νοῦσον ἔχων, σόος ἔπλεο· μηκέτι ῥέξῃς
Ἀμπλακίην ἑτέρην, μὴ κύντερον ἄλλο νοήσῃς.
Καὶ θρασὺς Ἑβραίοισι παλίνδρομος ἄγγελος ἔστη, 15
Μῦθον ἀναινομένῳ βοόων ζηλήμονι λαῷ,
Ὅττι μιν αὐτοκέλευστος ἀπήμονα θέσπιδι φωνῇ
Ἰησοῦς ἐκέλευσε, καὶ ὑψικέλευθον ὁδίτην
Νουσοκόμου κλιντῆρος ἀήθεα θῆκε φορῆα.
Οὗ χάριν Ἑβραῖοι μανιώδεες ἄφρονι θυμῷ 16
Ἰησοῦν ἐδίωκον, ὅτι ζαθέῳ παρὰ νηῷ
Ὁππότε σάββατον ἦεν, ἐπείγετο ταῦτα τελέσσαι,
Μωσῆος ἐὼν ἀφύλακτος ὅτε βροτέων ἀπὸ μόχθων
Πάντες ἀεργηλοῖσιν ἐπέτρεπον ἔργον ἀκάνθαις.
Ἰησοῦς δ' ἀγόρευε χέων ὑψαύχενα φωνήν, 17
Εἰσέτι νῦν γενέτης ἐργάζεται ἤθαδι κόσμῳ
Ἤθεσιν ἀντιτύποις, καὶ ἐγὼ πάϊς ἔργον ὑφαίνω.
Οὗ χάριν Ἑβραῖοι δολίῳ μάστευον ὀλέθρῳ 18
Χριστὸν ἀποκτενέειν, ὅτι μὴ μόνον ἤθελε λύειν
Ἔννομον ἀπρήκτοιο σέλας πεφυλαγμένον ἠοῦς,
Ἀλλ' ὅτι μυστιπόλοιο μετὰ δρόμον ἠεριγενείης,
Καὶ θεὸν αὐτογένεθλον ἑὸν κίκλησκε τοκῆα,

t labore grauis ponderis humeralem le-
um tollens. Et tunc ſabbatum erat. 10 In
ſpidoſo vero templo Virum videntes,
uem antiquo ex morbo Dolorifrago opere
romptus Rex ſanauerat verbo, Interro-
abant, Quiſnam iuſſit ſua ſignificante
oce Lectum attollentem te reuerſum am-
ulare? 11 Et inuidis reſpondit ſapienti
eo parente verbo, Qui e lecto inſtaura-
t lapſum, Ille me iuſſit attollere & am-
ulare. 12 Et ipſum Iudæorum rurſus in-
rrogauit populus ſuperbus, Quis eſt qui
iuſſit intrepida quadam voce, Vade,
um lectum ſumens geſtatum humero?
Non ſane vir ſciuit ſui medicum mor-
14 Et ipſum videns incedentem lapi-
ſo in templo, Petulantiam in memo-
am reuocans priorem, vindicem morbi,
riſtus coërcens præcepit teſtificãte ver-
Ecce, morbum habens, ſanus factus es:
amplius facias Peccatum aliud, ne pe-
quid ſentias. 15 Et audax Hebræis re-
rrens nuncius ſtetit, Sermonem renuẽ-
lamans æmulanti populo; Quod ipſum
nte illæſum diuina voce Ieſus iuſſiſſet,
ſerogradum viatorem Morbum feren-
lecti inconſuetũ feciſſet latorem. 16 Cu-
gratia Hebræi furentes inſipienti ani-
Ieſum perſequebantur, quod diuinum
id templum, Quum ſabbatum eſſet,
aretur hoc perficere, Solus non obſer-
as quando humanis a laboribus Omnes.
ſis commiſiſſent opus ſpinis. 17 Ieſus
em dixit, fundens glorioſam vocem,
huc iam pater operatur in conſueto
ndo Moribus expreſſis, & ego filius
s texo. 18 Propter quod Hebræi dolo-
nquirebant exitio Chriſtum interfi-
, quod non ſolum volebat ſoluere Le-
mum otioſæ ſplendorem obſeruatũ auroræ, Sed quod myſtica poſt
ſum auroræ, Et Deum per ſe genitum ſuum vocaſſet parentem,

ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ
ἡμέρᾳ.
10 Ἔλεγον οὖν οἱ Ἰου-
δαῖοι τῷ τεθεραπευμένῳ·
Σάββατόν ἐστιν, οὐκ ἔξεστί
σοι ἆραι τὸν κράββατον.
11 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς· Ὁ
ποιήσας με ὑγιῆ, ἐκεῖνός
μοι εἶπεν· Ἆρον τὸν κράβ-
βατόν σου, καὶ περιπάτει.
12 Ἠρώτησαν οὖν αὐτόν·
Τίς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰ-
πών σοι· Ἆρον τὸν κράββα-
τόν σου, καὶ περιπάτει;
13 Ὁ δὲ ἰαθεὶς οὐκ ᾔδει
τίς ἐστιν· ὁ γὰρ Ἰησοῦς ἐξένευ-
σεν ὄχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ.
14 Μετὰ ταῦτα εὑρίσκει
αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ,
καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἴδε, ὑγιὴς
γέγονας· μηκέτι ἁμάρτανε,
ἵνα μὴ χεῖρόν τι σοὶ γένηται.
15 Ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρω-
πος, καὶ ἀνήγγειλε τοῖς Ἰου-
δαίοις ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ ποι-
ήσας αὐτὸν ὑγιῆ.
16 Καὶ διὰ τοῦτο ἐδίω-
κον τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ
ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ὅτι
ταῦτα ἐποίει ἐν σαββάτῳ.
17 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρί-
νατο αὐτοῖς· Ὁ πατήρ μου
ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ
ἐργάζομαι.
18 Διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον
ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀ-
ποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον ἔλυε
τὸ σάββατον, ἀλλὰ καὶ πα-
τέρα ἴδιον ἔλεγε τὸν Θεόν,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ἰσάζων ἑὸν εὖχος ἐπουρανίῳ βασιλῆϊ.
Ἰησοῦς δ' ἀγόρευεν, Ἀμὴν ἐπιμάρτυρον ἔσω, 19
Οὐδὲν ἑῇ ἰότητι δυνήσεται υἱὸς ἀνύσαι,
Εἰ μὴ ἐσαθρήσειεν ἑὸν τελέοντα τοκῆα.
Ἔργα γὰρ εἰν ἑνὶ πάντα πατὴρ ἐμὸς ὁππόσα ῥέζει,
Ταῦτα θεὸν γενέτην μιμούμενος υἱὸς ἀνύσει.
Υἱέα γὰρ φιλέει γενέτης ἑόν· ὅσα δὲ τεύχει, 20
Παιδὶ φίλῳ δείκνυσι, καὶ εἰσέτι μείζονα δείξει,
Ὄφρα κε θαμβήσητε τελειοτέρων χάριν ἔργων.
Ὥσπερ γὰρ γενέτης νέκυας μετὰ πότμον ἐγείρει 21
Ζωογονήσας παλίνορσον ἀκινήτων δέμας ἀνδρῶν,
Οὕτως οὓς ἐθέλει καὶ ὁμοίιος υἱὸς ἐγείρει,
Ζωογονήσας φθιμένων παλινάγρετα σώματα φωτῶν.
Οὔτινα γὰρ κρίνειε πατὴρ ἐμός. ἀνδρομέην δὲ 22
Ὕψιμον υἱέϊ δῶκεν ὅλην κρίσιν, Ὄφρα κε πάντες 23
Υἱέα τιμήσωσιν ἰσόζυγον ᾧ γενετῆρι,
Οἷά τε κυδαίνουσι καὶ ὑψιμέδοντα τοκῆα.
Εἰ δέ τις ἀλλοπρόσαλλον ἔχει νόον, οὐδὲ τοκῆος
Κυδαίνει λόγον υἷα, καὶ οὐ γενετῆρα γεραίρει.
Μάρτυρον ἐμπεδόμυθον ἀμὴν ἀμὴν πάλιν ἔσω, 24
Ὅστις ἀνὴρ δέξοιτο νόου πειθήμονι θεσμῷ
Μύθους ἡμετέρους, καὶ ἐμῷ πείθοιτο τοκῆϊ,
Εἰς κρίσιν ἐρχομένην οὐκ ἔρχεται, ἀλλ' ἐπ' ἐκείνην
Ζωὴν ἀμβροσίην, τὴν οὐ χρόνος οἶδεν ὀλέσαι,
Ἵξεται ἐκ θανάτοιο μετάτροπος. Ἀπροϊδὴς γὰρ 25
Μαῖα παλιγγενέων μερόπων νεκυοσσόος ὥρη
Ἵξεται ὀψιτέλεστος, ἀναυδέες ὁππότε νεκροὶ
Αὖτις ἀναζήσωσιν ἀνοστήτων ἀπὸ κόλπων,
Πάντες ἀλεξιμόροιο ἐμῆς ἀΐοντες ἰωῆς,
Παιδὸς τηλυγέτοιο φεροζώοιο τοκῆος.
Ὥσπερ γὰρ γενέτης μεθέπει παμμήτορα κόσμου 26
Ζωήν, ἧς ἄπο πᾶσι βιοσσόον ἆσθμα τιταίνει,
Οὕτω παμμεδέοντι καὶ υἱέϊ δῶκε κομίζειν
Ζωήν, Καὶ ζαθέην ὑψίζυγον ὤπασε τιμήν, 27

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Æqualem faciens ſuam gloriam cæleſti
egi. 19 Ieſus autem dixit, Amen teſti-
catum ſit, Nihil ſua voluntate poterit
lius perficere, Niſi inſpexerit ſuum per-
cientem parentem. Opera enim in vni-
rſum omnia quæcunque meus pater fa-
t. Hæc Deum parentem imitans filius
rficit. 20 Filium enim diligit pater ſuũ:
quæcunque facit, Filio caro oſtendit:
adhuc maiora oſtendet, Vt miremini
rfectiorum gratia operum. 21 Sicut e-
m pater mortuos poſt fatum excitat, Ve-
ans retrogradum immobilium corpus
minum: Sic quos vult & ſimilis filius
itat, Recreans corruptorum rurſus
gregata corpora virorum. 22 Nemi-
n enim iudicauerit pater meus: huma-
n vero Serum filio dedit omne iudi-
m, 23 Vt omnes Filium honorent æ-
lem ſuo parenti, Sicut & glorificant
regentem patrem. Si vero quis inſta-
m habet mentem, neque parentis Glo-
at Verbum filium, nec parentem ho-
t. 24 Teſtificans firmiloquum Amen
en rurſus ſit, Quicunque vir recepe-
entis credula lege Sermones noſtros,
eo crediderit patri, In iudicium ven-
m non venit, ſed ad illam Vitam im-
talem, quam tempus non nouit perde-
eniet ex morte reuerſus. 25 Improui-
im Obſtetrix renaſcentium homi-
mortuos ſuſcitans hora Veniet ſero
cta, muti quando mortui Rurſus re-
cent reditus expertibus e finibus, O-
mortem pellentem meam audientes
m, Filij vnice dilecti vitam ferentis
. 26 Sicut enim pater habet ma-
omnium in mundo Vitam, a qua o-
us vitalem ſpiritum præbet, Sic o-
m rectori & filio dedit ferre Vitam.
diuinam altijugam dedit gloriam,

ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ Θεῷ.
19 Ἀπεκρίνατο οὖν ὁ
Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ἀ-
μὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ
δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἀφ'
ἑαυτοῦ οὐδὲν, ἐὰν μή τι βλέ-
πῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα· ἃ
γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιῇ, ταῦτα
καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ.
20 Ὁ γὰρ πατὴρ φιλεῖ
τὸν υἱὸν, καὶ πάντα δείκνυσιν
αὐτῷ ἃ αὐτὸς ποιεῖ· καὶ μεί-
ζονα τούτων δείξει αὐτῷ ἔρ-
γα, ἵνα ὑμεῖς θαυμάζητε.
21 Ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἐγεί-
ρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕ-
τω καὶ ὁ υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ.
22 Οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ
κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρί-
σιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ.
23 Ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν
υἱὸν, καθὼς τιμῶσι τὸν πα-
τέρα. ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱὸν, οὐ
τιμᾷ τὸν πατέρα τὸν πέμ-
ψαντα αὐτόν.
24 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀ-
κούων, καὶ πιστεύων τῷ πέμ-
ψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώ-
νιον· καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχε-
ται. ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ
τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν.
25 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστιν,
ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς
φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· καὶ οἱ
ἀκούσαντες ζήσονται.
26 Ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει
ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκε
καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ·
27 Καὶ ἐξουσίαν ἔδωκεν

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Καὶ κρίσιν ὧν ἐθέλει τελέειν ἰσόζυγι θεσμῷ,
Ὅττιπερ ἀνθρώποιο φερέσβιος υἱὸς ἀκούει.
Καὶ μὴ θάμβος ἔχοιτε, καὶ εἴ τινα θέσκελον ὀμφὴν 28
Ἔννεπον ἐσσομένην, ὅτι λοίσθιος ἔρχεται ὥρη,
Καὶ νῦν ἀμφιβέβηκεν, ἀολλέες ὁππότε νεκροὶ
Ζωοτόκων αἴοντες ἀνοστήτων ἀπὸ τύμβων,
Χείλεος φθεγγομένοιο δεδεγμένοι ἔνθεον ἠχὼ,
Πάντοθεν αἴσσουσι, καὶ ὄψιμος ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ 29
Ἀρχαίῃ πελάσειε παλιγγενὲς ἴχνος ἀρούρῃ·
Οἱ μὲν ἀεθλεύσαντες ἀμεμφέα πιστὸν ἀγῶνα,
Ζωῆς ἀθανάτης ἐς ἀνάστασιν· οἱ δὲ καμόντες
Ἔργα πολυπλανέος βιοτῆς ἑτερόφρονι λύσσῃ, 30
Κρίσιος ἐσσομένης ἐς ἀνάστασιν. Οὐρανίου μὲν
Οὐ δύναμαι γενετῆρος ἀπόπροθεν οὐδὲν ἀνύσσαι
Αὐτόματος, κρίνειν δὲ δυνήσομαι ὥσπερ ἀκούω.
Νημερτὴς δέ μοι ἐστὶν ἐμὴ κρίσις. οὐ γὰρ ἱκάνω
Κῦδος ἐμὸν τελέειν διζήμενος, ἀλλὰ τοκῆος.
Τιμὴν ἡμετέρην οὐ φθέγγομαι. Ἢν γὰρ ἐνίψω 31
Μαρτυρίην ἰδίην, οὐ πείθεται ἄλλος ἀκούων.
Οὐ γὰρ ἐμὸς πέλε μῦθος ἐτήτυμος, ἥνπερ ἐνίψω
Μαρτυρίην ἰδίην αὐτόθροον. Ἀμφ' ἐμέθεν δὲ 32
Ἄλλος ἀνὴρ πέλε μάρτυς ἐπάρκιος. οἶδα δ' ἐκείνου
Πιστὴν μαρτυρίην καὶ ἐτήτυμον. Εἰρόμενοι δὲ 33
Ἁγνὸν Ἰωάννην θεοδέγμονος ἔγκυον ὀμφῆς,
Ὑμεῖς οὐρεσίφοιτον ἐπέμψατε λαὸν ὁδίτην
Ἀνδρῶν μυστιπόλων· καὶ ἀμεμφέα θέσκελος ἀνὴρ
Μῦθον ἀληθείης ἀλύτῳ σφρηγίσατο μύθῳ,
Μάρτυρος ἐμπεδόμυθος. Ἐπιχθονίης δ' ἀπὸ φωνῆς 34
Μαρτυρίην μερόπων οὐ δέχνυμαι, ἀλλὰ διδάσκων
Ἑβραίους, τάδε πάντα μετέρχομαι, ὄφρα μαθόντας
Ὑμέας εἰν ἑνὶ πάντας ἐμοῖς ἐπέεσσι σαώσω.
Κεῖνος Ἰωάννης νοεροὺς σπινθῆρας ἰάλλων, 35
Εὐσεβίης πέλε λύχνος ἐτήτυμος ἀνδράσι φαίνων·
Ὑμεῖς δ' εἰς στροφάλιγγα μιῆς ταχυδινέος ὥρης,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Et iudicium quorum vult perficere æ-
quali lege, Quia hominis vitam ferens fi-
lius dicitur. 28 Et ne miremini ſi aliquã
diuinam vocem Dixi venturam, quia
extrema venit hora, Et nunc prope acceſ-
ſit, congregati quando mortui, Viuos pa-
rientibus audientes reditus expertibus e
ſepulcris Chriſti loquentis recipientes di-
uinum ſonum, Vndique concitabuntur,
29 Et ſerus alius poſt alium Veteri ad-
iunget renatũ veſtigium terræ: Qui qui-
dem certarunt irreprehenſibile fidele cer-
tamen, Vitæ immortalis ad reſurrectio-
nem: qui vero perfecerunt Opera multum
errantis vitæ aliter ſentiente rabie, Iudi-
cij futuri ad reſurrectionem. 30 Cæleſti
enim Non poſſum ſine patre aliquid perfi-
cere Sponte, iudicare vero potero ſicut au-
dio. Infallibile autem meum eſt iudicium.
non enim venio Gloriam meam perficere
quærens, ſed patris. Honorem noſtrum non
loquor. 31 Si enim loquutus fuero Teſti-
monium proprium, non credit alius au-
diens. Non enim meus eſt ſermo verus, ſi
loquutus fuero Teſtimonium proprium de
meipſo dictum. 32 De me autem Alius
vir eſt teſtis ſufficiens. noui autem illius
Fidele teſtimonium & verum. 33 Inter-
rogantes autem Caſtum Ioannem diuina
epletum voce, Vos montiuagum miſiſtis
opulum viatorem Virorum ſacrifico-
um: & irreprehenſibilem diuinus vir
ermonem veritatis inſolubili obſignauit
verbo, Teſtis firmiloquus. 34 Terreſtri
utem a voce Teſtimonium hominum
on recipio, ſed docens Hebræos, hæc om-
ia adduco, vt doctos Vos in vniuerſum
nnes meis verbis ſaluem. 35 Ille Ioannes
pientes ſcintillas emittens, Pietatis erat
cerna vera viris apparens: Vos autem
l vertiginem vnius volubilis horæ,

αὐτῷ καὶ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι
ὑὸς ἀνθρώπου ἐστί.
28 Μὴ θαυμάζετε τοῦ-
το· ὅτι ἔρχεται ὥρα ἐν ᾗ
πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις
ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ.

29 Καὶ ἐκπορεύσονται
οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες,
εἰς ἀνάστασιν ζωῆς· οἱ δὲ τὰ
φαῦλα πράξαντες, εἰς ἀ-
νάστασιν κρίσεως.

30 Οὐ δύναμαι ἐγὼ
ποιεῖν ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ οὐδέν.
καθὼς ἀκούω, κρίνω· καὶ ἡ
κρίσις ἡ ἐμὴ δικαία ἐστίν·
ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐ-
μὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ
πέμψαντός με πατρός.
31 Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ
περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία
μου οὐκ ἔστιν ἀληθής.
32 Ἄλλος ἐστὶν ὁ μαρ-
τυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι
ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία
ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ.
33 Ὑμεῖς ἀπεστάλκα-
τε πρὸς Ἰωάννην, καὶ με-
μαρτύρηκε τῇ ἀληθείᾳ.

34 Ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀν-
θρώπου τὴν μαρτυρίαν
λαμβάνω· ἀλλὰ ταῦτα
λέγω ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε.
35 Ἐκεῖνος ἦν ὁ λύ-
χνος ὁ καιόμενος καὶ φαί-
νων· ὑμεῖς δὲ ἠθελήσατε ἀ-
γαλλιασθῆναι πρὸς ὥραν

Κείνου μαρτυρίῃσιν ἐφαιδρύνασθε φανέντος,
Ὕδασιν ἀστράπτοντος ἀγαλλόμενοι παρὰ λύχνου,
Ὕδασι θεσπεσίοισιν· Ἰωάνναο δὲ φωνῆς 36
Μείζονα μαρτυρίην μεθέπω, καὶ ὑπέρτερον ὀμφήν.
Ἔργα γὰρ ὁππόσα δῶκε πατὴρ ἐμὸς ὄφρα τελέσσω,
Φθέγγεται αὐτοβόητα λάλῳ σάλπιγγι σιωπῆς·
Ταῦτά με κηρύσσει, καὶ ἐρεύγεται ἔμπεδον αὐδήν.
Οὐδὲ πατήρ με λέλοιπεν ἀκηρύκτῳ τινὶ σιγῇ, 37
Ὅστις ἐμὲ προέηκεν ἀπ' αἰθέρος· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς
Φθεγγομένοις στομάτεσσι θεογλώσσων διὰ φωτῶν
Μαρτυρίην ζώουσαν ἀμοιβαίῃ πόρε δέλτῳ,
Ὅστις ἐμὲ προέηκε· καὶ ἔνθεον οὔποτε μορφὴν
Πατρὸς ἐθηήσασθε, καὶ οὐκ ἠκούσατε φωνῆς,
Οὐδέ οἱ ἀπλανέεσσι φυλάσσετε μῦθον ἀκουαῖς. 38
Οὐ γὰρ ἐμὸς προέηκε πατὴρ χραισμήτορα κόσμῳ,
Οὐ θεὸν ἶσα δέχεσθε, καὶ οὐ πέμψαντα τοκῆα.
Γραπτὰ θεορρήτων μαστεύετε θέσφατα βίβλων, 39
Ἧισιν ἔχειν ἔλπεσθε, χρόνου παλιναυξέϊ κύκλῳ,
Ζωὴν οὐ μινύθουσαν. ἐνὶ γραφίδεσσι δὲ κεῖναι
Μαρτυρίην βοόωσιν ἐμὴν ὑποφήτορι μύθῳ
Ἀθανάτῳ σάλπιγγι. Καὶ οὐ προσέρχεσθε μαθόντες 40
Γράμματα φωνήεντα, θελήμονες εἰς ἐμὲ βαίνειν.
Τιμὴν ἐκ μερόπων οὐ δέχνυμαι. Ἀλλά που ἔγνων 41. 42
Ὑμέας ἀστόργοισιν ἐν ἤθεσιν, οὐδὲ τοκῆος
Φίλτρον ἐπουρανίοιο φυλάσσετε παμβασιλῆος.
Ἦλθον ἐγὼ βοόων πατρώϊον οὔνομα κόσμῳ, 43
Καὶ θεὸν οὔ με δέχεσθε, καὶ οὐ πείθεσθε τοκῆϊ·
Εἰ δέ τις ἄλλος ἵκοιτο νόθος ψευδώνυμος ἀνήρ,
Ἀντίθεος, τότε κεῖνον ἀνάρσιον ἠπεροπῆα
Αὐτίκα μειλίσσεσθε τεθηπότες· ὄφρα τις εἴπῃ,
Γνήσιον ἠρνήσαντο, νόθον δ' ἐδέχοντο φανέντα.
Πῶς δέ με, πῶς δὲ δύνασθε θεοῦ λόγον ἶσα γεραίρειν, 44
Κῦδος ἀπ' ἀλλήλων ποτιδέγμενοι. οὐδὲ δαῆναι
Μούνου παγγενέταο θεοῦ μαστεύετε τιμήν;

Ἦ ῥα

Illius teſtimonijs lætati eſtis apparentis,
Aquis coruſcantẽ geſtientes ad lucernam,
Aquis diuinis. 36 *Ioannis autem voce*
Maius teſtimonium habeo, & præſtantius
oraculum. Opera enim quæcunque dedit
pater meus vt perficiam, Loquuntur per
ſe clamantia loquente tuba ſilentij: Hæc
me prædicant & eructant firmam vocem.
37 *Neque pater me reliquit non prædicato*
quodam ſilentio, Qui me præmiſit e cælis:
ſed & ipſe Loquentibus oribus deiloquos
per viros Teſtimonium viuum reciproco
dedit libro, Qui me præmiſit: & diuinam
nunquam formam Patris vidiſtis, & non
audiuiſtis vocem, 38 *Neque ei non erran-*
tibus cuſtoditis verbum auribus. Quem
enim meus præmiſit pater opitulatorem
mundo, Non Deum filium recipitis, nec
mittentem patrem. 39 *Scripta diuinilo-*
quorum inquirite oracula librorum, In
quibus habere ſperatis, temporis recreſ-
cente circulo, Vitam non temporalem: in
ſcripturis autem illa Teſtimonium cla-
mant meum interpretante verbo Immor-
tali tuba: 40 *Et non feſtinatis diſcentes*
Scripturas loquentes, prompti ad me ve-
nire. 41 *Honorẽ ab hominib. non recipio:*
42 *Sed cognoui Vos inhumanis moribus,*
neque patris Amorem cæleſtis ſeruatis o-
mnium regis. 43 *Veni ego clamans pater-*
num nomen mundo, Et Deum non me re-
cipitis, nec creditis patri: Si vero quis a-
lius venerit ſpurius falſo nominatus vir,
Deo contrarius, tunc illum infeſtum de-
ceptorem Statim placabitis ſtupefacti: vt
quis dicere poſſit, Legitimum abnegarũt,
ſpurium autem receperunt apparentem.
44 *Quomodo autem me, quomodo poteſtis*
Dei Verbũ filium honorare, Gloriam ab-
inuicem expectãtes: neq; cognoſcere Solius
omnium genitoris Dei inquiritis honorẽ?

ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ.

36 Ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν μαρτυρίαν μείζω τοῦ Ἰωάννου· τὰ γὰρ ἔργα ἃ ἔδωκέ μοι ὁ πατὴρ ἵνα τελειώσω αὐτά, αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέσταλκε.

37 Καὶ ὁ πέμψας με πατὴρ, αὐτὸς μεμαρτύρηκε περὶ ἐμοῦ. οὔτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε πώποτε, οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἑωράκατε.

38 Καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν· ὅτι ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε.

39 Ἐρευνᾶτε τὰς γραφὰς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν· καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ.

40 Καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρός με, ἵνα ζωὴν ἔχητε.

41 Δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω·

42 Ἀλλ᾽ ἔγνωκα ὑμᾶς ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς.

43 Ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, καὶ οὐ λαμβάνετέ με· ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε.

44 Πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητεῖτε;

Ἤ ῥα μάτην ἔλπεσθε, κατήγορα χείλεα λύσας 45
Ὑμείων ὅτι λύσαν ἐμῷ γενετῆρι βοήσω.
Ὑμέας ἐν γραφίδεσσι κατήγορος ἄλλος ἐλέγχει,
Μωσῆς θεσμοθέτης, πρωτότερος, ᾧ ἔπι μούνῳ
Ἐλπίδες ὑμείων θεοπειθέες. Εἰ γὰρ ἐκείνου 46
Ἔμπεδον ἀπλανέεσσιν ἐθήκατε μῦθον ἀκουαῖς,
Καί κεν ἐμοὶ πείθεσθε πεποιθότες. ἀμφ' ἐμέθεν γὰρ
Θεῖος ἀνὴρ ἔγραψεν ἐτήτυμος. Εἰ δ' ἄρα κείνου 47
Γράμμασιν οὐ πείθεσθε, τάπερ θεὸς ὤπασε κόσμῳ,
Μᾶλλον ἀκηλήτοισι πόθεν δέξοισθε μενοιναῖς
Ἄγραφον ἡμετέρων στομάτων ἀΐοντες ἰωήν;
Ἔννεπε. Καὶ μετέπειτα πέρην Τιβεριάδος ἅλμης Κεφ. ς. 1
Νηὶ πολυκλήιδι ταμὼν ἀντώπιον ὕδωρ,
Γείτονα γαῖαν ἔδυνε. Συνεσσεύοντο δὲ λαοὶ 2
Θαύματα παπταίνοντες, ἅπερ κάμεν ἠθάδι μύθῳ,
Ῥυόμενος βαρυώδυνον ἱμασσομένων δέμας ἀνδρῶν.
Καὶ δαπέδου λοφόεντος ἐρημάδα πέζαν ὁδεύων, 3
Εἰς ὄρος ὑψικάρηνον ἀνήιε. μεσσοφανῆ δὲ
Ἑζόμενον στεφανηδὸν ἐκυκλώσαντο μαθηταί.
Καὶ σχεδὸν Ἑβραίοισι φιλόργιος ἦεν ἑορτή, 4
Πάσχα τόπερ καλέουσι. Δι' εὐδένδροιο δὲ λόχμης 5
Ὀφθαλμοὺς ἀνάειρε, καὶ ἄσπετον ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ
Ἔδρακεν ἀγχικέλευθον ἐπήλυδα λαὸν ὁδίτην.
Ἑζόμενον δὲ Φίλιππον ἑῷ μειλίξατο μύθῳ,
Εἰπέ, πόθεν πριόμεσθα πολυσπερέων χύσιν ἄρτων
Ἀνδράσι πασσαπίοισιν; Ἑὴν δ' ἔκρυπτε μενοινήν, 6
Καὶ νόον ἀγνώσσοντος ἐπειρήτιζε Φιλίππου.
Αὐτὸς γὰρ δεδάηκε τόπερ ἤμελλε τελέσσαι.
Ἀσχολέων δὲ Φίλιππος ἐμίγνυε θαύματι φωνήν, 7
Λαὸν ἴσον ψαμάθοισι διηκοσίων τινὶ μέτρῳ
Ἄρτοι δηναρίων, οὐκ ἄρκιοί εἰσι κορέσσαι,
Ὄφρα κε βαιὸν ἕκαστος ἔχῃ μέρος. Εἷς δέ τις αὐτῶν 8
Ἀγχιθέων ἑτάρων εὐάγγελον ἴαχε φωνήν,
Ἀνδρείας, βασιλῆι χέων φερέσβιον ἰωήν,

Ὑγρο-

45 Sane fruſtra timetis, accuſantia la-
bia ſoluens Veſtram quod rabiem meo pa-
renti indicaturus ſim. Vos in ſcripturis
accuſator alius redarguit, Moſes legiſla-
tor, primarius propheta, in quo ſolo Spes
veſtræ fideles. 46 Si enim illius Firmum
non errantibus repoſuiſſetis verbum au-
ribus, Etiam mihi crederetis confidentes.
de me enim Diuinus vir ſcripſit verus.
47 Si vero illius Scriptis non creditis, quæ
Deus præbuit mundo, Magis intractabi-
libus quomodo recipietis mentib. Non ſcri-
ptam noſtri oris audientes vocem? Dixit:
1 Et deinceps trans Tiberiadis mare
Naui multos clauos habente ſecans oppo-
ſitam aquam, Vicinã terram ſubijt. 2 Si-
mul concitabatur autem populus, Mira-
cula videns quæ fecit conſueto ſermone
Liberans grauiter ægrotans afflictorum
corpus virorum. 3 Et ſoli tumuloſi deſerti
regionem peruadens, In montem alticipi-
tem aſcendit. in medio autem apparentem
Sedentem coronæ inſtar circumdederunt
diſcipuli. 4 Et prope Hebræis orgiorum
cupidum erat feſtũ, Paſcha quod vocant.
5 Per denſam autem ſiluam Oculos ſuſtu-
lit, & infinitum alium poſt alium Vidit
vicinum aduenam populum viatorem:
Sedentem autem Philippum ſuo demulſit
ſermone, Dic, vnde ememus multorum
ſeminum fluorẽ panum Viris tot? 6 Suam
autem occultauit ſententiam, Et mentem
ignorantis tentauit Philippi. Ipſe enim
ſciebat quid eſſet facturus. 7 Anxius vero
Philippus miſcebat admirationi vocẽ, Po-
pulum æqualem arenis ducentorũ quadã
menſura Panes denariorũ non ſufficientes
ſunt ſaturare, Vt exiguã quilibet habeat
partem. 8 Vnus autẽ ipſorum Diuinorum
ſociorum læti nuncij ſonuit vocem, An-
dreas, regi fundens prandij allatricẽ vocẽ,

45 Μὴ δοκεῖτε ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα· ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν, Μωσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε·

46 Εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωσῇ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν.

47 Εἰ δὲ τοῖς ἐκείνου γράμμασιν οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασι πιστεύσετε;

CAP. VI.

1 Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πέραν τῆς θαλάσσης τῆς Γαλιλαίας τῆς Τιβεριάδος.

2 Καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολύς, ὅτι ἑώρων αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων.

3 Ἀνῆλθε δὲ εἰς τὸ ὄρος ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.

4 Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα, ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων.

5 Ἐπάρας οὖν ὁ Ἰησοῦς τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ θεασάμενος ὅτι πολὺς ὄχλος ἔρχεται πρὸς αὐτόν, λέγει πρὸς τὸν Φίλιππον· Πόθεν ἀγοράσομεν ἄρτους, ἵνα φάγωσιν οὗτοι;

6 (Τοῦτο δὲ ἔλεγε πειράζων αὐτόν· αὐτὸς γὰρ ᾔδει τί ἔμελλε ποιεῖν.)

7 Ἀπεκρίθη αὐτῷ Φίλιππος· Διακοσίων δηναρίων ἄρτοι οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστος αὐτῶν βραχύ τι λάβῃ.

8 Λέγει αὐτῷ εἷς ἐκ τῶν

In

Ὑψιπόρου Σίμωνος ἀδελφεὸς ἰχθυβολῆος·
Ἔστι τις ἐνθάδε κοῦρος, ἔχων κριθώδεας ἄρτους 9
Πέντε, καὶ ἀγχιπόρου διδυμάονας ἰχθύας ἅλμης,
Ἰχθύας ὀπταλέους διδυμάονας· ἀλλὰ τί ῥέξει
Ταῦτα πολυγλώσσῳ μεμερισμένα σύζυγι λαῷ;
Ἰησοῦς δ' ἐκέλευσεν ἑτοιμοτάτοισιν ἑταίροις, 10
Κλῖναι δαιτυμόνων μυριάδας στίχας ὑψόθι γαίης·
Ἦν δέ τις αὐτόθι χόρτος ἀπείριτος· ἀμφιλαφὴς δὲ
Σύμπλοκος ἑσμὸς ἔην ὁμοδόρπιος ὑψόθι γαίης.
Πέντε δὲ χιλιάδες πολυειδέες ἦσαν ἀριθμῷ
Δαιτυμόνων, καὶ ἕκαστος ἐρείδετο γείτονι τοίχῳ,
Κεκλιμένοι στοιχηδὸν ἐπ' εὐπετάλοιο τραπέζης
Μηκεδανῆς. Καὶ πέντε λαβὼν κριθώδεας ἄρτους 11
Χειρὸς, ἀεὶ ζώοντι χάριν γενετῆρι πιτύνων,
Ἔκλασε συμπλεκέος παλάμης γαμψώνυχι παλμῷ,
Καὶ πόρε δαιτυμόνεσσι, καὶ ὤρεγε πᾶσιν ἐδωδὴν,
Καὶ διδύμων νεπόδων ὅσον ἤθελον. Ἀλλ' ὅτε λαῷ 12
Πιοναλέῳ κόρος ἔσχε πολυφλοίσβοιο τραπέζης,
Ἰησοῦς ἐπέταξεν ὁμοζήλοισι μαθηταῖς,
Πάντα ταχυστροφάλιγγι μιῇ συλλέξατε ῥιπῇ
Κλάσματα πυκνωθέντα περισσοβότοιο τραπέζης,
Ὄφρα κε μηδὲν ὄλοιτο. Καὶ ἄστατος ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ 13
Φοιταλέος πεφόρητο διάκτορος ἑσμὸς ἑταίρων,
Ὄγκον ἐπασσυτέρων τελέων ὑψούμενον ἄρτων
Χερσὶ βαθυνομένῃσιν. ἀπὸ χλοεροῖο δὲ χόρτου
Ῥωγαλέης συνάγειρε πολύπλανα λείψανα φορβῆς
Ὅσσα περισσεύοντο· μιῆς δ' ἀπὸ πεντάδος ἄρτων
Μαστεύων ἑλικηδὸν, ἕως πολυχανδέι κόλπῳ
Συμμιγέων ἔπλησε δυώδεκα κύκλα κοφίνων.
Καὶ πολὺς ἄλλοθεν ἄλλος ἐνίαχε θαῦμα νοήσας 14
Χειρὸς ὅπερ ποίησεν ὅλῳ θοινήτορι λαῷ,
Ἄρτων αὐτομάτων παλιναυξέα δαῖτα γεραίρων·
Οὗτος ὃν ἀείδουσιν ἐτήτυμός ἐστι προφήτης,
Ὃν φάτις ἀενάοιο μολεῖν ἰθυντορα κόσμου.

Εἰδὼς

a aquis verſantis Simonis frater piſca-
ris: 9 Eſt quidam hic puer habens hor-
eaceos panes Quinque, & vicini duos
ſces maris, Piſces aſſos duplices: ſed
uid facient Hæc multiloquo diuiſa con-
incto populo? 10 Ieſus autem iuſſit
omptiſſimis ſocijs Inclinare conuiuan-
um mixtos ordines ſuper terram. E-
t autem ibi gramen infinitum: copio-
s vero Complicatus cœtus erat conui-
r ſuper terram, Quinque autem millia
ria ſpeciei erant numero Conuiuan-
um, & quilibet innitebatur proximo
rieti, Recumbentes ordine ſuper vireſ-
atem menſam Longam. 11 Et quinque
mens hordeaceos panes Chriſtus, ſem-
-viuenti gratias patri agens, Fregit
nplicatæ manus vncungui motu, Et
dit conuiuis, præbuitque omnibus ci-
m, Et ex duobus piſcibus quantum vo-
ant. 12 Sed quum populo Eſurienti ſa-
tas eſſet redundantis menſæ, Ieſus præ-
it concordibus diſcipulis, Omnia cele-
vertiginis vno colligite impetu Frag-
nta ſolida redundantis menſæ, Ne quid
eat. 13 Et inſtabilis alius poſt alium
petuoſus ferebatur miniſtrans cœtus
orum, Molem crebriorum perficiens
am panum Manibus cauis. a viridi
em gramine Fracti congregauit ſpar-
reliquias cibi Quæcunq; ſupererant:
que a quinario panum Inquirens or-
ulatim, donec multum capaci ſinu Pro-
cuorum repleuit duodecim circulos
inorum. 14 Et plurimi aliunde alij
erũt, miraculum intelligentes Chri-
quod fecit toti conuictori populo, Pa-
ſpontaneorum recreſcens conuiuium
orantes: Hic quem celebrant verus
ropheta, Quem fama eſt æterni ven-
um rectorem mundi.

μαθητῶν αὐτοῦ, Ἀνδρέας ὁ
ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου·
9 Ἔστι παιδάριον ἓν ὧδε
ὃ ἔχει πέντε ἄρτους κριθίνους
καὶ δύο ὀψάρια· ἀλλὰ ταῦ-
τα τί ἐστιν εἰς τοσούτους;
10 Εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς·
Ποιήσατε τοὺς ἀνθρώπους
ἀναπεσεῖν. Ἦν δὲ χόρτος πο-
λὺς ἐν τῷ τόπῳ. Ἀνέπεσον
οὖν οἱ ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν ὡ-
σεὶ πεντακισχίλιοι.

11 Ἔλαβε δὲ τοὺς ἄρτους
ὁ Ἰησοῦς, καὶ εὐχαριστήσας
διέδωκε τοῖς μαθηταῖς, οἱ
δὲ μαθηταὶ τοῖς ἀνακειμέ-
νοις· ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν ὀψα-
ρίων ὅσον ἤθελον.
12 Ὡς δὲ ἐνεπλήσθη-
σαν, λέγει τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ· Συναγάγετε τὰ πε-
ρισσεύσαντα κλάσματα,
ἵνα μή τι ἀπόληται.
13 Συνήγαγον οὖν, καὶ
ἐγέμισαν δώδεκα κοφίνους
κλασμάτων ἐκ τῶν πέντε
ἄρτων τῶν κριθίνων, ἃ ἐπε-
ρίσσευσε τοῖς βεβρωκόσιν.

14 Οἱ οὖν ἄνθρωποι
ἰδόντες ὃ ἐποίησε σημεῖον ὁ
Ἰησοῦς, ἔλεγον· Ὅτι οὗτός
ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης ὁ
ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Εἰδὼς δ' αὐτοδίδακτος ἄναξ ἀποκάρδιον ὀμφὴν,
Ὅττι μολεῖν ἤμελλον ὁμήλυδες αὐτόθι λαοὶ,
Καί μιν ἀφαρπάξαντες ἀναστήσειν βασιλῆα,
Οὔρεος ὑλήεντος ἐρημάδα δύσατο πέτρην.
Καὶ σκιόεις ὅτε κῶνος ἀνέδραμε γείτονος ὄρφνης, 16
Πόντον ἐς ἀγχικέλευθον ἐπερρώοντο μαθηταί.
Νῆα δ' ἐπαΐξαντες ἁλίδρομον ἅρμα θαλάσσης, 17
Γαῖαν ἐς ἀντιπέραιαν ἐπορθμεύοντο μαθηταὶ,
Ἄστυ Καφαρναοὺμ μετανεύμενοι. ἀρτιφανὴς δὲ
Γαῖαν ὅλην ἐκάλυψε μελαγκρήδεμνος ὀμίχλη,
Καὶ χροὶ ποικιλόνωτον ἐπισφίγξασα χιτῶνα,
Ἀστερόεν σελάγιζεν. ἐελδομένοις δὲ μαθηταῖς
Οὔπω Χριστὸς ἵκανεν. Ἐπειγομένης δὲ θυέλλης, 18
Ἀγχιφανὴς ἐπίκυρτος ἐπυργώθη ῥόος ἅλμης,
Καὶ δολιχοῖς ἐλατῆρες ὕδωρ ἐχάρασσον ἐρετμοῖς,
Ἀντιπόροις ἀνέμοις βεβιημένον. Εἰναλίων δὲ 19
Τρεῖς δεκάδας σταδίων ἢ εἴκοσι πέντε ταμόντες,
Χριστὸν ἐθηήσαντο διαστείχοντα θαλάσσης,
Ἄβροχον ἴχνος ἔχοντα, βατῆς ἁλὸς ὀξὺν ὁδίτην.
Ταρβαλέοι δ' ἀλάλαζον. Ἀτυζομένοις δὲ μαθηταῖς 20
Ἰησοῦς ὀάριζεν, Ἐάσατε τάρβος ἀήτης·
Χριστὸς ἐγὼ ταχύγουνος ὁδοιπόρος εἰμὶ θαλάσσης·
Καί μιν ἑλεῖν μενέαινον ἐς ὁλκάδα, καὶ μέσος ἅλμης 21
Ἦν τότε, καὶ πέλεν ὅρμος, ἐπεὶ θεοδινέϊ παλμῷ
Οἷα νόος πτερόεις, ἀνέμων δίχα, νόσφιν ἐρετμῶν,
Τηλεπόροις λιμένεσσιν ὁμίλεεν αὐτομάτη νηῦς.
Ἀλλ' ὅτε πορφυρέων Τιβερήτιδα γείτονα πέτρην 22
Ἀκροφανὴς ἐχάραξε λιπόσκιον ὄρθρος ὀμίχλην,
Λαὸς ἐϋκροκάλοιο πέρην ἀντώπιδος ἅλμης
Ἱστάμενος σκοπίαζεν, ὅτι ζαθέῃ παρὰ λίμνῃ
Ἰκμαλέης οὐκ ἦσαν ἱμασσομένης πέλας ἀκτῆς
Στοιχάδες ἀλλήλῃσιν ὁμόζυγες ὁλκάδες ἄλλαι,
Εἰ μὴ νηῦς μία μοῦνον ἀνέμπλοος, ὅττι καὶ αὐτὸς
Οὐ τότε ποντοπόροιο μιῆς ἐπὶ νηὸς Ἰησοῦς

Ἀγχι-

Sciens vero per ſe doctus Rex cordis co-
tationem, Quod venturi eſſent congre-
ati ibi homines, Et ipſum rapturi vt
nſtituerent regem, Montis ſiluoſi deſer-
m ſubijt petram. 16 Et vmbroſus quan-
conus accurrit vicinæ caliginis, Mare
l propinquum impellebantur diſcipuli.
In nauem autem irruentes mariua-
m, currum maris, Terram in oppoſitam
aijciebant diſcipuli, Ad ciuitatem Ca-
rnaum appellentes: vicina vero Ter-
m totam texit atra caligo, Et circa cor-
s varium dorſum habentem contra-
ns tunicam, Stellatum cælum ſplende-
t. Cupientibus vero diſcipulis Nondum
briſtus venit. 18 Inſtante autem pro-
lla, Prope apparens incuruus intume-
ebat fluxus maris, Et longis remiges a-
eam ſignabant remis, Contrarijs ventis
pulſam: 19 Marinorum vero Tres de-
des ſtadiorum vel vigintiquinque ſe-
ntes, Chriſtum viderunt incedentem
per mare, Siccum veſtigium haben-
m, perui maris celerem viatorem. For-
idantes autem vociferabantur: 20 At-
nitos vero diſcipulos Ieſus alloqueba-
r, Sinite formidinem ventis: Chriſtus
o velox viator ſum maris. 21 Et ipſum
ahere volebant in nauim, & vis maris
rat tunc: & erat portus, poſtquam diui-
agitatione Tamquam mens alata, ſine
ntis, ſine remis, Ad longinquum por-
m appulerat ſpontanea nauis. 22 Sed
ando rubefaciens Tiberiadem vicinam
tram In ſummo apparens ſignaſſet vm-
oſam aurora caliginem, Populus pul-
ri litoris trans oppoſitum mare Stans,
rcumſpexit quod ſacrum apud lacum
umidum non eſſent agitatum prope li-

15 Ἰησοῦς οὖν γνοὺς ὅτι
μέλλουσιν ἔρχεσθαι, καὶ ἁρ-
πάζειν αὐτὸν ἵνα ποιήσωσιν
αὐτὸν βασιλέα, ἀνεχώρησε
πάλιν εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς
μόνος.
16 Ὡς δὲ ὀψία ἐγένετο,
κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐ-
τοῦ ἐπὶ τὴν θάλασσαν.
17 Καὶ ἐμβάντες εἰς
τὸ πλοῖον, ἤρχοντο πέραν τῆς
θαλάσσης εἰς Καπερναούμ.
καὶ σκοτία ἤδη ἐγεγόνει, καὶ
οὐκ ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ
Ἰησοῦς.
18 Ἥ τε θάλασσα, ἀνέ-
μου μεγάλου πνέοντος, διη-
γείρετο.
19 Ἐληλακότες οὖν
ὡς σταδίους εἰκοσιπέντε ἢ
τριάκοντα, θεωροῦσι τὸν Ἰη-
σοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς
θαλάσσης, καὶ ἐγγὺς τοῦ
πλοίου γινόμενον· καὶ ἐφο-
βήθησαν.
20 Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς·
Ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε.
21 Ἤθελον οὖν λαβεῖν
αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον· καὶ εὐ-
θέως τὸ πλοῖον ἔπλευσε ἐπὶ
τῆς γῆς εἰς ἣν ὑπῆγον.
22 Τῇ ἐπαύριον ὁ ὄ-
χλος ὁ ἑστηκὼς πέραν τῆς
θαλάσσης, ἰδὼν ὅτι πλοιά-
ριον ἄλλο οὐκ ἦν ἐκεῖ εἰ
μὴ ἕν, ἐκεῖνο εἰς ὃ ἐνέβη-
σαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ
ὅτι οὐ συνεισῆλθε τοῖς μα-
θηταῖς αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς εἰς

s Ordinatæ inuicem coniunctæ naues aliæ, Niſi nauis vna ſola
n nauigans, quodque ipſe Non tunc pontigrada in naue Ieſus

Diui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ἀγχιθέοις ἑτάροισι συνέπλεεν, ἀλλ' ὅτι μοῦνος
Γαῖαν ἐς ἀντικέλευθον ἐναυτίλλοντο μαθηταί.
Ἄλλας νῆας ἑλόντες, ὅπῃ Τιβερήτιδες ἀκταὶ 23
Πόντον ἐπεσσεύοντο, καὶ ἤλυθον ἐγγύθι χώρου,
Λαὸς ὅπῃ νήριθμος ἐπ' εὐχόρτοιο τραπέζης
Θέσκελον ἤσθιεν ἄρτον, ὃν ἔκλασεν ἀμβροσίη χεὶρ
Χριστοῦ, παμμεδέοντι χάριν γνωτῆρι διδόντος.
Καὶ μὴ Χριστὸν ἄνακτα φερέσβιον, οὐδὲ μαθητὰς 24
Ἑσπομένους εὑρόντες ἀμοιβαίων ἐπὶ νηῶν,
Πόντιον ἀφροκόμοισιν ὕδωρ λεύκαινον ἐρετμοῖς·
Ἄστυ Καφαρναοὺμ μετανεύμενοι. Ἀγχιφανῆ δὲ 25
Ἀντιπέρην εὑρόντες ἀσιγήτοιο θαλάσσης
Χριστὸν, ἐκυκλώσαντο, καὶ ἔννεπον ἡδέϊ μύθῳ,
Ῥαββὶν ἄναξ, πότε δεῦρο παρέπλεες; Ἁρπαλέης δὲ 26
Εἰλαπίνης μνηστῆρας μετήλυδας λαὸν ἐλέγχων
Ἰησοῦς ἀγόρευε, μινυνθαδίης ἀπὸ φορβῆς
Εἰς θαλίην ζείδωρον ἀλήμονας ἀνέρας ἕλκων,
Οἶδα τί μαστεύοντες ἱκάνετε. νοσφαλέων γὰρ
Οὐ διὰ θαύματα κεῖνα τάπερ κάμον ἤθαδι μύθῳ,
Ὁππόσα θηήσασθε· πόθος δέ τις ὑμέας ἕλκει
Ἄρτων θεσπεσίων παλινάγρετος, ὅττι φαγόντες
Εἰλαπίνην νήριθμον ἐμῆς κεκόρησθε τραπέζης.
Ἀλλὰ πολυπλανέεσσιν ἐάσατε σύνδρομον αὔραις 27
Δαῖτα ταχυφθιμένην, καὶ ἀνύσατε μᾶλλον ἐκείνην
Εἰλαπίνην μίμνουσαν ἀειζώοιο τραπέζης,
Ἣν μόνος ἀνθρώποιο φερέσβιος υἱὸς ὀπάσσει,
Τοῦτον ὅτι σφρήγισσε πατὴρ θεός. Εἰρόμενος δὲ 28
Λαὸς Ἰουδαίων φιλοπευθέα ῥήξατο φωνὴν,
Εἰπὲ, τί κεν ῥέξωμεν, ὅπως θεοτερπέϊ θεσμῷ
Ἔργα θεοῦ τελέσοιμεν; Ἄναξ δ' ἠμείβετο μύθῳ, 29
Ὀρθὴν πίστιν ἔχοντες, ὅπως δέξησθε φανέντα
Ὅντινα κεῖνος ἔπεμπεν. Ἐπεφθέγξαντο δὲ λαοὶ, 30
Ποῖον ἐελδομένοις σημήϊον ἄμμι τελέσσεις,
Ὄφρα κε πειθοίμεσθα, θεόσσυτον ἔργον ἑλόντες;

Τί

iuinis cum ſocijs nauigaret: ſed quod
i Terram in oppoſitam nauigaſſent diſ-
ouli: 23 Alias naues accipientes, vbi
beriadis [ſunt] litora, Mare concita-
nt, & venerunt prope locum, Populus
i innumerus ſuper graminoſam men-
n Diuinum comedit panem, quem fre-
immortalis manus Chriſti, omnium
Ctori gratias patri agentis. 24 Nec Chri-
ım regem vitam ferentem, neque diſci-
los Sequentes inuenientes, reciprocis in
uibus Maritimam ſpumam ferentibus
uam dealbarunt remis, Ad ciuitatem
ıpernaum appellentes. 25 Propinquum
tem Inuenientes trans inquietum ma-
Chriſtum, circumdederunt, & dixe-
nt ſuaui ſermone, Rabbi rex, quando
ıc nauigaſti? 26 Rapidi autem Conui-
i memorem aduenam populum redar-
ens Ieſus dixit, temporali a cibo Ad con-
uium viuificum errātes viros trahens:
io quid quærentes veniſtis. ægrotorum
im Non propter miracula illa quæ feci
nſueto verbo, Quæ vidiſtis: deſiderium
tem aliquod vos trahit Panum diui-
rum rurſus congregans, quod comeden-
s In conuiuio infinito mea ſatiati ſitis a
enſa. 27 Sed multum errantibus com-
ittite comitem ventis Cibum cito corru-
ibilem, & perficite magis illum Cibum
anentem ſemperuiuæ menſæ, Quem ſo-
s hominis vitam ferens filius dabit,
unc quia obſignauit Deus pater. 28 In-
rrogans autem Populus Iudæorum ſci-
tantem rupit vocem, Dic quid facie-
us, vt Deo grato ritu Opera Dei perfi-
imus? 29 Rex vero reſpondit ſermone,
ctam fidem habentes, vt recipiatis ap-
rentem, Quem ille miſit. 30 Reſpondit
tem populus, Quale cupientibus ſig-
nobis perficies, Vt credamus, diuinum opus accipientes?

εἰς τὸ πλοιάριον, ἀλλὰ μό-
νοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπ-
ῆλθον·
23 Ἄλλα δὲ ἦλθε πλοιά-
ρια ἐκ Τιβεριάδος ἐγγὺς τοῦ
τόπου ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον,
εὐχαριστήσαντος τοῦ Κυρίου·
24 Ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄ-
χλος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν
ἐκεῖ, οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐ-
τοῦ, ἐνέβησαν καὶ αὐτοὶ εἰς
τὰ πλοῖα, καὶ ἦλθον εἰς Κα-
περναοὺμ, ζητοῦντες τὸν Ἰησοῦν.
25 Καὶ εὑρόντες αὐτὸν
πέραν τῆς θαλάσσης, εἶπον
αὐτῷ· Ῥαββὶ πότε ὧδε
γέγονας;
26 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς
ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν· Ἀμὴν ἀ-
μὴν λέγω ὑμῖν, ζητεῖτέ με
οὐχ ὅτι εἴδετε σημεῖα, ἀλλ'
ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων,
καὶ ἐχορτάσθητε.
27 Ἐργάζεσθε μὴ τὴν
βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην,
ἀλλὰ τὴν βρῶσιν τὴν μέ-
νουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑμῖν δώ-
σει· τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐ-
σφράγισεν, ὁ Θεός.
28 Εἶπον οὖν πρὸς αὐ-
τόν· Τί ποιῶμεν ἵνα ἐργα-
ζώμεθα τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ;
29 Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ
εἶπεν αὐτοῖς· Τοῦτό ἐστι τὸ
ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἵνα πιστεύσητε
εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος.
30 Εἶπον οὖν αὐτῷ· Τί
οὖν ποιεῖς σὺ σημεῖον, ἵνα
ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμέν σοι;

Τί τελέεις προτέροισιν ὁμοίϊον; Ἡμέτεροι γὰρ 31
Αἰθέρος ἄφθιτον εἶδαρ ἐρημάδος ἐγγύθι πέτρης
Μάννα πολυκλήϊστον ἐθηήσαντο τοκῆες,
Γραπτὸς ὅπερ πολύμυθος ἀμετρήτῳ ποτὲ λαῷ
Οὐρανόθεν πόρεν ἄρτον ἀφειδέϊ δαιτυμονῆϊ.
Ἰησοῦς δ' ὀάριζεν, ἀγήνορα λαὸν ἐλέγχων, 32
Μωσῆς οὐ πόρεν ὔμμιν, ἐρημαίῃ παρὰ πέτρῃ,
Αἰθέρος ἄρτον ὄπασσε μελίρρυτον εἰλαπινάζειν·
Ἀλλὰ πατὴρ ἐμὸς ἦεν, ὃς εἰσέτι φέρτερον ὑμῖν.
Οὐρανόθεν σοφὸν ἄλλον ἐτήτυμον ἄρτον ὀπάσσει.
Οὗτος γὰρ πέλεν ἄρτος ὃς οὐρανόθεν καταβαίνων 33
Ζωὴν πᾶσι μέλουσαν ὅλῳ δωρήσατο κόσμῳ.
Καὶ πάλιν ὧδ' ἀγόρευεν Ἰουδαίων χορὸς ἀνδρῶν· 34
Ζωῆς, κοίρανε, τοῦτον ὃν ἔννεπες ἔμπεδον εἶναι
Αἰθέρος ἄρτον ὄπασσον ἐτήτυμον εἰλαπινάζειν.
Ἰησοῦς δ' ἐπέτασσε θεηγόρον ἀνθερεῶνα, 35
Καὶ χάριτος πλήθουσαν ἀνήρυγε χείλεσι φωνήν·
Ζωῆς ἄφθιτος ἄρτος ἐγὼ πέλω· αἴθοπι λιμῷ
Οὔποτε πεινήσειεν ἀνὴρ βροτὸς εἰς ἐμὲ βαίνων.
Καὶ πᾶς ἡμετέρην ἀσεμφέα πίστιν ἀέξων,
Οὔποτε διψήσειεν, ἕως ἔτι καμπύλος ἕρπων
Αἰὼν ἀρρυτίδωτος ἀτέρμονα νύσσαν ἀμείβει.
Ἀλλ' ὑμῖν ἀγόρευον, ἐμῆς ὅτι θαύματα φωνῆς 36
Ὄμμασι θηήσασθε, καὶ οὐ πείθεσθε τοκῆϊ.
Πᾶς βροτὸς ὅν μοι ὄπασσε πατὴρ ἐμός, εἰς ἐμὲ κάμψει 37
Ἴχνος ἑόν, θεόθεν πεφορημένος· οὐδὲ καὶ αὐτὸς
Ἀνέρας ἐρχομένους νεοπειθέας ἐκτὸς ἐλάσσω,
Ἀλλὰ νόῳ χαίροντι δεδέξομαι. Οὐ γὰρ ἐέλδωρ 38
Ἤλυθον οὐρανόθεν τελέων ἐμόν, ἀλλὰ τοκῆος.
Τοῦτο δὲ παμμεδέοντος ἐμοῦ πέλε πατρὸς ἐέλδωρ, 39
Ὄφρα κεν ὧν γενέτης ἐμὸς ὤπασε μηδὲν ὀλέσσω,
Ἀλλά μιν ἀχλυόεντος ἀναστήσοιμι βερέθρου
Νόστιμον ἐκ νεκύων, ὅτε λοίσθιον ἦμαρ ἱκάνει.
Τοῦτο γὰρ αἰγλήεντος ἐμοῦ πέλε νεῦμα τοκῆος, 40

Ὄφρα

d facies prioribus ſimile? 31 Noſtri e-
Cæli æternum cibum deſertam apud
am Manna valde celebratum ſpecta
t parentes, Scriptor quod multiloquus
enſo quondam populo Cælitus præ-
panem copioſo conuictori. 32 Ieſus
em dixit, ſuperbum populum redar-
ns, Moſes non antea vobis, deſertam
d petram, Cæleſtem panem præbuit
iſuum ad comedendum: Sed pater
s erat, qui adhuc præſtantiorem vo-
Cælitus ſapientem alium verum pa-
præbebit. 33 Hic enim eſt panis qui
tus deſcendens Vitam omnibus caram
donauit mundo. 34 Et rurſus ſic dixit
corum cœtus virorum: Vitæ, domine,
c quem dixiſti ſtabilem eſſe Cæleſtem
m præbe verum comedere. 35 Ieſus
m aperuit diuiniloquum os, Et gra-
epletam eructauit labijs vocem: Vitæ
nus panis ego ſum, nigra fame Nun-
m eſuriet vir mortalis ad me veniens,
mnis noſtram immotam fidem au-
, Nunquam ſitiet, donec adhuc cur-
repens Æuum latæ generationis in-
am metam permutat. 36 Sed vobis
meæ quod miracula vocis Oculis vi-
s, & non creditis patri. 37 Omnis ho-
quem mihi dedit pater meus, ad me
et Veſtigium ſuum, a Deo adductus.
ue ipſe Viros venientes recens creden-
oras expellam, Sed mente gaudente
ipiam. 38 Non enim deſiderium Veni
us perficiens meum, ſed patris. 39 Hoc
m omnium rectoris mei eſt patris de-
ium, Vt eorum quos pater meus de-
nullum perdam, Sed ipſum caligi-
exſuſcitem ex barathro, Reducem
ortuus, quando vltima hora venit.
Hæc enim clari mei eſt volūtas patris,

τί ἐργάζῃ;
31 Οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ
μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρή-
μῳ, καθώς ἐστι γεγραμμέ-
νον· Ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔ-
δωκεν αὐτοῖς φαγεῖν.
32 Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω
ὑμῖν· Οὐ Μωσῆς δέδωκεν
ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρα-
νοῦ· ἀλλ᾽ ὁ πατήρ μου δίδω-
σιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐ-
ρανοῦ τὸν ἀληθινόν.
33 Ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ Θεοῦ ἐστιν
ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ,
καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ.
34 Εἶπον οὖν πρὸς αὐ-
τόν· Κύριε, πάντοτε δὸς
ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον.
35 Εἶπε δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς·
Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς·
ὁ ἐρχόμενος πρός με, οὐ μὴ
πεινάσῃ· καὶ ὁ πιστεύων εἰς
ἐμὲ, οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε.
36 Ἀλλ᾽ εἶπον ὑμῖν ὅτι καὶ
ἑωράκατέ με, καὶ οὐ πι-
στεύετε.
37 Πᾶν ὃ δίδωσί μοι ὁ
πατὴρ, πρὸς ἐμὲ ἥξει· καὶ
τὸν ἐρχόμενον πρός με οὐ μὴ
ἐκβάλω ἔξω.
38 Ὅτι καταβέβηκα ἐκ
τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ
θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ
θέλημα τοῦ πέμψαντός με.
39 Τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα
τοῦ πέμψαντός με πατρὸς,
ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι, μὴ
ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ
ἀναστήσω αὐτὸ ἐν τῇ ἐσχά-
μέρᾳ. 40 Τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με,

Ὄφρά κε πᾶς ὁρόων με, πανίλαον ὄμμα τιταίνων,
Ζωῆς ἐσσομένης αἰώνιον ἐς χορὸν ἔλθῃ·
Καί μιν ἀναστήσω παλινάγρετον, ὁππότε κείνης
Ὑστατίης ὅτε φέγγος ἐλεύσεται ἠριγενείης.

[41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

[…]t omnis qui videt me, placidum oculum
[…]ndens, Vitæ futuræ æternum ad cœtum
[…]eniat: Et ipſum exſuſcitabo rurſus con-
[…]regatum, quando illius Vltimæ lumen
[…]eniet aurora. (41 *&c. uſque ad* 55)

ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν υἱὸν, καὶ
πιστεύων εἰς αὐτὸν, ἔχῃ
ζωὴν αἰώνιον· καὶ ἀναστήσω
αὐτὸν ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
41 Ἐγόγγυζον οὖν οἱ Ἰου-
δαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν·
Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ κατα-
βὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.
42 Καὶ ἔλεγον· Οὐχ
οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ υἱὸς Ἰω-
σὴφ, οὗ ἡμεῖς οἴδαμεν τὸν
πατέρα καὶ τὴν μητέρα;
Πῶς οὖν λέγει οὗτος· Ὅτι
ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα;
43 Ἀπεκρίθη οὖν ὁ Ἰη-
σοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Μὴ
γογγύζετε μετ᾽ ἀλλήλων.
44 Οὐδεὶς δύναται ἐλ-
θεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ πα-
τὴρ ὁ πέμψας με ἑλκύσῃ
αὐτὸν, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐ-
τὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
45 Ἔστι γεγραμμένον
ἐν τοῖς προφήταις· Καὶ ἔ-
σονται πάντες διδακτοὶ τοῦ
Θεοῦ. Πᾶς οὖν ὁ ἀκούσας
παρὰ τοῦ πατρὸς, καὶ μα-
θὼν, ἔρχεται πρός με.
46 Οὐχ ὅτι τὸν πατέρα
τὶς ἑώρακεν, εἰ μὴ ὁ ὢν πα-
ρὰ τοῦ Θεοῦ· οὗτος ἑώρακε
τὸν πατέρα.
47 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ,
ἔχει ζωὴν αἰώνιον.
48 Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος
τῆς ζωῆς.
49 Οἱ πατέρες ὑμῶν
ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρή-
μῳ, καὶ ἀπέθανον.
50 Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

51

52

53

54

Ζωὴ γὰρ πέλεν [ ] ἐτήτυμον ἡμετέρη σάρξ, 55
Αἷμα δ᾽ ἐμὸν νημερτὲς ἔφυ ποτόν. Ὃς δέ κεν ἀνὴρ 56
Σαρκὸς ἐμῆς γεύσαιτο, καὶ αἵματος εἶν ἑνὶ θεσμῷ,
Οὗτος ἀνὴρ ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ ὁμόζυγος αὐτῷ
Ἔσσομαι, ἔμπεδος οἶκος, ἀειρόμενος καὶ ἀείρων.
Ὡς γὰρ πατὴρ ζώων με βοηθόον ὤπασε κόσμῳ· 57
Ζώω δ᾽ ὑψιμέδοντος ἐμοῦ διὰ νεῦμα τοκῆος·
Αὐτὰρ ἐγώ· καὶ κεῖνος ἀνὴρ ἰσόζυγι θεσμῷ
Ἐξ ἐμέθεν ζήσειεν, ἐμὸν δέμας εἰλαπινάζων.
Ζωῆς ἄφθιτος ἄρτος ἐτήτυμος οὗτος ἀκούει· 58
Οὐχ οἷον τὸ πάροιθεν ἐρημαίῃ παρὰ λόχμῃ
Ὑμέτεροι γλυκὺν ἄρτον ἐθοινήσαντο τοκῆες,

Καὶ

ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ μὴ ἀποθάνῃ.

51 Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μου ἐστὶν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.

52 Ἐμάχοντο οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες· Πῶς δύναται οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα φαγεῖν;

53 Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς.

54 Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον· καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.

55 Ἡ γὰρ σάρξ μου ἀληθῶς ἐστι βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθῶς ἐστι πόσις.

56 Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ.

57 Καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατὴρ, κἀγὼ ζῶ διὰ τὸν πατέρα· καὶ ὁ τρώγων με, κἀκεῖνος ζήσεται δι' ἐμέ.

58 Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· οὐ καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες

Vita enim eſt [ ] vere noſtra caro,
ſanguis meus infallibilis eſt potus.
Quicunque vir Carnem meam guſta-
rit, & ſanguinem vna ſanctione, Hic
r in me manet, & coniunctus cum ipſo
o, firma domus, geſtatus & geſtans.
Sicut autem pater viuens me opitula-
em præbuit mundo, Viuo autem altire-
tis mei ob voluntatem patris Ipſe ego:
ille vir æquali lege Ex me viuet, meum
pus comedens. 58 *Vitæ incorruptibi-*
panis verus hic dicitur: Non quali-
antea deſertam apud ſyluam Ve-
dulcem panem admirati ſunt patres,

 Et mor-

Καὶ θάνον ἐν σκοπέλοισιν ὀρειπλανέες μετανάσται.
Τοῦτον ἀνὴρ ἐπάρουρος ἐτήτυμον ἄρτον ἐρέπτων,
Ζωὴν ὄψεται οὗτος, ἕως δολιχοῖο γενείου
Ἀμφιλαφὴς πολιῇσι κόμην λευκαίνεται αἰών.
Ταῦτα βαθυκρήπιδι Καφαρναοὺμ ἐνὶ γαίῃ 59
Ἔννεπεν, εὐλάϊγγος ἔσω νηοῖο διδάσκων.
Πολλοὶ δ' εἰσαΐοντες, ἀμερσινόῳ τινὶ λύσσῃ 60
Εἰς χόλον οἰστρηθέντες, ἐμυθήσαντο μαθηταί·
Σκληρὸς ἐμοὶ λόγος οὗτος ὃν ἔννεπε· καὶ τίς ἀκούειν
Αὐτοῦ φθεγγομένοιο δυνήσεται; Αὐτόματος δὲ 61
Γινώσκων ὅτι λαὸς ὑπόδρης ἔσκεν ἑταίρων,
Λαθριδίην ἀχάλινον ὑποκλέπτοντες ἰωὴν,
Χριστὸς ἀμαρτινόοισιν ἔπος ξυνώσε μαθηταῖς·
Ὑμείων ὅδε μῦθος ἀπειθέα θυμὸν ἀμύσσει·
Εἰ δέ κεν ἀθρήσητε συναστράπτοντα τοκῆι 62
Αἰθερίων, ὅθεν ἦλθεν, ἑῶν ἐπιβήτορα θώκων
Ἀνθρώπου πάλιν υἷα, τί ῥέξετε τοῦτο μαθόντες;
Πνεῦμα πέλει ζωαρκὲς ὑπέρτερον· ἀλλογενὴς δὲ 63
Σαρκὸς ἐπιχθονίης βροτέη φύσις οὐδὲν ὀνήσει.
Μύθων δ' ἡμετέρων ῥόος ἔνθεος οὓς ἀγορεύω,
Ζωὴ ὁμοῦ καὶ πνεῦμα πέλει, καὶ ἐτήτυμος ὀμφή.
Ἀλλά τινες γεγάασιν ἀπειθέες ἄφρονι λύσσῃ. 64
Ἤιδεε γὰρ τίνες ἦσαν ὅσοι νόον εἶχον ἀλήτην,
Πίστιν ἀλιπλανέεσσιν ἐπιτρέψαντες ἀέλλαις,
Καὶ τίς ἀνήρ μιν ἔμελλεν Ἰουδαίοις παραδώσειν,
Ἀργυρέης νούσοιο νόον δεδονημένος οἴστρῳ.
Καί σφιν ἄναξ ἀγόρευεν, Ὅθεν πάρος ἔννεπον ὑμῖν, 65
Οὐ δύναται μερόπων τις ἑκούσιος εἰς ἐμὲ βαίνειν,
Εἰ μὴ ἀφ' ἡμετέροιο θεῷ πεφιλημένος ἀνὴρ
Τοῦτο γέρας δέξαιτο χαριζομένοιο τοκῆος.
Οὐ χάριν ἀστήρικτος ὀπισθοπόρῳ ποδὶ βαίνων, 66
Χάζετο τηλεπόρων μετανάστιος ἑσμὸς ἑταίρων·
Οὐκέτι δ' ὡς τοπάροιθε, μετάτροπον ἦθος ἀμείψας,
Χριστῷ ἐφωμάρτησε τὸ δεύτερον. Εἰσορόων δὲ 67

Κοίρα-

t mortui ſunt in ſcopulis montani exu-
s. Hunc vir terreſtris verum panem co-
edens, Vitam videbit hic, donec prolixi
enti Abundans canis comam dealbat
culum. 59 Hæc profundi fundamenti
apernaum in terra Dixit, lapidoſo in
mplo docens. 60 Multi autem audien-
s, cæca quadam rabie In iram concitati,
ixerunt diſcipuli, Durus mihi ſermo hic
uem dixit, & quis audire Ipſum loquen-
m poterit? 61 Sua ſponte autem Cogno-
ens quod populus ſuſpicioſus eſſet ſocio-
um, Occultam effrænem ſupprimentes
ocem, Chriſtus mente errantibus ver-
um communicauit diſcipulis, Veſtram
ic ſermo incredulam mentem cruciat:
2 Quid vero ſi videritis ſimul fulgentem
um patre Cæleſtium, vnde venit, ſua-
um aſcenſorem ſedium Hominis rurſus
ium, quid facietis hoc intelligentes?
3 Spiritus eſt viuificans præſtantior: a-
enigena autem Carnis terreſtris huma-
a natura nihil proderit. Sermonum vero
ſtrorum fluxus diuinus quos dico, Vita
mul & ſpiritus eſt, & vera vox. 64 Sed
uidam ſunt increduli inſipienti rabie.
ciebat enim quinam eſſent qui mentem
abebant errantem, Fidem in mari er-
antibus committentes ventis, Et quinam
ir ipſum eſſet Iudæis proditurus, Argen-
i morbi mente agitatus ſtimulo. 65 Et
ſis Rex dixit, Ideo ante dixi vobis, Non
teſt hominum aliquis volens ad me ve-
re, Niſi e noſtro carus Deo vir Hoc mu-
us receperit donante patre. 66 Cuius
atia infirmus retrogrado pede incedens,
eceſſit procul venientium peregrinus
tus ſociorum: Non amplius autem vt
tea, mutabilem morem varians, Chri-
um ſequebatur iterum. 67 Inſpiciens
utem

ὑμῶν τὸ μάννα, καὶ ἀπέθανον. ὁ τρώγων τοῦτον τὸν ἄρτον, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα.

59 Ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ, διδάσκων ἐν Καπερναούμ.

60 Πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπον· Σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος· τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν;

61 Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ ὅτι γογγύζουσι περὶ τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς· Τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει;

62 Ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον;

63 Τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν, ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν. τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, πνεῦμά ἐστι καὶ ζωή ἐστιν.

64 Ἀλλ᾽ εἰσὶν ἐξ ὑμῶν τινὲς οἳ οὐ πιστεύουσιν. ᾔδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἰησοῦς τίνες εἰσὶν οἱ μὴ πιστεύοντες, καὶ τίς ἐστιν ὁ παραδώσων αὐτόν·

65 Καὶ ἔλεγε· Διὰ τοῦτο εἴρηκα ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ πατρός μου.

66 Ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ οὐκέτι μετ᾽ αὐτοῦ περιεπάτουν.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Κοίρανος ἀπαθέων ἑτερόφρονα λαὸν ἑταίρων
Ἀψ ἀναστρέφοντα μετήλυδα λαὸν ἀλήτην,
Ἔννεπε πιστοτέροισι δυώδεκα πᾶσι μαθηταῖς,
Ἦ ῥα σὺ ἀλλοδαποῖσι μολεῖν ἀπέρχεσθε καὶ αὐτοὶ
Γνήσιοι; ἦ ῥα νόθοισιν ὁμοίιοί εἰσι μαθηταί;
Καί οἱ Πέτρος ἔλεξε, βοώμενος οὔνομα Σίμων, 68
Πρὸς τίνα φέρτερον ἄλλον ἱκανόμεθα; ἀμφιέπεις γὰρ
Ζωῆς ἀενάοιο μελίρρυτα χεύματα μύθων·
Καὶ προτέρων δεδαῶτες ἀσιγήτων ἀπὸ βίβλων 69
Ἀπλανέες πειθόμεθα μιῇ καὶ ὁμόφρονι βουλῇ,
Ὅττι θεοῦ σὺ μόνος ἅγιος πέλες. Ἡδυεπὴς δὲ 70
Ἀντίτυπον φάτο μῦθον ἄναξ πολυτλήμονι Πέτρῳ,
Ὑμέας οὐ φρένα πᾶσαν ἐγὼ δεδαημένος ἀνδρῶν
Ἐκ πολέων ἔκρινα; καὶ εἷς ἐν ἀριθμῷ ὑμῖν
Δήιος, ἀλλοπρόσαλλος, ὁμέστιος ἐστὶ μαθηταῖς,
Διάβολος νέος ἄλλος ἐν ὀψιγόνοισιν ἀκούων;
Ἔννεπε, σημαίνων ὁμοδόρπιον Ἰσκαριώτην, 71
Αἰνοτόκου Σίμωνος ἐπίκλοπον υἱὸν Ἰούδαν.
Αὐτὸς γάρ μιν ἔμελλε πορεῖν ζωαρκέϊ πότμῳ,
Χρυσομανής, δολίης πεφορημένον ἐς λίνον ἄγρης,
Εἷς γεγαὼς ἑτάρων δυοκαίδεκα. Καὶ τότε ναίων Κεφ. ζ. 1
Κοίρανος αὐτόθι μίμνεν, ἀνεξικάκοισι πεδίλοις
Γαῖαν ἁλικρήπιδα διαστείχων Γαλιλαίης.
Οὐ γὰρ Ἰουδαίων πέδον ἤθελεν ἁγνὸν ὁδεύειν,
Ὅττι μιν ἠπεροπῆϊ δόλῳ μενέαινον ὀλέσσαι
Υἷες Ἰουδαίων, ὁσίῳ χαίροντες ὀλέθρῳ.
Ἦν δὲ θεῷ πάνδημος ἐτήσιος ἐγγὺς ἑορτή, 2
Πηγνυμέναις κλισίῃσιν ἐπώνυμος. Ἀγχίμολοι δὲ 3
Γνωτοὶ ψευδαλέοι τετράζυγες υἷες Ἰωσήφ,
Χριστὸν ἐπιπροσέρχοντες, ὁμόθροον ἴαχον αὐδήν,
Ἐντεῦθεν μετάβηθι, καὶ, ὁππότε κῶμος ἑορτῆς,
Σπεῦσον Ἰουδαίης ὁμοτέρμονα γαῖαν ὁδεύειν,
Ὄφρα μεταστρέψαντες ἀπειθέα λαὸν ἀλήτην,
Ἀρχαίην σέο πίστιν ἀνακτήσουσι μαθηταί,

Δερκό-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

)ominus inſtabilium aliter ſentientem
opulum ſociorum Rurſus reuocantem
duenam populum errantem, Dixit ma-
is fidelibus duodecim omnibus diſcipulis,
Num cum extraneis ire feſtinatis & ipſi
legitimi? num ſpurijs ſimiles ſunt diſci-
uli? 68 *Et ei Petrus dixit, vocatus no-*
nine Simon, Ad quem alium præſtantio-
em veniemus? habes enim Vitæ æternæ
nellifluos fluxus verborum: 69 *Et prio-*
ibus ſcientes non ſilentibus ex libris Non
rrantes credimus vna & conſentiente
oluntate, Quod Dei tu ſolus ſanctus es.
o Suauiloquus vero Expreſſum dixit
ermonem Rex credulo Petro, Vos nonne
gentem omnem ego ſciens virorum Ex
ultis ſelegi? & vnus annumeratus vo-
is Hoſtilis, mutabilis, domeſticus eſt diſ-
ipulis, Diabolus nouus apud poſteros qui
icetur? 71 *Dixit, ſignificans conuicto-*
em Iſcariotam, Miſeri Simonis ſubdo-
um filium Iudam. Hic enim ipſum tra-
iturus erat vitali fato, Auro inſaniens,
raudulentæ delatum in rete capturæ,
nus exiſtens ſociorum duodecim.

1 *Et tunc habitans Dominus ibi man-*
it, malorum tolerantibus pedibus Ter-
am ad mare fundatam peruadens Gali-
æa. Non enim Iudæorum in ſolo volebat
ancto ambulare, Quia ipſum fallaci dolo
olebant perdere Filij Iudæorum, ſancta
audentes pernicie. 2 *Erat autem Deo pu-*
licum anniuerſarium prope feſtum, A
ixis tabernaculis dictũ: 3 *Propinqui au-*
em Fratres falſi quadruplices filij Ioſeph,
hriſtum incitantes, concordem ſonue-
unt vocem, Hinc diſcede & quando ce-
ebratio feſti (eſt,) Feſtina Iudææ finiti-
nam terram accedere, Vt conuertentes
ncredulum populum errantem, Vete-
em in te fidem recuperent diſcipuli,

67 Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τοῖς δώδεκα· Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν;

68 Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ Σίμων Πέτρος· Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις·

69 Καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.

70 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην, καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς διάβολός ἐστιν;

71 Ἔλεγε δὲ τὸν Ἰούδαν Σίμωνος Ἰσκαριώτην· οὗτος γὰρ ἤμελλεν αὐτὸν παραδιδόναι, εἷς ὢν ἐκ τῶν δώδεκα.

CAP. VII.

1 Καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ· οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ περιπατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι.

2 Ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων ἡ σκηνοπηγία.

3 Εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ· Μετάβηθι ἐντεῦθεν, καὶ ὕπαγε εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἵνα καὶ οἱ μαθηταί σου

Viden-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Δερκόμενοι σέθεν ἔργα σοφῷ τετελεσμένα μύθῳ.
Οὐ γάρ τις μερόπων ὑποκλόπιον ἔργον ὑφαίνει, 4
Ἔργον ἀθηήτῳ κεκαλυμμένον ἀχλύϊ σιγῆς,
Ἀμφαδίην δ' ἐθέλει θρασὺς ἔμμεναι. εἰ τάδε ῥέξεις
Ποικίλα θαύματα, δεῖξον ὁρώμενα θαύματα κόσμῳ.
Τοῖα μάτην ἀγόρευον, ἀπειθέες οἷάπερ ἄλλοι 5
Χριστοῦ παμμεδέοντος ἀδελφειοί περ ἐόντες,
Πίστιος ἀπλανὲς ἦθος ἀπηρνήσαντο καὶ αὐτοί.
Καί σφιν ἄναξ ἀγόρευεν ἀμοιβαίῳ τινὶ μύθῳ, 6
Οὔπω καίριος ἦλθεν ἐμὸς χρόνος· ὑμέτερος δὲ
Πέπταται αἰὲν ἕτοιμος, ἐλεύθερος. Οὐ δύναται γὰρ 7
Ζηλομανής ποτε κόσμος ἐθήμονι λαίλαπι λύσσης
Ὑμέας ἐχθαίρειν· ἐμὲ δὲ συνεχεῖ καὶ ἐλαύνει
Θαρσήεις· ὅτι μοῦνος ἀφειδέϊ μάρτυρι φωνῇ
Ἠθάδος ἀμπλακίης ἐτήτυμονα κόσμον ἐλέγχω,
Ἔργα τάπερ τελέει βοόων ἀλλότρια θεσμῶν.
Ὑμεῖς εὐκελάδοιο μετέλθετε κῶμον ἑορτῆς· 8
Οὔπω ἐγὼ κλισίας νεοπηγέας ἄρτι γεραίρων,
Εἰς τελετὴν ὁσίην ἐπιβήσομαι. ἡμετέρου γὰρ
Οὔπω μοὶ τετέλεστο χρόνου δρόμος. Ὣς ὁ μὲν εἰπών, 9
Ἔστιχεν ἀγνὸν ἔδεθλον ἀκερσεκόμων Γαλιλαίων.
Γνωτοὶ δ' ὡς ἀνέβαινον ἐς ἱερόν, ὀψὲ καὶ αὐτὸς 10
Ἔνθεον ἴχνος ἔκαμψεν ἐς ἀρτιχόρευτον ἑορτήν.
Καί μιν Ἰουδαῖοι φιλίῃ μάστευον ἀνάγκῃ, 11
Πῆ μοι ἔβη; ποῖ κεῖνος; Ὑποτρύζοντι δὲ λαῷ 12
Μυρίος ἔρρεε μῦθος ἀσιγήτων ἀπὸ λαιμῶν.
Καὶ πολέες φθέγξαντο θεουδέα μάρτυρα φωνήν,
Ὅττι σοφὸς τελέθει, καὶ ὑπέρτερα θαύματα τεύχει.
Ἄλλοι δ' ἀντεφέρισσαν ὁμογλώσσων ἀπὸ λαιμῶν,
Οὐ σοφός, οὐ σοφὸς οὗτος ἐτήτυμον· ἀρχομένου δὲ
Λαοῦ, κλεψινόοισι παραπλάζει φρένα μύθοις.
Τοῖα μὲν ἀλλήλοισιν ὁμίλεον. Ἀμφὶ δ' ἄρ αὐτοῦ 13
Οὔ τότε τολμήσας τις ἀδειμάντῳ τινὶ φωνῇ
Ἀμφαδίην ὀάριζεν, ἐλεύθερα χείλεα λύσας,

Τάρ-

dentes tua opera ſapienti perfecta ver-
. 4 Non enim aliquis hominum occul-
m opus texit, Opus inuiſibili occultatũ
ligine ſilentij, Aperte vero vult audax
e. ſi hæc facies Varia miracula, oſtende
rſpecta miracula mundo. 5 Talia fru-
a dicebant, increduli ſicut & alij:
hriſti omnium rectoris fratres licet exi-
ntes, Fidei firmum morem abnegarunt
ipſi. 6 Et ipſis Rex dixit reſponſiuo quo-
m ſermone, Nondum opportunum ve-
t meum tempus: veſtrum autem Volat
nper promptum, liberum. 7 Non poteſt
im Inſaniens vnquam mundus conſue-
procella rabiei Vos odiſſe; me autem odit
expellit Audax, quia ſolus non par-
nte teſtificante voce Conſueto peccato
ertum mundum redarguo, Opera quæ
it clamans aliena a lege. 8 Vos ſonori
cedite ad celebrationem feſti: Nondum
o tentoria recens fixa iam honorans, Ad
tum ſacrũ aſcendam. noſtri enim Non-
m mihi completus eſt temporis curſus.
Sic ille dicens Peruaſit ſanctum ſolum
tonſorum Galilæorum. 10 Fratres au-
n quum aſcendiſſent ad templum, ſero
ipſe Diuinum veſtigium flexit ad nu-
celebratum feſtum. 11 Et ipſum Iudæi
ra quærebant neceſſitate, Quo iuit? vbi
t? 12 Muſſitanti vero populo Infinitus
ebat ſermo non tacentibus a gutturi-
s. Et multi dixerunt piam teſtifican-
n vocem, Quod ſapiens eſt, & eximia
racula facit. Alij autem contra con-
debant conſentiente ex gutture, Non
iens, non ſapiens hic vere: collecti ve-
opuli mentem fallentibus decipit ani-
m verbis. Talia quidem inter ſe con-
ebant. 13 De eo autem Non tunc au-
t aliquis intrepida quadam voce A-
te loquutus eſt, libera labia ſoluens,

θεωρήσωσι τὰ ἔργα σου ἃ
ποιεῖς·
4 Οὐδεὶς γὰρ ἐν κρυπτῷ
τι ποιεῖ, καὶ ζητεῖ αὐτὸς ἐν
παῤῥησίᾳ εἶναι· εἰ ταῦτα
ποιεῖς, φανέρωσον σεαυτὸν
τῷ κόσμῳ.
5 Οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ
αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν.
6 Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰη-
σοῦς· Ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω
πάρεστιν· ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέ-
τερος πάντοτέ ἐστιν ἕτοιμος.
7 Οὐ δύναται ὁ κόσ-
μος μισεῖν ὑμᾶς· ἐμὲ δὲ μι-
σεῖ, ὅτι ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ
αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ
πονηρά ἐστιν.
8 Ὑμεῖς ἀνάβητε εἰς
τὴν ἑορτὴν ταύτην· ἐγὼ οὔ-
πω ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορ-
τὴν ταύτην, ὅτι ὁ καιρὸς ὁ
ἐμὸς οὔπω πεπλήρωται.
9 Ταῦτα δὲ εἰπὼν αὐτοῖς,
ἔμεινεν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ.
10 Ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀ-
δελφοὶ αὐτοῦ, τότε καὶ αὐ-
τὸς ἀνέβη εἰς τὴν ἑορτὴν, οὐ
φανερῶς, ἀλλ᾽ ὡς ἐν κρυ-
πτῷ.
11 Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι ἐζή-
τουν αὐτὸν ἐν τῇ ἑορτῇ, καὶ ἔ-
λεγον· Ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος;
12 Καὶ γογγυσμὸς πο-
λὺς περὶ αὐτοῦ ἦν ἐν τοῖς
ὄχλοις. οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι ἀ-
γαθός ἐστιν· ἄλλοι δὲ ἔλεγον·
Οὔ· ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄ-
χλον.
13 Οὐδεὶς μέντοι παῤ-
ῥησίᾳ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ,

Terro-

Τάρβος Ἰουδαίων πεφυλαγμένος. Ὀψιφανὴς δὲ, 14
Ἤδη μυστιπόλοιο μέσην περὶ νύσσαν ἑορτῆς,
Ἰησοῦς ἀνέβαινεν· ἐν αὐλαίῃσι δὲ νηοῦ
Ἀρχομένων ἐδίδαξεν ὁμοζυγέων στίχα φωτῶν.
Καί μιν Ἰουδαίων ἐπεθάμβεεν ἐσμὸς ἀχέφρων. 15
Ἀλλήλοις δ' ὀάριζον ἀμοιβαδὶς ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ·
Αὐτόματος πόθεν οὗτος ἐρεύγεται ἔγγραφον αὐδήν;
Γράμματα πῶς δεδάηκεν, ἃ μὴ μάθεν ἴδμονι τέχνῃ;
Γράμματα πῶς ἀδίδακτος ἐπίσταται; Εἰρομένοις δὲ 16
Θεσπεσίοις στομάτεσσιν ἄναξ ἠρεύγετο φωνήν,
Οὐ διδαχὴ πολυΐδρις ἐμὴ πέλεν, ἀλλὰ τοκῆος,
Ὅστις ἐμὲ προέηκεν. Ἀνὴρ δέ τις, ἢν ἐθελήσῃ, 17
Γνώσεται ἡμετέρης διδαχῆς χάριν, εἰ γενετῆρος
Ἔστι τις οὐρανίη θεόθεν δόσις, ἢ ἐγὼ αὐτὸς
Φθέγγομαι ἐξ ἰδίων ὀάρων αὐτόσσυτον αὐδήν.
Πᾶς βροτὸς ὃς λέξειεν ἑὴν ὑψηλόφρονα τιμὴν, 18
Ἐξ ἰδίης σοφίης ἐπιμάρτυρος αὐτὸς ἑαυτῷ,
Μαστεύει βροτὸς οὗτος ἑὸν κλέος· ὃς δὲ τελέσσει
Νεῦμα θεοῦ πέμψαντος, ἀναίτιος οὗτος ὁδεύει
Οἶμον ἐτητυμίης, καὶ ἀτάσθαλον οὐδὲν ἐν αὐτῷ.
Καί σφιν ἄναξ ἀγόρευεν ἀμοιβάδι· Οὐ πάρος ὑμῖν 19
Μωσῆς θεσμὸν ἔδωκε φόνου ποινήτορα φωτῶν;
Καὶ πόθεν ὑψίστοιο θεοῦ λόγον ἥρπασαν αὖραι;
Οὐδέ τις ὑμείων τελέει νόμον, ὅττι με μοῦνον
Πάντες ἀποκτείνειν κρυφίῳ μαστεύετε πότμῳ.
Καὶ οἱ λαὸς ἔλεξε· Τεὸν νόον οἶστρος ἐλαύνει 20
Δαίμονος ἠερίοιο· τίς ἱμείρει σε δαμάσσαι;
Ἰησοῦς δ' ἀγόρευε σοφὸν νόμον, ᾧ ἔπι λαοὶ 21
Μυστιπόλῳ στεφανηδὸν ὑποκλέπτοντι προσώπῳ
Ἄκρον ἀποτμήγουσι τελεσσιγόνου σκέπας αἰδοῦς·
Ἓν μόνον ἔργον ἔρεξα, καὶ εὐσεβέος χάριν ἔργου
Πάντες ἐμοὶ μέμφεσθε τεθηπότες. Οὗ χάριν ὑμῖν 22
Μωσῆς θεσμοφόροιο τομὴν παρέδωκε σιδήρου·
Οὐχ ὅτι που Μωσῆος ἑὴν γέρας, ἀλλὰ τοκήων

Ὑμε-

Terrorem Iudæorum cauens. 14 Sero ap-
arens autem, Iam ſacrifici mediam cir-
a metam feſti, Ieſus aſcendit: in lapidoſo
utem templo Congregatos docuit coniu-
atorum ordines virorum. 15 Et ipſum
udæorum admirabatur cœtus prudens.
nter ſe autem loquebantur alternatim
lius ad alium, A ſeipſo vnde hic eructat
riptam vocem? Litteras quomodo ſcit,
uas non didicit ſciente arte? Litteras
uomodo non edoctus nouit? 16 Interrogā-
bus autem Pijs oribus Rex eructauit vo-
, Non doctrina multiſcia mea eſt, ſed pa-
is Qui me præmiſit: 17 Vir vero aliquis,
voluerit, Cognoſcet noſtræ doctrinæ gra-
am, an parentis Sit aliquod cæleſtis di-
num donum, an ego ipſe Loquar ex pro-
ijs dicens ſponte excitatam vocem.
. Omnis homo qui dixerit ſuum glorio-
m honorem, Ex propria ſapientia teſti-
ans ipſe ſibiipſi, Quærit homo hic ſuam
riam: qui vero perfecerit Voluntatem
ei mittentis, inſons hic incedit Semitam
ritatis, & pernicioſum nihil in ipſo.
Et ipſis Rex dixit viciſſim: Non antea
bis Moſes legem dedit cædis vltricem
rorum? Et vnde altiſſimi Dei verbum
puerunt venti? Neque aliquis ex vobis
cit legem, quia me ſolum Omnes inter-
ere occulta inquiritis morte. 20 Et ei
pulus dixit: Tuam mentē ſtimulus im-
lit Dæmonis aerei? quis cupit te doma-
21 Ieſus autem dixit ſapientem legem,
pter quam populus Sacrifica circula-
er occulta facie Summum abſcindit
lifici munimentum pudendi: Vnum
um opus feci, & pium propter opus
nnes me reprehenditis ſtupefacti:
Cuius gratia vobis Moſes legeriferi
tionem tradidit ferri; Non quod
oſis erat munus, ſed patrum

διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων.

14 Ἤδη δὲ τῆς ἑορτῆς με-
σούσης, ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ
ἱερὸν, καὶ ἐδίδασκε.

15 Καὶ ἐθαύμαζον οἱ
Ἰουδαῖοι, λέγοντες· Πῶς
οὗτος γράμματα οἶδε, μὴ
μεμαθηκώς;

16 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς καὶ εἶπεν· Ἡ ἐμὴ δι-
δαχὴ οὐκ ἔστιν ἐμὴ, ἀλλὰ τοῦ
πέμψαντός με.

17 Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέ-
λημα αὐτοῦ ποιεῖν, γνώσε-
ται περὶ τῆς διδαχῆς, πότε-
ρον ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστιν, ἢ ἐγὼ
ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ λαλῶ.

18 Ὁ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ λα-
λῶν τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν
ζητεῖ· ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν
τοῦ πέμψαντος αὐτὸν, οὗτος
ἀληθής ἐστι, καὶ ἀδικία ἐν
αὐτῷ οὐκ ἔστιν.

19 Οὐ Μωσῆς δέδω-
κεν ὑμῖν τὸν νόμον, καὶ οὐδεὶς
ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον; τί
με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι;

20 Ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος
καὶ εἶπε· Δαιμόνιον ἔχεις· τίς
σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι;

21 Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς
καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ἓν ἔργον
ἐποίησα, καὶ πάντες θαυ-
μάζετε.

22 Διὰ τοῦτο Μωσῆς
δέδωκεν ὑμῖν τὴν περιτο-
μὴν, (οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ Μω-
σέως ἐστὶν, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν πα-

Veſtro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ὑμετέρων δόσις ἔσκε· καὶ ἀρχεγόνῳ ἐνὶ θεσμῷ,
Ἑβδομάτης ὅτε φέγγος ἐθήμονος ἔρχεται ἠοῦς,
Ἀρτιγόνῳ λοχίῳ περιτέμνετε φῶτα σιδήρῳ,
Ἔννομα μὴ Μωσῆος ἀνέγγυα δεσμὰ λυθείη;
Εἰ δὲ τομὴν ὁσίην δέχεται βροτὸς ἠθάδι χαλκῷ, 23
Πάντες ἐμοὶ βαρύμηνιν ἐγείρετε κόμπον ἀπειλῆς,
Εἰ πάλιν ὔμμιν ὅπασσα σεσηπότα κυκλάδι νούσῳ,
Ὁππότε σάββατον ἦεν, ἐμῷ χραισμήτορι μύθῳ
Ζωγρήσας ὅλον ἄνδρα, καὶ οὐ τμητῆρι σιδήρῳ·
Κρίνατε μὴ βροτέῃσι χάριν τίνοντες ὀπωπαῖς, 24
Ἀλλὰ δίκην κρίνοντες ἀληθέι τάμνετε μύθῳ,
Ὄφρα θέμιν χρονίοιο περιτμήσητε προσώπου.
Καὶ ζαθέου τινὲς εἶπον ἀπ' ἄστεος Ἱροσολύμων, 25
Ἀτρεκὲς οὐ πέλεν οὗτος ὃν ἰχνεύουσι δαμάσσαι
Συμμιγέες ναετῆρες ἀλοιητῆρι σιδήρῳ;
Ἠνίδε πῶς παλίνορσος ὅλῳ θνήτορι λαῷ 26
Ἀμφαδίην ἀδόνητος ἐρεύγεται ἠθάδα φωνήν,
Ἦ ῥα θεογλώσσων μερόπων ἀΐοντες ἰωήν,
Ἄστεος ἡγεμονῆες, ἐμοὶ δεδάασι πολῖται
Χριστὸς ὅπως πέλεν οὗτος; Ἄναξ δ' ὅτε Χριστὸς ἱκάνει, 27
Οὔτις ἀνὴρ δεδάηκε πόθεν πέλεν. ἴστε δὲ τοῦτον.
Ἰησοῦς δ' ἰάχησεν ἐν ἀργυροφεγγέι νηῷ, 28
Ἴστε περισσονόῳ καὶ ἐμὲ ξυνήονι μύθῳ,
Ἴστε καὶ ὁππόθεν εἰμί· καὶ εἰ τόδε κεύθετε σιγῇ.
Οὐδὲ γὰρ αὐτοκέλευστος ἐς ὑμέας ἐνθάδε βαίνω,
Ἀλλὰ πατὴρ ἐμός ἐστιν ἀληθινὸς εἵνεκα πομπῆς.
Αὐτὰρ ἐγὼ μάλα τοῦτον ἐπίσταμαι, ὅττι παρ' αὐτοῦ 29
Αὐτὸς ἔβην, καὶ κεῖνος ἐμὲ προέηκεν ἱκάνειν.
Καί τινες οἰστρηθέντες ἐπεσσεύοντο πιέζειν 30
Ἰησοῦν παλάμῃσιν ἀφειδέες· οὐδέ τις αὐτῶν
Χεῖρας ἑὰς δασπλῆτας ἐπήγαγεν, ὅττι οἱ αὐτή
Οὔπω πατρόθεν ἦλθε θελήμονι φοίνιος ὥρη.
Καὶ πολέες πίστευον ἀγειρομένων ἀπὸ λαῶν. 31
Ἰησοῦν δ' ἐγέραιρον ὁμοφθόγγῳ τινὶ μύθῳ,

Μὴ

Veſtrorum donatio erat: & primæua qua-
dam lege, Septimæ quando lumen con-
ſuetæ venit auroræ, Recens genitum na-
talitio circumciditis virum ferro, Legiti-
ma ne Moſis ſine ſponſione vincula ſol-
uantur. 23 *Si vero ſectionem ſanctam*
recipit homo conſueto ferro, Omnes mihi
infeſtum excitatis ſtrepitum minarum,
Si rurſus vobis præbui putrefactum cir-
culari morbo, Quum ſabbatum eſſet, meo
opitulante verbo Vegetans totum homi-
nem, & non ſecante ferro? 24 *Iudicate*
non mortalibus gratiam tradentes oculis,
Sed iuſtitiam iudicantes, vero ſecate ver-
bo, Vt iuſtitiam antiqua plurimis æſtime-
tis facie. 25 *Et diuina quidam dixerunt*
a ciuitate Hieroſolymorum, Vere non eſt
hic quem quærunt domare Promiſcui ci-
ues pernicioſo ferro? 26 *Ecce quomodo re-*
ciprocus toti ſpectanti populo Apertam
imperterritus eructat conſuetam vocem.
Num deiloquorum hominum audientes
vocem, Ciuitatis principes nouerunt ci-
ues Chriſtus quod eſt hic? 27 *Rex autem*
quando Chriſtus venit, Nullus vir nouit
unde ſit: ſcitis autem hunc. 28 *Ieſus au-*
tem ſonuit in argento ſplendente templo,
Scitis ſolertes & me ſocio ſermone, Scitis
& unde ſim; etſi hoc occultetis ſilentio.
Non enim a meipſo ad vos huc venio, Sed
Pater meus eſt verus propter legationem:
29 *Sed ego valde hunc ſcio, quia ab ipſo*
ego veni, & ille me præmiſit venire.
30 *Et quidam ſtimulati concitabantur*
capere Ieſum manibus non parcentibus:
neque quis ipſorum Manus ſuas graues
iniecit, quia ei Nondum a patre venerat
violenti cruenta hora. 31 *Et multi credi-*
derunt congregato ex populo: Ieſum vero
honorabant conſono quodam ſermone,

τέρων) καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε ἄνθρωπον.

23 Εἰ περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος Μωσέως, ἐμοὶ χολᾶτε ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ ἐποίησα ἐν σαββάτῳ;

24 Μὴ κρίνετε κατ᾽ ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε.

25 Ἔλεγον οὖν τινὲς ἐκ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν· Οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν ζητοῦσιν ἀποκτεῖναι;

26 Καὶ ἴδε, παῤῥησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγουσι· μήποτε ἀληθῶς ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ Χριστός;

27 Ἀλλὰ τοῦτον οἴδαμεν πόθεν ἐστίν· ὁ δὲ Χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν ἐστίν.

28 Ἔκραξεν οὖν ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων ὁ Ἰησοῦς, καὶ λέγων· Κἀμὲ οἴδατε, καὶ οἴδατε πόθεν εἰμί· καὶ ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ᾽ ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε.

29 Ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτὸν, ὅτι παρ᾽ αὐτοῦ εἰμι, κἀκεῖνός με ἀπέστειλεν.

30 Ἐζήτουν οὖν αὐτὸν πιάσαι· καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ᾽ αὐτὸν τὴν χεῖρα, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ.

31 Πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν, καὶ ἔλε-

Μὴ γὰρ Χριστὸς ἄναξ λαοσσόος εἴποθεν ἔλθοι
Ἔργων ὧν κάμε μοῦνος ὑπέρτερα θαύματα ῥέξαι
Λυσιπόνοις σωμάτεσσι; Πολυγλώσσοιο δὲ λαοῦ 32
Μεμφομένην ἀχάλινον ὑποτρύζοντος ἰωήν,
Ἔκλυε λαὸς ἄπιστος ἀμαρτινόων Φαρισαίων.
Καὶ φθονεροὶ προΐαλλον ὀπάονας ἀρχιερῆες,
Ἰησοῦν ἀκίχητον ἀφειδέι χειρὶ πιέζειν.
Καί σφιν ἄναξ ἀγόρευεν, ἀσημάντῳ τινὶ μύθῳ 33
Θεσπίζων τυχὸν ὕστατον ἑὴν αὐτάγρετον ὥρην,
Ὑμείων ἔτι βαιὸν ἐπὶ χθονὸς ἐγγύθι μίμνω,
Καὶ ταχὺς ἵξομαι αὖθις ἐμῷ πέμψαντι τοκῆι·
Καί με παλιμπετέες μαστεύσετε· μαιόμενοι δὲ 34
Οὐκ ἂν ἐφευρήσαιτε, καὶ οὐ σθένος ἐστὶ περῆσαι
Ὑμέας ἴχνος ἄγοντας ἐς ἀτραπὸν ἣν περ ὁδεύω.
Ἀλλήλοις δ' ὀάριζον ὁμιλαδὸν αὐτόθι λαοί, 35
Πῇ μέλλει μετὰ βαιὸν ἀπόσσυτος οὗτος ἱκάνειν;
Μὴ σποράδεσσι περίφοιτος ἐς ἄστεα γείτονα βαίνειν,
Ἠΐχι πανελλήνων σποράδες στίχες, ὄφρα καὶ αὐτὸν
Θεσμὸν ἑῆς σοφίης Ἑλλήνια τέκνα διδάξῃ;
Τίς δὲ πέλει λόγος οὗτος ὃν ἔννεπε μάρτυρι λαῷ; 36
Πολλά με μαστεύσητε παλίνδρομον ὀψὲ νοῆσαι,
Κοὐδὲν ἐφευρήσητε· καὶ οὐ θέμις ὁππόθι βαίνω
Ὑμέας ἱμείροντας ἀνέμβατον οἶμον ὁδεύειν;
Ἀλλ' ὅτε λοίσθιον ἦλθε χοροστάδος ἦμαρ ἑορτῆς, 37
Χριστὸς ἄναξ ἕστηκε λιθώδεος ἐγγύθι νηοῦ.
Ἑβραίοις δ' ἰάχησε χέων πανθελγέα φωνήν,
Εἴ τις δίψαν ἔχει θυμοφθόρον, εἰς ἐμὲ βαίνων
Πηγῆς ἡμετέρης πιέτω ψυχοσσόον ὕδωρ.
Πᾶς γὰρ ὁ πίστιν ἔχων σόος ἔσσεται. ἀρχεγόνος δὲ 38
Οἷα θεοῦ φάτο μῦθος, ἀεὶ διὰ γαστρὸς ἐκείνου
Ἔμφρονες αὐτοχύτῳ ποταμοὶ ζείουσι ῥεέθρῳ
Ἐνδόμυχον βλύσσουσι παλιμφυὲς ἔνθεον ὕδωρ.
Εἶπε προθεσπίζων ἐπιδήμιον ὄψιμον αἴγλην 39
Πνεύματος, οὗπερ ἔμελλε τυχεῖν θεοδέγμονι θυμῷ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

m Chriſtus Rex populum ſeruans ſi-
ando venerit, Operibus quæ fecit hic,
ſtantiora miracula faciet Dolorifra-
re? 32 Verboſum populum Querulam,
enam muſſitantem vocem, Audiuit
ulus incredulus mēte errantium Pha-
orum. Et inuidi præmiſerunt mini-
s pontifices, Ieſum incomprehenſibilem
deli manu vt caperent. 33 Et ipſis Rex
it, obſcuro quodam ſermone Vatici-
s celeris fati ſuam voluntariam ho-
: Veſtram adhuc parum ſuper terram
e maneo, Et celer veniam rurſus ad
um mittentem patrem: 34 Et me re-
adi quæretis: cupientes autem Non
enietis: & non poteſtis tranſire Vos vē-
ium ducentes in viam quam ego ibo.
Inter ſe autem loquebatur gregatim
populus, Quo vult poſt puſillum diſce-
s hic abire? Num feſtinat vagus ad ci-
tes vicinas ire, Vbi gentilium ſparſæ
s? vt & ipſam Legem ſuæ ſapientiæ
corum filios doceat? 36 Quis vero eſt
no hic quem dixit teſtificanti populo?
ltum me quæretis reuerſum ſero co-
cere, Nec inuenietis: & non fas eſt
vado Vos deſiderantes inacceſſam
m ambulare? 37 Sed quando vltima
it choreas inſtauratis dies feſti, Chri-
rex ſtetit lapidoſo in templo. Hebræis
ſonuit fundens omnes mulcentem
em, Si quis ſitim habet animicidam,
me veniens Fontis noſtri bibat ani-
n ſeruantem aquam. 38 Omnis enim
n habens ſaluus erit. priſcus vero Sic-
Dei dixit ſermo, ſemper per ventrem
s Prudentia per ſe fuſo flumina
ente fluxu Abditam fundent rur-
natam diuinam aquam. 39 Dixit
icinans aduenientem ſerum ſplen-
m Spiritus, quem acceptura erat Deum recipiente animo

γον· Ὅτι ὁ Χριστὸς ὅταν ἔλ-
θῃ, μήτι πλείονα σημεῖα
τούτων ποιήσει ὧν οὗτος ἐ-
ποίησεν;
32 Ἤκουσαν οἱ Φαρι-
σαῖοι τοῦ ὄχλου γογγύζοντος
περὶ αὐτοῦ ταῦτα· καὶ ἀπ-
έστειλαν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ
Ἀρχιερεῖς ὑπηρέτας, ἵνα
πιάσωσιν αὐτόν.
33 Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς· Ἔτι μικρὸν χρόνον
μεθ᾽ ὑμῶν εἰμι, καὶ ὑπάγω
πρὸς τὸν πέμψαντά με.
34 Ζητήσετέ με, καὶ οὐχ
εὑρήσετε· καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ,
ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν.
35 Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι
πρὸς ἑαυτούς· Ποῦ οὗτος
μέλλει πορεύεσθαι, ὅτι ἡμεῖς
οὐχ εὑρήσομεν αὐτόν; μὴ
εἰς τὴν διασπορὰν τῶν Ἑλ-
λήνων μέλλει πορεύεσθαι, καὶ
διδάσκειν τοὺς Ἕλληνας;
36 Τίς ἐστιν οὗτος ὁ λό-
γος ὃν εἶπε· Ζητήσετέ με, καὶ
οὐχ εὑρήσετε· καὶ ὅπου εἰμὶ ἐ-
γὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν;
37 Ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέ-
ρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς εἱ-
στήκει ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἔκραξε,
λέγων· Ἐάν τις διψᾷ, ἐρ-
χέσθω πρός με, καὶ πινέτω.
38 Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ,
καθὼς εἶπεν ἡ γραφὴ, πο-
ταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ
ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος.
39 (Τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ
Πνεύματος οὗ ἔμελλον λαμ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Πᾶσα πολυσπερέων μερόπων πεισθεῖσα γενέθλη.
Οὔπω γὰρ βροτέῃσιν ἐνερρίζωτο μενοιναῖς
Χριστὸς ἄναξ γενέταο φανεὶς ἀγχίθρονος ἕδρης.
Πολλοὶ δ' εἰσαΐοντες ὁμοφραδέων τότε λαῶν, 40
Χείλεσι πιστοτάτοισι πολύστομον ἔβρεμον ἠχώ,
Οὗτος ὃν ἔγραφε μῦθος, ἐτήτυμός ἐστι προφήτης.
Οἱ δὲ, διχοστασίης ἀδαήμονες, εἶχον ἀοιδὴν, 41
Χριστὸς ἄναξ πέλεν οὗτος. Ἀμιλλητῆρι δὲ μύθῳ,
Ἄλλοι θεσμοφόρων στομάτων πετάσαντες ὀχῆας,
Θέσφατα μυθήσαντο σοφῇ κεχαραγμένα βίβλῳ,
Μὴ γὰρ ἀλικρήπιδος ἐλεύσεται ἐκ Γαλιλαίης
Χριστὸς ἄναξ; Οὐ τοῦτο θεηγόρος ἔννεπεν ὀμφή· 42
Δαβὶδ δ' ἀρχεγόνου βασιλήϊον αἷμα κομίζων
Χριστὸς Ἰουδαίοισι φανήσεται αὐτὸς ἀκούων,
Πατρίδος ὁππόθι δῶμα λυροκτύπος ᾤκεε Δαβὶδ
Βηθλεὲμ μηλοβότοιο. Μεριζομένοιο δὲ λαοῦ 43
Ἀμφιλαφὴς διχόμηνις ἔην ἔρις. Ἀπροϊδεῖς δὲ 44
Ἀφραδέες τινὲς ἄνδρες ἐπῃρήσαντο πιέζειν
Ἰησοῦν, ἀδίκῳ ὑπὸ πνεύματι δημογερόντων·
Ἀλλά μιν οὔτις ἔμαρψεν· ἐπεὶ πυμάτη πάλιν αὐτῷ
Οὔπω ἐπιτρέψαντι παρίστατο λοίγιος ὥρη.
Καί πινυτοὶ νόστησαν ἐς ἀντιθέους ἱερῆας 45
Θαμβαλέοι θεράποντες· ἐμυθήσαντο δ' ἐκεῖνοι,
Τίπτε μιν οὐ κομίσσατε; Καὶ ἔννεπον ἔμφρονι μύθῳ 46
Ἀπλανέες δασπλῆτος ὑποδρηστῆρες ἀνάγκης,
Οὐχ οὕτω βροτὸς ἄλλος ἴσην ἐφθέγξατο φωνήν.
Καὶ θρασὺς εἶπεν ὅμιλος ἀκηλήτων Φαρισαίων, 47
Μὴ σφαλεραῖς πραπίδεσσι παρεσπλάγχθητε καὶ ὑμεῖς
Πειθόμενοι κείνοιο νοήμασι; Μή τις ἐς αὐτὸν 48
Ἡγεμόνων πίστευσεν, ἢ ἀγχινόων Φαρισαίων;
Εἰ μὴ δήμιος οὗτος ἀτάσθαλος ἐσμὸς ἀλήτης, 49
Ὃς νόμον ἀγνώσσων βακχεύεται, ἔμπλεος ἀρῆς.
Ἀφνειῇ δὲ φάλαγγι χέων νεμεσήμονα φωνὴν 50
Ἀγχιφανὴς Νικόδημος ἀμείβετο, πάντας ἐλέγχων·

Μὴ γὰρ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

nnis variorum hominum credula ge-
ratio. Nondum enim humanis ſtabili-
erat mentibus Chriſtus rex patris vi-
propinquus ſedens in ſede. 40 *Multi*
ro audientes conſentientis tunc populi,
bijs credulis multiplicem fremuerunt
um, Hic quem deſcripſit lex verus eſt
pheta. 41 *Alij vero, controuerſiæ in-*
, habebant præconium, Chriſtus rex
ic. Contentioſo autem ſermone, Alij
ferorum orum ſoluentes repagula, O-
ula dixerunt ſapienti ſignata libro,
m n aritima veniet ex Galilæa Chri-
rex? 42 *Non hoc deiloquus dixit ſer-*
Dauid ſed priſci regium ſanguinem
ns Chriſtus Iudæis apparebit ipſe vo-
s, Patriæ vbi domum citharœdus ha-
uit Dauid Bethlehem oues paſcentis.
Diuiſi vero populi Continua diuerſi
lij erat contentio. 44 *Improuidi au-*
Imprudentes quidam viri tentarunt
re Ieſum, iniuſto inſtinctu ſeniorum:
pſum nullus comprehendit. nam vl-
ipſi Nondum permittenti adſtitit
ifera hora. 45 *Et prudentes reuerſi*
ad Deo-contrarios ſacerdotes Stu-
s miniſtri. dixerunt autem illi, Cur
non adduxiſtis? 46 *Et dixerunt*
nti ſermone Non errantes grauis
tri neceſſitatis, Non ſic homo alius
lem loquutus eſt vocem 47 *Et au-*
lixit cœtus intractabilium Phari-
m, Num errante mente ſeducti eſtis
s, Credẽtes illius ſententijs? 48 *Num*
s in eum Principum credit, vel per-
ium Phariſæorum? 49 *Niſi popu-*
ic improbus cœtus errans, Qui le-
norans inſanit, plenus execrationi-
o Abundanti autem agmini fun-
biurgatricem vocem Vicinus Ni-
us reſpondit, omnes redarguens,

βάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐ-
τόν· οὔπω γὰρ ἦν Πνεῦμα
ἅγιον, ὅτι ὁ Ἰησοῦς οὐδέπω
ἐδοξάσθη)

40 Πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ
ὄχλου ἀκούσαντες τὸν λόγον,
ἔλεγον· Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς
ὁ προφήτης.

41 Ἄλλοι ἔλεγον· Οὗ-
τός ἐστιν ὁ Χριστός. ἄλλοι δὲ
ἔλεγον· Μὴ γὰρ ἐκ τῆς Γαλι-
λαίας ὁ Χριστὸς ἔρχεται;

42 Οὐχὶ ἡ γραφὴ εἶ-
πεν, ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος
Δαβίδ, καὶ ἀπὸ Βηθλεὲμ τῆς
κώμης ὅπου ἦν Δαβίδ, ὁ
Χριστὸς ἔρχεται;

43 Σχίσμα οὖν ἐν τῷ
ὄχλῳ ἐγένετο δι' αὐτόν.

44 Τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ
αὐτῶν πιάσαι αὐτόν· ἀλλ'
οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν
τὰς χεῖρας.

45 Ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέ-
ται πρὸς τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ
Φαρισαίους· καὶ εἶπον αὐ-
τοῖς ἐκεῖνοι· Διὰ τί οὐκ ἠ-
γάγετε αὐτόν;

46 Ἀπεκρίθησαν οἱ
ὑπηρέται· Οὐδέποτε οὕτως
ἐλάλησεν ἄνθρωπος ὡς
οὗτος ὁ ἄνθρωπος.

47 Ἀπεκρίθησαν οὖν
αὐτοῖς οἱ Φαρισαῖοι· Μὴ
καὶ ὑμεῖς πεπλάνησθε;

48 Μή τις ἐκ τῶν ἀρχόν-
των ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν, ἢ
ἐκ τῶν Φαρισαίων;

49 Ἀλλ' ὁ ὄχλος οὗτος
ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον, ἐ-
πικατάρατοί εἰσι.

ει Νικόδημος πρὸς αὐτούς, ὁ ἐλθὼν νυκτὸς πρὸς αὐτόν, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν·

Μὴ γὰρ Ἰουδαίων νόμος ἔνθεος ὀξέι θυμῷ 51
Οἶδε κατακρίνειν, εἰ μὴ πάρος ἀνδρὸς ἀκούων
Φθεγγομένου κείνοιο δικασπόλος ἴδμονα φωνὴν,
Ἔργα τάπερ τελέει νοέων ὑπὸ μάρτυρι μύθῳ;
Καὶ χορὸς ἀντιάχησε θεμιστοπόλων Φαρισαίων, 52
Μεμφόμενος Νικόδημον ἀμεμφέα, Μὴ σὺ καὶ αὐτὸς
Αἷμα φέρεις Γαλιλαῖον; ἀμοιβάδα βίβλον ἑλίσσων
Ἔζεο μαστεύων, καὶ γνώσεαι ὅττι προφήτην
Οὔπω ποικιλόμυθος ἐγείρεται ἐκ Γαλιλαίης.
[53

Κεφ. η΄. 1

51 *Num vero Iudæorum lex diuina celeri
animo Nouit condemnare, niſi antea vi-
rum audiens Loquentem iudicauerit iu-
dex ſcientē voce, Opera quæ perficit co-
gnoſcens teſtificante ſermone?* 52 *Et cœ-
tus reſpondit legiſperitorum Phariſæo-
rum, Reprehendens Nicodemum irrepre-
henſibilem, Num & tu ipſe Sanguinem
fers Galilæum? alternum librum voluens
Sede inquirens, & cognoſces quod prophe-
ta Nunquam diſertus excitatur ex Ga-
lilæa.* [53. 1. &c. uſque ad 12.]

51 Μὴ ὁ νόμος ἡμῶν
κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ
ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρότε-
ρον, καὶ γνῷ τί ποιεῖ;
52 Ἀπεκρίθησαν καὶ
εἶπον αὐτῷ· Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς
Γαλιλαίας εἶ; ἐρεύνησον
καὶ ἴδε ὅτι προφήτης ἐκ τῆς
Γαλιλαίας οὐκ ἐγήγερται.
53 Καὶ ἐπορεύθη ἕκα-
στος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

CAP. VIII.

1 Ἰησοῦς δὲ ἐπορεύθη εἰς
τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν.
2 Ὄρθρου δὲ πάλιν πα-
ρεγένετο εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ πᾶς
ὁ λαὸς ἤρχετο πρὸς αὐτόν·
καὶ καθίσας ἐδίδασκεν αὐ-
τούς.
3 Ἄγουσι δὲ οἱ Γραμ-
ματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι
πρὸς αὐτὸν γυναῖκα ἐν
μοιχείᾳ κατειλημμένην· καὶ
στήσαντες αὐτὴν ἐν μέσῳ,
4 Λέγουσιν αὐτῷ· Δι-
δάσκαλε, αὕτη ἡ γυνὴ
κατελήφθη ἐπαυτοφώρῳ
μοιχευομένη·
5 Ἐν δὲ τῷ νόμῳ Μω-
σῆς ἡμῖν ἐνετείλατο τὰς
τοιαύτας λιθοβολεῖσθαι·
σὺ οὖν τί λέγεις;
6 Τοῦτο δὲ ἔλεγον πειρά-
ζοντες αὐτὸν, ἵνα ἔχωσι
κατηγορεῖν αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰη-
σοῦς κάτω κύψας, τῷ δα-
κτύλῳ ἔγραφεν εἰς τὴν
γῆν.
7 Ὡς δὲ ἐπέμενον ἐρω-
τῶντες αὐτὸν, ἀνακύψας

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

8

9

10

11

]

Ἰησοῦς δ' ἀγόρευε, χέων λαοσσόον αὐδήν, 12
Εἰμὶ φάος κόσμοιο λιπαυγέος· ὃς δέ μοι ἀνὴρ
Πιστὸν ὁμαρτήσειεν ἔχων νόον, οὔποτε βαίνει
Ποσσὶν ἀλωομένοισι σκιοειδέα κῶνον ὁμίχλης,
Ἀλλὰ καταυγάζειεν, ἔχων ὁμόφοιτον ἐν αὐτῷ
Ζωῆς ἀπλανέος φάος ἔμπεδον. Ἁλλοεπὴς δὲ 13
Λαὸς Ἰουδαίων ἐπεβόμβεε θυιάδι φωνῇ,
Μαρτυρίην ἰδίην ἐνέπεις ὑψαύχενι μύθῳ·
Μάρτυρος οὐ σέο μῦθος ἐτήτυμος. Εἶπε καὶ αὐτός, 14
Γλώσσης ἀενάοιο θεόρρυτον ὄμβρον ἰάλλων,
Εἰ καὶ μαρτυρίῃσιν ἐμὸν κλέος αὐτὸς ἀέξω,
Ἀψευδὴς πέλε μάρτυς ἐμὸς λόγος. ἀμφότερον δὲ
Μοῦνος ἐγὼ νοέω πόθεν ἤλυθον, ἢ πόθι βαίνω·
Ὑμεῖς δ' οὐκ ἐδάητε πόθεν γινόμην, πόθεν ἔστην.

εἶπε πρὸς αὐτούς· Ὁ ἀνα-
μάρτητος ὑμῶν, πρῶτος
τὸν λίθον ἐπ' αὐτῇ βαλέτω.
8 Καὶ πάλιν κάτω κύ-
ψας, ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν.
9 Οἱ δὲ, ἀκούσαντες καὶ
ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχό-
μενοι, ἐξήρχοντο εἷς καθ'
εἷς, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν
πρεσβυτέρων ἕως τῶν ἐσχά-
των· καὶ κατελείφθη μόνος
ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέ-
σῳ ἑστῶσα.
10 Ἀνακύψας δὲ ὁ Ἰη-
σοῦς, καὶ μηδένα θεασάμε-
νος πλὴν τῆς γυναικὸς,
εἶπεν αὐτῇ· Ἡ γυνὴ, ποῦ
εἰσιν ἐκεῖνοι οἱ κατήγοροί
σου; οὐδείς σε κατέκρινεν;
11 Ἡ δὲ εἶπεν· Οὐδεὶς,
Κύριε. Εἶπε δὲ αὐτῇ ὁ Ἰη-
σοῦς· Οὐδὲ ἐγώ σε κατακρί-
νω. πορεύου, καὶ μηκέτι ἁ-
μάρτανε.
12 Πάλιν οὖν ὁ Ἰησοῦς
αὐτοῖς ἐλάλησε, λέγων·
Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσ-
μου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ
περιπατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ,
ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς.
13 Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ
Φαρισαῖοι· Σὺ περὶ σε-
αυτοῦ μαρτυρεῖς· ἡ μαρτυ-
ρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής.
14 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ
εἶπεν αὐτοῖς· Κἂν ἐγὼ μαρ-
τυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἀληθής
ἐστιν ἡ μαρτυρία μου· ὅτι οἶ-
δα πόθεν ἦλθον, καὶ ποῦ ὑπ-
άγω· ὑμεῖς δὲ οὐκ οἴδατε πό-
θεν ἔρχομαι, καὶ ποῦ ὑπάγω.

Ieſus autem dixit, fundens populos ſer-
ntem vocem, Sum lux mundi obſcuri:
icunque me vir Fidelem ſequutus fue-
habens mentem, nunquam incedit
dibus errantibus vmbroſum per co-
m caliginis, Sed ſplendebit, habens co-
tem in ipſo Vitæ non errantis lucem fir-
m. 13 Maledicus autem Populus Iu-
rum obſtrepebat furente voce, Teſti-
nium proprium dicis iactabundo ver-
Teſtificans tuus ſermo non eſt verus.
Dixit autem ille, Lingua ab æterna a
fluentem imbrem mittens, Etſi teſti-
ijs meam gloriam ipſe auxero, Verus
eſtificans meus ſermo. vtrunque vero
us ego noui, vnde veni & quo vado:
autē neſcitis vnde ſim, unde venerim.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ὑμεῖς εἰσορόωντες ἐμὴν βροτοειδέα μορφήν, 15
Ἀνδρομέην κατὰ σάρκα δικάζετε νήϊδι μύθῳ.
Οὔτινα μὲν κρίνοιμι θεμιστοπόλον στόμα λύσας·
Εἰ δ' ἄρα καὶ κρίνοιμι, δίκην ἰθεῖαν ὁρίζων, 16
Νημερτὴς καὶ ἄμεμπτος ἐμὴ κρίσις. οὐ γὰρ ἐλέγχων
Εἰμὶ μόνος, μεθέπω δὲ καὶ ὑψιμέδοντα τοκῆα,
Ξυνὸν ἐμὸν συναέθλον. Ἐν ὑμετέροισι δὲ θεσμοῖς 17
Ἔστι θεογλώσσῳ κεχαραγμένον ἔμφρονι βίβλῳ·
Μαρτυρίη διδύμων ἐτερόθροος ἔπλετο φωτῶν.
Πιστὸς ἐγὼ γενόμην ἐπιμάρτυρος αὐτὸς ἐμαυτῷ, 18
Ξυνὴν μαρτυρίην καὶ ἐμὸς γενέτης ἀγορεύει.
Ἑβραῖοι δ' ἐρέεινον ἀμοιβαίῳ τινὶ μύθῳ, 19
Τίς πέλεν ὅς σ' ἐφύτευσε πατὴρ τεός; Εἶπε καὶ αὐτὸς,
Ἀμφοτέρους οὐκ ἴστε μιῇ δυσπειθέϊ βουλῇ,
Οὔτ' ἐμὲ παῖδα μολόντα, καὶ οὐ πέμψαντα τοκῆα.
Εἰ δ' ἐμὲ γινώσκοντες ἐπιστώσασθε μενοινήν,
Καί κεν ἂν ἐφράσσασθε καὶ ἡμέτερον γενετῆρα.
Κοίρανος ἔννεπε ταῦτα διδάγματα θέσκελα λαῷ, 20
Γαζοφύλαξ ὅθι χῶρος ἀκούεται· ὁππόθι πολλοὶ
Ποικίλα δῶρα φέροντες ἐπεσσείχοντο πολῖται.
Οὐδέ τις αὐτὸν ἔμαρψεν, ἐπεὶ θανατηφόρον αὐτῷ
Οὔπω λοίσθιον ἦλθε θεόσσυτον ἴχνιον ὥρης.
Καί σφιν ἄναξ ἀγόρευεν, Ἐμὴν ὁδὸν αὐτὸς ὁδεύσω, 21
Ὑμεῖς δ' ἀφραδέεσσιν ἐν ἤθεσι πάντες ἀλῆται,
Ῥιγεδανὴν μετὰ γῆρας ἐσαθρήσητε τελευτήν,
Ἀμπλακίῃ μεθέποντες ὁμήλικα λευκάδα χαίτην.
Ἧχι δὲ πουλυέλικτον ἐμοῦ ποδὸς ἴχνος ἐπείγω,
Ὑμέας οὐ σθένος ἐστὶ μολεῖν διζήμονι ταρσῷ.
Καὶ θρασὺς Ἑβραίων κυμαίνετο λαὸς ἀκούων, 22
Ἄφρονα λωβητῆρι χέων ῥόον αἰθερεῶνι·
Ἦ ῥα θανεῖν ἐθέλει βρόχιον μόρον; ἢ ξίφος ἕλκων,
Αὐτοφόνῳ διὰ γαστρὸς ὁμιλήσειεν ὀλέθρῳ;
Ἰησοῦς δ' ἐπέτασσε θεηγόρον αἰθερεῶνα, 23
Μῦθον ἀμιλλητῆρα χέων λωβήτορι λαῷ,

Ὑμεῖς

15 Vos aſpicientes meam humanam for-
mam, Humanam iuxta carnem iudica-
tis inſcio ſermone. Neminem quidem iu-
dico legis peritum os ſoluens: 16 Si vero &
iudicarem, iuſtitiam rectam diſcernens,
Infallibile & inculpatum meum eſt iudi-
cium. non enim redarguens Sum ſolus,
habeo vero & altiregentem patrem, Com-
munem meum adiutorem. 17 In veſtra
autem lege eſt ſacro ſignatum prudenti in
libro, Teſtimonium duorum aliter ſonans
eſt virorum. 18 Verax ego ſum teſtis ipſe
mihi ipſi, Commune teſtimoniũ & meus
pater dicit. 19 Hebræi vero interrogarunt
reſponſiuo quodam ſermone, Quis eſt qui
te plantauit pater tuus? Dixit & ipſe,
Vtrunque neſcitis vno incredulo propoſi-
to, Nec me filium venientem, nec mitten-
tem patrem. Si vero me cognoſcentes infi-
xiſſetis animo, Etiam cognouiſſetis no-
ſtrum parentem. 20 Dominus loquutus
eſt hæc documenta diuina populo Gazo-
phylacium vbi locus dicitur: vbi multi
Varia dona ferentes incedebant ciues. Ne-
que aliquis ipſum comprehendit. nam
mortiferum ipſi Nondum vltimum venit
diuinum ſignum horæ. 21 Et ipſis Rex di-
xit, Meam viam ipſe ibo, Vos vero inſi-
pientibus moribus omnes errones, Hor-
rentem poſt ſenectutem inſpicietis finem,
Peccato habentes contemporaneos albos
crines. Quo autem multum flexum mei
pedis veſtigium incito, Vos non poteſtis ve-
nire quærente pede. 22 Et audax Hebræo-
rum turbabatur populus audiens, Inſi-
pientem contumelioſo fundens fluxum
ore: Num mori vult laquei morte? vel
gladium ſtringens, Propria cæde per ven-
trem incidet in mortem? 23 Ieſus vero a-
peruit diuiniloquum os, Sermonem ad-
uerſarium fundens conuiciatori populo,

15 Ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρ-
κα κρίνετε, ἐγὼ οὐ κρίνω
οὐδένα.

16 Καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐ-
γὼ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθής
ἐστιν· ὅτι μόνος οὐκ εἰμὶ,
ἀλλ᾽ ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με
πατήρ.

17 Καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ
ὑμετέρῳ γέγραπται, ὅτι
δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία
ἀληθής ἐστιν.

18 Ἐγώ εἰμι ὁ μαρτυρῶν
περὶ ἐμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ
περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με
πατήρ.

19 Ἔλεγον οὖν αὐτῷ·
Ποῦ ἐστιν ὁ πατήρ σου; Ἀπ-
εκρίθη ὁ Ἰησοῦς· Οὔτε ἐμὲ
οἴδατε, οὔτε τὸν πατέρα μου·
εἰ ἐμὲ ἤδειτε, καὶ τὸν πατέρα
μου ἤδειτε ἄν.

20 Ταῦτα τὰ ῥήματα
ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ
γαζοφυλακίῳ, διδάσκων
ἐν τῷ ἱερῷ· καὶ οὐδεὶς ἐπίασ-
σεν αὐτὸν, ὅτι οὔπω ἐληλύθει
ἡ ὥρα αὐτοῦ.

21 Εἶπεν οὖν πάλιν αὐ-
τοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἐγὼ ὑπάγω,
καὶ ζητήσετέ με, καὶ ἐν τῇ ἁ-
μαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε·
ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ
δύνασθε ἐλθεῖν.

22 Ἔλεγον οὖν οἱ Ἰου-
δαῖοι· Μήτι ἀποκτενεῖ ἑαυ-
τὸν, ὅτι λέγει· Ὅπου ἐγὼ
ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε
ἐλθεῖν;

23 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ὑμεῖς νερτερίοιο κατήλυδές ἐστὲ βερέθρου·
Ἐστὲ κάτω· καὶ ἄνωθεν ἐγὼ πέλον. ἐστὲ δὲ τούτου
Ὑμεῖς οὐτιδανοῖο γενέθλια πήματα κόσμου,
Ἐκ χθονὸς αἷμα φέροντες· ἐγὼ δ' ἐν ἀτέρμονι τιμῇ
Ξεῖνος ἔφυν κόσμοιο, καὶ οὐ βροτὸν οἶδα τοκῆα·
Ξεῖνος ἐγὼ κόσμοιο, καὶ αἰθέρος εἰμὶ πολίτης.
Ἀλλ' ὑμῖν ἀγόρευον ὅτι φθαμένῳ τινὶ πότμῳ 24
Εἰσέτι μαργαίνοντες ὁμιλήσητε βερέθρῳ,
Ἀμπλακίην μεθέποντες ὁμόχρονον. ἀτρεκέως δὲ
Εἰ μή ἐμε γνώσεσθε, τίς ἢ τίνος εἰμὶ τοκῆος,
Θνήσκετε δυσσεβίης ἐγκύμονες. Ὑψινόων δὲ 25
Λαὸς Ἰουδαίων φιλοπευθέα ῥήξατο φωνὴν,
Τίς σὺ πέλεις; Καὶ Χριστὸς ἀνίαχεν· Ὅττιπερ ὑμῖν
Ἐξ ἀρχῆς ἀγόρευον. Ἔχων νήριθμα δικάζειν 26
Καὶ λαλέειν. ἀλλ' ἔστιν ἐτήτυμος ὅς με γενέθλῃ
Ἀνδρομέῃ προέηκε· καὶ ἀτρεκὲς ὅσσά περ αὐτοῦ
Ἔκλυον, ἔμπεδα πάντα διέρχομαι ἄφρονι κόσμῳ.
Λαοὶ δ' οὐκ ἐνόησαν ὅτι σφίσιν εἶπε τοκῆα. 27
Ἰησοῦς δ' ἀπάμειπτο, θεηγόρα χείλεα λύσας· 28
Ὁππόταν εὐαγέεσσιν ἀνυψώσητε μενοιναῖς
Ἀνθρώπου σοφὸν υἷα, τότε γνώσεσθε καὶ αὐτοὶ
Ὅττι θεοῦ γενετῆρος ἀπὸ πρόθεν οὐδὲν ὑφαίνω·
Ἀλλά μοι ὡς ἐπέτελλε πατὴρ ἐμὸς, εἰσέτι ῥέζω·
Ὅττι καὶ ὑψιμέδων γενέτης μετ' ἐμεῖο φαείνει, 29
Οὐδέ με μοῦνον ἔλειπεν, ἐπεὶ πεφυλαγμένα ῥέζω
Εἰς χρόνον ἐμπεδόκυκλον ἑαδότα πάντα τοκῆϊ.
Ταῦτα δέ οἱ βοόωντι, πολυσπερέων στίχες ἀνδρῶν 30
Πίστιος ἀρρήκτοισιν ὑπεκλίνοντο λεπάδνοις.
Ἰησοῦς δ' ἀγόρευεν ἔπος νεοπειθέϊ λαῷ· 31
Αἴκεν ἐμοὶ πείθησθε, κυβερνητῆρι δὲ μύθῳ
Ἡμετέρῳ μίμνητε, Τότε γνώσεσθε καὶ αὐτοὶ 32
Οἶμον ἀληθείης θεοτερπέος· ἀτρεκίη δὲ
Ὑμῖν πειθομένοισιν ἐλεύθερον ἦμαρ ὀπάσσει.
Ἑβραῖοι δ' ἰάχησαν ὁμογλώσσῳ τινὶ μύθῳ, 33

ꝯs infimi deſcenſores eſtis barathri, Eſtis
imis: & ex alto ego ſum. eſtis autem hu-
s Vos vilis natiuæ noxæ mundi, Ex ter-
ſanguinem ferentes: ego autem in æter-
honore Peregrinus ſum in mundo, nec
ortalem noui patrem, Peregrinus ego in
undo, & cœli ſum ciuis: 24 Sed vobis
xi quod præoccupante quodam fato Ad-
ıc inſanientes incidetis in barathrum,
ccatum habentes coæuum. Vere enim
iſi me cognoueritis, quis vel cuius ſim
tris, Moriemini impietate pleni. 25 Su-
rbus autem Populus Iudæorum ſciſci-
ntem rupit vocem, Quis tu es? Et Chri-
us reſpondit, Quod vobis ab initio dixi;
Habens infinita iudicare Et loqui: ſed
rus qui me generationi Humanæ præ-
ſit: & vere quæcunque ab ipſo Audiui,
ma omnia enarro inſipienti mundo.
Populus vero non intellexit quod ipſis
xiſſet patrem. 28 Ieſus autem reſpondit,
uina labia ſoluens: Quando puris exal-
ueritis animis Hominis ſapientem fi-
ım, tunc cognoſcetis & ipſi Quod ſi-
Deo patre nihil texo: Sed mihi ſicut
æcepit pater meus, adhuc facio; 29 Quia
altiregens pater mecum illuceſcit; Ne-
e me ſolum reliquit, poſtquam obſerua-
facio In tempus firmi circuli benepla-
a omnia parenti. 30 Hæc vere eo cla-
nte, varia agmina virorum Fidei fir-
s innitebantur vinculis. 31 Ieſus au-
n dixit verbum nauiter credenti popu-
Si mihi credideritis, & gubernante in
rbo Noſtro manſeritis, 32 Tunc cog-
ſcetis & ipſi Viam veritatis Deum de-
lantis: veritas autem Vobis credenti-
s liberum diem præbebit. 33 Hebræi au-
n ſonuerunt concordi quodam ſermone,

Ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστὲ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί· ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐστὲ, ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου.

24 Εἶπον οὖν ὑμῖν ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν· ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν.

25 Ἔλεγον οὖν αὐτῷ· Σὺ τίς εἶ; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Τὴν ἀρχὴν ὅ, τι καὶ λαλῶ ὑμῖν.

26 Πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρίνειν· ἀλλ᾽ ὁ πέμψας με ἀληθής ἐστι· κἀγὼ ἃ ἤκουσα παρ᾽ αὐτοῦ, ταῦτα λέγω εἰς τὸν κόσμον.

27 Οὐκ ἔγνωσαν ὅτι τὸν πατέρα αὐτοῖς ἔλεγεν.

28 Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδὲν, ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέ με ὁ πατήρ μου, ταῦτα λαλῶ.

29 Καὶ ὁ πέμψας με, μετ᾽ ἐμοῦ ἐστιν. οὐκ ἀφῆκέ με μόνον ὁ πατὴρ, ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ ποιῶ πάντοτε.

30 Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν.

31 Ἔλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ Ἰουδαίους· Ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί μου ἐστέ·

Καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς. 33 Ἀπεκρί-

Abra-

Ἀβραὰμ δ' ἀρχεγόνοιο ῥυηφενέος γενετῆρος
Ἡμεῖς αἷμα φέροντες ἀδέσποτον, οὔτινος ἀνδρῶν
Αὐχένα δοχμώσαντες ἐδουλώθημεν ἱμάσθλῃ·
Καὶ πόθεν ἄμμιν ἔειπας, Ἐλεύθεροι ἐστὲ θανόντες,
Ἀτρεκίης τ' ἀχάλινον ἐσαθρήσητε γαλήνην;
Ἰησοῦς δ' ἐδίδαξεν ὑπέρβιον ἐσμὸν ἐλέγχων, 34
Πᾶς βροτὸς ἀμπλακίην τελέων ἀεσίφρονι θυμῷ,
Ἀμπλακίης πέλε δοῦλος. Ἐν ἀθανάτῳ δὲ μελάθρῳ 35
Δοῦλος ἀλιτροσύνης αἰώνιος οὔποτε μίμνει
Ναιετάων· μίμνει δὲ φερέσβιος υἱὸς ἀμύμων,
Ναίων πάτριον οἶκον, ἕως χρονίη παρὰ νύσσῃ
Ἱππεύων ἀκίχητος ἐλίσσεται ἔμπεδος αἰών.
Εἰ δέ κεν ὑμείων ἐλάσας δούλειον ἀνάγκην 36
Υἱὸς ἐλευθερίοισι κόμην στέψειε πετήλοις,
Ἀμπλακίης ῥίψητε παλίλλυτα δεσμὰ λεπάδνων,
Ἦμαρ ἐλευθερίης πανετήτυμον ὀψὲ λαχόντες.
Ἀβραὰμ ἐστὲ γένεθλα σαόφρονος· (οἶδα καὶ αὐτὸς) 37
Ἀλλά με λαθριδίῳ κτανέειν μαστεύετε πότμῳ.
Οὐ γὰρ ἐμός ποτε μῦθος ἐς ὑμετέρην φρένα δύνει.
38
[

]

Ἑβραῖοι δ' ἰάχησαν ἀμοιβαίῳ τινὶ μύθῳ, 39
Ἡμείων γενέτης πελέθει πρωτόσπορος Ἀβραάμ.
Ἰησοῦς δ' ἀπαμείβετο, χέων ἀντίκτυπον ὀμφήν·
Ὑμέας εἰ σοφὰ τέκνα φυτοσπόρος ἤροσεν Ἀβραάμ,
Καί κεν ἐποιήσασθε θεουδέος ἔργα τοκῆος,
Ἀβραὰμ ξεινοδόκοιο. Θεημάχος ἐστὲ γενέθλη. 40
Εἰ φονίας δολόεντι μιαίνετε χεῖρας ὀλέθρῳ,
Ἔργοις ἀντιτύποισιν ἐπισώσασθε γενέθλην.
Ἀβραὰμ οὐ μενέαινεν ἀναίτιον ἄνδρα δαμάσαι·
Ἀβραὰμ οὐ κάμε τοῦτο θεοστυγές. Ἀλλά που ὑμεῖς 41
Ἔργα δολορραφέος μενεαίνετε πατρὸς ὑφαίνειν.

Καὶ

raham priſci diuitis patris Nos ſan-
nem ferentes liberum, nullius viro-
n Ceruicem curuantes ſerui fuimus
ica: Et vnde nobis dixiſti, Liberi eri-
mortui, Veritatis & liberam aſpicietis
nquillitatem? 34 Ieſus autem docuit
rbum cœtum redarguens, Omnis ho-
peccatum faciens inſipienti animo,
cati eſt ſeruus : 35 In æterna au-
domo Seruus iniquitatis æternus
quam manet Habitans : manet au-
vitam ferens filius inculpatus,
itans in patria domo, donec tem-
lem apud metam Tranſiens incom-
enſibile voluitur firmum ſeculum.
Si vero veſtram expellens ſeruilem
ſſitatem Filius liberis comam coro-
erit folijs, Peccati abiicietis rurſus
bilia vincula collariorum, Diem li-
atis omnino verum ſero ſortiti.
Ibraham eſtis ſoboles prudentis: (ſcio
ſe) Sed me occulto interficere quæri-
to. Non enim meus vnquam ſermo
ram mentem ſubit. [38

39 Hebræi vero ſonuerunt reſponſi-
odam verbo, Noſter pater eſt proge-
Abraham. Ieſus autem reſpondit,
ens contra ſonantem vocem: Vos ſi
ntes liberos plantator araſſet Abra-
, Etiam faceretis pij opera patris, A-
am hoſpitalis. 40 Deo repugnans
generatio. Si homicidiales doloſo pol-
manus exitio, Operibus expreſſis
rmaſtis generationem. Abraham non
bat inſonentem virum domare: A-
am non fecit hoc Deo exoſum. 41 Sed
Opera doloſi cogitatis patris texere.

θησαν αὐτῷ· Σπέρμα Ἀ-
βραάμ ἐσμεν, καὶ οὐδενὶ δε-
δουλεύκαμεν πώποτε· πῶς
σὺ λέγεις· Ὅτι ἐλεύθεροι
γενήσεσθε;

34 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς
ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν ἀμὴν λέ-
γω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν
τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι
τῆς ἁμαρτίας.

35 Ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει
ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα· ὁ
υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα.

36 Ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς
ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύ-
θεροι ἔσεσθε.

37 Οἶδα ὅτι σπέρμα
Ἀβραάμ ἐστε· ἀλλὰ ζητεῖ-
τέ με ἀποκτεῖναι, ὅτι ὁ λόγος
ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν.

38 Ἐγὼ ὃ ἑώρακα πα-
ρὰ τῷ πατρί μου, λαλῶ,
καὶ ὑμεῖς οὖν ὃ ἑωράκατε
παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν,
ποιεῖτε.

39 Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶ-
πον αὐτῷ· Ὁ πατὴρ ἡμῶν
Ἀβραάμ ἐστι. Λέγει αὐτοῖς
ὁ Ἰησοῦς· Εἰ τέκνα τοῦ Ἀ-
βραὰμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀ-
βραὰμ ἐποιεῖτε ἄν.

40 Νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀ-
ποκτεῖναι, ἄνθρωπον ὃς τὴν
ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα,
ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ Θεοῦ·
τοῦτο Ἀβραὰμ οὐκ ἐποίη-
σεν.

41 Ὑμεῖς ποιεῖτε τὰ
ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν.

Et au-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Καὶ θρασὺς Ἑβραίων πάλιν ἔννεπε λαὸς ἀκούων,
Ἡμεῖς οὐ γενόμεσθα νόθης ἀπὸ μαχλάδος εὐνῆς,
Ἀλλὰ θεὸν μόνον ἴδμεν ἕνα ζώοντα τοκῆα.
Ἰησοῦς δ' αἴοντι πάλιν μυθήσατο λαῷ· 42
Εἰ θεὸς ὑμείων γενέτης πέλεν αἰθέρι ναίων,
Καί κεν ἐμὲ ξύμπαντες ἑνὸς γεγαῶτα τοκῆος
Ἀρραγέος φιλίης ἀλύτῳ ξυνώσατε θεσμῷ.
Καὶ γὰρ ἐγὼ θεόθεν πεφορημένος ἐνθάδε βαίνω,
Καὶ πόθεν οὐ θεόμητιν ἐμὴν γινώσκετε φωνήν; 43
Ὑμέας οὐ σθένος ἐστὶν ἐμὸν ποτε μῦθον ἀκούειν·
Ὑμεῖς δήϊα τέκνα δυσαντέος ἐστὲ τοκῆος, 44
Δαίμονος ἀντιπάλοιο, ποθοβλήτους τε μερίμνας
Πατρὸς ἀερσινόου μενεαίνετε πάντες ἀνύσαι.
Αἰεὶ κεῖνος ἔην ἀνδροκτόνος, ἐξότε κόσμου
Ἐξ ἀρχῆς τετέλεστο θεμείλιον. οὐδ' ἐνὶ θεσμῷ
Μίμνεν ἀληθείης θεοπειθέος. οὐ γὰρ ἐν αὐτῷ
Ἦεν ἐτητυμίη. καὶ ὅτε σκολιόφρονι βουλῇ
Αἱμύλα κωτίλλων ἀπατήνορα μῦθον ἰάλλει,
Φθέγγεται ἐξ ἰδίων, ὅτι λοίγιον ἦθος ἀέξων
Ψεύστης αὐτὸς ἔφυ, ψευδήμονος ἐκ γενετῆρος.
Ὑμῖν αὐτὸς ἔλεξα, καὶ οὐ πιστεύετε μύθῳ. 45
Τίς βροτὸς ὑμείων με δυνήσεται αὐτὸς ἐλέγξαι 46
Ἀμπλακίης ἐπίηρα; καὶ εἰ νημερτὲς ἐνίψω,
Τίπτε μοι οὐ πείθεσθε σαόφρονι; Πᾶς σοφὸς ἀνὴρ 47
Εἰς θεὸν αὐτογένεθλον ἔχων νόον, ἤδεϊ θυμῷ
Μύθους οὐρανίοιο θεοῦ ζώοντος ἀκούει.
Ὑμεῖς δ' εἰσαΐειν οὐ σθένετε θέσκελον ὀμφήν,
Ὅττι περ οὐ νέα τέκνα βιαρκέος ἐστὲ τοκῆος.
Καὶ θρασὺς Ἑβραίων ἐπεπάφλασε λαὸς ἀκούων, 48
Ἄφρονα λωβητῆρι χέων ἔπε' ἀνθερεῶνι,
Οὔ σε κακῶς κρίνοντες ἐλέγχομεν ἴδμονι βουλῇ,
Ὅττι θεὸς ποιητὸς ἀεξήθης Σαμαρείτης,
Δαίμονος ἀμφιέπων μανιώδεα ῥοῖζον ἱμάσθλης.
Ἰησοῦς δ' ἀγόρευε πάλιν δυσπειθέϊ λαῷ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

audax Iudæorum rurſus dixit populus
diens, Nos non geniti ſumus ſpurio ex
retricis concubitu, Sed Deum ſolum
mus vnum viuentem patrem. 42 *Ieſus*
tem audienti rurſus loquutus eſt popu-
Si Deus veſter pater eſt cælos habitans,
iam me omnes ab vno natum patre
mæ amicitiæ inſolubili coniungeretis
culo. Etenim ego a Deo procedens huc
nio. 43 *Et quomodo non diuinam ſa-*
ntem meam cognoſcitis vocem? Vos non
eſtis meum ſermonem audire. 44 *Vos*
tiles filij auerſandi eſtis patris, Dæmo-
aduerſarij, & amabiles concupiſcen-
Patris ſuperbi cupitis omnes perfice-
Semper ille erat homicida, ex quo mun.
Ab initio perfectum eſt fundamentum:
ue in lege Manſit veritatis Deo cre-
tis. non enim in ipſo Erat veritas: &
ndo iniqui animi voluntate Blanda
riens deceptorium ſermonem emittit,
uitur ex proprijs, quia pernicioſos mo-
habens Mendax ipſe eſt, mendace ex
re. 45 *Vobis ipſe dixi, & non creditis*
noni. 46 *Quis homo inter vos me po-*
t ipſe reprehendere Peccati affectato-
? &, ſi verum dixero, Cur mihi non
litis prudenti? 47 *Quilibet ſapiens vir*
Deum æternum habens mentem, ſua-
nimo Sermones cæleſtis Dei viuentis
it. Vos vero audire non feſtinatis di-
am vocem, Quia non noui liberi vi-
eſtis parentis. 48 *Et audax Hebræo-*
exæſtuabat populus audiens, Inſi-
tes conuiciante fundens ſermones ore,
te male iudicantes reprehendimus
te ſententia, Quod Deus factus cre-
Samaritanis, Dæmonis habens fu-
m impetum ſcuticæ 49 *Ieſus au-*
dixit rurſus incredulo populo:

Εἶπον οὖν αὐτῷ· Ἡμεῖς ἐκ
πορνείας οὐ γεγεννήμεθα·
ἕνα πατέρα ἔχομεν, τὸν Θεόν.
42 Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς· Εἰ ὁ Θεὸς πατὴρ
ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε ἂν ἐμέ·
ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον
καὶ ἥκω· οὐδὲ γὰρ ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ
ἐλήλυθα, ἀλλ᾽ ἐκεῖνός με
ἀπέστειλε.
43 Διατί τὴν λαλιὰν
τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε; ὅτι
οὐ δύνασθε ἀκούειν τὸν λόγον
τὸν ἐμόν.
44 Ὑμεῖς ἐκ πατρὸς
τοῦ διαβόλου ἐστὲ, καὶ τὰς ἐπι-
θυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέ-
λετε ποιεῖν. ἐκεῖνος ἀν-
θρωποκτόνος ἦν ἀπ᾽ ἀρχῆς,
καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστη-
κεν· ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν
αὐτῷ· ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦ-
δος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ· ὅτι
ψεύστης ἐστὶ, καὶ ὁ πατὴρ
αὐτοῦ.
45 Ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλή-
θειαν λέγω, οὐ πιστεύετέ μοι.
46 Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει
με περὶ ἁμαρτίας; εἰ δὲ ἀ-
λήθειαν λέγω, διατί ὑμεῖς
οὐ πιστεύετέ μοι;
47 Ὁ ὢν ἐκ τοῦ Θεοῦ, τὰ
ῥήματα τοῦ Θεοῦ ἀκούει· διὰ
τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι
ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐστέ.
48 Ἀπεκρίθησαν οὖν
οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ εἶπον αὐτῷ·
Οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς,
ὅτι Σαμαρείτης εἶ σὺ, καὶ
δαιμόνιον ἔχεις;
49 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Δαίμονος οὐ μεθέπω μελανίφρονος ἦχος ἱμάσθλης,
Ἀλλὰ θεὸν ζείδωρον ἐμὸν γενετῆρα γεραίρω
Τιμαῖς ἀγλαέεσσιν. ἀτιμίῃ δέ με πολλῇ
Ὑμεῖς ἀφραδέοντες ἐλέγχετε κέντορι μύθῳ.
Τιμὴν δ' ἡμετέρην οὐ δίζομαι. ὑψινεφὴς γὰρ 50
Ἔστιν ὁ μαστεύων, καὶ ἐμὸν κλέος αἰὲν ἀέξων,
Καὶ κρίνων τότε μᾶλλον. Ἀμὴν δ' ἀμὴν ἀγορεύω, 51
Ὅστις ἐμῶν δέξοιτο θεοφραδέων στίχα μύθων,
Καί κεν ἀσυλήτοισιν ὑπὸ πραπίδεσσι φυλάξοι,
Οὔποτε πικρὸν ὄλεθρον ἐσόψεται εἰσόκε μίμνῃ
Αἰὼν πουλυέλικτος. Ἐπεφθέγξαντο δὲ λαοί, 52
Νῦν ἔτι νῦν ἐδάημεν ἐτήτυμον ὅττι σε λύσσης
Δαίμονος ἠερόφοιτος ἀλάστορος οἶστρος ἐλαύνει.
Ἀβραὰμ ἔδρακε πότμον ὁ τηλίκος, οὐδὲ προφῆται
Ἔσθενον ἀτρέπτοιο φυγεῖν ὠδῖνας ὀλέθρου·
Καὶ σὺ τεῇ προχέων ὑψαύχενα κόμπον ἀπειλῇ,
Τολμήσας ἀγορεύεις, ὅτι βροτὸς αἴκε φυλάξῃ
Μύθους ἡμετέρους, οὐ γεύσεται αὐτὸς ὀλέθρου;
Ἀβραὰμ μὴ σὺ πέλεις θεοπειθέος αὐτὸς ἀρείων, 53
Ἡμετέρου γενετῆρος; ὃς ἀτρέπτῳ θάνε πότμῳ,
Καὶ θανάτου ξύμπαντες ἐπειρήσαντο προφῆται.
Εἰπὲ, τίνι προτέρων σε πανείκελον αὐτὸν ἐνίσπεις;
Ἰησοῦς δ' ὀάριζε, θεόσσυτα χείλεα λύσας· 54
Αἴκεν ἐπαινήσω, καὶ ἀγήνορα μῦθον ἐνίψω,
Ὑψώσας ἐμὸν εὖχος, ἐμὸς λόγος οὐδὲν ὀνήσει.
Ἔστιν ὁ κυδαίνων με πατὴρ ἐμὸς, ὅς με γενέθλῃ
Ἀνδρομέῃ προέηκε μολεῖν ἰθύντορα κόσμου,
Ὃν θεὸν ὑμείων ἀδίκῳ κικλήσκετε μύθῳ.
Αὐτὰρ ἐγὼ μάλα τοῦτον ἐπίσταμαι. ἢν γὰρ ἐνίψω 55
Ὅττι μιν οὐ δεδάηκα, φανήσομαι ἄρτι καὶ αὐτὸς
Ὑμῖν ψευδομένοις ἀπατήλιος ἶσος ἀκούων.
Ἀλλά μιν ἀλλά μιν οἶδα· καὶ ὡς ἐπέτελλε τελέσσαι,
Οὕτως ἀκλινέεσσιν ἐν ἤθεσιν ἔμπεδα ῥέζω.
Ὑμείων γενέτης πρωτόσπορος ἔνθεος Ἀβραὰμ 56

monis non habeo atri ſonum ſcuticæ,
l Deum vitæ datorem meum genito-
n honoro Honoribus puris. ignominia
ro me multa Vos inſipientes culpatis ſti-
lanti verbo. 50 Honorem vero no-
um non quæro. ſublimis enim Eſt quæ-
s, & meam gloriam ſemper augens, Et
icans tunc magis. 51 Amen Amen di-
Quicunque meorum receperit diuini-
uorum agmina verborum, Et inuiola-
n pectore cuſtodierit, Nunquam ama-
n exitium inſpiciet donec manſerit Se-
um volubile. 52 Reſpondit autem po-
us, Nunc amplius ſcimus vere quod te
iei Dæmonis aereus exitioſi ſtimulus
ellit. Abraham vidit fatum tam ma-
is, neque prophetæ Potuerunt immu-
ilis fugere dolores mortis: Tu vero tuis
fundens iactabundum faſtum minis,
dax dixiſti, quod vir ſi cuſtodierit Ser-
nes noſtros, non guſtabit ipſe exitium?
Abraham num tu es, qui Deo credi-
ipſe præſtantior, Noſtro patre? qui im-
tabili mortuus eſt fato; Et mortem o-
es experti ſunt prophetæ. Dic, cui ex
ribus teipſum omnino ſimilem dices?
Ieſus autem dixit, a Deo impulſa la-
ſoluens: Si laudauero me, & præſtan-
ſermonem loquutus fuero, Attollens
m gloriam meus ſermo nihil iuuabit:
glorificans me pater meus, qui me ge-
Humano præmiſit venire rectorem
di, Quem Deum veſtrum iniuſto
atis ſermone. 55 Sed ego valde hunc
ſi enim dixero Quod ipſum non no-
m, apparebo modo & ipſe Vobis men-
bus deceptor æqualis vocatus. Sed
m, inquam, noui: & ſicut præcepit
cere, Sic conſtantibus moribus firma
. 56 Veſter pater progenitor diuinus
aham

Ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλ-
λὰ τιμῶ τὸν πατέρα μου, καὶ
ὑμεῖς ἀτιμάζετέ με.

50 Ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν
δόξαν μου· ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ
κρίνων.
51 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, ἐάν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν
τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεω-
ρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα.

52 Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ
Ἰουδαῖοι· Νῦν ἐγνώκαμεν
ὅτι δαιμόνιον ἔχεις. Ἀ-
βραὰμ ἀπέθανε καὶ οἱ προ-
φῆται, καὶ σὺ λέγεις· Ἐάν τις
τὸν λόγον μου τηρήσῃ, οὐ μὴ
γεύσεται θανάτου εἰς τὸν
αἰῶνα.

53 Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ
πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ,
ὅστις ἀπέθανε; καὶ οἱ προ-
φῆται ἀπέθανον. τίνα σε-
αυτὸν σὺ ποιεῖς;
54 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς·
Ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτόν,
ἡ δόξα μου οὐδέν ἐστιν· ἔστιν ὁ
πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν
ὑμεῖς λέγετε ὅτι Θεὸς ὑ-
μῶν ἐστι.

55 Καὶ οὐκ ἐγνώκατε
αὐτόν· ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν· καὶ
ἐὰν εἴπω ὅτι οὐκ οἶδα αὐ-
τόν, ἔσομαι ὅμοιος ὑμῶν,
ψεύστης. ἀλλ᾽ οἶδα αὐτόν,
καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ.
56 Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ

Ἦμαρ ἐμὸν πολύευκτον ἰδεῖν ἠγάλλετο θυμῷ·
Εἶδε, καὶ εὐφροσύνης ἐπεβήσατο. Θαμβαλέος δὲ 57
Λαὸς Ἰουδαίων ἀντίθροον ἔβρεμεν ἠχὼ,
Μήπω ἑλισσομένοιο χρόνου πολυκαμπέϊ νύσσῃ
Ἄντυγα πεντήκοντα διαπλήσας ἐνιαυτῶν,
Ἀβραὰμ πουλυέτηρον ἐσέδρακες; Εἶπε καὶ αὐτός· 58
Ἀβραὰμ πρὶν γένος ἔσχεν, ἐγὼ πέλον. Αἰνομανὴς δὲ 59
Λᾶας ἔχων δασπλῆτας ἐπέρρεε λαὸς ἀγήνωρ,
Εἰσέτι μιν λαλέοντα κατακρύψαι μενεαίνων
Τρηχαλέῃ γλωχῖνι λιθοβλήτου νιφετοῖο.
Ἰησοῦς δ' ἀκίχητος ὑπὸ πτύχα κεύθετο νηοῦ·
Σιγαλέοις δὲ πόδεσσι διερπύζων μέσος αὐτῶν,
Ἀπροϊδὴς πεφόρητο, λιθοσσόον ἑσμὸν ἐάσας.
Οὕτω μὲν παράμειβε. Παραστείχων δὲ κελεύθου Κεφ. θ΄. 1
Ἥμενον ἄνδρ' ἐνόησε, τὸν ἐκ κόλποιο τεκούσης
Τυφλὸν ἔτι σπαίροντα λεχωΐδες ἔδρακον ὧραι·
Ὅστις ἔην περίφοιτος, ἀφωτίστοιο προσώπου
Συμφερτὴν ἀμέριστον ἔχων ἀχάρακτον ὀπωπὴν,
Ἣν φύσις οὐκ ἐτύπωσε· λιποβλεφάροιο δὲ κύκλου
Οἰδαλέον ξένον ὄμμα γενεθλιὰς εἶχεν ὀμίχλη·
Καὶ βρέφος οὔποτε τοῖον ἀνόμματον ἥλικι κόσμῳ
Ἡνίοχος βιότοιο φυτοσπόρος ἤγαγεν αἰών.
Ἰησοῦν δ' ἐρέεινεν ὁμόστολος ἑσμὸς ἑταίρων, 2
Ῥαββὶν, ἀνδρομένοισι τίς ἤλιτεν εἰπὲ μαθηταῖς·
Οὗτος ἀλιτραίνων θεὸν ἤκαχεν, ἢ ἑ τοκῆες;
Εἰσόκε μιν δασπλῆτες ἐμαιώσαντο λοχεῖαι
Μητέρος ἐκ λαγόνων, ἀλαώπιδι σύγχρονον ὄρφνῃ.
Ἰησοῦς δ' ἐδίδαξεν ἀληθέϊ μάρτυρι φωνῇ, 3
Οὗτος ἀτασθαλέων οὐκ ἤλιτεν, οὐδὲ τοκῆες·
Ἀλλὰ λάχεν τόδε πῆμα θεήλατον, ὄφρα δι' αὐτοῦ
Ἔργα θεοῦ γενετῆρος ἀλεξικάκοιο φανείη.
Ἡμέας ὑψίστοιο πέλει χρέος ἔργα τελέσσαι, 4
Ἔργα θεοῦ ζώοντος, ἕως ἔτι φαίνεται ἠώς.
Νὺξ δνοφερὴ μετὰ βαιὸν ἐλεύσεται· ἐρχομένην δὲ

Οὔτις

Diem meum multum deſideratum vide-
re geſtiebat animo: Vidit & ad lætitiam
aſcendit. 57 *Stupefactus autem Populus*
Iudæorum, aduerſum fremebat ſonum,
Nondum voluti temporis flexuoſa meta
Ambitum quinquaginta qui impleuiſti
annorum, Abrahamum annoſum vidi-
ſti? 58 *Dixit & ipſe: Abraham ante-*
quam genus haberet, ego eram. 59 *Inſa-*
niens autem Lapides habens graues af-
fluebat populus ſuperbus, Adhuc ipſum
loquentem occultare cogitans Aſpero cu-
ſpide lapidibus iactæ niuis. Ieſus autem
incomprehenſibilis ſub plicis occultabatur
templi Tacitis autem pedibus gradiens
per medium ipſorum, Improuiſus fereba-
tur, lapidatorem cœtum relinquens. Sic
quidem euaſit.

1 *Præteriens autem, ad viam Seden-*
tem virum animaduertit, quem e ſinu
matris Cæcum adhuc palpitantem puer-
peræ viderunt horæ: Qui erat circumam-
bulans, lucis expertis faciei Confertum,
indiuiſum habens, non ſignatum viſum,
Quem natura non expreſſit: & oculos non
habentis circuli Turgidum alienum ocu-
lum natalis habebat caligo: Et infantem
nunquam talẽ ſine oculis coætaneo mun-
do Ductor vitæ parens produxit ſæculum.
2 *Ieſum autem interrogauit comes cœtus*
ſociorum, Rabbi, interrogantibus quis
peccauit dic diſcipulis: Hicne peccans
Deum moleſtauit, vel parentes? Quod
ipſum graues obſtetricatæ ſunt puerperæ
Matris ex ventre obſcuræ coæuum cali-
gini. 3 *Ieſus autem docuit vera teſtifican-*
te voce, Hic ſcelerate agens non peccauit,
neque parentes: Sed ſortitus eſt hoc damnum diuinitus, vt per ipſum
Opera Dei patris malum pellentis manifeſtentur. 4 *Nos altiſſimi eſt*
neceſſe opera perficere, Opera Dei viuentis, donec adhuc apparet
aurora: Nox caliginoſa poſt puſillum veniet: venientem autem

ὑμῶν ἠγαλλιάσατο ἵνα ἴδῃ
τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν, καὶ
εἶδε, καὶ ἐχάρη.
57 Εἶπον οὖν οἱ Ἰου-
δαῖοι πρὸς αὐτόν· Πεντή-
κοντα ἔτη οὔπω ἔχεις, καὶ Ἀ-
βραὰμ ἑώρακας;
58 Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰη-
σοῦς· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑ-
μῖν, πρὶν Ἀβραὰμ γενέ-
σθαι, ἐγώ εἰμι·
59 Ἦραν οὖν λίθους ἵνα
βάλωσιν ἐπ᾽ αὐτόν· Ἰησοῦς
δὲ ἐκρύβη, καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ
ἱεροῦ, διελθὼν διὰ μέσου
αὐτῶν· καὶ παρῆγεν οὕτως.

CAP. IX.

1 Καὶ παράγων εἶδεν
ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γε-
νετῆς.

2 Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγον-
τες· Ῥαββί, τίς ἥμαρτεν,
οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα
τυφλὸς γεννηθῇ;
3 Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς·
Οὔτε οὗτος ἥμαρτεν, οὔτε
οἱ γονεῖς αὐτοῦ· ἀλλ᾽ ἵνα
φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ
ἐν αὐτῷ·
4 Ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι
τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με
ἕως ἡμέρα ἐστίν· ἔρχεται νύξ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Οὔτις ἀνὴρ κατὰ νύκτα δυνήσεται ἔργον ὑφαίνειν.
Ῥέξω δ' εἰσόκεν ἦμαρ ἀέξεται. Εἰμὶ δὲ κόσμου
Φέγγος ἐγὼ ζοφόεντος, ἕως ὅτε κόσμον ὁδεύω.
Εἶπεν ἄναξ, καὶ θεῖον ἀπὸ στόμα διψάδι γαίῃ 6
Λυσίπονον παλλευκον ἀπέπτυεν ἀφρὸν ὀδόντων.
Καὶ χθονίῳ κενεῶνι πεφυρμένον ἀφρὸν ἐλίσσων,
Πτύσματι πηλὸν ἔτευξε φαεσφόρον. ἰκμαλέον δὲ
Ἀνδρὸς ἐπιχρίσας λιποφεγγέι πηλὸν ὀπωπῇ,
Ἀνέρος ἔπλασεν ὄμμα, τὸ μὴ φύσις εὗρεν ὀπάσσαι,
Ἀνέρος ἔπλασεν ὄμμα, καὶ ἀγληνώοιο προσώπου
Γράψας δίπτυχα κύκλα, μέσην ἐχάραξεν ὀπωπήν,
Ὀφθαλμοὺς τελέων νεοτευχέας ἠθάδι πηλῷ
Ἐκ χοὸς ἀνδρογόνοιο· Καὶ ἔννεπε θέσπιδι φωνῇ, 7
Ἔρχεό μοι, καὶ νίπτε τεὸν ῥέθος ἧχι Σιλωὰμ
Πηγῆς ἀγχιπόροιο ῥέει πανδήμιον ὕδωρ,
Ὕδωρ στελλομένοιο προσώνυμον ἐκ σέο πομπῆς.
Χριστὸς ἔφη· καὶ τυφλὸς ἐπείγετο, καὶ παρὰ πηγῇ
Χερσὶ βαθυνομένῃσι φαεσφόρον ἤφυσεν ὕδωρ,
Ὕδασι πηγαίοισι λιπόσκια φάεα νίπτων.
Σμήξας δ' ἀρτιτύπου τροχοειδέα κύκλον ὀπωπῆς,
Ἐξαπίνης φάος ἔσχε, τὸ μὴ φύσις οἶδεν ὀπάσσαι,
Ἀθρήσας φαέθοντος ἀήθεος ὄψιμον αἴγλην.
Νίψατο· καὶ πάλιν ἦλθε, καὶ ἵστατο πάντα δοκεύων. 8
Καί μιν ἐσαθρήσαντες ἐπήλυδες ἄνδρες ὁδῖται
Μαρμαρυγὴν πέμποντα νεογληνώοιο προσώπου,
Γείτονες ἐφθέγγοντο καὶ ἀνέρες ἴδμονι λαῷ,
Οὐ πέλεν οὗτος ἐκεῖνος ἐν ἄστεϊ τυφλὸς ὁδίτης,
Ὃς πάρος αἰτίζεσκεν, ἐθήμονα χεῖρα πιτνάων
Δεξιτερὴν προβλῆτα παρερχομένοισιν ὁδίταις;
Ἄλλοι δ' ἀντιάχησαν ἀμοιβαίῳ τινὶ μύθῳ, 9
Οὐ πέλεν, οὐ πέλεν οὗτος, ἔοικε δὲ μοῦνον ἐκείνῳ.
Κεῖνος ἀνὴρ ἀγόρευεν, Ἐγὼ πέλω. Εἰσαΐων δὲ 10
Λαὸς Ἰουδαίων, φιλοπευθέα ῥήξατο φωνήν,
Πῶς δὲ τεαὶ προβλῆτες ἀναίχθησαν ὀπωπαί;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Nullus vir per noctem poterit opus texere.
Faciam autem donec dies augetur. 5 *Sum*
autem mundi Lumen ego caliginoſi, do-
nec in mundo ambulo. 6 *Dixit Rex, &*
diuino ex ore in ſitibundam terram, Mor-
bum ſoluentem omnino albam expuit ſpu-
mam dentium: Et terreſtri puluere mix-
tam ſpumam voluens, Sputo lutum fecit
luciferum. humidum autem Viri inun-
gens cæcis lutum oculis, Viri formauit
oculos, quos non natura potuit præbere, Vi-
ri formauit oculos, & oculorum expertis
faciei Signans duplices orbes, medium
impreſſit viſum, Oculos perficiens recens
factos conſueto luto, Ex humo vnde homo
formatus eſt: 7 *Et dixit diuina voce,*
Vade, & laua tuam faciem vbi Siloam
Fontis vicini fluit communis aqua, Aqua
miſſi prænominata ex tua deductione.
Chriſtus dixit: & cæcus feſtinabat, &
apud fontem Manibus cauis luciferam
hauſit aquam, Aquis fontanis cæca lumi-
na lauans. Abſtergens autem nouiter ex-
preſſi rotundum ambitum oculi, Statim
lucem habebat, quam natura non noue-
rat præbere, Aſpiciens ſolis inconſueti ſe-
rum ſplendorem. Lauit: & rurſus venit,
& ſtetit omnia videns. 8 *Et ipſum aſpi-*
cientes aduenæ viri viatores Splendorem
emittentem a recens viſum recuperante
facie, Vicini dixerũt & viri ſcienti popu-
lo, Nonne eſt hic ille in ciuitate cæcus via-
tor, Qui antea petebat, conſuetam ma-
num extendens Dextram prominentem
prætereuntibus viatoribus? 9 *Alij autem*
contra ſonuerunt reſponſiuo quodam ſer-
mone, Non eſt, non eſt hic: ſimilis eſt tan-
tum illi. 10 *Ille vir dixit, Ego ſum. Au-*
diens autem Populus Iudæorum, ſciſci-
tabundam rupit vocem, Quomodo ve-
ro tui præminentes aperti ſunt oculi?

ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζε-
σθαι.
5 Ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ
ὦ, φῶς εἰμι τοῦ κόσμου.
6 Ταῦτα εἰπὼν, ἔπτυ-
σε χαμαὶ, καὶ ἐποίησε πη-
λὸν ἐκ τοῦ πτύσματος, καὶ
ἐπέχρισε τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς
ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ.
7 Καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ὕπα-
γε, νίψαι εἰς τὴν κολυμ-
βήθραν τοῦ Σιλωάμ (ὃ ἑρ-
μηνεύεται, ἀπεσταλμέ-
νος). Ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνί-
ψατο, καὶ ἦλθε βλέπων.
8 Οἱ οὖν γείτονες καὶ οἱ
θεωροῦντες αὐτὸν τὸ πρότε-
ρον ὅτι τυφλὸς ἦν, ἔλεγον·
Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθήμε-
νος καὶ προσαιτῶν;
9 Ἄλλοι ἔλεγον· Ὅτι
οὗτός ἐστιν· ἄλλοι δέ· Ὅτι ὅ-
μοιος αὐτῷ ἐστιν. Ἐκεῖνος
ἔλεγεν· Ὅτι ἐγώ εἰμι.
10 Ἔλεγον οὖν αὐτῷ·
Πῶς ἀνεῴχθησάν σοι οἱ
ὀφθαλμοί;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ἑβραίοις δ᾽ ἀγόρευε θεῷ πεφιλημένος ἀνήρ, 11
Κεῖνος ἀνὴρ ὃς Χριστὸς ἀκούεται, ὅντινα λαοὶ
Ἰησοῦν καλέουσιν, ἐμὰς ὤϊξεν ὀπωπάς.
Χείλεσι γὰρ σοφὸν ἀφρὸν ἀνήρυγεν· ἐν δαπέδῳ δὲ
Ἀκροτάτοις ὀνύχεσσι πολύστροφον ἰκμάδα πάλλων,
Πτύσματι πηλὸν ἔτευξεν, ἐμὰς δ᾽ ἔχρισεν ὀπωπάς,
Καί με μολεῖν ἐκέλευσεν ὅπῃ ῥόος ἐστὶ Σιλωάμ.
Πηγῆς δ᾽ ἐγγὺς ἵκανον· ἀλεξικάκῳ δὲ ῥεέθρῳ
Νιψάμενος σκιεροῖο περίτροχον ὄμματος ὕλην,
Ἐξαπίνης φάος εἶδον, ὃ μὴ πάρος εἶχον ὀπωπῇ.
Ἑβραῖοι δ᾽ ἐρέεινον ἀναιδέες ἄφρονι μύθῳ, 12
Πῆ πέλε πῆ πέλε κεῖνος; Ὁ δ᾽ ἴαχεν ἔμφρονι μύθῳ,
Ἀγνώσσω πόθι κεῖνος. Ἐπεσσεύοντο δὲ λαοί, 13
Τὸν ποτὲ τυφλὸν ἄγοντες ἐς ἀντιθέους ἱερῆας.
Ἑβδομάτη δ᾽ ἀπέηκτος ἔην τότε θέσκελος ἠώς, 14
Τῇ ἔνι πηλὸν ἔτευξε, καὶ ἔπλασε φέγγος ὀπωπῆς
Χριστός, ἀπὸ βλεφάρων ἐλάσας ἀλαωπὸν ὁμίχλην.
Καί μιν ἀνείρετο λαὸς ἀπιστοτάτων Φαρισαίων, 15
Πῶς βλεφάρων λάχε φέγγος· ὁ δὲ θρασὺς ἴαχεν ἀνήρ,
Θέσκελον ἡμετέραις ἐπεθήκατο πηλὸν ὀπωπῆς,
Ὀφθαλμοὺς δ᾽ ἐχάραξεν· ἐγὼ δ᾽ ὑπὸ γείτονι πηγῇ
Ὕδατι πηλὸν ἔνιψα, καὶ ἵσταμαι ἄρτι δοκεύων.
Καὶ φθονεροί τινες εἶπον ἀσιγήτων Φαρισαίων, 16
Οὐ θεόθεν πέλεν οὗτος, ὃς ἱερὰ θεσμὰ πατήσας,
Οὐ δρόμον ἀπρήκτοιο φυλάσσεται ἕβδομον ἠοῦς.
Ἄλλοι δ᾽ ἀντιάχησαν ὁμοφθόγγων ἀπὸ λαιμῶν,
Πῶς δύναται τάδε πάντα πολύτροπα θαύματα τεύχειν
Θνητὸς ἀνὴρ καὶ ἀλιτρός; ἀμιλλητῆρι δὲ λαῷ
Διχθὰ μεριζομένῳ διδυμόθροος ἔβρεμεν ἠχώ.
Καὶ πολὺς ἀμφήριστος ἔην κλόνος. Ἀνδρὶ δὲ τυφλῷ 17
Πάντες ἐμυθήσαντο, Σὺ δὲ φρεσὶν εἵνεκα κείνου
Ποίην μῆτιν ἔχεις; τίνα μοι τίνα μῆτιν ἐνίψεις;
Ἀρτιφαὴς δ᾽ ἀδόνητος ἀνὴρ πανθήμονι μύθῳ
Ἔννεπε τολμήεις, ὅτι θέσκελός ἐστι προφήτης.

Λαοὶ

11 Iudæis autem dixit Deo carus vir, Ille
vir qui Christus dicitur, quem populus
esum vocat, meos aperuit oculos, Labijs
nim sapientem spumam expuit. in paui-
nento autem Summis vnguibus verſati-
em humorem quatiens, Sputo lutum fe-
it, & meos vnxit oculos. Et me ire iuſſit
ıbi fluxus eſt Siloam. Ad fontem autem
rope veni, malumque pellente fluxu La-
ans vmbroſi orbiculatam oculi mate-
iam, Statim lumen vidi, quod non an-
ea habebant oculi. 12 Hebræi autem in-
errogarunt impudentes inſipienti verbo,
bi eſt, vbi eſt ille? Ille autem ſonuit pru-
enti ſermone, Ignoro vbi ille ſit. 13 Con-
itabatur autem populus, Eum qui prius
cus erat ducens ad Deo contrarios ſa-
erdotes. 14 Septima vero otioſa erat tunc
iuina aurora, In qua lutum fecit, &
rmauit lucem oculis Chriſtus, a palpe-
ris expellens cæcam caliginem. 15 Et
ſum interrogauit cœtus incredulorum
harisæorum, Vt oculorum nactus eſſet
cem: ille vero audax ſonuit vir, Diui-
um meis impoſuit lutum oculis, Oculos
ſignauit: ego autem ad vicinum fon-
m Aqua lutum ablui, & ſto nunc vi-
ens. 16 Et inuidi quidam dixerunt im-
identium Phariſæorum, Non ex Deo eſt
ic, qui ſacram legem conculcans, Non
rſum otioſæ ſeruat ſeptimum auroræ.
llij autem contra ſonuerunt conſentien-
a gutture, Quomodo poteſt hæc omnia
aria miracula facere Mortalis vir &
ccator? Contentioſi autem populi Bifa-
am diuiſi, duplex ſtrepebat ſonus: Et
ultus cõtrouerſus erat tumultus. 17 Vi-
autem cæco Omnes dixerunt, Tu au-
m mente de ipſo Qualem ſententiam
abes? quod iudicium proferes? Recens videns autem inconcuſſus
ir credenti ſermone Dixit audax, quod Diuinus eſt propheta.

11 Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπεν· Ἄνθρωπος λεγόμενος Ἰησοῦς, πηλὸν ἐποίησε, καὶ ἐπέχρισέ μου τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ εἶπέ μοι· Ὕπαγε εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωὰμ, καὶ νίψαι. Ἀπελθὼν δὲ καὶ νιψάμενος, ἀνέβλεψα.

12 Εἶπον οὖν αὐτῷ· Ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; Λέγει· Οὐκ οἶδα.

13 Ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς Φαρισαίους, τόν ποτε τυφλόν.

14 Ἦν δὲ σάββατον ὅτε τὸν πηλὸν ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀνέῳξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς.

15 Πάλιν οὖν ἠρώτων αὐτὸν καὶ οἱ Φαρισαῖοι πῶς ἀνέβλεψεν· Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Πηλὸν ἐπέθηκεν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ ἐνιψάμην, καὶ βλέπω.

16 Ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν Φαρισαίων τινές· Οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστι παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ. Ἄλλοι ἔλεγον· Πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν;

17 Καὶ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς. Λέγουσι τῷ τυφλῷ πάλιν· Σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; Ὁ δὲ εἶπεν· Ὅτι προφήτης ἐστίν.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Λαοὶ δ᾽ οὐκ ἐπίθησαν ἀληθέϊ φωτὸς ἰωῇ 18
Ὅς ποτε τυφλὸς ἔην, καὶ ἐδέξατο φέγγος ὀπωπῆς,
Εἰ μὴ πρῶτα κάλεσσαν ἀπειθέες ἀρχιερῆες
Ἀνδρὸς ἀναβλέψαντος ἐπισταμένους γενετῆρας.
Ἀμφοτέρους δ᾽ εἴροντο βαρυζήλῳ τινὶ μύθῳ, 19
Ὑμείων παῖς οὗτος, ὃν ἐφθέγξαντο πολῖται
Ἐκ λαγόνων ὅτι τυφλὸς ἀνεβλάστησε τεκούσης;
Καὶ πόθεν ὀψιτέλεστον ἐδέξατο φέγγος ὀπωπῆς;
Καὶ φόβον ὠδίνοντες ἐχέφρονες ἠπεροπῆες 20
Μῦθον ὑποκλέπτοντες ἐμυθήσαντο τοκῆες,
Ἴδμεν ὅτι βροτὸς οὗτος ὃς ἔλλαχεν ὄμματος αἴγλην
Ἡμείων πέλε κοῦρος ἐτήτυμος· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ
Ἴδμεν ἑῆς ἀπὸ μητρὸς ὅτι βρέφος εἰς φάος ἕρπων
Τυφλὸς ἔην, ἀγάλακτος, ἔτι πνείων τοκετοῖο·
Πῶς δέ οἱ ἀμφιτρῆτες ἀνωΐχθησαν ὀπωπαί, 21
Καί τις ἀφωτίστων βλεφάρων ἐκέδασσεν ὀμίχλην,
Ἡμεῖς οὐκ ἐδάημεν ἀμεμφέες. ἀγχιφανὴς γὰρ
Ἴδμονα κοῦρον ἔρεσθε τὰ μὴ δεδάασι τοκῆες·
Οὐ πέλε νήπιος οὗτος, ἔχων παιδήϊον ἥβην·
Οὐ φθογγῆς ἑτέρης ἐπιδεύεται. ἀμφὶ ἕθεν γὰρ
Ἀρτιθαλὴς νέος οὗτος ἀληθέα μῦθον ἐνίψει,
Πιστῆς μέτρα τέλεια φέρων παλιναυξέος ἥβης.
Τοῖα φόβῳ δολόεντες ἐπεφθέγξαντο τοκῆες, 22
Τάρβος Ἰουδαίων πεφυλαγμένοι. αἰνομανεῖς γὰρ
Χριστοῦ ζῆλον ἔχοντες ἀμιμήτων χάριν ἔργων,
Συνθεσίην κήρυξαν ὅλῳ πειθήμονι λαῷ,
Ὄφρα μιν ὃς δέξαιτο νόῳ καὶ Χριστὸν ἐνίψῃ,
Μὴ ζαθέου ψαύσειε θεοκλήτοιο μελάθρου.
Οὗ χάριν Ἑβραίοισιν ἐμυθήσαντο τοκῆες, 23
Ἴδμονα κοῦρον ἔρεσθε, καὶ οὐ χρέος ἐστὶ τοκήων·
Ὑμῖν δ᾽ εἰρομένοισι δυνήσεται οὗτος ἐνίψαι,
Ἄρτια μέτρα φέρουσαν ἔχων περιμήκετον ἥβην·
Καὶ γενέτης ἀλαοῖο κερδέσατο θαύματα φωνὴν
Γλώσσῃ κρυπταδίῃ, μὴ δήιος ἐσμὸς ἀκούσῃ,

Παιδὸς

8 *Populus autem non credidit verę viri*
oci Qui quondam cęcus erat, & recepit
icem oculis, Niſi prius vocaſſent incre-
uli pontifices Viri qui viſum recepit
ientes parentes. 19 *Vtroſque autem in-*
rrogabant inuido quodam ſermone, Ve-
erne filius hic eſt, quem dixerunt ciues
x vtero quod cœcus regerminauit pa-
ientis? Et vnde ſero perfectam recepit lu-
em oculis? 20 *Et metum parturientes*
ientem reprimentes deceptores, Sermo-
em occultantes dixerunt parentes, Sci-
ius quod homo hic qui recepit oculorum
lendorem Noſter eſt filius verus: ſed &
ſi Scimus ſua a matre quod infans in lu-
em repens Cœcus erat, lac nondum gu-
ans, adhuc ſpirans partum: 21 *Quomodo*
utem ei vtrinq; perforati aperti ſint ocu-
, Et quis obſcurorum oculorum diſſipa-
erit caliginem, Nos neſcimu inculpati:
opinquum autem Scientem filium in-
rrogate de his quę neſciunt parentes.
on eſt infans hic habens puerilem puber-
tem: Non voce alia opus habet. de ſe e-
im Recens florens iuuenis hic verum ſer-
onem dicet, Fidei menſuras perfectas
rens recreſcentis pubertatis. 22 *Talia*
etu doloſi dixerunt parentes, Timorem
idęorum vitantes. inſanientes enim
ontra Chriſtum, zelum habentes inimi-
bilia propter opera, Fœdus pronuncia-
int toti credulo populo, Vt ipſum qui re-
perit mente & Chriſtum dixerit, Non
uinam attingat in qua Deus inuocatur
mum. 23 *Vnde Iudęis dixerunt paren-*
s, Scientem filium interrogate, & non
us eſt parentibus: Vobis vero interro-
ntibus poterit hic dicere, Perfectas
enſuras ferentem habens pręgrandem
bertatem. Et pater cęci miſcuit admi-
tioni vocem Lingua occultante, ne hoſtilis cœtus audiret,

18 Οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ ὅτι τυφλὸς ἦν καὶ ἀνέβλεψεν, ἕως ὅτου ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ τοῦ ἀναβλέψαντος·

19 Καὶ ἠρώτησαν αὐτοὺς, λέγοντες· Οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; πῶς οὖν ἄρτι βλέπει;

20 Ἀπεκρίθησαν αὐτοῖς οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ εἶπον· Οἴδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν, καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη·

21 Πῶς δὲ νῦν βλέπει, οὐκ οἴδαμεν, ἢ τίς ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἡμεῖς οὐκ οἴδαμεν· αὐτὸς ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε· αὐτὸς περὶ αὐτοῦ λαλήσει.

22 Ταῦτα εἶπον οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ὅτι ἐφοβοῦντο τοὺς Ἰουδαίους· ἤδη γὰρ συνετέθειντο οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ Χριστὸν, ἀποσυνάγωγος γένηται.

23 Διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶπον· Ὅτι ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Παιδὸς ἰδὼν νέον ὄμμα βοογλήνοιο προσώπου.
Ἀνέρα δ' ὃς περίφοιτος ἔην ἀλαωπὸς ὁδίτης 24
Ζηλομανεῖς καλέσαντες ἐπέφραδον ἀρχιερῆες,
Δὸς τέκος ὑψιμέδοντι θεῷ χάριν, ὅς σε σαώσας
Ὀφθαλμῶν πόρε φέγγος· ὁ δὲ βροτὸς ὃν σὺ γεραίρεις,
Οὗτος ἀλιτροσύνῃσι πέλει μεμελημένος ἀνήρ.
Ἑβραίοις δ' ἀγόρευεν ἀνὴρ θρασύς, Οὐ μὲν ἀνέγνων 25
Εἰ πέλεν οὗτος ἀλιτρὸς ἐτήτυμον· οἶδα δὲ θυμῷ
Ἓν μόνον ἀτρεκέως, λοχίης ὅτι σύντροφος ἠοῦς
Τυφλὸς ἐγὼ βλάστησα, καὶ ἵσταμαι ἄρτι δοκεύων.
Καὶ χορὸς Ἑβραίων φιλοπευθέα ῥήξατο φωνήν· 26
Εἰπέ, τί σοι ποίησεν ἑῷ τεχνήμονι πηλῷ;
Πῶς δὲ τεὴν ζοφόεσσαν ἀπημάλδυνεν ὀμίχλην;
Καί σφιν ἀνὴρ ἀδόνητος ἐλεύθερον ἴαχε φωνήν, 27
Ἄλλοτε μῦθον ἔλεξα, καὶ οὐκ ἠκούσατε φωνῆς,
Τίπτε παλιμπετέες μενεαίνετε τοῦτον ἀκοῦσαι;
Μὴ θεὸς ὑμείων δονέει νόον; ὄφρα καὶ αὐτοὶ
Χειστοῦ θεσπεσίοιο νόθοι γίγνησθε μαθηταί;
Οἱ δέ μιν ἀντιπόροισιν ἐνείκεον αὐτίκα μύθοις, 28
Αὐτὸς λυσινόμοιο πέλεις κείνοιο μαθητής.
Ἡμεῖς γὰρ προτέροιο θεουδέος ἐσμὲν ἑταῖροι,
Θεσμοτόκου Μωσῆος ὑποδρηστῆρος ἰωῆς·
Τοῦτον δ' οὐκ ἐδάημεν. Ἀνὴρ δ' ἠμείβετο μύθῳ, 29, 30
Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ θαῦμα πολὺ πλέον, ὅττιπερ ὑμῖν
Οὗτος ἔην ἄγνωστος, ἐμὰς δ' ὤϊξεν ὀπωπάς.
Ἴδμεν ὅτι ξύμπαντα πατὴρ θεὸς ἡνιοχεύων, 31
Ἀνδρὸς ἀλιτρονόοιο βοὴν οὐκ οἶδεν ἀκούειν·
Εἰ δὲ θεουδείῃσιν ἀνὴρ μεμελημένος εἴη,
Καὶ καθαραῖς πραπίδεσσι θεοῦ τελέσειεν ἐφετμάς,
Τούτου λισσομένοιο θεὸς ταχυεργὸς ἀκούει.
Ἐξότε ποικιλόμορφος ἀέξετο πάντροφος αἰών, 32
Τηλίκος οὔποτε μῦθος ἀκούεται, ὅττι λαχόντι
Ὄμμα πολυκλήϊστον ἀφωτίστοιο προσώπου
Ἀνέρι τις πόρε φέγγος, ὃν ἐργατόκου διὰ κόλπου

Εἰ σὲ π

ij videns nouum viſum pulchris oculis
dita faciei. 24 *Virum autem qui va-*
erat cæcus viator, Inuidi vocantes al-
uuti ſunt pontifices, Age fili altiregen-
Deo gratias, qui te ſeruans Oculorum
it lucem: ille autem vir quem tu ho-
as, Hic peccatis eſt deditus vir. 25 *He-*
is autem dixit vir audax, Non qui-
cognoui An ſit hic peccator vere:
autem animo Hoc ſolum vere, natalis
d coalumnus auroræ Cæcus ego germi-
i, & ſto iam videns. 26 *Et cœtus He-*
orum ſciſcitantem rupit vocem: Dic,
d tibi fecit ſuo artificioſo luto? Quo-
do autem tuam atram deleuit caligi-
? 27 Et ipſis vir immobilis liberam
uit vocem, Alias ſermonem dixi, &
audiuiſtis vocem, Cur retrogradi cu-
s hunc audire? Num Deus veſtram
tat mentem, vt & ipſi Chriſti diuini
rij fiatis diſcipuli? 28 *Illi autem ipſum*
ſitis conuiciabantur ſtatim verbis,
legifragi ſis illius diſcipulus. Nos e-
prioris pij ſumus ſocij, Legiferi Mo-
erui vocis: 29 *Hunc vero neſcimus.*
Vir autem reſpondit ſermone, Hoc
idem eſt miraculum maximum, quod
is Hic eſt incognitus, meos autem ape-
t oculos. 31 *Scimus quod omnia Deus*
r gubernans, Viri peccatoris vocem
nouit audire: Si vero pietate vir gra-
fuerit, Et puris præcordijs Dei perfe-
it præcepta, Hunc orantem Deus
mptus audit. 32 *Ex quo multiforme*
etur omnia nutriens ſeculum, Talis
quam ſermo auditus eſt, quod ſortito
los multum clauſos non illuminatæ
ei Viro aliquis dedit lucem, quem nu-
parientem per ſinum

24 Ἐφώνησαν οὖν ἐκ
δευτέρου τὸν ἄνθρωπον ὃς ἦν
τυφλὸς, καὶ εἶπον αὐτῷ· Δὸς
δόξαν τῷ Θεῷ· ἡμεῖς οἴ-
δαμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος
ἁμαρτωλός ἐστιν.
25 Ἀπεκρίθη οὖν ἐκεῖ-
νος καὶ εἶπεν· Εἰ ἁμαρτω-
λός ἐστιν, οὐκ οἶδα· ἓν οἶδα,
ὅτι τυφλὸς ὢν, ἄρτι βλέπω.
26 Εἶπον δὲ αὐτῷ πά-
λιν· Τί ἐποίησέ σοι; πῶς
ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς;
27 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς·
Εἶπον ὑμῖν ἤδη, καὶ οὐκ ἠ-
κούσατε· τί πάλιν θέλετε
ἀκούειν; μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε
αὐτοῦ μαθηταὶ γενέσθαι;
28 Ἐλοιδόρησαν οὖν
αὐτὸν, καὶ εἶπον· Σὺ εἶ μα-
θητὴς ἐκείνου· ἡμεῖς δὲ τοῦ
Μωσέως ἐσμὲν μαθηταί.
29 Ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι
Μωσῇ λελάληκεν ὁ Θεός·
τοῦτον δὲ οὐκ οἴδαμεν πό-
θεν ἐστίν.
30 Ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρω-
πος καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ἐν γὰρ
τούτῳ θαυμαστόν ἐστιν, ὅτι ὑ-
μεῖς οὐκ οἴδατε πόθεν ἐστὶ,
καὶ ἀνέῳξέ μου τοὺς ὀφθαλ-
μούς.
31 Οἴδαμεν δὲ ὅτι ἁ-
μαρτωλῶν ὁ Θεὸς οὐκ ἀ-
κούει· ἀλλ᾽ ἐάν τις θεοσεβὴς ᾖ,
καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ,
τούτου ἀκούει.
32 Ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκού-
σθη ὅτι ἤνοιξέ τις ὀφθαλ-
μοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου.

Adhuc

Εἰσέτι τυφλὸν ἐόντα μογοστόκος ἔδρακεν ἠώς.
Εἰ μὴ ἔην βροτὸς οὗτος ἐπουρανίου βασιλῆος, 33
Τηλίκον οὔποτε θαῦμα δυνήσατο μοῦνος ἀνύσαι.
Καί μιν μυστιπόλοι φθονερῇ στυφέλιξαν ἰωῇ, 34
Σύγγονος ἀμπλακίῃσιν ἐμαιώθης ὅλος ἀνήρ,
Καὶ σὺ σοφοὺς ἱερῆας ἐπεσβόλε ταῦτα διδάσκεις;
Καί μιν ὁμοκλήσαντες ἀπήλασαν ἔκτοθι νηοῦ.
Ἰησοῦς δ' ἀΐεσκε δαήμονι τυφλὸν ἀκουῇ, 35
Ὅττι μιν ἐκτὸς ἔλασσαν ἀγήνορες ἀρχιερῆες·
Εὗρε δέ μιν καὶ ἔειπε, Σὺ πείθεαι υἷα γεραίρων
Οὐρανίου βασιλῆος; Ἀνὴρ δ' ἠρεύγετο φωνήν, 36
Κοίρανε, τίς πέλεν οὗτος ὃν ἔννεπες, ὄφρα γεραίρω;
Ἰησοῦς δ' ἀπάμειπτο, Καὶ ἔδρακες αὐτὸν ὀπωπῇ, 37
Καί σοι νῦν λαλέων αὐτὸς πέλεν. Εἶπε καὶ αὐτός, 38
Κοίρανε, πιστεύω· κεφαλὴν δ' ἐπὶ γαῖαν ἐρείσας,
Καὶ ποσὶν ἀμβροσίοις κυρτούμενον αὐχένα κάμψας,
Φαιδρὰ πολυρραφέων περιπτύξατο ταρσὰ πεδίλων.
Ἰησοῦς δ' ἀπάμειπτο σαόφρονα μῦθον ἀκούων· 39
Εἰς κρίμα τοῦτον ἵκανον ἐς ἄφρονα κόσμον ἀλήτην·
Εἰς κρίμα διστὸν ἔβην ἑτερότροπον, ὄφρα καὶ αὐτοὶ
Οἱ πάρος οὐχ ὁρόωντες ἀθηήτου φάος ἠοῦς,
Τυφλοὶ ἀναβλέψωσιν ἐσαθρήσαντες ὀπωπαῖς·
Ὀξυφαεῖς δὲ γένωνται λιπαυγέες. Ἀγχιπόρων δὲ 40
Χριστῷ λαὸς ἔειπεν ἐφεσπομένων Φαρισαίων,
Μὴ σφαλεροῖς βλεφάροις ἀλαοὶ γενόμεσθα καὶ ἡμεῖς;
Ἰησοῦς δ' ὀάριζεν, ἀπειθέα λαὸν ἐνίπτων· 41
Εἰ ζόφος ὑμετέρης προσεδέδρομε φέγγος ὀπωπῆς,
Ὑμέας ἀμπλακίης ἀδαήμονας ἔννεπον εἶναι·
Νῦν δὲ φάος ὁρόωντες, ἀλήμονές ἐστε καὶ ὑμεῖς·
Τυπλοὶ δ' ἐστὲ νόῳ βλεφάρων πλέον. οἷσι γὰρ ἀνδρῶν
Ἀμπλακίαι μίμνουσι, μάτην ὁρόωσιν ὀπωπαῖς.
Μάρτυρος ἀστυφέλικτος ἀμὴν ἀμὴν λόγος ἔστω, Κεφ. ι'. 1
Ὅς κε παραΐξειε θύρην διερκέος αὐλῆς
Ἐνδομύχων προβάτων, καὶ ὑπέρτερος ἄλλοθεν ἕρπει,

Εἰς

lbue cæcum in partu laborioſa vidit
rora. 33 Niſi eſſet homo hic cæleſtis re-
. Tam magnum nunquam miraculum
uiſſet ſolus perficere 34 Et ipſum ſacri-
inuida inſectabantur voce, Congeni-
peccatis ab obſtetrice tractatus es totus
, Et tu ſapientes ſacerdotes conuicia-
hæc doces? Et ipſum vociferantes ex-
erunt extra templum. 35 Ieſus autem
diuit ſciente de cæco fama, Quod ipſum
ciſſent ſuperbi pontifices: Inuenit au-
ipſum, & dixit, Tu credis filium ho-
ans Cæleſtis regis? 36 Vir autem eru-
uit vocem, Domine, quis eſt ille quem
iſti, vt honorem? 37 Ieſus autem re-
dit, Et vidiſti ipſum oculis, Et tecum
ac loquens ipſe eſt. 38 Dixit & ipſe,
mine, credo. caputque terræ admouens,
pedibus immortalibus curuatam cer-
em flectens Nitidum multum conſuto-
amplexus eſt tarſum calceorũ. 39 Ie-
autem reſpondit, ſapientem ſermonem
tiens, In iudicium veni in hunc inſi-
tem mundum errantem: In iudicium
lex veni diſſimile: vt & ipſi Antea
videntes inuiſibilis lucem auroræ,
i viſum recipiant inſpicientes oculis;
ute autem videntes fiant cæci. 40 Pro-
quorum autem Chriſto populus dixit
entium Phariſæorum, Num erranti-
oculis cæci ſumus & nos? 41 Ieſus au-
dixit, incredulum populum obiur-
s, Si caligo veſtri ambiſſet lucem vi-
, Vos peccati inſcientes dixiſſem eſſe:
nc vero lucem videntes, errantes eſtis
vos: Cæci autem eſtis mente quam ocu-
lus. quibus enim viris Peccata ma-
t, fruſtra cernunt oculis.
Teſtificans immotus Amen Amen
no ſit, Qui irrepſerit per oſtium bene
niti ouilis Abditarum ouium, & ſuperior aliunde repit,

33 Εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ
Θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν
οὐδέν.
34 Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶ-
πον αὐτῷ· Ἐν ἁμαρτίαις
σὺ ἐγεννήθης ὅλος, καὶ σὺ
διδάσκεις ἡμᾶς; Καὶ ἐξέ-
βαλον αὐτὸν ἔξω.
35 Ἤκουσεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι
ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω· καὶ εὑ-
ρὼν αὐτὸν, εἶπεν αὐτῷ· Σὺ
πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ;
36 Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος
καὶ εἶπε· Τίς ἐστι, Κύριε, ἵνα
πιστεύσω εἰς αὐτόν;
37 Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς·
Καὶ ἑώρακας αὐτὸν, καὶ ὁ
λαλῶν μετὰ σοῦ, ἐκεῖνός ἐστιν.
38 Ὁ δὲ ἔφη· Πιστεύω,
Κύριε· καὶ προσεκύνησεν
αὐτῷ.
39 Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς·
Εἰς κρίμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσ-
μον τοῦτον ἦλθον· ἵνα οἱ μὴ
βλέποντες βλέπωσι, καὶ οἱ
βλέποντες τυφλοὶ γένωνται.
40 Καὶ ἤκουσαν ἐκ τῶν
Φαρισαίων ταῦτα οἱ ὄντες
μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ εἶπον αὐτῷ·
Μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοί ἐσμεν;
41 Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰη-
σοῦς· Εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν
εἴχετε ἁμαρτίαν· νῦν δὲ λέ-
γετε· Ὅτι βλέπομεν· ἡ οὖν
ἁμαρτία ὑμῶν μένει.

CAP. X.

1 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑ-
μῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ
τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν
προβάτων, ἀλλὰ ἀναβαί-

Per

Εἰς σκολιὴν ἄϊδηλον ἐπηλυσίην ἀναβαίνων,
Ληϊστὴρ πέλεν οὗτος ἀνὴρ ληΐστορι ταρσῷ.
Ὃς δὲ μολὼν ἄγναμπτος ἐς αὔλιον ὀρθὸς ἱκάνει, 2
Ποιμὴν οὗτος ἔφυ μηλοτρόφος. Ἐρχομένῳ δὲ 3
Ἀμφαδίην σταθμοῖο θύρην πυλαωρὸς ἀνοίγει.
Μῆλα δὲ γινώσκοντα περισκαίρουσι νομῆα,
Φθογγῆς εἰσαΐοντα. παρὰ προθύροισι δὲ ποιμὴν
Πώεα ποιμαίνειν προκαλίζεται ἠθάδι φωνῇ.
Ἔκτοθι δὲ σταθμοῖο γεγηθότα μῆλα κομίζει.
Ἐξαγαγὼν δ᾽ ὅτε πᾶσαν ἀολλίσσῃ στίχα ποίμνης, 4
Ἐς νομὸν ἐρχομένων οἴων προκέλευθος ὁδεύει.
Ποίμνη δ᾽ αἰολόμορφος ὀπισθοπόρῳ ποδὶ βαίνει,
Εἰς δροσεροὺς λειμῶνας ὀπηδεύουσα νομῆϊ.
Ξείνου δ᾽ οὐκ ἀΐουσι, καὶ οὐ δεδάασιν ἀκούειν, 5
Ἀλλοτρίου καλέοντος ἀήθεα ποιμένος αὐδήν,
Ἀλλὰ παραΐσσοντα νόθον φεύγουσι νομῆα.
Τοῖον ἔπος κατέλεξε παράτροπον. ἀμφὶ δὲ μύθῳ 6
Λαὸς ἀμηχανέεσκε, καὶ οὐ μάθεν ἐγγὺς ἀκούων
Χρειοῦς ἀσημάντῳ τάπερ ἔννεπε θέσπιδι φωνῇ.
Ἰησοῦς δ᾽ ἀγόρευεν ἀριζήλῳ τινὶ μύθῳ· 7
Πάνδοκος εἰμὶ θύρη προβάτων πολυχανδέος αὐλῆς.
Πάντες ὅσοι πάρος ἦλθον ὑποκλέπτοντι πεδίλῳ, 8
Φῶρες ἔσαν δολόεντες· ὅθεν ληΐστορι φωνῇ
Αὐτῶν φθεγγομένων οὐκ ἔκλυε πώεα ποίμνης.
Πάνδοκος εἰμὶ θύρη μηλοσσόος· ἡμετέρης δὲ 9
Ὅς κεν ἰὼν δι᾽ ἐμεῖο θύρην ὑποδύσεται αὐλῆς,
Οὗτος ἔσω στείχει, καὶ ὑπότροπος αὖτις ὁδεύει,
Καὶ νομὸν εὑρήσει, καὶ ἀεισόος ἔσσεται ἀνήρ·
Ληϊστὴρ δ᾽ ἀΐδηλος ἐς αὔλιον οὔποτε βαίνει, 10
Εἰ μὴ ἵνα κλέψειεν ἀμάρτυρος, ἢ καὶ ὀλέσσῃ
Ἠὲ διατμήξειεν ἀφειδέϊ μῆλα μαχαίρῃ.
Αὐτὰρ ἐγὼ παρὰ πατρὸς, ὅπως ἐμὰ μῆλα σαώσω,
Ἤλυθον· ὄφρα λάχοιεν ἀλωφήτῳ τινὶ τιμῇ
Ζωὴν ἐσσομένην, τὴν οὐ χρόνος οἶδεν ὀλέσσαι,

Ἠὲ

er curuum obſcurum aditum aſcen-
ens, Prædo eſt hic vir prædatorio pede:
Qui vero accedēs non curuatus in cau-
m erectus venit, Paſtor hic eſt oues paſ-
ens. 3 Venienti autem Apertum ſtabuli
tium oſtiarius aperit. Oues autem co-
noſcentes ſaliunt circa paſtorem Vocem
udientes. ad veſtibulum autem paſtor
reges paſcere euocat conſueta voce. Ex-
a ouile autem geſtientes oues ducit.
Educens autem quando omnem congre-
uerit ordinem gregis, Ad paſcua ve-
entium ouium præcurſor vadit: Grex
tem multiformis retrogrado pede ince-
t, Ad roſcida prata ſequens paſtorem.
Peregrinum autem non audiuit, & non
uerunt audire Alieni vocantis incon-
etam paſtoris vocem, Sed prætereuntem
urium fugiunt paſtorem. 6 Tale ver-
m recitauit prouerbiale. circa ſermo-
m autem Populus hæſitabat, & non di-
it prope audiens Chriſtus obſcura quæ
cit diuina voce. 7 Ieſus autem dixit il-
tri quodam ſermone, Hoſpitale ſum
ium ouium capaciſſimi ouilis: 8 Omnes
otquot antea venerunt occultante pe-
, Fures erant doloſi, vnde prædatitia
ce Ipſos loquentes non audiuerunt gre-
. 9 Omnes recipiens ſum oſtium, oues
uans: noſtræ autem Quicunque va-
s per me oſtium ſubierit ouilis, Hic in-
t, & reuerſus iterum incedit, Et paſ-
a inueniet, & ſemper viuens erit vir.
Prædo autem nocuus in ouile nun-
am ſcandit, Niſi vt furetur ſine teſte
clam,] vel perdat, Vel diſcerpat non
cente oues gladio. Sed ego a patre,
meas oues ſeruem, Veni, ut acquirant
eſinente quadam gloria Vitam futu-
, quam tempus neſcit perdere,

νων ἀλλαχόθεν, ἐκεῖνος κλέ-
πτης ἐστὶ καὶ λῃστής.

2 Ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ
τῆς θύρας, ποιμήν ἐστι τῶν
προβάτων.

3 Τούτῳ ὁ θυρωρὸς ἀνοί-
γει, καὶ τὰ πρόβατα τῆς φω-
νῆς αὐτοῦ ἀκούει· καὶ τὰ ἴδια
πρόβατα καλεῖ κατ᾽ ὄνο-
μα, καὶ ἐξάγει αὐτά.

4 Καὶ ὅταν τὰ ἴδια
πρόβατα ἐκβάλῃ, ἔμπρο-
σθεν αὐτῶν πορεύεται· καὶ
τὰ πρόβατα αὐτῷ ἀκολου-
θεῖ, ὅτι οἴδασι τὴν φωνὴν
αὐτοῦ.

5 Ἀλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀ-
κολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύ-
ξονται ἀπ᾽ αὐτοῦ· ὅτι οὐκ
οἴδασι τῶν ἀλλοτρίων τὴν
φωνήν.

6 Ταύτην τὴν παροι-
μίαν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς.
ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἔγνωσαν τίνα
ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς.

7 Εἶπεν οὖν πάλιν αὐ-
τοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι ἡ θύ-
ρα τῶν προβάτων.

8 Πάντες ὅσοι πρὸ ἐμοῦ
ἦλθον, κλέπται εἰσὶ καὶ λῃ-
σταί· ἀλλ᾽ οὐκ ἤκουσαν αὐ-
τῶν τὰ πρόβατα.

9 Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα· δι᾽
ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθή-
σεται· καὶ εἰσελεύσεται καὶ ἐξ-
ελεύσεται, καὶ νομὴν εὑρήσει.

10 Ὁ κλέπτης οὐκ ἔρ-
χεται εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ καὶ
θύσῃ καὶ ἀπολέσῃ· ἐγὼ ἦλ-
θον ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ

Ἠὲ περισσὸν ἔχοιεν ὑπέρτερον. Εἰμὶ δὲ ποιμὴν 11
Καλὸς ἐγώ· ποιμὴν δὲ καλὸς περὶ μῆλα φυλάσσων,
Καὶ ψυχῆς ἰδίης οὐ φείδεται, ἀλλά ἑ θήσει
Λύτρον ἑῶν οἴων. Ὁ δὲ μίσθιος οὐ πέλε ποιμήν· 12.13
Δήιον ἀγχικέλευθον ἰδὼν λύκον ἅρπαγα μήλων,
Κρυπτὸς ἀλυσκάζων ὑποδύεται, ὀξὺς ἐάσσας
Βοσκομένων ἀφύλακτα πολύπλανα πώεα μήλων·
Κρυπτὸς ἀλυσκάζων ὑποδύεται· οὐκ ἀλέγει δὲ
Μήλων ἀλλοτρίων, ὅτι μίσθιος αὐτὸς ἀκούει.
Καὶ λύκος ἀσκυλόμηνις ἐπέρχεται ἅρπαγι λαιμῷ
Μῆλα διασκεδάσας, σημάντορος οὐ παρεόντος.
Ποιμὴν καλὸς ἔφυν, καὶ πώεα καλὰ νομεύω. 14.15
Γινώσκω δ᾽ ἐμὰ μῆλα, καὶ ἤθαδα μὴ λοβοτῆρα
Ταῦτά με γινώσκουσιν ἴσῳ διδυμάονι θεσμῷ·
Ὡς γενέτης νοέει με, καὶ ὡς νοέω γενετῆρα.
Ψυχὴν δ᾽ ἡμετέρην οἴων ὕπερ αὐτίκα θήσω.
Ἔστι μὲν ἔστι καὶ ἄλλα πολύτροπα πώεα ποίμνης, 16
Ταύτης οὐ γεγαῶτα μιῆς θεοδέγμονος αὐλῆς,
Ἀλλογενῆ· καὶ ταῦτα πέλει χρέος ὥς κεν ἀγείρω
Φθογγῆς ἡμετέρης ἀΐοντα· καὶ μία ποίμνη
Ἔσσεται ἀμφοτέρωθεν ἑνὸς πελάθουσα νομῆος.
Τοῦ δ᾽ ἕνεκεν φιλέει με πατὴρ ἐμὸς, οὕνεκα θήσω 17
Ψυχὴν ἡμετέρην οἴων ὕπερ, ὄφρα μιν αἴρω
Εἰς ἐμὲ νοστομένην παλινάγρετον. Οὐδέ τις αὐτὴν 18
Θεσμὸς ἀφαιρεῖταί με γενέθλιος, οὐ χρόνος ἕρπων,
Πανδαμάτωρ, ἀδάμαστος, ἢ ἐμπεδόμηνις ἀνάγκη·
Ἀλλά μιν αὐτοκέλευστος ἑκὼν ἐθέλουσαν ὀπάσσω·
Ὄφρα λάβω μετὰ βαιὸν, ἔχων αὐτάγρετον ἀλκήν.
Ταύτην ὑψιμέδοντος ἔχω παρὰ πατρὸς ἐφετμὴν,
Θεῖναι, καὶ παλίνορσον ἑλεῖν διδυμάονι θεσμῷ.
Καὶ πάλιν Ἑβραίων ἐμερίζετο λαὸς ἀκούων· 19
Καὶ πολέες φθέγξαντο πολυφλοίσβῳ τινὶ μύθῳ· 20
Φθεγγόμενον βαλίῃσιν ἐάσατε τοῦτον ἀέλλαις·
Δαιμόνιον μεθέπει, καὶ μαίνεται· ἄφρονα τοῦτον

Λείπε-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

abundantius habeant magis. 11 Sum
tem paſtor Bonus ego: paſtor autem bo-
s oues cuſtodiens, Et vitæ propriæ non
cit, ſed ipſam ponet Pretium redemp-
nis pro ſuis ouibus. 12. 13 Mercenarius
tem non eſt paſtor: Hoſtilē propinquum
lens lupum raptorem ouium, Occultus
iens ſubducit ſe, celer relinquens Paſ-
tium non cuſtoditos multum errantes
ges ouium. Occultus fugiens ſubducit
on curat autē Oues alienas, quia mer-
arius ipſe dicitur. Et lupus verſutus
reditur rapaci gutture Oues diſſipans,
ore non præſente. 14. 15 Paſtor bonus
, & greges bonos paſco. Cognoſco autē
s oues, & conſuetum opilionem Illæ me
oſcunt æquali duplici lege: Sicut pa-
ouit me, & ſicut noui patrem. Vitam
em noſtram pro ouibus ſtatim ponam.
Sunt vero & alij varij greges, Ex hoc
orti vno Deum recipiente ouili, Alie-
enæ: & hos eſt neceſſe vt congregem Vo-
noſtrā acute audientes: & vnus grex
t vtrinque vnius exiſtens paſtoris.
Propter hoc diligit me pater meus, quod
am Vitam noſtrā pro ouibus, vt ipſam
ipiam Ad me redeuntē rurſus collectā:
Neque vlla ipſam Lex aufert natalis,
tēpus repens, Omnia domans, indomi-
, vel ſolidi conſilij neceſſitas: Sed ipſam
te iuſſus volens volentem præbebo, Vt
piam poſt puſillum, habens per ſe colle-
 poteſtatem. Hoc altiregente habeo a
e præceptū. Ponere, & iterum accipere
ici lege. 19 Et rurſus Hebræorum di-
s eſt populus audiens: 20 Et multi di-
nt ſonoro quodam ſermone: Loquen-
velocibus finito hunc ventis. Dæmo-
habet, & inſanit: inſipientem hunc

περισσὸν ἔχωσιν.

11 Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ
καλός. ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν
ὑπὲρ τῶν προβάτων·

12 Ὁ μισθωτὸς δέ, καὶ οὐκ
ὢν ποιμήν, οὗ οὐκ εἰσὶ τὰ
πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν
λύκον ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησι
τὰ πρόβατα, καὶ φεύγει· καὶ ὁ
λύκος ἁρπάζει αὐτά, καὶ
σκορπίζει τὰ πρόβατα.

13 Ὁ δὲ μισθωτὸς φεύγει,
ὅτι μισθωτός ἐστι, καὶ οὐ μέλει
αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων.

14 Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ
καλὸς, καὶ γινώσκω τὰ ἐμὰ καὶ
γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν.

15 Καθὼς γινώσκει με ὁ
πατὴρ, κἀγὼ γινώσκω τὸν
πατέρα· καὶ τὴν ψυχήν μου
τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων.

16 Καὶ ἄλλα πρόβατα
ἔχω ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς
ταύτης· κἀκεῖνά με δεῖ ἀ-
γαγεῖν· καὶ τῆς φωνῆς μου ἀ-
κούσουσι· καὶ γενήσεται μία
ποίμνη, εἷς ποιμήν.

17 Διὰ τοῦτο ὁ πατήρ
με ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ τίθημι
τὴν ψυχήν μου ἵνα πάλιν
λάβω αὐτήν.

18 Οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν
ἀπ᾽ ἐμοῦ· ἀλλ᾽ ἐγὼ τίθημι
αὐτὴν ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ. ἐξου-
σίαν ἔχω θεῖναι αὐτὴν, καὶ
ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν
αὐτήν. ταύτην τὴν ἐντο-
λὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ πα-

μου. 19 Σχίσμα οὖν πάλιν ἐγένετο ἐν τοῖς Ἰουδαίοις διὰ τοὺς λό-
τούτους. 20 Ἔλεγον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν· Δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται·

Λείπετε· μαινομένου ἢ πείθετε μῦθον ἀκούειν;
Ἄλλοι δ' ἀντιάχησαν ὁμοζήλων ἀπὸ λαιμῶν, 21
Οὐ τάδε μαινομένοιο σαόφρονα χεύματα μύθων·
Ἄφρονος οὐ πέλε ταῦτα. μὴ ἀχλυόεις ποτὲ δαίμων
Ὀφθαλμοὺς ἀλαοῖο δυνήσεται αὐτὸς ἀνοῖξαι;
Καὶ πάλιν ἦμαρ ἔην πανδήμιον, ᾧ ἔνι λαοὶ 22
Μνημοσύνην τελέεσκον ἐτήσιον, ἐξ ὅτε νηοῦ
Ἕδρανα δωμήσας Σολομὼν εὐκίονι τέχνῃ
Θεσπεσίης ἀρχαῖον ἐκαίνισε θεσμὸν ἑορτῆς·
Καὶ τότε παχνήεσσα παρίστατο χείματος ὥρη·
Ἰησοῦς δ' ἱεροῖο διέστιχεν ἔνδοθι νηοῦ, 23
Θέσκελον αἰθούσης πολυδαίδαλον οὖδας ὁδεύων,
Ἀρχεγόνου Σολομῶντος ἐπώνυμον. Αἰνομανεῖς δὲ 24
Ἑβραῖοι στεφανηδὸν ὁμόζυγες εἰν ἑνὶ χώρῳ
Χριστὸν ἐκυκλώσαντο, καὶ ἔννεπον ἄφρονι μύθῳ,
Ἡμείων τέο μέχρις ἀποκλέπτεις φρένα μύθοις·
Εἰ σὺ Χριστὸς ἵκανες ἐτήτυμος, ἀμφαδὸν ἡμῖν
Ἀγρομένοις ἀγόρευε· τί καὶ τεὸν οὔνομα κεύθεις;
Ἰησοῦς δ' ἅμα πᾶσιν ἀνίαχε· Πολλάκις ὑμῖν 25
Πολλάκις αὐτὸς ἔλεξα, καὶ οὐ πιστεύετε μύθῳ.
Ἔργα τάπερ τελέω καλέων πατρώϊον ἀλκὴν,
Μάρτυρα ταῦτα πέλει, καὶ φθέγγεται ἔμφρονι σιγῇ
Θηητὸν μερόπεσσι λάλον τύπον· Ἀλλά που ὑμεῖς 26
Ἐν βλεφάροις δέρκεσθε, καὶ οὐ πείθεσθε μενοιναῖς.
Οὐ γὰρ ἐμῶν οἴων ταχυπειθέος ἐστὲ γενέθλης·
Οὔασι θελγομένοισιν ἐμῆς ὅτι πώεα ποίμνης 27
Γῆρυν ἐμὴν ἀΐει, καὶ ἐφέσπεται ἡγεμονῆϊ.
Γινώσκω δ' ἐμὰ μῆλα, καὶ εἰν ἑνὶ πᾶσιν ὀπάσσω 28
Ζωὴν ἐσσομένην αἰώνιον. οὔποτε ποίμνης
Οὔποτε πώεα ταῦτα διόλλυται, εἰσόκε μίμνῃ
Αὐτομάτοις ἀψῖσιν ἕλιξ κυκλούμενος αἰών.
Οὐδέ τις ἁρπάξειεν ἐμὴν πινυτόφρονα ποίμνην
Χειρὸς ἀφ' ἡμετέρης· Γενέτης ἐμὸς ὅτι νομεύειν 29
Ὅς μοι πώεα δῶκεν, ὑπέρτερος ἔπλετο πάντων.

Αὐτὸς

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

elinquite : inſani cur feſtinatis ſermo-
m audire? 21 Alij autem contra ſonue-
nt concordi a gutture, Non hi inſanien-
ſapientes fluxus verborum; Inſipientis
n ſunt hæc. num caliginoſus vnquam
mon oculos cæci poterit ipſe aperire?
. Et rurſus dies erat publicus, in quo po-
lus Memoriam celebrabat anniuerſa-
um, ex quo templi Fulcimenta ædificans
lomon pulchras columnas faciente arte
iuini veterem renouauit legem feſti:
tunc pruinoſum affuit hyemis tempus:
Ieſus autem ſacro incedebat in templo,
iuinum porticus artificioſum pauimen-
n peruadens , A priſco Solomone di-
m. 24 Inuidi autem Hebræi circula-
er coniuncti in vno loco Chriſtum cir-
mdederunt, & dixerunt inſipienti ver-
Noſtram quouſque fallis mentem ſer-
nibus? Si tu Chriſtus veniſti verus,
rte nobis Congregatis dic. cur tuum
nen occultas? 25 Ieſus autem ſimul o-
ibus reſpondit, Sæpius vobis Sæpius ipſe
i, & non creditis ſermoni. Opera quæ
io inuocans paternum robur , Teſtifi-
tia hæc ſunt, & loquuntur prudenti
tio Viſibile hominibus loquens exem-
: 26 Sed vos oculis videtis, & non
litis animis. Non enim mearũ ouium
redula eſtis generatione: 27 Auri-
oblectatis mearum quia ouium greges
em meam audiunt, & ſequuntur du-
. 28 Cognoſco autem meas oues, & ſi-
omnibus dabo Vitam venturam æ-
am. nunquam gregis Nunquam oues
ereunt, donec manſerit Spontaneis
atis volutionibus circumiens ſecu-
. Neque aliquis rapiet meum pru-
em gregem Manu ex noſtra: 29 Pa-
neus quia ad paſcendum Qui mihi
s dedit, ſemper eſt cũ omnibus.

τί αὐτοῦ ἀκούετε;
21 Ἄλλοι ἔλεγον· Ταῦ-
τα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστι δαι-
μονιζομένου· μὴ δαιμόνιον
δύναται τυφλῶν ὀφθαλ-
μοὺς ἀνοίγειν;
22 Ἐγένετο δὲ τὰ ἐγκαί-
νια ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις,
καὶ χειμὼν ἦν.
23 Καὶ περιεπάτει ὁ
Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ
τοῦ Σολομῶντος.
24 Ἐκύκλωσαν οὖν αὐτὸν
οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἔλεγον αὐ-
τῷ· Ἕως πότε τὴν ψυχὴν
ἡμῶν αἴρεις; εἰ σὺ εἶ ὁ Χρι-
στός, εἰπὲ ἡμῖν παῤῥησίᾳ.
25 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς· Εἶπον ὑμῖν καὶ οὐ πι-
στεύετε· τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ
ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός
μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ
ἐμοῦ.
26 Ἀλλ᾽ ὑμεῖς οὐ πι-
στεύετε· οὐ γάρ ἐστε ἐκ τῶν
προβάτων τῶν ἐμῶν, καθὼς
εἶπον ὑμῖν.
27 Τὰ πρόβατα τὰ ἐ-
μὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, κά-
γὼ γινώσκω αὐτά, καὶ ἀκο-
λουθοῦσί μοι,
28 Κἀγὼ ζωὴν αἰώνιον
δίδωμι αὐτοῖς, καὶ οὐ μὴ ἀ-
πόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ
οὐχ ἁρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς
χειρός μου.
29 Ὁ πατήρ μου, ὃς δέ-
δωκέ μοι, μείζων πάντων
ἐστί· καὶ οὐδεὶς δύναται ἁρ-
πάζειν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πα-
τρός μου.

Αὐτὸς ἐγὼ, μεδέων τε πατὴρ ἐμὸς, ἓν γένος ἐσμὲν, 30
Ἔμφυτον, αὐτόπρεμνον, ὅθεν φυτὰ μυρία κόσμου.
Εἶπεν ἄναξ· λαοὶ δὲ συνέρρεον. ἐκ δαπέδου δὲ 31
Λᾶας ἀνηέρταζον, ὅπως ὑπὸ χερμάδι λύσσῃ
Χριστὸν ὀιστεύσωσι χαραδραίοισι βελέμνοις.
Ἰησοῦς δ' ἀπάμειπτο χέων πολυμεμφέα φωνήν· 32
Ἡμετέρου καλὰ πολλὰ παρ' ὑψίστοιο τοκῆος
Ὑμέας ἔργα δίδαξα τάπερ μάθον· ἀντὶ τίνος δὲ
Ἔργου θεσπεσίου φονίην τίνοντες ἀμοιβὴν,
Εἰς ἐμὲ λαϊνέοισιν ἐθωρήχθητε βελέμνοις;
Λαοὶ δ' ἀντιάχησαν ἀμοιβαδίς· Οὐ χάριν ἔργου 33
Καλοῦ λύσσαν ἔχοντες ἀολλίζοντο πολῖται
Ὄφρα σε πετρήεντι κατακρύψωσι χιτῶνι·
Ἀλλὰ βαρυγλώσσοιο τεοῦ χάριν αἰθερεῶνος,
Ὅττι χαμαιγενέος μεθέπων βλάσφημα γενέθλης,
Θνητὸς ἐὼν ἐνέπεις θεὸς ἔμμεναι. Ἀντιπόρῳ δὲ 34
Χριστὸς ἀναμφήριστον ἔπος μυθήσατο λαῷ·
Οὐ νόμος ὑμείων κεχαραγμένα ταῦτα κομίζει,
Εἶπον ἐγὼ, Θεοί ἐστε; Καὶ εἰ χθονίων τινὰς ἀνδρῶν, 35
Οἷς τότε μοῦνον ἵκανε θεοῦ λόγος ἶσος ὀνείρῳ,
Ὑμετέρου θεσμοῖο θεοὺς ἐκάλεσσεν ἀοιδὴ,
Καὶ γραφικῆς βίβλοιο παλίλλυτος ἔμμεναι ὀμφὴ 36
Οὐ δύναται· Λόγον αὐτὸν ὃν ὑψιμέδων πόρε κόσμῳ,
Καὶ καθαρῆς παλάμης ἁγίῳ σφρηγίσσατο θεσμῷ,
Ὑμεῖς ἄφρονα μῦθον ἐπεφθέγξασθε μανέντες,
Ὅττι θεοῦ ζώοντος ἐγὼ πάϊς. Ἡμετέρου δὲ 37
Εἰ μὴ ἐγὼ τελέω ζωαρκέος ἔργα τοκῆος,
Μή ποτέ μοι πείθεσθε. Καὶ εἰ βιοδώτορι μύθῳ 38
Ἡμετέρου γενετῆρος ἀτέρμονος ἄξια ῥέζω,
Ἔργοις ἡμετέροις, τάπερ ἔδρακε μάρτυς ὀπωπὴ,
Ὄφρα κε γινώσκοιτε θεοπνεύστῳ τινὶ μύθῳ,
Ὡς ἐν ἐμοὶ τελέθει γενέτης ἐμός· ὅττι καὶ αὐτὸς
Ἀγχιφανὴς, ἀμέριστος, ὁμόζυγός εἰμι τοκῆος.
Ἰησοῦν δ' ἀκίχητον ἐπειρήσαντο πιέζειν

o Ipſe ego, & regens pater meus, vnum
enus ſumus, Inſitum, per ſe radicatum,
nde plantæ infinitæ mundi. 31 Dixit
ex. populus autem confluxit, & ex paui-
ento Lapides ſuſtulit, vt lapidum arre-
orum rabie Chriſtum iacularetur ex lo-
confragoſo lectis iaculis. 32 Ieſus autem
ſpondit, fundens expoſtulatricem vo-
m, Noſtro bona multa ab altiſſimo patre
os opera docui quæ didici: pro quo autem
pere diuino homicidialem perſoluentes
tributionem, In me lapidoſis exarmati
is iaculis? 33 Populus autem reſpondit
iciſſim: Non propter opus Bonum rabiem
bentes congregati ſunt ciues, Vt te lapi-
ſa occultent tunica: Sed maledicum
um propter os, Quod terrenæ habens
rmen generationis, Mortalis exiſtens,
cis te Deum eſſe. 34 Oppoſito autem
briſtus indubitatum ſermonem dixit
bulo; Nonne lex veſtra ſignata hæc pro-
t, Dixi ego, Dij eſtis? 35 Et, ſi terreſtri-
s quoſdam ex viris, Ad quos tunc ſo-
m venit Dei verbum ſimile ſomnio,
ſtræ legis Deos vocauit cantus, Et
ipti libri reſciſſa eſſe diuina vox Non
teſt: 36 De Verbo quod altiregens dedit
undo, Et puræ manus ſancta obſignauit
e, Vos inſipientem ſermonem loquuti
is inſanientes, Quia Dei viui ego ſum
ius. 37 Noſtri autem Si non ego perficio
talis opera patris, Nunquam mihi cre-
is: 38 Et ſi vitæ datore verbo Noſtro
tre æterno digna facio Operibus noſtris,
æ vidit teſtificans viſus: Vt cognoſca-
a Deo inſpirato quodam ſermone, Quod
me eſt pater meus: quod & ipſe Prope
arens, indiuiſus, compar ſum patri.
Ieſum autem incomprehenſibilem ten-
unt capere

30 Ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν
ἐσμεν.
31 Ἐβάστασαν οὖν πά-
λιν λίθους οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα
λιθάσωσιν αὐτόν.
32 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς· Πολλὰ καλὰ ἔργα
ἔδειξα ὑμῖν ἐκ τοῦ πατρός
μου· διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργον
λιθάζετέ με;
33 Ἀπεκρίθησαν αὐ-
τῷ οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες·
Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθά-
ζομέν σε, ἀλλὰ περὶ
βλασφημίας, καὶ ὅτι σὺ
ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σε-
αυτὸν Θεόν.
34 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς· Οὐκ ἔστι γεγραμ-
μένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν·
Ἐγὼ εἶπα, θεοί ἐστε;
35 Εἰ ἐκείνους εἶπε θεοὺς,
πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ
ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυ-
θῆναι ἡ γραφή·
36 Ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασε
καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον,
ὑμεῖς λέγετε· Ὅτι βλασ-
φημεῖς· ὅτι εἶπον· Υἱὸς τοῦ
Θεοῦ εἰμι;
37 Εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα
τοῦ πατρός μου, μὴ πιστεύε-
τέ μοι·
38 Εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ
μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις
πιστεύσατε· ἵνα γνῶτε καὶ
πιστεύσητε ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ
πατὴρ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ.
39 Ἐζήτουν οὖν πά-
λιν αὐτὸν πιάσαι· καὶ

Ἀφραδέες τινὲς ἄνδρες· ὁ δὲ φθαμένῳ ποδὶ βαίνων
Δυσσεβέων ἀπὸ χειρὸς, Ἰορδανοῖο ῥεέθρου 40
Πέζαν ἐς ἀντιπέραιαν ἐχάζετο· Καί οἱ ἰόντι 41
Ἄσπετος ὡμάρτησεν ὁμοστιχέων χορὸς ἀνδρῶν.
Ἄλλῳ δ' ἄλλος ἔλεξε χέων πλήθμονα βουλήν,
Θαῦμα μὲν ἐμπεδόμυθος ἰδεῖν θηήτορι λαῷ
Οὐδὲν Ἰωάννης ἐπεδείκνυεν· ἀμφὶ δὲ τούτου
Ὄμμασιν ἀπλανέεσσιν ἐτήτυμα πάντα δοκεύω
Ὁππόσα κεῖνος ἔλεξε. Καὶ ἀνέρες αὐτόθι πολλοὶ 42
Παιδὶ θεοῦ πίσυνον, ἀμιμήτων χάριν ἔργων.
Ἦν δέ τις ἀδρανέων νοσερῷ πυρὶ Λάζαρος ἀνὴρ Κεφ. ια'. 1
Βηθανίης ἔντοσθεν ἀειδομένης, ἀπὸ κώμης
Μάρθης καὶ Μαρίης. Μαρίη δὲ φαείζετο κείνη 2
Χριστοῦ καλλιέθειρα θεηδόκος, ἣ πόδας αὐτοῦ
Ἀμφοτέρους ἤλειψε μύρου θυόεντος ἐέρσῃ,
Καὶ πλοκάμοις ἀπέμαξε, καὶ ἀμβροσίων ἀπὸ ταρσῶν
Ἀκροφανὴς ἐδίηνε διάβροχον ἰκμάδι χαίτην,
Χριστοῦ καλλιέθειρα θεηδόκος· ἧς τότε θερμῷ
Νουσαλέῳ βαρύγουνος ἰμάσσετο σύγγονος ἀτμῷ.
Γνωτὴ δ' ἀδρανέοντος ὁμόγνιον ὡς ἴδον ἄμφω
Γυιοβόρῳ μάστιγι τετηκότα, γείτονα πότμου,
Ξυνὸν ἔπος προέηκαν ἀλεξικάκῳ βασιλῆϊ,
Λάζαρος ὃν φιλέεις ἐλελίζεται αἴθοπι νούσῳ·
Ὃν φιλέεις σκοπίαζε. Καὶ ἴαχε μῦθον ἀκούσας 4
Χριστὸς ἄναξ· Οὐ φωτὸς ἐπ' ἀενάῳ τινὶ πότμῳ
Νουσαλέον τόδε πῆμα πυρώπιδες ἤγαγον ὧραι·
Ἀλλὰ θεοῦ τόδε κῦδος ὑπέρτερον, ὄφρα δι' αὐτοῦ
Ἀνθρώπου φίλος υἱὸς ἄναξ ὑψούμενος εἴη
Τιμαῖς ἀθανάτῃσι. Φιλοξείνους δὲ γυναῖκας 5
Ἰησοῦς ἀγάπαζε φιλοστόργῳ τινὶ θεσμῷ,
Μάρθην, καὶ Μαρίην, καὶ Λάζαρον. Ἐν δ' ἄρα χώρῳ 6
Ὡς κλύεν ἀγγελίην ὅτι Λάζαρος ἄϊδι νούσων
Κέκλιτο, νουσαλέῳ πεπεδημένος ἅψεα δεσμῷ,
Διχθαδίης παρήμειβε τελεσσιμόρου δρόμον ἠοῦς.

prudentes quidam viri: ille autem ce-
i pede euadens Impiorum e manibus,
Iordani fluuij Regionem in oppoſitam
ceſſit: 41 Et ipſum euntem Infinitus ſe-
ebatur ſimul vadentium cœtus virorũ.
ij autem alius dixit, fundens credulam
tentiam: Miraculum quidem firmilo-
us ad videndũ inſpicienti populo Nul-
Ioannes monſtrauit: de hoc autem Ocu-
non errantibus vera omnia video Quæ-
nq; ille dixit. 42 Et viri ibi multi Filio
i credebant inimitabilia propter opera.
1 Erat autem quidam infirmus mor-
ſo igne Lazarus vir Intra Bethaniam
ebrem, caſtellum Marthæ & Mariæ.
Maria autem dicebatur illa Chriſti
lchricoma Dei ſuſceptrix: quæ pedes
ius Vtroſque vnxit vnguenti fragran-
rore, Et capillis abſterſit: & diuinis a
libas Per ſumma nitens rigauit made-
tum humore capillum, Chriſti pul-
ricoma Dei ſuſceptrix, cuius tunc ca-
lo Morboſo grauia habens genua tor-
ebatur frater æſtu. 3 Sorores autem in-
mi fratrẽ quum vidiſſent ambæ Mem-
iuora plaga tabefactum, vicinum mor-
Commune verbum præmiſerant ma-
m depellenti Regi, Lazarus quem dili-
torquetur nigro morbo: quem diligis
ſita. 4 Et ſonuit vocem audiens Chri-
s rex, Non viri ad æternam mortem
orboſam hanc noxam feruidæ adduxe-
nt horæ; Sed Dei hæc gloria ſublimis, vt
ipſum Hominis carus filius Rex exal-
ur Honoribus immortalibus. 5 Hoſpi-
les autem fœminas Ieſus dilexit amica
adam lege Martham & Mariam &
zarum. 6 In loco autem Quum audiſ-
nuncium quod Lazarus ad mortem
rgens Iacebat, morboſo ligatus mem-
is vinculo, Duplicem præterijt mortiferæ curſum auroræ.

ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν.
40 Καὶ ἀπῆλθε πάλιν
πέραν τοῦ Ἰορδάνου εἰς τὸν τό-
πον ὅπου ἦν Ἰωάννης τὸ
πρῶτον βαπτίζων· καὶ ἔμει-
νεν ἐκεῖ.
41 Καὶ πολλοὶ ἦλθον
πρὸς αὐτὸν, καὶ ἔλεγον· Ὅτι
Ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐποί-
ησεν οὐδέν· πάντα δὲ ὅσα εἶ-
πεν Ἰωάννης περὶ τούτου,
ἀληθῆ ἦν.
42 Καὶ ἐπίστευσαν πολ-
λοὶ ἐκεῖ εἰς αὐτόν.

CAP. XI.

1 Ἦν δέ τις ἀσθενῶν Λά-
ζαρος ἀπὸ Βηθανίας, ἐκ
τῆς κώμης Μαρίας καὶ Μάρ-
θας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς.
2 (Ἦν δὲ Μαρία ἡ ἀλεί-
ψασα τὸν Κύριον μύρῳ, καὶ
ἐκμάξασα τοὺς πόδας αὐτοῦ
ταῖς θριξὶν αὐτῆς· ἧς ὁ ἀ-
δελφὸς Λάζαρος ἠσθένει.)
3 Ἀπέστειλαν οὖν αἱ ἀ-
δελφαὶ πρὸς αὐτὸν, λέγου-
σαι· Κύριε, ἴδε, ὃν φιλεῖς,
ἀσθενεῖ.
4 Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς
εἶπεν· Αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ
ἔστι πρὸς θάνατον, ἀλλ᾽ ὑ-
πὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἵνα δο-
ξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ δι᾽
αὐτῆς.
5 Ἠγάπα δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν
Μάρθαν καὶ τὴν ἀδελφὴν
αὐτῆς καὶ τὸν Λάζαρον.
6 Ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀ-
σθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ
ἦν τόπῳ δύο ἡμέρας.

Καὶ μετὰ δίζυγον ἦμαρ ἑοῖς ἀγόρευε μαθηταῖς, 7
Ἴομεν ἐς κλυτὸν οὖδας Ἰουδαίων πάλιν ἀνδρῶν.
Καί μιν ἀναστέλλοντες ἐπεφθέγξαντο μαθηταί· 8
Ῥαββίν, Ἰουδαίης μανιώδεες ἄρτι πολῖται
Λαϊνέοις μάστευον ὀϊστεύειν σε βελέμνοις·
Καὶ σὺ μολεῖν ἐθέλεις ὅθι δήϊοι εἰσὶ πολῖται;
Ἰησοῦς δ' ἀπάμειπτο, παρηγορέων τινὶ μύθῳ 9
Ξυνὸν ὁμωροφίων νεμεσήμονα θυμὸν ἑταίρων·
Ἤματος οὐ γεγάασι δυώδεκα κυκλάδες ὧραι;
Ἤματος ἀντέλλοντος ὁδοιπόρος οὔποτε κάμπτει
Ταρσὸν ὀλισθηροῖσι παραπταίοντα πεδίλοις·
Ὃς δὲ διαστείχει λιποφεγγέϊ σύνδρομος ὄρφνῃ 10
Ποσσὶ χαραζομένοις, σφαλερὴν ὁδὸν οὗτος ὁδεύει.
Ὣς φάτο· καὶ μετὰ τοῦτο παλίσσυτος εἶπε μαθηταῖς, 11
Ὕπνον ἀναστήσιμον καὶ ἀμεμφέα Λάζαρος εὕδει,
Φίλτατος ἡμείων ξεινοδόκος· ἀλλὰ περήσω
Ὄφρα μιν ἐξ ὕπνοιο παλινδίνητον ἐγείρω.
Καὶ λόγον ἀγνώσσοντες ἐμυθήσαντο μαθηταί, 12
Λάζαρος εἰ κνώσσει, σόος ἔσσεται. Ἀρτιθανῆ μὲν 13
Ἰησοῦς ἀγόρευε, φιλοθρήνῳ παρὰ τύμβῳ
Εὕδειν, νεκρὸν, ἄναυδον, ἀνήγερτον ὕπνον ὀλέθρου.
Οἱ δὲ μάτην ἔλποντο φίλον νέκυν ἔνδοθεν οἴκου
Ἡδὺν ὑπὲρ λοχέων παλινάγρετον ὕπνον ἰαύειν.
Ἀμφαδίην δ' ἀγόρευεν ἄναξ οἰκτίρμονι μύθῳ, 14
Λάζαρον εὔνασε πότμος ὁμοίιος, ἄγριον ἄλλον
Ὕπνον ἄγων· Χαίρω δὲ δι' ὑμέας, ὡς ἐνὶ χώρῳ 15
Οὐ γενόμην ὅτε κεῖνος ὁμίλεε γείτονι πότμῳ·
Ὄφρα κε πίστιν ἔχοιτε, νέκυν μετὰ πότμον ὁδίτην
Δερκόμενοι ζώοντα, πάλιν ψαύοντα τραπέζης
Ξεινοδόκον Χριστοῖο τὸ δεύτερον. ἀλλὰ πρὸς αὐτὸν
Ἴομεν. Εἰστήκων δὲ διώνυμος ἔννεπε Θωμᾶς, 16
Ὃν Δίδυμον καλέουσι· συναγρομένοις δὲ μαθηταῖς
Δάκρυον ὠδίνουσαν ἀνήρυγε πενθάδα φωνὴν,
Ἴομεν ὁππόθι κεῖνος ἀνὴρ γλυκὺς, ὄφρα σὺν αὐτῷ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

7 Et poſt duplicem diem ſuis dixit diſci-
pulis, Eamus ad clarum ſolum Iudæorum
rurſus virorum. 8 Etipſum reprimentes
alloquuti ſunt diſcipuli: Magiſter, Iudææ
furentes modo ciues Lapidoſis quærebant
iaculari te ſagittis, Et tu venire vis vbi
hoſtiles ſunt ciues? 9 Ieſus autem reſpon-
dit, conſolans quodam ſermone Commu-
nem domeſticorum querulum animum
ſociorum: Diei non ſunt duodecim circu-
lares horæ? Die exoriente viator non fle-
ctit Pedem lubricis offendentem calceis:
10 Qui vero incedit cæcæ comes caliginis
Pedibus indulgentibus, erroneam viam
hic incedit. 11 Sic dixit: & deinde reuer-
ſus dixit diſcipulis, Somnum neceſſarium
& inculpatum Lazarus dormit, Cariſſi-
mus noſter hoſpes: ſed tranſibo Vt ipſum e
ſomno reciprocum excitem. 12 Et ſermo-
nem ignorantes dixerunt diſcipuli, La-
zarus ſi dormit, ſanus erit. 13 Recens mor-
tuum enim Ieſus dixit flebili in ſepulcro
Dormire, mortuum, mutum, irreuocabi-
lem ſomnum exitij: Illi vero fruſtra ſpe-
rabant carum mortuum in domo Sua-
uem in lecto mutabilem ſomnum dormi-
re. 14 Aperte autem dixit Rex miſericor-
di ſermone, Lazarum conſopiuit mors o-
mnibus æqualis, immitem alium Som-
num ferens: 15 Gaudeo autem propter
vos, quod in loco Non fuerim quando il-
le conuerſabatur cum vicina morte: Vt
fidem habeatis, mortum poſt fatum via-
torem Videntes viuentem, rurſus tangen-
tem menſam Hoſpitem Chriſti ſecunda-
rio. ſed ad ipſum Eamus. 16 Audiens au-
tem binominis dixit Thomas, Quem Di-
dymum vocant: collectis autem diſcipu-
lis Lacrymantem dolentem eructauit lu-
ctuoſam vocem, Eamus vbi ille vir a-
mabilis, vt cum ipſo

7 Ἔπειτα μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς· Ἄγωμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν πάλιν.

8 Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί· Ῥαββὶ, νῦν ἐζήτουν σε λιθάσαι οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ;

9 Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· Οὐχὶ δώδεκά εἰσιν ὧραι τῆς ἡμέρας; ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει· ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει·

10 Ἐὰν δέ τις περιπατῇ ἐν τῇ νυκτὶ, προσκόπτει· ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ.

11 Ταῦτα εἶπε· καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς· Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται· ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνίσω αὐτόν.

12 Εἶπον οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· Κύριε, εἰ κεκοίμηται, σωθήσεται.

13 Εἰρήκει δὲ ὁ Ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ· ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν ὅτι περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου λέγει.

14 Τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς παῤῥησίᾳ· Λάζαρος ἀπέθανε·

15 Καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς (ἵνα πιστεύσητε) ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ. ἀλλ' ἄγωμεν πρὸς αὐτόν.

16 Εἶπεν οὖν Θωμᾶς, ὁ λεγόμενος Δίδυμος τοῖς συμμαθηταῖς· Ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα ἀπο-

In di-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Εἰν ἀγάπῃ θνήσκοιμι ἐνὶ ξυνήονι πότμῳ.
Ἐλθὼν δ' ὀψικέλευθος ἄναξ ἐς ἐθήμονα κώμην, 17
Λάζαρον ἄπνοον εὗρε χυτῇ στρωθέντα κονίῃ,
Τέτρατον ἦμαρ ἔχοντα γοήμονος ἔνδοθι τύμβου.
Βηθανίη δ' ἑκὰς ἦεν ἀπ' ἄστεος Ἱροσολύμων 18
Ὡς τριασῶν σταδίων καὶ δώδεκα. Καὶ πολὺς ἕρπων 19
Λαὸς Ἰουδαίων ὑπεδύσατο γείτονα κώμην,
Κεῖθι φιλοξείνοιο μετήιε δώματα Μάρθης
Καὶ Μαρίης, γνωτοῖο κατευνασθέντα πότμου,
Ξυνὰ παρηγορέων, τάπερ ἤθαδι πολλάκι μύθῳ
Θελκτὰ πεπαινομένης ἀπεσείσατο κέντρα μερίμνης,
Πένθεος ἀγρύπνοιο λυτήρια. Πευθομένη δὲ 20
Φήμης ἀγρομένης ὅτι κοίρανος εἰσαφικάνει
Μάρθα, ποσὶ φθαμένοισι συνήντεεν. ἐν δὲ μελάθρῳ
Ἐνδόμυχος Μαρίη μαστίζετο πενθάδι σιγῇ.
Χριστοῦ δ' ἐγγὺς ἰοῦσα βαρύστονος ἔννεπε Μάρθα, 21
Ὦ μάκαρ, εἴπερ ἔης ὅτε Λάζαρος αἴθετο νούσῳ,
Οὐκ ἂν ἐμὸς τέθνηκεν ἀδελφεός· οἶδα δὲ θυμῷ 22
Καὶ νῦν ὡς ἅμα πάντα πατὴρ τεὸς ἐγγυαλίξει
Ὅσσα μιν αἰτήσειας. Ἄναξ δ' ἠμείβετο μύθῳ, 23
Γνωτὸς σὸς παλίνορσος ἐγείρεται. Ἀμβροσίης δὲ 24
Φωνῆς εἰσαΐουσα, τὸ δεύτερον ἔννεπε Μάρθα,
Οἶδα, καὶ οὔ με λέληθεν ἀνάστασις, ὡς ἐν ἐκείνῃ
Ἔρχεται ὀψιτέλεστος, ὅτε δρόμος ἔσχατος ἠοῦς.
Καὶ οἱ Χριστὸς ἔλεξε βιοσσόος ἔνθεον ὀμφήν, 25
Ζωὴ ἐγὼ γενόμην καὶ ἀνάστασις· ὃς δέ κεν ἀνὴρ
Εἰς ἐμὲ πιστεύσειε, καὶ εἰ νέκυς ἄπνοος εἴη,
Αὖτις ἀναζήσειε· Καὶ ὃς φρεσὶ πίστιν ἀέξει, 26
Οὐ θνήσκει βροτὸς οὗτος, ἕως ἔτι φαίνεται αἰών.
Πείθεαι ὡς ὅδε μῦθος ἐτήτυμος; Εἶπε καὶ αὐτή, 27
Κοίρανε, γινώσκω, καὶ πείθομαι ὅττι σὺ κόσμῳ
Χριστὸς ἀλεξικάκοιο θεοῦ λόγος υἱὸς ἱκάνεις.

dilectione moriamur vno communi fa-
17 Veniens autem ſero Rex in conſue-
m caſtellum, Lazarũ mortuum inue-
ſepulcrali ſtratum puluere, Quartum
m habentem lugubri in ſepulcro. 18 Be-
nia autem diſtabat a ciuitate Hiero-
ymorum Quaſi trium ſtadiorũ & duo-
cim. 19 Et multus repens Populus Iu-
orum, ſubijt vicinum caſtellum, Ibiq;
ſpitalis acceſſit domum Marthæ Et Ma-
, fratris ad dormitorium mortis, Con-
nctim [eas] conſolans: quod conſueto ſæ-
s verbo Horridos cancoctæ excuſſit ſti-
ulos curæ, Luctum vigilem ſoluendo.
Audiens autem Famam vulgatam
od Dominus veniſſet, Martha, pedibus
euenientibus occurrit: in domo autem
bdita Maria affligebatur luctuoſo ſilen-
. 21 Ad Chriſtum autẽ accedens valde
mens dixit Martha, O beate, ſi adfuiſ-
quando Lazarus vrebatur morbo, Non
ne meus mortuus fuiſſet frater: 22 Scio
tem animo Et nunc quod ſimul omnia
ter tuus præbebit Quæcunq; ab ipſo po-
laueris. 23 Rex autem reſpondit ſermo.
, Frater tuus rurſus excitabitur. 24 Im-
ortalem autem Vocem audiens, iterum
xit Martha, Noui, nec me latet reſur-
ctio, quod in illa Excitabitur ſero perfe-
s, quando curſus vltimus auroræ. 25 Et
Chriſtus dixit ſeruator vitæ diuinam
cem, Vita ego ſum & reſurrectio. qui-
nque vir In me crediderit, etiamſi mor-
us ſine ſpiritu fuerit, Rurſus reuiuiſcet:
Et qui mente fidem ſeruat, Non mori-
r homo hic, donec lucet ſeculum. Credis
od hic ſermo ſit verus? 27 Dixit &
a, Domine, cognoſco, & credo quod tu
undo Chriſtus malum pellentis Dei
rbum filius venis.

θάνωμεν μετ' αὐτοῦ.

17 Ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰησοῦς
εὗρεν αὐτὸν τέσσαρας ἡμέ-
ρας ἤδη ἔχοντα ἐν τῷ μνη-
μείῳ.

18 (Ἦν δὲ ἡ Βηθανία ἐγ-
γὺς τῶν Ἱεροσολύμων, ὡς
ἀπὸ σταδίων δεκαπέντε.)

19 Καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν
Ἰουδαίων ἐληλύθεισαν πρὸς
τὰς περὶ Μάρθαν καὶ Μα-
ρίαν, ἵνα παραμυθήσων-
ται αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ
αὐτῶν.

20 Ἡ οὖν Μάρθα ὡς
ἤκουσεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔρχεται
ὑπήντησεν αὐτῷ· Μαρία
δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο.

21 Εἶπεν οὖν ἡ Μάρθα
πρὸς τὸν Ἰησοῦν· Κύριε, εἰ
ἦς ὧδε, ὁ ἀδελφός μου οὐκ
ἂν ἐτεθνήκει·

22 Ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα ὅτι
ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν Θεὸν,
δώσει σοι ὁ Θεός.

23 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς·
Ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου.

24 Λέγει αὐτῷ Μάρθα·
Οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν
τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ ἐσχάτῃ
ἡμέρᾳ.

25 Εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς·
Ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ
ζωή· ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ,
κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται·

26 Καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ
πιστεύων εἰς ἐμὲ, οὐ μὴ ἀπο-
θάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Πιστεύεις
τοῦτο;

27 Λέγει αὐτῷ· Ναὶ
ύριε· ἐγὼ πεπίστευκα ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος.

28 Ta-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Τοῖον ἔπος λέξασα παρέστιχεν ὀξέι ταρσῷ, 28
Καὶ Μαρίην ἐκάλεσσεν ὁμόγνιον· οὔασι δ' αὐτῆς
Λάθριον ἐψιθύριξε, Διδάσκαλος ὅττι σαωτὴρ
Ἵκετο, καὶ καλέει σε. Καὶ ὠκυτέρη πέλε μύθου 29
Κείνη ὅπως ἤκουσε. θοῷ δ' ἀνεπάλλετο ταρσῷ,
Πένθεϊ λυομένη καὶ χάρματι· φοιταλέη δὲ
Χερσὸν ἐς ἀγχικέλευθον ἀελλοπὸν εἶχε πορείην.
[30
]
Λαοὶ δ' οἵτινες ἦσαν ἔσω κινυροῖο μελάθρου, 31
Καί μιν ἐλαφρίζεσκον ἀκεσσιπόνῳ τινὶ μύθῳ,
Πένθεος ἀγρύπνοιο παρήγοροι, ὡς ἴδον ἄφνω
Ὡς Μαρίη ταχύγουνος ἀνέγρετο φοιτάδι σιγῇ·
Πάντες ἐφωμάρτησαν ὀπισθοπόροισι πεδίλοις·
Ἐλπόμενοι Μαρίην φιλοδάκρυον ὅττι θοροῦσα
Ἐξαπίνης ἤμελλεν ἐς ἠθάδα τύμβον ὁδεύειν,
Ὄφρα πάλιν κλαύσειε πολυθρήνῳ περὶ νεκρῷ.
Οὔπω δ' εὐρυάλωος ἄναξ ἐπεβήσατο κώμης,
Ἀλλὰ μένων ἀτίνακτος ἐπὶ ζαθέῳ παρὰ χώρῳ
Εἶχε ποδὸς στατὸν ἴχνος, ὅπῃ πάρος ἤντετο Μάρθη.
Καὶ Μαρίη βαρύδακρυς ὅτε σχεδὸν ἵκετο χώρου 32
Ἧχι μένων ποδὸς ἴχνος ἀκαμπέος εἶχεν Ἰησοῦς,
Αὐτὸν ὅπως ἐνόησεν, ἱμασσομένη φρένα κέντρῳ,
Θρηνῆς αὐτοκύλιστος ὑπὲρ δαπέδοιο πεσοῦσα,
Πὰρ ποσὶν ἀμβροσίοις ἐπεκέκλιτο. μυρομένη δὲ
Ἰκμάδι πενθαλέῃ ζαθέους ἐδιήνατο ταρσοὺς,
Μῦθον ἐρευγομένη βεβιημένον. ἐκ φάρυγος δὲ
Δάκρυσι νικηθεῖσα μόλις πορθμεύετο φωνὴ,
Ὦ μάκαρ, εἰ παρέης, οὐ Λάζαρος ἔκαθε πότμῳ.
Καὶ Μαρίην στενάχουσαν ἰδὼν, καὶ ὁμήλυδας αὐτῇ 33
Υἷας Ἰουδαίων νεοπενθέας, ὧν ὑπὸ πολλῷ
Ὄμβρῳ δακρυόεντι περιρραίνοντο παρειαὶ,
Πνεύματι πατρῴῳ δεδονημένος, ἴαχε φωνὴν, 34

Δείξατέ

Tale verbum loquuta, inceſſit celeri
, Et Mariam vocauit ſororem: in au-
autem ipſius Clanculum ſuſurrauit,
giſter ſaluator Venit, & vocat te.
Et celerior erat verbo Illa quum audi-
et: celeri autem palpitabat pede, Lu-
ſoluta & gaudio. impetuoſa autem
riſtum ad vicinum velocem habuit
m. [30

] 31 *Homines autem qui erant*
ra flebilem domum, Et ipſam conſola-
itur doloricido quodam verbo, Luctus
ilis conſolatores, quum viderent ſubi-
Quod Maria velox excitaretur vago
ntio, Omnes ſequebantur retrogradis
ibus, Putantes Mariam lacryman-
, quod curreret Subito, velle ad con-
tum tumulum ire, Vt rurſus ploraret
ilem apud mortuum. Nondum enim
plæ regionis Rex ingreſſus erat caſtel-
, Sed manens immotus adhuc diuino
loco Habebat pedis ſtabile veſtigium,
i antea occurrebat Martha. 32 *Et Ma-*
lacrymans quum prope veniſſet ad lo-
n Vbi manens pedis veſtigium non fle-
habebat Ieſus, Ipſum quum animad-
tiſſet, verberata mente ſtimulo, Pro-
per ſe voluta in pauimentum cadens,
ta pedes immortales inclinabatur. lu-
s autem Humore lugubri diuinos ma-
ecit pedes, Sermonem eructans coa-
m. e faucibus autem Lacrymis victa
egrediebatur vox, O beate, ſi adfuiſ-
non Lazarus ceſſiſſet fato. 33 *Et Ma-*
m gementem videns, & comites eius
ios Iudæorum recens lugentes, quorum
ilto Imbre lacrymoſo circumſperge-
atur genæ, Spiritu paterno agitatus,
Sonuit vocem,

28 Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἀπῆλθε καὶ ἐφώνησε Μαρίαν τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς λάθρα, εἰποῦσα· Ὁ διδάσκαλος πάρεστι καὶ φωνεῖ σε.

29 Ἐκείνη ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται ταχὺ, καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτόν.

30 (Οὔπω δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην· ἀλλ' ἦν ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ὑπήντησεν αὐτῷ ἡ Μάρθα.)

31 Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ παραμυθούμενοι αὐτὴν, ἰδόντες τὴν Μαρίαν ὅτι ταχέως ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ, λέγοντες· Ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ μνημεῖον ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ.

32 Ἡ οὖν Μαρία ὡς ἦλθεν ὅπου ἦν ὁ Ἰησοῦς, ἰδοῦσα αὐτὸν, ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, λέγουσα αὐτῷ· Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανέ μου ὁ ἀδελφός.

33 Ἰησοῦς οὖν, ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν καὶ τοὺς συνελθόντας αὐτῇ Ἰουδαίους κλαίοντας, ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι καὶ ἐτάραξεν ἑαυτόν·

34 Καὶ εἶπε· Ποῦ τε-

Oſten-

Δείξατέ μοι πόθι κεῖνον ἐθήκατε. καὶ φάσαν αὐτῷ,
Ἔρχεο καὶ σκοπίαζε. Καὶ ἔστενεν αὐτὸς Ἰησοῦς, 35
Ὄμμασιν ἀκλαύτοισιν ἀήθεα δάκρυα λείβων.
Καί τινες ἀθρήσαντες ἐνίαχον αὐτίκα λαοὶ, 36
Ἤνιδε πῶς φιλέει καὶ Λάζαρον οὐ παρεόντα.
Ἄλλοι δ᾽ ἀντιάχησαν, Ἀλεξικάκῳ τινὶ πηλῷ 37
Ὀφθαλμοὺς μερόπων λιποφεγγέας οὗτος ἀνοίξας,
Ἔργον ἴσον τελέειν οὐκ ἔσθενεν, ὄφρα καὶ αὐτὸς
Μὴ φονίῳ νέκυς οὗτος ὁμιλήσειεν ὀλέθρῳ;
Τοῖα μὲν εἶπεν ἕκαστος· ἐπεγρομένῳ δὲ πεδίλῳ 38
Ἀχνυμένης βεμβηδὸν ἀπὸ φρενὸς οἶκτον ἀνέλκων
Ἰησοῦς πεφόρητο, καὶ ἤιεν ἐγγύθι τύμβου·
Καὶ χθόνιον σπέος ἦεν ἔσω γλαφυροῖο μελάθρου,
Καὶ λίθος ἀντιτύποιο φέρων μίμημα θυρέτρου,
Ἀμφιπαγὴς, ἰσόμετρος, ἐρείδετο χάσματι τύμβου.
Ἰησοῦς δ᾽ ἐκέλευσεν ἄναξ πλήθμονι λαῷ, 39
Λᾶαν ὑπωροφίοιο μεταστήσασθε μελάθρου.
Μάρθα δὲ τεθνειῶτος ὁμόγνιος ἴαχε φωνὴν·
Κείμενον ἀντιθύρετρον ἔχε λίθον. οἰχομένου γὰρ
Χάσματος οὐδαίοιο, δυσήνεμος ἔρχεται ὀδμὴ,
Ὅττι τεταρταῖος τελέθει νέκυς ἔνδοθι τύμβου.
Ἰησοῦς δ᾽ ἀπάμειπτο καὶ ἔννεπε πενθάδι Μάρθῃ, 40
Οὐ σοὶ τοῦτο πάρος διεπέφραδον; αἴκε φυλάξῃς
Χείλεσιν ὑμετέροισι σοφὴν σφρηγῖδα σιωπῆς,
Ὀρθὴν πίστιν ἔχουσα, καὶ οὐ διχόμηνις ἐοῦσα,
Ὄψεαι οὐρανίοιο θεοῦ ζωαρκέα τιμήν.
Οἱ μὲν λᾶαν ἄειραν· ἄναξ δ᾽ ἀντώπιος ἄστρων 41
Ὀφθαλμοὺς ἀνάειρεν, ἑῷ δ᾽ ἐβόησε τοκῆϊ·
Σοὶ χάρις, ὡς ἐμέθεν πάτερ ἔκλυες. οἶδα δὲ θυμῷ 42
Ὥς ἐμέθεν βοόωντος ἀεὶ σέο παιδὸς ἀκούεις.
Ἀλλὰ χάριν λαοῖο παρισταμένοιο πιφαύσκω,
Ὄφρα κε πίστιν ἔχοιεν ἀρείονα μᾶλλον ἀκούειν
Ὅττι σύ με προέηκας, ἐσαθρήσαντες ὀπωπῇς
Νεκρὸν ἀελλήεντα διαστείχοντα βερέθρου,

Ἰλλό-

ſtendite mihi quo ipſum poſuiſtis. & di-
erunt ipſi, Veni & vide. 35 Et ingemuit
ſe Ieſus, Oculis non lacrymantibus in-
nſuetas lacrymas ſtillans. 36 Et quidam
ſpicientes dixerunt ſtatim ex populo, Ec-
: quomodo diligebat & Lazarum non
æſentem. 37 Alij autem contra ſonue-
unt, Malum depellente quodam luto O-
ulos hominum cæcos hic qui aperuit, O-
us æquale perficere non potuit, vt & ipſe
on letali mortuus hic congrederetur exi-
o? 38 Talia quidem dixit quilibet. incí-
to autem pede Dolentibus cum fremitu
: præcordijs commiſerationem trahens
ſus ferebatur, & iuerat prope tumu-
m: Et terreſtris ſpelunca erat intra ca-
tam domum, Et lapis expreſſi ferens
itationem oſtij, Solidus, æquam menſu-
m habens nitebatur voragini tumuli.
Ieſus vero iuſſit rex credenti populo,
pidem a domeſtico remouete ſepulcro.
artha autem mortui ſoror ſonuit vo-
m, Iacentem qui vice oſtij eſt ſine lapi-
n. aperto enim Hiatu terreſtri, graui-
fœtens venit odor, Quia quatriduа-
s eſt mortuus in ſepulcro. 40 Ieſus au-
ꝛ reſpondit & dixit lugenti Marthæ,
nne tibi hoc antea dixi? ſi cuſtodieris
bijs tuis ſapiens ſigillum ſilentij, Re-
m fidem habens, & non duplicis conſi-
xiſtens, Videbis cæleſtis Dei viuificum
orem. 41 Illi quidem lapidem abſtule-
nt: Rex vero contra intuens aſtra Ocu-
uſtulit, & ad ſuum clamauit patrem:
i gratiæ quod me pater audiuiſti:
Scio vero animo Quod me clamantem
per tuum filium audis: Sed propter po-
um circumſtantem loquor, Vt fidem
eant meliorem magis ad audiendum
od tu me præmiſiſti, inſpicientes oculis
rtuum velocem egredientẽ e ſepulcro,

θείκατε αὐτόν; Λέγουσιν αὐτῷ· Κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε.

35 Ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς.

36 Ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι· Ἴδε πῶς ἐφίλει αὐτόν.

37 Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον· Οὐκ ἠδύνατο οὗτος, ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, ποιῆσαι ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ;

38 Ἰησοῦς οὖν πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον. Ἦν δὲ σπήλαιον, καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ.

39 Λέγει ὁ Ἰησοῦς· Ἄρατε τὸν λίθον. Λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ τεθνηκότος Μάρθα· Κύριε, ἤδη ὄζει· τεταρταῖος γάρ ἐστι.

40 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Οὐκ εἶπόν σοι ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς, ὄψει τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ;

41 Ἦραν οὖν τὸν λίθον οὗ ἦν ὁ τεθνηκὼς κείμενος. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἦρε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω, καὶ εἶπε· Πάτερ, εὐχαριστῶ σοι ὅτι ἤκουσάς μου.

42 Ἐγὼ δὲ ᾔδειν ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις. ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιεστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι σύ με ἀπέστειλας.

Cinctum

Ἰλλόμενον δεσμοῖσι, καὶ οὐ πίπτοντα κονίῃ.
Εἶπε· καὶ ἐσμαράγησε διαπρυσίῃ τινὶ φωνῇ, 43
Ἔξιθι Λάζαρε δεῦρο. λιποφθόγγοιο δὲ νεκροῦ 44
Ἄπνοον ἐψύχωσε δέμας νεκυοσσόος ἠχώ.
Ἄπνοον ἄνδρα κάλεσσε, καὶ ἔτρεχε νεκρὸς ὁδίτης,
Στείχων αὐτοκέλευθος ὁμοπλέκτῳ χθόνα ταρσῷ·
Ἄπνοον ἄνδρα κάλεσσε, καὶ ἐν φθιμένοισιν ἀκούσας,
Ἐξ ᾅδου νόστησε φυγὰς νέκυς, ὄψιμον ἄλλην
Ἀθρήσας μετὰ τέρμα βίου παλινάγρετον ἀρχὴν
Θαμβαλέην. Ἀΐδης δὲ μάτην παρὰ γείτονι Λήθῃ
Πανδαμάτωρ ἀδάμαστον ἐδίζετο νεκρὸν ἀλήτην.
Καὶ ποδὸς ὀρθωθέντος ἀκαμπέα γοῦνατα σύρων,
Τυφλὴν ἰθυκέλευθον ἔχων ἀντώπιον ὁρμὴν,
Αὐδήεις νέκυς ἔσκε, καὶ ἐκ ποδὸς ἄχρι καρήνου
Σφιγγόμενον πλεκτῇσιν ὅλον δέμας εἶχε κερείαις,
Θερμὸν ἔχων ἱδρῶτα καλυπτομένοιο προσώπου·
Καὶ λινέῳ πεπύκαστο καλύμματι κυκλάδα κόρσην,
Σουδάριον τόπερ εἶπε Σύρων στόμα. θαμβαλέῳ δὲ
Ἱσταμένῳ νεφεληδὸν ἄναξ ἐπετέλλετο λαῷ,
Λύσατέ μοι καὶ κοῦφον ἐάσατε νεκρὸν ὁδεύειν.
Ὣς φαμένου βασιλῆος, ὁμόζυγες αὐτίκα λαοὶ
Καὶ μιγάδος ῥήξαντο παλίλλυτα δεσμὰ κερείης,
Καὶ μελέων βαρύδεσμον ἐγυμνώσαντο καλύπτρην.
Καὶ νέκυς εἰς δόμον ἦλθε τὸ δεύτερον ἠθάδι ταρσῷ,
Φέγγος ἰδὼν πεμπταῖον. Ἰουδαίων δ᾽ ἄρα πολλοὶ, 45
Μάρθης καὶ Μαρίης ἐπὶ πένθιμον οἶκον ἰόντες
Παιδὶ θεοῦ πίστευον, ἐπαθρήσαντες ὀπωπῇς
Κοιράνου ἔργον ἄπιστον ὅπερ κάμε, νεκρὸν ἐγείρας
Λάζαρον ἀχλυόεντος ἀναθρώσκοντα βερέθρου,
Νόστιμον ἐκ νεκύων ταχινῷ ποδί. Καί τινες αὐτῶν 46
Εἰς πόλιν ἴχνος ἔκαμψαν ἐς ἀντιθέους ἱερῆας,
Πληθύϊ κηρύσσοντες ἀπιστοτάτων Φαρισαίων
Ἔργα θεοῦ Χριστοῖο. Καὶ ἄφρονες ἀρχιερῆες 47
Εἰς ἀγορὴν ἀγέροντο πολύθροον, ἠχιγερόντων

Εἰς

lum vinculis, & non cadentem pul-
43 Dixit: & reſonuit penetrabili
lam voce, Exi Lazare foras. 44 Mu-
tem mortui Spiritu carens animauit
s mortuos ſuſcitans ſonus. Exani-
virum vocauit, & cucurrit mor-
viator, Incedens ſponte ſimul com-
to ad terram pede: Non ſpirantem
vocauit; & inter mortuos audiens,
nferis rediȷt profugus mortuus, ſe-
aliud Aſpiciens poſt metam vitæ rur-
ngregatum principium Admiran-
Pluto vero fruſtra apud vicinam
en Omnia domans, indomitum quæ-
mortuum errantem. Et pede directo
ibilia genua trahens, Cæcum recti-
m habens oppoſitum impetum, Vo-
nortuus erat, & a pede vſque ad ca-
onſtrictum complicatis totum corpus
at faſcijs ſepulcralibus, Calidum
s ſudorem tectæ faciei: Et lineo mu-
erat velamine circa orbiculatum
, Sudarium quod vocat Syrorum os.
to autem Aſtanti nubis inſtar Rex
it populo, Soluite mihi & leuem ſi-
nortuum ambulare. Sic loquente
compares ſtatim homines Et mixta-
ruperunt rurſus ſolubilia vincula
rum, Et membrorum grauis vincu-
arunt tegmen: Et mortuus in do-
venit iterum conſueto pede, Lucem
s quintanam. 45 Iudæorum ſane
Marthæ & Mariæ ad luctuoſam
n euntes Filio Dei crediderunt, a-
tes oculis Dominus opus incredibi-
l fecit, mortuum ſuſcitans Laza-
a caliginoſo exilientem barathro, Reuerſum ex mortuis ce-
de. 46 Et quidam illorum In ciuitatem veſtigium flexerunt
imios ſacerdotes, Multitudini prædicantes incredulorum
æorum Opera Dei Chriſti. 47 Et imprudentes pontifices
um congregabantur multiſonum, vbi ſeniorum

43 Καὶ ταῦτα εἰπὼν, φωνῇ μεγάλῃ ἐκραύγασε· Λάζαρε, δεῦρο ἔξω.

44 Καὶ ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς, δεδεμένος τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις· καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ σουδαρίῳ περιεδέδετο. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Λύσατε αὐτὸν, καὶ ἄφετε ὑπάγειν.

45 Πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν Ἰουδαίων οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν Μαρίαν, καὶ θεασάμενοι ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν.

46 Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπῆλθον πρὸς τοὺς Φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς.

47 Συνήγαγον οὖν οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Εἰς ἓν ἀγειρομένων πρωτόθρονος ἔζετο βουλή.
Ἄλλῳ δ' ἄλλος ἔειπε, Τί ῥέξομεν; ἀντίπαλος γὰρ
Ἀλλοφανὴς βροτὸς οὗτος ὑπέρτατα σήματα φαίνει.
Εἰ δὲ ἑ καλλείψοιμεν ὁμοίια σήματα ῥέζειν, 48
Ἡμῖν οὐκέτι λαὸς ἐφέσπεται, ἀλλ' ἑνὶ μούνῳ
Ἀνέρι πιστεύοντες ὁμαρτήσουσι πολῖται·
Πάντες ὁμαρτήσουσι· καὶ ἀνέρες Αὐσονιῆες
Ἡμείων ὅλον ἔθνος ἀφαρπάξουσι μολόντες,
Ἔθνος ὁμοῦ καὶ χῶρον. Ἀνὴρ δέ τις ἦεν ἐν αὐτοῖς 49
Καϊάφας, ἀθέμιστος, ἐπίκλοπος, ὅς τότε κείνου
Ἀρχιερεὺς λυκάβαντος ἔην, ὀχετηγὸς ἑορτῆς.
Οὗτος Ἰουδαίοισι δολοπλόκον ἴαχε φωνήν·
Οὐδὲν ἀπειρήτῳ πεπνυμένον ἴστε μενοινῇ,
Οὐδὲ νόῳ φράζεσθε τί φέρτερον· ὅττι πολίτην 50
Καλὸν ὑπὲρ λαοῖο θανεῖν ἕνα, μὴ χάριν αὐτοῦ
Ἡμείων ὅλον ἔθνος ὀλισθήσειεν ὀλέθρῳ·
Ἀνδρὸς ἑνὸς θνήσκοντος ὅλη πόλις ἄφθιτος ἔσται.
Αὐτόματος δ' οὐ τοῦτο θεοπρόπος ἔννεπεν ἀνήρ, 51
Ἀλλὰ θυηπολίῃ μεμελημένος, οἷά τε κείνου
Ἀρητὴρ λυκάβαντος ἀληθέι θέσπισε φωνῇ,
Ὅττι θανεῖν ἤμελλεν ἑκὼν ζωαρκέι πότμῳ
Χριστὸς Ἰουδαίων ὑπὲρ ἔθνεος· Οὐ περὶ μούνου 52
Ἔθνεος, ἀλλ' ἵνα τέκνα θεοῦ κεκεδασμένα κόσμῳ
Εἰς ἓν ἀολλίσσειεν. Ἀπ' ἀρχεκάκοιο δὲ κείνης 53
Ὥρης μῆτιν ὕφαινον ἀναιδέες ἀρχιερῆες,
Καὶ χορὸς ἀγκυλόμητις ἀπιστοτάτων Φαρισαίων,
Ἰησοῦν ἵνα πάντες ἑνὶ κτείνωσιν ὀλέθρῳ.
Οὐκέτι δ' ἀμφαδίην λαοσσόος εἶχε πορείην 54
Χριστὸς ἐν Ἑβραίοισιν· ἀδουπήτῳ δὲ πεδίλῳ
Ἀγνὸν Ἰουδαίης παρεμέτρεε κόλπον ἀρούρης·
Χώρης ἐγγὺς ἵκανεν ὀρειάδος ἐγγὺς ἐρήμου,
Εἰς πόλιν· ὁππόθι μίμνε σὺν ἀντιθέοισι μαθηταῖς,
Ἐφραὶμ τὴν καλέουσι. Καὶ ἐγγύθεν ἦεν ἑορτὴ 55
Πάσχα πολυκλήιστον· ἀπ' εὐρυάλοιο δὲ γαίης

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

In vnum congregatorum primariæ ſedis
conſedebat conſilium. Alij autem alius
dixit, Quid faciemus? aduerſarius enim
Variè apparentia homo hic ſublimia ſigna
oſtendit. 48 *Si vero ipſum reliquerimus*
ſimilia ſigna facere, Nos non amplius po-
pulus ſequetur; ſed vni ſoli Viro credentes
adhærebunt ciues: Omnes eum ſequen-
tur: & viri Romani Noſtram totam gen-
tem auferent venientes, Gentem ſimul &
locum. 49 *Vir autem erat inter ipſos*
Caiaphas, nefarius, verſutus, qui tunc
illius Pontifex anni erat, deductor feſti.
Hic Iudæis ne fidolum ſonuit ſermonem,
Nihil inexperta prudens ſcitis mente, Ne-
que animo conſideratis quid conducibi-
lius: 50 *Quia ciuem Bonum eſt pro popu-*
lo mori vnum, ne propter ipſum Noſtra to-
ta gens cadat exitio: Viro vno moriente to-
ta ciuitas tranquilla erit. 51 *A ſeipſo au-*
tem non hoc vaticinans dixit vir; Sed ſa-
crificio deſtinatus, tanquam illius Sacer-
dos anni conſueta vaticinatus eſt voce,
Quod moriturus erat volens vitam feren-
s morte Chriſtus Iudæorum pro gente:
52 *Et non pro ſola Gente, ſed vt filios Dei*
diſſipatos in mundo In vnum congrega-
ret. 53 *A malorum autore autem illa Ho-*
ra conſilium texuerunt impudentes pon-
tifices, Et cœtus verſutus incredulorum
Phariſæorum, Ieſum vt omnes vno in-
terficerent exitio. 54 *Non amplius vero*
apertum ſaluans populum habebat iter
Chriſtus inter Hebræos: tacito vero pede
cunctum Iudææ tranſmiſit eundo ſinum
terræ: Ad locum vicinum venit monta-
num prope deſertum, In ciuitatem, vbi
manſit cum diuinis diſcipulis, Quam E-
phraim vocant. 55 *Et prope erat feſtum*
Paſcha multum celebratum: ab ampla
autem terra

συνέδριον, καὶ ἔλεγον· Τί
ποιοῦμεν; ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρω-
πος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ.

48 Ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν
οὕτω, πάντες πιστεύσουσιν
εἰς αὐτόν· καὶ ἐλεύσονται οἱ
Ῥωμαῖοι, καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν
καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος.
49 Εἷς δέ τις ἐξ αὐτῶν
Καϊάφας, Ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ
ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, εἶπεν αὐ-
τοῖς· Ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν·
50 Οὐδὲ διαλογίζεσθε
ὅτι συμφέρει ἡμῖν ἵνα εἷς
ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ
τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος
ἀπόληται.

51 Τοῦτο δὲ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ
οὐκ εἶπεν· ἀλλὰ Ἀρχιερεὺς
ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, προ-
εφήτευσεν ὅτι ἔμελλεν ὁ Ἰη-
σοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ
ἔθνους·

52 Καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους
μόνον, ἀλλ᾽ ἵνα καὶ τὰ τέκνα
τοῦ Θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα
συναγάγῃ εἰς ἕν.

53 Ἀπ᾽ ἐκείνης οὖν τῆς ἡ-
μέρας συνεβουλεύσαντο ἵνα
ἀποκτείνωσιν αὐτόν.

54 Ἰησοῦς οὖν οὐκ ἔτι
παῤῥησίᾳ περιεπάτει ἐν
τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλ-
θεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν
ἐγγὺς τῆς ἐρήμου, εἰς Ἐφραὶμ
λεγομένην πόλιν· κἀκεῖ
διέτριβε μετὰ τῶν μαθητῶν
αὐτοῦ.

55 Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα
τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἀνέβη-

Multi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Πολλοὶ Ἰουδαίων ὁμοτέρμονες ἄνδρες ἐρήμου
Μυστιπόλων ἀνέβαινον ἐς ἕδρανον Ἱεροσολύμων,
Ὄφρα προφοιβάσωσι δέμας ζαθέοισι καθαρμοῖς,
Πρίν περ ἀσιγήτοιο φανήμεναι ἦμαρ ἑορτῆς.
Καὶ πολέες δίζοντο θυώδεος ἔνδοθι νηοῦ 56
Ἰησοῦν ἀπεόντα, θεηγόρον. ἑσταότες δὲ
Ἀλλήλοις ὀάριζον. ἐπεφθέγγοντο δὲ λαοί·
Ὑμῖν φραζομένοισι τί φαίνεται; ὅττι περήσας
Οὐ δύναται βροτὸς οὗτος ἐς ἀρχιχόρευτον ἑορτήν.
Καὶ ναέτης ἐπέτελλον ἀπειθέες ἀρχιερῆες, 57
Καὶ χορὸς ἀγκυλόμητις ὑπερφιάλων Φαρισαίων,
Ὄφρα μιν ὅστις ἴδοιτο κατὰ πτόλιν, ἢ καὶ ἀκούσοι,
Πληθύϊ κηρύξειε δολορραφέων Φαρισαίων,
Ὄφρα μιν ἐχθρὸς ὅμιλος ἀποκτείνειε πιέσας.
Χώρης δ' εὐρυάλωος ἐρημάδα πέζαν ἐάσας Κεφ. ιβ. 1
Ἰησοῦς ἀκίχητος ἐθήμονα δύσατο κώμην·
Δύσατο Βηθανίην, ὅθι Λάζαρον ἐγγύθι τύμβου
Ἐκ νεκύων ἤγειρε, χέων ψυχοσόον ἠχώ·
Δύσατο Βηθανίην, ὅτε γείτονος εἶχον ἑορτῆς
Ἓξ πάρος ἤματα μοῦνα λελειμμένα κυκλάδες ὧραι.
Καί οἱ δόρπον ἔθεντο· φιλοσέργῳ δὲ μενοινῇ 2
Μάρθα διακτορίην πολυχανδέος εἶχε τραπέζης.
Εἷς δ' ἦν δαιτυμόνων ἔτι Λάζαρος, ἶσος ὀνείρῳ
Πασιφανής. Μαρίη δὲ μύρου θυόεντος ἐλοῦσα 3
Πιστικῆς τρία μέτρα φατιζομένης ἀπὸ νάρδου,
Μάρμαρον ἠέρταζε βεβυσμένον ἄγγος ἐέρσης,
Ἠΰκομος Μαρίη· καὶ δαινυμένου βασιλῆος,
Θεσπεσίους ἤλειψε μύρῳ πόδας· ἐκ ῥαδινῆς δὲ
Ἰκμάδα πιαλέην ἀπεμάξατο μαχλάδι χαίτῃ.
Νηχομένη δ' ἐμέθυσεν ὅλον δόμον ἔνθεος ὀδμή.
Καὶ φθονεροῖς στομάτεσσι δολοπλόκος εἶπεν Ἰούδας, 4
Ὃς μιαροῖς μιν ἔμελλεν Ἰουδαίοισι προδώσειν·
Τίπτε τριηκοσίων οὐ πέρναται, ἢ τίνι μέτρῳ 5
Πλείονι δηναρίων τόδε που μύρον, ὄφρα δοθείη

Πτω-

*Multi Iudæorum vicini viri deſerto Sa-
cra tractantium aſcendebant ad ſedilia
Hieroſolymorum, Vt ante purificarent
corpus diuinis purificationibus, Priuſ-
quam celebris appareret dies feſti.* 56 *Et
multi quærebant odorato in templo Ie-
ſum abſentem, diuiniloquum: ſtantes
vero Inter ſe loquebantur. dixit autem
populus: Vobis conſiderantibus quid vide-
tur, quod tranſire Non poteſt homo hic ad
recens celebratum feſtum?* 57 *Et habita-
toribus præceperunt increduli pontifices,
Et cœtus verſutus ſuperborum Phariſæo-
rum, Vt ipſum quicunque viderit per ci-
uitatem, vel audierit, Multitudini indi-
cet doloſorum Phariſæorum, Vt ipſum ho-
ſtilis cœtus interficiat capiens.*

1 *Regionis autem amplæ deſertam ter-
ram relinquens Ieſus incomprehenſibilis,
conſuetum ſubijt caſtellum: Subijt Be-
thaniam, vbi Lazarum prope tumulum
Ex mortuis ſuſcitauit, fundens animam
mittentem ſonum: Subijt Bethaniam,
quando vicini habebant feſti Sex adhuc
dies ſolos relictos horæ.* 2 *Et ei conuiuium
inſtruebant: amico autem animo Martha
adminiſtrationem capacis habebat men-
ſæ. Vnus autem erat conuictorum & La-
zarus, ſimilis ſomnio Omnibus apparens.*
3 *Maria autem vnguenti fragrantis ſu-
mens Piſtica tres menſuras nominati a
nardo, Marmoreum portabat repletum
vas rore, Pulchricoma Maria: & conui-
uantis Regis Diuinos vnxit vnguento pe-
des. extenſa autem Humorem pinguem
abſterſit molli capillo. Natans autem im-
pleuit totam domum diuinus odor.* 4 *Et
inuido ore nectidolus dixit Iudas, Qui im-
puris ipſum erat Iudæis proditurus:* 5 *Cur
trecentis non venditur, vel aliqua men-
ſura Maiore denariorum hoc vnguentum, vt detur*

σαν πολλοὶ εἰς Ἱεροσόλυ-
μα ἐκ τῆς χώρας πρὸ τοῦ πά-
σχα, ἵνα ἁγνίσωσιν ἑαυτούς.
56 Ἐζήτουν οὖν τὸν Ἰη-
σοῦν, καὶ ἔλεγον μετ᾽ ἀλλή-
λων ἐν τῷ ἱερῷ ἑστηκότες·
Τί δοκεῖ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ ἔλ-
θῃ εἰς τὴν ἑορτήν;
57 Δεδώκεισαν δὲ καὶ οἱ
Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι
ἐντολήν, ἵνα ἐάν τις γνῷ
ποῦ ἐστι, μηνύσῃ, ὅπως πι-
άσωσιν αὐτόν.

CAP. XII.

1 Ὁ οὖν Ἰησοῦς πρὸ ἓξ
ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἦλθεν εἰς
Βηθανίαν, ὅπου ἦν Λάζα-
ρος ὁ τεθνηκώς, ὃν ἤγειρεν
ἐκ νεκρῶν.
2 Ἐποίησαν οὖν αὐτῷ
δεῖπνον ἐκεῖ, καὶ ἡ Μάρθα
διηκόνει· ὁ δὲ Λάζαρος εἷς
ἦν τῶν συνανακειμένων αὐ-
τῷ.
3 Ἡ οὖν Μαρία, λα-
βοῦσα λίτραν μύρου νάρδου
πιστικῆς πολυτίμου, ἤλειψε
τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐξέ-
μαξε ταῖς θριξὶν αὐτῆς τοὺς
πόδας αὐτοῦ· ἡ δὲ οἰκία ἐ-
πληρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ
μύρου.
4 Λέγει οὖν εἷς ἐκ τῶν μα-
θητῶν αὐτοῦ, Ἰούδας Σίμω-
νος Ἰσκαριώτης, ὁ μέλ-
λων αὐτὸν παραδιδόναι·
5 Διατί τοῦτο τὸ μύρον οὐκ
ἐπράθη τριακοσίων δηνα-
ρίων, καὶ ἐδόθη πτωχοῖς;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Πτωχοῖς διζομένοισι, καὶ οὐ στροφάλιγγι κονίης;
Τοῦτο δ' ἐκεῖνος ἔλεξε δολοπλόκος, οὐχ ὅτι φωτῶν 6
Ἀκτεάνων ἀλέγιζεν ἀμείλιχος, ἀλλ' ὅτι μοῦνον
Κλέπτης ἦν, κτεάνων νικώμενος· εἶχε δὲ κίστην
Τῇ ἔνι χαλκὸς ἔκειτο· καὶ ὁππόσα βούλετο, χηλῷ
Αὐτὸς ἀνηέρταζε φύλαξ κακός. Ἀλλά ἑ μύθῳ 7
Ἰησοῦς ἀνέκοψεν, ἐῷ δ' ἀγόρευε φωνῇ,
Θηλυτέρης λίπε δῶρον ἀμεμφέος, ὄφρα φυλάξῃ.
Σώματος ἡμετέρου κειμήλιον, εἰσόκεν ἔλθῃ
Φοίνιος ἡμετέρων κτερέων ἐπιτύμβιος ὥρη.
Πτωχοὶ γὰρ παρέασιν ἀπείρονες αἰὲν ἑτοῖμοι 8
Ὑμῖν διζομένοισιν· ἐπερχόμενοι δέ με λεύσσειν,
Οὐκ αἰεὶ παρεόντα κιχήσετε. Πιστότατος δὲ 9
Λαὸς Ἰουδαίων ἀγχίπτολις ἔκλυε φήμης
Οὔασι τερπομένοις, ὅτι νόστιμος ἦλθεν Ἰησοῦς
Ἔνθεον ἴχνος ἔχων ἐπιδήμιον ἠθάδι κώμῃ,
Μάρθης ὁππόθι δῶμα, καὶ ἔτρεχεν ἑσμὸς ὁδίτης
Ἄσπετος, ἄλλοθεν ἄλλος ὁμόστολος, οὐχ ἵνα μοῦνον
Ἰησοῦν ἐσίδοιτο βιοσσόον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν
Λάζαρον, ὃν παλίνορσον ἀναστήσας ἀπὸ νεκρῶν
Ἔμπνοον ἐψύχωσε, χέων φυσίζοον ἠχώ.
Καὶ φθονεροὶ μενέαινον ἀναιδέες ἀρχιερῆες, 10
Καὶ ζαμενὴς Φαρισαῖος ὅλος χορός, ὄφρα καὶ αὐτὸν
Λάζαρον ἀχλυόεντι πάλιν πέμψωσι βερέθρῳ,
Νόστιμον ἐκ νεκύων, ἑτέρῳ κτείνοντες ὀλέθρῳ,
Πότμον ἔτι πνείοντα παλαίτερον· ὄφρα τις εἴπῃ,
Λάζαρος οἶτον ἄλυξε, καὶ οὐ φύγεν ἀρχιερῆας.
Τοῦτον ἑλεῖν μενέαινον ἀναίτιον, ὅττι δι' αὐτὸν 11
Λαὸς Ἰουδαίων μετανισσόμενος ἔνδια κώμης,
Παιδὶ θεοῦ πίστευον, ἀλεξιμόρῳ βασιλῆι.
Ἀκροφανὴς δ' ὅτε νύκτα λιπόσκιον ἔσχισεν ἠώς, 12
Λαὸς ὃς ἀγχιπόροιο μετήιε κῶμον ἑορτῆς,
Φήμης εἰσαΐοντες ὅτι ζαθέης ἀπὸ κώμης
Ἰησοῦς ἐς ἔδεθλον ἐλεύσεται Ἱροσολύμων,

Pauperibus indigentibus, & non vertigi-
ni pulueris? 6 *Hoc vero ille dixit nectido-*
lus, non quod hominum Pauperum cu-
ram haberet, immitis; ſed ſolum quod Fur
erat, a poſſeſſionibus ſuperatus: habebat
autem marſupium In quo pecunia iace-
bat: & quæcunque volebat, loculo Ipſe ex-
tulit cuſtos malus. 7 *Sed ipſum ſermone*
Ieſus repreſſit, ſuoque dixit homicidæ:
Fœminæ ſine donum inculpatæ, vt ſeruet
Corporis noſtri monimentum, donec ve-
niat Lethalis noſtræ ſepulturæ funeſta ho-
ra. 8 *Pauperes enim adſunt infiniti ſem-*
per prompti Vobis quærentibus: incitati
autem ad me videndum Non ſemper præ-
ſentem deprehendetis. 9 *Credulus autem*
Populus Iudæorum vrbi vicinus audiuit
famam Auribus voluptate affectis, quod
reuerſus veniſſet Ieſus Diuinum veſti-
gium habens peregrinum in conſueto ca-
ſtello, Marthæ vbi domus. & cucurrit
cœtus viator Infinitus, aliunde alius co-
mes, non vt ſolum Ieſum videret vitam
ſeruantem, ſed & ipſum Lazarum, quem
reducem exſuſcitans ex mortuis Viuen-
tem animauit, fundens viuificantem ſo-
num. 10 *Et inuidi cupiebant impudentes*
pontifices, Et furibundus Phariſæorum
totus cœtus, vt & ipſum Lazarum ad ca-
liginoſum rurſum mitterent barathrum,
Reducem ex mortuis, altero interficientes
exitio, Mortem adhuc ſpirantem priorē,
vt quis diceret, Lazarus mortem euaſit,
& non effugit pontifices. 11 *Hunc interfi-*
cere cogitabant inſontem, quod propter
ipſum Populus Iudæorum tendens ad mœ-
nia caſtelli, Filio Dei credebat, malum
depellenti regi. 12 *Per ſumma nitens au-*
tem quum noctem tenebroſam diuiſiſſet
aurora, Populus qui vicini acceſſit ſolennia feſti, Famam audiens
quod diuino e caſtello Ieſus ad ſolum venturus eſſet Hieroſolymorū,

6 Εἶπε δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε, καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν.

7 Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς· Ἄφες αὐτήν· εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τετήρηκεν αὐτό.

8 Τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.

9 Ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ὅτι ἐκεῖ ἐστι· καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἴδωσιν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν.

10 Ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ Ἀρχιερεῖς ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἀποκτείνωσιν·

11 Ὅτι πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν.

12 Τῇ ἐπαύριον ὄχλος πολὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτήν, ἀκούσαντες ὅτι ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ἤλυθον ἀντιόωντες. Ἀπ' εὐδένδροιο δὲ κήπου 13
Ἀκροκόμους φοίνικας ἐγυμνώσαντο κορύμβων·
Καὶ χλοεροὺς ὅρπηκας ἐς ἠέρα λαὸς ἑλίσσων,
Εὐφήμοις στομάτεσσιν ἀνέκλαγε σύνθροον ἠχώ·
Εὐλογίῃσιν ἄναξ Ἰσραὴλ αἰνετὸς ἔστω,
Ἀθανάτου ὃ ἐν οὐνόματι κοσμήτορος ἥκων.
Καὶ πολλὴν ἔνθα καὶ ἔνθα κορυμβοφόροιο κελεύθου 14
Δίζυγα πομπὸν ἔχων καὶ ὀπίστερον ἑσμὸν ὁδίτην
Ἰησοῦς, πεφόρητο μέσον μετεούμενος ἀνδρῶν,
Ἰθύνων ἀχάλινον ὄνον, ταλαεργὸν ὁδίτην,
Ἑζόμενος νώτοισιν ἀπειρήτοιο φορῆος,
Ἡσαΐας τόπερ εἶπεν ὅπως πληρούμενον εἴη·
Μητέρος ὑψιλόφου θύγατερ μὴ δείδιθι Σιών· 15
Ἤδη ποικιλόδωρος ἄναξ τεὸς εἰς σὲ περήσει,
Πῶλον ἔχων ταχύγουνον ὀπηδεύοντα τεκούσῃ.
Καὶ τὰ μὲν οὐ τοπρόσθεν ἐπεφράσαντο μαθηταί· 16
Ἀλλ' ὅτε παμμεδέουσαν ἑὴν ἀνεδύσατο μορφὴν
Χριστὸς ἄναξ, τότε πάντες ἀνεμνήσαντο μαθηταὶ
Ὅττι σοφῇ τάδε πάντα πέλει κεχαραγμένα βίβλῳ.
Καί οἱ ταῦτα τέλεσσαν· ἑὴν δ' ἄρα μάρτυς ἰωὴν 17
Λαῶν συμμιγέων, ὅτε Λάζαρον ἔκτοθι τύμβου
Ἰησοῦς ἐκάλεσσε, τεταρταῖον ἢ θανόντα
Ἐκ νεκύων ἤγειρε, χέων ψυχοστόλον ἠχώ.
Οὗ χάριν ἀντιόων πολὺς ἔρρεεν ἑσμὸς ὁδίτης, 18
Χριστὸν ἀνευάζων νεκυοσσόον, υἱέα Δαβίδ.
Ἀλλήλοις δ' ὀάριζον ὁμοφραδέες Φαρισαῖοι· 19
Ἡμῖν ποῖον ὄνειαρ ἀέξεται; ἀμφιλαφὴς γὰρ
Κόσμος ὅλος πολύμορφος ἑνὸς κατόπισθεν ὁδεύει,
Καὶ δόλος ἡμείων θανατηφόρος οὐδὲν ὀνήσει.
Καί τινες Ἑλλήνων ἔσαν ἀνέρες, οἳ τότε πολλοὶ 20
Θεσπεσίης ἀνέβαινον ὀπιπευτῆρες ἑορτῆς.
Ἰησοῦν δ' ἀΐοντες ἀειδομένης ἀπὸ φήμης, 21
Ἀγχιμόλῳ προσιόντες ἐπεφθέγξαντο Φιλίππῳ·
Χριστὸν ἰδεῖν ἐθέλοντες ἱκάνομεν. Ἐσσύμενος δὲ 22

Ἀνδρέᾳ

Venit occurrens: 13 Ab arboribus conſito
autem horto Summicomas palmas nuda-
uit corymbis: Et virides ramos in aërem
populus circumagens, Bene precante ore
clangebat conſonam vocem; Celebratio-
nibus rex Iſrael laudatus ſit, Immortalis
in nomine principis veniens. 14 Et mul-
tum hinc & hinc ramiferæ viæ Duplicem
ductorem habens & poſteriorem cœtum
viatorem Ieſus, ferebatur medium dime-
tiens virorum, Regens effrænem aſinum,
laborioſum viatorem, Sedens ſuper dor-
ſum inexperti baiuli, Eſaias quod dixit
vt impleretur: 15 Matris ſublimis filia ne
timeas Sion: Iam varia dona præbens rex
tuus ad te tranſibit, Pullum habens ve-
locem inſequentem matrem. 16 Et hæc
quidem non ante conſiderarunt diſcipuli:
Sed quando omnium rectricem ſuam ite-
rum aſſumpſit formam Chriſtus rex, tunc
omnes recordati ſunt diſcipuli Quod ſa-
pienti hæc omnia eſſent ſignata libro, Et
ipſi hæc feciſſent. 17 Erat autem teſtificans
vox Populi commixti, quando Lazarum
e ſepulcro Ieſus vocauit, quatriduanum-
que mortuum Ex mortuis excitauit, fun-
dens animas reducentem ſonum. 18 Cu-
ius gratia occurrens multus confluxit cœ-
tus viator, Chriſtum celebrans mortuos
ſaluantem, filium Dauid. 19 Inter ſe au-
tem muſſitabant conſultantes Phariſæi:
Nobis quale emolumentum creſcet? co-
pioſus enim Mundus totus varius poſt
vnum vadit, Et dolus noſter mortifer ni-
hil iuuabit. 20 Et quidam Græci erant
viri, qui tunc plurimi Diuini aſcende-
runt ſpectatores feſti: 21 De Ieſu audien-
tes celebrata ex fama, Propinquo acceden-
tes dixerunt Philippo: Chriſtum videre
volentes venimus. 22 Concitatus autem

13 Ἔλαβον τὰ βαΐα τῶν
φοινίκων, καὶ ἐξῆλθον εἰς
ὑπάντησιν αὐτῷ, καὶ ἔκρα-
ζον· Ὡσαννὰ, εὐλογημέ-
νος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνό-
ματι Κυρίου, ὁ βασιλεὺς
τοῦ Ἰσραήλ.

14 Εὑρὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὀ-
νάριον, ἐκάθισεν ἐπ᾽ αὐτὸ,
καθώς ἐστι γεγραμμένον·

15 Μὴ φοβοῦ θύγατερ
Σιών· ἰδοὺ, ὁ βασιλεύς σου
ἔρχεται, καθήμενος ἐπὶ
πῶλον ὄνου.

16 Ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνω-
σαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ
πρῶτον· ἀλλ᾽ ὅτε ἐδοξάσθη
ὁ Ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν
ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ᾽ αὐτῷ γε-
γραμμένα, καὶ ταῦτα ἐποίη-
σαν αὐτῷ.

17 Ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὄ-
χλος ὁ ὢν μετ᾽ αὐτοῦ, ὅτι
τὸν Λάζαρον ἐφώνησεν ἐκ
τοῦ μνημείου καὶ ἤγειρεν αὐτὸν
ἐκ νεκρῶν.

18 Διὰ τοῦτο καὶ ὑπήν-
τησεν αὐτῷ ὁ ὄχλος· ὅτι
ἤκουσε τοῦτο αὐτὸν πεποιη-
κέναι τὸ σημεῖον.

19 Οἱ οὖν Φαρισαῖοι
εἶπον πρὸς ἑαυτούς· Θεω-
ρεῖτε ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε οὐ-
δέν; ἴδε, ὁ κόσμος ὀπίσω
αὐτοῦ ἀπῆλθεν.

20 Ἦσαν δέ τινες Ἕλλη-
νες ἐκ τῶν ἀναβαινόντων ἵνα
προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ·

21 Οὗτοι οὖν προσῆλ-
θον Φιλίππῳ τῷ ἀπὸ Βηθ-
σαϊδὰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἠρώτων αὐτὸν, λέγοντες· Κύριε, θέλομεν τὸν Ἰησοῦν ἰδεῖν.

Andreæ

Ἀνδρέᾳ εἶπε Φίλιππος ὁμόπτολις· ἡδυεπὴς δὲ
Ἀνδρείας ὁμόφοιτος ἐπειγομένοιο Φιλίππου
Χριστῷ μῦθον ἔλεξεν. Ἄναξ δ' ἠμείβετο μύθῳ, 23
Ὥρη νῦν μόγις ἦλθεν ὅτε σχεδὸν ἵσταται ἀκμὴ
Ἀνθρώπου σοφὸς υἱὸς ὅπως ὑψούμενος εἴη.
Μάρτυς ἐτητυμίης ἀμὴν ἀμὴν λόγος ἔστω· 24
Κόκκος ἐπὴν σίτοιο πεσὼν ἐπὶ διψάδι γαίῃ,
Μή τι θάνῃ, τότε μοῦνος ἐτώσιος αὐτόθι μίμνει,
Ἄσπορος ἀχρήϊστος, ἀνήροτος, ἄμμορος ἄρπης·
Ἢν δὲ θάνῃ, ζείδωρον ἀφειδέα καρπὸν ἀέξει.
Ψυχὴν δ' ὃς φιλέει μινυώριον, οὗτος ὀλέσσει, 25
Τερψινόου μεθέπων ἀπατήλιον ἐλπίδα κόσμου.
Ψυχὴν δ' ὃς στυγέει, πανακήρατον ἔμπεδον αὐτὴν
Εἰς βιοτὴν αἰῶνος ἀλωφήτοιο φυλάσσει.
Ὅστις ἐμοὶ πείθοιτο διάκτορον ἔργον ὑφαίνων, 26
Τοῦτον ἐμὸς γενέτης ὑψίθρονος οἶδε γεραίρειν·
Ὅστις ὑποδρήσσειεν, ἐμοῖς θεσμοῖσι πιθήσας,
Οὗτος ὁμαρτήσειεν ἐμοὶ καὶ ὁμόστολος ἔσται,
Ὄφρα μένοι μετ' ἐμεῖο διάκτορος ὅπποθι μίμνω.
Νῦν δ' ἐμὸν ἦτορ ἔχω δεδονημένον· ἀλλὰ τί λέξω; 27
Ψυχὴ ἐμὴ κλονέει με. πάτερ, φρενοδινέος ὥρης
Ἐκ ταύτης με σάωσον ἀκαμπέος. ἀλλ' ἐπὶ τούτῳ
Ῥιγεδανὴν ἀβίαστος ἑκούσιος ἤλυθον ὥρην·
Υἷα τεὸν κύδαινε. Καὶ οὐρανόθεν πέλε φωνή, 28
Καί σε πάρος κύδηνα, καὶ ἔμπαλιν ἄρτι γεραίρω.
Καὶ πολὺς ἔνθα καὶ ἔνθα παρεστάμενος καὶ ἀκούων 29
Αἰθερίην τρομεροῖσιν ἐν οὔασι λαίλαπα φωνῆς
Λαὸς ἐπεσμαράγησεν, ὅτι ζαθέων ἀπὸ κόλπων
Βροντείη βαρύδουπος ἐπέκτυπεν αἴθριος ἠχώ.
Ἄλλοι δ' ἀντιάχησαν, ὅτι σχεδὸν ἄγγελος αὐτῷ
Οὐρανίης ὀάριζε σοφῷ μυκήματι φωνῆς.
Ἰησοῦς δ' ἀγόρευεν ὅλῳ πολυθαμβέϊ λαῷ, 30
Οὐ δι' ἐμὲ κτύπος οὗτος ἀράσσεται· οὐρανόθεν γὰρ
Ἀντίτυπος βροντῇσι δι' ὑμέας ἵκετο φωνή.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Andreæ dixit Philippus conterraneus:
uauiloquus autem Andreas comes im-
ulſi Philippi Chriſto ſermonem dixit.
.3 Rex autem reſpondit ſermone, Hora
unc tandem venit quum prope inſtet vi-
or Hominis ſapiens filius vt exaltetur.
.4 Teſtis veritatis Amen Amen ſermo
it: Granum frumenti cadens in ſitibun-
lam terram, Niſi moriatur, tunc ſo-
lum vanum ibi manet, Non ſemina-
um, inutile, non aratum, expers falcis:
Si vero moriatur, vitalem plurimum
ructum auget. 25 Vitam enim qui diligit
emporalem, hic perdet, Mentem delectan-
tis habens fallacem ſpem mundi: Ani-
mam vero qui odit, immortalem firmam
ipſam Ad vitam aui indeſinentis cuſto-
dit. 26 Qui mihi crediderit miniſtrum o-
us texens, Hunc meus pater in alto ſe-
dens nouit honorare: Qui ſubminiſtraue-
it, meis legibus credens, Hic ſequetur
ne, & comes erit, Vt maneat mecum mi-
iſter vbi maneo: 27 Nunc autem meum
or habeo agitatum: ſed quid dicam? A-
ima mea turbat me. pater, mentem agi-
ante hora Ex hac me ſalua immutabili.
ed ad hoc Horridam non coactus volens
veni in horam: Filium tuum glorifica.
.8 Et cælitus facta eſt vox, Et te ante glo-
ificaui, & viciſſim nunc honoro. 29 Et
nultus hinc & hinc aſtans & audiens
Cæleſtem tremulis in auribus procellam
vocis Populus inſtrepebat quod diuinis e
ribus Tonitrualis grauiter ſonans ſtre-
itum edidit æthereus ſonus. Alij autem
ontra ſonuerunt, quod prope angelus cum
pſo Cæleſtis loquutus eſt ſapienti mugitu
vocis, 30 Ieſus autem dixit toti admi-
ranti populo, Non propter me ſtrepitus
hic pulſat: cælitus autem Similis toni-
truo propter vos venit vox.

22 Ἔρχεται Φίλιππος καὶ λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ· καὶ πάλιν Ἀνδρέας καὶ Φίλιππος λέγουσι τῷ Ἰησοῦ.

23 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, λέγων· Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

24 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει.

25 Ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν.

26 Ἐὰν ἐμοί διακονῇ τις, ἐμοὶ ἀκολουθείτω· καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται· καὶ ἐάν τις ἐμοὶ διακονῇ, τιμήσει αὐτὸν ὁ πατήρ.

27 Νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται. καὶ τί εἴπω; Πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης. ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην.

28 Πάτερ, δόξασόν σου τὸ ὄνομα. Ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· Καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω.

29 Ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἑστὼς καὶ ἀκούσας, ἔλεγε βροντὴν γεγονέναι. Ἄλλοι ἔλεγον· Ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν.

30 Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν· Οὐ δι' ἐμὲ αὕτη ἡ φωνὴ γέγονεν, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς.

31 Nunc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Νῦν ζαθέου κόσμοιο πέλει κρίσις· ἄρτι καὶ αὐτὸς 31
Ἀρχὸς ἀλιτρονόοιο διώκεται ἔκτοθι κόσμου.
[Καί κεν ἐπὴν ὑψωθῶ ἀπὸ χθονὸς εὐρυοδείης, 32
Ὑμέας εἰς ἐμὲ πάντας ἐς οὐρανὸν εὐρὺν ἐρύσσω.
Ἔννεπε, σημαίνων ποίῳ ζωαρκέι πότμῳ 33
Ἰησοῦς ἤμελλε θανεῖν λαοσσόος. Αὐτῷ] 34
Λαοὶ δ' ἀντιάχησαν ὁμογλώσσῳ τινὶ μύθῳ·
Ἐκλύομεν γραφικοῖσι χαράγμασι πολλάκις ἡμεῖς,
Χριστὸς ὅλων μεδέων αἰώνιος οὕνεκα μίμνει·
Καὶ πόθεν ἄμμιν ἔειπες ἀσημάντῳ σέο μύθῳ,
Ἐκ χθονίων λαγόνων ὑψούμενος εἰς πόλον ἐλθὼν,
Ὑμέας εἰς ἐμὲ πάντας ἀπὸ χθονὸς αὐτὸς ἐρύσσω,
Ἀνθρώπου κλυτὸς υἱὸς ἐπὴν ὑψούμενος εἴη;
Εἰπὲ δὲ, τίς πέλεν οὗτος ὃν ἀγνώστῳ τινὶ θεσμῷ
Ἀνθρώπου σοφὸν υἷα τεῇ μυθήσαο φωνῇ;
Ἰησοῦς δ' ἅμα πᾶσιν ἀνίαχε· Βαιὸν ἐν ὑμῖν 35
Ἔσσεται εἰσέτι μοῦνον ἐπὶ χρόνον αἰθέριον φῶς.
Ἀπλανέες δ' ἐνὶ φωτὶ δι' ἰθυπόροιο κελεύθου
Στείχετε θαρσήεντες, ἕως φάος εἰσέτι λάμπει,
Πρὶν ζοφερῇ στροφάλιγγι κιχήμεναι ὑμέας ὄρφνην.
Ὃς δὲ διαστείχει σφαλερῷ ποδὶ νυκτὸς ὁδίτης,
Πλάζεται ἀγνώσσων σκολιὴν ὁδὸν ὁππόθι βαίνει.
Ἄχρι φάος δέρκεσθε, σοφῷ πιστεύετε μύθῳ 36
Εἰς φάος, ὄφρα γένοισθε φεραυγέος υἱέες αἴγλης.
Ζωοδότης γόνος ἀνθρώπου τάδε πάντα βοήσας
Κεύθετ', Ἰουδαίων χορὸν ἀγκυλόμητιν ἐάσας.
Τόσσα δέ οἱ τελέσαντι πολύτροπα φάρμακα νούσων, 37
Αὐτῶν δερκομένων ἀντώπιον, ἐκτὸς ἀκουῆς,
Οὔτις ἀνὴρ πίστευεν· Ὅπως πληρούμενον εἴη 38
Ἡσαΐας τόπερ εἶπε, χέων προτέθροον ὀμφὴν,
Κοίρανε, τίς μὲν τόσσα τεῇ πίστευσεν ἀκουῇ
Ἢ τίνι παγγενέταο θεοῦ γυμνοῦτο βραχίων;
Οὐ χάριν οὐκ ἐδύναντο θεουδέα πίστιν ἀέξειν· 39
Ὅττι καὶ Ἡσαΐας πάλιν ἔννεπε θέσπιδι φωνῇ·

Ὀφθαλ-

Nune diuini mundi eſt iudicium: mo-
ipſe Princeps peccante expellitur ex
ndo. 3 Et quidem poſtquam exalta-
fuero a terra late patente, Vos ad me
nes in cælum amplum traham. 33 Di-
, ſignificans quali viuifica morte Ieſus
t moriturus populos ſeruans. 34 Ipſi Po-
us autẽ contra ſonuit concordi quodam
mone: Audiuimus ex ſcriptis ſignis ſa-
s nos, Chriſtus omnium rector æternus
d maneat. Et vnde nobis dixiſti obſcu-
uo ſermone, Ex terreſtribus cauitati-
exaltatus in cœlum veniens, Vos ad
omnes a terra ipſe traham, Hominis
lytus filius poſtquam exaltatus fuerit?
c vero, quis eſt ille quem ignota qua-
n lege Hominis ſapientem filium tua
iſti voce? 35 Ieſus autem ſimul omni-
reſpondit: Puſillum inter vos Erit ad.
; ſolum per tempus cœleſte lumen. Non
antes autem in lumine per rectam
m Incedite confidentes, donec lumen
uc lucet, Priuſquam caliginoſo tur-
e deprehendat vos obſcuritas. Qui e-
n incedit errante pede noctu viator,
errat ignorans curuam viam quo va-
. 36 Donec lucem videtis, ſapienti cre
e verbo Lucis, vt ſitis luciferi filij
ndoris. Vitæ dator filius hominis hæc
nia clamans Abſcondit ſe, Iudæorum
um verſutum relinquens. 37 Tot au-
ei perficienti varia remedia morbo-
n, Ipſis videntibus coram extra fa-
m, Nullus vir credidit; 38 Vt implere-
Eſaias quod dixit, fundens propheti
n vocem, Domine, quis poſt tanta tuo
didit auditui? Vel cui omnium geni-
is Dei nudatum eſt brachium? 39 Pro-
r quod non potuerunt religioſam fidem
gere: Quia & Eſaias rurſus dixit pro-
etica voce;

31 Νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου· νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω.

32 Κἀγὼ, ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν.

33 (Τοῦτο δὲ ἔλεγε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν.)

34 Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ὄχλος· Ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου ὅτι ὁ Χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ πῶς σὺ λέγεις ὅτι δεῖ ὑψωθῆναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; τίς ἐστιν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου;

35 Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς μεθ᾽ ὑμῶν ἐστι· περιπατεῖτε ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ. καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει.

36 Ἕως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε. Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη ἀπ᾽ αὐτῶν.

37 Τοσαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος ἔμπροσθεν αὐτῶν, οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν·

38 Ἵνα ὁ λόγος Ἡσαΐου τοῦ προφήτου πληρωθῇ, ὃν εἶπε· Κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν, καὶ ὁ βραχίων Κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη;

39 Διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν Ἡσαΐας·

40 Oculos

Ὀφθαλμοὺς ἀλάωσεν ἐμῶν ἐπιμάρτυρας ἔργων, 40
Καὶ νόον ἰθυκέλευθον ἐθήκατο τυφλὸν ἀλήτην,
Μὴ κραδίῃ νοέωσι, καὶ ἀθρήσουσιν ὀπωπαῖς,
Καί μοι ἀποστρέψωσι, νοοβλαβέας ἢ σαώσω
Ἄνδρας ἀλιτραίνοντας ἐμῷ παιήονι μύθῳ,
Ἰητὴρ ἀσίδηρος ἐχέφρονα φάρμακα πάσσων.
Ἡσαΐας τάδε πάντα κατέγραφε θέσπιδι φωνῇ, 41
Ὅττι θεοῦ Χριστοῖο περιώριον ἔδρακε τιμὴν
Ὀφθαλμῷ κραδίης πανδερκέϊ, καὶ χάριν αὐτοῦ
Ἐσσομένην προκέλευθον ἐθέσπισεν ἔνθεον ὀμφήν.
Ἔμπης ἀπλανέες τινὲς ἀνέρες ἴδμονι σιγῇ 42
Ἀρχὴ Ἰουδαίων, ὑψαύχενος ὄμματα βουλῆς,
Παιδὶ θεοῦ πείθοντο θεηγενέων χάριν ἔργων·
Ἀλλὰ φόβον καὶ ζῆλον ἀλυσκάζων Φαρισαίων
Ἀμφαδὸν οὔτις ἔφηνεν ἑὸν νόον. αἰδομένου δὲ
Ἐνδόμυχος τότε πίστις ὑπὸ φρένα φωτὸς ἑκάστου,
Ἀπροϊδὴς, ἀβόητος ἐκεύθετο φωλάδι σιγῇ.
Πᾶς γὰρ ἀνὴρ προβέβουλε χαμαιγενέων χάριν ἀνδρῶν 43
Ἢ μεγάλου μούνοιο θεοῦ πολυφεγγέα τιμήν.
Ἰησοῦς δ᾽ ἰάχησε θυώδεος ἔνδοθι νηοῦ· 44
Ὅστις ἐμῶν δέξοιτο θεοφραδέων στίχα μύθων,
Εἰς ἐμὲ πιστεύων οὐ πείθεται, ἀλλὰ τοκῆϊ
Ὅστις ἐμὲ προέηκε· Καὶ ἀνδρομέῃσιν ὀπωπαῖς 45
Πᾶς ἐμὲ παπταίνων, καὶ ἐμὸν γενετῆρα δοκεύει.
Οὐρανόθεν φάος ἦλθον ἐγὼ λιποφεγγέϊ κόσμῳ· 46
Οὐρανόθεν φάος ἦλθον, ἵνα βροτὸς ὅς με γεραίρῃ,
Πίστιν ἔχων ἀτίνακτον, ἐν ἀχλύϊ μήποτε μίμνῃ.
Ὅστις ἐμῶν δέξοιτο θεόσσυτα χεύματα μύθων, 47
Καὶ μὴ ἀσυλήτοιο νόου σφρηγῖδα φυλάξῃ,
Οὐ κρίνω ποτὲ τοῦτον ἐγὼ βροτόν· οὐ γὰρ ἱκάνω
Κόσμον ἵνα κρίναιμι πολύπλανον, ἀλλὰ σαῶσαι.
Ὅς με παραγράψαιτο καὶ ἡμετέρης θρασὺς ἀνὴρ 48
Ἔμπνοα μὴ δέξαιτο βιοσσόα χεύματα φωνῆς,
Οὗτος ἔχει κρίνοντα δικασπόλον. ἡμέτερος γὰρ

Ὅν

o Oculos obcæcauit meorum teſtes ope-
um, Et mentem rectigradam fecit cæcam
rrabundam : Ne corde intelligant, &
videant oculis, Et ad me conuertantur,
nente autem læſos ſeruem Viros peccantes
neo ſanante verbo, Medicus ſine ferro
onuenientia medicamenta inſpergens.
1 Eſaias hæc omnia conſcripſit fatidica
oce, Quia Dei Chriſti tempus præoccu-
antem vidit gloriam, Oculo cordis om-
ia vidente, & propter ipſum Futuram
ræcurrentem vaticinatus eſt diuinam
ocem. 42 Tamen firmi quidam viri
ienti ſilentio Principatus Iudæorum,
perbi oculi conſilij, Filio Dei crediderunt
iuina propter opera: Sed metum & ze-
m vitans Phariſæorum, Aperte nullus
anifeſtauit ſuam mentem: reuerentis
item Intus latens tunc fides ſub præcor-
is viri cuiuſlibet Improuiſa, tacita oc-
ltabatur condito ſilentio. 43 Omnis e-
m vir præoptauit humigenitorum gra-
am virorum, Quam magni ſolius Dei
ultum ſplendentem honorem. 44 Ieſus
item ſonuit odorato in templo, Qui meo-
m receperit diuiniloquorum ordines
rborum, In me credens non confidit, ſed
tri Qui me præmiſit. 45 Et humanis o-
lis Omnis me videns, & meum patrem
det. 46 Cælitus lux veni ego caliginoſo
undo, Cælitus lux veni, vt homo qui
honorauerit, Fidem habens immotam,
caligine nunquam maneat. 47 Qui-
nque meorum ſuſceperit a Deo impul-
fluxus ſermonum, Et inuiolatæ mentis
illum ſeruauerit, Non iudico vnquam
nc ego hominem. non enim venio Mun-
m vt iudicem multum errantem, ſed
uare. 48 Qui me reiecerit, & noſtræ
lax vir Viuos non receperit vitam ſer-
ntes fluxus vocis, Hic habet iudicantem iudicem. noſter enim

40 Τετύφλωκεν αὐ-
τῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ πε-
πώρωκεν αὐτῶν τὴν καρ-
δίαν· ἵνα μὴ ἴδωσι τοῖς ὀφ-
θαλμοῖς, καὶ νοήσωσι τῇ καρ-
δίᾳ, καὶ ἐπιστραφῶσι, καὶ ἰά-
σωμαι αὐτούς.
41 Ταῦτα εἶπεν Ἡσαΐας
ὅτε εἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ καὶ
ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ.
42 Ὅμως μέντοι καὶ ἐκ
τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπί-
στευσαν εἰς αὐτόν· ἀλλὰ
διὰ τοὺς Φαρισαίους οὐχ
ὡμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυ-
νάγωγοι γένωνται·
43 Ἠγάπησαν γὰρ τὴν
δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον
ἤπερ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.
44 Ἰησοῦς δὲ ἔκραξε καὶ
εἶπεν· Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ,
οὐ πιστεύει εἰς ἐμὲ, ἀλλ' εἰς τὸν
πέμψαντά με.
45 Καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ,
θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με.
46 Ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσ-
μον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ
πιστεύων εἰς ἐμὲ ἐν τῇ σκο-
τίᾳ μὴ μείνῃ.
47 Καὶ ἐάν τις μου ἀ-
κούσῃ τῶν ῥημάτων καὶ μὴ
πιστεύσῃ, ἐγὼ οὐ κρίνω αὐ-
τόν. Οὐ γὰρ ἦλθον ἵνα κρί-
νω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώ-
σω τὸν κόσμον.
48 Ὁ ἀθετῶν ἐμὲ καὶ μὴ
λαμβάνων τὰ ῥήματά μου,
ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν· ὁ

Ὃν λαλέω λόγος οὗτος ἀπειθέα τοῦτον ἐλέγξει
Κείνων, ὀψιτέλεστος ὅτε δρόμος ἔσχατος ἤους,
Ἐρχομένοις ὅτε πᾶσι πέλει κρίσις. Ἐξ ἰδίων γὰρ 49
Οὐ μάθον αὐτοκέλευστος ἐγώ ποτε μῦθον ἐνίψαι,
Ἀλλὰ θεοῦ ζείδωρον ἔχω παρὰ πατρὸς ἐφετμήν,
Ἀνδράσιν ἀρχομένοις τί φθέγξομαι, ἢ τί βοήσω.
Οἶδα δὲ παμμεδέοντος ἐφημοσύνην γενετῆρος, 50
Ζωὴν ἀθανάτην, τὴν ἔλλαχε σύνδρομος αἰὼν
Ἀνάρχῳ στροφάλιγγι· καὶ ὑμέας ὅσσα διδάσκω,
Ὥσπερ ἐμοὶ κατέλεξε πατὴρ ἐμός, ὣς ἀγορεύω.
Καὶ ναέταις πρὶν Πάσχα μολεῖν, πρὶν βωμὸν ἀνάψαι, Κ. ιγʹ. 1
Ἰησοῦς νοέων ὅτι καίριος ἤλυθεν ὥρη
Ὄφρα κεν ἐκ κόσμοιο μετάτροπος αἰθέρα δύων,
Νόστιμος ὑψιμέδοντι συναστράψειε τοκῆϊ,
Πάντας ἀεὶ παρεόντας ἑοὺς ἑτάρους ἀγαπήσας
Ἐξ ἀρχῆς, ἀγάπαζε καὶ εἰς τέλος. Ἑσπερίου δὲ 2
Δείπνου γινομένοιο φιλοστόργοιο τραπέζης,
Δούλιον ἔργον ἔτευξεν ἑοῖς ἑτάροισιν ὑφαίνων·
(Δαίμονος ἀντιπάλοιο φιλοκτεάνῳ τινὶ κέντρῳ
Ἀνδρομέην ἐπὶ λύσσαν ἀνοιστρήσαντος Ἰούδαν,
Τολμηεὶς ἵνα κεῖνος Ἰουδαίοισι προδοίη
Χριστόν, ἑὸν θρεπτῆρα, δεδεγμένος ὤνιον ὀλέθρου·)
Αὐτὸς ἑῇ κραδίῃ δεδαημένος ὅττιπερ αὐτοῦ 3
Ὑψιμέδων ἅμα πάντα θεὸς πόρε χειρὶ νομεύειν,
Ὅττι καὶ οὐρανόθεν καὶ ἐς αἰθέρα δίζυγι θεσμῷ
Καὶ θεόθεν πάρος ἦλθε, καὶ εἰς θεὸν αὖτις ἱκάνει.
Καὶ τότε δαιτυμόνεσσι διάκτορον ἔργον ὑφαίνων 4
Ἰησοῦς, ταχυεργὸς ἀνίστατο δεῖπνον ἐάσας,
Καὶ χροὸς αἰγλήεντος ἑοὺς ἀπέθηκε χιτῶνας,
Καὶ λινέην λαγόνεσσι νοθὴν ἐζώσατο μίτρην·
Σφίγξας σκληρὸν ὕφασμα, τόπερ φάτο θυμβρέας αὐδὴ
Αἴγιον, ἰκμαλέοιο ποδὸς ἀλκτήριον ἀνδρῶν·
Καὶ γλαφυρῷ νιπτῆρι βαλὼν ὑποκόλπιον ὕδωρ 5
Χειρὸς ἑῶν ἑτάρων φιλίους πόδας ἤρξατο νίπτειν,

Λοίσθιον

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Quem loquor ſermo, hic incredulum
hunc redarguet Iudicans, ſero perfectus
quando curſus vltimus auroræ, Excitatis
quando omnibus eſt iudicium. 49 Expro-
prijs enim Non didici ſponte iuſſus ego vn-
quam ſermonem proloqui, Sed Deo vi-
tale habeo a patre mandatum, Viris con-
gregatis quid loquar, aut quid clamem.
50 Noui autem omnia regentis mandata
patris, Vitam [eſſe] æternam, quam ſorti-
tum eſt concurrens ſeculum Æterna cum
vertigine: & vos quæcunque doceo, Sicut
mihi commemorauit pater meus, ſic dico.
1 Et ciuibus priuſquam Paſcha veni-
ret, priuſquam aræ accenderentur, Ieſus
cognoſcens quod opportuna veniſſet hora,
Vt ex mundo reuerſus, cælum ſubiens, Re-
dux altiregente pariter coruſcaret cum
patre, Omnes ſemper præſentes ſuos ſocios
diligens Ab initio, ſic dilexit & ad finem.
2 Veſpertina autem Cœna facta beneuolæ
menſæ, Seruile opus fecit ſuis ſocijs te-
xens: (Dæmone aduerſario, auaro quo-
dam ſtimulo Humanam ad rabiem inci-
tante Iudam, Audax vt ille Iudæis pro-
deret Chriſtum, ſuum nutritorem, acci-
piens pretium exitij:) 3 Ipſe ſuo corde
ſciens quod illius Altiregens ſimul omnia
Deus dediſſet manu diſtribuere, Quod &
cælis & in cælum duplici lege Et a Deo
prius veniſſet, & ad Deum reuerteretur.
4 Et tunc conuiuis ſeruile opus texens Ie-
ſus, opere promptus ſurrexit cœnam re-
linquens, Et corpore a ſplendido ſuas de-
poſuit tunicas, Et lineam circa lumbos
buriam cinxit faſciam: Stringens du-
plam telam, quam dixit ſepulcralis vox
linteum, humidi pedis ſubſidium viro-
rum. 5 Et concauum in pollubrum fun-
dens ſubterraneam aquam Chriſtus, ſuo-
rum ſociorum caros pedes incepit lauare,

λόγος ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖ-
νος κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ ἐ-
σχάτῃ ἡμέρᾳ·

49 Ὅτι ἐγὼ ἐξ ἐμαυτοῦ
οὐκ ἐλάλησα· ἀλλ᾽ ὁ πέμ-
ψας με πατὴρ, αὐτός μοι
ἐντολὴν ἔδωκε τί εἴπω καὶ
τί λαλήσω.

50 Καὶ οἶδα ὅτι ἡ ἐντο-
λὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιός ἐστιν·
ἃ οὖν λαλῶ ἐγὼ, καθὼς
εἴρηκέ μοι ὁ πατὴρ, οὕτω
λαλῶ.

CAP. XIII.

1 Πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πά-
σχα, εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐ-
λήλυθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα ἵνα
μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου
πρὸς τὸν πατέρα, ἀγαπή-
σας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ
κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπη-
σεν αὐτούς.

2 Καὶ δείπνου γινομένου,
(τοῦ διαβόλου ἤδη βεβλη-
κότος εἰς τὴν καρδίαν Ἰού-
δα Σίμωνος Ἰσκαριώτου,
ἵνα αὐτὸν παραδῷ.)

3 Εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι
πάντα δέδωκεν αὐτῷ ὁ πα-
τὴρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ
Θεοῦ ἐξῆλθε, καὶ πρὸς τὸν
Θεὸν ὑπάγει·

4 Ἐγείρεται ἐκ τοῦ δεί-
πνου, καὶ τίθησι τὰ ἱμάτια·
καὶ λαβὰν λέντιον, διέζωσεν
ἑαυτόν.

5 Εἶτα βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν
νιπτῆρα, καὶ ἤρξατο νίπτειν
τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Λοίσθιον ἐκ πρώτου μεταδινεύων ἄλλον ἀπ' ἄλλου,
Ἀρχόμενος Σίμωνος, ἕως ἰδίοιο φονῆος.
Πρεσβυτέρῳ δὲ Σίμωνι παρίστατο, καὶ πόδας αὐτοῦ 6
Ἀμφοτέρους κρατέεσκε. ταχὺς δ' ἀντέσπασε Σίμων,
Ἰησοῦν δ' ἀνέκοψε, φίλον σέβας ὄμμασι φαίνων·
Καί μιν ἐρητύων βελαρῇ μειλίξατο φωνῇ,
Ὑμετέρου θεράποντος ἄναξ πάντεσσι κελεύων
Νίπτεις σαῖς παλάμῃσιν ἐμοὺς πόδας; Ἡδυεπὴς δὲ 7
Ἐζομένῳ Σίμωνι θεηγόρος εἶπεν Ἰησοῦς,
Ἄρτι μὲν ὡς τελέω δρηστήριον ἔργον ὑφαίνων,
Οὐ δύνασαι νοέειν, μετέπειτα δὲ τοῦτο νοήσεις.
Καί οἱ Πέτρος ἔλεξε, χέων ἠθεῖαν ἀπειλὴν, 8
Οὔποτε φαιδρύνειας ἐμοὺς πόδας, εἰς ὅσον ἕρπει
Αἰὼν πουλυέλικτος. Ἄναξ δ' ἠμείβετο μύθῳ,
Οὔποτέ σοι μετ' ἐμεῖο μέρος πεφυλαγμένον ἔσται,
Εἰ μὴ ἐγὼ νίψω σε, χέων μεταχείριον ὕδωρ.
Καί οἱ μῦθον ἔλεξε νόῳ πειθήμονι Σίμων, 9
Ναὶ λίτομαι, μὴ μοῦνον ἐμοὺς πόδας, ἀμφοτέρας δὲ
Νίψον ἄναξ καὶ χεῖρας ἐμὰς, καὶ κυκλάδα κάρσην·
Ναὶ πάλιν, ἢν ἐθέλῃς, καὶ ὅλον δέμας. Εἶπεν Ἰησοῦς· 10
Οὐ χατέει νεαροῖο λελουμένος ὕδατος ἀνὴρ,
Εἰ μὴ μοῦνα πόδεσσι καθάρσια νίπτρα πορείης
Εἰνοδίης· καθαρὸν γὰρ ὅλον δέμας. ἀνδρομέης δὲ
Ἄμμοροι ἀμπλακίης καθαροὶ νόον ἐστὲ καὶ αὐτοί·
Ἀλλ' οὔπως ἅμα πάντες. Ἐπεὶ πάρος ᾔδεε θυμῷ 11
Τίς μιν ἀνὴρ ἤμελλεν Ἰουδαίοις παραδώσειν
Ὤνιον ἀντιβίοισι· τίς ἔμπορος ἦεν ὀλέθρου.
Οὐ χάριν ἀγχιθέοισιν ἄναξ ἀγόρευε μαθηταῖς,
Ἄμμορον ἀμπλακίης καθαρὸν νόον ἴστε καὶ αὐτοί,
Ἀλλ' οὔπως ἅμα πάντες. Ὑποδρηστῆρι δὲ θεσμῷ 12
Ὁππότε δαιτυμόνων δυοκαίδεκα κύκλον ἀμείβων,
Νίψεν ἑῶν ἑτάρων ὁσίους πόδας ἁγνὸς Ἰησοῦς
Κεκλιμένους, παλίνορσος ἑοὺς ἔνδυνε χιτῶνας·
Καὶ παλάμης ἀγκῶνα παλινδίνητον ἐρείσας

Ἀκρό-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ad vltimum a primo tranſiens ad alium
ab alio, Incipiens a Simone, vſque ad
ſuum homicidam. 6 *Seniori autem Simo-*
ni aſtitit, & pedes eius Vtroſque arripuit.
celer autem retraxit Simon, Ieſumque
inhibuit, caram venerationem oculis
monſtrans: Et ipſum detinens forti de-
mulſit voce, Tui miniſtri, Rex omnibus
imperans, Lauas tuis manibus meos pe-
des? 7 *Suauiloquus vero Sedenti Simoni*
diuiniloquus dixit Ieſus, Iam quidem
quod perficio ſeruile opus texens, Non po-
tes intelligere, deinceps autem hoc ſcies.
8 *Et ei Petrus dixit, fundens ſuaues mi-*
nas: Nunquam expurgabis meos pedes, do-
nec repit Æuum multum volutum. Rex
autem reſpondit ſermone, Nunquam tibi
mecum pars cuſtodita erit, Niſi ego lauem
te, fundens adminiſtratoriam aquam.
9 *Et ei verbum dixit mente credula Si-*
mon, Ita precor, non ſolum meos pedes,
vtraſque verum Laua Rex & manus
meas, & circulare caput, Et rurſus, ſi vo-
lueris, & totum corpus. 10 *Dixit Ieſus:*
Non indiget noua lotus aqua vir, Niſi ſo-
lum pedib. puro lauacro pro itinere Com-
itali: purum enim totum corpus. huma-
ni autem Expertes errati, puri mente eſtis
& ipſi: Sed non ſimul omnes. 11 *Quia an-*
tea ſciebat animo Quis illum vir eſſet Iu-
dæis proditurus Venalem hoſtibus; quis
negotiator eſſet exitij. Propter quod Deo
propinquis Rex dixit diſcipulis, Exper-
tem errati purum animum ſcitis & ipſi,
Sed non ſimul omnes. 12 *Seruili autem*
lege Quando conuiuarum duodecim cir-
culum peruadens Lauit ſuorum ſocio-
rum puros pedes ſanctus Ieſus Recumben-
tes, reciprocus ſuam induit tunicam: Et
manus cubitum volutum firmans

καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ ᾧ
ἦν διεζωσμένος.
6 Ἔρχεται οὖν πρὸς Σί-
μωνα Πέτρον· καὶ λέγει αὐ-
τῷ ἐκεῖνος· Κύριε, σύ μου
νίπτεις τοὺς πόδας;

7 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ
εἶπεν αὐτῷ· Ὃ ἐγὼ ποιῶ σὺ
οὐκ οἶδας ἄρτι, γνώσῃ δὲ
μετὰ ταῦτα.
8 Λέγει αὐτῷ Πέτρος·
Οὐ μὴ νίψῃς τοὺς πόδας
μου εἰς τὸν αἰῶνα. Ἀπεκρί-
θη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἐὰν μὴ
νίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος
μετ᾽ ἐμοῦ.
9 Λέγει αὐτῷ Σίμων
Πέτρος· Κύριε, μὴ τοὺς
πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ
τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλήν.
10 Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς·
Ὁ λελουμένος οὐ χρείαν
ἔχει ἢ τοὺς πόδας νίψασθαι,
ἀλλ᾽ ἔστι καθαρὸς ὅλος· καὶ
ὑμεῖς καθαροί ἐστε, ἀλλ᾽ οὐχὶ
πάντες.
11 Ἤδει γὰρ τὸν παραδιδόν-
τα αὐτόν· διὰ τοῦτο εἶπεν·
Οὐχὶ πάντες καθαροί ἐστε.

12 Ὅτε οὖν ἔνιψε τοὺς
πόδας αὐτῶν, καὶ ἔλαβε
τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἀναπε-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ἀκρότατον περὶ κύκλον ὁμοστόργοιο τραπέζης,
Εἶπεν ἑοῖς ἑτάροις· Γινώσκετε τοῦτο καὶ αὐτοὶ
Ὑμῖν οἷον ἔρεξα, διάκτορον ἔργον ὑφαίνων;
Ὑμεῖς διχθαδίῳ με σοφῷ κικλήσκετε μύθῳ 13
Κοίρανον, ὑμείων τε διδάσκαλον· ἀπλανέες δὲ
Τοῦτο καλῶς φθέγγεσθε δαήμονες· εἰμὶ γὰρ ἄμφω
Ὡς ἐμὲ μυθίζεσθε· φιλοστόργῳ δὲ μενοινῇ 14
Εἰ πόδας ὑμείων καθαρῷ φαίδρυνα λοετρῷ,
Ἡγητὴρ καὶ ἄναξ περιδέξιος· ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς
Ἀντίτυπον θέμις ἐστὶν ἐμὸν μίμημα μαθόντας
Ὑμέας, ἀλλήλων φιλίους πόδας ὕδατι νίπτειν.
Δεῖγμα γὰρ ἔπλετο τοῦτο διδάσκαλον, ὄφρα καὶ ὑμεῖς 15
Ἔργον ὅπερ ποίησα σοφὸν τελέσητε καὶ αὐτοὶ
Πάντες ἐν ἀλλήλοισιν ἀμοιβαίῳ τινὶ θεσμῷ,
Ἰσοφυὲς μίμημα δαήμονος ἡγεμονῆος.
Οὐ πέλε λάτρις ἄνακτος ὑπέρτερος· οὐδέ τις ἀνὴρ 16
Ἡγεμόνος πέμψαντος ἀπόστολός ἐστιν ἀρείων.
Εἰ δὲ λόγῳ τάδε πάντα νοήσατε, καὶ νόος ἔργῳ 17
Ἤλασε, καίπερ ἔφυτε μακάρτεροι. Οὐ περὶ πάντων 18
Ἔννεπον ὑμείων ἑτέρου καθαροῖο λοετροῦ
Δευομένων· ὁ δὲ μῦθος ἑνὸς χάριν· οἶδα καὶ αὐτὸς
Οὓς προτάτους καὶ ἀμεμφέας ἄνδρας ἐδέγμην.
Ἀλλ' ἵνα φορμίζουσα τόπερ φάτο θέσπις ἀοιδή,
Χρυσομανὴς ἄστοργος ἀνήρ, ἐμὸν ἄρτον ἐρέπτων,
Πτέρνην κερδαλέην ἐμέθεν καθύπερθεν ἀείρας,
Ἡμετέρης σύνδορπος ἐπεσκίρτησε τραπέζης.
Γλώσσῃ προφθαμένῃ τόπερ ἔσσεται ἄρτι βοήσω, 19
Ὄφρα μιν ἣν τελέσειεν ἕλιξ χρόνος ἐγγύθεν ἕρπων,
Μῦθον ἀναμνήσησθε παλαίφατον, ὅττιπερ ὑμῖν
Ἐσσόμενον θέσπιζεν ἐμὴ πρωτόθροος ὀμφή.
Μάρτυρος ἐμπεδόμυθος ἀμὴν ἀμὴν λόγος ἔσω, 20
Ὅστις ἐμὸν δέξοιτο διάκτορον ὅντινα πέμψω,
Ἵλαον ὄμμα φέρων, ἐμὲ δέχνυται· ὃς δὲ καὶ αὐτὸν
Πεμπόμενον θεόθεν με λαβὼν προσπτύσσεται ἀνήρ,

Δέχνυ-

Summum circa ambitum concordis in a-
more menſæ, Dixit ſuis ſocijs: Cognoſcitis
hoc & ipſi Vobis quid fecerim, ſeruile opus
texens? 13 Vos duplici me ſapienti vocatis
verbo Dominum, & veſtrum magiſtrum:
non errantes autem Hoc bene dicitis pru-
dentes. ſum enim vtrunque Vt me voca-
tis. 14 Beneuolo autem animo Si pedes ve-
ſtros puro expurgaui lauacro, Dux & rex
ſapiens: ſed & ipſos Ad expreſſam fas eſt
meam imitationem diſcentes Vos, inui-
cem caros pedes aqua lauare. 15 Exem-
plum enim erat hoc docens, vt & vos O-
pus quod feci ſapiens, faciatis & ipſi Om-
nes inuicem mutua quadam lege, Com-
par exemplum periti ducis. 16 Non eſt
miniſter rege ſuperior, neque aliquis vir
Duce mittente legatus eſt melior. 17 Si
vero ratione hæc omnia intellexiſtis, &
mens cum opere Certauerit, vtique eſtis
beatiores. 18 Non de omnibus Dixi vobis
alio puro lauacro Egentibus; ſed ſermo
vnius gratia eſt. noui & ipſe Quales fide-
liſſimos & irreprehenſibiles viros elege-
rim; Sed vt modulatrix quod dixit diui-
na cantio: Auro inſaniens immitis vir
meum panẽ comedens, Calcaneum frau-
dulentum contra me attollens, Noſtræ
conuictor petulanter inſultauit menſæ.
19 Lingua præcurrente, quod futurum
eſt, iam prædico, Vt ipſum ſi perfecerit
volubile tempus prope repens, Verbum re-
cordemini antiquum, quod vobis Futu-
turum vaticinata ſit mea prophetica
vox. 20 Teſtificans firmiloquus Amen
Amen ſermo ſit, Quicunque meum re-
ceperit miniſtrum quemcunque miſero,
Placidum oculum ferens, me ſuſcipit:
qui vero & ipſum Miſſum a Deo me re-
cipiens amplectitur vir,

σων πάλιν, εἶπεν αὐτοῖς· Γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν;

13 Ὑμεῖς φωνεῖτέ με· Ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ κύριος· καὶ καλῶς λέγετε· εἰμὶ γάρ.

14 Εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας, ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας.

15 Ὑπόδειγμα γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε.

16 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν.

17 Εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε ἐὰν ποιῆτε αὐτά.

18 Οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω· ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην· ἀλλ᾽ ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ· Ὁ τρώγων μετ᾽ ἐμοῦ τὸν ἄρτον ἐπῆρεν ἐπ᾽ ἐμὲ τὴν πτέρναν αὐτοῦ.

19 Ἀπ᾽ ἄρτι λέγω ὑμῖν πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται, πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι.

20 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν· Ὁ λαμβάνων ἐάν τινα πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει· ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων,

Δέχνυται αὐτογένεθλον ἐμὸν πέμψαντα τοκῆα.
Εἶπεν ἄναξ ἑτάροισι· καὶ ὀμφῆεν στόμα λύσας, 21
Πνεύματος οὐρανίου δεδονημένος ἔμφρονι παλμῷ
Χριστὸς ἀσιγήτοιο νόου κυμαίνετο πυρσῷ.
Μαρτυρίην δ' ἰδίην προφέρων ἠρεύγετο φωνήν,
Εἷς βροτὸς ὑμείων με φίλων ἑτάρων παραδώσει·
Εἷς φίλος ἀλλοπρόσαλλος ὁμωρόφιός με δαμάσσει.
Ἰησοῦς μὲν ἔειπεν. ὁμοζυγέες δὲ μαθηταὶ 22
Ἀλλήλους σκοπίαζον ἀμειδέϊ πάντες ὀπωπῇ,
Ξυνῇ ἀμηχανέοντες· ἐμαστίζοντο δὲ σιγῇ
Ἀμφὶ τίνος κατέλεξεν. Ἀνὴρ δέ τις, ὃς παρὰ κόλπον 23
Ἀγχιφανὴς ἀνέκειτο φιλοστόργου βασιλῆος·
Τούτῳ Πέτρος ἔνευσε· λάλῳ δ' ἐρέεινε σιωπῇ, 24
Τίς πέλεν οὗ χάριν εἶπεν. Ὁ δὲ θρασὺς ὀξέϊ παλμῷ 25
Στήθεσιν ἀχράντοισι πεσὼν πεφιλημένος ἀνὴρ
Δαινυμένου βασιλῆος, ἐπεψιθύριζεν ἀκουῇ,
Τίς τελέθει; Καὶ Χριστὸς ἐφώνεεν, ᾯ χερὶ βάψας 26
Οἴνωπι ῥαθάμιγγι δεδευμένον ἄρτον ὀπάσσω,
Αὐτὸς ἐμὲ προδίδωσι. Καὶ εἰς δέπας ἔμπλεον οἴνου
Βάψας ὕστατον ἄρτον, ἀναιδέϊ δῶκεν Ἰούδᾳ,
Ἄρτον ἑοῦ κήρυκα φιλοκτεάνοιο φονῆος.
Καὶ μετὰ θέσκελον ἄρτον ὑποσπείρων πόθον ὄλβου 27
Πομπὸς ἀλιτροσύνης, ὅλον ἀνέρα δύσατο δαίμων.
Καί οἱ Χριστὸς ἔλεξε, δαήμονι νεύματα πέμπων,
Ἕρξον ὅπερ τελέεις ταχινώτερον. Οὐδέ τις ἔγνω 28
Δαιτυμόνων, ἀΐδηλον ἐν οὔασι μῦθον ἀκούων·
Ὅττι τινὲς δοκέεσκον ἀσημάντῳ τινὶ μύθῳ, 29
Δουρατέην ὅτι χηλὸν ἀνηέρταζεν Ἰούδας,
Μή οἱ κοίρανος εἶπεν ἑῷ σημάντορι μύθῳ
Ὄφρα κεν ἐντύνειεν ὅσον χρέος εἶχεν ἑορτή,
Ἢ ἵνα τι πτωχοῖσι βιοπλανέεσσιν ὀπάσσῃ.
Καὶ μεθύων, μετὰ δόρπον ἀνὴρ φιλοκερδέϊ λύσσῃ 30
Ἔνθεον ἄρτον ἔχων, ἀνεχάζετο νυκτὸς ὁδίτης.
Ἀλλ' ὅτε νόσφι βέβηκε δυωδεκάριθμος Ἰούδας, 31

Ἔνδε-

Recipit æternum meum mittentem pa-
trem. 21 Dixit Rex ſocijs: & fatidicum
os ſoluens, Spiritus cœleſtis agitatus pru-
denti vibratione Chriſtus, non tacentis
mẽtis turbabatur flamma. Teſtimonium
autem proprium proferens eructauit vo-
cem: Vnus homo inter vos caros ſocios me
prodet: Vnus amicus mutabilis contuber-
nalis me domabit. 22 Ieſus quidem dixit.
Coniuncti autem diſcipuli Inuicem aſpe-
xerunt triſti omnes vultu, Æqualiter
perplexi. affligebantur autem tacite De
quo dixiſſet. 23 Vir autem quidam, qui
iuxta ſinum Vicinus recumbebat beneuo-
li regis: 24 Huic Petrus innuit: Loquente
autem interrogauit ſilentio, Quis eſſet cu-
ius gratia dixiſſet. 25 Ille vero audax a-
cuta vibratione Pectori impolluto incum-
bens dilectus vir Conuiuantis vir Regis,
inſuſurrauit auribus, Quis eſt? 26 Et
Chriſtus dixit, Cui manu intingens Ni-
gro liquore madefactum panem præbuero,
Ipſe me prodit. Et in poculum plenum vi-
no Intingens extremum panis, impuden-
ti dedit Iudæ, Panem ſui præconem auari
homicidæ. 27 Et poſt diuinum panem oc-
culte ſeminans deſiderium opum Dux
iniquitatis, in totum virum ſubijt dæ-
mon. Et ei Chriſtus dixit, ſcienti nutus
emittens, Fac quod facis citius. 28 Neque
aliquis intellexit Conuiuarum, incertum
auribus ſermonem audiens. 29 Nam qui-
dam putabant obſcuro quodam ſermone,
Ligneam quia arcam portabat Iudas,
Quod ei Chriſtus dixiſſet ſuo ſignificante
ſermone Vt præpararet ea quibus opus eſ-
ſet ad feſtum. Vel vt aliquid pauperibus
vagis daret. 30 Et ebrius poſt cœnam vir
auara rabie Diuinum panem habens, re-
ceſſit noctis viator. 31 Sed quum receſſiſſet

λαμβάνει τὸν πέμψαντά με.
21 Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰη-
σοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύ-
ματι, καὶ ἐμαρτύρησε, καὶ
εἶπεν· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω
ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παρα-
δώσει με.
22 Ἔβλεπον οὖν εἰς ἀλ-
λήλους οἱ μαθηταὶ, ἀπορού-
μενοι περὶ τίνος λέγει.
23 Ἦν δὲ ἀνακείμενος
εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν
τῷ κόλπῳ τοῦ Ἰησοῦ, ὃν ἠγά-
πα ὁ Ἰησοῦς·
24 Νεύει οὖν τούτῳ Σί-
μων Πέτρος πυθέσθαι τίς
ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει.
25 Ἐπιπεσὼν δὲ ἐκεῖνος
ἐπὶ τὸ στῆθος Ἰησοῦ, λέγει
αὐτῷ· Κύριε, τίς ἐστιν;
26 Ἀποκρίνεται ὁ Ἰη-
σοῦς· Ἐκεῖνός ἐστιν ᾧ ἐγὼ
βάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώ-
σω. Καὶ ἐμβάψας τὸ ψω-
μίον, δίδωσιν Ἰούδᾳ Σί-
μωνος Ἰσκαριώτῃ.
27 Καὶ μετὰ τὸ ψωμίον
τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ
Σατανᾶς. Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ
Ἰησοῦς· Ὃ ποιεῖς, ποίησον
τάχιον.
28 Τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω
τῶν ἀνακειμένων πρὸς τί εἶ-
πεν αὐτῷ·
29 Τινὲς γὰρ ἐδόκουν, ἐπεὶ
τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ Ἰού-
δας, ὅτι λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς·
Ἀγόρασον ὧν χρείαν ἔχο-
μεν εἰς τὴν ἑορτήν· ἢ τοῖς
πτωχοῖς ἵνα τι δῷ.

30 Λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον ἐκεῖνος, εὐθέως ἐξῆλθεν· ἦν δὲ νύξ. 31 Ὅτε οὖν ἐξ-

Ἕνδεκα δαιτυμόνεσσι θεηγόρος εἶπεν Ἰησοῦς·
Νῦν πάϊς ἀνθρώπου φαεσίμβροτον ἔλλαχε τιμήν,
Καὶ θεὸς αὐτογένεθλος ἐδέξατο κῦδος ἐν αὐτῷ.
Εἰ δὲ θεὸς γενέτης ὑψούμενός ἐστι δι' αὐτοῦ, 32
Καὶ θεὸς ὑφώσειε πατὴρ υἱῆα γεραίρων.
Τέκνα, μεθ' ὑμείων ὀλίγον χρόνον εἰσέτι μίμνω, 33
Καὶ λόγον Ἑβραίοισιν ὃν ἔννεπον, ἄρτι καὶ ὑμῖν
Φθέγγομαι ἡμετέρῃ παλινάγρετον ἤθαδι φωνῇ·
Πολλάκι με μαστεύσητε παλίνδρομον ὀψὲ νοῆσαι·
Ὑμέας δ' οὐ θέμις ἐστὶ συνήλυδας ὁππόθι βαίνω
Ἡμετέρης ἀκίχητον ἔχειν δρόμον ἀτραπιτοῖο.
Ὁπλοτέρην ἐν ἅπασιν ἐφημοσύνην ἐπιτέλλω, 34
Ὑμέας ὡς ἀγάπαζον ἴσῳ καὶ ἀμεμφέι θεσμῷ,
Ἀλλήλων φιλίην ὁσίῳ σφρηγίσσατε θεσμῷ,
Ἀρθμὸν ὁμοφροσύνης ἀλύτῳ δήσαντες ὀχῆϊ·
Ὑμέας εἰν ἑνὶ πάντες ἵνα γνώωσιν ἰδόντες 35
Ἀλλήλους φιλέοντας, ὅτι ζαθέῳ τινὶ θυμῷ
Παμφαέος Χριστοῖο θεουδέες ἐστὲ μαθηταί.
Χριστοῦ δ' ὡς κλύε μῦθον ἑκὰς μέλλοντος ὁδεύειν, 36
Μειλιχίοις ὀάροισι φιλήκοος ἔννεπε Σίμων,
Κοίρανε, πῇ σπεύδεις; τίνα μοι τίνα χῶρον ἱκάνεις;
Ἰησοῦς δ' ἀπάμειπτο καὶ εἰρομένῳ φάτο Πέτρῳ·
Οὐ δύνασαι προθέοντος ὅπῃ ποδὸς ἴχνος ἐπείγω
Ξυνὸς ὀπισθοκέλευθος ἐμὴν ὁδὸν ἄρτι περῆσαι·
Ἀλλὰ παλινδίνητος ὅτε χρόνος ὥριος ἔλθῃ,
Αὐτὸς ὁμαρτήσειας ἐσύστερον. Εἶπε δὲ Σίμων, 37
Οὐ δύναμαι ταχύγουνος ὀπισθοπόρῳ ποδὶ βαίνων
Ὑμετέρης ἀβάτοιο ταμεῖν κενεῶνα κελεύθου;
Καὶ ψυχὴν ἐθέλουσαν ὑπὲρ σέθεν ἐγγυαλίξω.
Ἰησοῦς δ' ἀδόκητον ἔπος μυθήσατο Πέτρῳ, 38
Ψυχὴν ὑμετέρην ἐμέθεν χάριν αὐτίκα θήσεις;
Τρὶς δὲ μονῆς δασπλῆτι μιῆς ἐνὶ νυκτὸς ἀνάγκῃ
Χριστὸν ἀπαρνήσαιο, πρὶν αὐχένα κυρτὸν ἀείρας
Ὀξὺ μέλος κλάγξειεν ἐγερσιβόητος ἀλέκτωρ.

uodecimus Iudas, Vndecim conuiuis di-
iniloquus dixit Ieſus: Iam filius hominis
ominibus lucentem recepit gloriam, Et
)eus æternus recepit gloriam in ipſo. 32 *Si*
iero Deus pater exaltatus eſt per ipſum,
it Deus exaltabit pater filium honorans.
3 *Filij, vobiſcum paruum tempus adhuc*
naneo, Et ſermonem Hebræis quem dixi,
am & vobis Dico, noſtra rurſus congre-
atum conſueta voce: Multum me quæ-
etis reuerſum ſero videre; Vos vero non
icet comites quo vado Noſtræ incompre-
enſibilem habere curſum viæ. 34 *Recen-*
ius omnibus mandatum præcipio, Vos vt
lilexi æquali & irreprehenſibili lege, In-
icem amicitiam ſancto vt obſignetis ri-
u, Fœdus concordiæ inſolubili ligantes
oro. 35 *Vos ſimul cuncti vt cognoſcant vi-*
lentes Inuicem vos diligentes, quod diui-
o quodam animo Omnia illuſtrantis
Chriſti religioſi ſitis diſcipuli. 36 *Chriſti*
utem quum audiſſet ſermonem procul
turi, Placido ſermone audiendi cupidus
dixit Simon, Domine, quo feſtinas? in
quem mihi locum venis? Ieſus autem re-
ſpondit, & interroganti dixit Petro: Non
otes præcurrentis quo pedis veſtigium
mpello Socius pediſſequus meam viam
iam tranſire: Sed reuolubile quando tem-
ous opportunum venerit, Ipſe ſequeris in
oſterum. 37 *Dixit vero Simon, Non*
oſſum veloci inſequente pede incedens
Veſtræ inacceſſæ ſecare cauitatem viæ?
Etiam animam volentem pro te præbebo.
38 *Ieſus autem inexpectatum verbum*
dixit Petro, Animam tuam propter me
ſtatim pones? Ter quidem vnica graui in
noctis neceſſitate Chriſtum abnegabis,
oriuſquam ceruicem curuam attollens
Acutum cantum clanget ſua voce exci-
tans gallus.

ἦλθε, λέγει ὁ Ἰησοῦς· Νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ.

32 Εἰ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ Θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν.

33 Τεκνία, ἔτι μικρὸν μεθ᾽ ὑμῶν εἰμι. ζητήσετέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς Ἰουδαίοις· Ὅτι ὅπου ὑπάγω ἐγώ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν· καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι.

34 Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους· καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.

35 Ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις.

36 Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος· Κύριε, ποῦ ὑπάγεις; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὅπου ὑπάγω, οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθῆσαι, ὕστερον δὲ ἀκολουθήσεις μοι.

37 Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος· Κύριε, διατί οὐ δύναμαί σοι ἀκολουθῆσαι ἄρτι; τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω.

38 Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Τὴν ψυχήν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνήσει ἕως οὗ ἀπαρνήσῃ με τρίς.

Μὴ νόος ὑμείων δεδονημένος ἄστατος εἴη, Κεφ. ιδ΄. 1
Ἀλλὰ θεῷ καὶ ἐμοὶ πιστεύσατε. θεσπεσίῳ δὲ
Υἱέϊ καὶ γενετῆρι μίαν ξυνώσατε τιμήν.
Πολλαὶ δ' ὑψιμέδοντος ἐμοῦ μετὰ δώματα τοκῆος 2
Εἰσὶ μοναὶ στοιχηδὸν ὁμόζυγες· εὐρυτενὴς δὲ
Εἰ μὴ πουλυμέλαθρος ἐμὴ πέλε πάνδοκος αὐλή,
Ὑμῖν καί κεν ἔειπον ὅτι προκέλευθος ὁδεύσω,
Ὄφρα κεν ἐντύνω πολυχανδέος ἔνδιον αὐλῆς,
Ἄξιον ὑμείων νεοτευχέα χῶρον ὑφαίνων·
Καὶ μετὰ θέσκελον οὖδας ἑτοιμοτάτοιο μελάθρου 3
Νοστήσω παλίνορσος, ἐς ἄμβροτον οὖδας ἀνέλκων
Ὑμέας, ὄφρα μένητε συνήλυδες ὁππόθι μίμνω
Ἀθάνατοι ναετῆρες. Ἐμὴν ὁδὸν ἴστε καὶ αὐτοί. 4
Ἔννεπεν. Εἰσαΐων δὲ διώνυμος ἴαχε Θωμᾶς, 5
Ὃν Δίδυμον γενετῆρες ἐφήμισαν ἐξότε κούρου
Ὀγδοάτης ἀνέτελλε φιλοτμήτου δρόμος ἠοῦς·
Οὔπω ἄναξ ἐδάημεν ὅπῃ ποδὸς ἴχνος ἐπείγεις·
Μέτρα πόθεν δυνάμεσθα μαθεῖν ἀκίχητα κελεύθου;
Ἰησοῦς δ' ἰάχησε, φιλήκοον ἄνδρα διδάσκων· 6
Ζωή, ἀληθείη τε, καὶ ὄρθιος εἰμὶ πορείη·
Ζωὴ ἐγώ, βιότοιο καὶ ἀτραπός· οὐ δύναται δὲ
Εἰς θεὸν εἰς γενετῆρα μολεῖν γαιήϊος ἀνήρ,
Εἰ μή τις δι' ἐμεῖο θεόσσυτον ἴχνος ἐπείγει,
Στείχων ὀρθὰ κέλευθα δι' υἱέος εἰς γενετῆρα.
Εἰ δὲ θεορρήτῳ με σοφῷ γινώσκετε μύθῳ, 7
Ἐξ ἐμέθεν γνώσεσθε καὶ ὑψιμέδοντα τοκῆα·
Ἄρτι δέ μιν φράσασθε, καὶ ὑψιμέδοντα μαθόντες.
Ἰησοῦν δὲ Φίλιππος ἑῷ μειλίξατο μύθῳ· 8
Ὦ ἄνα, σὸν γενετῆρα τεοῖς ἀνάφαινε μαθηταῖς·
Δείκνυε σὸν γενετῆρα, καὶ ἄρκιον ἄμμι γενέσθω.
Ἰησοῦς δ' ἀγόρευεν, ἀθηήτοιο τοκῆος 9
Συμφυὲς ἔνθεον εἶδος ἔχων βροτοειδέϊ μορφῇ·
Τηλίκον εἰμὶ Φίλιππε πολὺν χρόνον ἐνθάδε μίμνων
Ξύννομος ὑμείων, καὶ ἐμὴν οὐκ εἶδες ὀπωπήν;

Πᾶς

1 Ne mens veſtra turbata inſtabilis ſit,
ed Deo & mihi credite: diuinum vero
ilio & patri vnum communicate hono-
em. 2 Multæ altiregentis mei in domo
atris Sunt manſiones ordine compares:
patioſa vero Niſi atrio amplo prædita
nea eſſet hoſpitalis aula, Vobis vtique di-
iſſem quod præcurſor iturus ſim, Vt præ-
arem percapacis domicilium aulæ, Di-
num vobis nouiter factum locum texens:
Et poſt diuinum ſolum paratiſſimæ do-
nus Reuertar reciprocus, in æternum ſo-
um attrahens Vos, vt maneatis comi-
es vbi maneo Immortales habitatores:
. Meam viam ſcitis & vos. Dixit. 5 Au-
iens vero binominis ſonuit Thomas,
Quem Didymum parentes vocarunt, ex
uo pueri Octauæ oriebatur cupidæ cir-
umciſionis curſus auroræ: Nondum Rex
cimus quo pedis veſtigium incitas: Di-
nenſionem vnde ſciremus inueſtigabilem
iæ? 6 Ieſus autem ſonuit, audiendi cu-
idum virum docens: Vita, & Veritas,
& recta ſum Via: Vita ego, & Vitæ via.
non poteſt autem Ad Deum patrem veni-
e terreſtris vir, Niſi quis per me a Deo
mpulſum veſtigium incitauerit, Perua-
lens rectam viam per filium ad patrem.
Si vero deiloquo me ſapiente cognouiſſe-
is ſermone, Ex me cognoſceretis & alti-
egentem patrem: Iam vero ipſum cogno-
iſtis, & altiregentem edocti. 8 Ieſum
vero Philippus ſuo demulſit verbo: O
Rex, tuum patrem tuis oſtende diſcipulis:
Oſtende tuum parentem, & ſufficiat no-
is. 9 Ieſus autem dixit, Inuiſibilis patris
Cognatam diuinam formam habens hu-
mana ſpecie: Tanto ſum Philippe longo
empore hic manens Conſors veſter, &
meam non vidiſti faciem?

CAP. XIV.

1 Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία· πιστεύετε εἰς τὸν Θεὸν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε.

2 Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου μοναὶ πολλαί εἰσιν· εἰ δὲ μὴ, εἶπον ἂν ὑμῖν· πορεύομαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν.

3 Καὶ ἐὰν πορευθῶ, καὶ ἑτοιμάσω ὑμῖν τόπον, πάλιν ἔρχομαι, καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν· ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ καὶ ὑμεῖς ἦτε.

4 Καὶ ὅπου ἐγὼ ὑπάγω οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε.

5 Λέγει αὐτῷ Θωμᾶς· Κύριε, οὐκ οἴδαμεν ποῦ ὑπάγεις· καὶ πῶς δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι;

6 Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς, καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωή. οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα εἰ μὴ δι' ἐμοῦ.

7 Εἰ ἐγνώκειτέ με, καὶ τὸν πατέρα μου ἐγνώκειτε ἄν· καὶ ἀπ' ἄρτι γινώσκετε αὐτὸν, καὶ ἑωράκατε αὐτόν.

8 Λέγει αὐτῷ Φίλιππος· Κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν.

9 Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με;

Πᾶς βροτὸς ὅς με νόησε, καὶ ἄφθιτον εἶδε τοκῆα.
Οὔπω πίστιν ἔχεις ὅτι σύζυγος εἰμὶ τοκῆος,
Καὶ γενέτης μεθέπει με μιῇ συναρηρότι μορφῇ;
Καὶ πόθεν αἰτίζεις με μεριζομένῳ τινὶ θεσμῷ,
Δεῖξον ἐμοὶ γενετῆρα; τὸν ἔδρακες εἰς ἐμὲ λεύσσων
Ἐκ κραδίης ὅτε μῦθον ἐρεύγομαι. Εἰς ἐμὲ μίμνων 10
Ξυνὸς ἐμοὶ λαλέοντι πατὴρ ἐμὸς ἔργον ὑφαίνει·
Οὔπω μάρτυρα μῦθον ἐπιστώσασθε μενοινῇ·
Καὶ σὺν ἐμοὶ τελέθει γενέτης ἐμὸς, ὅττι καὶ αὐτὸς
Σύμφυτός εἰμι τοκῆος· ἐγὼ λαλέων, ὁ δὲ, ῥέζων.
Εἰ μὴ ἐμοὶ πείθεσθε, σοφοῖς πιστεύσατε μούνοις 11
Ἔργοις ἡμετέροισιν· ἵνα γνώσησθε καὶ αὐτοὶ
Συζυγίην ἀμέριστον ἑνὶ ζευχθεῖσαν ὀχῆϊ,
Υἱοῦ πατρὶ μένοντος, ἐν υἱέϊ πατρὸς ἐόντος.
[Μάρτυρος ἐμπεδόμυθος ἀμὴν ἀμὴν λόγος ἔστω] 12
Πᾶς βροτὸς ἡμετέρην ἀστεμφέα πίστιν ἀέξων,
Ἔργα τάπερ τελέω, μιμούμενος αὐτὸς ἀνύσσει,
Καὶ τούτων πολὺ μᾶλλον ὑπέρτερα θαύματα ῥέξει,
Ὅττι μολεῖν ἀκίχητος ἐπείγομαι εἰς γενετῆρος.
Ὁππόσα δ᾽ αἰτίζητε παρ᾽ ὑψίστοιο τοκῆος, 13
Οὔνομα κικλήσκοντες ἐμὸν, ξύμπαντα τελέσσω,
Ὄφρα πατὴρ ἄχραντος ἐν υἱέϊ κύδιμος εἴη.
[Εἴ τι κεν αἰτίζητε παρ᾽ ὑψιμέδοντος ἄνακτος, 14
Οὔνομα κικλήσκοντες ἐμὸν, ξύμπαντα τελέσσω.]
Εἰ δέ με πιστοτάτης φιλίης ξυνώσατε θεσμῷ, 15
Ἡμετέρην πραπίδεσσι φυλάξατε πᾶσαν ἐφετμήν·
Καὶ θεὸν αἰτήσω γενέτην ἐμὸν, ὄφρα κεν ὑμῖν 16
Οὐρανόθεν πέμψειε παράκλητον μετανάστην,
Χριστοῦ σύγγονον ἄλλον, ὁμοίιον, ἔμπεδον αἰεὶ,
Ἀτρεκίης ὀχετηγόν. Ὅπερ πολύμορφος ἀείρειν 17
Οὐ δύναταί ποτε κόσμος. ὅτι βροτὸς οὔποτε λεύσσει
Τηλίκον ἀνδρομέοισιν ἐν ὄμμασιν ἐρχόμενον φῶς,
Πνεῦμα θεοῦ γενετῆρος. ἐσαθρήσητε δὲ μοῦνοι
Ὑμεῖς ἔνθεον εἶδος ἀθηήτοιο προσώπου.

Ὅττι

mnis homo qui me nouit, etiam æter-
um vidit patrem. Nondum fidem habes
uod compar ſum patris, Et pater continet
e vna conueniente forma? Et vnde po-
ulas a me diuiſa quadam lege, Monſtra
ibi patrem? quem vidiſti me aſpiciens,
c corde [meo] quando verbum eructo.
In me manens, Adiutor mihi loquen-
pater meus opus texit. Nondum teſtifi-
ntem ſermonem confirmaſtis mente: Et
ecum eſt pater meus, quia & ipſe Inſitus
m patri: ego, loquens; ille vero, faciens.
Si non mihi creditis, ſapientibus credi-
ſolis Operibus noſtris: vt cognoſcatis &
s Societatem indiuiſam vno coniun-
m repagulo; Filij in patre manentis, in
io patris exiſtentis. 12 Teſtificans fir-
iloquus Amen Amen ſermo ſit, O-
nis homo noſtram immotam fidem au-
ns, Opera quæ facio, imitans ipſe perfi-
t, Et his multo præſtantiora miracula
ciet, Quia venire incomprehenſibilis
ſtino ad patrem. 13 Quæcunque vero pe-
ritis ab altiſſimo patre, Nomen inuo-
ntes meum. omnia perficiam, Vt pater
rus in filio glorioſus ſit. 14 Si quid et-
m petieritis ab altiregente patre, Nomen
uocantes meum, omnia perficiam. 15 Si
ro me fideliſſimæ amicitiæ coniunxiſtis
e, Noſtrum pectoribus ſeruate omne
eceptum: 16 Et Deum precabor pa-
em meum, vt & vobis Cælitus mittat
racletum aduenam, Chriſto congeni-
m alium, ſimilem, firmum ſemper Ve-
atis deductorem: 17 Quem multifor-
s accipere Non poteſt vnquam mun-
s: quia homo nunquam videbit Ta-
humanis oculis primigenium lumen,
iritum Dei patris. inſpicietis autem ſo-
Vos diuinam ſpeciem inuiſibilis faciei.

Φίλιππε, ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα· καὶ πῶς σὺ λέγεις· Δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα;

10 Οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστι; τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ· ὁ δὲ πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα.

11 Πιστεύετέ μοι ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν· εἰ δὲ μὴ, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετέ μοι.

12 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, κἀκεῖνος ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει· ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα μου πορεύομαι.

13 Καὶ ὅ,τι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, τοῦτο ποιήσω· ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ.

14 Ἐάν τι αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω.

15 Ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε.

16 Καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένῃ μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα·

17 Τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ, οὐδὲ γινώσκει αὐτό· ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτὸ, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει, καὶ

Nam

Ὅττι μεθ' ὑμείων μενέει, καὶ ὁμόστολον ἔσται
Ὑμῖν, πάντας ἔχον νοερὸν δόμον. Οὐ γὰρ ἐάσω 18
Ὑμέας οὐρανίης ἰσόζυγος ἐκτὸς ἀρωγῆς
Ὀρφανικούς· ταχινὸς δὲ πρὸς ὑμέας αὖθις ἱκάνω.
Βαιὸς ἔτι χρόνος ἐστίν, ἐμὴν ὅτε θέσπιδα μορφὴν 19
Οὐκέτι κόσμος ἄπιστος ἐσόψεται, ἀλλ' ἐμὲ μοῦνοι
Ἀθρήσετε, καὶ μετὰ γαῖαν ἀεὶ ζώων ὅτι μίμνω,
Καὶ δι' ἐμὲ ξύμπαντες ἀεὶ ζώοιτε καὶ ὑμεῖς.
[Ὡς ἐν ἐγὼ γενετῆρι πέλω γνώσεσθ' ἐν ἐκείνῃ, 20
Ὑμεῖς καὶ σὺν ἐμοί, καὶ ἐγὼ ὅθ' ὁμόπλοκος ὑμῖν.]
Ὅστις ἔχων πραπίδεσσιν ἐμὰς τελέσειεν ἐφετμάς, 21
Οὗτος ἀνὴρ φιλέει με, καὶ εὐαγέως ἀγαπάζων,
Ἔσται ἐμῷ γενετῆρι θεῷ πεφιλημένος ἀνήρ·
Τοῦτον ὁμοστόργῳ καὶ ἐγὼ περιπτύξομαι ἀρθμῷ,
Καί οἱ θέσκελον εἶδος ἐμοῦ χροὸς αὐτίκα δείξω.
Ἰησοῦν δ' ἀπαμείβετο καὶ ἔννεπεν ἄλλος Ἰούδας 22
Υἱὸς Ἰακώβοιο, καὶ οὐ θρασὺς Ἰσκαριώτης,
Κοίρανε, πῶς τεὸν εἶδος ὁμοφρονέων ἀναφαίνεις
Μούνοις σοῖς ἑτάροισι, καὶ οὐ θνήτορι κόσμῳ;
Ἰησοῦς δ' ἀγόρευεν, ὁμόφρονα φῶτα διδάσκων, 23
Ὅστις ἀνὴρ ἐμὲ μᾶλλον ἀνδιάζων ἀγαπάζει,
Μῦθον ἐμὸν πραπίδεσσιν ἀσυλήτοισι φυλάσσει.
Καὶ σοφὸν ἀνέρα τοῦτον ἐμὸς γενέτης ἀγαπήσει·
Ἄμφω δ' εἰς ἕνα φῶτα πατὴρ καὶ ἔγωγε μολόντες,
Ἔνδιον αὐτοθέμεθλον ἀναστήσοιμεν ἐν αὐτῷ,
Ἀνδρομέῳ μίμνοντες ἐν αὐδήεντι μελάθρῳ.
Ὃς δέ κε μὴ φιλέῃ με, μάτην ἐμὸν οὗτος ἐάσει 24
Ληθαίαις ἀκόμιστον ἔπος πεφορημένον αὔραις.
Καὶ λόγος οὐκ ἐμὸς οὗτος ὃν ἔννεπον, ἀλλὰ τοκῆος
Οὐρανόθεν πέμψαντος ἐμὲ χραισμήτορα κόσμου.
Ὑμείων δ' ὁμόφοιτος ἐπὶ χθονὸς εἰσέτι μίμνων 25
Εἶπον ἐγὼ τάδε πάντα· Παράκλητος δ' ὅταν ἔλθῃ, 26
Ὑμέας ἰθυντῆρι λόγῳ ξύμπαντα διδάξει·
Αὐτὸς ἀναμνήσει πάλιν ὑμέας ὅσσα παρ' ὑμῖν

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

*Nam vobiſcum manebit, & comes erit
obis, omnes [vos] habens ſpiritualem
omum. 18 Non ſane relinquam Vos cœ-
eſti compare abſque auxilio Orphanos:
eler vero ad vos rurſus venio. 19 Puſil-
um adhuc tempus eſt, meam quando di-
inam formam Non amplius mundus in-
redulus videbit: ſed me ſoli Videbitis, &
oſt terram ſemper viuens quia maneo,
t per me omnes viuetis & vos. 20 Quod
go in patre ſim, cognoſcetis in illo [die,]
os & mecum, & ego quod complicatus
obis. 21 Quicunque habens in pectore
nea perfecerit mandata, Hic vir diligit
ne; & pure diligens, Erit meo patri Deo
ilectus vir: Hunc æqualis beneuolentiæ
ego amplectar fœdere, Et ei diuinam
eciem mei corporis ſtatim monſtrabo.
2 Ieſu vero reſpondit & dixit alius Iu-
as Filius Iacobi, & non audax Iſcario-
s, Domine, quomodo tuam ſpeciem con-
ntiens oſtendis Solis tuis ſocijs, & non in-
icienti mundo? 23 Ieſus autem dixit,
ncordem virum docens: Quicunque vir
e magis celebrans diligit, Sermonem
eum pectoribus firmis cuſtodit, Et ſa-
entem virum hunc meus pater diliget.
mbo vero ad vnum virum pater & ego
enientes, Domicilium per ſe fundatum
igemus in ipſo, Humana manentes in
ocali domo. 24 Qui vero non diligit me,
uſtra meum hic ſinet Obliuioſis negle-
um verbum delatum ventis. Et ver-
m non meum illud quod dixi, ſed patris,
œlitus qui miſit me opitulatorem mun-
.25 Veſter autem comes ſuper terrã ad-
c manens Dixi ego hæc omnia: 26 Pa-
cletus vero quando venerit, Vos teſtifi-
nte ſermone omnia docebit: Ipſe in me-
oriam reuocabit rurſus vobis quæcunq;*

ἐν ὑμῖν ἔσται.

18 Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς· ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς.

19 Ἔτι μικρὸν, καὶ ὁ κόσμος με οὐκ ἔτι θεωρεῖ· ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με· ὅτι ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε.

20 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί μου, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν ὑμῖν.

21 Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου, καὶ τηρῶν αὐτὰς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δὲ ἀγαπῶν με, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρός μου· καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν.

22 Λέγει αὐτῷ Ἰούδας· (οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης) Κύριε, τί γέγονεν ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτὸν, καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ;

23 Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει· καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ᾽ αὐτῷ ποιήσομεν.

24 Ὁ μὴ ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ· καὶ ὁ λόγος ὃν ἀκούετε, οὐκ ἔστιν ἐμὸς, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός.

25 Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν παρ᾽ ὑμῖν μένων·

26 Ὁ δὲ παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ἔννεπον· Εἰρήνην δὲ βιοσσόον ὔμμιν ἐάσω· 27
Εἰρήνην ἀτίνακτον ἐμὴν ὁμόφοιτον ὀπάσσω.
Οὐχ ὡς ὔμμι δίδωσιν ἐθήμονα κόσμος ἀλήτης,
Οὕτω ξυνὸν ἔχειν καὶ ἐγὼ γέρας ἐγγυαλίζω.
Μὴ κλόνος ὑμετέρην κραδίην, μὴ τάρβος ὀρίνῃ.
Νῦν ἐμέθεν βοόωντος ἐμῆς ἠκούσατε φωνῆς, 28
Ὅττι παλινδίνητος ἐμῷ καλέοντι τοκῆϊ,
Εἰς πόλον ὑψιμέλαθρον ἐλεύσομαι, ἔνδιον ἄστρων.
Εἰ δέ μοι ἀκλινέας φιλίης ἐκεράσσατε θεσμούς,
Καί κεν ἀγαλλομένοιο ποδὸς σκιρτήσατε ταρσῷ,
Ξυνὸν χάρμα φέροντες, ὅτι χθονὸς οὖδας ἐάσας
Ἵξομαι ὑψικέλευθος ἐμῷ πέμψαντι τοκῆϊ.
[Οὕνεχ' ὅλων μεδέων γενέτης ἐμεῦ ἔπλετο μείζων.]
Ὑμῖν δ' ἔννεπον ἄρτι προθώρεον ἔνθεον ὀμφήν, 29
Ὄφρα μιν ἦν τελέσσειεν ἑλιξ χρόνος ἄστατος ἕρπων,
Μῦθον ἀναμνήσκοιθε παλαίφατον, ὅττιπερ ὑμῖν
Ἐσσόμενον θέσπισσα, προάγγελα χείλεα λύσας.
Ὑμῖν δ' οὐκέτι πολλὰ διίξομαι. ἀπροϊδὴς γὰρ 30
Ἀενάου κόσμοιο φανήσεται ἀρχὸς ἀγήνωρ.
Ἔρχεται οὐδὲν ἔχων ἐν ἐμοὶ μέρος, ἀλλ' ἵνα μοῦνον 31
Μάρτυς ἐμὸς φράσσαιτο δαήμονι κόσμος ἀκουῇ,
Ὡς φιλέω γενετῆρα, καὶ ὡς πεφυλαγμένα ῥέζω
Ὅσσα κυβερνητῆρι πατὴρ ἐπετέλλετο μύθῳ.
Στῆτε, καὶ ἴομεν ἔνθεν. Ἐγὼ πάλιν αὐξέϊ κόσμῳ Κεφ. ιε΄. 1
Ζωῆς ἄμπελός εἰμι, πατὴρ δ' ἐμός ἐστιν ἀλωεύς.
Κλῆμα δὲ καλλιπέτηλον ὃ μὴ μάθε βότρυν ἀέξειν, 2
Τοῦτο διατμήγει· τὸ δὲ ποικίλον οἴνοπι καρπῷ
Γειοπόνος βιότοιο πατὴρ ἐμὸς οἶδε καθαίρειν
Ἀρτιφύτοις πετάλοις, ἵνα μείζονα καρπὸν ἀέξῃ.
Νῦν καθαροὶ διὰ μῦθον ὃν ἔννεπον ἐστέ. Καὶ αὐτοὶ 3 4
Μίμνετε συμπεφυῶτες ἐμῷ παλιναυξέϊ θάμνῳ,
Μίμνετε συμπεφυῶτες ἐμοὶ βλαστήματα κόσμου.
Ἡμερίδων ὡς κλῆμα δυνήσεται οὔποτε τίκτειν,
Εἰ μὴ ἐν ἀμπελόεντι φυτῷ δενδρούμενον εἴη·

Βοτρυόεν

pud vos Dixi. 27 Pacem autem vitam-
ruantẽ vobis relinquam: Pacem immo-
am meam comitem præbebo. Non ſicut
obis dat conſuetam mundus errans, Sic
ommune vos habere ego munus præbebo.
Ne turbatio veſtrum cor, ne formido cõ-
moueat. 28 Nunc me clamãte meam au-
diuiſtis vocẽ, Quod reuerſus ad meum vo-
antẽ patrem, In cælum altas ædes habens
veniam, domilium aſtrorum. Si vero mi-
i immobiles amicitiæ applicuiſſetis leges,
Vtique geſtientis pedis exultaretis planta,
Commune gaudiũ ferẽtes, quod terræ ſolo
elicto Veniam ſerus ad meum mittentem
atrẽ: Quia omniũ rector pater me eſt ma-
or. 29 Vobis vero dixi iam præoccupantẽ
diuinã vocẽ, Vt ipſam ſi perfecerit volu-
ile tempus inſtabile repens, Sermonis re-
ordemini olim dicti, quod ſc. vobis Futu-
ũ vaticinatus ſum prænuncia labia ſol-
ens. 30 Vobis vero non amplius multa
diſſerã. improuiſus enim Æterni mundi
pparebit princeps ſuperbus. 31 Venit nul-
ã habens in me partem, ſed vt ſolũ Teſtis
neus intelligat prudẽti mundus ſermone
Quod diligo patrem, & quod obſeruata
acio Quæcunque gubernante pater præ-
epit verbo. Surgite, & eamus hinc.
1 Ego recreſcenti mundo Vitæ vitis ſum;
ater vero meus eſt agricola. 2 Palmitem
utẽ frondeſcentem qui non nouit racemũ
erre, Hunc reſecabit: variũ autem nigri-
ante fructu, Agricola vitæ pater meus
nouit purgare Recẽs natis folijs, vt copio-
iorem fructũ cumulet. 3 Nunc puri prop-
er ſermonẽ quem dixi eſtis. 4 Et ipſi Ma-
nete inſiti in meo recreſcente frutice, Ma-
nete inſiti mihi germina mundi. Satiuus
vt palmes poterit nunquam fructum fer-
re Niſi vitiferæ plantæ inſitus arboreſcat:

27 Εἰρήνην ἀφίημι ὑ-
μῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν τὴν
ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθ-
ὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ
δίδωμι ὑμῖν. μὴ ταρασσέ-
σθω ὑμῶν ἡ καρδία, μη-
δὲ δειλιάτω.

28 Ἠκούσατε ὅτι ἐγὼ εἶ-
πον ὑμῖν· Ὑπάγω καὶ ἔρχο-
μαι πρὸς ὑμᾶς. Εἰ ἠγα-
πᾶτέ με, ἐχάρητε ἂν ὅτι
εἶπον, πορεύομαι πρὸς τὸν
πατέρα. ὅτι ὁ πατήρ μου
μείζων μού ἐστι.

29 Καὶ νῦν εἴρηκα ὑμῖν
πρὶν γενέσθαι· ἵνα ὅταν
γένηται, πιστεύσητε.

30 Οὐκ ἔτι πολλὰ λα-
λήσω μεθ' ὑμῶν· ἔρχεται γὰρ
ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων, καὶ
ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν.

31 Ἀλλ' ἵνα γνῷ ὁ κόσ-
μος ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα,
καὶ καθὼς ἐνετείλατό μοι ὁ
πατήρ, οὕτω ποιῶ. ἐγείρε-
σθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν.

CAP. XV.

1 Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος
ἡ ἀληθινή, καὶ ὁ πατήρ μου
ὁ γεωργός ἐστι.

2 Πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ
μὴ φέρον καρπὸν, αἴρει αὐ-
τό· καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον,
καθαίρει αὐτὸ, ἵνα πλείονα
καρπὸν φέρῃ.

3 Ἤδη ὑμεῖς καθαροί
ἐστε διὰ τὸν λόγον ὃν λελά-
ληκα ὑμῖν.

4 Μείνατε ἐν ἐμοὶ, κἀ-
γὼ ἐν ὑμῖν· καθὼς τὸ κλῆ-
μα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ·

Βοτρυόεν μίμημα πολυπτόρθοιο κορύμβου
Εἰ μὴ συμπεφυῶτες ἐμοὶ μίμνητε καὶ αὐτοί,
Ὑμέας οὐ σθένος ἐστὶ θεουδέα καρπὸν ἀέξειν.
Ἄμπελος αὐθήεσσα πέλω, καὶ ὁμόζυγες ὑμεῖς 5
Κλήματα φωνήεντα, σοφῷ βεβριθότα καρπῷ.
Πᾶς βροτὸς ἐμπεδόμητις ὁμόπλοκος εἰς ἐμὲ μίμνων,
Οὗτος ἀναλδαίνει θεοπειθέα μείζονι μέτρῳ
Καρπὸν ἀεὶ θαλέθοντα, καὶ οὐ μινύθουσαν ὀπώρην.
Εἰ δέ τις ἡμετέροισιν ἐν ἄρνεσι μηκέτι μίμνων, 6
Ἀμπελόεν μίμημα χυτῇ χθονὶ βάλλεται ἔξω,
Ἡμερίδων ὡς κλῆμα· καὶ ἐκταδὸν ὑψόθι γαίης
Κείμενος, ἀζαλέῳ ξηραίνεται ἶσα κορύμβῳ·
Καί μιν ἀναλλέξαντες ἔσω βάλλουσι καμίνου
Αἰθέρεοι δρηστῆρες· ὁ δὲ φλογέῳ πυρὸς ἀτμῷ
Καίεται, ἀμπελόεντας ἐμοὺς ὅρπηκας ἐάσας.
Εἰ δ' ἐν ἐμοὶ μίμνητε, καὶ ἡμετέρης ῥόος αὐδῆς 7
Ὑμέας ἀρδεύων ὑποκάρδιος ἔμπεδος εἴη,
Ὅσσα λαβεῖν ἐθέλητε, καὶ αἰτίζητε τοκῆα,
Ὑμῖν εἰν ἑνὶ πάντα τελείεται. Ἀμφὶ δὲ τούτῳ 8
Ἡμέτερος γενέτης ὑψίζυγον ἔλλαχε τιμήν,
Ὑμεῖς ὄφρα φέρητε θεοῦ ζωαρκέϊ μύθῳ
Πίστιος ἔμφρονα καρπόν· ἐμοὶ δ' ἔσσεσθε μαθηταὶ
Ἤθεσιν ἀτρέπτοισιν ἀληθέες. Ὑψινεφὴς δὲ 9
Ὥς με πατὴρ ἐφίλησεν ἀλωφήτῳ τινὶ θεσμῷ,
Ὑμέας ὣς ἀγάπαζον. Ἐμῷ δ' ἐπιμίμνετε φίλτρῳ, 10
Αἴκεν ἀκοιμήτοισιν ἐμὸς νόος οὔατα δινῶν,
Ὑμετέραις πραπίδεσσιν ἀεὶ φρουρούμενος εἴη,
Δεσμὸν ἐμῆς φιλότητος ὑπὸ φρένας αἰὲν ἀέξων·
Ὥς κεν ἐγὼ γενετῆρος ἀμεμφέα θεσμὰ φυλάσσων
Πατρῴης ἀγάπης ἀποναιόμενος εἰσέτι μίμνω.
Ὑμῖν δ' ἔμπεδα ταῦτα φίλα φρονέων ἀγορεύω, 11
Ὑμείων ἵνα χάρμα πέλοι, καὶ πᾶσιν ἐν ὑμῖν
Χάρμα πολυσφρήγιστον ἐμὸν τετελεσμένον εἴη.
Ἀπλανέος σοφὸς οὗτος ἐμὸς ὅρος ἐστὶν ἐφετμῆς, 12

Ἀλλή-

cemoſi inſtar multos ramos habentis
rymbi, Niſi ſimul inſiti mihi maneatis
ipſi, Vos non poteſtis pium fructum pro-
rre. 5 Vitis loquens ſum, & coniugati
s Palmites vocales, ſapiente degrauati
ctu. Omnis homo firmi conſilij compli-
tus in me manens, Hic auget Deo cre-
ntem maiori menſura Fructum ſemper
reſcentem, & non temporalem operam.
Si vero quis noſtros inter agnos non am-
us manens, Vitis inſtar in terram eiici-
r extra, Domeſticus vt palmes: & ex-
ſe ſuper terram Iacens, aridus ſiccatur
ramus: Et ipſum colligentes proijciunt
furnum Cæleſtes miniſtri: ille vero
mmeo ignis æſtu Vritur, vitiferos meos
mos relinquens. 7 Si vero in me manſe-
is, & noſtræ riuus vocis Vos irrigans
ſubiens firmus fuerit, Quæcunque ac-
ere volueritis, & petieritis patrem, Vo-
in vniuerſum omnia perficientur. 8 In
autem Noſter pater altijugum ſorti-
eſt honorem, Vos vt feratis Dei vitali
rbo Fidei prudentem fructum. mei au-
n eritis diſcipuli Moribus immutabili-
s veri. 9 Sublimis vero Sicut me pater
exit indeſinente quadam lege, Sic vos
exi. 10 In meo autem manete amoris
ctu, Si quidem peruigilibus mea lex
res ſubiens, Veſtris præcordijs ſemper
lodita fuerit, Vinculum meæ amicitiæ
nte ſemper augens: Sicut & ego patris
eprehenſibiles leges cuſtodiens Pater-
m in dilectionem me inclinans adhuc
neo. 11 Vobis autem firma hæc amica
tiens dico, Vobis vt gaudium ſit, & o-
ibus in vobis Gaudium bene ſigilla-
n meum perfectum ſit. 12 Firmi ſa-
ns hic meus terminus eſt præcepti,

οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς, ἐὰν μὴ ἐν
ἐμοὶ μένητε.

5 Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος,
ὑμεῖς τὰ κλήματα· ὁ μένων
ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ, οὗ-
τος φέρει καρπὸν πολύν·
ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε
ποιεῖν οὐδέν.

6 Ἐὰν μή τις μένῃ ἐν ἐ-
μοὶ, ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλῆ-
μα, καὶ ἐξηράνθη· καὶ συνά-
γουσιν αὐτὰ, καὶ εἰς πῦρ
βάλλουσι, καὶ καίεται.

7 Ἐὰν μένητε ἐν ἐμοὶ,
καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν
μένῃ, ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσε-
σθε, καὶ γενήσεται ὑμῖν.

8 Ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ
πατήρ μου, ἵνα καρπὸν
πολὺν φέρητε· καὶ γενήσε-
σθε ἐμοὶ μαθηταί.

9 Καθὼς ἠγάπησέ με ὁ
πατὴρ, κἀγὼ ἠγάπησα ὑ-
μᾶς· μείνατε ἐν τῇ ἀγά-
πῃ τῇ ἐμῇ.

10 Ἐὰν τὰς ἐντολάς μου
τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀ-
γάπῃ μου· καθὼς ἐγὼ τὰς
ἐντολὰς τοῦ πατρός μου τε-
τήρηκα, καὶ μένω αὐτοῦ ἐν
τῇ ἀγάπῃ.

11 Ταῦτα λελάληκα
ὑμῖν ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν
ὑμῖν μένῃ, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν
πληρωθῇ.

12 Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ

Ἀλλήλους ἵνα πάντες ἀεὶ φιλέοιτε καὶ ὑμεῖς,
Δεσμὸν ἐς ἀλλήλους φιλίης ἀλύτοιο φυλάσσειν,
Ὑμέας ὡς ἀγάπαζον. Ἐγὼ δ' ἄρα μείζονα ταύτης 13
Τοσσατίης ἀγάπης ἑτέρην οὐκ οἶδα νοῆσαι,
Αὐτὸν ἑῶν ἑτάρων ζωάγριον ὄφρα τις αὐτὴν
Ψυχὴν πᾶσι μέλουσαν ἀλεξήτειραν ὀπάσσῃ.
Ὑμεῖς εἰν ἑνὶ πάντες ἐμοὶ φίλοι, αἴκεν ἐφετμὰς 14
Ἡμετέρας τελέσητε βιαρκέας ἃς ἐπιτέλλω.
Ὑμέας οὐκέτι πάντας ἐμοὺς θεράποντας ἐνίψω. 15
Δοῦλος ἀνὴρ οὐκ οἶδε τί κοίρανος ἔργον ὑφαίνει,
Δοῦλος ἀνὴρ οὐκ οἶδεν· ἐμοὺς δ' ὀνόμηνον ἑταίρους
Ὑμέας. ὅσσα γὰρ αὐτὸς ἐπουρανίης ἀπὸ φωνῆς
Ἔκλυον ἡμετέροιο φιλοστόργοιο τοκῆος,
Ὑμῖν πᾶσιν ἔφηνα· Καὶ οὐ βροτέῃ με μενοινῇ 16
Ὑμεῖς ἐξελέγεσθε· διακρίνων δὲ μαθητὰς
Ὑμέας ἐκ πολέων νοερῇ φρενὶ πάντας ἐδέγμην
Πιστοτέρους, καὶ ἔθηκα συνήλυδας, ὄφρα μολόντες
Καρπὸν ἀεξήσητε, καὶ ὑμείων σπόρος εἴη
Κάρπιμος εἰς αἰῶνα· καὶ ἱκεσίῳ τινὶ μύθῳ
Ὅττί κεν αἰτίζητε παρ' ὑψίστου βασιλῆος,
Οὔνομα κικλήσκοντες ἐμόν, ξύμπαντα τελέσσω.
Ταῦτα θεοπροπέων ἐπιτέλλομαι ἔμφρονι μύθῳ 17
Δεσμὸν ἐς ἀλλήλους φιλίης ἀλύτοιο φυλάσσειν.
Ὑμέας εἰ στυγέει σφαλερῇ φρενὶ κόσμος ἀγήνωρ, 18
Τοῦτο χαμαιγενέων γινώσκετε μάρτυρες ἔργων,
Ὑμείων ὅτι μᾶλλον ἐπεσβολίῃσιν ἐλέγχων,
Πρῶτον ἐμὲ στυγέεσκε· Καὶ ἐγχθονίων τύπον ἀνδρῶν 19
Ἦθος ἀλιτροβίοιο βιοπλανὲς εἴχετε κόσμου,
Ὑμέας ὡς ἰδίους ἐταιρίζετο κόσμος ἀλήτης·
Ἀλλ' ἐπεὶ ἀμπλακίης βροτέης οὐκ ἐστὲ γενέθλης,
Καὶ σκολιὰς κόσμοιο μεληδόνας, ἀφραδέος γὰρ
Ὑμέας ἐκ κόσμοιο νοήμονας αὐτὸς ἐδέγμην,
Ὡς νόθον ἀνδρομέης οὐ γνήσιον αἷμα γενέθλης,
Ὑμέας ἔστυγε κόσμος. Ἐν ἀτρέπτῳ γὰρ μενοινῇ 20

nuicem vt omnes ſemper diligatis &
vos, Vinculum inuicem amicitiæ firmæ
uſtodiendo, Sicut vos dilexi. 13 Ego *ſane*
naiorem hac Tanta dilectione aliam non
noui intelligere, Pretium redemptionis
ro ſuorum ſociorum vita vt quis ipſam
Animam omnibus caram adiutricem
præbeat. 14 *Vos ſimul omnes mei amici*
eſtis,] ſi præcepta Noſtra facietis vitam
erentia quæ præcipio. 15 *Vos non amplius*
mnes meos miniſtros vocabo. Seruus vir
non nouit qu d dominus opus texit, Ser-
uus vir non nouit: meos autem nominaui
ocios Vos. quæcunque enim ipſi cæleſti a
voce Audiui noſtri beneuoli patris, Vobis
mnibus manifeſtaui. 16 Et *non mortali*
me animo Vos elegiſtis: diſcernens autem
diſcipulos Vos ex multis intelligente men-
te omnes ſuſcepi Fideliores, *& feci comi-*
tes, vt venientes Fructum accumuletis,
& veſtrum ſemen ſit Fructiferum in æ-
ternum. & ſupplici quodam ſermone
Quodcunque petieritis ab altiſſimo patre,
Nomen inuocantes meum, omnia perfi-
ciam. 17 *Hæc prædicens præcipio pruden-*
ti ſermone Vinculum inuicem amicitiæ
inſolubilis vt cuſtodiatis. 18 *Vos ſi odit*
errante mente mundus ſuperbus, Hoc hu-
migenitorum ſcitis teſtes operum, Quam
vos quod magis conuicijs inceſſens, Prius
me odio habuerit: 19 *Et, ſi terreſtrium*
formam virorum Mores nocentis incon-
ſtantes haberetis mundi, Vos tanquam
proprios aſſociaret mundus errans. Sed
quia erratum humanæ neſcitis genera-
tionis, Et curuas mundi cogitationes, im-
prudente vero Vos ex mundo intelligentes
ipſe ſuſcepi, Vt ſpurium humanæ non le-
gitimum ſanguinem generationis, Vos o-
dit mundus. 20 *Immutabili autē mente*

ἐμή, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλή-
λους, καθὼς ἠγάπησα ὑ-
μᾶς.
13 Μείζονα ταύτης ἀ-
γάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ
τῶν φίλων αὐτοῦ.
14 Ὑμεῖς φίλοι μου ἐστὲ
ἐὰν ποιῆτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλ-
λομαι ὑμῖν.
15 Οὐκέτι ὑμᾶς λέγω
δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶ-
δε τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος·
ὑμᾶς δὲ εἴρηκα φίλους, ὅτι
πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ
πατρός μου, ἐγνώρισα ὑ-
μῖν.
16 Οὐχ ὑμεῖς με ἐξε-
λέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξά-
μην ὑμᾶς, καὶ ἔθηκα ὑμᾶς,
ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε καὶ καρ-
πὸν φέρητε, καὶ ὁ καρπὸς ὑ-
μῶν μένῃ· ἵνα ὅ, τι ἂν αἰτή-
σητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνό-
ματί μου, δῷ ὑμῖν.
17 Ταῦτα ἐντέλλομαι
ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλ-
λήλους.
18 Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μι-
σεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶ-
τον ὑμῶν μεμίσηκεν.
19 Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε,
ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφί-
λει· ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ
ἐστέ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην
ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ
τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσ-
μος.
20 Μνημονεύετε τοῦ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ἡμετέρου μέμνησθε σαόφρονος εἰσέτι μύθου,
[Εἰς ἓν ἀγρομένοις τὸν πρώην ἔννεπον ὑμῖν·]
Δοῦλος ἀνὴρ οὐκ ἔστιν ἑοῦ βασιλῆος ἀρείων·
Οὐδὲ τινὸς πέμψαντος ἀπόστολος ἔπλετο μείζων.
Εἰ βροτέη με δίωκεν ἀπειλητῆρι γενέθλη,
Ἐξελάσει μετόπισθε καὶ ὑμέας· εἰ δὲ καὶ αὐτὸν
Μῦθον ἐμῶν πραπίδων φρουρούμενον ἔνδοθι κόλπου,
Καὶ λόγον ὑμείων κραδίης ἔντοσθε φυλάξει.
Ταῦτα δὲ πιστὸν ἐμεῖο δι' οὔνομα φῶτες ἀλιτροὶ 21
Ζηλομανεῖς τελέσουσιν ἐς ὑμέας. ἀμφοτέρους γὰρ
Οὔτ' ἐμὲ γινώσκουσι, καὶ οὐ πέμψαντα τοκῆα.
Εἰ μὴ πατρὸς ἵκανον ἐγὼ ζωαρκέϊ πομπῇ, 22
Πᾶσι θεουδείης ὁδὸν ἔννεπον, οὐκ ἂν ἐκεῖνοι
Εἶχον ἀλιτροσύνην νεμεσήμονα· νῦν δὲ μαθόντες
Οὐ πρόφασιν μεθέπουσιν ἐλεύθερον ἄφρονος ἄτης.
[Ὅστις ἀπεχθαίρει με καὶ ἡμέτερον γενετῆρα, 23
Οὗτος ἀτασθάλλων, ἀλιτήμονος ἔμπλεος ἀρῆς,
Μισεῖ παμμεδέοντα θεὸν, τεχνήμονα κόσμου.]
Εἰ μὴ ἐγὼ κάμον ἔργα τὰ μὴ μάθεν ἄλλος ἀνύσαι, 24
Αὐτῶν δερκομένων ὅτε μάρτυρες ἦσαν ὀπωπαὶ,
Οὐκ ἂν ἀτασθαλίης ποινήτορας εἶχον ἀμοιβάς·
Νῦν δὲ καὶ εἰσορόωσι, καὶ ἀμφοτέρους ἑνὶ θεσμῷ
Αὐτὸν ἐμὲ στυγέουσι καὶ ὑψιμέδοντα τοκῆα.
Ἀλλὰ νόμου γραφικοῖο τόπερ φάτο θέσκελος ὀμφὴ 25
Ἀνέρος εὐφόρμιγγος ὅπως τετελεσμένον εἴη,
Προικὸς ἐμὲ στυγέεσκον. Ἐπὴν δ' ἐπιδήμιον ἔλθῃ 26
Πνεῦμα θεοῦ νοεροῖο διορνύμενον γενετῆρος,
Πνεῦμα τόπερ παρὰ πατρὸς ἐς ὑμέας αὐτὸς ἰάλλω,
Πολλά με κηρύξει παρ' ἀνδράσι· Πολλὰ καὶ ὑμεῖς 27
Ἀμφ' ἐμέθεν φθέγγεσθε δαήμονι μάρτυρι μύθῳ.
Καὶ γὰρ ἐμοὶ παρεόντες, ὁμόφρονες ἐστὲ μαθηταὶ,
Ἐξ ἀρχῆς γεγαῶτες ὅλων θηήτορες ἔργων.
Ὑμῖν δ' ἔμπεδα ταῦτα προθεσπίζων ἀγορεύω, Κεφ. ις'. 1
Μὴ θρασὺς οἶστρος ἄπιστος ἐς ὑμετέραν φρένα βαίνῃ.

Ὑμέας

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

oſtri meminiſtis prudentis adhuc ſer-
onis, In vnum congregatis quem antea
xi vobis: Seruus vir non eſt ſuo rege præ-
ntior : Neque aliquo mittente legatus
maior. Si humana me perſequuta eſt
inax generatio , Expellet deinceps &
os : ſi & ipſum Sermonem mei pecto-
: cuſtoditum intus occultat , Etiam
rmonem veſtrum intra cor cuſtodiet.
Hæc vero fidele meum propter nomen
iri peccatores Inuidi facient vobis. neu-
um enim Nec me cognoſcunt , nec mit-
ntem patrem. 22 Niſi a patre veniſ-
m ego vitali deductione , Omnibus
etatis viam dixiſſem, non ſane illi Ha-
rent peccatum vindicandum : nunc
ero edocti Non excuſationem habent li-
ram inſipientis erroris. 23 Qui odit me
noſtrum parentem, Hic iniuſte agens,
elerata plenus execratione , Odit om-
ium rectorem Deum, opificem mundi.
4 Niſi ego feciſſem opera quæ non didicit
lius perficere , Ipſis videntibus quando
ſtes erant oculi , Non ſane impietatis
indices haberent pœnas : Nunc autem
r vident, & ambos vna lege Ipſum me
lerunt, & altiregentem patrem. 25 Sed
gis ſcriptæ quod dixit diuina vox Viri
ulchram citharam habentis vt implere-
ur, Gratis me oderunt. 26 Poſtquam ve-
aduena venerit Spiritus Deo intelli-
enti procedens a patre, Spiritus quem a
atre ad vos ipſe mittam , Multum me
ædicabit apud homines: 27 Multum &
os De me loquemini prudenti teſtifican-
ſermone. Etenim mecum præſentes, con-
rdes eſtis diſcipuli , Ab initio facti om-
ium inſpectores operum.

1 Vobis autem firma hæc prædicens
arro, Ne audax ſtimulus incredulus in
eſtram mentem veniat.

λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν· Οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν· εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν.

21 Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πέμψαντά με.

22 Εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν.

23 Ὁ ἐμὲ μισῶν, καὶ τὸν πατέρα μου μισεῖ.

24 Εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ καὶ ἑωράκασι, καὶ μεμισήκασι καὶ ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου.

25 Ἀλλ᾽ ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν· Ὅτι ἐμίσησάν με δωρεάν.

26 Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς, (τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται) ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ.

27 Καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ᾽ ἀρχῆς μετ᾽ ἐμοῦ ἐστε.

CAP. XVI.

1 Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ὑμέας ἐξελάσουσι θεοκλήτοιο μελάθρου. 2
Ἀλλὰ ταχὺς χρόνος οὗτος ὅτε φρεσὶ πᾶς βροτὸς ἀνὴρ
Ὑμέας ὃς κτείνειεν ἀλοιητῆρι σιδήρῳ,
Δουλοσύνην ἔλποιτο θεῷ φιλέοντι τελέσαι,
Ἄνδρα θυηπολέων βοέης μίμημα γενέθλης,
Ἰσάζων θυέεσσι βοῶν φθισήνορα λοιβήν.
Καὶ τὰ μὲν οἰστρηθέντες ἀμερσινόῳ τινὶ λύσσῃ 3
Δυσσεβέες τελέσουσιν ἐς ὑμέας. οὐδὲ γὰρ αὐτοὶ
Υἱέα γινώσκουσι καὶ ὑψιμέδοντα τοκῆα.
Ἀλλὰ τὰ μὲν ξύμπαντα προέννεπον, ὄφρά κεν αὐτῶν 4
Ὄψιμος ἀγχιτέλεστος ὅτε χρόνος ὥριος ἔλθῃ,
Ἡμετέρων μνήσησθε προάγγελα θέσφατα μύθων.
Ταῦτα δὲ μυθοτόκου κραδίης κεκαλυμμένα σιγῇ
Ἐξ ἀρχῆς νοέων οὐκ ἔννεπον, εἰσέτι μίμνων
Ὑμείων ὁμόφοιτος ἐπὶ χθονί· Νῦν δὲ τοκῆϊ 5
Ἵξομαι ὑψικέλευθος ἐς αἰθέρα, γαῖαν ἐάσας.
Οὐδέ τις ὑμείων με παρεδρήσσων ἐρεείνει,
Κοίρανε, πῆ σπεύδεις; τίνα μοι τίνα χῶρον ἱκάνεις;
Ἀλλ᾽ ὑμῖν ὅτι ταῦτα διήϊον, ἠνίδε πολλὴ 6
Ὑμετέρην ἔπλησεν ὅλην φρένα πενθὰς ἀνίη.
Ἀτρεκίην δ᾽ ἀγόρευον ἀμεμφέα. τηλεφανὴ δὲ 7
Ὑμῖν λώϊόν ἐστιν ἐς οὐρανὸν ὄφρα περήσω.
Εἰ μὴ γὰρ παλίνορσος ἐς αἰθέρα νόστιμος ἔλθω,
Πνεῦμα θεοῦ ζώοντος ἐς ὑμέας οὔποτε βαίνει·
Ἢν δὲ μόλω, μετὰ γαῖαν ἀπ᾽ αἰθέρος αὐτὸς ἰάλλω.
Ἐλθὸν δ᾽ ἐνθάδε κεῖνο, ἀπειθέα κόσμον ἐλέγξει, 8
Εἵνεκα δυσσεβίης ἀλιτήμονος· ἀλλὰ καὶ αὐτῆς
Ἀμφὶ δικαιοσύνης καὶ κρίσιος. Ἀμπλακίης μὲν, 9
Ὅττι κεν εἰς ἐμὲ πάντες ἀπειθέες· Εὐσεβέος δὲ 10
Ἀμφὶ δικαιοσύνης, ὅτι νόστιμός εἰμι τοκῆϊ,
Οὐδέ με θηήσεσθε συνέστιον εἰσέτι φωτῶν·
Εἵνεκα δὲ κρίσιος ποινήτορος, εἵνεκα κόσμου 11
Κέκριται ἀενάοιο πολύτροπος ἀρχὸς ἀγήνωρ.
Πολλὰ δ᾽ ἔχων ἐνέπειν, ἀναδύομαι· οὐ γὰρ ἀκούειν 12

Πλείονος

Vos expellent diuino e templo: Sed ve-
x tempus erit id quum mente quilibet
ortalis vir Vos qui interfecerit pernicio.
gladio, Seruitutem ſperet Deo caro per-
cere, Virum mactans bouini inſtar gene-
is, Æquiparans ſacrificijs boum homi-
ibus exitioſam libationem. 3 Et hæc qui-
em incitati vecorde quadam rabie Im-
ij perficient in vos. neque enim ipſi Fi-
ium cognoſcunt & celſiregem patrem.
. Sed quidem hæc omnia prædixi, vt &
ſorum Serum propinquum quando tem-
us opportunum venerit, Noſtrorum re-
ordemini prænuncia fatidica ſermonũ.
Iæc vero verborum fœcundi cordis tecta
ilentio, Ab initio intelligens non dixi, ad-
uc manens Veſter comes ſuper terram:
Nunc autem ad patrem Veniam ſerus
n cælum, terra relicta. Neque aliquis ex
vobis aſſidens interrogat, Domine, quo
eſtinas? in quem mihi locum venis? 6 Sed
vobis quia hæc retuli, ecce multa Veſtrã
repleuit totam mentem luctuoſa moleſtia.
7 Veritatem autem dixi irreprehenſibi-
lem. procul apparens vero Vobis melius eſt
in cælum vt migrem. Niſi enim reuerſus
in cælum redux venero, Spiritus Dei viui
ad vos nunquam venit: Si vero abiero, in
terram e cælis ipſe mittam. 8 Veniens autẽ
huc ille, incredulum mundum redarguet,
Cauſa impietatis ſcelerata: ſed & ipſius
Cauſa iuſtitiæ & iudicij. 9 Propter pec-
catum quidem, Quia in me omnes incre-
duli: 10 Piam vero Propter iuſtitiam,
quod redeo ad patrem, Nec me videbitis
conuictorem amplius hominum: 11 Prop-
ter vero iudicium vindex, quia mundi
Iudicatus eſt æterni verſutus princeps ſu-
perbus. 12 Multa autem habens ad di-
cendum, renuo. non enim audire

2 Ἀποσυναγώγους ποιή-
σουσιν ὑμᾶς· ἀλλ᾽ ἔρχεται
ὥρα ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτεί-
νας ὑμᾶς, δόξῃ λατρείαν
προσφέρειν τῷ Θεῷ.

3 Καὶ ταῦτα ποιήσουσιν
ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν
πατέρα, οὐδὲ ἐμέ.

4 Ἀλλὰ ταῦτα λελά-
ληκα ὑμῖν, ἵνα ὅταν ἔλθῃ
ἡ ὥρα, μνημονεύητε αὐ-
τῶν, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν.
ταῦτα δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ
εἶπον, ὅτι μεθ᾽ ὑμῶν ἤμην.

5 Νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς
τὸν πέμψαντά με, καὶ οὐδεὶς
ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με· Ποῦ
ὑπάγεις;

6 Ἀλλ᾽ ὅτι ταῦτα λε-
λάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πε-
πλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρ-
δίαν.

7 Ἀλλ᾽ ἐγὼ τὴν ἀλή-
θειαν λέγω ὑμῖν, συμφέρει
ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω· ἐὰν
γὰρ μὴ ἀπέλθω, ὁ παρά-
κλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑ-
μᾶς· ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμ-
ψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς.

8 Καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος, ἐ-
λέγξει τὸν κόσμον περὶ ἁ-
μαρτίας καὶ περὶ δικαιοσύ-
νης καὶ περὶ κρίσεως.

9 Περὶ ἁμαρτίας μὲν,
ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ·

10 Περὶ δικαιοσύνης δὲ, ὅτι
πρὸς τὸν πατέρα μου ὑπάγω,
καὶ οὐκ ἔτι θεωρεῖτέ με·

11 Περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι
ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέ-
κριται. 12 Ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ᾽ οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι.

Plura

Πλείονα ἄρτι δύνασθε. Παράκλητος δ᾽ ὅταν ἔλθῃ, 13
Πάντα κυβερνήσειεν· ἀληθείῃ δ᾽ ἐνὶ πάσῃ
Ὑμείων ὀχετηγὸς ἐς ἀτραπὸν ἡγεμονεύσει.
Οὐδὲ γὰρ αὐτοκέλευστος, ἀνήκοος οὐδὲν ἐνίψει,
Ἀλλ᾽ ὅπερ εἰσαΐει, καὶ φθέγγεται· ἐσσομένων δὲ
Ὑμῖν εἰν ἑνὶ πᾶσι προθεσπίζει τέλος ἔργων.
Οὗτος ἰὼν παρὰ πατρὸς, ἀνυψώσει με γεραίρων· 14
Ὅττι κεν ἡμετέροιο δεδεγμένος ἐκ γενετῆρος
Ὑμῖν συμμιγέεσσι προθέσπια θέσφατα φαίνει
Ὅσσα περ ἔσσεται ὔμμι. Καὶ ἀρχεγόνῳ τινὶ θεσμῷ 15
Κλῆρος ἐμὸς πέλε πάντα πατὴρ ἐμὸς ὅσσα κομίζει.
Οὗ χάριν ὔμμιν ἔειπον ὅτι ζαθέοιο τοκῆος
Δέγμενος ἡμετέροιο προαγγέλλει τέλος ἔργων.
Βαιὸς ἔτι χρόνος ἐστὶ λελειμμένος, εὖτέ με κόσμου 16
Οὐκέτι θηήσεσθε συνέμπορον. ἀγχιφανὴς δὲ
Λείπεται εἰσέτι βαιὸς ἕλιξ χρόνος, εὖτέ με μοῦνοι
Ἔμπαλιν ἀθρήσητε, καὶ αἰθερίων ἐπὶ κόλπων
Ἵξομαι εἰς γενετῆρα. Καὶ ἐφθέγγοντο μαθηταὶ, 17
Μῦθον ἀποκλέπτοντες ἔσω φρενὸς, ἔγγυον αὐδῆς,
Γλώσσης ἀγχικέλευθον, ἀμιλλητῆρα σιωπῆς·
Τίς πελέθει λόγος οὗτος ὃν ἔννεπεν, ὡς ἔτι βαιὸς,
Βαιὸς ἔτι χρόνος ἐστὶ λελειμμένος, εὖτέ με κόσμου
Οὐκέτι θηήσεσθε συνέμπορον· ἀγχιφανὴς δὲ
Λείπεται εἰσέτι βαιὸς ἕλιξ χρόνος, εὖτέ με μοῦνοι
Ἔμπαλιν ἀθρήσητε, καὶ ἵξομαι εἰς γενετῆρα;
[18

]

Ἰησοῦς δ᾽ ἑτάρων δεδαημένος αἰόλον ἦτορ, 19
Ὅττι συνεφθέγγοντο, καὶ ἤθελον ἐξερεείνειν,
Προφθαδίην ἀγόρευε πολυσσονόοισι μαθηταῖς·
Τίπτε μετ᾽ ἀλλήλων μαστεύετε γείτονι γλώσσῃ
Εἰ μὲν βαιὸν ἔειπον ἀπὸ βλεφάρων μεταβαίνω·
Καὶ πάλιν εἰσέτι βαιὸν ἐσαθρήσητε φανέντα;

Ὅρκιον

ura iam poteſtis. 13 Conſolator vero
ando venerit, Omnia gubernabit: at-
e veritate in omni Veſter deductor in
iam dux erit. Nam per ſe iuſſus, expers
ditus nihil dicet; Sed quodcunque au-
t, etiam loquetur: futurorum vero Vo-
ſimul omnibus vaticinabitur finem
erum. 14 Hic exiens a patre exaltabit
e honorans: Quia noſtro recipiens a pa-
e Vobis promiſcuis tempus præoccupan-
oracula oſtendet Quæcunque euenient
bis. 15 Et priſca quadam ſanctione Sors
ea ſunt omnia pater meus quæ habet.
opter quod vobis dixi quod diuino a pa-
e Recipiens noſtro prænunciabit finem
erum. 16 Puſillum adhuc tempus eſt re-
ctum, ex quo me mundi Non amplius vi-
bitis comitem: vicinum vero Deeſt ad-
uc puſillum volubile tempus, ex quo me
li Rurſus aſpicietis, & cæleſtes per ſinus
eniam ad patrem. 17 Et dixerunt diſci-
uli, Sermonem ſupprimentes intra men-
m, promiſſorem vocis, Lingua propin-
uum, æmulum ſilentij; Quis eſt ſermo
c quem dixit, quod adhuc puſillum. Pu-
llum adhuc tempus eſt relictum, ex quo
e mundi Non amplius videbitis comi-
m; propinquum vero Deeſt adhuc pu-
llum volubile tempus, ex quo me ſoli
urſus aſpicietis, & veniam ad patrem?
18

19 Ieſus vero ſociorum intelligens va-
um cor Quod colloquuti eſſent, & vole-
nt interrogare, Anteuertens ſermone
xit ſolertibus diſcipulis: Cur inuicem
quiritis vicina lingua Quod poſt puſil-
m dixi ab oculis recedo: Et rurſus poſt
ſillum aſpicietis apparentem?

13 Ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν· οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, ἀλλ᾽ ὅσα ἂν ἀκούσῃ, λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν.

14 Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν.

15 Πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἐμά ἐστι· διὰ τοῦτο εἶπον ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν.

16 Μικρὸν, καὶ οὐ θεωρεῖτέ με· καὶ πάλιν μικρὸν, καὶ ὄψεσθέ με, ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα.

17 Εἶπον οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους· Τί ἐστι τοῦτο ὃ λέγει ἡμῖν· Μικρὸν, καὶ οὐ θεωρεῖτέ με· καὶ πάλιν μικρὸν, καὶ ὄψεσθέ με· καὶ· Ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα;

18 Ἔλεγον οὖν· Τοῦτο τί ἐστιν ὃ λέγει, τὸ μικρόν; οὐκ οἴδαμεν τί λαλεῖ.

19 Ἔγνω οὖν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτᾷν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Περὶ τούτου ζητεῖτε μετ᾽ ἀλλήλων ὅτι εἶπον· Μικρὸν, καὶ οὐ θεωρεῖτέ με· καὶ πάλιν μικρὸν, καὶ ὄψεσθέ με;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ὅρκιον ἐμπεδόμυθον ἀμὴν ἀμὴν ἀγορεύω, 20
Κλαύσετε, καὶ θρήνους ἐπαείσετε· λυσσαλέος δὲ
Κόσμος ἐὼν οὐχ ὁσίοισι χαρήσεται· ἀλλὰ καὶ αὖθις
Πένθιμος ὑμετέρης μετανείσσεται οἶστρος ἀνίης.
Ὅττι γυνὴ βαρύφορτος ἄχος περὶ θυμὸν ἐλίσσει, 21
Ὀξυτέροις βελέεσσιν ἱμασσομένη τοκετοῖο·
Ὥριον γὰρ τρομέει βαρυώδινον· ἣν δὲ λοχεύσῃ,
Δειμὸν πεπαινομένης ἀποσείεται ἄχθος ἀνίης,
Καὶ προτέρης ὀδύνης οὐ μνώεται, ὅττι καὶ ἄλλος
Ἀρτιφανὴς βλάστησεν ἀνὴρ παλιναυξέϊ κόσμῳ.
Ἀγχιτόκου μίμημα λεχωΐδος, ἄρτι καὶ ὑμεῖς 22
Πρῶτα μὲν ἀγρύπνοισιν ἀμύξετε θυμὸν ἀνίαις·
Ἀλλά που ἀθρήσω πάλιν ὑμέας· ὑμετέρη δὲ
Γηθήσει κραδίη παλινάγρετος· ὑψιφανὲς δὲ
Χάρμα παρ᾽ ὑμείων ἀμετάτροπον οὔτις ἀμέρσει
Εἰς χρόνον οὐ λήγοντα. Καὶ, ὡς πάρος, ἤματι κείνῳ 23
Οὐδὲν ἔτι προτέρῳ με σοφῷ προσπτύξετε μύθῳ.
Ὅσσα γὰρ αἰτήσητε θεοκλήτῳ τινὶ φωνῇ,
Ἔσσεται ἔμπεδα ταῦτα χαριζομένοιο τοκῆος.
Μέχρι δὲ νῦν οὔπω βιοτήσιον ἔργον ἀνύσσαι 24
Πατρόθεν ᾐτήσασθε φίλον γέρας· ἀλλὰ τελέσσαι
Ἄρτι πάλιν λίσσεσθε, καὶ ὑμέας ὁππόσα θέλγει,
Πάντα παρ᾽ ὑψιμέδοντος ἐμοῦ δέξεσθε τοκῆος,
[Χάρμα ὅπως γλυκὺ ὑμέτερον τετελεσμένον εἴη.]
Νῦν σκολιοῖς ἐπέεσσι παραβλήδην ἀγορεύω· 25
Ἤδη δ᾽ ἀγχιτέλεστος ἐλεύσεται ἔνθεος ὥρη,
Ἀμφαδίην ὅτε πάντα θεοῦ παρὰ πατρὸς ἀκούσας
Ἵξομαι ἀγγέλλων ἑτερότροπα λευκάδι φωνῇ
Μύθων ὀρθὰ κέλευθα, καὶ οὐκέτι δόχμιον ὀμφήν.
Καὶ θεὸν αἰτήσητε πολύλλιτον ἤματι κείνῳ 26
Εὐχωλαῖς ὁσίῃσι· καὶ οὐκέτι τοῦτον ἐνίψω
Ὡς πάρος ἠθάδα μῦθον· ἐμὸν ζώοντα τοκῆα
Εἵνεκεν ὑμείων μελίξομαι. Ὑψιμέδων γὰρ 27
Ἀντίτυπον πόθον ἁγνὸν ἐμοῖς φίλτροισι φυλάσσων

Ὑμέας

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Iuſiurandum firmiloquum Amen A-
dico, Plorabitis, & lacrymas incine-
rabioſus vero Mundus in non ſanctis
debit: ſed & rurſus Luctuoſus veſtræ
nſibit ſtimulus triſtitiæ; 21 Quia mu-
grauida triſtitiam animo voluit, A-
is ſagittis afflicta partus: Horam enim
rret grauis partus: ſi vero peperit, Acu-
n concocti excutit pondus mœroris, Et
oris doloris non meminit, quia & alius
per apparens germinauit vir recreſ-
ti mundo. 22 Vicinæ partui inſtar
rperæ iam & vos Primum quidem vi-
ibus pungetis animum mæroribus: Sed
debo rurſus vos: veſtrum autem Gau-
it cor rurſus collectum: ſublime etiam
udium a vobis immutabile nullus au-
et In æternum: 23 Et, vt antea, die illo
hil amplius priore me ſapiente interro-
bitis verbo. Quæcunque enim petieritis
um inuocante quadam voce, Erunt
ma omnia a beneuolo patre. 24 Huc vſ-
e nondum vitale opus perficere A pa-
poſtulaſtis carum munus: ſed perfice-
Modo rurſus petite, & vos quæcunque
lectant, Omnia ab celſirege meo ac-
ietis patre, Gaudium vt ſuaue ve-
um perfectum ſit. 25 Nunc curuis ver-
per parabolam loquor: Iam vero prope
fecta veniet diuina hora, Aperte quã-
omnia a Deo patre audiens Venturus
m annuncians varia aperta voce Ser-
onum rectas vias, & non amplius ob-
uam vocem. 26 Et Deum orabitis
ultis precibus inuocandum die illo Pre-
tionibus ſanctis, & non amplius hunc
cam Vt antea conſuetum ſermonem;
eum viuentem patrem Propter vos de-
ulcebo. 27 Altiregens enim Expreſſum
ſiderium ſanctum mei amoris cuſtodiẽs

20 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, ὅτι κλαύσετε καὶ θρη-
νήσετε ὑμεῖς, ὁ δὲ κόσμος
χαρήσεται· ὑμεῖς δὲ λυπηθή-
σεσθε, ἀλλ' ἡ λύπη ὑμῶν εἰς
χαρὰν γενήσεται.

21 Ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ,
λύπην ἔχει, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα
αὐτῆς· ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ
παιδίον, οὐκ ἔτι μνημονεύει
τῆς θλίψεως, διὰ τὴν χα-
ρὰν, ὅτι ἐγεννήθη ἄνθρωπος
εἰς τὸν κόσμον.

22 Καὶ ὑμεῖς οὖν λύ-
πην μὲν νῦν ἔχετε· πάλιν δὲ
ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ χαρήσε-
ται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν
χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ'
ὑμῶν.

23 Καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡ-
μέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε
οὐδέν. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσητε
τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί
μου, δώσει ὑμῖν.

24 Ἕως ἄρτι οὐκ ᾐτή-
σατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί
μου· αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε,
ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπλη-
ρωμένη.

25 Ταῦτα ἐν παροι-
μίαις λελάληκα ὑμῖν· ἀλλ'
ἔρχεται ὥρα ὅτε οὐκ ἔτι ἐν
παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν,
ἀλλὰ παρρησίᾳ περὶ τοῦ
πατρὸς ἀναγγελῶ ὑμῖν.

26 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν
τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε·
καὶ οὐ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγὼ ἐρω-
τήσω τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν·

27 Αὐτὸς γὰρ ὁ πατὴρ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ὑμέας αὐτοκέλευστος ἐμὸς γενέτης ἀγαπάζει·
Ὅττι θεοῦ λόγον εἶα σοφῷ καὶ ὁμόφρονι δεσμῷ
Θέσκελον εἰς ἐμὲ φίλτρον ἐπιστώσασθε καὶ ὑμεῖς
Ἤθεσιν ἀπλανέεσσιν· ἐπεφράσασθε δὲ μύθῳ
Ὅττι φερεζώοιο θεοῦ παρὰ πατρὸς ἱκάνω.
Ἦλθον ἐγὼ παρὰ πατρὸς, ἐφωμίλησα δὲ κόσμῳ· 28
Καὶ πάλιν ἀμπλακίης ἐγκύμονα κόσμον ἐάσω·
Καὶ ταχὺς ἵξομαι αὖθις ἐμῷ πέμψαντι τοκῆϊ.
Καί οἱ πάντα μαθόντες ἐπεφθέγξαντο μαθηταί· 29
Ἀμφαδὰ νῦν λαλέεις, οὐ φθέγγεαι ὄργια μύθων
Λοξὰ παρατροπέων, ἑτέρης ἐπιδευέα φωνῆς.
Νῦν ἄρα νῦν ἐδάημεν ὅτι βροτέης ἀπὸ φωνῆς 30
Οὐ χατέεις ἵνα τίς σε παραφθάσας ἐρεείνῃ·
Οὕ χάριν ἀσφαλέως γινώσκομεν ὅττι σὺ κόσμῳ
Χριστὸς ἐπουρανίοιο θεοῦ γόνος αὐτὸς ἱκάνεις.
Ἰησοῦς δ' ἀπάμειπτο, περιθεσπίζων τέλος ἔργων· 31
Ἄρτι μεταστρεφθέντες ἐμῷ πιστεύετε μύθῳ;
Ἐγγύθι δὲ χρόνος οὗτος ὅτε σκίδνασθε φυγόντες 32
Εἰς ἑὸν οἶκον ἕκαστος, ἀπόσσυτος ἄλλος ἀπ' ἄλλου,
Μοῦνον ἐμὲ προλιπόντες· ἐγὼ δ' ὅτε λαὸς ἱκάνει
Δήϊος, οὐ μόνος εἰμὶ, καὶ εἰ φεύγουσι μαθηταί·
Ἀλλὰ μένων μετ' ἐμεῖο πατὴρ ἐμὸς οὔποτε λήγει.
Ἀλλὰ τάδε ξύμπαντα διήϊον, ὄφρα κεν αἰεὶ 33
Εἰρήνην ἀτίνακτον ἐμοὶ σπεύσητε φυλάσσειν
Εἰς χρόνον οὐ λήγοντα. πολυφλοίσβῳ δ' ἐνὶ κόσμῳ
Θλιβόμενοι τεύχεσθε μεληδόσιν· ἀλλὰ καμόντες
Θαρσαλέοι γίνεσθε, βροτῶν ὅτι μείζονα ῥέξω·
Κόσμον ἐγὼ νίκησα. Καὶ αὐτίκα τοῦτο βοήσας, Κεφ. ιζ΄. 1
Εἰς πόλον ὄμμα τίταινεν, ἑῷ δ' ἰάχησε τοκῆϊ·
Υἷα πάλιν κύδαινε τεὸν πάτερ, [ὄφρα γεραίρῃ
Οὐράνιον σε τοκῆα τεὸν τέκος.] Ὡς πόρες αὐτῷ 2
Σαρκὸς ὅλης βροτέης περιυμνήσιον ἡνιοχεύειν.
Βούλομαι εἰν ἑνὶ πάντας ὅσους πάρος ὤπασας αὐτὸς,
Ζωὴν θεσπεσίην αἰώνιον ἀμφιπολεύειν·

Ὄφρα

ıs ſponte meus pater diligit: Quia Dei
erbum filium ſapienti & concordi vin-
ꝛlo Diuinum in me amorem coniunxiſtis
› vos Moribus non errantibus: & cogno.
ſtis ſermone Quod vitam ferente a Deo
tre venio. 28 Veni ego a patre, & con-
rſatus ſum in mundo: Et rurſus peccato
fertum mundum relinquo: Et celer ve-
am rurſus ad meum mittentem pa-
em. 29 Et ei omnia edocti reſponderunt
ſcipuli, Aperte nunc loqueris, non lo-
eris myſteria verborum Curua peruer-
ıs, aliena indigentia voce. 30 Nunc ſa-
nunc ſcimus quod humana voce Non
diges, vt quis te præueniens roget. Pro-
r quod certo cognoſcimus quod tu mun-
Chriſtus cæleſtis Dei filius ipſe venis.
Ieſus autem reſpondit, prænuncians fi-
n operum: Iam conuerſi meo creditis
moni? 32 Prope vero eſt tempus hoc
ando diſpergimini fugientes Ad ſuam
num quilibet, abſcedens alius ab alio,
um me relinquentes: ego autem quan-
populus venit Hoſtilis, non ſolus ſum,
mſi fugiant diſcipuli; Sed manere me-
n pater meus nunquam deſinit. 33 Sed
omnia retuli vt ſemper Pacem incon-
am mihi feſtinetis ſeruare In tempus
deſinens. ſonoro autem in mundo Af-
i torquemini curis; ſed patientes Con-
e, hominibus quia maiora faciam:
ndum ego vici.
t ſtatim hæc loquutus, In cælum ocu-
irexit, & ad ſuum ſonuit patrem: Fi-
n rurſus glorifica tuum, vt honoret
ſtem te patrem tuus filius: 2 Sicuti
ſti ei Carnis omnis humanæ retina-
ı moderari. Volo inſimul omnes quoſ-
que antea præbuiſti ipſe, Vitam diui-
ı æternam complecti;

φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ
πεφιλήκατε, καὶ πεπιστεύ-
κατε ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ Θεοῦ
ἐξῆλθον.
28 Ἐξῆλθον παρὰ τοῦ
πατρὸς, καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν
κόσμον· πάλιν ἀφίημι τὸν
κόσμον, καὶ πορεύομαι
πρὸς τὸν πατέρα.
29 Λέγουσιν αὐτῷ οἱ
μαθηταὶ αὐτοῦ· Ἴδε, νῦν
παῤῥησίᾳ λαλεῖς, καὶ πα-
ροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις.
30 Νῦν οἴδαμεν ὅτι οἶ-
δας πάντα, καὶ οὐ χρείαν
ἔχεις ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ. ἐν
τούτῳ πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ
Θεοῦ ἐξῆλθες.
31 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς· Ἄρτι πιστεύετε;
32 Ἴδε, ἔρχεται ὥρα, καὶ
νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπι-
σθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια,
καὶ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε. καὶ οὐκ
εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ
μετ᾽ ἐμοῦ ἐστι.
33 Ταῦτα λελάληκα
ὑμῖν ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην
ἔχητε. ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν
ἕξετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ
νενίκηκα τὸν κόσμον.

CAP. XVII.

1 Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰη-
σοῦς, καὶ ἐπῆρε τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ
εἶπε· Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ
ὥρα, δόξασόν σου τὸν υἱὸν,
ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε·
2 Καθὼς ἔδωκας αὐ-
τῷ ἐξουσίαν πάσης σαρ-
ἵνα πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον.

3 [Quæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ὄφρα σε γινώσκωσι θεὸν μόνον ἐλπίδα κόσμου, 3
Καὶ τεὸν ὃν προέηκας ἐπὶ χθόνα Χριστὸν Ἰησοῦν.
Αὐτὸς ἐγώ σε γέραιρον ἐπὶ χθονὸς ἔργον ἀνύσσας 4
Νεύμασιν ὑμετέροισι, τό μοι πόρες ὄφρα τελέσσω.
Καὶ σύ με νῦν κύδαινε τεῇ πάτερ ἠθάδι τιμῇ, 5
Ἣν παρὰ σοὶ πάρος εἶχον ὅτε ζαθέῳ σέο μύθῳ
Οὔπω κτιζομένοιο θεμείλια πήγνυτο κόσμου.
Οὔνομα σὸν κήρυξα παρ' ἀνδράσιν οὓς ἀπὸ κόσμου 6
Υἱέϊ σῷ παρέδωκας, ἀφεγγέος ὄμματι κόσμου·
Ὑμέτεροι γεγάασι, σὺ δὲ σφέας ἠνιοχεῦς·
Δῶκας ἐμοί, καὶ πιστὸν ἐν ἀτρέπτῳ τινὶ θεσμῷ
Μῦθον σεῖο φύλαξαν· Ἐπεφράσαντο δὲ μύθῳ 7
Ἐκ σέθεν ὡς πέλε πάντα τά μοι πόρες· Ὅττιπερ αὐτοῖς 8
Μύθους σοὺς παρέδωκα βιαρκέας. ἀσπάσιοι δὲ
Σὸν λόγον ἰθυντῆρι νόῳ δέξαντο καὶ αὐτοί,
Καὶ μάθον ὡς παρὰ σεῖο προήλυθον, ὑμέτερον δὲ
Μῦθον ἀσυλήτοισιν ἐπιστώσαντο μενοιναῖς,
Ὅττι σύ με προέηκας ἐπὶ χθόνα. Νῦν χάριν αὐτῶν 9
Ἀπλανέων, οὐ παντὸς ἀλήμονος εἵνεκα κόσμου,
Ὦ πάτερ αἰτίζων σε διείρομαι· ἀμφὶ δὲ τούτων
Οὓς πόρες υἱέϊ σεῖο· τεοὶ πέλον· Ἀμφότερον δέ, 10
Ὅσσα φέρεις, ἐμὰ πάντα· καὶ ἔμπαλιν ὅσα κομίζω,
Πάντα σέθεν γεγάασιν· ἐγὼ δ' ἐνὶ τοῖσιν ἑταίροις
Σύνδρομον εἰς χθόνα πᾶσαν ἔχω παλιναυξέα τιμήν.
Κόσμῳ δ' οἱ μὲν ἔασιν· ἐγὼ δ' ἄρα γαῖαν ἐάσας 11
Πρὸς σὲ πάτερ παλίνορσος ἐλεύσομαι· ἀλλὰ μαθητὰς
Ἡμετέρους σὺ φύλαξον ὁμόφρονας ἔκτοθεν αὐτῆς
Δαίμονος ἀντιπάλοιο παρασπιστῆρος ἱμάσθλης.
Ἁγνὲ πάτερ, σὺ φύλαξον ὁμόφρονας ἔκτοθεν αὐτῆς,
Πάντες ἓν ὄφρα πέλοιεν ὁμόζυγες, οἷάπερ ἡμεῖς.
Ἀγχιφανὴς ὅτε τοῖσιν ὁμίλεον ἔνδοθι κόσμου, 12
Αὐτὸς ὅλους ἐφύλασσον ἀπήμονας· οὐδέ τις αὐτῶν
[Οὓς πόρες υἱέϊ σοῦ, βροτέης σωτῆρι γενέθλης,]
Ὤλετο δυσσεβίης σφαλερῷ δεδονημένος οἴστρῳ,

Εἰ μὴ

Quæ eſt] vt te cognoſcant Deum ſolum
n mundi, Et tuum quem præmiſiſti in
ram Chriſtum Ieſum. 4 Ipſe ego te ho-
aui ſuper terram opus perficiens Nuti-
tuis, quod mihi præbuiſti vt perficiã:
t tu me nunc glorifica tuo pater conſue-
onore, Quem apud te ante habebam
ndo diuino tuo verbo Nondum creati
damenta figebantur mundi. 6 Nomen
m prædicaui apud homines quos ex
ndo Filio tuo dediſti, cæci lumini mun-
Tui ſunt, tu vero ipſos regis: Dediſti
hi, & fidelem immutabili quadam le-
Sermonem tuum obſeruarunt: 7 Et co-
uerunt ſermone Ex te quod ſunt omnia
mihi præbuiſti: 8 Quia ipſis Sermones
s tradidi vitales. grati vero Tuum
bũ moderatrice mente ſuſceperunt &
, Et didicerunt quod a te proceſſi, tuum:
Sermonem firmis infixerunt animis,
od tu me præmiſiſti in terram. 9 Nunc
pter illos Non errãtes, non totũ errantẽ
pter mundum, O pater a te peto & oro:
pro his Quos dediſti filio tuo: tui ſunt.
Vtrumq; autem, Quæcunq; habes, mea
t omnia: & rurſus quæ fero, Omnia
ſunt. ego vero in ſocijs Comitẽ in terra
nem habeo recreſcentem gloriam. 11 In
ndo illi quidem ſunt: ego vero terra re-
a Ad te pater reuerſus veniam: ſed diſ-
ulos Noſtros tu cuſtodi concordes ab ipſa
monis aduerſarij propugnatoris ſcuti-
Sancte pater, tu cuſtodi concordes ab
, Omnes vnum vt ſint, compares ſicu-
os. 12 Propinquus quando illis conuer-
ar in mundo, Ipſe omnes ſeruabam il-
s: neque aliquis ex his, Quos [mihi]
diſti filio tuo, humani ſaluatori generis,
rijt, impietatis fallaci agitatus œſtro,

3 Αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος
ζωή, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν
μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν
ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν.
4 Ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ
τῆς γῆς· τὸ ἔργον ἐτελείωσα
ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω·
5 Καὶ νῦν δόξασόν με σὺ
πάτερ παρὰ σεαυτῷ τῇ
δόξῃ ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσ-
μον εἶναι, παρὰ σοί.
6 Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄ-
νομα τοῖς ἀνθρώποις οὓς δέ-
δωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου· σοὶ
ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδω-
κας, καὶ τὸν λόγον σου τετη-
ρήκασι.
7 Νῦν ἔγνωκαν ὅτι πάν-
τα ὅσα δέδωκάς μοι, πα-
ρὰ σοῦ ἐστιν·
8 Ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέ-
δωκάς μοι, δέδωκα αὐ-
τοῖς· καὶ αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ
ἔγνωσαν ἀληθῶς ὅτι παρὰ
σοῦ ἐξῆλθον, καὶ ἐπίστευσαν
ὅτι σύ με ἀπέστειλας.
9 Ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρω-
τῶ· οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρω-
τῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς
μοι ὅτι σοί εἰσι.
10 Καὶ τὰ ἐμὰ πάντα
σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμά· καὶ
δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς.
11 Καὶ οὐκ ἔτι εἰμὶ ἐν
τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ
κόσμῳ εἰσί, καὶ ἐγὼ πρός σε
ἔρχομαι. Πάτερ ἅγιε, τήρη-
σον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί
σου, οὓς δέδωκάς μοι, ἵνα
ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς. 12 Ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐ-
τοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου· οὓς δέδωκάς μοι ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Εἰ μὴ δαιμονίου φθισήνορος υἱὸς ὀλέθρου·
Ὄφρα νόμου γραφικοῖο λόγος τετελεσμένος εἴη.
Νῦν δὲ πάτερ μετὰ γαῖαν ὑπότροπος εἰς σὲ περήσω. 13
Καὶ τάδε σοι ξύμπαντα διήϊον, ὄφρα κεν αἰεὶ
Ξυνὸν χάρμα φέροιεν ἐμοῖς τετελεσμένον ἔργοις.
Καὶ σφίσι θεῖον ὄπασσα τεὸν λόγον· ἀλλὰ μεγαίρων 14
Αὐτοὺς ἔστυγε κόσμος, ὅτι ζαθέου γενετῆρος
Γνήσιοι αἰθέρος εἰσί, νόθοι κόσμοιο πολῖται,
Ὡς καὶ ἐγὼ κόσμοιο πέλω ξένος· οὐ βροτέης γὰρ
Εἰμὶ τελεσσιγάμοιο γονῆς χθονός· Οὔ τινι μύθῳ ! 15
Ὦ πάτερ αἰτίζω σε μετάτροπον ἐσμὸν ἑταίρων
Ὄφρα μεταστήσειας ἀτέρμονος ἐκ τόθι κόσμου·
Ἀλλ' ἵνα μιν βλεφάροισιν ἀκοιμήτοισι φυλάξῃς
Δαίμονος ἀρχεκάκοιο δυσαντήτων ἀπὸ θεσμῶν.
[16

]
Σοῖς ζαθέοις ἐπέεσσιν ἐμοὺς ἁγίαζε μαθητάς, 17
Πάντας ἀληθείης νοεραῖς ἀκτῖσι καθαίρων.
Ἀτρεκίη, σέο μῦθος. [18

] Ὁμοζυγέων δ' ὑπὲρ αὐτῶν 19
Αὐτὸν ἐμὲ πρώτιστον ἐμῶν ἑτάρων ἁγιάζω,
Ὄφρα κε φαιδρύνοιντο τεῷ ζωαρκέϊ μύθῳ,
Καὶ καθαροὶ τελέθοιεν ἀληθείης ἁγιασμῷ,
Πνευματικῷ πυρὶ γυῖα λελουμένοι. Οὐχ ὑπὲρ αὐτῶν 20
Μούνων ὑμετέρην δέχομαι χάριν, ἀμφὶ δὲ πάντων
Ὅσσοι λύσσαν ἄπιστον ἀπορρίψαντες ἀήταις,
Ὀρθὴν πίστιν ἔχουσιν ἐμῶν διὰ μῦθον ἑταίρων·
Πάντες ἓν ὄφρα πέλοιεν, ὁμόζυγες οἷάπερ ἡμεῖς· 21
Ὡς ἐν ἐμοὶ τελέθεις, καὶ ἐγὼ πάτερ ἐν σοὶ ὑπάρχω,
Σύζυγες ἀλλήλοισιν ἀρηρότες, ὄφρα καὶ αὐτοὶ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ſi dæmonis exitioſi filius peſtiferi: Vt le-
ſcriptæ ſermo perfectus ſit. 13 Nunc
ro pater a terra reuerſus ad te tranſi-
Et hæc tibi omnia percurri vt ſemper
mmune gaudium ferant meis perfe-
m operibus. 14 Et ipſis diuinum præ-
i tuum ſermonem : ſed inuidens Ipſos
t mundus, quia diuini parentis Legi-
ri cæli ſunt ſpurij mundi ciues, Sicut
ego in mundo ſum hoſpes. non humani
m Sum nuptias perficientis generis
reſtris. 15 Non ſermone O pater rogo
remotum cœtum ſociorum Vt auferas
nito ex mundo; Sed vt ipſum oculis
ilibus cuſtodias Dæmonis malorum
toris auerſandis a legibus. [16

εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας· ἵνα
ἡ γραφὴ πληρωθῇ.

13 Νῦν δὲ πρὸς σε ἔρχο-
μαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ
κόσμῳ, ἵνα ἔχωσι τὴν χα-
ρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρω-
μένην ἐν αὐτοῖς.

14 Ἐγὼ δέδωκα αὐ-
τοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσ-
μος ἐμίσησεν αὐτοὺς, ὅτι
οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, κα-
θὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ
κόσμου.

15 Οὐκ ἐρωτῶ ἵνα ἄρῃς
αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ᾽
ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ
πονηροῦ.

16 Ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ
εἰσὶ, καθὼς ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσ-
μου οὐκ εἰμί.

] 17 Tuis diuinis verbis meos ſancti-
diſcipulos, Omnes veritatis intelli-
tibus radijs purgans. Veritas tuus ſer-
. [18

17 Ἁγίασον αὐτοὺς ἐν
τῇ ἀληθείᾳ σου· ὁ λόγος
ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι.

18 Καθὼς ἐμὲ ἀπέστει-
λας εἰς τὸν κόσμον, κἀγὼ
ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσ-
μον.

] 19 Coniunctis autem pro ipſis
um me primarium ex meis ſocijs ſan-
co, Vt mundentur tuo vitali verbo,
puri ſint veritatis ſanctificatione,
rituali igne membris loti. 20 Non pro
Solis tuam peto gratiam, ſed pro o-
ibus Quicunque rabiem incredulam
cientes ventis, Rectam fidem habent
rum ob ſermonem ſociorum: 21 Om-
vnum vt ſint, coniuncti ſicut nos:
ut in me es, & ego pater in te ſum,
npæres inuicem coagmenti, vt & ipſi

19 Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐ-
γὼ ἁγιάζω ἐμαυτὸν, ἵνα καὶ
αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν
ἀληθείᾳ.

20 Οὐ περὶ τούτων δὲ
ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ περὶ τῶν
πιστευσόντων διὰ τοῦ λόγου
αὐτῶν εἰς ἐμέ·

21 Ἵνα πάντες ἓν ὦσι·
καθὼς σὺ πάτερ ἐν ἐμοὶ,
κἀγὼ ἐν σοὶ, ἵνα καὶ αὐτοὶ

Ἡμῖν πάντες ἔωσιν ὁμόζυγες ἐγγεγαῶτες·
Κόσμος ἵνα γνοίη πολυμήχανος ὅττι με κόσμῳ
Ἀνδρομέης προέηκας ὅλης λυτῆρα γενέθλης.
Καὶ σφίσι κῦδος ὅπασσα τό μοι πόρες, ὥς κεν ἐν ἡμῖν 22
Πάντες ὁμοζυγέες τετελεσμένοι ὦσι καὶ αὐτοὶ
Σύζυγες· ἓν μόνον ἐσμὲν ἐν ἀλλήλοισιν ἐόντες,
Ἡμῖν ὄφρα γένοιντο συνήλυδες ἐγγεγαῶτες·
Ὄφρα σὺ μὲν τελέθοις ἐν ἐμοὶ πάτερ, ὄφρα καὶ αὐτὸς 23
Ξυνὸς ὅλοις ἑτάροισιν ἐγὼ πεπορημένος εἴην·
Κόσμος ἵνα γνοίη βαρυκάρδιος ἴδμονι μύθῳ
Ὅττι σύ με προέηκας ἀρηγόνα μάρτυρι κόσμῳ,
Ἀνδρομέου βιότοιο λυτήριον· ὅττι καὶ αὐτοὺς
Ὡς τεὸν υἷα φίλησας, ἐμοὺς ἑτάρους ἀγαπάζων.
Βούλομαι οὓς παρέδωκας ἐμοὶ πάτερ, ὄφρα καὶ αὐτοὶ 24
Ἧχι πέλω μίμνωσιν, ἵνα βροτέῃσιν ὀπωπαῖς
Πάντες ἐσαθρήσωσιν ἐμὴν ὑψίθρονον ἀρχήν,
[Ἣν πόρες αὐτὸς ἐμοί, ὅτι με πάτερ ἀμφαγάπαζες
Πρὶν ζοφεροῦ κόσμου βαθύκολπα θέμεθλα γενέσθαι.]
Ἀνδρομέοιο δίκαιε πάτερ βιότοιο σαωτήρ, 25
Οὔ σε πάτερ μάθε κόσμος· ἐγὼ δέ σε σύμφυτος ἔγνων
Καί σε σοφὸς χορὸς οὗτος ἐμῶν δεδάηκεν ἑταίρων
Ἤθεσιν εὐσεβέεσσιν· Ὅτι σφίσιν ὄργια μύθων 26
Ὑμετέρων ἀνέφηνα· καὶ ἔμπαλιν εἰσέτι δείξω,
Ὄφρα σε γινώσκωσι πολὺ πλέον· ὥς κεν ἐν αὐτοῖς
Δεσμὸς ἐμῆς ἀγάπης, καὶ ἐγὼ πεφορημένος εἴην.
Ὣς φάμενος τάδε πάντα, διέστιχεν ἔμφρονι ταρσῷ Κ. ιη'. 1
Πέζαν ἐς ἀντιπέραιαν· ἐϋπρέμνων ὅθι κέδρων
Οἴδματι λυσσήεντι κυλίνδεται ὄμβριος ἀλήτης,
Οἰδαίνων θερασοῦ χεῦμα χαραδραίου ποταμοῖο·
Ἀγχιφανὴς ὅθι κῆπος ἐΰχλοος· ὃν παραμείβων
Κοίρανος, ἔνδον ἵκανεν, ἐθήμονος οἷά τε βαίνων
Φυταλιῆς εὔοδμον ἀσφαλέος παραδείσου.
Καὶ θρασὺς ἤδεε κεῖνο φυτήκομον ἄλλος Ἰούδας, 2
Χερσὸς ὅτι σκιόεσσαν ἐρημάδα πέζαν ὁδοίων,

biſcum omnes ſint coniuncti nati;
undus ut intelligat verſutus quod me
undo Humanæ præmiſeris totius redem-
rem generationis. 22 *Et ipſis gloriam*
ibui quam mihi dediſti, ut in nobis O-
ıes coniuncti perfecti ſint & ipſi Compa-
, ut unum ſolum ſumus inuicem exi-
ntes; Nobis ut fiant ſocij prognati: 23 *Vt*
quidem ſis in me pater, ut & ipſe Com-
unis omnibus ſociis ego adductus ſim.
undus ut cognoſcat excors ſcienti ver-
Quod tu me præmiſiſti defenſorem te-
ficanti mundo, Humanæ vitæ liberato-
m: quod & ipſos Vt tuum filium dile-
ſti, meos ſocios diligens. 24 *Volo quos de-*
ſti mihi pater, ut & ipſi Vbi ſum ma-
ant, ut mortalibus oculis Omnes aſpi-
ent meum ſublimem principatũ, Quem
diſti ipſe mihi. quia me pater dilexeras
riusquã caliginoſi mundi profunda fun-
menta fierent. 25 *Humanæ iuſte pater*
itæ ſaluator, Non te pater nouit mũdus:
o autem te congenitus noui. Et te ſapiens
etus hic meorum didicit ſociorum Mori-
is pijs: 26 *Quia ipſis myſteria verborum*
uorum manifeſtaui: & rurſus amplius
onſtrabo, Vt te cognoſcant multo magis:
t in ipſis Vinculum meæ dilectionis, &
o adductus ſim.

1 *Sic loquutus hæc omnia, tranſiuit*
udenti pede In terram e regione ſitam:
ilchrorum ramorum ubi ad cedros Æ-
ı rabioſo voluitur imber errans, Con-
tans impetuoſum fluxum torrentis flu-
ij: Vicinus ubi hortus vireſcens: in quem
rogrediens Dominus, ingreſſus eſt, con-
ueti tanquam vadens In hortum be-
e odoratum ſemper vireſcentis paradiſi.
Et audax nouerat illum locum plantis
nſitum alius Iudas, Chriſtus quod vm-
roſam deſertam regionem peruadens,

ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν· ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ ὅτι σύ με ἀπέστειλας.

22 Καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς· ἵνα ὦσιν ἕν, καθὼς ἡμεῖς ἕν ἐσμεν.

23 Ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοὶ, ἵνα ὦσι τετελειωμένοι εἰς ἕν, καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σύ με ἀπέστειλας, καὶ ἠγάπησας αὐτοὺς, καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας.

24 Πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖνοι ὦσι μετ᾽ ἐμοῦ· ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν ἣν ἔδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου.

25 Πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνων, καὶ οὗτοι ἔγνωσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας.

26 Καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου, καὶ γνωρίσω· ἵνα ἡ ἀγάπη ἣν ἠγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς ᾖ, κἀγὼ ἐν αὐτοῖς.

CAP. XVIII.

1 Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐξῆλθε σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πέραν τοῦ χειμάῤῥου τῶν Κέδρων, ὅπου ἦν κῆπος, εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

2 Ἤδει δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν τὸν τόπον· ὅτι πολλάκις

Πολλάκι χῶρον ἐκεῖνον ἐσήλυθε· κεῖθι καὶ αὐτῶν
Σύννομος ἀγρομένων ἠυλίζετο λαὸς ἑταίρων.
Καὶ στρατὸν ἀσπιστῆρα δεδεγμένος ἀρχιερήων, 3
Καὶ πολὺν οἰστρήεντα παρ' ἀρχεκάκων Φαρισαίων
Σύνδρομον ἄλλον ἔχων κορυνηφόρον ἑσμὸν ὁδίτην,
Ἤλυθεν ἀλλοπρόσαλλος ἐς ἤθαδα κῆπον Ἰούδας,
Τεύχεα καὶ λαμπτῆρας ἔχων· καὶ ὁμόστολος ἀνὴρ
Χερσὶ πολυσπερέεσσι μετάρσιος ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ
Λύχνων ἐνδομύχων ἀνεμοσκεπὲς ἄλσος ἀείρων,
Ἄλσος ὅπερ δονάκεσσιν ἀμοιβαίοισι συνάπτων
Πυκνὰ μεριζομένοισι γέρων κυκλώσατο τέκτων,
Ἀστερόεν μίμημα, καὶ εἴκελον ὀξέϊ κόσμῳ·
Μεσσοφανὴς ὅθι λύχνος ὁμόζυγος διὰ κόλπου
Ὀξὺ φάος πολυωπὸν ὑπὸ σκέπας ἔκτοθι πέμπων,
Ἀκροφανὲς σελάγιζε πολυσχιδὲς ἀλλόμενον φῶς.
Ἰησοῦς δ' ἀδίδακτος ἰδὼν μέλλουσαν ἀνάγκην, 4
Ἄτρομος αὐτοκέλευστος ἀνέδραμε, κῆπον ἐάσας.
Καὶ στρατιὴν ἐρέεινε σακέσπαλον ὀξέϊ μύθῳ,
Ποῖον ἀνιχνεύοντες ἱκάνετε φῶτα πιέζειν;
Ἰησοῦν δ' ἀπάμειπτο σιδηροφόρων στρατὸς ἀνδρῶν, 5
Ναζαρὲθ ναέτην διζήμεθα πάντες Ἰησοῦν.
Καὶ θρασὺς ἀντιβίοισι παρίστατο πομπὸς Ἰούδας,
Ὅς μιν ἀφαυροτάτοιο μινυνθαδίου χάριν ἔργου
Υἱα θεοῦ παρέδωκεν, ἀτέρμονος ἐλπίδα κόσμου,
Υἱα θεοῦ παρέδωκε. Καὶ ὡς ἐφθέγξατο λαῷ 6
Ἁβροχίτων, ἀσίδηρος ἄναξ ῥηξήνορι φωνῇ,
Πάντες ἐπ' ἀλλήλοισι μαχήμονες ἀσπιδιῶται
Αὐτόματοι πίπτοντες, ἐπεστόρνυντο κονίῃ,
Πρηνέες, οἰστρηθέντες ἀτευχέϊ λαίλαπι φωνῆς.
Ἰησοῦς δ' ἐρέεινε τὸ δεύτερον ἔμφρονι μύθῳ, 7
Ποῖον ὁμηγυρέες μαστεύετε φῶτα πιέζειν;
Δυσμενέες δ' ἰάχησαν ἀμοιβαίῳ τινὶ μύθῳ,
Ναζαρὲθ ναέτην διζήμεθα Χριστὸν Ἰησοῦν.
Ἰησοῦς δ' ἀγόρευεν ἀδειμάντῳ τινὶ φωνῇ· 8

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ius in locum illum introijt: ibi & ipſo-
n Contubernalis collectorum manebat
ba ſociorum. 4 Et exercitum ſcuta-
n accipiens pontificum, Et multum fu-
tem ab autoribus malorum Phariſæis
ncurrentem alium habens clauigerum
tum viatorem, Venit mutabilis in con-
tum hortum Iudas, Arma & faces ha-
us: & ſimul miſſus vir Manibus mul-
n diuiſis ſublimis alius ſuper alium
minum intus latentium ventum ar-
tem lucum attollens, Lucum quem a-
ndinibus alternis coniungens Crebro
iſis ſenex circumdedit ſtructor, Aſtri
tar, & ſimilem volubili mundo: In
dio apparens vbi lychnus coniunctum
ſinum Acutum lumen multifore oper-
um extra mittens, In ſummo apparens
endebat varie diuiſum ſaliens lumen.
eſus vero non ab alio edoctus videns
nturam neceſſitatem, Intrepidus ſpon-
accurrit, hortum relinquens. Et exer-
um interrogauit ſcutum quatientem
uto ſermone, Qualem inueſtigantes ve-
is virum capere? 5 Ieſum vero reſpon-
enſiferorum exercitus virorum, Na-
reth habitatorem quærimus omnes Ie-
m. Et audax hoſtibus aſtitit dux Iu-
, Qui ipſum viliſſimi temporalis cauſa
ri Filium Dei tradidit, infiniti ſpem
ndi, Filium Dei tradidit. 6 Et quum
bonderet populo Molliter veſtitus, fer-
arens Rex bellicoſa voce, Omnes ſuper
nuicem pugnaces bellatores Sponte ca-
ites, proſternebantur in puluerem,
oni, ſtimulati inermi procella vocis.
eſus vero interrogauit ſecundario pru-
ati ſermone, Qualem congregati quæ-
is virum capere? Hoſtes vero ſonuerunt
ponſiuo quodam ſermone, Nazareth habitatorem quærimus
riſtum Ieſum. 8 Ieſus vero dixit intrepida quadam voce:

συνήχθη ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.

3 Ὁ οὖν Ἰούδας λαβὼν τὴν σπεῖραν, καὶ ἐκ τῶν Ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων ὑπηρέτας, ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὅπλων.

4 Ἰησοῦς οὖν εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ᾽ αὐτὸν, ἐξελθὼν εἶπεν αὐτοῖς· Τίνα ζητεῖτε;

5 Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ· Ἰησοῦν τὸν Ναζαραῖον. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἐγώ εἰμι. Εἱστήκει δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, μετ᾽ αὐτῶν.

6 Ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς· Ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ ἔπεσον χαμαί.

7 Πάλιν οὖν αὐτοὺς ἐπηρώτησε· Τίνα ζητεῖτε; Οἱ δὲ εἶπον· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον.

8 Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ναζαρὲθ ναέτης τελέθω Γαλιλαῖος Ἰησοῦς·
Ἰησοῦς Γαλιλαῖος ἐγὼ πέλον. εἰ δ' ἐμὲ μοῦνον
Ἤλθετε μαστεύοντες, ὑπότροπον οἴκαδε βαίνειν
Τοῦτον ἐμῶν ἄψαυστον ἐάσατε λαὸν ἑταίρων·
Ὄφρα κεν ἀστυφέλικτον ἔπος τετελεσμένον εἴη, 9
Χριστὸς ὅπερ πάρος εἶπεν ἑῷ ζώοντι τοκῆϊ,
Τούτων οὐδὲν ὄλωλα τά μοι πόρες. Ἀγχιφανὴς δὲ 10
Σίμων ἄορ ἔχων, θρασὺς ἔσπασεν· ἄνδρα δὲ νύξας
Λάτριν ἀμαιμακέτοιο διάκτορον ἀρχιερῆος,
Δεξιὸν οὖας ἔταμνεν ἀοσσητῆρι σιδήρῳ·
Καὶ ξίφεϊ πληγέντος ὀπάονος οὔνομα Μάλχου.
Ἰησοῦς δ' ἀνέκοψε φιλήτορι Πέτρον ἰωῇ, 11
Λῆγε χόλου, κολεῷ τε τίθει ξίφος· ἡμετέρου δὲ
Οὐ πίομαι γενέταο φίλον δέπας ἡδέϊ θυμῷ,
Αὐτὸς ὅπερ μοι ὄπασσε; Φύλαξ δ' ἱεροῖο μελάθρου, 12
Χιλιάδος ζαθέης στρατιῆς πρόμος, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς
Σὺν προμάχῳ δασπλῆτι φερεσσακέων στρατὸς ἀνδρῶν
Χριστὸν ἐπισφίγξαντες ἀμεμφέα νηλέϊ δεσμῷ,
Ἑσπερίην ἀβόητον ἐποιήσαντο πορείην,
Ἄννα Χριστὸν ἄγοντες ἐς οἰκίον ἀρχιερῆος. 13
Καϊάφα γὰρ ἔην ἑκυρὸς θρασὺς, ὃς πέλε κείνου
Ἀρχιερεὺς λυκάβαντος, Ὃς Ἑβραίῳ ποτὲ λαῷ 14
Ζῆλον ἔχων Χριστοῖο, θεημάχον ἴαχε φωνήν,
Καλὸν ὑπὲρ λαοῖο θανεῖν ἕνα· μὴ φθόνος ἕρπων,
Ἑβραίων ὅλον ἔθνος ἑνὸς χάριν ἀνδρὸς ὀλέσσῃ.
Ἰησοῦν δὲ φέροντες ἐπέρρεον ἀσπιδιῶται· 15
Καὶ οἱ ὀπισθοκέλευθος ὁμάρτεε τηλόθι Σίμων,
Καὶ νέος ἄλλος ἑταῖρος, ὃς ἰχθυβόλου διὰ τέχνης
Γνωτὸς ἐὼν ἐρίδηλος ἐθήμονος ἀρχιερῆος,
Χριστῷ σύνδρομος ἦλθεν ἔσω θεοδέγμονος αὐλῆς.
Καὶ βραδὺς αὐτόθι Πέτρος ἐλείπετο νόσφι θυράων. 16
Χριστοῦ δ' ἄλλος ἑταῖρος ὑπωρόφιον γόνυ πάλλων,
Ἄνθορεν ἐκ μεγάροιο, καὶ ἀμφιπόλῳ πυλαωρῷ
Εἶπε, καὶ ἤγαγε Πέτρον ἔσω πολυχανδέος αὐλῆς,

Nazareth habitator ſum Galilæus Ieſus:
Ieſus Galilæus ego ſum. ſi vero me ſolum
Veniſtis quærentes, redeuntem domum ire
Hunc meorum intactum ſinite populum
ſociorum: 9 *Vt immotum verbum perfice-*
retur, Chriſtus quod ante dixit ſuo vi-
uenti patri, Horum nihil perdidi quæ mi-
hi dediſti. 10 *Vicinus autem Simon gla-*
dium habens, audax eduxit: virumque
percutiens Seruum impetuoſi miniſtrum
pontificis, Dextram eius aurem abſcidit
adiutore ferro: Et gladio percuſſi ſerui no-
men Malchus. 11 *Ieſus autem repreſſit a-*
mante Petrum voce, Ceſſa ab ira, in va-
ginam autem pone gladium. noſtri enim
Non bibam patris carum poculum luben-
ti animo, Ipſe quod mihi dedit? 12 *Cuſtos*
autem ſacri templi, Milleni eximij exer-
citus primus bellator, ſed & ipſe Cum an-
teſignano graui ſcutiferorũ exercitus vi-
rorum, Chriſtum conſtringentes inculpa-
tum ſæuo vinculo, Serotinum tacitum fe-
cerunt iter, 13 *Annæ Chriſtum ducentes*
in domum Pontificis Caiaphæ enim erat
ſocer audax, qui erat illius Pontifex anni.
14 *Qui Hebræo quondam populo Zelum*
habens contra Chriſtum, Deo aduerſa-
riam ſonuit vocem, Bonum eſt pro populo
mori vnum: ne inuidia repens Iudæorum
totam gentem propter vnum virum per-
dat. Ieſum autem ducentes affluxerunt
bellatores. Et eum a tergo ſequebatur pro-
cul Simon, Et iuuenis alius ſocius, qui piſ-
catoris ex arte Cognitus exiſtens manife-
ſtus conſueto pontifici, Chriſto comes venit
in Deum recipientẽ aulam. 16 *Et tardus*
ibi Petrus relinquebatur extra ianuam.
Chriſti vero alius diſcipulus domeſticum
genu vibrans, Proſilijt e domo, & mini-
ſtræ ianitrici Loquutus eſt, & duxit Pe-
trum intra capacem aulam,

Εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐγώ εἰμι. εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν·

9 Ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶπεν· Ὅτι οὓς δέδωκάς μοι, οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα.

10 Σίμων οὖν Πέτρος ἔχων μάχαιραν, εἵλκυσεν αὐτήν, καὶ ἔπαισε τὸν τοῦ Ἀρχιερέως δοῦλον, καὶ ἀπέκοψεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον τὸ δεξιόν. ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ Μάλχος.

11 Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ· Βάλε τὴν μάχαιράν σου εἰς τὴν θήκην. τὸ ποτήριον ὃ δέδωκέ μοι ὁ πατήρ, οὐ μὴ πίω αὐτό;

12 Ἡ οὖν σπεῖρα καὶ ὁ χιλίαρχος καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν Ἰουδαίων συνέλαβον τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔδησαν αὐτόν.

13 Καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς Ἄνναν πρῶτον· ἦν γὰρ πενθερὸς τοῦ Καϊάφα, ὃς ἦν Ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου.

14 Ἦν δὲ Καϊάφας ὁ συμβουλεύσας τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι συμφέρει ἕνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ.

15 Ἠκολούθει δὲ τῷ Ἰησοῦ Σίμων Πέτρος, καὶ ὁ ἄλλος μαθητής. ὁ δὲ μαθητὴς ἐκεῖνος ἦν γνωστὸς τῷ Ἀρχιερεῖ, καὶ συνεισῆλθε τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀρχιερέως.

16 Ὁ δὲ Πέτρος εἱστήκει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω. ἐξῆλθεν οὖν ὁ μαθητὴς ὁ ἄλλος ὃς ἦν γνωστὸς τῷ Ἀρχιερεῖ, καὶ εἶπε τῇ θυρωρῷ, καὶ εἰσήγαγε τὸν Πέτρον.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Χειρὸς ἔχων. Καὶ δμωὶς ἐπεσβόλος ὄμματι λοξῷ 17
Δερκομένη πυλαωρὸς, ἀνίαχε γείτονι Πέτρῳ
Τοῖον ἔπος, Μὴ καὶ σὺ πέλεις Χριστοῖο μαθητής;
Σίμων δ' ἀντιάχησε φόβου σημάντορι φωνῇ,
Ὦ γύναι, οὐ Χριστοῖο συνέμπορος εἰμὶ μαθητής.
Συμμιγέες δ' ἵσταντο διάκτοροι ἀρχιερῆος, 18
Θῆτες ὁμοῦ καὶ δμῶες. ἐθερμαίνοντο δὲ κύκλῳ
Ἀνθρακιὴν στορέσαντες. ὑπὸ σπινθῆρι δὲ λεπτῷ
Πυρσὸν ἄναπτον ἔχουσα μαραίνετο φθιδομένη φλόξ.
Νὺξ γὰρ ἔην σκοτίη, δυσπέμφελος· ἑσπέριοι δὲ
Γαῖαν ἐπιψύχοντες ἀνερρίπιζον ἀῆται,
Δμῶες ὅθεν θάλποντο φίλῳ πυρί. καὶ μέσος αὐτῶν
Ἄψοφος ἵστατο Πέτρος, ἔχων ἄγνωστον ὀπωπήν.
Ἰησοῦν δ' ἐρέεινε θυηπόλος ὀξέϊ μύθῳ 19
Ἄννας εὐρυγένειος, ἐθήμονι χειρὸς ἐρωῇ
Ἄπλοκον ἀμφαφόων κεχαλασμένον ἄκρον ὑπήνης,
Ἀμφὶ σοφῶν ἑτάρων οὓς κοίρανος εἶχε μαθητὰς,
Καὶ διδαχῆς ὁσίης. Βριαρῷ δ' ἀντίαχε μύθῳ 20
Ἰησοῦς ἀδόνητος· Ἐγὼ φιλοπευθέϊ κόσμῳ
Ἀμφασίην ὀάριζον ἐν εὐαγέεσσι μελάθροις,
Αὐτοῖς ἐν τριόδοισι, θεοκλήτῳ τ' ἐνὶ νηῷ,
Ἧχι πολυσπερέων αὐλίζεται ἔθνεα λαῶν,
Οὐδὲν ὑποκρύφιον λαλέων ληΐστορι μύθῳ
Δειμαλέῳ· Τί με ταῦτα διείρεαι; ἠνίδε κύκλῳ 21
Οὗτοι πάντες ἔασιν ἐμῆς ἐπιμάρτυρες αὐδῆς·
Πάντες ἐμῶν δεδάασι νοήματα ποικίλα μύθων,
Ὅσσα παρ' Ἑβραίοις ἐφάμην θεοπειθέϊ λαῷ.
Ταῦτα δέ οἱ λαλέοντι διάκτορος ἄγριος ἀνὴρ
Τολμηρῇ παλάμῃ ζαθέην ἐπάταξε παρειήν,
[Τῇδ' (ἐνέπων) μεγάλον σὺ ἀμείβεαι ἀρχιερῆα;]
Ἰησοῦς δ' ἀγόρευε, τανύτριχα λάτριν ἐλέγχων, 23
Εἰ θρασὺς ὡμίλησα κακῶς ἀεσίφρονι μύθῳ,
Μάρτυρος ἔσσο κακοῖο τεῇ νεμεσήμονι φωνῇ·
Εἰ δὲ καλῶς κατέλεξα, τί με πληγῇσι δαμάζεις;

Ἄννας

Manutenens:17 Et famula conuiciatrix
oculo obliquo Videns ianitrix, dixit vicino
Petro Tale verbum, Num & tu es Chri-
ſti diſcipulus? Simon vero reſpondit metus
indice voce, O mulier, non Chriſti comes
ſum diſcipulus. 18 Promiſcui vero ſtete-
runt miniſtri pontificis, Operarij ſimul &
miniſtri. calefiebant autem circulo Pru-
nas ſternentes. ſub ſcintilla autem tenui
Ignem accenſum habens conciderat par-
ca flamma. Nox enim erat obſcura tem-
peſtuoſa: veſpertini autem Terram refri-
gerantes perflabant venti: Famuli vnde
calefiebant caro igne. & medius inter
ipſos Tacitus ſtetit Petrus habens incog-
nitam faciem. 19 Ieſum autem interro-
gauit ſacrificus acuto ſermone Annas
ampla barba, conſueto manus motu Non
complexum contrectans relaxatum ſum-
mum barbæ, De ſapientibus ſocijs quos
Dominus haberet diſcipulos, Et de do-
ctrina ſancta.20 Forti vero reſpondit ſer-
mone Ieſus immotus: Ego ſciſcitanti mun-
do Aperte loquutus ſum in puris domibus,
Ipſis in triuijs, & in quo Deus inuocatur
templo, Vbi variorum morantur genera-
tiones populorum; Nihil occultatum lo-
quens deprædatore ſermone Timido:
21 Quid me hæc interrogas? ecce circum-
quaque Hi omnes ſunt meæ teſtes vocis:
Omnes meorum norunt cogitata varia
ſermonum, Quæcunque apud Iudæos di-
xi Deo credenti populo. 22 Hæc vero eo
loquente, miniſter agreſtis vir Audaci
manu diuinam percuſſit malam, Sic (di-
cens) magno tu reſpondes pontifici? 23 Ie-
ſus autem dixit, comatum famulum re-
darguens, Si audax alloquutus ſum male
dementi ſermone, Teſtis ſis mali tua vin-
dice voce: Si vero bene dixi, quid me ver-
beribus domas?

17 Λέγει οὖν ἡ παιδίσκη
ἡ θυρωρὸς τῷ Πέτρῳ· Μὴ
καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ
ἀνθρώπου τούτου; Λέγει ἐκεῖ-
νος· Οὐκ εἰμί.

18 Εἱστήκεισαν δὲ οἱ δοῦ-
λοι καὶ οἱ ὑπηρέται ἀνθρα-
κιὰν πεποιηκότες, ὅτι ψύ-
χος ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο·
ἦν δὲ μετ᾽ αὐτῶν ὁ Πέτρος
ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος.

19 Ὁ οὖν Ἀρχιερεὺς
ἠρώτησε τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν
μαθητῶν αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς
διδαχῆς αὐτοῦ.

20 Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ
Ἰησοῦς· Ἐγὼ παῤῥησίᾳ ἐ-
λάλησα τῷ κόσμῳ· ἐγὼ
πάντοτε ἐδίδαξα ἐν τῇ συν-
αγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου
πάντοθεν οἱ Ἰουδαῖοι συν-
έρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐ-
λάλησα οὐδέν.

21 Τί με ἐπερωτᾷς; ἐπε-
ρώτησον τοὺς ἀκηκοότας, τί
ἐλάλησα αὐτοῖς· ἴδε, οὗτοι
οἴδασιν ἃ εἶπον ἐγώ.

22 Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰ-
πόντος, εἷς τῶν ὑπηρετῶν
παρεστηκὼς ἔδωκε ῥάπισ-
μα τῷ Ἰησοῦ, εἰπών· Οὕ-
τως ἀποκρίνῃ τῷ Ἀρχιερεῖ;

23 Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ
Ἰησοῦς· Εἰ κακῶς ἐλάλη-
σα, μαρτύρησον περὶ τοῦ
κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί με
δέρεις;

Ἄννας μὲν φονίης πεφυλαγμένον ἐς λίνον ἄγρης 24
Χεῖρας ὀπισθοτόνῳ πεπεδηκότα δίζυγι δεσμῷ
Ἰησοῦν προέηκεν ἑῷ λυσσώδεϊ γαμβρῷ
Ἀρχιερεῦς, ἑτάρῳ πεφορημένον ἀρχιερῆϊ.
Σίμων δ' ἐσχαρεῶνι παριστάμενος καὶ ἀλύων, 25
Ψυχρὸν ἐπ' ἀνθρακόεντι δέμας θερμαίνετο πυρσῷ.
Θαλπόμενον δ' ἐρέεινον ὀπάονες ἀρχιερῆος
Ἀλλοφανῆ Σίμωνα νεήλυδα, Μὴ σὺ καὶ αὐτὸς
Ἐξ ἑτάρων Χριστοῖο πέλεις; καὶ ἀμοιβάδι φωνῇ
Δμώων πευθομένων ἠρνήσατο Πέτρος ἀκούων,
Οὐ Χριστοῦ γενόμην, ἐνέπων ψευδήμονι μύθῳ.
Καὶ θεράπων ἱερῆος ἀμείβετο, Πέτρον ἐλέγχων, 26
Νυκτιπόλου θεράποντος ὁμόγνιος οὗ ποτε Σίμων
Δεξιὸν οὖας ἔταμνε παρήορον, ἄορι νύξας,
Οὐ σὺ πέλεις Χριστοῖο διάκτορος; οὐ σε μετ' αὐτοῦ
Εἶδον δενδρώεντος ὁμέστιον ἔνδοθι κήπου;
Καὶ τριτάτῃ παλίνορσος ἐθήμονι Πέτρος ἰωῇ 27
Ἰησοῦν ἀπέειπε, καὶ ἔκραγεν εὐθὺς ἀλέκτωρ.
Καϊάφα δὲ μέλαθρα κατήγορος ἑσμὸς ἐάσας, 28
Εἰς δόμον αὐχήεντος ἐκώμασεν ἡγεμονῆος,
Ἰησοῦν ἐθέλοντα φερέσβιον εἰς μόρον ἕλκων.
[Τῆμος δ' ἀμβροσίης νυκτὸς σκοτόεσσαν ὁμίχλην
Φέγγος ἀπειρέσιον κέδασε ῥοδοπήχυος ἠοῦς·]
Οὐδὲ μὲν ἔνδον ἔβαινε πολυφλοίσβοιο μελάθρου
Ποσσὶ φυλασσομένοισιν, ὅπως μὴ γυῖα μιήνῃ,
Πάσχα φαγεῖν ἐθέλων καθαρῷ χροΐ· τηλόθι δ' ἔστη
Νήπιος, ἀγνώσσων ὅτι τηλίκον ἐς φόνον ἕρπων,
Ἁγνὸν ἀλεξικάκων ἐφυλάσσετο δῶμα θεμίστων.
Καὶ Πιλάτος ταχυεργὸς ἑῆς ἐξήλασεν αὐλῆς· 29
Νηοπόλους δ' ἐρέεινεν ὀφειλομένῳ τινὶ θεσμῷ,
Μῦθον ἀπαιτίζων φονίης ἐπιμάρτυρα φωνῆς,
Ποῖον ἔπος φθέγγεσθε κατήγορον ἀνέρι τούτῳ;
Τίς πρόφασις θανάτοιο; τί τηλίκον ἤλιτεν ἀνήρ;
Ποῖον ἔπος φθέγγεσθε, κατήγορον ἀνδρὸς ὀλέθρου;

Καὶ

*24 Annas quidem homicidialis cuſtodi-
tum fune capturæ Manus ad poſteriora
trahente ligatum duplici vinculo Ieſum
præmiſit ad ſuum rabioſum generum Pon-
tifex, ſocio adductum pontifici. 25 Simon
autem foco aſtans & mœrens, Frigidum
ex carbonibus facto corpus calefaciebat
igne. Calefactum vero interrogabant mi-
niſtri pontificis Alienum Simonem nuper
aduenientem, Num tu & ipſe Ex ſocijs
Chriſti es? Et reſponſiua voce Famulis
ſciſcitantibus negauit Petrus vocatus,
Non Chriſti ſum, dicens mendaci ſermo-
ne. 26 Et famulus ſacerdotis reſpondit,
Petrum redarguens, Noctiuagi miniſtri
conſanguineus cuius Simon Dextram au-
rem reſecuit protenſam, gladio percutiens,
Non tu es Chriſti miniſter? nonne te cum
ipſo Vidi ego arboribus conſito cohabitan-
tem in horto? 27 Et tertia reciprocus con-
ſueta Petrus voce Ieſum abnegauit, &
clamauit ſtatim gallus. 28 Caiaphæ au-
tem domum accuſans cœtus relinquens,
Ad domum elati acceſſit præſidis, Ieſum
volentem vitam ferentem ad mortẽ tra-
hens: Tunc vero diuinæ noctis vmbroſam
caliginem Lux immenſa diſſipauit roſeis
vlnis prædita auroræ: Non quidem intra
ingreſſus eſt reſonantem domum Pedibus
cautis, ne membra inquinaret, Paſcha
comedere volens puro corpore: procul vero
ſtetit Fatuus, putans quod tantam ad cæ-
dem repens, Puram mala pellentium cu-
ſtodijſſet domum legum. 29 Et Pilatus
promptus ſua eduxit aula: Sacerdotes au-
tem interrogauit debita quadam lege,
Sermonem inquirens homicidialis teſtem
vocis, Quale verbum loquimini accuſans
contra virum hunc? Quæ cauſa mortis?
quid tam magnum peccauit vir? Qua-
lem ſermonem dicitis, accuſantem virum mortis?*

24 Ἀπέστειλεν οὖν αὐτὸν ὁ Ἄννας δεδεμένον πρὸς Καϊάφαν τὸν Ἀρχιερέα.

25 Ἦν δὲ Σίμων Πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος. εἶπον οὖν αὐτῷ· Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; Ἠρνήσατο ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν· Οὐκ εἰμί.

26 Λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ Ἀρχιερέως, συγγενὴς ὢν οὗ ἀπέκοψε Πέτρος τὸ ὠτίον· Οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ᾽ αὐτοῦ;

27 Πάλιν οὖν ἠρνήσατο ὁ Πέτρος, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν.

28 Ἄγουσιν οὖν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα εἰς τὸ πραιτώριον. ἦν δὲ πρωΐα· καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ᾽ ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα.

29 Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πιλάτος πρὸς αὐτοὺς, καὶ εἶπε· Τίνα κατηγορίαν φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Καὶ φθονεροῖς στομάτεσσιν ἀνίαχον ἀρχιερῆες;
Εἰ μὴ ἔην τελέσας ἄφατον κακὸν, οὐκ ἂν ἀνάγκῃ
Εἵλκομεν εἰς σὲ φέροντες ἀναίτιον ἄνδρα δαμάσσαι,
Χερσὶ τεῇ παραδόντες. Ὁ δὲ φθόνον ὀξὺ νοήσας, 31
Χριστὸν ἀνακρίνειν ἀπεσείσατο μάρτυρι μύθῳ·
Ὑμεῖς τοῦτον ἕλεσθε· θεμιστοπόλοιο δὲ βίβλου
Κρίνατε πατρῴοισι νόμοις, καὶ ἐθήμονι ποινῇ.
Καὶ θρασὺς ἑσμὸς ἔειπε, Κατακτείνειν τινὰ φωτῶν
Ἡμῖν οὐ θέμις ἐστίν· Ὅπως ἔπος ἔμπεδον εἴη 32
Χριστὸς ὅπερ κατέλεξε, προθεσπίζων τίνι πότμῳ
Μέλλε θανεῖν. Πιλάτος δὲ δολοπλόκον ἑσμὸν ἐάσας 33
Ἀγχίθυρον, παλίνορσος ἐδύσατο θέσμιον αὐλήν·
Ἰησοῦν δ' ἐκάλεσσε, καὶ εἴρετο μάρτυρι φωνῇ,
Αὐτὸς Ἰουδαίων βασιλεὺς πέλες; Εἰρομένῳ δὲ 34
Εἴκελος ἀγνώσσοντι θεηγόρος εἶπεν Ἰησοῦς·
Εἴρεο γινώσκων ζαθέῃ φρενὶ, τοῦτο πιφαύσκεις
Αὐτόματος, σκηπτοῦχον Ἰουδαίων με καλέσσας,
Ἠέ σοι ἄλλος ἔειπε; Καὶ ἴαχεν ὄρχαμος ἀνὴρ, 35
Μὴ γὰρ Ἰουδαῖος κἀγὼ πέλον; ὑμέτερον δὲ
Ἔθνος, ἵνα κρίνω σε, καὶ ἀνέρες ἀρχιερῆες
Αὐτοὶ ἐμοὶ παρέδωκαν ἀναιδέες· εἰπὲ καὶ αὐτὸς,
Ἔργον ποῖον ἔρεξας. Ἄναξ δ' ἀντίαχε μύθῳ, 36
Οὐ χθονίη τελέθει τις ἐμὴ βασιλήϊος αὐλή·
Οὐ πέλον ἐκ κόσμου μινυώριος. ἡμετέρη γὰρ
Εἰ πέλε κοιρανίη γαιήϊος, εἰ πέλε κόσμου,
Καί κεν ἐμοὶ δρηστῆρες ἐνόπλιον εἶχον ἀγῶνα,
Ὄφρα μὴ Ἑβραίοις μεταχείριος ἔκδοτος εἴην.
Νῦν δέ μοι οὐκ ἐντεῦθεν ἔην βασιλήϊος ἀρχή.
Καὶ Πιλάτος πάλιν εἶπεν ἀμοιβαίῃ τινὶ φωνῇ, 37
Ἦ ῥά νυ κοίρανός ἐσσι; Καὶ ἀντιάχησεν Ἰησοῦς,
Καὶ γενόμην εἰς τοῦτο καὶ ἤλυθον, ὄφρα κεν αἰεὶ
Μάρτυς ἐτητυμίης πανθελγέος ἀνδράσιν εἴην·
Καὶ πᾶς ὃς προβέβουλεν ἀληθείης ζυγὸν ἕλκειν,
Γλώσσης ἡμετέρης ἀψευδέα μῦθον ἀκούει.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

30 Et inuido ore reſponderunt pontifices,
Niſi feciſſet ineffabile malum, non ſane
violentia Traxiſſemus ad te ferentes, in-
ſontem virũ domare, Manui tuæ tradẽ-
tes, 31 Ille vero inuidiam celeriter intelli-
gens, Chriſtũ iudicare renuit teſtificante
ſermone: Vos hunc accipite: ſacrifici autẽ
libri Iudicate paternis legibus, & conſue-
ta pœna. Et audax cœtus dixit, Interfice-
re aliquẽ ex hominibus Nobis non fas eſt:
3 Vt ſermo firmus eſſet Chriſtus quem di-
xit, prædicens qua morte Moriturus eſſet.
33 Pilatus autẽ, verſuto cœtu relicto Ad
fores, reciprocus ſubijt conſuetam aulam,
Ieſumque vocauit, & interrogauit teſtifi-
cante voce, Ipſe Iudæorũ rex es? 34 Inter-
roganti autem, Similis neſcienti diuinilo-
quus dixit Ieſus, Interrogauit cognoſcens
diuina mente, Hoc dicis A te ipſo, ſceptri-
ferum Iudæorum me vocans; Vel tibi alius
dixit? 35 Et ſonuit princeps vir, Num Iu-
dæus ego ſum? tua quidẽ Gens, vt iudicem
te, & viri pontifices Ipſi mihi tradiderunt
impudentes: dic & ipſe, Opus quale feciſti.
36 Rex vero reſpõdit ſermone, Non terre-
ſtris eſt aliqua mea regia aula: Nõ ſum ego
ex mundo temporali. noſtrum enim Si eſſet
imperium terreſtre, ſi eſſet mundanũ, Vti-
que mei miniſtri armatum haberent cer-
tamen, Ne Iudæis manibus tractatus tra-
derer: Nunc vero mihi nõ hinc eſt regium
imperium. 37 Et Pilatus rurſus dixit re-
ſponſiua quadam voce, Igitur rex es? Et
reſpondit Ieſus, Et natus ſum ad hoc &
veni, vt ſemper Teſtis veritatis omnia
demulcentis viris ſim: Et omnis qui præ-
optat veritatis iugum trahere, Linguæ
noſtræ verum ſermonem audit:

30 Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶ-
πον αὐτῷ· Εἰ μὴ ἦν οὗτος
κακοποιός, οὐκ ἄν σοι πα-
ρεδώκαμεν αὐτόν.
31 Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ
Πιλάτος· Λάβετε αὐτὸν
ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν
κρίνατε αὐτόν. Εἶπον οὖν
αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· Ἡμῖν οὐκ
ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα.
32 Ἵνα ὁ λόγος τοῦ Ἰη-
σοῦ πληρωθῇ, ὃν εἶπε, ση-
μαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤ-
μελλεν ἀποθνήσκειν.
33 Εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ
πραιτώριον πάλιν ὁ Πι-
λάτος, καὶ ἐφώνησε τὸν Ἰη-
σοῦν· καὶ εἶπεν αὐτῷ· Σὺ εἶ ὁ
βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;
34 Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ
Ἰησοῦς· Ἀφ᾽ ἑαυτοῦ σὺ τοῦ-
το λέγεις, ἢ ἄλλοι σοι εἶπον
περὶ ἐμοῦ;
35 Ἀπεκρίθη ὁ Πιλά-
τος· Μήτι ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰ-
μι; τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ οἱ
ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε
ἐμοί· τί ἐποίησας;
36 Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς·
Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν
ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· εἰ ἐκ τοῦ
κόσμου τούτου ἦν ἡ βασι-
λεία ἡ ἐμή, οἱ ὑπηρέται
ἂν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο ἵνα μὴ
παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις·
νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ
ἔστιν ἐντεῦθεν.
37 Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ
Πιλάτος· Οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· Σὺ λέγεις ὅτι βασι-
λεύς εἰμι ἐγώ. ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι, καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον,
ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. Πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀκούει μου τῆς φωνῆς.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Καὶ Πιλάτος θάμβησε, καὶ ἔμπαλιν εἴρετο μύθῳ, 38
Ἀτρεκίη τί πέλει; καὶ ἑὸν θρόνον ὀξὺς ἐάσας,
Δώματος ἐκτὸς ἔβαινε, καὶ ἔννεπεν ἄφρονι λαῷ,
Νηπόλους δ' ἤλεγξεν ἑῷ πολυφειδέι μύθῳ,
Κείνας, αἴτιον οὐδὲν ἐν ἀνέρι τῷδε δοκεύω·
Οὐ πρόφασιν μίαν εὗρον ἐπήβολον. Ἀρχέγονεν δὲ 39
Ὑμῖν πάτριόν ἐστιν ἐτήσιον, ὄφρα κεν ὑμῖν
Ἐκ φυλακῆς καλέσας ἕνα δέσμιον ἀνέρα λύσω·
Ἦ ῥα νύ μοι βούλεσθε παλίλλυτον ὔμμιν ὀπάσσω
Σφιγγόμενον δεσμοῖσιν Ἰουδαίων βασιλῆα;
Ἑβραῖοι δ' ἀλάλαξαν ἀπείρονα σύνθροον ἠχὼ 40
Φθεγγόμενοι, Μὴ τοῦτον ὃν ἔννεπες, ἀλλὰ Βαραββᾶν·
Ὃς πέλε λῃϊστὴρ θανατηφόρος. Αἰνομανὴς δὲ Κεφ.ιθ'.1
Ὄρχαμος ἀφραδέων στομάτων ἀλαλητὸν ἀκούων,
Ληϊστὴν ἀνίμαστον ἀδέσμιον ὤπασε λαῷ,
Καὶ ῥοπάλοις ἀχάρακτον· ἀμοιβαίῃσι δὲ ῥιπαῖς
Ῥιγεδανῇ Χριστοῖο δέμας φοίνιξεν ἱμάσθλῃ.
Καὶ στρατὸς ἀντιβίων φιλοκέρτομος εἶχεν Ἰησοῦν· 2
Ὀξυτόμου δὲ κόρυμβα περιπλέξαντες ἀκάνθης,
Στέμμα νόθον βασιλῆος ἐκυκλώσαντο καρήνῳ.
Καί μιν ἀνεχλαίνωσαν ἐπὶ χροῒ πέπλα βαλόντες,
Σιδονίης στίλβοντα σοφῷ σπινθῆρι θαλάσσης·
Σύμβολα κοιρανίης καὶ ἐν ἄλγεσιν. Ἀμφιπαγῆ δὲ 3
Γούνατα δοχμώσαντες ἐπὶ χθονὸς αὐχένι κυρτῷ,
Κοίρανον ἠσπάζοντο ἐνὶ ψευδήμονι κλήσει,
Ἱκεσίης κήρυκι· καὶ ἤϊεν ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ,
Χερσὶν ἀμοιβαίῃσι παρηΐδος ἄκρον ἀράσσων.
Καὶ Πιλάτος ταχύμητις ἀνέδραμε δώματος ἔξω 4
Ποσσὶ παλιννόστοισι, καὶ ἴαχεν ἄφρονι λαῷ,
Ἔκτοθεν ἀνέρα τοῦτον ἐς ὑμέας ἄρτι κομίζω.
Ὄφρα δὲ γιγνώσκητε, νεοπλανὲς οὐδὲν ἐν αὐτῷ
Εὗρον ἐγώ, πραπίδεσσιν ἀμωμήτοισι δικάζων.
Ἀχράντοις δὲ πόδεσσι διέστιχε νόσφι μελάθρου, 5
Καὶ στέφος ὀξυέθειρον ὁμόπλοκον εἶχεν ἀκάνθης,

Πορφυ-

8 *Et Pilatus ſtupuit, & rurſus interro-*
auit verbo, Veritas quid eſt? ſuumque
ronum celeriter relinquens Extra do-
num iuit, & dixit inſipienti populo, Et
cerdotes reprehendit ſuo multiſcio ſer-
one, Iudicans, cauſam nullam in viro
oc video: Non occaſionem vllam inueni
ertam. 39 *Priſcum vero Vobis patrium*
t anniuerſarium, vt vobis E carcere
ocans vnum vinctum virum ſoluam:
lum igitur vultis rurſus ſolutum vobis
abeam Conſtrictum vinculis Iudæorum
egem? 40 *Iudæi vero vociferabantur,*
finitum concordem ſonum Clamantes,
Ion hunc quem dixiſti, ſed Barrabam:
Qui erat latro letifer.

1 *Inſanientem vero Princeps inſipien-*
um orum clamorem audiens, Prædonem
ro non cæſum, non vinctum præbuit po-
ulo, Et fuſtibus non ſignatum: alternan-
bus autem ictibus Horrens Chriſti cor-
us rubefecerat flagello. 2 *Et exercitus*
oſtilis conuicijs gaudens tenebat Ieſum:
cute ſecantis autem ramum circumpli-
ns ſpinæ Coronam ſpuriam Regis impo-
it capiti. Et ipſum veſtiebant corpus
llio circumdantes, Sidonij fulgente ſa-
ente ſcintilla maris: Nota principatus
iam in doloribus. 3 *Solida vero Genua*
ctentes in terram ceruice curua, Regem
lutarunt mendaci appellatione, Suppli-
tionis præcone: & iuit alius poſt alium,
Ianibus alternantibus maxillæ ſum-
um pulſans. 4 *Et Pilatus celeris conſi-*
accurrit extra domum Pedibus reci-
rocis, & ſonuit inſipienti populo, Exte-
us virum hunc ad vos iam duco. Vt au-
m cognoſcatis, mentis erratum nullum
ipſo Inueni ego præcordijs irreprehenſibilibus iudicans. 5 *In-*
ntaminatis autem pedibus incedebat extra domum, Et coro-
am acutos capillos habentem complicatam habebat ſpinæ,

38 Λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος· Τί ἐστιν ἀλήθεια; Καὶ τοῦτο εἰπὼν, πάλιν ἐξῆλθε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ.

39 Ἔστι δὲ συνήθεια ὑμῖν ἵνα ἕνα ὑμῖν ἀπολύσω ἐν τῷ πάσχα· βούλεσθε οὖν ὑμῖν ἀπολύσω τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων;

40 Ἐκραύγασαν οὖν πάλιν πάντες, λέγοντες· Μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν Βαραββᾶν· ἦν δὲ ὁ Βαραββᾶς λῃστής.

CAP. XIX.

1 Τότε οὖν ἔλαβεν ὁ Πιλάτος τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐμαστίγωσε.

2 Καὶ οἱ στρατιῶται πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν, ἐπέθηκαν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ, καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν,

3 Καὶ ἔλεγον· Χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐδίδουν αὐτῷ ῥαπίσματα.

4 Ἐξῆλθεν οὖν πάλιν ἔξω ὁ Πιλάτος, καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἴδε, ἄγω ὑμῖν αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε ὅτι ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω.

5 Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς ἔξω, φορῶν τὸν ἀκάνθινον στέφανον, καὶ τὸ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Πορφυρέην τ' ἐσθῆτα διάβροχον αἵματι κόχλου,
Καὶ Πιλάτος κατέλεξε πάλιν ζηλήμονι λαῷ,
Ἠνίδε, ποικιλόνωτος ἀναίτιος ἵσταται ἀνήρ.
Καί μιν ἐσαθρήσαντες ἀθέσμιοι ἀρχιερῆες, 6
Καὶ βλοσυροὶ δρηστῆρες, ἐπέβρεμον ἄσπετον ἠχώ,
Σταυρῷ σύμπλοκος οὗτος ἐπήορος ὄρθιος ἔστω,
Καὶ ποσὶ καὶ παλάμῃσι σιδήρεα κέντρα κομίζων.
Καὶ Πιλάτος λαοῖσιν ἐχέφρονα ῥήξατο φωνήν,
Ὑμεῖς τετραπόρῳ σφηκώσατε τοῦτον ὀλέθρῳ·
Οὐ γὰρ ἐγὼ θανάτου πρόφασιν μίαν εὗρον ἐν αὐτῷ.
Καὶ Πιλάτῳ φθέγξαντο μεμηνότες ἀρχιερῆες, 7
Πάτριος Ἑβραίοις φέρεται νόμος, ὅν ποτε βίβλῳ
Θεσμοθέται γράψαντο, καὶ οἷά τε θεσμὸς ἀνώγει,
Οὗτος ἀνὴρ ὤφειλε θανεῖν ποινήτορι πότμῳ,
Εἵνεκα δυσσεβίης, ὅτι θέσκελον αὐτὸς ἑαυτὸν
Υἱὸν ἀειζώοιο θεοῦ κίκλησκε τοκῆος.
Καὶ σοφὸς ὡς κλύε τοῦτο δικασπόλος, ἔτρεμεν ἀνήρ· 8
Σπερχομένοις δὲ πόδεσσιν ἐδύσατο πάνδοκον αὐλήν· 9
Ἰησοῦν δ' ἐρέεινε ποδούτερον ἤθαδι μύθῳ,
Τίς τελέθεις; πόθεν εἶ σύ; Κατηπιόων δ' ἐπὶ γαίῃ
Κοίρανος ὄμματα πῆξε, καὶ οὐ Πιλάτῳ στόμα λύσας,
Ἀντίδοτον μύθοισιν ἀμοιβαίην πόρε φωνήν.
Καὶ Πιλάτος βαρύμηνιν ἀπερροίβδησεν ἰωήν, 10
Οὔ με τεοῖς ἐπέεσσιν ἀμείβεαι; οὐδέπω ἔγνως
Ὅττι κεν εἰς σὲ φέρω δίδυμον κράτος; ἀμφότερον γάρ,
Καὶ σταυρῷ δαμάσαιμι, καὶ ἢν ἐθέλω, σε μεθήσω.
Καί οἱ Χριστὸς ἔλεξεν, ἀγήνορα κόμπον ἐλέγχων, 11
Οὐδεμίαν μετέπεις αὐτάγρετον εἰς ἐμὲ τιμήν,
Εἰ μὴ ἄνωθεν ἔην κεχαρισμένον. οὐ χάριν ἀνὴρ
Ὅς με λαβὼν παρέδωκεν, ἁμαρτάδα μείζονα πέσσει.
Ἔνθεν ἐπικρίνων Πιλάτος μενέαινεν ἐᾶσαι 12
Ἰησοῦν ἀδίκαστον ἀνυμένον ἐκτὸς ὀλέθρου.
Λαοὶ δ' ἀντιάχησαν ἀσιγήτου κλόνον ἠχοῦς
Νηρίθμοις στομάτεσσιν, Ἀπήμονα τοῦτον ἐάσας,

Καίσα-

Purpuream & veſtem, irriguam ſangui-
ne muricis, Et Pilatus dixit iterum inui-
do populo, Ecce, varium dorſum habens
inſons aſtat vir. 6 Et ipſum aſpicientes
iniqui pontifices, Et truculenti miniſtri,
fremuerunt immenſum ſonum, Cruci af-
fixus hic ſublimis erectus ſit, Et pedibus
& manibus ferreos ſtimulos ferens. Et Pi-
latus populo prudentem dixit vocem, Vos
quadrifori torquete hunc exitio. Non e-
nim ego mortis cauſam vllam inueni in
ipſo. 7 Et Pilato dixerunt furentes ponti-
fices, Hæreditaria Iudæis fertur lex,
quam in libro Legiferi ſcripſerunt: & ſic-
ut ſanctio iubet, Hic vir debet mori vin-
dice morte, Propter impietatem, quod di-
uinum ipſe ſeipſum Filium ſemper viuen-
tis Dei vocauit patris. 8 Et ſapiens quum
audiret hoc iudex, extremuit vir: 9 Fe-
ſtinantibus autem pedibus ſubijt capacem
aulam, Ieſumque interrogauit iterum
conſueto ſermone, Quis es? vnde es tu? Mi-
tis vero in terram Dominus oculos fixit,
& non Pilato os ſoluens, Reſponſiuam
verbis alternantem dedit vocem. 10 Et
Pilatus grauiter minacem cum ſono emi-
ſit vocem, Non mihi tuis verbis reſpon-
des? nondum nouiſti Quod in te fero du-
plicem poteſtatem? vtrumque enim, Et
cruce domare poſſum; &, ſi voluero, te di-
mittam. 11 Et ei Chriſtus dixit, ſuper-
bum faſtum redarguens, Nullam habe-
res per ſe collectam in me potentiam, Si
non deſuper eſſet donata. propter quod vir
Qui me capiens tradidit, peccatum ma-
ius retinet. 12 Inde decernens Pilatus co-
gitauit dimittere Ieſum indemnatum,
dimiſſum e pernicie. Populus vero contra
clamauit non tacentis ſtrepitu ſoni Inſi-
nito ore, Illæſum hunc relinquens,

πορφυρέον ἱμάτιον. Καὶ
λέγει αὐτοῖς· Ἴδε ὁ ἄνθρω-
πος.
6 Ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν
οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέ-
ται, ἐκραύγασαν, λέγον-
τες· Σταύρωσον, σταύρω-
σον· Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλά-
τος· Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς,
καὶ σταυρώσατε· ἐγὼ γὰρ οὐχ
εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν.
7 Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ
οἱ Ἰουδαῖοι· Ἡμεῖς νόμον
ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν
ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι ἑαυ-
τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐποίησεν.
8 Ὅτε οὖν ἤκουσεν ὁ Πι-
λάτος τοῦτον τὸν λόγον,
μᾶλλον ἐφοβήθη.
9 Καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ
πραιτώριον πάλιν, καὶ λέ-
γει τῷ Ἰησοῦ· Πόθεν εἶ σύ;
Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ
ἔδωκεν αὐτῷ.
10 Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ
Πιλάτος. Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς;
οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω
σταυρῶσαί σε, καὶ ἐξουσίαν
ἔχω ἀπολῦσαί σε;
11 Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς·
Οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδε-
μίαν κατ᾽ ἐμοῦ, εἰ μὴ ἦν
σοι δεδομένον ἄνωθεν· διὰ
τοῦτο ὁ παραδιδούς με σοὶ
μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει.
12 Ἐκ τούτου ἐζήτει ὁ Πι-
λάτος ἀπολῦσαι αὐτόν· οἱ
δὲ Ἰουδαῖοι ἔκραζον, λέγον-
τες· Ἐὰν τοῦτον ἀπολύ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Καίσαρος οὐ φίλος ἐστὶ μονοσκήπτρου βασιλῆος.
Πᾶς γὰρ ἑαυτὸν ἄνακτα λέγων ψευδήμονι μύθῳ,
Καίσαρι Τιβερίῳ ψευδώνυμος οὗτος ἐρίζει.
Καὶ Πιλάτος τρομεροῖσιν ἐν οὔασι μῦθον ἀκούων, 13
Ἔκτοθεν ὑψορόφων μεγάρων ἐκόμισσεν Ἰησοῦν.
Ἀργυδόμῳ δ' ἐκάθητο λιθοστρώτῳ παρὰ χώρῳ,
Οὔνομα τοῦτο φέροντι βοώμενον Ἑλλάδι φωνῇ,
Οἷα λίθοις στρωτοῖσι τετυγμένῳ· ἐνδαπίῳ δὲ
Γαββαθὰ παφλάζοντι Σύρῳ κικλήσκετο μύθῳ.
Ἕκτη δ' ἦν ἐνέπουσι προσάββατος ἔπλετο ἠώς· 14
Ἦν δὲ πιτνομένη τριτάτη θανατηφόρος ὥρη·
Καὶ Πιλάτος ταχυεργὸς ἐπ' αὐλαίῃσι θοώκῳ
Ἑβραίοις ἐβόησεν, Ἴδε σχεδὸν ἵσταται ἀνήρ,
Κοίρανος ὑμείων, βασιλήϊον εἷμα κομίζων.
Λαοὶ δ' ἀντιάχησαν ὁμοφθόγγων ἀπὸ λαιμῶν, 15
Τοῦτον ἑλὼν σταύρωσον ἐλεγχέϊ τινὶ πότμῳ·
Ὄρθιος οὗτος ὄλοιτο σιδηροφόρων ἀπὸ γόμφων,
Δουρατέου θανάτοιο παθεὶς τετράζυγι δεσμῷ.
Καὶ Πιλάτος πάλιν εἶπεν ὅλῳ θηήτορι λαῷ,
Δούρασι γομφοτόμοισιν ἐγὼ γομφωτὸν ἐλάσσας
Κοίρανον ὑμείων, ὀλέσω ποινήτορι πότμῳ;
Καὶ δολίοις στομάτεσσιν ἀνέκραγον ἀρχιερῆες,
Ἄλλον ἔχειν οὐκ ἴδμεν ἀήθεα κοίρανον ἡμεῖς,
Κοίρανον αὐτοκέλευστον, ὃν οὐκ ἐστέψατο Ῥώμη,
Εἰ μὴ Καίσαρα μοῦνον, ἀτέρμονα ποιμένα κόσμου.
Καὶ Πιλάτος λαοῖο βοὴν ἄσβεστον ἀκούων, 16
Χριστὸν ἑκὼν ἀέκων ἀδίκῳ παρέδωκεν ὀλέθρῳ.
Καὶ θανάτῳ χαίροντες ἀναιδέες ἀρχιερῆες
Ἰησοῦν ἐδέχοντο θελήμονες· ὠκύμοροι δὲ
Ἀθανάτου Χριστοῖο βροτοὶ γεγάασι φονῆες
Πάντες ὁμοῦ. Καὶ σταυρὸν ἔχων ἑὸν αὐτὸς Ἰησοῦς, 17
Εἰς μόρον ἀπτοίητος ἑκούσιον εἶχε πορείην,
Εἰσόκε χῶρον ἵκανε φατιζομένοιο Κρανίου,
Ἀδὰμ πρωτογόνοιο φερώνυμον ἄντυγι κόρσης·

Γολγο-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

*Cæſaris non amicus es ſolius ſceptriferi
regis. Omnis enim ſeipſum regem dicens
mendaci ſermone, Cum Cæſare Tiberio
falſo nominatus hic contendit. 13 Et Pi-
latus trementibus auribus ſermonem au-
diens, Extra excelſas ædes eduxit Ieſum.
Recens extructo autem ſedit lithoſtroto in
loco, Nomen hoc ferente dictum Græca
voce, Quaſi lapidibus ſtratis elaborato:
indigena autem Gabatha ſtrepitanti Sy-
ro vocatur vocabulo. 14 Sexta autem
quam dicunt initium ſabbati erat auro-
ra: Eratque protenſa tertia letifera hora.
Et Pilatus promptus e lapidoſa ſede Iudæis
clamauit, Ecce prope ſtat vir, Dominus
veſter, regiam veſtem ferens. 15 Populus
autem reſpondit conſentiente ex gutture,
Hunc accipiens crucifige maxime igno-
minioſa aliqua morte: Erectus hic pereat
ferriferis a clauis, In ligno facta morte ex-
tenſus quadriiugo vinculo. Et Pilatus
rurſus dixit toti inſpicienti populo, Ligno
clauis traiecto ego clauis aſtrictum adi-
gens Regem veſtrum, perdam vindice
morte? Et doloſo ore acclamaruut pontifi-
ces, Alium habere neſcimus inconſuetum
regem nos, Regem iniuſſum, quem non co-
ronauit Roma, Niſi Cæſarem ſolum, infi-
nitum paſtorem mundi. 16 Et Pilatus po-
puli clamorem inextinguibilem audiens.
Chriſtum volens nolens iniuſto tradidit
exitio. Et morte gaudentes impudentes
Pontifices Ieſum receperunt prompti: ci-
toque afferentes exitium Immortalis
Chriſti mortales facti ſunt homicidæ O-
mnes ſimul. 17 Et crucem baiulans ſuam
ipſe Ieſus, Ad mortem imperterritus vo-
lentem habuit viam, Donec in locum ve-
nit nominati Cranij, Adam priſci nomen
ferentem ambitu capitis:*

σῆς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καί-
σαρος. πᾶς ὁ βασιλέα
αὑτὸν ποιῶν, ἀντιλέγει τῷ
Καίσαρι.

13 Ὁ οὖν Πιλάτος
ἀκούσας τοῦτον τὸν λόγον, ἤ-
γαγεν ἔξω τὸν Ἰησοῦν, καὶ
ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ βήματος
εἰς τόπον λεγόμενον Λιθό-
στρωτον, Ἑβραϊστὶ δὲ Γαβ-
βαθᾶ.

14 Ἦν δὲ παρασκευὴ
τοῦ πάσχα, ὥρα δὲ ὡσεὶ ἕκ-
τη· καὶ λέγει τοῖς Ἰουδαίοις·
Ἴδε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν.

15 Οἱ δὲ ἐκραύγασαν·
Ἆρον, ἆρον, σταύρωσον αὐ-
τόν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλά-
τος· Τὸν βασιλέα ὑμῶν
σταυρώσω; Ἀπεκρίθησαν
οἱ Ἀρχιερεῖς· Οὐκ ἔχομεν
βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα.

16 Τότε οὖν παρέδω-
κεν αὐτὸν αὐτοῖς ἵνα σταυ-
ρωθῇ. παρέλαβον δὲ τὸν Ἰη-
σοῦν καὶ ἀπήγαγον.

17 Καὶ βαστάζων τὸν σταυ-
ρὸν αὐτοῦ ἐξῆλθεν εἰς τὸν λε-
γόμενον Κρανίου τόπον,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Γολγοθᾶ τὸ καλέεσκε Σύρων στόμα· Κεῖθι φονῆες 18
Εἰς δόρυ τετράπλευρον ἐπήορον ὑψόθι γαίης
Ὄρθιον ἐξετάνυσσαν ἐπισφίγξαντες ἀνάγκῃ
Πεπταμένας ἑκάτερθε σιδηρείῳ τινὶ δεσμῷ
Χεῖρας· ὁμοτρήτῳ δὲ πεπαρμένον ἄζυγι γόμφῳ,
Διπλόον ἦτορ ἔχοντα μιῇ τετορημένον ὁρμῇ,
Ποσσὶν ὁμοπλεκέεσσιν ἀκαμπέα δεσμὸν ὀλέθρου.
Κέντροις δ' ἀντιτύποισιν ἐπὶ σταυροῖο δεθέντας
Νυκτιλόχους δύο φῶτας ἑνὶ ξυνώσαν ὀλέθρῳ
Γείτονας ἀλλήλοισι· μέσον δ' ἔστησαν Ἰησοῦν.
Καὶ Πιλάτος θητὸν ἐπέγραφε μάρτυρι γόμφῳ 19
Γράμμα, τόπερ καλέουσι Λατινίδι τίτλον ἰωῇ.
Ἦν δὲ σοφῷ καλάμῳ τετυπωμένον, Οὗτος Ἰησοῦς,
Οὗτος Ἰουδαίων βασιλεὺς Γαλιλαῖος Ἰησοῦς.
Καὶ πολὺς Ἑβραίων ἐπιδήμιος ἑσμὸς ἀνέγνω 20
Τίτλον ἰδών, ὅτι χῶρος ἔην λόφος ἄστεϊ γείτων,
Ὁππόθι μιν σταυροῖο συνεκλήϊσαν ὀχῆϊ.
Ἦν δὲ μιῆς παλάμης νοερῷ κεχαραγμένον ὁλκῷ
Αὐσονίῃ γλώσσῃ τε, Σύρῳ καὶ Ἀχαιίδι φωνῇ.
Καὶ Πιλάτον λιτάνευον ὁμήλυδες ἀρχιερῆες, 21
Μὴ γράφε, μὴ γράφε τοῦτον, Ἰουδαίων βασιλῆα,
Ἀλλ' ὅτι κεῖνος ἔνισπεν ἑῇ ψευδήμονι φωνῇ,
Κοίρανος Ἑβραίων τελέθω, σκηπτοῦχος Ἰησοῦς.
Καὶ Πιλάτος φάτο μῦθον, ἀπειθέας ἄνδρας ἐλέγχων, 22
Ἔγραφον ἀσφαλέως τόπερ ἔγραφον. Ὑψιχανῆ δὲ 23
Ἰησοῦν ἀτίνακτον ὑποδρηστῆρες ὀλέθρου
Ἐκταδὸν ὀρθώσαντες ἐπὶ σταυροῖο δεθέντα,
Θεσπεσίην ἐσθῆτα θεηγενέος βασιλῆος
Ἰσάμενοι δάσσαντο, καὶ αἰγλήεντα χιτῶνα,
Ὅστις ὅλος καὶ ὕπερθεν ὁμοῦ καὶ ἔνερθε φορῆος
Ἄρραφος ἦεν ὑφαντὸς, ἀπ' αὐχένος εἰς σφυρὰ λήγων.
Ἀλλήλοις δ' ὀάριζον ὁμοφθόγγῳ τινὶ μύθῳ, 24
Οἴνοπα μὴ σχίζοιμεν ἀληθέα τόνδε χιτῶνα,
Θέσκελον ἀμφιέποντα τύπον ξένον· ἀλλ' ὑπὲρ αὐτοῦ

Δάκτυ-

Golgotha hunc uocabat Syrorum os. 18 *Ibi*
homicidæ In tignum quadratum ſubli-
mem ſupra terram Erectum extenderunt
aſtringentes violentia Explicatas vtrin-
que ferreo quodam vinculo Manus: ſimul
foratoque transfixum ſingulari clauo,
Duplex ſummum habens vno traiectum
impetu, Pedibus complicatis inflexile vin-
culum exitij. Stimulis autem renitenti-
bus ad crucem ligatos Nocturnos latrones
duos viros vna ſimul affecerunt morte Vi-
cinos inuicem: medium autem ſtatuerunt
Ieſum. 19 *Et Pilatus viſibilem ſcripſit te-*
ſtificante ſtilo Inſcriptionem, quam vo-
cant Latina titulum voce. Erat autem
ſapienti calamo expreſſus, Hic Ieſus, Hic
Iudæorum rex Galilæus Ieſus. 20 *Et*
multus Iudæorum peregrinus cœtus legit
Titulum videns, quia locus erat collis ci-
uitati vicinus, Vbi ipſum crucis conclu-
ſerunt repagulo. Erat autem vnius ma-
nus ſcienti ſignatus tractu, Romana lin-
gua, Syriaca & Græca voce 21 *Et Pila-*
tum rogarunt ſimul venientes pontifices,
Ne ſcribas, ne ſcribas hunc Iudæorum re-
gem, Sed quod ille dixit ſua mendaci vo-
ce, Rex Iudæorum ſum, ſceptriger Ieſus.
22 *Et Pilatus dixit ſermonem, immites*
viros redarguens, Scripſi certo quod ſcri-
pſi. 23 *Sublimem vero Ieſum immotum*
miniſtri mortis Explicate erigentes ad
crucem ligatum, Diuinam veſtem a Deo
geniti Regis Stantes diuiſerunt, & ſplen-
didam tunicam, Quæ integra ſupra ſi-
mul& infra geſtantem Inſutilis erat con-
texta, a ceruice ad malleolos deſinens.
24 *Inter ſe autem loquebantur concordi*
quodam ſermone, Purpuream ne diſſece-
mus veram hanc tunicam, Diuinam ha-
bentem formam peregrinam: ſed pro ipſa

ὃς λέγεται Ἑβραϊστὶ Γολ-
γοθᾶ.
18 Ὅπου αὐτὸν ἐσταύ-
ρωσαν, καὶ μετ᾽ αὐτοῦ ἄλλους
δύο, ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν,
μέσον δὲ τὸν Ἰησοῦν.
19 Ἔγραψε δὲ καὶ τίτλον
ὁ Πιλάτος, καὶ ἔθηκεν ἐπὶ
τοῦ σταυροῦ. ἦν δὲ γεγραμμέ-
νον· ἸΗΣΟΥ͂Σ Ὁ ΝΑ-
ΖΩΡΑΙ͂ΟΣ Ὁ ΒΑΣΙ-
ΛΕΥ͂Σ ΤΩ͂Ν ἸΟΥ-
ΔΑΙ͂ΩΝ.
20 Τοῦτον οὖν τὸν τίτλον
πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν Ἰου-
δαίων· ὅτι ἐγγὺς ἦν τῆς πό-
λεως ὁ τόπος ὅπου ἐσταυ-
ρώθη ὁ Ἰησοῦς. καὶ ἦν γε-
γραμμένον Ἑβραϊστὶ, Ἑλ-
ληνιστὶ, Ῥωμαϊστί.
21 Ἔλεγον οὖν τῷ Πι-
λάτῳ οἱ Ἀρχιερεῖς τῶν Ἰου-
δαίων Μὴ γράφε· Ὁ βα-
σιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· ἀλλ᾽
ὅτι ἐκεῖνος εἶπε· Βασιλεύς
εἰμι τῶν Ἰουδαίων.
22 Ἀπεκρίθη ὁ Πι-
λάτος· Ὃ γέγραφα, γέ-
γραφα.
23 Οἱ οὖν στρατιῶται,
ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν,
ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ
(καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέ-
ρη, ἑκάστῳ στρατιώτῃ μέ-
ρος) καὶ τὸν χιτῶνα· ἦν δὲ ὁ
χιτὼν ἄρραφος, ἐκ τῶν ἄ-
νωθεν ὑφαντὸς δι᾽ ὅλου.
24 Εἶπον οὖν πρὸς ἀλ-
λήλους· Μὴ σχίσωμεν αὐ-
τὸν, ἀλλὰ λάχωμεν περὶ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Δάκτυλα χειρὸς ἀφέντες, ἐκηβόλα σύμβολα νίκης,
Λαχμῷ πάντες ἴδοιμεν ἀδηρίτῳ τίνος ἔσται·
Ὄφρα κε μῦθος ἐκεῖνος ἐτήτυμος ὄψιμος εἴη,
Ὃν κιθάρῃ ψάλλουσα θεηγόρος ἔννεπε μολπή,
Ἡμέτεροι δασπλῆτες ἐπ' ἀλλήλοισι φονῆες,
Ξυνοὶ ἀμιλλητῆρες, ἐμοὺς δάσσαντο χιτῶνας,
Καὶ κλήρους ἐβάλοντο φιλοχλαίνῳ τινὶ λαχμῷ,
Ἡμετέρης ἐσθῆτος ἕως ἐγένοντο φορῆες.
Καὶ τὰ μὲν ἔργα τέλεσσεν ἀθεσμοβίων στρατὸς ἀνδρῶν·
Ἐγγύθι δὲ σταυροῖο συνήλυδες ἦσαν ἑταῖροι, 25
Καὶ Μαρίη, Χριστοῖο θεητόκος· οἷς ἅμα κείνη
Σύγγονος ἦν Μαρίη καὶ ὁμώνυμος· ἦν δὲ καὶ αὐτὴ
Μαγδαληνὴ Μαρίη φιλοδάκρυος. Ὡς δὲ τεκοῦσαν 26
Χριστὸς ἴδεν θεόπαιδα, καὶ ὃν φιλέεσκε μαθητήν,
Μητέρι μῦθον ἔλεξε, Γύναι φιλοπάρθενε μῆτερ,
Ἠνίδε παρθένον υἷα. Καὶ ἔμπαλιν εἶπε μαθητῇ, 27
Ἠνίδε παρθενικὴ φιλοπάρθενε σεῖο τεκοῦσα
Νόσφι τόκου. Κείνης δὲ μετὰ δρόμον εὔποδος ὥρης
Παρθένον εὐώδινα συνέστιον εἶχε μαθητὴς
Ἔνδον ἑοῦ μεγάροιο· καὶ ἄσπορος ἔσκε τεκούσης
Υἱὸς, ἀνὴρ ἀλόχευτος ἀπειρώδινος ἀνάσσης.
Ἰησοῦς δ' ἅμα πάντα παρεισπεύσαντα νοήσας 28
Ὅττι θοῶς τετέλεστο, θοώτερον ἤθελεν εἶναι
Τέρματος ἱσταμένοιο τὸ λείψανον· εἶπε δὲ λαῷ,
Διψώω. Καὶ ἕτοιμον ἔην παρὰ γείτονι χώρῳ 29
Ὄξεος ἔμπλεον ἄγγος· ἀνὴρ δέ τις ὀξὺς ἀκούσας,
Σπόγγον ὑποβρυχίων ἀδύτων βλάστημα θαλάσσης
Πλήσας δριμυτάτοιο ποτοῦ καὶ διψάδος ἅλμης,
Ἰθυπόρου καλάμου παρὰ νείατον ἄκρον ἐρείσας,
Ὤρεγεν ὑσσώπῳ κεκερασμένον ὄξος ὀλέθρου,
Ἀντίδοτον βασιλῆϊ μελισταγέος νιφετοῖο
Ἄρτου θεσπεσίοιο, δι' ἠέρος ὑψόσε τείνων
Ἄκρον ἀειρομένου καλάμου, καὶ σπόγγον ἀλήτην.
Ἀλλ' ὅτε πικρὸν ἔδεκτο ποτὸν καὶ δίψιον ἅλμην, 30

*Digitos manus iacientes, procul iacta ſi-
gna victoriæ, Sorte omnes videamus con-
tentionis experte cuius erit: Vt ſermo ille
ferus verus exiſteret, Quem cithara can-
tans diuiniloquus dixit cantus, Noſtri
terribiles inter ſe homicidæ, Communes
aduerſarij meas diuiſerunt veſtes, Et ſor-
tem iecerunt chlænæ cupida quadam ſor-
te, Noſtri veſtimenti donec facti ſunt ge-
ſtatores. Et hæc quidem opera fecit faci-
noroſorum exercitus virorum:* 25 *Prope
vero crucem comites erant ſocij, Et Ma-
ria Chriſti deipara: quibus ſimul illa Co-
gnata erat Mariæ & cognominis: aderat
autem & ipſa Magdalena Maria liben-
ter lacrymans.* 26 *Quum vero matrem
Chriſtus vidit deiparam & quem dilige-
bat diſcipulum, Matri verbum dixit,
Mulier virginitate gaudens mater, Ec-
ce virginem filium.* 27 *Et rurſus dixit
diſcipulo, Ecce virgo virginitatis ſtu-
dioſe tua mater Abſque partu. Illius
autem poſt curſum velocis horæ Virgi-
nem partu felicem cohabitantem habe-
bat diſcipulus Intra ſuam domum: & non
ſatus erat matris Filius, vir non genitus a
partus dolorem non experta regina.* 28 *Ie-
ſus autem ſimul omnia prætergreſſa in-
telligens Quod cito perfecta ſint, citius
voluit eſſe Finis ineuntis reliqua: dixit-
que populo, Sitio.* 29 *Et paratum erat a-
pud vicinum locum Aceto plenum vas:
vir autem quidam acute audiens, Spon-
giam ſubriguorum penetralium germen
maris Implens acerrimo potu & ſiticuloſa
muria, Recta procedentis arundinis ad
extremum cacumen figens, Præbuit hyſ-
ſopo mixtum acetum exitij, Compenſa-
tionem Regi pro melliflua niue Panis diuini, per aërem alte pro-
tendens Summum ſublatæ arundinis, & ſpongiam vagam.* 30 *Sed
poſtquam amarum recepit potum & ſitibundam muriam,*

αὐτοῦ, τίνος ἔσται. ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ ἡ λέγουσα· Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον. Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν.

25 Εἱστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ, καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνή.

26 Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα, καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ· Γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου.

27 Εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ· Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου. Καὶ ἀπ᾽ ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν αὐτὴν ὁ μαθητὴς εἰς τὰ ἴδια.

28 Μετὰ τοῦτο εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται, ἵνα τελειωθῇ ἡ γραφὴ, λέγει· Διψῶ.

29 Σκεῦος οὖν ἔκειτο ὄξους μεστόν. οἱ δὲ, πλήσαντες σπόγγον ὄξους, καὶ ὑσσώπῳ περιθέντες, προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι.

30 Ὅτε οὖν ἔλαβε τὸ ὄξος ὁ Ἰησοῦς, εἶπε· Τε-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ἀγχιθανής, Τετέλεσται, καὶ ὑστατίῳ φάτο μύθῳ·
Καὶ κεφαλὴν ἔκλινε, θελήμονι δ' εἴκαθε πότμῳ.
Καὶ ζαμενεῖς ἱερῆες, ἐπεὶ περὶ δείελον ὥρην 31
Ἔστιχε μηλοφάγοιο προάγγελον ἦμαρ ἑορτῆς,
Ἐς δόμον αὐχήεντος ἐπέρρεον ἡγεμονῆος·
Καὶ Πιλάτον λίσσοντο συνήλυδες, ὄφρα κεν αὐτῶν,
Χριστοῦ θεσπεσίοιο, καὶ ὀψιμόρων δύο φωτῶν,
Τρισσῶν, πουλυόδοντι πόδες τέμνοιντο σιδήρῳ·
Μὴ δὲ ἐπὶ σταυροῖο πεπηγότα σώματα μίμνῃ,
Ἕβδομον ὁππότε φέγγος ἐλεύσεται. ἦν γὰρ ἐκείνη
Πᾶσιν Ἰουδαίοισιν ἀθέσφατος ἔννομος ἠὼς
Φέγγεος ἑβδομάτοιο, τόπερ δεδάασι γεραίρειν.
Καὶ στρατὸς ἐγγὺς ἵκανε μιαιφόνος. ὑψιτενῆ δὲ 32
Πρώτου μὲν διέτεμνεν ἀλοιητῆρι σιδήρῳ
Μειλιχίου πόδα δισσόν· ἐπὶ σταυρῷ γὰρ δεθέντος
Ἄλλου νυκτιλόχου διδύμους πόδας ἄορι κόψας,
Δεύτερον ἐπρήνιξεν ἐπεσβόλον ὀξέι πότμῳ.
Ἰησοῦν δ' ὅτε νεκρὸν ἐσέδρακον, οἷα θανόντος, 33
Οὐ πόδας ἠλοίησαν ὁμόζυγας ἠθάδι χαλκῷ.
Ἀλλὰ θορὼν ἀκίχητος ἀνὴρ ἀνεμώδεϊ λόγχῃ, 34
Πλευρὴν πᾶσι μέλουσαν ἀφειδέι νύξε μαχαίρῃ·
Καὶ διδύμαις λιβάδεσσιν ἀπὸ πλευροῖο τυπέντος
Πρῶτα μὲν αἷμα χύθη, μετέπειτα δὲ θέσκελον ὕδωρ.
Ἀνὴρ δ' ὅστις ὄπωπεν, ἑῷ πιστώσατο μύθῳ 35
Μαρτυρίην ἀτίνακτον· ἀριστονόοιο δὲ κείνου
Ἴδμεν ὅτι ζαθέη καὶ ἐτήτυμος ἔπλετο φωνή.
Ταῦτα δὲ πάντα πέλεσκεν, ὅπως ἔπος ἔμπεδον εἴη 36
Ὃ ζαθέῃ φόρμιγγι μελίπνοος ἔννεπε μολπή,
Χρωτὸς ἀμωμήτοιο προάγγελος, Οὐδὲν ἀπ' αὐτοῦ
Κεκριμένων μελέων τετριμμένον ὀστέον ἔσται.
Καὶ φέρεται λόγος ἄλλος, ὃν ἔννεπε θέσκελος ἀνήρ, 37
Ὄψονται πρὸς ἐκεῖνον ὃν οὔτασαν, ὅστις ὀπάσσει
Ποινὴν ὀψιτέλεστον ἀμοιβάδα κέντορι λόγχῃ.

Καὶ Πιλάτον μετέπειτα λαθὼν ἱκέτευεν Ἰωσήφ, 38

Τάρβος

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

icinus morti, Perfectum eſt, vltimo di-
it ſermone: Et caput inclinauit, volun-
ariaq; ceſſit morti. 31 *Et furentes ſacer-*
otes,poſtquam circa veſpertinam horam
Cucurrit agniuori prænuncius dies feſti,
n domum elati affluxerunt præſidis: Et
Pilatum precabantur congregati, vt ipſo-
um, Chriſti diuini, & ſero morientium
duorum virorum, Trinorũ, multos dentes
habente pedes ſecarentur ferro: Ne etiam
n cruce fixa corpora manerēt, Septimum
quando lumen veniret. erat enim illa O-
mnibus Iudæis immenſa legitima aurora
Lucis ſeptimæ quam nouerunt honorare.
32 *Et exercitus prope acceſſit ſanguina-*
rius. alte extenſum vero Primi quidem
diſſecuit penetrabili ferro Placidi pedem
duplicem: in cruce etiam poſiti Alterius
nocturni latronis geminos pedes gladio
tundens, Alterum præcipitauit conuicia-
torem celeri morte. 33 *Ieſum vero quando*
mortuum viderunt, tanquam mortui
Non pedes percuſſerunt coniugatos con-
ſueto ferro: 34 *Sed currens incomprehen-*
ſibilis vir leui lancea Latus carum non
parcenti vulnerauit gladio: Et geminis
liquoribus ex latere percuſſo, Primum
quidem ſanguis effuſus eſt, deinde vero di-
uina aqua. 35 *Vir autem qui vidit, ſuo*
confirmauit ſermone Teſtimonium im-
motum: Mente autem optima præditi il-
lius Scimus quod diuina & vera eſt vox.
36 *Hæc autem omnia fiebant, vt dictum*
firmum eſſet Quod diuina cithara ſuaui-
ter ſpirans dixit cantus, Corporis irrepre-
henſibilis prænuncium, Nullum ex ipſo
Diſcretorum membrorum contritum os
erit. 37 *Et fertur ſermo alius quem dixit*
diuinus vir, Videbunt eum quem vulne-
rarunt, qui præbebit Pœnam ſero perfectam compenſationem ſti-
mulanti lanceæ. 38 *Et Pilatum deinceps clam precabatur Ioſeph,*

τέλεσται· καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν, παρέδωκε τὸ πνεῦμα.

31 Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν, (ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνη τοῦ σαββάτου) ἠρώτησαν τὸν Πιλάτον ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη, καὶ ἀρθῶσιν.

32 Ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται, καὶ τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν τὰ σκέλη, καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ·

33 Ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη·

34 Ἀλλ᾽ εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξε, καὶ εὐθὺς ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ.

35 Καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε, καὶ ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστιν ἡ μαρτυρία· κἀκεῖνος οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα ὑμεῖς πιστεύσητε·

36 Ἐγένετο γὰρ ταῦτα ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ· Ὀστοῦν οὐ συντριβήσεται αὐτοῦ.

37 Καὶ πάλιν ἑτέρα γραφὴ λέγει· Ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν.

38 Μετὰ δὲ ταῦτα ἠρώτησε τὸν Πιλάτον ὁ Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας,

Præ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Τάρβῳ Ἰουδαίων πεφυλαγμένος· ὅς ῥα καὶ αὐτὸς
Ἀπροϊδὴς Χριστοῖο φιλήιος ἔσκε μαθητής,
Ἐκ στόματος ζαθέοιο σοφὸν γάλα πιστὸν ἀμέλγων.
Οὗτος ἰὼν ἱκέτευεν, ὑπωρόφιον γόνυ κάμπτων,
Ὄρχαμον αἰτίζων νέκυν ἔνθεον. αὐτὰρ ὁ χαίρων
Νεκρὸν ἀεὶ ζώοντα θεουδέϊ δῶκε φορῆϊ.
Καὶ ποδὶ σιγαλέῳ νεκυοστόλος ἤλθεν Ἰωσήφ.
Ἐγγύθι δὲ σταυροῖο πεπηγμένον ἄκρον ἐρείσας,
Δίζυγα χαλκὸν ἔλυσεν ἀκαχμένον ὀξέϊ δεσμῷ,
Καὶ νέκυν ἑστηῶτα κατήγαγε δείελος ἀνήρ,
Φόρτον ἐλαφρίζων θεοδέγμονι κείμενον ὤμῳ.
Ἦλθε δὲ καὶ Νικόδημος, ὃς ἤλυθε νυκτὸς ὁδίτης 39
Ἐς μέγαρον Χριστοῖο, φυλασσομένῳ ποδὶ βαίνων,
Σμύρναν ἄγων θυόεσσαν, ἐρυθραίοιο δὲ κήπου
Ἰνδῴης ἀλόης δονακοτρεφὲς ἔρνος ἀρούρης,
Λίτρας τὰς καλέουσι φαλιζομένῳ τινὶ μέτρῳ
Ἄχρι μιῆς ζαθέης ἑκατοντάδος. Ὧν ἅμα καρπῷ 40
Λεπταλέαις ὀθόνῃσιν ἐμιτρώσαντο θανόντος
Σῶμα, πολυπλέκτῳ ἑλίκων εὐώδεϊ δεσμῷ,
Ὡς ἔθος Ἑβραίοις ἐπιτύμβια θεσμὰ φυλάσσειν.
Ἦν δέ τις αὐτόθι τύμβος ἀερσιλόφῳ παρὰ χώρῳ, 41
Χριστὸν ὅπῃ σταυροῖο συνεκλήϊσαν ὀχῆϊ
Νηλὴς ἐχθρὸς ὅμιλος· ἔην δ' ἐνὶ γείτονι κήπῳ
Τύμβος ἀδωμήτοιο βαθυνομένης ἀπὸ πέτρης,
Γλυπτὸς ὅλος νεότευκτος. ἐν εὐλαΐγγι δὲ τύμβῳ
Οὔπω νεκρὸς ἔκειτο χυτῆς ψαμάθοιο τυχήσας·
Ἀλλὰ τάφου καθαροῖο φυτῶν ἐπικήπιος αὔρη
Χῶρον ἀνερρίπιζεν, ὅπῃ ταλαεργὸς Ἰωσὴφ
Ἰησοῦν ἐκόμισσεν ἑῷ πεφορημένον ὤμῳ.
Καὶ νέκυν οὐ μίμνοντα λιθώδεϊ θῆκε χαμεύνῃ, 42
Νεκρὸν ἀεὶ ζώοντα, τριήμερον ἔκδοθι τύμβου,
Σῆμα παρ' αὐτόρριζον, ἀμάρτυρον ἔργον ὑφαίνων·
Ὅττι παρ' Ἑβραίοισι φυλασσομένης δρόμον ὥρης,
Γείτονα νύκτα φέρουσα προσάββατος ἔτρεχεν ἠώς·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ra timore Iudæorum cautus:qui ſane &
pſe Improuiſus Chriſti audiendi cupidus
erat diſcipulus, Ex ore diuino ſapiens lac
fidele mulgens. Hic abiens ſupplicabat,
domeſticum genu flectens, A principe pe-
tens mortuum diuinum. ſed ille gaudens,
Mortuum ſemper viuentem religioſo de-
dit geſtatori. Et pede tacito mortuos tranſ-
mittens venit Ioſeph. Iuxta autem cru-
cem fixum veſtigium fulciens, Duplex
ferrum ſoluit perferratum acuto vincu-
lo, Et mortuum innixum deduxit veſper-
tinus vir, Onus leuans Deum recipienti
iacens in humero. 39 *Venit autem & Ni-*
codemus, qui venerat noctu viator In do-
mum Chriſti, cauto pede incedens, Myr-
rham ferens fragantem, rubicundi etiam
horti Indicæ aloes in arundinibus creſcens
germen terræ, Libras quas vocant nomi-
nata quadam menſura Vſque ad centena-
rium numerum: 40 *Quorum ſimul cum*
fructu Tenuibus linteis cinxerunt mor-
tui Corpus, multiplici circumuolutio-
num fragranti vinculo, Vt mos eſt Iudæis
ſepulcrales ritus ſeruare. 41 *Erat autem*
quoddam ibi ſepulcrum ſublimis collis
iuxta locum, Chriſtum vbi crucis con-
cluſit repagulo Immitis hoſtilis cœtus. erat
etiam in vicino horto Sepulcrum rudi ca-
uato e ſaxo, Sculptum totum, nouiter ex-
tructum. in lapidoſo autem ſepulcro Non-
dum mortuus iacuerat ſepulcralem ter-
ram aſſequutus: Sed ſepulcri puri perua-
dens hortenſis aura Locum perflabat: quo
laborioſus Ioſeph Ieſum detulit ſuo geſta-
tum humero. 42 *Et mortuum non ma-*
nentem in lapidoſum poſuit humilem le-
ctum, Mortuum ſemperviuum, tridua-
num in tumulo, Ad ſepulcrum ſuis radicibus innitens, non teſti-
ficatum opus texens: Quia apud Iudæos obſeruatæ curſum horæ,
Vicinam noctem ferens initium ſabbati cucurrit aurora:

(ὢν μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ, κεκρυμμένος δὲ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων) ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἐπέτρεψεν ὁ Πιλάτος. ἦλθεν οὖν καὶ ἦρε τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.

39 Ἦλθε δὲ καὶ Νικόδημος (ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον) φέρων μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόης ὡσεὶ λίτρας ἑκατόν.

40 Ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἔδησαν αὐτὸ ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν.

41 Ἦν δὲ τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη κῆπος, καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινὸν, ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη.

42 Ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν.

Et rur-

Καὶ πάλιν ἐς δόμον ἦλθε λαθὼν ἀκίχητος Ἰωσήφ.

Τῇ δὲ μιῇ φθιμένης μετὰ σάββατον ἠριγενείης, Κεφ. κ΄. 1
Μαγδαληνὴ Μαρίη φιλοδάκρυος ἔγγυθι τύμβου
Πρώϊον ἴχνος ἔκαμπτεν, ὅτε σκιοειδέϊ γαίῃ
Νυκτιφανὴς ἀχάρακτος ἑώϊος ἤιεν ἀστήρ·
Καὶ λίθον οὐδαίοιο μετοχλισθέντα θυρέτρου
Ἄπλετον ἐν δαπέδῳ κεκυλισμένον, ἄχθος ὀχουρῆς,
Καὶ τάφον ἔδρακε γυμνὸν, ὅπῃ βαρύφορτος Ἰωσήφ
Ἰησοῦν ὀλίγῃ ψαμαθώδεϊ θῆκε χαμεύνῃ.
Κεῖθι γυνὴ νυχίη πόδας εὔασεν· ἀμφὶ δὲ κόλπῳ
Πενθαλέον μύρον εἶχεν. ἐρημαίης δὲ χαμεύνης
Ἥψατο, μαστεύουσα νέκυν φύξηλιν ἀλεῖψαι.
Ἀλλά μιν οὐκ ἐκίχησεν. Ἐπειγομένῳ δὲ πεδίλῳ 2
Νόστιμος εἰς δόμον ἦλθε· κατηπιόωντι δὲ Πέτρῳ
Ἀγγελίην ἑτέρῳ τε συνενδιάοντι μαθητῇ,
Κοίρανος ὃν φιλέεσκε, μιῇ ξυνώσατο φωνῇ
Ἀμφὶ τάφοιο κενοῖο. Καὶ ὡς ἔχε Πέτρος ἀκούσας, 3
Ἔμπνοος οἰστρηθέντι ποδῶν διφήτορι ταρσῷ
Ἄνθορεν ἐκ μεγάροιο· καὶ ὡμάρτησε μαθητὴς
Ἄλλος ὁμῶς ἐπὶ σῆμα· Καὶ εἰς δρόμον ἔτρεχον ἄμφω. 4
Καὶ φθάμενος Σίμωνα ποδήνεμος ἦλθε μαθητὴς,
Πέτρου ἀπερχομένοιο θοώτερος. Ἀγχιφανὴς δὲ
Ἑσταμένος παρέκυψε, καὶ ἔδρακεν ἔνδοθι τύμβου, 5
Ἀντωποῖς βλεφάροισι κενήριον ὀξὺ δοκεύων
Κεκλιμένας ὀθόνας χιονώδεας ὑψόθι γαίης.
Οὐ μὲν ἔσω διέβαινε, καὶ εἰ ταχὺς ἦλθεν ὁδεύων,
Ἑσπόμενος δὲ πόδεσσιν ὀπίστερος ἵκετο Σίμων, 6
Καὶ ταχὺς ἔνδον ἵκανεν. Ὑπὲρ δαπέδοιο δὲ γυμνοῦ
Σύζυγας ἀλλήλοις λινέους ἐνόησε χιτῶνας·
Καὶ κεφαλῆς ζωστῆρα παλίλλυτον ἄμματι χαίτης, 7
Σουδάριον τόπερ εἶπε Σύρων ἐπιδήμιος αὐδὴ,
Οὐ ταφίαις ὀθόναις παρακείμενον, ἀμφιλαφῆ δὲ
Μουνάδον αὐτοέλικτον, ὁμόπλοκον εἰν ἑνὶ χώρῳ.
Ἦλθε καὶ ὁ πρώτιστος ἰὼν ἐπὶ σῆμα μαθητὴς, 8

Καὶ

Et rurſus domum iuit latens incompre-
henſibilis Ioſeph.
1 Vna autem præuertente poſt ſabba-
tum aurora Magdalena Maria lugubre
prope tumulum Matutinum veſtigium
flexit, quando vmbroſam per terram No-
ctu apparens non ſignata matutina iuerat
ſtella: Et lapidem liminari tranſmotum
ab oſtio Ingentem in pauimento reuolu-
tum, pondus terræ, Et ſepulcrum videt
nudum, quo onuſtus Ioſeph Ieſum in par-
uũ arenoſum poſuit humilem lectum. Ibi
mulier nocturna pedes ad quietem collo-
cauit: in ſinu autem Luctuoſum vn-
guentum habebat, deſertumque lectum
Attigit, inquirens mortuum fugitiuum
inungere. Sed ipſum non deprehendit.
2 Feſtinante autem pede Reuerſa in do-
mum venit, placidoque Petro Nuncium
& alteri cohabitanti diſcipulo, Dominus
quem dilexit, vna communicauit voce
De ſepulcro vacuo. 3 Et quum Petrus au-
diſſet, Reſpirans incitato pedum indaga-
tore planta Proruit e dõmo: & ſequebatur
diſcipulus Alius ſimul ad ſepulcrũ, 4 Et
ad curriculum cucurrerunt ambo. Et
præueniens Simonem leuis venit diſcipu-
lus Petro feſtinante celerior. 5 Vicinus au-
tem Stans inclinatus introſpexit, & ſpe-
ctauit intra tumulum, Contra intuenti-
bus oculis vacuum monumentum celeri-
ter videns, Iacentia & lintea alba ſupra
terram. Non quidem interius peruenit,
etſi celer venit ambulans. 6 Sequens vero
pedibus poſterior venit Simon, Et celer in-
tus venit. ſuper pauimentum autem nu-
dum Coniunctas inuicem lineas animaduertit tunicas; 7 Et ca-
pitis cingulum rurſus ſolutum nexu capillorum, Sudarium quod
dixit Syrorum popularis vox, Non ſepulcralibus linteis adiacens,
ſed duplicatum Separatim per ſe inuolutum, complicatum in vno
loco. 8 Venit & prior vadens ad ſepulcrum diſcipulus,

CAP. XX.

1 Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββά-
των Μαρία ἡ Μαγδα-
ληνὴ ἔρχεται πρωῒ σκοτίας
ἔτι οὔσης, εἰς τὸ μνημεῖον· καὶ
βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ
τοῦ μνημείου·
2 Τρέχει οὖν καὶ ἔρχεται
πρὸς Σίμωνα Πέτρον, καὶ
πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν ὃν
ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς καὶ λέγει αὐ-
τοῖς· Ἦραν τὸν Κύριον ἐκ
τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἴδα-
μεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν.
3 Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πέ-
τρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητής,
καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μνημεῖον.
4 Ἔτρεχον δὲ οἱ δύο ὁμοῦ, καὶ
ὁ ἄλλος μαθητὴς προέδρα-
με τάχιον τοῦ Πέτρου, καὶ ἦλ-
θε πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον.
5 Καὶ παρακύψας βλέ-
πει κείμενα τὰ ὀθόνια· οὐ
μέντοι εἰσῆλθεν.
6 Ἔρχεται οὖν Σίμων
Πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ
εἰσῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ
θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κείμενα,
7 Καὶ τὸ σουδάριον ὃ ἦν
ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ
μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον, ἀλ-
λὰ χωρὶς ἐντετυλιγμέ-
νον εἰς ἕνα τόπον.
8 Τότε οὖν εἰσῆλθε καὶ ὁ
ἄλλος μαθητὴς ὁ ἐλθὼν
πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Καὶ βραδὺς ἔνδον ἵκανε λιθογλυφέος κενεῶνος·
Καὶ λίθον ἀκίνητον ἐοικότα χάσματι τύμβου,
Ἀντίτυπον στήριγμα χαραδραίου πυλεῶνος,
Καὶ πλοκάμων τελαμῶνα, καὶ εἵματα κείμενα γαίῃ
Ἔδρακε· καὶ πίστευεν ὅτι χθονίων ἀπὸ κόλπων
Οὐρανίην ἐπὶ πέζαν ὑπηνέμιος νέκυς ἔπτη.
Οὐ γάρ πω δεδάασι δύω Χριστοῖο μαθηταὶ 9
Ὅττι ταχὺς μετὰ πότμον ἀνόστιμον οὔδας ἐάσας,
Εἰς τρίτα φάεα μοῦνον ἐγέρσιμον ὕπνον ἰαύων,
Νόστιμος ἐκ νεκύων ἀναβήσεται εἰς πόλον ἄστρων,
Ἀκλινέος θανάτοιο παλίλλυτα δεσμὰ πατήσας.
Πυκνὰ δὲ θαμβήσαντες ὀπιπευτῆρες ἑταῖροι, 10
Ἀσταθέες σφετέροισιν ἐναυλίζοντο μελάθροις,
Ἄψοφα καλλείψαντες ἀπενθέος ἄντυγα τύμβου.
Μαγδαλινὴ δ' ἐλέλειπτο γυνὴ παρὰ σήματι μούνη, 11
Θερμὸν ἀναβλύζουσα γοήμονος ὄμβρον ὀπωπῆς,
Μυρομένη ζώοντα. δι' εὐφαέος δὲ θυρέτρου
Ὡς ἐπὶ δακρυχέεσκε λάλον νέκυν ἐγγὺς ἐόντα,
Ἀγγελικὴν ἐνόησε συνωρίδα· Τὸν μὲν, ἐπ' ἄκρου 12
Δεξιὸν ἀντικέλευθον ὑπὲρ Χριστοῖο καρήνου,
Μαρμαρυγὴν πέμποντα θεογλήνοιο προσώπου·
Τὸν δὲ, ποδῶν παρὰ πέζαν, ὅπῃ νέκυς ἦεν ἐχέφρων,
Χιονέους σπινθῆρας ἀκοντίζοντα χιτῶνος.
Ἀμφότεροι δ' ἐρέεινον ἔσω τύμβοιο γυναῖκα, 13
Τίπτε γύναι στενάχεις; Μαρίη δ' ἠμείβετο μύθῳ,
Ὥς τινες ἅρπαγες ἄνδρες ἐμὸν βασιλῆα λαθόντες
Ἐννύχιοι σύλησαν· ἐγὼ δ' οὐκ οἶδα νοῆσαι
Ὁππόθι μιν μετέθηκαν. Ὑποστρεφθεῖσα δ' ἐκείνη 14
Ἰησοῦν ἐνόησεν ὃν ἔστενεν· ἱστάμενον δὲ
Εἶδε, καὶ οὐ γίνωσκεν, ὅτι ζαθέῳ παρὰ τύμβῳ
Χριστὸς ἔην. Καὶ ξεῖνος ἀνὴρ ἅτε κῆπον ὁδεύων, 15
Τίπτε γύναι στενάχεις; κινυρὴν ἐρέεινε γυναῖκα·
Εἰπὲ, τί μαστεύεις; Μαρίη δ' ἐφθέγξατο φωνὴν,
Ἐλπομένη κήποιο φυτηκόμον ἄνδρα νοῆσαι,

Et tardus venit lapidibus ſculptam intra
cauitatem: Et lapidem mobilem conue-
nientem voragini tumuli, Expreſſum
fulcimentum lapidoſi oſtij, Et capillorum
ligamentum, & indumenta iacentia in
terra Vidit: & credidit quod terreſtribus
e ſinibus Cæleſtem in regionem leuis mor-
tuus volauit. 9 Nondum enim didice-
rant duo Chriſti diſcipuli Quod celer poſt
mortem irremeabili ſolo relicto, Ad tres
dies ſolum excitabilem ſomnum dormiēs,
Redux ex mortuis aſcendet in cælum a-
ſtrorum, Ineuitabilis mortis rurſus ſoluta
vincula conculcans. 10 Crebro autem
admirantes ſpectatores ſocij, Inſtabiles in
ſuis morabantur domibus, Tacitum re-
linquentes non luctuoſi ambitum tumuli.
11 Magdalena vero relinquebatur mu-
lier apud ſepulcrum ſola, Calidum fun-
dens flebilis imbrem faciei, Lugens vi-
uentem. per pellucidum autem oſtium,
Quum adhuc deploraret loquentem mor-
tuum prope exiſtentem, Angelicam ani-
maduertit coniugationem: 12 Alium qui-
dem, in ſummo Dexterum oppoſitum ſu-
per Chriſti caput, Splendorem emitten-
tem a diuinis oculis prædita facie: Alium
vero, pedum ad regionem, vbi mortuus
erat tacitus, Niueas ſcintillas iaculantem
a tunica. 13 Vtrique interrogarunt intra
tumulum mulierem, Cur mulier gemis?
Maria vero reſpondit ſermone, Quod
quidam raptores viri meum regem clam
Nocturni ſpoliarunt: ego vero non poſſum
intelligere Quo ipſum tranſpoſuerunt.
14 Conuerſa vero illa Ieſum animaduer-
tit quem lugebat: ſtantemq; Vidit, & non
cognouit quod diuinum apud tumulum
Chriſtus eſſet. 15 Et peregrinus quaſi vir hortum peruadens, Quid
mulier ploras? luctuoſam interrogauit mulierem: Dic, quid quæris?
Maria autem ſonuit vocem, Putans ſe horti ſatorē virum videre,

καὶ εἶδε, καὶ ἐπίστευσεν·

9 Οὐδέπω γὰρ ᾔδεισαν τὴν γραφήν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι.

10 Ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί.

11 Μαρία δὲ εἱστήκει πρὸς τὸ μνημεῖον κλαίουσα ἔξω. ὡς οὖν ἔκλαιε, παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον·

12 Καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς, καθεζομένους, ἕνα πρὸς τῇ κεφαλῇ, καὶ ἕνα πρὸς τοῖς ποσίν, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.

13 Καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι· Γύναι, τί κλαίεις; Λέγει αὐτοῖς· Ὅτι ἦραν τὸν κύριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν.

14 Καὶ ταῦτα εἰποῦσα, ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἑστῶτα· καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐστι.

15 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Γύναι, τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς; Ἐκείνη, δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός ἐστι, λέγει αὐτῷ·

Εἰ σὺ νέκυν ζοφόεντος ἐκούφισας ἔνδοθι τύμβου,
Ἔννεπε ποῦ μετέθηκας· ἐγὼ δέ μιν ἔνθεν ἀείρω.
Ἰησοῦς δ' ἀπάμειπτο, χέων ἀείδηλον ἰωήν, 16
Καὶ Μαριὰμ ἰάχησε. Μεταστρεφθεῖσα δ' ἐκείνη,
Ῥαββουνί, κατέλεξε. Θεὸς δ' ἀνέκοψε γυναῖκα 17
Δεξιτερὴν μέλλουσαν ἐς ἄμβροτον εἷμα πελάσσαι·
Καί οἱ μῦθον ἔλεξεν, Ἐμῶν μὴ ψαῦε χιτώνων·
Οὔπω γὰρ μετὰ πότμον ἐμῷ νόστησα τοκῆϊ·
Ἀλλὰ κασιγνήτοισιν ἐμοῖς ἀγόρευε μαθηταῖς,
Πρὸς γενέτην ἐμὸν εἶμι, καὶ ὑμέτερον γενετῆρα·
Καὶ θεὸν ὑμείων, καὶ ἐμὸν θεὸν, αὖτις ἱκάνω.
Καὶ Μαριὰμ πεπότητο, καὶ ἕνδεκα μάρτυρι φωνῇ 18
Πᾶσιν ὑπωροφίοισιν ἔπος ξυνώσε μαθηταῖς,
Ὅττι μετὰ χθονίου γυμνούμενα γυῖα χιτῶνος,
Χριστὸν ἴδε στίλβοντα θεοκμήτῳ τινὶ πέπλῳ.
Καί οἱ ἔφη τάδε πάντα, χέων ἀντώπιον αἴγλην.
Καὶ σκιερὴν ὅτε γαῖαν ὅλην ἐμέλαινεν ὀμίχλη, 19
Ἀκλινέες δὲ θύρετρα συνεκλήϊσαν ὀχῆες,
Ὁππόθι φωλεύοντες ἐναυλίζοντο μαθηταὶ,
Ὡς πτερὸν ἠὲ νόημα μετάρσιος εἰς μέσον ἔστη
Μιτρωθεὶς ἑτάροισι, καὶ ἔννεπε, Σύννομος ὑμῖν
Εἰρήνη· Καὶ ἄελπτον ἔπος βραχὺ τοῦτο βοήσας, 20
Δεῖξε πόδας καὶ χεῖρας ὁμηγυρέεσσι μαθηταῖς
Ἡλοτύπους, πλευρήν τε νεούτατον. ὀψιφανῆ δὲ
Κοίρανον ἀθρήσαντες ἐγήθεον αὖτις ἑταῖροι.
Καί σφιν ἄναξ ἀγόρευε τὸ δεύτερον ὀξέϊ μύθῳ, 21
Εἰρήνη πάλιν ὔμμι· καὶ ὡς τετράζυγι κόσμῳ
Πέμψεν ἐμὸς γενέτης με, καὶ ὑμέας αὐτὸς ἰάλλω.
Εἶπε· καὶ ἀμβροσίων στομάτων φύσημα τιταίνων, 22
Χείλεος ἀναπτύξας βιοτήσιον, εἶπε μαθηταῖς·
Ἁγνὸν πνεῦμα δέχεσθε· Καὶ ὧν μερόπων ἐνὶ γαίῃ 23
Δυσσεβίην ἀφέητε, βιοπλανὲς ἄχθος ἀνάγκης,
Ἀμπλακίης ἄμνηστος ἐπουρανίη λύσις ἔσται·
Ὧν δὲ πάλιν κρατέοιτε βροτῶν ἀλιτήμον ἄτην,

Ἔργα

Si tu mortuum caliginoſo eleuaſti ex ſe-
pulcro, Dic quo tranſpoſuiſti: ego vero ip-
ſum inde tollam. 16 *Ieſus vero reſpondit,*
fundens valde manifeſtam vocem, Et cla-
mauit, Maria. Conuerſa illa, Magiſter, di-
xit. 17 *Deus autem repreſſit mulierē Dex-*
teram volentem immortali veſti adiun-
gere: Et ei verbum dixit, Meam nō tange
tunicam. Nondum enim poſt mortem ad
meum redij patrem: Sed fratribus meis dic
diſcipulis, Ad patrem meum vado, & ve-
ſtrum patrem; Et ad Deum veſtrum, &
meum Deum, rurſus venio. 18 *Et Maria*
volabat, & vndecim teſtificante voce O-
mnibus contubernalibus verbi̅ commu-
nicauit diſcipulis, Quod terreſtri nudatū
membris a tunica Chriſtū vidiſſet ſplen-
dentem a Deo laborato quodam pallio. Et
ei dixit hæc omnia, fundens oppoſitū ſplen-
dorem. 19 *Et vmbroſam quando terram*
totam nigrefecerat caligo, Immoti & fo-
res concluſerant vectes, Vbi deliteſcentes
commorabantur diſcipuli, Sicut ala vel
cogitatio, ſublimis in medio ſtetit, Cin-
ctus ſocijs, & dixit, Communis vobis Pax.
20 *Et inſperatum verbum breue hoc cla-*
mans, Monſtrauit pedes & manus ſimul
congregatis diſcipulis Clauo traiectas, &
latus recens vulneratū. ſero apparentem
autē Dominum videntes lætati ſunt rur-
ſus ſocij. 21 *Et ipſis Rex dixit iterum celeri*
ſermone, Pax rurſus vobis: & ſicut qua-
drijugo mūdo Miſit meus pater me, & vos
ipſe mitto. 22 *Dixit: & immortalis oris*
flatum tendens, Labia aperiens vitalia,
dixit diſcipulis, Spiritum ſanctum acci-
pite: 23 *Et quorum hominū in terra Im-*
pietatem dimiſeritis, in vita errans onus
neceſſitatis, Peccati obliuione deleta, cæle-
ſtis ſolutio erit: Quorum vero rurſus te-
nueritis hominum peccatricem noxam,

Κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐ-
τὸν, εἰπέ μοι ποῦ αὐτὸν ἔθη-
κας· κἀγὼ αὐτὸν ἀρῶ.

16 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς·
Μαρία. Στραφεῖσα ἐκεί-
νη λέγει αὐτῷ· Ῥαββουνὶ, ὃ
λέγεται, διδάσκαλε.

17 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς·
Μή μου ἅπτου· οὔπω γὰρ ἀνα-
βέβηκα πρὸς τὸν πατέρα
μου· πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀ-
δελφούς μου, καὶ εἰπὲ αὐτοῖς·
Ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα
μου καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ
Θεόν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν.

18 Ἔρχεται Μαρία ἡ
Μαγδαληνὴ ἀπαγγέλλου-
σα τοῖς μαθηταῖς ὅτι ἑώ-
ρακε τὸν Κύριον, καὶ ταῦτα
εἶπεν αὐτῇ.

19 Οὔσης οὖν ὀψίας τῇ
ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν
σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κε-
κλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ
μαθηταὶ συνηγμένοι διὰ
τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν
ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέ-
σον, καὶ λέγει αὐτοῖς· Εἰρή-
νη ὑμῖν.

20 Καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἔ-
δειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ
τὴν πλευρὰν αὐτοῦ· Ἐ-
χάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ
ἰδόντες τὸν Κύριον.

21 Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰη-
σοῦς πάλιν· Εἰρήνη ὑμῖν·
καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πα-
τὴρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς.

22 Καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐνε-
φύσησε, καὶ λέγει αὐτοῖς·
Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον.

23 Ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς· ἄν τινων κρατῆτε,

Ἔργα βίης σφαλεροῖο μένειν πεπεδημένα δεσμῷ.
Θωμᾶς δ' ἐνδομύχων ἀπελείπετο μοῦνος ἑταίρων, 24
Ἀγχιφανὴς ὅτε πᾶσι δι' ἠέρος ἦλθεν Ἰησοῦς,
Κοίρανος ἠνεμόφοιτος, ἀμάρτυρον οἶμον ἀμείβων·
Καί οἱ ὀπιπευτῆρες ἐπεφθέγξαντο μαθηταὶ, 25
Κοίρανον ὡς ἐνόησαν. ὁ δὲ θρασὺ χεῖλος ἀνοίξας,
Ἔννεπε μῦθον ἄπιστον, ἐπεὶ βραδυδινέϊ μύθῳ
Μαρτυρίης ἄγναμπτον ἐδίζετο μείζονα πειθὼ,
Εἰ μὴ χεῖρας ἴδοιμι, βαθυνομένων τε σιδήρῳ
Πήξω δάκτυλον ἄκρον ἐς ὀξυτόρων τύπον ἥλων,
Καὶ παλάμην γλαφυροῖο μετὰ πλευροῖο πελάσσω,
Οὔποτε πιστεύσοιμι. Θεοφραδέες δὲ μαθηταὶ, 26
Ὀγδοάτης μετὰ φέγγος ἐπήλυδος ἠριγενείης
Πάντες ἔσαν στοιχηδὸν ἔσω κρυφίοιο μελάθρου,
Φρικτὸν Ἰουδαίων πεφυλαγμένοι ὄγκον ἀπειλῆς.
Ἀρχομένοις δ' ἅμα τοῖσι συνέστιος ἔζετο Θωμᾶς,
Ὃν Δίδυμον καλέσαντο, διώνυμον· ἀπτοΐητος δὲ
Χριστὸς ἔσω μεγάροιο θορὼν ἀνεμώδεϊ ταρσῷ
Ἄπτερος, ἀγχιθέων ἀνεφαίνετο μέσσος ἑταίρων·
Καὶ τριτάτῃ παλίνορσος ἀνίαχεν ἤθαδι φωνῇ, 27
Εἰρήνη πάλιν ὔμμι. Καὶ εἰν ἑνὶ πάντας ἐάσας,
Θωμᾶν ἀντικέλευθον ἀμείβετο μάρτυρι μύθῳ,
Δός μοι δεῦρο πέπον σέο δάκτυλον, ὄφρα πελάσσω
Μάρτυρ ἀναμφήριστον ἐς ὀξυτόρων τύπον ἥλων·
Καὶ παλάμας ἑκάτερθεν ἐμὰς ἴδε· δεξιτερὴν δὲ
Πλευρῆς χεῖρα τάνυσσον ἐμῆς αὐτάγγελον οὐλῆς·
Καὶ τεὸν ἦθος ἄπιστον ἀναίνεο· πιστότερον δὲ
Εἰς ἐμὲ διπλόος ἔσσο, καὶ εἰσορόων καὶ ἀφάσσων.
Θωμᾶς δ' ὑστερόμηνις ἀμοιβάδα ῥήξατο φωνὴν, 28
Κοίρανος ἡμέτερος καὶ ἐμὸς θεός. Εἶπε καὶ αὐτὸς 29
Ἰησοῦς, Διδύμοιο νόον διχόμηνιν ἐλέγχων·
Πείθεαι ἀθρήσας με, καὶ ὄμμασι δέξαο πειθώ;
Κεῖνοι μᾶλλον ἔασι μακάρτεροι, οἳ μὴ ἰδόντες
Μείζονα πίστιν ἔχουσι, καὶ οὐ χατέουσιν ὀπωπῆς.

Ἀλλὰ

*Opera vitæ errantis manent ligata vin-
culo. 24 Thomas autem intus latenti-
bus deerat ſolus ſocijs, Vicinus quando ad
omnes per aerem venit Ieſus, Domi-
nus per auras ambulans, non teſtifica-
tam ſemitam alternans: 25 Et ei ſpecta-
tores dixerunt diſcipuli Dominum quod
vidiſſent: ille vero audax labium ape-
riens, Dixit ſermonem incredulum, quia
tardo ad motum verbo Teſtimonij infle-
xilem quærebat maiorem perſuaſionem;
Niſi manus videam, profundum autem
ferro Fixero digitum ſummum acute fi-
xorum in typum clauorum, Et manum
cauato lateri admouero, Nunquam cre-
dam. 26 Diuiniloqui autem diſcipuli O-
ctauæ poſt lucem aduenientis auroræ Om-
nes erant ordine intra occultam domum,
Horridum Iudæorum vitantes faſtum
minarum. Congregatis autem ſimul his
conuictor ſedebat Thomas, Quem Didy-
mum vocarunt, binominem. improuiſus
autem Chriſtus intra domum ruens ve-
loci pede Sine alis, diuinos apparebat me-
dius inter diſcipulos: Et tertia reciprocus
ſonuit conſueta voce, Pax rurſus vobis.
27 Et ſimul omnes relinquens, Thomam
vicinum alloquutus eſt teſtificante ſer-
mone, Da mihi huc amice tuum digitum,
ut adiungam Teſtem indubitatum in a-
cute fixorum typum clauorum: Et ma-
nus vtrinque meas vide: dexteram au-
tem In latus manum extende, meæ ſpon-
taneum nuncium cicatricis: Et tuos mo-
res incredulos renue: magis credens etiam
In me dupliciter ſis, & videns & tan-
gens. 28 Thomas autem poſt-ſapiens re-
ſponſiuam rupit vocem, Dominus meus, & meus Deus. 29 Dixit
& ipſe Ieſus, Didymi mentem ancipitem reprehendens; Credis viſo
me, & oculis cepiſti perſuaſionem? Illi ſunt beatiores qui non vi-
dentes Maiorem fidem habent, & non indigent intuitu.*

κεκράτηνται.

24 Θωμᾶς δὲ, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Δίδυμος, οὐκ ἦν μετ᾽ αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς.

25 Ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί· Ἑωράκαμεν τὸν Κύριον. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω.

26 Καὶ μεθ᾽ ἡμέρας ὀκτὼ πάλιν ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ Θωμᾶς μετ᾽ αὐτῶν· ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ εἶπεν· Εἰρήνη ὑμῖν.

27 Εἶτα λέγει τῷ Θωμᾷ· Φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε, καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου· καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου, καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου· καὶ μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός.

28 Καὶ ἀπεκρίθη ὁ Θωμᾶς, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου.

29 Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὅτι ἑώρακάς με, Θωμᾶ, πεπίστευκας· μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες, καὶ πιστεύσαντες.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ἄλλα δὲ θαύματα πολλὰ σοφῶν προπάροιθεν ἑταίρων 30
Ἰησοῦς ἐτέλεσε, πολύτροπα σήματα φαίνων·
Μάρτυς ἀληθείης τάπερ οὐ γράφε θέσπιδι βίβλῳ,
Ὃς τάδε πάντα χάραξε, θελήμονι κάλλιπε σιγῇ.
Ταῦτα δὲ πάντα πέλει τετυπωμένα μάρτυρι δέλτῳ, 31
Ὄφρα κε πίστιν ἔχοιτε βιοσσόον, ὅτι τοκῆος
Χριστὸς ἀεὶ ζώοιο θεοῦ γόνος ἐστὶν Ἰησοῦς·
Ὕμμι δὲ πειθομένοισιν ἐπουρανίης χάριν ἀρχῆς
Ζωῆς θεσπεσίης αἰώνιός ἐστιν ἀμοιβή.
Τὸ τρίτον ἄμβροτον εἶδος ἑοῖς ἀνέφηνε μαθηταῖς Κε. κα'. 1
Χριστός, ἀσιγήτοιο πέριξ Τιβεριάδος ἅλμης.
Οὕτω δ' εἶδος ἔφηνεν· Ἔσω κρυφίοιο μελάθρου 2
Πέτρος ἔην, ὁ πρόσθε βοώμενος οὔνομα Σίμων,
Καὶ σοφὸς Ἀνδρείας, ὁμογάστριος ὃς πέλε Πέτρου·
Καὶ τροχαλοὶ δύο παῖδες ἁλιτρεφέος Ζεβεδαίου,
Καὶ Θωμᾶς μετὰ τοῖσι διώνυμος· ἦν δὲ καὶ αὐτὸς
Ναθαναὴλ, ἕτεροί τε δύω θεοπειθέες ἄνδρες.
Καί σφιν ἀγειρομένοισι λινοσπόκος ἔννεπε Σίμων, 3
Ἔρχομαι ἰχθυόεσσαν ἐς ἠθάδα πόντιον ἄγρην.
Καί οἱ μῦθον ἔλεξαν ὁμήλυδες ἀσπαλιῆος,
Σύν σοι ἐς ἰχθυόεντα χυτῆς ἁλὸς ἔργα καὶ ἡμεῖς
Ἱέμεθα ξύμπαντες ὁμήλυδες. Ἐκ δὲ μελάθρου
Ἀμφιλαφεῖς ῥώοντο, καὶ ἀγχιπόρου στόμα λίμνης,
Νηὸς ἐπεμβαίνοντες, ἐπέπλεον. ἐννύχιον δὲ
Οὐδὲν ἁλιτρεύτῃσι δυνήσατο χερσὶ πεδῆσαι
Ἑσμὸς ἅπας· καὶ πυκνὰ παλιμπετὲς ἄχνυτο Σίμων,
Χερσὶν ἐπ' ἀμφοτέρῃσιν ὑπωλένιον λίνον ἕλκων.
Καὶ ῥοδέης ἀκτῖσιν ὅτε ζόφον ἤλασεν ἠώς, 4
Χριστὸς ἐϋκροκάλοισι παρ' ἠόσιν ἵστατο πόντου,
Πρώϊον ἴχνος ἄγων ἐπιδήμιον ἠθάδι λίμνῃ,
Οἷα βορῆς χατέων ἁλιδινέος. οὐδὲ μαθηταὶ
Δερκόμενοι γίνωσκον ὅτι σχεδὸν ἦεν Ἰησοῦς.
Ὑγροβίους δ' ἐρέεινεν ἐθήμονας ἰχθυβολῆας· 5
Πλωτὰ τελεσσιγόνοιο κομίζετε δεῖπνα θαλάσσης,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

o *Alia vero miracula multa ſapienti-*
us coram ſocijs Ieſus perfecit, varia ſig-
a oſtendens: Teſtis veritatis quæ non
ripta, diuino in libro: Qui hæc omnia
gnauit, volenti prætermiſit ſilentio.
1 *Hæc vero omnia ſunt expreſſa teſtifi-*
ante libro, Vt fidem habeatis vitam ſer-
antem, quod patris Chriſtus ſemper vi-
entis Dei filius eſt Ieſus: Vobis vero cre-
entibus cæleſtis donum principatus Vitæ
iuinæ æternæ ſit retributio.
1 *Tertio immortalem formam ſuis ma-*
ifeſtauit diſcipulis Chriſtus, reſonans
rans Tiberiadis mare. Sic vero formam
ſtendit: 2 *Intra occultam domum Pe-*
rus erat, prius vocatus nomine Simon;
Et ſapiens Andreas, vterinus qui erat
Petri; Et celeres duo filij ex mari viuen-
is Zebedæi, Et Thomas cum his binomi-
nis: erat vero & ipſe Nathanael, & alij
luo Deo credentes viri. 3 *Et ipſis congre-*
gatis retia plicans dixit Simon, Vado ad
piſcoſam conſuetam marinam capturam.
Et ei ſermonem dixerunt comites piſca
tores, Tecum ad piſcoſa fuſi maris opera
& nos Vadimus omnes comites. E domo
autem Conferti mouebantur, & vicini
aditum lacus, Nauim ingredientes, na-
uigarunt. per noctem vero Nihil in mari
laborantibus potuit manibus capere Cœ-
tus omnis. & crebro identidem moleſta-
batur Simon, Manibus ambabus leue re-
te trahens. 4 *Et roſeis radijs quando cali-*
ginem diuiſerat aurora, Chriſtus ad pul-
chros lapides habens litus ſtetit maris,
Matutinum veſtigium ducens peregri-
num ad conſuetum lacum, Tanquam ci-
bo indigens qui in mari voluitur. neque
diſcipuli Videntes cognouerunt quod pro-
pe erat Ieſus. 5 *Viuentes in locis humidis vero interrogauit conſue-*
tos piſcatores: Aquatilem prolifici affertis cœnam maris,

30 Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλ-
λα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰη-
σοῦς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν
αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμέ-
να ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ.
31 Ταῦτα δὲ γέγραπται,
ἵνα πιστεύσητε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς
ἐστὶν ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ
ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχη-
τε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.

CAP. XXI.

1 Μετὰ ταῦτα ἐφανέ-
ρωσεν ἑαυτὸν πάλιν ὁ Ἰη-
σοῦς τοῖς μαθηταῖς ἐπὶ τῆς
θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος.
ἐφανέρωσε δὲ οὕτως·
2 Ἦσαν ὁμοῦ Σίμων Πέ-
τρος, καὶ Θωμᾶς ὁ λεγό-
μενος Δίδυμος, καὶ Να-
θαναὴλ ὁ ἀπὸ Κανᾶ τῆς
Γαλιλαίας, καὶ οἱ τοῦ Ζεβε-
δαίου, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μα-
θητῶν αὐτοῦ δύο.
3 Λέγει αὐτοῖς Σίμων
Πέτρος· Ὑπάγω ἁλιεύειν.
Λέγουσιν αὐτῷ· Ἐρχόμεθα
καὶ ἡμεῖς σὺν σοί. Ἐξῆλθον,
καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸ πλοῖον
εὐθύς, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκ-
τὶ ἐπίασαν οὐδέν.
4 Πρωΐας δὲ ἤδη γινο-
μένης ἔστη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν
αἰγιαλόν· οὐ μέντοι ᾔδεισαν
οἱ μαθηταὶ ὅτι Ἰησοῦς ἐστι.
5 Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς· Παιδία, μή τι
προσφάγιον ἔχετε; Ἀπε-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Παῖδες ἁλὸς δρηστῆρες; Ἀμειβόμενοι δὲ μαθηταὶ
Οὐδὲν ἔχειν ἀνένευον. Ἄναξ δ' ἠμείβετο μύθῳ, 6
Ἰχθυβόλῳ χαλάσαντες ἐχηβόλα δίκτυα πόντῳ
Βάλλετε φοιταλέης παρὰ δεξιὰ νηὸς ἑτοίμης.
Καὶ λίνα κολπώσαντες ἐς ἀμφίβληστρα πεσόντα,
Πόντιον αὐτοκύλιστον ἀνείρυον ἄσπετον ἐσμὸν,
Ἰχθύας ἐνδομύχους χαροπῆς βητάρμονας ἅλμης.
Οὐκέτι δὲ σθένος εἶχον ὑποβρύχιον λίνον ἕλκειν,
Πληθύος ἐκ νεπόδων βυθίῳ πολυχανδέϊ φόρτῳ.
Καὶ ἱερῷ Σίμωνι βυθοῦ διφήτορι πόντου 7
Κοίρανος ὃν φιλέεσκε συνέμπορος εἶπε μαθητής,
Αὐτὸς ἄναξ πέλεν οὗτος. Ὁ δὲ σχεδὸν ἐγγὺς ὀρούσας,
Εἵματι δαιδαλέῳ λαγόνας μιτρώσατο Σίμων,
Καὶ λινέῳ πεπύκαστο πολυτρήτῳ χέρα πέπλῳ,
Πόντιον ἀμφίβλημα περὶ γλουτοῖσιν ἑλίξας,
Δέρμα, τόπερ διδύμων κεχαλασμένον ἐς πτύχα μηρῶν,
Ἰχθυβόλοι φορέουσιν, ἀθηήτου σκέπας αἰδοῦς.
Γυμνὸν γὰρ δέμας εἶχεν, ἐς ἠόνα δίκτυον ἕλκων.
Καὶ ταχὺς εἰς ῥόον ἅλτο, καὶ ἠθάδα πόντον ἀμείβων,
Χεῖρας ἐρετμώσας, κεφαλὴν εἰς ὕψος ἀείρων,
Ποσσὶν ἀμοιβαίοισιν ὀπίστερον ὤθεεν ὕδωρ.
Ἀκτῆς δ' ἐγγὺς ἵκανε, θεηδόχον ἠόνα βαίνων,
Ἰησοῦς ὅθι μίμνε δεδεγμένος. Οἱ δὲ δὴ ἄλλοι 8
Εἰν ἑνὶ πάντες ἵκοντο μιῆς ἐπὶ νηὸς ἑταῖροι,
Ἑσπόμενον σύροντες ἐν ὕδασι δίκτυον ἄγρης.
Οὐ γὰρ ἔην περίμετρος ἁλὸς πλόος ἔκτοθι γαίης,
Ἀλλὰ διηκοσίοις ἐνὶ πήχεσι κύματος ὁλκῷ
Ἀφρὸν ἀνηκόντιζον ἐς ἠόνα θυιάδες αὖραι,
Γείτονος αἰγιαλοῖο περιρρανθέντος ἐέρσῃ.
Καὶ χθονὸς ὡς ἐπέβησαν ἐπ' ἠόνι διψάδος ἀκτῆς, 9
Πυρκαϊὴν φλογόεντι μαραινομένην ἴδον ἀτμῷ.
Ἀνθρακιῆς δ' ἐφύπερθεν ἐπ' ὀφρύσι κείμενον ἰχθὺν,
Ὄψον, καὶ νέον ἄρτον. Ἄναξ δ' ἐκέλευε μαθηταῖς, 10
Ἄξατε νῦν βυθίων νεπόδων ἑτερόχροον ἄγρην,

Οὕστε-

Pueri maris miniſtri? Reſpondentes au-
tem diſcipuli, Aliquid ſe habere abnue-
bant. 6 *Rex vero reſpondit verbo, In piſ-*
coſum relaxantes procul iacta retia ma-
re, Mittite impetuoſæ ad dexteram nauis
promptæ. Et vela curuantes in retia ca-
dentia, Marinum per ſe volutum ſurſum
traxerunt immenſum cœtum, Piſces in-
tus latentes cærulei ſaltatores maris. Non
amplius vero robur habebant ſubmer-
ſum rete trahere, Præ copia piſcium pro-
fundo multum capiente onere. 7 *Et ma-*
dido Simoni profundi indagatori maris,
Dominus quem dilexit comes dixit diſci-
pulus, Ipſe Rex eſt hic. Ille vero prope pro-
ſiliens, Veſte varia lumbos cinxit Simon,
Et lineo tectus eſt multifomi circa corpus
pallio, Marinum indumentum circa na-
tes voluens, Corium, quod geminorum
demiſſum ad ſinus femorum Piſcatores
geſtant, occultorum munimentum pu-
dendorum. Nudum enim corpus habebat,
in litus rete trahens: Et celer in pontum
inſilijt, & conſuetum mare tranſiens,
Manibus remigans, caput in altum at-
tollens, Pedibus alternantibus poſterio-
rem truſit aquam. Ad oram autem prope
venit, Deum recipiens litus ſcandens, Ie-
ſus ubi manſit receptus. 8 *Alij vero Si-*
mul omnes venerunt una in naui ſocij,
Sequens trahentes in aqua rete capturæ.
Non enim erat magna maris nauigatio a
terra, Sed ducentos cubitos fluctuum tra-
ctu Spumam eiaculabantur ad litus fu-
rentes venti, Vicinæ oræ maritimæ cir-
cumſperſæ rore. 9 *Et quum conſcendiſ-*
ſent in litus ſitibundæ regionis, Rogum
flammeo marceſcentem viderunt æſtu:
Super autem prunas in ſupercilijs poſi-
tum piſcem Aſſum, & recentem panem. 10 *Rex vero iuſſit diſci-*
pulis, Afferte nunc profundorum piſcium diuerſam capturam,

κρίθησαν αὐτῷ· Οὔ.

6 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Βά-
λετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ
πλοίου τὸ δίκτυον, καὶ εὑρή-
σετε· Ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκ
ἔτι αὐτὸ ἑλκύσαι ἴσχυσαν
ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰχθύων.

7 Λέγει οὖν ὁ μαθητὴς
ἐκεῖνος ὃν ἠγάπα ὁ Ἰη-
σοῦς, τῷ Πέτρῳ· Ὁ Κύριός
ἐστι. Σίμων οὖν Πέτρος,
ἀκούσας ὅτι ὁ Κύριός ἐστι, τὸν
ἐπενδύτην διεζώσατο, (ἦν
γὰρ γυμνὸς) καὶ ἔβαλεν ἑαυ-
τὸν εἰς τὴν θάλασσαν.

8 Οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ
τῷ πλοιαρίῳ ἦλθον, (οὐ γὰρ
ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς,
ἀλλ᾽ ὡς ἀπὸ πηχῶν διακο-
σίων) σύροντες τὸ δίκτυον
τῶν ἰχθύων.

9 Ὡς οὖν ἀπέβησαν εἰς
τὴν γῆν, βλέπουσιν ἀν-
θρακιὰν κειμένην, καὶ ὀψά-
ριον ἐπικείμενον, καὶ ἄρτον.

10 Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς·
Ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Οὕστινας ἐκ λαγόνων ἐπιάσατε φορβάδος ἅλμης.
Καὶ διεροῖσι πόδεσσι θορὼν ἀνεβήσετο Σίμων, 11
Χερσὶν ὁμοσθενέεσσιν ἐπὶ χθόνα δίκτυον ἕλκων
Ἔγκυον ἀλλομένων νεπόδων ἐπιβήτορι παλμῷ
Μηκεδανῶν. καὶ νῶτα κεκυφότα τείρετο Σίμων,
Πάντοθεν ἰκμαλέης ἀγέλης ἑκατοντάδα σύρων,
Οἷσιν ὁμοπλεκέεσσιν ἐπέτρεχον ἰχθύες ἄλλοι
Σὺν τρισὶ πεντήκοντα. καὶ οὐ λίνον ἔνδοθι πόντου
Σχίζετο, τεσσατίων νεπόδων βεβαρημένον ὁλκῷ.
Οὐ τότε τολμήσας τις ἀνὴρ ὁμόφοιτος ἑταίρων 12.13
Ἀντωποῖς βλεφάροισι θεὸν παρεόντα δοκεύων,
Τίς τελέθεις, ἐρέεινε, καὶ οὐ θρασὺς εἴρετο Σίμων,
Ἐγγύθι γιγνώσκων ὅτι κοίρανος ἦεν Ἰησοῦς,
Καί σφιν ἄναξ παρέθηκε φέρων περιμήκετον ἰχθὺν,
Ἰχθὺν καὶ νέον ἄρτον. ἑοῖς δ᾽ ἐκέλευε μαθηταῖς,
Δεῦτε, πάλιν δαίνυσθε μιῆς ὑπὸ κύκλα τραπέζης
Ὀπταλέην ἀδόκητον ἐθήμονα δαῖτα θαλάσσης.
Τοῦτο πάλιν τρίτον ἄλλο ἐφαίνετο πᾶσι μαθηταῖς 14
Ἰησοῦς μετὰ θεῖον ἐγέρσιμον ὕπνον ὀλέθρου,
Νόσιμος ἐκ νεκύων, χθονίους κευθμῶνας ἐάσας,
Ἠθάδος ἰχθυβότοιο πέρην Τιβερηΐδος ἅλμης
Εἰλαπίνης ἔψαυσε. Καὶ εἰν ἑνὶ πάντας ἐάσας 15
Ἰχθυόεν μετὰ δεῖπνον ἀδαιτρεύτοιο τραπέζης,
Ἀγχιπόρῳ Σίμωνι θεηγόρον ἴαχε φωνήν·
Σίμων, γνήσιον ἔρνος Ἰωάνναο τοκῆος,
Συμμιγέων ἐμὲ μᾶλλον ὅλων ἑτάρων ἀγαπάζεις;
Καί οἱ Πέτρος ἔφη, Ναὶ κοίρανε· καὶ σὺ γὰρ θυμῷ
Οἶδας ὅσον φιλέω σε, καὶ οὐ μύθοιο χατίζεις.
Καὶ ζαθέοις στομάτεσσιν ἄναξ ἐπετέλλετο Πέτρῳ,
Βόσκε μοι ἔμφρονας ἄρνας ἀσιγήτῳ σέο ῥάβδῳ.
Ἰησοῦς δ᾽ ἐρέεινεν ἀμοιβάδι Πέτρον ἰωῇ· 16
Σίμων, ἀγλαόπαιδος Ἰωάνναο γενέθλης,
Μοῦνον ὁμοζυγέων φιλέεις ἐμὲ μᾶλλον ἑταίρων;
Καὶ πετάσας βασιλῆϊ τοδεύτερον ἀνθερεῶνα,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Quos ex ſinibus cepiſtis fœcundi maris.
11 *Et madidis pedibus ruens aſcendit Si-*
mon. Manibus æqualiter robuſtis in ter-
ram rete trahens Refertum ſalientium
piſcium agili vibratione Oblongorum. &
dorſo curuato affligebatur Simon, Vndi-
que humidi gregis centenarium nume-
rum trahens: Quibus complicatis inhæ-
rebant piſces alij Cum tribus [&] quin-
quaginta: & non rete in mari Scindeba-
tur, tantorum piſcium grauatum tractu.
12.13 *Non tunc audens aliquis vir comes*
ſociorũ Oppoſitis oculis Deum præſentem
videns, Quis es? interrogauit: nec audax
quæſiuit Simon, Cominus cognoſcens quod
dominus eſſet Ieſus. Et ipſis Rex appoſuit
ferens oblongum piſcem, Piſcem & no-
uum panem: ſuis autem iuſsit diſcipulis,
Adeſte, rurſus conuiuemini vnius ſub
circulo menſæ Aſſum inexpectatum con-
ſuetum conuiuium maris. 14 *Hoc rurſus*
tertium aliud oſtendit omnibus diſcipulis
Ieſus poſt diuinum excitabilem ſomnum
mortis, Redux ex mortuis, terreſtres ſe-
ceſſus relinquens, Conſuetum piſces nu-
triens trans Tiberiadis mare Epulum at-
tigit: 15 *Et ſimul omnes relinquens Piſco-*
ſum poſt conuiuium indiuiſæ menſæ, Vi-
cino Simoni diuinam ſonuit vocem, Si-
mon, legitimus ramus Ioannis patris,
Promiſcuis me magis omnibus ſocijs dili-
gis. Et ei Petrus dixit, Ita domine, & tu
animo Nouiſti quantum diligam te, &
non ſermone indiges. Et diuino ore Rex
præcepit Petro, Paſce mihi prudentes ag-
nos non tacente tuo baculo. 16 *Ieſus au-*
tem interrogauit mutua Petrum voce,
Simon, claros liberos habentis Ioannis ex
genere, Solum coniunctis diligis me ma-
gis ſocijs? Et ſoluens Regi ſecundo men-
tum [id eſt, os]

ὧν ἐπιάσατε νῦν.

11 Ἀνέβη Σίμων Πέτρος, καὶ εἵλκυσε τὸ δίκτυον ἐπὶ τῆς γῆς, μεστὸν ἰχθύων μεγάλων ἑκατὸν πεντηκοντατριῶν· καὶ τοσούτων ὄντων οὐκ ἐσχίσθη τὸ δίκτυον.

12 Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Δεῦτε, ἀριστήσατε. Οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα τῶν μαθητῶν ἐξετάσαι αὐτόν, Σὺ τίς εἶ; εἰδότες ὅτι ὁ Κύριός ἐστιν.

13 Ἔρχεται οὖν ὁ Ἰησοῦς, καὶ λαμβάνει τὸν ἄρτον, καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὀψάριον ὁμοίως.

14 Τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν.

15 Ὅτε οὖν ἠρίστησαν, λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς· Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με πλεῖον τούτων; Λέγει αὐτῷ· Ναὶ Κύριε· σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. Λέγει αὐτῷ· Βόσκε τὰ ἀρνία μου.

16 Λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον· Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με; Λέγει αὐτῷ· Ναὶ Κύριε· σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. Λέγει

Humani

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ἀνδρομέης ἀγέλης ἁλιεὺς ἐφθέγξατο Σίμων,
Ναὶ βασιλεῦ· σὺ γὰρ μάρτυς ἐμῆς φρενός, οἶσθα καὶ αὐτός
Ὅσσον ἐγὼ γλυκὺ φίλτρον ἀθέσφατον εἰς σὲ κομίζω.
Καὶ πινυτῷ παλίνορσος ἄναξ μυθήσατο Πέτρῳ,
Ἡμετέρων ποίμαινε νοήμονα πώεα μήλων.
Ἰησοῦς δ᾽ ἀγόρευε παλίσσυτον ἠθάδα φωνήν, 17
Πατρὸς Ἰωάνναο θεουδέος ἔκγονε Σίμων,
Ἀσφαλέως ποθέεις με πολὺ πλέον ἤπερ ἄλλοι;
Καὶ θρασὺς ἄχνυτο Πέτρος ὅτι τρίτον εἶπεν Ἰησοῦς,
Μᾶλλον ἐμῶν ἑτάρων με φιλοστοργῶν ἀγαπάζεις;
Ἰησοῦν δ᾽ ἀπάμειπτο κατηφέϊ Πέτρος ἰωῇ,
Πάντα σὺ γιγνώσκεις ὅσα μήδομαι, ὄρχαμε κόσμου,
Καὶ νοέεις φιλότητος ἐμῆς ἀτίνακτον ὀχῆα,
Οἷον ἔχων φιλέω σε. Θεὸς δ᾽ ἀντίαχε μύθῳ,
Οὐρανίῃ ποίμαινε καλαύροπι μῆλα καὶ ἄρνας.
Κουρίζων ἔτι Πέτρε τεὴν ἐζώννυσο μίτρην, 18
Καὶ ποδὸς ἴχνος ἔκαμπτες ὅπῃ μενέαινες ὁδεύειν.
Ὀψὲ δὲ γὰρ γηράσκων, τανύσεις σέο χεῖρας ἀνάγκῃ·
Καί σε περισφίγξουσιν ἀφειδέες ἀνέρες ἄλλοι,
Εἰς ἕνα χῶρον ἄγοντες ὃν οὐ σέο θυμὸς ἀνώγει.
Εἶπε προθεσπίζων θανάτου τέλος ἴδμονι φωνῇ 19
Οἵῳ Πέτρος ἔμελλε θανὼν βασιλῆα γεραίρειν.
Καὶ σοφίης πλήθοντι θεὸς πάλιν ἔννεπε Πέτρῳ,
Ἄρνας ἐμοὺς ποίμαινε σαόφρονας ἄνθεσι βίβλων.
Καί οἱ Χριστὸς ἔλεξεν, Ἐφέσπεο. Καὶ τότε βαίνων, 20
Ἐντροπαλιζομένης ἐπιτείνετο κύκλον ὀπωπῆς
Σίμων αἰολόμητις. ὀπηδεύοντά τε ταρσῷ
Κοίρανος ὃν φιλέεσκεν ὀπίστερον οἶδε μαθητήν,
Ὃς καὶ δαινυμένοιο θεηγενέος βασιλῆος
Λοξὸς ἐπὶ στέρνοιο πεσών, φιλοπευθέϊ μύθῳ
Ἰησοῦν ἐρέεινε δαήμονα, Τίς πέλεν ἀνὴρ
Ὅς σε θεοστυγέεσσιν Ἰουδαίοις παραδώσει;
Τοῦτον ἰδὼν τότε Πέτρος, ἀνείρετο, Καὶ τί τελέσσει 21
Οὗτος ἐμὸς συνάεθλος; Ἄναξ δέ μιν ἠνίπαπε μύθῳ· 22

umani gregis piſcator reſpondit Simon,
iam Rex: tu vero teſtis meæ mentis, ſcis
ipſe Quantum ego dulcem amorem im-
enſum erga te portem. Et prudenti re-
procus Rex dixit Petro, Noſtrarum paſ-
intelligentes greges ouium. 17 *Ieſus*
tem dixit rurſus motam conſuetam
cem, Patris Ioannis pii fili Simon, Cer-
amas me multo plus quam alij? Et au-
x moleſtabatur Petrus quod tertio di-
ſſet Ieſus, Magis meis ſociis me animo
neuolo diligis? Ieſu autem reſpondit
btriſti Petrus voce, Omnia tu noſti quæ
gito, princeps mundi, Et intelligis amo-
mei immotum repagulum, Quale ha-
ns diligam te. Deus autem reſpondit
mone, Cœleſti paſce baculo paſtorali o-
s & agnos. 18 *Adoleſcens adhuc Petre*
a cingebaris faſcia, Et pedis veſtigium
ctebas quo volebas ire: Sero autem ſe-
ſcens, extendes tuas manus violentia:
t te circumconſtringent immites viri a-
, In quendam locum ducentes quem
us animus non iubet. 19 *Dixit vatici-*
ans mortis finem ſcienti voce Qua Pe-
us futurus erat moriens Regem honora-
. Et ſapientia pleno Deus rurſus dixit
etro, Agnos meos paſce prudentes flori-
s librorum. Et ei Chriſtus dixit, Se-
ere. 20 *Et tunc incedens Retrouerſo-*
m dirigebat circulum oculorum Simon
arij conſilij: inſequentem autem pede
ominus quem dilexit poſteriorem vidit
ſcipulum, Qui & cœnante a Deo geni-
Rege, Obliquus ſupra pectus cadens,
iſcitante ſermone Ieſum interrogaue-
t ſcientem, Quis eſt vir Qui te Deo
coſis Iudæis tradet? 21 *Hunc videns*
nc Petrus, interrogauit, Et quid faciet
ic meus commilito? 22 *Rex vero incre-*
uit eum ſermone,

αὐτῷ· Ποίμαινε τὰ πρό-
βατά μου.

17 Λέγει αὐτῷ τὸ τρί-
τον· Σίμων Ἰωνᾶ, φιλεῖς
με; Ἐλυπήθη ὁ Πέτρος
ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον·
Φιλεῖς με; καὶ εἶπεν αὐτῷ·
Κύριε, σὺ πάντα οἶδας·
σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε.
Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Βόσκε
τὰ πρόβατά μου.

18 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω
σοι, ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζών-
νυες σεαυτὸν, καὶ περιεπά-
τεις ὅπου ἤθελες· ὅταν δὲ γη-
ράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖ-
ράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώσει
καὶ οἴσει ὅπου οὐ θέλεις.
19 Τοῦτο δὲ εἶπε, σημαί-
νων ποίῳ θανάτῳ δοξάσει
τὸν Θεόν. Καὶ τοῦτο εἰπὼν,
λέγει αὐτῷ· Ἀκολούθει μοι.

20 Ἐπιστραφεὶς δὲ ὁ Πέ-
τρος βλέπει τὸν μαθητὴν
ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς, ἀκολου-
θοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ
δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆθος αὐ-
τοῦ, καὶ εἶπε· Κύριε, τίς ἐστιν
ὁ παραδιδούς σε;

21 Τοῦτον ἰδὼν ὁ Πέτρος
λέγει τῷ Ἰησοῦ· Κύριε, οὗ-
τος δὲ τί;

22 Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς·

Si ipſum

Εἴ μιν ἕως ἔλθοιμι λιλαίομαι ἐνθάδε μίμνειν,
Πρός σε τί τοῦτο πέλει; σύ μοι ἕσπεο. Καὶ λόγος οὗτος 23
Γνωτῶν ἐξ ἑτάρων κρυφίῃ κηρύσσετο φωνῇ
Αὐχήεις, ὅτι κεῖνος ἀνικήτοιο μαθητὴς
Οὐ ξυνοῦ θανάτου τέλος ὄψεται. οὐ μὲν Ἰησοῦς
Ἔννεπεν, Οὐ βιότου νοσφίζεται, ἀλλ' ὅτι μοῦνον,
Εἴ μιν δεῦρο μένειν ἔτι βούλομαι εἰσόκεν ἔλθω,
Πρός σε τί τοῦτο πέλει; τί δὲ πεύθεαι; Οὗτος ὀπωπῇ 24
Ἀθρήσας ὁμόφοιτος ἀλήμονος ἐκτὸς ἀκουῆς,
Ἔργων θεσπεσίων ἐπιμάρτυρός ἐστι μαθητής·
Καὶ νοέων τάδε πάντα, κατέγραφε θέσπιδι βίβλῳ.
Ἄλλα δὲ θαύματα πολλὰ σοφῇ σφρηγίσατο σιγῇ 25
Μάρτυς ἐτητυμίης, τάπερ ἴνυσεν αὐτὸς Ἰησοῦς,
Ὅσα καθ' ἓν στοιχηδὸν ἀνὴρ βροτὸς αἴκε χαράξῃ,
Βίβλους τοσατίας νεοτευχέας οὐδὲ καὶ αὐτὸν
Ἔλπομαι ἀγλαόμορφον ἀτέρμονα κόσμον ἀεῖραι.

ΤΕΛΟΣ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Si ipſum donec veniam deſidero hic ma-
nere, Ad te quid hoc ſpectat? tu me ſeque-
re. 23 *Et ſermo hic Conſanguineis ex ſociis*
occulta prædicabatur voce Glorioſus, quod
ille inſuperabilis diſcipulus Non commu-
nis mortis finem videbit. Non quidem Ie-
ſus Dixit, Non vita priuabitur; ſed quod
ſolum, Si ipſum hic manere adhuc volo
donec veniam, Ad te quid hoc ſpectat?
quid interrogas? 24 *Hic oculis Adſpiciens*
comes errantem extra famam, Operum
diuinorum teſtificans eſt diſcipulus: Et
intelligens hæc omnia, conſcripſit diuino
in libro. 25 *Alia autem miracula multa*
ſapienti obſignauit ſilentio Teſtis verita-
tis, quæ perfecit ipſe Ieſus, Quæ particu-
latim ordine vir mortalis ſi conſcriberet,
Libros tot recens factos neque ipſe, Opi-
nor, ſplendidæ formæ rotundus mundus
caperet.

Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως
ἔρχομαι, τί πρὸς σε; σὺ ἀ-
κολούθει μοι.
23 Ἐξῆλθεν οὖν ὁ λό-
γος οὗτος εἰς τοὺς ἀδελ-
φοὺς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖ-
νος οὐκ ἀποθνήσκει· καὶ οὐκ
εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι οὐκ
ἀποθνήσκει· ἀλλ'· Ἐὰν αὐ-
τὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχο-
μαι, τί πρὸς σε;
24 Οὗτός ἐστιν ὁ μαθη-
τὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τού-
των, καὶ γράψας ταῦτα· καὶ
οἴδαμεν ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ
μαρτυρία αὐτοῦ.
25 Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολ-
λὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς,
ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ'
ἓν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσ-
μον χωρῆσαι τὰ γραφόμε-
να βιβλία. Ἀμήν.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

AD NONNI PARAPHRASIN
F. SYLBVRGII NOTÆ.

PAGINA 4, v.14. in Palatino codice manuſcripto, duplicis ſcripturæ veſtigia ſunt, δεσμῷ, & θεσμοῖς, vt infra 24, 5. In eodem mox ſequenti participio ξωώσας ſuperſcriptum, γράφεται καὶ χρύσειν. quæ ſcriptura quomodo huc congruat non video.

P. 4, 33. ὃ κ᾽ ἀμβροσίῃ, habet etiam P. margo: at textus, ἐν ἀμβροσίῃ: non minus aptum, ὃν ἀμβροσίῃ: quia relatiuus articulus hic magis quam conjunctio requiritur.

P. 8, 29. μίμνε etiam P. mſ. ac ferri poteſt. ſed legi tamen poteſt etiam μίμνον, vt apud Ioann. καὶ μένον ἐπ᾽ αὐτόν.

P. 10, 16. P. mſ. ἀθρήσατε, temp. aoriſto. V. 34. idem P. σὺ μὲν πέλες: & ſuperſcriptum μοι.

P. 12, 26. metrum poſtulat ἐπεδείκνυε, vt ſupra 8, 11. ſunt qui malint, μηδ᾽ ὑφαίνων, vt infra 132, 25. μῆτιν ὕφαινον.

P. 12, 30. P. γινώσκεις abſque γ, vt Etymologicum noſtrum, & in ſequentibus paſſim. cum γ tamen & P. infra 46, 7.

P. 16. 24. P. οἰνωπῇ, (ad φωνῇ, opinor, relatum, repetitum etiam infra 152, 18.) & in marg. οἰνώπῃ. apud Athenæum & Pollucem οἰνόπτης eſt *inſpector vini.*

P. 18, 8. P. ἀκερσικόμων, per jota in tertia ſyllaba: itidemque 76. 21.

P. 22. 10. P. νυκτιφαῆ: & ſuperſcriptum νυκτιφανῆ.

P. 24, 22. ad verbum ἴδμεν, appoſitum in P. ſcholion οἴδαμεν: itemque λαλοῦμεν ad ſequens φθεγγόμεθα. V. 28. eidem P. in marg. appoſita hæc, εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ οὐράνια, πιστεύσετε; quæ euangeliſtæ verba ſunt.

P. 26, 3. ἀνθέα P. margo: textus ἄνθεϊ, datiuo caſu, retracto accentu. V. 6. in eodem P. ad oram adſcripta hæc euangeliſtæ; καὶ καθὼς Μωσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, οὐ μὴ ἀπόληται.

P. 28, 31. P. margo γρ. πρωτόθρονε.

P. 30, 25. P. θεηγόρον, accuſ. caſu: minus conuenienter.

P. 34, 12. P. ἀπημάντῳ: & ſuperſcriptum ἀσημάντῳ.

P. 36, 22. P. θαμβαλεῆς: & ſuperſcriptum θαμβαλέη: vſitatius.

P. 40, 2. P. ἤρετο, augmento communi: eodemque modo

infra

nfra 50, 8. V. 10. idem ἀγγελίης, genit. caſu: & ſuperſcriptum ἀγγελίην, caſu accuſ. V. 20. haud ſcio an verius ἐνὶ μύθῳ, *vt vno verbo dicam*, ſicut mox v. 27. V. 34. P. τελέθουσιν: & ſuperſcriptum θαλέθουσιν.

P. 42, 6. interpres τελέσσῃ maluit, tertia perſona. Verſ. 22. πτώσσειν agnoſcit idem interpres: in P. eſt πᾶσιν, *omnibus*: parum ad rem.

P. 46, 33. in P. duplex ſcriptura eſt, δαιδαλέων, & adverbialiter δαιδαλέως. Sequenti verſu haud ſcio an verius κεραιομήρος.

P. 48, 4. P. λύματα, & ſuperſcriptum κύματα. V. 7. idem P. τριηκονθήμερος: vt ſit, *tribus decadibus in morbo ceu furno ardente tranſactis.*

P. 48, 29. in P. duplicis lectionis ſunt veſtigia, ἐπώμιδι, & πώμιδα. *Præcedenti verſu poſt* ἔσιχε ſubaudienda præpoſitio εἰς.

P. 58, 29. ἀχολόων P. mſ. pro ἀχολέων. opinor, id eſt, *eo negotio anxius*. ſunt qui ἀχαλόων legant; quod tamen pro ægre ferre atque indignari frequentius vſurpatur. V. 31. idem P. ἔρκιον, & ſuperſcriptum ἄρκιοι. recte vtrumque.

P. 62, 6. P. mſ. ἀμφικέλευθον. & ſuperne ἀγχικέλευθον. V. 23. idem P. μηρίον, & μηρός: quorum prius ſenſu quidem, ſed loquendi genere non æque conſentaneum eſt. V. 29. idem P. ἀντώπιος, & ἀντώπιδος: illud ad λαὸς, hoc ad ἅλμης relatum.

P. 64, 34. ἑλόντες etiam P. ſed cum indicio alterius ſcripturæ, ἰδόντες.

P. 66, 4. πολύμυθος idem P. ad oram habet: at in textu πόλυμῦθος, cum plurali relativo ἅπερ. Vulgata lectio conuenientior erit, ſi γραπτὺς reponamus, id eſt γραφὴ, *ſcriptura*, retento ſingulari relatiuo. Præcedenti verſu aptius videtur ἐθοινήσαντο, vti apud Ioannem eſt, οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα ἔφαγον ἐν ἐρήμῳ. ſed excuſari tamen per ſynecdochicam metalepſin poteſt etiam ἐθηήσαντο: vt ſit, *in quotidiano cibo ſpectarunt*. atque ita etiam infra 70, 12.

P. 68, 4. poſt ἠεργηλυέης Ioannis Bordati editio, quæ Pariſiis anno 1561, ex Caroli Perierii officina prodiit, inſerit XXVIII verſus, qui nec in P. mſ. nec in aliis impreſſis leguntur, neque adeo (vt mihi quidem videtur) Nonni ſtilum referunt: tamen eos, ne qua boni laboris parte lectorem fraudare videamur, hic cum Latina ejuſdem Bordati verſione ſubjungemus. Sunt autem hi;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Καὶ τότε λαὸς Ἰουδαίων γόγγυζε, χολωθείς,
Ἀμφὶ θεοῦ ὅτ' ἔειπεν ἑῇ ζωαρκέϊ φωνῇ,
Κεῖνος ὁ οὐρανόθεν καταβὰς ἐγὼ ἄρτος ὑπάρχω.
Κ' ὅσσην ὀμφήεντος ἀνήρυγεν ἀνθερεῶνος,
Ἦ ῥά νυ κεῖνος ἔφυ θεοειδέος υἱὸς Ἰωσήφ,
Οἴδαμεν οὗ γενετῆρα φίλον καὶ μητέρα κεδνήν,
Πῶς γοῦν οὗτος ἔλεξεν ἑῇ σημάντορι φωνῇ,
Ἤλυθον οὐρανόθεν; Καὶ ἄναξ ἠμείβετο μύθῳ·
Βουκολέων ἀνέμων γογγυσμὸν ἐάσατ' ἀέλλαις.
Οὐ δύναται μερόπων τις ἑκούσιος εἰς ἐμὲ βαίνειν,
Εἰ μὴ ὁ με πέμψας γενέτης ἐμὸς αὐτὸν ἐρύσσῃ,
Καί μιν ἀναστήσω ὅτε λοίσθιον ἦμαρ ἱκάνει.
Ἔστι θεογλώσσων βίβλῳ κεχαραγμένον ἀνδρῶν,
Καὶ μεγάλοιο θεοῖο διδακτοὶ ἅπαντες ἔσονται·
Πᾶς γὰρ ὁ παμμεδέοντος ἐμοῦ παρὰ πατρὸς ἀκούσας
Καὶ ὁ μαθών, ἑὸν ἴχνος ἐτήτυμον εἰς ἐμὲ κάμπτει.
Οὐχ ὅτι ἀνθρώπων τις ἐν ὄμμασιν εἶδε τοκῆα,
Εἰ μὴ ὁ μουνογενὴς θεόθεν πεφορημένος ἐλθών.
Μάρτυρος ἐμπεδόμυθος Ἀμὴν ἀμὴν λόγος ἔστω,
Εἴς με ὁ πιστεύων ζωὴν αἰώνιον ἴσχει,
Τὴν ἀμέλει δρεπανηφόρος οὐ χρόνος οἶδεν ὀλέσσαι.
Ζωῆς ἄφθιτος ἄρτος ἐγὼ πέλον. Ὑμέτεροι δὲ
Μάννα πολυκλήϊστον ἐθοινήσαντο τοκῆες,
Καὶ θάνον ἐν σκοπέλοισιν ἐρημάδος ἐγγύθι πέτρης.
Ἄρτος ὁ οὐρανόθεν καταβὰς ἐγὼ αὐτὸς ἀκούω·
Εἴ τις ἀνὴρ ἐφάπαξ σὺν πίστει τοῦτον ἐρέψῃ,
Ὄψεται οὐ κεῖνος ποτὶ μόρσιμον ἦμαρ ὀλέθρου.
Ἡμετέρη πέλεται σὰρξ ἄρτος ὃν ὔμμιν ὀπάσσω,
Ἥνπερ ἀλιτροβίου ζωῆς κόσμοιο παρέξω.
Ἀλλήλοις δ' ὀάριζον Ἰουδαῖοι τινὶ μύθῳ,
Οὗτος ἑὴν ἡμῖν δύναται πῶς σάρκα πορῆσαι
Εἰλαπιναζέμεναι; Καὶ ἄναξ ἠρύγετο φωνήν·
Μάρτυρος ἀστυφέλικτος Ἀμὴν ἀμὴν λόγος ἔστω,
Εἰ μὴ σάρκας φάγητε γλυκύ τε καὶ αἷμα πίητε
Υἱέος ἀνθρώπου, ζωὴν ἔχετ' οὐκ ἐν ἑαυτοῖς,
Ὃς δέ κε σαρκὸς ἐμῆς γεύσαιτο καὶ αἵματος ἀνήρ,
Οὔποτε λήγουσαν ζωὴν πανακήρατον ἕξει·
Καί μιν ἀναστήσω ὅτε λοίσθιον ἦμαρ ἱκάνει.

Bordatus ita vertit.

Et tunc

Et tunc populus Iudæorum murmurabat iratus,
De Deo quod dixiſſet ſua viuifica voce:
Ille qui de cælo deſcendit, ego panis ſum.
Et vocem vocali eructauit a mento,
Numquid ille eſt deiformis filius Ioſephi,
Nouimus cuius genitorem charum & matrem ſedulam?
Quomodo ergo hic dixit ſua deſignatrice voce,
Veni de cælo? Et dominus reſpondebat verbo:
Sonororum ventorum murmur dimittite procellis.
Non poteſt hominum quisquam volens ad me venire,
Niſi qui me miſit pater meus ipſum traxerit,
Et eum ſuſcitabo quando nouiſſimus dies venit.
Eſt diuinam linguam habentium in libro ſcriptum virorum:
Et magno a Deo docti omnes erunt.
Omnis enim qui cunctis imperante meo a patre audiuit
Et didicit, ſuum veſtigium vere ad me flectit:
Non quod hominum quiſquam in oculis viderit patrem,
Niſi vnigenitus a deo geſtatus qui venit.
Teſtis firmi ſermonis Amen amen ſermo ſit,
In me qui credit, vitam æternam habet,
Quam profecto falciferum non tempus nouit perdere.
Vitæ incorruptus panis ego ſum. Veſtri autem
Manna percelebre comederunt patres,
Et mortui ſunt in ſcopulis deſertam prope rupem.
Panis qui de cælo deſcendi ego ipſe ſum:
Si quis vir ſemel cum fide hunc comederit,
Videbit nunquam ille fatalem diem mortis.
Noſtra eſt caro panis quem vobis dabo;
Quam pro inique viuentis vita mundi præbebo.
Inter ſe autem confabulabantur Iudæi quodam ſermone:
Hic ſuam nobis poteſt quomodo carnem dare
Ad edendum. Et rex eructabat vocem:
Teſtis inconcuſſus Amen amen ſermo ſit,
Niſi carnem ederitis, dulcemque ſanguinem biberitis
Filii hominis, vitam non habetis in vobis.
Qui autem carnem meam guſtauerit & ſanguinem vir,
Nunquam deſinentem vitam omnino immortalem habebit,
Et eum ſuſcitabo quando vltimus dies veniet.

P.70,1. ad metrum explendum deeſt ἀνδρί, vel ſimile quid. Bordati editio habet, Ζωῆς γὰρ πέλεν εἶδαρ ἐτήτυμον. V. 12. de ἐθνή-

σαντο idem ſentiendum videtur quod ſupra 66, 3. Seq. v. P. ὀρει-πλανέες, & ſuperne ὀρειπλ.

P. 72, 30. P. δέξοιτο, fut. temp.

P. 76, 4. idem P. ῥέζεις, præſ. temp.

P. 80, 3. ὀρειπηλοῦ etiam P. mſ. ſed congruentius ὀρειπηλῶν, accuſ. caſu, relatum ad τ̃ φῶτα.

P. 82, 12. P. μαστεύετε, præſ. temp.

P. 84, 19. P. δημαγερέντων: & ſuperſcriptum δημογερόντων. Idem mox v. 23. ἢ κεῖνοι.

P. 86. poſt v. 9. Bordati editio caput hoc verſu claudit, Καὶ μετέπειτα ἔβη κακκείων οἴκαδ' ἕκαστος.

P. 88, 5. καζωγάζειν etiam P. mſ. ſed analogia poſtulat καζωγάσθεν, vt v. 3. ὁμαρτήσθεν, aor. tempore. V. 13. idem P. πότε, & deſuper πόθι.

P. 90, 8. idem ἐστὶ, conſueto accentus poſitu. Præcedenti verſu idem συνάεθλον, & ſuperne ἀνάεθλον. V. 13. idem πατὴρ ἐμός: & in margine γρ. πατὴρ τεός.

P. 92, 8. P. ὁμιλήσετε, indic. modo, itemque vulg. ed. ſed metrum poſtulat ſubjunctivum ὁμιλήσητε, vt 90, 25. & infra 94. 5, 15: aut optatiuum ὁμιλήσαιτε, vt 90, 32. & infra 98, 8.

P. 94, 4. P. ἔσπες, aoriſto ſecundo, vt infra 142, 10. V. 29. P. πȣ, & ſuperſcriptum ποι.

P. 98, 1. haud ſcio an verius, μεθέπει με δαΐφρονος. alioqui magis analogum μελανόφρονος.

P. 106, 27. P. ἐνίψει, & deſuper ἐνίψῃ: illud, indicatiuo; hoc, ſubjunctiuo modo: diuerſum vtrumque a præcedenti δέξαιτο, quod optatiui eſt.

P. 110, 23. γένωνται. P. quoque ſubjunctiuo modo: ſed metri lex poſtulat optatiuum γένοιντο, ea modi enallage qua mo-do notatum eſt. Similis vero modi variatio & infra vſurpata eſt 112, 30. 140, 18. 158, 33. 164, 16. 166, 18. 196, 26. Subjunctiua porro pro indicativis cum alibi vſurpantur, tum 154, 9. 172, 17. 125, 31. 174, 30. Sic optatiua pro indicatiuis: 154, 5, 26. 160, 25. 168, 29. 172, 2. 196, 26.

P. 112, 21. P. πάνδοκός εἰμι θύρη, per encliſin: itidemque mox v. 25.

P. 114, 3. idem P. θύσει, *ſacrificabit, immolabit* quod de Chriſto verum eſt. ſed θύσει repetitum infra v. 16, 22, 30.

P. 114, 23. P. mſ. ἄρω, aoriſto 1 ſubjunctivo.

P. 118, 16. idem P. θεὸν ἔμμορφον, accuſ. caſu, ſtructura minus bella. Seq. v. idem, μυθήσαιτο λαιμῷ: & ſuperne, λαῷ.

P. 120,

P. 120, 2. P. Ἰορδάνοιο, & ſuperſcriptum Ἰορδανίοιο. V. 9. idem ἔρεξε, *fecit*.

P. 120, 21. P. γείτονι πότμῳ: & ſuperſcriptum γείτονα πότμον.

P. 124, 17. εἴπερ ἔης etiam P. mſ. ſed melius εἰ παρέης, infra 126, 27.

P. 126, 3. P. ἐψιθύριζε: & inferne, ἐψιθύριζε. V. 19. idem P. χώρης, & ſuperne χώρου. Sic v. 21. idem αὐτοῦ, aduerbialiter: & ſuperſcriptum αὐτόν.

P. 128, 26. P. mſ. interrogationis notam in fine periodi collocat poſt πηλῷ, non in præced. membro: vt inf. quoq; 172, 25.

P. 130, 22. non minus apte μιγάδες legeris; vt feratur ad præcedens λαοί.

P. 132, 2. P. ῥέζομεν, præſ. temp.

P. 134, 19. P. εἶλον: & ſeq. v. μύσιδες ὧραι. Ab eodem P. abeſt v. 32. ὃς μιαροῖς. pro προδώσειν ſane παραδώσειν legitur, cum alibi, tum infra 152, 6. 196, 30. 198, 27.

P. 138, verſus 5. & 6. abſunt a mſ. P. nec a Nonni vena manaſſe mihi quidem videntur. V. 21. idem *P.* ὅτι, *quod, quia*.

P. 140. verſus ſextus, μάρτυς ἐπητυμίης, a *P.* abeſt, non inelegans alioqui.

P. 142. verſus tertius cum tribus ſequentibus, a *P.* abeſt: ſed ſignum tamen in eo appoſitum ad finem ſecundi: & in margine, ζήτει; de eo loco quærendum monens.

P. 142. verſus vigeſimus quintus cum ſequenti, a *P.* abeſt: ſed ibi quoque ad finem præcedentis appoſitum ſignum; & in margine, ζήτει.

P. 144, 18. *P.* ἔργων pro ἀνδρῶν: minus apte. Nec magis apte idem præcedente verſu ad marginem habet φυλάδι σιγῇ. V. 29. καὶ μὴν, etiam *P.* perperam. ſententia poſtulat καί μοι, *& mihi*. V. 30. nota ἱκοίνω cum duobus verbi modis, optat. & infinitiuo.

P. 146, 4 P. ἐγώ ποτε, cum encliſi. V. 23, idem *P.* ἐνὶ κραδίᾳ, & ſuperſcriptum ἐπὶ κρ.

P. 148, 20. καὶ πάλιν, *P.* mſ. at vulg. ed. & interpres, ἢ πάλιν, *& rurſus*.

P. 152, 18. in P. indicium eſt etiam alterius ſcripturæ, οἰνωπῇ, a maſc. οἰνωπός, vt ſupra 16, 24. & inf. ἀϋπνώποις βλεφάροισι, 208, 24

P. 154, nonus verſus a *P.* abeſt: & ſequenti v. in eo abſque conjunctione legitur, ὑμέας οὐ θέμις ἐστί.

P. 154, 32. *P.* τῆς δὲ μόνης: parum conuenienter.

P. 156, 34. *P.* σεώνυμος, more communi.

P. 158, 2. idem *P.* σύζυγος εἰμὶ, retento vtriuſque accentu: &

mox tamen v. 10. σύμφυτός εἰμι, cum encliſi. Ab eodem abeſt verſus 15.

P. 158. v. 20. & 21. infra repetuntur 166, 20. principio tantum mutato. V. 23. & 24. a P. abſunt: itidemque v. 9. & 10. pag. 160. nec ſane poſteriores duo e Nonni officina videntur prodiiſſe.

P. 162. verſus XIII. a P. abeſt.

P. 164, 9. participium pro verbo indic. poſitum, μίμνων pro μίμνει. V. 16. ſi μίμνοιτε optative legas, major erit modorum convenientia. V. 32. P. ῥύοι, & ſuperſcriptum πέλοι.

P. 166, 11. analogia vel ὀνόμηνα poſtulat, vt ἔφηνα v. 14; vel ὀνόμαινον.

P. 168. ſecundus verſus a P. abeſt. V. 6. εἰ δὲ P. codicis ſcri-
ptura eſt: vulgati habent εἴ τε, itemque interpres: minus apte.
V. 16. cum duobus ſequentibus a P. abſunt. V. 29. & 30. &
modi & temporis variatio eſt: regula enim poſtulat κηρύξει, &
φθέγξεσθε: vtrumque indicativo modo, futuro tempore.

P. 170, 22. in P. duplici accentu ſcriptum, ὑμῖν λώϊόν ἐστιν, pro
λωΐόν ἐστιν, vel λώϊον ἐστὶν. Seq. v. idem P. νόστιμον ἔλθω: quod ad-
verbialiter ferri poteſt. V. 23. poſterius εἵνεκα poſitum pro
οὕνεκα, *propterea quod.*

P. 174, 17. P. προσπλύσσετε, præſ. temp. Ab eodem abeſt verſus XXIV.

P. 176, 22. P. λείπει: & ſuperſcriptum λήγει. V. 27. in P. ambiguum eſt ſitne ῥέξω an ῥέζω. Ab eodem P. abeſt finis 30. & initium 31. verſus.

P. 178. verſus duodecimi acroteleution exſtat etiam ſupra 176. v. 4. V. 30. P. poſt ὁμόζυγες diſtinguit, non ante. Ab eodem abeſt verſus XXXIII.

P. 180. 24. P. ἔχοιεν, *habuerint.*

Idem 182, 4. Καί σφισι, cum encliſi. V. 14. P. οὓς πόρες ἐμοί: ut
forte legendum ſit, οὓς πόρες αὐτὸς ἐμοί. Ab eodem P. abſunt 17.
& 18. verſus.

P. 186, 7. P. ὄλωλε, *periit.* V. 13. in illa phraſi, κολεοῦ τίθει ξίφος,
ellipſis eſt præpoſitionis ἐν, vt & inf. 206, 30. & 208, 19. V. 15.
ὅπως τονι
μοι abſque accentu ſcriptum in P. nec in præcedenti ὅπως toni
geminatio eſt.

P. 188, 9. P. πυρσὸν ἄκαπνον ἔχουσα. Verſus 30. a P. abeſt.

P. 190, 15. in eodem, vt & in vulg. ed. eſt οὐ σὺ, erecto accen-
tu; & mox cum encliſi, οὔ σε. V. 16. P. Εἶδον ἐγὼ δενδρ. per ſynizeſin
videlicet, ſive δενδρώεντος ſcribamus, ſive δενδρόεντος. V. 27. inter-
pres

ces pro ἀγνώστων aliud quid legiſſe videtur, dum vertit *putans.* lii retento ἀγνώστων ſequens ἐφυλάσσετο accipiunt pro *vetabat.* i quis malit ἐβιάζετο, *violabat*, per me licet.

P. 192, 4. P. φθόνου: & ſuperſcriptum φθόνον, vſitatius. V. 19. . ἐγώ. ſed metrum vel κἀγὼ, vel καὶ ἐγὼ, vel aliam ejuſcemodi ectionem poſtulat. V. 21. idem P. ἀναυδέες, quaſi *abſque elo-uio*, id eſt, abſque legitima criminis expoſitione. ſed ἀναυδέες epetitum etiam infra 198, 28. V. 30. P. ἦ ῥὰ νυ, ſecunda par-icula graui; tertia, nullo accentu inſignita: contra gramma-icorum regulas.

P. 194, 4. P. Νηοπόλους δ' ἤλεγξεν· Ἐγὼ πολυειδέϊ μύθῳ Κρίνομαι, *acerdoteſque ſic redarguit: Ego, multiformi ſermone cognita & ijudicata re-* V. 9. idem, ἦ ῥὰ νύ μοι, ſecunda grauata, tertia cuta. Sic

P. 196, 13. idem P. οἷα τὲ, abſque encliſi. Verſ. 27. P. ἀ-ήνορα κόσμον: parum apte. Nec magis apte idem 198, v. 8. πε-υμμένῳ.

P. 202, 30. ὑσσώπῳ κεκερασμένον ὄξος, conſonat cum vulg. ed. ed valde veriſimilis videtur conjectura, legendum eſſe apud oannem, πλήσαντες σπόγγον ὄξους, καὶ ὑσσῷ περιθέντες, προσήνεγκαν ὐτοῦ τῷ στόματι, *ſpongiam aceto impletam & pilo circumpoſitam, ri eius admouerunt.* videtur enim Ioannes id vocabulum de nduſtria vſurpaſſe, quia fuit αὐτόπτης, & ſuo nomine rem exprimere voluit. *pila* vero ὑσσὸς dici, & Romanis vſitata fuiſ-ſe, cum ex aliis, tum e Polybio clarum eſt. ὑσσώπου vocabulum ſane minus huc congruere videtur, & ab iis inuectum fortaſ-ſe fuit, qui minus illud quam hoc cognitum habebant, vt in aliis ſæpenumero accidit.

P. 206, 9. vulgata lectio ad P. marginem appoſita eſt: in text. eſt, Δίζυγα δεσμὸν ἔλυσεν ἀκαχμένον ὀξέϊ χαλκῷ.

P. 208, 17. melius ſonat P. lectio, ἀμφὶ τάφου κενεοῖο, vt 206, 27. ἀλλὰ τάφου καθαροῖο. Idem P. v. 4. σκιοειδέϊ γαίης: vt ſit, τῷ σκιοειδεῖ τῆς γῆς. V. 20. P. ὅπως: quod etſi per ellipſin excuſari poſſe videtur, aptius tamen ὁμῶς, *ſimul.*

P. 212, 4. conſtructionis ordo eſt, καὶ ἰάχησε, Μαριάμ: in-terpres male verterat, *& Mariam vocauit.* V. 32. P. δυσσε-βίης, ſublata diſtinctione poſt ἀφένητε: vt ſit, τὸ βιοπλανὲς τῆς δυσσεβίης.

P. 214, 11. P. μετὰ, & ſuperſcriptum κατὰ. V. 27. πιστότερον, & ſeq. v. διπλόος habet etiam P. ſed inuerſe legendũ videtur potius, πιστότερος διπλόον, *duplo fidelior.* Si quis etiam præcedenti verſu

παλυδρῇ malit datiuo caſu, per me licet. in P. ſane datiuo ſcriptum δεξιτερῇ, præpoſtera opinor librariorum negligentia.

P. 216, 21. P. σὺν σοὶ, emphatice.

P. 218, 1. interrogationis nota e P. inſerta eſt; recte, vt declarat verbum ἐρέεινε 216, 33. interpres quoque κομίζετε imperatiue reddiderat *afferte*, minus conuenienter. V. 4, pro βάλλετε P. habet γείτονα: quod ſtructura ferre nequit, niſi præcedenti verſu legas χαλάσατε. V. 6. in eodem P. alia ſcriptura eſt, ἐσμὸν ἀλήτην. V. 10. pro βυθίου metrum poſtulat χυτοῦ, vel ſimile quidpiam diſyllabum. V. 16. in P. veſtigia ſunt etiam alterius lectionis, διδύμοις μηροῖς, datiuo caſu.

P. 220, 6. idem P. πόντοθεν, *e ponto, e mari:* aptius. V. 13. γιγνώσκων. ſic etiam P. v. 22. Εἰλαπίνης δ' ἔψαυσε.

P. 222, 14. οἷον ἔχων φιλέω σε. ex veſtigiis mſ. Palat. legendum putat Commelinus, οἷον ἔχω φιλέων σε. vt pag. 208. 17. auctor noſter dixit ἔχεν ἀκούσας, audiuit. V. 28. forte, εἶδε μαθητήν.

P. 224, 8. τί τυ πέπυσται.

INDEX

INDEX

AD NONNI PARAPHRASIN.

A.

ἀβακχεύτοιο τραπέζης 14,34
ἀβίαστος ἤλυθον 140,23
ἀβόητος πίστις 144,16,17
ἀβόητον πορείην 186,19
ἀβρέκτοις παλάμῃσι 16,1
ἀγαπάζει με 160,21
ἀγαπάζει ὑμέας 176,1
ἀγάπαζε φιλοστόργῳ θεσμῷ 120,30
ἀγαπάζων ἑταίρους 182,13
ἀγγύθι pro ἐγγύθι mſ. P. 28,18.
82,25
ἀγέροντα εἰς ἀγορήν 130,34
ἀγκυλόμητις λύκος 114,10
ἀγκυλόμητις χορός 132,26.134,11
ἀγλαόκαρπον θέρος 40,30
ἀγλαόμορφον κόσμον 224,16
ἀγλαόπαιδος γενέθλης 220,32
ἀγλαΐοιο προσώπου 102,10
ἀγνώστῳ πόθι κεῖνος 104,13
ἀγνώστων ὁππόθι βαίνει 142,22,
νόμον 84,32
ἀγνώσσοντος, ignorantis 58,27
ἀγνώσσοντες λόγον 122,18
ἀγνώσσοντας διδάξει 38,30
ἄγναμπτον πέδον 214,8
ἀγρομένου λαοῦ 76,30
ἀγρύπνοιο πένθεος 126,10. πένθους
124.12
ἀγρύπνοισιν αὐΐαις 174,12
ἀγχιθέοις ἑτάροισι 64.1
ἀγχιθέοισι μαθηταῖς 148.28
ἀγχιθέων ἑταίρων 214,19
ἀγχίθρονος ἕδρης 84,3
ἀγχικέλευθος γλώσσης 172,20
ἀγχικέλευθον λαόν 58,23
ἀγχικέλευθον πόντον 62,6
ἀγχιπόρου ἅλμης 60,3
ἀγχιπόρου λίμνης 216,23
ἀγχιπόροιο πηγῆς 102,15
ἀγχιπόροιο ἄστεος 44,25
ἀγχίπτολις πηγή 32,27
ἀγχίπτολις λαός 136,14
ἀγχιτέλεστος χρόνος 170,11
ἀγχιτέλεστος ὥρη 174,26
ἀγχιτόκου λεχωΐδος 174,11
ἀγχιφανὴς ῥόος ἅλμης 62,14
ἀγχιφανῆ κοῦρον 106,17
ἀγχιφανῆ παπταίνεις με 38,33
ἀδαιτρεύτοιο τραπέζης 220,23
Ἀδὰμ πρωτογόνοιο 198,34
ἀδειμάντῳ τινὶ φωνῇ 50,9.76,33
ἀδέσμιος, non ligatus 194,15
ἀδόνητος ἀνήρ 104,33
ἀδουπήτῳ πεδίλῳ 132,29
ἀδρανέοντος, ægrot. 120,20
ἀδωμήτοιο πέτρης 206,24
ἀειδομένης ἀπὸ φήμης 138,32
ἀείδουσιν α producto 60.33
ἀειζώοιο θεοῦ 14, 6. 196,16. το-
κῆος 8,33
ἀειζώοντος θεοῦ 4,8
ἀειζώοντα νεκρόν 206,6,31
ἀειλιβέος ῥόον ὀμφῆς 30,31
ἀεισσόος ἔσσεται ἀνήρ 112,28
ἀελλήεντι πεδίλῳ 6.20
ἀελλήεσσα πορείη 40,29
ἀελλοπὸν εἶχε πορείην 126.7
ἀέξει πίστιν φρεσί 124.28
ἀεξήσητε καρπόν 166.23
ἀεξιφύτου Γαλιλαίης 14,22
ἀεργηλοῖσιν ἀκάνθαις 50.26
ἀερσιλόφῳ χώρῳ 206.21
ἀερσινόου πατρός 96.13

ἀερσι-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ἀερσιπότητον ἀφρόν 48,23
ἀεργάζοντα λέκτρον 50,4
ἀεσίφρονι θυμῷ 94,7
ἄζυγι γόμφῳ 200,5
ἀήθεα γούνατα πτίλλων 48,28
ἀθέσμιοι ἀρχιερῆες 196,4
ἀθεσμοβίων ἀνδρῶν 202,9
ἀθηήτου αἰδοῦς σκέπας 218,17
ἀθηήτου ὕλης 24,33
ἀθηήτοιο προσώπου 158,34
ἀθηήτοιο τοκῆος 156,31
ἀθηήτῳ ἀχλύϊ 76,3
ἀθηήτων κενεώνων 14,15
αἰγλήεντα χιτῶνα 200,29
ἀΐδης, mors 130,10
αἰδοῦς pro αἰδοίου μ. 78,30
αἰδοῦς ἀθηήτου σκέπας 218,17
αἰεὶ γῆρυν ἐμὴν 116,27
αἴεσκε τυφλὸν 110,8
αἴθετο νούσῳ 124,17
αἰθομένου πυρετοῖο 44,28
αἴθοπι λιμῷ 66,18
αἴθοπι νούσῳ 120,23
αἴθριος ἠχώ 140,29
αἴκε φυλάξῃ 98,17. 128,23 χαράξῃ 224,14
αἴκεν ἐμοὶ πείθησθε 92,30
αἷμα φέροντες, orti 92,4
αἱμύλα κωτίλλων 96,18
αἰνομανὴς λαός 100,7
αἰολόμορφος ποίμνη 112,12
αἰοῦσι ξείνου 112,14
αἰτίζεις με 158,4
αἰτίζεσκε, mendic. 102,28
αἰτίζητε τοκῆα 164,18
αἰτίζητε παρὰ τοκῆος 158,20
ἀκαμπέα γούνατα 130,12
ἀκαμπέα πίστιν 30,34
ἀκαχμένον χαλκῷ 206,9
ἀκερσεκόμων Γαλ. Not. 18,8
ἀκερσικόμων Γαλιλαίων 76,21
P. mſ. ἀκερσικόμων.
ἀκεσσιπόνῳ τινὶ μύθῳ 126,9
ἀκηλήτων Φαρισαίων 84,27
ἀκίχητα μέτρα 156,18
ἀκλαύτοις ὄμμασι 128,3
ἀκλινέος θανάτοιο 210,11
ἀκλινέες ὀχῆες 212,18
ἀκλινέας θεσμοὺς 162,9
ἀκοιμήτοις βλεφάροισι 180,13
ἀκοιμήτοισι πραπίδεσσι 164,26
ἀκοίτης οὐ γνήσιος 36,21
ἀκοίτην ; ὄθον 36,19
ἀκουαῖς ἀπλανέεσσι 56,14. 58,6
ἀκούεις σέο παιδὸς 128,30
ἀκούσας ἔχε 208,17
ἀκροπαγῆ γούνατα 38,18
ἀκροφανὴς ἠώς 136,31
ἀκροφανὴς ὄρθρος 62,28
ἀκροφανὲς φῶς 184,15
ἀκτεάνων φωτῶν 136,2
ἀλάλαζον ταρβαλέοι 62,20
ἀλαλητὸν αἰνομανῆ 194,13
ἀλαώπιδι ὄρφνῃ 100,27
ἀλαωπὸς ὁδίτης 108,2
ἀλαωπὸν ὁμίχλην 104,17
ἀλάωσεν ὀφθαλμούς 144,1
ἀλέγει μήλων ἀλλοτρ. 114,8
ἀλέγιζεν ἀκτεάνων 136,3
ἀλεξητῆρα ὀπαίοσῃ 166,6
ἀλεξιμόρῳ βασιλῆϊ 136,30
ἀλήτης ἐσμοὺς 84,31
ἀλήτης ὄμβρος 182,28
ἀλήμονας φῶτας 32,8
ἀλήτης κόσμος 162, 3. accuſ. caſu, 42,16. 74,33
ἀλήτης κόσμος. 166,29. accuſ. 110.19.
ἀλήτην νόον εἶχον 72,23
ἀλήτην τυφλόν 144,2
ἀλιδινέος βορῆς 216,31
ἀλικρήπιδα γαῖαν 74,23

ἀλι-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ἀλιπλανέεσιν ἀέλλαις 72,24
ἀλιτήριον ἄτην 212,34
ἀλιτρονόοιο ἀνδρός 108,27
ἀλιτρούτησι χερσί 216,25
ἀλιτροβίοιο κόσμου 166,28
ἀλκτήριον ἰκμαλέου ποδὸς 146,32
ἀλκτήρια νούσων 26,9
ἄλλος pro ἕτερος, alter 160,16
ἀλλότρια θεσμῷ 76,6
ἀλλοφανῆ νεήλυδα 190,8
ἀλλοφανῆ σήματα 132,3
ἀλοιητῆρι σιδήρῳ 80,15.170,3.204,14
ἀλόχευτος ἀνήρ 202,21
ἄλσος, laternæ ſpec. 184,9
ἆλτο, ſaliebat 218,19
ἄλυξεν & φύγεν, idem 136,27
ἀλυσκάζων ὑποδύεται 114,6
ἀλυσκάζων φόβον 144,14
ἀλωεὺς P. mſ. 42,11. 162,25.& tamen ἀλωαῖς tenui ſpir. p.40.v.32.& 42,15.
ἀλωομένοις ποσί 88,4
ἀλωφήτοιο αἰῶνος 140,14
ἀλωφήτῳ τινὶ τιμῇ 112,33
ἅμα τοῖσι συνέσιος 214,16
ἀμαιμακέτοιο δοχιερῆος 186,9
ἁμαρτάδα πέσσε 196,30
ἁμαρτινόοισι μαθηταῖς 72,13
ἀμάρτυρον ἔργον ὑφαίνων 206,32
ἀμάρτυρον οἶμον 214,4
ἀμείβεαί με τεοῖς ἐπέεσσι 196,24
ἀμέρδει ὀπωπῇ 152,9
ἀμεμφεῖ θεσμῷ 154,13
ἀμεμφέας ἄνδρας 150,22
ἀμέρσει pro ἀφαιρήσει 174,15
ἀμερσινόῳ τινὶ λύσσῃ 72,7.170,7
ἀμετάτροπον χάρμα 174,15
ἀμετρήτῳ λαῷ 66,4
ἀμηχανέεσκε 112,18
ἀμιλλητῆρι λαῷ 1●4,28
ἀμιλλητῆρι μύθῳ 84,8
ἀμιλλητῆρα σιωπῆς 172,2●
ἀμιμήτων ἔργων 106,25.120,10
ἄμνηστος ἀμπλακίης 212,33
ἀμοιβάδα βίβλον ἑλίσσων 86,7
ἀμοιβάδα ῥήξατο φωνήν 214,29
ἀμοιβάδι ἰωῇ 22●,31
ἀμοιβάδι φωνῇ 190,9
ἀμοιβαδὶς ἀντιάχησαν 118,11
ἀμοιβαίη πόρε δέλτῳ 56,11
ἀμοιβαίην πόρε φωνήν 196,22
ἀμοιβαίῳ τινὶ θεσμῷ 150,14
ἀμοιβαίῳ τινὶ μύθῳ 90,12
ἀμοιβαίοις δονάκεσσι 184,10
ἀμοιβαίοισι ποσί 218,21
ἀμοιβὴ αἰώνιος 216,19
ἀμοιβὴν φονίην τίνοντες 118,9
ἀμπαύσαντο μόχθου 32,25
ἀμφαδὰ νεῦ λαλέεις 176,10
ἀμφαδίην ἀγγέλλων 174,27
ἀμφαδίην ἀγόρευεν 122,24
ἀμφαδίην ἐρεύγεται 80,17
ἀμφαδὸν ἀγόρευε 116,17
ἀμφαδὸν ἔφηνε 144,15
ἀμφαφόων ἄκρον ὑπήνης 188,16
ἀμφήρης κλόνος 104,30
ἀμφὶ πάντων & ὑπὲρ πάντων, eadem ſignifi. 180,21
ἀμφ᾽ ἐμέθεν φθέγξασθε, de me 168,30
ἀμφί τινος κατέλεξε 152,11
ἀμφὶ τούτου, de hoc 120,7
ἀμφὶ τούτῳ, in hoc 164,19
ἀμφὶ μύθῳ ἀμηχανέεσκε 112,17
ἀμφίβλημα πόντιον 218,15
ἀμφιλαφὴς ἔρις 84,17
ἀμφιλαφὴς κόσμος 138,27
ἀμφιλαφῆ ζωστῆρα 208,30
ἀμφιπαγὴς λίθος 128,14

ἀμφι-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ἀμφιλαφέεις ῥόοντο 216,23
ἀμφιπαγῆ γούνατα 194,23
ἀμφιπολεύειν ζωὴν αἰώνιον 176.
34
ἀμφιτρῆτες ὀπωπαί 106,15
ἀμαιμήτοις πραπίδεσσι 194,32
ἀναβλύζουσα δάκρυ 210,16
ἀναδύομαι, detrecto 170,34
ἀνάερεν ὀφθαλμοὺς 128,28
ἀναιδέες ἀρχιερῆες 198,28
ἀναίνεο τεὸν ἦθος 214,27
ἀναλδαίνει καρπόν 164,7
ἀναμφήριστον ἔπος 118,17
ἀναμφήριστον μάρτυρα 214,24
ἄναπτον πυρσὸν 188,9
ἀναυδεῖ ῥινί 38,32
ἀναυδέες νεκροί 52,27
Ἀνδρέας & Ἀνδρείας 140.1,2
ἀνδρογόνοιο χοός 102,13
ἀνδρομέης κραδίης 28,16
ἀνδρομέην γενέθλην 26,24
ἀνέγγυα δεσμά 80,4
ἀνέγνων, agnoui, cogn. 108,7
ἀνέειρετό μιν 104,18.222,33
ἀνδρομέοισι μαθηταῖς 100,24
ἀνείρυον ἄσπετον ἐσμόν 218,6
ἀνέμβατον ἄντυγα 26,1
ἀνέμβατον οἶμον 82,23
ἀνεμοσκεπὲς ἄλσος 184,9
ἀνέμπλοος νῆυς 62,33
ἀνεμώδεϊ λόγχῃ 204,20. ταρσῷ
214.18
ἀνένδυον ἔχειν οὐδὲν 218,2
ἀνεξικάκοισι πεδίλοις 74,22
ἀνέπαλτο, ἀνεπάλλετο 48,26
ἀνεπάλλετο ταρσῷ 126,5
ἀνερρίπιζον ἀῆται 188,11
ἀνθιάζων με 160,21. Χριστόν
138,25
ἀνθιάζοντες ἰωῇ μυσ. 38,10
ἀνεχλαίνωσέν μιν 194,21
ἀνήγειρεν ὕπνον 122,21
ἀνηέρταζον λᾶας 118,4
ἀνήροτα τέκνα 4.12
ἀνήρυγε πενθάδα φωνήν 122,33
ἀνήρυγε χείλεσι φωνήν 66,17
ἀνθερεῶνι χέων ἔπεα 96,30.190,30
ἄνθεσι βίβλων ποίμαινε 222,24
ἄνθορεν ἐκ μεγάροιο 208,19
ἀνθρακόεντι πυρσῷ 190,6
ἀνίαχεν ἠθάδι φωνῇ 214,20.
188,2.
ἀνίαχε πᾶσιν 116,19. Πέτρῳ
188,2.
ἀνίμαστος, non cæſus loris
194,15
ἀνοιστρήσαντος Ἰούδαν 146,20
ἀνόμματον βρέφος 100,21
ἀνοστήτοιο βερέθρου 20,21
ἀνοστήτων ἀπὸ κόλπων 52,28
ἀνοστήτων ἀπὸ τύμβων 54,6
ἀνόσιμον οὖδας 210,8
ἀντερείδαινον 76,29
ἀντιάχησε 66,5
ἀντίθεος, impius 56,29
ἀντιθέους ἱερῆας 104,14.130,31
ἀντιθέοισι μαθηταῖς 28,13.132,32
ἀντίθετον χάριτος χάριν 4,26
ἀντίθροον ἠχώ 100,3
ἀντιθύρετρον 128,14,19
ἀντικέλευθον ἄγγελον 210,20
ἀντικέλευθον γαῖαν 64,2
ἀντικέλευθον πόλιν 40,31
ἀντιπέραιαν γαῖαν 62,8
ἀντιπέραιαν ἐς πέζαν 182,27
ἀντιπόροις ἀνέμοις 62,16
ἀντιπόροισι μύθοις 108,19
ἀντίτυπος βροντῇσι φωνή 140,34
ἀντίτυπον μίμημα 150,10
ἀντίτυπον στήριγμα πυλεῶνος
210,3
ἀντιτύποιο θυρέτρου 128,14.19

ντιτύποις ἔργοις 94,27
ντιτύποισι κέντροις 200,8
ντώπιος ἅλμης 62,29
ντώπιος ἄστρων ὀφθ. αἰθέρι 128, 27
ντώπιον αἴγλην 212,16
ντώπιον ὁρμήν 130,13
ντώπιον ὕδωρ 58,13
ντώπιον αὐτῶν 142,28
ντωποῖς βλεφάροισι δοκεύων 208 24. 220,11
νυψώσει με γεραίρων 172,7
νώγει θεσμός 196,13
νώγει θυμός 222,20
νοίχθησαν ὀπωπαί 106,15
ξατε, ducite, afferte 218,34
οινον ὀπώρην 16,2
ολλίσθεν εἰς ἕν 132,24
ολλίσθη στίχα ποίμνης 112,10
ορ ἔχων 186,8
ορκήσας 204,16
ειζον pro ὀάειζον etiam P.mſ. 92,14
οστητῆρα κόσμου 38,25
οστητῆρι σιδήρῳ 186,10
παυλίζων μῦθον 190,31
πάμφαντο 92,19. 212,3
πατήλιος ἀνήρ 98,31
πατήλιον ἐλπίδα 140,12
πατηλώορα μῦθον ἰάλλει 96,18
τεῖπεν Ἰησοῦν, negauit 190,18
τελήτειρα γενέθλη 168,5
τέρειστος χόρτος 60,8
τειρήτοιο φορῆος 138,11
τειρήτῳ ἀμοιβῇ 132,13
τειρήτοισι ἀμοιβαῖς 24,32
τειρώδινος ἀνάσσης 202,21
τενθέος τύμβου 210,14
τερροίβδησεν ἰωήν 196,23
τημαλδύνεν ὀμίχλην 108,13
πλανέεσσιν ἀκουαῖς 56,14. 58,6

ἤθεσιν 30,34
ἧς ἄπο 52,32
ἀπονόσφιμος 164,30
ἀπόπροθεν γενετῆρος 54,14
ἀπόπροθεν θεοῦ 92,22
ἀπόσυτος ἄλλος ἀπ' ἄλλου 176, 19
ἀπόσυτος ἱκάνει 82,16
ἀπόστολος, legatus 150. 17. 168,4
ἀποτμήγουσιν ἄκρον 78,30
ἄπρηκτος ἠώς, ſabb. 104,15
ἀπρήκτοιο ἠοῦς, ſabbati 50,32
ἀπροϊδεῖς ἄνδρες 84.17
ἀπτεπὴς λαός 88.6
ἀπτοίητος πορείη 198,32
ἀργυροφεγγέϊ νηῷ 80,22
ἀρηγόνα κόσμου 182,11
ἀρητὴρ, pontifex 132,20
ἀρθμὸν ὁμοφροσύνης 154,15
ἀρθμῷ ὁμοστόργῳ 160,14
ἀριζήλῳ τινὶ μύθῳ 112,20
ἀριήκοα φθογγῆς ἡμ. 114,20
ἄρκιοι εἰσὶ κορέσσαι 58,31
ἅρμοι θαλάσσης 62,7
ἄρνας καὶ μῆλα 222,15
ἄρνεσι, agnis 164,9
ἀροτῆρα δυσσεβίης 42,7
ἁρπαλέης εἰλαπίνης 64,14
ἄῤῥαφος χιτών 200,31
ἀῤῥήτῳ ἀρχῇ 2,1
ἀρτεμέοντα κιχήσας 44.33
ἄρτι, modo, nunc 154,24
ἀρτιδόμῳ λιθοστρώτῳ 198,6
ἀρτιθαλὴς κοῦρος 106,21
ἀρτιτόκου διὰ κόλπου 108,34
ἀρτιτύπου ὀπωπῆς 102,20
ἀρτιφαὴς ἀνήρ 104,33. 174,10
ἀρτιφανὴς ὀμίχλη 62,9
ἀρτιφύτοις πετάλοις 162,29
ἀρτιχόρευτον ἑορτήν 76,23

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ἀρτιχύτων ὑδάτων 16,16
ἀρχέγονος μῦθος 82,29
ἀρχέγονον φῶς 2,24
ἀρχεκάκοιο δαίμονος 180,14
ἀρχὸς Ἰουδαίων 22,5
ἀσημάντῳ τινὶ μύθῳ 22,18. 82,8
ἄσθμα βεβιημένον 48,14. & 52, 32. P. mſ. ἆσθμα
ἀσιγήτοιο θαλάσσης 64,12. ἑορτῆς 134,4
ἀσιγήτοιο νόου 152,4
ἀσιγήτῳ ῥάβδῳ, id eſt, pedo 220,30
ἀσιγήτων ἀπὸ λαιμῶν 76,26
ἀσίδηρος ἰητήρ 144,6
ἀσπαλιῆες 216,20
ἄσπετον ἠχώ 196,5
ἀσπιστῆρα στρατόν 184,3
ἀστεμφέα πίστιν ἀέξων 66,20.158,.16
ἀστερόεντι μελάθρῳ 26,4
ἀστήρικτον πόδα 48,20
ἀστυφέλικτος λόγος 110,32
ἀστυφέλικτον ἔπος 186,5
ἀσυλήτοιο νόου 144,29
ἀσυλήτοις πραπίδεσσι φυλάσσει 160,22
ἀσφαλέως γινώσκομεν, certo nou. 176,14
ἀσχολέων, Not. ad 58,29
ἀτέρμονα ποιμένα κόσμου 198,25
ἀτέρμονα κόσμον 224,16
ἀτρυχέϊ λαίλαπι 184,29
ἀτίνακτον ἐρωὴν 176,24.162,2
πίστιν 144,27
ἀτίνακτον ὄχημα φιλότητος 222,13
ἀτρεκὲς aduerb. 80,14
ἀτρέπτοιο ὀλέθρου 98,15
αὐδὴ ἐπιδήμιος 208,31
αὖθι μένειν 42,22
αὖραι θυάδες 218,28
αὔρη ἐπικήπιος 206,27
Αὐσονιῆες, Romani 132,7
αὐτάγγελον ὕλης 214,26
αὐτάγρετον ἀλκήν 114,28
αὐτάγρετον τιμήν 196,28
αὐτάγρετον ὥρην 82,9
αὖτις pro αὖθις 52,28
αὖτις ἀναζήσασθε 124,28
αὐτοβόητον δάκτυλον 38,32
αὐτοβόητα φθέγγεται 56,6
αὐτογένεθλος θεός 154,3
αὐτογένεθλον θεόν 38,11. 50,34. 96,25.
αὐτογόνῳ ὑέϊ 18,16
αὐτοέλικτον ζωστῆρα 208,33
αὐτοέλικτον ὕδωρ 48,18
αὐτόθι μίμνεν 18,20.28,13.42, 24
αὐτόθροον μαρτυρίην 54,21
αὐτοκέλευθος στείχων 130,6
αὐτοκέλευθος βαίνω 80,25
αὐτοκέλευστος πεσοῦσα 126,22
αὐτοκύλιστον ἐρετμόν 218,6
αὐτομάτη νηῦς 62,26
αὐτόπρεμνον γένος 118,2
αὐτόρριζον σῆμα 206,32
αὐτόσσυτον αὐδήν 78,15
αὐτοφόνῳ ὀλέθρῳ 90,32
αὐτοφύτοιο θεοῦ 2,3
αὐτοχύτῳ ῥεέθρῳ 82,31
αὐχήεντες ὀπάονες 46,5
ἀφάσσων 214,28
ἄφατον κακόν 192,2
ἀφειδέϊ δαιτυμόνι 66,5
ἀφειδέϊ χειρί 82.7
ἀφειδέσι παλάμησι 80,30
ἀφροκόμοισιν ἐρετμοῖς 64,10
ἀφωτίστοιο προσώπου 100,17
Ἀχαιΐδι φωνῇ 200,19
ἀχάλινον ἰωήν 82,4
ἀχάρακτος ἀστήρ 208,5

ἀχά-

ἀχάρακτος ῥοπάλοις 194,16
ἀχάρακτον ὀπωπήν 100,18
ἀχλυόεις δαίμων 116,4
ἄχνυται 216,26.222,9
ἀχνυμένη βρεμηδὸν 128,11
ἀχρήϊστος κόκκος 140,7,9
ἀψευδέα φωνήν 30,8

B.

βαθυκρήπιδι γαίῃ 72,5
βαθυνομένης πέτρης 206,24
βαιὸς ἐπὶ χρόνος 160,5.172,14, 22
βαλίησιν ἀέλλαις 114,33
βαπτίζειν act. ſignif. 28,15
βαρυγλώσσοιο ἀνθερεῶνος 118,14
βαρύδακρυς Μαρίη 126,19
βαρύδεσμον καλύπτρην 130,23
βαρυζήλων Φαρισαίων 32,7
βαρυκάρδιος κόσμος 182,10. ἐσμὸς 32,6
βαρύμηνιν ἰωήν 196,23
βαρύμηνιν κόμπον 80,6
βαρυοῦτον δέμας 58,16
βαρύφορτος γυνή 174,5
βαρύφορτος Ἰωσήφ 208,8
βαρύφορτον ἐπωμίδα 48,29
βαρυώδινον ὥρην 174,7. per iota etiam P. mſ.
βασιλήϊος ἀρχή 192,28
βασιλήϊος αὐλή 192,23
βατῆς ἁλός 62,19
βατὴν χθόνα 10,3
βεβαρηότες οἴστρῳ 20,3
βεβαρημένον ὁλκῷ 220,9
βεβιημένον ἀνέμοις 62,16
βεβιημένον ὕδωρ 36,10
βερέθρου 66,32
βητάρμονας ἄλμης 218,7
βητάρμονας ἰχθύας 218,7
βιαρκέας ἐφετμάς 166,7
βιαρκέας μύθους 178,14
βιαρκέος τοκῆος 96,28
βίβλῳ θέσπιδι 224,11
βίβλων ἄνθεσι ποίμαινε 222,24
βιοδώτορι μύθῳ 118,28
βιοπλανὲς ἄχθος ἀνάγκης 212,32
ἦθος 166,28
βιοπλανέεσσι πτωχοῖς 152,31
βιοσσόος ἄναξ 30,9
βιοσσόος Χριστός 124,25
βιοσσόος ὥρη 46,15
βιοσσόον ἆθμα 52,32
βιοσσόον εἰρήνην 162,1
βιοσσόον πίστιν 216,6
βιοτῆς πολυπλανέος 54,12
βιοτήσιον γαλήνην 46,12
βιοτήσιον δαῖτα 40,20
βιοτήσιον ἔργον 174,20. ὕδωρ 36. 7. χεῖλος 212,30
βλύσσουσιν ὕδωρ 82,32
βοέης γενέθλης 170,5
βοηθόος ἀνδρ. βιότοιο 22,14
βοηθόον ὤπασε κόσμῳ 70,6
βοογλήνοιο προσώπου 108,1
βορῆς χατέων 216,31
βοτρυόεν μίμημα 164,1
βοώμενος οὔνομα Σίμων 216,13
βοώμενον Ἑλλάδι φωνῇ 198,7
βραδυδινέϊ μύθῳ 214,7
βραδυπειθέϊ φωνῇ 48.15
βρεμηδὸν ἀχνυμένη 128,11
βροντείη ἠχώ 140,29
βροτοειδέα μορφήν 90,1. & datiuo, 183,9
βρόχιον μόρον 156,32

Γ.

γαζοφύλαξ χῶρος 90,19
γαιήϊος ἀνήρ 30,21.156,22
γαιήϊος κοιρανίη 192,25
γάλα πιστὸν ἀμέλγων 206,3
γαληναίῳ προσώπῳ 10,32
γαμίης τραπέζης 14,29

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

γεωπόνος, agricola 162,28
γενέθλα, progenies 94,17. θεη-
μάχος ἐστὲ γενέθλη. 25
γενέθλης ἀγλαόπαιδος 220,32
γενέθλια πήματα 92,3
γενεθλιὰς ὀμίχλη 100,20
γῆρυν ἐμὴν ἀεὶ 116,27
γινώσκω δ' ἐμὰ μῆλα: & mox
ταῦτά με γινώσκουσι 114,13,14
γινώσκω σε θεηγόρον ἄνδρα προφ. 36,24
γιγνώσκεις με Not. 12,30
γίγνωσκε, cognoſcebat 46,7
γιγνώσκητε P. quoque 194,31
γίγνωσκον 216,32 P. γιν-
γινώσκων ὀπ- 72,11
περὶ γλουτοῖσιν ἑλίξας 218,15
γνωτὸς ἐὼν ἀρχιερῆος, notus & famil. 186,29
γνωτῶν ἐξ ἑτάρων 224,3
γνωτὸς σὸς, frater t. 124,21
γνωταί, ſorores 120,20
γοήμονος ἔνδοθι τύμβου 124,4
γοήμονος ὀπωπῆς 210,16
γόμφος, ſtilus ſcript. 200,11
γομφωτὸν δούρασι γομφοτόμοισι 198,20
γοοπλανέων Φαεθοντιάδων 22,4
γραφίδεσσι, ſcripturis 56,19. 58,3
γραφικοῖο νόμου 168,24. 180,2
γραφικοῖσι χαράγμασι 142,8
γραφικῆς βίβλοιο 118,22
γυιοβόρῳ μάστιγι 120,21

Δ.

δαήμονι ἀκουῇ 110,8
δαιτυμονῆι ἀφειδεῖ 66,5
δαιτυμονῆι ἠεῖ 46,1
δακρυχέεσκε 210,18. compoſite P quoque
δαμάζεις με πληγῆσι 188,34
δασπλῆτος ἀνάγκης 84,25
Δαυὶδ per αυ P.mſ.84,13.itemque Suidæ Lexicon.
οἱ δὲ δὴ ἄλλοι 218,23
δεγμένος τοῦ τοκῆος 172,12
δέγνυμαι, accipio, accepto, P. mſ. 54,29. & 56,23. ſed priore in loco ſuperſcriptum χ.
δεδάασι, norunt 80,19. 106,18. 188,26. 210,7.
δεδάασιν ἀκούειν, norunt 112,14
δεδάηκα, noui 98,30
δεδάηκε γράμματα, nouit l. 78,8
δεδέξομαι νόῳ χαίροντι 66,28
δεῖγμα διδάσκαλον 150,12
δείελος ἀνήρ 206,10
δείελον ὥρην 204,3
δενδρώεντος κήπου 190,16
δέξαιτο νόῳ 106,27
δέξαο πειθώ 214,32
θεοδέγμονος ὀμφῆς 54,24
δερκόμενοι σέθεν ἔργα 76,1
δευομένοις, indigentibus 136,1
δηλήμονα φωτῶν ὄφιν 26,7
δήμιος ἑσμὸς, populus cat. 84. 31
δημογερόντων, Not.ad 84,19
διάβροχος δάκρυσι 44,29
διακτορίην εἶχε τραπέζης 134,22
διάκτορος ἑσμὸς ἑταίρων 60,23
διάκτορος, miniſter 150,32
διάκτορος Χριστοῖο 190,15
διάκτορον ἔργον ὑφαίνων 140,15. 146,27. 150,3
διάκτορον φῶτα, i. διάκονον 48. 17. ἀρχιερῆος 186,9
διάκτοροι ἀρχιερῆος 188,6
διαπλήσας ἐνιαυτοὺς ν' 100,5
διαπρυσίῃ τινὶ φωνῇ 130,2
διαστείχων γαῖαν Γαλ. 74,23

διαστεί-

διαστείχοντα βερέθρου 128,34 θαλάσσης 62,18
διατμήγει κλῆμα 162,26
διδάγματα θέσκελα 90,18
διδάσκαλον δεῖγμα 150,12
διδυμάονι θεσμῷ 114,30
διδυμάονας ἰχθύας 60,3
διδυμόθροος ἠχώ 104,29
διειρόμενή τε αἰτίζων 178,20
διείρεαι με ταῦτα, interrogas, 188,24
διεπέφραδόν σοι, dixi 128,23
διζήμεθα Χριστόν 184,21
διζήμενοι ταρστῷ 90,28
δίζομαι ἡμῖν 98,5
δίζυγι δεσμῷ 190,2
δίζυγι θεσμῷ 146,25
δίζυγες ἦες 42,25
δίζυγα πομπόν 138,8
δίζυγα χαλκόν 206,9
δίζυγον ἦμαρ 122,1
διήιον τάδε 176,23.180,4
διήϊον ταῦτα 170,19
διίξομαι ὑμῖν πολλά 162,18
δικασπόλος, judex 86,3.144,4. 196,17
δίκτυα ἐκηβόλα 218.3
διορνύμενον χλευετῆρος 168,27
διπλόος 214,28
διπλόον ἦμαρ 42,26
διφήτορι πέντε 218,10
διφήτορι ταρσῷ 208,18
διχθαδίης ἠοῦς 120,34
διχθαδίῳ μύθῳ 150,4
διχομήνης ἐοῦσα 128,25
διχομήνης ἔρις 84,17
διχομήνην νόον 214,31
διψάδι γαίῃ 140,7
διψαλέοντι, ſitienti 32,33
δίψιος ὥρη 32,28
δίψιον ἅλμην 202,34
διψώω, ſitio 202,25
διώνυμος Θαμμᾶς 122,31.156,14
δμωῒς ἐπεσβόλος 188,1
δμῶες καὶ θῆτες 188,7
δμῶας ἐοὺς ἐρέειν 146,6,11
δοκέεσκον, putabant 152,27
δοκεύω, puto 120,8
δοκεύω, video 194,5
δοκεύει 144,24
δοκεύων, videns 104,22;108,10
δολόπλοκος duplici accentu, P. mſ. 136,2
δολοπλόκος Ἰούδας etiam P. mſ. 134,31
δολοπλόκον ἑσμόν 192, 11. etjam P.
δολοπλόκον φωνήν 132,12. P. δολόπλοκον.
δολοῤῥαφέος πατρός 94,30
δολοῤῥαφέων Φαρισαίων 134,13
δονακοτρεφὴς ἔρνος 206,15
δούλιον ἀνάγκην 94,13
δουλοσύνην θεῷ τελέσσαι 170,4
δουρατέης ἀκάνθης 26,8
δουρατέην χηλόν 152,28
δόχμιον ὀμφήν 174,29
δοχμώσαντες γοῦνατα 194,24
δρηστῆρες, miniſtratores 192,26
δρηστῆρες αἰθέριοι 164,14
δρηστῆρες ἁλός 218,1
δρηστῆρες βλοσυροί 196,5
δρηστῆρες οἰνοχόοι 14,34
δρηστήριον ἔργον ὑφαίνων 148,10
δύνων αἰθέρα 146,13
δυσαλθήτῳ νόσῳ 48,11
δυσζώεμος ὀδμή 128,20
δύσμαχα ἄατα 24,23
δυσπειθεῖ βουλῇ 90,14
δυσπειθεῖ λαῷ 96,34
δυώδεκα κύκλα 60,29
δυωδεκάριθμος ἑσμός 18,18

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

δυωδεκάριθμος Ἰούδας 152,34
δωμήσαις, ædific. 116,8

E.

ἑαδότα τοκῆα 92,26
ἑάσας γαῖαν 170,16.178,25. δεῖπνον 146,28. ἑὸν θρόνον 194,2. πέδον Καν. 44,30
ἑάσατε τάρβος ἀήταις 62,21
ἑβδομάτοιο φέγγεος 204,12
ἔβλυεν ὕδωρ 16,13
ἔγγραφον αὐδήν 78,7
ἐγγύθι νηοῦ 82,25
ἐγγύθι πέτρης 66,2
ἔγγυον αὐδῆς μῦθον 172,19
ἐγερσιβόητος ἀλέκτωρ 154,34
ἐγέρσιμον ὕπνον ἰαύων 210,9.220,19
ἐγερσινόοιο γυναικός 42,18
ἐγκύμονα ἀμπλακίης 76,15.176,7
ἐγκύμονα γαστέρα 22,26
ἐγκύμονες δυσσεβίης 92,11
ἔγκυον νεπόδων 220,4
ἔγκυος ὀμφῆς θεοδ. 6,33.24,22.54,24
ἐγγυάζοντο Χριστόν 42,21
ἔγρεται ὀψιτέλεστος 104,24
ἐγχθονίων ἀνδρῶν 166,27
ἐδέγμην f. 150,22
ἐδέγμην πάντας 166,16
ἕδεθλον ἁγνόν 76,21
ἕδεθλον Ἱροσολύμων 136,34
ἑδέθλιον Καναναῖον 44,23
ἐδίηνεν ἰκμάδι 120,17
ἔδρακεν ἠώς 110,1
ἔδρακες αὐτὸν ὀπωπῇ 110,13
ἕδρανα νηοῦ 116,8
ἔειπας, Not. ad 94,4
ἔειπες 142,10
ἐθήμονος ἤθους 80,2
ἐθήμονι κείμενον εὐνῇ 48,9
ἐθήμονι λαίλαπι 76,12
ἐθήμονα δαῖτα 220,17
ἐθήμονα κώμην 124,2
εἰ σύ, es tu 196,20
εἰ μὴ ἐμοὶ μίμνητε 164,2
εἰ μίμνητε 164,16
εἶδαρ ἄφθιτον 66,2
εἴκαθε πότμῳ 126,27.204,2
εἰλαπινάζειν μελίρρ. ἄρτον 66,8,15
εἰλαπινάζων ἐμὸν δέμας 70,9
εἰν ἀγάπῃ 124,1
εἰν ἑνί, vno ore 46,13
εἰν ἑνί, vno verbo,i,vt vno verbo dicam 52,5.54,31.116,28.164,19.166,7.172,6
εἰν ἑνὶ πάντας, vno v. ſeu ad vnum omnes 176,33.214,21.218,24
εἰν ἑνὶ χώρῳ 208,33
εἵνεκα pro οὕνεκα, eo quod 170,32
εἰνοδίης πορείης 148,22,23
εἴρεον, interrogabant 50,3
εἴρετο. interrogabat 40,2. P. mſ. ἤρετο. itemque 50,8
εἴρετο 192,13,16.194,1.220,12
εἰρόμενος, interrogans 64,27
εἰρομένοισιν ἐνίψαι 106,31
εἴροντο ἀμφοτέρους 106,5
εἰς ſubaudita 48,29.154,21
εἰς γενετῆρος, ſ. δῶμα 158,19
εἰς ἐμὲ βαίνων, ad me 82,27
εἰς ἐμὲ μίμνων, pro ἐν ἐμοὶ 164,6
εἰσαΐειν θεόσκελον ὀμφήν 96,27
εἰσαΐοντα φθογγῆς 112,7
εἰσαφικάνει κοίρανος 224,13
εἰσόκεν ἔλθῃ, donec ven. 136,9
εἰσόκε, dum 100,26.102,2.198,33
εἰσορόωντες 90,1

εἶχον

εἶχον σθένος, poterant 218,8
ἐκαίνισε θεσμὸν ἑορτῆς 116,9
ἑκὰς ὁδοῦσιν 154,19
ἑκατοντάδος ζαθέης 206,17
ἐκλύθετο σιγῇ 144,17
ἑκηβόλος ἠώς 8,8
ἑκηβόλα δίκτυα 218,3
ἔκλυε φήμης 136,14
ἐκταδίη ἀπεμάξατο 134,28
ἐκταδὸν κείμενος 164,11
ἐκταδὸν ὀρθώσαντες 200,27
ἔκτοθι γαίης 218,26
ἐκτόθι κόσμου διώκεται 142,2
ἐκτοθι νηοῦ 20,2 ἀπήλασαν 110,7.
& mox 9, ἐκτὸς ἔλασσαν.
ἐκτοθι σταθμοῖο 112,9
ἐκώμασεν εἰς δόμον ἀρχ. 190,20
ἑκὼν ἀέκων ἔδωκε 198,27
ἐλατῆρες νηός 62,15
ἐλαφρίζεσκόν μιν μύθῳ 126,9
ἐλεγχίστῳ τινὶ πότμῳ 198,16
ἑλεῖν ἐς τὴν ὁλκάδα 62,23
ἐλελίζεται νήσῳ 120,23
ἐλεύθερον ἄτης πρόφασιν 168,15
ἐλεύθερον ἴαχε φωνήν 108,14
ἕλιξ χρόνος 162,15.172,16,24
ἕλιξι κυκλούμενος ἀψῖσι 116,31
ἑλίσσεται αἰών 26,14.94,12
ἑλίσσων βίβλον 86,7
ἑλκυστῆρα κάδον 34,20
ἑλλήνια τέκνα 82,19
ἔλπομαι, opinor 224,16
ἐλπομένη, putans 210,34
ἐμαιώσαντό μιν λοχεῖαι 100,26
ἐμὰς τελέσσειεν ἐφετμάς 160,11
ἐμέθυσε δόμον ὀδμή 134,30
ἐμιτρώσαντο ὀθόνῃσι 206,18
ἐμπεδόκυκλον χρόνον 92,26
ἐμπεδόμητις ἀνάγκη 114,26
ἐμπεδόμητις βροτός 164,6
ἐμπεδόμυθον ὅρκιον 174,1
ἔμπλεος ἀρῆς 84,32
ἔμπλεον ὄξεος 20 ,26
ἔμπυρον ἕδρην 18,32
ἐν pleonaſt. 32,11
ἐν ſubaudita 186,13.206,30. 208,9
ἐναυλίζοντο μελάθροις 210,13. 212,19
ἐναύλιον ὀθνεῖον 28,14
ἐνδαπίῳ μύθῳ 198,8
ἔνδιον ἄστρων 162,8
ἔνδιον αὐλῆς 156,8
ἔνδιον αὐτοθέμεθλον 160,25
ἔνδια κώμης 136,29
ἔνδοθι νηοῦ 134,5. P.mſ. ἔνδοθε.
ἔνδοθι τύμβου 128,21
ἐνδόμυχος πίστις 144,16
ἐνδόμυχον ὕδωρ 82,32
ἐνδομύχων λύχνων 184,9
ἐνδομύχων προβάτων 110,34
ἐνδομύχους ἰχθύας 218,7
ἐνένιπεν, increpuit 44,26
ἔνερθε φορῆος 200,30
ἐνερρίζωτο μετ' οἰναῖς 84,2
ἔνθεος ὀδμή 134,30
ἔνθεον αἴγλην 22,9
ἔνθεον ἴχνος 76,23
ᾧ ἔνι, in quo 116,6
τῇ ἔνι, in qua 104,16.136,5
ἐνίαχον αὐτίκα λαοί 128,4
ἐνίαχε θαῦμα νοήσας 60,30
ἐνίψαι, dicere 106,31. μῦθον 146,4
ἐνίψω μαρτυρίην ἰδίην, dicam 54,21
ἐνίψει 106,21
ἐνίψῃ μιν Χριστόν, appellarit 106,27
ἔννεπεν 224,6
ἐννύχιον οὐδὲν πιέζειν 216.25
ἐννύχιοι σύλησαν 210,27

ἐντροπαλιζομένης ὀπωπῆς 222,26
ἐντύνεσκε, pararet 152,30
ἐξότε ſeu ἐξ ὅτε 108,31.116,7.
156,15
ἐπαείσετε θηλύους 174,2
ἐπάρκιος μάρτυς 54,22
ἐπάρουρος ἀνήρ 72,2
ἐπασσυτέροισι κυπέλλοις 32,14
ἐπεβήσατο εὐφροσύνης 100,2
ἐπεβήσατο κώμης 126,16
ἐπέβρεμεν ἄσπετον ἠχώ 196,5
ἐπεθάμβεεν αὐτόν 78,5
ἐπεφρήσαντο πέζαν 84,18.118,34
ἐπεφρήτιζε γυναῖκα 36,12. νόον
ἀγνώσσοντος 58,27
ἐπεμβαίνοντες νηός 216,24
ἐπεπάφλασε λαός 96,29
ἐπεπείθετο μύθῳ 46,2
ἐπεσβόλος δμωαῖς 188,1
ἐπεσβόλε σύ 110,6
ἐπεσβολίῃσιν ἐλέγχων 166,26
ἐπεσμαράγησε λαός 140,28
ἐπεστόρνυντο κονίῃ 184,28
ἐπέτελλε πατήρ 92,23
ἐπέτελλε τελέσσαι 98,32
ἐπέφραδον, ἐπεφθέγξ. 108,3
ἐπεφράσσασθε μύθῳ, conſider.
176,4.178,12
ἐπεφράσσατο 138,16
ἐπεψιθύριζεν ἀκουῇ 152,16
ἐπήβολον πρόφασιν 194,6
ἐπήλυδα λαόν 58,13
ἐπήλυδες ἄνδρες 102,24
ἐπηλυσίη, aditus 112,1
ἐπήορος ὄρθιος ἔστω 196,6
ἐπήτριμα κύματα 80,15
ὦ ἔπι 78,28
ἐπιάσσατε, cepiſtis 220,1
ἐπιβήτορι παλμῷ 220,4
ἐπιβήτορα θώκων 72,16
ἐπιδευέα φωνῆς ἑτέρ. 44,31.176,11
ἐπιδήμιος αὐδή 208,31
ἐπιδήμιος ἑσμός 200,15
ἐπίηρα ἀμπλακίης 96,23
σὴν ἐπίθησαν 106,1
ἐπικήπιος αὔρη 206,27
ἐπίκλοπος ἀνήρ 132,10
ἐπίκυρτος ῥόος ἅλμης 62,14
ἐπιμάρτυρος αὐτὸς ἑαυτῷ 78,17
ἐμαυτῷ 90,10.224,10
ἐπιμάρτυρα φωνῆς μῦθον 190,31
ἐπιμάρτυρες αὐδῆς 188,25
ἐπιμάρτυρας ἔργων 144,1
ἐπιμάρτυρον ἔστω 52,2
ἐπιμίμνετε ἐμῷ φίλτρῳ 164,25
ἐπισφίγξαντες ἀνάγκῃ 200,3
ἐπιτύμβιος ὤρη 136,10
ἐπιτύμβια θέσμια 206,20
ἐπιχρίσαις πηλόν 102,8
ἐπιψύχοντες γαῖαν 188,11
ἐπουρανίη λύσις 212,33
ἐπουρανίοιο θεοῦ 176,15
ἐπυργώθη ῥόος ἅλμης 62,14
ἐπωμίδα βαρύφορτον 48,29
ἐργατίνης πόντοιο 12,1
ἐρέεινε, interrogabat 46,6,11
ἐρέπτων ἄρτον 72,2.150,24
ἔρεσθε, interrogate 106,30
ἐρέσσω τὸν πόδα, moueo 48,20
ἐρετμώσαις χεῖρας 218,20
ἐρεύγεται ἔμπεδον αὐδήν 56,7 ἠ-
θάδα φωνήν 80,17
ἐρευθιόωντι ῥεέθρῳ 46,28
ἐρευνητῆρα θαλάσσης 10,27
ἐρημάδος ἐγλύφθη πέτρης 66,2
ἐρημάδα πέτρην 62,4
ἐρημαίῃ παρὰ πέτρῃ 66,7
ἐρημαίῃ παρὰ λόχμῃ 70,11
ἔρνος γνήσιον 220,25
ἔρξον, ſeu, ῥέξον, facito 152,25
ἐρωτοτόκοιο στερκός 4,11
ἐς οἰκίον ἀρχιερῆος 186,20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ἐς ὑμέας ἐνθάδε βαίνω 80,25
ἐσέδρακεν νεκρόν 204,18
ἔσθενον φυγεῖν 98,15
ἐσίδητε θαύματα 44,27
ἐσίδοιτο βιοσσόον 136,19
ἑσπερίην πορείην 186,19
ἔσσαν, ἦσαν 16,11
ἔσσο, es 188,33
ἔσσο, ſis 214,18
ἔστιχεν ἁγνὸν ἔεθλον 76,21
ἔστιχε πανδόκον οἶκον 48,28
ἔστυγον αὐτοὺς κόσμος 180,7
ἔστυγον ὑμᾶς κόσμος 166,34
ἐσύστερον ſeu εἰς ὕστερον 154,26
ἐσχαρεῶνι παριστάμενος 190,5
ἑταιρίζετο ὑμᾶς κόσμος 166,29
ἑτερόθροος μαρτυρίη 90,9
ἑτερότροπον κρίμα 110,20
ἑτερόφρονι λύσσῃ 54,12
ἑτερόχροον ἄγρην 218,34. αἴγλην 46,30
ἐτήσιος ἑορτή 74,25
ἐτήσιον μνημοσύνην 116,7
ἐτήτυμος ὀμφή 72,21
ἐτήτυμος προφήτης 84,6
ἐτητυμίη, veritas 96,17
ἐτητυμίης μάρτυς 140,6.224,13
ἐτητυμίης οἶμον 78,20
ἐτητυμίης πανθελγέος 192,32
ἐτύπωσεν ὀπωπήν 100,18,19
εὐάγγελον ἴαχε φωνήν 58,33
εὐαγέεσσι μυθοιναῖς 92,20
εὐαγέως ἀγαπάζων με 160,12
εὐάζων ἔτι πάγχυ 20,29
εὔνασε κεῖθι πόδας 208,10
εὔνασε πότμος Λάζαρον 122,25
εὐγλώσσοιο θερισμοῦ 40,33
εὐδένδροιο λόχμης 58,11
εὔδιος πόλις, tranq. 132,17
εὐκελάδοιο ἑορτῆς 76,17
εὐκεράους βόας 18,24
εὐκίονι τέχνῃ 116,8
εὐκροκάλοιο ἅλμης 62,29
εὐκροκάλοισι παρ' ἠόσιν 216,29
εὔλαιγξ νηοῖο 72,6
εὐλάϊγγι θώκῳ 198,12
εὐλάϊγγι νηῷ 48,3. 78,3 τύμβῳ 206,25
εὐπετάλοιο τραπέζης 60,12
εὔποδος ὥρης 202,18
εὐρραθάμιγξ οἶνος 16,5
εὐρυάλοιο γαίης 132,34
εὐρυάλως χώρης 134,15. κώμης 126,16
εὐρυγυὴς αἰών 26,14.66,2
εὐρυτενὴς αὐλή 156,5,6
εὖτε, cum, quando 172,14,16, 22,24
εὐφαὴς θυρέτρου 210,17
εὐφήμοις στομάτεσσι 138,4
εὐφόρμιγξ ἀνέρος 168,25
εὔχλοος κῆπος 182,30
εὐχόρτοιο τραπέζης 64,5
εὐχωλαῖς ὁσίοισι 174,31
ἐφάμιλλον λαῷ 188,27
ἐφέσσεο 222,25
ἐφέσσεται ἡγεμονῆι 116,27
ἐφετμή, mandatum 146,5
ἐφευρήσητε 82,13,22
ἐφημοσύνη, mandatum 146,7
ἐφημοσύνην ἐπιτέλλω 154,12
ἐφίλασε κόσμον 26,15
ἐφίλασε μᾶλλον ὁμίχλην 28,2
Ἐφραίμ op. 132,33. P. mſ. *Ephraim* diuiſe interpres: vulg. ed. Ἐφρέμ.
ἐφράσασθε αὐ- nouiſſetis 90, 17
ἐφύπερθεν ἀνθρακιῆς 218,22
ἐφωμίλησα κόσμῳ 176,6,7
ἐχάραξεν ὄρθρος ὁμίχλην 62,28
ἐχάρασσον ὕδωρ ἐρετμοῖς 62,15

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ἔχεν ἀκούσας, pro ἤκουσε 208,17
οἷον ἔχων φιλέω 222,14
ἔχων χειρός, manu tenens 188,1
ἐψιθύριζε λάθριον 126,3
ἐψύχωσε 136,21
ἐψύχωσε δέμας ἄπνοον 130,4
ἑώϊος ἀστήρ 208,5
ἑῶν οἴων 114,4
ἕως ἰδίοιο φονῆος, vſq; ad- 148,2
ἕως ὅτε, quamdiu 102,3

Z.

ζείδωρον ἐφετμήν 146,5
ζέοντα ῥεέθρῳ 82,31
ζηλομανὴς κόσμος 76,12
ζηλομανεῖς ἀρχιερῆες 108,3
ζηλήμονι λαῷ 50,18. 196,2
ζῆλον ἔχων Χριστοῖο, inuid. 186,23
ζυγὸν ἀληθείης ἕλκειν 192,33
ζώω, viuo 70,7
ζωὸν ὕδωρ 34,17
ζώουσαν μαρτυρίην 56,11
ζώοντα τοκῆα 96,3
ζώοντα υἱόν 46,7
ζωάγριον λύτρον 166,5
ζωαρκεῖ μύθῳ 180,19. πομπῇ 168,12. πότμῳ 142,5
ζωαρκέα τιμήν 128,26
ζωοδότης γόνος 142,25
ζωστῆρα κεφαλῆς 208,30

H.

ἠγάλλετο ἰδεῖν 100,1
ἡγητὴρ περιδέξιος 150,9
ἡγεμονῆες ἄστεος 80,19
ἡδέι θυμῷ 96,25
ἦεν, ἦν, erat 128,13
ἠερίοιο δαίμονος 78,25
ἠεροφοίτην διάκτορον 14,19
ἠερόφοιτος οἶστρος 98,13
ἠθάδος ἰχθυβότοιο 220,21
ἠθάδι κώμῃ 136,16. ταρσῷ 130,24. χαλκῷ 80,5
ἠθάδα ἄγρην 216,19. μῦθον 174,32. φωνήν 80,17
ᾔδεε θυμῷ, ſciebat 148,25
ἤκαχε θεόν, offendit 100,25
ἡλοτύπους χεῖρας 212,23,24
ἤμασιν ἐν τρισσοῖσι 20,13
ἠμείβετο μύθῳ 64,30
ἡμερίδων κλήματα 162,33
ἠνεμόφοιτος κύριος 214,4
ἦν τελέσσειν 162,15
ἠνίδε, ecce 8,12
ἠνίδε πῶς, ecce vt 80,16. 128,5
ἡνίοχος βιότοιο 100,22
ἠνίπαπε μύθῳ 222,34
ἤντεον, Ion. ab ἀντάω 46,5
ἐς ἠόνα ἕλκων 218,18
ἠπεροπῆϊ δόλῳ 74,25
ἤρετο N. ad 40,2
ἠρεύγετο φωνήν 78,10. 110,11. 152,5
ἠριγενείης μυστιπόλοιο 50,33
ἠριγενείης ὑστατίης 68,4
ἤφυσεν ὕδωρ 102,18
ἧχι πέλω, vbi ſum 182,15
ἠχὼ ἔνθεον 54,7
ἠχὼ πολύστομον etiam P.mſ. 84,5
ἠχώ P. mſ. 136,21
ἠχὼ ψυχοσόλον, etiam P. 134,18

Θ.

θαλύσια πατρὶ τελέσσῃ 42,6
θάμβος ἔχοιτε, miremini 54,3
θαμβαλέος ἔδραμε 100,2
θανατηφόρος δόλος 138,29
θανατηφόρος ληϊστήρ 194,13
θάρσυνεν ἑῇ φωνῇ 48,24
θεὸς ἀνήρ 10,29
θεηγενέος βασιλῆος 200,28. 222,29
θεηγενέων ἔργων 144,13
θεηγόρος μολπή 202,4
θεηγόρον ἄνδρα 6,29

θεηγό-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

θεηγόρον αἰθερεῶνα 66,16.90,33
θεηγόρον φωνήν 220,24
θεηγόρα χείλεα 92,19
θεηδόκος 120,14
θεηδόχον ἠόνα 218,22
θεήλατον πῆμα 100,30
θεημάχος γλυκέθλη 94,25
θεημάχον αἰθερεῶνα 26,29
θεημάχον ἴαχε φωνήν 186,23
θεηπόλος ὤρη 38,12
θεητόκος Χρ. μήτηρ 14,28.18,17.
202,11
θελήμονι σιγῇ 216,4
θελήμονες εἰς ἐμὲ βαίνειν 56,22
θεμείλιον κόσμου 96,14,15
θεμιστοπόλοιο βίβλου 192,6
θεμιστοπόλον στόμα 90,3
θεμιστοπόλων Φαρισαίων 86,5
θεογλήνοιο προσώπου 210,21
θεογλώσσοιο βίβλου 20,25
θεογλώσσῳ βίβλῳ 90,8
θεογλώσσων μερόπων 80,18
θεογλώσσων διὰ φωτῶν 56,10
θεοδέγμονος αὐλῆς 114,18
θεοδέγμονι θυμῷ 82,34. λαῷ 2,
23. ὤμῳ 206,11
θεοδινεῖ παλμῷ 62,24
θεοδινεῖ ῥιπῇ 36,3
θεοκλήτοιο μελάθρου 106,28.
170,1
θεοκλήτῳ ἐνὶ νηῷ 188,21
θεοκλήτῳ τινὶ φωνῇ 174,18
θεοκμήτῳ πετάλῳ 212,15
θεόμηνιν φωνήν 96,9
θεόπαιδα τεκοῦσαν 202,13,14
θεοπειθέος ἀληθείης 96,16
θεοπειθεῖ μύθῳ 50,4
θεοπειθέα λαόν 28,17
θεοπροπέων ἐπιτέλλομαι 166,22
θεοπνεύστῳ τινὶ μύθῳ 118,31
θεοπρόπος ἀνήρ 132,18
θεοπρέποντ ἄνδρα 40,7
θεορρήτῳ μύθῳ 156,25
θεορρήτων βίβλων 56,17
θεόρρυτον ὄμβρον 88,10
θεόσσυτον ἴχνος 156,23
θεόσσυτον ἴχνιον 90,22
θεόσσυτον ἔργον 64,34
θεόσσυτα χείλεα 98,23
θεοστόργων Γαλιλαίων 44,10
θεοστυγέεσσι Ἰουδαίοις 222,32
θεοτερπέος ἀληθείης 92,32
θεοτερπεῖ θεσμῷ 64,29
θεουδέος Μωσῆος 108,21
θεουδέα καρπόν 164,3
θεουδέα λήια 42,2
θεουδέα πίστιν 142,33
θεουδέα φωνήν 76,27
θεουδεῖ φορῇ 206,6
θεουδέες μαθηταί 154,18
θεουδείης ὁδὸν ἔννεπον 168,13
θεουδείῃσι μεμελημένος 108,28
θεουδείῃσι πάντα φυλάσσεις 28,8
θεοφραδὲς ῥαββίν 22,12
θεοφραδέες μαθηταί 214,12
θεοφραδέων μύθων 98,8
θέσκελον ὀμφήν 24,18
θέσμιον αὐλήν 192,12
θεσμοθέτου Μωσῆος 108,22
θεσμοφόρων πατέρων 38,27
θέσπιδι βίβλῳ 216,3.224,11
θέσπιδι ῥιπῇ 14,14
θέσπιδι φωνῇ 50,19.112,19
θέσφατα μυθήσαντο 84,10
θηήσασθε θαύματα 66,23,24
θήτορι κόσμῳ 160,19
θήτορι λαῷ 80,16.120,6.198,
19
θήτορες ἔργων 168,32
θήλεϊ φωνῇ 36,23
θῆτες καὶ δμῶες 188,7
θιασώδεες ὧραι 44.13

 θοινή-

θοινήτορι λαῷ 14,25.60,31
θοώκῳ ἐν λαίγξι 198,12
θρεπτήρια ἑόν 146,22
θυηπολέων ἄνδρα 170,5
θυάδος πηγῆς 48,17,18
θυάδι φωνῇ 88,7
θυιάδες αὖραι 218,28
θυιὰς ἑορτή 20,30
θυμβρεὰς αὐδή 146,31
θυμὸς ἀνώγει 222,20
θυμοφθόρος δίψα 82,27
θυόεντος μύρου 120,15
θυόεσσαν σμύρναν 206,14
θύρατρα pro θύρετρα P. 212,18
θυώδεος νηοῦ 134,5.144,20

I.

ἰάλλω & πέμπω pro eodem 212, 28
ἰάλλω, mitto 170,25
ἰάλλων ὄμβρον θεόρρ. 88,10
ἰάλλων ποινητῆρας νοεροὺς 54,32
ἰαύειν ὕπνον παλινάγρ. 122,23
ἴαχε φωνὴν 58,33.220,24
ἰάχησε τοκῆϊ 176,29
ἰάχησεν ἐν νηῷ 80,22
ἴαχον αὐδὴν ὁμόθροον 74,30
ἴαχον μίαν αὐδὴν 46,13
ἰδέ, ecce 198,13
ἴδμονι βουλῇ 96,31
ἴδμονι σιγῇ 144,11
ἴδμονι τέχνῃ 78,8
ἴδμονι φωνῇ 222,21
ἴδμονες ὀργίων 28,40
ἱέμεθα 216,22
ἰητὴρ ἀπόδημος 144,6
ἰήτορα νούσου 50,11
ἰθυκέλευθον ὁρμὴν 130,13
ἰθυκέλευθον νόον 144,2
ἰθυντῆρι νόῳ δέξαντο 178,15
ἰθυντῆρα κόσμου 60,34.98,27
ἰθυπόροιο κελεύθου 142,18
ἱκάνεις χῶρον, ſ. εἰς 154,21
ἵκανε χῶρον, pro εἰς χ. 198,33
ἱκέσιον γόνυ κλίνειν 38,5
ἰκμαλέης ἀγέλης 220,6
ἰκμαλέης ἀκτῆς 62,31
ἵλαον ὄμμα φέρων 150,33
ἰλλόμενον δεσμοῖσι 130,1
ἱμάσσετο ἀτμῷ 120,19
ἱμασσομένοιο ποδὸς 44,22
ἱμασσομένων δέμας ἀνδρῶν 58, 16
ἱμασσομένη φρένας κέντρῳ 126,21
ἱμασσομένης πέλας ἀκτῆς 62,31
Ἰνδῴης ἀλόης 206,15
ἴομεν ἔνθεν 162,24
Ἰορδανίοιο ῥεέθρου 120,2
Ἰορδανίου ποταμοῖο 8,7
ἰότητι ἑῇ 52,3
Ἰουδαίηθεν ὁδεύσας 46,25
Ἱροσολύμων 18,22
ἰσάζων, æquans 52,1
ἴσον ψαμάθοισι λαόν 58,30
ἰσόζυγος ἐκτὸς ἐρωγῆς 160,3
ἰσόζυγον ᾧ γενετῆρι 52,16
ἰσόζυγι θεσμῷ 54,1.70,8
ἰσοφυὲς μίμημα 150,15
ἰχθυβόλοι 218,17
ἰχθυβολῆος ὑγροπόρου 60,1
ἰχθυβολῆας ὑγροβίους 216,33
ἰχθυβότοιο ἠϊόνος 220,21
ἰχνεύουσι διαμάσσαι 80,14
ἴχνος ἔκαμψεν ἐς- 76,23
ἴχνιον θεόσσυτον 90,22
Ἰωάννου 220,25. γενέθλης ibid. 32.222,7. φωνῆς 56,3
ἰωῇ ἀμοιβαδὶ 220,31
ἰωῇ Λατινίδι, voce L. 200,22
ἰωὴν ἄγραφον 58,11

K.

καθαρσία νίπτρα 148,22
καθύπερθεν ἐμεῖθεν 150,25

καὶ

καὶ εἰ, etſi, etiamſi 80,24.118, 28.176,21.208,26
καίριος ἤλυθεν ὥρη 146,12
καίριος χρόνος 76,10
καλαύροπι μῆλα ποίμαινε 222, 15
κάλλιπε σιγῇ 216,4
καλλιπέτηλον κλῆμα 162,26
καλλείψοιμεν ῥέζειν 132,4
καλλείψαντες ἄντυγα 210,14
Καναναῖον πέδον 14,22
κατάβηθι 44,30
καταιβάτην οἶμον 18,15
καταΐσσοντα αἰθέρος 14,17
κατανισσόμενος αἰθέρος 8,21
καταστείχοντι κελεύθου 46,4
κατέγραφε, ſcripſit 144,7
κατέλεξα καλῶς, bene dixi 188, 34
κατέλεξε, dixit 146,10.152,11. 196,12.212,5
κατέλεξεν ἔπος 112,17
κατευνασήρια πότμου 124,9
κατήγορα χείλεα λύσας 58,1
κατήλυδα πέζαν 44,25
κατήλυδες ἐστὲ βερέθρου 92,1
κατηπιόων ἐπὶ γαίῃ ὄμματα πῆξε 196,20,21
κατηπιόωντα Πέτρῳ 208,14
κατηφέι ἰωῇ 222,11
Καφαρναοὺμ μετανισσόμενοι 62,9. 64,11
κείμενα γαίῃ, jacentia in terra 210,4
κερέης δεσμά 130,22
κεκαυμένος ἀνήρ † 48,1
κεκεδασμένα κόσμου 132,23
κεκυφότα νῶτα 220,5
κέλευθα ὀρθά 156,24
κενεῶνος λιθογλυφέος 210,1
κενεῶνα κελεύθου τεμεῖν 154,28
κενήριον, κενοτάφιον 208,24
κενοῖο τάφοιο 208,17
κέντορι λόγχῃ 204,33
κέντορι μύθῳ 98,4
κεραμελκέα λοιβήν 38,4
κερέαις πλεκτῇσι σφιγξ. 130,15
κερμοδότην χορόν 18,26
κεύθετε σιγῇ 80,24
κευθμῶνας χθονίους 220,20
κεχαρισμένον, donatum 196,29
κίκλησκε τεὸν πόσιν 36,13
κινυμένης τοῦ χειρός 40,17,18
κινυρὴν γυναῖκα 210,32
κινυροῖο μελάθρου 126,8
κιονέην αἴγλην 46,30
κίστα, ciſta pecuniaria 136,4
κλάσματα τραπέζης 60,21
κλέτας Ἱροσολύμων 36,28
κλεψινόοις μύθοις 76,31
κλιντῆρος νουσοκόμου 50,21
κλιντῆρα, lectum 48,27,150,10
κλύε μῦθον 154,19. τοῦτο 196,17
κομίζω φίλτρον εἰς σέ 222,3
κορυμβοφόροιο κελεύθου 138,7
κορωνηφόρον ἑσμόν 184,5
κόρυμβα ἀκάνθης 194,19
κουρίζων ἔτι 222,16
κρατέεσκε πόδας αὐτοῦ 148,3,4
κριθώδεας ἄρτους 60,2,13
κρίμα, ι corr. 110,19
κρίσις ἐμή, ι corr. 90,5
κρίσιος ἐσσομένης 54,13.& mox 16. ἐμὴ κρίσις, ι corr.
κρίσιος, ι producto 170,28. & mox v.32. correpto.
κτερέων ὥρη 136,10
κυβιστητῆρι παλμῷ 18,33
κυδαίνει λογενῆα 52,19
ὑπὸ κύκλα τραπέζης 220,16
κυκλάδι νήσῳ 80,7
κυκλάδες ὧραι 122,9.134,20

κυκλά-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

κυκλάδα κόρσην 130,17.148,19
κόμματα λαῶν 40,15
κυμαίνεται λαός 90,27
κυρτούμενον αὐχένα κάμψας 110,16
κῶμος ἑορτῆς 74,31

Λ.

λαθριδίην ἰωήν 72,12
λαίλαπι φωνῆς 140,27.184,29
λαϊνέῳ κενεῶνι 16,13
λαϊνέοισι βελέμνοις 118,10.122,5
λάλος ἀμνός 10,6
λάλῳ σάλπιγγι 56,6
λάλῳ σιωπῇ 152,13
λάλον ἄρσην 42,1
λάλον τύπον 116,23
λαμπτῆρας ἔχων 184,7
λαοσσόος ἄναξ 82,1
λαοσσόον αὐδήν 88,1
Λαπινίδι ἰωῇ 200,12
λαχμός, ſortitio 202,2,7
λευκάδι φωνῇ 174,28
λευκάδα χαίτην 22,23.90,26
λεχωΐας φύσις 4,9
λεχωΐδος ἀγχιτόκου 174,11
λεχωΐδες ὧραι 100,16
ληθαίαις αὔραις 160,28
λήϊα θέσκελα 42,5
ληϊστὴν ἀνίμαστον 194,15
ληϊστὴρ ἀΐδηλος 112,29
ληϊστὴρ θανατηφόρος 194,13
ληϊστορι μύθῳ 188,23. ταρσῷ 112,2. φωνῇ 112,23
λιθοβλήτου νιφετοῖο 100,10
λιθογλυφέος κενεῶνος 210,1
λιθοσσόον ἐσμόν 100,13
λιθασρώτῳ [illegible] χώρῳ 198,6
λίνον ἄρσης 74,20
λινοπλόκος Σίμων 216,18
λίντιον, linteum 146,32. P.mſ. λέντιον, vti & Suidas.
λιπαυγέος κόσμοιο 88,2
λιπαυγέες γλύωνται 110,23
λιποβλεφάροιο κύκλου 100,19
λιποφεγγέι κόσμῳ 144,25
λιποφεγγέϊ ὀπωπῇ 102,8
λιποφεγγέϊ ὄρφνῃ 122,12
λιποφεγγέας ὀφθαλμούς 128,7
λιποφθόγγοιο νεκροῦ 130,3
λιπόσκιον νύκτα 136,31
λιπόσκια φάεα 102,19
λίσσεσθε, precamini 174,22
λιτάνευον Πιλάτον 200,20
λιτήσιον αὐχένα 38,14
λίτομαι, precor 148,18
λοίγιος ὥρη 84,21
λοίσθιος ὥρη 54,4
λοχίης ἠχοῦς 108,9
λυκάβαντος, anni 132,11,20
λυροκτύπος Δαβίδ 84,15
λυσινόμοιο μαθητής 108,20
λυσιπόνῳ μύθῳ 50,2
λυσίπονον ἀφρόν 102,5
λυσιπόνοις στομάτεσσι 82,3
λυσσαλέος κόσμος 174,2,3
λυσσώδει γαμβρῷ 190,3
λυτῆρα γενέθλης ἀνδρ. 182,3
λυτήρια πένθους 124,12
λύχνος εὐσεβίης 54,33
λωβητῆρι λαῷ 90,34

M.

Μαγδαληνὴ Μαρίη 202,13.208,3.210,15. P. vtrobique ſuperſcriptũ habet Μαγδαλινή.
μαιόμενοι, quærentes 82,12
μανιώδεα ῥοῖζον 96,33
μανιώδεες Ἑβραῖοι 50,22
μαντώδεϊ φωνῇ 38,24
μαραινομένην πυρκαϊήν 218,31
Μαριάμ, Maria 212,12

Μαρὴν υυ- 16,8.120,13
μάρτυς ἐτητυμίης 140,6.224,13
μάρτυς ἰωή 138,20
μάρτυς ὀπωπή 118,30
μάρτυρα φωνὴν 8,32
μάρτυρι δέλτῳ 216,5
μάρτυρι μύθῳ 38,31
μάρτυρι φωνῇ 212,12
μάρτυρες ὀπωπαί 168,20
μάρτυρος ἐμπεδόμυθος 54,28
μάρτυρος ἔσσο κακοῖο 188,33
μάρτυρος ἔσω 110,32
μάρτυρος ἐτήτυμος 88,9
μάρτυρον ἐμπεδόμυθον ἔσω 14,13. 24,21.52,20
μάρτυρον ἱκεσίης αὐχένα 36,31
μάρτυρα ταῦτα πέλει 116,22
μαστεύει ἑὸν κλέος 78,18
μάστευον ἀποκτενέειν 50,30,31
μαστεύετε ἀποκτείνειν με 78,25
μαστεύετε θέσφατα 56,17. θεοῦ πομπὴν 56,34. κτανέειν 94,18. φῶτα πιέζειν 184,31
μαχήμονες ἀσπιδιῶται 184,27
μαχλάδος εὐνῆς 96,2
μαχλάδι χαίτῃ 134,29
μεθέπουσα κορείην 14,30
μεθυσφαλέων ὑμεναίων 18,13
μελαγκρήδεμνος ὀμίχλη 62,10
μελανίφρονος δαίμ. Not. 98,2
μελίπνοος μολπή 204,28
μελίρρυτον ἄρτον 66,8
μελισταγέος νιφετοῖο 202,31
μεμελημένος ἀλιτροσύνῃσι, ſtudens 108,6
μεμελημένος θεηπολίῃ 132,19. θεουδείῃσι 108,28
μὲν pro μέντοι, tamen 190,24. 208.26
μενέαινον ἐλεῖν 62,23.136,28. ὀλέσσαι 74,25
μενέαινες ὀδεύειν 222,17
μενέαινε δαμάσσαι 94,28
μενεαίνετε ἀνύσσαι 96,13. ὑφαίνειν 94,30
μενέει ἐν ἐμοὶ, manebit 70,4
μενοινὴν ἑὴν ἔκρυπτε 58,26
μενοιναῖς ἀπορρήτοις 24,32
Μεσσίας, ὁ Χριστός 38,28,29
μεσσοφανὴς λίχνος 184,13
μεσσοφανῆ ἐκυκλώσαντο 58,18,19
μετὰ βαιόν 100,34
μετὰ γαῖαν, in terram 170,25
μετὰ τοῖσι, inter hos 216,16
μετάβηθι 74,31
μετανάστιον ὕδωρ 34,22
μετανεύμενοι ἄστυ 62,9.64,11
μεταστρεφθεῖσα 212,4
μεταστρεφθέντες 176,17
μετάτροπος αἰθέρα δινῶν 146,13
ἐκ θανάτοιο 52,25
μετάτροπον ἦθος 26,18
μεταχείριος ἔκδοτος εἴην 192,27
μεταχείριον ὕδωρ χέων 148,16
μεταχθονίου χιτῶνος 212,14
μετήιε κῶμον ἑορτῆς 136,32
μετήλυδα λαόν 64,15
μετοχλισθέντα θυρέτρου, pro ἀπὸ θυρέτρου 208,6
μετοχλισθέντα λίθον 208,6
μῆλα καὶ ἄρνας 222,15
μηλοτρόφος ποιμὴν 112,4
μηλοφάγοιο ἑορτῆς 204,4
μηκεδανῶν νεπόδων 220,4,5
μῆτιν ἔχεις, ſentis 104,32
μιγάδας σίγας 60,7
μιμηλὴν εἰκόνα 38,8
μίμημα ἀμπελόεν 164,10
μίμημα ἀστερόεν 184,12
μίμημα βοτρυόεν 164,1
μινύθουσαν ζωὴν 56,19
μινυνθαδίης ἀπὸ φορβῆς 64,16

μινυώ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

μινυώριον ὕδωρ 34,32
μίτρην λινέην ἐζώσατο 146,30
μιτρωθεὶς ἑταίροισι 212,21
μιτρώσατο λαγόνας εἵματι 218,13
μνηστῆρα εἰλαπίνης 64,15
μνώεται ὀδωύης, meminit 174,9
μογέεσκον αὔλακι 42,11
μονοσκήπτρου βασιλῆος 198,1
μουναδὸν αὐτοέλικτον 208,33
μυθήσατο λαῷ 96,4
ὡς μυθίζεσθέ με 150,7
μυθοτόκου κραδίης 170,13
μύθῳ φιλοπευθέϊ 222,30
μυκήματι φωνῆς 140,31
μυρομένη ζώοντα 210,17
μύρον πενθαλέον 208,11
μύστιδι τέχνῃ 38,1
μυστιπόλευεν ὄργια 20,3
μυστιπόλοιο ἑορτῆς 78,2
μυστιπόλοισι 28,27
μυστιπόλῳ ἰωῇ 38,10
μυστιπόλων ἀνδρῶν 54,26
μυστιπόλων Ἱροσολύμων 134,2
Μωσῆος 78,34.80,4

N.

ναίεται πολλοί 42,16
ναετῆρες συμμιγέες 80,15
ναιεταίων & ναίων 94,10,11
ναὶ λίτομαι 148,18,20
νεήλυδα ἀλλοφανῆ 190,8
ἐνείκεόν μιν μύθοις 108,19
νείατον ἄκρον 202,29
νειοτομεύω παλινάγρετον 114,24
νείφων αὔλακι σπόρον 42,9
νεκυοσσόος ἠχώ 130,4
νεκυοσσόος ὥρη 52,26
νεκυοσσόον Χερσόν 138,25
νεκυοστόλος Ἰωσήφ 206,7
νεμεσήμονι μύθῳ 44,26
νεμεσήμονι φωνῇ 188,33
νεμεσήμονα ἀλιτροσύνην 168,14
νεμεσήμονα φωνήν 84,35
νεογλυκύοιο προσώπου 102,25
νεοπαθέας ἀνέρας 66,27
νεοπλανὲς οὐδέν 194,31
νεοτευχέας βίβλους 224,15
νεοτευχέας ὀφθαλμούς 102,12
νεοπενθέας ἦας 126,29
νεοπηγέας κλισίας 76,18
νεότυκτος τύμβος 206,24,25
νεπόδων ἀλλομένων 220,4
νερτερίοιο βερέθρου 92,1
νεῦμα τοκῆος, voluntas 66,34
νεύματα πέμπων δαήμονι 152,24
νήϊδι μύθῳ 90,2
νηοπόλοι, ſacerdotes 194,4
νηοπόλους ἐρέεινε 190,30
νήριθμος λαός 64,5
νηρίθμοις στομάτεσσι 196,34
νοΐων ἄιδε 120,32
νεφεληδὸν ἀπουδοῦσι 30,2
Νικόδημος, ι corr. 84,34.86,6
νικώμενος κτεάνων 136,4
νιπτῆρι γλαφυρῷ 146,33
νιφετοῖο λιθοβλήτου 100,10
νοέεις με, noſti me 12,31
νοέει με, nouit me, & mox, νοέω προθυτῆρα 114,15
νοήμασι, ſententiæ 84,29
νοήματα ποικίλα μύθων 188,26
νοήματα πώεα μήλων 222,5
νόησέ με, nouit me 158,1
νόθον: ὁμῆλα 112,16
νόθον σπέρμα 194,20
νόος ἐμός, monita mea 164,26
v.16. ῥόος ἡμετέρης αὐδῆς.
νοοβλαβέας ἄνδρας 144,4
νοοσφαλὲς ὄμμα 26,28
νόστιμος εἰς δόμον ἦλθε 208,14
νόστιμος ἐκ νεκύων 130,30,220,20
νοσφίζεται βιότου 224,6

νουσα-

νουσαλέος, ægrotus 48,26
νουσαλέον πῆμα 120,26
νουσαλέῳ δεσμῷ 120,33
νουσαλέων θαύματα 64,18,19
νουσοκόμου κλιντῆρος 50,21
νουσοκόμοιο φιλοσόργοιο 48,16
νῶν ἔπι νῶν 98,12
νυκτιλόχου ληστοῦ 204,16
νυκτιλόχους φῶτας 200,9
νυκτιπόλου θεράποντος 190,13
νυκτιφανὴς ἀστήρ 208,5
νυκτιφανῆ Νικόδημον 22,10
νύσσαν ἀμείβει 66,22
νύσση χρονίη 94,11
νυχίη γυνή 208,10

Ξ.

ξένος κόσμοιο 180,9
ξεινοδόκος ἡμείων 122,16
ξεινήιον ὕδωρ 32,33
ξεινοδόκον Χριστοῖο 122,30
ξυνῇ ἀμηχανέοντες 152,10
ξυνήονι θεσμῷ 34,10
ξυνήονι μύθῳ 80,23
ξυνήονι πότμῳ 124,1
ξυνόνομος ὑμείων 156,34
ξυνὸν ἐμὸν συνάεθλον 90,7
ξυνώσε μαθητάς 72,13
ξυνώσε μαθητὰς ἔπος 212,13

O.

ὃ pro ὅς, is 46,10.206,5
ὀάριζον ἀλλήλοις 82,15.134,7.
138,16.200,32
ὀάριζε pro ἔλεγε 62,21, 66,6.
98,23.110,26
ὀάριζον κόσμῳ 188,19,20
ὀάροισι μειλιχίοις 154,20
ὀάρων ἐξ ἰδίων 78,15
ὄγδοα κύκλα 48,8
ὀγδοάτης ἠοῦς 156,16
ὄγκον ἀπειλῆς 214,15
ὁδίτης ἐσμός 138,24
ὀδυνήφατον ὕδωρ 48,5
ὀδυνήφατον ὥρην 46,16
οἶδε μαθητήν, forte εἶδε 222,28
οἴδματι λυσσήεντι 182,28
οἶμον ἀληθείης 92,32
οἴνοπι καρπῷ 162,27
οἴνοπα χιτῶνα, purpureum 200
33
οἰνοσσόον φωνήν 16,15
οἰνώπης ὁ, Not. ad 24,16
οἰστρηθέντι τοκῆϊ 208,18
οἰστρηθέντες εἰς χόλον 72,8
οἵων ὕπερ, pro ου. 114,16,23
ὁλκοῦ κύματος 218,27
μᾶλλον ὅλον ἑταίρων, magis omnibus 220,26
ὁμαρτεῖ τηλόθι 186,27
ὁμηγυρέες μαστεύετε 184,31
ὁμηγυρέεσσι μαθηταῖς 212,23
ὁμήλικα χαίτην 90,26
ὁμήλυδες ἀρχιερῆες 200,20
ὁμήλυδες ἀσπαλιῆες 216,20
ὁμήλυδας αὐτῇ 126,28
ὁμήλυδες λαοί 62,2
ὁμιλήσειεν ὀλέθρῳ 90,32
ὁμιλήσητε βερέθρῳ 92,8
ὁμίχλην, ten. ſp. P. mſ. 108,13
ὄμμα κόσμου, lux m. 178,9
ὄμματα βουλῆς, lumina conſ.
144,12
ὁμογάστριος Πέτρου 216,14
ὁμογλώσσῳ τινὶ μύθῳ 92,34
ὁμογλώσσων λαιμῶν 76,29
ὁμογνήτων ἤθεα φωτῶν 44,5
ὁμόγνιος, ſoror 128,18
ὁμόγνιος, frater 190,13
ὁμόγνιον, fratr. 120,20
ὁμοδόρπιος ἐσμός 60,9
ὁμοζήλῳ ῥυθμοινῇ 30,1
ὁμοζήλων ἀπὸ λαιμῶν 116,2
ὁμοζήλοισι μαθηταῖς 60,19

ὁμόζυ-

ὁμόζυγος αὐτῷ 70,4
ὁμόζυγος εἰμὶ τοκῆος 118,33
ὁμοζυγέες μαθηταί 152,8
ὁμοζυγέες ὦσι 182,5
ὁμόζυγες λαοί 130,21
ὁμόζυγες μοναί 156,5
ὁμόζυγες ὁλκάδες 62,32
ὁμοζυγέων ἑταίρων 220,33
ὁμοζυγέων στίχα φωτῶν 78,4
ὁμόθροον αὐδὴν 74,30
ὁμοκλινέες ἔσαν 14,26,27
ὁμοπλεκέεσσιν ἐπέτρεχον 220,7
ὁμοπλέκτῳ ταρσῷ 130,6
ὁμόπλοκον ζωστῆρα 208,30,33
ὁμόπλοκον στέφος 194,34
ὁμόπτολις 140,1
ὁμορρήτῳ τινὶ μύθῳ 12,18
ὁμοσθενέεσσι χερσί 220,3
ὁμοστιχέων χορὸς ἀνδρῶν 120,4
ὁμόστολος ἀνήρ 184,7
ὁμόστολος ἐσμός 100,23
ὁμόστολος ἔσται ὑμῖν 160,1
ὁμοστόργῳ ἀρθμῷ 160,14
ὁμοτέρμονα γαῖαν 74,32
ὁμοτρήτῳ σύμφῳ 200,5
ὁμοφθόγγῳ τινὶ μύθῳ 200,32
ὁμοφθόγγων ἀπὸ λαιμῶν 104,26. 198,15
ὁμόφοιτος 140,2. 224,9
ὁμόφοιτον εἰρήνην 162,2
ὁμόφοιτος ἑταίρων 220,10
ὁμόφοιτος ὑμείων 170,15
ὁμοφραδέες ἦλθον 42,20
ὁμοφραδέες Φαρσήϊοι 138,26
ὁμοφραδέων λαῶν 84,4
ὄμπνιον σπόρον 42,9
ὀμφῆεν στόμα λύσας 152,2
ὁμωρόφιος φίλος 152,7
ὁμωροφίων ἑταίρων 122,8
ὁμῶς, ſimul, vna 208,20
ὀξέϊ μύθῳ 212,26
ὀξυέθειρον στέφος 194,34
ὀξὺς ἀκούσας, id eſt, ὀξέως 202,26
ὀξὺς ἐάσας, pro ὀξέως 194,2
ὀξυτόμου ἀκάνθης 194,19
ὀξυτόρων ἥλων 214,10
ὀξυφαεῖς & λιπαυγέες 110,23
ὀπάονες ἀρχιερῆος 190,7
ὀπηδεύοντα ταρσῷ 222,27
ὀπιπευτῆρες 214,5
ὀπιπευτῆρες ἑορτῆς 138,31
ὀπιπευτῆρες ἑταῖροι 210,12
ὀπισθοκέλευθος ὁμαρτεῖ 186,27
ὀπισθοτόνῳ δεσμῷ 190,2
ὀπισθοπόρῳ ποδὶ 112,12
ὀπισθοπόρῳ ποδὶ βαίνων 154,27
ὀπισθοπόροισι πεδίλοις 126,12
ὀππόθι, vbi 84,15. 90,19
ὀπταλέην δαῖτα 220,17
ὀργάδος ἐρήμου 132,31
ὀρεσσινόμων γενέθλη 34,29
ὄρθιος πορείη 156,20
ὁρίζων δίκην ἰθεῖαν 90,4
ὀρσιπλανέες μετανάσται 72,1
ὀρφανικοὺς ἔασον 160,2,4
ὄρχαμος 192,18. 222,12
ὅτιπερ, pronom. relat. 92,13
ὅτιπερ, quoniam 108,24. 136,28.
οὐ σύ- & οὐ σε 190,15
οὐ σθένος ἐστὶν ἀέξειν 164,3
οὐδαίης πίδακος 36,8
οὐδαίοισι χάσματος 128,20
οὐρεσίφοιτον λαόν 54,25
οὐτιδανοῖο κόσμου 92,3
ὄφρα- τόφρα, quum 48,20
ἐπ' ὀφρύσι κείμενον ἰχθύν 218,32
ὀχετηγὸς ἑορτῆς 132,11
ὀχετηγὸς ὑμείων 172,3
ὀχῆϊ ἀλύτῳ δήσαντες 154,15
ὀχῆϊ συνεκλήϊσαν 206,22

ὀχῆα

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ὀχῆα ἀτίναξ. φιλότητος 222,13
ὀχῆας στομάτων πελάσαντες 84,9
ὀψικέλευθος ἐλθών 124,2
ὄψιμον αἴγλην 82,33.102,22
ὀψιμόρων φωτῶν 204,7
ὀψινόῳ μετανοίῃ 28,22
ὀψιφανὴς ἀνέβαινεν 78,1.3

Π.

παγγενέταο θεοῦ 8,12.56,34.142,32
παιδήιον ἥβην 106,19
παιήονι μύθῳ 22,16
παλίλλυτος ὀμφή 118,22
παλίλλυτον ζωστῆρα 208,30
παλίλλυτον ὀπίσσω 194,9
παλίλλυτα δεσμά 94,15.130,22
παλιμπετὲς, rurſus 210,11
παλιμπετέες 82,12.108,16
παλιμφυὲς ὕδωρ 82,32
παλινάγρετος πόθος 64,20,21
παλινάγρετα σώματα 52,13
παλιναυξεῖ κύκλῳ 56,18
παλινδίνητος ἐλεύσομαι 162,7
παλινδίνητος χρόνος 154,25
παλιννόστου τοκῆοιο 22,27
παλιννόστῳ πορείῃ 14,18
παλιννόστοισι κελεύθοις 44,9. κυπέλλοις 16,27. ποσὶ 194,29
παλίνορσον δέμας 52,11
πάλλευκον ἀφρόν 102,5
παμμεδέοντι γενετῆρι 64,7
παμμεδέοντι υἱεῖ 52,33
παμμεδέουσαν μορφήν 138,17
παμμήτορα ζωήν 52,31,32
παμφαὲς χρυσοῖο 154,18
πανδερκέϊ ὀφθαλμῷ 144,[illegible]
πάνδημος ἑορτή 74,2
πανδήμιον ἦμαρ 116,6
πανδήμιον ὕδωρ 102,15
πανδόκος αὐλή 156,6.196,18
πανδόκος θύρη 112,21,25
πανδόκον οἶκον 48,28
πανελλήνων στίχες 82,18
πανετήτυμον 94,16
πανθελγέα φωνήν 82,26
πανθελγέος ἐτητυμίης 192,34
πανίλαον ὄμμα 68,1
πάντοθεν 220,6
πάντροφος αἰών 108,31
παπταίνεις με ἀγχιφανῆ 38,34. 144,24
παπταίνοντες ἀνέρα 50,1. θαύματα 58,15
πὰρ ποσί 126,23
παραβλήδην 174,25
παραγράψαιτό με, reiec. 144,32
παράμειβε, præteriit 100,14
παραπλάζει φρένας 76,31
παραστείχων κελεύθου 100,14
παρατροπέων λοξά 176,11
παράτροπον ἔπος 112,17
παρεδρήσσων ἐρεείνει 170,17
παρεμέτρεε, præteribat 132,30
παρενδιάοντα κορύμβοις 34,12
παρεπλάγχθητε πρὰ πατρίδ. 84,28
παρήγοροι πένθεος 126,10
παρηίδος ἄκρον ἀράσσων 194,27
παρθένον υἷα 202,16
παρθενικὴ φιλοπάρθενε 202,17
παριππεύσας N.48,7.202,22
πασιφαὴς δαιτυμών 134,24
πάτριον οἶκον 94,5
πατρῷον ἀλκήν 116,21
παφλάζων πνεύματα 33,6
παφλάζοντι μύθῳ 198,9
παχνήεσσα ὥρη 116,10
πεδοσκαφέων κενεώνων 32,22
πεδότροφες ὕδωρ 34,28. an πεδοτραφές;
πέζαν ποδῶν 210,22
πέζαν ἐς ἀντιπέραιαν 120,3

ἐπὶ πέζαν ἔπῃ 210,6
περὶ πέζαν 210,22
πεζὸν ὁδίτην 10,3
πεφημένοι θεσμοὶ 52,1. λαῷ 106,26. μύθῳ 104,33. φωνῇ 36,6
πέλεσκε pro ἐγένετο 204,27
πέμψωσι βερέθρῳ 136,24
πεντὰς αὐλὴ 170,20
πεντάδος ἄρτων μιῆς 60,27
πεντάδι Μάρθη 128,22. σιγῇ 124,5
πεντάδα φωνὴν 122,33
πενταλέη ἱκμάδι 126,24
πενταλέον μύρον 208,11
πέπληθε χάριτος 4,19
πέπλα pro πέπλους 194,21
πεπύκασο πέπλῳ 218,14
πέρην ἅλμης 62,29. ποταμοῖο 28,32. Τιβερηίδος 220,21
περίμετρος πλόος 218,26
περιμήκετον 106,32. 220,14
περὶ μῆλα φυλάσσων 114,2
περισκαίρουσι νομῆα 112,6
περισσοβότοιο τραπέζης 60,21
περισσονόῳ μύθῳ 80,23
περισσονόοισι μαθηταῖς 172,28
περίφοιτος ἔην 100,17. 108,2. ἐς ἄς. βαίνε 82,17
πέρναται, venditur 134,33
πετήλοις στέψε κόμην 94,14
πέτρης ἀδωμήτοιο 206,24
πετρήεντι χιτῶνι 118,13
πευθομένη ὅτι, audiens 124,12
πευθομένων δμώων 190,10
πεφορημένον αὔραις ἔπος 160,28
πεφορημένον ὄμμα 206,29
πῇ ποτε ναίεις 10,14
πῇ περάσεις: quo feſt. 170,18
πιαλέην ἱκμάδα 134,29
πιέζειν, prehendere 80,29. 82,7 84,18. 118,34. 184,19,31. 216,25
πιέσσαι μιν, preh. 134,14
Πιλάτος ι & α correptis 190,2, 8,11,21,24. & alibi.
πιμπρήσκοντι πελειάδας 20,1
πίσιν βιοσσόον 216,6
πιστικῆς νάρδου 134,25
πιφαύσκω, φάσκω 128,31. 192,16
πλευροῖο τυπέντος 204,22
πλήθοντι σοφίης 222,23
πνείων ἔτι τοκετοῖο 106,14
πνεῦμα ἁγνόν 212,31
ποδήνεμος 46,9. ἦλθε 208,21
πόθι βαίνω, Not. ad 88,13
ποθοβλήτους μερίμνας 96,12
ποιητὸς θεός 96,32
ποικιλόδωρος ἄναξ 138,14
ποικιλόμορφος αἰών 108,31
ποικιλόνωτος ἀνήρ 196,3
ποικιλόνωτον χιτῶνα 62,11
ποινήτορος κέρσιος 170,32. ποινήτορι πότμῳ 196,14. ποινήτορα νόσου 50,13. ποινήτορα φωτῶν 78,22. ποινήτορας εἶχον ἀμοιβάς 168,22
πολέες, mul. 76,27. 80,33 134,5
πολυγλώσσοιο λαοῦ 82,3
πολυειδέϊ μύθῳ 194,4
πολυθαμβέϊ λαῷ 140,32
πολυθρήνῳ περὶ νεκρῷ 126,15
πολυΐδρις διδαχή 78,11
πολυκαμπέϊ νούσῳ 100,4
πολύδυκτον ἦμαρ 100,1
πολυκλήϊστον μάννα 66,3. ὄμμα, diu clauſum 108,33. πάχα 132,34
πολύλλιστον θεόν 174,30
πολυμεμφέα φωνὴν 118,6
πολυπλανέος βιοτῆς 54,12
πολύπλανον κόσμον 144,31
πολύπλανα λείψανα 60,26. πνέει 114,7

πολυ-

πολυπλανέεσιν αὔραις 64,23
πολυπτόρθοιο κορύμβου 164,1
πολυῤῥαφέων πεδίλων 110,17
πολυασπερέων ἀνδρῶν 92,27
πολύστομον ἠχώ 84,5
πολυστρέπτοιο τραπέζης 18,34
πολυσφρήγιστον χάρμα 164,33
πολυτρήτῳ πετάλῳ 218,14
πολύτροπα θαύματα 104,27
πολύτροπα πώεα 114,17. σήματα 216,2. φάρμακα 142,27
πολυφεγγέα τιμήν 144,19
πολυφλοίσβοιο μελάθρου 190,24. τραπέζης 60,18. πολυφλοίσβῳ ἐνὶ κόσμῳ 176,25
πολυφλοίσβῳ τινὶ μύθῳ 114,32
πολυχανδέος αὐλῆς 112,21
πολυχανδέος τραπέζης 134,22
πομπὸς ἀλιτροσύνης 152,23
πομπῆα κελεύθου 30,10
πομπῇσι θεοῦ ἵκεο 22,13
πόντιον ἄγρην 10,21. 216,19
πορφύρων γείτονα πέτρην 62,27
πόσε βαίνεις 24,14
ποτιδέγμενοι ἀπ' ἀλλ. 56,33
πουλυέλικτος αἰών 98,11. 148,14
πουλυέλικτον ἴχνος 90,27
πουλυμέλαθρος αὐλή 156,6
πουλυόδοντι σιδήρῳ 204,8
πρηνηδὸν ἐρειδομένοιο 38,20
πριόμεσθα, fut. temp. 58,25
προάγγελος μολπή 204,28
προάγγελον ἦμαρ ἑορτῆς 204,4
προάγγελα θέσφατα 170,12
προάγγελα χείλεα λύσας 162,17
προασπιστῆρος ἀντιπάλ. 178,28
προβατικῇ ὕδρῳ 46,31
προβέβουλε- ἦ- 144,18
προβλῆτα δεξιτερὴν 102,29
προβλῆτες ὀπωπαί 102,34
προέηκέν με ἱκάνειν 80,28
προέννεπον, prædixi 170,10
προθεσπίζων, prædicens 82,33
προΐαλλον, emittebant 82,6
προικὸς, gratis 168,26
προκαλίζεται ποιμένην 112,8
προκέλευθος ὁδεύει 112,11
προκέλευθος φάεος 2,22
προκέλευθον ὀμφὴν 144,10
πρόμος στρατιῆς 186,16
προπάροιθεν ἑταίρων, corã 216,1
προσάββατος ἠώς 198,10. 206,34
προσπτύξομαι τοῦτον ἀρθμῷ ὁμοστόργῳ 160,14
προσπτύξετέ με μύθῳ 174,17
προσπτύσσεταί με λαβών 150,34
πρός σε τί τοῦτο πέλει 224,2,8
προφθαδίην ἀγόρευε 172,28
προφθαμένη γλώσσῃ 150,27
προφοιβάσωσι δέμας 134,3. P. mſ. προφοιβήσωσι, Ion. more.
προώνυμον ἐκ- 102,16
προώριον κελεύθου 26,23
προώριον τιμήν 144,8
προώρια θέσφατα φαίνει 172,9
πρώϊον ἴχνος ἄγ. 216,30
πρωτάγγελος ἀνήρ 4,20
πρωτόθρονος βουλή 132,2
πρωτόθροος ὀμφή 142,30. 150,30
πρωτόθροος κήρυξ 28,31
πρωτόσπορος Ἀβραὰμ 94,21. 98,34
πτερόεσσα στρατιή, ang. 24,31
πτύχα νηοῦ 100,11
πυθμένα συκῆς 14,11
πυλαωρὸς ἀνοίγει 112,5
πυλαωρῷ ἀμφιπόλῳ 186,33
ἐπυργώσαντο θεμέθλοις 42,17
πυργαίην 218,31
πυρώπιδες ὧραι 120,26
πώεα νοήμονα μήλων 222,5
πώεα ποίμνης 116,26

P.

ῥα enclitice P.mſ.80,18.90,31 at non item 74,4,5
ῥαββὶν 24,4.22,13. ῥαββὶν αὖαξ 64,14. ῥαββουνί 212,5
ῥάβδῳ ἀσιγήτῳ, pedo 220,30
ῥηξήνορι φωνῇ 184,26
ῥυηφενέος κλυστῆρος 94,1

Σ.

Σαλὴμ βαθυκύμονος 28,18
Σαμαρείτιδος αἴης 32,18.34,27
σέβας ὄμμασι φαίνων, venerationem 148,5
σέθεν ἔργα 76,1
σελάγιζε βολαῖς 2,12. σελάγιζεν ἀστερόεν 62,12. σελάγιζε φῶς 184,15
σημάντορι φωνῇ 8,25.16,24.50,3.188,4
σήματα, miracula 132,3.216,2
σθένος εἶχον, poterant 218,8
σθένος ἐστὶ περῆσαι 82,13. σθένος ἐστὶ- poſſible eſt, 90,28.96,10
ἔσθενε τελέσσαι 128,8
σιγαλέῳ ποδί 206,7
σιγαλέοις πόδεσσι 100,12
σιδηροφόρων ἀπὸ γόμφων 198,17
σιδηροφόρων ἀνδρῶν 184,20
σιδηρείῳ δεσμῷ 200,4
Σιλωὰμ πηγῇ 102,14,15. P. mſ. poſteriore in loco Σιλουάμ.
σκέπας αἰδοῦς ἀθήτου 218,17
σκηπτοῦχος Ἰησοῦς 200,23
σκιοειδέι γαίῃ 208,4
σκολιόφρονι βουλῇ 96,17
σκοπίαζε, ſpeculare 12,25. temp. imperf. 62,30
σκοπίαζον ἀλλήλους 152,9
σκοπιῆς ἐρημάδος 26,6
σμήχων κραδίης ῥύπον 28,16
σμίξας pro σμήξας, P. mſ. 102,20
σουδάριον, Syr. ex Latin. 130,18. 208,31
σπινθῆρας ἰάλλων 54,32
στατὸν ἴχνος 126,18
στενάχιζεν & στένεν 210,25,29,32
στεφανηδὸν ἐκυκλώσαντο 58,19
στεφανηδὸν πεπταμένων 14,15
στεφανηφόρος ἀλωῆς 42,10
στικτὰς μελέεσσι πελιδνάδας 18,25
στίχα καρπῶν 42,14
στίχες ἀνδρῶν 92,27
στοιχάδες ἀλλήλῃσιν ὁλκάδες 62,32
στοιχηδὸν 224,14. κεκλιμένοι 60,12
στόμα λίμνης 216,23
στυγέεσκεν ἐμέ 166,27.168,26
στυφέλιξεν ἰωῇ 110,4
στροφάλιγγι ἀενάῳ 146,9. κονίης 136,1. ὥρης 54,34
σύγγονος ἀμπλακίῃσι 110,5
σύγγονον εὗρεν ἑόν 10,27
σύζυγός εἰμι τοκῆος 158,29
σύζυγι λαῷ 60,5
σύζυγας ἀλλήλοις χιτῶνας 208,29
σύμβολα κοιρανίης 194,23
σύμβολα νίκης 202,1
συμμιγέες ἵσταντο 188,6
συμμιγέες ναετῆρες 80,15
συμμιγέων λαῶν 138,21
συμπεφυῶτες ἐμοί 162,32.164,2
συμπλεκέος παλάμης 60,5
σύμπλοκος ἑσμός 60,9
σύμπλοκος σταυρῷ 196,6
σύμφυτός εἰμι τοκῆος 858,10
συναγρομένοις μαθηταῖς 122,32
συνάεθλος οἱ θεός 22,17.222,34
συνάεθλον ἐμόν, Not. ad 90,7
συναρηρότα μιῇ μορφῇ 158,3
συναστράπτοντα τοκῆι 72,15
συναστράψειε τοκῆι 146,14
σύνδορπος ἡμ. τραπέζῃ 150,26
συνεκλῄισαν ὀχῆι 206,22

συνε-

συνεκλήϊσαν ὀχῆες 212,18
συνέμπορος 218,11. ἑταίρῳ 10, 24. Χριστοῖο μαθητής 188,5
συνέμπορον κόσμου 172,15,23
συνενδιάοντι μαθητῇ 208,15
συνέστιον φωτῶν 170,31
συνήλυθες γνωτοί 18,16. ἑταῖροι 202,10. ἡμῖν 182,7
συνήορα γοῦνατα 38,18
συνθεσίη, pactum 106,26
σύνθροον ἠχώ 138,4.194,11
σύνομος ὑμῖν ἐριθήν 212,21,22
συνωρίδα ἀγγελικήν 210,19
συνωρίδα ἀνδρῶν 10,11
σφηκώσατε τοῦτον ὀλέθρῳ 196,9
σφρηγίσατο μύθῳ 54, 27. σιγῇ 224, 12. φιλίην σφρηγίσατε θεσμῷ 154,14
σφρήγισε θεός 64,27
σχεδὸν ἵκετο χώρου 126,19

T.

ταλαεργὸς Ἰωσήφ 206,28
ταλαεργόν ὁδίτην 138,10
τάπερ, ἅπερ 116,21.118,30
ταρβαλέοι ἀλάλαζον 62,20
τάρβος ὀρινῃ κραδίην 162,5
ταρσοὶ πεδίλων 110,17
ταρσῷ διφήτορι 208,18
ταφίαις ὀθόναις 208,32
τάφοιο κενοῖο 208,17
ταχινὸς ἱκάνω 160,4
ταχινῷ ποδί 130,30
ταχινώτερον ἔρξον 152,25
ταχὺς ἦλθεν 208,26
ταχύγουνον πῶλον 138,15
ταχυεργὸς ἀκούει 108,30
ταχυεργὸς ἄναξ 50,2
ταχύποτμον ὥρην 82,9
ταχυπειθέες ἐστέ 116,25
ταχυστροφάλιγγι ῥιπῇ 60,20
ταχυφθιμένην, vno verbo, P.mſ. 64,24
τελαμῶνα πολυκοίμων 210,4
τελέθει νόμον 78,24
τελέσκον μνημοσύνην ἐτήσιον 116,7
τελεσσιγάμοιο γενῆς 180,10
τελεσσιγόνου αἴδους 78,30. θαλάσσης 216,34. λοχείης 22,19
τελετὴν ὁσίην 76,19
τέμπεσιν Ἱεροσολύμων 38,3
τέο μέχρις, pro τίνος 116,16
τεὸς πατήρ 90,13
τετραέλικτος παρείη 40,29
τετράζυγι δεσμῷ 198,18. τετράζυγι κόσμῳ 26,17.212,27
τέτρατον ἦμαρ 124,4
τετράπλευρον δέρυ 200,2
τετραπόρῳ ὀλέθρῳ 196,9
τετυγμένῳ λίθοις 198,18
τετυπωμένα δέλτῳ 216,5
τεύχειν θαύματα 22, 15. 76,28. 104,27
τεχνήμονι κόσμου 2,6
τεχνήμονι πηλῷ 108,12
τηλεπόροιο κελεύθου 46,4
τηλεπόροις λιμένεσσι 62,26
Τιβεριάδος ἅλμης 58,12,216,11
Τιβεριῗδος ἅλμης 220,21
Τιβερήτιδα πέτρην 62,27
Τιβερήτιδες ἀκταί 64,3
τίθει ξίφος κολεῷ 186,13
τιμωρὸς ὀργή 32,4
τιταίνει, porrigit 52,32
τίταινεν ὄμμα εἰς πόλον 176,29
τιταίνετο τριτάτη ὥρη 198,11
τιταίνων ἀλυτῆρι χέρα 60,14
τίτλος, titulus 200,12
τμητῆρι σιδήρῳ 80,9
τοσσότερον 22,20.122,30.124.22.130,24.180,30.196,19.212,26.220.34
τολμήσεις ἐπέτειος 26,29
τοπάζοιτε 46,10. P.mſ. diuiſe τὸ πά-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

τὸ πάροιθε 70,11
τοπρόσθεν, ante 138,16
τοσσατίης ἀγάπης 166,4
τοσσατίας βίβλους 224,15
τοσσατίων νεπόδων 220,9
τοσσατίοισιν ἀνδράσι 58,26
τόφρα, tunc 48,21
τραπέζης ἀδαιτρεύτοιο 220,23
τρομεροῖσιν ἐν οὔασι 198,4
τροχαλαὶ παῖδες 216,15
τροχαλέῃ γλωχῖνι 100,10
τροχοειδέα κύκλον 102,20
τρύχεσθε μεληδόσι 176,26
τύμβος ἀπὸ πέτρης 206,24
τύμβου φιλοδάκρυος 208,3
τύπον ξένον 200,34

Υ.

ὑγροβίους ἰχθυβολῆας 216,33
ὑγροπόρου ἰχθυβολῆος 60,1
ὕα 44,31
ὕεα 46,14.52,7,16
ὕηα γεραίρων 154,5
ὔμμιν pro ὑμῖν 80, 7. 162, 1. mox ὔμμι v.3.
ὑμετέρην pro σὴν 154,31
ὑπέρβιον ἐσμὸν 94,6
ὑπέρτερον ὀμφὴν 56,4
ὑπηνέμιον λίνον 216,27
ὑποβρύχιον λίνον 218,8
ὑποδρηὴς λαός 72,11
ὑποδρηστῆρι θεσμῷ 148,30
ὑποδρηστῆρες 84,25. ἰωῆς 108,22. ὀλέθρου 200,26. εἰλαπίνης 16,4
ὑποδύσεται θύρην αὐλῆς 112,26
ὑποκάρδιος εἴη 164,17
ὑποκάρδιον ὀμφὴν 62,1
ὑποκλέπτεις φρένα μύθοις 116,16
ὑποκλέπτοντι πεδίλῳ 112,22. προσώπῳ 78,29
ὑποκλέπτοντες ἰωὴν 72,12
ὑποκόλπιον ἔργον 76,2. ὕδωρ 146,
ὑποκρύφιον λαλέων 188,23
ὑπ' ὄμβρῳ περιρραίνοντα 126, 29, 30
ὑποστρεφθεῖσα ἐνόησε 210,28,29
ὑπότροπος ὁδοῦ 112, 27. εἰς σὲ περήσω 180,3. ὑπότροπον οἴκαδε βαίνειν 186,3
ὑποτρύζοντας ἰωὴν ἀχ. 82,4
ὑποτρύζοντι λαῷ 76,25
ὑποφήτορι μύθῳ 56,20
ὑπωροφίοιο μελάθρου 128,17
ὑπωροφίοισι μαθηταῖς 212,13
ὑστερόμηνις Θωμᾶς 214,29
ὕφαινον μῆτιν 132,25
ὑφαίνω pro ποιῶ 92,22. ἔργον 50, 29.76,2.102,1. ἔργα 94,30
ὑφαίνων διάκτορον ἔργον 140,15. 146, 27. 150,3. δούλιον ἔργον 146,18. ἔργον ἀμάρτυρον 206, 32. ἔργον δρηστήριον 148,10.
ὑμεῖν χῶρον, parans 156,9
ὑφαντὸς χιτών 200,31
ὑψαύχενι μίτρῃ 46,33
ὑψαύχενι μύθῳ 88,8
ὑψιλόφα τιμὴν 78,16
ὑψιθέμεθλον πέδον 32,12
ὑψιμέδοντι θεῷ 108,4
ὑψιμέδοντα τοκῆα 90,6
ὑψινόων Ἰουδαίων 92,11,12
ὑψόθι γαίης 60, 7, 9. 200, 2. 164,11.208,25
ὑψορόφων μεγάρων 198,5
ὑψόσε τείνων 202,32

Φ.

φαεσφόρον πηλόν 102,7
φαιδρύνω πόδας λοετρῷ 150,8
φαιδρύνας ἐμοὺς πόδας 148,13
φαίνει σήματα, edit. mir. 132,3
φαίνων σήματα, edens 216,2
φαίνων, lucens 54,33
φάρυγος pro φάρυγγος 126,25

φάσαν αὐτῷ, ἔφησαν 128,1
φατίζετο, diceb. 120,13
φατιζομένης νάρδου 134,25
φεραυγέος αἴγλης 142,24
φερέδειπνον ἰωὴν 58,34
φερέσβιος υἱός 64,26.94,10
φερέσβιον μόρον 190,21
φερεσσακέων ἀνδρῶν 186,17
φεροζώοιο τοκῆος 52,30
φέρτερον ἐλπίδα 14,9
φθάμενος Σίμωνα 208,21
φθαμένῳ ποδὶ βαίνων 120,1
φθισήνορος δαιμονίου 180,1
φθογγῆς ἡμετέρης 114,20
φιλακρήτῳ παστῷ 14,33
φιλακρήτων ὑμεναίων 46,27
ἐφίλατο κόσμον 26,15
φιλέεσκε μαθητὴν 202,14
φιλέμπορον ἐσμόν 18,27
φιλήκοος μαθητής 206,2
φιλήτορι ἰωῇ 186,12
φιλοδάκρυος Μαρίη 126, 13. 202, 13.208,3
φιλοθρήνῳ τύμβῳ 122,20
φιλοκέρτομος στρατός 194,18
φιλόκροτα ὄργια 20,30
φιλοκτεάνῳ κέντρῳ 146,19
φιλοξείνους γυναῖκας 120,29
φιλοπάρθενε μῆτερ 202,15
φιλοπάτωρ ἄναξ 40,23
φιλοπευθέϊ κόσμῳ 188,19. μύθῳ 222,30
φιλοπευθέα φωνὴν 64, 28. 92, 12.102,33.108,11
φιλοπλούτοιο τραπέζης 18,26
φιλόργιος ἑορτή 58,20
φιλοστόργου βασιλῆος 152,12
φιλοστόργοιο τραπέζης 146,17
φιλοστόργῳ θεσμῷ 120,30
φιλοτμήτου ἤθους 156,16
φιλοχλαίνῳ λαχμῷ 202,7
φιλοχρίστων Γαλιλαίων 44,3
φίλτρον εἰς σὲ κομίζω 222,3
φίλτρῳ ἐμῷ, amori erga me 164,25
φλογέῳ πυρὸς ἀτμῷ 164,14
φοίνιξεν ἱμάσθλη 194,17
φοίνιος ὥρη 80,32
φοιτάδι σιγῇ 126,11
φοιταλέης νηός 218,4
φορβάδος ἅλμης 220,1
φορῆος, geſtatoris 138,11
φορῆϊ θεουδέϊ 206,6
φορῆα κλιντῆρος 50,21
φορῆες ἐσθῆτος 202,8
πεφορημένον ὤμῳ 206,29
φράζεσθε, cogitatis 132,14
φρενοδινέος ὥρης 140,21
φυλασσομένῳ ποδὶ βαίνων 206, 13
φύξηλιν νέκυν 208,12
φυσίζοον ὕδωρ 34, 18. & ſuperſcriptum in P. φυσίζωον
φυσίζωον ἠχὼ idem P. 136,21
φυταλιὴν εὔοδμον 182,32
φυτηκόμον ἄνδρα 210,34
φυτήκομον κεῖνο 182,33
φυτοσπόρος Ἄβραμ 94,23
φυτοσπόρος αἰών 100,22
φωλάδι σιγῇ, Not. 144,17
φωνὴν ῥῆξατο 64,28
φῶρες δολόεντες 112,23

X.

χατίζεις μύθοιο 220,28
χαμαιγενέος γενέθλης 118,15. ποταμοῖο 34,33. ἀνδρῶν 144,18. ἔργων 166,25
χαμεύνῃ λιθώδεϊ 206,30. μαθώδεϊ 208,9
χαραδραίου πυλεῶνος 210,3
χαραδραίου ποταμοῖο 182,29
Χαραδραίοισι βελέμνοις 118,5

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

χαίρειν κρητῆρι διδόντος 64,7. π-
ταίνων 60,14
χαίρειν πίνοντες βροτοῖς 80,10
χάρματι ἀγάλλεται 30,14
χάρματι λυομένη 126,6
χατέεις ἵνα τις σὲ ἐρεείνῃ 176,13
χατέει ὕδατος 148,21
χατέουσιν ὀπωπῆς 214,34. θερισμοῦ
40,33
χατέων βορῆς 216,31
χατίζω νοστησίμοιο 48,16
χερὶ βάψας 152,17
χερμάδι λύσῃ 118,4
χεύματα μύθων 116,3. 144,28.
φωνῆς 144,33
χέων αὐδήν 88,1
χιονέους σπινθῆρας 210,23
χιονωτὸν φύσιν 44,17
πέλει χρεῖος ὥς κεν ἐγείρω 114,19
χιονώδεας ὀθόνας 208,25
χιτῶνας ἑοὺς ἀπέθηκε 146,29
χοὸς ἀνδρογόνοιο 102,13
χοροστάδος ἑορτῆς 82,24
χραισμήτορα κόσμου 30,28
χρεῖος εἶχεν, opus habet; χρεῖος
ἐστὶν, neceſſe eſt; 30, 16.
36,30
χρεῖος ἐστὶ τοκήων, opus eſt p.
106,30
χρεῖος πέλει ἔργα τελέσσαι 100,32
χρησμήτορα κόσμου 160,30. φω-
τῶν 26,16
χρησμήτορι μύθῳ 80,8
Χριστὸς, ὁ μεσσίας 38,28,29
χύθης ψαμάθοιο 206,26

Ψ.

ψαμαθώδεϊ θῆκε χαμεύνῃ 208,9
ψευδαλέοι γνῶθι 74,29
ψευδήμονος ἐκ κρητῆρος 96,20
ψευδήμονι κλήσει 194,25. μύθῳ
190,11. 198,2. φωνῇ 200,
22
ψευδώνυμος ἀνήρ 56,28
ψυχροσόον ὕδωρ 82,28
ψυχροσόλον ἠχώ 138,23

Ω.

ὠδίνοντες φόβον 106,9
ὤιξεν ὀπωπάς 108,25
ὦνον ὀλέθρου δέγμενος 146,22
ὤρεγε πᾶσιν ἐδωδήν 60,16
ὥριος χρόνος ἔλθῃ 170,11
ὣς pro οὕτως, ſic 164,25. 166,3
ὥς κεν ὦσι- vt ſint 182,4,5

F I N I S.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

DANIELIS HEINſII

ARISTARCHVS SACER,

SIVE

ad Nonni in Iohannem Metaphraſin

EXERCITATIONES.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

DANIELIS HEINSII

ARISTARCHVS SACER,

SIVE

ad Nonni in Iohannem Metaphraſin

EXERCITATIONES.

CAPVT I.

IVDICATRIX, *ſiue vera Critice, quæ & qualis. Eam paſſim exercuiſſe Ariſtotelem. De vtroque Nonni opere. Ac primo, de Dionyſiacis ſeu Bacchicis. Bacchi hiſtoria cum vniuerſa eius gente e Phœnicia deducta. quod ex vocum veſtigijs apparet. Nonnum in Oriente natum, eorum quæ ad Orientem ſpectant ignarum fuiſſe. A Cadmo rerum ac ſcientiarum in Græcia origo. Eius in Bœotiam aduentus. & in ea mera Orientis nomina. quemadmodum autoris primi. Id quo pacto etiam Hebræis vſurpatum. Bacchi nomen e Phœnicia. Vnde deſumptum. Vlulare &* ὀλολύζειν *in ſacris Bacchicis.* εὐοῖ *& euohe Hebræorum voces. a quibus* εὐάζειν *& Euan. Bacchus lachrymoſus Deus. Tragœdia poëma lachrymoſum, & hinc Baccho conſecrata. Adonis* δακρυότιμος. *Bacchus diſcerptus, ac cum lachrymis quæſitus.* βάκχος, κλαυθμός. *Eleleus vox Hebræa.* Διόνυσος *vnde. Origo eius Nonno ignota. Bacchus domitor Indorum. id quoque vnde. Saba vox ambigua. Saba de ebrietate & Indis. Sabaſius. Iacchus Atticorum Myſticus. Eius nomen vnde. Attici a Cadmo atque Oriente oriundi. Nomen ijs vnde. Iach a Iudæis in menſa celebratus. Eorum preces. Hallelu iach.* Ἐλελεῦ ἴακχε. *Natus e femore Bacchus. & vnde. Femur, pars obſcena Hebræis.* ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ μηροῦ. Εἰραφιώτης. *Semele vnde. Semel vox Hebræa. Semala & Semal. Sammael, malus dæmon. Arma Bacchi ex oriente. Thyrſus vnde. Thirza. Bacchi ſacerdotes ex Oriente. Mimallonides vnde. Chaldæam origine eam vocem. Thyades vnde. Thea ſiue theas. Baſſarides. Baſſareus. & vnde. Satyri vnde. Maron vnde. Pytho vnde. Stultiſſimæ de ea Græ-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

culorum næniæ. Pethen quid. Nachas. Diuinationes ex ſerpentibus. Serpentes οἰωνοί. Antiquis, & præ cæteris, Phœnicibus culti. Boreas. Læuum eius numen. Aquilo & Septentrio quid Hebræis denotarit. Βορεασμοὶ *Græcorum.* Βόῤῥας *Helleniſtarum. Boreach. Boriach.* δράκων ἀποστάτης. *Calais. & vnde. Draco Arcticus. Aſcra, patria Heſiodi. & vnde. Aſchera. Abominanda lucorum ſuperſtitio. Arborum cultus. Hilana Syrorum. Oni & haoni. Aonia. Muſæ. Muſar. Lex in monte lata. Harmonia. Cabiri. Camiri. Cadmelus, Caſmilus, Camillus.* Ἀθηνᾶ. *De eius origine Nonni ac Græcorum deliria. Chaldæorum Hatthaana. Iris Nonno in India nata. Græcorum de origine illius næniæ. Ab* εἴρειν *deducta. Iris vnde.* εἶρ *Helleniſtarum. Hir Chaldæorum. Hir* ἄγγελος. ἐγρήγοροι ἄγγελοι *Clementi. Venus Libani. & vnde ita dicta. Vnde* ἀφροδίτη. *Vnde* ἀναδυομένη. *Venus vnde.* Εὐ *quid Helleniſtis. Fen & Ven. Adonis, comes Veneris quare. & quis. Adon,* ὁ ἥλιος. *Venus* σύνδρομος *planeta ſolis. Noga. Cinyra. Myrrha. Proteus quis. Dionyſiacorum diſpoſitio. De ea diſputatum. Actionum, quæ in epico poëmate a poëta deſcribuntur, diuiſio. Odyſſea, quod ad diſpoſitionis artificium, Iliadi prælata. Et quare.* πλαλυσμοῦ μηχαναί. Διονυσιακὰ *inſcriptio. Aliud* πράξεις *&* πράγματα. *Inſcriptionum ratio antiquis vſitata.*

INTER cæteros ſcriptores, quos vel celebres accepit, vel ad aliquam celebritatem noſtra hæc euexit ætas, ſine dubio & Nonnus eſt. In cujus Bacchicis tum emendandis, tum Latine explicandis, cum non pœnitendam, quod teſtantur multi, operam jam olim Vtenhouius, patricius Gandenſis poſuiſſet, tandem ea magno cum fauore eruditorum ac applauſu, Falckenburgius in lucem dedit. Nam Metaphraſis, de qua hic agimus, jam pridem factum eſt, cum eruditis ſe probauit. Porro, cum in omnium autorum lectione, vt, quis ſcopum aſſecutus ſit, quis item, in dicendo ac interpretatione, ſiue mentis ſuæ, quæ eſt eloquentia ac emendata ratio dicendi, ſiue alterius quem explicandum ſumpſit, minus aſſecutus

ſit

ſit quod debuit, compertum quiſque habeat, haud parum intereſſe ad ſolidam ſcientiam ac eruditionem videatur; idem alios docere poſſe, erecti eſt ingenij, ac artis. Critices videlicet vnius opus. Non illius, quæ hac tempeſtate celebratur, ſed quam inter veteres præ cunctis Ariſtoteles tractauit: qui in hoc præclarum ſtudium ac vere heroicum, cum paſſim vbicunq; de diſciplinis agit, tum præſertim in libello de Poëtica, cujus ſola jam fragmenta extant, omnes animi intendit neruos. Quæ hoc tempore, eo diligentiore nobis cura ac labore reuocanda erat, quanto illis promptius hoc fuit, qui & plures quam nos hodie autores ſuperſtites habebant, & ingenio majori ac doctrina huic rei incumbebant. Sed nec quiſquam erat qui hoc ſtudio offenderetur, cujus finis vel vtilitas vel veritas tum habebatur. Sane, quemadmodum qui priſcos vel contemnunt, vel ne tangunt quidem, ſtolidi aut imperiti ſunt: ita qui eodem loco omnes habent, aut in vno aliquo mirantur omnia aut imitanda arbitrantur, miſeratione dignos arbitror. Cæteros de poſteris non optime mereri tantum, ſed & leges ferre cæteris. Quas ſi aſſequantur, cum poſteritatis fructu, veteres vel imitentur, vel judicio ac cura antecedant. Ego quidem, quanquam omnibus antiquis tantum arbitror deberi, quantum illis merito debetur qui ad omnem eruditionem tanto cum ſucceſſu præiuerunt nobis, longe tamen melius de ſtudiis, non hujus tantum æui, verum & poſteritatis vniuerſæ arbitror mereri, qui antiquitatis ſcripta cum judicio examinant; quæ laude digna, quæ in illis fugienda ſint, obſeruant; quam qui infinitos in ſcriptore antiquo locos feliciſſime emendant. Viuendi enim ac ſciendi norma

eſt judicium, ac lex ſuprema. Quo vt quiſque acrius
in terris pollet, eo magis alios obſtringit. inprimis
autem eos, qui, cum cæteris excellant, hoc deſti-
tuuntur. Duo autem noſter ſcripta cum vulgarit;
alterum eorum, prout voluit, formauit ac diſpoſuit,
alteri non dedit diſpoſitionem, ſed inuenit. Nos
priuſquam, quod hic nobis eſt propoſitum, de Sa-
cro opere agamus, prius in priori, quod jam dili-
genter viri præſtantiſſimi examinarunt, quædam
hic notanda judicauimus. Ipſum enim Bacchico-
rum opus, quanuis fabuloſum, vt eſt, eſſe videa-
tur; dici tamen vix poteſt, quantum eruditionis ex
antiquitate, & inprimis Oriente, argumentum hoc
admittat. Cum in eo primum quoque Cadmi in
Græciam deſcripſerit aduentum. A quo res huma-
næ omnes ac diuinæ, ipſa lingua pariter & diſcipli-
næ, quas non recte vindicare ſibi ſolent Græci, or-
tum ac natales acceperunt. Illud ergo deploran-
dum, hominem ex Oriente oriundum, cum hiſto-
riam eaſque res ſuſciperet, quas multi e Græcorum
gente ſic tractaſſent, vt vix quicquam nobis præter
fabulas ac tenebras dediſſent, ita eas deſcripſiſſe, vt
originem ac veritatem, quæ ex ſolo Oriente, vbi
omnia hæc nata ſunt, petenda fuit, nec leuiſſime atti-
giſſe videatur. Nemo enim dubitare debet, totam
Bacchi fabulam, cum vniuerſa ejus gente, e Phœ-
nicia deductam eſſe: nemo dubitare debet, quin
ejuſdem linguæ in ipſis quoque vocibus vbique du-
ctus ac veſtigia remanſerint. De quibus, ne vel per
ſomnium quicquam, quod ignari ejus eſſent, ſuſpi-
cari potuerunt Græci. Cadmum quidem certe, a
quo voces ſuas pariter cum ſacris acceperunt, alij
Iudæum, Cananæum alij fecerunt. Sicut Cananæa,
ſi an-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ſi anguſtius accipiatur, eadem eſt cum Phœnicia, & interdum eadem eſt cum Iudæa. Vbi ſane ab Hebræis Cananæi, Φοίνικες a Græcis collocantur. Cadmum in Bœotiam veniſſe primum, nemo eſt qui neſcit. a quo omnia propemodum locorum nomina, originem vel conſeruarunt, vel ad eam facile a perito reuocari poſſunt. Nam de ipſo dubitare nemo poteſt, qui quid *Cedem* ſit & *Cadmon* non ignorat. de quo eruditi. Danda enim opera, ne actum hic agamus. Illud dicam, vero ſimile videri, primo quidem vocem Cadmi ita vſurpaſſe Græcos, quomodo, cum de incerto homine loquuntur, ipſi ſuum δεῖνα, Hebræi ſuum *Ploni Almoni*, quod Helleniſtæ Φελμουνὶ dixerunt, vſurpare ſolent. Quemadmodum τὸ *Cadmoni*, cum de autore dubitant, plerunque adhibent Hebræi. Quin vt Græci, ac Theocritus præſertim, cum parœmiam adducit, ὡς σοφὸς εἶπε, mira ſuauitate dixit, ita illi, *vt prouerbium antiqui dicit*. ejus nempe cuius reticetur nomen. כאשר יאמר משל הקדמני ὥσπερ τοῦ ἀρχαίου εἶπε παροιμία. Nam eodem nomine inuentorem quoque ſingulorum ac autorem dicunt. Ipſe Bacchus, non eſt dubitandum, quin a בכה *baca*, quod eſt vlulare aut lamentari, dictus ſit. Quemadmodum eadem voce de Bacchabus etiam Latini vti ſolent. Virgil. Æneid. 7.

Aſt aliæ tremulis vlulatibus æthera complent,
Pampineaſque gerunt incinctæ pellibus haſtas.

Vt & *ejulandi*. Idem,

Ejulat, & natam frondoſis montibus abdit.

Quemadmodum Græci τῷ ὀλολύζειν de eodem. Vnde Bacchus ipſe in Euripidis Bacchabus,

Πρώτας δὲ Θήβας τῆσδε γῆς Ἑλληνίδος
Ἀνωλόλυξα νεβρίδ' ἐξάψας χροός.

Vlulatibus ſe primo Thebas impleuiſſe ait. Et inſanientes Bacchas flebiles dediſſe voces, vſitata iis acclamatio, τὸ εὐοῖ, ſiue, *euohe*, euincit. Quod profecto, non ab εὖ τὸ καλῶς, ſicut aliarum omnium linguarum juxta imperiti volunt Græci, ſed ab Hebræorum voce eadem σχετλιαστικῇ deductum eſt. Non enim cogitabant, Εὐοῖ, Hebræorum אבוי, hoc eſt, *auoi*, ſiue *euoi* eſſe. Vnde & Εὐοῖ pariter & αἰβοῖ, quæ lugentium ſunt acclamationes, deduxerunt. Vnde εὐάζειν, *Euan*, & quod obuium vbique in noſtro Εὔϊος. Cum quo Cabaliſtarum mirifice hic facit τηρησείδιον. qui obſeruant, literas היין ſiue vini, numeros cum voce יללה, quod ejulatum denotat, eoſdem procreare. Cui addunt, decies & quater, vbi de inuentione vini agitur, hanc iterari ſyllabam. Quæ Hebræis idem quod Romanis *væ* deſignat. propter ejulatum ajunt & incommoda, quæ vinum conſequuntur. Qui eſt Bacchus ſiue Oſiris, vere lachrymoſus Deus. Cui luctuoſa Græci quoque inſcribunt. Qui cum omni ſua ſapientia, eorum quæ fecerunt ipſi, rationes hactenus docere nos non poſſunt. Vt cum Baccho ſuo Tragicum poëma conſecrarunt. Quemadmodum *poëma lachrymoſum*, Tragœdia a Flacco dicitur:

Vt propius ſpectes lachrymoſa poëmata Puppi.

Et quis dubitat qui veteres inſpexit vnquam aut conſuluit autores, quin cum Baccho idem ſit Oſiris? Quem eundem quoque cum Adonide fecerunt. qui non ſine cauſa δακρυόπιμος ab Orpheo vocatur: hoc eſt *Bacchus*. Nam Oſirin quidem alium non eſſe a Baccho, ne e Græcis quidem vllus eſt qui non confiteatur. Inter cæteros inprimis noſter. qui non raro ſacra vtriuſque ac myſteria confundit. qui Oſirin

Ægyptio-

Ægyptiorum Bacchum vocat. qui diſerte Cadmum primo omnium Oſiridis Ægyptiorum Bacchi ſacra celebraſſe notat.

καὶ Αἰγυπτίου Διονύσου
Εὐΐα φοιτητῆρος Ὀσίριδος ὄργια φαίνων.

Quæ cum vlulatu celebrari ſolita ac fletu, nullus tyro eſt qui neſcit. Notum enim illud,

Et quem tu plangens hominem teſtaris Oſirin.

Quemadmodum Oſiridis viciſſim expreſſerunt nomen, cum hunc ipſum Bacchum αἴθοπα dixerunt: ſicut αἰθιόπαιδα Anacreon. Sed & Bacchum fruſtillatim a Titanibus diſcerptum ac cum lachrymis quæſitum, nemo eſt qui non commemoret. ante omnes vero noſter. Atque hinc immanis ille luctus ac ploratus, de quo Firmicus: *Lugete Liberum, lugete Proſerpinam, lugete Atyn, lugete Oſirin, ſed ſine noſtræ contumelia dignitatis.* Refert in Phœnicum Theologia Euſebius, vetuſtiſſimos ex illis, terræ fructus vtiliſſimos, Deorum inſtar coluiſſe. ac deficientes, quod fit certo anni tempore, cum lachrymis ac ejulatu proſecutos. Ἔλεον δὲ καὶ οἶκτον καὶ κλαυθμὸν, βλαστήματι γῆς ἀπιόντι καθιέρουν. Qualem κλαυθμὸν ipſi lingua propria Phœnices βάκχον dicebant. De quo quidem nomine non eſt quod diſputemus, cum Heſychius, in quo non Græciæ totius modo, ſed ex parte & Orientis eruditio concluſa jacet, & Phœnicum vocem eſſe, & vlulatum, ſeu ploratum, denotare, obſeruet. Βάκχον, κλαυθμὸν, inquit, Φοίνικες. Confirmant id & antiquiſſima quæ extant Hebræorum ſcripta. ſacræ literæ nimirum. Apud Ezechielem ſane fœminæ quæ Thammuz, ſiue Adonin (quem eundem cum Baccho volunt eſſe Græci) celebrant, מבכות *mebaccoth*, a *baca*, id eſt,

 bacchæ,

bacchæ,ſiue βακχάζουσαι,dicuntur.Ex quo patet,ea ſacra , etiam in Oriente primum ac potiſſimum a fœminis fuiſſe celebrata. Quod vt Εὐοῖ, ita Ἐλελεῦ confirmat. quâ non minus Tragici, in primis in Prometheo qui extat , Æſchylus eſt vſus. A qua *Eleleus* eadem prorſus ratione ab ijs dictus eſt hic Deus. Vt in illo,

Nyctiliusq;, Eleleuſque parens, & Iacchus & Euan.

Quare ne hic quidem ita turpiter nugari debuerunt. Quippe ἐλελεῦ, quod non viderunt, Hebræorum הילילו, *helilu* eſt. Hoc eſt, *vlulate*. Quo, eodem plane ſenſu, & prophetæ paſſim vſi ſunt. Ipſum vero Dionyſum , cujus nomen operi inſcripſit , vnde dictus ſit , juxta cum ignaris ſciſſe exiſtimo. De quo dici equidem vix poteſt, quæ & quam nugacia excogitarint Græci. Ipſe a Sicula deducit voce :

Κικλήσκων Διόνυσον· ἐπεὶ ποδὶ φόρτον ἀείρων,
Ἤϊε χωλαίνων Κρονίδης βεβελθότι μηρῷ·
Νῦσος ὅττι γλώσσῃ Συρακουσίδι χωλὸς ἀκούει.

Quaſi ὁ Διόνυσος, a νῦσος, quod eſt claudus , ita dictus ſit, quia claudicaret Iupiter, cum eo eſſet grauidus. Et hic eſt, ſi Diis placet , qui mendacem Græciam ac fabuloſam aliquoties vocauit. Sicut autem nemo neſcit, vſitatum id veteribus fuiſſe , ac præſertim Græcis , vt heroas omnes Deo aliquo , inprimis Ioue , genitos exiſtimarent : (vnde Caſtorem cum fratre, excellenter Διὸς κόρους , ac paulatim vna voce Διοσκόρους nuncuparunt :) ita non eſt dubium , quin hunc,quicunque fuerit, heroem, Διὸς υἱὸν,ac deinde vnico vocabulo, Διόσγον, tandemque , vt fieri in talibus, quæ nimis manifeſta ſunt , plerunque fieri videmus, immutatis aut adjectis in pronunciatione literis , Διόνυσον vocarent . Sicut enim a Theophilo

præclare

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

præclare ad Autolycum notatur, a Dijs veterum familias originem traxiſſe, (quippe, vt qui ab Hercule Ἡρακλεῖδαι, qui ab Apolline Ἀπολλωνίδαι καὶ Ἀπολλώνιοι, qui a Neptuno, inquit, Ποσειδώνιοι, qui a Ioue Δῖοι καὶ Διογενεῖς) ita qui a Ioue oriundi, Διὸς υἱοὶ, quod paulatim factum eſt Διόνυσοι, ſunt dicti. Vnde tot a Cicerone ac alijs hoc nomine commemorantur. Atque hinc tot de Nyſa fabulæ ac tricæ, quam in India locarunt. non alia de cauſa, niſi quod, vt fabulam plerunque trahit fabula, vixiſſe in India, eamque ex communi Græciæ opinione, quam tot libris noſter proſecutus eſt, virtute ſingulari debellaſſe intellexiſſent. Quod, vt cætera ignota Græcis, originem ex Oriente habet. Saba, hoc eſt סבא, dicitur Hebræis, quod οἰνοφλυγεῖν a Græcis (ea enim voce ſenes ſacri hanc interpretantur) hoc eſt, vino ſe ingurgitare: vnde *ſobe* סבא, perdite ebrioſus. Saba rurſus, ſiue ſeba, hoc eſt סבא, is Hebræis dicitur ac Pœnis, qui Indorum regionem primus expugnauit. Vt Indorum domitor ac ebrioſus, idem ſit vocabulo & ortu. Ex vtroque Græculi *Sabaſium* (quod Bacchi apud illos nomen eſt) finxerunt. Atque hinc illud, quod, vt noſter, ſic autores reliqui de prœlijs in India, ejuſque regionis debellatione, tradunt. Iam Iacchum Myſticum, de quo tam multa noſter, primi a Bœotis acceperunt Attici. qui & ipſi nomen ab Hebræis trahunt: quibus עתיקים, *hattikim*, quo maxime hos gloriatos notum eſt, *antiqui* dicuntur. Nam diuino nomini, vt recte nuper obſeruauit vir doctiſſimus, quod *Iah* Hebræis ſiue *Iach*, non aliud quam terminationem addiderunt. In quo ſibi placuit Diabolus. qui hoc vbique nomen tranſtulit, aut ipſe inuaſit. Cæterum hunc Deum, vt, quod eſt præcipuum,

adda-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

addamus, celebratum in conuiuijs non eſt quod quiſquam dubitet. Iudæi autem Deum ſuum, quem vt nomine vſitato, quod non efferunt, ita Iah ſiue Iach dicunt, tanquam vini repertorem, etiam hoc tempore omnibus in menſis vſitata iſta forma celebrant, ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן *Benedictus tu, o Domine Deus noſter, Rex mundi, fructus vitis creator*. Cui veteres haud dubio notiſſimum ἐφύμνιον, *hallelu jah*, addebant. Quod Iuſtinus, ſeu quicunque autor eſt libelli, qui nunc, Quæſtiones ac Reſponſiones Orthodoxæ, inſcribitur, poſtquam ſerio quid ſibi vellet ἀλληλȣ́ια quæſiuit, tandem, μετὰ μέλȣς ὑμνήσατε τὸ ὄν, exponit. Ex hoc *hallelu jach* generis humani hoſtis, ſuum illud apud Græcos ἐλελεῦ ἴακχε, in contumeliam diuini nominis videtur tranſtuliſſe. quo vbique in Dei hujus celebratione, ac præſertim temulenti, vtebantur. De quo jam prolixe ſupra. Nam diuerſo modo, ea acclamatione vtebantur. Quemadmodum hoc tempore Iudæi, nunquam magis *hallelu jach* illud ſuum, quam in Paſcha, vbi ſtrenue inebriantur, canunt. Vt ex formulis quibuſdam patet. Vnde & hoc feſtum ab hilaritate, lepida mutatione, פצחא dicunt. quemadmodum & apud noſtrum alibi in Euangelio, διάζȣν πάσχα dicitur. Et vox ipſa de qua agimus, in Piel, *hillel* nempe, a ſacris literis, de choris Bacchicis, hoc eſt eorum qui per petulantiam calcabant uvas, vſurpatur. Locus eſt illuſtris Iud. 9. v. 29. Καὶ ἦλθον εἰς ἀγρὸν, καὶ ἐτρύγησαν τȣ̀ς ἀμπελῶνας αὐτῶν, καὶ ἐπάτȣν, καὶ ἐποίȣν χορȣ́ς. Vbi οἱ ποιȣ̃ντες τȣ̀ς χορȣ̀ς הלולים dicuntur. Vnde in ſacris Bacchicis & in comœdia quæ ei ſacra eſt, οἱ χοροί. Nam Athenienſes, omnia propemodum antiquitatis priſtinæ veſtigia retinuerunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

runt. Sequitur ibidem, καὶ εἰσῆλθον εἰς οἰκίαν Θεοῦ αὐτῶν, καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον, καὶ κατηρῶντο τὸν Ἀβιμέλεχ. Vbi proprium illius Dei, ac comœdiarum, maledicta & conuicia ponuntur. Etiam Chaldæos illud *hallelu jach*, in epulis ad Deos ſuos tranſtuliſſe Daniel propheta docet. ἔπινον οἶνον καὶ ἐπῄνεσαν τοὺς θεοὺς τοὺς χρυσοῦς. vbi שַׁבַּחוּ לֵאלָהֵי eſt in Chaldæo. quod pro *hallelu jah*, etiam in Pſalmis a Chaldæis ponitur. Græci natum eſſe e femore hunc puſionem tradunt. Et quas non de eo quoque ineptias excogitarunt! Vt & noſter, qui initium ipſius operis ab his deduxit. At qui Orientem ſalutarunt, ſciunt vocem ירך, hoc eſt, *femur*, pro pudenda parte viri pariter & mulieris poni. Ac de viri quidem, vt, cum aliquoties (nam infiniti prope loci ſunt) poſteritas Iacobi, femur ejus dicitur egreſſa. *Geneſ.* 46.26. *Exod.* 1.5. Vbi modo, αἱ ἐξελθοῦσαι ἐκ Ἰακὼβ ψυχαὶ, modo, οἱ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, Helleniſtæ reddiderunt. Pro mulieris autem: vt cum ea pars, jam ad conceptum minus apta, μηρὸς διαπεπτωκὼς ab ijs dicitur. *Num.* 5. 21. Eo modo quo διαμερίσαι in obſcœnis apud Græcos: quanquam vox per ſe honeſta. Et quis neſcit locum illum, οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ? Et tale aliquid Procopius acceperat, cum notauit, ὁ γὰρ μηρὸς τὸ σπέρμα δηλοῖ. Ita natus eſſe e Iouis femore, ex Orientis more dictus ille Deus. Nam *prodire e femore alicujus*, eſt, filium alicujus eſſe, aut ex eo genitum. Vt de Gedeone, cui plurimi fuiſſe filij dicuntur: οἱ ἐκπορευόμενοι ἐκ μηρῶν αὐτοῦ, ὅτι γυναῖκας εἶχε πολλὰς, dicunt Helleniſtæ. Et Sibylla, cujus fragmentum Theophilus ad Autolycum commemorat, Εἰ δὲ γεννητὸν ὅλως καὶ φθείρεται, οὐ δύνατ' ἀνδρὸς Ἐκ μηρῶν μήτρας τε Θεὸς

τετυπω-

τετυπωμένον εἶναι. Vbi *femur* eſt in viro, quod in fœmina eſt *matrix*. Quod cum ignorarent, lepide εἰραφιώτου nomen & ſimilia excogitarunt. quaſi, vt e Ioue naſceretur, inſuendus femori illius eſſet. In parente illius Semele, quis vocem סמל protinus non videt? quod idoli pariter ac dæmonis in Oriente nomen, etiam prophetis notum eſt. Cæterum, vt erudire in ſua ſibi ſchola Græcos nunc pergamus: Non eſt dubitandum, veteres in Oriente ſapientes, cum in vino miram quandam ac eximiam vtilitatem obſeruaſſent, Dei munus merito dixiſſe. qui ab illis חי, ſiue ὁ ζῶν, Græcis autem, Ζεὺς vel Ζὴν, eadem voce dictus eſt. Vnde & illius Dei filium dixerunt. Cæterum, cum fructus quos nonnunquam edit, & abuſum, læuo ac ſiniſtro Deo aſſcripſiſſe. Læua quippe סמלא *ſemala*, vel סמל *ſemal*, a Chaldæis dicitur ac Syris. Vnde læuum numen, quem Diabolum dixerunt Græci Chriſtiani, *Sammael* Chaldæi dicunt. quo poſteriores quoque interpretes vbique vtuntur. Arma quoque Bacchus ex eodem Oriente habet. Thyrſus enim manifeſte eſt תרזה *thirza*. quæ vox pinum denotat, quam pampinis ac ferro induebant. Vnde miræ ac profundæ eruditionis Grammaticus Heſychius, Θύρσοι, κλάδοι, λαμπάδες, λύχνοι. Nam e pinu optimæ fiebant lampades ac tædæ. Quare & Baccho pinum, hoc eſt πεύκην, aſſignarunt. Euripides Bacchabus,

Ὁ Βακχεὺς δ' ἔχων
Πυρσώδη φλόγα πεύκης,
Ἐκ νάρθηκος ἀΐσσει
Δρόμῳ καὶ χοροῖς ἐρεθίζων πλανάτας,
Ἰαχαῖς τ' ἀναπάλλων,
Τρυφερὸν πλόκαμον εἰς αἰθέρα ῥίπτων.

Item,

Item,

> Ἔτ' αὐτὸν ὄψει κἀπὶ Δελφίσιν πέτραις
> Πηδῶντα σὺν πεύκαισι δορυφόρον πλάκα.

Ex eodem ſacerdotes quoque habet. quas cum Græci Mimallonides dixerunt, & eaſdem ἀπὸ τοῦ μιμεῖσθαι dici voluerunt, neque minus primam produxerunt, aduerſus ſe ac ſua teſtimonium dixerunt. Cum in prima vocis ſcheua ſit, non chirec. Ea autem breuis, imo omnium breuiſſima, ſi ſic dicenda ſit, vocalis eſt. Quippe ממללין *memallelin*, a ſtrepitu loquaculos ac garrulos Chaldæi dicunt. Et *memallelon* de fœminis. quæ vox & clamorem notat. Vnde Memallonides a voce aut clamoribus. Vt omittam vocem Thyadum, quæ protinus originem oſtendit. טעא quippe, ſiue טעש *theas*, vagari ſiue errare denotat. Vnde & ſacerdotes Bacchicos πλανάτας Euripides, ad verbum dixit. Quid quod etiam de ebrioſis vſurpatur? Vt cum בשכר תעו Eſaias dixit. Vbi Helleniſtæ: οὗτοι γὰρ οἴνῳ πεπλανημένοι εἰσίν. Ἐπλανήθησαν διὰ τὸ σίκερα. ἱερεὺς καὶ προφήτης ἐξέστησαν διὰ τὸν οἶνον. ἐσείσθησαν ἀπὸ τῆς μέθης τοῦ σίκερα. ἐπλανήθησαν. Thargum תעו מן עתיק vino veteri errarunt. & cap. 2 Amos, 12. vbi Helleniſtæ habent, ὑμεῖς δὲ ἐποτίζετε τοὺς ἡγιασμένους μου οἶνον, Chaldæi hac voce vtuntur. Hinc *thui*, quo pro errore Syri vtuntur. Thyades ergo μεθυσάδες, vt Græci loquebantur. quæ, vino tactæ aut furore, vagabantur. Quod poëta expreſſit,

> *Vt quas pampinea tetigiſſe bicorniger haſta*
> *Creditur, huc illuc, qua furor egit, eo.*

Quid quod eam quoque vocem, primo in Bœotia, vt cæteras, a Cadmo oriundam, innuit Pauſanias? qui, cum de Delphis agit, οἱ δὲ Καστάλιον ἄνδρα αὐτόχθονα, καὶ θυγατέρα ἐθέλουσιν αὐτῷ γενέσθαι Θύαν, καὶ ἱερᾶσθαί τε

Θύαν

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Θύαν Διονύσῳ πρῶτον, καὶ ὄργια ἀγαγεῖν τῷ Θεῷ. ἀπὸ ταύτης ἢ καὶ ὕστερον ὅσαι τῷ Διονύσῳ μαίνονται, θυάδας καλεῖσθαι σφᾶς ὑπὸ ἀνθρώπων. Caſtalio fuiſſe vxorem ait Thyam. quæ ſacra primum Bacchi instituerit. ab eo ſacerdotes ejus *Thyadas* fuiſſe dictas. Nam in fabulis vbique Græci ignorantiæ ſubſidium, vt ſæpe diximus, inveniunt. Illud ſane docet, vocem ibi natam. Nam & θύειν de furore, ex eodem fonte. Quemadmodum fortaſſe & de ſacris. Vnde & Cyprij, pars olim Syriæ, θύα, teſte Heſychio, ἀρώματα dixerunt. Et θυάρπαξ, quæ vox ibi legitur corrupte, ὁ ἱερόσυλος. Eaſdem ſacerdotes etiam Baſſaridas dixere. Quod ex Lydia aut Thracia Grammatici deducunt. Quos nunc non refuto. Illud dicam. Simpliciſſime ab ea voce, a qua ipſe Deus, dictas ſic videri. Qui a Flacco alijſque Baſſareus, quod notum eſt, vocatur. Eſt autem Βασσαρεὺς Διόνυσος, εὐάγγελος Διόνυσος. quod vberrimos prouentus ac felicitatem nunciaret. Vt a *baſchar* ſit vel *baßer*. Vnde apud Thargumiſtas *baßaru*. quod, præſertim in minoribus prophetis, toties occurrit. בסרו, id eſt, εὐφημεῖτε aut εὐαγγελίζετε, &, vt acclamationes, repeti plerunque aut ingeminari ſolet. Notum autem quid in ſacris εὐφημεῖτε πᾶς ὁ λεώς. Itaque vt ab *helilu* (a quo *Eleleu* & ab eo nomen Dei *Eleleus* fecerunt, de quo ante) quod ejuſdem formæ, ſic a *baſſaru Baſſareus*. Vnde appellatio ipſius Dei, apud Flaccum.

non ego te candide Baſſareu
Invitum quatiam.

Vbi non eſt noſtrum recenſere quid Grammatici nugentur. Nam quid poſſunt niſi ad ignotas provocare linguas, qui nec has nec vllam, præter ſuam, didicerunt? Satyri ſodales Bacchici haud dubio a סתר, quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

quod ab alijs iam obſeruatum, hoc eſt, a latendo dicti. quod ferarum inſtar in ſpeluncis ac nemoribus laterent. Notum eſt ex Diodoro, quem doctiſſimum Græcorum Euſebius non ſine cauſa dixit, alijſque, excelſæ homines ſtaturæ, ac Gigantes, Bacchum comitatos eſſe. Vnde Maro dictus videtur. qui non comes tantum Bacchi, ſed & inter primos expeditionis comites a noſtro, inter filios illius Dei, ab Euripide Bacchabus ponitur. Vbique autem turgida ac magna, vt afflati Bacchico furore ſolent, apud hunc eructat. Vel ab iſtis ergo, vel a corpore excelſo, Marom, & mutato, more vſitato Græcis, elemento, Maron dictus eſt. Quemadmodum Hebræis ea vox in libro Repetitæ legis, de excelſæ hominibus ſtaturæ, & qui proxime ad Gigantes, ſiue Enacim, accederent, a Moſe vſurpatur. cui & רום אנשים excelſa dicitur ſtatura. Vbi eam habes vocem, a qua Maron. Ne quis admiretur, quod e ſanguine Titanum noſter oriundum velit. Ita enim lib. 19. Οὐδὲ μὴν οἷα γέρων τιτήνιον αἷμα κομίζων. Nam de Deo eadem vox a poëta Regio non ſemel vſurpatur. qui ab alia ſublimitate Marom ibi dicitur. Nihil enim aliud Diabolus in iſtis egit, quam vt Dei nomina ad myſtas ſuos, per ludibrium transferret. Quod perpetuo in iſtis obſeruamus. Sicut *maran*, ſiue *moran*, Syris eſt ὁ κύριος. quo nomine honoris cauſa, ſacerdotes quoque dicebantur. Primo omnium Bœotiam, quemadmodum cum reliquis obſeruat noſter, Cadmus acceſſiſſe exiſtimatur. Vnde & Pythonem protinus ſe contuliſſe, noſter notat. Vt Apollinis, videlicet, oraculum adiret. De cujus, vt de cæterorum nomine, quam multa quam intoleranda commentantur Græci! Inter eos quippe ſunt, qui ἀπὸ τοῦ

πυνθάνεσθαι, ſeu conſultatione, ſunt, qui, ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ
ἢ δράκοντα, τὸν ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἀναιρεθέντα, πύθε-
σθαι, id eſt, quod ſerpens ibi ab Apolline ſublatus
computruerit, ſic dici volunt. Quæ hoc putido ſer-
pente multo forſitan putidiora ſunt. Minori enim
opere a Pythone ipſo deduxiſſent. Niſi quod & hic
hærere aquam ſibi facile viderent. Nam ſi locus a
Pythone, vnde Pytho, a quo nomen loco? Verum
pethen ab Hebræis ſpecies ſerpentis dicitur. Ab hac
voce *pethen*, hoc eſt פתן, Pytho ſerpens, & ab hoc
Pythone, Pytho locus. Et feſtiue hallucinatur a-
libi Elias, qui τὸ *pito*, (ita enim ſcribit) vocem eſſe
Italicam obſeruat. Nam magiſtri Rabbinorum Græ-
ca voce vtuntur. Porro notum eſt, Hebræos ex ſer-
pentibus, vaferrimo in terris animali, diuinationes
olim plures & auguria inſtituiſſe. Vnde *niches* ſiue
nachas, quod, quemadmodum ſerpentem, ita diui-
nare aut augurari, literis ijſdem denotat in ſacris.
Quod non male Græci, οἰωνίζεσθαι verterunt. qui
ſerpentes ipſos οἰωνοὺς dixerunt. Abyſſus eruditionis
veteris Grammaticus Heſychius: οἰωνὸς, ὄφις· ἐπειδὴ-
κῶς γὰρ λέγονται ἐς τὰς μαντείας τοὺς ὄφεις ἔχειν, οὓς καὶ οἰω-
νοὺς ἔλεγον. Quemadmodum pedeſtribus auſpicijs
ſerpentem quoque annumerant Romani. Plane eo-
dem modo, quo Hebræi voce eadem *Nechaſin*, ſer-
pentes ſimul & auguria, (ad verbum οἰωνοὺς) dixe-
runt. Primus ſane qui hanc vocem, apud antiquiſſi-
mum ſcriptorem Moſen, vſurpauit, Laban Syrus,
antiquiſſimus idololatra fuit. quod ex ejus Idolis,
ſiue *theraphin*, apparet. Primus, qui ex Orien-
te, vt cætera, hoc tranſtulit, Homerus eſt: apud
quem hoc diuinandi genere Iliados ſecundo vſus
augur antiquiſſimus, de ſumma rei & excidione Ilij

Græco-

Græcorum principem confirmat. Adhibetur enim δράκων ἐπὶ νῶτα δαφοινὸς, quæ eſt vera cirumſcriptio τοῦ *nachas*: quem a notis, quæ in tergo ſunt ſerpentium, e quibus inter cætera illius animalis diuinationes ac auguria captabant, ita dictum voluere. Vt non dubitandum ſit, quin Pythius Apollo, hoc eſt, ſpurcus ille ſpiritus, quem Hebræi *Ob* & *Abaddon*, Helleniſtæ ad verbum Ἀπολλύωνα, cæteri Ἀπόλλωνα dixerunt, ſub hac forma, qua miſeriam humano olim generi invexit, primo cultus ſit in Græcia. Quemadmodum & Pherecydes Syrus, principem malorum Dæmonum, Ophioneum vocauit. qui de hac Theologia, librum, teſte Euſebio, conſcripſerat. Vnde & Apollini, Mineruæ, Æſculapio, ac alijs, ſerpentes conſecrarunt. Ac Apollini in hoc inprimis templo, in quo, oraculis, credulitati hominum illuſit. Quaſi ab hoc, veteris ſerpentis hoſpite, ac fraudis inſtrumento, boni pariter ac mali, quod perſuaſum fuit primis noſtri generis parentibus, ſcientia petenda eſſet. Quod & Principes ac Reges crediderunt. Quibus maxima felicitatis hinc aut gloriæ antiquitus petita fides. Vt de Alexandro Magno, Maximino, Commodo, Seuero, ac Aureliano, alijſque, notum. Quo Pſyllorum item ac Marſorum pertinet religio ac efficacia. Ante omnes tamen ſceleſtiſſimus ac vere deteſtandus Ophitarum cultus ac opinio. Sed præ cæteris Phœnices, quorum princeps Cadmus, multum cultui ſerpentum tribuiſſe, primo De Præparatione Euangelij Euſebius oſtendit. Τὴν μὲν οὖν τοῦ δράκοντος φύσιν καὶ τῶν ὄφεων αὐτὸς ἐξεθείασεν ὁ Τάαυτος· καὶ μετ' αὐτὸν αὖθις Φοίνικές τε καὶ Αἰγύπτιοι. Et poſtquam ejus rei rationem reddidit, Φοίνικες δὲ αὐτοὶ ἀγαθὸν δαίμονα καλοῦσιν.

Nam in ſe conuertebatur & æternitatem ſic repræ-
ſentabat. Vnde, eodem teſte, κνὴφ Ægyptij dice-
bant. ὁμοίως δὲ καὶ Αἰγύπτιοι, κνὴφ ἐπονομάζουσι. Quem-
admodum Arabibus τὸ *canaf* eſt κυκλοῦν, ſiue circuire.
Addit, & in templis conſecraſſe, votaque ac ſacra ei
Pœnos perſoluiſſe. Quod in eo loco haud dubio a
Cadmo factum eſt. Neque alia eſt cauſa, cur Draco-
nem, cujus nomine, pro omni, quod notiſſimum,
ſerpentis ſpecie, vtuntur, & inprimis, quare Boreæ,
quod in Heliacis notatur a Pauſania, ſerpentum cau-
das loco pedum jungerent. Notum enim, malum
omne, & Diabolum inprimis, Aquilone, ſeu Septen-
trione, ab Hebræis deſignari. quemadmodum &
ipſe, inter ſcæuos Deos, ſiue læuos, Græcis fuit. Vn-
de βορεασμοὶ ſacra, quibus læuum ejus auertebant
numen. Heſychius, βορεασμοὶ, οὕτω Ἀθήνησιν οἱ ἄγοντες
τῷ Βορέᾳ ἑορτὰς καὶ θοίνας, ἵνα οἱ νότοι πνέωσιν· ἐκαλοῦν-
το δὲ βορεασμοί. Nam de Helleniſtis planum eſt, qui
βόῤῥου ſiue Aquilonis nomine, infeſtum illum generi
humano hoſtem denotare ſolent; illud Ieremiæ ſci-
licet ſecuti, ἀπὸ βοῤῥᾶ ἐκκαυθήσεται τὰ κακὰ ἐπὶ πάν-
τας τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν. Heſychius, βοῤῥᾶς, ἄνε-
μος ψυχρὸς, παγώδης καὶ σκληρὸς, ὃς τροπολογούμενος
σκαιὸς καὶ ἀποπομπὸς λέγεται, ὃς σημαίνει τὸν διάβολον·
παρὰ δὲ τῶν ἀσεβῶν ἐπιδέξιος. Reſpexit autem lo-
cum Salomonis nobiliſſimum, βορέας σκληρὸς ἄνε-
μος, ὀνόματι δὲ ἐπιδέξιος καλεῖται. cum omnino ni-
hil tale Hebræi in hoc loco legant. Adde quod vox
ipſa quoque Hebræa eſt. quæ celeritatem tam in
curſu notat quam in fuga. Vt ſit quaſi *boraach* aut *bo-
reach*. terminationis enim vltimam non raro inſuper
habere ſolent Græci. quemadmodum & fugitiuum
cum Attici, cum Orithyam rapuit, fecere. Nam quæ
origine

ipſi de origine adferunt, vix ſine riſu legi poſſunt. cum tam diligenter, neque ſecus quam familiare numen ac domeſticum ab Atticis ſit cultus. vt inprimis noſter alibi oſtendit; idem cum Serpente, generis humani hoſte, ſcilicet. Ita magnus ſcriptor Iobus, Dominum, ſerpentem בריח, *bariach* aut *boriach*, condidiſſe ait. Voce eadem a qua Boreas eſt dictus. quem præclari viri Helleniſtæ, δράκοντα τὸν ἀποστάτην, *Serpentem qui defecit*, id eſt, Diabolum interpretati ſunt. a velocitate, vel quod cuncta penetraret. Vnde de Borea libro Transformat. 7. diuinus poëta,

Idem ego cum ſubiỹ conuexa foramina terræ,
Suppoſuique ferox imis mea terga cauernis,
Sollicito Manes, totumque tremoribus orbem.

Quemadmodum & ei filium a voce *cal*, quod velocitatem notat, Calain dederunt. Huic ergo, etiam ſerpentem addidere. Locus Pauſaniæ Heliacis eſt iſte, πέπαρτος δὲ ἐπὶ τῇ λάρνακι ἐξ ἀριστερᾶς πεποίηται Βορέας ἐστὶν, ἡρπακὼς Ὠρείθυιαν. οὐραὶ δὲ ὄφεων ἀντὶ ποδῶν εἰσὶν αὐτῷ. Vnde & fortaſſe Draco Arcticus, ſeu Borealis, ab Aſtronomis in ea parte eſt collocatus. Inter prima ad quæ Cadmus venit loca, in Bœotia, fuiſſe Aſcram, patriam Heſiodi poëtæ, nomen innuit. Vix enim dubitandum, quin ex Orientis ibi ritu lucum conſecrarit, quod tantopere in Sacris Dominus abominatur. qui ab illis *aſchera* vocatur. quodque, vt cætera, ex Orientis ſuperſtitione expreſſerunt Græci. Ita pius rex Ioſias, cum idola omnia, quæ non ſine graui cauſa, abominationes a S. Spiritu dicuntur, *aſchera*, hoc eſt lucum, vbi colebantur, ſuccendiſſe dicitur. quales e templis quoque ejectos ab eodem conſtat. Quemadmodum, quod vnam ſæpe arbo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

rem, colerent, aut vni Deo conſecrarent. qualis illa platanus Theocriti, quæ Helenæ ſacrata fuit cum inſcriptione, Σέβου μ', Ἑλένης φυτόν εἰμι. Neque dubitandum, quin Homerus, qui, vt alibi fortaſſe breui oſtendemus, ex Oriente omnia deprompſit, Helenam quoque ipſam, ſuperſtitioſe hinc hauſerit. Chaldæis enim *ilana* eſt arbor, & , vt veriſimile eſt, Dearum vna, quibus arbores & lucos conſecrabant. qualesDryadesGræcorum.Sic Ezechielis ſexto, cum de cultu idolorum dicitur, ὑποκάτω δένδρου συσκίου, καὶ ὑποκάτω πάσης δρυὸς δασείας. Vbi habes אלה *ela:* cum quo nomen אל, ſiue Dei, aliquoties ab interpretibus confunditur. In quo Græci, & inprimis ipſe Apollodorus,nos confirmant:qui ἐν ἄλσεσι, hoc eſt, in lucis, ſiue in ſyluis, ouum Helenæ inuentum notat. Hæc autem ſuperſtitio quam ſit antiqua, cum ex alijs,tum vel inprimis iſto Repetitæ legis patet, οὐ φυτεύσεις σεαυτῷ ἄλσος· πᾶν ξύλον παρὰ τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ Θεοῦ σου οὐ ποιήσεις σεαυτῷ. Vbi in Hebræo eſt *aſchera.* Atque hinc Hecatæus,vbi de Iudæis,apud Ioſephum agit, ἄγαλμα οὐκ ἔστιν αὐτοῖς οὐδὲ ἀνάστημα τὸ παράπαν, οὐδὲ φυτὸν οὐδέν, οἷον ἀλσῶδες ἤ τι τοιοῦτον. *Oni* & *haoni* eſt nauis. vnde Aoniam fecerunt. quod in eas partes naue Cadmus fuerit aduectus. Nam de Thebis, Helicone, ac Parnaſſo, Orientis vocibus, jam alij egerunt. quemadmodum de Muſis. quanquam parce, nec ſat plene. Ait noſter, Cadmi nuptijs interfuiſſe Muſas. in quo cæteros ſecutus eſt. Ita tradiderunt veteres Hebræi, primam, quæ ab illis *muſar* dici ſolet, diſciplinam, legem ſcilicet, in monte latam. plane vt Græci diſciplinas ſuas, quas & ipſi Muſas dicunt, natas in monte volunt. Quia Cadmus, more gentis ſuæ, ſacra in excelſis editiſque

tantum

tantum locis celebrauit. Quod cum Dei populus, vt cætera, expreſſit, offendiſſe Deum, בבמותם, *in excelſis ſuis*, a propheta Regio & paſſim dicitur. A *bom* enim, quod excelſum notat locum, vocem ſuam βωμοὺς Græci expreſſerunt. in qua voce, vt & cæteris, mirifice nugantur ipſi. Ac non parum caute, eam vocem, voce βουνός, quæ vel montem denotat vel collem, Helleniſtæ reddiderunt. Quemadmodum ad montes, Apollinaris id tranſtulit,

Ἀθάνατον κορυφῇσιν ὀρεσσιβάτοις ἐρέθοντες.

Illi partes legis decem, iſti nouem celebrarunt Muſas. Etiam Iudæi Ethicam doctrinam *muſar* nuncupaſſe peculiariter videntur. vnde & hoc tempore libellum habent, qui ab illis *Sepher muſar*, ſiue, Liber diſciplinæ, dicitur. quemadmodum ab ea ſtatim voce, gnomas ſuas Salomon orditur. qui ſe conſcripſiſſe eas לדעת חכמה ומוסר teſtatur. Vt, nimirum ſapientiam, ac *muſar*, ſiue diſciplinam, inſtillaret. cujus præſides in Græcia ſunt Muſæ. Et Theognis gnomas ſuas Ethicas ſic inchoauit. qui hoc ipſum, quod de Cadmo noſter refert, ejus nuptijs interfuiſſe Muſas, obiter adjungit.

Μοῦσαι καὶ Χάριτες κοῦραι Διὸς, αἵ ποτε Κάδμῳ
Εἰς γάμον ἐλθοῦσαι καλὸν ἀείσατ' ἔπος.

Carmen Ethicum nimirum, quod ſubjungit,

Ὅττι καλὸν φίλον ἐστὶ, τὸ δ' οὐ καλὸν οὐ φίλον ἐστί.

quod Bacchabus tribuit Euripides: quemadmodum ipſius Bacchi Sacra in Græciam aduexit Cadmus. Eodemque modo, & Heſiodus Bœotus, Ethicum libellum, Opera ac Dies, a Muſarum inuocatione inchoauit. Neque quis aut de origine Hebrææ vocis, aut de litera poſtrema cogitet. cum nomen ſæpe a nomine deducant, &, vt viſum ipſis,

 termi-

terminationes mutent. In quibus plurimum licere ſibi voluerunt. Et hoc illis, ſi quid aliud, perpetuum. Socer Cadmi, *Ares*, hoc eſt Mars, ab ijs dicitur. Quem eundem Græci, more, vt Macrobius obſeruat, Orientis, faciunt cum Sole. qui ab ijs חרס, aut vt Helleniſtæ nomen hoc legerunt, Ἄρης dicitur. Vnde interpretes Græcorum, cum octauo Iudicum rediſſe Gedeon e bello ante aſcenſum ſolis dicitur, ἀπὸ ἀναβάσεως Ἄρεος, reddiderunt. Vbi Ἄρης החרס. diſſimulata aſpiratione. Sicut Hebræorum *chaſida*, Helleniſtis eſt *aſida*. Quia autem ad illius nuptias vocarunt Muſas, Harmoniam ejus conjugem putarunt dici. In qua vocem habes ארמון, *armon* ſiue הרמון *harmon*, a ſublimitate & proceritate, quæ palatium, ſiue ædificium deſignat. & non raro Helleniſtis, fundamentum ſeu θεμέλιον exponitur. ominis nimirum cauſa. quod in nuptijs ſpectabant. Quanquam alia eſt cauſa, ſi Rabbinis ſtamus, quare a palatijs & ædificijs, vxoribus imponant nomina Hebræi. quod in fœminæ, videlicet, creatione ædificandi voce vſus fuit Moſes. Dixit enim ויבן, *& ædificauit*. Vnde multa de ſimilitudine cum ædificio quam habet vxor, putide argutantur. Quod ſimplicius, ac ſine argutiarum tricis, liberorum, quibus ab ædificatione in hac lingua nomen eſt, vocabulum euincit. Quemadmodum matronæ, ſteriles cum eſſent, ac marito alienam pro ſe ſupponerent, ædificari ſe ab hac dicebant. Vnde illud: *vt ædificer ab illa*. Græce, ἵνα τεκνοποιήσωμαι ἐξ αὐτῆς, decimo & ſeptimo Geneſeos, vt alibi, non ſemel. Atque hinc Helleniſticum haud dubio loquendi genus: ἐπεὶ δὲ ἐφοβοῦντο αἱ μαῖαι τὸν Θεὸν, ἐποίησαν αὐτοῖς οἰκίας. Vt ποιεῖν οἰκίας, ſit, *feliciter multiplicari*. Vbi ſcholion, ἀντὶ τοῦ, ἐξ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

αὐτῶν γένος ἠπλήθυνε. ηὔξησεν ὁ Θεὸς αὐτοῖς τὸ γένος. Nam legerunt, ἐποίησεν αὐτοῖς οἰκίας. Deus nempe. Harmoniam in Samothrace, vt cum Diodoro noſter, vxorem ſibi duxit Cadmus. Vbi Cabirorum ſacra. qui, vt nomen arguit, ex oriente eo ſunt tranſlati. Vbi itidem Caſmili celebratus nomine Mercurius, vt Varro docet. quem cum Cadmo Tzetzius, Bœotijs fuiſſe eundem notat. vnde illud apud noſtrum:

> Οὐδὲ μάτην Κάδμηλος ἀείδεται· οὐρανίην γὰρ
> Μορφὴν μοῦνος ἄμειψε, καὶ εἰσέτι Κάδμος ἀκούει.

Qui *Cadmelus*, *Caſmilus*, *Camillus*, eadem exiſtimauit. Licet longe aliud ſit *cadam*, a quo Cadmus, aliud ſit *camar*, a quo *Camirus* fecerunt, & *Camillus*. Sicut *camil* quoque magis apta, quanquam alia ſignificatione, notum eſt Hebræis. Quæ antiqui manifeſte confuderunt, & de quibus nos fortaſſe alibi diſtinctius agemus. Ergo κάβειροι Dij magni. vt præclare Magnus Scaliger, qui *Diuos potes* vocat. Quippe כבירים, μεγάλοι. cum miniſtros potius Deorum velint. Camiri etenim miniſtri, ſiue ſacerdotes, aut minores Dij ſunt, qui alijs miniſtrant: vt Mercurius. Qui *cemarim* in Oriente. Noſter contra τοὺς καβείρους, ad miniſtros ſiue ſacerdotes, dixit, lib. 3.

> Μυστιπόλων ἀλαλαγμὸν ἐμιμήσαντο καβείρων.

Ex eadem officina, quod, vt quidam alij, Cabiros filios Vulcani fecit, lib. 29.

> Θρηϊκίης δὲ Σάμοιο πυρισθενέες πολιῆται,
> Λημνιάδος δύο παῖδες ἐβακχεύοντο καβείρους·
> Ἡφαίστου δὲ τοκῆος ἐρειδομένου πυρὸς ἀτμῷ,
> Συζυγέας πινθῆρας ἀνηκόντιζον ὀπωπῇ.

Cum id potius Camiris conueniret. Qui ab igne aut colore ejus atro, ita dicti ſint. Neque ſemel idem autor Græciam inuidioſe ſatis, quanquam merito for-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

taſſe, quod non modo falſum amet, ſed & veritatem Orientis tot anilibus ineptijs inuoluat, μυθοτόκον dixit. Oraculum ex tripode poſt hanc cenſuram ac res Græcis omnibus ignotas in hoc argumento expectares. Quod, qui ita loqui gaudet, obligare ſe, vt bona fide verum ſcribat, aut in veritatem ſedulo inquirat, eo ipſo videatur. Verum, quomodo excuſes eum, qui in Oriente natus, nuſquam oculos attollit, nuſquam verum, quod facillimum, cum hac prærogatiua, viro erudito & in Græcis optime verſato, eſſe poterat, ſaltem illuſtrare eſt conatus? Quo labore, quo, vt maximo in partu, niſu ac conatu, quanquam irrito, originem Athenæ, ſeu Mineruæ ſuæ, Græculi inueſtigarunt! quam Ἀθήνην, Ἀθάναν, Ἀθηναίαν, Ἀθηνᾶν, & Ἀθηνάαν, quaſi alludendo ad originem, dixerunt. qui, ἀθρήνην modo, quaſi ἀπὸ τοῦ ἀθρεῖν, quod cuncta videat, modo a θῶ τὸ θηλάζω, quod nullius vber ſuxerit, e patre nata ſine matre, ita dictam voluere. Quo ipſius operis initio reſpexit,

εἶπε δὲ Φύτλην
Βάκχου διασοτόκοιο· τὸν ἐκ πυρὸς ὑγρὸν ἀείρας
Ζεὺς βρέφος ἡμιτέλεστον ἀμαιεύτοιο τεκούσης,
Φειδομέναις παλάμῃσι τομὴν μηροῖο χαράξας,
Ἄρσενι γαστέρι λόχευε, πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ·
Εὖ εἰδὼς τόκον ἄλλον· ἐπεὶ γονόεντι καρήνῳ,
Ὅς πάρος, ὄγκον ἄπιστον ἔχων ἐγκύμονι κόρσῃ
Τεύχεσιν ἀστράπτουσαν ἀνηκόντιζεν Ἀθήνην.

In quibus nihil, niſi quod inſulſe Græculi profeſſi ſunt, nos docuit. qui in ſuas ipſi leges & analogiam, quoties etymologias ac origines venantur, ſæpenumero impingunt. Cum per nubem quaſi quandam ſapientiores accepiſſent, Dei ſapientiam, quæ ejus

quoque

quoque Sermo dicitur, e Deo, quem dixerunt Δία, Patrem item Deum hominumque, natam eſſe. Vnde tot ineptiæ ac ſordes. Nemo autem harum literarum gnarus neſcit, quid Chaldæis תנא *thena*, quod *diſcere* aut *ſtudere*. Vnde Sapientes Miſna dicti. Et in Thalmude illud vſitatum, תנו רבנן *tradiderunt Magiſtri* noſtri. Non enim dubitandum, quin ex antiquioribus Chaldæis hæc ſeruarint. Hinc תנאה *thenaa*: quo paulo aliter nunc vtuntur. Et cum articulo *Hatthenaa*. Ἀθηνάα, Ἀθηνᾶ. Quibus vocibus jam ante veteres Chaldæos vulgo vſos, non eſt dubitandum. de hac quidem minime; cum hac ſignificatione ſit illorum. In exprimendis autem Orientis vocibus, interdum articuli diſſimulabant aſpirationem, interdum exprimebant. Vt in *Ros*, *haros*, *heros*. (*Ros* enim primus, vel præcipuus. quod & familiarum principibus ac patriarchis tribuunt Hebræi. de qua voce quam ridicula excogitarunt Græci!) In *Athena* autem, vt in *haoni*, *Aonia*, diſſimularunt. At qui ea vox eſt, quam tam curioſe & veteres Romani, & ante eos Græci quærunt ac ſcrutantur. Mira eſt philoſophia vel poëtice, quod Iridis natales, ex Indorum finibus arceſſit, vbi nunquam, aut rariſſime, vt omnes norunt, pluit. Solos ſane æſtiuos imbres Plinius & Eratoſthenes in India agnoſcunt. cum a Patallena, ſi Strabone ſtamus, ad Hydaſpen vſque, nunquam pluat. Ζητεῖ πῶς, inquit, οἱ μεταξὺ τόποι οὐ κατομβροῦνται· οὔτε γὰρ ἡ Θηβαῒς μέχρι Συήνης καὶ τῶν ἐγγὺς Μερόης, οὔτε τῆς Ἰνδικῆς τὰ ἐπὶ τῆς Πατταλήνης μέχρι τοῦ Ὑδάσπου. Noſter vero, mirum ni in ijs locis natam Irin voluit, qui fratrem ei dat Hydaſpen. Ita enim:

Ἐκ λεχέων Θαύμαντος ἐγείνατο δίζυγα φύτλην
Ἠλέκτρη

Ἠλέκτρη ῥοδόπηχυς ὁμόγνητις· ἧς ἀπὸ λέκτρων
Καὶ ποταμὸς βλάστησε, καὶ ἄγγελος οὐρανιώνων,
Ἶρις ἀελλήεσσα, καὶ ὠκυρέεθρος Ὑδάσπης.

Quæro autem, quomodo in ijs locis, qui cum ratione ejus ex aduerſo pugnant, genita fingatur Iris? Nam cum nubes, in qua generatur, ſit, & rorida, & talis, vt plerunque poſt ſoluatur, quæ eſt Iridis materies & quaſi mater, quomodo in ijs generari poteſt terris, aut produci, in quibus minime omnium, matrem, aut materiem, ac quaſi conjugem, e qua producere eam poſſit, Sol habere creditur? Bene interim quod ἄγγελον vocauit. Ita enim optime expreſſit vocem, de qua minime, vt reor, cogitabat. Nam Grammatici ab εἴρω τὸ ἀγγέλλω, Irin deducunt. Manum enim iſtis abſtinere nefas habent, & e lingua ſua per vim ea, quæ ab iſta ſunt diuerſa, quærunt. Quidam interim ab ἔρις. quod contentiones nunciet in Poëtarum ſcriptis aut componat. Nam, quæ ſumma eſt tyrannis, cum tacere nequeant, quod omnem ſuperat abſurditatem, fidem etiam in ijs adhiberi ſibi poſtulant, quæ nemo ſanus, ac ne ipſi quidem, credunt. Nemo enim neſcit, ab Homero ipſo adhiberi alijs plerunque. Quemadmodum Iliados octauo, Palladem e bello ac Iunonem reuocat ac ſiſtit. Et in quinto, Venerem, a Diomede parum comiter exceptam, benigniſsime e prœlio abducit. Et in decimo & quinto, vt ex mente ac mandato Iouis arma ponat, imperat Neptuno. Et in vltimo, (nam ſingula enumerare piget) Thetin, vt crudelitatem nimiam Achillis ac furorem ſiſtat, ad ſe vocat. Vt omittam ibi & lætiſsimum de redimendo Hectore, ad patrem nuncium ab ea apportari. Cæterum, vt omnia ex Oriente

maximus poëta hauſit, ita Iris, quæ ab illo θεῶν ἄγγελος, Deorum nuncia, vocatur, a Chaldæa voce עיר. Vnde Danieli *Ir*, ſiue *Hir*, angelus vocatur. Ait enim, עיר וקדיש ἄγγελος καὶ ἅγιος. Pro quo Helleniſtæ, εἶρ καὶ ἅγιος. Ἐθεώρουν, inquit, ἐν ὁράματι τῆς νυκτὸς, ἐπὶ τῆς κοίτης μου, καὶ ἰδοὺ εἶρ καὶ ἅγιος ἀπ' οὐρανοῦ κατέβη. Heſychius, qui plurimis in locis ſacros erudite codices interpretatur, εἶρ, λάλαψ, inquit. quia Iridem hæc ſequitur vt plurimum. vel quod ſic in Daniele eam vocem alij ſic accepiſſent. At vero Scholion ad Danielem, τὸ δὲ εἶρ οὐδὲν ἕτερον ἢ ἐγρηγορὼς καὶ ἄγρυπνος ἑρμηνεύεται. Item, ἀντὶ τοῦ εἶρ οἱ ο' ἄγγελον ἑρμήνευσαν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐγρήγορον. hoc eſt, *pro voce Ir, Septuaginta voce angeli, alij autem voce vigilis ſunt vſi.* Ex quo ſane, ſæpius interpolatam eam verſionem, quæ nunc Senioribus inſcribitur, apparet. Et hæc cauſa eſt, cur ἐγρηγόρους angelos vocarit Clemens. Verum de his plura aliquando, cum de ijs quæ Homerus (quod ad cæremonias, ad res, ac voces) Orienti debet, diſſeremus. In quibus pluſculum videre noſter debuit, qui inter ipſos fontes, vbi pleraque Homerus hauſit, natus eſt. Iris ἄγγελος perpetuo vocatur ab Homero. Εἶρ eſt ἄγγελος, & ſic Chaldæis vſurpatur. quibus *Irin* ἄγγελοι, & quidem qui miniſtrant Deo. Vt hæc cauſa ſit, cur miniſterio Deorum ſit præfecta Iris. Fruſtra enim ejus rei cauſam ἐν τῷ φάσματι, quod Iris a philoſophis vocatur, quæras. cum ex vſu vocis, non a Græcis ſed ex Oriente ſit petenda. Ipſum enim φάσμα, vt Latinis ſic Hebræis ac Chaldæis, arcus dicitur. Venerem e Libano, ſeu Libanitidem, pluribus commemorat in locis: quæ & illi paginam vtranque facit. Cum ipſius rei rationem ac originem, vel nuſquam explicet, vel animo non ſit complexus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

plexus. Veteres exiſtimaſſe, Orientis homines præſertim, ſtellas ſalutandas eſſe in montibus, (quam idololatriæ hujus quoque ſedem propriumque locum Sacra pagina vbique ponit,) quod oriri ibi primum viderentur, certum eſt. Itaque in Libano, quod vt excelſiſſimo in monte, ortum ejus optime ibi obſeruarent, eam coluere. Quod de Oeta etiam Latini obſeruarunt. Neque alia eſt cauſa, quare Ἀφροδίτην dixerint, niſi, quod Luciferum aut Venerem, maris vnda, vt poëta loquitur, perfuſam, ibi mane ſalutarent. Vnde & *Frutinal* Romanis, vt & *Fruti*, quæ eſt ipſa Aphrodite. At quam multa, quam inepta Græculi de ἀναδυομένη ſua? quæ eſt eadem cum Ἀφροδίτη, ſiue Ἀφροδύτη. quam ex mari, ſiue ἐκ τοῦ ἀφροῦ prodeuntem, more Orientis primo ſalutarunt, & hinc eo nomine haud dubio dixere. Atqui, vocum, vt plurimum, origines, origines ſunt rerum. in quibus viri hac & priſtina ætate ſummi, veritatis eruendæ fundamenta poſuerunt. Vt exemplo maximi Platonis vir diuinus Cæſar Scaliger. qui & ipſe, ad formam principis philoſophorum, tempeſtate noſtra veram Criticen redegit. Ita & de Veneris origine, quam putida quam friuola, prognati hac Æneadæ, nugati ſunt! Vel ipſum Ciceronem vide. At venuſtas, ſiue gratia, Hebræis חן eſt. Quod eſt ἕν Græcis. Vnde in Originis Hexaplis חן Hebræorum ἕν ſcribebatur. Hoc modo

Eb. Eb.	*Aquila*	
חן ἕν	χαροπός.	
Symmachus	*Septuaginta*	*Theodotio*
÷	εὔχαριστος.	÷

Quod & Æolico digammate eſt *Fen.* quod Romanis

nis *Ven.* Vt Ἑσπέρα, Ϝεσπέρα, *veſpera.* Ἔντερον, Ϝέντερον, *venter.* Quanquam illud ſæpe integrum ſeruabant. Vt, in *Fircus*, *Fordeum*, *Fariolus*; *Hircus*, *Hordeum*, *Hariolus.* Ita ἕν, *Fen*, *Ven.* & ſi terminationem addas, *Venus.* Quam quia maſculam fecerunt, barbatam quoque coluere hanc Deam. Vnde & *Deus*, teſtibus Grammaticis, Maroni dicitur. Quanquam illud quoque potius ex ritu Orientis. Hebræis autem ἕν ac Pœnis ſine dubio venuſtas oris eſt ac formæ elegantia. Huic comitem in Oriente Adonin jungit. Qui Hebræis pariter ac Pœnis *Adon*, hoc eſt, κύριος. Heſychius, Ἄδωνις, δεσπότης ὑπὸ Φοινίκων, hoc eſt κύριος. Blandientes autem *Adoni*, κύριέ μου dicebant. Qua voce Solem ſalutabant. Adonem autem ſiue Adonin, Solem eſſe, etiam Macrobius teſtatur. Vnde & Ἄδωνα ab *Adon* caſu ſexto, extulerunt. Idem Heſychius, Ἄδωνα, τὸν Ἄδωνιν interpretatur. Adon igitur eſt *Adon ſchemes: Dominus Sol.* quemadmodum idem, *Baal ſchamaim*, Phœnicibus, Dominus cœli, dicebatur. De quo ex Phœnicum, ac præcipue Sanchaniathonis Theologia, quam Græce Philo Byblius converterat, notat lib. De Præparatione 1. Euſebius: Αὐχμῶν δὲ γενομένων τὰς χεῖρας ὀρέγειν ἐς οὐρανοὺς, πρὸς τὸν ἥλιον· τοῦτον γάρ φησι Θεὸν ἐνόμιζον μόνον· οὐρανοῦ κύριον, Βεελσάμην καλοῦντες. *Siccitatis autem tempore extuliſſe in cœlum manus ad Solem. Hunc enim ſolum*, inquit, *Deum*, *exiſtimabant. quem & ideo cœli Dominum*, *ſiue Beelſamem*, *vocabant.* In quibus precibus haud dubie, *Adoni*, *Adoni*, ingeminabant. Quia autem Venus, quæ magiſtris Hebræorum *Noga* dicitur, σύνδρομος planeta Solis eſt, eumque comitatur, hujus & Adonidis amores Græculi excogitarunt. Vnde Adonin, miniſterio Horarum vti,

ſolum-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ſolumque ex heroibus occidere ac oriri rurſus, Siculus poëta dixit.

> Οἷόν τοι τὸν Ἄδωνιν ἀπ' ἀενάω Ἀχέροντος,
> Μηνὶ δυωδεκάτῳ μαλακαίποδες ἄγαγον ὧραι,
> Βάρδισται μακάρων Ὧραι φίλαι.

Quia curſum nempe annuum duodecim abſoluit menſibus. Ac deinde:

> Ἕρπεις, ὦ φίλ' Ἄδωνι, καὶ ἐνθάδε κ' εἰς Ἀχέροντα
> Ἡμιθέων, ὡς φαντὶ, μονώτατος· οὔτ' Ἀγαμέμνων
> Τοῦτ' ἔπαθ', οὔτ' Αἴας ὁ μέγας βαρυμάνιος ἥρως,
> Οὔθ' Ἕκτωρ Ἑκάβας ὁ γεραίτερος εἴκατι παίδων,
> Οὐ Πατροκλῆς, οὐ Πύρρος ἀπὸ Τροίας ἐπανελθών.

A luctu autem quem in ſacris ejus exhibebant, quod κινύρεσθαι ab illis, voce quæ & ipſa originem Hebræam habet, dicebatur, patrem ejus Cinyram dixerunt. Et quia ſimulachrum ejus myrrha exquiſitiſſima præ alijs plerunque odoribus imbuerent, aut myrrham ei more Orientis patrio offerrent, Myrrham ei matrem dedere. Nam originis Hebrææ voces ſunt. Verum de Græcorum ſacris fabuliſque, quæ ex iſto fonte profluxerunt, erit aliquando major, vt ſperamus, ac commodior dicendi locus. Hæc ſunt, quæ cum inſtituto noſtro facere videntur. Plura qui deſiderat, eruditiſſimum viri ſummi Iohannis Seldeni De dijs Syrorum Syntagma adeat. Vbi plura de Adonide & alijs. Erudite operis initio, ignarus tamen, Proteum adhibuit. vt qui Baccho eſſet proximus. Ita enim ibi:

> Στήσατέ μοι Πρωτῆα πολύτροπον, ὄφρα φανείη
> Ποικίλον εἶδος ἔχων, ὅτι ποικίλον ὕμνον ἀράσσω.

Sane Hebræis *cadam*, eſt πρωτεύειν. ſiue ad ætatem, ſiue ad ſapientiam, aut alia id referas. Ita *cadmon* πρῶτος. Vnde & τὸ Πρωτεύς. de quo miror neminem ex eru-

ex eruditis. Verum defuiſſe hactenus videtur, qui ad Orientem, diligenter Græciam exigeret ac preſſe examinaret. Ægyptium quod Protea fuiſſe ex Poëta dicunt, Ἀθάνατος Πρωτεὺς Αἰγύπτιος, non eſt quod nos hic moretur. idem enim & de Cadmo Diodorus, Κάδμον ἐκ Θηβῶν ὄντα τῶν Αἰγυπτίων, γεννῆσαι σὺν ἄλλοις τέκνοις καὶ Σεμέλην. Τὸ ergo Cadmon, cum & eum qui in aliqua re primus eſt, & eum qui ex Oriente oriundus ſit, eadem voce notet, alteram ſignificationem, quod perpetuum eſt Helleniſtis, vſurparunt Græci. Ac Neptuni quidem Protea miniſtrum, prudentiſſime autor antiquiſſimus Homerus dixit. Quia enim nauigandi arte & aſtrorum inter primos fuit. quo eodem nomine a noſtro Cadmus celebratur. Atque huc Poëtæ illud ſpectat, ὅστε θαλάσσης Πάσης βένθεα οἶδεν. Idothea, quam illi filiam fuiſſe volunt, eruditionem arguit, vt literarum inventoris. Quod in omnia ſe elementa, ignem præcipue atque aquam vertit, eo dicitur, quod primus vires rerum naturalium, ac principia, quæ elementa vulgo dicunt, atque earum cauſas, publice oſtendit. Nam interpretationes, quas Grammatici adferre ſolent, animum erectum prope ad veritatis deſperationem agunt. Dicent, multis annis ante Proteum in Græciam veniſſe Cadmum. Quaſi certa temporum in Fabuloſis ratio haberi poſſit: aut Homerus aliquid de Protei ætate dicat: ac non potius, vt jam relatum inter Deos, celebrarit. Quod profecto Cadmi meritis a Græcis debebatur. Et ſic quidem opinamur. Nam & conjecturis, vbi nemo ſapit, locus eſſe debet. Cætera & alij notarunt, & nos olim in ijſdem libris quædam, ac non pauca quidem quæ adverſione digna videbantur, Inter quos &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

vere alter parens noſter, & incomparabilis præceptor, magnus Scaliger, qui ſolœcos ejus plurimos, ad oram ſui codicis notarat. Quod nos alijs relinquimus. Niſi quod nonnulla alia, in quibus leges vel dicendi vel poëticæ tranſgreſſus eſt, ex noſtris ad Metaphraſin jam peti poſſunt. In qua quædam ejus generis ex vſu publico notamus. Quem propoſitum fuiſſe nobis, non ambitionem, affirmare poſſum. Et Exercitationes ſcribimus, vt profitemur. In quibus ſingula lectori non appendimus, ſed commendamus. Nunc de opere, atque illius conſtitutione, aliquid dicendum eſt. Poëtæ omnes, qui perfectum opus aliquod heroicum dederunt, cum aut vniformes & hærentes inter ſe vnius actiones, aut diuerſas, ſed vnius tamen, ſiue viri ſiue temporis, ſint perſecuti; noſter, in his quidem quæ dicuntur Bacchica, longiſſime ab vtriſque abit. Vt qui neque vnius, ſcilicet, eaſdem, nec vnius aliquas vel omnes, neque vnius temporis diuerſas, ſed vnius cauſa, non vnius, ſed multorum, quæ nec cum quibuſdam, nec cum omnibus vnius cohærerent, in hoc opere deſcripſit. Eaſdem dicimus vnius. vt quæ paruo tempore apud Indos Bacchus geſſit. Quæ cum vix milleſima totius operis hic pars ſint, toti ſatis operi, ac quidem juſto, eſſe poterant. Vnius aliquas. vt Bacchi Indica: ſed omnia. Vnius omnes. vt quæ toto vitæ tempore a Baccho geſta ſunt. quod ab Ariſtotele non ſine cauſa tamen reprehenditur. Quare, ſi cum Rege Criticorum nobis judicandum, non tam opus epicum quam chaos dedit. Nam vt Indos expugnaret Bacchus, Iupiter Europam rapit: cœlum a Typhæo oppugnatur: Harmoniam ambit & exambit Cadmus. Idem Thebas condit, filiaſque elocat.

A Ca-

A canibus diſcerpitur Actæon. A Dijs denique Proſerpina amatur. ac ſic demum Zagreus, poſt hunc Bacchus, naſcitur. Tantæ molis erat, Deum, qui in amphora, vt ille ait, habitaret, gentibus ac terræ dare. Ideoque & ante natum eum, cujus geſta condit, ſex aut ſeptem operum materiem conſumpſit. Inter quæ ne vnum quidem argumentum vniforme, vel ejuſdem fili aut coloris. Vt tot fieri ex ipſis libri poſſint, quot ſunt ipſa. Primum eſſet ἡ Εὐρώπης ἁρπαγή: ſecundum, ἡ Τυφωέως μάχη, vel Γιγαντίας, vt ipſe judicauit: tertium, Κάδμου καὶ Ἁρμονίας γάμοι: quartum, ἡ Καδμεία, ſiue αἱ Κάδμου πράξεις: quintum, Περσεφόνης γάμοι: ſextum, αἱ Ζαγρέως γοναί: ſeptimum, αἱ Διονύσου γοναί. Nam ſequentia non minus intricata ſunt. Ita, vt viceſimo & tertio, aggrediatur Indica, qui ante decimo & tertio catalogum propoſuit. Quare totum opus nihil aliud quam epiſodium, quod epiſodium non habet. Nihil enim eſt præcipuum aut primum: nulla operis κατάστασις: nihil ita denique ἐπάλληλον & inter ſe cohæret, vt hoc poſito, quod vnice Homerus agit, alterum ſequatur. In quo vniuerſæ tamen epicæ poëſeos laus vertitur. Neque alia eſt cauſa, quare Odyſſeam, quod ad diſpoſitionis artificium, Iliadi præponant Critici. ἢ, ὅτι, dicunt, γλισχρὰ καὶ ὀλιγόυλος ἡ ὑπόθεσις. niſi, quia tenue ac exiguum eſt argumentum, & quod ſic amplificationis artificium admiſit. quas, πλατυσμοῦ μηχανὰς, venuſte ijdem Critici dixerunt. Quo decepti veteres, diuerſa aſſcripſiſſe noſtro opera videntur. quæ non ſcripſit alibi, vt arbitror, ſed hic confudit. Vnde illud:

> Νόννος ἐγώ· Πανὸς μὲν ἐμὴ πόλις· ἐν Φαρίῃ δὲ,
> Ἔγχει φωνήεντι γονὰς ἤμησα γιγάντων.

 Quaſi

Quaſi ſi Γιγαντιάδα, non Διονυσιακὰ ſcripſiſſet. Niſi Indos intellexerit: quod Falckenburgio videtur: viro optime de hoc ſcriptore merito. Cæterum, cum opere delineato, ſaltem animo ac ſecum, de inſcriptione operis, non contra, cogitare debeat Poëta; noſter ſine dubio, ante ipſum de inſcriptione cogitauit. Qua, quam potuit latiſſime, quæcunque a Baccho geri potuerunt, voluit complecti. Quod quam recte factum ſit ab eo, videamus. Nam cum omnes apud Græcos fere inſcriptiones ἀτελεῖς ſint, hoc eſt, intellectu vocis principalis adjuvandæ; ſicut Ἰλιὰς cum dico, vel τὴν βίβλον, vel quid ſimile intelligo (volunt enim Ἰλιάδα ἀντὶ τοῦ Ἰλιακὴν hic poni) quæro, cum Διονυσιακὰ inſcripſerit hoc opus, quid intelligi a nobis velit? non enim plenum eſt ſed imperfectum. Dices πράγματα. quemadmodum Κυπριακὰ aut Τρωϊκὰ qui ſua inſcripſerunt. Quod jam eſt ineptum. Non enim cum de vno loquar (& vnius ſane Bacchi cauſa cæterorum mentionem fecit) Ἀχιλλέως dicam πράγματα, ſed πράξεις: neque contra πράξεις Τρωϊκαὶ, ſed πράγματα, aut πραγματεία Τρωϊκή. Quod ſi πράγματα Διονυσιακὰ concedam dici, non tam Bacchi, quam quæ ejus tempore, aut ab alijs cum eo geſta ſunt, intelligam. Quare Ἀννιβαϊκὴν hiſtorici, non Ἀννιβαϊκὰ, ſcripſerunt. A perſonis etenim dupliciter vt plurimum inſcriptiones peti ſolent. Ἀπὸ τῶν κυριωτέρων, ſeu nominibus: Amphitryo, Vlyſſes. Ἀπὸ κτητικῶν, ſeu poſſeſſivis. quemadmodum Vlyſſea & ſimilia. Ideoque Διονυσιάδα inſcripſiſſe potius debebat. Id quod paucis tamen Bacchi actionibus aut rebus conveniſſet.

CAPVT II.

INgreſsio ad Sacrum Nonni opus. Eius inſcriptio, Μεταβολή. Ea vox quomodo antiquis vſitata. obiter de voce Nonnus. Μεταβάλλειν. Demoſthenis Thracis Odyſſeæ Μεταβολή. ἀμείβειν. τὰ ἀμειφθέντα. Attributa ſiue Epitheta. Eadem Appoſita dicta vel Sequentia. Felicitas in ijs, ex iudicio quorundam, Nonni. Origo attributorum, & hiſtoria. Vſus in ſacris. Abuſus, & præſertim in noſtro, obiter notatus. Compoſita ſeu διπλᾶ. Attributorum ex Grammaticorum opinione definitio. Ea refutata. Chariſii quæ eo ſpectat ac Donati definitio. Attributa male ad ſolas aſtringi ſubſtantias. Ineptiæ Grammaticorum. Primas ſubſtantias, nomina Varroni; ſecundas, vocabula dici. Earum diuiſio. Nonni incongrua, præſertim cum de Deo agitur, appoſita. Summa genera ſeu claſſes Ariſtotelis. Stoicorum quinque. & earum diuiſio ac vſus. Priſciani error. Fur, latro, virgo, & ſimilia, appoſita. Hebræorum de ijs ſententia. Nomen accidentis. τὰ παρωνύμως λεγόμενα. In attributis aut appoſitis, verum aut falſum. Axioma Stoicis quid. idem fundamentum Dialectices ab ijs dictum. Appoſitorum ex Hebræa conſuetudine ordo. vis eorum ac poteſtas. Verum ea continere aut falſum. Quantitas attributorum, cum ſimpliciter iunguntur. quid ὀνόματα καὶ ῥήματα Platoni. Verba & voces Horatio. effatum, enunciatum, axioma, interpretatio, idem. Hebræis quomodo dicatur.

NVnc ad Sacrum opus veniamus. Cujus vt interpretationem dedit noſter, ſic inſcriptionem, ſiue autor ipſe, ſiue editor, quod malo, breuem, neque minus & concinnam, & appoſitam præmiſit. Vt quæ nihil quam Μεταβολὴν promittit. nos Metaphraſin plerunque diximus. Nam inſcriptio ſic habet: ΝΟΝΝΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ ΠΑΝΟΠΟΛΙΤΟΥ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΑΓΙΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ. Ac fuiſſe e Chriſtianis in Ægypto oriundum, ipſum quoque euincere videtur nomen.

Quod vocabulum, ſeu nomen, Chriſtianis, Græcis ſimul Latiniſque, vſitatum. Vt & *Nonnæ*. Quæ reſpondent χελικῶς τῷ *Abba*. quod eſt Pater. Vnde *Nonni*, qui ſub vno patre conſecrati eſſent, quaſi filij. A quo nomen proprium fecere. quod, vt poſtea dicemus, ominis videtur cauſa a parentibus tranſlatum. Eſt enim vox Hebræa: quanquam mox ad alios conceſſit. Qui neque ipſi de origine ac vſu primo, non ſolliciti fuiſſe videntur. Et vt Filium, ſecundam ſcilicet perſonam, Chriſtiani, ſic, Meſſiam ſuum, ab origine hac Rabbini, voce paululum deflexa dixere. Quam in Pſalmis obſeruarant. & a נין deducunt. Quo in loco διαμένειν, *permanere*, Helleniſtæ reddiderunt. quia filiorum propagatione ſtirpes ac familiæ continuantur. Quo & illud, vt magiſtri notant, ſpectat, πρὸ τοῦ ἡλίου διαμενεῖ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. De Meſſia nempe. Quemadmodum τὸ נין *nin*, Hieroſolymitanum Thargum voce ביר *bir*, teſte Helia in Thisbite, exponebat. Vnde ad ſanctos & jam Deo conſecratos, atque ad propria id nomina videntur tranſtuliſſe. Quod de matre Gregorij Theologi, alijſque, quorum meminere veteres, res fidem facit. Vt non ſine cauſa plane Moſchopulus, Νόννα, κύριον. quod miratur vir doctiſsimus. Et Inſcriptio, modeſtia non caret. Nam Μεταβολὴ, vt diximus, inſcribitur. Etenim, vt mercem merce alia, aut nummulo, propolæ, quos μεταβολεῖς dicebant, vulgo permutabant, ita τοῦ μεταβολέως, ſiue Interpretis, ex genere iſto, in autorum quos interpretantur ſcriptis, verbum verbo, linguam lingua, permutare, munus ac officium videtur. Quod & in eadem & in alia habere locum poteſt. Sed & Critici, μεταβολέα eſſe notant, τὸν τὸ αὐτὸ νόημα διαφόρως ἐξαγγέλλοντα. *qui eundem ſenſum*

ſum aliter atque aliter efferre ſolet. Quod de homine facundo vates facundiſsimus:

Ille referre aliter ſæpe ſolebat idem.

Videtur ergo laxius pro qualibet interpretatione ab ijs ſumi. & quemadmodum Paraphraſis, Rhetorices doctoribus in vſu inter exercitia ſcholarum fuit, ita & μεταβολὴ fortaſſe. Quod Grammatici & alij, in hoc ſcribendi genere, id agerent, vt verbum verbo commutarent. Qualis olim Dionyſij ſcriptoris Thracij, aut Thracis, teſte Euſtathio, in Odyſſeam maximi Poëtæ extitit interpretatio. Μεταβάλλειν, inquit, λέγεται λέξεις ὁ δίγλωσσος· ὅθεν καὶ τὸ βιβλίον ὅλον τοῦτο παραφράσας ὁ Θρᾷξ Διονύσιος, μεταβολὴν τὴν τοιαύτην αὐτοῦ πραγματείαν ἐκάλεσε. Vbi παραφράσας, pro μεταφράσας, vt videtur, dixit. Quod ex alio apparet loco, vbi de eodem hoc interprete: ἀντὶ ἀσαμίνθου πύελον ὁ μεταβολεὺς ἑρμηνεύει. *pro voce*, inquit, ἀσαμίνθου, *quæ labrum denotat*, *voce* πύελος, *quæ idem denotat*, *interpres vſus eſt*. Vbi vides, vocem voce reddidiſſe. Cum enim vocem ἀσάμινθος, minus vſitatam repperiſſet, magis vſitata vertit: atque ita quaſi permutationem, vt in mercibus, inſtituit. Μεταβάλλειν ergo eſt ἀμείβειν, *permutare*. Quo poſteriori, etiam ſic vſos video antiquos. De interpretationibus, nimirum, ſiue *verſionibus*, vt nunc loquuntur. Etiam poëticis. quod maxime hic locum habet. Vnde & ἀμειφθέντα, ipſa quæ vertuntur ſcripta, ſiue opera, a Criticis dicuntur. Laudat ſane Phocius Poëticam Eudoxiæ Metaphraſin τῆς ὀκτατεύχου. qui ſunt octo primi fœderis antiqui libri. Cujus argumentum ἀμειφθέντα idem maximus vir vocat. Ἀνεγνώσθη Μετάφρασις τῆς Ὀκτατεύχου· καθ' ἡρῷον δὲ αὐτὴν μέτρον μετεποίει. λόγοι δὲ ἦσαν ὀκτὼ, κατ'

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ἀριθμὸν τῶν ἀμειφθέντων. Ἀμειφθέντα ergo τὰ μεταβαλλόμενα. hoc eſt, ſcriptum ipſum, ſiue Octateuchus. quod Eudocia, vt noſter Euangelium Iohannis, eo opere reddiderat. Quemadmodum interpretem fidelem, quique a verbis quam rariſſime, a mente non recedit, ἐγγὺς ἀμείβειν, idem ſummus autor ac ſacrorum Criticorum Princeps ibi dixit. Quod non ſemper noſtro uſu venit. Niſi quod non raro vocibus adhæret, quas, quemadmodum de Helleniſticis & vocibus & phraſibus probamus paſſim, non aſſequebatur. At eandem vocem reddere ac non permutare, neque eſt μεταβάλλειν, nec religioſum eſſe, ſed hiantem ac vacuum dimittere lectorem. Qui, cum plurimis in locis ex ignota voce obſcuritas naſcatur, poſtquam aliam diu expectauit ab interprete, eandem accipit quam non intelligit. Atque hæc de Inſcriptione quidem. Nam ad ipſam antequam interpretationem accedamus, neque voces modo, ſed inprimis mentem cum contextu conferamus Sacro, operæ facturi ſumus, ſi quæ addidit de ſuo, quæque ab alijs tantopere ac tot modis commendantur, (cujus generis Appoſita atque Attributa ſunt) cum cura expendamus. De quibus tamen, ne quid ſtudium lectoris in autore ipſo, ac judicio de eo, remoretur, prius aliquid in genere dicendum nobis videbatur. Igitur Poëtæ, cum Philoſophorum more, qui eorum traduces fuerunt, definire non conſuerint, neque minus tamen, quod præcipuum eſt in poëſi, maximo cum ornamento res diſtinxerint ac ſepararint, ſubſtantijs, tam primis quam ſecundis, ac nonnullis quoq; ex accidentibus, proprietates quaſdam, ſiue attributa, loco definitionis ſæpe, ſæpe ornamenti tantum cauſa, aſſignarunt:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

runt: quibus ea ratione ſingula circumſcribuntur partim, partim diſtinguuntur. quæ vel *Attributa*, vel *Appoſita*, vel, quod inter alia illorum nomina notauit Fabius, *Sequentia*, ac plurimum, *Epitheta*, dicuntur. Quorum quidem ea ratio eſt in poëſi: vt aut congrue aut incongrue apponantur, verum item ſæpe denotent ac falſum: aut enunciationem ſaltem talem, vt loquuntur Dialectici, includant. In quibus, cum graviſſimi ſummique viri, inter quos nonnulli e præcipuis ætatis noſtræ ſunt Theologis, jampridem noſtro tribuant hanc laudem, vt plerunque, in rebus Theologicis ac ſacris, commentarij aut interpretationis loco, ea quæ ab illo adhibentur, eſſe poſſint, danda nobis opera, vt ea aliquot ante omnia capitibus examinemus. Quo defuncti, cætera facilius expediemus. Ita quidem, vt docendi cauſa, quæ in genere de his dicenda erunt, præmittamus. Ac de voce primo. Quam ex vſu alio tranſlatam huc apparet. Quemadmodum cum Pythagorici, ἐπίθετον, binarium, aut potius ſecundum in binario dicebant. quod μονάδι ſine dubio, quæ numerum non efficit, adjiciatur. Heſychius, ἐπίθετος ὁ τῶν δύο ἀριθμὸς παρὰ τοῖς Πυθαγορικοῖς. Et cum ea feſta, quæ non eſſent patria aut ſua, ἐπιθέτους ἑορτὰς, eaſque cauſas, quæ, cum peregrinæ eſſent, Martis judicibus committebantur, Athenienſes ſic dicebant. ejuſdemque generis nonnulla, quæ ex antiquorum obſeruationibus petenda ſunt. Quo, vrbane, ſuo more ac erudite, Rex philoſophorum reſpicit, cum ea, de quibus hic agimus, ἐπίθετα ὀνόματα vocauit. Τὰ δὲ, inquit in Rhetoricis, ὀνόματα ἐπίθετα καὶ διπλᾶ. quemadmodum rem ipſam, ἐπιθέσεις ποιεῖσθαι, idem philoſophus ibidem, & ἐπιτιθέναι τὰ ἐπίθετα τοῖς

πράγμασι, vrbane interpretes dixerunt. Hermogenes, Γλυκεῖα γὰρ λέξις καὶ ἡ διὰ ἐπιθέτων ὀνομάτων. Cæterum, priuſquam aliquid de definitione, hiſtoriam eorum, primum vſum, ac originem hic obiter tangamus. Attributa ergo in diuinis primum inueniſſe vſum, multa docent. Sacra pagina præſertim. In qua ſancti, qui præſertim cum affectione animi & ἐμπαθῶς loquuntur, ea maxime vſurpant. Teſtis eſto locus nobiliſſimus Exodi 34. Vbi Deus ipſe, hanc, ſiue compellandi, ſiue orandi rationem, præit. Vbi tredecim, vt a magiſtris Hebræorum obſeruatur, מדות, ſeu proprietates, ipſe ſibi ἐπιτίθεται. *Et tranſiens Iehouah ante eum, clamauit, Iehouah, Iehouah, fortis, miſericors, & miſerator. Tardus ad iram: multúſque miſericordia & veritate.* & quæ ſequuntur. Tale & illud Ieremiæ 32. *Fortiſsime, magne, & potens. Dominus exercituum nomen tibi. Magnus conſilio & incomprehenſibilis cogitatu.* Quod Diabolus continuo, vt omnia, expreſſit. Nam vt attributa tot prætercam, quibus Deos ſingulos Deaſque Græci nuncuparunt ac Romani, vt ex formulis eorum patet, nuſquam illud æque luculenter atque in Hymnis Onomacriti, qui vulgo Orpheus dicitur, elucet. Solis enim attributis conſtant. Neque dubitandum, quin ſit autor idem, cujus ſcripta (plura enim eo tempore extabant) τὰ καλούμενα Ὀρφικὰ ἔπη, primo De anima Philoſopho dicuntur. τοῦτο δέ, inquit, πέπονθε καὶ ὁ ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς καλουμένοις ἔπεσι λόγος· φησὶ γὰρ τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ ὅλου εἰσιέναι, ἀναπνεόντων φερομένην ὑπὸ τῶν ἀνέμων. Vbi Philoponus, λεγομένοις εἶπεν· ὅτι μὴ δοκεῖ Ὀρφέως εἶναι τὰ ἔπη, ὡς καὶ αὐτὸς ἐν τῷ περὶ φιλοσοφίας λέγει. αὐτοῦ γάρ εἰσι τὰ δόγματα. Ταῦτα δέ φασιν Ὀνομάκριτον ἐν ἔπεσι καταθεῖναι. Ita enim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

enim legendum hoc eſt: *Dixit Ariſtoteles, In ijs carminibus, quæ Orphei dicuntur. quia non videntur ea Orphei eſſe. quemadmodum & ipſe libro primo De Philoſophia dixit. Nam vt doctrina eſt Orphei, ita eam concepiſſe verſibus Onomacritum volunt.* Eſt autem totus ille liber, vera Satanæ ipſius liturgia. in qua Hymni, vt jam dicebamus, ſinguli, nudis conſtant attributis. Homero autem & recentiorem eſſe, & de ſuo multa addidiſſe, vel hoc euincit: quod Priapos, alioſque Deos, nondum illi, vt putatur, notos, inſpergit. Is igitur in Hymno Bacchi, Bacchum ſe vocare ait, ἐρίβρομον, εὐαστῆρα, Πρωτογόνον, διφυῆ, τρίγονον, βακχεῖον ἄνακτα, Ἄγριον, ἄῤῥητον, κρύφιον, δικέρωτα, δίμορφον, Κισσόβρυον, ταυρωπὸν. & reliqua quæ ibi ſequuntur. Cujus generis & Hymnus ille Bacchi, qui ex attributis literarum ordine conſtructis, in Anthologia Epigrammatum Græcorum legitur. cujus initium:

Μέλπωμεν βασιλῆα φιλεύϊον, εἰραφιώτην,
Ἀβροκόμην, ἀγροῖκον, ἀοίδιμον, ἀγλαόμορφον,
Βοιωτὸν, βρόμιον, βακχεύτορα, βοτρυοχαίτην, &c.

Qui ſunt meri luſus. aut ingeniorum, quæ quod agant majus nihil habent, oblectationes. Nam apud Principem Poëtam, Agamemnon alijque, ex dignitate, cum precantur, ea adhibent.

Ζεῦ κύδιστε, μέγιστε, κελαινεφὲς, αἰθέρι ναίων.

Ita Achilles,

Ζεῦ ἄνα, Δωδωναῖε, Πελασγικὲ, τηλόθι ναίων.

Quæ poëta ſummus pariter & Criticus Callimachus, arte ſingulari ac judicio in Hymnis temperauit. Nam & modice adhibuit, & ſingulorum rationem reddidit. Quemadmodum de Ioue, quem initio

Πηλογόνων ἐλατῆρα, δικασπόλον οὐρανίδῃσι,

vocat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

vocat. Et deinde,

Πῶς καί νιν Δικταῖον ἀείσομεν ἠὲ Λυκαῖον;
Ἐν δοιῇ μάλα θυμός.

Et deinde ſuauiſſime (ſemper enim aliquid interſerit, ac plerunque cauſam aut narrationem, quæ non impleat lectorem ſed detineat, admiſcet. Idque verbis non ſeſquipedalibus, ſed caſtis.)

Ζεῦ, σὲ μὲν Ἰδαίοισιν ἐν οὔρεσι φασὶ γενέσθαι,
Ζεῦ, σὲ δ᾽ ἐν Ἀρκαδίῃ· πότεροι πάτερ ἐψεύσαντο;
Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται.

Idem de Theocrito dicas. in cujus Διοσκούροις, nullum attributum, turgidum aut inſolenter compoſitum occurrit. Noſter, extra operis neceſſitatem, Deo illi, cujus res in Bacchicis deſcribit, tot vbique attributa dedit, vt catalogus ac index confici ex ijs luculentus poſſit. Quod in ſingulis nominibus ab eo factum. Quorum pleraque, ſine vlla rerum, quas in Euangelio tractabat, reuerentia, huc transfert. Ita vt hæc ipſa, quæ a raritate commendantur, & orationem commendare ſolent, prope ad ludibrium conuertat. Quod acute olim Rhetores viderunt. Qui cauendum monuerunt, ne ſuperflua adhibeantur in oratione aut multa. Quorum, alterum ineptum, (vt ſi niuem albam, humidum ſudorem dicas) alterum, cum tædio conjunctum. quia ad poëſin vergit ſermo. Et accuſat magnus doctor Ariſtoteles Alcidamantem. quod, cum vſitato ac ſoluto ſcriberet ſermone; & frequentioribus, & longioribus, & nimis eminentibus, plerunque vteretur. Quanquam autem nemo neſcit, plus poëtis, quod ab eo ſæpius repetitur, licere; eorum tamen ſingula in noſtro habent locum. Quare verum eſt de eo, quod de ſuo illo, idem Criticorum Princeps, cum judicio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

judicio pronunciauit: οὐχ' ὡς ἡδύσμασιν, ἀλλ' ὡς ἐδέσμασιν, non vt condimentis quæ delectant, ſed vt cibis, ad faſtidium lectoris ac ſatietatem, ea paſſim adhibere. Quid quod frigus illud, quod in ſuo damnat Ariſtoteles, ex inſtituto affectaſſe videtur? Nam quod maxime, vt frigidum in illo notat, quod, ἀντίμιμον τῆς ψυχῆς diceret ἐπιθυμίαν, cum ἐπιθυμίαν, ſeu libidinem ſignificaret, quid eſt aliud, quam illud quod tam ſæpe placet noſtro, ἀντίτυπον μίμημα? Vt in eo:

Ἀντίτυπον μίμημα δρακοντείοιο προσώπου.

cum draconem, ſcilicet, ſignificare vellet. Quod & attributum ſimul & compoſitum. διπλοῦν ἅμα καὶ ἐπίθετον, vt Ariſtoteles id vocat. Iam frequentia ac nimia vbique toto opere obſerues. Luculentum ſpecimen initio occurrit. Vbi cum ſanctiſſimus Euangeliſta, omnibus non ſine cauſa abſtinendum ſibi judicaſſet, integram ex attributis contexuit orationem.

Ἄχρονος ἦν, ἀκίχητος, ἐν ἀρρήτῳ λόγος ἀρχῇ.
Ἰσοφυὴς γενετῆρος ὁμήλικος, υἱὸς ἀμήτωρ,
Καὶ λόγος αὐτοφύτοιο Θεοῦ.

Frigidum. vt illud de regeneratione,

Ἀλλὰ Θεοῦ γεγάασιν ἀνήροτα τέκνα τοκῆος.

Et, cum ἄκυρα vbique, ſeu impropria, occurrant, illud etiam obſcenitatem in re ſancta, ex tranſlationis modo, habet. Quid quod attributa, attributis dedit? Vt in illo,

Ἀτρεμὶ ἀρχιγόνοιο, ῥυηφενέος γενετῆρος.

Nam vt *Pater*, attributum eſt in eo,

Et Pater Aeneas Romanæ ſtirpis origo,

ita γενετὴρ in iſto. Quid quod alieni characteris attributa miſcet. Vt in illo, primo capite,

Καὶ

Καὶ Ἑβραίων χορὸς ἀνδρῶν
Πόμπιμος, ἔνθεον ἄνδρα τὸ δεύτερον ἤρετο μύθῳ.

Πομπίμους enim dixit, qui a Phariſæis ac Leuitis ad Baptiſtam mittebantur. Quia legerat in Sophocle Trachinijs,

Ὦ παῖδες, ὡς ἄρ' ἡμὶν οὐ σμικρῶν κακῶν
Ἦρξεν τὸ δῶρον Ἡρακλεῖ τὸ πόμπιμον.

Quod antiqui Tragici dicerent,

Porro ſodales, peſſimo nobis malo
Donum auſpicauit, Herculei miſſum vt fuit.

Quod in charactere epico, & illo loco, non eſt nauci. De quo, vt oportet, judicare, vltimus, vt ille ait, magnæ mentis ac naturæ finis eſt. Et cum illuſtrandæ rei attributa ſint inuenta, etiam ἀδηλογίας & obſcuritatem miſcet. vt quid velit neſcias. Quemadmodum in illo,

Νυκτιφανὴς ἀχάρακτος ἑῷος ἤϊεν ἀστήρ.

Nam quid eſt ἀχάρακτον in ſtella luciđiſſima? cum præſertim cæci oculos, qui cum hoc malo natus eſſet, nono capite ſic dixerit:

Συμφερτὴν, ἀμέριστον ἔχων, ἀχάρακτον ὀπωπήν.

Et vix alia admiſit quam compoſita. quæ ab Ariſtotele dicuntur διπλᾶ. Quæ non minus cum judicio Poëtæ reliqui quam Oratores admiſerunt. Componendi enim finis, partim, vt, quemadmodum a Criticis notatur, non promiſcue, ſed cum neceſſitas id exigit, oratio aſſurgat. partim vt mens noſtra, vbi opus, loco integræ orationis, verbi beneficio vtatur. vt non vnum, ſed vt multa, vno complectamur. Quo & interim oratio accreſcit. Cujus granditati proximus eſt tumor. In quod vitium abitur, cum aut multa adhibentur, aut non ſatis apte voces componuntur. vt in Dithyrambis fieri ſolebat. Quare

& Dithyrambicas vocabulorum compoſitiones, & inuſitatas ideoque duras, & periculoſas, quales fere noſtri, Rhetores relegant. De quibus eleganter autor præſtantiſſimi De elocutione libri. qui nunc Phalereus; ab Ammonio ad librum Περὶ ἑρμηνείας, ſimpliciter Demetrius vocatur. qui libellum ipſum, τὸ περὶ λογογραφικῆς ἰδέας βιβλίον, ſiue *De ſermonis forma*, dixit. Is igitur Demetrius, ληπτέον δὲ καὶ σύνθετα ὀνόματα, οὐ τὰ διθυραμβικῶς συγκείμενα· οἷον, θεοτεράτους πλάνας, οὐδὲ, ἄστρων δορύπορον στρατὸν, ἀλλ᾽ ἐοικότα τοῖς ὑπὸ τῆς ἀληθείας συγκειμένοις. καθόλου γὰρ ταύτην κανόνα ποιοῦμαι πάσης ὀνομασίας· νομοθέτας λέγουσιν, καὶ ἀρχιτέκτονας, καὶ τοιάδε πολλὰ ἕτερα ἀσφαλῶς συντεθεῖσιν. hoc eſt, *compoſitis vtendum nominibus. non quæ tumide & Dithyrambicorum more componuntur. Vt ſi quis* θεοτεράτους πλάνας, id eſt, *prodigioſe a Deo immiſſos errores, aut* ἄστρων δορύπορον στρατὸν, *aſtrorum exercitum igneis munitum haſtis, dicat: ſed, quæ ita componuntur, vt ab vſitatis ac receptis, quam minime recedant. Quam in vniuerſum normam in his talibus ac legem eſſe volo. Vt cum* νομοθέτας, *legislatores,* ἀρχιτέκτονας, *fabrorum dicimus præfectos. Et id genus alia, quæ tuto componuntur.* Noſter vero ita a vulgari conſuetudine vocabulorum & ſimplicibus abhorret: vt pro ijs cum periculo compoſita vbique affectet. Etiam cum alia ſe offerebant. Tale eſt cap. 2.

Πρωτοφανὲς τόδε θαῦμα φιλακρήτῳ παρὰ παστῷ
Ἰησοῦς ἐτέλεσσεν.

Quod alius dixiſſet, Πρῶτον μὲν τόδε θαῦμα. Nam compoſitum non minus veritatem quam ſimplicitatem rei minuit. Plus eſt enim πρῶτον quam πρωτοφανές. De vero enim agitur certo ac ſimplici miraculo. Tale eſt πολυσπερεῖς, pro πολλοί. Quæ inuſitata ſunt, atque illi hac de cauſa placent. Et omnem

ſuperat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ſuperat abſurditatem, quod incogitanter clauos qui ex ferro eſſent, non σιδηροῦς, hoc eſt, *ferreos*, ſed σιδηροφόρους dixit.

Ὄρθιος οὗτος ὄλοιτο σιδηροφόρων ἀπὸ γόμφων.

Quaſi nauem *ligneam*, *ligniferam* Latine dicas. Vt omittam, eſſe quædam, quæ perpetuo occurrunt. Vt ἀντίτυπον, ἀντίκτυπον, παλίννοστον, παλινάγρετον, ἀθηήτῳ τινὶ παλμῷ, ψαμψώνυχι παλμῷ. Quorum quodlibet ſimplicibus vocabulis & alijs ſubinde poterat efferri. Quæ pauciſſima de multis obiter notamus: vt ſententiam antiquitatis, in quam toties peccauit, illuſtremus. Et hæc proprie ad formam Attributi. Quippe cætera quæ aut inepta ſunt, aut rebus parum congruunt, aut vitioſe efferuntur, maxima ex parte infra ſigillatim annotamus. Quod priuſquam fiat, definitio conſideranda erit. Quam, vt ſolent, dignam ſe Grammatici excogitarunt. *Epitheton ſiue attributum eſſe nomen laudem denotans aut vituperium. quod proprijs, vel quæ appellatiua ipſi dicunt, commode apponitur. Quodque a corpore, ab animo, aut ijs quæ ſunt extra, ſumitur.* In qua definitione, quot ſunt pene verba, tot ſupinitatis ſunt indicia aut negligentiæ. Primo enim, quis diuiſionem illam ferat, *laudem deſignare aut vituperium?* Nam quæ laus aut vituperium, ſi, exempli cauſa, dicam, *herilem greſſum?*

greſſumque canes comitantur herilem.

Et cum idem Princeps poëtarum, de natura ſingulorum, *campos liquentes*, *mare cæruleum*, & alia id genus, dixit? Quæ profecto neque laudem neque vituperium notare poſſunt. Quemadmodum in quibus nihil notant, niſi quod redundat. Vt, *cæduntque ſecuribus humida vina.* Aut *humor liquidus.* atque alia id genus. Quod Cariſius cum intelligeret, *Epitheton eſt,*

eſt, inquit, *dictio, vocabulo adjuncta, ornandi, aut deſtruendi aut judicandi cauſa.* Et Donatus, *diſcretionis, proprietatis, aut ornatus cauſa.* Mirum autem eſt, quid cum diuiſione ea ijs venerit in mentem: cum a corpore, aut ab animo, aut foris, ſiue extrinſecus, appoſita deſumi dicunt. Quod Cariſius & cæteri ſequuntur. Nec Donatus, quod mirere, hinc abiuit. Et hoc vulgo jam ab omnibus receptum. Quod ſi verum eſt, ad primam ea aſtringi Subſtantiam neceſſe eſt. Nam in Socrate ſpectantur iſta, non in homine. Nemo enim aut a forma, aut a fortitudine animi, aut opibus, commendat, niſi talem. Herculem, Vlyſſem, ſcilicet, aut Crœſum. Et ſic Oratores, hunc aut illum, a felicitatę triplici commendant. Verum iſti, quæ de bonis, Ethicorum primo, a Philoſopho dicuntur, legerant haud dubio. Quaſi non, vt circa ſingula, ſic circa ſingulos actiua occupetur ſapientia. Semper enim reſpicit τὸν δεῖνα. hoc eſt, certum: qualis Plato eſt aut Socrates. Vnde & ex antiquitate ipſa, certa nomina ad vituperia aut commendationes ſuas veteres Sophiſtæ delegerunt. Vt Iſocrates Buſirin: alij, præſertim ex poſterioribus, alios non paucos, quos vel deprimunt vel tollunt. Quemadmodum non raro, reliquijs Philoſophorum, ac ſemeſis dapibus & fruſtis, analectæ iſti cum ſe paſcant, famem aliorum non tam explent quam irritant. Non enim cogitabant, alia hic eſſe quæ ponuntur, alia quæ apponuntur. Nam ponuntur vel Subſtantiarum primæ: quæ Varroni Nomina dicuntur. Vel ſecundæ. quæ Vocabula dicuntur ab eodem. Atque hæ ſunt, vel incorporeæ: vt Deus. qui eſt Pater, Filius, & S. Spiritus. qui perpetuo appoſito, vt eſt, ita Sanctus ab Eccleſia vocatur. In quorum proprijs appoſitis, vt prædica-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

tis,quæ ſubjecto tribuuntur,neque raro neque leuiter aberrat noſter. Vt cum Deum vel αὐτόφυτον vel αὐτογένεθλον ex Theologia Orphei ac Paganorum, Patrem improprie ac inſolenter Filio ὁμήλικα vocauit: Filium, cum de diuinitate ejus agitur, appoſito non recte aliquoties incongruo ſubjecit. Et cum Spiritum, vel Paracletum, ἁγνὸν potius quam ἅγιον; &, quod minime ferendum, μεταναστὴν dixit. de quibus ſingulis, ex veterum autoritate, ſuo loco. Et cum Seruatoris vim diuinam & καθολικὴν, Neptuni appoſito, γαιήοχον vocauit. Quæ nec ſatis pie, neque ſatis caute appoſuit. Vel creatæ, quales angeli, qui boni ſunt aut mali. Vel corporeæ, inanimatæ, ſimplices. vt cœlum, οὐρανός. quem & tumide & non ſatis apte κεχηνότα noſter dixit: cum apertum aut patentem, indicare vellet. Vel corporeæ, inanimatæ, compoſitæ, ac abſolutæ. Vt ſunt fulmen, nix, ac cætera, de quibus in Meteoris Philoſophus. Vt de cæteris ne dicam. Quorum octo ſedes, ad quas commode referri poſſunt, quidam pauciores, ex philoſophis fecere. In quibus diſtinguendis, ſæpe, vel incogitantia vel imperitia Poëtæ, & fortaſſe ſæpius quam cæteri, peccauit noſter. Ex quibus huc præſertim ſpectant quæ ſunt in Subſtantia aut circa hanc reperiuntur. quæ συμβεβηκότα dicunt. Vt quæ Quantitatis nomine efferuntur. Qualis magnitudo, ſpatium, ac cætera ejuſdem generis. Tempus ſcilicet & numerus. quem alibi in Bacchicis ἰσόμετρον vocauit noſter. Aut quæ Qualitatis. vt habitus. Quos vel animi vel corporis appoſita ſequuntur. Virtutem quippe & ſapientiam, & alia ejuſdem generis fere omnia, appoſitis ſubjiciunt Poëtæ. Vt & ſpecies ejuſdem Qualitatis cæteras. de quibus adeundi ſunt philoſo-

phorum

photum libri. Nobis enim ſatis, obiter hæc deſignaſſe. Aut poſtremo, Quæ ad aliquem dicuntur. Vt cum Pater, impius aut pius. Ad quam claſſem cætera ſex commode referri poſſunt. Vltra quam nec Stoici aſcendunt. niſi quod poſtremum genus partiuntur. Partim enim, Quæ quodammodo ſe habent, partim, Quæ quodammodo ad aliquid ſe habent, vltimum dixerunt. Sola autem quatuor fecerunt genera. Subjectum, nempe, Qualia, & Quæ quodammodo ſe habent, & poſtremo, Quæ quodammodo ad aliquid ſe habent. Quibus decem Ariſtotelis, vt ipſi volunt, claſſes, ſiue, genera, circumſcribuntur. Et Subjectum quidem optime, ex Poëtarum conſuetudine, Subſtantiam dixere. Quanquam enim Quanta quoq; & Qualia, & quæ Ad aliquid dixerunt ipſi, attributis ſæpe, ſiue appoſitis ornantur, minus tamen proprie priora duo. & poſtremum etiam, apponitur ſeu prædicatur. Vt cum dico, *Pater Aeneas.* hoc eſt, *Aeneas eſt Pater.* Idem de appoſitis, quæ proprie ſic nuncupant, dicendum. Quæ cum nihil aliud quam accidentia ipſius ſint Subſtantiæ, de ea prædicantur. Quantitas. vt de Achille, cum πελώριος a Græcis nuncupatur. Et eodem modo de re qualibet. Atque ea vel Continua, vt illud quod jam dixi. vel Separata. vt, *Viginti fuluos operoſo ex ære lebetas.* Qualitas, vt *velox*, quod Homero πόδας ὠκὺς, (ab Hebræis, quibus hoc, vt cætera non pauca debet, mutuatum: quemadmodum cum heros Aſael, κοῦφος τοῖς ποσὶν αὐτοῦ ab Helleniſtis apud Samuelem dicitur,) *prudens*, *ſapiens*, ac cætera ejuſdem generis non pauca; vel de vno, vel de tota ſpecie. Vt cum homo, vel humanum genus, *prudens*, *ſapiens*, *aut ratione præditum*, ab ijs nuncupatur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Quibus & Relata adde, quæ vel apponuntur vel appoſita admittunt. Quibus reliqua ſi rurſum complectare quæ ſequuntur genera, ad eas & Homerica, niſi fallor, omnia, & cæterorum, revocabis claſſes. Sunt enim accidentia, quæ in Subſtantia aut circa eam, quod nouerunt pueri, verſantur. & poſtrema fere κατά τι dicuntur. vt Relata. Sed & caſtigandi, qui appoſita, cum ijs quæ plerunque adjectiua a Grammaticis dicuntur, eadem omnino cenſent. Vt cum Priſcianus illud, *magnus latro*, *magnus fur*, ita ponit, vt quod prius eſt ſit adjectiuum. cui, id quod eſt poſterius, apponit. Cum poſterius non raro pro appoſito ponatur. Eſt enim accidens vtrunque. Nam vt *albus* neceſſario ad aliquem aut *magnus*, ita *fur*, & *parricida*, cæteraque, referuntur. Ideoque maximus Philoſophorum, *parricidam* recte & *vltorem*, attributis, ſiue appoſitis, accenſet. Quippe tertio Rhetoricorum, vbi de eorum in oratione vſu agit, parricidam matris, ac vltorem patris, dici ea ratione poſſe Oreſtem docet. Ea quippe appoſita illius eſſe. Καὶ ἐν τοῖς, inquit, ἐπιθέτοις, ἔστι μὲν τὰς ἐπιθέσεις ποιεῖσθαι ἀπὸ φαύλου ἢ αἰσχροῦ, οἷον ὁ μητροφόντης· ἔστι δ' ἀπὸ τοῦ βελτίονος· οἷον, ὁ πατρὸς ἀμύντωρ. Ita *virgo*, de ſanctiſſima Deipara, *amicus Dei*, de credentium parente, appoſita ſunt Epiphanio. A quo neque Technici recedunt Hebræorum. Quibus, *ſeruus*, *rex*, *fur*, *parricida*, aliaque id genus, non minus quam vel bonus vel ſapiens, τῷ שם תואר comprehendi ſolent. Ita enim quicquid quantitatem ac quamcunq; formam habitu potentiaue inhærentem, vt illorum verbis vtar, denotat, ſignificare ſolent. Et in definitione, quam κατ' ἔπαινον dixere, vt ſi dicam, *Memoria*, *cuſtodia eſt rerum*, *ſcientiæ theſaurus*, &c. quæcunque adduntur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

duntur definito, recte ἐπίθετα aut ἐπιτιθέμενα dicuntur. Vt in illo,

Ῥίζα βίου Κυθέρεια, Θεῶν τροφὲ, μῆτερ ἐρώτων.

Sola *Cytherea*, οὐκ ἐπίθετον. *Nutrix* igitur & *mater*, & quæcunque in talibus adjiciuntur, ſic dicuntur, vt quæ vulgo epitheta vocamus. De quibus, vt & infinitis alijs, Grammatici ne cogitarunt quidem. Adde, quod Latinis quoque, abſtracta pro ſimpliciter concretis poſita, intendunt id quod dicitur. Vt in illo, *lutum ſanguine maceratum*, de Tiberio. Plus enim quam vel ſordidum deſignat vel ſanguineum. eximie nimirum talem. Et hoc intellexit Epigrammatarius, cum dixit,

Mentitur qui te vitioſum, Zoile, dixit.
Non vitioſus homo es, Zoile, ſed vitium.

Et Hebræis hoc ita vſitatum, vt ex ejus linguæ proprietate ſit. Nam credentium parenti dicitur, ἔσῃ εὐλογία. Minus ergo ibi Helleniſtæ dicunt, ἔσῃ εὐλογημένος. Nam ὑπερσυντελικῶς hoc dicitur: Niſi quod interdum tamen expreſſerunt. Vt in illo Cant. 5. 16. *Palatum ejus ſuauitates*, φάρυγξ αὐτοῦ γλυκασμοί. Adde, quod, quæ attributa nobis aut appoſita dicuntur, ſoboles illius nominis ſint ac propago, quod שם המקרה, ſeu, *nomen accidentis*, vulgo illis dicitur. Quale eſt, *fortitudo*, *ſapientia*, *prudentia*, *dementia*, *canities*, *ſenectus*, *pueritia*, *juventus*, aliaque id genus. Vnde, Achilles *fortis*, *ſapiens* Pythagoras, *prudens* Vlyſſes, *demens* Dido, *canus* Charon. quæ παρώνυμα Philoſopho, & παρωνύμως λέγεσθαι, & παρωνύμως ἀπό τινος λέγεσθαι, dicuntur. Sic magiſtri Hebræorum & inter eos Rabbi Elias: *Nomen formæ eſt quod ei conuenit quod eſt per ſe.* Exemplo *ſit* Ruben, *quod eſt nomen per ſe & proprium. Cum incipit in eo ſapientiæ eſſe accidens, tunc vocatur ſapiens. Sic cum in*

 lapide

lapide inceperit eſſe accidens albedinis vel nigredinis, vocatur lapis ille niger & albus. Quæ appoſite aut minus congrue ſubjectis applicantur. Itaq; qui fortem dicit Paridem, virtutem tribuit imbelli. quemadmodum qui ſapientem nuncupat dementem. quia ſapientiam de eo prædicat, qui talis non eſt qualis prædicatur. Quare qui hac ratione apponit, non incongrue hæc modo tribuit vtrique, ſed & falſa in enuntiatione de vtroque ponit. Quæ non modo de Nominibus, ſed & Vocabulis, Relatis, Quantis quoque ac Qualibus, dicuntur. Atque de incongruo præclare tertio Rhetoricorum, Princeps ſapientiæ, ὅτι δεῖ καὶ τὰς μεταφορὰς ἁρμοττούσας λέγειν. τοῦτο δ' ἔσται ἐκ τοῦ ἀναλόγου· εἰ δὲ μή, ἀπρεπὲς φανεῖται· διὰ τὸ παρ' ἄλληλα τὰ ἐναντία μάλιστα φαίνεσθαι· ἀλλὰ δεῖ σκοπεῖν ὡς νέῳ φοινικὶς, οὕτω γέροντι τί. οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ πρέπει ἐσθής. *Dandam operam, vt ex decoro ac conuenienter, tum tranſlationes tum appoſita ponantur. quod profecto in proportione congrua conſiſtit. Neque poteſt fieri, quin indecorum protinus in oculos incurrat. ſiquidem contraria, cum inter ſeſe componuntur, maxime elucent. Itaque videndum, vt hic congruentia, quemadmodum in veſtibus, ſeruetur. Nam vt juueni conveniens eſt purpura ac veſtes tales; ſic diſpiciendum, quæ decora ſeni. Non enim eadem vtrique.* quod in noſtro paſſim hic notamus. Adde, quod in ſingulis ſcientijs plerunque quędam neceſſario ponuntur. Vt in Sacris attributa quæ ab ipſis ἀκοινώνητα dicuntur. Vt *æternus, infinitus.* Nam quæ cum hominibus communicantur, primitiue melius, quam quod eſt proprium appoſitorum, παρωνύμως exprimuntur. Ideoque non tam recte ſapiens quam ſapientia. Quod de Filio æterno ab Hebræo ſapiente vſurpatur. Sic quæcunque a Philoſophorum Rege de virtutibus in Ethicis præ-

clare

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

clare diſputantur, ſingulis hac ratione accommodantur. Nam παρώνυμα, &, vt Iohannes Damaſcenus loquitur, παράγωγα, plerunque ſunt appoſita. ideoque Titio conueniunt, aut Seio: qui איש נפרד Hebræorum Logicis plerunq; nuncunpatur. Etiam in eloquendi arte. Antonomaſia enim proxime ad appoſitum accedit. Sed & eadem ſubinde eſt. Qua de re videndus eſt diffuſæ eruditionis vir Gerardus Voſſius. Et nonnunquam vel definiunt vel ſaltem conuertuntur. Vt ſi λογικὸν Poëta dicat animal, intelligatque hominem. Definitum enim intelligitur ϗ ἀντιστρέφει. Quod ad falſum autem, fieri non poteſt, quin Poëta, cum apponit, pariter enuntiet, aut prædicet. qui ſic prædicatum jungit cum ſubjecto, vt in eo nil præter copulam deſideretur. Ergo ſi appoſitum confundas, aut ſubjecto jungas alieno, non incongruum infertur modo, ſed & falſum. Et id quidem in ſcientia quacunque. Vt ſi terram leuem, ignem dicas grauem, nihil ab enuntiatione differt. Neque refert, Pœnus dicas Annibal, an Annibal eſt Pœnus. quod & Axioma dicitur. & quia verum continet aut falſum, fundamentum Dialecticæ a Stoicis vocatur. Et qui dicit, Miſer Craſſus, Craſſum, teſte Cicerone, ait eſſe miſerum, aut nihil dicit. Vt ſit idem, Miſer Craſſus, &, Eſt Miſer Craſſus. de quo ille in Tuſculanis. Atque huc ſpectat, quod, tum nomina appoſita, non nomina ſed verba dici notant. quia ſunt verborum, quæ ſic prædicantur, loco. Vt ſi dicas ἐστὶν ἄριστος; eandem habet vim quam ἀριστεύει. Eandem, dico, vim vtrunque habet, ſi Achilli tribuatur. Verum enim denotat aut falſum. Vt nec multum refert, vtrum, Ἀχιλλεὺς ἄριστος, an vero ἄριστος Ἀχιλλεύς, in carmine præſertim, dicas. Nam

Hebræi appoſitum ſecundo loco ponunt. Quod ni fiat, prædicatum eſſe volunt. Itaque *Deus bonus* cum dicunt, imperfecte ſiue ἀτελῶς id dici volunt. ac ſi dicas, *eſt talis*. Quod & ipſi aliquoties non ſeruant. At, quod magis admireris, etiam quæ maxime ad mentem ac ſententiam ſunt neceſſaria, diſſimulant. Vt in illo, *Qui inuenit mulierem, bonum inuenit.* Quod idcirco Helleniſtæ ſuppleuerunt, ὃς εὗρε γυναῖκα ἀγαθήν. *qui inuenit mulierem bonam*. nam de mala ſane falſum. Thargumiſtæ tamen, quanquam interpretes, nihil addiderunt. Nobis parum refert, ſiue terram Atticam poëta, *ſterilem* appoſite & ἐπιθέτως dicat, ſiue dicat, *Sterilis eſt Attica.* Nam vtrunque verum. quippe quæ λεπτόγεως Thucydidi ob eam cauſam nuncupatur. cui & antiquitatem populi, politice aſſcribit. Ita ſiue Ieſus ποιητὸς dicatur, voce Arriana, ſiue hoc enuntietur, nihil ad blaſphemiam referre exiſtimamus. Nec referre, vtrum μετανάστης cum appoſito dicatur S. Spiritus: ſiue hoc de eo ἐντελῶς enuntietur. Nam vtrunque falſum. Duos Deos Manichæi ſtatuebant. Bonum hunc, malum illum. Huic, eum librum qui, nunc Exodus inſcribitur, profani ac blaſphemi aſſcribebant. Quod negarent, boni Dei eſſe, ijs quos e terra ſeruitutis eduxiſſet, tantam mali ac calamitatum poſtea vim irrogare. οὐκ ἔστι γὰρ, dicebant, τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ τὸ ἐκλαβεῖν αὐτοὺς ἐξ Αἰγύπτου καὶ κακὰ πολλὰ αὐτοῖς ὕστερον ποιῆσαι, inquit Leontius De ſectis. At profecto, ſiue quis dicat, *Malus Deus, cum e terra ſeruitutis populum eduxit*, ſiue, *Malus Deus fuit, qui e terra ſeruitutis populum eduxit*, juxta falſum. Nam nec talis Deus eſſe poteſt, & hanc paſſim bonitatis ſuæ notam ponit qui eſt ipſa bonitas. Quid quod quantitatem quoque, ſimul juncta

juncta continent plerunque. Vniuerſi enim, quanquam ſine ſigno, vim nonnunquam habent. Nam plerunque ἀπροσδιορίστως, ſiue, *indefinite*, ſua efferunt Poëtæ. Vt ſi dicas, Δειλοὶ βροτοὶ, *Miſeri mortales.* Hoc enim idem ac ſi dicas, *Omnis homo eſt miſer.* Atque in ijs quæ perpetua dicuntur, eſt perpetuum, quod dico. Singularis, vt ſi dicas, δύω κύνες ἀργοὶ, cum Homero, *duo canes albi.* Quod eſt ac ſi dicas, *Quidam canes albi ſunt.* Indefiniti, vt, *pius Aeneas.* quod eſt, *Aeneas eſt pius.* Sed & triplicem inuenies materiem. Neceſſariam, vt, *Homo eſt mortalis.* Impoſſibilem, vt, *Mundus eſt æternus.* Contingentem, vt, *Homo eſt juſtus.* Quæ in tribus his ἄνθρωπος βροτὸς, κόσμος ἀίδιος, & quod alibi in noſtro habes, ἄνθρωπος δίκαιος, inuenies. Vt & de materie ſic judicare poſſis. Quorum quidem ſingula id, quod *Effatum* Apuleius, Cicero *Enuntiatum*, *Axioma* Stoici, *Interpretationem* alij dixere, ſi accedat copula, abſoluunt. Plato eleganter ὄνομα ϗ ῥῆμα dixit. Quemadmodum & quamlibet orationem interim ſic vocat. Et ex ejus imitatione Flaccus:

Sunt verba & voces, quibus hunc lenire dolorem
Poſsis, & magnam morbi deponere partem.

Qua de re ad Tyrium Philoſophum non pauca olim dicebamus. Hebræorum Logici præclare משפט, quia primum mentis eſt judicium, dixerunt. Iam cum id quod ſic effertur, proprie, aut figurate, aut inuſitate efferatur, & in his non raro etiam autores maximi delinquant, optime de his artifices dicendi. Quam in partem ſæpius peccauit noſter. Nam & ſæpe ferreas adhibuit tranſlationes, & inuſitata extulit non ſatis caute, & appoſita non ſemper feliciſſime componit, & ſubinde, aliqua cum ſenſus quem involuit

 immu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

immutatione ac vitio apponit. Quorum omnia exempla paulo poſt ſuppeditabit ipſe. Porro cum interpretationis primæ, ſiue enuntiationis, quod jam dixi, ſcopus, verum ſit aut falſum, & hæc eam proprie abſoluant, etiam de eo hic a nobis agi, cum de attributis atque appoſitis in Nonno judicamus, quæ ſunt prædicata & ſubjecto hærent, meminiſſe lector debet. Quemadmodum, exempli cauſa, θερσούς ab hoc noſtro nuncupatur Iudas. quod appoſitum, cum Petro quoque, & Euangeliſtæ noſtro, viris ſanctiſſimis, tribuitur, fieri non poteſt, vt vtrunque de vtroque, niſi aut æquivocatio aut improprietas in altera ſit voce, verum eſſe poſſit. Neque minus tamen imprudentia Poëtæ manet. qui in tanta vocum atque attributorum copia, diuerſis plane, & vt Logici loquuntur diſparatis, idem apponit. Nam plerunque in illis, vt jam dixi, τὸ προσκατηγορούμενον, ſeu copulam, intelligunt Poëtæ. Atque hæc quidem hactenus. Quæ Grammaticorum definitionem longe excedunt. Et e quibus colligi perfectior conſtituique facile a quouis poteſt.

CAPVT III.

PRimi capitis Appoſita ſiue Attributa percurruntur. Paſſim in eorum vſu notatus noſter. Initium Euangeliſtæ, non recte intellectum. Attributum in eo, loco alieno poſitum. Librorum Inſcriptiones ab initijs. Eſſe in Deo, de æternitate. Ἐν ἀῤῥήτῳ ἀρχῇ. Suauiſſima alluſio S. Iohannis ad initium Geneſeos. S. Iohannem ſæpe Chaldæos reſpexiſſe interpretes. Quod Principium intelligat noſter, cum ἐν ἀρχῇ S. Iohannes dixit. Pater principium Filij. Principium diuinitatis. Filius in Patre, tanquam principio. Ea opinio refutata. Inepta initio attributorum congeries. ἄχρονος. ἰσοφυής. Pater Filij æternus, Filio ὁμῆλιξ. ἡλικία de ſta-

de ſtatura corporis in Sacris. αὐτόφυτος, ὁ αὐτῶν. & male. aliud φύσις, aliud φύεσθαι de Deo. aliud πεφυκέναι & φύεσθαι. Pater Perſona prima, ὁ φύσας. Θεόφυτος, de Filio. αὐτόγονος & αὐτογένεθλος de Deo. αὐτόγονος de ſingulis Perſonis. σύνθρονος ἔφη, Filius male. σύνθρονος Dominus, duobus modis. Rerum diuiſio, εἰς ἄπνοα καὶ πνέοντα. in eo, vt ſæpe alias, indiligentia Nonni. Dei Filius ἐργοπόνος male. Idem ὑπουργὸς Eunomio & Arrio. μῦθος ἀντὶ τοῦ λόγος de Dei Filio. λόγος Dei Filius, prius Chaldæis dictus. Dicere ad cor ſuum, cogitare Hebræis. αὐδὴ ὁ λόγος. Et ita Orpheo ὁ λόγος. Etiam Theologis. Syram eam vocem. & vnde. Μῦθοι hæreticorum dogmata. Πολιτεία, vita inſtitutum. ἐρημικὴ πολιτεία. Ἐρημοπολίτης Iohannes Baptiſta. ἀρχέγονον βάπτισμα. Baptiſmi typus, Spiritus qui ſuper aquas ferebatur. ἀρχέγονος, vox qua in creatione vſi veteres Theologi. Iohannes λαοσσόος. male ei attribui, quod Chriſti eſt attributum. Lumen illuminans Chriſtus: lumen illuminatum Iohannes Baptiſta. αὐτοτέλεστος. συζυγὴς μορφή. συζυγίαι in Trinitate. & quæ. Iohannes πρωτάγγελος. Manichæorum error. προδραμεῖν. πρόδρομος & στρατηγὸς voces ἐν σχέσει. Iohannes ἄγγελος ἐπίγειος, in Græcorum Meniæis. Ἄγγελος Malachiæ. & quomodo. Αὐτογένεθλος Deus. & male. Αὐτοπάραχτος & αὐτοποίητος Paganis pro eodem. Communicabilia in Deo attributa. Et quomodo intendantur. Deus αὐτογένεθλον. αὐτολόχευτος Θεὸς Paganis. & male. Nonni error de duabus ad Chriſtum legationibus. Phariſæi ἄγρυπνοι. & quo pacto aduerſus ſomnum ſe munirent. λῦσαι ἱμάντα. Ἱμὰς quid. σφαιρωτήρ. Cananæi calceum Iudæis ſoluebant. Dominus, vtrum calceatus, an diſcalceatus inceſſerit. Iohannis baptiſma ἄπνευστον Nonno dictum. Differentia quam veteres inter Iohannis Baptiſtæ & Chriſti baptiſmum ſtatuebant. ὑπηνέμιον inepte de S. Spiritu. Chriſtus ἡνίοχος ἁρμάτων. cherub. cherubim. λάλος ἀμνός. Græciſmi imperitia.

INitio occurrit attributum alieno loco poſitum. Quippe, cum Euangeliſta dixit, Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, ſuauiſſima haud dubio eſt parodia, e Geneſeos initio deſumpta. Quæ & præter expectationem ponit, quod ab eo abit. Nam cum ibi ſit, ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν; hic principio eodem

dem vſus, & ignotam jam Iudæis, & Eccleſiæ non minus neceſſariam propoſuit exceptionem: Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος. non vero, ἐποιήθη. Quod principium eo erat tritius, quia librum iſtum, qui eſt primus ordine, vt & cæteros Hebræi, & eorum more Helleniſtæ quoque, a primis inſcribebant vocibus. Verum venuſtiſſima ac plane ſuauis eſt alluſio בראשית ברא & בראשית הָיָה. Quaſi dicas, In principio, cum cuncta fierent, non factus eſt ὁ λόγος, quia erat. Eſſe autem in diuinitate, æternitatem per ſe præſupponit. Vnde & præclare ad Geneſin Procopius, ἐποίησεν, φησὶν, καὶ οὐκ ἦν, ὅπερ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ λόγου φησὶν ὁ Ἰωάννης. Certa enim denotatione temporis, quo, quæ creata ſunt, cœperunt eſſe, ante tempus liquido oſtenditur fuiſſe, qui tum non incœpit, ſed cum Deo erat Deus. Hoc loquendi genus præter maximi ſcriptoris mentem peſſime interpolauit, cum τῇ ἀρχῇ appoſitum adjunxit: quo non aliter quam ſi ἐπιρρηματικῶς locutus eſſet, tempus illud denotatur, quo eſſe omnia cœperunt. A quo eum excipit Euangeliſta, per quem facta ſunt quæ tum cœperant: quem fuiſſe ἔγχρονον, hoc ipſo negat. Ita enim inquit:

Ἄχρονος ἦν, ἀκίχητος, ἐν ἀρρήτῳ λόγος ἀρχῇ.

Quod non exprimit ſcriptoris mentem. Qui hoc ſane voluit, Ἐν ἀρχῇ ὅτε πάντα ἐποίησεν ὁ Θεὸς, οὐκ ἐποιήθη ὁ λόγος, ἀλλὰ ἦν. Et quid attinebat ἄρρητον hic dicere τὴν ἀρχὴν, niſi vt aut breuitatem offuſcaret, aut cum ſenſu pariter involueret orationem? quæ, vt recte D. Baſilius, illi vere Diabolico, Ἦν ποτ᾽ ὅτε οὐκ ἦν, a S. Spiritu oppoſita videtur. Ideoque S. Patres, nihil in his verbis temere immutandum, ſed vt ſacrum aliquod κειμήλιον, perpetuo tenenda ac ſeruanda, toties ac tanta cura monuerunt. Idem Baſi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Baſilius, ἵνα τοίνυν μηδενὶ λέγειν ἐξῇ τὰ τοιαῦτα, περιλαβὼν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τοῦ εὐαγγελίου, Ἐν ἀρχῇ, φησὶν, ἦν ὁ λόγος. Ἐὰν κρατῇς ταύτην τὴν φωνὴν, οὐδὲν οὐ μὴ πάθῃς δεινὸν παρὰ τῶν κακοτέχνων. ἀλλὰ φῄς, πρὶν ἢ γεννηθῆναι πῶς ἦν; Σὺ μὴ ἀφῇς τὸ ἦν· μὴ καταλίπῃς τὸ ἐν ἀρχῇ. ἀρχῆς ἡ κορυφὴ οὐ καταλαμβάνεται· ἀρχῆς τὸ ἐξώτερον οὐχ εὑρίσκεται. *Seruetur illud, Erat*, inquit, *nec eripiatur illud, In principio*, æternitatem facile ſeruabis. Nam vt *Erat* denotat æternitatem, ita Principium, nec finem, nec initium, nec declarationem, ideoque nec appoſitum admittit. In principio, cum cuncta crearentur, ſiue, antequam creata eſſent, fuit Sermo, ſiue extitit. Hoc eſt autem ab æterno. Quod antiqui pariter confirmant. Ipſe inprimis Salomo. qui ſapientiam, ſeu Dei filium, de quo hic agitur, מעלם (quod περὶ αἰῶνος reddunt Helleniſtæ) extitiſſe ait. Eodemque modo ἐν ἀρχῇ. Ὁ κύριός με ἔκτισε ἐν ἀρχῇ ὁδῶν αὐτοῦ. Quis hic ἐν ἀῤῥήτῳ ἀρχῇ dicat? Quippe τὸ ἐν ἀρχῇ, vt Chaldæi optime verterunt, cum ſit בקדמין, non aliud Euangeliſta notat, quam quod Dei Filius, non minus אלה קדם *Deus a principio*, id eſt æternitatis Deus, ſiue æternus, ſit, quam Pater. Quod vel inter prima Dei attributa Sanctæ literæ nouerunt. Vnde & Eſaiæ 9. Dei Filius de quo hic agitur, ὁ ἀπ᾽ ἀρχῆς a Chaldæo dicitur. Cum hoc ipſum igitur ſit attributum, nouo attributo, quod epithetum nunc dicunt, opus hic non erat. Siue enim, *Sermo erat in principio*, ſiue, *Sermo eſt æternus, dicas*, nihil intereſt ad mentem. Quemadmodum & Deus, *Cadmon*, qui eſt a principio, Rabbinis dicitur. Sed eſt locus vere illuſtris. Quippe cum diuinus autor, quod probamus paſſim, ad Chaldæam ſæpe alluſerit interpretationem, qua Iudæi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Iudæi Aſiatici, vt olim, ita nunc vtuntur, ea autem ſola paſſim, τοῦ λόγου, ſiue τοῦ מימר, vt ibi dicitur, meminerit: melius convincere in principio Iudæos non potuit, quam ſi hunc probaret illum eſſe, quem quotidie legebant. & qui toties Iehoua ibi dicitur. Et cum paraphraſtes Onkelos, ſcriptor, quicquid garriant Iudæi, antiquiſſimus, & quem, etiam ex ſupputatione eorum, potuit vidiſſe noſter, primam ejus non in rerum omnium creatione, ſed in Paradiſo & continuo poſt lapſum, mentionem fecerit; noſter, etiam hoc tempus, præcipit & antevertit. Et cum eo, etiam creationis, de quo dicitur, Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν: cum, Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, inquit. & ſubjungit, πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν. Quo minus locum tam illuſtrem παρερμηνεύειν debuit. Apparet ſane, quanta ſe ac ſenſum pariter difficultate vno hic involuat attributo. Vt qui in principio, & quidem alio, principium hoc ponat. Quanquam, neque primus neque ſolus, ita locum hunc interpretatus eſt. Nam vt Thargum Hieroſolymitanum, τὸ ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν, בחוכמא ברא, hoc eſt, ἐν τῇ σοφίᾳ ἐποίησε, exponit (quæ eſt illa Salomonis Sapientia) ita in hoc loco Græci, qui, cum Filium in Filio, ſeu, Sapientia, non poſſent collocare, ipſum in Patre poſuerunt. Vnde, &, τὸ ἐν ἀρχῇ, ἐν τῷ πατρὶ, inter quos Cyrillus, reddiderunt. Quod & Nonnus voluit, ni fallor. Vt quemadmodum ab illis omnia in Filio creata, ſic a noſtro, a principio, in Patre, alio principio, hoc eſt diuinitatis ἀρχῇ καὶ πηγῇ, fuiſſe Filius dicatur. Quod hic ἄῤῥητον vocauit. Ἀρχὴν igitur diuinitatis intellexit. De qua veteres Theologi, & inter alios ad ſenſum iſtum Zacharias Mity-

Mitylenæus Epiſcopus: Τὸν οὖν πατέρα τοῦ λόγου καὶ τῆς σοφίας, καὶ προβολέα τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, τὴν πρώτην αἰτίαν καὶ ἀρχὴν φαμὲν θεότητος εἶναι, ἀρχὴν ἄχρονον τῆς ἐν υἱῷ τε καὶ πνεύματι θεωρουμένης· ᾗ φησὶν ὁ ἡμέτερος θεολόγος ὁ Γρηγόριος. Auguſtinus in Iohannem, *Quoniam Chriſtus Patris eſt filius, & Pater Chriſti eſt Pater, & filius de Deo Patre Deus eſt, Pater autem Deus, non de filio Deo Deus eſt.* Ita ergo noſter intellexit. Quanquam autem verum ſit, principium Diuinitatis eſſe Patrem, & ab hoc oriri ſuo modo Filium, non ideo de eo hic locutus eſt Euangeliſta. Nam quod hic ἐν ἀρχῇ, in Epiſtola, ἀπ᾽ ἀρχῆς dixit. Ὃ ἦν ἀπ᾽ ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς. Et hoc jugulum interpretationis hujus petit. Niſi ibi quoque Pater ſit intelligendus. Vt omittam, ſequi quod nunc ponit, quanquam circumſpectius dicatur: οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν. Vbi recte S. Baſilius, οὐκ εἶπεν ἐν τῷ Θεῷ ἦν ὁ λόγος, ἀλλὰ πρὸς τὸν Θεὸν, ἵνα τὸ ἰδιάζον τῆς ὑποστάσεως παραστήσῃ. οὐκ εἶπεν ἐν τῷ Θεῷ, ἵνα μὴ πρόφασιν δῷ τῇ συγχύσει τῆς ὑποστάσεως. *Non dixit, in Deo, verum apud Deum, erat Sermo: vt & Perſonæ oſtenderet proprietatem. Non dixit, in Deo: ne confuſioni Perſonæ occaſionem daret.* Atqui iſto ſenſu noſter, Filius in Deo erat, ſiue in Patre. Vt tautologiam ineptiſſimam omittam. Nam quis in diuina breuitate hac ferat, Ἐν τῷ πατρὶ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν? Quam ineptior mox ſequetur, οὗτος ἦν ἐν θεῷ πρὸς τὸν θεόν? Atqui ſic diuinus vir locutus eſt, ſi his interpretationibus accedimus. Fruſtra ergo, ex Sanctiſſimi autoris mente, ἀρχὴν dixit ἄῤῥητον, quæ attributum non admittit. quia nihil ſupra illam. Quemadmodum τὸ ἦν, vt eſt ſimpliciſſimum, ita omnem antecedit cogitationem. Vt ſi

quid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

quid accedat, non vlterius aſcendat, ſed intentionem alio diuertat. Diuinitus in hanc rem idem Baſilius, lib. de Spiritu Sancto: Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος· ἀνέμβατον μὲν τῇ διανοίᾳ τὸ ἦν, ἀνυπέρβατον δὲ φαντασίᾳ ἀρχή. Quemadmodum aduerſus Eunomium, τῶν πρὸς ἕτερον λεγομένων, hoc eſt, ex ijs quæ relate ad alia dicuntur, eam vocem eſſe negat. Non magis ergo attributum reſpicit, quam τὸ ἀπ' ἀρχῆς, initio Epiſtolæ ejuſdem. Quis autem tam ſit demens, vt ſi carmine illud reddat, Ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἦν ἀπ' ἀρρήτου ἀρχῆς dicat, & appoſitum adjiciat. Quare neutiquam ferendum, quod luxuria epithetorum ineffabilem autoris maximi rotunditatem, quaſi ſuffocauit. Cujus nec veſtigium reliquit. Eſt autem admiranda plane, Ὁ λόγος ἦν ἐν ἀρχῇ, καὶ ὁ λόγος ἦν παρὰ τῷ θεῷ, καὶ ὁ λόγος ἦν θεός. Διὰ λόγου τούτου πάντα ἐγένετο· ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ ἦν ἡ ζωή· ζωὴ δὲ ἦν φῶς ἀνθρώπων· τὸ δὲ φῶς ἐν σκότῳ ἔλαμψε· τὸ δὲ σκότος οὐ κατέλαβε τὸ φῶς. Pro quibus maximam epithetorum repoſuit congeriem: vt vix vrbaniſſimam ſermonis faciem agnoſcas. Et quod Rhetores tantopere explodunt, prope ſuffocetur lector. Loco quippe enunciationis primæ, Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, habes illa,

> Ἄχρονος ἦν ἀκίχητος, ἐν ἀρρήτῳ λόγος ἀρχῇ,
> Ἰσοφυὴς γενετῆρος ὁμήλικος, υἱὸς ἀμήτωρ,
> Καὶ λόγος αὐτοφύτοιο θεοῦ, φῶς, ἐκ φάεος φῶς.

Pro ſecunda, Καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν,

> Πατρὸς ἔην ἀμέριστος, ἀτέρμονι σύνθρονος ἕδρῃ.

Pro tertia, καὶ ὁ λόγος ἦν θεός,

> Καὶ λόγος ὑψιγένεθλος ἔην θεός.

Vbi ergo vis orationis? vbi denſitas, ſimplicitas, ac vigor? Vbi ſchemata, quæ repetitione ineffabilem tum vim orationi addunt, tum jucunditatem animo inſi-

inſinuant? Vbi gradus iſti, ἦν ἐν ἀρχῇ, ἦν πρὸς τὸν θεὸν, ἦν θεός. Et adeone hominem Sophiſtam negligenter Rhetorum legiſſe ſcripta, vt neſciret, ea ſiue cola ſiue membra, maxime laudari in oratione, quæ cum ſint breuiſſima, autoris mentem ſecum ſingula abſoluunt? Quod tantopere mirantur Græci. Tale primum, tale ſecundum, talia deinceps fere cætera. Quibus puritatem nemo priſtinam conciliabit, niſi qui orationi laruam hanc appoſitorum demat. Vt ſi ita ſcribas, & immenſam hanc luxuriem caſtiges:

Εἰν ἀρχῇ λόγος ἔσκε· θεῷ παρὰ κεῖνος ἔεσκε·
Καὶ θεὸς ὃς λόγος ἔσκε· θεῷ παρὰ κεῖνος ἐν ἀρχῇ
Ἔσκεν ἀεὶ καὶ ἔμιμνε· καὶ ἔπλετο πάντα δι᾽ αὐτοῦ·
Χωρὶς δ᾽ οὐδὲν ἔφυ τόπερ ἔπλετο. τῷ δ᾽ ἐνὶ μούνῳ
Ἦν ζωή· ζωὴ δὲ φόως μερόπων πέλεν ἤδε·
Ἐν σκοτίῃ τὸ δ᾽ ἔλαμψε· τὸ δὲ σκότος οὔ μιν ἔμαρψε.

Ita quippe & parodiæ ratio conſtabit, & rotunda ſuauitas manebit, &, ni fallor, purioris helleniſmi ſplendor ſe tuebitur. Sed nec, vbi de ſecunda agitur Perſona, quæ æterna eſſe dicitur, totius Deitatis, congeram appoſita. Qualia ſunt ἄχρονος, ἀκατάληπτος, (nam hoc voluit, cum ἀκίχητον dixit) quæ τῆς θείας ἰδιώματα dicuntur φύσεως. Neque rurſus σχετικὰ, ſeu quæ relationem denotant, cum nihil ſit neceſſe, apponam. Non enim Filium, vt recte notant veteres, ſed λόγον dixit. De quo paulo poſt acturi ſumus. Tale eſt ἰσοφυὴς, & quæ ſequuntur. Neque Deo Patri, cum de Filij æternitate agitur, ætatem tribuam, aut ejuſdem cum Filio ætatis eſſe dicam; Theologici illius ſciti ex antiquitate memor: *Ea quæ ſublimia ſunt nomina, ſoli naturæ tribuenda, quæ & major eſt affectionibus & ijs vacat: cætera humanæ tantum.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

At communia, compoſito. vni nempe Chriſto. qui, vt Deus, ita homo. Quod præclare a Cyrillo. Non quod ignoremus, vſitatum eſſe in Sacris, vt ἀνθρωποπαθῶς, & quod Hebræorum Critici, דרך בני אדם Sancti homines loquantur. quod eſt, ἀπὸ τῶν ἡμῖν προσόντων, τοῦ θεοῦ τὰς ἐνεργείας σχηματίζειν. At quem hoc habere locum poteſt, vbi de diuinitate ſola, imo & de fonte ejus ac origine agas, qui eſt Pater? Adde, quod vox ἡλικίας, non Homero tantum, ſed Euangeliſtis, ad τὸ μέγεθος τοῦ σώματος, hoc eſt, ad ſtaturam corporis, referri ſolet. Tale eſt, προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα. Matth. 6.27. Tale eſt, καὶ Ἰησοῦς προέκοπτε σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ. Lucæ 2. De quo loco Theodoretus, προέκοπτεν ἡλικίᾳ μὲν σῶμα, σοφίᾳ δὲ ψυχή. Item, ὅτι ἡλικίᾳ μικρὸς ἦν. de Zachæo, homine puſillo. Lucæ 19.3. Et ætatem, vt & alimentum, cum de vtraque diſputant natura, ſemper a diuinitate ſeparant Theologi. Vt Cyrillus non ſemel. Vigilius: *Et, quod infertur, Ieſus autem proficiebat ætate & ſapientia, & gratia, apud Deum & homines, non poteſt Deitatis ejus naturæ congruere. quia Deitas, nec ætatis profectum accepit, nec aliquod ſentit augmentum, nec curriculo ſubjicitur temporum, nec numero calculatur annorum. &, vt omnia breuiter dicam, nec eſt vnius naturæ, licet vnius ſit Perſonæ.* Cum in Patre, de quo noſter agit, vna ſit, nec alteram admittat. vt nec κοινωνίᾳ, quam ἰδιωμάτων dicunt, locus ſit. Quanto melius Latini, qui *coæuum* & *æquæuum* Patri Filium dixere! cum vox *æui*, vt & Græca & Hebræa, de æternitate vſurpetur. Quid quod nec de Patre, nec de Filio vt Filio, quod recte Auguſtinus, hic Euangeliſta meminit. Et Euthymius, *Quare autem non dixit, In principio erat Filius? Ne quæ carnalis aut temporalis generationis irrepat ſuſpicio. Ob id ſiquidem,*

dem, cum ipſum nominaßet Verbum, atque hinc omni tempore omnique affectu generationem ipſius ſupernaturalem carere docuißet, abjectis quoque cæteris indecentibus circa eam ſuſpicionibus, poſtmodum in ſequentibus ipſum etiam libere Filium dicit. Quid igitur? Θεολογεῖ τὸν λόγον. hoc eſt, Diuinitatem Verbi docet, dicunt veteres Theologi. Sed ponamus, χεδιακῶς locutum. Ponamus, Filio æqualem dici Patrem. An hoc ejus aſtruit diuinitatem, quod ὁμῆλιξ Pater dicitur, non Filius? Sane ſi de Filio dixiſſet, Patri eſſe coætaneum, inter ejus ἄκυρα, quæ multa ſunt, cum venia, reponi forte poſſet. At nunc Patri tribuit ætatem, vt æternum eſſe probet Filium. cujus nec exemplum extat, nec ſi extet, admittendum ſit. Nos religioſum eſſe non κακόζηλον, Scripturæ volumus interpretem. Sed quid opus erat, vt cum nullo plane appoſito Euangeliſta vteretur, tot congereret ac cumularet? Videtur enim non orationem ſed epitheta ſcripſiſſe. Aut quid opus erat, vt in eo loco, quo de ſola Filij agitur diuinitate, ex humana tantum fæce ea hauriat ac petat? Orationem denique, & ſanctam & modeſtam, tum prolixitate, tum tumore, tum conditionis noſtræ ſordibus inficiat ac fœdet? Sed &, dum videtur operam dediſſe, ne πρεσϐύπαρξιν ſtatueret in Patre, in eum ſcopulum impegit quem vitauit: cum ætatem ſtatuit ἀκύρως in vtroque. vt qui coætaneum vtrunq; fecit. Quod ſi verum, prior erit Pater. Cum vterque potius, nec minus Filius quam Pater, *non ætate ſed æternitate,* vt cum Auguſtino loquar, cuncta antecedat & æqualis ſit. *Non enim creſcit genitus, vbi non ſeneſcit genitor.* vt Chryſologus præclare dixit. Et hoc eſt quod Chriſtianis objiciunt Iudæi: duo ab illis ſtatui principia, quæ ſint ætate, aut, vt illi ſolent

loqui, בזקנה, ſenectute, æqualia. Nec αὐτόφυτον τοῦ αὐτοόντος dicam. Nam, vt recte ab accurato harum rerum judice Cyrillo dictum eſt, δοκεῖ μὲν οὖν κυριώτερον πάντων τῶν ἐπὶ θεοῦ ὀνομάτων εἶναι, τὸ ὄν. *Nullum magis Deo convenire nomen, quam cum Ens vocatur.* Quod in definitione ſua etiam expreſſit Plato. Et ante omnes veteres Hebræi. Quare, quanquam idem φύσις & οὐσία ſit in Deo, longe tamen differunt τὸ εἶναι καὶ τὸ φύεσθαι. Neque ſine cauſa Damaſcenus, Patribus τὸ εἶναι καὶ τὸ πεφυκέναι idem eſſe, monet. Et profecto Deus πέφυκε καὶ ἔφυ: quomodo Poëtæ quoque loqui ſolent: non autem φύεται ὁ θεός. Et αὐτόφυτοι ſunt herbæ, quæ, vt ſponte, ita naſcuntur tamen & proveniunt. Qualis illa νάπη αὐτόφυτος in Epigrammatis. Quis autem ſponte proveniſſe dicat Deum? Aut quis ex ſe proveniſſe? aut ex ſe natum? Nam qui ita loquitur, ἐν τῷ ἀνάρχῳ ſtatuit principium (de quo ex ſententia Theologorum, qui has voces recte rejecerunt, plura mox dicturi ſumus.) Etiam interitum. Solſtitialis ſane illa Plauti herba de qua Calidorus adoleſcens,

Quaſi ſolſtitialis herba, pauliſper fui:
Repente exortus ſum, repentino occidi,

Et Auſonius,

Oſtentatus
Raptuſque ſimul,
Solſtitialis,
Velut herba ſolet,

Ea ſolſtitialis, inquam, herba, vere eſt αὐτόφυτος. quæ, vt ſponte naſcitur, ſic repente interit. Quod ſi hic de Patre loqui dicas, quemadmodum diffuſæ eruditionis vir Petrus Faber, in libello, quem Dodecamenon inſcripſit, Paganos philoſophos (abſit enim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

enim vt de Chriſtianis hoc dicat) primam in diuinitate Perſonam, αὐτοφυῆ, αὐτόγονον, & αὐτογενῆ, dixiſſe notat, nihilo plus agas. Nam vt Dei proprium μὴ φύεσθαι, qui ſemper fuit, ſemper eſt, ſemper erit; ita Patri proprium ἀγεννησία. quæ illius ἰδιότητα conſtituit. Itaque ipſe eſt ὁ φύσας. Et ſic a Cyrillo accurato in his talibus autore, prima Trinitatis dicitur Perſona. qui de Chriſto, ταύτῃ συνεδρεύει, inquit, ἐν τῷ φύσαντι. Vnde & θεόφυτον a Theologis inuenies vocari Filium. Cui & αὐτόγονον & αὐτογένεθλον, de quo mox pluribus, adjunge. Quæ ſingulis non magis congruunt Perſonis quam eſſentiæ. imo ἰδιότητας euertunt. Noſter vero, poſtquam ſemel ex Paganis fontibus hos riuulos deduxit, ſingulis apponere Perſonis audet. Nam de Patre cap. 13. com. 10.

Δέχνυται αὐτογένεθλον ἐμὸν πέμψαντα τοκῆα.

Atqui Patris proprietas, non eſſe generatum. De Filio cap. 2. com. 12.

αὐτογόνῳ δὲ

Παρθένῳ ὡμάρτησε θεητόκος ἠέι μήτηρ.

Atqui Filij proprietas, non a ſe ſed a Patre, ab æterno generatum eſſe. De S. Spiritu cap. 4. com. 6.

Πνεύματος αὐτογόνοιο πέλει καθαροῖο λοετροῦ.

Atqui S. Spiritus proprietas, non, eſſe genitum, ſed proceſſiſſe. Quod Euangeliſta autem dixit, ἐν ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεὸν, & ante illum Salomo, ἤμην πρὸς αὐτὸν, אצלו; alio appoſito expreſſit, cum σύνθρονον fuiſſe ἕδρῃ dicit. Vt omittam autem, quod bis idem dixit, quia idem θρόνος eſt & ἕδρη, (ſatis autem erat πατρὶ σύνθρονον dixiſſe,) melius ſimplicitatem, eadem voce qua hic vtitur Euangeliſta, expreſſiſſet. Adde quod diuinæ alterum, naturæ, idque ſoli, hoc in loco tribuit: alterum humanæ quoque nunc eſt commune.

 mune.

mune. Nam quemadmodum agnoſco, verum eſſe effatum illud Theologicum, Ὅτι οὐκ ἐκ προκοπῆς τὸν θρόνον ἔσχεν ὁ λόγος, *Verbum temporis ſucceſsu, non accepiſſe ſedem ſiue thronum* : ita verum eſſe ſcio, eo modo nunc glorificatam eſſe carnem. Rufinus in Expoſitione Symboli: *Aſcendit ergo ad cœlos : non vbi Verbum Deus ante non fuerat : quippe qui erat ſemper in cœlis, & manebat in Patre : ſed vbi Verbum caro factum, ante non ſederat.* Quare quanto circumſpectius Euangeliſta, qui, *fuiſſe apud Deum*, dixit? Duobus, vt putauit ipſe, appoſitis, quæcunque extant, complexus eſt, cum dixit, ad comma tertium,

καὶ ἔπλετο πάντα δι᾽ αὐτοῦ
Ἄπνοα καὶ πνείοντα.

Quæ diuiſio, ſi verum volumus fateri, τὰ ὑποβεβηκότα tantum, hoc eſt, vt loquuntur Theologi, naturas in creatione inferiores, ac vix etiam, includit. Quare melius Cyrillus, πάντα τὰ ὄντα ἢ κτιστά ἐστιν ἢ ἄκτιστα. *Quæ ſunt, aut creata ſunt, aut non creata.* Vel Nyſſenus, qui ἐς νοητὰ καὶ αἰσθητὰ, *quæ mente percipiuntur & ſenſu*, omnia diuiſit. Orat. Catechetica. Διπλῆ τις ἐστὶν ἐν τοῖς οὖσι κατανόησις, ἐς τὸ νοητὸν καὶ αἰσθητὸν τῆς θεωρίας διῃρημένης· καὶ οὐδὲν ἂν παρὰ ταῦτα καταληφθείη. Alij εἰς θεωρούμενα καὶ νοούμενα. quemadmodum, cum de hoc loco agit Theodoretus. Alij poſtremo, εἰς ὁρατά τε καὶ ἀόρατα, cum Apoſtolo. Quis autem ferat hoc quod ſequitur,

καὶ ἐργοπόνου δίχα μύθου
Οὐδὲν ἔφυ τόπερ ἔστηκε?

Quis enim dicat, laboraſſe æternum Dei Filium cum omnia crearet? Niſi forte, vt inſtrumentum in creatione Filium conſiderauit, aut vicarium miniſtrum. quem peculiari voce ὑπουργὸν Eunomius & Arrius; iſte

iſte, & ἐργαλεῖον dicebat. quem & δημιουργὸν in creatione & αὐτουργὸν fides recta nouit. Nam miſerrimum opificem vix ἐργοπόνον dicam. Recte Auguſtinus: *Non enim laboraſſe Dominus dicendus eſt.* Item, *Sicut Pater operatur ſine labore, ſic & Filius.* Et oblitus erat, Verbum, ſeu Sermonem, ante incarnationem, aut, quemadmodum loquuntur veteres, πρὸ τῆς θεανδρικῆς ἐπιφοιτήσεως, conſiderari hoc loco. qui, vt Deus, Deo, in creatione, non vt homo, adfuit. Atqui laborare, ἀνθρωπίνη eſt ἐνέργεια, non θεϊκή: *non diuina, ſed humana functio*, vt inquit Anaſtaſius. Et, vt recte Baſilius, verum πάθος. Atqui, ἀπαθῶς ὁ Θεὸς ἔκτιζε τὰ πάντα, *ſine perturbatione aut defatigatione omnia creauit Deus*, vt præclare ab eodem dicitur. Itaque, cum laboraſſe dicitur in Sacris, οὐ τῇ τῆς θεότητος φύσει, ἀλλὰ τῇ ἑνώσεως οἰκονομίᾳ, id eſt, *non naturæ ratione, quæ diuina, verum vnionis*, id feciſſe, ac ſic accipiendum, Canones Theologorum ſciſcunt. Verum illud quoque attributum ex profanis Paganorum ſordibus depromptum ac lacunis. Qui Mineruam ſuam, ἐργοπόνον dicebant. Coluthus,

Ἀνέρας ἐργοπόνοιο δαήμονας Ἀτρυτώνης..

Quod in aliquo antiquiori invenerat Poëta ſine dubio. Nam Pagani, quæ de Verbi myſterio audierant, ad Mineruam tranſtulerunt. quam e Iouis cerebro prognatam volunt: tanquam Patris Sapientiam καὶ νοῦν. Sed vt cætera omittam, nunquam hujus attributi ſubjectum feram. Ipſam, dico Dei Sapientiam, & quaſi cor illius, vt Chaldæi ſæpe vſurpant, ipſum dico Dei Verbum, per quod vltimis non modo, vt de eo loquitur Apoſtolus, temporibus, humanum genus benigniſſime affatus eſt, ſed quod ab æterno ex ſe genuit æternus, Μόνον ab autore

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

dici. Atqui certum eſt, antiquos illos, quos in his myſterijs omnino nihil latuit, Iudæos dico, ac Chaldæos, longe prius voce λόγου vſos eſſe, quam Sanctiſſimus Iohannes, aut quis alius, ſic ea vteretur. Qui haud dubio, vel jam recepta vſus eſt, vel ad notiſſimam Chaldæis, hac interpretatione alluſit. Quod ex Thargumim tot locis eruditi jam probarunt. Qui non ſolum ineffabile Hebræis Dei nomen ita reddunt, ſed & quoties illius fit in ſacris mentio, hoc addunt. Cæterum cum ſic dicatur Dei Verbum, vel quod ratio ſit Patris, quod Latini linguæ vitio non aſſequuntur (Græci λόγον commode dixerunt:) vel quod ſermo Patris & eloquium: vtroque modo ita vſi, vt priores ſibi vindicent Chaldæi. Ex quo prius quoque ita vſos ea voce, facile apparet. qui cum ſint antiquiores, vna voce vtrunque exprimunt. Nemo autem, niſi fallor, eum, qui tantum cogitat, ſed qui id quod cogitat, aut animo concepit, voce effatur, λέγειν Græce dicat. Hebræis contra nihil æque vſitatum, quam vt eadem vox, ad humanæ quoque mentis cogitationes, καὶ τὸ ἐνδιάθετον, quod Dei Filio ex parte conuenire omnes norunt, λόγον referatur. Quippe qui cum אמר dicunt, cogitationem quoque includunt. Vnde & Helleniſtis, qui, cum Græcis vocibus vtantur, Hebraiſmum tamen ſeruant, λέγειν ἀντὶ τοῦ διανοεῖν, *dicere* pro *cogitare*, non ſemel vſurpatur. quod ex Euangelijs ſic notum eſt, vt nihil magis. Vt & *dicendi* vocem, cum ſic in antiquo Fœdere vſurpatur, per διανοεῖν interpretari Helleniſtas, vix jam ignorare poſſunt, qui hæc ſtudia tractarunt. Et hinc, cum dixiſſe aliquis, hoc eſt cogitaſſe dicitur, אל לבו *ad cor ſuum, ſiue ad animam*, intelligunt Grammatici. Sed & illud

ipſum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ipſum quoque, *cor, ſiue animam*, cum additur, ad verbum, Dei ſiue Filium, Chaldæi retulerunt. Sic Geneſeos octauo, ויאמר יהוה אל לבו, *dixit ad cor ſuum Dominus.* Vbi eleganter Helleniſtæ, καὶ εἶπε Θεὸς κύριος διανοηθεὶς, Chaldæus ואמר ייי במימריה πρὸς τὸν λόγον αὐτοῦ εἶπε. Vocis ergo מימר, ſiue λόγου, vſum, quin a voce vſurpationis ſibi propriæ deduxerint Chaldæi, vix videtur dubitandum. Siquidem, quod Dei Verbum & Ratio, in mente Dei, qui eſt ipſe Filius, ſic dicitur, ab Oriente, non a Græcis, eſt profectum. Huic adde, quod in Sacris paſſim, vbi Dominum ejuſque voluntatem, vt Apollinis, profani, conſulunt Iudæi, ſiue id ביהוה ἐν κυρίῳ (ita enim reddunt Helleniſtæ) ſiue באלהים ἐν θεῷ facere dicantur, vtrobique במימרא דייי, quod eſt ἐν τῷ λόγῳ τοῦ θεοῦ, reddiderunt Chaldæi. Cum plerunque Prophetiam, quam dictare ſolet Dominus, ijdem פיתגם נבואה dicant. Vt non ſine cauſa, quod antiqui toties teſtantur, cum in terris natum eſſet Dei Verbum, ſua amplius Apollo non reddiderit oracula. Qua de re ipſius quoque adducitur confeſſio. Porro idem, qui Iohanni dicitur ὁ λόγος, ſiquidem Iuſtino, homini vt ſancto ſic antiquo, ſtamus, Αὐδὴ illis dictus eſt. Ad illud enim Orphei,

Αὐδὴν ὁρκίζω σε πατρὸς τὴν φθέγξατο πρῶτον,

Αὐδὴν ἐνταῦθα τὸν τοῦ θεοῦ ὀνομάζει λόγον, δι' οὗ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, καὶ ἡ πᾶσα ἐγένετο κτίσις, ὡς ἡμᾶς αἱ θεῖαι τῶν ἁγίων ἀνδρῶν προφητεῖαι διδάσκουσιν· ἃς ἐν μέρει ἐν Αἰγύπτῳ προσχὼν ἔγνω, ὅτι τῷ λόγῳ τοῦ θεοῦ πᾶσα ἐγένετο κτίσις. Qua voce & Theologi veteres vtuntur. Vt Cæſarius Gregorij frater Dialogo I. ἀεὶ γὰρ ὑπῆρχεν ὁ θεὸς καὶ πατὴρ, ἀεὶ ὢν πατὴρ παιδὸς μονογενοῦς, αὐδῆς ἐνυποστάτου. Quæ vox manifeſte, vt non paucæ, quibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

vtitur Homerus, vſu Chaldæorum eſt. Nam ex *pehal* ירע fit in *Aphel* ארע *oda*, ſiue *auda*. nam ſic Syri. Quod eſt, notum alteri quid facere: aut (quod beneficio ſermonis fit) ſignificare. Quomodo Homerus dixit,

Αὔδα ὅτι φρονέεις.

Ex quo patet, vſum vocis, pariter cum ipſa, a Chaldæis oriundum. Idem enim Orpheus apud hunc eundem,

Εἰς δὲ λόγον θεῖον βλέψας, τούτῳ προσέδρευε.

Θεῖον enim λόγον dixit, Θεὸν λόγον. Et multum quidem ad improbitatem intereſt peccantis, vtrum quis per imperitiam vel imprudentiam, an ſciens, parum Chriſtiane aut impie loquatur; parum ſane ad damnum & opinionem ejus qui offenditur. Profecto, qui in Prophetarum ſcriptis, tot præclara de Meſſia vaticinia ac attributa legit, qui in Chaldæorum libris ac interpretatione, quoties quibuſque modis Verbum Domini (nam ita dicitur ab ijs) invocauerit Eccleſia, in quo omnes Sancti, apud Pſalmographum præſertim, ſe ſperare dicunt, & hoc Verbum adueniſſe tandem ac humanam aſſumpſiſſe carnem cogitat; vt qui apud Deum Deus ſemper fuerat, quod etiam tum erat, homo ad ſalutem noſtram eſſet & ad vitam; fieri non poteſt quin commoueatur, cum eundem hunc vocari Μῦθον audit. Quæ ſi vox honeſtæ notionis eſſet, vt interdum eſſe non negamus, tamen ob infamiam ſignificationis notæ, ab hoc vſu releganda erat. Vt omittam, nihil eſſe in ea, quod vocabulo vel definitione ſit commune cum vocabulo τοῦ λόγου. Quod, vt pietate ſumma, ſic ſucceſſu optimo, dictante ac præeunte S. Spiritu, diuini homines formarunt. Vt Eccleſiæ omittam conſuetudinem ac Patrum, qui eadem voce hæretico-

rum

um dogmata notare ſolent. Ita κατὰ τοὺς Ἀρειανοὺς μύθους, καὶ τὰ τοῦ Εὐνομίου μύθους, cum de hæreſibus loquuntur. Et Theodoretus, Περὶ κακομυθίας αἱρετικῆς, eum librum, quem De hæreſibus edidit, inſcripſit. In quo nunquam aut raro aliter quam μύθους, dogmata eorum ac opiniones, vocat. Inter alia, Καὶ τοῦ μὲν τοι τῶν παλαιῶν αἱρέσεων μύθους, ἐκ τῶν παλαιῶν τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων συνέλεξα. Quanto ſapientius Gregorius Theologus? qui de hoc Verbo,

Εἴξαντας μεγάλοιο θεοῦ λόγῳ· ὅς ῥα καλύπτει
Πάντα φρενὸς βροτέης τρεπτὸν πολυειδέα μῦθον.

Vbi λόγον illum ἐνυπόστατον, non tantum a profana iſta voce ſeparat, ſed & ei merito opponit. Cum Sanctiſſimus Euangeliſta commate 4. dixit, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων, ne diſtincte loqueretur, appoſitum effecit. Dixit enim καὶ ὠκυμόρων φάος ἀνδρῶν Ζωὴ παντοφόρος ἦν. Ita quod prædicatur & ſubjicitur confundit. Nam volebat, αὕτη δὲ ἡ ζωὴ, τῶν ἀνθρώπων φῶς ἦν. Adde quod præcipuum illius vitæ munus, de quo agitur hoc loco, non nutrire, ſed viuificare. αὐτοζωὴ enim ea vita eſt quam hic intelligit. Certam vitæ aut viuendi rationem, eſt cum πολιτείαν eleganter Græci dicunt. Etiam Eccleſiaſtici ſcriptores. Ita πολιτεία ὑψηλὴ Nyſſeno, qua quis totum ſemet conſecrauit Deo. in Laude Baſilij. ὅταν τις διὰ τῆς ὑψηλῆς πολιτείας, ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν ἀποικίζηται. Hinc ἐρημικὴ πολιτεία, eremitarum vita: qualis, quam amplexus eſt Iohannes. Photius, ὁ Λεόντιος ὁ τὴν ἐρημικὴν πολιτείαν καὶ τὸν μονάδα βίον ἑλόμενος. Vnde & Iohannes ipſe ἐρήμου πολίτης a Theodoreto dictus eſt. Ὁ τῆς ἐρήμου πολίτης, τῆς πάσης πόλεως ἀπείλη φεσωφρονιστήν. Et, ἐρημοπολίτης. Τὸ μοναχικὸν

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ναχικὸν σχῆμά ἐστι κατὰ μίμησιν τοῦ ἐρημοπολίτου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου· ὅτι τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἦν ἐκ τριχῶν καμήλου, καὶ ζώνη δερματίνη περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ. Germanus Confeſſor. Quemadmodum viuendi rationem, qua quiſque vtebatur, etiam hæretici ac ſimiles, πολιτείαν dicebant. Ita cum Maſſalliani hæretici, ſiue Euchitæ, ab ocio, Vacantini & Græce Βακαύτιβοι dicerentur, Syneſius eam vocem συνήθη τῆς αὐτῶν πολιτείας, propriam illorum vitæ ac conuerſationis, dixit. Ad quem modum noſter plane ἀκύρως hunc eundem cum πολίτην ἐρήμου vellet, ἀστὸν ἐρίπνης dixit. Quaſi quia idem eſt ſubinde ἄστυ καὶ πόλις, idem quoque ἀστὸς & πολίτης. quod jam ſuum eo ſenſu, quo & vocem πολιτείας, fecerant autores. Hoc eſt illud commate 6.

Εὖσκέ τις οὐρεσίφοιτος ἐρημάδος ἀστὸς ἐρίπνης.

Cum baptiſmum ἀρχέγονον ibidem dixit,

Κῆρυξ ἀρχεγόνου βαπτίσματος,

puto ad quorundam e Græcorum interpretibus opinionem reſpexiſſe, qui, initio creationis, vbi Helleniſtæ dicunt, ὅτι πνεῦμα θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος, gratiam baptiſmatis intelligi volebant. Theodoretus Quæſtionibus in Geneſin: Τισὶ δοκεῖ τὸ ἅγιον πνεῦμα ζωογονοῦν τῶν ὑδάτων τὴν φύσιν, καὶ διαχαράττον τὴν τοῦ βαπτίσματος χάριν. Procopius in Geneſin, Τινὲς δέ φασι καὶ αἰνίττεσθαι εὐθὺς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου τὴν χάριν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. Cui interpretationi primam haud dubio dedere occaſionem, qui Spiritum, de quo ibidem agit Moſes, ad Sanctum retulerunt. Quæ opinio quam ſit antiqua, Hieroſolymitanum Targum docet. A quo רוחא דרחמין *Spiritus Gratiæ*, qui fertur ſupra aquas, dicitur. Illud certe conſtat, τὸ ἀρχέγονον, vocem eſſe, qua in materia

crea-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

creationis veteres Theologi vtuntur. Cæſarius Dialogo 1. Quæſt. 62. Τὸ σκότος τίς ἐποίησεν; ἢ ἀρχέγονον ἦν, ἢ ὁ διάβολος αὐτὸ ἐποίησε; Et Dialogo 3. καὶ διὰ τί ἡ ἀρχέγονος ἡμέρα, οὐ πρώτη παρὰ τῆς γραφῆς εἴρηται; Vt & illud, Syros in baptiſmi formulis, cum Patre & Filio meminiſſe Spiritus, qui aquis incubabat. quod ea voce exprimunt, cujus mentio fit in creatione. Euangeliſta Matthæus ſic interpretatur nomen Ieſu, Αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ. quod profecto eſt λαοσσόος. Quare igitur Baptiſtæ tribuit, quod erat Domini? præcurſori, quod eſt Regis, qui in carne aduenit, & quem adeo ſollicite Euangeliſta hic diſtinguit? Niſi ſi Iohannis nomen ſic interpretatus eſt. Ait enim ibidem, ὄνομα δὲ αὐτῷ Θεῖος Ἰωάννης λαοσσόος. Cum illud & proprium, quod dicitur, per ſe, ſit Ieſu, & illius nominis, ex ipſa Sancti Spiritus autoritate, ſit μεθερμηνευόμενον. Καὶ καλέσεις, inquit Euangeliſta, τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. Vbi recte Theophylactus, Ἐνταῦθα ἑρμηνεύει τὸ Ἰησοῦς, τί δηλοῖ· ὅτι σωτήρ. αὐτὸς γὰρ, φησὶ, σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ· οὐ μόνον τὸν Ἰουδαϊκὸν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐθνικὸν, τὸν σπουδάσαντα πιστεῦσαι καὶ γενέσθαι λαὸν αὐτοῦ. πόθεν δὲ σώσει; ἆρα ἀπὸ πολέμων; οὐχί. ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. Ac deinde addit: Ὅθεν δῆλον ὅτι θεός ἐστιν ὁ τεχθησόμενος· θεοῦ γὰρ μόνου τὸ συγχωρεῖν ἁμαρτίας. Vnde apparet, Deum eſſe qui jam naſciturus eſſet. *quod ſolius Dei ſit, ſeruare a peccatis*, ſeu, *ignoſcere peccatis*. Ipſi quoque Græci ſane in Meniæis ſuis, poſtquam tot vocabulis Sanctiſſimum Baptiſtam more ſuo exornarunt, optime τὸν εὐτρεπίζοντα τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας vocant. Sed nec fidem, de qua Euangeliſta commate proximo loquitur, cum inquit,

ἵνα

ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ, κόσμου μητέρα dicam. Ita enim

Ὀρθὴν πίστιν ἔχοιεν ἀτέρμονα μητέρα κόσμου.

Siue enim vocem κόσμου, proprie de toto genere hominum accipias, male id dicitur, cum plures ſint in eo ἄπιστοι, ac infideles. ſiue, vt Iohannes more Hebræis vſitato ea voce vtitur, ὁ κόσμος καὶ οἱ πιστοὶ opponuntur. Vnde illa, ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσί. οὐκ ἐρωτῶ ὑπὲρ τοῦ κόσμου. ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς. Et, an ignorare potuit quod ſequitur, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω? quod alij ex Theologis, τὸν χυδαῖον καὶ ταραχώδη καὶ ἀνόητον λαὸν, id eſt, de plebe, ac ſeditioſis, alij de improbis, nonnulli de Iudæis, interpretantur. S. Auguſt. Tract. in Iohannem 77. *Mundus enim dictus eſt hoc loco, de quibus continuo ſubjunxit atque ait, Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat.* Idem Tractat. 94. *Et mundus eum non cognouit, hoc eſt, homines infideles, quibus toto orbe terrarum mundus eſt plenus.* De Iudæis Theophylactus ad decimum & ſeptimum Iohannis caput: Κόσμον τοὺς Ἰουδαίους φησὶ πολλαχοῦ. Et Auguſt. Tract. 89. in eundem: *Iudæis locutus eſt Chriſtus, nec alijs gentibus. In eis ergo voluit intelligi mundum, qui odit Chriſtum & diſcipulos ejus. imo vero, non eos ſolos, ſed hos quoquē ad eundem mundum pertinere monſtrauit.* Saltem cogitaſſet, mundi Principem, a viro hoc Sanctiſſimo Diabolum vocari. νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω. cap. 12. v. 31. Vides ergo quid de hoc appoſito ſit ſentiendum, & quam non ex conſuetudine autoris ſit petitum. Vt hypallagen, inſuauem ſine dubio, omittam. Nam ἀτέρμονος μητέρα κόσμου volebat. Neque recte ſentiunt, qui aliter diſtinguunt. Cum Euangeliſta commate octauo dixit, Οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυ-

ρήσῃ

ῥήζῃ περὶ τοῦ φωτὸς, noſter autem ita id expreſſit, Οὐ μὲν κεῖνος ἔην νοερὸν φάος, longe prudentius, Οὐ μὲν κεῖνος ἔην τὸ φάος τόδε dixiſſet. Vel eorum cauſa, qui de S. Spiritu hæc omnia accipiebant: quem ajebant neceſſario ac ſemper φάος dici. quos prolixe admodum Chryſoſtomus refutat. Adde quod & Pater φάος νοερὸν, & Spiritus, non tantum Filius. Iuſtinus Martyr. Expoſit. Fidei: ὁ μὲν γὰρ φῶς ἐκ φωτὸς γεννητῶς ἐξέλαμψε· τὸ δὲ, φῶς, ἐκ φωτὸς καὶ αὐτὸ, ἀλλ' ἐκπορευτῶς προῆλθε. Quemadmodum & Pater, φῶς eſt, verum ἄναρχον; ipſe fons diuinitatis nempe. Fuit & Iohannes lumen, ſed non illud lumen, de quo nunc a nobis, inquit, agitur. Vnde illud apud noſtrum, ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαίνων: quomodo non ſemel in Græcorum Meniæis dicitur. Qua occaſione eleganter Auguſtinus & qui eum ſunt ſecuti, *lumen* alterum, de quo hic loquitur, *illuminatum*, alterum, *illuminans*, dixerunt. *Poteſt quidem dici lumen, & bene dicitur & ipſe lumen, ſed illuminatum, non illuminans.* Et, *Nec ergo diſcernite aliud eſſe lumen, quod illuminatur, aliud, quod illuminat.* Sanctiſſimus Euangeliſta, commate decimo & tertio, vt ſpiritualem filiorum Dei ἀναγέννησιν deſcribat, omnem libidinem fœdamque ab ea arcet voluptatem: negat enim, tales, ex ſanguine ac carne, aut illius voluntate naſci. quod ex gratia nobilitas hæc oriatur. cum alterius omnino vitæ ſit initium. Quare hic fœdiſſimo appoſito abſtinuiſſem. Vocem quippe ἀροῦν, quæ per ſe honeſta eſt, & alij, & ipſe in Bacchicis, nec vno quidem loco, (nam hoc illi fere vſitatum) ad obſcenitatem transfert. Vt qui eam quoque partem corporis, quæ ſalua honeſtate exprimi non poteſt, ἄροτρον vocarit. Dionyſ. 18.

Τάμνον

Τάμνεν ἀνυμφεύτων στάχυν ἄρσενα πατρὸς ἀρότρων.
Major enim aliquando ex proportione fit obſcœnitas. quam tranſlationis vſus aut cum ipſa re ſimilitudo parit. Et hoc tamen etiam repetijt:

οὐδὲ καὶ αὐτὸ
Σαρκὸς ἐρωτοτόκοιο γαμήλιος ἤροσεν εὐνή,
Ἀλλὰ Θεοῦ γεγάασιν ἀνήροτα τέκνα τοκῆος.

Quod eſt, non vitare, ſed improuide ac imprudenter oſtentare inuerecundiam. Quanto autem circumſpectius Hebræi: qui, cum prætextatas vix admittant voces, ſi quæ tales vel in ſpeciem videntur, eas vrbaniſſima vocalium mutatione leniunt, aut alio deflectunt. Incarnationem, ſiue ἐνανθρώπησιν, verbis quidem paucis, ſed inprimis efficaciter, Sanctiſſimus Euangeliſta deſcripſit: Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο. Vbi Sermo, qui aſſumpſit carnem, Dei Filium, caro, hominem aſſumptum, aſſumptio illius, ineffabilem naturæ vtriuſque, in Perſona vna, denotat conjunctionem. quam vt abſolutam eſſe oſtenderet, non aſſumpſiſſe carnem ait, ſed id factum eſſe. Cæterum quid voluit, cum commate ſequenti, voce αὐτοτελέστως in myſterio hoc vſus eſt? Mihi ſane dubitandum non videtur, quin quod alij αὐτοτελὲς, noſter αὐτοτέλεστον hic dicat. Niſi quod adverbialiter ſumatur. Sane ea ſunt αὐτοτελῆ, ad quorum nihil amplius perfectionem deficit aut deeſt. Et ſic Pythagoricus Ocellus, qui frequenter vtitur hac voce, σύστημα τῶν ὅλων φύσεων αὐτοτελὲς καὶ τέλειον, definit Vniuerſum. Et Theologi ad diſputationes ſuas, cum de Filio & Filiatione ejus agunt, eam vocem tranſtulerunt. Et, Magnus Athanaſius. λόγον οὐ προφορικὸν, οὐκ ἐνδιάθετον, οὐκ ἀπόρροιαν τοῦ τελείου, οὐ τμῆσιν τῆς ἀπαθοῦς φύσεως, οὔτε προβολὴν, ἀλλ' υἱὸν αὐτοτελῆ, ζῶντά τε καὶ ἐνερ-

ἐνεργοῦντα. Quibus verbis hoc vult, Dei verbum, ſeu Sermonem, nec ſermonem eſſe, qui aut animo concipitur, aut voce enuntiatur, neque riuum aut ſegmentum aut particulam, aut aliquid ejuſdem generis, quod deriuatum, a perfecto illo illiuſque immutabili natura ſit, aut productum, ſed perfectum eſſe Dei Filium, viuentem, atque agendi præditum virtute. Quemadmodum & τὸ αὐτοτελὲς τῆς ὑποστάσεως, veram ac plane abſolutam Filij hypoſtaſin vocant: Ὥσπερ ὁ πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ. Οὐ κεχωρισμένον τοῦ πατρὸς κατ' ἐνέργειαν τοῦτο ποιεῖν λέγει, ἀλλὰ τὸ αὐτοτελὲς τῆς ἑαυτοῦ ὑποστάσεως διδάσκων ἡμᾶς. quinto De Trinitate Dialogo. Verum, ſi quid judicare de hoc loco poſſum, noſter, cum videret aliquanto eſſe amplius, quod Sermo a Sanctiſſimo Iohanne caro factus eſſe dicitur, quam quod alij ἐνσαρκωθῆναι dicunt, vt tenuitatem verbi excuſaret, τὸ αὐτοτέλεστος adjunxit. Quod hoc loco eſt αὐτοτελῶς. Vt ſit ſenſus, καὶ ὁ λόγος αὐτοτελῶς ἐσαρκώθη. hoc eſt, totam carnem, ſiue hominem, aſſumpſit. Duas enim, inquit Anaſtaſius, in incarnationis myſterio naturas agnoſcimus. Humanam nempe & Diuinam. ὡς εἶναι τὸν αὐτὸν υἱὸν, Θεὸν τέλειον, καὶ τέλειον ἄνθρωπον. hoc eſt, *Ita vt perfectus homo pariter & Deus idem ſit hic Filius.* Non enim credo ipſum λόγον αὐτοτέλεστον vocauit. quod interpretes exiſtimarunt. Nam quæ addit, ſane ad vnionem, non ad hanc perfectionem Perſonarum ſpectant. Niſi enim fallor, hoc volebat, καὶ ὁ λόγος αὐτοτελῶς ἐσαρκώθη, ὥστε θεάνθρωπον γενέσθαι αὐτόν. Sed prudenter parum, quod non poterat, tentauit. Nam quemadmodum, cum θεὸν καὶ ἄνδρα dixerunt, duas optime naturas expreſſerunt, & ſic vſitate loqui ſolent, ita cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

θεάνθρωπον dixerunt, vnionem, cujus cauſa ea vox excogitata eſt, cum cura ac ſucceſſu expreſſerunt. Quod in altero non amplius procedit. Neque enim, ſicut θεὸς dicimus & ἀνὴρ, ſic compoſitum ex illis commode effertur. Nam in παρωνύμοις alia eſt ratio. Vt cum περὶ τῶν θεανδρικῶν ἐνεργειῶν antiqui Patres agunt. Quare fugit eum ratio. Et inprimis, quia ἀσυνδέτως duo illa, θεὸς ἀνὴρ, quæ nec ſunt compoſita, nec copula junguntur, ſeparatim ac diuiſim extulit. cum de vnione, inquam, quam ſequenti verſu δεσμὸν ipſe dixit, hic agatur:

Καὶ λόγος αὐτοτέλεστος ἐσαρκώθη θεὸς ἀνὴρ,
Ὀψίγονος, περιγένεθλος, ἐν ἀῤῥήτῳ τινὶ δεσμῷ
Ξυνώσας ζαθέην βροτοειδέϊ σύζυγα μορφήν.

Quare ſaltem θεὸς & ἀνὴρ συνδετικῶς dixiſſet. Vt, ſi animam & corpus, dicam eſſe hominem. quia hypoſtatice vnita, hominem abſoluunt. Antiqui θέανδρον interdum dicunt. Cæſarius Dial. 4. Quæſt. 189. ὁ θέανδρος διακελεύεται. Iam, quod idem τὸ αὐτοτελὲς & τὸ αὐτοτέλεστον exiſtimauit, ad Grammaticorum ſpectat forum. qui hoc, niſi fallor, non admittent. Nam ſi αὐτοτέλεστος hoc loco ſit appoſitum τοῦ λόγου, vt hoc dicat, Totum Verbum, ſeu Sermonem, carnem eſſe factum, in Theologorum ſcholis ratio reddenda erit. De quo Magnus Athanaſius, adverſus Arrianos, Orat. III. Καὶ γὰρ ὥσπερ Ἰωάννου ἀκούοντες, ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, οὐκ αὐτὸν ὅλον σάρκα νοοῦμεν τὸν λόγον, ἀλλὰ σάρκα ἐνδυσάμενον, & γενόμενον ἄνθρωπον. Et alibi, ἐνεδύσατο τὸν ἄνθρωπον. Ita vt per totum κατὰ περιχώρησιν (ita enim hunc complexum vocant) ſicut anima per corpus, penetret diuinitas ac diffundatur. Quæ cum illud induat, non fit propterea quod induit, nec eſſe deſinit, quod fuit. Quædam παρακεκινδυνευμένα

νδυμῶα ſeu periculoſa ſunt: quæ, vix exemplo veterum, ſi ſuppetat, admittam, aut poëtæ Chriſtiano temere concedam. Tale eſt, quod Seruatorem, ſeu naturam ejus vere humanam (nam de voce μορφῆς alibi agemus) eo quem adduximus jam loco, βροτοειδῆ dixit. Quo profecto, vel Manetis, Eutychis, Dioſcori, atque aliorum cauſa abſtinere potuit: quorum ille φαντασίᾳ ψιλῇ καὶ σχήματι διακένῳ σώματος ἀνθρωπίνου, hoc eſt, *imaginatione nuda, & inani quadam forma corporis*, apparuiſſe in carne Dominum ajebat: illi, ſpecie tenus, factum eſſe hominem dicebant. quod βροτοειδῶς, niſi fallor, commode exponas. Ne de Marcione ac Manichæis dicam, qui τὴν περὶ φαντασίας δόκησιν in carne vrgebant. Hoc enim tale eſt, ac ſi Deum & naturam ejus aut diuinam certe, in Chriſto, aliquis θεοειδῆ dicat. Atqui ipſe Homerus, homines non Deos ita dicit: eos nempe qui quam proxime ad eos forma corporis aut animi accedunt. Neque magis ſane homo verus, βροτοειδὴς dici poteſt. Et quis Titium aut Seium ita dici ferat? Quanto minus illum, qui ſi βροτοειδὴς fuit, neque vere induit quod poteſt mori, ac ne quidem mortuus eſt vere. Et præclare Leo primus, *Qui crucem Domini non putat falſam, & ſuſceptum pro ſalute mundi ſupplicium verum fuiſſe non dubitat, cujus credit mortem, agnoſcit & carnem.* Epiſtola ad Flauianum. Et præclare Ignatius, laudante viro maximo Theodoreto, *Si imaginarie aſſumpſit carnem Dominus, imaginarie & ego nunc illius cauſa vinctus ſum.* Εἰ γὰρ τῷ δοκεῖν ταῦτα ἐπράχθη ὑπὸ τοῦ κυρίου ἡμῶν, κἀγὼ τῷ δοκεῖν δέδεμαι. *Neque cauſam*, inquit, *dico, quin ſim demens, qui illius cauſa morti me addixi.* Adde quod Diabolus ſic dici poteſt. Sed & talem fore Antichriſtum, Hippolytus Epiſcopus &

Martyr, libro De conſummatione ſæculi, vaticinatur. fore enim, vt aſſumat carnem, ἀλλὰ ἐν δοκήσει. Quod quid aliud, quam βροτοειδῆ fore? Quo nomine & notatur, cum Apoſtolus diſerte, hominem peccati dicat. At de carne Domini, quam idem luculente? ὁ γὰρ θεὸς ἡμῶν σαρκικῶς ἡμῖν ἐπεδήμησε, καὶ τὴν σάρκα τὴν ἡμετέραν, ἣν αὐτὸς ἐποίησε τῷ Ἀδαμ, καὶ πᾶσι τοῖς ἐξ Ἀδαμ, χωρὶς ἁμαρτίας. hoc eſt, *Deus enim noſter in hac carne, carne,* inquam, *qualis noſtra hæc, nobiſcum verſatus eſt, & quam Adamo omnibuſque qui ex eo, ipſe fecit ac creauit, ſine peccato tamen.* Veteres vrbane admodum, naturæ vtriuſque vnionem σύνοδον dixerunt. qui hæc duo, ἕνωσιν, καὶ σύνοδον τῶν φύσεων, ſæpius conjungunt. Noſter, etiam cum illis, συζυγίαν ibi poſuit, cum dixit

Ξυνώσας ζαθέην βροτοειδέϊ σύζυγα μορφήν.

Qua voce vtrum veteres ſic vſi fuerint, ne dubitandum quidem. Nos & de Trinitate, cum relationis, ſiue σχέσεως ſignificatione, ea vſos ſcimus. Ita quæ de Filio dicuntur, quia præſupponunt Patrem, σύζυγα vocare ſolent. Sicut cum ἀπαύγασμα vocatur, aut χαρακτὴρ, neceſſario is intelligitur, a quo hæc trahit. *Dicuntur ergo* σύζυγα in Trinitate, *quorum ſingula ſic vſurpantur, vt ex illis nihil ſit quod ſolum & per ſe conſideretur, ſed hoc ipſo præſupponat aliud. quorum altero ſublato, tollitur & alterum.* Ita, ſi eſt Filius, eſt & Pater, &, ſi Pater, eſt & Filius. Sed & Filium qui tollit, tollit Patrem. Ita, ſi eſt Dei Sapientia, eſt & ille, cujus eſt hæc Sapientia. Quæ ſunt συζυγίαι. vt prolixe alibi probatur a Nyſſeno. Qui hoc argumento vtitur, vt probet, ὅτι ὁ τὸν υἱὸν ἀθετῶν, συναθετεῖ καὶ τὸν πατέρα: *quod, qui non admittit Filium, cum eo rejicit & Patrem.* Qualis in naturis non eſt relatio. Non enim qui huma-

humanam dicit, ideo per ſe intelligit diuinam. Quare in ijs σύνοδος eſt potius quam σχέσις. neque tamen temere & fulciendi verſus cauſa, quanquam vocem iſtam amat, ſed exemplo ſic locutus eſt. Nec ignoſcere illi cogor, quod (incogitantia, an verſus cauſa dicam?) Iohannem, qui aduentum Domini prædixit, commate ſequenti πρωτάγγελον vocauit. Ita enim ſcribit,

Ἀμφὶ δὲ σκηνοφόροιο λόγου πρωτάγγελος ἀνὴρ
Ἁγνὸς Ἰωάννης πιστώσατο μάρτυρα φωνήν.

Plane, quemadmodum jam ante Dominum, φάος ἀκήρυκτον, *nemini prædictum lumen*, nuncupauit commate 8.

Καὶ φάεος προκέλευθος ἀκηρύκτοιο φανείη.

Quod ſi credimus, illud quoque, ſi videtur, credamus, neminem fuiſſe, qui aduentum Domini prædixit: neminem fuiſſe, qui in teſtimonijs de Seruatore ante aduentum ejus aliquid prænuntiauit. Quæ Manichæorum eſt opinio. Vnde apud Auguſtinum ex hac gente Fauſtus, *Cur non accipitis prophetas, inquis? Imo, tu dic potius, ſi quid habes, cur debeamus prophetas accipere. Propter teſtimonia, inquis, quæ de Chriſto præfati ſunt. Ego quidem nulla inueni, quanuis attentius eos ac curioſiſsime legerim. Sed tamen & hoc inertis fidei confeſsio eſt: in Chriſtum ſine teſte & argumento non credere.* Ad quæ S. Auguſtinus, *Nempe his omnibus verbis id agit Fauſtus, vt prophetas* Hebræos, *neque quicquam de Chriſto prænuntiaſſe, neque, ſi prænuntiarunt, eorum teſtimonia nobis prodeſſe, neque illos ipſos ex eorundem teſtimoniorum dignitate vixiſſe credamus.* libro adverſus Fauſtum Manichæum duodecimo. Poſt quæ accurate ſingula de Chriſto prophetarum vaticinia adducit. Idem Tractatu in Iohannem 35. *Antequam veniret Dominus noſter Ieſus*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Chriſtus, multas ante ſe lucernas Propheticas accendit & miſit. De his erat etiam Iohannes Baptiſta: cui tam magnum ipſum lumen, quod eſt Dominus Chriſtus, perhibuit teſtimonium, quale nulli hominum. Ait enim, in natis mulierum non ſurrexit major Iohanne Baptiſta. Quomodo aduenit igitur ἀκήρυκτος? ſine vllo, inquam, aut præcone aut nuntio? Quomodo πρωτάγγελος nunc dicitur, qui tot tantoſque habuit anteceſſores? Sed incogitanter, quem προάγγελον Eccleſia vocare ſolet, carminis miſertus quod ruinam traheret, πρωτάγγελον vocare maluit. Quaſi idem quoque ſit πρωτόδρομος καὶ πρόδρομος. Atqui ita dicitur, qui vel metandi, vel interdum ſpeculandi cauſa ducem prævenit & antecedit. vnde de aduentu ejus judicatur. Hoc Syneſius volebat. Duces, inquit, veniunt, οὓς οὐχ' ὁρῶντες, ἀπὸ τῶν προδρόμων ἴσμεν ὅτι παρέσονται: *quos cum non videmus, adfuturos ex aduentu præcurſorum iudicamus.* Et interdum Helleniſtis προδραμεῖν, non aliud quam præcurrendo nunciare. Cui rei milites a ducibus adhibebantur: ne quid, vbi aduentarent, imparatum eſſet. Vnde in Meniæis ſuis Græci, Militem & Præcurſorem Chriſti inter cætera Baptiſtam vocant. Nam & τὸν ἐν προφήταις ὅρον, & τῶν ἀποστόλων ἀρχὴν, & ἐπίγειον ἄγγελον, &, τὴν τοῦ λόγου φωνὴν, &, τὸν τοῦ Χριστοῦ πρόδρομον καὶ στρατιώτην, eo quo jam dixi ſenſu, dicunt. Et Eliſabetha ibidem ad Mariam, Σὺ βασιλέα βαστάσεις, κἀγὼ στρατιώτην. Quod nonnunquam & ab alijs fiebat. Vnde Angelus Tobiæ additus, quemadmodum loquuntur ibi Helleniſtæ, Προδράμωμεν ἔμπροσθεν γυναικός σου, καὶ ἑτοιμάζωμεν τὴν οἰκίαν. quod jam ante Malachias dixerat, ἑτοιμάσει ὁδὸν πρὸ προσώπου σου. Quem profecto ipſum Malachiæ locum, ne de Eſaia dicam, qui de

Chriſto

Chriſto accipit, non poteſt ipſum vel *ἀκήρυκτον*, vel *πρῶτον τῶν ἀγγέλων*, niſi fallor admodum, Iohannem nuncupare. Vt omittam jam, quod *πρόδρομος* & *στρατηγὸς*, *præcurſor & dux*, ſiue imperator, *σχετικὰ* omnino ſint, & ad ſe mutuo neceſſitate quadam referantur. Cæterum prærogatiua maximi virorum fuit, quod, vt cæteri venturum, ita ipſe, venientem nunciauit, ac ſic antevertit. Præclare Chryſoſtomus, *Οἱ μὲν οὖν προφῆται καὶ ἀπόστολοι πάντες, ἀπόντα αὐτὸν ἐκήρυττον· καὶ οἱ μὲν πρὸ τῆς κατὰ σάρκα παρουσίας, οἱ δὲ μετὰ τὴν ἀνάληψιν· οὗτος δὲ μόνος παρόντα· διὸ καὶ φίλον αὐτὸν τοῦ νυμφίου φησί.* Adde quod, vt Græci, qui Iohannem *ἄγγελον ἐπίγειον* vocarunt, minus recte vocem intellexit. Apud Malachiam enim, a quo *ἄγγελος* vocatur, more humano Deus loquitur. Non enim ſpiritum, ſed hominem, in eo loco intellexit: qui profecto vere illuſtris. *Ἰδοὺ ἐγὼ ἐξαποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου, ὅστις ἑτοιμάσει ὁδὸν πρὸ προσώπου μου, καὶ ἐξαίφνης ἥξει εἰς τὸν ναὸν αὐτοῦ κύριος, ὃν ὑμεῖς ζητεῖτε· καὶ ὁ ἄγγελος τῆς διαθήκης ὃν ὑμεῖς θέλετε. ἰδοὺ ἔρχεται, λέγει κύριος παντοκράτωρ.* Eſt enim ambiguitas in voce מלאך. quam ambigue, vt ſolent Helleniſtæ, reddiderunt. Vnde Græci, vt extollerent Baptiſtam, non pro nuncio ſed ſpiritu videntur accepiſſe. quod non opus erat. Vt eodem modo vtrobique aberret. cum, & Domini in carne aduentum (de quo ante diximus) *ἀκήρυκτον*, & præcurſorem ejus, poſt tot nuncios, *πρωτάγγελον* vocauit. Non pauca ei, quod jam monebamus, vel ex Paganorum conſuetudine, vel lectione ac recordatione, adhæſerunt. Vt cum *αὐτογένεθλον* vocauit Deum commate 18.

Καὶ θεὸν αὐτογένεθλον ἐν ἀντιπόροισιν ὀπωπῆς,
Οὔποτέ τις σκοπίαζεν.

Quemadmodum & illi αὐτοπάρακτον dixerunt. quod eſſe idem cum τὸ αὐτοποίητος & αὐτογένητος, oſtendit Quæſtionibus Reſponſionibuſque ad Græcos, autor, qui Iuſtinus hactenus inſcribitur. Inter alia: εἰ ἄναρχος καὶ ἀΐδιός ἐστι θεὸς, οὔτε αὐτοπάρακτός ἐστιν, οὔτε ἑτεροπάρακτος· ὁ γὰρ αὐτοπάρακτος, οὐδενὶ λόγῳ ἐστὶν ἀΐδιος ἢ ἄναρχος. *Principio ſi*, inquit, *caret, & æternus eſt Deus, neque a ſe neque ab alio productus eſt. qui enim a ſe eſt productus, nulla ratione æternus eſſe aut principio carere poteſt.* Et inter cætera de ea voce multa, οὐδὲν διαφέρει τὸ αὐτοπάρακτον τοῦ αὐτογενοῦς· ἀλλὰ εἰ αὐτοπάρακτος ὁ θεὸς, καὶ αὐτοπάρακτος ἔσονται καὶ αὐτογένητος, ὅ, τε θεὸς καὶ ὁ κόσμος. Et alibi, αὐτοπάρακτον, αὐτοποίητον, & αὐτογένητον, idem eſſe oſtendit. Heſychius, αὐτογενής, αὐτογένεθλος. Adde his, quod, Deum non æternum modo, ſed æternitatem ſuam ſibi eſſe, Scholaſtici teſtantur. Quod ſi verum, falſum, αὐτογένεθλον eundem eſſe. Ita enim, nec æternus, nec æternitas, ſed potius principium naſcendi aut eſſendi erit ſibi. aut ex parte ſaltem non æternus. Et æterna generatio, non Dei ſed Perſonæ. Quid quod teſte Auguſtino, nulla res ſe ipſa ignit. Cujus teſtimonio Scholaſtici utuntur, cum de controuerſia hac agunt. *Qui*, inquit, *putant ejus potentiæ eſſe Deum, vt ſe ipſum ipſe genuerit, eo plus errant, quod non ſolum Deus ita non eſt, ſed nec ſpiritualis neq; corporalis creatura. Nulla enim omnino res eſt quæ ſeipſam gignat vt ſit. Et ideo non eſt credendum, vel dicendum, quod Deus genuit ſe.* Neque cogitabat, id quod ante in Ideis, quas præſertim ſtatuit in Deo, obſeruarat Plato, in nominibus diuinis, a Theologis plerunque vſurpari: vt, quæ Deo tribuuntur, ita intendantur. Quemadmodum præclare in aureo De Trinitate libro Cyrillus, Dionyſius, & alii.

alij. Sic enim & in ijs Dei attributis quæ cum alijs communicantur, αὐτοαγαθότης, αὐτοζωὴ, αὐτοσοφία, hoc eſt, ὑπεραγαθότης, ὑπερζωὴ, ὑπερσοφία dici poteſt. Et in ijs quæ diuinitati proprie conueniunt. Vt ſi αὐτοαΐδιον, αὐτοαπλοῦν, vel αὐτοαπλότητα dicam. Quemadmodum in ijs quoque, quæ de eo priuatiue ex defectu hominum dicuntur; cujus generis ſunt ἄχρονος, ἀπέραντος, ἀπερίγραπτος, & alia ejuſmodi. quæ, non, quid ſit, ſed quid non ſit, vt Cyrillus loquitur, deſignant. Quare non vt illi, αὐτοπάρακτος, aut αὐτοποίητος, aut αὐτογένεθλος, aut id quod ſupra noſtro placuit, αὐτόφυτος, ſed αὐτοαγένεθλος, αὐτοαποίητος, αὐτοάφυτος dicendus eſſet. Et hoc Athanaſius volebat, cum de Deo ita ſcribit, Τί οὖν ἐστιν ὁ θεός; Reſpondit alter, αὐτὸ τὸ ἀγέννητον. Atque hoc eſt τὸ αὐτοαγέννητον, quemadmodmodum dicebam. Et præclare idem Magnus Athanaſius, ὁ ἀγέννητος οὐ γεγέννηται, οὔτε ὑφ' αὐτοῦ, οὔτε ὑφ' ἑτέρου. *Ille*, inquit, *qui ingenitus, neque a ſe neque ab alio eſt genitus.* Quo verbo attributa noſtri aliquot rejecit. ne hic alium quæramus Ariſtarchum. Verum hæc appoſita vt primo omnium poëtæ veteres finxerunt, ita ex ſententia eorum, non ex vero, veritatis peſſimi interpretes Grammatici expoſuerunt. Cujus generis eſt αὐτολόχευτος. Heſychius, αὐτολόχευτος θεὸς, ἀγέννητος, αὐτογέννητος. Suidas, αὐτολόχευτος, αὐτογέννητος, ὁ θεὸς ὁ ἀγέννητος. Quaſi τὸ ἀγέννητος καὶ αὐτογέννητος in æterna hac eſſentia tantundem eſſet. Sed ex Orphei lacunis, & ſuppoſititij Hermetis, hæc deprompta ſunt. Quorum ab illo αὐτογενὴς ὁ θεὸς, ab iſto αὐτοπάτωρ καὶ αὐτομήτωρ eodem fere ſenſu dictus. De quo Lactantius in quarto. qui non ſine cauſa hæc rejecit. Locus Orphei,

μοῦνον δ᾽ ἐσορᾷ κόσμοιο ἄνακτα·
Εἷς ἔσ᾽ αὐτογενὴς, ἑνὸς ἔκγονα πάντα τέτυκται.

Quem locum Auguſtinus lib. ad Catechumenos 2. ita extulit, vt caute loqueretur: *Omne quod eſt*, inquit, *ab illo eſt: ipſe autem a ſe ipſo eſt, qui non ab aliquo factus.* Non dixit, *a ſe eſſe genitum*, ſed *eſſe*. Eadem apud generis humani hoſtem in oraculis inuenies. Nam Apollo, vt eſt apud facundiſſimum & eruditiſſimum ſcriptorem Lactantium lib. 1. c. 7. *Colophone reſpondens, quo Delphis, credo*, inquit ille, *emigrauerat, Aſiæ amœnitate ductus*, de Deo conſultus, reſpondit,

Αὐτοφυὴς, ἀδίδακτος, ἀμήτωρ, ἀστυφέλικτος.

Et apud Euſebium, de Hebræorum Deo,

Αὐτογένεθλον ἄνακτα, σεβαζόμενοι θεὸν ἁγνῶς.

Vt originem erroris videas ac patrem. Quod nec ipſis Philoſophis probare potuit. Non Platoni certe. qui, τὸ ὂν ἀεὶ, γένεσιν ἢ οὐκ ἔχον, Deum in Timæo definit. Quod cum iſto pugnat attributo. Quare, quantum in his vocibus, quæ non Grammaticorum ſed Theologorum ſunt, & ex eorum legibus accipiendæ, vocabularij vulgares ac interpretes hallucinentur, qui τὸ αὐτογένεθλον æternitatem denotare volunt, ipſa res oſtendit. Quanquam ſciam quoſdam, etiam ex Græcia poſteriori, ſic interpretari. Quare? quia ferri aliter nec vſurpari poſſe a Chriſtianis judicabant. Poëtæ autem ex Paganis inuexerunt. Quare, τὸ αὐτόφυτος, τὸ αὐτόγονος, τὸ αὐτογένεθλος, τὸ αὐτογενὴς, cum ſimilibus, eo relegentur vnde infauſtum huc tulerunt pedem. Sacræ literæ, vt ſummam Dei majeſtatem exprimant, quam conditio humana non capit, ſedem illi tribuunt in cœlo: cujus Filium (quemadmodum de tota Trinitate Patres loqui ſolent) faciunt participem. Et ὁμόθρονον

θρονον ex eo dicunt. Vt & Pſalmiſtæ ὁ καθήμενος vocatur Deus. Imo ὁ καθήμενος ἀπ' ἀρχῆς. Pſal. 55. 20. Et, quod longe a turbis & mutatione noſtra majeſtatem ejus cum ſuprema poteſtate ponit, *In diluuio ſediſſe* dicitur. vt τὸ βέβαιον, & ἀπερίφοιτον, id eſt, ſumma ſtabilitas, notetur. Sicut Filius, vt τὸ ἀχώριστον, & vt loquitur Gregorius Theologus, τὸ ἀμέριστον, id eſt, ſumma & inſeparabilis oſtendatur conjunctio, com. 18. in Patris ſinu collocatur. Vbi non ſemel peſſime rem geſſit noſter. Primo etenim, cum vſitatum ſit Theologis, vt, cum Perſonas Trinitatis inter ſe opponunt aut de ijs ſimul agunt, eas hypoſtatice diſtinguant, noſter contra, cum de Patre hic ac Filio loquatur, Patrem, ἀμώμητον, ſiue *inculpatum*, non ſatis reuerenter nec conſiderate dixit. Quod appoſitum, Polydamanti ſuo tribuit Homerus. Eſt autem tale, quod nec Deo nec Perſonæ illi conuenit quam Filio conjungit. Quis enim Deum, nedum, verum illum ineffabilemque, & æternum Filij æterni Patrem, inculpatum dicat? Quæ vox nec eſſentiam proponit, nec proprietatem hypoſtaticam declarat, hoc eſt, οὔτε τὴν οὐσίαν παρίστησιν, οὔτε τὴν ὑπόστασιν. Quanto ergo melius

ὁμόδοξον ἀγεννήτοιο τοκῆος

dixiſſet? Niſi quod τοκῆος, quod illi ſemper placuit, non placet nobis. vox, quam ne quidem Ioui ſuo tribuat Homerus. Interim, hoc modo, & conuenienter magis de vtroque, & ex vſu veterum, locutus eſſet. Alterum eſt, quod cum ſedere vtrunque innuat Euangeliſta, noſtro tamen placuit, non ſecus quam ſi Deus Pater primum eſſet mobile, & hunc ejus motum ſequeretur Filius, ὁμόφοιτον, hoc eſt, *coambulonem, inculpati Patris*, ſeu, *illius motus comitem*, cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

cum ſumma vtriuſque, vt jam dixi, contumelia, vocare,

ὁμόφοιτον ἀμωμήτοιο τοκῆος.

Nam ἀμώμητος de quouis bono ac ciuili viro dicitur. Sed quomodo ὁμόφοιτος, aut cum eo ambulare vel moueri dicitur, (nam ſic interpretes id reddunt) ſi in ſinu Patris eſt? Nam hic ſitus, vt ἑδραῖος, ſic quietus eſt. alter vero, vagus & inſtabilis. Ac ne cogitauit quidem, τὸ φοιτᾷν, (quod ne honeſta quidem notione vſurpari recte hic poteſt) vocem quoque infamem eſſe. quæ de Venere ac furore vſurpatur. Vnde ὁμόφοιτος. Sed profecto nihil penſi habet. Bacchides Plautinæ, ſunt ὁμόφοιτοι. Agyrtæ duo Cybeles qui pariter inſaniunt ac circulantur, ſunt ὁμόφοιτοι. Oſiris, ſimileſque Dij, quorum circumferri imagines ſolebant ac vagari, φοιτητῆρες dicebantur. Vnde recte noſter, in profano ſcripto, eum ſic vocauit. Itaque dicendum, quod nec ſatis dici juuentutis cauſa poteſt: virum optime de Sacris vel exemplo vel labore meritum, tantum in his indulſiſſe ſibi, vt recoctum nobis Paganiſmum pro poëſi ſacra plurimis in locis reliquiſſe videatur. Θυὰς, διάζειν, κρότος, ὄργια, ad Paſchæ feſtum; κῶμος, vox plane infamis ac proſcripta, ad feſtiuitates ſacras, & inprimis feſtum tabernaculorum; θαλύσια, quod feſtum Cereris, ad cultum Dei; γαιήοχος, quo nomine Neptunus illis dicitur, ad Dei Filium; appoſitum Mineruæ ἐργοπόνος, ad eandem Dei Sapientiam, quæ omnia ἀπονητὶ creauit; ἀλεξίκακος, qua voce ab ijs celebratur Hercules, ad eundem transfertur. Quæ vt ſine modo, ita ſine reuerentia ab eo adhibentur. Ait paulo poſt Sanctiſſimus Euangeliſta, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου,

ὅτε

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ὅτε ἀπέστειλαν οἱ Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ Λευΐτας. Quæ Euangeliſtæ verba ſic accepit noſter, quaſi Sacerdotum prior hæc legatio ac Leuitarum eſſet: quam Phariſæorum altera mox ſubſequatur. Ex ſententia Origenis, qui duas hic legationes intellexit: cum Euangeliſta mox diſerte dicat, καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ἐκ τῶν Φαρισαίων ἦσαν. Quod & Epiphanius confirmat. Καὶ εὐθὺς ἔδειξεν, ὡς τοῖς πρὸς Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν ὑπὸ Φαρισαίων πεμφθεῖσιν αὐτὸς Ἰωάννης ἀποκρίνεται, λέγων, Ἐγὼ φωνὴ βοῶντος &c. lib. 1. in hiſtoria & ſecta Ebionis. De quo pluribus mox infra. Hoc nunc dicam: eum, qui a Phariſæis alios vult eſſe hos Sacerdotes, id quod Phariſæis maxime conueniebat, Sacerdotibus his tribuiſſe. Nemo enim ea ſecta magis vigilabat, magis ex propoſito τὴν ἀγρυπνίαν exercebat. Alij enim, vt eſt apud Epiphanium, ex illis, tabulas exiguas parabant, quibus incumbebant, vt, ſi quando vrgerentur ſomno, protinus in terram voluerentur, atque hac ratione ad ſe redirent: alij, ſilicibus per noctem, alij aculeatis incumbebant ſpinis. Quo non aliud ſpectabant, quam vt ſomnolentiam a ſe abigerent ac omni ratione propulſarent. Quare illis potius, quam alia de ſecta ſacerdotibus, appoſitum hoc tribuendum erat. cum præſertim & e Phariſæis plurimi tum eſſent ſacerdotes, atque hoc ipſe Euangeliſta flagitare videretur. Verba Epiphanij de hac eorum ἀγρυπνίᾳ ſunt: nam ſenſum obiter jam expoſuimus: Καὶ οἱ μὲν σανίδας ἑαυτοῖς ἐφιλοκάλουν σπιθαμῆς μόνης τὸ πλάτος, καὶ ἐπὶ ταύτην ἑαυτοὺς ἐτίθεσαν κατὰ τὴν ἑσπέραν, ἵνα εἰ ὑπνώσειέν τις, καὶ καταπέσοι ἐς τοὔδαφος, αὖθις ἐγείρηται ἐς εὐχὴν, διὰ τὸ ἄγρυπνον ἔχειν τὸν βίον κατὰ τὸ δυνατόν. ἄλλοι δὲ κάχληκας συλλέγοντες, ἑαυτοῖς ὑπεστρώννυον εἰς τὸ

νυφο-

νηφομένους μὴ ὕπνῳ βαθεῖ φέρεσθαι, ἀλλὰ βιάζεσθαι χερ-σὶν ἑαυτοῖς προσαποῤῥίζεσθαι. ἄλλοι δὲ καὶ ἀκάνθης στρωμνὴν εἶχον, διὰ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. Quare quod peregrinantibus in terra aliena euenire ſolet, vt, cum ſemel aberrarint, ſæpius deflectant, ac poſtremo tota via abeant, idem noſtro hic euenit, qui de Phariſæis hæc accipienda eſſe, ne Euangeliſtæ quidem credidit. ac ne ſibi quidem. qui hic Sacerdotibus tribuit, quos infra ſeparat a Phariſæis, quod Phariſæorum erat proprium. Ἀρχυπνίαν nempe. Infra enim alteram ab hac Phariſæorum ſtatuit legationem, com. 25. Vbi dicit,

Καὶ χορὸς ἄλλος ἄπιστος ἀμαρτηνόων Φαρισαίων
Πέμπετο.

Sed nec attributa quæ in Sacris inuenerat, bene expreſſit ſemper. Vt cum commate 21. Eliam, qui Θεσβίτης dicitur ab vrbe, Θεσβίτιδος ἀστὸν ἀρούρης dixit. Quippe vrbs Eliæ Thisbe, ſiue Thesbe, terræ fuit Galaad aut Gilad. Vnde, Elias, ὁ Θεσβίτης, ὁ ναέτης Γαλαάδ, *ciuis Thesbites, habitator Galaad*, 1. Reg. 17. com. 1. dicitur. Quem locum immutarunt Helleniſtæ. Siue ergo vrbem intellexit, male ἄρουραν vocauit, ſiue regionem, minus recte ἀστὸν dixit. Quanuis ἄκυρον hoc amet. Diſtincte, & ex Sacrarum more literarum Ioſephus. qui, προφήτην τοῦ μεγίστου Θεοῦ ἐκ πόλεως Θεσβώνης, τῆς Γαλααΐτιδος χώρας, *prophetam maximi Dei, ex vrbe Thesbone, regionis Galaitidis,* dixit. Sequitur, ſequenti commate,

Καὶ θερισοὺς ἐσμὸς εἶπεν ἀνιπτοπόδων ἱερήων.

Quæ cacozelia eſt Homerica; obiter hic illuſtranda. Homerus Iliados decimo & ſexto, cum religionem Iouis Dodonæi obiter deſcribit, ſacerdotes ejus ἀνιπτόποδας vocauit.

ἀμφὶ

ἀμφὶ δὲ Σελλοὶ

Σοὶ ναίουσ᾽ ὑποφῆται, ἀνιπτόποδες, χαμαιεῦναι.

Quæ vox argumentum ac occaſionem diſputandi Criticis, vt ſolet, ibi dedit. Alij enim ita dictos voluerunt, quod & caſti eſſent, & delubro non egrederentur, ideoque, ne ablutione quidem pedum ſibi opus eſſe exiſtimarent. Atque id ipſum puritatis eſſe indicium. Quemadmodum de talibus Euripides Erechteo dixit,

πηγαῖς οὐχ ὑγραίνουσιν πόδας.

Quo doctiſſimus Heſychius reſpexit, cum ἀνιπτόποδας, τοὺς δι᾽ ἁγνείαν χρείαν μὴ ἔχοντας νίπτεσθαι, interpretatus eſt. Alij ſeueritatem ſic ſignificari voluerunt, quod ex inſtituto ac propoſito, ne ſordes quidem pedum abluendas ſibi judicarent. Ea enim ratione in inſtituto fortiter perſeueraſſe: ſimplicitatis enim admodum fuiſſe ſtudioſos. De qua in Imaginibus Philoſtratus. Οἱ δ᾽ ὑποφῆται τοῦ Διὸς, οὓς ἀνιπτόποδάς τε καὶ χαμαιεύνας ἔγνω Ὅμηρος, αὐτοσχέδιοί τινές εἰσι, καὶ οὔπω κατεσκευασμένοι τὸν βίον· φασὶ δὲ, μηδ᾽ ἂν κατασκευάζεσθαι· τὸν γὰρ Δία χαίρειν σφίσιν ἐπειδὴ ἀσπάζονται τὸ αὐτόθεν. Ait, gratos eo nomine eſſe Ioui, quod ſimplicitatem amplectantur. Andron, vetus ſcriptor, militares homines fuiſſe, qui auſteritate iſta, &, vt Græci melius, σκληραγωγίᾳ, animum ac corpus indurarent. Alij, atque inter eos Alexander quidam, populum fuiſſe, a Tyrrhenis oriundum: qui ex gentis ſuæ inſtituto, Iouem ita coleret ac celebraret. Atque hoc appoſitum, non tam examinauit noſter quam arripuit & oſtentationis ſuæ prædam fecit. Quod, ſi verum volumus fateri, peſſime ſucceſſit. Nam cum Phariſæi hic intelligantur, ſectam hanc ablutionibus inprimis deditam fuiſſe, nemo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

nemo, niſi qui a Sacris alienus eſt, ignorat. Ac de manibus, crebraque earum lotione, Euangeliſta Marcus, loco jam a pluribus laudato. Nec de pedibus profecto dubitandum, cum & ſinguli Iudæi, etiam amicis crebro, vel refrigerandi cauſa, vel quod maxime hæc pars immunda eſſet, pedes ſtudioſe abluerent. Vnde ipſa veritas, ὁ λελουμένος οὐ χρείαν ἔχει ἢ τοὺς πόδας νίψασθαι, ἀλλ᾽ ἐστὶ καθαρὸς ὅλος. Vt omittam, pedes quoque in Oriente ante cibum ablui ſolere. Id feciſſe ergo Phariſæos, vero ſimile eſt, cum alias, tum quoties in templo ſtatione ſua vicibuſque fungerentur. Qua de re in Diſſertatione cum Serrario vir ſummus & incomparabilis Ioſèphus Scaliger videndus. Nam & crebro, & ex more Orientis vniuerſum abluiſſe corpus, ratio ac conſuetudo dictat. Quod βαπτίζεσθαι ſcriptura ſacra dicit. Non enim pedes credo cum in fontem aut lauacrum ſe immergerent, velamine obtexerunt. Non profecto magis quam matronæ Iudæorum, quæ cum poſt puerperium, priuſquam viris ſe conjungunt, in ciſternis, fontibus, ac lacubus, βαπτίζεσθαι, ac totas ſeſe, vt ne vllam quidem partem corporis immundam aut immunem aquæ habeant, immergere conſuerunt. Idem cæteros Iudæos, ac præſertim Hemerobaptiſtas ſedulo feciſſe, nemo neſcit. cum præſertim etiam ex Phariſæis Hemerobaptiſtæ eſſent. Atque hæc omnia, cum aut neſciret, aut diſſimularet, vel, quod propius eſt vero, vt e myrothecijs Homeri huc appoſitum transferret, homines ad fœdam ac ridendam prorſus ſuperſtitionem vſque ablutionibus addictos, Sacerdotes ἀνιπτόποδας vocauit. quaſi aut non eſſent Phariſæi Sacerdotes, aut quod Sacerdotibus tribuitur, a Phariſæis alienum eſſet. cum hos ſacer-

Sacerdotes, fuiſſe Phariſæos, ipſe paulo poſt profiteatur. qui accuratiſſime ac creberrime abluebantur. Quemadmodum a foro cum redirent, idem vſurpaſſe, Marcus notat. Quod ad pedes quoque referendum. Nam hæ partes ſæpe immundæ ac res parum caſtas etiam invitis illis contingebant. Neque dubitandum, Eremitam illum Phariſæum, cujus frequentiſſimas atque adeo nocturnas juxta ac diurnas lotiones celebrat Ioſephus, abluendis pedibus præcipue incubuiſſe. Ego inter cæteras Sacrarum literarum λεκτικὰς virtutes, ſimplicitatem ac ἀφέλειαν admiror, quam non facile incruſtari aut ab alijs ſcriptoribus aut a poëtis fero. Quod Matthæus de Baptiſta dixerat, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι, dixit paulo aliter, commate 27, Euangeliſta noſter, οὗ ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἄξιος ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος. Quam ſimplicitatem ſic interpolauit noſter:

οὗ ποδὸς ἄκρου
Ἀνδρομέην παλάμην οὐκ ἄξιός εἰμι πελάσσαι
Λυσσάμενον ἱμάντα θεοπνεύστοιο πεδίλου.

Primo enim, quid eſt χεῖρα ἄκρου ποδὸς πελάσσαι, cum ἐπὶ ἄκρον πόδα vellet? Et quis Græce ſic loquatur? Quare ne ellipſi quidem, quæ Poëtis ſæpius ſuccurrit, excuſari poteſt. Tum, quid ἄκρον πόδα vocat: nam hoc proprie eſt hujus loci? Quod ad plantam aut extremitatem digitorum veteres referre ſolent. Vt cum Apollonius, ἐπὶ ἀκροτάτοισι ποσὶν in luctando conſtitiſſe ait Amycum. Quod Latinus poëta, *in digitos erectum ſtare*. Sed non cogitabat, de corrigia ſeu calceorum vinculo hic agi. multo minus, etiam Iudæos tibiatim calceaſſe. Vnde doctiſſimus Tertullianus, Moſi caligam attribuit. *Spe-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

culatoriam moroſiſsimam pedibus abſoluit, terræ ſanctæ inſiſtere incipiens. caligam nimirum militarem. Quam in crure, lorum, ſeu corrigia, ambibat. quæ ab ambiendo Hebræis, eodemque modo, σφαιρωτὴρ vocatur Helleniſtis. Itaque quod λῦσαι noſtro dicitur ἱμάντα, λύειν σφαιρωτῆρα dicitur Gregorio. Hoc eſt ergo tale, ac ſi quis in ſummitate pedis noſtras periſcelides locaret. Quare in maximas difficultates hac περιεργίᾳ ſeſe induit. Non minus quam qui ex occaſione loci hujus quærunt, vtrum calceatus in his terris an diſcalceatus Dominus inceſſerit. Adeo quidem vt in partes (ea curioſitas in minima re fuit) itum ſit. Nam quemadmodum poſterius hoc Arbulenſis, Dionyſius Carthuſianus, Bonauentura ac Lyranus probant: ita prius, ex hoc, Marci item ac Matthæi loco, inter cæteros Chryſoſtomus Ad populum Antiochenum, & B. Auguſtinus probant. Cum non proprie ſed κατὰ παροιμίας τρόπον illud a Sanctiſſimis Euangeliſtis dictum ſit. Nam viliſſima ac abjectiſſima pars de qua agit. Vt cum Amos, ἀντὶ ὑποδήματος diuendi juſtum queritur. Et vix dici tamen poteſt, quantas hinc allegorias viri maximi deprompſerint. Quas, ſi cui curæ ſunt, ᾧ εἴ τινι, quemadmodum antiqui Theologi loquuntur, ἀναγωγαῖς τε καὶ θεωρίαις νοῦν ἀνελίσσειν φίλον, per me adeat licebit. Nobis ſatis eſt, viliſſimum notari miniſterium. Vt hinc ſumma viri maximi appareat humilitas. Τὸ γὰρ ὑπόδημα λῦσαι, τῆς ἐσχάτης διακονίας ἐστι, *ſoluere calceum, viliſsimum ac maxime deſpectum*, dicunt veteres, *eſt miniſterium*. Inter quos & Auguſtinus ac Theophylactus. Huic autem muneri, vt vili, Cananæos adhibebant ſeruulos Iudæi. Nam qui de poſſeſſione hoc accipiunt, non minus argutantur. Porro, non contentus,

tentus, eam partem, quæ proverbialiter a maximo extenuatur viro, ſacram nuncupaſſe, etiam θεόπνευστον vocauit. quaſi prophetandi quoque munus illi conueniret, quam Baptiſta ſic depreſſit. imo, ſine qua humilitas diuina ejus ac modeſtia non intelligitur. Quare rectius cum eo quem interpretatur, vt in alijs pleriſque, his appoſitis abſtinuiſſet. Nam abſurditas abſurditatem traxit. Quia enim χεῖρα ἀνδρομέην dixerat, calceum θεόπνευστον vocauit. Quod Iudæi non ſine riſu legerent: Spiritum videlicet Sanctum, aut Propheticum, in calceis Meſſiæ poni. Cum nec hoc nec illo eſſet opus. Quanto igitur ſimplicius dixiſſet,

οὐ τὸν ἱμάντα
Λῦσαι ἀπάξιός εἰμι καὶ ἀκροτάτοιο πεδίλου.

Aliquanto poſt, commate videlicet trigeſimo & tertio, cum ab eodem dicitur Iohanne,

Ὅστις ἐμὲ προέηκε παλιγγενέων δέμας ἀνδρῶν
Βαπτίζειν ἀπύροισι καὶ ἀπνεύστοισι λοετροῖς,

fugit eum ratio, cum ἄπνευστον eſſe idem quod ἀπνεύματον exiſtimauit. Quod ſine vlla affectatione Patres δίχα πνεύματος libentius dixerunt. Vt Gregorius & alij. Eſt enim ἄπνευστος, ὁ μὴ πνέων. qui non ſpirat: non autem, qui non aſpiratur ſiue afflatur. Heſychius, ἄπνευστος, ὁ μὴ πνέων κατὰ φύσιν. is qui naturaliter non ſpirat. Nam Homericum reſpexit locum, ὅς ἄπνευστος καὶ ἄναυδος κεῖτ᾽ ὀλιγηπελέων. Quales ſunt quos animus ac ſpiritus deficiunt: quos λειποθυμοῦντας dicimus. Qualis nobiliſſima ac multum celebrata illa ἄπνους, cujus meminit Galenus, & de qua librum Heraclitus ſcripſerat. Quales, qui ἀπνοίᾳ laborare a Medicis dicuntur. vt in ſtrangulatione vteri, apoplexia, ac lethargo. Sed ad rem a verbis.

Tertio Matthæi dixerat Baptiſta: ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν. & paulo poſt de Chriſto, αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. Vnde veteres, quod nemo neſcit, inter Domini baptiſma & Iohannis, diſtinxerunt. Baſilius illud εἰσαγωγικὸν, vt cæteros prætercam, hoc τελειωτικὸν, illud ἀναχώρησιν τῆς ἁμαρτίας, hoc οἰκείωσιν πρὸς θεὸν, & υἱοθεσίας, ſiue adoptionis, vocat. Quemadmodum Tertullianus, illud, præparationis, hoc perfectionis, vocat. Quæ perfectio, eſt vitæ nouitas, vt Auguſtinus loqui ſolet, ac regeneratio. Enchiridio ad Laurent. *Hujus enim baptiſmus eſt non in aqua tantum, ſicut fuit Iohannis, verum etiam in Spiritu Sancto: vt de illo Spiritu regeneretur, quiſquis in Chriſtum credit, de quo Chriſtus generatus, regeneratione non eguit.* Quemadmodum non ſemel alibi, tum vel præcipue adverſus Donatiſtas: quemadmodum & ex antiquitate fere cæteri. Nam recentiorum hic ſententiam non tango, nec de veritate diſputo. Et in illa fuiſſe noſtrum ſane apparet. Qui vt mentem ſuam exprimat, quod Iohannes dixerat, ἐν ὕδατι, ipſe ἀπύροισι καὶ ἀπνεύστοισι λοετροῖς, interpretatur. Quæro igitur ſi ita ſenſit, cur παλιγγενεῖς ab eo baptizatos dicat? Nam, diſerte παλιγγενέων δέμας ἀνδρῶν βαπτίζειν dixit. Atqui, illi ſane, qui ad pœnitentiam baptiſmum præcurſoris reſtringebant, ſicut illi Spiritum, regenerationis fontem, ſic regenerationem proculdubio demebant. Ideoque & ἀτελῆ baptiſmum ejus nuncupabant. Vbi enim vitæ nouitas, vt ille ait, ibi Spiritus quoque innouator. Vt & contra. Vnde & παλιγγενεσία ψυχῆς, *animæ regeneratio*, baptiſmus a Cyrill, ὁ παλιγγενεσίας λουτρὸν, *regenerationis lauacrum*, a Gregorio Theologo vocatur. Auguſtinus Enchiridio, *Non enim renaſcebantur,*

bantur, qui baptiſmate Iohannis baptizabantur. Noſter vero, quanquam Spiritum regenerationis manifeſte ijs demit, nihilominus effectum Spiritus concedit. Nam regeneratos vocat. Neque ſatis caute, cum baptiſmati Iohannis Spiritum detraxit, & regenerationem iterum conceſſit, corpus eum baptizaſſe ait: quod qui dicit, ipſam quoque pœnitentiam excludere videtur. Quare ſatis erat ſi βαπτίζειν ἄνδρας aut ἀνθρώπους dixiſſet. Ergo fluctuat & hæret, aut μετεωρίζεται καὶ ῥέμβεται; ſui pariter & veterum deſertor. A quibuſdam reuerentia in rebus ſanctis ac religione abſtinendum eſt. Quid ſit ὑπηνέμιον, ex diſputationibus Philoſophi ac conſuetudine loquendi vſitata notum eſt. Sunt enim ὑπηνέμια quæ imperfecta ſunt καὶ ἀτελῆ ac nulli rei. Vnde oua ὑπηνέμια, modo ἐξ ὧν γόνος οὐ γίνεται οὐδείς, vt libro De Animalium Hiſtoria 6. cap. 2. modo ἄγονα ſimpliciter, vt in iiſdem libris alibi, dicuntur. Vnde & vulgo πάντα τὰ ἀχρεῖα, *quiduis quod inutile eſt*, hac voce a Græcis indicatur. Quare, neque reuerenter, neque pro Theologo ab eo factum eſt, quod Spiritum regenerationis fontem, in baptiſmo Domini qui ipſum conſecrauit, tranſlatione hoc in loco parum religioſa ὑπηνέμιον vocare auſus eſt. Ita enim verſu ſequenti,

Εἰς ὃν αὖ ἀθρήσας ὑπηνέμιον καταβαῖνον
Πνεῦμα θεοῦ νοεροῖο.

Voluit autem μετέωρον ſignificare. Sed quis poëtarum præter eum ita loquitur? Nam antiqui μεταχθόνιον hoc dicunt. Neque eundem Spiritum, Πνεῦμα θεοῦ νοεροῖο dicam. Quippe, vt omittam, a Theologis ſæpiſſime non Deo ſed Spiritibus, qui miniſterio illius deſtinati ſunt, appoſitum hoc tribui, neque

parum νοερὸν καὶ νοητὸν differre, potius Perſona quam Subſtantia, appoſitum hic requirebat. Vt ſi dicas ἅγιον. Ita enim & Subſtantiam intelligis. quia cum ab alijs diſtinguitur Spiritibus, jam Deus eſſe intelligitur: & ſic ſtatim animo quod tribus eſt commune, occurrit. Adde, quod Perſonæ minus notæ ſunt in Deitate quam Subſtantia; Sanctus Spiritus quam Deus. At quæ minus nota ſunt, appoſitis non ſine cauſa illuſtrantur. Adde quod τὸ πνεῦμα θεοῦ, inter attributa Filij Theophylus, antiquus ſcriptor, libro ad Autolycum, vſurpat. Non puto ſatis omnibus liquere quid voluerit, cum de Baptiſta dixit, commate 36. quod viderit in terris incedentem (Dominum intelligit)

Ἅρματος ὑψιπόροιο μετάρσιον ἡνιοχῆα.

Qui ſublimis currus auriga eßet. In quo aliquem ex Græcis proculdubio ſecutus eſt, qui *cherub*, ἅρμα vertit (quod ijſdem literis, nec immutatis ſed tranſpoſitis, vehendi actionem notat) & diuinitatem ſic expreſſit. Notum enim illud Regij Prophetæ, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβίμ. Et illud ejuſdem, *equitauit ſuper cherubim*. Vbi vox de qua jam dixi in Hebræo extat: וירכב nimirum. Quamuis Græci, καὶ ἐπέβη ἐπὶ χερουβίμ. Nec mireris ἑνικῶς, ſeu ſingulariter, efferri. Nam fortaſſe χερουβεὶμ ſcripſerunt. Eam autem eſſe vocem ſingularem, Suida Grammaticus e Græculis notare auſus eſt. χερουβεὶμ, ἐπὶ τοῦ ἑνικῶν, διὰ διφθόγγου, πληθυντικῶς δὲ διὰ τοῦ ι. Rem jocoſam ac facetam. Sed & Iuſtinus Martyr, imitatione Hebræorum, etiam Platonem, ἅρμα Ioui ſuo, cum magnificentiam ac majeſtatem ejus repræſentat, tribuiſſe notat, vbi dixit, Ὁ μὲν δὴ μέγας ἐν οὐρανῷ Ζεὺς, πτηνὸν ἅρμα ἐλαύνων. quia, inquit, in Prophetis legerat,

rat, καὶ ἐπέβη ἐπὶ χερουβίμ. Importunum eſt epitheton quo paulo ante vſus eſt, cum dixit,

Ἠνίδε παγγενέταο θεοῦ σχεδὸν ἀμνὸς ἐχέφρων.

Cui par eſt ac affine quod hic ſequitur,

Οὗτος ἐπουρανίοιο θεοῦ λάλος ἀμνὸς ὁδεύει.

Multa per ſimilitudinem de Chriſto, inquit D. Auguſtinus, dicuntur, quæ non eſt per proprietatem. *Per ſimilitudinem & petra eſt*, inquit, *Chriſtus, & oſtium eſt Chriſtus, & lapis angularis eſt Chriſtus, & paſtor eſt Chriſtus, & leo eſt Chriſtus.* Ex qua obſeruatione acumen noſter aut γοργότητος quæſiuit ſpeciem, cum attributum λάλος addidit. Vt oſtendat quippe vocem ἀμνὸς minus proprie hic tribui, proprietatem, vt putauit, hominis adjunxit. quod eſt λόγος, ſiue λέγειν. quæ differentiam, ſeu id quod hominem conſtituit, ſubſequitur. Neque cogitabat multum inter ſe differre λέγειν & quod poſuit. Nam τὸ λάλον, non proprietatem denotat, ſed vitium. Et poëtæ Græci hoc cum exprimunt quod noſter voluit, voce αὐδήεις vtuntur. Quare quanto melius dixiſſet,

Ἠνίδε κόσμου παντὸς ἁμαρτάδα πᾶσαν ἀείρων,
Αὐδήεις θεοῦ ἀμνός.

Et ſic ea voce vtitur Homerus, vt jam olim Critici, inprimis Ariſtophanes notauit. Qui, αὐδήεντες, inquit, λέγονται οἱ ἄνθρωποι πρὸς διαστολὴν τῶν ἄλλων ζώων. id eſt, eam vocem ad diſtinctionem hominis a cæteris ab eo vſurpari animalibus. Ideoque Circen & Calypſo, quas ex parte homines, ex parte Deas, hoc eſt, vt veteres loquuntur, σωματικωτέρας θεὰς eſſe voluit, perpetuo ſic dixit. Neque noſter plane id ignorauit. Nam cap. 15. v. 5. cum Dominus, vitem ſe dixit, ἄμπελον αὐδήεσσαν, diſtinctionis cauſa, dixit. Quemadmodum αὐδῆεν μέλαθρον,

 alio

alio in loco. Ideoque recte vocem hanc obeliſco ad marginem notarat magnus Scaliger.

CAPVT IV.

EXaminantur in ſecundo capite & tertio Nonni attributa. Locus initio capitis ſecundi notatus. μέροπες qui. abuſus eius vocis. οἱ τῆς θείας αὐλῆς, Chriſtiani. Chalana vrbs. Strato Comicus. eius iocus περὶ μερόπων. ὀπισθόκομοι qui. κυκληδὸν tonderi. περικυκλοῦν τῆς κεφαλῆς τὸ κλίμα ex interpretatione Aquilæ, Iudæis vetitum. σισόη Helleniſtis quæ. Abantes ὀπισθόκομοι, & qua occaſione. Heſychius in σισόη emendatus. angulos capitis tondere. στεφάνη, περίδρομος. circumdare comam *Tertulliano.* crinis in rotæ ſpeciem accisus *Sidonio. Quos Nonnus intellexerit, cum μέροπας ὀπισθοκόμους dixit. Galilæi comati, ex Nonni ſententia, ideoque τανυπλόκαμοι & ἀκερσεκόμοι ab eo dicti. Nazaræi, ſiue ſeparati, qui Helleniſtis ἡγνισμένοι & ἡγιασμένοι, cum Nazarenis a Nonno confunduntur. Ναζαραῖος & Ναζηραῖος. Ναζαραῖος & Γαλιλαῖος promiſcue Nonno vſurpatum. Nonni ἀλογιστία in nazaræis & Nazarenis. Nazaræatus corona, Nonno ὀπισθοκόμιον. Nonni ἀκρισία. Voce μεθυσθῆναι deceptus. Vox μέθης quomodo vſurpata Helleniſtis. οὔτις ἄνθρωπος ᾧτινι οὐχ' ἡ ἑαυτοῦ ὥρα, Hebræorum prouerbium. Nondum venit hora mea; locus a Nonno non intellectus. Eius in appoſitis περιεργία. πύματη κύκλου ὥρα. μεθυσφαλεῖς ὑμέναιοι. ὁ καλὸς οἶνος, Helleniſtica locutio. καταιβάτις οἶμος. καταβαίνειν. Nonni in diſcipulorum numero hallucinatio. στικτοὶ μελέεσσι πελειάδες. περιεργία & ἀλογιστία Nonni. πελειὰς & περιστερά. στικτὸν quid. στικτὰ animalia quæ. τρήρωνες πελειάδες. Bacchicæ voces de feſto Paſchæ imprudenter vſurpatæ. Feſti eius inſtitutio ac finis. Bahal Zephor. eius ex Ægyptiorum ſuperſtitione vis ac poteſtas. Seirim Dij quales. Nicodemus αἷμα Φαρισαίων. ἄρχοντες Ἰουδαίων. Nicodemus θεῷ πειθήνιος a Nonno dictus. Opinio de eo veterum. Locus περὶ τῶν οὐρανίων καὶ ἐπιγείων, non recte intellectus a noſtro. Chriſtus Dominus, cum de natura eius diuina agitur, θέσκελος dictus. Multas voces, hæreticorum cauſa, a Patribus ſublatas. Ἐρωγάνειν λόγον. Πνεῦμα θεοῦ, Dei Filius. Λόγος ὑπουργός. Δουρατέη ἄκανθα.*

ἔχανθα. ἄκανθα pro ſerpente. εὔδενδρος παράδεισος de vita æterna, ſiue Beatorum loco, male. Μονογενὴς de Filio Dei. male in τηλύγετον mutatum. Τηλύγετος & μονογενὴς quis. Longa de eo diſputatio. Eam vocem de diuinitate Filij in omnibus Symbolis Concilijs ac Synodis ſeruatam. Ea voce aduerſus τῆς ἀδελφοθείας inuectores, Arrium item ac Eunomium, vſos veteres. τὸ τηλύγετος homini conuenire & tantum. Υἱὸς γήρως. Filius ſapiens Chaldæis, qui τηλύγετος Græcis. Α᾽γαπητὸς, idem cum μονογενής. in eam vocem baptizatum Dominum. Arrio inuiſam vocem μονογενής. eius interpretatio. Pro eo eſſe vocem τηλύγετος. Petrus θρασὺς a noſtro dictus. item Iohannes. idem Græcis φίλος ἐπιτήδειος. Terra Iudæorum, peregrina Domino, a noſtro dicta. Hieroſolyma & Ι᾽ουδαίων χῶρα, Σάλημ βαθυκόμων. Locorum ignorantia notata.

SIne vlla oſtentatione ac verborum lenocinio agendum erit quod ſuſcepimus. Nam, vt ille ait,

Γλώσσης πείρατος, ἐστὶν ἡ ἀδολεσχία.

Statim capite, vt vulgo nunc diſtinguitur, ſecundo, commate 2, illud occurrit,

ὅτι χθονίῳ παρὰ παστῷ
Χρειστὸς ὁπιαθονόμων μερόπων θοινήτορι λαῷ
Κλητὸς ἔλω συνώδορπος.

Vbi duo pariter appoſita conjunxit. quorum ſane neutrum ita vt ab eo fit, mediocri judicio videtur factum. Siquidem vox μέροπες, appoſitum ſiue attributum eſt: quod Homero alijſque, non de vna gente, multo minus aliquot conuiuis, ſed de hominibus in genere vſurpatur. Et hoc nouit quiſquis Græce non ignorat. Neque dubitandum, quin ex Hebræorum ſcriptis hoc epitheto humanum genus inſignierit Poëta: qui ex Oriente plurima deſumpſit. cujus poſt confuſionem, quæ deſcribitur prolixe in Sacris, ſic diuiſa fuit lingua. Vnde ex Sacro aliquo ſcriptore Euſtathius: οἱ μὲν τοι τῆς ἡμετέρας θείας αὐλῆς (ita Chriſtianos vocat) μέροπας τοὺς ἀνθρώ-

πους ἐπικληθῆναι φασὶν, ἀπὸ τοῦ μερισμοῦ, ἤτοι διαμερισμοῦ τοῦ ὀπὸς, ὃν ἔπαθον μετὰ τὸ τῆς Χαλάνης πύργον διαμερισθέντες ἁπανταχοῦ γῆς. Chalana, vrbs, cujus meminit, eſt quæ Hebræis ac Chaldæis Chalne nuncupatur. Græci Helleniſtæ, decimo Geneſeos, χαλάννην dicunt. Igitur, vt dixi, ratio loquendi eſt inepta & quam nemo imitetur qui recepto more ac familiariter loquatur: niſi forte ludat, aut tumorem alteri & affectationem iſta ratione objiciat. Ridiculus enim ſit, qui conuiuas aliquot aut homines a ſe vel alio ad epulum vocatos, μέροπας potius quam ἀνθρώπους dicat. Quod docere eum poterat Comicus antiquus Strato, in Comœdia Phœnicide inſcripta. Vbi feſtiue coquum quendam, inſolentem in loquendo hominem traducit: qui, inter cætera, πόσους μέροπας vocaſſet is a quo conductus erat, maxima cum grauitate quæreret. Quod, vt ſtolidum ac nouum, alter intelligere ſe negat. Imo ſphinga ſe non coquum conduxiſſe ait, cujus nemo dictioné intelligeret. Itaque inter cæteras ineptias, & illud ponit:

Σφίγγ᾽ ἄῤῥεν᾽, οὐ μάγειρον εἰς τὴν οἰκίαν
Εἴληφ᾽· ἁπλῶς γὰρ οὐδὲν οὐ, μὰ τοὺς θεοὺς,
Ὅτ᾽ ἂν λέγῃ συνίημι· καινὰ ῥήματα
Πεπορισμένος πάρεστιν. ὡς εἰσῆλθε γὰρ,
Εὐθύς μ᾽ ἐπηρώτησε προσβλέψας μέγα,
Πόσους κέκληκας μέροπας ἐπὶ δεῖπνον, λέγε.
Ἐγὼ κέκληκα μέροπας ἐπὶ δεῖπνον; χολᾷς.
Τούτους δὲ μέροπας μῶν με γινώσκειν δοκεῖς;
Οὐδεὶς παρέσται. τοῦτο γὰρ νὴ τὸν Δία
Ἔστι καταλοιπον, μέροπας ἐπὶ δεῖπνον καλεῖν.

Hoc eſt, vt antiqui loquuntur:

non cocum
Domum hercle, verum Sphinga deduxi marem.

Qui

Qui pol, nec bilum video quid velit ſibi.
Sic muſtea vſquequaque tinnit & noua.
Vix primum in ædeis, credo, penetrarat pedem,
Cum quærere infit, intuens magnum ac graue,
Quot aduocaſti meropas in cœnam modo?
Quid meropas? egon' vt meropas aduocem? furis.
Nemo adfuturus. Illud ergo per Iouem
Nunc reſtat vnum, meropas ad cœnam vt vocem.

Nam veſanus ille, vt nunc ſæpe homines mechanici, quia legerat Homerum, & ab eo μέροπας nonnunquam homines vocari meminerat, nimis tritam vocem ἄνθρωπος putabat. Sed & aliud agebat, aut Iudæos ignorabat ritus, cum conuiuas, qui Iudæi eſſent, μέροπας ὀπισθοκόμους dixit. Quod Homerus gentibus nonnullis quæ præ cæteris in bello expeditæ erant, ideoque in occipitio alebant comam, de induſtria aſſignat. Quod eſt κυκληδὸν tonderi. Qualem comam, ſeu tonſuram, τροχηλάτην Græci Critici dixerunt. Qua profecto interdictum fuerat Iudæis. qui mandatum, μὴ ποιεῖν σισόην, vt loquuntur Helleniſtæ, in Leuitico acceperant. id quod Aquila interpres μὴ περικυκλοῦν τῆς κεφαλῆς τὸ κλίμα, ſiue, quod eſt idem, μὴ ὀπισθοκομᾶν, ibi reddidit. Idem quod Abantibus Homerus tribuit. Qui, cum aliquoties in bello, propter comam ab anteriori parte pendulam ac prominentem, quam idcirco inuadebant hoſtes, male rem geſſiſſent, poſtea ὀπισθόκομοι facti ſunt. Quod ex voto (comam enim alere ac vouere Dijs, gentibus pleriſque vſitatum erat) alij fecerunt. Videtur autem Moſes (nam de eo loco, quia parum aſſequi videntur mentem ejus, & præſertim, vt in Græco extat, diſputarunt eruditi) voluiſſe, ne gens Dei, ritu cætera-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

cæterarum, conſecratam Deo vlli peregrino, comam aleret, aut deuoueret. Quam σισόην Helleniſtæ dicunt: cæteri πλεξείδιον expoſuerunt. vt in Collectaneis quæ Suidæ aſſcribuntur. Ac videntur gentes, Solis cauſa, cui crinem Oriens plerunque promittebat, σφαιρηδὸν tum totondiſſe. Quemadmodum cum ibi ſequitur, καὶ ἐντομίδας ἐπὶ ψυχῇ οὐ ποιήσετε ἐν τῷ σώματι. quæ religionem exteram deſignant ac gentilem. Vocabulum σισόην ab Hebræo ציצית Helleniſtæ ſine dubio fecerunt. quod πλεξείδιον interpretantur, & votiuum notat crinem. Heſychius Σισοκοῦρα, ῥοιά, Φασηλῖται. Scribe, Σισόη, κουρὰ ποιά, Φασηλῖται. Id eſt, *Tonſuræ genus eſt Siſoa. qua vtuntur Phaſelitæ.* Vt σισόα vox ex ejus ſit ſententia, a Phaſelitis primum vſurpata, qui, vt gens Pamphyliæ, a Syria non procul aberant. Talem autem comam, Dijs ſuis dedicaſſe, veriſimile. Quemadmodum & ipſos Græcos, ſæpe in ea parte comam Dijs aluiſſe, docet Pollux. Ἔφερον δέ τινες ἐκ πλαγίου κόμην, ἢ κατόπιν, ἢ ὑπὲρ τὸ μέτωπον, ποταμοῖς ἢ θεοῖς, καὶ ὠνομάζετο πλοχμὴ, ἢ σκόλυς, ἢ σειρὰ τριχῶν. Qualis coma, ſine dubio σισόη erat. Cæterum, ad verbum in Hebræo eſt, *capitis veſtri angulum in orbem non tondebitis.* Nam qui æquat angulos, coronam, vt nonnulli reddunt, ſiue περιφέρειαν, inducit. Solos enim crines, qui in occipitio, relinquit. A quo non omnino abit, quam στεφάνην Græci & περίδρομον dicebant. Pollux, ἡ δὲ τελευταία τῶν τριχῶν περὶ τὴν κεφαλὴν περίοδος, στεφάνη καὶ περίδρομος ἐπικαλεῖται. Quemadmodum tonſura ipſa, ſine dubio, fuit dicta. Vnde illud, quod ex Rhetore antiquo, quanuis metaphoricum, στεφάνην κέκαρσαι τῶν πύργων, ab Euſtathio adducitur. quod *circundare comam* Tertulliano dicitur. Sidonius Apol-

pollinaris, crinem in rotæ ſpeciem accíſum, co-
ıam ejuſmodi vocat. Et tales ὀπισθόκομοι ex parte
ınt. Quod Iudæos ſtudioſe admodum vitaſſe con-
at. Et hinc eſt, quod Sacerdotes Chriſtianos, quia
apitis, vt ipſi dicunt, angulos detondent, גלחים con-
empte vocant. Quemadmodum & τῶν ἐγκλείστων ſi-
e κοινοβίους, quos nunc monachos vocamus, כומרים
trunque noſtri odio, vocare ſolent. quia idolo-
ım Sacerdotes ſic dicuntur: cum quibus Dei noſtri
ta enim libentiſſime loquuntur) Sacerdotes con-
erunt Apellæ illi ac componunt. Apparet ergo nun-
uam magis falli, quam cum hominum Græcorum
tus & vocabula, ad explicationem Sacri ac diuini
iri, quem interpretandum ſumpſerat, detorquet,
ıt ad Hebræorum conſuetudines ac rationes, quod
ıterpretem decebat, non expendit. Sed nec ita qui-
em ſatis hic defuncti ſumus. Quare vt ſemel dicam
e hoc loco id quod ſentio, Exiſtimo, cum dixit, Do-
ıinum ac Seruatorem noſtrum, cum hominibus
πισθοκόμοις accubuiſſe, Galilæos intellexiſſe, qui
erpetuo ab eo πανυπλόκαμοι, *criniti*, aut ἀκερσέκομοι,
ıtonſi, dicuntur. Quod, quandoquidem Exercita-
ıones ſcribimus, quare ab eo factum ſit, non abs re
idetur alienum, ſi occaſione hac inueſtigemus. Hel-
eniſtis nazaræos, ſiue ſeparatos, quos ἡγιασμένους, δι-
αμένους, ἡγιασμένους Seniores, Symmachus, ad ver-
um ἀφωρισμένους, dixit, plerunque itidem ναζη-
ραίους, ſiue ναζαραίους dici, norunt, qui in iſtis ſunt
erſati. Quemadmodum eodem modo a Matthæo
ici Seruatorem noſtrum loco nobiliſſimo cap. 2,
bi illud habes, ναζαραῖος, ſiue ναζωραῖος, κληθήσε-
ται. A quo nunquam, quod meminerim, Ναζαρηνὸς,
quemadmodum nec a Iohanne noſtro, dicitur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Noſter igitur τοὺς Ναζαραίους, ſiue Nazarenos, & τοὺς ναζηραίους, ſiue ἀφωρισμένους, *Deo ſeparatos*, quorum toties in Fœdere antiquo fit mentio, pro ijſdem accepit. Et quia tempore ejus & diu ante, Chriſtiani omnes, modo Galilæi modo Nazareni dicebantur, & quia Dominus in Galilæa & a Galilæis inuitatus hic fuiſſe dicitur, quod nazaræorum, hoc eſt, τῶν ἀφωρισμένων, erat, qualis olim Samſon fuit, Galilæis tribuit, ſeu Nazarenis. Quaſi idem Nazarenus ſit & nazaræus, quia Græcum nomen myſtice, præſertim a Matthæo, vt quibuſdam placuit, confunditur. aut quia nuptiæ in Cana Galilææ celebratæ ſunt a Galilæis, Chriſtus autem Nazarenus diceretur, cæteri quoque eſſent Nazareni, neque quicquam iſta nomina differrent. Et ſane, quanquam omnes Nazareni Galilæi ſint, non contra, noſter tamen ea quoque nomina in crucis titulo confudit. Nam cum inueniſſet, ΙΗΣΟΥΣ Ο῾ ΝΑΖΩΡΑΙΟΣ, Galilæum dixit,

Οὗτος Ἰουδαίων βασιλεὺς, Γαλιλαῖος Ἰησοῦς.

Galilæos itaque & Nazarenos, Nazarenos itidem & nazaræos, hoc eſt, נזירים & נצרים, e quibus non prius ſed poſterius extare in priſco Fœdere Iudæi negant, pro eodem habuit. Quæ profecto quanquam omnem ſuperare, vt reuera ſuperant, abſurditatem videantur, tamen vero veriora eſſe nulli dubitamus. Et quia illi, hoc eſt nazaræi, quia Deo conſecrati erant, ex præcepto ejus, comam, quod notiſſimum, alebant, Galilæos, quos cum Nazarenis alias confundit, nunc ὀπισθοκόμους, a capillis quos in tergum demittebant, nunc ἀκερσικόμους ſiue *intonſos*, nunc τανυπλοκάμους, vel *crinitos*, dixit. Nemo enim neſcit illud, *Nec nouacula aſcendet ſuper caput ejus*,

1. Sam.

:.Sam.1.11.& ante Iud.12.5. & alibi. nam & de Sam-
ſone nazareo vſurpatur. Inuenimus igitur τὸ ὀπι-
σθοκόμιον quod latebat. Nazareatus ſcilicet comam.
Quam Hebræi נזר *nezer* ϛεφάνην (quæ, vt Græca, &
cæſariem prolixam, & coronam denotat) Chaldæi
כליליא dixerunt. Noſter ergo Nazarenis tribuit, quod
nazaræis tribuendum erat. Quanquam autem an-
tiquiſſimi ſint Nazaræi, adeo vt libro quoque Moſis
primo, in hiſtoria Ioſephi, horum fiat mentio, vix eſt
dubitandum tamen, quin paulatim voto aliquid ac-
ceſſerit, & Iudæi, Deo ſeparati, comam alere ſint
iuſſi. vt quod in Ægypto viderant didicerantque,
peregrinis eam Dijs deuoueri, hoc ad proprium ac
verum, id eſt, ſuum, ſic transferrent. Verum, ſi hoc
illi placuit, vt placuit profectο, cur alterius oblitus
eſt, *Vinum aut ſicera ne bibat?* Cum & vinum hic bi-
batur, & ex aqua vinum fiat. non, vt nemo bi-
beret, ſed, vt, ex hilaritate modica, majori voluptate
eum celebraret quiſque, qui diuinitatem ſuam tam
illuſtri ac ſtupendo hic miraculo probauit. Quid,
quod noſter ebrios fuiſſe voluit conuiuas? Quia
verba illa, credo, quæ infra legerat, πᾶς ἄνθρωπος,
πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησι, καὶ ὅταν μεθυσθῶσιν, τότε τὸν
ἐλάσσω, *quilibet primo vinum melius, cum vero animi ex-
hilareſcunt, vilius apponit*, de ebrietate accepit. Quaſi
nuſquam Helleniſtis de mediocri quoque vſu vini
ea vox accipiatur. Quemadmodum, exempli cauſa,
cum Aggæus dixit, φαγεῖν οὐκ εἰς πλησμονὴν, πιεῖν
οὐκ εἰς μέθην, non eſt vitium, ſed pœna. Et quid il-
lud (vt jam cætera, de quibus infra, taceam) niſi
ſummam denotat ebrietatem?

βαρυνομένων ἢ καρήνων
Ἄνδρας ἰδὼν μεθύοντας.

Vbi,

Vbi, inquit, *vino fuerint grauata capita.* Notum enim illud veteris poëtæ,

> Οἰνοβαρῶ κεφαλὴν Ὀνομάκριτε, καί με βιάζει
> Οἶνος.

Sed quid dixit in hanc rem hoc toto capite aut tacuit? Nihil tamen imprudentius incogitantiuſque, vt ſic dicam, excidiſſe illi cenſeo ac ſciſco, quam quod Virgini Deiparæ, quam haud dubio ſobrietas non minus quam diuina caſtitas ac cæteræ virtutes, commendabant, eas partes com. 13. tribuit, vt Domino ſignificet, ἡμιτελῆ γάμοιο μέθην. Hoc eſt, eos, qui nuptijs intererant, *adhuc eſſe ſemiebrios.* & ἄοινον ὀπώρην: id eſt, *menſas ſecundas vino* deſtitui. Quo fine? vt, ſi illi credimus, (qui attributis aliquot ebrietatem tribuit conuiuis,) vino omnes madeant ac deponantur. Nam tum demum, ac præcipue ſublata menſa, Græci ac Romani, majoribus poſcebant. De quo Epigrammatarius,

> *cum furit Lyæus,*
> *Cum regnat roſa, cum madent capilli.*

Et in hanc rem, ſi quid illi credimus, Mater, inter mulieres benedicta, opem Filij ac vocem ἀλεξίκακον implorat,

> Ἡμιτελῆ δὲ γάμοιο μέθην, καὶ ἄοινον ὀπώρην,
> Χειρὶ σῶ καὶ δεδαῶτι συνέστιος ἔννεπε μήτηρ,
> Χρηΐζει γάμος οὗτος ἀλεξικάκου σέο φωνῆς.

Ecce, ὀπισθονόμους μέροπας, ecce Nazaræos, ecce ſanctas nuptias, quibus Dei filius & Sanctiſſima Deipara interfuerunt. quæ Maroni, Sileno, Satyris ac Mænadibus magis conueniunt. Cum nihil tale hic dicatur. Adeo vt apud Syros vndecim hæc commata, ab illis verbis, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, vſque ad illa, Μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς Καπερναοὺμ, initio jejunij ſiue

צומא prælegantur. Quid igitur in mente illi erat, cum has nuptias, quas ipſa Salus noſtra, tum miraculo cohoneſtauit tum præſentia, non aliter, quam ſacrum Bacchicum ac epulas inuerecundi & inſanientis Dei ſui, toto capite deſcripſit? Quemadmodum, vt vinum defuiſſe epulo ſignificaret, ἀβάκχευτον vocare auſus eſt. Nam ἀβάκχευτον, non eſt τὸ ἄοινον, *quod vino caret*, ſed quod intemperiem bacchantium & rabiem ignorat. quaſi hic defectus eſſet epuli, aut, quaſi, niſi defeciſſet vinum, Thracum ac bacchantium futurum illud epulum fuiſſet. Quibus apud Dei Filium, ac Sanctam, vt jam dixi, Virginem, quis locus eſſe poterat? Huc ſpectat, quod φιλάκρητον, *vinoſum*, aliquoties hoc epulum, quod δαῖτα διψαλέαν & διψάδα, *ſiticuloſum conuiuium*, vocauit. quæ Satyricæ ſunt voces, non interpretis. Sed & vox hac notione inepta eſt. Habuerunt certe Græci ſua ἄοινα, inuinia Romani ſacra; & quis illa tamen, niſi forte in dramate Satyrico, ἀβάκχευτα vocare auſit? Excepto forſan vnico Euripide, qui omnia in ſcena audet. Extat vrbaniſſimum in Hebræorum ſcriptis prouerbium, Οὐδεὶς ἄνθρωπος ᾧτινι οὐκ ἔχει ἡ ἑαυτοῦ ὥρα. אין אדם ש אין לו שעה. quod inter monita, &, vt Græci de philoſophis dicebant, τὰ ἀδόμενα Ben Azai numeratur. Eſt autem ſenſus apud illos, *Nulli ſapienti, quid & quando aliquid agendum ſit, præſcribi oportere. cum articulos commoditatis norint optime qui vere ſunt tales.* ideoque id illis committendum. Quanquam paulo aliter nonnulli. Huc, non eſt mihi quidem dubium, quin Dominus vrbaniſſimus in talibus alluſionibus ac frequentiſſimus reſpexerit, cum dixit, com. 4. οὔπω ἥκει ἡ ὥρα μου. Quaſi dicat, quid me mones? quid ſi nondum judico

conſultum vt id faciam? Quod dictum, qui & cætera quæcunque humilius a Domino aut fierent aut dicerentur, in opprobrium diuinitatis conuertebant, ideoque eleganter σπείρων ἐλαττώματα a Sanctis Patribus dicuntur, peſſime intelligebant; Arriani nempe. Vt & illi, qui ex verbis illis, fató, fati Dominum ſubjiciebant. De quibus hunc ad locum prolixe Auguſtinus. Et ad eundem hunc Euangeliſtam alibi: *Quid eſt enim, nondum venit hora ejus? Non enim Dominus ſub fato natus eſt. Hoc nec de eo credendum eſt quem fecit: quanto minus de illo per quem factus eſt? Si tua hora voluntas eſt; illius hora quæ eſt, niſi voluntas ſua?* Noſter venuſtatem, primo voce πυμάτης, pariter cum ſenſu, qui eſt ſimpliciſſimus, inuoluit. Nam de morte Domini videtur loqui,

Οὔπω μοι πυμάτης δρόμος ἤλυθε κυκλάδος ὥρης.

quanquam ex antiquis eſſe ſciam qui hunc locum eo trahunt, vt ad Paſſionem nempe referatur. Inter quos diuinum virum Auguſtinum eſſe miror. Nihil enim durius. Tum κυκλάδος cum addit (κυκλάδος ὥρης) in eorum ſcopulos impegit quos accuſat Auguſtinus: quaſi fixo tempori aut reuolutioni, qualis Hebræorum tecupha, aſtrictus eſſet Dominus. Quemadmodum cum Orpheus de Adonide, ſeu Sole, dixit,

Σβεννύμενε λάμπων τε καλαῖς ἐν κυκλάσιν ὥραις.

Quod diuinus vir Ioſephus Scaliger,

Occiſe & rediuiue ſtatis vertentibus annis.

Nam Sol ſtata tempora ac leges accepit. Tantum refert, ne appoſita incommode adhibeantur. Iterum nos ludit, neque ſatis intellexit, quid ſit circumſpecte loqui, cum com. 12. eaſdem nuptias μεθυσφαλεῖς *vino errantes* vocauit. Niſi forte credidit

Iudæos

Iudæos tum interfuiſſe, qui de more hodie recepto madidi ac temulenti, ſuum *chaiim tobim*, ad ſingulas φιλοτησίας acclamarent. At præclare obſeruant Patres, plane interfuiſſe ad fidem pariter miraculi ac dignitatem, ne quis conuiuarum ebrius ac temulentus eſſet, ne deceptos vino quis exiſtimaret, cum de potu iſto, ac miraculo tam admirando, teſtes tales judicare, vt oportet, non potuerint. Ἵνα μή τινες ὑποπτεύωσιν ὅτι μεθυόντων σύλλογος ἦν, καὶ διέφθαρτο αὐτοῖς ἡ αἴσθησις, καὶ ὡς διεφθαρμένοι τῇ μέθῃ ᾤοντο τὸ ὕδωρ οἶνον, *ne quis ebriorum eſſe exiſtimaret cœtum, cui vino corrupti eſſent ſenſus; eoque factum, vt aquam vinum eſſe exiſtimarent*, inquit vir Sanctiſſimus. Non enim aſſentiri illis poſſum, qui μεθυσφαλεῖς exiſtimant ſic dici, quod in ijs defeciſſet vinum. quod indignum eſſe ijs nuptijs hoc attributum judicarent. Quaſi non ſic ſæpe hoc ipſo capite locutus eſſet: vt cum φιλακρήτους dixit. & ſimilia, quæ ante notabamus. Quale eſt quod bibiſſe eos dixit, ἐπασσυτέροισι κυπέλλοις, *denſis frequentibuſque poculis*. Ille vero ſine dubio in animo habebat illud, com. 10. πᾶς ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησι, καὶ ὅταν μεθυσθῶσι, τότε τὸν ἐλάσσω· Σὺ τετήρηκας τὸν καλὸν ἕως ἄρτι. vt jam ante dixi. Qui locus me de Helleniſticæ locutionis ignorantia admonuit. Quod ἀγαθὸν ſcriptores vulgo dicunt, id ab Helleniſtis καλὸν vulgo dicitur. Vt καλὸν τὸ ἔλεος κυρίου. Item ὅτι καλὸς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ. Quo alluditur Machabæorum I. 4. Et paſſim. Neque ſenſu alio Euangeliſta dixit, πᾶς ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησι, καὶ ὅτε μεθυσθῶσι, τότε τὸν ἐλάσσω. Quod nos κρείσσω καὶ χείρω diceremus. Noſter ad colorem vini id retulit. quaſi nihil præter illud commendaret. Credo quod rubello ijs in locis vterentur. Quale

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

vinum δυναμικώτατον εἶναι, καὶ τοῖς τῶν πινόντων ἔξεστι πλεῖστον χρόνον ἐμμένειν veteres obſeruant. Neque magno opere aut ſollicite quærendum reor, quare viam, quæ Capernaum deduceret, καταιβάτιν ὁδὸν dicat. Ita enim commate eodem,

Νόστιμον ἴχνος ἔκαμψε, καταιβάτιν οἶμον ὁδεύων.

Quod Sanctiſſimus Euangeliſta, μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς Καπερναοὺμ αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ. Nemo autem de interpretatione minus eſt ſecurus, magis æſtuat plerunque, quam qui, quia linguæ genium non capit, ne a verbis quidem declinare audet. Qui hic duplex. Helleniſticæ nimirum ac Hebrææ: quanquam illa hujus eſt interpres. cujus ignorantia nonnunquam verſu integro autori noſtro ſtetit. Notum ijs eſſe debet, qui in vtriuſque linguæ textu ſunt verſati, verba, quæ non aliam quam incedendi aut eundi vim vel ſignificationem habent, per τὸ καταβαίνειν reddi. Tale eſt Cantico quod Canticorum dicunt, καταβήτω ἀδελφιδός μου ἐς κῆπον. Et in Regum libris, καὶ ἀνέστη Σαοὺλ καὶ κατέβη τὴν ὁδὸν αὐτοῦ. In altero eſt בוא, in altero eſt, הלך. Vt, quæ curioſe de Iudæa ſcilicet ac Palæſtina, Auſtro item ac Septentrione, aliquot in locis viri eruditi obſeruarunt, locum hic non habeant. Heſychius, non leuis autor; cujus certe gloſſæ maxima ex parte, quod in eo locis infinitis obſeruauimus, ad explicandos Helleniſtas, ac præcipue τοὺς ἑβδομήκοντα, videntur comparatæ; κατεβήσατο, εἰσῆλθεν. Atque ita & Iohannes noſter aliquoties locutus eſt. Tale eſt, quod hic habemus. In quo vehementer fluctuauit noſter, cum res nihili ac plane leuis ſit. Itaque & νοστεῖν, & καταιβάτιν οἶμον ὁδεύειν dixit. Tale eſt cap. 4. comm. 47. καὶ ἠρώτα αὐτὸν ἵνα καταβῇ. hoc eſt, τὴν αὐτοῦ οἰκίαν εἰσέλθῃ.

εἰσέλθῃ. Item 49. Κύριε, κατάβηθι, πρὶν ἀποθανεῖν τὸ παιδίον μου. Quorum alterum ſic reddit,

ἀγχιφανὴς δὲ
Ἰησοῦν ἐρέεινεν, ὅπως ἑὸν υἷα σαώσῃ,
Ἄστεος ἀγχιπόροιο κατήλυδα πέζαν ὁδοίων.

Vide quam moleſte. cum κατελθεῖν, nihil aliud quam ἐλθεῖν aut εἰσελθεῖν ſit Helleniſtis. Quod qui neſcit, eum in re nihili ſatagere oportet. Adeo quæ parua ſunt nonnunquam & nullius rei, aliud agentes vel exercent, vel ignaros linguæ quam non didicerunt, ſiſtunt ac morantur. Et has nænias perpetuo interpretes ſequuntur. quemadmodum qui lexica contexunt. nam de Hieroſolyma cum loquitur Scriptura, alia eſt ratio. Cum non ita multo poſt commate eodem dixit,

Οἷσι δυωδεκάεθμος ὁμόστολος εἶχεν ὁδοίων,
Ἀγχιθέων μίαν οἶμον ὀπιστερος ἑσμὸς ἑταίρων,

oblitus fuit, vt videtur, quinque diſcipulos paulo poſt miraculum a Domino in nuptijs exhibitum, vocatos. neque alios, ex ijs qui duodecim dicuntur, præter eos, quorum capite ſuperiori facta mentio, ſecutos ea tempeſtate. Vnde igitur duodecim? Nam Matthæum alioſque aliquamdiu poſtea vocatos conſtat. Quid quod Petrus quoque & Andreas, nondum plane μαθηταὶ fuere. cum initio ſecuti tantum, de quo capite ſuperiori, tandem vero omnibus relictis, Domino hæſiſſe videantur. De quo quarto capite Matthæus. Sed & maxima ſecuritate inferos com. 22. ad quos deſcendiſſe ait Dominum, ἀνόστητον βέρεθρον, *barathrum a quo reditus non datur*, more Paganorum nuncupauit, cum ſequenti carmine ex eo redijſſe Dominum affirmet. Poſtquam enim dixiſſet,

Ἀλλ' ὅτι δὴ μετὰ κόλπον ἀνοστήτοιο βερέθρου
ſubdit,

Νόστιμος ἐξ αἵδαο παλινζώῳ τινὶ πότμῳ.

Sane ſi ἀνόστητον fuiſſet Seruatori noſtro, ne de noſtra quidem reſurrectione vlla ſpes eſſet. Sed hoc quidem cacoethes videtur. Adeo ſemper amat, quæ ſemel non bene dixit. Ita capite 5. com. 25. vbi de mortuorum reſurrectione agitur, & hanc probat, ſepulchra, e quibus redituri ſunt qui reſurgent, ἀνοστήτους κόλπους dixit.

ἀναυδέες ὁππότε νεκροὶ
Αὖτις ἀναζήσωσιν ἀνοστήτων ἀπὸ κόλπων.

Et com. 28.

ἀολλέες ὁππότε νεκροὶ
Ζωοτόκων ἀΐοντες ἀνοστήτων ἀπὸ τύμβων.

Et quomodo ἀνόστητοι, ſi ζωογόνοι? Nam hæc diſerte pugnant. Hoc acumen putauit; cum ſit ἀκυρολογία, non γοργότης. Eſt enim profano more loqui: cum contrariam ſententiam ex ipſa veritate ejuſque verbis αὐτεξηγουμένοις probet. quia apud ſuos legerat ἀνοστήτους ἐνέρους perpetuo appoſito vocari. Nam quæ apud eos legit, & quæ verſum juuant, lectoribus libenter imputare ſolet. Neque ſemper in poëſi, ac interpretatione inprimis, decet curioſitas. Et poëtam magis eruditum quam περίεργον oportet eſſe. Sane qui naturam univerſam, & quæ ea continentur, attributis illuſtrare ſeſe poſtulet, vel imprudentem vel præclare eruditum, ſed præcipue judicio valere, oportet. Quod tantopere in Romanis admiramur. Qui plerunque Græcos imitati ſunt vt emendarent. Quod perpetuo fere in Marone videas. Noſtro animus non defuit, ſed cura eum & judicium defecit. Sic, cum, Dominum in templo

inueniſſe, qui περιστερὰς, hoc eſt columbas, venderent, legiſſet, σικτὰς μελέεσσι πελειάδας eas vocat. Commate enim 14, Καὶ σικτὰς μελέεσσι πελειάδας dixit. In quo primum, non intelligebat, quod notiſſimum poëtæ eſſe debet, aliam philoſophorum, aliam, in uſu vocum, poëtarum eſſe rationem. qui non raro ſpecie pro genere coguntur vti. In quo, vt in reliquis, judicio eſt opus. Sic, in columbarum genere, περιστερὰ eſt genus: aut, vt alij, qui ſummum genus ignorari volunt, ſpecies, ſed magis vſitata. Quo poëtæ, quia numeris & metris ſacramento vel inviti dicunt, abſtinere ſolent. Nam pro ea voce, ſpecie vtuntur. Quæ eſt πελειάς. Quam Latini hac ætate, quorum princeps Theodorus Gaza, *liuiam* dixere. quæ aut liuidæ, aut varij coloris ſunt. Ariſtoteles Hiſtoriæ libro 5. cap. 13. Ἡ δὲ πελειὰς, ἐστὶ μέλαν ἐστὶ μικρὸν, καὶ ἐρυθρόπουν, καὶ τραχύπουν. διὸ οὐδεὶς τρέφει. ait, paruam eſſe & nigram, rubram atque hirſutam pedibus, hanc ſpeciem. ideoque vix a quoquam ali. Itaque vt dixi, poëtis notior, quam vſu. De varietate ergo, etiam in iſta ſpecie concedam. Sed quis eam membris potius attribuat quam pennis? Quod ſi verum fuerit, neceſſe erit, phaſianos ac pauones, tales eſſe membris. Quod quemadmodum quadrupedum in pilis, verum eſt ex parte, ſic in pluma falſum. Notat enim lib. Hiſtor. 3. Philoſophus, *Animalibus varijs, cutem concolorem ſubeſſe. aut, prius aliquid extare in ea, quod colorem referat pilorum.* Recte in pilis. Nam a pilis pennas & affectiones vtriuſque, eodem loco, mox diſtinguit. Nec in membris προϋπάρχειν ait (ea enim voce ibi vſus) ſed in cute. Et ſi hanc philoſophiam ſequimur, aut pennæ erunt membra, aut, ijs auibus quibus variæ ſunt pennæ, colore eodem

diſtinguentur membra. Quod quis ferat? Aut quis veterum, columbas, membris eſſe varias ac tinctas dixit? Quid quod ne intelligebat quidem quid in animalibus ſit στικτόν? Recte Tragicorum Princeps, ceruos, recte Oppianus hyænam, στικτὴν dixit.

Θαῦμα δ' ἔστι τόδ' ἄκουσα περὶ στικτῇσιν ὑαίναις.

Recte Gregorius pardos, quos ποικίλους apud Ieremiam Helleniſtæ, Prima aduerſus Iulianum, καταστίκτους dixit. Nam in cute eorum, vt a magno Præceptore dicitur, προσυπάρχει, quod pilis reſpondet. Inter aues recte Numidicam, quæ Martiali dicitur guttata, στικτὴν dicas. Guttæ enim, totidem in pennis ſunt puncta. Collum vero columbarum, quod tantopere, cum Sol præcipue accedit, variatur, non στικτὸν; ſed ποικίλον partim, partim ποικιλοφανὲς dicendum eſt. Et columbæ, quibus pennæ variant aut alæ, non ſunt στικταὶ, ſed ποικίλαι. Pauonis cauda, στικτὴ, pauo ipſe, eſt ποικίλος. Vnde & negligenter admodum Euripides, quod ſæpe illi vetus objicit Comœdia, locutus eſt, cum Argi oculos Phœniſſis στικτοὺς vocat.

Στικτοῖς πανόπτην ὄμμασιν δεδορκότα.

Non enim στικτοὶ ejus oculi, ſed ipſe στικτὸς propter oculos. Vt pauonis cauda. quo poëtæ oculos illius retulere. Et hoc intellexit eloquentiæ idea Naſo, cum in Transformationum libris, ſtellionis pectus, guttis ſtellatum dixit. Nam ad animalis ſimul nomen & polentæ guttas, vrbaniſſime ex fabula alluſit. Et quis illi dixit, varias in Oriente plures eſſe, aut præferri? Nos de albis ſane credebamus. *quas intactas* ibi & præſtabant & colebant. Quod vel ex Tibullo notum. Sed, vt ante dicebamus, aues quibus variæ ſunt pennæ, στικτὰς nemo, multo minus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

minus ϛικ7ᾶς μελέεσσι, vocabit. Quod vel Helleniſtæ ſui, quos & plures quam nos & corruptos minus habuit, docere eum poterant. Abſit igitur, vt ϛικτῇ aut ποικίλῃ μελέεσσι, vt iſte, eam dicat. Quas difficultates Princeps poëtarum cum videret, toti columbino generi appoſitum a moribus impoſuit. Quod poſt eum quidam, etiam ad ſpeciem traxere. A pauore enim, qui eſt omnibus communis, τρήρωνας vocauit. Optime autem differentiæ a moribus, Philoſopho autore, in animalibus ſumuntur. Ipſe ἤθη dixit. Numquam admirari ſatis potui, autorem tam antiquum, & qui multa Græce ſcripſit, ita ſæpe labi aut ab ejus linguæ genio abire quam profitebatur. Quemadmodum, cum paulo poſt, commate nimirum 16, Hieroſolymitanum templum λιθῶδες dixit. quod ex lapidibus, videlicet, conſtructum eſſet.

Ταῦτα μεταςήσατε λιθώδεος ἔκτοθι νηοῦ.

Non enim eſt λιθῶδες, quod ex lapide confectum, ſed quod eum refert. Quanto aliter Rex poëtarum, vnica Græciſmi norma! qui docere eum poterat, λάϊνον aut λαΐνεον poëtis dici, quod λίθινον vulgo. Iliados X.

πυλινοὶ θύρέες ἐγγὺς ἔασι,

Καλοὶ, λαΐνεοι.

Iliad. Λ.

Οὐδ' ὅσα λάϊνος οὐδὸς ἀφήτορος ἐντὸς ἐέργει.

Odyſſ. Θ.

Πυθοῖ ἐν ἠγαθέῃ, ὅθ' ὑπέρβης λάϊνον οὐδόν.

Et ſic ſemper. Aliquoties enim ea voce vtitur. Et Heſychius doctiſſimus grammaticus, λίθινον exponit, non λιθώδη: quod abſit. Accuratiſſimus & poëta & grammaticus Apollonius,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

τῇ μῆλύτ' ἐνὶ νηὸν Ἄρηος
Λαΐνεον ποίησαν, Ἀμαζονίδων βασίλειαι.

Et Gregorius Theologus, qui non paulo caſtigatius in Poëmatis quam noſter loquitur, Legem ἐν λαϊνέαις πλαξὶ, *tabulis lapideis*, non λιθώδεσι, fuiſſe ſcriptam ait.

Τοὺς δὲ νόμους ἐχάραξε Θεὸς δέκα ἔν ποτε πλαξὶ
Λαϊνέαις.

Quare merito hunc locum, vt & alios non paucos, obelo notarat magnus Scaliger. Sed nec ignoſcere illi poſſum, quod cum feſtum Phaſe, grauiſſimis de cauſis inſtitutum, deſcribit, appoſita ex ſacris Bacchicis ac gentium abominationibus deſumpſit. Vt cum ὄργια φιλόκροτα, cum θυιὰς ἑορτὴ & alia ejuſmodi ad interpretationem commatis 23. adhibuit. Summam, inquam leuitatis habet ſpeciem, quod verſibus non amplius duobus, voces quinque ex horendis illis ritibus deſumpſit. quos Romani ipſi, propter fœditates ac flagitia in ijs perpetrata, abrogare legibus coacti ſunt. Et quis ergo illa ferat?

Εὐάζων ἔτι πάσχα, καὶ ἀρνοφάγων ἱερήων
Ὄργια μυστιπόλευε φιλόκροτα θυιὰς ἑορτή.

Nam & τὸ εὐάζειν, quod de ipſa Sanctitate, hoc eſt, Domino, vſurpat, vt jam ante monui, & ὄργια, & μυστήρια, & κρότος, & τὸ θυιὰς, mere ſunt Bacchica. quæ ſunt mentis Chriſtianæ, nondum a profanis expiatæ ceremonijs, indicia. Atqui ſaltem cogitaſſet, nullum magis feſtum a ſceleſtis Paganorum ritibus eſſe alienum quam quod proprie aduerſus ſuperſtitiones & idola inſtitutum fuit. Vnde in inſtitutione a Deo dicitur, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς θεοῖς τῶν Αἰγυπτίων ποιήσω τὴν ἐκδίκησιν. *De omnibus Aegyptiorum*

Dijs

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Dijs pœnam ſum ſumpturus. Inter quos & ipſe Bacchus ſiue Oſiris erat. Vt non ſine cauſa ipſe in Bacchicis, Διόνυσον Αἰγύπτιον, Ægyptiorum Bacchum, eum vocet. quod eſt quaſi adulterium in carmine tam ſacro. Quemadmodum Chaldæi hos Ægyptiorum Deos, recte adulterinos eo in loco dicunt. Vnde & Magiſtri Hebræorum, omnes quos Ægyptij colebant Deos, vnico excepto, qui ab illis Bahal Zephor dicebatur, qui, vt Iſraëlitas fugientes intercluderet, fugamque eorum (quam vim illi fatua gens aſſcribebat) ſiſteret, ab ijs colebatur, ſublatos tum fuiſſe, notant. Sed & Patres notant, ὅτι πάντα τὰ ζῶα πλὴν τοῦ χοίρου ἐθεοποιοῦντο τότε οἱ Αἰγύπτιοι. *Cuncta animalia excepto porco diuinis affeciſſe tum honoribus Aegyptios.* Neque dubium, quin Dij iſti, quos hic Nonnus celebrauit שעירים ſint Hebræorum. quales Panes, Satyri, Sileni, alijque hiſpidi id genus ac villoſi Dei. Quemadmodum & ipſe Bacchus, princeps Seirim, in pugna cum Typhæo, caprum ſiue hircum, quod vel ex Ouidio in opere ingenioſo alijſque notum, induiſſe fertur. Iam quod in eodem loco Sacerdotes, ἀρνοφάγους dixit, parum caute ab eo factum. Non enim Sacerdotum, ſed totius gentis feſtum fuit. Et quo pacto Sacerdotes ſoli comederunt agnum, cum diſerte in feſti inſtitutione dictum ſit, vt agnum quiſque acciperet κατ' οἴκους πατριῶν? Nam cum vniuerſus populus, in tribus, quod notiſſimum, diuiſus eſſet; tribus in familias aut patrias, atque hæ in domos, aut, quemadmodum Hebræus habet, κατ' οἴκους πατέρων, hoc eſt, juxta domos ſingulas, diuidebantur. Notum autem præfuiſſe ſingulis qui Patres dicebantur. Quod de Nicodemo, Euangeliſta initio tertij capitis dixit, Ἦν δὲ ἄνθρωπος

ἐκ τῶν Φαρισαίων. Vbi ἐκ τῶν Φαρισαίων ita dicitur, vt primo capite, καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων: id eſt, *Phariſæi erant.* quanquam ratione Hebraiſmi, de quo ſuo loco agimus, fuiſſe non poſtremos inter eos innuere videtur. Vbi noſter, χορὸς ἄπιστος ἁμαρτηνόων Φαρισαίων: nam quos ibi ἁμαρτηνόους, hic νοοπλανεῖς dixit. Atqui hic exiſtimauit ἐκ τῶν Φαρισαίων dici, qui e Phariſæis oriundus eſſet. Vnde & ei ἱερὸν αἷμα Φαρισαίων, ſacrum ſanguinem Phariſæorum, tribuit. Atqui ſane Phariſæi, ſecta vt Stoici: &, quod recte ac eleganter dixit Epiphanius, nihil aliud quam ἐθελοπερισσοθρησκεία erat. ſupervacuus vanuſque cultus, quem excogitarant ipſi. Neque omnes Phariſæi Sacerdotes erant. ac ne Nicodemus quidem: quem Euangeliſta ἄρχοντα Ἰουδαίων, ipſe ἀρχὸν dixit. Quam vocem non mutauit Syrus, ſed inflexam leuiter ſeruauit. Et ex lege notum illud, ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς. Chaldæis modo רבא, vt in eo loco, modo שליט, vt de Ioſepho. Vbi tamen Græci, Ἰωσὴφ δὲ ἦν ὁ ἄρχων τῆς γῆς. De Nicodemo autem ἦν ἄρχων. hoc eſt, τῶν ἀρχόντων εἷς. neutri autem Sacerdotes erant. Sed pergamus. Veteres (quanquam vel ex ijs quæ in Paſſione de Nicodemo dicuntur, optime de Domino ſenſiſſe conſtet) interim, cum caput ex diſtinctione nunc recepta tertium, ſuperioribus annectunt, quod & Syri data opera fecerunt, Nicodemum inter eos ponunt, qui ſuperiori capite miraculis adducti, nondum plene crediderunt. De quibus nempe dicitur, πολλοὶ ἐπίστευσαν ἐς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. Item, Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς, διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας &c. Noſter vero, non contentus Nicodemum ἄνδρα πιστὸν dixiſſe,

ἀνδρὶ

ἀνδρὶ δὲ πιστῷ

Ἰησοῦς ἐνέπων βαπτίσματος ἔνθεον αἴγλην,

(quod ſic poteſt accipi, vt alia quæ ὁμωνύμως ab Euangeliſta dicuntur: inter quæ & illa vox eſt) inſuper πειθήνιον vocauit θεῷ, com. 2.

Καί οἱ μῦθον ἔλεξε θεῷ πειθήνιος ἀνήρ.

Quaſi, ſcilicet, cum Deo loqui ſe intellexiſſet. At Theophylactus inter eos ponit eum, qui οὐδαμινὴν, qui πρόσκαιρον, qui οὐ βεβαίαν, hoc eſt, qui *leuiſsimam*, qui *temporariam*, qui *necdum firmam*, conſecuti eſſent fidem: vt qui cum homine diuino, nihil autem minus quam cum Deo, rem ſibi eſſe cogitaret. πρὸς καιρὸν γὰρ προσεῖχε τῷ Χριστῷ, οὐχ' ὡς θεῷ, ἀλλ' ὡς ἀνθρώπῳ θεοφορουμένῳ. Et deinde, διδάσκαλον γὰρ αὐτὸν ἀποκαλεῖ, ὡς ψιλὸν ἄνθρωπον· τοιαύτην γὰρ ὑπόληψιν εἶχε περὶ αὐτοῦ· διὸ καὶ ἐπάγει, ὅτι οὐδεὶς δύναται ταῦτα ποιεῖν, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ. *Magiſtrum eum, tanquam nudum hominem compellat. Quippe cum de eo ſic ſentiret. Vnde & ſubjungit, Quia nemo hæc præſtare poteſt, niſi ſit cum eo Deus.* ex ſententia S. Chryſoſtomi: qui & ipſe inter cætera: διέκειτο μὲν περὶ τὸν Χριστὸν, οὐχ' ὡς ἐχρῆν δὲ, οὔπερ μετὰ διανοίας τῆς προσηκούσης, ἀλλ' ἔτι ὑπὸ τῆς Ἰουδαϊκῆς κατείχετο ἀσθενείας. S. Auguſtinus, ad locum illum, *Verba autem quæ locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt: Hunc ſpiritum & hanc vitam non ſapiebat iſte Nicodemus, qui nocte venerat ad Ieſum.* Sequitur, non ita multo poſt, commate nimirum 12.

Καὶ πόσον ὑμείων βαρυπειθέες εἰσὶν ἀκουαί·
Εἰ ςπαλιλὴν πτερόεσσαν, ἢ αἰθέρος ἔργα, βοήσω,
Μᾶλλον ἀπειρήτοισι πόθεν πείθεσθε μενοιναῖς,
Οὐρανίης ἀΐοντες ἀθηήτου φύσιν ὕλης;

Quod Sanctiſſimus Euangeliſta dixit, εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ ἐπουράνια πιστεύ-

πιστεύετε; Quo in loco, notum, non eodem modo, τὰ ἐπίγεια, ejuſque oppoſitum, quod ſubdit, ἐπουράνια, intellexiſſe veteres. Inter quos Chryſoſtomi opinio videtur ſimpliciſſima. qui prius illud, de baptiſmo, quatenus peragitur in terris, aut de ſimilitudine ſpirantis venti, qua jam paulo ante vſus erat, accepit. Quemadmodum, per τὰ οὐράνια, æternam Filij intelligit e Patre generationem: præ qua, ipſa hæc, de qua nunc agitur regeneratio, terrena videatur. Quid igitur in mentem venit noſtro, cum τὰ ἐπουράνια de Angelorum accipit cohorte, cui ocioſum plane appoſitum τὸ πτερόεσσαν adjunxit? Quod hic ſane præter rem. quemadmodum αἰθέρος ἔργα illi ſunt τὰ αἰθέρια. Helleniſtas autem ſuos in animo haud dubio habebat, quibus στρατὸς οὐρανοῦ, interdum Angeli, interdum ſtellæ Hebræo vſu dicuntur. quod verſu integro expreſſit. Errant vehementer, qui Poëtis omnia licere volunt. Quos antiquitas doctiſſima vt caſtigaret, Critice exorta eſt. quam diuinitus aduerſus poëtarum licentiam, cum alij, tum Ariſtoteles, exercuit. Nam, vt omnem eruditionem profitentur ac ſcientiam poëtæ, ſic, vt illi in officio continerentur, de omni judicabant iſti. Nuper enim ea ſola obtinere cœpit, quæ de reſtitutione corruptelæ in autoribus laborat. Iam vero, ſi non omnia in literis profanis Critici poëtis permiſerunt, quanto minus Sacris permittendum? Qui cum ab Eccleſiæ aut Patrum conſuetudine recedunt, recte in ordinem ab eruditis rediguntur. Qui profecto Patres multa ſibi permiſerunt, quæ, hæreticorum cauſa, poſtea mutarunt. Ita Tatianus ſcriptor antiquiſſimus, ita Theophilus, ὅτι ὁ θεὸς ἐξηρεύξατο τὸν αὐτοῦ υἱόν, dicere auſus fuit. donec Hæreticus

Filium Dei, ἐρυγὴν vocauit. Idem Theophilus, λόγον ὑπουργὸν vocauit in creatione. quod & alij, & inprimis Baſilius in Eunomio, tantopere, & merito, exagitauit. Idem πνεῦμα θεοῦ, Dei Filium vocauit. Nonno vſitatum eſt, vt Seruatorem noſtrum, modo θεῖον dicat modo θέσκελον. quemadmodum eundem θεηγόρον, quod antiquis idem deſignabat, alibi vocauit. Ita commate 13 cum Sanctiſſimus Euangeliſta dixit, καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς, noſter,

Εἰ μὴ θέσκελος οὗτος.

Quaſi, Dei Filium, *diuinum* dicas. idque in eo loco, in quo de ſuperiore ejus agitur natura. Cujuſmodi appoſita, quod ijs callide Neſtorius abuteretur, Patres, teſte inprimis Damaſceno, rejecerunt. Cauſam addit, οὐ γὰρ ἄνθρωπον ἀποθεωθέντα λέγομεν τὸν λόγον, ἀλλὰ θεὸν ἐνανθρωπήσαντα. Quare? quia dignior natura ita hominem aſſumpſit, vt maneret id quod erat, neque minus eſſet Deus is qui homo erat. Non ergo hominem diuinum, aut deificatum, ſed Deum vocamus, inquit, incarnatum. Eademque fuit cauſa, quare Patres, cum vbique viros Sanctos, qualis Baſilius, Gregorius, Nyſſenus, θεοφόρους paſſim vocent, nomen hoc, quo callide Neſtorius abutebatur, hic non admiſerint. Damaſcenus: Καὶ πᾶς θεοφόρος ἄνθρωπος Χριστὸς λέγεσθαι δύναται, ἀλλ' οὐ θεὸς φύσει, εἰ καὶ ὁ Νεστόριος ὁ θεήλατος τὸν ἐκ παρθένου τεχθέντα θεοφόρον εἰπεῖν ἐφρυάξατο. Et addit, ἡμᾶς δὲ μὴ γένοιτο θεοφόρον αὐτὸν εἰπεῖν. Bene igitur Baptiſtam θεηγόρον, minus recte Dominum ſic dixit. Eſt enim Prophetarum Sanctorumque attributum, non illius qui eſt ſupra omnes. quemadmodum hoc Patribus, vt ante dixi, vulgo tribuebant. Idem Damaſcenus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

maſcenus, lib. 3. De Orthodoxa fide, ὧν ἡ ἐνέργεια μία, τούτων καὶ ἡ οὐσία μία, κατὰ τοὺς θεηγόρους πατέρας. Heſychius, θεηγόρος, θεῖος, ἐκ θεοῦ λαμβανών. Quæro, cur ſerpentem, quem erexit in deſerto Moſes, δουρατέης typum habuiſſe ἀκάνθης paulo poſt dicat. Ita enim commate decimo & quarto,

Δουρατέης μεθέποντα τύπον ποιητὸν ἀκάνθης.

Neque ignoro, quod ab eruditis obſeruatur, Nonnum, voce ἀκάνθης, pro ſerpente aliquando vti. Sed & ſerpens, de quo agitur, ex ære fuit. & ſerpentes, quorum cauſa hic erectus fuit, שרפים (quos ὄφεις θανατοῦντας nuncupant οἱ ἑβδομήκοντα,) fuerunt. Neque verum eſt quod ait, hunc ſerpentem τῶν δακνομένων δηλήμονα, *interfectorem hominum quos momordiſſet*, fuiſſe. cum ſanaret morſus, & antidoton aduerſus δηλητηριώδες τῶν שרפים præberet. ideoque verus Seruatoris fuit typus. οὐκ, vt recte Epiphanius, διὰ τὴν τοῦ ὄφεως φύσιν, ἀλλὰ τὴν τοῦ θεοῦ εὐδοκίαν, δι' ὄφεως ὡς ἀντίδοτον τοῖς τότε δεδηγμένοις ἐργαζομένην. quemadmodum diſerte ſcriptum eſt, καὶ πᾶς ὁ δεδηγμένος, ἰδὼν αὐτὸν ζήσεται. Nonnus ita eſt locutus, quaſi Moſes ὄφιν θανατοῦντα erexiſſet, quem λυσίπονον mox ipſe oblitus ſui vocat. At vero ἄκανθα ἡ δουρατέη, de qua noſter, ſpineam, ni fallor denotat coronam. cujus hunc ſerpentem typum eſſe voluit. Quia ſimile aliquid, cum ſpinea corona, omnis ſerpens habet. vt hac ratione ad coronam Domini in Paſſione ſpineam alludat. quod fortaſſe ex antiquitate & alij fecerunt. quas argutias heroica ingenia non amant. Interdum voces ipſas & earum vſum appoſitis corrumpit. Παράδεισον ex Oriente vocem, ſed quam Græci pridem poſſident, inprimis vſitatum eſt pro loco Beatorum poni. Noſter quia

cœlo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

cœlo tribuit appoſitum, quod proprium eſt Paradiſo, efficit vt jam improprie de eo vſurpetur Paradiſus, de quo recte vſurpari ſolet. Vt cum dixit,

Ναίων ἄφθιτον οἶκον ἐν εὐδένδρῳ Παραδείσῳ,

quod Euangeliſta ζωὴν αἰώνιον dixiſſe ſatis habuit. Perit enim in tranſlatione τὸ ἀνάλογον tranſlationis, ſine quo, vt recte Ariſtoteles, conſiſtere non poteſt. Sed quid vnum ex tam multis hic notamus ? Tota ſententia, in qua verſatur noſter, quamque per tot attributa ἄκυρα & ineptas exprimit ambages, quemadmodum ſimpliciter ab Euangeliſta concipitur, ita eſt plane diuina. quam vtinam infigant animis qui Chriſto Domino dixerunt ſacramento. Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν· ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ᾽ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. Eam autem, vt jam dicebamus, ſic expreſſit, vt tumore partim partim crebris ac compoſitis appoſitis, ita totam vitiaret, vt ἀφέλεια, id eſt ſimplicitas, quæ in ſententiis præcipue ſpectatur, tota interiret. Quid enim ſibi volunt, κόσμος πολύμορφος, & ὑψιμέδων σκηπτοῦχος, & iterum, πετράζυξ κόσμος, & ἦθος μετάτροπον, & εὔδενδρος παράδεισος ? cum ſententia ſit caſta ac ab omni affectatione ac tumore aliena: quod mentis bene conſtitutæ ac compoſitæ ſolet eſſe indicium. Verum audiamus ipſum.

Οὕτω γὰρ πολύμορφον ἐφίλατο κόσμον ἀλήτην,
Ὑψιμέδων σκηπτοῦχος, ὅπι χαρισμήτορα φωτῶν,
Μουνογενῆ λόγον υἷα πόρεν πετράζυγι κόσμῳ·
Ὄφρα μιν ὃς δέξοιτο, μετάτροπον ἦθος ἀμείψας,
Πίστιν ἐς ἀστυφέλικτον ἑκούσιον αὐχένα κάμπτων,
Ζωῆς οὐρανίης αἰώνιον εἰς χορὸν ἔλθῃ,
Ναίων ἄφθιτον οἶκον ἐν εὐδένδρῳ Παραδείσῳ.

Adde, quod non ſemel, ſed frequenter, idem dixit, & oratio mirifice redundat. Adde, quod πολύμορφον non eſt appoſitum illius mundi, de quo agitur hoc loco, ſed τῆς οἰκουμένης. Et quid hoc ad eum mundum quem dilexit Deus, Dei Filius ſeruauit? Adde, orationem inconcinnam, imo pluſquam ὑποσόλοικον, Οὕτω ἐφίλατο τὸν κόσμον, ὅτι ἔδωκε τὸν υἱόν. Nam quis ſic loquatur? cum ſuauiſſimum præſertim Atticiſmum, οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὥστε ἔδωκεν, inveniſſet. Sed & χορὸν ζωῆς αἰωνίου, vitæ alterius participes, nemo Græce dicat qui ſanus ſit. Nam μακάρων χορὸν voluit. Quanto autem ſic ſimplicius & minus affectate potuiſſet!

Οὕτω γὰρ θεὸς αὐτὸς ἐφίλατο κόσμον ἄκοσμον,
Ὥσθ᾽ οἱ μουνογενῆ πανυπέρτατον υἱὸν ἔδωκε·
Πᾶς ἵνα δεξάμενός μιν ὑπεκφύγοι αἰπὺν ὄλεθρον,
Ζωῆς τ᾽ ἀθανάτοιο πανόλβιον ὅρμον ἵκοιτο.

Vt elegantiorum literarum ſtudioſi diſcant, quantum referat, quo pacto quidque efferatur. Sed pergamus. In vocibus quibuſdam, quas Eccleſia admiſit, vix quæ ſunt ejuſdem poteſtatis temere admittam: tantum abeſt, vt cacozeliam, & diuerſas nominum interpretationes, quæ ex male intellectis Paganorum deſumuntur ſcriptis, excuſare velim. Dei Filium, in Symbolo communi vnigenitum quotidie recepta voce Chriſtiani confitemur: quem eadem voce hic μονογενῆ Sanctiſſimus Euangeliſta dixit. Ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ. Pro qua voce, cum ne verſus quidem repugnaret, parum circumſpecte vocem τηλυγέτου ſubſtituit.

Τηλυγέτου βασιλῆος ἐς οὔνομα.

Cum τηλύγετος vel τηλυγέτης ſit ὁ τηλοῦ τοῖς γονεῦσι γεγονὼς

γεγονὼς ἐπὶ γήρᾳ. *qui ſero & in ipſa ſenectute parentibus natus eſt.* Qualem ὄψιμον dixerunt. Vel (vt Grammatici, qui ſeſe in hiſce talibus oſtentant, ac pomœria ambitionis ſuæ libentiſſime extendunt, obſeruarunt) qui, τῆλε ὄντος τοῦ πατρὸς, hoc eſt, *dum procul domo abeſt pater, natus eſt.* Reliquas ineptias omitto. Cæterum decepti locis maximi Poëtæ, quos non ſatis intellexerant, τηλύγετον, μονογενῆ expoſuerunt. quia dixerat Homerus, μοῦνον, τηλύγετον.

Καί με φίλησ' ὡσεί τε πατὴρ ὃν παῖδα φιλήσῃ,
Μοῦνον, τηλύγετον.

Et alibi eodem modo. quia euenire poteſt, vt qui eſt μονογενὴς, ſit & τηλύγετος, ac contra. hoc eſt, & ſit vnicus & ſero natus. quales, ſi præcipue vtrunque pariter eueniat, præ reliquis amantur. Quod cum non expenderent, τηλύγετον, μονογενῆ, Heſychius ac Suidas, reddiderunt. Neque cogitabant, duos tales ab Homero poni. Vt Iliados E.

Βῆ δὲ μετὰ Ξάνθον τε Θόωνά τε Φαίνοπος υἷε,
Ἄμφω τηλυγέτω.

Et quia in Sacris verſamur, tales Ioſephus ac Benjamin fuerunt. Neuter vnigenitus & ambo τηλυγέτω. Quid quod vni duo filij, quorum alter μονογενὴς alter τηλύγετος, dari poſſunt? Quo illud Heſiodi ſpectat, Μουνογενὴς δὲ παῖς σώζοι πατρώϊον οἶκον. Et, Γηραιὸς δὲ θάνοις, ἕτερον παῖδ' ἐγκαταλείπων. Vbi iſta opponuntur quæ ἀδυνατοδυναμοῦντα exiſtimabat noſter. Nam τηλύγετος qui υἱὸς γήρως Helleniſtis dicitur, is eſt, qui patre ſene naſcitur. qualis Ioſephus dicitur fuiſſe, quem tot fratres habuiſſe conſtat. Quod in vnigenito non habet locum. Qui ſi ſolus, vnigenitus, ſi vnigenitus, & ſic eſt ſolus. Quemadmodum τηλύγετος, ſi fratrem habet, jam non vnige-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

nitus. At quis ferat, aut in Deo Patre ſenectutem, vel quæ iſtam comitatur, ſeram generationem, aut in Filio, eorum quicquam, quæ hac voce includuntur? Cum & ſolus, & vt ſolus, ita genitus ſit ab æterno, neque æterna minus generatio illius ſit quam ipſe. Cyrillus Hieroſolymitanus, υἱὸν δὲ πάλιν ἀκούων, μὴ νομίζῃς θετὸν, ἀλλὰ φυσικὸν υἱὸν, μονογενῆ, ἀδελφὸν ἕτερον οὐκ ἔχοντα· διὰ τοῦτο γὰρ καλεῖται μονογενὴς, ὅτι εἰς τὸ τῆς θεότητος ἀξίωμα καὶ τὴν ἐκ πατρὸς γέννησιν ἀδελφὸν οὐκ ἔχει. Rufinus interpretatione Symboli: *Ne forte putes, quod humana iſta vocabula, terrenum te aliquid doceant. ideo ſubjungit, Vnicum hunc eſſe Filium Dei, Dominum noſtrum. Vnus enim de vno naſcitur, quia & ſplendor vnus eſt lucis, & vnum eſt verbum cordis. Nec in numerum pluralem deſluit incorporea generatio nec in diuiſionem cadit, vbi qui naſcitur nequaquam a generante ſeparatur.* Sed ad ipſam de qua agimus hic vocem, proprie videtur reſpexiſſe Auguſtinus, 20. Tractat. in Iohannem. *Et forte dicet aliquis, quia per multa ſæcula Deus in ſenectute ſuſcepit filium. Sicut pater ſine ſenectute, ſic filius ſine incremento. Nec ille ſenuit, nec ille creuit: ſed æqualis æqualem genuit, æternus æternum.* Quibus verbis ſemel hoc deciſum eſto. Non enim iſta ſcribo, vt Grammaticorum leuitate me inuoluam, ſed vt Sacras literas ab ijs vindicem: tum, quid hac in parte ſit ſequendum, interpretibus oſtendam. Quos, vt reuerentes, ita circumſpectos eſſe oportet. Non poſſum tamen, quin hoc addam, Nihil cauſæ me videre aut excogitare poſſe, quare vocem ab Eccleſia & Symbolo receptam, quam non minus carminis lex admittebat, cum periculoſa ac ſuſpecta, aut ad minimum ambigua, mutarit. Saltem de Magni Baſilii conſilio hic cogitaſſet, qui Eunomium accuſat, ὅτι ῥήματα ἔξω

τῆς

τῆς χρήσεως ὄντος τοῦ θείου πνεύματος νομοθετεῖ. *quod voces S. Spiritui invſitatas ſanciat.* Saltem cogitaſſet, voces primum a Scriptura ac deinde ab Eccleſia receptas, vel mutandas ideo non eſſe, quod aduerſus callidas hæreticorum fraudes aut ineptias, ex ijs argumenta prudentiſſime antiquitas formauit ac deſumpſit. Atque idcirco nihil temere mutaſſe. Quare vt in Symbolo Apoſtolorum, ita in Gregorij Neocæſarienſis Confeſſione apud Euſebium, circa annum Domini 270. vbi Pater dicitur, *Pater Filij vnigeniti*, & in Symbolo Nyſſeno apud Rufinum ac Socratem, circa annum 324, vbi Filius Dei, *natus de Patre vnigenitus*, & in Symbolo Conſtantinopolitani Concilij, circa annum 384, & in Symbolo ad Damaſum, circa annum 400, quod nonnulli D. Hieronymo aſſcribunt & in ejus legitur operibus, & in Epheſino Concilio, anno 434, quod apud Cyrillum legitur, vbi Dominus noſter, *Filius vnigenitus*, & *Deus* dicitur *perfectus*, & in Decreto ejuſdem Synodi cum Anathematiſmis, a Cyrillo ſcripto, quod in Concilijs legitur, vbi *vnigenitus*, *hoc eſt*, *de ſubſtantia Patris*, item *Filius vnigenitus*, *Deus de Deo vero*, & in Confeſſione Leonis, quam Calchedonenſis Synodus probauit, vbi *vnicus* dicitur, circa annum 440, & in cæteris conſtanter, eam inuenies ſeruari vocem. Quemadmodum ex ea, alium non eſſe æterni Patris Filium, aduerſus eos qui jam olim Chriſti fratrem Spiritum vocabant, & ἀδελφοθεΐαν inducebant, efficaciter Cyrillus Hieroſolymitanus vt & Epiphanius, & aduerſus Arrium Eunomiumque, Filium non eſſe conditum, Theodoretus probat. Quia, inquit, vnigenitus non amplius ſic erit. Idem enim quod eſt ipſe & quaſi ſoror ejus vniuerſa erit crea-

tura. Οὔτε γὰρ κατὰ τὴν Ἀρείου καὶ Εὐνομίου βλασφημίαν, κτί-
σμα τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὀνομάζομεν. μονογενῆ
γὰρ εἶναι φησὶν ἡ θεία γραφή· εἰ δὲ κτιστός ἐστιν, οὐ μονογενής,
ἀδελφὴν ἔχει τὴν κτίσιν, καὶ ἅπαντα τὰ τῆς κτίσεως μό-
ρια· εἰ δὲ μονογενής ἐστιν, ὥσπερ οὖν ἐστιν, οὐδεμίαν ἄρα ἔχει
πρὸς τὰ κτιστὰ κοινωνίαν· ὅτι δὲ μονογενής ἐστιν, αὐτὸς ὁ
μονογενὴς ἐδίδαξε. Ac deinde, hunc atque alium E-
uangeliſtæ laudat locum. In quibus ſi τηλύγετος re-
ponas, perit vnitas de qua contendunt. Adde,
quod μονογενὴς diuinæ eſt appoſitum naturæ. Vt cum
paſſim, tum inprimis autem aduerſus Neſtorium te-
ſtantur veteres. Ita enim τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ πατρὸς
ὄντα λόγον, ad Iohannem Cyrillus exponit. Et diſer-
te, τὸν ἐκ γυναικὸς ἐστὶ τὸν μονογενῆ, conjungit ſimul ac
opponit. Τίνος εἶναι φαμὲν ἴδιον πατέρα τὸν θεόν; ἆρα
τοῦ ἐκ γυναικὸς ἀνὰ μέρος ἢ ἐστὶ ἰδικῶς νοουμένου, ἢ τοῦ μονο-
γενοῦς; Idem alibi, οὐκοῦν Νεστόριος μὲν ἀναιρεῖ εἰς ἅπαν
τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν. Ac pro-
pterea Neſtorius, vt virginem negabat θεοτόκον, ita
τοῦ μονογενοῦς negabat eſſe matrem. Damaſcenus, οὐκ
εἶπε διὰ γυναικὸς, ἀλλ' ἐκ γυναικός. ἐσήμαινε δὲ ἐν τού-
τῳ, ὡς αὐτός ἐστιν ὁ μονογενὴς υἱὸς θεοῦ, καὶ θεὸς, ὁ ἐκ τῆς
παρθένου γεγεννημένος. Et ſic ſemper de diuinitate
omnes. At τηλύγετος humanæ eſt appoſitum natu-
ræ, & ὀψίγονος exponitur. Atque ita, vt jam ante
diximus, Ioſephus, qui jam ſene patre, ſero erat na-
tus, non μονογενὴς Iacobi, ſed τηλύγετος dicendus
erat. Nam hoc eſt בן זקנים Geneſ. 37. 3. Helleniſtæ
υἱὸν γήρους, Chaldæi חכים, hoc eſt, *Sapientem*, dicunt.
Vel quod patres, tales magis ſapere arbitrantur, quia
magis amant: vel quod a prudentia parentum, quæ
tum major eſt, nonnihil trahere putantur. Et ſi
quando aliter, non ex ſignificatione vocis, ſed ex
acci-

accidenti vſurpatur. Quemadmodum ὀψίγονος ſic vſurpari poteſt. quod, qui ſero & in ſenectute patribus naſcantur, ſoli ſint, nec eos alij ſequantur. quod Grammatici docere poſſunt. Vt nec proprie nec aliter de Deo vſurpari poſſit. In Diuinitate enim nihil ſero natum, nihil eſt poſterius. Notum enim illud axioma, ὅτι οὐδὲν ἐν τῇ ἁγίᾳ τριάδι ἐπείσακτον, ὡς πρότερον μὲν οὐκ ὑπάρχον, ὕστερον δὲ ἐπεισελθόν· οὔτε γὰρ ἐνέλιπέ ποτε υἱὸς πατρί. Hoc eſt, *Nihil in Sacra Trinitate aduentitium, quaſi prius non eßet ac mox adueniſſet. Neque Patri vnquam defuit in iſta Filius.* Et hic vſus tam antiquus, vt interpres Pentateuchi Hieroſolymitanus vocem יחידי, hoc eſt μονογενὴς, de Deo Verbo, ſiue Filio, ad illum locum, *Ecce Adam ſicut vnus e nobis factus eſt*, vſurparit. *Et dixit*, inquit, *verbum Iehouæ, Ecce Adam, quem creaſti, eſt vnigenitus in mundo, ſicut ego vnigenitus in cœlis excelſis.* Adde quod & Iſaacum τὸν μονογενῆ, typum Seruatoris noſtri ſtatuunt antiqui. quem ἰεοὺδ, a Phœnicibus vocatum, ex Sanchuniathone, qui Theologiam ſcripſerat eorum, lib. De Præparat. Euangelica primo Euſebius notauit. Ἰεοὺδ, hoc eſt יחיד, vt Chaldæi. Adde quod in nomen hoc, quod miror obſeruatum hactenus non eſſe, baptizatus eſt Dominus. Nota enim verba ſunt, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα. hoc eſt ὁ μονογενής. nam ſic Helleniſtæ loqui ſolent. D. Hieronymus ad 12. Zachariæ, *Vnigenitus dicitur, propter naturæ proprietatem, primo genitus, juxta Apoſtolum, ex mortuis reſurgentium. Pro vnigenito* ἀγαπητὸν, *id eſt, chariſſimum, Septuaginta tranſtulerunt. De quo in Euangelio legimus, Hic eſt filius meus chariſſimus, in quo mihi complacui.* Exemplum illuſtriſſimum Geneſ. 22. 2. vbi de Iſaaco: *Cape nunc filium tuum vnigenitum quem diligis Iſaacum.*

Vbi Helleniſtæ, λάβε τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητόν. Quemadmodum Homero Aſtyanax, filius ἀγαπητὸς Hectoris dicitur, Ἑκτορίδην ἀγαπητὸν, ἀλίγκιον ἀστέρι δίῳ. Gloſſator, ἀγαπητὸς, μονογενής. Heſychius, ἀγαπητὸν, μονογενῆ, κεχαρισμένον. Quemadmodum & Ariſtoteles oculum monoculi ἀγαπητὸν in Rhetoricis dixit. quia alterum non habet. ideoque eo magis eget, ac amat. Verum quia nunc de Helleniſtis agimus, qua lingua Sancti Apoſtoli ſcripſerunt, ijdem Seniores capite eodem verſu 12. οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι᾽ ἐμέ. quod mox paulo poſt repetitur. Ieremiæ 6.26. Θυγάτηρ λαοῦ μου περίζωσαι σάκκον, καὶ κατάπασαι σποδόν· καὶ πένθος ἀγαπητοῦ ποίησαι σεαυτῇ. Ita apud Zachariam κοπετὸς ὡς ἐπ᾽ ἀγαπητῷ, de ingenti planctu. 12.10. Et Amos 8.10. πένθος ἀγαπητοῦ. Cum in Hebræo vox μονογενὴς in locis omnibus legatur. Et quis furor eſt, cum ipſam vocem, pro qua tanta bella Chriſtianis ſunt bellata, & quam ita petulanter Arrius ac Arriani arroſerunt, adeo, vt teſte Theophylacto, vnigenitum vocari dicerent, quod a Patre, factus ipſe ſolus ac creatus, reliqua ab eo eſſent, ejus loco ſubſtituere eam, quæ quemadmodum naturam hominis, ita ejus denotat infirmitatem: ſero generare, ſcilicet, ac generari. Quam ſi alibi in Sacris inveniſſet Arrius, nemo facile illud, ἦν χρόνος ὅτε οὐκ ἦν, de manu ei extorſiſſet. Nam hoc ipſum eſt τηλύγετος. Sane μονογενὴς eſt ὁ πρὸ χρόνου. qui παλαιὸς τῶν ἡμερῶν, a viro deſideriorum dicitur. hoc eſt, *Deus.* τηλύγετος eſt, ὁ ἐν χρόνῳ. id eſt, *homo.* quod nihil ad hoc quod exponit. Quare nec mutare quicquam debuit. Quædam enim voces ſunt Eccleſiæ, non noſtræ. in quibus nihil nobis eſt juris. Quod cum Philoſophi in ſuis non ferant, nec in Eccleſiaſticis feren-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ferendum eſt. Et hanc vocem nota propria Cæſarius & alij Theologi notarunt, cum in ea σχέσιν, ſeu relationem, ponunt. Notant enim ea notione propriam illius eſſe, cujus Pater Deus eſt. quem ex ipſa voce intelligi. Quod profecto locum in τηλύγετος non habet. vt omittam, nomen proprium Theodoreto dici. Et quid ſibi voluit, cum ſequenti cap. v. 27. Petrum, Sanctiſſimum Apoſtolum ac maximum heroem, θρασὺν dixit? Οὐδέ μιν εἴρετο Πέτρος ἅτε θρασύς. Quod plerunque gloriæ, & quidem putidiſſimæ, tribuitur. Vnde Thraſones. quos *audaces* Horatius vocauit. Quo nomine, & Euangeliſtam noſtrum alibi indigitat. idque eo loco, qui omnino alienus ab hoc attributo. cum nimirum pectori incumbit Domini. Ὁ δὲ θρασὺς ὀξέϊ παλμῷ, Στήθεσιν ἀχράντοισι πεσὼν πεφιλημένος ἀνὴρ Δαινυμένου βασιλῆος. cap. 13. Fuit igitur, hoc judice, θρασύτης, ſeu temeritatem ſeu ambitionem dicas, quod dilectus Domino præ cæteris, Sanctiſſimo illius, ex amoris priuilegio, inhæſit pectori. vnde & φίλος ἐπιστήθιος, a Græca dicitur Eccleſia. Et quanto melius illorum Liturgiæ: quæ, πεποιθότα, non θρασυνόμενον, feciſſe hoc dicunt. Saltem cogitaſſet, Iudæ id appoſitum ſe aſſignaſſe: vt cum dixit, Υἱὸς Ἰακώβοιο καὶ οὐ θρασὺς Ἰσκαριώτης. cap. 14. 22. quem θρασύχειρα καὶ αὐθάδη Cyrus Theodorus dixit. Quid autem, cum duobus Sanctiſſimis viris, Apoſtata & proditor, commune habere potuit? Quare nec eodem appoſito notandi erant, ne quidem aliter accepto. Imprudenter, cum ex vrbe Sancta Dominus poſt habitum cum Nicodemo colloquium, εἰς τὴν Ἰουδαίαν γῆν, dicitur veniſſe, (Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰουδαίαν γῆν, inquit Euangeliſta) terram

Iudæorum, *peregrinum domicilium*, (ſeu quocunque modo τὸ ἐναύλιον interpretari libet) nuncupauit. quaſi non aut Bethlehemi eſſet natus, aut non in Iudæa Bethlehemum eſſet, aut quaſi temere a Propheta dictum eſſet, *Ex te egredietur mihi qui ſit dominator in Iſrael*: aut ab Apoſtolo, Ex Iudæis Chriſtum eſſe quod ad carnem: aut ab ipſa Veritate denique, Salutem ex Iudæis eſſe. Porro quidam cum non caperent, quo pacto poſt diuinam Domini cum Nicodemo diſſertationem, quam in ipſa vrbe habitam fuiſſe conſtat, in Iudæam illinc contuliſſe ſe dicatur, prius iterum in Galilæam, atque ex Galilæa aliquo poſt tempore in Iudæam redijſſe volunt. Inter quos eſt Beda. *Dicit autem* poſt hæc: *non continuo poſt diſputationem cum Nicodemo, quæ facta eſt Hieroſolymis, ſed peracto ſpatio temporis de Galilæa in Iudæam redijt.* Quam ſententiam ſecutus eſt & noſter. At Theophylactus, μέχρι μὲν ἡ ἑορτὴ τοῦ πάσχα συνίστατο, ἐν Ἱεροσολύμοις ἦν ὁ Ἰησοῦς· ἐπεὶ δὲ παρῆλθεν αὕτη, ἐξῆλθεν ἐπὶ τὴν Ἰουδαίων γῆν, καὶ πλησίον τοῦ Ἰορδάνου διέτριβεν. Quæ & ad verbum ante eum maximus Chryſoſtomus. Quaſi nouum ſane, ex Iudæorum vrbe, in eorum terram, hoc eſt χώραν, veniſſe. Atque ſic Euangeliſta noſter cap. II. com. 55. Καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας. at hic ἐκ Ἱεροσολύμων εἰς τὴν Ἰουδαίων χώραν veniſſe vult. Quid quod ipſe noſter, vocem χώραν, voce γαίης, ſiue γῆς, ibi eſt interpretatus,

ἀπ' εὐρυάλοιο δὲ γαίης

Πολλοὶ Ἰουδαίων ὁμοτέρμονες ἄνδρες ἐρήμου

Μυστιπόλων ἀνέβαινον ἐς ἕδρανον Ἱροσολύμων.

Et Matthæi nono, εἰς ὅλην γῆν ἐκείνην. &, ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ. hoc eſt, χώρᾳ. Nam hic nodus vere eſt in ſcirpo. In quo tamen viri maximi ſe torquent. Interdum

erdum illi in appoſitis locorum ignorantia impo-
uit. Vt cum Salim *βαθυκύμονα* paulo poſt, comma-
e, nimirum, 23, dixit.

Ὕδασι βαπτίζων βαθυκύμονος ἐγγύθι Σαλείμ.

quaſi fluuius, aut mare potius, non vrbs eſſet. Quod
ſi locum a commoditate ac copia aquarum, quod vi-
detur magis, ita commendauit, quia ſequitur, *ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ*, maximum tumorem καὶ *τὸ ἄκυρον*
incurrit. Nulla enim ibi *κύματα*, quæ maris eſſe qui-
uis nouit. vnde & *βαθυκύμων* Oceanus caſtigatiſſimo
poëtæ Dionyſio Periegetæ dicitur. A quo iterum
arguitur, non terræ, verum Oceano, attribuendum
id fuiſſe. Sed Euangeliſta aliud, hoc eſt, commo-
ditatem aquæ, ſiue, abundantiam, quæ ibi erat, an-
notauit. Quare nihil erat opus, vt hoc iterum repe-
teret, cum ait,

Κεῖθι γὰρ εὐρυπόροιο κυλινδομένου ποταμοῖο
Χεύμασιν ἀενάοις κυμαίνεται ἄφθονον ὕδωρ.

De Salim quoque & Ænone nota ſunt, & omnium
in manibus, quæ veteres notarunt. Vt in re tam ob-
uia, vix error patrocinium inueniat.

CAPVT V.

IOhannes Baptiſta Eliæ imitator. Veſtis Eliæ: veſtis Ioannis. μηλωτὴ, ζώνη δερματίνη. Melota & ζώνη quibuſdam eadem. Zona mortificationis Hieronymo. Λάσιος χιτὼν Nonni. addereth ſimpliciter quæ. addereth ſehar. δορά. Veſtis ἀπὸ τριχῶν καμήλου, & χιτὼν λάσιος, diuerſa. Tunica pellicea, & hirta. Eius in pœnitentia vſus. Aliud λάσιον, aliud τρίχινον. item χιτὼν talis aut talis. Hebræorum Sac. Cilicium. Στολὴ & σάκκος oppoſita. Στολὴ Chaldæorum. Patriarchalis Saccus purpureus in pœnitentia, Cilicia. & vnde dicta. Chaldæorum cilci. *vnde cilicium.*

cium. *λεπτοφυὴς χιτών. λεπτοφυῆ quæ. coniectura in loco Nonni. λεπτουφῆ quæ. λεπτολάχανα. ψιλά. Iacobus φυτεργός. Iacobus habitator tentorij, & quare. Idem οἰκῶν οἰκίαν ab Helleniſtis dictus. Idem miniſter eruditionis Chaldæis dictus. & quare. Domus doctrinæ. Tabernaculum Synagogæ ac templi typus. ἐν σκηνῇ τρέφεσθαι Græcis quid. Quare ἀμπελόεν πεδίον Iacobo tribuatur. Sichar a ſchecar. τὸ σίκερα vino interdum opponi. voces φρέαρ καὶ πηγὴ ex Hebræo vſu. Nonno ἰλυόεν φρέαρ puteus Iacobi. ὁδὸς τηλεπόρος male. κόλπιν διὰ κόλπου ἀείρων. ἀρσενόπαις Ἰάκωβος. ὄρκιον ὕδωρ, & ἄρκιον. φρέαρ ὁρκισμοῦ & ὅρκου. Βηρσαβεέ. Ridicula autoris ἀλογιστία, cum λοιβὴν κεραελκῆ dixit. λοιβὴ, χύσις, σπονδὴ, neſech. Nonni ἀδολεσχία caſtigata. Galilæi φιλόχριστοι & φιλόστοργοι, & vtrum recte, ab eo dicti.*

NOn ſine graui cauſa a Chryſoſtomo ad tertium Matthæi, facundiſſime notatur, virum Sanctiſſimum Iohannem Præcurſorem ac Baptiſtam, de cujus vitæ grauitate, auſteritate, & vt Græci melius, σκληραγωγία, ibi diſſerit, in omnibus dediſſe operam, vt virum Sanctiſſimum Eliam Thisbiten referret. cui vt veſtis loco μηλωτὴ tribuitur non ſemel, ita inter notas ejus ζώνη δερματίνη ponitur. Notus enim locus ille, Ἀνὴρ δασὺς, καὶ ζώνην δερματίνην περιεζωσμένος. qui cultus, ijs qui quotidie in vrbibus ac agris oberrabant, maxime accommodatus erat. Vnde Sancto Petro quoque ac Paulo, talem idem maximus vir tribuit. Atque hæc vna erat, inquit, cauſa. Secunda, διὰ τὸ καλλωπισμὸν ἅπαντα καταπατεῖν, καὶ σκληραγωγίαν ἅπασαν μελετᾶν. *quod molliciem & luxum omnem, ſed præcipue in cultu, abdicarent.* Quid ſibi ergo noſter voluit, qui zonam quidem penitus omittit, togam autem, ſiue malis, tunicam λεπτοφυῆ viro Sanctiſſimo attribuit? Nam non multo poſt, comm. nimirum 26, ſequitur,

ἔμελλ-

ἐμφλίξαντο ἢ μύθῳ

.Λεπτοφυεῖ λασίῳ πεπυκασμένον ἄνδρα χιτῶνι.
ım quo cultu, ſimul & τὸ ἀπὸ τριχῶν, quod eidem
ıbuitur, καμήλου ἔνδυμα, καὶ ἡ δερματίνη ζώνη, vehe-
ıenter pugnant. Pugnat magnum illud Seruatoris
oſtri de Iohanne ejuſque cultu teſtimonium: Ἀλλὰ
ἐξήλθετε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμ-
ιεσμένον; ἰδοὺ οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες, ἐν τοῖς οἴκοις τῶν
ıασιλέων εἰσίν. Quanquam autem longe aliud ſit
ἔνδυμα, aliud ſit ζώνη, fuerunt tamen Critici, qui,
ıod de melota legerant Eliæ, ad pelliceam refer-
ınt zonam. Suidas, μηλωτὴ, ζώνη ἐκ δέρματος.
on doctiſſimus Chryſoſtomus: qui in Sanctiſſimo
ıia, τὸ ἱμάτιον, quod ἔνδυμα vocatur in Baptiſta, &
ὴν ζώνην, optime diſtinguit. Ἀλλὰ τίνος ἕνεκα,
ησὶ, καὶ ζώνῃ μετὰ τοῦ ἱματίου ἐχρήσατο; ἔθος τοῦτο τοῖς πα-
ıαιοῖς ἦν, πρὶν ἐς τὸ μαλακὸν τοῦτο καὶ διαῤῥέον σχῆμα
ελθεῖν. οὕτω γοῦν καὶ ὁ Πέτρος φαίνεται ἐζωσμένος,
ὁ Παῦλος· τὸν γὰρ ἄνδρα, φησὶν, οὗ ἐστὶν ἡ ζώνη αὕτη· καὶ
Ἡλίας δὲ οὕτως ἦν ἐσαλμένος, καὶ τῶν ἁγίων ἕκαστος.
ınde *cingulum mortificationis* ab Hieronymo voca-
ır. At quo viro? quem in iſtis nihil fere latuit. qui
ıud dubio meminerat, Gallos quoque, caſtigandæ
ıventuti ea vſos eſſe. Vnde illud Strabonis: ἴδιον δὲ
τοῦτο· ἀσκεῖν γὰρ αὐτοὺς, μὴ παχεῖς εἶναι μηδὲ προγάστο-
ς· τὸν δὲ ὑπερβαλλόμενον τῶν νέων τὸ τῆς ζώνης μέτρον,
ημιοῦσθαι. *Id quoque illi,* inquit, *genti eſt proprium, ex-
cere ac caſtigare juuentutem. ne aut pingues ſint plus æquo,
ıt ventre promineant. Si quis autem præſcriptum zonæ
odum excederet, mulctari.* Et profecto, aliud eſt
ώνη δερματίνη 4. Reg. 1. 8. Aliud eſt μηλωτὴ, ejuſ-
em libri cap. 2. comm. 8. & 13. atque eodem ca-
ite non ſemel. Quæ Hebræi diligenter inter ſe
diſtin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

diſtinguunt. Aliud eſt *χιτὼν λάσιος*, qui hic tribuitur Iohanni. Quanquam *μηλωτὴ*, & tunica & chlamys, & non nunquam pallium, reddatur. Hebræa autem vox, & dubiæ ſignificationis & diuerſæ, ac plerunque Regiam illius generis deſignat veſtem. Atque hinc ſane nomen illi; a magnificentia, nimirum, & ſplendore. Quod cum Hebræorum Critici viderent, vocem illi addiderunt. Nam aut *addereth Sinear*, aut *ſebar* dixerunt. quorum illud Babylonicum & ſummi precij, alterum piloſum, ſeu villoſum notat. Quali veſte quod initio Prophetæ veri, vt videtur, aliquando vterentur, falſi quoque, vt ſe populo ſic commendarent, id ſecuti ſunt. Vnde, quemadmodum philoſophis a Luciano *τρίβων*, abolla Cynicis peculiariter objicitur a Martiale, ita veſtem ejuſmodi pſeudoprophetis Zacharias tribuit. quem *χιτῶνα λάσιον* vocare poſſis. Helleniſtæ *δέρριν τριχίνην* (neque ſatis, niſi fallor, recte) reddiderunt. At Eliæ, quem Baptiſtæ Præcurſorem volunt, nuſquam *λάσιος*, quod ſciam, *χιτὼν* attribuitur. Ac ne Helleniſtæ quidem illi aliud quam *μηλωτὴν* attribuerunt. Neque illi vſquam *addereth* quod *ſebar* dicitur, ſed *addereth* ſimpliciter, (quæ vox ambigua) tribuitur. In quo Helleniſtæ ſic luſerunt, vt nonnunquam quoque, cum ſimpliciter vox ea ponitur, *δορὰν* reddiderint. Vt Micheæ 2.8. Vbi, cum Propheta conqueratur, eam populi improbitatem eſſe, vt ornamenta ſua pauperi eripiat, ijſque pallium, vt Plautus loquitur, detexat, *τὴν δορὰν ἐξέδειραν*, dixerunt: quaſi de villoſa tunica aut pallio agatur. cum non aliud quam אדר inueniſſent. Sed & error ſane eſt idioticus, quod vbi *δερματίνη* tribuitur Eliæ *ζώνη*, ibi quoque *λάσιον* eidem tribui exiſtiment *χιτῶνα*.

quia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

uia בעל שער dicitur, quod eſt λάσιος, non λάσιον ιτῶνα ἔχων. Quare & Helleniſtæ & Chaldæi, δα-ὺς, at non δασυχίτων, interpretati ſunt. Vbi enim gitur de habitu ac notis maximi illius viri, ita ſcri-unt, Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς, τίς ἡ κρίσις τοῦ ἀνδρὸς οῦ ἀναβάντος εἰς συνάντησιν ὑμῖν, καὶ λαλήσαντος ρὸς ὑμᾶς τοὺς λόγους τούτους; καὶ εἶπον, ἀνὴρ δασὺς, καὶ ώνη δερματίνη περιεζωσμένος τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ. Καὶ ἶπεν, Ἠλίας ὁ Θισβίτης οὗτος. Et Ioſephus lib. 8. οῦ δὲ βασιλέως σημαίνειν αὐτῷ τὸν ταῦτα εἰρηκότα κελεύ-αντος, ἄνθρωπον ἔλεγε δασὺν, καὶ ζώνην περιειλημμέ-ον δερματίνην. Quid, quod ne Iohanni quidem χι-ὼν λάσιος tribuitur? cui ἀπὸ τριχῶν καμήλου ἔνδυμα Matthæus dedit. quod & Marcus ſeruat, qui ἐνδε-υμένον τρίχας καμήλου ait. Locus alterius eſt: αὐτὸς ὁ Ἰωάννης εἶχε τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν καμήλου, καὶ ώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ. Quod profe-to notat, veſtem, non hirſutam, aut pelliceam, ſed irtam, qua & οἱ μετανοοῦντες Iudæorum, & philoſo-hi, præſertim Stoici, plerunque vtebantur. qualem Catoni tribuit Lucanus.

Huic epulæ viciſſe famem, magnique penates,
Submouiſſe hyemem tecto: pretioſaque veſtis,
Hirtam membra ſuper, Romani more Quiritis,
Induxiſſe togam.

Cui ſimilis omnino tunica Iohannis fuit, quam τῆς μετανοίας prædicator geſſit. Atque eam zona *ſuper membra ejus*, vt Lucanus, vt Hebræi בשרו accinxit. quæ profecto neque pellis, neque ex pellibus, ſed crinibus, contexta. Quare nec ſat circumſpecte, & vt debuit, Cathem. Hymn. 8. Prudentius,

Poſt in patentes ille ſolitudines,
Amictus hirtis beſtiarum pellibus,

Setiſue

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Setiſue tectus, hiſpida & lanugine,
Seceſsit, horrens inquinari & pollui,
Contaminatis oppidorum moribus.

Qui, vt noſter, manifeſte λάσιον χιτῶνα illi dedit. Rectius Iuuencus,

Texta camelorum fuerant velamina ſetis,
Et Zonæ pellis medium cinxere prophetam.

Verba enim Euangelij, a quibus defecerunt alij, expreſſit. Quod Paulinus poſtea in carmine, quo hunc præconem ac legatum Regis noſtri celebrat, ſecutus eſt.

Veſtis erat, curui ſetis conſerta cameli,
Contra luxuriem molles duraret vt artus,
Arceretque graues compuncto corpore ſomnos.

Longe autem aliud eſt λάσιον & τρίχινον: χιτὼν item λάσιος & τρίχινος. Et hujus, non illius generis, Hebræis שק, quem pœnitentes induebant, cilicium Latinis. Ita Ionæ 3.6. Rex, qui pœnitebat, περιείλετο τὴν στολὴν αὐτοῦ ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ ἐνεδύσατο σάκκον, καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ σποδοῦ. Vbi στολὴ ab Hebræis eo nomine vocatur, quo Eliæ pallium, ſeu chlamys. ita vt intelligant τὸ *Sinear*. quæ eſt, precioſa ſeu ſubtiliter contexta. Vnde & ψιλὴ ab ijs dicitur. Quam Chaldæi quoque Græca voce exprimunt plerunque: nam & ipſi literis ijſdem prope, aut paululum deflexis, *ſtolam* dicunt. Veſtis autem, quam exuta illa induit, non χιτὼν λάσιος profecto, verum τρίχινος. qui corpus nempe pungeret ac exerceret; animum ad pœnitentiam ac corporis ſubactionem (quæ præclare ἀσαρκία a Gregorio in laude Cypriani Martyris vocatur) excitaret. Ex quibus & *Patriarchalis* forte *Saccus*: quem ex purpura, quod mœſtum eo tempore hunc colorem judicarent, etiam jejunijs, ſeu

τῦς νησίμοις, Patriarcha induebat. De quo videatur vir Clariſſimus ac optime de literis his meritus, Ioannes Meurſius, hac voce, in Gloſſario, quod Græco-barbarum inſcripſit. Iſidorus, *Cilicia Arabes nuncupant velamenta pilis caprarum contexta*, ex quibus ſibi tentoria faciunt. Varro nomen a Cilicibus deducit: cum a voce potius Chaldæa ortum videatur. Nam quemadmodum Heroes veteres, qui ab Homero celebrantur ac Virgilio, caput puluere in lucta imbuebant, ſic in terram ſeſe Hebræi veteres abjiciebant. Ita ægro filio, ἐπὶ τὴν γῆν ἐκυλίσθη, in terra ſeſe voluit Regius propheta. Nam ſic Hellenistæ. pro quo nunc ἠυλίσθη legitur. Quod קלק Chaldæi dicunt. Vnde קלקי *cilci*. quod in recentiorum gloſſis, *cilicium* exponitur. Quare fruſtra λάσιον χιτῶνα tribuit Iohanni. qui ad frigus depellendum aut molliciem accommodatior: cum ἀσκητικὴ καὶ μετανοητικὴ hic deſcribatur veſtis. Sed quid voluit, vt ante dixi, cum eandem tunicam λεπτοφυῆ dixit? Quod eſt *addereth*, vt ibi quoque monebamus, *Siear*; veſtis Babylonica ac precioſa. cum ne quidem *addereth*, quam *ſear* dicunt, ſiue pellibus ſuffulta, quod jam ante dixi, recte illi tribuatur. Sed juuenus virum eruditum & de Sacris eo tempore non male meritum. Quid ſi potius λεπτοϋφεῖ ſcripſit? Vt λεπτοϋφῆ, τὰ κακοϋφῆ ἢ εὐτελῶς ὑφασμένα, quæ leuiter viliſſimeque contexta ſunt, dicantur. ſicut tenue vtroque modo a Latinis vſurpatur. Ita λεπτολάχανον in Aſcetarum victu. Quanquam Græculi, qui prorſus vltimi ac ſequioris æui ſunt, quæ λεπτοφυῆ dicuntur, ψιλοκαμουμένα, lingua ſua reddidere. atque hac voce quæ accurate texta, &, vt ipſi quoque loqui ſolent, τὰ λεπτοσκευασμένα, quæ & ψιλὰ abſolute alijs,

intelligunt. Vt vt ſit, vehementer ſe inuoluit. Manifeſte enim pugnant, τὸ λεπτοφυὴς καὶ τὸ πεπυκασμένος: veſtis item, ex crinibus cameli, ſiue camelorum, quam Euangeliſtæ tribuunt Iohanni, & ὁ χιτὼν ὁ λάσιος. Interim in animo, cum hac confuſione, ejus veſtis habuit deſcriptionem, vere ἀσκητικὴν & pœnitentiæ accommodatam, quam vt Helleniſtæ μηλωτὴν dixerunt, ita quidam ex Hebræis, monachis attribuunt. hoc eſt, *addereth* Eliæ. In Hiſtoria Samaritanæ com. 5. legitur,

ὅπῃ φυτοεργὸς Ἰακὼβ
Ἀμπελόεν πέδον εἶχε.

Imaginarium eſt, & ex eo quod ſequitur petitum, quod Iacobum φυτοεργὸν hic nuncupauit. qui habitaſſe in tentorio a Sacro dicitur ſcriptore. *Eſau*, inquit, *venandi gnarus*, *& homo agricola*: *Iacob autem vir ſimplex habitabat in tentoriis.* Vbi quod Eſauo tribui videtur, autor noſter tribuit Iacobo: quanquam, non agricola, ſed, vt ibi erudite Senes Helleniſtæ, potius ἀγροῖκος dicitur Eſauus. At Iacobus qui τῶν σκηνῶν οἰκιστὴς ad verbum dicitur, οἰκεῖν οἰκίαν illis dicitur. quia pecuariæ intentus erat. quæ, vt inquit Rex philoſophorum, *ſegnis maxime eſt & iners. vt quæ labore nullo e manſuetis vitam paret animalibus. Quia autem paſcuorum cauſa pecudes ſequuntur*, inquit, *etiam mutare locum ſæpius coguntur. Adeo vt viuam quandam exercere agriculturam videantur.* vt quæ non in plantis ſed in animalibus conſiſtit. quibus venatores protinus adjungit. Sed nunc ipſum audiamus. Οἱ μὲν οὖν ἀργότατοι νομάδες εἰσί· ἡ γὰρ ἀπὸ τῶν ἡμέρων τροφὴ ζώων, ἄνευ πόνου γίνεται σχολάζουσιν. ἀναγκαίου δ' ὄντος μεταβάλλειν τοῖς κτήνεσι διὰ τὰς νομὰς, καὶ αὐτοὶ ἀναγκάζονται συνακολουθεῖν, ὥσπερ γεωργίαν τινὰ ζῶσαν γεωργοῦντες.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Tales autem in tentorijs vixiſſe, quæ pro paſcuorum ratione transferebant, ſcimus. Nihil enim ex antiquitate, & qui de Nomadicis Geographi ſcripſerunt, magis notum. Et Geneſeos trigeſimo & tertio, illuſtrem hanc in rem habemus locum. *Et Iacob venit in Sochot: vbi ædificata domo, & fixis tentorijs, appellauit nomen illius loci Sochot, id eſt tabernacula.* Vbi Helleniſtæ habent, καὶ Ἰακὼβ ἀπαίρει εἰς σκηνάς· καὶ ἐποίησεν ἑαυτῷ οἰκίας, καὶ τοῖς κτήνεσιν αὐτοῦ ἐποίησε σκηνάς. διὰ τοῦτο ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, Σκηναί. Quod Chaldæi cauſa annotandum, qui, *miniſtrum eruditionis, ſeu doctrinæ*, eum vocat. quod durum Fagio videtur ac Mercero; cum Iudæos ipſe in hac ſententia verſari notet. Mihi ſane non eſt dubium, quin ita locum hunc acceperint Chaldæi, quaſi κατὰ περίληψιν ad σκηνὴν μαρτυρίου, in qua præſens erat Dominus, alludat. De quo equidem non dubitabit, qui præclarum Exodi trigeſimo & tertio, commat. 7, conſiderabit locum. Vbi, cum de tabernaculo hoc iſtis verbis agitur, καὶ λαβὼν Μωυσῆς τὴν σκηνὴν, ἔπηξεν ἔξω τῆς παρεμβολῆς· καὶ ἐκλήθη σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου· καὶ ἐγένετο, πᾶς ὁ ζητῶν τὸν κύριον, καὶ ἐξεπορεύετο εἰς τὴν σκηνὴν ἔξω τῆς παρεμβολῆς, eadem voce vtitur Chaldæus. Tabernaculum hoc, inquit, בית אלפנא, id eſt, *domum doctrinæ*, vocauit. Sicut autem σκηνὴ μαρτυρίου, Synagogæ templique, quod Eccleſiam recipiebat, typus fuit, ita ejus præſidem Iacobum, ac per fidem adminiſtrum, jam tum eſſe, haud dubio ſignificauit. Igitur & Philo, οἶκον, καὶ αὐλὰς τοῦ κυρίου, id interpretatus eſt. Cæterum non σκηνὴν ſed οἰκίαν Helleniſtæ, vt exiſtimo, interpretati ſunt: quod honeſte minus eam vocem vſurpare Græcos, non neſcirent. Quippe qui ἐν σκηνῇ τρέφε-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

τρέφεσθαι, de libidinoſis atque obſcenis, aut quæ
precio proſtituiſſent corpus, vulgo vſurparent.
Theodoretus in Præfatione libri, cui Περὶ τῆς αἱρετι-
κῆς κακομυθίας inſcriptionem dedit: τὴν δὲ καὶ νενομο-
θετημένην παρ' αὐτῶν καὶ πραττομένην λαγνείαν, οὐδὲ τῶν
ἐν σκηνῇ τις τεθραμμένων, ἀνάσχοιτ' ἂν ἢ φράσαι, ἢ
λεγόντων ἄλλων ἀκοῦσαι. τοσοῦτον ἀπολείπει καὶ τοὺς ἐπι-
σήμους τῆς ἀσελγείας ἐργάτας. Iam ἐν τῇ φυτουργίᾳ, pri-
mum τῇ ἀμπελουργίᾳ locum aſſignari, vel ex Philone
notum. qui & iſto titulo notiſſimum, & qui in om-
nium verſatur manibus, inſcripſit librum. Quare
autem agrum Sichemiticum πεδίον ἀμπελόεν dixerit,
cum fortaſſe alias adferre poſſem cauſas, eo noſtrum
reſpexiſſe arbitror, quod Sichar (nam alluſionibus
non raro delectatur) a poſterioribus vrbs dicta eſt:
illud autem Græci quaſi a שכר, σίκηρ vel σίκερα inter-
pretati ſunt. In eo autem fallitur, quod σίκερα ex ſola
vite putat fieri, cum vino ſæpe opponatur. vt Num.
6.3. Mich. 2.11. & alibi non ſemel. Vnde & illud, οἶνον
καὶ σίκερα οὐ μὴ πίῃ. Ad quem locum Græci Patres,
contra prorſus quam hic voluit, notarunt, ὅτι σίκερα
πᾶν τὸ μέθην ἐμποιεῖν δυνάμενον, λέγεται, οὐκ ὂν τὸ ἐξ ἀμ-
πέλου. *quicquid inebriat, excepto vino, aut quod naſcitur ex
vite*, Sicera vocari. cum in ijs tantum locis, in qui-
bus οἶνος καὶ σίκερα opponitur, id locum habere poſ-
ſit. Vt in illo, exempli cauſa, Lucæ primo, de quo
ante dixi, & ſimilibus. Quod Heſychio impoſuit,
cum dixit, Σίκερα, οἶνος συμμιγεὶς ἡδύσμασιν, ἢ πᾶν
πόμα ἐμποιεῖν μέθην δυνάμενον, μὴ ἐξ ἀμπέλου, σκευα-
στὸν δὲ καὶ σύνθετον. Nam & vinum ea voce Hebræis
denotari, nemo eſt qui neſcit, qui Thargum Chal-
dæorum obiter inſpexerit. Quod a Ioſepho, maximo
ſcriptore, libro Antiquitatum ſecundo, dicitur de
Barba-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Barbaris, ὅτι ἐν τοῖς θρέμμασι τὸ παλαιὸν πᾶσα ἦν ἡ κτῆσις αὐτῶν, hoc eſt, *in pecoribus omnes conſtitiſſe illorum facultates*; de antiquis quoque Patriarchis, Iacobo vel inprimis, de quo ante agebamus, verum eſt. Porro, cum mirifice aridus ac ſiccus eſſet omnis Oriens, nemo neſcit, quanta ibi cura puteos vel foderent, vel quos fodiſſent, ab injuria ac vi defenderent. quaſi vtiles aut neceſſarij præ cæteris poſſeſſionibus ad pecuariam hi eſſent. Neque ignota ſunt, quæ in Abimelechi atque Abrahami, inprimis autem in Iacobi Hiſtoria, de ijs leguntur. Talis fuit puteus, ad quem diuinos illos cum Samaritana muliercula ſermones habuit Seruator noſter. quem nunc πηγὴν, nunc, ex vſu Hebræorum, φρέαρ, more Helleniſtarum, Sanctus autor dixit. Ita puteum, ad quem Rebecca famulo occurrit Abrahami, modo πηγὴν modo φρέαρ Seniores Græci dicunt. Primo enim, καταβᾶσα δὲ ἐπὶ τὴν πηγὴν, ἔπλησε τὴν ὑδρείαν, καὶ ἀνέβη. Mox, καὶ ἔδραμε πάλιν ἐπὶ τὸ φρέαρ. quemadmodum varietatem iſtam in Hebræo inuenerunt. Nam cum eſſent putei; a puritate, vt videtur, fontes quoque dicebantur. Diligenter enim lapide impoſito, & claudi & recludi denuo ſolebant. Qua de re videndum in Hiſtoria Iacobi vigeſimo Geneſeos & nono. niſi forte ex ſola linguæ ratione, ſiue, κατὰ τὴν διάλεκτον, vt dicebamus, ita eſt locutus. Noſter, quod interpreti vix conuenit, præterquam quod & ipſe modo πηγὴν modo φρέαρ dixit, ἰλυόεν quoque, id eſt, *lutulentum*, dicere audet. Ita enim loquitur,

Πηγὴ ὅπη βαθύκολπος. & deinde,

Φρείατος ἰλυόεντος ἀνήγαγε νέρτερον ὕδωρ.

Neque cogitabat infra de Iacobo dici, καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιε καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ. *& ipſe ex eo & filij biberunt*. Qui

ingentem aut prolixam confecere viam, τηλεπόρους vocant Græci. Et hoc ita notum, vt nec pueri ignorent. Noſter ipſi viæ hoc appoſitum adjunxit. Ita enim ad comma 6.

Κεῖθι δὲ τηλεπόροιο πεπαυμένος ἀτραπιτοῖο
Χερσὸς, ὁδοιπορίῃσι καμὼν ἀμπαύσατο μόχθου.

Et quandoquidem inter appoſita quoque participia Hebræi habent, hoc ſuperioribus addatur. Deſultorium videtur, quod de Samaritana com. 7. ait,

ἀειρομένην διὰ κόλπου
Κάλπιν ἔχειν.

hoc eſt, in ſinu hydriam geſtaſſe. cum Rebecca capite Geneſeos vigeſimo & quarto, ἐπὶ τῶν, vt Græci reddunt, ὤμων eam geſtet. Quo non dubitandum aliquoties hoc capite alludi. Non ita multo poſt, comm. nimirum 12.

μὴ ἀρσενόπαιδος Ἰακὼβ
Μείζων ἡμετέροιο πέλεις ζαθέοιο τοκῆος,

parum commode ἀρσενόπαιδα Iacobum dixit, vbi vrbis Sichem paulo ante facta eſt mentio. quemadmodum hæc omnia quæcunque hactenus perſequitur, ad eam geſta ſunt. De Dina ſaltem cogitaſſet, cujus ſtuprum tantam in hoc loco dedit ſtragem, vt ex eo ſolo vrbs nobilitata ſit. Aliud fuiſſet, ſi de tribubus egiſſet. Tantum refert, quomodo loquaris. Atque hæc cauſa eſt fortaſſe (quanuis ſcio aliam ex Hebræorum ratione afferri poſſe) quare in recenſione liberorum hujus Patriarchæ, ea non recenſeatur. Sequitur:

Καὶ πίεν ἐξ αὐτοῖο πεδοτροφὲς ἄρκιον ὕδωρ.

Vbi plerique ὅρκιον legerunt. Quod ſi Nonnus ſcripſit, ad באר שבע, quod modo Φρέαρ ὁρκισμοῦ aut ὅρκου, modo Βεερσαβεὲ vocare Helleniſtæ ſolent, reſpexiſſe videa-

videatur. Vt intelligatur ille, ad quem Iſrael, cum in Ægyptum proficiſceretur, verſatus dicitur. Sed quid ille ad iſtum, qui Iacobi dicitur fuiſſe, & in fine tribus Ephraim locatur, cum Berſabee, ſeu Φρέαρ ὅρκιον, aut ὁρκισμοῦ aut ὅρκου, ſummus Palæſtinæ limes fuerit & terminus; ex Abrahami ac Iſaaci rebus quam Iacobi magis celebratus? Et tamen eundem ἄρκιον vocari poſſe, ſi a dextra ad ſiniſtram transferatur punctum, norunt, qui his literis imbuti ſunt. vnde *abundantiam* vulgaris vertit, quod in Græco ὅρκος legitur. Itaque ſublata difficultas erit, ſi, vt quidam, ἄρκιον legamus. niſi ignorantiæ id aſſcribendum. Quid volebat autem, cum pro verbis illis com. 21. Γύναι, πίστευσόν μοι, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις, προσκυνήσετε τῷ Πατρὶ; id eſt, *Mulier, crede mihi, venit hora, cum neque in monte hoc neque Hieroſolymis Patrem adorabitis*, vertit,

Αἵματι ταυρείῳ κεραελκέα ῥέξετε λοιβήν.

Quod interpretes reddunt, *Sanguine taurino cornibus tractam facietis libationem.* Primo enim, aliud eſt *adorare*, aliud *ſacrificare*. Et a verbis Domini non temere, præſertim hoc in loco, abeundum. ſaltem contraria & quæ diſerte pugnant non dicenda erant. nam cum ſacrificia aboleantur, noſter ea ponit. Sed ponamus, nihil hæc differre, & autorem noſtrum, quantum poteſt, tueamur. Quæro, quænam λοιβὴ hic κεραελκὴς dicatur. *Libatio quæ cornibus attrahitur*, interpretes reſpondent. Sed quid audio? vt victima cornuta, ſit libatio. Commendat Regius Propheta Pſalmo 69.32. μόσχον κέρατα ἐκφέροντα, *vitulum cornutum*: ſed vt vitulum, ni fallor. At libationem, quæ ex vino, melle, cæteriſque liquidis fiebat, quis cornutam

nutam vnquam dixit? Quis Græcorum χύσεις, χοὰς, λοιβὰς, & σπονδὰς, quæ a fundendo aut libando dicebantur, victimam vocauit? Helleniſtæ Hebræorum נסך, hoc eſt χοὴν, plerunque σπονδὴν; inſtrumentum quo fundebatur, modo κύαθον, modo σπονδεῖον dixerunt. Gloſſæ, *libamen*, λοιβὴ, σπονδὴ, χοὴ, נסך. Dauid 2 Samuelis 23. 16. aquam Bethlehemi bibere cum poſſet, maluit libare. hæc eſt λοιβή. Æſchylus Tragœdiarum vnam, χοηφόρους, propter τὰς χοὰς, quæ ibi effunduntur, inſcripſit. quas & χύσιν γάποτον, & χέρνιβας ibidem, a liquore vocat. Et hæ ſunt veræ λοιβαί. non tamen κερεαλκεῖς, niſi inſanimus. Iterum ponamus, ſanguinem taurinum, non vt partem victimæ, ſed, vt λοιβὴν, conſiderari, quid illi cum cornibus? Quare, ſi eſt λοιβὴ, quomodo κεραελκής? & ſi κεραελκὴς, quomodo jam λοιβή. Sophiſticum ac plane intempeſtiuum eſt, quod, cum de adoratione in Spiritu & veritate, verbis caſtiſſimis Diuinus autor agit, quarum altera, quæcunque in ipſa ad ſuperſtitionem flectunt, altera, antiquos omnes typos, quales erant victimæ & ſacrificia, a cultu ſeparat, vt recte interpretatus eſt Chryſoſtomus, inepte prorſus ille neſcio quos corporis in adorando geſtus ac habitus, imprudenter ac moleſtiſſimis appoſitis expreſſit. Nam cum ſimpliciſſime, vt ſolet, Sanctus autor, Ἀλλ᾽ ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστὶν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσι τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι· καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν; ita noſter:

Ἀλλὰ σοφαῖς τελετῇσι θυηπόλος ἔρχεται ὥρη,
Καὶ νῦν ἄγχι βέβηκεν· ἀληθέες ὁππότε μύσται
Ξυνὸν ὑποκλινέουσι λιτήσιον αὐχένα γαίῃ,
Αὐχένα δοχμωθέντα καθελκομένοιο καρήνου,
Πάντες ἀληθείῃ καὶ πνεύματι· μυστιπόλους γὰρ

Τοὺς ὑψιμέδων ἐθέλει θεὸς, οἵτινες αὐτῷ
Ἀκροπαγῆ κάμπτουσι σὺν ἠέρι γούνατα γαίῃ,
Πνεύματι θεσπεσίῳ καὶ ἀληθεῖ μάρτυρι φωνῇ
Ἐν δαπέδῳ πελίωνδον ἐρειδομένοιο προσώπου.

Vt in eo loco, in quo de ſimplici veroq; ac Spirituali cultu agitur, præter ineffabilem ἀδολεσχίαν & loquacitatem, nihil aliud quam ſuperſtitioſas ac Iudaicas geſticulationes, &, vt loquitur Sidonius, *ceruicum humiliatarum & ſternacium hominum ſuſpiria*, commendare videatur. Quæ non leuis nec vulgaris ἀκρισία eſt, in homine præſertim, qui vel Sacra docuit, vt quidam volunt, vel tractauit; certe interpretatus eſt. Quanto autem melius ſimpliciuſque hoc modo maximum autorem expreſſiſſet!

Αὐτὰρ παρμέμβλωκε, γύναι, καὶ ἐλήλυθεν ὥρη,
Πρόσπολοι ἡμέτεροι καὶ ἀληθέες ὁππότε μύσται,
Πνεύματι σὺν θείῳ καὶ ἀληθείης μετὰ μούνης,
Πατρὶ γόνυ κλινέουσι· μόνοισι γὰρ αἰθέρα ναίων
Εὐμενέει τοιοῖσδε, καὶ εὐχομένοισι φιληδεῖ.

Quæri itidem poteſt, quid in mentem illi venerit, vt Galilæos, modo φιλοχρείστους, modo φιλοστόργους dixerit. Paulo enim poſt in Samaritanæ Hiſtoria ſic legitur:

Καὶ πάλιν ἐς πέδον ἦλθε φιλοστόργων Γαλιλαίων.

Et deinde, paulo poſt:

Ἄσμενος ἐσμὸς ἔδεκτο φιλοστόργων Γαλιλαίων.

Quaſi nuſquam magis aut addictos ſibi aut beneuolos habuerit Dominus. De quibus tamen ipſa Veritas, *Prophetam nullum affici honore in patria*, pronuntiauit. Item, *Væ tibi Chorazin, væ tibi Bethſaida, &c.* Item, *Et tu Capernaum, quæ nunc ad cœlum vſque elata es, ad inferos vſque deprimeris.* Cæterum antiqui admodum vſiſſe hoc videntur, quod Matt. 26.32. Marci 14.28.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

a Chriſto dicitur, προάγω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Lactant. lib. 4. cap. 20. *Profectus ergo in Galilæam (noluit enim ſe Iudæis oſtendere, ne adduceret eos in pœnitentiam, atque impios reſeruaret) diſcipulis iterum congregatis, Scripturæ Sanctæ literas, id eſt, Prophetarum arcana, patefecit, quæ, ante quam pateretur, perſpici nullo modo poterant: quia ipſum paſſionemque ejus nunciabant.* Theophylactus, δεικνύων ἐντεῦθεν ὅτι τὴν μὲν Ἱερουσαλὴμ ἐγκαταλείψει· εἰς δὲ τὰ ἔθνη ἀπελεύσεται· τὴν γὰρ Γαλιλαίαν ἐθνικοὶ κατῴκουν. Vnde & totum tempus a Paſcha ad Aſcenſionem, quod in Galilæa Dominus tranſegerat, Galilæam eſſe dictam docti notarunt. inter quos & vir Clariſſimus Iohannes Meurſius. Quæ aut fallor tamen, aut habere locum hic vix poſſunt.

CAPVT VI.

ΠΕ'δον Καναναῖον. Cananæus male pro Canæus. Cana Galilææ. Natura rei pro eſſentia. φύσις ὕδατος, φύσις πυρός. φύσις & ὄψις oppoſita. Aqua φύσις χιονωτὸς Nonno. χιονοῦν, niuare. Color aquæ. & ab ea ſeparabilis. color aquæ ex Nonni ſententia a Domino in vino mutatus. Intoleranda autoris in appoſitis luxuries. νᾶμα οἰνωθὲν, & ῥέεθρον ἐρευθιόον pro vino. χύσις οἴνου. χύσις φύλλων. χύσις, de ſtellis. Origo undæ. origo, pro ſapore. origo, unde primo res dicitur, quod Græcis ἀρχή. Aqua flaua Nonno. & quis proprius aquæ color. Color αἴθοψ quis. De flauo colore. Is unde & in quibus. ξανθὸν, flauum modo, modo rubrum aut rubeum. Eumque proprium vini colorem. pluſcula de eo. Hebræis ac Chaldæis quomodo dicatur. Color albus, luce perfuſus. Colores mirifice a Græcis ac Latinis confuſi. ab Hebræis præſertim. Color Thaſi & quæ de eo diſputant interpretes Hebræi.

NOn ita multo poſt Hiſtoriam Samaritanæ quarto capite com. 46. ita legitur, ἦλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

άλιν εἰς τὴν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, ὅπȣ ἐποίησε τὸ ὕδωρ
ῖνον. Quem locum ita noſter reddit:

Ἰησȣ̃ς μὲν ἵκανε, καὶ ᾤκεεν αὐτόθι μίμνων,
Ἠχι πέδον Κανανᾶιον· ὅπῃ πάρος ἐς χύσιν οἴνȣ
Ξανθὸν ὕδωρ ποίησε, φύσιν χιονωτὸν ἀμείψας.

Vt omittam, excuſandum minime eſſe, quod, vt ſu-
pra, ita hic, vrbem Cana, πέδον Κανανᾶιον dicat: quod
n Palæſtina, ſiue, ipſa Palæſtina, erat. Cananæi
enim Palæſtinæ incolæ fuerunt. A Cana certe non
Cananæus, ſed Canæus fiet. quod Caninius vir ma-
ximus quoque obſeruauit. Itaque Canæum fuerat
dicendum. Neque Cana vſquam abſolute in ſacris
ita dicitur, ſed Cana Galilææ. Porro nihil eſt tam
vſitatum, quam vt ipſa rerum, qua id ſunt, quod ſunt,
eſſentia, καὶ τὸ, vt philoſophi loquuntur, εἶναι, φύ-
σις nuncupetur. Ita φύσιν ὕδατος, aut φύσιν πυρὸς,
non ſemel veteres, & ipſe Rex philoſophorum, di-
xit. Et in ſuis diſputationibus τὴν φύσιν καὶ τὴν ὄψιν,
Theologi opponunt. Vt cum diſputant, Vtrum
igneus, quo protoplaſtæ ejecti ſunt, gladius, φύσις
πυρὸς fuerit an ὄψις. Theodoretus. Quæſt. in Gen. ȣ̉τε
γὰρ ἡ φλογίνη ῥομφαία, φύσις ἦν πυρὸς, ἀλλ᾽ ὄψις τοιαύ-
τη· ȣ̉τε τὰ χερȣβεὶμ ζῶα, ἀλλ᾽ ὄψις τοιαύτη. Noſter
vero quid volebat, cum naturam aquæ, quæ revera
non in ſpeciem, hoc eſt, πρὸς δόκησιν καὶ φαντασίαν,
ſed ſimpliciter ac vere, ab eo, qui ὑπερȣσίως erat
ὑπερȣ́σιος, in vini mutata eſt ſubſtantiam, φύσιν χιο-
νωτὸν nuncupauit? Sane φύσις (ſi loquendum ſit hoc
modo) χιονέη, nix potius quam aqua erit. Sed & ni-
uem, φύσιν ἔχειν ὑδατώδη, non autem aquam, φύσιν
χιονέην aut χιονώδη, dicam. Quia aqua, quæ ſimpli-
citer ſic dicta, nunquam nix fuit. quemadmodum
nec omnibus in locis πήγνυται, aut fieri nix poteſt.
Neque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Neque in terra nempe, οὐδὲ ἐν τῷ ἄνω τόπῳ, vt Philoſophorum princeps loqui ſolet. At χιονωτὸς φύσις, nuſquam, niſi fallor, extat. Et χιονωτὸν ὕδωρ, non *niualis* ſed *niuata* eſſet aqua. Et ſic οἶνος ſine dubio χιονωτός. Nam τὸ χιονοῦν, *niuare*, ſeu, *infuſa niue*, vt nouerunt eruditi, *temperare.* quemadmodum piſcinis, tempore æſtiuo, teſte Suetonio, *niuatis*, vtebatur Nero. *Refotus ſæpe calidis piſcinis, ac tempore æſtiuo niuatis.* Nam quod χιονωτὸν φύσιν dixit, apud Grammaticorum tribus excuſandum habet. Sed quis dicat *candidam naturam*, aut, *naturam niueam*, qui aquam intelligat? Sane φύσις, τὸ εἶναι eſt, vt dicebamus, color autem accidens. Et ita quidem ſeparabile in aqua, vt quemcunque aſſumat; neque idcirco aqua eſſe deſinat, aut eſſe deſinat quod fuit. Sed & Ariſtoteles, cum alibi, colores eos maxime eſſe dicat ſimplices qui elementis hærent, vt candorem in aqua (quemadmodum in libro De coloribus, ἁπλᾶ τῶν χρωμάτων ἐστὶν ὅσα τοῖς στοιχείοις συνακολουθεῖ, οἷον πυρὶ, καὶ ἀέρι, καὶ ὕδατι, καὶ γῇ· ἀὴρ μὲν γὰρ καὶ ὕδωρ καθ' ἑαυτὰ τῇ φύσει λευκά) totum tamen alibi a terra hoc eſſe ait, per quam fluit. ποιεῖ δὲ τὸ γεῶδες καὶ τὰς διαχροὰς τῶν ὑδάτων. cum ne niui quidem, a qua tamen nomen albus accipit color, perpetuum atque inſeparabilem colorem illum eſſe ſinant, qui in montibus Armeniæ, non albam, vt alibi, ſed rubram, quæ ex terræ miniatæ exhalationibus naſcitur, prouenire notant. quos nunc omittamus. Illud vero mirum, ac Theologo indignum, quod colorem aquæ potius quam ipſam, in miraculo hoc, immutatum, forte, vt alia plerunque, imprudenter, ſed conſtanter tamen, dixit. Ita enim ſupra, capite nimirum 2. vbi hoc miraculum deſcribitur.

Ἄφνω δ᾽ ἔπλετο θαῦμα· καὶ ἐς χύσιν αἴθοπος οἴνου
Χιονέην ἤμειψε χρόην ἑτερόχροον ὕδωρ.

Vides χρόην χιονέην, quam mutauit aqua, vides aquam ἑτερόχροον vocari. Et deinde addit, aquam ἄκρατον, *puram*, ſiue, *meram*, fuiſſe, niſi quod odor quidam Bacchicus ex ea vel ſpiraret, vel, vt legunt alij, nataret.

καὶ ὑδροδόκου διὰ κόλπου
Ὕδατος ἀκρήτοιο φιλεύϊος ἔπλεεν αὔρη.

Quod eſt, aquam dicere vinoſam, ſiue vino tinctam: quam tamen meram dicit. cum præſertim poſt miraculum, quod jam præmiſerat, non vino tincta aut imbuta, ſed pro aqua vinum eſſet. Ac ponamus poſuiſſe, ὕδατος ἀκρήτοιο, pro, ὕδατος ἀκρήτου πρὶν ὄντος, hoc eſt, *quæ diluta prius fuerat ac mera*; reliqua quo pacto ſatisfaciunt? Quid, quod paulo poſt, non οἶνον, ſed, νᾶμα οἰνωθὲν, ſiue, *aquam vino tinctam*, *aut vinatam*, dixit?

Καὶ ταμίης ὅτε δ᾽ αὐτὸς ἐγεύσατο μάρτυρι λαιμῷ
Νάματος οἰνωθέντος ἐρευθιόωντι ῥεέθρῳ.

Et deinde a colore commendat,

Πᾶς μὲν ἀνήρ, πρώτιστον, εὔχροον οἶνον ἀφύσσων,
Κιρνάμενος προτίθησιν.

Quod ſi nihil aliud in vino quam colorem immutauit Dominus, neceſſe vt κατὰ δόκησιν, non immutatione aquæ, & ex vero, factum ſit miraculum. nihil enim præſtitit, quod caupo quilibet non poſſet. Et de Marco Hæretico ex Epiphanio ac Irenæo notum. qui in coloribus hoc modo ludere ſolebat. Atqui nihil de colore Euangeliſta, qui ex guſtu judicat. & judicio illius vtitur, quem ſobrium fuiſſe conſtat. *Ne quis*, (ait circumſpecte admodum Theophylactus) *ebrios fuiſſe quoſdam, ac non recte judicaſſe, exiſtimet*,

τῷ δο-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

τῷ ἀρχιτρικλίνῳ ἐπιτρέπεται ἡ γεῦσις, τῷ νήφοντι. *Architriclino guſtus committitur, vt ſobrio.* De quo pluribus Chryſoſtomus. Sane, niſi certum eſt, quod recte Auguſtinus, verum vinum veramque aquam in hoc miraculo intelligi, in vno cætera laborant. cum hoc, niſi verum fuerit, non recte, vt primum, commendetur. Et Hilarius præclare, qui, *abolitum fuiſſe* ait *quod fuerat, ac cœpiſſe quod non erat.* Item Auguſtinus, qui, *Ipſe*, inquit, *fecit vinum illo die in hydrijs, qui omni anno facit hoc in vitibus.* Vnde & hoc, vtpote ex miraculo & ſubito prognatum, ἀγεώργητον Theodoretus eleganter dixit. Sed hoc a luxurie epithetorum, niſi fallor, quæ orationem ſimplicem ac puram, quæ illis verbis continetur, ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτρίκλινος τὸ ὕδωρ οἶνον γεγενημένον, in appoſita inordinata, & quæ nihil minus quam appoſita, conuertit. Nam hæc ita reddidit:

Καὶ ταμίης ὅτε δ' αὐτὸς ἐγεύσατο μάρτυρι λαιμῷ
Νάματος οἰνωθέντος ἐρευθιόοντι ῥέεθρῳ.

Vbi neutrum eorum quæ pro vino ponit, (νᾶμα nempe οἰνωθὲν, & ῥέεθρον ἐρευθιόον) ejus indicat ſubſtantiam. Ita cum hic inueniſſet, ὅπου ἐποίησε τὸ ὕδωρ οἶνον, quod ſimpliciter inprimis ab autore dictum eſt, non ὕδωρ, ſed ξανθὸν ὕδωρ, neque οἶνον, ſed χύσιν οἴνου, neque ποιῆσαι ὕδωρ, ſed ποιῆσαι εἰς ὕδωρ, ſiue, ἐς χύσιν ὕδατος, dixit. quod ποιεῖν οἶνον, vel εἰς οἶνον μεταβάλλειν, dicunt Græci. Nihil autem minus quam vini ſubſtantiam deſignat χύσις, & cum aqua vino eſt communis. Eſt enim κίνησις; ipſe effundendi motus, ſiue copia καὶ ἄθροισις. Vnde & ad cætera, quæ non ſunt liquida, transfertur. Vt cum χύσιν φύλλων Odyſſeæ quinto maximus Poëta dixit. & cum χύσιν ſtellis quoque Aſtrologi aſſignant. At nos hic

hic τὸ εἶναι, ſiue τὴν οὐσίαν vini, quærebamus, quæ miraculum abſoluat. quam *originem* in Acroſtichide Sedulius vocauit,

Nouum genus potentiæ,
Aquæ rubeſcunt hydriæ,
Vinumque juſſa fundere,
Mutauit vnda originem.

Vbi & naturæ & coloris immutationem habes. Non eſt autem dubitandum, quin *originem* cum poſuit, ſaporem intellexerit: quæ origo ac principium ex quo dignoſci vinum ſolet. quemadmodum a Principe philoſophorum Methaphyſ. quarto inter alia notatur: ὅθεν γνωστὸν τὸ πρᾶγμα πρῶτον, ἀρχὴ λέγεται τοῦ πράγματος. *illud vnde primo*, inquit, *res cognoſcitur, origo, ſeu principium illius*, dicitur. Noſter, cum colorem fere vbique poſuiſſet ſolum, peſſime de eo quoque judicauit. Nam quid voluit, cum aquam, quam χιονωτὴν & χιονώδη dixit alibi, ξανθὴν hic vocauit? Quanquam operæ, ni fallor, erit, vt quem hactenus conſideramus, iterum hic apponamus locum.

Ἣν κατὰ πέδον Καναναῖον, ὅπῃ πάρος ἐς χύσιν οἴνου
Ξανθὸν ὕδωρ ποίησε, φύσιν χιονωτὸν ἀμείψας.

Nam quid, inquam, voluit, cum ξανθὸν ὕδωρ dixit, & eodem carmine χιονωτὸν vocauit? Non enim vim appoſiti intelligebat. Nam in elementis, vbi ſimplex maxime eſt color, aqua λευκή, ignis ξανθὸς, a philoſophorum Rege dicitur. ἀὴρ μὲν γὰρ, inquit, καὶ ὕδωρ, τῇ φύσει λευκά· τὸ πῦρ καὶ ὁ ἥλιος ξανθά. Atqui color ille tantum abeſt vt ſit albus, vt in igne rutilus, in alijs ſubfuſcus ſit, & nigro proxime accedat. Quare & αἴθος ab Euſtathio ac alijs vocatur. Itaque, ex nigri imbecillitate aut defectu, vbi nutrimentum deeſt, vt in frugibus, in ſetis animalium, atque alijs

id ge-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

id genus, naſci hunc, inductione ſatis longa, libello De coloribus Philoſophus probauit. Quemadmodum coruorum alas quoque ex nigro ducere eum, ac poſtremo exhibere, ibidem notat. Adde, quod ex ſiccitate ac concoctione humorum (vt in frugibus Auguſto, arboribus Autumno, quæ ſiue exareſcunt ſiue matureſcunt, flauum induunt colorem) iſte naſcitur. Quanam ergo ratione is color erit aquæ, qui abſente ac deficiente ea naſcitur? Adde, quod, quo quidque ad ignem propius accedit, minus tenebris inficitur aut vmbra (quæ ad nigrum ſemper abit) ita lætior in eo color iſte ac dilute minus exhibetur. Vnde & αἴθων, qui eſt ignis color, ruber quoque ac rubeus vocatur. Gloſſæ veteres, ξανθὸς, *flauus, rubrus, rubeus*. Vt in vino, non tam flauo quam rubello, quod αἴθοπα Homerus dixit. & quod noſter toto capite ſecundo & hic intellexit; id quod חמר illi, Helleniſtæ ἄκρατον ſubinde dicunt. quod quo minus aqua temperatur, eo exquiſitius vel ardet, vel colore minus eſt diluto. Sane τὸ ξανθὸν, vini proprium colorem eſſe, & interdum de rubello vel qui proxime huc accedit, vſurpari, nemo magis quam Hebræi ac Chaldæi docent. Nam cum color flauus, ſed qui, vt in vino Græco ac Hiſpano, rutilat, צהוב a colore, vt volunt, auri, ab Hebræis nuncupetur, qui (quemadmodum ex loco nobili de lepra decimo Leuitici & tertio apparet, סומק in capillo a Chaldæis dicitur) eundem, ad rubellum ſuum, quod חמר סומק vocant, ab eo manifeſte tranſtulerunt. Omne autem rutilum ab albo pluſculum quam flauum trahit. quanquam ſæpe duos hoſce veteres confundunt. Atque huc Plato, cum ex rubro, ſplendido, atque albo, flauum vult conſtare, ſine dubio reſpe-

reſpexit. Quicquid enim lux illuſtrat, aliquid ex albo habeat neceſſe eſt. luce enim tenebræ atque vmbræ carent. Vnde & ἄχροος caligo ab Ocello Lucano; quemadmodum albus, multa luce circumfuſus, qua pene omne nigrum caret, a Platone dicitur. Quod ſi dicas, pro capacitate vaſis, aut ipſius quantitate aquæ, etiam colorem ejus dici (prout enim pauca eſt aut multa, ita minus nigra eſt magiſue: nam aut fundum viſus penetrat aut impeditur: quod de mari quoque ac fluuijs ab Ariſtotele notatur) plenas has fuiſſe hydrias, magnamque ſingulas continuiſſe aquæ vim ac copiam, ipſe autor innuit. Sed ponamus, veteres, quod ſane verum eſt, mirifice in coloribus, atque iſto vel inprimis, luſiſſe. Vt cum Pacuuius & *aquam & puluerem* ſic dixit,

Cedo tamen pedem lymphis flauis, flauum vt puluerem
Manibus iiſdem, quibus Vlyßi ſæpe permulſi, abluam,
Laßitudinemque minuam manuum mollitudine:

(Nam de Ennio, cum mare & cæruleum & flauum dixit,

Verrunt extemplo placide mare marmore flauo,
Cæruleum ſpumat ſale conferta rate pulſum,

minus Critici mirantur, *quia* dicunt, *cum ſit flauus color viridi & albo miſtus, pulcherrime ſpumas virentis maris, flauo marmore appellauit*: vt eſt apud Gellium lib. 2. cap. 26.) Quicquid hujus ſit, non ſolum manifeſte duo hæc appoſita, τὸ ξανθὸν in eadem aqua & τὸ χιονῶδες pugnat, ſed & idem erit color aquæ quæ mutata fuit, cum colore vini quem aſſumpſit. Qua ratione notam, quam vbique ponit διακριτικὴν, colorem ſcilicet, euertet. Atque hæc de coloribus his fuſe ſatis. quos tum Græci tum Latini, vt jam dixi ſæpius, confundunt. Multo autem maxime Hebræi ſequio-

res. qui ex neſcio quo Arabe Ariſtotelis interprete, colores ſimplices in elementis ac coloribus eorum optime ſpectari, cum hauſiſſent, ideoque tabernaculum, quod Teſtimonij dixerunt, ſingulos repræſentaſſe ſcripſerunt, de ijs ita nihilominus contendunt, vt vix vnum definire poſſint. Quemadmodum de Thaſi animali, & colore ejus, poſtquam argutiſſime diſſeruerunt, aliquem inuenies ex ijs, qui, ne quid deſit, bouem illud animal fuiſſe dicat. Ita *Soluuntur riſu tabulæ.* quemadmodum in auibus & alijs hallucinantur. Cum vicinam vrbem paulo poſt com. 47. ἀγχίπορον vocauit, Græcæ linguæ imperitiam profeſſus eſt. Nam ἀγχίποροι ſunt, qui prope accedunt. & hoc pueri nouerunt. Vnde & poëta quidam ἀγχιπόρους κόλακας vocauit. Et Grammatici qui hæc excuſant, ac interpretari ſummo opere conantur, nihil agunt quod morari quenquam debet. Locus de quo agimus eſt iſte:

Ἄστεος ἀγχιπόροιο κατήλυδα πέζαν ὁδεύων.

CAPVT VII.

NOnni locus emendatus. Templum Iudæorum ex marmore albo, & vnius coloris. ἐπωμίδα λέκτρον, *vitioſe nec Græce ab autore dictum. Grabbatus. Nonni ſecuritas & incogitantia in explicatione loci de Paralytico ſanato.* θεοδέγμων. *ea voce perperam eſſe vſum.* πλοιάρια *quibus lacum Tiberiadem traijciebant, Syris quomodo dicta. Noſtro ineptiſſime* πολυκληίδα *eiuſmodi nauiculam dici. Andreæ admonitio, de puero qui quinque panes & duos piſciculos haberet,* φερέδειπνος *dicta, quod Domino debebatur.* ὄψον & ὀπταλέον *confundi.* ἰχθύες ὀπταλέοι *ineptiſſime.* ἄρτοι κριθώδεις, *pro* κρίθινοι. Τιβηριὰς λίμνη, θάλασσα *ex vſu Hebræorum dicta. Error Nonni & Hebraiſmi imperitia.* ὀξυκρόκαλος, & *cætera quæ mari conveniunt, de lacu. Manna*

ἄρτος

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ἄρτος ἄφθιτος parum circumſpecte dici. Manna computruiſſe. Idioticus Nonni error, vt & Græcorum. Aliud deſertum Sin, in quo Manna comederunt Iſraëlitæ: aliud deſertum Zin, in quo aquam e petra Moſes præbuit. Helleniſtis ἔρημος σὶν vtrunque dictum. Interpretatio loci Euangeliſtæ de Manna. Ἰωσὴφ non recte vbi contemnitur θεουδὴς dictus. Διάβολος, Iudas quomodo dictus. ἄνθρωπος διάβολος, Pindaro. Διάβολος de perdito homine. τυραννικοὶ καὶ διάβολοι. Diabolus Plauto, adoleſcens nullius frugis. Comedere calumnias Chaldæis delatores ac Sycophantæ dicti. & quæ ratio. Κυκλὰς νοῦσος Nonno, paralyſis. Κύκλος Medicis περίοδος. νόσοι περιοδικαί. Paralyſis duplex. Qua ratione Nonno κυκλὰς νόσος ea dicta. Annus, cyclus. Deni ter annorum cycli. Filius Dei ἀγχίθρονος Patri, a Nonno, quem σύνθρονον Patres dixerunt. Aliud σύνθρονος aliud ἀγχίθρονος. periculoſa cacozelia & Paganorum imitatio. Paganorum θεοὶ Πάρεδροι. Aſſeſſores Dij. Πάρεδροι & συγκάθεδροι, ijdem Magiſtratus. Πιστεύοντες & πεπιστευκότες, non de immota & vera ſed imperfecta fide. Error Nonni. Inconſtantia eius. ποθοβλήτοι μέμηνας male, quod Euangeliſtæ ἐπιθυμίαι. ποθόβλητα ἔργα, res amatoriæ Silentiario, qui in hoc notatur. Ἐπιθυμία, pro homicidio, & ſimilibus.

QVemadmodum vrbs Sacra, Iudææ vniuerſæ ſummum ornamentum, ita templum ſingularem ipſi vrbi addebat ſplendorem. Quod ex marmore albo ac plane niueo (Hebræi שש dicunt) conſtructum, incomparabili candore, viatorum, vt recte a Ioſepho notatur, præſtringebat oculos. Adeo vt culmina Libani niue conſperſa referre videretur. vnde & nomen inueniſſe volunt. Sed quare, cum ab altitudine illud commendauit, columnas potius deſcribit, quam aut tectum aut culmen? cum præſertim de exteriori ejus forma aut ſplendore, non de interiori loquatur. Verum dubitare noli, quin ſcripſerit,

Χιονέων ἀμάρυσσε λίθων ἑτερόχροον αἴγλην.

Locus eſt ſtatim 5. c. initio. Vbi χιόνεοι λίθοι, vt λευκοὶ

λίθοι Ioſepho: marmor candidiſſimum & vniforme καὶ ὁμόχρουν. Quare non ignoſco illi, quod, ἑτερόχροον αἴγλην, id eſt, *diſcolorem ſplendorem* dixit, cum præcipue, ἡ ὁμόχροια, nec diſcolor ſed vnicolor hujus marmoris albedo, templi conſpectum commendaret. Eodem capite de ægro, qui jam ſibi reſtitutus, grabatum ſuſtollebat, cum ſic loquitur,

ἀήθεα γοῦνατα πάλλων,

Καὶ καμάτῳ βαρύφορτον ἐπωμίδα λέκτρον ἀείρων,

vitioſe, nec profecto Græce, ἐπωμίδα λέκτρον dixit. Aliud ſane εἰς ἐπωμίδα eſſet. Quanquam ἐπωμὶς & ὦμος ſint diuerſa. Nec grabatum, lectulum leuiſſimum, quem circumferri moris erat, βαρύφορτον dicam. Notum eſt illud

Fractum qui veteris pedem grabati,
In collo ſibi collocare poſſet.

Quare & Græce magis & ex vero ita hoc extuliſſet,

Αὐτίκα δὲ κλιντῆρα καλωμαδὸν αὐτὸς ἄειρε.

Quanquam idem antea jam dixit, καὶ κλιντῆρα λαβὼν ἐπικείμενον ὤμοις. Totum ergo locum, quanto melius ſic concepiſſet!

Νουσαλέος δ' ἀνέπαλτο, καὶ ἐς πέδον ἴχνος ἐρείσας,
Ἔστιχεν, ὡς πάλαι αὖθις ἀήθεα γοῦνατα πάλλων·
Αὐτίκα δὲ κλιντῆρα καλωμαδὸν αὐτὸς ἄειρε.

Nullum ſane ſtudiorum, quod cum hoc ſit conferendum, genus eſſe reor. Nullum enim magis vel ingenium informat, vel judicium abſoluit. quod ne quidem antiquiſſimis vbique integrum aduerſus nos concedimus. nam & eos labi potuiſſe in rebus pariter ac linguæ ratione, æque ac de nobis conſtat. verum de his alias. nunc de Nonni attributis. Et quandoquidem Hebræi participia appoſitis annumerant, illud hic addatur, quod de hoc eodem

ægro

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ægro commate decimo & quinto ſequitur,

Μέσσον ἀναινομένῳ βοόων ζηλήμονι λαῷ.

Sane non aduertit, niſi fallor, quod hic dicit. Nam ſi is qui conualuerat ac reſtitutus fuerat, Iudæis indicat fuiſſe Ieſum Dominum, a quo priori reſtitutus erat valetudini, vt eum hoc indicio (quod certe Euthymius, Chryſoſtomus, ac alij, negare non verentur) ſceleratis proderet, id fuiſſe gratum ijs non eſt dubitandum. Ipſe enim autor addit, καὶ διὰ τοῦτο ἐδίωκον τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι. Quare igitur ἀναινομένῳ λαῷ, id eſt, *recuſanti*, dixit? Capite eodem, verſu trigeſimo, vt nunc diſtinctiones habent, & tertio, ita noſter canit,

εἰρόμενοι ἦ
Ἀγνὸν Ἰωάννην θεοδέγμονος ἔγκυον ὀμφῆς.

Sciunt vel vulgari eruditione imbuti, θεοδέγμονα a Græcis dici, qui admittit Deum, ſiue qui Deum recipit, ὁ θεὸν δεχόμενος. vt θεοδέκτωρ. quales ſunt qui numine afflantur. Quod poëta voluit cum dixit, *Eſt Deus in nobis*. Hoc enim eſt θεοδέγμονες ἐσμέν. Vnde & pati vates & admittere dicuntur Deum. Quid volebat ergo, cum Sanctiſſimum Iohannem, qui præceſſit Dominum ac prædicauit, plenum ὀμφῆς θεοδέγμονος vocauit? Non enim ita dici, id quod acceperat Iohannes, ſed Iohannes ipſe, qui diuinus erat, debuit. Et ſic ipſe loqui ſolet cap. 10.

Ἔστι μὲν ἐστι καὶ ἄλλα πολύτροπα πώεα ποίμνης,
Ταύτης οὐ γεγαῶτα μιῆς θεοδέγμονος αὐλῆς.

Et 18.

Χριστῷ σύνδρομος ἦλθεν ἔσω θεοδέγμονος αὐλῆς.

Et 7.

ἐπιδήμιον ὄψιμον αἴγλης
Πνεύματος, ὅπερ ἔμελλε τυχεῖν θεοδέγμονι θυμῷ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Et I.

Κοινὴν μαρτυρίην ἐνέπων θεοδέγμονι λαῷ.

Et de Ioſepho qui geſtabat Dominum ac Deum noſtrum, 19.

Φόρτον ἐλαφρίζων θεοδέγμονι κείμενον ὤμῳ.

Quibus omnibus aduerſus locum hunc ſententiam, ni fallor, dixit. Quanquam autem verba Euangeliſtæ, & aliorum quibus ipſe vtitur, ſæpenumero non intellexit, vincunt tamen illa, quæ non ſatis circumſpecte, neque vlla ſui, vel autoris quem interpretatur, ratione habita, a Græcis autoribus, νεόφυτος Eccleſiæ deſumpſit. quod vt in majoribus, de quibus ante, ita in minoribus apparet. Naues quibus Tiberiadem tranſmittere ſolebant eo tempore exiguæ omnino erant. quales אלפין ab vnico gubernatore aut magiſtro, vt videtur, tum dicebant Syri. Vnde Euangeliſta πλοιάρια vt plurimum vocauit. Ita infra, ἄλλα δὲ ἦλθε πλοιάρια ἐκ Τιβεριάδος. Vbi πλοιάριον videtur eſſe ſcapha, qua tranſmittebatur lacus. idem, quod עברה fortaſſe, aut non ita multo major: qua Iordanem ea tempeſtate tranſmittebant. Noſter πολυκλήϊδα Homerico exemplo dixit. Ita enim Sexti capitis initio, commate, nimirum, primo,

Νηὶ πολυκλήϊδι ταμὼν αὐτώπιον ὕδωρ.

Quæ plerunque ingentes & immenſis trabibus compactæ, plurimorum quoque opera ac miniſterio egebant. Ita vt πολύζυγοι καὶ ἑκατόνζυγοι, aut, πολύκωποι, quod ægre remis, & a multis impellerentur, Grammaticis ejuſmodi dicantur. qualis Rabbinorum *Dugith*. Quare ex muſca elephantum, cum de ejuſmodi ſcapha, infra dixit,

Νῆα δ' ἐπαΐξαντες ἁλίδρομον ἅρμα θαλάσσης.

Impru-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Imprudentiſſime non ita multo poſt, commate nimirum, 9, Andreæ, qui monebat Dominum, ὅτι, vt loquitur Euangeliſta, παιδάριον ἓν ὧδε, ὃ ἔχει πέντε ἄρτους κριθίνους, καὶ δύο ὀψάρια, vocem, ſiue orationem, φερέδειπνον vocauit. quod profecto ejus debebatur voci cui debebatur & miraculum. Hoc enim Domino, cum cibo benediceret, conueniebat, non Apoſtolo, qui nihil ad miraculum ex ſe conferre poterat. Porro, cum Sanctiſſimus Euangeliſta, verba illa quæ jam attuli, ἐστὶ παιδάριον ἓν ὧδε, ὃ ἔχει πέντε ἄρτους κριθίνους καὶ δύο ὀψάρια, ſcripſit, quia nemo eſt qui neſcit, ὄψον καὶ ὀψάριον de piſce dici, prorſus idiotice ἰχθύας ὀπταλέους vertit. quaſi τὸ ὀψάριον & τὸ ὀπτᾶσθαι quicquam habeat commune: aut piſces iſti aſſi eſſent. Quod, niſi fallor, nec Matthæus, nec Marcus, nec Lucas dixerunt. Tum, ſi quicquam judicare poſſum, nihil fuit cauſæ, cur, panes, qui κρίθινοι dicuntur, eos recoquere ac κριθώδεις dicere maluerit. Quod tale eſt, ac ſi triticeos, πυρώδεις non πυρίνους, dicas. quaſi κριθώδης, materiam, non aliquid de forma, aut ξυλῶδες, idem quod ξύλινον, notaret. Quales voces nimium ſecure hactenus Grammatici, nulla juventutis ratione habita, in gloſſas ſuas tranſtulerunt. Eodem capite ad comma 22. ſequitur,

Ἀλλ' ὅτε πορφύρων Τιβερήιδα γείτονα πέτρην,
Ἀκροφανὴς ἐχάραξε λιπόσκιον ὄρθρος ὁμίχλην,
Λαὸς ἐϋκροκάλοιο πέρην αὐτώπιδος ἅλμης,
Ἱστάμενος σκοπίαζεν.

Τιβεριάδα λίμνην, lacum Geneſareth, quem Iordanis fundit, Tiberiadem a Tiberio fuiſſe dictam, vt & vrbem, quam ad lacum hanc ædificauerat Herodes, nemo eſt qui neſcit. Quare, cum hanc Τιβερήιδα

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

vocauit, metuendum ne Grammaticis non ſatisfecerit. Neque minus negligenter fecit, quod cum ipſe lacum dicat, tamen πέτρας, ἀκτὰς, ſcopulos, littora, & ſimilia, quæ maris ſunt, ei attribuat. Quemadmodum quod ἅλμην quod πόντον vocat: quæ ſunt appellationes maris. cum ex vſu Hebræorum, quod nec pueri ignorant, quæuis aqua major aut collectio illius, mare dicatur. Sicut *mare Geneſar* Num. 34. & paſſim. Atque ita Iohannes dixit, ὁ ὄχλος ὁ ἑστηκὼς πέραν τῆς θαλάσσης. Procopius ad Eſaiam cap. 9. Παραλίαν δὲ λέγει πᾶσαν τὴν ἀμφὶ τὴν Γεννησαρέτην λίμνην χώραν, ἣν καλεῖ τὸ εὐαγγέλιον θάλασσαν. Quod non aſſecutus noſter, quemadmodum alia quæ maris ſunt lacui tribuit vbique, ita hic εὔκρόκαλον dixit. Nam lapillos, arenam, & cætera quæ mari propria, Poëtæ κρόκας & κροκάλας dicunt. Heſychius, κρόκαι, παραθαλάσσιοι ψῆφοι. Idem, κροκάλαι, ψῆφοι, ἀκταὶ, ἄμμος. Ergo etiam ſic littora vocari vult. Quomodo autem, ſi θάλασσα, hoc loco, dicitur ἡ λίμνη, hoc eſt, *lacus*? in quo nihil mari proprium. Eodem capite comm. 31,

> ὑμέτεροι γὰρ
> Αἰθέρος ἄφθιτον ἄρτον ἐρήμαδος ἐγγύθι πέτρης
> Μάννα πολυκλήϊστον ἐθοινήσαντο τοκῆες,

parum circumſpecte, manna, ἄρτον ἄφθιτον vocauit. non enim ignorare poterant Iudæi, de hoc pane in Sacro dici contextu, *computruiſſe ac vermibus ſcatere cœpiſſe*, ὅτι ἐξέζεσε σκώληκας καὶ ἐπώζεσε. Item, *cum incaluiſſet Sol, liqueſieri* cœpiſſe. Exodi 16. Quod diuinitus videtur factum, ne vel huic cibo nimium tribuerent, vel alium, qui vere ἀθάνατός τε καὶ ἀθανατίζων eſſet, de quo agitur hoc capite, non expectarent. Sed & error plane eſt idioticus, nec viro erudi-

erudito dignus, quod deſertum Sin, in quo manna Iſrael comedit, & in quo annos quadraginta populus vagatus eſt, πέτρην ἐρημάδα dixit. Hinc ortum ſine dubio, quod Helleniſtæ, ἔρημον σὶν, cujus mentio fit Exodi decimo & ſexto, alijſque in locis, atque vbi manna præbitum eſt populo, cum ἐρήμῳ σὶν (cujus mentio fit Numerorum 20, vbi Arabiæ petra, apud quam Maria Moſis ſoror ſepulta fuit, quam & hic & infra noſter ſomniat, cum dixit, καὶ θάνον ἐν σκοπέλοισιν ἐρημάδος ἐγγύθι πέτρης) manifeſte confundat; de Hebræorum ſcriptura ſecurus. quibus alterum deſertum, in quo præbitum a Deo manna comederunt, מדבר סין, alterum, in quo non comederunt manna, verum aquam, quam e petra Moſes præbuit, biberunt, מדבר צין dicitur. Ita paulo poſt,

Μωσῆς οὐ πάρος ὔμμιν ἐρημαίῃ παρὰ πέτρῃ
Αἰθέρος ἄρτον ὄπαζε μελίρρυτον;

ſimili errore. Petra enim, de qua loquitur, ad Cades fuit: vbi aqua contradictionis. de qua nihil cogitabat noſter. Sequitur commate ſequenti, Οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ; Quare? Nam diſerte ex perſona Dei Exodi 16. 4. dicitur de manna, Ἰδοὺ ἐγὼ ὕω ὑμῖν ἄρτους ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Et deinde, maxima cum cura dicitur a Moſe, Οὗτος ὁ ἄρτος ὃν ἔδωκε κύριος ὑμῖν φαγεῖν· τοῦτο τὸ ῥῆμα ὃ συνέταξε κύριος. Quare? quia enim manna Deus ipſe, vt loquuntur nunc, immediate dedit: at de aqua, quam ex petra Iſraëlis filij biberunt, ὡς ἐπάρας Μωυσῆς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ἐπάταξε τὴν πέτραν τῇ ῥάβδῳ, dicitur. Hoc ergo dicit, Sicut manna, non a Moſe, ſed a Patre meo, accepiſtis, ita idem Pater meus, verum vobis nunc ex cœlo præbet panem. Defectus enim in oratione manifeſtus, Οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον τὸν ἐκ τοῦ

οὐρανοῦ, ἀλλὰ ὁ πατὴρ ἐμὸς, ὃς καὶ νῦν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινὸν δίδωσιν ὑμῖν. cum nonnulli ex homonymia, τοῦ ἄρτου τοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, loci interpretationem petant. Quaſi dicat, *Non cœleſtis vere fuit panis ille Moſis, ſed hic vere eſt cœleſtis, qui a Patre meo vobis datur.* Fruſtra. quia Moſi non tribuitur, ſed Deo: & ad ea ipſa loca ſuo more Euangeliſta obiter alludit. Nam de pane, alterum fuiſſe typum, alterum fuiſſe rerum, nemo dubitare poteſt. Neque ab hac opinione abit noſter. Inepte Ioſephum, cujus, vt ipſi putabant, filium contemnunt Iudæi, θεοειδῆ ad comma 42. dixit.

Ἦ ῥά νυ κεῖνος ἔφυ θεουδέος υἱὸς Ἰωσήφ;

Circa hujus Sexti capitis finem, commate penultimo nimirum, cum Euangeliſta dixit, καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς διάβολός ἐστιν, eſt hyberbole haud dubia. Noſter malum intellexiſſe Spiritum videtur. cum & Græci quoque de extreme improbo vtantur ea voce. vnde & ἄνθρωπος διάβολος ex Pindaro adfertur. Sed & Athenæus, diſcipulos Platonis alibi, τυραννικοὺς καὶ διαβόλους dixit. Idem, εἷς ἐβασίλευε, inquit, φαῦλος ὢν καὶ διάβολος, de extreme improbo, vt recte ex hoc loco Euſtathius probauit. Et in Plauti Aſinaria, adoleſcens nihili ac nulli bonæ rei, Diabolus vocatur. non traducit enim ſenem, ſed hoc paraſito mandat. Mihi autem dubitandum non videtur, quin adulatoria ad ſummum ſcelus ac improbitatem ὁ ἀποστάτης diſcipulus peruenerit. qui ſic Martham ac diuinum ejus factum infra nequiter traducit. Quemadmodum non dubitandum, quin de Domino ejuſque factis ita judicaret, & vbique ſuſurronem ageret ac delatorem. qualem lex Leuitici deſcribit. vbi dicitur, לא תלך רכיל. *Non Sycophanta eris aut ſuſurro.* Vbi diuinitus Chaldæus לא תיכול קרצין. *Non comedes*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

medes calumnias. quod nonnulli, *Non comedes placentas*, interpretati ſunt. Quod id genus hominum conuiuijs adhiberetur, &, vt paraſiti, ventris cauſa, maledicerent. Sed notiſſimum Chaldæos ita loqui. Eo ſenſu quo a Græcis χαίρειν ὡς δαιτὶ dicitur. Ita bellicoſi, πολέμῳ κεχαρηότες ἠΰτε δαιτὶ dicuntur. Syri vna voce id interpretantur. Quare interpres Syrus cum διάβολος hic סטנא conuertit, aliquanto circumſpectius eadem lingua ſua vir doctiſſimus אכלקרצא dixiſſet. Qualis Prouerbiorum vndecimo commate 13. ἀνὴρ δίγλωσσος dicitur. Ἀνὴρ δίγλωσσος ἀποκαλύπτει βουλὰς ἐν συνεδρίῳ. quod ipſum optime ſceleſto huic conuenit. & ibi Chaldæi eo modo quo jam dixi loquuntur. Capite ſeptimo v. 23. illa verba, ἐμοὶ χολᾶτε ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ ἐποίησα, ad miraculum, quod quinto capite deſcribitur, illius nempe, qui 38. annos decubuerat, referendum eſſe plerique arbitrantur. Eum autem Paralyticum fuiſſe, & alij nonnulli ex antiquitate & Theophylactus ad eum locum pro confeſſo ſumit. Ita enim: ἐκπληκτικὴ ἡ καρτερία τοῦ παραλύτου. ἔτη τριάκοντα καὶ ὀκτὼ εἶχε, καὶ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἀπαλλαγήσεσθαι τοῦ νοσήματος προσδοκῶν, ἐνηδρεύετο ἐμποδιζόμενος ὑπὸ τῶν δυνατωτέρων, καὶ ὅμως οὐκ ἀφίστατο, οὐδὲ ἀπεγίνωσκε. Quid ergo voluit, cum κυκλάδα νόσον, hoc eſt περιοδικὴν, dixit? Cyclus enim, vel eſt idem quod περίοδος in morbo Medicis, vel definiti vim in definitione exponit. Itaque Galenus morbum περιοδικὸν, τὴν κατά τινα κύκλον περιερχομένην νόσον dixit. Et addit, ὀνομάζουσι δὲ τὸν τοιοῦτον κύκλον ἕκαστοι οἱ ἰατροὶ περίοδον. At Paralyſis perfecta, ſiue exquiſita, cito tollit. Altera diuturnior, ſed quæ, vt in ſubjecto iſto factum videtur, motum omnem tollit.

& hoc

& hoc modo κυκλικόν τι & περιοδικὸν habet: quod interdum redit aut inualeſcit. Et hoc eſt de quo ſupra idem æger conqueritur, Κύριε ἄνθρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα, ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ, βάλλῃ με εἰς τὴν κολυμβήθραν. Verum aliud, ſi quicquam judicare poſſum, voluit. Morbum nempe χρονικὸν fuiſſe ac diuturnum. Eo enim loco ipſe dixit,

Τρεῖς δεκάδας δασπλῆτι παρεπτώσσας ἐνὶ νούσῳ,
Καὶ πάλιν ὄγδοα κύκλα κυλινδομένων ἐνιαυτῶν.

Quemadmodum Homerus Poëtarum norma, περιπλομένους ἐνιαυτοὺς dixit. Et ita Maro, *annum in ſe volui*, dixit. Et annus nihil aliud quam *cyclus*. Sicut annulus κυκλίσκος. Ita *annorum cycli* in Hymno Hilarij.

Denis ter annorum cyclis,
Iam parte viuens temporis,
Lympham petit baptiſmatis,
Cunctis carens contagijs.

Quemadmodum ter decem annorum cyclos & octo, æger ille decubuerat, cui νόσου κυκλάδα tribuit. Nihil ergo præter diuturnitatem morbi innuit. neque quicquam, niſi fallor, vlterius definit. Antiqui, cum τὸ ὁμότιμον quod in Synodo Nicæna, cum τῷ ὁμοουσίῳ & συναϊδίῳ ſtatuerunt Patres, in Chriſto Domino ſignificare vellent, inter cætera ὁμόθρονον καὶ σύνθρονον dixerunt Patri. quemadmodum Gregorius Theologus, σύνθρονον ἀεὶ καὶ συμφυῆ τῷ πατρὶ dixit Spiritum. Pro quo noſter παρακεκινδυνευμένως, neque ſatis prudenter, ἀγχίθρονον dixit. Ita enim cap. 7. com. 39.

Οὔπω γὰρ βροτέῃσιν ἐνερρίζωτο μενοιναῖς,
Χριστὸς ἄναξ γένετο φανεὶς ἀγχίθρονος ἕδρης.

Cum in Sacro codice inueniſſet, οὔπω γὰρ ἦν Πνεῦμα ἅγιον,

ἄγιον, ὅτι ὁ Ἰησοῦς οὔπω ἐδοξάσθη. quod æqualitatem tollere eſt, vicinitatem aut proximitatem dare. Quam Ariſtoteles vitijs quoque & virtutibus concedit. quia quædam boni, vt Poëta loquitur, proximitate teguntur. vt liberalitatis prodigalitas. Et idem Gregorius, virtutem & vitium, hoc eſt, κακίαν καὶ ἀρετὴν, ἀγχιθύρους dixit. Qui diſerte tamen eas διαύδιχα ναιετάειν, hoc eſt, *ſeorſim habitare*, ibi addit. Ita enim de Parabolis quatuor Euangeliſtarum,

> Ἔνθ' ἀρετὴ κακίη τε διαύδιχα ναιετάουσι
> Ἀγχίθυροι γεγάασιν.

Et quid prohibet, quin ἀγχιθρόνους dicas? Sic & qui plurimum a dignitate abeſt Regis, Regi ſede aut loco poteſt eſſe proximus. Qualis Scriba ille quem pro Porſena tollebat Mucius. Sic cum libro Eſther Satrapæ, οἱ ἐγγὺς τοῦ βασιλέως, καὶ παρακαθήμενοι, *qui prope Regem erant, eique aſsidebant*, hoc eſt, οἱ ἀγχίθρονοι, commemorantur, quis dubitat, quin multum inter iſtum honorem & Regis intereſſet? Vt omittam σύνθρονον τῷ Πατρὶ, non ἀγχίθρονον τοῦ Πατρὸς ἕδρης, dicendum fuiſſe. Quis enim dicat σύνθρονον τῷ θρόνῳ, niſi qui bis idem dicat? aut ἀγχίθρονον, niſi qui duos ponat thronos? Quid quod Patri ἕδρην, filio aſſignat thronum? Non enim eſſentiam diſtrahere, qui συνθρονον & ὁμόθρονον fecerunt, ſed Perſonas diſtinguere volebant. Quemadmodum, cum Sermo apud Deum eſſe dicitur: quem antiqui & noſter σύνθρονον dixere. vnde & in Patre & in ſinu ejus eſſe dicitur. Cæterum vt alia non pauca, ita hic in animo Paganos ſuos & eorum Deos Παρέδρους habuit. Ita enim Dij Duodecim θεοὶ Πάρεδροι: Latinis *Aſſeſſores*. Quemadmodum, & qui in numerum Deorum a Principibus referebantur. vt cum Alexander

θεὸν

θεὸν πάρεδρον Hephæſtionem alibi a Luciano dicitur feciſſe. Ac vt illi quibus impune hic ludere licebat, παρέδρους & συνθρόνους, ſiue Deos ſiue magiſtratus confundebant, & qui Athenienſibus πάρεδροι in magiſtratu, quod Regi aſſiderent, a Polluce, ab alijs συγκάθεδροι dicuntur, quod vox vtraque vicinitatem ſedis ſeu proximitatem nonnunquam deſignaret, ita noſter, quod non paulo longius recedit, ἀγχίθρονον & σύνθρονον, idem in Perſona Filij eſſe voluit. Vt ſi τὸ ὁμοούσιον & τὸ ὁμοιούσιον, quæ tantas turbas dederunt, idem eſſe dicas. nam ex iſta illud probant antiqui. Ita cum ex voce σύνθρονος, τὸ συμφυὲς, ſiue, Naturæ in Filio aut Spiritu cum Patre vnitatem, aduerſus Arrium ac Macedonium, inferunt Patres, vt Gregorius & alij, nullum fuit periculum ne vocem ἀγχίθρονος pro altera probarent. Sed, vt dixi, Paganorum imitatione abreptus eſt. Quid quod φανεὶς dixit, non ὤν? Quid quod totus locus, locum hic non habet? & Euangeliſta nihil tale. Nam cum ille de S. Spiritu loquatur, noſter de Filio locutus eſt. Sed de hoc alibi, ni fallor, melius. Viderint interim eruditi, vtrum ſic accipiendus fuerit locus ille, οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον. quem interpretatus eſt, hac lege, vt nihil diceret. certe vna voce cum Chryſoſtomo & alijs, mentem ſuam expreſſiſſe poterat. Capite octauo, quid in mentem illi venit, cum ad ea verba commat. 30. ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν, ita ſcripſit?

Ταῦτα δέ οἱ βοόωντι πολυσπερέων στίχες ἀνδρῶν
Πίστος ἀρρήκτοισιν ὑπεκλίνοντο λεπάδνοις.

quaſi de vera ac immota ageretur fide. cum πιστεύοντες καὶ πεπιστευκότες & hic & ſæpe alibi dicantur, qui doctrinam Domini libenter tantum audiebant,

ſiue

ſiue admittebant. Chryſoſtomus, ἐπίστευσαν μὲν, οὐχ ὡς ἐχρῆν δὲ, ἀλλ' ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἡσθέντες καὶ ἀναπαυσάμενοι ἐπὶ τῇ τῶν λόγων ταπεινότητι· ὅτι γὰρ οὐ τελείαν πίστιν εἶχον, δείκνυσιν ὁ εὐαγγελιστὴς ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα λόγων, ἐν οἷς αὐτὸν πάλιν ὑβρίζουσι. Ita מאמינים Gerionidæ de Sadducæis fere ac Phariſæis vſurpatur. Quorum iſti πιστεύοντες ἐς τὸν νόμον καὶ τὰ πατροπαράδοτα, illi ἐς μόνον τὸν νόμον dicuntur. Et quomodo immota fuit fides, ſi ijdem paulo poſt, vt Chryſoſtomus obſeruat, maledicunt Domino. quod paulo poſt oblitus ſui ipſe fatetur.

Ἑβραῖοι δ' ἰάχησαν ὁμογλώσσῳ τινὶ λαιμῷ.

Si concordi voce, & omnes, ergo inter eos quoque οἱ πεπιστευκότες. A quo tamen Auguſtinus abit, qui Tractatu in Euangeliſtam hunc quadrageſimo & primo, *Reſponderunt ei, non illi qui jam crediderunt*, inquit, *ſed illi qui in turba erant, nondum credentes.* Eodem capite non ita multo poſt, commate nimirum 34.

ποθοβλήτους τε μερίμνας

Πατρὸς ἀερσινόου μενεαίνετε πάντες ἀνῦσαι.

Qui ſint ποθόβλητοι, vix pueri qui ejus linguæ vſum habent, ignorare poſſunt. Certe παθητικῶς id vſurpatur. Eſt igitur ποθόβλητος, non amor, quod ridiculum eſt plane, ſed qui amat. Conſtat autem quantæ autoritatis Nonnus fuerit, vel ex Silentiario, poëta eleganti, qui cum Agathia, qui & ipſe Nonni meminit, poëta incomparabili, vixit. qui exemplo Nonni res amatorias ποθόβλητα ἔργα dicere auſus eſt. Tantum, ſi autoritas accedat, cacozelia poteſt. Vt vel inde planum fiat, quantum ad integrum interſit judicium, de ijs quæ perperam dicuntur, moneri juuentutem. Atque idem, quanto ex Græcorum ratione alibi melius,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

τῆδε κονίῃ

Σκῦλα ποθοβλήτου κεῖται Ἀναξαγόρου.

Longe tamen melius quam Nonnus, ad amorem eam tranſtulit vocem. Nam præterquam quod τὰς ἐπιθυμίας parum Græce ποθοβλήτους μερίμνας dixit, ne hoc quidem, quam a ſenſu Sanctiſſimi ſcriptoris alienum eſſet, cogitauit. qui τὰς τοῦ διαβόλου ἐπιθυμίας, neutiquam amorem, ſed peccata, quorum autor eſt Diabolus, vocauit. & in primis actualia, quemadmodum ad locum iſtum pridem obſeruauit Auguſtinus. Quorum ſpeciem hic ipſe ponit: non libidinem profecto, aut amorem, ſed contrarium omnino; homicidium nimirum. cujus originem Caino aſſcribebant veteres. Auguſtinus: *Itaque hoc in loco patrem Iudæorum Cain ſignificat, cujus imitatores volentes eſſe Iudæi, Saluatorem peremerunt. Ab eo enim forma data eſt fratricidij.* Quis autem fratricidium ποθόβλητον vocare auſit? Verum quia חפץ, quam ἐπιθυμίαν Helleniſtæ reddunt, ſæpe beneplacitum deſignat, peruerſam inclinationem & præcipue ἀνθρωποκτονίας, quæ in illo ſcelerum autore eſt qui ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος dicitur fuiſſe, ita expreſſit. Cum eodem capite ad comma 38, quod Euangeliſta dixit ὅτι Σαμαρείτης εἶ, ita reddit,

Ὅττι θεὸς ποιητὸς ἀεξήθης Σαμαρείτης,

putaui aliquando Eſaiæ locum cap. 10. v. 11. ὃν τρόπον γὰρ ἐποίησα Σαμαρείᾳ, καὶ τοῖς χειροποιήτοις αὐτῆς, reſpexiſſe, ac τὸ ἁπλοῦν, vt loquuntur Critici, loco συνθέτου, ſiue compoſiti, hic vſurpaſſe. Vt θεὸς χειροποίητος ſit אליל, θεὸς οὐ θεὸς, ἤγουν ποιητός. quemadmodum quotidie nouos Deos aut colebant aut e Monte ſuo producebant Samaritæ. Potuiſſe autem fieri, vt aliquis ex Græcis eam vocem ita reddiderit. Sed profecto aliud

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

aliud eſt Σαμαρείτης, quod hic a Iudæis Domino impingitur, aliud eorum Dij, ſiue idola. Quare maximo Scaligero aſſentior, qui totum verſum ſic ſimpliciter legebat,

Ὅτι νέος ποιητὸς ἀεξήθης Σαμαρείτης.

Quod nouus nobis factus Samarita ſis. propter conſuetudinem haud dubio cum muliere, de qua ſupra, aut alijs Samaritanis. & quod, vt illi, ab ipſis diſſentiret. Sed ποιητὸς non ſine cauſa: quod olim Samaritani, aut Cuthæi, aut Iudæi Apoſtatæ eſſent. Ergo νέος ποιητὸς Σαμαρείτης, eſt Iudæus Apoſtata, ſiue qui recens e Iudæo factus Samaritanus.

CAPVT VIII.

Nonnus emendatus. Locus capite nono de cœco, cui reſtituitur viſus. Sine oculis fuiſſe ex veterum ſententia. Eos a Deo creatos, ex opinione eorundem. ἡ ὀφθαλμοῦ δημιουργία. χθόνιος κενεὼν, *quo oculi cæco conferuntur, quid Nonno.* κένωμα *Aquilæ quod* κενὸν *Theodotioni Geneſ. primo. 2. vtrunque terræ tribui.* χοῦς ἀνδρογόνος. ἀλαωπὸς ὀμίχλη, *an recte. Morbus Lazari* ἀσθένεια. φθόνιος ὄλεθρος, *morbus quo interijt Lazarus.* φοναὶ *loca vbi committuntur cædes.* φόνοι, *homicidæ.* φόνις, τὸ ἐκ φόνου αἷμα. *Caiaphas* θεοπρόπος, *& an recte.* θέορτος *aliud quam* θεοπρόπος. *illud Caiaphæ convenire, non hoc. Prophetia dicta* δι' οἰκονομίας, *qualis Caiaphæ hæc fuit. Hebræorum de ea verſiculus ſponte forſitan natus. Septenarius verſus Varroni, qui Politicus poſterioribus Græcis. Eo genere, triumphale carmen, quod primo Dauidi accinitur, conceptum. Feſtum Paſchæ, quod inſtaret,* νεοχόρδευτος ἑορτὴ *dictum.* θυγάτηρ Σιών. *locus Zachariæ male ab interprete redditus. Opera Domini miraculoſa & quæ diuinam in Chriſto arguerent naturam, male* θεηγενῆ *a noſtro dici. quid* θεηγενὴς *vel ipſo teſte. Opera Domini diuina,* θεοπρεπῆ *Theologis antiquis dicta.* δολιχόρδευτος. *Linteum quo ſe præcinxit Dominus,* σκληρὸν ὕφασμα. λέντιον, *ſindon Syro inter-*

 preti

preti. βαδδῖν, βύσσινον ἔνδυμα. Heſychij error. βὰδ & βὰρ ex errore Helleniſtarum confuſa. linteum quo Dominus præcinctus fuit, ex goſſipio. Oſiridis veſtis a Tertulliano dicta. Nonni error. ὁπλότερον quid Græcis. καινὴ ἐντολὴ, ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, & quomodo Euangeliſtæ dictum. καινὸν ex Hebraiſmi ratione τὸ ἔξοχον, & quod excellit. Spiritus Sanctus incogitanter & imprudenter μετανάστης dictus. Spiritus Sanctus donum ἀμεταμέλητον ac nihil minus quam μεταστατικὸν ἢ ἀποστατικόν. Μετανάσται in Republica qui. qui Geographis μετανάσται. Iazyges metanaſtæ. Aſtrologis μετανάσται in ſtellis. Aſtra παλίνωρα. Theologis μετανάσται qui & ἀποστάται. Maſſalliani ſiue Euchitæ, αὐθαίρετοι μετανάσται Syneſio dicti. Sancti Spiritus præſentia conſtantiaque quomodo Chaldæis dicta. Schecina conſtantiæ nota. ωρᾶν & habitare de S. Spiritu. ωμᾶν ex Chaldæorum ac Syrorum vſu quod οἰκεῖν Apoſtolo. παρεπίδημος Abrahamus. Sanctus Spiritus σύγγονος, ſiue frater Domini, dictus. Sanctus Spiritus ex Patre, non υἱικῶς tamen vt Filius, ſed ἐκπορευτῶς. Ἀδελφοθεΐα, quam Nonnus expreſſiſſe videtur, veteribus damnata. Προβολεὺς Pater Spiritus. τρόποι ὑπάρξεως confuſi. Παράλληλα καὶ ἀλληλένδετα nomina Theologis. κόσμος ἀέναος. & an recte. κόρυμβος πολύπτορθος. κόρυμβος. & in eo error noſtri. κραδίη μυθοτόκος, de Domino parum pie. Diabolus ἀρχὸς ἀγήνωρ, parum circumſpecte.

NOni capitis initio, cœcus, cui viſum Dominus reſtituit, συμφερτὴν, ἀμέριστον, ἀχάρακτον ὀπωπὴν habuiſſe dicitur. Vbi συμφυρτὴν, non συμφερτὴν, lego. vt ſignificet, confuſum plane & indiſcretum fuiſſe ejus viſum. Nam ἀχάρακτον cum addit, ne quidem illi oculos fuiſſe ſignificat, quem Euangeliſta, τυφλὸν ἐκ γενετῆς, ſatis habuit dixiſſe. Et profecto ſic de eo veteres ſenſerunt, vt non viſum modo illi datum, ſed & oculos a Domino formatos ac creatos dicant. Cyprianus, *Sputo oculos Chriſtus fabricauit.* Et Aſterius, κτισθῆναι in hoc homine τοὺς αὐτοσχεδίους ὀφθαλμοὺς καὶ κατασκευασθῆναι ait. Idem, ἵν' ὅθεν τὸ ὅλον κατ' ἀρχὰς ἐπλάσθη ζῶον, καὶ τὸ μέρος δείξῃ πλαττόμενον. *Vt ex quo* (puluere nimirum) *totum initio*

initio formatum eſt, partem nunc oſtenderet formatam. Eodem Chryſoſtomus ad 14. Matthæi reſpexit, cum miraculum, de quo hic agitur, δημιουργίαν ὀφθαλμοῦ vocauit. Ὅτε, inquit, ὀφθαλμὸν ἐδημιούργησε, *cum creauit oculum.* Et Theophylactus, cum eodem modo quo Protoplaſtes, formatum atque conditum fuiſſe ait. Διὰ τοῦτο δὲ ἀπὸ πηλοῦ τὰ ὄμματα δημιουργεῖ, ἐκείνῳ τρόπῳ τῆς δημιουργίας, ᾧ καὶ τὸν Ἀδὰμ ἐδημιούργησε. Auguſtinus, ſeu quicunque autor, Sermon. De Temp. *Recepit hic quidem* (de altero cœco) *oculos, alter accepit. & quod natura non dederat, manus Chriſti formauit. Impoſuit enim fronti puluerem, ſputo conſperſum, & ad tactum ſacræ manus operis diſciplina feſtinans, luciferas gemmas orbibus præforatis infixit, & quod natura non dederat, Chriſtus artifex integrauit.* Eundem puluerem quid voluit cum κενεῶνα χθόνιον vocauit? Ita enim ad 6. comma ſequitur:

Καὶ χθονίῳ κενεῶνι πεφυρμένον ἀφρὸν ἐλίσσων.

Vocem ſane cui hoc appoſitum tribuitur, varie a noſtro vſurpari, norunt qui præſertim ejus Bacchica legerunt. Nunc cum ait, Dominum ἐκ χθονίου κενεῶνος καὶ ἀφροῦ, id eſt, *ſputo*, lutum hic feciſſe, quo cœcus ille, cujus facta mentio, inungeretur, terram aut puluerem intelligi, res ipſa docet. Cauſam autem cur ſic ſit locutus, nemo docet. Nam interpretes de terra quæ lapidibus ſit vacua, quod adferunt, nullius ſane eſt rei. Ac fortaſſe, vt non omnia ad trutinam judicij exactam ponderauit, ad τὸ κένωμα reſpexit, quo interpres Aquila in exprimenda voce בֹּהוּ, ſiue, *inanitatis*, vſus eſt. Id quod κενὸν Theodotio interpretatus erat. Nam de terra dicitur, inanem & vacuam fuiſſe primo, 1. Geneſ. 2. Κόνις autem etiam origine quid aliud quam κένωμα eſt aut κενόν? quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Chaldæis דקניא. Sed, quod nemo neſcit, περὶ τοῦ ἀστάτου καὶ ἀκατασκευάστου τῆς γῆς, ſeu, de terra quæ tum nondum terra erat, ibi agit Moſes. Neque id tamen obſtat, quin ad ipſam Aquilæ reſpexerit hic vocem, & vt ille κένωμα, inanem adhuc terram dixerat & vacuam, ita κενεῶνα partem ejus, quæ inanis maxime ac leuis, ejus dixerit exemplo; pulueram nimirum. terræ quippe pars leuiſſima ac maxime inanis, de qua agit. mirum enim quantum veteres in illis ſe interpretationibus tum oblectarint. Paulo poſt cum dixit,

> Ὀφθαλμοὺς τελέων νεοτευχέας ἠθάδι πηλῷ
> Ἐκ χοὸς ἀνδρογόνοιο,

in animo habebat Helleniſtas ſuos. Illi enim, καὶ ἔπλασεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς. Vt reſpiciat ad eos quos jam dixi, qui eodem modo eademque ex terra, e qua factus Adam, factos eſſe hos oculos volebant. Vnde Cyrus Prodromus, lutum, quo hic vſus fuit Dominus, πηλὸν ὀμματουργάτην dixit.

> Ὁ πηλὸς οὗτος, πηλὸς ὀμματουργάτης,
> Οὐχ᾽ ὡς φύσιν χρῶν δημιουργὸν ὀμμάτων,
> Ἀλλ᾽ ὡς ὑπουργῶν τῇ κελεύσει τοῦ λόγου·
> Ὡς ἐμπλύσαις μοι Χριστὲ τῆς ψυχῆς κόραις.

Caliginem adimere vſum oculorum, ac inducere illis cæcitatem, planum eſt: quod ἐπιπροσθεῖν τοῖς ὀφθαλμοῖς a Græcis dicitur. Quibus euenire id ſolet, ἀλαωποὺς cum Poëtis dicas. Itaque non σκότος, ſiue ὁμίχλη, hoc eſt tenebræ, ſed is cui illæ nocent, ita dicendus erat. Et, οἱ ἐπιπροσθούμενοι τοὺς ὀφθαλμοὺς, hoc eſt, qui obſtructos habent oculos, non ἡ ἐπιπροσθοῦσα τοῖς ὀφθαλμοῖς, vel ὁμίχλη vel σκοτία, hoc appoſitum meretur. Heſychius, ἀλαῶ-

ἀλαῶπιν, σκοτεινὴν, οὐ βλέπουσαν. Ἀλαωπὸν στέρησιν ὀφθαλμῶν, τύφλωσιν οὐ βλέπουσαν, Nam hoc vitium eſt cæci, qui ab ipſa cæcitate ἀλαωπὸς Poëtis dicitur. Quod non cogitabat, cum de hoc eodem cæco, aliquanto poſt,

Τῇ ἔνι πηλὸν ἔτευξε, καὶ ἔπλασε φέγγος ὀπωπῆς,
Χειρὸς, ἀπὸ βλεφάρων ἐλάσας ἀλαωπὸν ὁμίχλην.

Sed quare oculis nunc tenebras abactas ait, quos formatos antea, imo toties, jam dixit? Morbum, quo Lazarus amicus Domini extinctus eſt, Euangeliſta non expreſſit. Niſi quod ἀσθένειαν vrbane dixit. Qua de re ad locum ipſum infra. Noſter febrim ſupra poſuit, ſi quicquam judicamus. Quid eſt ergo quod ad locum illum capite vndecimo commate 37 Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, Οὐκ ἠδύνατο οὗτος ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, ποιῆσαι, ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ; ita loquitur,

Μὴ φθονίῳ νέκυς οὗτος ὁμιλήσειεν ὀλέθρῳ?

Nam quis febrim, aut quemcunque ejuſdem generis morbum, φόνιον ὄλεθρον, hoc eſt, cruentam dixit mortem? Eſt enim φόνος, ὁ διὰ σφαγῆς θάνατος. quod ex minimo Græcorum diſcere profecto potuit. nam hæc talia ad nauſeam Grammatici. Vnde & φοναὶ, ipſa loca vbi committuntur cædes. & qui criminis illius rei, φόνοι Dorienſibus. qui ſceleſtos quoque καὶ τοὺς φόνου εἰργασμένους ἄξια ſic dicunt. quemadmodum & φόνις, τὸ ἐκ φόνου αἷμα, *qui ex cæde ſanguis.* atque hoc prorſus ſane ἀσύστατον. Imprudenter capite eodem commate 51. Caiapham, quem antea non male ἀθέμιστον dixerat, θεοπρόπον vocauit. Αὐτόματος δ᾽ οὐ τοῦτο θεοπρόπος ἔννεπεν ἀνήρ. Quod non magis illi convenit quam Balaamo aut Diabolo, cum, inſtinctu Dei, vera, vel invitus, dicit. Sed in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Grammaticorum gloſſis, legerat, θεοπρόπον, τὸ ἐκ θεοῦ προλέγοντα dici. Fuit vero iſte θεόρρητος, non θεοπρόπος. Locutus enim eſt, non viribus ſuis, ſed voluntate ejus a quo regebatur. Vt cum D. Hieronymo loquamur. Saltem cogitaſſet, alibi de Chriſto Domino ſe ea voce vſum. Fuit ergo prophetia quam δι' οἰκονομίας veteres Theologi dixerunt. Quod rotunde inprimis Hebræorum exprimunt Magiſtri, נבא ברצון האלהים ולא ידע מנבא. *Prophetat ex voluntate Dei, nec capit quod prophetat.* Eſt autem carmen quod Septenarium Varroni dicitur; Græcis poſterioribus Politicum. quo Chronicon Manaſſes, Chiliadas concepit Tzetza. Quo genere obſeruauimus Triumphale carmen quod in contumeliam Saulis Dauidi a fœminis 1. Sam. 18. v. 7. accinitur, conceptum: vt Hebræis quoque placuiſſe videatur. quanquam iſta aliud agentibus nonnunquam excidunt. Porro licet plane incogitanter, ſponſum, cujus nuptiæ recenter celebratæ eſſent, cap. 2. ἀρτιχόρευτον dixit, quem νεόγαμον dicas, omnem tamen ſuperat abſurditatem, quod hoc ipſo capite ad comma quinquageſimum & ſextum, feſtum, non elapſum, ſed quod jam inſtaret, ἀρτιχόρευτον ἑορτὴν vocauit. Quippe, vt omittam, τὸ χορεύειν eſſe ἀμετάβατον, ſiue, verbum quod non tranſit, vt νεοχόρευτος ſicut νεοποίητος dici non poſſit, quis perſuaſit ei, τὸ ἄρτι, quod idem eſt quod πρὸ ὀλίγου, temporis venturi notam eſſe? quaſi ſit νεόπλουτος, qui diues eſt futurus. Et tamen dixit,

ὅττι περῆσαι

Οὐ δύναται βροτὸς οὗτος ἐς ἀρτιχόρευτον ἑορτήν.

cum Euangeliſta paulo poſt πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα, etiam quæ mox ſequuntur, eueniſſe dicat. Capite

ſequenti

ſequenti, commate decimo quinto, cum Prophetæ Zachariæ adducuntur iſta verba, Μὴ φοβοῦ θύγατερ Σιὼν, ita canit,

Μητέρος ὑψιλόφου θύγατερ μὴ δείδιθι Σιών.

Norunt autem illi quoque, qui Hebraiſmi vix periti ſunt, in notiſſimo Prophetæ loco, ita filiam Sionis dici, vt prope infinitis locis. nempe, ſicut *Tyri filiæ ac Iudæ*. hoc eſt, in regimine, vt Grammatici loquuntur. Vt ſit θύγατερ Σιὼν, τοῦ Σιών. vt, υἷες Ἀχαιῶν. Noſter vero τὸ Σιὼν accepit, quaſi hoc in recto poſitum fuiſſet a Propheta. Vnde & Sioni aſſignauit matrem: ipſam Hieroſolymam, vt reor. Atqui in Prophetæ loco, θύγατερ Ἱερουσαλὴμ, eodem prorſus modo additur priori. Χαῖρε σφόδρα θύγατερ Σιὼν, κήρυσσε θύγατερ Ἱερουσαλήμ. Ridicule eodem capite, aut certe negligenter & ἀκύρως, 42. commate, opera miraculoſa & quæ diuinam in Domino arguerent naturam, θεηγενῆ dixit. quod attributum eſt ipſius qui miracula agebat. Quod nec ipſum fugit. Capite enim 19. dixit,

Θεσπεσίην ἐσθῆτα θεηγενέος βασιλῆος.

Et 21. Ὅς καὶ δαιμονίοιο θεηγενέος βασιλῆος &c. Quaſi idem ſit ὁ γεννώμενος & τὰ γενόμενα. qui ab æterno eſt genitus, & opera quæ fecit. Atqui opera de quibus agit, peculiariter θεοπρεπῆ antiqui dixerunt Theologi. Vt Cyrillus & alij. quod neque hic reſpuebat verſus. Capite decimo & tertio comm.4. Sanctiſſimus Euangeliſta, Dominum, e menſa Sacra ac diuina vere, ſurrexiſſe ait. Veſteſque, inquit, poſuit, ſumptoque ſeſe linteo præcinxit. Καὶ λαβὼν λέντιον, διέζωσεν ἑαυτόν. Hoc linteum, non video, qua cauſa, σκληρὸν ὕφασμα, *duram veſtem*, dixerit. Non enim dubitandum, quin & tenue & terſum fuerit

 inpri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

inprimis. Quale eſt quod בר Hebræis dicitur. Vt cum dicunt *ephod* בר. quod Chaldæi byſſinum exponunt; non materiæ ſed potius tenuitatis cauſa. Ideoque & erudite Syrus, *ſindonem* hoc loco vocat. Heſychius cum dixit, περίζωμα ἱερατικὸν, ad *ephod* בר haud dubio reſpexit. Idem doctiſſimus Grammaticus, Βαδδὶν, βύσσινον ἔνδυμα, εἰς ἱερέας: ex interpretatione Chaldæorum, quibus βὰδ eſt βύσσινον. Vnde βαδδὶν, quod pluralis formæ. Nam cum ſcripſit idem, Ἐφοὺδ βὰρ, ἱερατικὸν ἔνδυμα, τὸ γὰρ βὰρ, μικρὸν λέγεται, Helleniſtarum ſequitur errorem, qui non βὰδ ſed βὰρ in Hebræo legerant: quod neminem neſcire puto. Niſi quis linteum ex molliſſima goſſipij lanugine vocari durum poſſe exiſtimat. quale hoc fuiſſe autor antiquiſſimus Tertullianus ſine dubio exiſtimauit; cum linteum, quo Chriſtus hic eſt vſus, propriam Oſiridis vocauit veſtem. lib. De corona Militis. *Si & vniuſcujuſque ſupellectilis, & ſingulorum vaſculorum aliquem ex Dijs ſæculi autorem nominaris, agnoſcam neceſſe eſt & recumbentem in lectulo Chriſtum, & cum peluem diſcipulorum pedibus offert, & cum aquam ex vrceo ingerit, & cum linteo circumſtringitur, propria Oſiridis veſte.* cujus Sacerdotes *linigeros* idcirco a Poëtis dici, notum eſt. ipſum a Benjamino *Citin Mizri*, *linum Aegypti*, niſi fallor, dicitur. Eodem capite com. 34. ad illa verba, ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, non videtur aſſecutus, quid ὁπλότερον ſit Græcis, cum Sanctiſſimi Euangeliſtæ verba ſic interpretatur,

Ὁπλοτέρην ἐν ἅπασιν ἐφημοσύνην ἐπιτέλλω.

Nam hoc ad ætatem Græci referunt, quæ tyrocinijs eſt apta. quam deſcriptam atque definitam etiam Romani habuerunt. Præterea, cum nouum non ſit hoc præceptum, quod a Domino exprimitur hoc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

loco, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, (cum ſecundæ potius ſit tabulæ compendium,) quanuis id ad ipſum quo nos Chriſtus peculiariter diligit modum, plerique ex antiquis referant: videtur tamen, quod jam alijs in locis quoque admonuerunt eruditi, ἐντολὴ ἔξοχος καὶ ἀναγκαίη, id eſt, *præſtans ac eximium*, aut, *neceſſarium*, ſignificari hic præceptum. Sicut καινὸς οἶνος a Matthæo; Hebræorum more, quem nec pueri ignorant. Adde quod non dixit, ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἀγαπᾶτε ἀλλήλους: ſed ſimpliciter, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους: cui cætera ſubjungit: καθώς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Quemadmodum & alias cum præceptum hoc repetitur, non dicitur, ἵνα ὡς ἐγὼ ὑμᾶς ἠγάπησα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, ſed, ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, vt recte vir doctiſſimus Ianſenius notauit. Quare fruſtra hic ſe torquent veteres, & a diſtinctione jam recepta abeunt. Theophylactus, εἶτα ἐπειδὴ ἠπόρησεν ἄν τις, πῶς καινὴν ἐντολὴν δίδως κύριε, τὴν ἀγάπην, ἣν καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ νενομοθετημένην οἴδαμεν· ἐπιφέρει, ὅτι καθὼς ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ἀλλήλους ἀγαπᾶτε. quemadmodum Chryſoſtomus quoque & Cyrillus. Quod ſi eo quo jam dixi modo vocem καινὴν ſumas, nulla reſtat difficultas. Neque obſtat locus in Epiſtola autoris noſtri, vbi ἐντολὴν οὐ καινὴν dixit: ſenſu alio, & quia hic de eo, vt nonnullis placet, fuerat locutus. Niſi quis οὐ καινὴν etiam hic legat, quod non probo. & Euangeliſtæ proprium, diuerſa ratione eadem voce vti. Apud eundem Euangeliſtam, decimo & quarto capite, com. 16. ſic ipſa Veritas pronuntiat, Καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν. Vbi noſter,

Καὶ θεὸν αἰτήσω γενέτην ἐμὸν, ὄφρα κεν ὑμῖν

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Οὐρανόθεν πέμψε παράκλητον μεταναστην,
Χειστῷ σύγγονον ἄλλον ὁμοίϊον, ἔμπεδον αἰεὶ
Ἀτρεκίης ὀχετηγόν.

In quo loco, cum Sanctus Spiritus, donum, nec leue nec inconſtans, ſed perpetuum, ac, vt loquitur Apoſtolus, ἀμεταμέλητον, vt autor hoc loco, μένον ἐς τὸν αἰῶνα, promittatur, quis diuinare poteſt, quid in mentem illi venerit, cur attributum, quod per diſciplinas omnes ac ſcientias, in quibus vſum habet, inconſtantiæ ſignificatione ac leuitatis proſcriptum eſt, ei aſſignarit? Ea eſt vox μετανάστης. Nam Politicis, vt hinc incipiam, μετανάσται, non tam peregrini quam errones, & qui ſtabile, vt ille loqui ſolet, ſtabulum non habent: οἱ μεθιστάμενοι. qui alibi, vt recte Grammatici, cum nati ſint, illinc ſeſe ſubduxerunt. Vnde fit vt in Republica in qua viuunt, fiant μέτοικοι, id eſt, inquilini, & ad magiſtratus aſpirare non poſſint. vt Athenis. Vnde & νόθοι πολῖται. Hinc conqueritur Achilles,

ὅς μ' ἀσύφηλον ἐν Ἀργείοισιν ἔθηκε
Ἀτρείδης, ὡσεί τιν' ἀτίμητον μετανάστην.

Qui me ſumma affecit inter Græcos contumelia, tanquam vagum ac erronem, aut ſpurium adulterumque ciuem. Sed, vt dixi, proprie non denotat extraneum, (quanuis in Republica ſic vſurpetur) ſed qui locum proprium aut patriam mutauit. In Geographia, gentes vagæ & erraticæ, quales nomadicæ, μετανάσται dicuntur. Vnde *Iazyges metanaſtæ.* Aſtronomi, & præſertim, qui doctrinam φαινομένων perſecuti ſunt, ea aſtra, ſiue ſigna, quæ non errant, ſed & ordinem & ortum occaſumque definitum habent, reliquis opponunt, quos errones, ſiue μετανάστας, vocant. Theo ad Aratum: οἱ γὰρ πλανῆτες οὐκ ἔχουσι τάξιν τῆς θέσεως τοιαύτην,

τὴν, ἀλλὰ πλανώμενοι, καὶ μετανάσται εἰσίν. Ideoque non ſunt παλίνωρα vt reliqua: quæ eodem tempore & occidunt & oriuntur. Ipſe Aratus,

> Οὐκ ἂν ἔτ' εἰς ἄλλους ὁρόων ἐπιτεκμήραιο
> Κείνων, ἧχι κέονται· ἐπεὶ πάντες μετανάσται.

Et ibidem Theo, Ἐπειδὴ πάντες μετανάσται, καὶ οὐκ ἐν ταὐτῷ κείμενοι. Et deinde addit, οὐ γὰρ τῶν μενόντων εἰσίν. Sicut proprietas S.Spiritus, vbique in Sacris ponitur, τὸ μένειν. de quo paulo poſt. Theologis, μετανάσται μεταστάται & ἀποστάται, qui præſcriptum ſibi ordinem deſeruerunt. Vnde Syneſius, Maſſallianos ſiue Euchitas, qui deſerta ſemel ſtatione, vagabantur, αὐθαιρέτους μετανάστας, *ſpontaneos errones*, ſiue, *fugitiuos*, dixit. Epiſtola 67. οὗτοι καθέδραν μὲν ἀποδεδειγμένην ἔχειν οὐ βούλονται· οἵγε τὴν οὖσαν ἀπολελοίπασι, οὐ κατὰ συμφορὰν, ἀλλ' αὐθαίρετοι μετανάσται γινόμενοι. *qui definitam habere atque aſsignatam ſibi cathedram recuſant. vt qui propriam deſeruerunt; non calamitate expulſi, ſed ſpontanei errones facti.* Eſt ergo inconſtantiæ ac leuitatis nota ſemper illud attributum, quanuis aliquando κατ' ἀκολουθίαν paulo vſurpetur aliter: quod omnino locum hic non habet. Præſtantiſſimum ac ſine exemplo optimum Henrici Stephani gloſſarium, Μετανάστης, *transfuga, migrator.* Vt negari non poſſit, quin eo in loco, in quo Dominus non minus ejus quem miſſurus eſt conſtantiam, quam muneris præſtantiam commendat, attributo plane inepto ac contrario ſit vſus. Quanto autem melius Chaldæi ac Rabbini, qui diuinam Spiritus præſentiam השכינה ſiue, *habitationem*, vocant. Quæ profecto vox τῷ μετανάστῃ plane eſt oppoſita. Etiam Chaldæi, cum de majeſtate Dei ac præſentia illius agunt, *habitare* eam dicunt. Et hoc ſenſu paſsim Thargum voce שרא vtitur.

quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

quod eſt *habitare*, Helleniſtis autem μένειν. Vnde locus oppido diuinus Numerorum vndecimo, vbi præſentia Diuini Verbi & majeſtas, habitare inter ſuos dicitur. Ita cum Ezechiel primo capite, *Factam ſuper ſe manum Dei*, ſiue, *Domini Iehoua*, ait, quod Helleniſtæ, ἐγένετο ἐπ' ἐμὲ χεὶρ κυρίου, Chaldæi, *reſediſſe prophetiæ ſuper eo ſpiritum*, exponunt, & hac voce vtuntur. Quo reſpexit Sanctus autor noſter paſſim in Epiſtolis. Inprimis autem capite ſecundo, 14. καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ μένει ἐν ὑμῖν. Talia ſunt illa, quæ leguntur ibi paſſim, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ θεῷ μένει, καὶ ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ. cap. 4. 16. Et ibidem paulo ante, Θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται· ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν μένει, καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ τετελειωμένη ἐστὶν ἐν ἡμῖν. Ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν, καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν. Et in Euangelio non ſemel, ita vſus ea voce eſt: Ὁ μένων ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. Et alibi, μονὴν ποιεῖν. Nam Apoſtolus οἰκεῖν eodem ſenſu dixit. Ac de Spiritu diſerte, εἴπερ πνεῦμα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. Ad Rom. cap. 8. 9. Et, οὐκ οἴδατε ὅτι ναοὶ θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. hoc eſt, שרא. Quæ vox Chaldæorum ac Syrorum more, τῷ שכינה tribuitur, ac idem notat. Quæ propter arcam fœderis in Sanctuario jam olim habitare dicebatur: ſicut poſtea in templo. Vnde, *templa ſpiritus*, fideles. quos hic ipſe noſter μέλαθρον καὶ δόμον θεοῦ alibi vocauit. Sed quo iſta? cum ſequatur, ἵνα μένῃ μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα. Atqui μετανάστης eſt quod תושב dicerent Hebræi: Helleniſtæ παρεπίδημον interpretari ſolent. Ita Abrahamus גר ותושב dicitur, quod μετανάστην Gregorius interpretatur. vagabantur enim patriarchæ. quare nullum hic adhibuit judicium. Nec ferendum ſane in homine, qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

qui Theologice ſe loqui poſtulet, quod hunc ipſum Spiritum de quo nunc agit, χειρὸς σύγγονον hoc loco vocauit, hoc eſt, fratrem. Cum vterque quidem, non eodem tamen modo, ſit ex Patre. Nam hinc ipſa Perſonarum oritur proprietas. quod alterius ἡ γέννησις, alterius ſit ἡ ἐκπόρευσις. Quanquam enim ipſe quoque Spiritus ex Patre, non tamen υἱικῶς vt Filius, quemadmodum Cyrillus loquitur, ſed ἐκπορευτῶς. cum profecto υἱικῶς naſcantur fratres. Adde quod opinionem iſtam merito jam veteres damnarant. Optime Cyrillus, Οὐ γὰρ ὁμοιοῦται γέννησις ἑτέρα τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ γεννήσει· εἰ γὰρ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἀλλ' οὐ γεννητῶς ἀλλ' ἐκπορευτῶς. Et Euthymius, *Quare autem Filius & Spiritus, non dicuntur fratres, cum eundem habeant patrem? Quia non eodem modo ex illo ſunt. Siquidem ille naſcitur, hic vero procedit.* Et Epiphanius aduerſus πνευματομάχους, Οὔτε συνάδελφος υἱὸς πατρὶ, οὔτε συναλοιφή· καὶ τὸ πνεῦμα οὔτε συναλοιφὴ, οὔτε συνάδελφον πατρὶ καὶ υἱῷ. Item, Πνεῦμα ἅγιον οὐ γεννητὸν, οὐ κτιστὸν, οὐ συνάδελφον. Quid quod qui Sanctum Spiritum συνάδελφον facit Chriſti, Chriſtum μονογενῆ negat? (vt ab eodem probatur.) & facilius vt ἐκπορεύεσθαι dicatur filius, admiſerit Theologus, quam vt γεννᾶσθαι aut συγγεννᾶσθαι S. Spiritus? Quicquid enim (inquit S. Auguſtinus, cum de hac diſtinctione loquitur,) gignitur, procedit, ſed non contra, quicquid procedit, etiam gignitur. Quemadmodum Theologis veteribus, Pater, reſpectu Filij, non Spiritus, ſic dicitur. cujus προβολεὺς ab ijs nuncupatur. Et ſi σύγγονος ſit Chriſti, duos filios habebit Pater. Quare τρόπους τῆς ὑπάρξεως confundit. Ac profecto mirum, non vidiſſe, quæ τῆς ἀδελφοθείας πέρι veteres conſcripſerunt. quomodo eorum,

eorum, qui & ſimul & ex Patre eodem, Filium productum atque Spiritum dicebant. Sinaita Anaſtaſius: ἢ ποῖον ποίου προήγαγεν ὁ πατήρ; πότερον τὸν υἱὸν ἢ τὸ πνεῦμα; εἰ δὲ τὰ ἀμφότερα ἅμα, ἄρα αὖ ἀδελφοθεία καὶ διδυμοτοκία ἐστὶν ἐν τῇ τριάδι. Quæ verba ex Nyſſeni diſputatione, περὶ τοῦ, τί ἐστι τὸ κατ' εἰκόνα θεοῦ καὶ καθ' ὁμοίωσιν, deſumpta ſunt. Quo eodem loco eleganter docet, ſicut Patris nomen, cum in Trinitate dicimus, Filium haud dubio cum illo denotari, ita Spiritum cum dicimus, cum illo denotari Deum; Patrem ſcilicet & Filium. Vnde hæc nomina, quæ totidem Perſonas denotant, æquales & diſtinctas, vnum vero Deum (Patris dico, Filij, & Spiritus,) φεράλληλα καὶ ἀλληλένδετα Theologi dixerunt. In quibus nulla eſt fraternitas; ſed potius æqualitas. quia nempe & vnitas. Qui in noſtro hoc excuſant, aut aliter interpretantur, fruſtra ſunt, cum, vt alia, incogitantia commiſſum ſit. Nobiliſſimus eſt locus, qui ſub finem decimi & quarti capitis commate 30. in iſta verba legitur, Ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν. Ad quem locum ita Nonnus: ἀπεροΐδης δ' Ἀενάου κόσμοιο φανήσεται ἀρχὸς ἀγλώωρ. Vbi, quare mundum dixerit æternum, dubitari poſſe video. Nam ſi proprie locutus eſt, quod fieri non poteſt, non a Chriſtianis modo abit, ſed ne quidem ex philoſophis pleroſque a ſe habet. Quod ſi cum Euangeliſta loquitur, qui improbos hoc nomine intelligit, obſcuritatem magnam loco intulit quem illuſtrare debuit. Quanquam enim in æternas improbos ſeruari pœnas conſtat, nemo tamen, niſi fallor, ipſos recte dixerit æternos. qui contra bis mortui dicuntur. Proximum eſt igitur, vt ſæculum intelligat venturum, id quod עולם הבא ab Hebræorum Magi-

Magiſtris dici ſolet. Quod ſi voluit, a mente Domini diſceſſit, qui diſerte hujus ſæculi Diabolum vocauit Principem. Dixit enim τοῦτου τοῦ κόσμου. De quo recte D. Hieronymus, *Dominus Diaboli mundus, qui in maligno poſitus eſt; non creatoris dignitate, ſed magnitudine delinquentium.* Vnde & Chryſoſtomus, κόσμου ἄρχοντα, τὸν διάβολόν φησι, καὶ τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους οὕτω καλῶν. οὐ γὰρ οὐρανοῦ ἄρχει καὶ γῆς· ἐπεὶ ἀνέτρεψε πάντα καὶ κατέβαλεν· ἄρχει δὲ τῶν ἑαυτοὺς παραδιδόντων αὐτῷ· διὰ τοῦτο καὶ ἄρχοντα σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου καλεῖ. Sed euenit illi res ridicula. quia enim vox κόσμος & vox αἰών, ſæpe pro eodem a Scriptura vſurpantur (vt cum D. Paulus 2 ad Cor. cap. 4. v. 4. θεὸν τοῦ αἰῶνος τούτου dixit eum quem hic ἄρχοντα τοῦ κόσμου τούτου, dixit Dominus) ἀέναον κόσμον dixit, quem αἰῶνα aut κόσμον ſeorſim dicere Scriptura ſolet. Quaſi eſſe æternum poſſit, quod expreſſa voce τούτου ab æternitate ſeparatur. Ad comma tertium ſequenti capite ſic legitur,

Βοτρυόεν μίμημα πολυπλόρθοιο κορύμβου.

Atqui κόρυμβος, quem ab hedera ad vitem transfert, non eſt πολύπλορθος, cum potius ὁ πλόρθος ſiue palmes ſit κορυμβοφόρος. non enim palmitem racemus, ſed racemum gerit palmes. Verum error in corymbi vſu apud noſtrum. qui palmitem vbique ita vocat. Infra manifeſte, ne quis dubitet,

Εἰ δέ τις ἡμετέροισιν ἐν ἔρνεσι μηκέτι μίμνει,
Α᾿μπελόεν μίμημα χυτῇ χθονὶ βάλλεται ἔξω,
Η῾μερίδων ὡς κλῆμα, καὶ ἐκτάδον ὑψόθι γαίης
Κείμενος, ἀζαλέῳ ξηραίνεται ἶσα κορύμβῳ.

Vbi κλῆμα habet Sanctus autor. quod ne bis repeteret, cum corymbo confudit. Quemadmodum Cæſari parum erat, caſtam eſſe vxorem ſibi, niſi & ſuſpicione inſuper careret: ita Sacro poëtæ, parum eſſe

eſſe debet, blaſphemiam vitare, niſi & ſuſpicionem ejus, quæ plerunque ex ambiguitate naſcitur, cum cura caueat ac vitet. Noſter Græciam in Bacchicis non ſemel, quod & ſupra dicebamus, μυθοτόκον, hoc eſt, matrem vanitatis ac mendaciorum, dixit. Quod appoſitum, non parum negligenter, vt impietatis voce temperem, a qua non longe abeſt, ipſi Veritati, Domino & Seruatori noſtro, cap.16.commate 4. tribuit. Nam cum Euangeliſta dicat, ταῦτα δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον, ὅτι μεθ᾽ ὑμῶν ἤμην; ille,

Ταῦτα δὲ μυθοτόκου κραδίης κεκαλυμμένα σιγῇ
Ἐξ ἀρχῆς νοέων οὐκ ἔννεπον, εἰσέτι μίμνων
Ὑμείων ὁμόφοιτος ἐπὶ χθονί.

Quod, quis ferat? Aut quis patienter legat, ejus mentem, ſiue κραδίην, μυθοτόκον dici, *in cujus ore dolus non eſt repertus*? Cui ſimile eſt quod capite 4. commiſit. Nam cum ibi diceret Seruator, ἐμὸν βρῶμά ἐστιν ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με &c. imprudenter dixit,

Εἶδαρ ἐμὸν πέλε μῦθος· ἐμὸν ποτὸν ἔργα τοκῆος.

Quod impius aliquis, qualis Iulianus fuit, maximo cum riſu legeret: quaſi cibus illius qui mentiri neſcit, eſſent fabulæ aut nugæ. nam hoc vocis ſuadet ambiguitas atque vſus vulgaris. Cum recte ac caute loqui potuiſſet, ſi pro eo dixiſſet,

Εἶδαρ ἐμὸν λόγος ἐστὶν, ἐμὸν ποτὸν ἔργα τοκῆος.

Syris enim, qua occaſione hoc vrbane, vt multa alia, a Domino infertur, omne quo quis delectatur, βρῶμα dicitur: ſicut δαὶς Græcis poëtis. Et Heſychius εἶδαρ, ὄφελος exponit. Eodem capite, vt & ſupra, com. 11. dilute Diabolum deſcripſit, cum dixit,

εἵνεκα κόσμου
Κέκληται ἀενάοιο πολύτροπος ἀρχὸς ἀγήνωρ.

Nam

Nam & πολύτροπος & ἀγίνωρ mediæ ſunt voces, vt Grammatici loquuntur, & plerunque laudem trahunt. Sic Vlyſſes πολύτροπος Homero, & ἀγήνωρ dicitur Achilles; maxima cum laude vterque. Et virtutes iſtas, vtriuſque operis materiem ac argumentum habuit. Cauſam, quare eum κόσμου ἄρχοντα vocaret, habuit Seruator: cur eum talibus ornaret attributis, nullam noſter. Quare melius dixiſſet,

οὕνεκα κόσμου
Κέκριται οὐτιδανοῖο δολοπλόκος ἀρχὸς ἀλάστωρ.

CAPVT IX.

Nonni imprudentia in deſcriptione torrentis Cedron. Eum vado tranſiri potuiſſe. Idem pedis ttanſitus *dictus.* Κέδρος *&* Κεδρὼν, *confundi.* ἡ σπεῖρα τῶν ἀρχιερέων, *quæ templi exercitus.* στρατηγοὶ τοῦ ἱεροῦ. ἄρχοντες τοῦ ναοῦ. *Nonnus notatus, cum* ἀναιδέας ἀρχιερέας *dixit.* φερώνυμοι *qui.* φερώνυμος τόπος. κρανίου τόπος. *Adami cranium. Adam,* ἄνθρωποι. *Adam* ἀνθρωπότης. *Helleniſtarum de Adami cranio fabula.* Ἄντυγι φερώνυμον, *inepte dictum.* φερώνυμον *&* ἐπώνυμον. *Nomen* ἐτήτυμον. *Poëtæ veteris epigramma editum.* Ἑβραῖοι ἐπιδήμιοι *Nonno, qui Euangeliſtæ* Ἰουδαῖοι. ἐπιδήμιοι *qui.* πάροικοι *&* παροικοῦντες. *Locus vbi crucifixus fuit Dominus, Golgotha, ſiue* κρανίου τόπος. *idem Iuuenco Rus. Inſcriptio* Ναζωραίου *myſtica. Galilæus pro Nazareno. Corona Sanctitatis, nezer: cui inſculptum* τὸ ἁγίασμα κυρίῳ. *Calami vox, Chaldæis nota. Scribendi ratio, quæ* ἐκτετυπωμένον τῆς σφραγῖδος *Helleniſtis dicta.* γλυφὴ *&* γραφή. *Nonni* ἀλογιστία, *cum Syriacam linguam pro Hebraica vſurpauit. Titulus crucis tripictus Prudentio dictus. & quare. Tunica Domini* οἶνοψ *dicta.* εἶδος ἄμβροτον, *de corpore Domini. Andreas Petri* ὁμογάστριος. *cacozelia Nonni.* Εἷμα ἄμβροτον, *de corpore Domini. Item* ἱμάτιον, *de eodem.* Ἅγιος, *nomen S. Spiritus proprium. pro eo* ἁγνὸν *a Nonno poni.* ἁγνοὶ *qui. & quomodo nonnunquam ea vox Græcis vſurpata. Gaſti; qui in Dei alicuius caſtu.* ἀκρισία *interpretis notata.*

DE torrente Cedron, de quo Decimo octauo Capite agit, non aliter rem gerit, quam ſi mare Oceanum, aut aliud quod vado caret, oculis repræſentaret. Nam & οἶδμα λυσσήεν, ſiue *furioſum* illi tribuit *tumorem*, & οἰδαίνειν dicit. Ita enim ad comma primum,

εὐπρέμνων ὅθι κέδρων
Οἴδματι λυσσήεντι κυλίνδεται ὄμβρος ἀλήτης,
Οἰδαίνων θερμοῦ χεῦμα χαραδραίου ποταμοῖο.

Cum non modo ex deſcriptione Sacri codicis, qui ſæpe ejus meminit, ſed & aliorum Hebræorum, inter quos eſt Gorionides, plus ſatis notum ſit, tranſiri vado potuiſſe. Quod præclare expreſſit Syrus, cum עברא דרגלתא, *pedis tranſitum*, vocauit. Puerilis quoque error, cum inter κέδρον καὶ Κεδρὼν, quod jam alij notarunt, non diſtinxit. Quod vel a Græcis ſuis habere poterat, qui in Fœdere antiquo τοῦ χειμάῤῥου Κεδρὼν tot in locis meminerunt. quare appoſitum nec hujus loci neque nominis appoſuit. Magnus autor noſter ac Sanctiſſimus, paulo poſt, commate nimirum 3. cum dixit, ὁ οὖν Ἰούδας λαβὼν τὴν σπεῖραν καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων ὑπηρέτας, Satellitum phalangem, quæ Præfectos populi, quos *Seniores* dicunt alias Euangeliſtæ, ſequebantur, intellexit. Noſter eos, niſi fallor, στρατὸν dixit, quia qui his præerant, a Luca στρατηγοὶ dicuntur. συνελάλησαν τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς στρατηγοῖς, τὸ πῶς αὐτὸν παραδῷ αὐτοῖς. Vbi Syrus, הילא דהיכלא, *templi exercitum* vocauit. quia ſolæ Iudæis res Eccleſiaſticæ, Templique, vt patet, tum cuſtodia, relicta erat. quemadmodum & στρατηγοὶ τοῦ ἱεροῦ eidem dicuntur. Verum noſter fallitur, cum στρατὸν eſſe putat, vbicunque στρατηγοῦ fit menrio. quare neque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

neque clypeis hic opus erat. Nam Chaldæi quoque interpretes, voce στρατηγῶν, quam vſu ſuam fecerant, איסטרטיגין pro præfectis & cuſtodia latiſſime vtuntur. Vt cum alibi tum ex loco ad 1. Reg. 4. 7. patet. Ita enim illud extulit,

Καὶ στρατὸν ἀπαστῆρα δεδεσμένος ἀρχιερήων.

Gloſſarium Stephani; στρατηγὸς, *magiſtratus, duumuir.* στρατηλάτης, *magiſter militum.* Atque hoc intellexit Syrus, qui in Actis, ſiue, vt veteres loquuntur, ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασι Apoſtolorum, ἄρχοντας τοῦ ναοῦ eos dixit. quibus σπεῖραν tribuit Euangeliſta. Quam cum noſter τοῖς ἀρχιερεῦσι tribuit, non intellexit quid Euangeliſta velit. qui diſtincte dixit, λαβὼν τὴν σπεῖραν, καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων ὑπηρέτας. non ergo τῶν ἀρχιερέων σπεῖραν, ſed τοῦ στρατηγοῦ τοῦ ναοῦ. Quædam appoſita παρὰ τὸ πρέπον ſunt. vt cum Pilatus Domino præſente ſummos Sacerdotes ἀναιδέας ἀρχιερῆας vocat. Ita enim ad comma 35.

ὑμέτερον δὲ
Ἔθνος, ἵνα κρίνω σε, καὶ ἀνέρες ἀρχιερῆες,
Αὐτοὶ ἐμοὶ παρέδωκαν ἀναιδέες.

Cum Euangeliſta decimo & nono capite, 17. commate ſcripſit, καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ἐξῆλθεν εἰς τὸν λεγόμενον κρανίου τόπον, ὃς λέγεται Ἑβραϊστὶ Γολγοθᾶ, libuit illi ita παραφράζειν,

Εἰσόκε χῶρον ἵκανε φαλιζομένοιο κρανίου,
Ἀδὰμ πρωτογόνοιο φερώνυμον αὔτυγι κόρσης.

Φερωνύμους autem nemo neſcit eos dici, quorum nomina conueniunt cum rebus. quæ & ἐτήτυμα dicuntur. Vt in Epigrammate nondum, quod ſciam, edito in obitum matronæ, cui Protæ nomen: cum omni virtutum genere ac venuſtatum talis quoque eſſet. (eſt autem Critagoræ) Quod hic apponam:

Δειλαίη, τί σε πρῶτον ἔπος, τί δὲ δεύτατον εἴπω;
  Δειλαίη· τοῦτ᾽ ἐν παντὶ κακῷ ἔτυμον.
Οἴχεται ἡ χαριέσσα γυνή, καὶ ἐς εἶδος ὥρην
  Ἄκρα, καὶ ἐς ψυχῆς ἦθος ἐνεσκαμμένη.
Πρώτη σοι ὄνομ᾽ ἐστὶν ἐτήτυμον· ἦν γὰρ ἅπαντα
  Δεύτερ᾽ ἀμωμήτων τῶν ἐπὶ σοὶ χαρίτων.

Quod ſic Latine nobis excidit:

Infelix! nam qua primum te voce ciebo?
  Infelix! vox hæc triſtia cuncta notat.
Matronæ flos ille abijt: cui contigit æui
  Moribus & vultu gloria prima ſui.
Næ verum Primæ nomen tibi! namque ſecundæ
  Nulli hominum Veneres, Diua, fuere tuæ.

Ejus ergo nomen recte ἐτήτυμον dicitur. Hic vero, nihil tale eſt. Non enim locus ex Euangeliſtæ mente ab Adami cranio aut dictus eſt, aut huic, ſiue opinioni πατροπαραδότῳ, ſiue acroamati, vocabulum κρανίου reſpondet. Neque locus cranium Adami, verum, vt Euangeliſta loquitur, κρανίου τόπος, dicebatur. Nam quod Chryſoſtomus & alij, in eo loco obijſſe Adamum volunt (τινὲς, inquit, φασὶν ἐκεῖ τὸν Ἀδὰμ τετελευτηκέναι) inter quos & Athanaſius, nihil ne hoc quidem ad φερωνυμίαν, aut ad vocem cranij. Propius huc facit, quod in eo loco cranium Adami Epiphanius repertum notat. Quo reſpexit noſter. Cujus fabulæ originem, miror non vidiſſe, qui in libris Helleniſticis verſati ſunt. in quibus Ἀδὰμ collectiue, & Hebræorum more, quorum ipſam quoque ſeruant vocem, vſurpari ſolet. quemadmodum & a Latino factum eſt interprete. qui 1. Sam. 7.9. *Iſta eſt lex Adam*, inquit. hoc eſt, τῶν ἀνθρώπων. non, τοῦ Ἀδάμ. Quin & Symmachus, τὸ Ἀδὰμ, ἀνθρωπότητα interpretatur. Sic Ioſias combuſſiſſe

buſſiſſe oſſa אדם Ἀδὰμ dicitur, hoc eſt, ἀνθρώπων. Et ſic Seniores Helleniſtæ, καὶ κατέκαυσεν ὀστᾶ ἀνθρώπων ἐπ᾽ αὐτῷ. Qui in Hebræorum lingua mediocriter verſatus eſt, intelligit quid velim. Quia igitur in iſto loco crania fuerant Adam, hoc eſt τῶν ἀνθρώπων, ita dictus eſt locus. Hanc abſurditatem noſter auxit, qui non ſatis habuit dixiſſe *Adam*, vt errorem ambiguitate tegeret, niſi appoſito nudaret, cum Ἀδὰμ πρωτογόνοιο inquit. Eſt & error alius, quod ἄντυγι φερώνυμον inepte dixit, cum ἐπώνυμον dicendum eſſet. Locus enim de quo agit, non φερώνυμος (nam quis ſic loqui auſit?) ſed ἐπώνυμος κρανίῳ fuit. Aliud omnino eſſet, ſi dixiſſet, πολλὰ ἐκεῖ ἦν κρανία· ὅθεν καὶ φερώνυμος ὁ τόπος. vel, ἐκεῖ γεγονέναι λέγεται τὸ κρανίον τοῦ Ἀδάμ· ὅθεν καὶ φερώνυμος ὁ τόπος. Nam ſic Græci ſolent loqui. quorum ſemper eſt habenda ratio. Non multo poſt commate 20, cum Euangeliſta ſcripſit, τοῦτον οὖν τὸν τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν Ἰουδαίων, placet nobis, ne quid dolo dicam, quod, quos ille Ἰουδαίους lato vocat nomine, Ἑβραίους ἐπιδημίους nuncupauit noſter. Ita enim ad comma 20.

Καὶ πολὺς Ἑβραίων ἐπιδήμιος ἐσμὸς ἀνέγνω
Τίτλον ἰδών· ὅτι χῶρος &c.

Vt intelligantur, qui in vrbe feſti celebrandi cauſa verſabantur. Quorum, vt plerique omnes (quales Helleniſtæ) Græce; ita quidam & Latine norant. adeo vt has omnes, propter quos a Pilato ille cujus hic fit mentio conceptus fuit titulus, non difficulter linguas intelligerent. Nullam enim præter patriam intelligebant cæteri. Ἐπιδήμιοι hic ergo ſunt גרים, qui ab Helleniſtis πάροικοι, vel παροικοῦντες, nuncupantur. Nam quod dixit, ὅτι χῶρος ἦν λόφος ἄστεϊ γείτων, forte ex opinione vulgi loquitur. qui colliculum,

quod formam capitis referret, ita dictum hic pone-
bant. Ipſe vero aliam de capite Adami jam ſecutus
eſt ſententiam. vt parum circumſpecte id dixerit. Sa-
ne Golgotha non montem Sacra pagina, ſed τόπον
vocat. Quod & bis Matthæus repetit: καὶ ἐλθόντες εἰς
τόπον λεγόμενον Γολγοθᾶ, ὅς ἐστι λεγόμενος κρανίου τόπος.
Et Euangeliſta noſter, ὅτι ἐγγὺς ἦν ὁ τόπος τῆς πόλεως
ὅπου ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς. quemadmodum & Cypriano
& Tertulliano dicitur. Nam Iuuencus *rus* dixit.

At poſtquam ventum eſt, vbi ruris Golgotha nomen.

Syrus quoque *locum* vocat, neque quicquam addit.
Porro cum in titulo, commate 19. quem ſic San-
ctiſſimus Euangeliſta concipit, Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος,
ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, pro Ναζωραῖος Γαλιλαῖος
noſter poſuit, licet nemo neſciat in Galilæa Naza-
reth fuiſſe, conſtat tamen multa etiam minora κατ᾽
οἰκονομίαν hic & dicta eſſe & facta. Et jam ante alius
Euangeliſta in vexato illo eruditis loco, ὅτι Ναζωραῖος
κληθήσεται, diſerte dixerat. Non enim dubitandum
eſt, quin myſtica vox illa fuerit, quæ τὸ ἡγιασμένον de-
notat. Erat enim verus Ναζηραῖος ille Ναζωραῖος.
quemadmodum in his vicinis vocibus quin tacite al-
luſerint, vix dubitandum. Ναζηραῖος enim Helle-
niſtis, ὁ ἡγιασμένος, hoc eſt, Sanctus, redditur. Sicut
Ναζωραῖος fuit, Sanctus ille Domini quem Naza-
reth produxit. quæ duo vna litera Hebræis quoque
ſeparantur. Vt non dubitandum ſit, quin in hac Do-
mini inſcriptione quæ inſculpta fuit tabulæ, alluſum
ſit ad illam laminam coronæ Sanctitatis, quæ & ipſa
Nezer dicebatur. Cui & inſculptum fuit, ἁγίασμα
κυρίῳ. quod eſt, Ναζηραῖος τοῦ κυρίου. Exodi trigeſimo
& nono 30. Ego ſane nihil hic mutare auſim. Quem-
admodum nugatur, cum σοφῷ καλάμῳ ſcriptum hoc
fuiſſe

fuiſſe notat. Quanquam enim calami vox tam Chaldæis nota, vt in Targumim ſæpe reperiatur, tamen longe aliam ſcribendi rationem hic intelligit Euangeliſta. eam nempe quæ ἐκτετυπωμένον τῆς σφραγῖδος Helleniſtis dicitur. quæ eſt cælatura, non ſcriptura. hoc eſt γλυφὴ, οὐ γραφή. Καὶ ἔγραψαν ἐπ᾽ αὐτοῦ γράμματα ἐκτετυπωμένα σφραγῖδος, inquiunt ad illum locum Senes Helleniſtæ. Quemadmodum & ἀκρασία eſt in noſtro, quod quæ doctor ac Euangeliſta maximus, Hebraice fuiſſe ſcripta monet, Syriace fuiſſe ſcripta dicat. Notum enim omnibus, Hebræam, quod & ipſe Euangeliſta noſter locis aliquot confirmat, Syram, ac non contra, dici. quemadmodum id ipſum Metaphraſtes quoque Syrus alibi ſecutus eſt. Ab his porro linguis idem titulus venuſte a Prudentio *tripictus* dicitur.

Pilatus jubet ignorans: tu ſcriba tripictis
Digere verſiculis.

Eodem capite commate 24. quæri poteſt, quare tunicam talarem Domini, de qua Euangeliſta agit, οἴνοπα vocarit.

Οἴνοπα μὴ σχίζωμεν ἀληθέα τόνδε χιτῶνα.

Ac mihi quidem more veterum videtur hoc feciſſe, qui non raro præter expectationem & occulte, locum aliquem alludunt. Ita nunc in animo videtur habuiſſe illum, πλυνεῖ ἐν οἴνῳ τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ ἐν αἵματι σταφυλῆς τὴν περιβολὴν αὐτοῦ. Geneſ. 49. cum de *Siloah*, ſeu Meſſia, agitur. Quemadmodum pro ἀληθέα, voce hoc in loco quidem nihili, non dubito, quin ἀνήθεα, quod, vt puto, monuerunt alij, ſcribendum ſit. quia legit ὑφαντὸν δι᾽ ὅλου fuiſſe, textam, non netam. pro quo ἄκλωστον, & rectius & vſitatius dixiſſet. Sed quis rationem accuratam exigat ab eo,

qui non raro negligenter loquitur? Nam de tunica hac ipſa, ſuo loco. Non ita multo poſt, ad comma nimirum 29. cum dixit, impios Iudæos, cum amarum Domino præberent potum, dediſſe illum atque exhibuiſſe,

Ἀντίδοτον βασιλῆϊ μελισταγέος νιφετοῖο,

manna intellexit. quia dicitur fuiſſe ὡσεὶ πάγος ἐπὶ τῆς γῆς: ככפור Exodi 16.14. Et Ioſephus libro Antiq. 3. cum de manna loquitur, τοῦ πλήθους ἀγνοοῦντος καὶ νομίζοντος νίφεσθαι, ait: hoc eſt, niuis inſtar, plane quod hic noſter, de cœlo decidiſſe. & quidem adeo, vt niuem eſſe cuncti crederent. Recte ergo νιφετὸν μελισταγῆ dixit. Nyſſenus Sermone in Reſurrectionem Domini, χολὴν ἐδίδουν τῷ τὸ μάννα αὐτοῖς ἐπομβρήσαντι. Eodem ſenſu & ijſdem prope verbis cum noſtro. Idem De vita Moſis θρόμβους κρυσταλλοειδεῖς τὸ εἶδος, ὧν ἡ γεῦσις τὴν τοῦ μέλιτος ἡδονὴν ἀπεκρίνετο, in eundem vocat ſenſum. Sequenti capite, commate 2. cum de Petro ait,

καλητιόωντι δὲ Πέτρῳ

Ἀγγελίην, ἑτέρῳ τε συνεστιάοντι μαθητῇ,

ſcribendum κατηφιόωντι: *mœſto, & dolenti.* Et appoſito ſequenti, contubernalem ac domeſticum Iohannem Petro dedit. Quod ſi verum eſt, videbitur Dominus, cum matrem ſuam ei diſcipulo commiſit, quem amabat, Petro ſimul commiſiſſe. quod eſt ἀπεμφαῖνον in Hiſtoria, vt Critici loquuntur. Initio capitis vltimi, commate primo, videtur non ſatis prudenter dixiſſe, Dominum, poſt obitum, diuinam formam, ſiue ſpeciem, exhibuiſſe ſuis. cum is corpus exhiberet, ἄφθαρτον quidem & ἀκήρατον, ſed tamen verum corpus. Atqui aliud eſt σῶμα ἄφθαρτον, adde & ἄμβροτον, ſiue immortale, aliud eſt εἶδος ἄμβροτον,

diuina

diuina forma. Corpus quippe exhibuit, quod contrectauit Thomas. Et hac fine, vt verum corpus, non aërium fuiſſe perſuaderet. Cyrillus: *Non enim apparitio quædam erat falſa, nec vmbra ad humanam conficta figuram, vt nonnulli dicunt: nec Spiritale quoddam corpus, id eſt, tenue ac aërium, & aliud præter carnem, vt multi Spiritale corpus intelligi contendunt. Et certe, quoniam virtus fidei noſtræ, & vniuerſa ſpes, poſt conſubſtantialis confeſſionem Trinitatis, reſurrectionis myſterium reſpicit, non injuria exquiſitiſsime conſcripta hæc ab Euangeliſta ſunt. Animaduertendum enim eſt, quod non ſimpliciter videre Dominum Thomas cupit, ſed clauorum ſigna quærit & figuras, quæ in carne fuerant. Sic enim tandem ſe crediturum aſſerit, quod vere Chriſtus reuixerit. Reuixit autem ſecundum carnem. Quod enim mortuum eſt, id reuixiſſe, & quod cecidit, id reſurrexiſſe dicitur.* Corpus ergo, non diuina reuixerat vel ſpecies vel forma. Adde quod τὸ εἶδος Nonno eſt οὐσία, ſiue, vt ipſe loqui ſolet, μορφή. Etiam diuina in Chriſto. quam nec quiſquam vidit, neque cuiquam ille, vt eſt, exhibuit poſt reſurrectionem. Neque Patres, inter quos Theophylactus, & Chryſoſtomus, qui κατὰ συγκατάβασιν, hanc ἀφθίτου corporis φανέρωσιν hic factam notant, corpus id fuiſſe negant, ſed affirmant. At quam ſimpliciter Euangeliſta, ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν dixit? cujus plurimis in locis cum judicio ſobrietatem vellem imitatus eſſet. Nec prætermittendum, quod ſequenti commate, Andream, quem ἴδιον Πέτρου ἀδελφὸν Euangeliſta primo capite vocauit, ſatis habet ὁμογάστριον dixiſſe.

Καὶ σοφὸς Ἀνδρείας, ὁμογάστριος ὃς πέλε Πέτρου.

Quæ cacozelia eſt Homerica. quia is dixerat

Ἠὲ κασίγνητον ὁμογάστριον, ἠὲ καὶ υἱόν.

Non alia de cauſa, quam quod tales, vt recte ibi

notant Critici, τῶν ὁμοπατρίων, ſiue ἀμφιμητόρων, chariores ſunt. Ideoque & ἐνδιάθετοι τοῖς ἀδελφοῖς, hoc eſt, pro fratribus habentur. At hi, αὐτοκασίγνητοι haud dubio fuerunt. Euangeliſtis ſane Andreas ἀδελφὸς Σίμωνος dicitur. quemadmodum Sophronio & alijs. Et quid nouo opus erat attributo, vbi nulla ſit Andreæ mentio? Paulo poſt, Mariæ ait Dominus, Μὴ ἅπτου μου. Ad quem locum ita noſter:

θεὸς δ' ἀνένευσε γυναῖκα,
Δεξιτερὴν μέλλουσαν ἐς ἄμβροτον εἷμα πελάσσαι,
Καί οἱ μῦθον ἔλεξεν, ἐμῶν μὴ ψαῦε χιτώνων.

vbi, εἷμα ἄμβροτον, videtur corpus Sacrum Domini dixiſſe. Et ſic veteres nonnunquam ſunt locuti. Apud Photium Chryſoſtomus, καὶ ἦλθε τὸ ἐμὸν περιβεβλημένος ἱμάτιον. ex Zachariæ, niſi fallor illo, vbi de Ieſu Sacerdote, ἀφέλετε τὰ ἱμάτια τὰ ῥυπαρὰ ἀπ' αὐτοῦ. Lactant. lib. 4. *Locutus eſt igitur de Ieſu Filio Dei: vt oſtenderet eum primo in humilitate & carne venturum. Hæc enim eſt veſtis ſordida.* Item, *Is igitur corporatus eſt, & veſte carnis indutus.* Scio, Patres nonnunquam, pro varijs S. Spiritus donis, varia ei appoſita tribuere. Ita tamen, vt vnum ei nomen maneat, quod ei eſſe proprium Eccleſia voluit. Hoc eſt Ἅγιος, ſiue Sanctus. Quare non recte noſter, in quo proprie de illo Spiritu agitur, & adhuc Apoſtolis ignotus exprimitur, πνεῦμα ἁγνὸν dixit, cum ἅγιον vocare poſſet. Nam cum Dominus capite 22. commate 22. dixiſſet, λάβετε πνεῦμα ἅγιον, ſatis habuit dixiſſe,

Ἁγνὸν πνεῦμα δέχεσθε.

Quaſi hoc expleret nomen ἅγιον in S. Spiritu: qui Hebræis quoque *Haccados*, plerunque vero *Haccodes*, id eſt, τοῦ ἁγίου, dicitur. quia τῷ Ἁγίῳ, hoc eſt, Sanctuario aſſiſtere volebant. Quod ſi, Πνεῦμα ἅγιον δέχνυσθε, dixiſ-

dixiſſet, cum Eccleſia locutus eſſet, & proprietatem, ſiue *midda*, vt Rabbini vocant, tertiæ Perſonæ, eo certe loco, in quo περὶ αἰσθητοῦ σημείου jam aduenientis agitur, intactum reliquiſſet. quia Sanctus proprium eſt ejus nomen, qui peculiariter hac voce deſignatur. quemadmodum Cyrillus alter, alijque ex veteribus loquuntur. Et Damaſus Epiſcopus Romanus, *Proprium,* inquit, *nomen Patri eſt Pater, & proprium nomen Filio Filius, & proprium nomen Spiritui Sancto, Spiritus Sanctus.* Et D. Baſilius κλῆσιν ἰδιάζουσάν τε καὶ κυρίαν, hoc eſt, *peculiare propriumque nomen* vocat Sancti Spiritus, quod ſic dicatur. Quid quod vocem non examinauit quam adhibuit? Ἁγνὸς enim proprie τὸν ἄγαμον deſignat. neque ſemper puritatem denotat. Vt cum Sappho, vera meretricula, fœdiſque amoribus polluta, &, vt recte Tatianus, ἐρωτομανὲς γύναιον, ἁγνὰ ab Alcæo dicitur. Vt in illo, Ἰοπλόκ' ἁγνὰ μελλιχόμειδε Σαπφοῖ. Et Romanis omnes, qui in caſtu ſunt, hoc eſt, profano Deo, quales vere deteſtatur Deus noſter, conſecrati ſunt, caſti dicuntur. quemadmodum & Græcis. Ita in Epigrammate Dioſcoridis antiquo, nondum quod ſciam, edito, Atys vere effœminatus nebulo, quod in caſtu Magnæ Matris eſſet, ἁγνὸς dicitur.

Ἁγνὸς Ἄττυς, Κυβέλης θαλαμηπόλος· ἄγχι δ' αὐτοῦ
Ἐψύχθη χαλεπῆς πνεύματι θευφορίης,
Ἑσπέριον στείχοντος ἀνὰ κνέφας.

Gloſſæ Henrici Stephani, *caſtus* ἁγνός. *caſtimonium* ἁγνεία. vt in illo Næuij, *Res diuas edicit, prædicit caſtus.* Quid quod ipſe aliter plerunque hac voce vtitur? Sane Galilæos, homines fuiſſe vafros ac corruptis moribus, tum alij teſtantur, tum illud apud noſtrum, Ἐκ Ναζαρὲθ δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι; Et eorum tamen

terram

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

terram ἁγνὸν ἔδεθλον Γαλιλαίων dixit. In illo,

Ἔστιχεν ἁγνὸν ἔδεθλον ἀκερσεκόμων Γαλιλαίων.

Iudæi de mactando Domino & Deo noſtro cogitabant. Et tamen, paulo antequam id fieret, ἁγνοὺς eos, aut eorum terram, dixit.

Ἁγνὸν Ἰουδαίης περιμέτρεε κόλπον ἀρούρης.

Vides ἁγνοὺς dici, qui in S. Spiritum, quod ijs objicit Saluator, ſæpius peccabant. Et eodem tamen attributo, de ijs, & de eo, cujus proprium non modo Sanctum eſſe ſed & ſanctificare, vſus eſt. propter ſacrificia haud dubio & caſtus. Verum, hoc aut illud, imo neutrum ſatis caute. Non enim temere proſtituenda attributa, aut vbi proſtitueris, ad diuinas ſanctaſque voces reuocanda ſunt. Quanuis ſciam Græcos aliquando verſus cauſa id feciſſe. Vt cum Amphilochius, quem alij πανάγιον, πάναγνον dixit.

Πατὴρ σὺν υἱῷ καὶ παναγνῷ πνεύματι.

Et in ijs Poëmatis quæ nuper reliquis Gregorij Theologi Lutetiæ adjecta ſunt, Ὄψεται, ὃν ἐθέλησι, καὶ ὃν τι πνεύματος ἁγνοῦ Εἴρυσεν ἢ κραδίῃ. vel verſus cauſa, vel ob ea quæ largitur dona. quod tamen factum nolim. In hujus vero loci interpretatione, ea mutatio, ſummam ſine dubio vel imprudentiam vel ἀκρισίαν interpretis arguit. Quod, qui ſano ſunt judicio, intelligunt.

CAPVT X.

NOminum ac vocum conſideratio. De earum notione diligenter, & quidem in Dialectica, egiſſe Stoicos. Ambiguorum ac homonymorum diſtinctio. De ijs Sacri Critici quam fuerint ſolliciti. Septuaginta Interpretes. ijs vſam Europæam διασαφεῖν.

Quate-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Quatenus ſecuti eos Euangeliſtæ ac Apoſtoli. De ijs fabula Græcorum. eius vanitas nunc primum detecta. vnde hauſta. Seniorum nomen : & quæ de numero eorum, de ſcenis & ſeparatione, dicuntur. Vnde orta de conſenſu eorum fabula. Tetraplus, Hexaplus, Octaplus Originis, eorumque diſpoſitio. Helleniſtica lingua. Ea alia a Græca. Multa perperam in nouo Fœdere eius cauſa intellecta. Vocum eius linguæ ex alijs petendam eſſe interpretationem. Quam crebræ in nouo Fœdere ambiguitates & homonymiæ. Proprium id Helleniſtarum linguæ eſſe. idque exemplis aliquot probatum. Homonyma S. Iohannis. Vocum notiones ex vſu Orientis vſurpatæ. Vox σὰρξ quam varie vſurpata. Interpretis in explicandis vocum quæ in nouo Fœdere extant notionibus, quod munus. Nyſſeni & Optati ex ambiguitate vocis ortus error. πνεῦμα quam varie accipiatur. vox ἀλήθεια quam varie a noſtro accipiatur. Ἐπισυμβεβότα Dei, Anaxagoræ quæ. alia πολυσήμων in autore Sacro exempla. κρίσις & κρίνειν quam varie accipiantur. Locus Euangeliſtæ obſcuriſſimus, eiuſque interpretatio. Nonni per eaſdem voces interpretandi ratio notata. Id exemplis varijs probatum. αἵματα, & ἐξ αἱμάτων, Nonno male intellectum. quid Iudæis. ἀτρεκίη & ἀλήθεια, an eadem. ἀλήθεια & δικαιοσύνη Helleniſtis eadem, Græcis diuerſiſſima. Nonni vt in vocibus ſic in orationis complexu παρερμηνεῖαι. εἰς τὰ ἴδια ἦλθε. inepta eius loci interpretatio. υἱοὺς θεοῦ γενέσθαι & τέκνα θεοῦ ἀκούειν. ἀκούειν καὶ εἶναι, & eorum differentia. ἡ συντελεστάτη υἱοθεσία, de Electione, aut eius executione. Nonni obſcuritas notata. Locus aliter quam ab ipſo Græce redditus. Interpretandi ratio Hieronymo probata. Hebraiſmi in Nonno, etiam cum nulli in Euangeliſta. & vnde. In iure Canonico Helleniſtica. Antonij Auguſtini de Vlpiano ſententia excuſſa. Etiam Poëtas Græcæ ac Hebrææ linguæ imperitos ἑβραΐζειν. Nonni Hebraiſmi notati. οἶκος ἀειφρούρητος, de carcere. Vſus rubelli in Oriente. ἅγιος θεοῦ. ἀμοιβαῖς βίβλος. γυμνοῦσθαι, de amphoris, ex Hebræorum vſu. ἐς φύσιν οἴνου ποιεῖν, Helleniſtica locutio. Tribus pro gente χορὸς & χοροστάδος ἦμαρ ἑορτῆς. μῦθος more Hebræorum ac Chaldæorum vſurpatum. Ambroſii hallucinatio. ἐρεύγεσθαι λόγον. Nonni idiotiſmi. τιμὴ pro ἐξουσία. De Sacris, Noui Fœderis præſertim, libris interpretandis, conſilium. Quid maxime ſequendum alijs, & a noſtro neglectum. De Euangeliſta eiuſque in ſermone virtutibus, iudicium.

ET de Appoſitis hæc quidem. Quæ non tam Interpretis ſunt quam Poëtæ. quanuis ad Euangeliſtam quoque quem interpretatus eſt, ſint exigenda. Nunc nonnihil de Interpretandi ratione quam ſecutus eſt agamus. In quo, verum obiter & aliud agendo, autoris quoque Sancti mentem illuſtrabimus. Nam hæc cura, partem aliam, & quaſi propriam, in hoc volumine requirit. Ad quam paulo poſt venturi ſumus. Stoici, homines, in veritate inquirenda ſeduli & gnaui, & qui magnam vitę partem in excutiendo ejus inſtrumento Dialectica agebant, quod viderent omnem veritatis inueſtigationem, a ſignis rerum, ſeu verborum notione, optime inchoari, de hac in Dialectica potiſſimum agebant. Quam in duas partes, Περὶ Σημαινόντων καὶ Σημαινομένων, *De Significationibus & Significatis*, diuidebant. Et Socrates, teſte Epicteto, τὴν τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψιν, *contemplationem nominum*, principium eruditionis dicebat. Præcipue tamen locum Περὶ ἀμφιβόλων, *De ambiguis*, diligenter tractarunt. Quemadmodum præcipuas interpretis, præſertim ejus qui in Sacræ paginæ interpretatione occupatur, partes Critici antiqui ponunt, ἵνα τῆς ὁμωνυμίας ἀπομερίζῃ τὰς λέξεις: *Vt æquivocas ante omnia diſtinguat voces.* Sed & de Euſebio, Theologo antiquo, notat Photius, Nullo magis nomine Andream monachum notaſſe, ἢ ὅτι μονοσήμαντον τὸ τῆς φθορᾶς ἐξειληφὼς ὄνομα, ἐπὶ μόνης ἁμαρτίας ᾤετο τάττεσθαι. *quod cum late pateret vox* φθορὰ, *vno tantum modo, de peccato nempe, vſurpari credidiſſet.* Vnde & recte notant veteres philoſophi, ambiguam, quæque aliud atque aliud ſignificat, enunciationem, non enunciationem ſed enunciationes, vocemque, quæ ſit

ſit talis, plũres potius quam vnam eſſe. Quia, vt præclare Damaſcenus, ἕκαστον αὐτῶν ἄλλό τι σημαίνει, καὶ οὐσίας ἄλλης ἐστί. *Singula illorum aliud atque aliud deſignant, ideoque nec vnius ſunt ſubſtantiæ.* De quibus antequam agamus, operæ facturos arbitror, ſi de ijs, quæ ab Helleniſtis & eorum lingua ad nos deuoluta ſunt, hic obiter agamus. Septuaginta Seniorum antiquiſſimam primamque interpretationem, quæ in Europæa obtinebat tum διασπορᾷ (quos Iudæos Helleniſtas tum dicebant) non tam in ſingulis ſecuti, quod pleríque putant, quam in ſcribendi ratione ſubſecuti ſunt Euangeliſtæ ac Apoſtoli. quos eadem lingua κατ' οἰκονομίαν & ex diſpenſatione Dei, vt Iudæos jungerent cum Græcis, non ſine graui cauſa vſos ea tempeſtate conſtat. De quibus Interpretibus, quas non nugas, fabulas ac nænias, excogitarunt Græci? Vt non temere ex illis pleraque miretur ſimul & irrideat Sanctiſſimus doctiſſimuſque vir ac ſcriptor D. Hieronymus. Ipſam autem nominis originem ac ſcenæ, obiter vt detegamus, quia factum id a nemine meminimus, locus hic nos monet. Numerum Interpretum, interpretandi rationem, & quæ de ſeparatione ac conſenſu tanto ambitu dicuntur, ex vigeſimo & quarto capite ſecundi libri Moſis ortum habuiſſe monemus. Vbi magnus ille Imperator ac amicus Dei, μετὰ ἑβδομήκοντα πρεσβυτέρων Ἰσραὴλ, πρὸς θεὸν ἀναβεβηκέναι, *cum Septuaginta Senibus, aſcendiſſe ad Deum*, dicitur. Ibi autem ſequitur, καὶ τῶν ἐπιλέκτων τοῦ Ἰσραὴλ διεφώνησεν οὐδείς. hoc eſt, *Atque ex electis iſtis, ſiue Senibus Septuaginta, nemo diſcrepauit, vel diſſenſit.* Hinc hiſtoria haud dubie de Ptolemæo, hinc famoſæ illæ ſcenæ, quas Hieronymus illudit. Hinc inuentum illud, Neminem ex

tanto

tanto numero, in exprimendis Sacris diſſenſiſſe. Nam nonnulli habent, *Et electorum Iſrael non diſſonuit neque vnus.* Cum in Hebræo longe aliter ſit ſcriptum; & propemodum quod in vulgari. *Nec ſuper eos qui procul receſſerant de filijs Iſrael miſit manum ſuam.* Niſi quod legatur אצילי, quod alij *electi*, alij, ex Latinis, qui ſine dubio, vt ſolent, Græcos ſunt ſecuti, *ſeparatos*, hoc eſt, κεχωρισμένους reddiderunt. Hinc hiſtoria de ſeparatione, &, quod ſeparatim ac ſeorſim verterint ſcripturam. Quæ ſi cogitaſſet vir eruditiſſimus Iohannes Wouerius, amiciſſimus dum vixit nobis, nullo negocio in venuſtiſſimo de iſtis Interpretibus libello, fontem ac originem erroris detexiſſet. Verum ipſa Sacri codicis ponemus verba. Ita ergo capite jam dicto, commate 9. Καὶ ἀνέβη Μωυσῆς καὶ Ἀαρὼν, καὶ Ναδὰβ, καὶ Ἀβιοὺδ, καὶ ἑβδομήκοντα τῶν πρεσβυτέρων Ἰσραήλ. Et commate 11. καὶ τῶν ἐπιλέκτων τοῦ Ἰσραὴλ οὐ διεφώνησεν οὐδείς. Quanquam ipſum numerum ex infinitis prope alijs haurire potuerunt locis. Quia paſſim ejus, & Seniorum, mentio in Sacris. Quem vt paululum abirent, rotundum eſſe noluerunt. quod tamen confunditur plerunque. Ex interpretatione hac & alijs, Tetraplum, Hexaplum, & poſtremo, Octaplum, ordinauerat Origines. ſic, vt paginam aut partem ejus ſinguli in ijs vindicarent textus. quorum ſex Græci, lingua Helleniſtica conſcripti. Vnde admodum diffundi ea cœpit lingua. vt per omnia Græcorum, etiam qui purius loquuntur, ſcripta, facile ejus videas veſtigia. Tetrapla, ex Aquila, Symmacho, LXX Senioribus, & Theodotione conſtabant. In Hexaplis editio in dolijs Hierichunte Palæſtinæ oppido ſub Caracalla inuenta, & altera apud Nicopolin inuenta, accedebat. In

Octaplo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Octaplo, textus Hebræorum, primum literis Hebræis, tum & Græcis ſcriptus, locum ſibi vindicabat. Hoc modo:

Col.1.	2.	3.	4.
Heb.Hebr.lit.	Heb.Græc.lit.	Septuag.	Aquila.
בראשית	βερεσίθ.	ἐν ἀρχῇ.	ἐν κεφαλίδι.
5.	6.	7.	8.
Theodot.	Symma.	Hierich.	Nicopol.
ἐν ἀρχῇ.	ἐν ἀρχῇ.	deſiderat.	deſiderat.

Vel quandoquidem, primo Tetrapla, mox Hexapla atque Octapla edidit, quemadmodum delineatum nobis in tabella a Scaligero meminimus, ea hic exhibebimus.

Pag. 1.	Aquila.	τετραπλᾶ.	ἑξαπλᾶ.	ὀκταπλᾶ.
Pag. 2.	Symmachus.			
Pag. 3.	LXX Seniores.			
Pag. 4.	Theodotion.			
Pag. 5.	Editio Hierichuntis.			
Pag. 6.	Editio Nicopol.			
Pag. 7.	Textus Hebr. Heb. lit.			
Pag. 8.	Textus Heb. Græc. lit.			

Poſt quam nobiliſſimam editionem, aliam ex ſolis, quod non ſemel alij notarunt, Senioribus ſic dedit, vt quæ textui Hebræo acceſſiſſent, jugularet; quæ deeſſent, ex interpretatione Theodotionis potiſſimum ſuppleret. Vnde nata major, textus antea

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

corrupti, corruptela. Vt non mirum ſit, ſi toties hallucinentur, qui hunc ſunt ſecuti. Atque hos autores quidem in antiquo Fœdere ea lingua habet quam nos Helleniſticam vocamus. quia non cum Græcis, ſed cum ijs quos interpretatur, & cum Oriente loqui ſolet: quemadmodum & vocum quoque notiones ac ὁμωνυμίας, ex illius, non Græcorum, ſequitur præſcripto. quam in nouo Fœdere obtinere, quiuis cum videre poſſit, pauci tamen hactenus a Græca diſtinxerunt. Vnde plurimi interpretum errores, & in libris his, de quibus tot præclari hac ætate viri optime ſunt meriti, hallucinationes maximi momenti καὶ παρερμηνεῖαι. Quippe cum ſermone exprimatur mens, ſermo autem quo res exprimuntur, vocibus vel definitione exprimatur, prima ambiguitas in vocibus conſiſtit. quæ aut explicatione aut definitionibus, quæ vocum, cum diuerſa denotant aut alia, diſtinctiones ſunt, ab eruditis tollitur. Quare cum vox vna, eadem eſt nomine, diuerſa definitione, naſcitur æquivocatio. quæ, niſi voce alia aut definitione, quæ vel vera & perfecta, aut non aliud quam vocis eſt interpretatio, tollatur; neceſſario in rebus difficultas oritur ac ambiguitas. Quæ in libris Græce ſcriptis, eo major eſt ac difficilior, quod ex alijs, (Hebræa nempe, Syra, ac Chaldæa) vel interpretatio eorum haurienda ſit vel definitio. Quam ſit autem crebra in hac lingua ambiguitas, inprimis cogitare interpretem oportet. cui ab initio incumbit, vt hæc recte intelligat & tollat. Nam hinc omnes Iudæorum Sycophantiæ, κακοσχολίαι, & ineptiæ. Hinc abſurda συμπεράσματα & indignationes. Nicodemus audit, *Niſi quis natus fuerit denuo, non poteſt videre regnum Dei.* Hinc abſurdum illud, *Et quo pacto naſci poteſt homo,*

homo, cum ſit ſenex? Num in ventrem matris intrare poteſt denuo & naſci? Et cum Dominus dixiſſet, *Qui carnem meam edit, & ſanguinem meum bibit, vitam æternam habet*; ipſi diſcipuli reſpondent: *Durus eſt hic ſermo. quis audire eum poteſt?* Sic cum diceretur, Ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς, *veritas vos liberabit*, aliter accipiunt quod dicebatur. Ita cum audirent, *Si quis verbum meum ſeruat, mortem non videbit in æternum*; quaſi, de morte, ſcilicet, quæ animæ a corpore eſt ſolutio, non ea, quæ, vt a Cyrillo recte dicitur, annexam habet rationem culpæ, ageretur, mire indignantur. Vnde illud, Νῦν γινώσκομεν ὅτι δαιμόνιον ἔχεις. *Nunc non dubitamus quin in poteſtate ſis Diaboli.* Quare? *Abraham enim & Prophetæ obierunt.* Ita cum audirent, *Amen amen dico vobis, priuſquam Abraham fieret, ego ſum,* lapides, dicuntur ſuſtuliſſe, vt quod peſſime intelligebant, innocentis morte vindicarent. Quid quod major nobis difficultas, quibus linguæ hujus ambiguitates Græce proponuntur? Exemplo ſit vox *carnis.* quæ cum proprie ad Medicos pertineat; tria ejus genera fecerunt: quæ & accurate diſtinxerunt. cæteri Græcorum more vſitate vſurparunt. At Euangeliſta noſter, & hac voce, & pleriſque alijs, ſic vtitur, vt ſolum nomen, quod eſt vſitatum Helleniſtis, Græce exprimat, ſignificationem vero Orientis ſeruet, neque eaſdem, ſed ex ratione eorum alias atque alias ijſdem vocibus aſſignet notiones. Ita aliter vox αἵματος accipitur in eo, Οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς: aliter, cum dixit, καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο: aliter, cum dixit, καὶ ὁ ἄρτος ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μού ἐστιν: aliter, cum dixit, καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκός. In quibus Græci, niſi qui in Helleniſticis verſati ſunt, nihil intelligunt aut vident. Vocem enim

Græcam extra linguæ ejus notiones, ad ſignificationes vocis peregrinæ בשר, more peregrino nec a Græcis vſitato, transfert. Quod Poëta niſi vitat, aut ad linguæ ſuæ vſum transfert, nec interpretem profecto, nec poëtam agit. Nam nec Græce loquitur, quod eſt Poëtæ, neque intelligitur ab ijs, quorum cauſa Græce ſcribit. Quibus autem niſi Græcis ſcripſit? Talia ſunt, θέλημα, παραλαβεῖν, δόξα, κόσμος, ὑψοῦν, & alia. quæ paſſim aliter atque aliter, ex vſu Orientis, non Græcorum, ab autore Sacro vſurpantur. Talis eſt vox πνεῦμα, quæ in loco nobiliſſimo, Τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, ambiguitate ſua, quanuis nihil habeat difficultatis, ſummis quoque viris ex antiquitate impoſuit: qui de S. Spiritu accipiebant. Inter quos Nyſſenus & Optatus ſunt. Aliter enim in eo, Πνεῦμα ὁ θεός. Aliter in eo, Οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον. Aliter in eo, Ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι. Aliter in eo, Παρέδωκε τὸ πνεῦμα. Aliter in eo quem jam dicebamus loco,

Πνεῦμα παλινδίνητον ἀθηήτῳ τινὶ παλμῷ
Οἶδε περιπνείειν ὅπη βούλεται· ἀγχιφανὴς δ'
Φωνῆς ἀγρείης θεοδινέα βόμβον ἀκούεις,
Οὔασιν ὑμετέροις πεφορημένον.

Vt non ſine cauſa interpretibus ſuccenſeat Hieronymus, quod nulla ambiguitatis ratione habita, hanc vbique vocem ſeruaſſent. Commentario in Amos: *Cur autem illi Spiritum, & non dixerunt ventum, qui Hebraice vocatur* רוח, *cauſa manifeſta eſt. quia hoc verbo & ventus & Spiritus appellatur.* Sed & amplius periculum ex iſta ambiguitate notat. *Iſte qui creat,* inquit, *Spiritum; Sanctum, vt hæretici ſuſpicantur. ſed ventum intelligimus, ſiue ſpiritum hominis.* Aliter in eo, ποῦ μένεις; Aliter eodem capite, καὶ ἔμεινε μετ' αὐτῶν.

de S.

de S. Spiritu. Aliter in eo, Εἰ θέλω αὐτὸν μένειν ἕως ἔρχομαι. quod eſt ζῆν, *viuere*, ex Syrorum vſu. In quibus nihil intellexit. neque voces magis notas pro Syrorum ac Chaldæorum vocibus reddit, ſed obſcuras ſeruat. Et hæc tamen tanti ſunt momenti: vt ex ambiguitate, falſa συμπεράσματα, falſæ in diſputando aut diſſerendo ἀναγωγαὶ, & quia falſæ definitiones, falſa in docendo methodus naſcatur. Aliter vox ἀληθείας in eo, Ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωσέως ἐδόθη, ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο. Aliter in eo, Ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ. Vbi definitio ſubjungitur, Ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι. & ſic a Scriptore hoc aliquoties accipitur. Aliter in eo, Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια. Vbi inter prima attributa, &, vt Anaxagoras non ſatis proprie dicebat olim, προσυμβεβηκότα Dei. Eſt enim ipſa Veritas. quemadmodum diuinitas vicina voce, vnde hæc deduci potuit, אלהותא Syris ac Chaldæis dicitur. Aliud in eo, Πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀκούει μου τῆς φωνῆς. quem ſane Hebraiſmum, noſter non magis quam Pilatus intellexit. qui quærebat, τί ἐστιν ἡ ἀλήθεια; quam profecto definiret nemo, niſi cui de ſingulis illius notionibus conſtaret. Inepte igitur vbique, aut vocem ſeruat, aut in minus efficacem mutat. Locus eſt nobiliſſimus capite tertio, Πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα ποιῶν, μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα· ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν, ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα. Nam τὸ ποιεῖν ἀλήθειαν, καὶ τὸ δικαίως ζῆν, ſæpe ab Helleniſtis conjunguntur. Sane cum Ezechias dixit, *Fiat pax & veritas in diebus meis*, δικαιοσύνην reddiderunt Helleniſtæ. γενέσθω δὴ εἰρήνη καὶ δικαιοσύνη ἐν ταῖς ἡμέραις μου. Eſaiæ 39. 8. Nam interpretationem noſtri nemo ſane intelligat qui quidem Græce ſciat.

Ὅς ῥ᾽ ἢ θεουδείῃσιν ἐτήτυμα πάντα φυλάσσει
Ἵξεται αὐτοκέλευστος ὅπῃ φάος· ὄφρα φανείη
Ἔργα, τάπερ ποίησε θεοῦ τετελεσμένα βουλῇ.

Aliter, cum dicitur, ἐν τῷ νόμῳ ὑμετέρῳ γέγραπται, Ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία ἀληθής ἐστιν. cum in lege extaret, σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. Quod Matthæus quoque & Paulus ſunt ſecuti. Nam ex more Helleniſtico ac conſuetudine loquendi, ἀληθὲς hic idem eſt quod πιστόν. Neque dicitur in lege, *Duos teſtes non mentiri*, ſed, *Si duo adſint teſtes, ratum id haberi. cum ex teſtimonio vnius non procedat accuſatio.* Noſter autem ſic interpretatur, quaſi duo neſciant mentiri.

Μαρτυρίη διδύμων ἐτυμόθροος ἔπλετο φωτῶν.

Quod ſi verum, quid duobus illis fiet, qui aduerſus Seruatorem noſtrum, hoc eſt, ipſam Veritatem, Matthæi 26. 60. mendaciſſime teſtati ſunt? Fuit ergo ſtabile, hoc eſt, ex ordinaria & vſitata legis formula admiſſum ac adhibitum hoc teſtimonium, cum nihil minus fuerit quam verum. Quare, ſi quis locum aliquem Sanctiſſimi autoris publice exponat, & pro definitione vnius, alterius ſignificati definitionem ponat, ſane & imperitos in errorem, quod non raro fit, inducet, & ludibrium debebit eruditis. Neque poteſt, quin, qui notiones non diſtinguit quia non intelligit, in tota methodo & explicatione rei, quod jam ante dicebamus, grauiter hallucinetur. Quia neque τὸ εἰ ἔστι, neque τὸ διότι, nec τὸ ὅτι, niſi conſtet περὶ τοῦ τί ἐστιν, in Scripturæ Sacræ explicationibus aut diſſertationibus, tractari niſi vitioſe poteſt. Ipſum autem, τὸ τί ἐστιν, a quo definitio ac cætera dependent, in æquivocis aut latet, aut ridicule ac imperite confunditur. Illud autem τί ἐστιν, pro linguarum vſu variat ac permutatur. Ideoque

& ſine illis ne cognoſci quidem poteſt. Ita δόξα aliter in eo, Δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω. Aliter in eo, Καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός. Item, Καὶ ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ. Item, Ὅτε εἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ. Item, Τῇ δόξῃ ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρά σοι. Talia δοξάζεσθαι, ὑψοῦσθαι, & ſimilia. Quod aliter in illo Lucæ, Καὶ ὕψωσε τοὺς ταπεινούς. Aliter plerunque noſtro, & peculiariter Syrorum more. Vt in eo, Ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου. Aliter εἰρήνη, vox Helleniſtarum πολύσημος, accipitur in eo, Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν. Aliter in eo, Εἰρήνη ὑμῖν. Vbi cum Cyrillus, vt & in ſuperiori loco, Chriſti Spiritum intelligit, aliud vir maximus agebat. Nihil enim aliud quam ſalutatio eſt. quod שלום לכם Hebræi, Græci χαίρετε. Neque magis hic de Chriſti Spiritu intelligendum eſt, quam infinitis Fœderis antiqui locis; vbi iſta formula in ſalutationibus vtuntur viri Sancti. Ideo cum noſter dixit, σώνομος ὑμῖν Εἰρήνη, aut aliud aut nihil dixit. Si quæras quid in eo loco, Αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρίσις, ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν ἐς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος, ſit κρίσις; reſpondebit Chryſoſtomus, κόλασις ἢ κατάκρισις, *pœna aut condemnatio*. Si quæras, quid in eo, Ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθής ἐστιν, reſpondebit, ψῆφος, hoc eſt, *judicium*. Si ex noſtro quæras quid priori loco notet κρίσις, reſpondebit κρίσις.

δυσσεβέος δὲ
Κόσμου σύγγονος ἤδε πέλει κρίσις.

cum ambiguitatem vocabuli non tollat attributum, ſed inuoluat locum. Si ex eodem, quid poſteriori loco ſibi velit κρίσις, reſpondebit κρίσις.

Νημερτὴς καὶ ἄμεμπτος ἐμὴ κρίσις.

Inter notas & κριτήρια Meſſiæ, ab Ezechiele cap. 21.

comm. 27. ponitur ἡ κρίσις. quod eſt, munus judicandi vere Regium. Ἕως ἔλθῃ οὗ ἡ κρίσις. quod Theodoretus alijque, ad Meſſiam referendum putant. Nam Seniores, ᾧ καθήκει, habent. Ex qua interpretatione ipſa Veritas pronuntiat, Οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκεν τῷ υἱῷ. capite 5. com. 22. Si hic quæras quid ſit κρίνειν; reſpondebit, κρίνειν. quid ſit κρίσις; reſpondebit κρίσις. Nam quæ addit attributa, aut obſcura ſunt aut nihil dicunt.

Οὔτινα γὰρ κρίνει πατὴρ ἐμός· ἀνδρομέην δὲ
Ὄψιμον υἱέϊ δῶκεν ὅλην κρίσιν.

Et quid illo loco eſt obſcurius? Καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν κόσμον, περὶ ἁμαρτίας, καὶ περὶ δικαιοσύνης, καὶ περὶ κρίσεως· Περὶ ἁμαρτίας μὲν, ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ· περὶ δικαιοσύνης δὲ, ὅτι πρὸς τὸν πατέρα μου ὑπάγω, καὶ οὐκ ἔτι θεωρεῖτέ με· περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται. capite 16. commate 8. & deinceps. *Mundum*, inquit, *hoc eſt, qui improbitatem ſæculi ſequuntur, primum de peccato ejus, publice conuincet. quia poſt tot ſigna ac miracula, quæ etiam inuitis oculos perſtringunt, nondum tamen in me credit. Secundo, de juſtitia, ejuſque publico contemptu, quia hanc in me non ſunt amplexi, quem & vere juſtum eſſe, & ab omni labe alienum, non vt illi clamant, peccatorem, vel hoc ipſum nunc euincit, quod ad Deum Patrem, juſtitiæ ac veritatis fontem, nunquam vos viſurus amplius, diſcedam: ac cum eo ſemper ſim futurus. De judicio corrupto ac peruerſo, quia toties increduli damnarunt eum, a quo princeps ſimul hujus ſæculi & injuſtitiæ damnatus eſt.* Si ex noſtro quæras, quid ſint ſingula de quibus eruditi hic contendunt; vel eaſdem voces vel quas συνωνύμους male judicat, reponet. Si, quid ſit ἐλέγχειν, ſcire velis; bona fide ἐλέγχειν reſpondebit. Vt in illo:

ἀπειθέα κόσμον ἐλέγξει.

Si, quid ſit juſtitia, de qua plerunque nemo accuſari aut conuinci ſolet; cum hoc injuſtitiæ conueniat; quid judicium ſit denique, aut cujus hic judicium intelligatur: reſpondebit,

Ἀμφὶ δικαιοσύνης καὶ κρίσιος.

Et hoc illi toto fere hoc opere perpetuum. Denique, vt pueri, in locis cauis aut conuallibus, cum clamant, ex refractione aëris accipiunt quod ipſi dicunt: ita noſter, (& hoc quidem, quod miramur, hodie religionem vocant,) non interpretatur dubia, ſed ſeruat. Quod non eſt Μεταβολέως, cujus primum munus verbum verbo commutare. cum Μεταβολὴν interpretationem hanc aut ipſe aut alij inſcripſerint. Cap. 1. com. 13. veteres qui hunc explicarunt locum, Οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων, non ſignificationis tantum ſed & numeri pluralis inſolentiam mirati, τὰ καταμήνια, ſiue menſtruum intellexerunt ſanguinem. Et ita multi. Noſter, quod non intelligeret, omiſit. *Nihil*, inquit Vlpianus lib. 12. ad Edictum, *intereſt, Neget quis an taceat interrogatus, an obſcure reſpondeat, vt incertum dimittat interrogatorem.* At Iudæis nihil vſitatius: qui cum alia peccata, tum originem in homine corruptam, ſiue peccatorum fontem, ita dicunt. quem & יצר הרע, *cogitationem, ſeu figmentum, malum*, vulgo nuncupant. Si quæras, quid in diſputatione illa obſcuriſſima cap. 6, Ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίνητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, ſit αἷμα; reſpondebit, ſiue, quod vix credo, ipſe, ſiue quiſquis autor eſt, hoc ipſum quod quærebas. Sed inepto plane verſu,

Εἰ μὴ σάρκα φάγητε, γλυκύ τε καὶ αἷμα πίνητε.

Si quæras, quid ſit φαγεῖν aut τρώγειν, ineptiſſimis vocibus reſpondebit. nam ἐρέπτειν aut εἰλαπινάζεσθαι interpretatur. Quorum alterum ferarum

aut brutorum eſt, quæ more ſuo non tam comedunt quam vorant. Heſychius, ἐπὶ τῶν νεμομένων τετραπόδων τάσσεται ἡ λέξις. *de pecudibus, quæ paſcuntur*, inquit, *vſurpatur vocabulum.* Alijs, *celeriter vorare, &, vt feræ ſolent.* Εἰλαπινάζειν autem eſt εὐωχεῖσθαι, *indulgere genio in epulis.* Vtraque autem vox ἀχρεῖος & inutilis hoc loco, neque quicquam cum myſterio tam magno hoc & plane ineffabili commune habet. Ludunt autem qui ridiculis vtuntur vocibus. Si quæras quid in illo ſit αἷμα, Καὶ εὐθὺς ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ· reſpondebit noſter,

Πρῶτα μὲν αἷμα χύθη, μετέπειτα δὲ θέσκελον ὕδωρ.

Cum hic τὸ *ſanguis*, non minus a ſuperioribus ejuſdem vocis ſignificationibus quam ſanguis differat & aqua. Vnde ergo definitionem petam? Aut ſi definitio non datur, quomodo docebit aut interpretabitur Theologus quæ nondum didicit? Interdum ergo hæret, & omittit locum quem non capit. Interdum idem dicit quod interrogatur. Interdum, ſenſu plane inuito, vt qui agit aliud, Synonyma conjungit. quæ nec ſemper idem ſunt, nec ſemper docent. Et interdum cum ſint Græca, linguæ non conveniunt aut quadrant quam interpretatur. Nemo enim quærit, an, exempli cauſa, ἀτρεκίη idem ſit Poëtis Græcis aliquando quod eſt ἡ ἀλήθεια. nam hoc nemo neſcit. Sed an Helleniſtis, qui non more Græco ſed in Oriente vſitato vocibus vtuntur, iſta τωλοδιωαμοῦντα ſint. De quo ille, vt plurimi hoc tempore, non cogitabat. Tum, an locis ſingulis, in quibus mentio τῆς ἀληθείας, eam vocem ἀτρεκίη exprimat. Vt in illo Hebraiſmo, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Vbi immane quantum iſta differunt. Et tamen dixit,

Καὶ χάρις ἐκ Χριστοῖο καὶ ἀτρεκίη πέλε κόσμῳ.

Ita

Ita nemo dubitare poteſt, quin poëtis ſit ἐτήτυμον quod ἀληθές. Cæterum, an vnquam id ſit Græcis, quod ἀλήθεια in eo loco, Ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν, hoc eſt, an ἐτήτυμον ſit idem quod δικαιοσύνη, id vero eſt quod quæritur. quod, ni fallor, nec Homerus nec Demoſthenes, nec Ariſtarchus ipſe intelligat. Et tamen, nihil vel Hebræis vel Chaldæis vſitatius. Qui τὸ קשוט, hoc eſt, ἀληθὲς, & plerunque & ſæpius Hebræis ſic vſurpant. Sic *menſura vera* Thargumiſtis, quæ Hebræis, *juſta*. Quare vt homonyma confundit, ſic ſynonyma non intellexit. Helleniſtæ enim alia Synonyma a Græcis habent. Nam δικαιοσύνη & ἀλήθεια, & definitione & vſu Helleniſtis cum ſint eadem, Græcis toto cœlo differunt, vt vulgo dicitur. Quemadmodum ἀλήθειαν ποιεῖν cum dicunt: quod nec Ariſtoteles nec Plato intelligeret. Nam de ſuo Græci veteres, de alieno Helleniſtæ vt plurimum loquuntur. Id qui non intelligit, vbique impingit. quod in noſtro & in alijs ad tædium quotidie obſeruamus. Quare ridiculum eſt illud quod jam ante adducebamus,

Ὃς ᾗ θουδείῃσιν ἐτήτυμα πάντα φυλάσσει.

Et profecto Græce tantum doctus, nunquam, vt tum dicebamus, diuinare poterit quid velit. neque Hebræis ſcripſit, quorum linguam ignorauit. Sicut autem nihil magis mercatorem decet quam vt æſtimationem mercium & precia nummorum, ne decipiatur, recte intelligat: ita vocum ac linguarum ἰσοδυναμίας noſſe, ne diuerſas notiones miſceat aut alteram pro altera ſupponat, proprium interpretis eſt munus. In quo noſter mirum quam fallatur. Μὴ σκανδαλισθῆτε, cap. 16. 1. ait Dominus. Noſter σκάνδαλον interpretatur οἶστρον.

Μὴ

Μὴ θερασοῦς οἶστρος ἄπιστος ἐς ὑμετέρων φρένα βαίνῃ.
Quod mirabitur, qui ex Hieronymo, vel aliorum commentarijs, quid ſcandalum ſit, didicit. nam appoſita quæ ibi addit, etiam fortaſſe longius a definitione ſcandali recedunt. Sed timebat vocem. vt & alias pleraſque. cum nonnullas præſtet, quæ in vſu Helleniſtis ſunt, ſeruare, quam diuerſam & quæ definitione tota differt, adhibere. quemadmodum nonnullas præſtat non mutare. Vt Πατὴρ, Λόγος, Πνεῦμα ἅγιον. Igitur, cum Deum Patrem aliquoties τοκῆα; Λόγον, quod ineptum plane eſt, μῦθον; Πνεῦμα ἅγιον, ἁγνὸν vocat, licentiam in rebus ſerijs quæ nemini conceditur, exercet. Neque hoc tantum in vocabulis, ſed & junctura, ſiue orationis integræ complexu. Notus ille locus capite primo, commate 11. Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε: *in propria venit.* Quod nonnulli ad Iudæos, ad vniuerſum orbem alij olim referebant. Theophylactus: ἴδια δὲ αὐτοῦ, ἢ τὸν ὅλον κόσμον νοήσεις, ἢ τὴν Ἰουδαίαν, ἣν ἐξελέξατο, ὡς σχοίνισμα κληρονομίας, καὶ ὡς περιουσιασμὸν αὐτοῦ. Si ex noſtro quæras, qui ſint ἴδιοι, nihil diſces, quia idem ſeruat. Si de integra oratione; totam imprudenter immutauit: hoc eſt, aliud omnino dixit. Quippe quod Euangeliſta, εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, ille,

Ἐγγὺς ἔην ἰδίων,

vicinus erat ſuis. Quaſi Dominus, ἐν τῇ οἰκονομίᾳ, ſiue aſſumptione carnis, de qua ibi agitur, tantum vicinus eſſet nobis. Quod eſt tale, ac ſi illud, Καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, aliquis ἐσκήνωσεν ἐγγὺς ἡμῶν interpretetur: aut, cum Apoſtolus Spiritum Dei ἐνοικεῖν ἐν ἡμῖν, *in nobis habitare*, dixit, ἐγγὺς ἡμῶν ἐνοικεῖν, pro eo dicas. Aliud eſt igitur τὸ ἀμφιφθὲν, ſiue quod Euangeliſta dixit, aliud interpretatio quam adfert. Quod vbique fere videas.

videas. Ita quia τὸ ἀκούειν & τὸ εἶναι, alibi promiſcue a Græcis vſurpari meminiſſet, pro eo quod ſequitur, Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, ipſe, τέκνα θεοῦ ἀκούειν dixit. Quod hypocritis cum alijs commune. Aliud enim *eſſe*, aliud *audire* filium Dei. cum præſertim ad ipſiſſimam electionem, ſiue τὴν υἱοθεσίαν, quam ἐντελεστάτην dicunt, locum illum referant antiqui. ſane aliud eſt τὸ δοκεῖν, aliud τὸ εἶναι. Siue ergo idem dicit, nihil dicit: ſiue vocem aut orationem adhibet quæ aliud deſignat, nihil docet. Et vtrunque decipit lectorem ac inducit. Nam & oratio & verba aliter interpretata quam oportet, aliud perſuadent. Et ſi eadem ſeruentur, non minus lector fallitur quam illo Plautino,

Hos quos videtis ſtare heic captiuos duos,
Illi qui adſtant, hi ſtant ambo, non ſedent.

nihil enim noui audit qui hoc vnum expectabat. Summum in ſermone vitium obſcuritas. majus tamen in interprete. cui hoc incumbit, vt hanc tollat. Itaque Homerum ajunt, cum ænigma, omnium ſcientiarum capax, ſoluere non poſſet, ex indignitate rei diem obijſſe. Atqui ſæpius ænigma noſter, & quicunque nulla genij linguarum, e qua nempe & in quam diuina transferunt oracula, ratione habita, peregrina ac inuſitata Græcis loquendi ſeruant genera aut voces, lectoribus proponunt. Quale eſt illud capite primo, commate 3.

Οὓς φύσις οὐκ ὤδινε λεχωΐας, οὐ βίος ἔγνω,
Ἀνδρομέου βλάστημα θελήματος· οὐδὲ καὶ αὐτὴ
Σαρκὸς ἐρωτοτόκοιο γαμήλιος ἤροσεν εὐνή.

Nam & res ipſa, homini τῶν ἔξω aut qui hæc myſteria ignorat, tum dicendi genus, οἱ ἐξ αἱμάτων, quod hic non illuſtrat ſed omittit, & οἱ ἐκ θελήματος σαρκὸς,

&, οἱ

&c, οἱ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ſi præſertim ab interprete poëta magis inuoluantur, æque ſunt ignota. Omitto fœdam ac obſcenam vocis ἤροσε tranſlationem. Omitto alia. Nam quid ἀνδρὸς θέλημα dicatur, docti Hebraice intelligunt. at quod ipſe dixit, ἀνδρομέου βλάστημα θελήματος, a tumore & inſolentia autoris eſt: qui Hebraiſmum, non interpretatur, ſed inuoluit, imo mutat. tantum, vt hac ratione numeris & metro conſulatur. quæ non eſt religio, ſed ἀκρισία. Iam quid Φύσις λεχωΐας, *puerpera natura?* Et quare non potius *corrupta*? Nam de irregenitis Euangeliſta agit. Sane hæc prorſus ad obſcuritatem, non ad mentem. Quæ ſi ad verbum denuo Latine reddas, Loxiam exiſtimabis loqui.

Quos natura non peperit puerpera, non vita nouit
Virilis germen voluntatis, nec ipſa
Carnis amoripara nuptialis arauit hora.

Quæ vt intelligantur, eo opus eſt quem voluit interpretari. qui tamen peregrine loquitur, non Græce. voces enim Græcæ; vſus vocum ac ſententiarum, non eſt Græcus, ſed ex Oriente. Hæc eſt ergo ſtulta illa, quam tantopere Hieronymus exagitat, κακοζηλία. quæ & venuſtatem omnem tollit, nec lectori, dum non mutat quæ exponere debebat, quod debebat exhibet aut docet. De qua magnus Doctor præclariſſime ad Pammachium. *Quod ſi cui non videtur linguæ gratia in interpretatione mutari, Homerum ad verbum exprimat in Latino. Plus aliquid dicam, eundem ſua lingua proſis verbis interpretetur. Videbis ordinem ridiculum: & poëtam eloquentiſſimum vix loquentem.* Sicut noſter, qui, nunc ſenſus, nunc vocabulorum notiones, non domeſticas ſed peregrinas, maximo labore Græcis verſibus incluſit. Quod eſt ejerare genium &

venu-

venuſtatem. Quanto autem melius ſic mentem loci expreſſiſſet!

Οὓς φύσις οὐκ ἐλόχευσε, καὶ ἀνέρος οὐ τέκεν εὐνή,
Μαργοσύνης ἐπίηρος, ἀοσσητῆρες γενέθλης,
Ἀλλὰ θεοῦ γόνοι εἰσί, καὶ οὐρανίη σφίσιν ἀρχή.

In quibus nihil peregrinum, nihil, niſi fallor, tranſmarinum. quæ a nobis omnia ſublata ſunt. De qua re tam ſeria ac graui, ſine qua nec proprie Poëta loqui, nec interpretari Metaphraſtes poteſt, ne vacauit quidem, vt videtur, cogitare noſtro. cum vbique talia occurrant. Exemplo ſint quæ primo capite leguntur Helleniſtica. nam quæ paſſim extant, melius ſeorſim alibi dabuntur.

com. 1. καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν.
com. 8. ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός.
9. πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον ἐς τὸν κόσμον.
11. καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον.
12. τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
13. οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ θεοῦ ἐγεννήθησαν.
14. καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν.
ibid. καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός.
15. ὅτι πρῶτός μου ἦν.
17. ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο.
18. ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρός.
22. ἵνα ἀπόκρισιν δῶμεν.
26. μέσος δὲ ὑμῶν ἕστηκεν.
27. καὶ οὐκ εἰμὶ ἄξιος ἵνα λύσω.
33. βαπτίζειν ἐν τῷ ὕδατι, &c, ἐν πνεύματι ἁγίῳ.
ibid. τὸ πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν.
37. καὶ ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταί.
39. ποῦ μένεις;

42. εὑρί-

42. εὑρίσκει οὗτος πρῶτος τὸν ἀδελφόν.
44. τῇ ἐπαύριον, aliquoties, more Hebræorum.
46. εὑρίσκει Φίλιππος τὸν Ναθαναήλ.
49. πρὸ τοῦ σε Φίλιππον φωνῆσαι.

Quæ aut Græci in Sermone non admittant: &, quod noſtro quoque euenire ſolet, vel omnino non vel perperam intelligant. In quibuſdam enim verba, in quibuſdam ἡ σύνταξις, in quibuſdam tota peregrina eſt oratio. In quibus omnibus vbique talem exhibuit ſe noſter, vt vel ipſas voces & orationem ſeruet, ideoque Græce non loquatur: vel ſermonem, de quo ante omnia ſollicitum fuiſſe oportet, peregrinum efficiat. &, cum Græcus requiratur, longe alium efficiat quam Græcum. Interdum, quæ nec ipſe capit, vſitata judicat ac Græca. Interdum plana ac perſpicua, obſcure effert. Interdum callide omittit, quæ non capit. Eſt & vbi aliud ſupponit, quod non explet mentem. Semper autem timide incedit, nec exactum habet, quod dicturus eſt. Et, quod maxime admireris, tot difficultatibus oppreſſus, quæ in alijs non capit, ſponte ac non coactus ipſe vſurpat. Multa enim Helleniſtica de ſe aſpergit: neque raro, ipſe ignarus, ex eorum lectione ac imitatione ἑβραΐζει. Hebraiſmos autem quoſdam ei excidiſſe non mirabitur, qui, pleroſque ex antiqui Fœderis, quibus ea tempeſtate vtebantur interpretibus, vſque ad ſuperſtitionem Hebraiſmos expreſſiſſe, quoſdam, ipſas quoque voces, vt inuenerant, ſeruaſſe, cogitauerit. Factum hinc, vt Patrum nonnullorum ſcripta, quæ Scripturæ Sacræ plurimis in locis parodiæ aut centones ſunt, linguam præ ſe ferant, in qua nullum plane ſtudium poſuerant autores. Quod de Græcis

Græcis ſimul & Latinis dicas. Ea etiam ætate apud iſtos, qua nec Græcæ nec Hebrææ, vlla vel ſcientia ſupererat vel eruditio. Quare? quia enim etiam Latini hanc eandem fere inſtiterant interpretandi viam: Vt Hebræam, nempe, ac Chaldæam non mutarent conſuetudinem. Qualia in Iure quoque, quod Canonicum vocamus, quæ Alciato & alijs fecere fraudem, plurima occurrunt. Nam quod Antonius Auguſtinus, vir ſummus, Iuriſconſultos, inprimis autem Vlpianum, virum ab Oriente, Hebræorum, aut, vt ipſe loquitur, Iudæorum more loqui putat, quod ellipſin Græcis ac Romanis vſitatam amat, vt cum ad Edictum ait, *Pro hærede autem gerere, non eſſe facti quam animi*, (cujuſmodi non pauca congeſſit) vereor ne eum ratio fugerit. Nihil enim, niſi fallor, adfert, cujus non apud Tacitum ac Plautum, etiam Homerum, diuerſarum ætatum ac linguarum autores, exempla extent. Nam ellipſes ſimileſque, quæ ἐνδείας, a Magiſtris dicendi, figuræ nuncupantur, vt fortaſſe magis familiares Orienti, ita ſæculis linguiſque omnibus communes ſunt. Et quæ Vlpianus habet, ex autorum Romanorum conſuetudine ac vſu hæſiſſe illi videntur. Quod de eorum ſcriptis dici non poteſt qui poſteriori æuo, neque Græce nec Hebraice eruditi, libenter Hebræorum more loquerentur: & interdum ipſas quoque, vt erant, linguæ ejus retinerent voces. Vnum ejus rei adferam exemplum. nam de phraſi & locutionibus ſit infinitum. Ita cum interpres vetus vocem *manzer*, pro ſpurio, ſeruaſſet, Poëtæ, vtriuſque & Græcæ linguæ imperiti & Hebraicæ, Sedulius & Fortunatus, eam vt Latinam vſurparunt. Quorum ille in deſcriptione Paſſionis Domini,

Nulla tamen tanti metuerunt ſigna pericli,
Qui Dominum fixere cruci. quin inſuper hauſtum
Cum peteret ſitiens, vnus de plebe nefanda,
Peniculo infuſum calamo porrexit acetum.
Manzeribus populis in deteriora volutis
Conueniens liquor ille fuit.

Ait, Iudæos, gentem vere adulterinam ac ſpuriam, liquori illi quem porrexerunt Domino, ſimillimam fuiſſe: olim præſtantiſſimam, vt vinum: nunc vero, nulli rei, vt acetum. Fortunatus autem,

Chriſtocolæ vt cernunt tunc agmina manzera iungi,
Protinus inſiliunt, qua latet ille dolus.

Cum Hebræa vox ſit *mamzer*. quæ bis tantum in Hebræo extat. Quam ſi Græci quoque interpretes ſeruaſſent, inter vermiculata noſtri forte & emblemata nunc compareret. Cui aliud agenti ſæpe Hebraiſmi exciderunt. Ita carcerem, οἶκον ἀσφρούρητον dixit.

Οἶκον ἀσφρούρητον ἐδύσατο πομπὸν ὀλέθρου.

quia apud ſuos οἶκον φυλακῆς aliquoties legerat. inter alia 1. Sam. 20.3. Eſaiæ 42.7. Ejuſdem conſuetudinis eſt illud,

Ὕδατος οἰνωθέντος ἐρευθιόωντι ῥεέθρῳ.

Intellexit enim Hebræorum חמר, ſeu rubellum. quo in Oriente vtebantur. Ita cap. 6. quod Euangeliſta dixit, καὶ ἐγνώκαμεν ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, hoc ille,

Ὅττι θεοῦ σὺ μόνος ἅγιος πέλεις.

Hoc eſt autem קדוש. Quæ eſt apud Marcum 1. com. 24. Diaboli confeſſio. Οἶδά σε τίς εἶ· ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. Ita capite ſeptimo, com. 52. ἀμοιβάδα βίβλον, librum legis dixit. quem Hebræi מגלה ſiue complicatum codicem. quemadmodum & τὸ ἑλίσσειν, quod eandem vocem magis exprimit, adjecit.

ἀμοι-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ἀμοιβάδα βίβλον ἑλίσσων,
Ἕζεο μαστιδίων.

Hebraiſmus eſt & illud, quod cap. 2. com. 3. legitur,

Οἶνου δ' ἡδυπότοιο θυώδεες ἀμφιφορῆες
Πάντες ἐγυμνώθησαν.

Quod qui Hebraice neſciret, merito vt ἄκυρον in Græco homine notaret. Expreſſit autem τὸ ערה. quod eſt γυμνοῦν. Ita de Rebecca dicitur Geneſ. 24. 20. Καὶ ἐγύμνωσε τὴν ὑδρίαν. *Et nudauit hydriam ſuam.* id eſt, *effudit.* pro quo nunc interpres, ἐξεκένωσε; nouitatem aſpernatus. Helleniſtarum eſt & illud quod cap. 4. com. 46. Ὅπη πάρος ἐς χύσιν οἴνου ξανθὸν ὕδωρ ποίησε. Et in animo videtur illud habuiſſe, Εἰς ἄνδρας καὶ γυναῖκα ἐποίησεν αὐτούς. quanquam non eadem vtriuſque ſit ratio. Græci ſane μεταβάλλειν ἔς τι, non ποιεῖν, dicunt. Huc & illud refer, cum pro gente, tribum poſuit, aut generatione.

Ποῖον ξυνὸν ἔην Σαμαρείτιδι καὶ σέο φύτλης;

In Hiſtoria Samaritanæ cap. 4. com. 9. illud quoque ex Hebraiſmi fontibus, quod diem feſtum, χορὸν, ſiue χοροστάδος ἦμαρ ἑορτῆς dixit. cap. 7. com. 37.

Ἀλλ' ὅτε λοίσθιον ἦλθε χοροστάδος ἦμαρ ἑορτῆς.

Quia ſcilicet τὸ חג, & tripudium & feſtum notat. quemadmodum vocem *tripudium* nonnemo e Latinis interpretibus alibi, ſignificatione, niſi fallor, hac vſurpauit. Purus Hebraiſmus eſt qui nono capite, com. 32. legitur:

Τηλίκος οὔποτε μῦθος ἀκούεται, ὅττι λαχόντι
Ὄμμα πολυκλήϊστον ἀφωτίστοιο προσώπου
Ἀνέρι τις πόρε φέγγος, ὃν ἐργοτόκου διὰ κόλπου
Εἰς ἔπι τυφλὸν ἐόντα μογοστόκος ἔδρακεν ἠώς.

Et cap. 4. com. 22. Μιμηλὴν τελέοντες ἀληθέος εἰκόνα μύθου. Et cap. 9. com. 32. de cœco reſtituto,

Τηλίκος οὔποτε μῦθος ἀκούεται. In quo exprimendo Helleniſtæ, modo voce λόγου, modo χρήματος, vtuntur. Vbi, τῷ μῦθος ea prorſus ratione vſus eſt, qua illi ſuo דבר, Chaldæi פתגמא, pro re geſta aut negocio, vtuntur. quomodo Homerum quoque alibi locutum memini. Quod Sanctiſſimum virum Ambroſium decepit: qui cum Lucæ 2. Paſtores dicunt, *Videamus hoc verbum quod factum eſt*, hoc eſt, *rem geſtam*, Domini natiuitatem nempe, ita verbum accipi putauit, vt Iohannis 1. accipitur ὁ λόγος. Tale eſt ἐρεύγεσθαι φωνὴν, ἀντὶ τοῦ λαλεῖν ἢ λέγειν.

καὶ ἄναξ ἠρεύγετο φωνήν.

Et,

Ἐκ κραδίης ὅτε μῦθον ἐρεύγομαι.

Nam in animo habebat, ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα. Item, ἐξηρεύξατο ἡ καρδία μου λόγους. cujus generis non pauca annotauimus. e quibus quædam, ne faſtidioſi ſimus, prætermittimus. Quibus adde, quorum ratio vix reddi poteſt, proprios idiotiſmos. Dominus quid voluerit, cum Pilato dixit, Οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ' ἐμοῦ, εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένον ἄνωθεν, quiuis intelligit; quid ipſe voluerit cum dixit,

Οὐδεμίαν μεθέπεις αὐτάγρετον εἰς ἐμὲ τιμήν,

nemo facile interpretabitur, aut rationem ejus reddet. Quid ſit Gazophylacium, ignorat nemo. ſed fortaſſe quid in mentem noſtro venerit, cum χῶρον vocauit. qui ineptus ſane idiotiſmus eſt. Nam cum cap. 8. com. 20. inueniſſet, ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, dixit

Γαζοφύλαξ ὅθι χῶρος ἀκούεται.

Quis enim certam templi partem, χῶρον dicat? Illud conſtat, hominem, qui nullum prope Hebraiſmum aut idiotiſmum e Sanctiſſimo ſcriptore expreſſit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

multos domo ac de ſuo attuliſſe. quaſi parum eſſet, lingua Græca optime ſcripſiſſe. Cæterum, priuſquam finem huic capiti imponam, paucis exequar quod volo. Summam eſſe majeſtatem, eloquentiam, dicendi vim in Sacris, nemo dubitare debet. Addo, & eundem plane ſpiritum, in Nouo Fœdere ac neruos, apparere. Quod ad ἑρμηνείαν, ſeu dicendi modum, non tam alius, quam, ex ejuſdem Dei diſpenſatione ac beneplacito, diuerſus eſt. Lingua enim non Hebræa, ſed Hebraice vtuntur Græca Helleniſtæ. Simul enim Græcis & Iudæis ἑλληνίζουσι ſcribebant. quos & ſequebantur. Alij enim Seniores, qui tum obtinebant, noſter fere vbique Targumiſtas ante oculos habebat. Nobis ergo id ſperandum maxime ac optandum videtur, vt qui aliquem, ex Nouo Fœdere, aut Græce aut Latine, libero ſermone aut vincto, interpretandum ſuſcipit ſcriptorem, magno animo ac ſtudio id agat. Iudicium, ingenium, ſublime ac erectum afferat. quod poſt Deum, cui ſoli omnia debentur, educationi ac naturæ quiſque debet. Ac vt primo quidem, omnes Helleniſticos dicendi modos, Græce aut Latine ſecum reddat: & hos ipſos inter ſe diſtinguat. Ambiguitatem, ſi quæ eſt in verbis, tollat. Verba primum obiter ad vſum, mox pleniſſime definiat. Quæ ſunt Hebræorum, Chaldæorum, ac Syrorum, ſingulis aſſcribat: aut in eo opera alterius, qui hæc intelligit, vtatur. Quibus & Romanas addat voces, quæ nonnunquam hic occurrunt: addat eas, quæ vt Græcæ ſunt origine ac notione prima, ita, ratione ac vſu, Chaldæorum eo tempore ac Syrorum erant. Qualis παρρησία, παράκλητος, λῃστὴς, αὐθέντα, στρατηγὸς, ac ſimiles. Quibus vocibus, vt illi tum vtebantur, ita

quod pleroſque etiam nunc fallit, alia plerunque notione vtebantur. Ita fiet, vt & pure ſcribat, & cum vocum definitiones animo percepit, rerum quoque, quæ cum his cohærent, vt Interpretem oportet, recte aſſequatur, recte alijs exponat. Nunc fit, vt qui verba ſemper neglexerunt, cum res maxime docere ſe exiſtiment, de verbis ac de ijs prope ſolis, inter ſe contendant. Digni ea pœna, quam ſecuritate ac contemptu aliorum, qui cum rebus verba tractant, & ab his ad iſtas inoffenſo pede tranſeunt, merentur. Noſter, horum omnium ſecurus, nec orationem puram nobis dedit, neque peregrinam intellexit: ideoque nec interpretatus eſt. moleſtus æque, ſiue ſeruat quæ non capit, ſiue interpretatur aliter quam debet. ideoque nec Poëtæ nec Interpretis impleuit munus. Concludamus. In Euangeliſta noſtro, totum λεκτικὸν, quod voces ſpectat ac ſermonem, peregrinum eſt. ἡ σύνθεσις nonnunquam dura, nonnunquam lenior, & ita quidem, vt in verſum ſponte ſua eat. Cujus aliquot exempla habemus. Ita capite 6. com. 11.

Ἐκ τῶν ὀψαρίων ὅσον ἤθελον.

Eſt enim hemiſtichion. Et eodem capite commate 18.

Ἥ τε θάλασσ' ἀνέμου μεγάλου.

In cæteris, τὸ καθωμιλημένον, τὸ ἀπερίεργον, καὶ τὸ ἀπανοῦργον, vt loquuntur Critici, hoc eſt, ſimplicitas ab omni affectatione aliena & familiaris, regnat. Quod ad τὸ ἐννοηματικὸν & ipſos ſenſus, omnia excelſa, alta ac ſublimia. In quibus tanta vis eſt, vt hæc pars emineat ac vincat. Itaque, quemadmodum Longinus, autor nobiliſſimus, profanus tamen, qui de ſublimitate orationis ſcripſit, quanuis Moſen Græce legiſſet,

legiſſet, dicendi tamen characterem admiratus eſt: (vnde & οὐ τυχόντα ἄνδρα, *non vulgarem virum*, vocat) ita in Scriptore noſtro, in ſermone ἀφέλεια, in ſenſibus eſt ὑψηλότης. Quas ideas diuerſiſſimas, in noſtro, frigus cum tumore vt plurimum extinguit. non aſſurgit enim, ſed, vt Critici in iſtis loqui ſolent, ἐκδιθυραμβοῦται. hoc eſt, Dithyrambicorum more intumeſcit.

CAPVT XI.

DE Interpretandi ratione qua vſi veteres. Variæ illius ſpecies. Ὑπομνήματα. Ἑρμηνεῖαι. Σχόλια. Παραφράσεις. Μεταφράσεις. Ὁμιλίαι. Ὑπομνημάτων *autores. Marianus Poëta Metaphraſtes. Diuerſæ eius Poëticæ Metaphraſes. Nobiliſſima interpretandi ratio, quæ Paraphraſtica dicitur. & vnde orta. Exempla Paraphraſeos in imitatione veterum. Archilochi locus emendatus. Gregorij Neocæſarienſis in Eccleſiaſten Paraphraſis. De ea iudicium. Laus eius. alibi notatus. Gregorio Nazianzeno fruſtra eam aſſcriptam. Gregorij Nazianzeni* βάσις. Μεταβολὴ, *qualis interpretandi ratio. Iani Rutgerſii laus.* Μεταβολῆς *exemplum. Nonni* ἐν τῷ μεταβάλλειν *error, & quam male ei hæc interpretandi ratio ſuccedat. aliud* κολυμβήθρα, *aliud* πύελος. λήκυθον *a Nonno non diſtingui a Paraphraſi.* λήκυθος, *qui Purpureus pannus Horatio dictus.* ληκύθων *Nonni exempla. Paraphraſis, ſpecies* ἐκφράσεως. ἦθος καὶ ἠθοποιΐα. *eius partes.* ἀλήθεια *in oratione duplex. Iohannes Euangeliſta* φιλαλήθης *peculiariter dictus. & quare. Nonni ideam, qua vſus eſt,* τὸ ἦθος *ſuſtuliſſe Euangeliſtæ. vox* διεζώσατο, *Nonni interpretatione interpolata.* Ἀκρισία *eius &* ἀδολεσχία. ληκύθους *riſu a ſerijs hominibus plerunque excipi. Nonnus aliquoties notatus. Aliud* ληκύθου *exemplum. Eius tautologia.* παρερμηνεία *eiuſdem.* ἀνεπιλόγιστον *eiuſdem.* διέρχεσθαι *Hebræorum more ab Euangeliſta vſurpatum. Aliter ea voce Græcos vti.* διέρχεσθαι *&* συμβάλλεσθαι, τῶν δυναμένων *Poëtis. Solœciſmus Nonni. Nonni in explendo orationis defectu notata negligentia. Veterum de loco capitis 2. v. 1. dubitatio. De*

miraculo Chriſti in Cana facto, dubitatio veterum. τοῦ παιδικοῦ θαύματα Domini Ieſu. δόξα & τιμὴ aliud. Nonnus in explicatione loci notatus. Παράφρασις πρὸς ἐνδείας ἐκπλήρωσιν adhibita. σχήματα ἐνδείας Orienti quam vſitata. Locus alius male a Nonno explicatus. Idem ab Auguſtino explicatus. τὸ ὄψον in eo loco quam male expreſſerit Nonnus. Παραβολικὰ Iohannis σχήματα, quæ ἀνεξέργαστα Criticis dicta. Eorum exemplum. Locus a Nonno male intellectus. interior ſenſus, Hebræis. Locus Euangeliſtæ qui contrarius loco alteri videtur. idem a Chryſoſtomo explicatus. Nonni in eius explicatione negligentia. Locus idem aliter redditus. Eudociæ Reginæ τῆς ὀκτατεύχου Paraphraſis. Eius virtutes ac laus ex Photio. Nonnus in Sacro auctore ad fabulas delapſus. Nonni ἀδολεσχία. Multa ab eo prætermiſſa. De ea re D. Hieronymi iudicium. in Nonno τὸ Μεταφραστικὸν, τὸ Παρεκβολικὸν & τὸ Μεταβολικὸν interpretandi genus conſundi.

ET hæc quidem hactenus de Helleniſticis Æquivociſque. Creſcit porro labor; magnus quidem, ſed & nobiliſſimus; quem jam ſuſcepimus. In quo vnum alterumque reſtat. Et inprimis, de Interpretandi quam ſecutus hic eſt ratione. de qua, antequam ad inſtitutum noſtrum, aut præcipuam illius partem veniamus, aliquid dicendum erit. Varias Interpretandi rationes, præcipue in Sacris, veteres ſecutos eſſe, nemo eſt qui neſcit. Et laudantur ab antiquis Ὑπομνήματα, Ἑρμηνεῖαι, Σημασίαι, Σχόλια, Παραφράσεις, Μεταφράσεις, aliaque id genus. Nam Ὁμιλίαι, quales ſunt Chryſoſtomi; Ὁμιλίαι καὶ λόγοι ὑπομνηματικοὶ, recte dici poſſunt. cujus tamen Σημασίας in Iohannem laudat Suidas. Ad Ὑπομνημάτων, ſiue Commentariorum, formam, proxime Ἑρμηνεῖαι acceſſiſſe videntur. Nam nec ſemper ſola examinabant verba, vt ex Photio apparet, qui de Hippolyti Martyris ad Danielem Ἑρμηνείᾳ notat, ὅτι κατὰ μὲν λέξιν οὐ ποιεῖται τὴν ἀνάπτυξιν, πλὴν τὸν νοῦν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐ παρα-

παρατρέχει. Id eſt, *Singula quidem non evoluit verba, nihil tamen quod ad ſenſum prætermittit.* Neque ſemper tamen ea negligebant. Idem Criticus, vbi de Theodoreti in eundem hunc Prophetam Ἑρμηνείᾳ agit, τῇ τῶν προφητικῶν ῥημάτων ἀναπτύξει καὶ διακαθάρσει κρατεῖν, *in explicandis illuſtrandiſque verbis propheticis regnare eum*, notat. Varios ejus autores, vt & Ὑπομνημάτων, paſſim veteres commemorant: Theodoretum, Hippolytum Martyrem, Chryſoſtomum, Cyrillum. qui poſtremi quoque duo, ſæpe ἐν Ὑπομνήμασι citantur. quale in Iohannem hodie Cyrilli, ſed Latine, extat. Scholiorum ratio ex pluribus autoribus notiſſima. vt & Metaphraſeon. niſi quod non vnum ſit genus. Erant enim quas διγλώσσων dicebant. quales ſunt qui linguam in aliam conuertunt. quemadmodum & voce Targumim vtuntur Iudæi. In quo numero τῶν ἑβδομήκοντα reponit Photius. Alij, qui mentem breuiter interpretantur. Ita vt ſententias interdum, integras nonnunquam interpretationes addant. Etiam fuere qui Poëmata eodem modo, hoc eſt, verſu metaphraſtico exponerent. Meminit cujuſdam Mariani Suidas. quem in Theocritum, Apollonij Argonautica, Hecalen, Hymnos, Ætia, Epigrammata Callimachi, Aratum, Nicandri Theriaca, & aliorum Poëtarum ſcripta, Iambicas ſcripſiſſe Metaphraſes obſeruat. Nobiliſſima Interpretandi ratio ac modus eſt Paraphraſis. non prolixa quidē illa & diffuſa, ſed breuiſſima & ſtricta; cujus illuſtriſſima exempla, in Themiſtio, & Andronico Rhodio, a nobis primum edito, habemus. Quæ ex imitatione primū nata, & ab eloquentiæ Magiſtris obſeruata, ad interpretationem optimo ſucceſſu tranſlata eſt. Aut, quod melius Græcorum dicunt Critici, τῶν τε ποιητῶν καὶ

ἄλλων συγγραφέων μὲν περιῆλθεν, κοινὸς δὲ ῥητόρων ἐκ παρατηρήσεως γεγένηται. Niſi ſi poſterius id Rhetores in imitatione obſeruarunt, quod ad lucem veterum Scriptorum jam contulerant interpretes. Homerus dixerat,

> Τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,
> Οἷον ἐπ' ἦμαρ ἄγῃσι πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Quod Archilochus ſic paraphraſtice expreſſit:

> Τοῖος ἀνθρώποισι γὰρ θυμὸς
> Γλαῦκε Λεπτίνεω παῖ γίνεται,
> Θνητοῖς ὁκοίην Ζεὺς ἐφ' ἡμέρην ἄγει.

Qui ſic omnes jambi eſſent,

> τοῖος ἀνθρώποισι γὰρ
> Ὦ Γλαῦκε θυμὸς Λεπτίνου παῖ γίνεται,
> Θνητοῖς ὁκοίην Ζεὺς ἐφ' ἡμέρην ἄγει.

Nam & μεταβάλλει verba. νόον enim θυμὸν, & ἐπ' ἦμαρ, ἐφ' ἡμέρην, reddit. Et figuram tollit. nam quod ille, πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε, iſte, Ζεὺς dixit. Et appoſitum omittit. Et immutat caſum. ἀνθρώποις enim, non ἀνθρώπων. Ita quod ille dixerat,

> Οὐχ ὁσίη φθιμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι,

idem ſic extulit:

> Οὐ γὰρ ἐσθλὰ κατθανοῦσι κερτομεῖν ἐπ' ἀνδράσι.

Homerus de expugnatione vrbium dixerat,

> Ἄνδρας μὲν κτείνουσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει,
> Τέκνα δέ τ' ἄλλοι ἄγουσι, βαθυζώνους τε γυναῖκας.

Quod ita Æſchines expreſſit: καὶ νομίζετε ὁρᾷν ἁλισκομένην τὴν πόλιν, τειχῶν κατασκαφὰς, ἐμπρήσεις οἰκων, ἱερὰ συλώμενα, ἀγομένας γυναῖκας καὶ παῖδας ἐς δουλείαν, πρεσβύτας ἀνθρώπους, πρεσβύτιδας γυναῖκας, ὀψὲ μεταμανθάνοντας τὴν ἐλευθερίαν. Quam ſcribendi formam, vt præclare obſeruat Hieronymus, in citandis Fœderis Antiqui locis, Sacri Scriptores in

Nouo

Nouo interdum ſequuntur. In quibus ſolet aliquid venuſte addi, quædam immutari, & orationis, cum ſit eadem, decenter, neque tamen operoſe, facies extendi. Venerabile antiquitatis monumentum, Gregorij Neocæſarienſis in Eccleſiaſten extat Paraphraſis. quam nunc Μετάφρασιν inſcribunt. Multa ibi terſe ac polite explicantur. Neque aliud tam illi curæ fuit, quam, quod proprium eſt Paraphraſtæ, vt in ſcripto obſcuriſſimo τὴν ἀλληλουχίαν demonſtraret. Quod feliciter plerunque aſſecutus eſt. Itaque inoffenſo pede per Helleniſtarum remoras, quod noſtro vel inprimis deeſt, Græce ac ſignificanter, æquor hoc decurrit. Ita vt lubentius nonnulla prætermittat (ῥήσεις enim, quod non probo, integræ deſiderantur) quam vt non connectat. Cum tamen alibi nonnihil, quanuis nuſquam extra leges Paraphraſeos, inſiſtat. Verum breuitatem, vt jam dixi, in hoc genere amabant veteres. Scio alibi non tantum ab Hebræis, ſed a ſuis etiam abire. Vt in illo: *Vidi cunctos viuentes, qui ambulant ſub Sole cum puero ſecundo, qui ſtabit pro eo.* Vbi Helleniſtæ, περιπατοῦντας μετὰ τοῦ νεανίσκου τοῦ δευτέρου, ὃς ἀναστήσεται ἀντ' αὐτοῦ. Hoc autem vult: ploroſque, Regum ſucceſſores, &, vt ille apud Tacitum ajebat, Solem orientem, adorare. Ille autem quid dixit? συμβαίνει γὰρ τοῦτο ἀπὸ τῶν νέων, ἔμφρονι ὄντι, πιασομένους, ἀλύπους εἶναι, ὅσοι πρεσβύτεροι. Quod longiſſime a mente ac animo ſcriptoris, quem interpretatur, abit. Imo nihil tale dixit. Et Chaldæus recte, vt plerunque ſolet, mentem aſſecutus eſt. Quemadmodum in allegorica, quæ ſub ejuſdem Sapientis finem extat, deſcriptione ſenectutis, quam tam luculenter ac feliciter Chaldæus refert magis quam exponit, nihil intellexit. In quo metuo ne ſui eum

Græci

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Græci deceperint. Magno Gregorio Theologo qui aſſcripſerunt, fugit ratio haud dubio. Nuſquam enim grauis illa, quam in eo ἑτεροδοξοῦντες quoque prædicant, elucet βάζις. De qua Philoſtorgius, ſecta Arrianus, præclare apud Suidam judicat. Illud autem proprium Interpretationis hujus: vt, cum cæteri interpretes, quæ non intelligunt, omittant, Paraphraſten τὴν ἀκολουθίαν & autoris inſtitutum ita ponderare oporteat, vt cum omnia interpretetur, nihil demat nihil addat, niſi quod obſcuritatem tollat aut difficultatem minuat. A qua, Μεταβολή, quæ proprie ſic dicitur, diſcedit. quæ interdum puerilis ac grammatica interpretandi ratio. Exemplum ejus ex hæreditate Fratris noſtri, nobiliſſimi ſummique viri Iani Rutgerſij, in Batrachomyomachiæ poëmatium habemus. Cujus viri,

Οὔτις ἐμοῦ ζῶντος καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο,

ex animo memoriam delebit. In eo Græcus quidam ſingulis lineolis ἰσοδυναμοῦντα, more tum recepto, inſeruerat. Hoc modo:

ἀρχὴν ποιούμενος, κατ᾽ ἀρχάς, ἐκ τοῦ ὄρους τοῦ Ἑλικῶνος
Ἀρχόμενος πρῶτον, Μουσῶν χορὸν ἐξ Ἑλικῶνος
ἐλεύσεσθαι εἰς ἐμὴν ψυχὴν εὐχὴν ποιοῦμαι ποιήσεως,
Ἐλθεῖν εἰς ἐμὸν ἦτορ ἐπεύχομαι, εἵνεκ᾽ ἀοιδῆς,
ἥν τινα ἀοιδὴν βιβλίοις ἐνέθηκα,
Ἣν νέον ἐν δέλτοισιν ἐμοῖς ἐπὶ γούνασ᾽ ἔθηκα,
λέγω τὴν μάχην τὴν πολλήν, τὴν πρᾶξιν τοῦ φόβου,
Δῆριν ἀπειρεσίην πολεμόκλονον, ἔργον Ἄρηος,

εὐχὴν

εὐχὴν ποιούμενος τοῖς ἀνθρώποις εἰς ὦτα βάλλειν.

Εὐχόμενος μερόπεσσιν ἐν οὔασι πᾶσι βαλέσθαι

καὶ τίνα τρόπον πονηροὶ ἄριστα ἔργα ποιήσαντες ἦλθον.

Πῶς μύες ἐν βατράχοισιν ἀριστεύσαντες ἔβησαν.

Vides verbum verbo μεταβάλλεσθαι. quemadmodum poſtremo verſu vocem, μύες, voce, πονηροὶ, ex linguæ ſuæ vſu reddit. quanquam interdum quædam prætermittit. Quod profectò qui in Noui Fœderis interpretatione præſtet, illi maxime agendum ſit quod noſter maxime neglexit. tum, vt peregrina mutet: tum, vt paria, ex notionibus,non Græcæ linguæ, ſed illarum quarum conſuetudinem ſecuti ſunt ſcriptores illi, cum judicio ac cura petat. Quod, licet illi negligant, qui ſeſe Realiſtas dici volunt, & in his nihil præter ignorantiam pudendam profitentur, adeo, vt, quia nihil intelligunt in verbis, cum ad res deventum eſt, plerunque maximo eorum riſu quos contemnunt, ſudent, hæreant, nugentur; faxit Deus immortalis, καὶ ἔξοχ' ὦ φίλ' ἥλιε, vt aliquis pro dignitate hoc præſtet. Noſter, qui plerunque ipſa repræſentat verba, quoties ab eo abit, toties aut ceſpitat aut cadit. Notant Græcorum Grammatici, Thracen Demoſthenem, qui, vt ſupra quoque diximus, in Homerum ſcripſerat Μεταβολὰς, quod ἀσάμινθος ab eo diceba-tur, πύελον dixiſſe. optimo ſucceſſu quidem. Noſter vero, quinto capite commate 2. cum vocem κολυμβήθραν inueniſſet, ἀσάμινθον interpretari auſus eſt. quo ſucceſſu, alias videbitur. Quare nec Μεταβολὴν conſcripſit. vel quod mutat, quæ obſcura

ſunt

ſunt aut peregrina, aut ſi id conetur, peſſime ſuccedat: tum, quod illi proprium, immodice nonnunquam in verborum explicatione ſe diffundat. Et cum magis Paraphraſten agat (qualem eſſe volunt veteres, Suidas certe τὸν παρθενίαν θεολόγον δι' ἐπῶν παραφράσαι ait) cujus proprium amplificare quæ interpreteris, & interpretari quæ obſcura ſunt, plerunque neutrum, prius autem, vbi minime videtur neceſſarium, præſtare ſolet. Et, quod vel inprimis cum judicio notandum, λήκυθον ab expoſitione non diſtinguit. Hoc eſt, pro interpretatione, vel poëtica pigmenta, vel ampullas addit. qui eſt Pannus ille Horatij, quem ſummus Criticus in Arte ſua feſtiuiſſime perſtringit.

Purpureus, late qui ſplendeat, vnus & alter
Aſſuitur pannus. cum lucus, & ara Dianæ,
Et properantis aquæ per amœnos ambitus agros,
Aut flumen Rhenum, aut pluuius deſcribitur arcus.

Sic Auroræ, Noctis, Veſperæ deſcriptiones, aliaque id genus, quæ ab explicatione textus aliena ſunt, plerunque interſerit. Quod eſt pingere in pariete Ranarum pugnas, cum Euangeliſta, tantum ἀναγκαῖα καὶ ψυχωφελῆ, vt Critici de Sacris judicant, loquatur. Si exempli cauſa, τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, dicat autor, vt in illo ſimpliciſſimo, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἐγένετο γάμος ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας; ſtatim illi myrothecium ad manum: ſed quod approbare ſapiens non poſſit.

Ἀλλ' ὅτε πέτρας
Πορφυρέας τριτάτη θαλαμηπόλος ἔγραφεν ἠώς.

Si Euangeliſta dicat, τῇ ἐπαύριον βλέπει ὁ Ἰωάννης Ἰησοῦν τὸν ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν; ille,

Ἀλλ' ὅτε δὴ δρόμον ἄλλον ἐκηβόλος ἤγαγεν ἠώς.

Sed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Sed hoc illi eſt perpetuum. Non eſt autem dubitandum, quin Paraphraſis ἐκφράσεως, hoc eſt, deſcriptionis, vt Rhetoribus vocatur, quædam ſit quaſi ſpecies. Cujus prima virtus, ſermo ἀνειμένος, qui nec tumet neque nimium aſſurgit, ab ijſdem ponitur. In hac duo, ἦθος, nempe, ſiue mores, & quæ illos exprimit ac pingit, ἠθοποιΐα, locum habet. Mores Domini, quin accurate nobis exprimat qui ejus pectori incubuit, ne dubitandum quidem. Quorum illud, ἦθος nempe, in factis, ac deſcriptione eorum; hoc, ἠθοποιΐαν dico, in Sacris Domini ſermonibus expreſſit. In vtroque ἡ ἀλήθεια ſpectatur. Quæ eſt duplex. Vel quam Rhetores conſiderant, & ad ſimplicitatem proxime accedit, quam vbique autor candidiſſimus exhibuit. Vel quam veteres Theologi peculiariter in noſtro laudant: & a qua φιλαλήθης illis dicitur. Non, quod cæteri non æque vera ſcribant, ſed quod autor iſte, ſiue de ſe ſiue de alijs loquatur, ea quæ illæſa veritate præterire poterat, maximo amore ejus non diſſimulat. Ac alterius exempla quidem, in narrationibus illius habes. Quas crebris tranſlationibus, appoſitis perpetuis, tumore, ac τοῖς ληκύθοις, quæ potiſſimum cum hac idea pugnant, aut mutauit noſter aut corrupit. Poſterioris admodum illuſtre exemplum, capite vigeſimo & primo, commate ſeptimo, habemus. Vbi refert, ſe, cum Petrum monuiſſet, eum qui in lacus margine eſſet, Ieſum eſſe, iſtum, protinus in aquam præ impatientia amoris ſeſe conjeciſſe. In quo & priores illi tribuit haud dubio: quanuis, ὃν ἠγάπα κύριος, de ſe dixiſſet. Hoc non ſine motu animi, tum ob candorem hujus, tum illius flagrantiſſimam amoris vehementiam, a quoquam legi poteſt. Quis

non

non ſentit autem totum hoc perire: quia duplici λη-κύθῳ vſus, primo veſtem Petri & quo pacto ſe accingat, tum & quomodo natet, operoſe vtrumque ac moleſtiſſime deſcribit. De priori enim:

Εἵματι δαιδαλέῳ λαγόνας μιτρώσατο Σίμων,
Καὶ λινέῳ πεπύκαστο πολυτρήτῳ χρόα πέπλῳ,
Πόντιον ἀμφίβλημα περὶ γλουτοῖσιν ἑλίξας,
Δέρμα, τό περ διδύμων κεχαλασμένον ἐς πτύχα μηρῶν,
Ἰχθυβόλοι φορέουσιν ἀθήητου σκέπας αἰδοῦς.

De poſteriori autem:

Καὶ ταχὺς ἐς ῥόον ἆλτο, καὶ ἠθάδα πόντον ἀμείβων,
Χεῖρας ἐρετμώσας, κεφαλὴν εἰς ὕψος ἀείρων,
Ποσσὶν ἀμοιβαίοισιν ὀπίστερον ὤθεεν ὕδωρ.

Cum vtrunque ſola feſtinatio commendet. Quam breuiſſimo ſermone ac ſimplicitate cum æquaſſet Sanctus autor; noſter eam aboleuit. qui, cum res, quas autor tractat, vix delibet aut reſpiciat, de cæteris intemperanter agit. Certe expectationem meam vicit. nam in deſcribendo prope ſummo ac ineffabili herois maximi amore, in quo ſimplicitatem ſuam ac candorem magis etiam propemodum commendat autor, ad poſtrema quæque lapſus, de pudendo quoque piſcatorum nos admonuit. quia de Therſite ſuo, homine pudendo, *Τάτ' αἰδῶ ἀμφικαλύπτει*, dixerat Homerus. quod eo minus ferre poſſum, quia voce virginali ac inprimis verecunda, *διεζώσατο*, vſus fuerat Sanctiſſimus Parthenias. Et ne quicquam de tam magna cogitatione ſupereſſet, etiam natare docet: qui fortaſſe hoc, vt multa, ignorabat. Nam, quod nondum didiciſſe videbatur, riſum pariunt *οἱ λήκυθοι*. Quos vbique exhaurit etiam in concionibus, quas plurimas hic habes, non in ipſis rebus ſed in comparationibus ac cæteris quæ obiter dicun-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

dicuntur, ludit ac defixus hæret. & ſi generationis, vt regeneratio intelligatur, fiat mentio, illam pingit ac deſcribit: ſi de vite, obiter, & explicationis cauſa, aliquid dicatur, protinus ampullam ſuam non tam implet quam effundit. Quæ vt in Poëta riſum, quod jam dixi, ſic in Paraphraſte Sacro, indignationem quoque viris grauibus ac ſerijs extorquent. Simpliciter ac more ſuo autor primo dixit capite, Τῇ ἐπαύριον ἠθέλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐξελθεῖν ἐς τὴν Γαλιλαίαν· καὶ εὑρίσκει Φίλιππον, καὶ λέγει αὐτῷ, ἀκολούθει μοι. Quæ ſic reddit:

ἀλλ᾽ ὅτε γείτων
Ἀκροφανὴς δροσερῇσι βολαῖς πορφύρεεν ἠώς.

Habes λήκυθον. Addit,

Ἰησοῦς μετὰ νύκτα λιπόσκιον ἤθελε βαίνειν.

Habes tautologiam. nam, qui craſtino, ni fallor, aliquid futurum dicit, nocte elapſa id futurum indicat. Atqui τῇ ἐπαύριον præceſſerat. Deinde,

Εἰς πόλιν εὐώδινα τανυπλοκάμων Γαλιλαίων.

Παρερμηνείαν habes. Non enim Nazaretham, quam non raro fugiebat, Dominum, ſed Galilæam adijſſe, autor dixit. Deinde,

καὶ σχεδὸν εὗρε Φίλιππον.

Habes ἀνεπιλώϊστον.. Itaque quod ſolum debuit interpretari, in luxurie tam magna prætermiſit. Nam εὑρίσκειν Græcis inuenire eſt quem quæras. at Hebræis, ἐντυγχάνειν: *occurrere illi quoque, de quo tum non cogitabas.* Et ſic aliquoties hoc capite. Εὑρίσκει οὗτος πρῶτος τὸν ἀδελφόν. Et, εὑρίσκει Φίλιππος τὸν Ναθαναήλ. Ita Geneſ. cap. 4. verſ. 13. καὶ ἔσται πᾶς ὁ εὑρίσκων με, ἀποκτενεῖ με. Quod Poëtis eſt συμβάλλεσθαι. Fit enim ſine certa deſtinatione. Sequitur,

ἄναξ δέ μιν εἶπε γενέσθαι
Πιστὸν ἐὸν συνάεθλον.

Habes ſolœciſmum. Quis enim dicat, εἶπεν αὐτὸν γενέσθαι, qui ſignificare velit, *juſsit vt fieret, aut eſſet?* nam præterita narrat, cum futura indicare vellet. Quæ omnia vitaſſet, ſi Græcorum more, ac ſimpliciter, vel hoc vel ſimili modo ſcripſiſſet:

Τῇ δ' ἑτέρῃ, Γαλιλαίαν ἑὴν ἐς πατρίδα βαίνειν
Ἰησοῦς πάλιν αὖθις ἐέλδετο· τῷ δὲ Φίλιππος
Ξύμβλητο· Χριστὸς δέ μιν ὡς ἴδεν, ὧς φάτο μῦθον·
Ἕσπεο θεῖε Φίλιππέ μοι αὐτίκα.

Nulla autem tam aſtricta eſt interpretandi ratio, in qua τὰ ἠπορημένα λύειν, καὶ τὰ ἄδηλα σαφηνίζειν, id eſt, *ſoluere dubia, illuſtrare obſcura*, non permittant Critici. Noſter eam rationem inijt, vt verbis hæreat plerunque: difficultates autem qualeſcunque, nec reſpiciat nec tangat. Ita vt ne verbo quidem, vbi poteſt, locum fulciat, aut plenum repræſentet. quæ eſt maxima ſecuritas, ne negligentiam nunc dicam. Sit exemplo locus ille primo capite com. 8. Οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. Nam volebat, οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτὸς, πεμφθεὶς ἦλθε. aut ratione ſimili. Noſter vero cum amplificaret nullo bono cætera quæ jure omiſiſſet, ſenſum ſemiplenum ac ſuſpenſum vt inuenerat reliquit.

Οὐ μὴν κεῖνος ἑὴν νοερὸν φάος, ἀλλ' ἵνα μοῦνον
Πᾶσιν ἀναπτύξειε θεηγόρον ἀνθερεῶνα,
Καὶ φάεος προκέλευθος ἀκηρύκτοιο φανείη,
Ξυνὴν μαρτυρίην ἐνέπων θεοδέγμονι λαῷ.

Itaque in luxurie tam magna, quod orationi deerat, non adfert domo, ſed quod vnum, cum id proprie interpreti incumbat, jure ſuo expectabat lector, negligen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

gligenter prætermiſit. Eſt & vbi locis, magis etiam obſcuris, leue auxilium, cum facile id præſtare poſſet, maximo lectoris damno, impartiri, inſuper videtur habuiſſe. Veteres initio ſecundi capitis vehementer torſit, quonam verba illa, τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, referenda eſſent. Τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, γάμος ἐγένετο ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας. Inter quos eſt Epiphanius. vt nos ſuo loco. De quo tamen ſolo nihil dixit: cum cætera, quæ addit, præter rem ſint. Neque minus in ambiguitate ejus loci, capite eodem, Ταύτην ἐποίησε τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, hæſiſſe videntur. Dubium enim ijs, vtrumne primum hoc fecerit, an primum Canæ Galilææ. Ac priorem quidem ſententiam vrgebant, qui τὰ παιδικὰ θαύματα Domini Ieſu & ſimiles nænias populo vendebant. De quibus alibi Theophylactus. Priorem hoc præcipue argumento idem Theophylactus probat, quod addatur, καὶ ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. vt ſit σχῆμα ἐνδείας. Ac ſi dixiſſet, καὶ τότε πρῶτον ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ. Vbi noſter ſane ambiguitatem non ſeruauit modo, ſed & hoc quo tollitur, lectoribus extorſit. Etenim cum δόξα ſit interpretatio Chaldæi יקר, quo majeſtas Dei ac poteſtas deſignatur, pro hac τιμὴν poſuit. De quo Euangeliſta hic non cogitabat. nam omnino aliud volebat. Quod non eſt Interpretis aut Paraphraſtæ. Illud arbitror conſtare, πρὸς ἐκπλήρωσιν ἐνδείας, olim adhibitam Paraphraſin. quod fit, cum ſermoni aliquid adjicitur quod deeſt. Atqui σχήματα ἐνδείας quæ dicuntur, Orienti maxime ac Helleniſtis vſitata ſunt. quare & ſupplenda ab interprete. Mirifica ellipſis eſt illa cap. 21. com. 9. Ὡς οὖν ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν, βλέπουσιν

ἀνθρακιὰν κειμένην, καὶ ὀψάριον ἐπικείμενον, καὶ ἄρτον. quaſi panem cum piſculis prunæ impoſitum inueniſſent. Ad quem locum Auguſtinus Tractatu ad hunc Euangeliſtam 123. *Vbi non eſt intelligendum, etiam ſuperpoſitum panem fuiße prunis, ſed tantum ſubaudiendum,* viderunt. *Quod verbum ſi repetamus eo loco vbi ſubaudiendum eſt, ita totum dici poteſt: Viderunt prunas poſitas, & piſcem ſuperpoſitum, & viderunt panem. Vel ita potius: Viderunt prunas poſitas, & piſcem ſuperpoſitum. viderunt & panem.* At noſter cum vnico vocabulo lectori conſultum ire poſſet, panem cum reliquis conjungit. Ita vt difficultatem intendat loci.

Καὶ χθονὸς ὡς ἐπέβησαν ἐπ' ἠόνι διψάδος ἀκτῆς,
Πυρκαϊὴν φλογόεσσαν μαραινομένην ἴδον ἀτμῷ·
Ἀνθρακιῆς δ' ἐφύπερθεν ἐπ' ὀφρύσι κείμενον ἰχθὺν,
Ὄψον, καὶ νέον ἄρτον.

Præterea cum ὄψον ex Græcorum more piſcis hic dicatur, ipſe ὄψον tanquam tertium quid poſuit. Quod eſt ἰδιωτικὸν, & triuiale. Abundat inſuper & παραβολικοῖς Euangeliſta σχήμασιν: quæ ἀνεξέργαστα a Criticis dicuntur. quia ſenſum, qui interior Hebræis dicitur, ſupplendum interpreti relinquunt. Quale eſt illud cap. 11. 9. Οὐχὶ δώδεκά εἰσιν ὧραι τῆς ἡμέρας; ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει. In quo loco ab interiore ſenſu ſi deterruerunt eum, quod non mirum forte, veterum diſſenſiones, qui ſine eo vix ἀκολουθίαν cum ſuperioribus præſtari poſſe exiſtimabant, ſaltem quæ inuenerat recte expreſſiſſet. Quæ nunc ſic expreſſit, ac ſi dictum eſſet, *ſi quis mane, aut, orto primum Sole, ambulet, non impingit.* quaſi matutinum tempus, horas totidem quot naturalis dies contineret. aut initium diei, totus dies eſſet. Ita enim ea reddit:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ἤματος οὐ γεγάασι δυώδεκα κυκλάδες ὧραι;
Ἤματος ἀντέλλοντος ὁδοιπόρος οὔποτε κάμπτει
Ταρσὸν ὀλισθηροῖσι παραπταίοντα πεδίλοις.

quaſi inueniſſet, ἐάν τις ἡμέρας ἀνατελλούσης περιπατῇ. quod, niſi fallor, nunquam Domino in mentem hic venit. Capite octauo com. 13. legitur, Σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς· ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής. Contra autem cap. 5. com. 31. dicitur, Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής. Vbi manifeſtum videtur ἀπεμφαῖνον, ſiue abſurdum. Nam quo pacto teſtimonium illius non eſt verum, qui eſt ipſa Veritas? Recte igitur Chryſoſtomus hic addit: τὸ οὖν, οὐκ ἔστιν ἀληθὴς, οὐχ ἁπλῶς ἀναγνωστέον, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐκείνων ὑπόνοιαν· οἷον, ὅτι ὑμῖν οὐκ ἔστιν ἀληθής. *Illud*, non eſt verum, *non ſimpliciter hoc loco, ſed ex aduerſariorum ſenſu ac judicio ſumendum. quaſi dicat, Vos negatis verum eſſe.* Ideoque ex lege Paraphraſeos, vel vna voce omnis tolli difficultas poterat. Hoc aut ſimili, nimirum, modo, Ὑμεῖς μὲν λέξετε, ὅτι ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου ἀληθὴς οὐκ ἔστιν. id eſt, *Scio quidem id a vobis dici* &c. Nunc mirifice difficultatem auxit.

ἥνπερ ἐνίψω
Μαρτυρίην ἰδίην, οὐ πείθεται ἄλλος ἀκούων·
Οὐ γὰρ ἐμὸς πέλε μῦθος ἐτήτυμος, ἥνπερ ἐνίψω
Μαρτυρίην ἰδίην αὐτόθροον· ἀμφ' ἐμέθεν δὲ
Ἄλλος ἀνὴρ πέλε μάρτυς ἐπάρκιος· οἶδα καὶ κείνου
Πιστὴν μαρτυρίην.

Qui hoc modo omnem ſuſtuliſſet:

ἣν γὰρ ἔγωγε
Αὐτὸς ἐμοῦ πέρι τι μαρτύρομαι, οὐκ ἔτι βάζω
Ἀτρεκίην, ψευδὸς καὶ κακόρραφον, ὡς λόγος ὑμέων.
Αὐτὰρ ἐμοὶ πέλε μάρτυς, ὃν ἀτρεκῆ ἴσμεν ἐόντα,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Μαρτυρίην δ' αὐτοῦ πανάληθέα, τὴν ποτ' ἐνίσπε
Οἴδαμεν.

Cujus generis inuenies non pauca. Nam de multis, vnum alterumque adduco, quæ ad cætera lectoribus præibunt. Laudat Photius, Sacrorum Criticorum Princeps, Eudociæ Reginæ, in hoc genere admirandæ inprimis & eximiæ, Poëticam τῆς Ὀκτατεύχου Metaphraſin. quod & omnes interpretis virtutes, & ipſam ita exprimeret antiquitatem, vt ad eam proxime accederet: neque tamen artem, quod plerîſque eo tempore vſitatum erat, putide vel oſtentaret, vel lectori ſuo imputaret. ſed nec fabulas deliniendis auribus inepte interſereret: nec digreſſionibus, ab ijs quæ ex fide redderet, Chriſtianos animos abduceret. Quæ ſi noſter præſtitiſſet, omnibus exemplo in hoc genere nunc eſſet. nunc pene omnia neglexit. Nam &, vbi non neceſſe fuit, quædam prætermiſit. & interdum, nullo bono, fuſe admodum digreditur. Vt cum mortem Lazari, aut potius miraculum a Domino in ea exhibitum, deſcribit. Vbi cum Euangeliſta, qui eſt mos ejus, ſimpliciſſime dixiſſet, Καὶ ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς, δεδεμένος τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις· καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ σουδαρίῳ περιεδέδετο, & quæ eodem verſu pauciſſima ſequuntur; ille, quaſi ſacramento, quo interpretationi dixerat, ſolutus, aut jam ſui factus transfuga, viginti verſibus aut pluribus, non ſane optimis, defungitur. In quibus admodum ſollicite, quanta Pluto ſpe exciderit, qui apud Lethen mortuum elapſum ſibi fruſtra apud inferos inueſtigauerit, lectori oſtendit. Cujus magnam partem ebibiſſe oportet, qui oblitus ſit hoc totum quod profitebatur. hoc eſt, & interpretationem, & interpretem illius, qui nec Lethen, nec Plutonem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

tonem, neque ullas Paganorum ejus generis ineptias ac ſordes didiciſſet. Quod ſi Prudentius & alij tantopere abhorruerunt, quid interpretem oportet? Oportet autem, dicunt Critici, τοῦ ἑρμηνευτοῦ τῶν λόγων οὐκ ἀλλότρια τὸ μεταφραζόμενον φρονεῖν, *non alia ab eo quem interpretatur, ſentire eum qui interpretis ſuſcepit partes.* Sic ad illa de Maria Magdalena, καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου, nouem verſibus aut decem, imprudenter admodum laſciuit. Et cum idem dicat, idem tamen iterum reponit. Idem, qui in alijs tam multa ne interpretatur quidem. Tale eſt initium, vt ſupra oſtendimus. Vbi breuiſſimas ac ſimpliciſſimas periodos, aut axiomata, ſeſquipedalibus appoſitis, inflauit atque extendit. vt interdum vnam quoque aliquam ridicule amplificet. Qualia vbique toto opere non pauca, etiam in admiranda illa cum Nicodemo diſputatione, inuenies. Vbi rerum ſublimitatem, ληκύθοις & præpoſteris amplificationibus infregit. Multa quoque, vt jam ante dicebamus, prætermiſit: inſtituto in tam Sancto opere non bono. Nam, vt recte D. Hieronymus, *Melius eſt in diuinis literis transferre quod dictum eſt, licet non intelligas quare dictum ſit, quam auferre quod neſcias.* Illud autem vel ex ijs planum, quæ ab alijs inſerta ejus operi, aut addita. De quibus capite ſequenti. Vt in eodem opere, τὸ Μεταφραστικόν, τὸ Παραφραστικὸν, & τὸ Παρεκβολικὸν interpretandi confundatur genus: nihil autem minus quam τὸ Μεταβολικὸν, quod titulus promiſerat, agnoſcas.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

CAPVT XII.

Nonni verſus qui deſiderantur vtrum amiſſi. ἀκρισία eorum, qui quoſlibet ſupplerunt locos. Multa quæ non caperet, ab eo prætermiſſa. Id exemplis aliquot probatum. Ὅτι πρῶτός μου ἦν, Hebraiſmus. ἐτάραξεν ἑαυτόν. Aliæ cauſæ, quare prætermiſerit nonnulla. Templum pro Synagoga nullo iudicio a Nonno poſitum. Locum de Sancto Spiritu prætermiſſum, aut pro eo alia ſuppoſita. Nonni negligentia: & eam eſſe cauſam, cur quædam prætermiſerit. cuius generis loca aliquot notantur. Multa capite præſertim ſexto ab interprete omiſſa. Verſus ineptiſſimi eo capite a Bordato editi. In ijs hiatus. Numeri tardi, & a Nonni numeris diuerſi. quos celeres ac concitatos eſſe. Nec σπονδειάζοντας in ſuis admiſiſſe. Nonni ὁλοδάκτυλοι & Bucolici. Verſus, quos ſuppoſuit Bordatus, examinati. verſus λογοειδής. Ὄσσα. Ἀνθερεῶν quæ pars corporis. ea voce abuſum ſæpe Nonnum. Βύκταων ἀνέμων. id vnde deſumptum. Verſus κακόζηλος. Iudicium de Græca Poëſi pauciſſimis datum eſſe.

PRiuſquam vlterius pergamus, caſtiganda eſt doctorum quorundam leuitas ac ἀκρισία, qui quæcunque in hac Paraphraſi deſiderantur, perijſſe, temporis calamitate, aut negligentia, exiſtimarunt. Quare inuenti ſunt qui verba quoque minutiſſima & voculas, quas Sanctus autor habet, admodum ſollicite ſupplerent. Quo ſucceſſu, jam non dico. tantum hoc judicium accuſo. In ijs quæ tam manifeſta ſunt præſertim. Multa enim, quæ non caperet, omiſit. Quale eſt illud primo capite com. 30. Ὅτι πρῶτός μου ἦν, qui eſt inter primos Hebraiſmos. & de quo nos ſuo loco. Tale eſt illud vndecimo, com. 33. καὶ ἐτάραξεν ἑαυτόν. quod cum alias occurrit, infeliciter interpretari ſolet. Quædam alia difficultate territus non reddidit. quod, vt puto, ſuffragari nollent verſus. Quale eſt illud cap. 1. comm. 12.

τοῖς

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ. quod & ipſum alias, nec recte, nec vt debuit, repræſentauit. Tale eſt illud cap. 5. com. 2. ἡ ἐπιλεγομένη Ἑβραϊστὶ Βηθεσδά, πέντε στοὰς ἔχουσα.

Quod nec Melpomene, quod nec Polyhymnia poſsit,
Nec pia cum Phœbo dicere Calliope.

vt ille ait. Quare æquum eſt vt illi ignoſcatur. Tale eſt cap. 12. 21. τῷ ἀπὸ Βηθσαϊδὰ τῆς Γαλιλαίας. Tale eſt capite eodem 42. ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται. Quod cum alias conatus interpretari eſſet, peſſime ſucceſſit. pro Synagoga enim templum poſuit. quod Iudæi non admittent. Ita capite 7. 39. illa de Spiritu Sancto: οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον. Pro quibus plane alia ſuppoſuit. Et iterum cap. 14. 26. τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου. Eſt & vbi quædam quæ exiſtimaret præceſſiſſe, aut expreſſa ſatis, prætermiſit. Sic poſt illud cap. 3. 31. ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος, quod ſequitur, ἐπάνω πάντων ἐστὶν, non expreſſit. quia id quod poſuiſſet, alterum complecti credidit. Ita cap. 4. com. 7. in illis, Ἔρχεται γυνὴ ἐκ τῆς Σαμαρείας, ἀντλῆσαι ὕδωρ, poſtrema non expreſſit: cum id ſatis intelligi putaret, quod dixiſſet,

Ἔνθα γυνὴ Σαμαρεῖτις, ἀειρομένην διὰ κόλπου
Ἠθάδα κάλπιν ἔχουσα, μετήιε γείτονα πηγήν.

vt & alia nonnulla ejus generis. Alia per negligentiam omiſit. Et vel pauciora. vt cum verbum alibi aut alterum neglexit. quæ a Nanſio notata ſunt. Vel plura. vt cum capite quarto, comma prope integrum vigeſimum & ſeptimum; & eodem capite, quadrageſimum primum ac ſecundum; capite quinto, partem ſecundi, cum tertio ac parte quarti; octauo denique trigeſimum octauum non expreſſit. Quæ per ſe notabit quiuis. & priuatim ſingula

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

a nobis annotata ſunt. Lectoris autem ocio aut diligentia abuti, nihil habeo neceſſe. Partem capitis octaui quare prætermiſerit, jam alij notarunt. Quod nimirum, quidam ex antiquitate partim libri, partim interpretes plerique, id non agnoſcerent. quæ pars in antiquiſſimo Quatuor Euangeliorum codice, quem nos, vt omnia noſtra, viro ſummo & incomparabilis memoriæ Iano Rutgerſio, Fratri vnico, ille, Reuerendo, & eximiæ tum eruditionis tum humanitatis viro, Andreæ Riueto, acceptum ferebat, quemadmodum extat, ita multa variant in eo, neque pauca aliter, quanquam eodem fere ſenſu, leguntur. Nuſquam tamen plura quam Sexto prætermiſit capite. Vbi totam prope, vt nos, diuinam, vt Capernaitæ tum judicabant, σκληρὸν, de manducatione carnis diſputationem Chriſti omiſit. Quod quo inſtituto factum ſit ab eo, adhuc quæro. Si nullum eſſet argumentum, quo, prætermiſſum eſſe eum locum, probaremus; perſuadere id nobis verſus admodum inepti poſſent. quos Bordatus ibi, antea deſideratos, dedit: nos in hac editione ſuo loco non expreſſimus. Si quis tamen tanti putat, in Sylburgianis Notis, quas interpreti ſubjunximus, inueniet. Qui tam confidenter primus eos dedit, fieri non poteſt, quin aut ipſe nihil viderit, aut judicium de rebus perijſſe exiſtimauerit. nam & Nonno plane vel indigni, vel ab ejus more ac conſuetudine ſcribendi prorſus alieni ſunt. Hiatus ſaltem, aliaque a quibus plane abhorret, expendiſſent. Vt omittam, alios hic eſſe numeros; lentos ſcilicet ac tardos: cum in ijs, noſtro nihil concitatius. vt quem ὁλοδάκτυλοι vt plurimum delectant. Cujus cauſa & σπονδάζοντας vbique excluſit. Adeo vt Bucolicos

prope

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

prope ſolos plurimis in locis admittat. Ecce enim ſtatim vel primo capite:

Ἰσοφυὴς γενετῆρος ὁμήλικος.
Πατρὸς ἔην ἀμέριστος, ἀπέρμονι.
Καὶ θεὸς ὑψιγένεθλος ἔην λόγος.
Πρεσβύτερος κόσμοιο, καὶ ἔπλετο.
Οὐδὲν ἔφυ τόπερ ἔσκε, καὶ ἔμφυτος.
Ἔσκέ τις οὐρεσίφοιτος ἐρημάδος.
Κῆρυξ ἀρχεγόνου βαπτίσματος.
Θεῖος Ἰωάννης λαοσσόος.
Ὀρθὴν πίστιν ἔχοιεν, ἀπέρμονα.

quibus tantopere Theocritus vbique gaudet. Continuos ergo prope Dactylicos vides: hiatus autem & eliſiones, proſcripſiſſe. quod pauciſſimi hoc tempore in ſuis obſeruant. Secundus tertiuſque, hiat & plebeius eſt. Is nimirum,

Κεῖνος ὁ οὐρανόθεν καταβὰς ἐγὼ ἄρτος ὑπάρχω.

Sed & eſt λογοειδὴς, & ad ſolutam, vt plerique ex cæteris, orationem tranſit. Quartus plane ineptus:

Κ᾽ ὄσσαν ὁμφήεντος ἀνήρυγεν ἀνθερεῶνος.

Nam poſteriori parte imitari Nonnum voluit: cum prior quam longiſſime ab ejus conſuetudine recedat. Et mirum quam omnia pædagogice confundat. Ὄσσα, eſt modulatio autori ſimpliciſſimo Heſiodo: at Homero, idem quod φήμη Heſiodo: *rumor*, aut, *fama communis*. Vt cum Iliados ſecundo dicitur, ὄσσα δεδήει. *increbreſcebat fama*. Vt in illo Taciti, *Non ſemper errat fama, interdum & eligit*. Et ἀνθερεὼν, quod Nonno perperam hoc ſenſu ſemper placet, non eſt ea pars quæ vocem format, ſed in qua formantur barbæ pili. quemadmodum Latini, pubem, *florem*, hoc eſt, ἄνθος dicunt. & apud Homerum qui ſupplicant, ἀνθερεῶνα, hoc eſt, barbam,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ſiue locum ei deſtinatum, tangunt. De qua Medici videndi ac Grammatici. Noſter, quod hic eſt ſecutus, inſtrumentum vocis eſſe putat. Ille autem verſus plane ineptiſſimus,

Βυκτάων ἀνέμων γογγυσμὸν ἐάσατ' ἀέλλαις.

Quem vt commendaret (omnia enim plane ſunt ἰδιωτικὰ, quæ ex Helleniſticis deprompta, verſibus incluſit) appoſito Homeri, loco alieno vſus eſt. Quia enim ille Odyſſ. K. dixerat,

Ἔνθάδε βυκτάων ἀνέμων κατέδησε κέλευθα.

de Æolo: qui in vtre, quo Vlyſſem donat, ventos procelloſos, ne nocerent, colligarat. quæ cacozelia mera eſt. Et quia in Euangeliſta & Eſaia legerat, καὶ ἔσονται πάντες διδακτοὶ τοῦ θεοῦ, quod nemo Græce doctus intelligeret, ex illo verſum fecit,

Καὶ μεγάλοιο θεοῖο διδακτοὶ ἅπαντες ἔσονται.

Quod Græce dicas,

Πάντας ὁμοῦ σοφίσει θεὸς καὶ θεσμὰ διδάξει.

Et ille vere pædagogicus,

Εἴς με ὁ πιστεύων ζωὴν αἰώνιον ἕξει.

Non enim eſt vnius aſsis. Ab illo tamen ſuperatur:

Τὴν ἀμέλει δρεπανηφόρος οὐ χρόνος οἶδεν ὀλέσσαι.

Quid autem falx Saturni, ad vitam æternam? Ejuſdem monetæ eſt & ille,

Ἄρτος, ὁ οὐρανόθεν καταβάς, ἐγὼ αὐτὸς ἀκούω.

Ejuſdem qui ſequuntur. Inter quos eminent illi, cum omnes ſint ſtultiſsimi:

Ἡμετέρη πέλεται σὰρξ ἄρτος, ὃν ὔμμιν ὀπάσσω,
Ἣν περ ἀλιτροβίου ζωῆς κόσμοιο δίδωμι.

Vbi dixit περὶ ζωῆς, pro ὑπέρ. quod non poteſt a ſolœco defendi. Et quis patienter iſta legat?

Οὗτος ἑὴν ἡμῖν δύναται πῶς σάρκα πορῆσαι
Εἰλαπιναζέμεναι;

Et,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Et,

Εἰ μὴ σάρκα φάγητε, γλυκύτε καὶ αἷμα πίητε
Τιέος ἀνθρώπου, ζωὴν ἔχετ᾽ οὐκ ἐν ἑαυτοῖς.

Vbi & licentiam διχρόνων, quam ignorat Nonnus, & poſteriores Græculi perpetuo vſurpant, profitetur. Ejuſdem fere ſunt farinæ cæteri, quos duodecimo, decimo tertio, decimo quarto, decimo quinto, decimo ſexto, decimo ſeptimo ac decimo octauo capite adjecit. Quos, quanquam in editione hac extent; maxima ex parte eſſe ineptiſſimos monendus eſt lector. Talis ille capite ſeptimo, & præter rem, & κακόζηλος plane:

Καὶ μετέπειτα ἔβη κακκείων οἴκαδ᾽ ἕκαστος.

Et nihil tale Euangeliſta. Neque meliores ſunt, qui duodecimo leguntur:

Εὐλογίησιν ἄναξ Ἰσραὴλ αἰνετὸς ἔσω,
Ἀθανάτου ὁ ἐν οὐνόμαϊ κοσμήτορος ἥκων.

Plus enim ſunt quam triuiales. Quemadmodum in alijs quoque capitibus, pauci alicujus frugis repeꝛiuntur. Sed jam nauſeamus. Et tamen ornatiſſimus doctiſſimuſque ſenex, optime de hoc autore meritus, & honore omni vel propterea ac laude dignus, nihil magnopere in ijs quod diſpliceret ſibi vidit. qui & ſuos ipſe inſeruit ac Nonno imputauit. quod nunquam me autore, fateor, feciſſet. Qui, vt ſcio majus crimen eſſe jugulare hominem quam verſibus ſcribendis abſtinere, (nam vbique hoc impune licet,) ita illud quoque ſcio, minori cum periculo conjunctum eſſe, verſus ſcribere non optimos, quam oſtentare. Superſunt enim quidam omni ſæculo, qui & de noſtris & de antiquorum judicare poſſunt. Cæterum, quemadmodum de Græcis judicare, non eſt omnium: ita de Græcorum Poëſi, oppido paucorum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

corum. Quippe, vt Poëtæ, ita Poëtarum judices naſcuntur. Perficiuntur autem, cum ad præſtantiſſimam naturam, ſine qua fruſtra etiam in alijs pleriſque ſumus, vſus & autorum lectio accedit.

CAPVT XIII.

Commatum ac verſuum diſtinctiones. Eas ignoraſſe veteres. & cum ijs Nonnum. Verſus noſtri. Hebræorum verſus. Parſchiot minores. Ad ea Nonnus accommodatus. ἀδολεσχία *eius. In exprimenda periodorum breuitate negligentia. Paraphraſtes Ethicorum Ariſtotelis. Mira eius breuitas. Apollinaris in exprimendis Pſalmis breuitas.* λήκυθοι *ab eo in interpretatione recte prætermiſſæ. Capitum alia apud veteres diſtinctio. Mille, centum, & ſexaginta duo Quatuor Euangeliſtarum capita. Sexageſimum & quintum Matthæi. Sexageſimum ſeptimum eiuſdem. Octuageſimum ſecundum Lucæ. Diuiſio Græcorum. Theophylacti Catalogus. Euangelij Iohannis ſecundum eum diuiſio & partes. Parſchiot maiores Hebræorum. Ratio citandi partes librorum Hebræis vſitata. Iohannes* Ἐν ἀρχῇ. *Partes Sancti Euangelij Iohannis ſecundum Cyrum Prodromum.* Ἀποκαθήλωσις *quæ pars. Diuiſio & tituli eiuſdem Euangelij ſecundum Gregorium. Similis Homeri diuiſio. vtriuſque eius operis* τεμάχια. *Diuiſio Cyrilli. Diuiſio Syrorum. Capitis ſexti S. Iohannis ex Syrorum ratione diuiſio. Eiuſdem ex Theophylacti Catalogo diuiſio. S. Iohannis Euangelij ſecundum Bedam diuiſio. Sexti capitis ſecundum eundem diuiſio. Diſtinctionem verſuum haud neceſſariam, neque ſuperſtitioſe obſeruandam.*

HActenus de Metaphraſte, ſiue Paraphraſte noſtro, maxima ex parte. qui cum Sacro, quem interpretatus eſt, autore, poſthac conferendus nobis erit. In quo ipſo quoque plurima hoc tempore eruditi viri nobis reliqua fecere. Quæ nec noſter, & fortaſſe illi nondum ſatis illuſtrarunt. Primum, quod

quod in mentem nobis venit, eſt de Capitum ac Commatum diuiſione. De quo nihil colligi ex noſtro poteſt, qui vtranque cum antiquitate cætera (de ea loquor, quæ nunc obtinet) ignorat. apud quem non raro finem Capitis acroſtichis concludit, inchoat acroteleution. Nam quod quidam hanc Metaphraſin ad commata, quos verſus dicunt hodie, accommodarunt, eo factum, quod plerique periodici, & ſenſum integrum abſoluunt. Quod interpres cum ſequatur, fieri non poteſt, quin eodem quoque loco ſenſum claudat & abſoluat. Quemadmodum facillimum fuit, Onceli non modo, qui & breuior, & extra textum raro ſe diffundit, in Legem; ſed & Ionathanis in Prophetas; & Ioſephi Cœci, quæ in Hagiographos, Paraphraſin, ad noſtra ſiue tmemata, ſiue verſus ac commata, accommodare. Finis enim, quem Hebræi *ſoph* dicunt, eo ducit. Et vt illi *mare ſoph* dici volunt, quia terræ Sanctæ limes eſt & eam claudit, ita terminum τῆς διανοίας, ſiue finem, *ſoph-paſuc.* qua poſteriori voce & ipſe verſus a Magiſtris, vt & קרא dicitur. Qui a noſtris parum differunt plerunque. quod apparet, quoties ex Sacris ῥῆσιν aliquam adducunt. Sic cum verba illa Eſaiæ, cap. 7. 14. *Ideo dabit Dominus ipſe vobis ſignum*, interpretantur; ſtatim poſt illa addunt ועוד כתיב בסוף הקרא, id eſt, *In fine præterea verſus ſcriptum eſt.* Et adducunt illa verba, *Ecce virgo erit prægnans, & filium pariet, & vocabis nomen ejus Immanuel.* qui nobis quoque verſus eſt. Minor vero paraſcha, quæ inter illos & majores parſchios, vt nunc loquuntur, tres verſiculos interdum ſuo ambitu complectitur. Sic in Bereſchit, quæ major paraſcha, ab illis verbis, Καὶ εἶπεν ὁ θεὸς, γενηθήτω στερέωμα, vſque ad illa, Καὶ εἶπεν ὁ θεὸς, συναχθήτω τὸ ὕδωρ, verſus

tres

tres inuenies. Noſtros verſus, aut qui proxime ad hos accedunt, στίχους veteres plerunque dicunt. & ſic in Euangeliorum Summis manu deſcriptis, quas habemus, στίχοι & capita, in ſingulis enumerantur. Comma hodie Euangeliſtæ eſt, ſed minimum, Ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς. capite 11. 35. Nonni autem,

καὶ ἔστενεν αὐτὸς Ἰησοῦς,
Ὄμμασιν ἀκλαύτοισιν ἀήθεα δάκρυα λείβων.

Comma majus, exempli cauſa, illud: Ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς, ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἀποκτείνωσιν. c. 12. 10. Nonni vero, Καὶ φθονεροὶ μερμήριξαν ἀναιδέες ἀρχιερῆες,

Καὶ ζαμενὴς Φαρισαῖος ὅλος χορὸς, ὄφρα καὶ αὐτὸν
Λάζαρον ἀχλυόεντι πάλιν πέμψωσι βερέθρῳ,
Νόσιμον ἐκ νεκύων, ἑτέρῳ κτείνοντες ὀλέθρῳ,
Πότμον ἔτι πνείοντα παλαίτερον· ὄφρα μὴ εἴπῃ,
Λάζαρος οἶτον ἄλυξε, καὶ οὐ φύγεν ἀρχιερῆας.

In quo intemperiem Poëtæ vides. Quam tamen alibi majorem longe videas. & interdum, vbi majus comma eſt, minorem. Quale eſt capitis vigeſimi, 25. non quod verſus ibi pauciores ſint, ſed quod pro præſcripto pauciora dixit. Nam plerunque ex occaſione ſe diffundit, neque penſi quicquam habet. In quo ita ſeſe geſſit, vt cum cola, ſiue orationis membra, breuia mirifice ſint & conciſa, longa, quæ χοινοτενῆ a Criticis dicuntur, ex concurſu quoque, vt plurimum, ac cumulo attributorum, longiora, repoſuerit. Cum nonnulli Paraphraſtæ, inter quos jam toties laudatus nobis quem in Ethica edidimus, etiam cum quædam illuſtrando ſenſu addunt, cum rotunditate Ariſtotelis ac breuitate alibi contendant. Et Apollinaris quoſdam ſic expreſsit Pſalmos, vt celeritate cum Propheta Regio certare videatur. Cujus rei fidem vel octauus fecerit. Qui cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

cum tot ληκύθων anſam præbeat, prudenter omnes prætermiſit. Vt quæ ibi de creatis rebus, Sole, Luna, aſtris, bobus, ouibus, auibus, ac piſcibus dicuntur. Quibus ſingulis vt non immoraretur, Atticum talentum nunquam meruiſſet noſter. Quam autem longe aliter capita veteres diſtinxerint, vt autoritatem Suidæ omittam, vel ex Cæſario, Nazianzeni fratre, manifeſtum. Qui in Quæſtionibus: τέσσαρα ἡμῖν ὑπάρχει εὐαγγέλια, κεφαλαίων χιλίων ἑκατὸν ἑξήκοντα δύο. *Quatuor nobis*, inquit, *ſunt Euangelia: quæ mille centum ſexaginta duobus capitibus conſtant.* Et Euthymius in Iohannem, ad caput ex diuiſione noſtra decimum octauum, ſexageſimum & quintum Matthæi, quod nunc vigeſimum & ſextum, adducit. Ad illa enim verba: *Miſit eum Annas ligatum ad Caiapham, Pontificem. Stabat autem Simon Petrus & calefaciebat ſe* &c. *Sexageſimo*, inquit, *quinto Euangelij juxta Matthæum, diligenter de his diſputatum eſt. Vbi habetur: Et ingreſſus intro, ſedebat cum miniſtris vt videret finem.* Et mox ad verba quæ ſequuntur, *Statimque gallus cecinit*, &c. *Quære*, inquit, *ſexageſimo ſexto dicti Euangeliſtæ capite, vbi ſimiliter dicitur*, Statimque gallus cecinit: *ibi de hoc manifeſte dictum eſt.* Vtrunque vero apud nos eodem extat capite, & eo quidem quo jam dixi: alterum 58. alterum 74. commate. Idem ad verba illa, capite Euangeliſtæ noſtri decimo & nono, *Acceperunt autem Ieſum, & duxerunt in prætorium*, ſexageſimum Matthæi ſeptimum adducit. *Quære ſexageſimo ſeptimo juxta Matthæum capite; vbi habetur, Et poſtquam illuſerunt ei, exuerunt eum chlamyde & induerunt eum veſtimentis ſuis; ac lege enarrationem.* Qui locus, ex diuiſione noſtra, capite vigeſimo & ſeptimo, commate 28. nunc extat. Idem ad caput vigeſimum Euangeliſtæ noſtri,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

octuageſimum ſecundum Lucæ adducit. Secutus autem eſt diuiſionem ſuam, aut, ſi vis, Græcorum. A qua aliquantum Catalogus Theophylacti abit. In Euangeliſta noſtro, titulos ιη Suidas, & cum eo Græci ponunt. Nam κεφάλαια minores ibi ſectiones ſunt. Sic Euangeliſta noſter titulos ιη, capita σλβ habere dicitur. Vt ſit primus,

ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ ἘΝ ΚΑΝΑ͂ ΓΆΜΟΥ.

Primum enim caput ab hiſtoria miraculi in nuptijs, quæ ibi incipit, Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, non ſine graui cauſa, de qua infra, inchoarunt. Nam quod nunc primum, vt Præfationem, ſepararunt.

II. ΠΕΡῚ ΤΩ͂Ν ἘΚΒΛΗΘΈΝΤΩΝ ἘΚ ΤΟΥ͂ ἹΕΡΟΥ͂.

III. ΠΕΡῚ ΝΙΚΟΔΉΜΟΥ.

IV. ΖΉΤΗΣΙΣ ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΥ͂.

V. ΠΕΡῚ ΤΗ͂Σ ΣΑΜΑΡΕΊΤΙΔΟΣ.

VI. ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ͂.

VII. ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ ΛΗ ἜΤΗ ἜΧΟΝΤΟΣ ἘΝ ΤΗ͂Ι ἈΣΘΕΝΕΊΑι.

VIII. ΠΕΡῚ ΤΩ͂Ν ΠΈΝΤΕ ἌΡΤΩΝ, ΚΑῚ ΤΩ͂Ν Β ἸΧΘΎΩΝ.

IX. ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ ἘΝ ΘΑΛΆΣΣΗι ΠΕΡΙΠΑΤΟΥ͂.

X. ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ ἘΚ ΓΕΝΕΤΗ͂Σ ΤΥΦΛΟΥ͂.

XI. ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ ΛΑΖΆΡΟΥ.

XII. ΠΕΡῚ ΤΗ͂Σ ἈΛΕΙΨΆΣΗΣ ΤῸΝ ΚΎΡΙΟΝ ΜΎΡΩι.

XIII. ΠΕΡῚ Ω͂Ν ΕἾΠΕΝ Ὁ ἸΟΎΔΑΣ.

XIV. ΠΕ-

XIV. ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ ὌΝΟΥ.

XV. ΠΕΡῚ ΤΩ͂Ν ΠΡΟΣΕΛΘΌΝΤΩΝ ἙΛΛΉΝΩΝ.

XVI. ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ ΝΙΠΤΗ͂ΡΟΣ.

XVII. ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ ΠΑΡΑΚΛΉΤΟΥ.

XVIII. ΠΕΡῚ ΤΗ͂Σ ΑἸΤΉΣΕΩΣ ΤΟΥ͂ ΚΥΡΙΑΚΟΥ͂ ΣΏΜΑΤΟΣ.

Quæ in manuſcripto meo Euangeliorum antiquiſſimo, modo in ſuperiori, modo in inferiori parte paginæ, ad verbum notata inuenias. Quas particulas, vt ſuas parſchiot Hebræi, puta Bereſchit, Noë, Lec Lecha, citare ſolent. Niſi quod initia verborum iſti, Græci hiſtoriæ ſpectare ſolent. Vt ſi Euangeliſtam noſtrum ἐν τῷ Ἐν ἀρχῇ adducas. Quemadmodum Cyrus Prodromus, primum lemma ſuum, Εἰς τὸ Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, fecit. Qui eſt primus quaſi titulus. Secundus, Εἰς τὸν ἐν Κανᾷ γάμον. Tertius, Εἰς τὸν νυκτερινὸν μαθητὴν Νικόδημον. Quartus, Εἰς τὴν Σαμαρεῖτιν. Quintus, Εἰς τὸν παράλυτον. Sextus, Εἰς τὸν τυφλόν. Septimus, Εἰς τὸν Λάζαρον. Octauus, Εἰς τὸν νιπτῆρα. Nonus, Εἰς τὸν Ἰωάννην τὸν ἐμπίπτοντα τῷ στήθει τοῦ κυρίου. Decimus, Εἰς τὴν ἀποκαθήλωσιν. qui titulus Nicodemi, tollentis e cruce Dominum, hiſtoriam complectebatur. Vndecimus, Εἰς τὸν Θωμᾶν. Nam Gregorius in diuiſione ſua, ſola exhibuit miracula. Qui videtur titulos feciſſe, Περὶ γάμου ἐν Κανᾷ. Περὶ βασιλικοῦ. Περὶ τοῦ ἐν ἀσθενείᾳ. Περὶ πέντε ἄρτων. Περὶ τοῦ ἐπὶ τῆς θαλάσσης περιπάτου. Περὶ τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ. Περὶ τοῦ Λαζάρου. Περὶ τοῦ θανάτου τοῦ κυρίου. Περὶ τῆς ἀναστάσεως. Περὶ τῶν ὁμιλιῶν μετὰ τῶν μαθητῶν. Quæ particulæ ijs ſunt ſimillimæ, in quas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Iliadem & Odyſſeam Critici antiqui diuiſerunt. Vt ſi Λοιμὸν ἢ Μῆνιν, Ὄνειρον ἢ Κατάλογον, Ὅρκον ἢ Μονομαχίαν, Ὁρκίων σύγχυσιν ἢ Ἐπιπώλησιν, Διομήδους ἀριστείαν, Ὁπλοποιΐαν, Μνώιδος ἀπόρρησιν, ſimileſque ex Iliade; Νεκυομαντείαν, Ἀπόπλουν παρὰ Φαιάκων, Ἀναγνωρισμὸν, ac ſimiles, ex Odyſſea adducas. Quæ τεμάχια memoriam non parum juuant, ac diuiſionem illi operis inſigunt. Auguſtinus ſingulis Tractatibus, Homilijs ſingulis Chryſoſtom us, ſenſus aliquot aut ῥήσεις exponunt. qui, vt manifeſtum ſit, quam de Græcorum etiam diuiſione fuerit ſecurus, verba illa, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, quæ & nos & Græci ſeparamus ac diſtinguimus, cum fine primi capitis conjungit. Cyrillus pro librorum, quos duodecim in hunc Euangeliſtam edidit, diuiſione, ipſum Euangelium diuiſit. Primum enim librum ab illis, Ἐν ἀρχῇ, Secundum ab illis ejuſdem capitis, τῇ ἐπαύριον βλέπει Ἰωάννης τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον, qui verſus eſt vigeſimus & nonus, Tertium ab illis, ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος, qui verſus eſt trigeſimus & quintus capitis quinti, Quartum ab illis, ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, qui eſt verſus ſexti capitis trigeſimus & ſextus, inchoauit. Atque ſic deinceps. Quintum enim, Sextum, Septimum, Octauum, Chlichtouæus addidit. Longe alia diuiſione Syri, caput Primum in quatuor, Secundum in tres, ita vt finem ejus, vbi verba illa habes, ὡς δὲ ἦν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, quæ nobis comma inchoant vigeſimum & tertium, cum diſſertatione, quam cum Nicodemo habuit Seruator, vſque ad capitis ejus vigeſimum Secundum comma connectant. Forte vt, de quo Græci quoque ac Latini quidam aliquid notarunt, verba illa, περὶ τῶν προσκαίρων, ad Nicodemum, cui inter illos locum

tribuunt,

tribuunt, referrent: rurſus verba commatis vigeſimi ſecundi, Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰουδαίαν γῆν, vſque ad comma quartum capitis quarti, Samaritanæ autem hiſtoriam, ad comma quadrageſimum & tertium ejuſdem capitis, vbi verba illa, Μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, jungerent. Ex quibus, quantam & capitum noſtrorum rationem habuerint, & nonnunquam melius, quæ non hærerent, diuiſiſſe, intelligimus. Singulas autem ex his partes, feſtis ſuis ac ſolennitatibus accommodarunt. Sic miraculum in Cana, Matutinis Dominicæ, qua inchoant jejunium, Samaritanæ hiſtoriam, ante Pentecoſten legebant. Caput nobis Sextum, quinque illis partes habet. cum nos, quanquam male hærentes, connectamus. Ita in Catalogo Theophylacti, octo ejus capitis fecere partes. Inter quas, exiguas fuiſſe quaſdam admodum, neceſſe eſt. Vt cum ab initio, ad comma decimum & quartum, primam ſtatuunt illius partem. quod miraculum de quinque piſcibus ac panibus complectitur, vſque ad verba illa, οἱ οὖν ἄνθρωποι ἰδόντες ὃ ἐποίησε σημεῖον ὁ Ἰησοῦς. Secunda, in qua, ne Rex crearetur, abitus deſcribitur. quæ non amplius quam comma decimum & quartum cum ſequenti, apud nos habet. Nam ab eo verſu qui hunc ſequitur, περὶ τοῦ ἐν θαλάσσῃ περιπάτου, agere incipit. Pars quarta, verſus admodum, ni fallor, octo continet. Quinta, cum commate trigeſimo incipiat, ſequenti Περὶ τοῦ ἄρτου τοῦ ἐξ οὐρανοῦ, ſequitur. quam ille ſextam fecit. Quæ pars ſane maxima, ad comma ſexageſimum & ſextum diffunditur. Vbi Περὶ τῶν μαθητῶν τῶν ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ ἀπελθόντων agitur. Poſtrema rurſus parua, Petri teſtimonium de Domino complectitur. Cum deſcripti

manu codices, & Græci, Sexti, Septimi, Octaui capitis, vſque ad Nonum, duas tantum partes fecerint. Illum enim locum, a ſexti capitis initio, Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς, vſque ad noni capitis initium, Καὶ παράγων εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς, ita diuiſerunt, vt prior De panum ac piſcium miraculo, altera, De ambulatione Chriſti in mari, ageret. quod, vt dixi, nono capite deſcribitur. Itaque in codice antiquiſſimo, inter illam ſiue inſcriptionem, ſiue titulum, Περὶ τοῦ ἐν θαλάσσῃ περιπάτου, & illam, Περὶ τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ, pagellæ admodum duodecim omnino vacant. Idem factum & in alijs codicibus, ex ſummi viri Ioachimi Camerarij, & aliorum, qui e Græcis eos deſcripſerunt libris, manifeſte apparet. A quibus Bedæ Catalogus diſſentit, qui totius Euangelij ſumma quatuordecim, ni fallor, fecit capita. Sextum autem ſic diuiſit, vt illius quinque feciſſe videatur. Ita enim: *De quinque panibus & duobus piſcibus, & quod eum Regem facere voluerunt. Ieſus ſuper mare ambulat: & de manna & pane cœleſti loquitur. ac recedentibus ab eo diſcipulis, vnum ex duodecim diabolum dicit.* Sed & qui Catalogos Actorum & Epiſtolarum, tam Doctoris gentium, quam earum quas καθολικὰς ſiue ἐγκυκλίους vocant, qui cum enarrationibus leguntur Oecumenij, ſemel inſpexerunt (quam antiqui autem ſint, non quæro) ſciunt nullam ibi eſſe, quæ cum noſtra quadret capitum diuiſione. Plura enim ſemper ſunt aut pauciora. Sane Apoſtolorum Acta, quadraginta ibi, nobis octo & viginti habent. Quæ ad Romanos ſcripta, nobis ſedecim, viginti ibi habet. Quæ ad Galatas, nobis ſex, ibi duodecim habet. ne quis capita minora ſemper arbitretur: vt alias cum tituli & capita junguntur. Euangeliſtæ noſtri

Prima,

Prima, nobis quinque, ibi ſeptem; Secunda, vnum nobis, ibi duo; Tertia poſtremo vnum nobis, ibi tria habet. Nam Apocalypſin & in λόγους & κεφάλαια diuiſit Aretha. vt viginti quatuor λόγους, ſeptuaginta & duo capita contineat. quia prior numerus τριασσευμένος, ſeu triplicatus, alterum producit; prior autem, ajunt, propter totidem presbyteros, qui ibidem deſcribuntur. Nam hæc illis placent. Quanti autem iſta ſint, non diſputamus. Satis enim, ſi illorum ſuperſtitio tollatur, qui antiquitatis plane ignari, ſuperſtitioſe his diſtinctionibus adhærent. Sane quemadmodum vir ſummus ſanctiſſimuſque D. Hieronymus, ad Minores Prophetas & alibi, ſæpe in medio capitis, nouum inchoat librum, ita quanti verſus noſtros ſiue commata antiqui fecerint, norunt qui Cyrillum, Chryſoſtomum, Auguſtinum, alios tractarunt. quemadmodum, ne longe abeamus, vel ex eo patet, quod plerique ex antiquis & inter hos Cyrillus, tertium ſtatim primi capitis comma, quod Manichæis alibi ab Auguſtino objicitur, cum quarto conjunxerint. Quod qui vt nouum admiratur (quanquam ſane illius loci ſententiam non probo) ad inuenta noſtra καὶ τὰ χθὲς καὶ πρώην διατεταγμένα, veteres aſtringit. Hoc affirmare poſſum, partes iſtas vt memoriæ ſuccurrunt, ita locis corrumpendis, alibi occaſionem dediſſe.

CAPVT XIV.

AD eorum explicationem quæ in S. Iohannis Euangelio nondum ſatis explicata ſunt, tranſitum. Quanti eum fecerit antiquitas. Id ex laudibus & nominibus quæ ei ab ijs impoſita, euinci. Θεολόγος, υἱὸς βροντῆς, βροντόφωνος, *&* βροντόπαις *dictus. Cuiuſdam* δοκησισοφία. *Criticorum contemptus. Quo*

loco antiquis S. Iohannes. quare Theologus dictus. Falſa de eo quorundam opinio. S. Iohannis Euangelium prædicatum vt Syri volunt. Ea in re Græca voce vti. Euangelij huius ſecundum Syros inſcriptio. S. Iohannis Euangelium ὑπαγορευθῆναι *etiam a Græcis dici. Excerpta MSS. Florentini, ſiue Summæ Euangeliorum. Syri mens, cum prædicatum S. Iohannis Euangelium ait. Id ex Hebræorum diuiſione ſumptum videri. Marci Euangelium a Petro prædicatum aut dictatum, a Marco excerptum. Lucæ a Paulo dictatum, ex quorundam ſententia. ex aliorum,* κατ' ἐπιτροπὴν *Petri ſcriptum. Pauli Euangelium. & quid de eo veteres. Euangeliſtarum ac Apoſtolorum ſcripta* ὑπαγορεύσεις & ὑπαγορευόμενα. *Error ex loco Matthæi male intellecto.* ἡ πρακτικὴ τοῦ χριστοῦ γνῶσα, *& quomodo dicatur. Theologus Euangeliſta noſter quare dictus. Theologia & œconomia oppoſita.* τὴν θεολογίαν βροντᾷν. θεοπρεπῆ & ἀνηγμένα *in Sacris ſcriptoribus.* ὁ τῆς θεολογίας ἀρχηγὸς, *S. Iohannes dictus.* τὸ Χριστὸν θεολογεῖν. *Principium S. Iohannis,* ἡ τοῦ μονογενοῦς θεολογία *dictum. Ipſum S. Iohannis Euangelium,* θεολογία *dictum. S. Iohannes* υἱὸς βροντῆς *quare dictus. Eius initium & conciſa eius breuitas. Periodi quales. S. Iohannes* βροντόφωνος *dictus. Vera cauſa quare* υἱὸς βροντῆς *dicatur. Tonitru, de maieſtate diuina. Dauidis locus expoſitus. Tonitru vox, & vox Dei. Filia vocis. Interpretatio loci S. Iohannis.* Φωνὴ *lingua Helleniſtica pro tonitru. Opera diuina angelis aſſcripta. Angelus mortis Chaldæo. Tonitrua in Apocalypſi. Quæ & quanta ad recte Sacra ſtudia tractanda requirantur.*

NVnc ad autorem Sacrum veniamus. In quo ita in poſterum verſabimur, vt ne iſtum quidem in quo hactenus verſati ſumus dimittamus. Cujus ſic Interpretationem examinabimus, vt ſi quæ in Sanctiſſimo Scriptore minus recte intellexit, ea obiter quoque expendamus: ſi quæ in eodem adhuc illuſtranda reſtent, ijs lucem adferamus. De laudibus autoris maximi, cum Auguſtinus tum & alij non pauci, nemo tamen diſertius facundiuſque Chryſoſtomo: qui cum alibi videndus, tum præſertim in Præfatione quam præclaris Homilijs ſuis in autorem hunc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

hunc præfixit. Ex quo quanti eum fecerint, apparet. Idem & euincunt nomina, quæ paſſim ei ab antiquitate tribuuntur. Vt cum θεολόγος, υἱὸς βροντῆς, βροντόφωνος, & βροντόπους, dicitur. Quod ad primum quidem, quare ſic dicatur, nemo qui in ſcriptis Patrum aliquantulum verſatus eſt, neſcire poteſt. Et inueni tamen, qui cum rerum omnium ſcientiam profiterentur, nihil magis quam quod ſcire exiſtimarent, ignorarent. Inter eos quendam ſane, ex ijs, qui cum duas controuerſias aut tres fortaſſe intelligunt, aut intelligere ſe arbitrantur, omnes vere eruditos, Criticos, vocare ſolent. Non alia de cauſa, niſi quod, vt omnis veræ eruditionis ac antiquitatis imperiti ſunt, ita, quantum eruditionis ſit in eo nomine, quantumque in eo triumpharint veteres, ignorent. qui & ipſi illud affectabant, & judicibus antiquitatis deferebant. Is igitur cum ex me audiuiſſet, non pauca adhuc eſſe in Nouo Fœdere quæ pauci aſſequantur, inprimis autem ego, (ſemper enim neſcio quo pacto, tenuem profectum noſtrum, tanquam comes viæ, ſequitur ex ignorantiæ confeſſione deſperatio) ille, geſtu mimico mirari, hominem, quem Græce exiſtimabat didiciſſe, adhuc in principijs hærere. Ibi cum nonnulla ex me ſcire vellet, ad quæ, vt eſt captus mediocrium, quæ poteram tum reſpondebam, & autoris noſtri forte Euangelium euolueret, inter alia quæ occurrebant, cur Theologus antiquis hic potiſſimum Euangeliſta diceretur, modeſtiſſime quæſiui. Ibi ille, ex Thomæ definitione, quid Theologia eſſet, nos docere. Quæ cum ſæpe & fortaſſe alio quam ſolent glorioſuli judicio legiſſem, Tanti ſapere eſt, inquam: tamen hoc non agi. Nam Theologos profecto dici poſſe, quotquot Dei Spiritus

afflaſſet, neque cauſæ eſſe cur Euangeliſtæ cæteri, Theologi non eſſent: ſi quidem Theologia eſſet, quam jam definiret. Ibi cum hæreret, dixi alterum quoque eſſe ſcrupulum, non quidem magnum illum, nec qui viros magnos, qualis ipſe eſſet, ſed Eccleſiaſticæ antiquitatis ac linguarum ſtudioſos, remorari poſſet: quare, cum Dorotheus & alij, eundem, prædicaſſe in Aſia, in Patmo autem Euangelium ſcripſiſſe notent, Syri ejus Euangelium, ab eo prædicatum dicant. Voce enim Græca כרוז vti, quod κηρύσσειν eſſe. Inſcripſiſſe enim, *Euangelium Sanctum: præconium Iohannis, quod Epheſi in Ionia* prædicaſſet. In Excerptis vero Græcis, quæ ſummam Euangeliorum continerent, quæque ex MSS. exemplari Florentino deſcripta præſtantiſſimus vir Fredericus Lindenbrogius communicaſſet nobis, ita legi: Ἰστέον, ὅτι τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, ἐν τοῖς χρόνοις Τραϊανοῦ ὑπηγορεύθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου ἐν Πάτμῳ τῇ νήσῳ· διηγεῖται δὲ τὴν ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἡγεμονικὴν, καὶ πρακτικὴν, καὶ ἔνδοξον τοῦ Χριστοῦ γενεάν. Quemadmodum, & Marci Euangelium a Petro, Lucæ a Paulo, ὑπαγορευθῆναι ab eodem dicitur. Primo igitur doceret me, quid Syri ſibi vellent, tum & quid Excerpta, quorum meminiſſem, ὑπαγόρευσιν vocarent. Et, an eadem hæc eſſent. Ille vultu altera ex parte graui (nam quemadmodum Tiberium, de quo præclarus autor, non dum deſeruerat diſſimulatio cum cætera deſererent, ita quidam ex hac gente, ſolam hanc virtutem ſemper amant) partem tali,

qualem deprenſus habebat

Marſya,

quæ propoſueram, λογομαχίας, &, cum aliquantulum excanduiſſet, μωρὰς ζητήσεις, imo ἀπαιδεύτους, ex Apoſto-

Apoſtolo eodem nuncupare. Nam libenter ἐκ τῶν θεοπνεύστων ignorantiæ velamen, ſicut protoplaſtes folia ex ficu, hi mortales quærunt. Ibi ego rurſus,

ne ſæui magne ſacerdos,

inquam. *Etiam hic Dij ſunt*, vt philoſophus dicebat. Quod cum omnis elegantiæ ignarus, parum penetraret, increpare, quod Deorum voce vſus eſſem: vanum & indignum Chriſtiano homine id eſſe. Neque recte ac ordine de linguis quæri, aut in ijs excerceri, qui ad alia non paulo grauiora nati eſſent. Et in Græco quidem textu, nihil eſſe admodum quod ſe lateret. Ad vnguem hunc tenere. De Hebræo ac Chaldæo, aut interpretatione Syra, nunquam cogitaſſe. Aliena enim non curare. Munus quod incumberet, cum fide exequi. Commiſſam ſibi animorum curam. illud agere nunc vnum. Rara, inquam, ac ſtupenda penitus ingenij felicitas. Ad quam, nemo, vt exiſtimo, Theologorum, cum tot ſummos homines vel noſtra vel parentum ætas tulerit, peruenit. Quid de iſtis autem loquor? Auguſtinus, Hieronymus, Cyrillus, imo princeps Noui Fœderis Interpretum Chryſoſtomus, nonnunquam ignorantiam vel prodit vel fatetur. Et

Nos viles pulli nati infelicibus ouis,

aliquid videmur nobis ſcire, ſi nonnunquam aliquid ignotum aut indictum alijs in ijs libris obſeruemus. Me quidem, cum ad Dei verbum ac myſteria accedo, ſemper dare operam, vt quantum neſciam profitear, & ad ejus Spiritum, qui ſolus fax eſt veritatis, caligantes oculos attollam. qui in iſto puluere & corporis infeliciſſimi compagibus cum hæreant, nihil ſine hoc præſidio ſperari poſſe. Annos agi multos, ex quo Patrum ſcripta diligenter legere cœpiſſem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

& ad ignorantiæ confeſſionem tantum profeciſſe. Tu vero fruere hac felicitate tua: &, vt ille ait,

Quæſitam meritis ſume ſuperbiam.

Tamen parce, inquam, Pater, & vt Syri illi dicunt, quos tantopere contemnis, חס לך: nam & ipſe Petrus (noſti hominem ni fallor) ne philoſophorum more poſthac loquar, ita loqui ſolet: neque in animum inducas, quicquid multi ignorare malunt, fruſtra a quibuſdam diſci. Quin & linguas Dei donum ſimul eſſe & inſtrumentum, ſcias. Et cum Græce ſciret, vnum eſſe quod ab eo flagitarem: ſaltem, vt de quodam Pauli loco, quomodo intelligendus eſſet, nos doceret. Et cum annuiſſet, Prima, inquam, ad Corinthios, quid voluit, cum dixit, Alijs ſapientiam, alijs fidem, alijs ſcientiam linguarum, alijs interpretationem, hoc eſt, ἑτέρῳ γένη γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ ἑρμηνείαν γλωσσῶν, datam eſſe? Et de quo hic agi Spiritu exiſtimaret? Addi enim ibi, *omnia vnius Spiritus hæc eſſe.* Tum eadem hac epiſtola cum dixit, *Optare ſe, vt omnes variis loquantur linguis*, θέλω δὲ πάντας ὑμᾶς λαλεῖν γλώσσας, quid voluerit? Poſtremo quid in mente illi eſſet, cum de linguis, quas callebat, gloriari audet? Et cum admodum attente locum quæreret, Compendij, inquam, ſtudium quærendi facias nunc velim: nam eodem capite id legitur. Et cum ipſum comma digito monſtraſſem, vno alteroque dicteriolo nos vltus eſt. Quod cum admodum modeſte tranſmiſiſſem, Theologiæ, inquam, ſtudium quod vindicetis, & in illud incumbatis, recte id quidem. A poſſeſſione ejus alios quod excludatis, equidem nec recte nec ordine id fieri a vobis arbitror. Nam & antiquorum Patrum, & interpretum recentiorum ſcripta, poteſt fieri vt diligenter

legant,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

legant, quos vos neſcio quam recte Criticos dicatis. qui in hoc metuo ne multo magis quam vos ſapiant, quod nec Philoſophos, nec veteres Theologos, nec linguas, quibus vſi ſunt Prophetæ ac Apoſtoli, contemnant. In Chaldæis quidem, præter eruditionem, neminem neſcire quam præclara de æterno Dei verbo, de æterna vita, etiam cum non exprimitur in Sacro textu, ex occaſione interpretationis, extent teſtimonia. Quibus cum tum omnes, Aſiaticæ inprimis, vbi prædicaſſe dicitur Sanctiſſimus Iohannes, perſonarent Synagogæ, dubitare me an loco hominum habendi eſſent, qui hac tempeſtate, ea primum ab Apoſtolis inuecta eſſe, generi humano perſuadere ſategiſſent. Syrum quoque Interpretem immerito contemni. Nam ſi etiam Latinos Noui Fœderis, non ille quidem, qui hæc omnia jam intelligeret ac ſciret, verum ego ſimileſque mei, vbi opus eſſet, ad ſententiam eorum cognoſcendam adhiberent, quanti eſſe, qui cum ipſam mentem tum idiotiſmos Seruatoris & Apoſtolorum plurimis in locis optime repræſentaret? Aderat tum forte, eruditionis exquiſitæ ac diffuſæ admodum Theologus, qui, cum multa ſciret, plura tamen alijs, quæ morum ingenuitas in eo erat, etiam qui minus eruditi eſſent, libentiſſime tribueret. Veteres amores meos Thyſium ex indole ac eruditione deſcripſiſſes. Qui cum hominis temeritatem & ἀπαιδευσίαν bona fide caſtigaſſet, Tu vero, perge, inquit. ea tamen lege, vt de primo quod propoſuiſti; primo: ac ſic ordine de cæteris ſententiam exponas. Ego quidem faciam quod jubes, inquam: ſaluo tamen tuo, cui noſti quantum tribuam, judicio. Quod ad Syrum, cum prædicandi voce uſus eſt, Hebræos habuiſſe in animo,

addueor

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

adducor vt exiſtimem. Qui, cum in Legem, ſiue Pentateuchum, in Prophetas, & Hagiographos, Sacram diuidant Scripturam, poſtremos, vt ab alijs diſtinguant, inſtinctu quidem Sancti Spiritus conſcriptos, ſed non prædicatos dicunt. Ea ergo voce autoritatem aſtrui Euangeliſtis puto. Sic & Græcus. Vult enim eos libros, ſcriptos ab alijs, ab alijs aut prædicatos aut dictatos eſſe. Ἰστέον, inquit, ὅτι τὸ κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιον ὑπηγορεύθη ὑπὸ Πέτρου ἐν Ῥώμῃ. Ἐποιήσατο δὲ τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ προφητικοῦ λόγου τοῦ ἐξ ὕψους ἐπιόντος τῷ Ἠσαΐᾳ, τὴν περωτικὴν εἰκόνα τοῦ εὐαγγελίου δηλοῦντος. Et deinde hos verſus addit:

Ὅσσα περὶ Χριστοῖο θεηγόρος ἔθνεα Πέτρος
Κηρύσσων ἐδίδαξεν, ἀπὸ στομάτων ἐριτίμων,
Ἐνθάδε Πέτρος ἄγειρε, καὶ ἐν σελίδεσσιν ἔθηκε·
Τοὔνεκα καὶ μερόπεσσ' εὐάγγελος ἄλλος ἐδείχθη.

Vult a Petro prædicatum, aut potius dictatum, a Marco excerptum eſſe hujus Euangelium. Vnde Petri ἑρμηνευτὴς a Sophronio vocatur Marcus. Et ὑπαγορεύειν, ἑρμηνεύειν exponunt Græci. Ita Euangelium Lucæ, a Luca ſcriptum, a Paulo dictatum vult, cum Dorotheus id ſcriptum κατ' ἐπιτροπὴν Πέτρου, *inſtinctu Petri*, Acta vero Apoſtolorum κατ' ἐπιτροπὴν Παύλου, concepta notet. Non ignoratis autem, id quod aliquoties apud Paulum, cum de ſuo agit Euangelio, occurrit; exempli cauſa Epiſtola ad Romanos, Ἐν ἡμέρᾳ ὅτε κρινεῖ ὁ Θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ; item ad Galatas, Τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ, vt & ſemel atque iterum ad Theſſalonicenſes, ſecunda denique ad Timotheum; antiquos ad hoc Euangelium referre. quemadmodum autoris quoque meminit. De Iohanne autem ait, ὅτι ὑπηγορεύθη τὸ αὐτοῦ εὐαγγέ-
λιον

λιον ἐν Πάτμῳ τῇ νήσῳ. Prius prædicatum, mox dictatum. & Hebræorum, niſi fallor, & Syrorum more, qui hic voce אכרז in aphel vtuntur. Et reuera omnia Apoſtolorum ac Euangeliſtarum ſcripta, recte Ὑπαγορεύσεις, & Ὑπαγορεύματα, quia Sancto Spiritu dictante ſcripta ſunt, a nobis dici poſſunt. Illi tamen aliter hac voce vſi ſunt. quanquam eodem tendere videntur. Idem autor, ſolum excipit Matthæum, de quo ejus verba, quia nondum publicata ſunt, quod ſciam, hic deſcribam. Τὸ κατὰ Ματθαῖον ἅγιον Εὐαγγέλιον, περὶ τοῦ ἐξ Ἰουδαίας ἐξεδόθη ὑπ' αὐτοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ διὰ γραμμάτων Ἑβραϊκῶν. διὰ τοῦτο γὰρ ἅτε Ἑβραίοις γράφων, οὐδὲν πλέον ἐζήτησε δεῖξαι, ἢ ὅτι ἀπὸ Ἀβραὰμ, καὶ Δαβὶδ, ἦν ὁ Χριστός. Et addit,

Ματθαίου τόδε ἔργον ἀριστοπόνοιο τελώνου,
Ὃς τόκον ἔφρασε θεῖον ἀπειρογάμοιο γυναικὸς,
Ἣ τέκεν ἄσπορον υἱὸν, ὃν οὐ χάδεν οὐρανὸς εὐρὺς,
Χριστὸν ἀεὶ ζώοντα, θεὸν βροτὸν αἰὲν ἐόντα.

Cui autem perſuadebit, nihil aliud Matthæum præſtitiſſe, quam vt ab Abrahamo & Dauide ortum eſſe Seruatorem oſtenderet? Vide quid Hebraicarum poſſit literarũ ignorantia. Idem quod Eraſmo (at cui viro?) Greculis impoſuit. Principium Matthæi lingua Helleniſtica conceptum ita habet: Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Δαβὶδ, υἱοῦ Ἀβραάμ. Quod acceperunt, quaſi hæc inſcriptio totius eſſet Euangelij, aut βίβλος liber eſſet, potius quam ordo. *Hæc eſt*, inquit, *ſeries & ordo ſtirpis Ieſu Chriſti.* Incepit enim παρωδήσας. Ita autem Helleniſtæ, primo Moſis libro, Αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως ἀνθρώπων. Quæ eſt vſitata, non modo in principijs ſed & medio librorum formula. cum præſertim magni alicujus viri meminere aut hiſtoriam deſcribunt. Quia ספר iſta notione eſt Catalogus, aut

ſeries,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ſeries, non liber. Helleniſtæ vero, Hebræorum notione, vt ſolent, illud acceperunt: vt jam ante nos Iohannes Druſius, præclare de his meritus, notauit. Sed hoc eſt vagari. Quare ad Euangeliſtam noſtrum redeamus. Velim ergo ex te, inquam, præſtantiſſime virorum (nam cum iſto, qui contemnit illa, pax eſt nobis) ſcire, quid ejuſdem inſcriptio autoris velit, cum τὴν πρακτικὴν τοῦ Χριστοῦ γενεὰν commemorat. Ita enim de Euangeliſta noſtro, διηγεῖται δὲ τὴν ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἡγεμονικὴν καὶ πρακτικὴν τοῦ Χριστοῦ γενεάν. Nam in Nouo quidem Fœdere id non extat: in quo nihil iſtum latet. Id cum ſibi quoque ignotum fateretur, Dicam igitur, quod ſubito in mentem nobis venit, inquam. Quanquam rarius antiquos ita loqui ſciam, πρακτικὸν id eſſe puto, quod vos ὑποστατικὸν vocatis. quatenus non in imagine aut idea, ſed οὐσιωδῶς, a Patre Filius eſt genitus, quemadmodum ſubſiſtit. Quod ſubtilius Cyrillus libro De Trinitate primo, & qui caput hoc deſcripſit, primo De Orthodoxa fide, Damaſcenus, diſtinguunt. Qui id, quod commune eſt in hominibus, Petro puta & Paulo, mente & ratione, quod diuerſum, rebus, hoc eſt, πράγμασι, diſtingui volunt. Contra in diuina Trinitate, in qua quod commune eſt, eſſentia nimirum, bonitas, voluntas, aliaque id genus quæ communione oſtendunt identitatem, re, non ratione, proprietates autem, ſiue modos exiſtentiæ, qui differentiam conſtituunt, animo ac cogitatione diſtingui volunt. quæ diſtinctio, ab illis πράγματι καὶ λόγῳ, fieri ibidem dicitur. Ita Epiphanius tres Perſonas, tria ἔμπρακτα vocauit. Videtur autem ἡγεμονικὴν dixiſſe, quia Chriſtus, qui σοφία ἐνυπόστατος vocatur, ex ipſa mente Patris ab antiquis generatus dicitur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

dicitur. Notum eſt illud Damaſi ſcriptoris antiqui,

Vox ſummi ſenſuſque Dei, quem fudit ab alta
Mente Pater.

mens autem ἡγεμονικὸν Platoni. Vel quod magis placet, quia omnes res creatas generatio hæc antecedit. vt ſi primam, ſiue principem, Latine dicas. Et non ſemel memini Theologos ſic loqui. Nam ex illa, ut Cyrillus locum hunc interpretatur, πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται. a quo longe ibi receſſerunt noſtri, qui *familiam* verterunt. Cum non abnuiſſet, & ad alia jam properarem, ibi ille, Tu vero, etiam atque etiam, quid agas, vide. Nam de nomine Theologi, & cæteris, quæ Scriptori tuo Sancto ab antiquis tribuuntur, nihil hactenus. Illud vide, ut ad inſtitutum redeas. nam obſtrictum jam tenemus. Et nonnullum ibi quoque ſcrupulum jam injeciſti, quod de eo quoque aliquid jam meditatus viderere. Veteres non raro ita loqui non ignoras, inquam, vt θεολογίαν καὶ οἰκονομίαν inter ſe opponant. Sic Chryſoſtomus ſic alii nonnunquam id vſurpant. Vt cum de Euangeliſta hoc cæteriſque, magnus ille Doctor, ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι τὴν οἰκονομίαν ἥστραψαν, ὁ Ἰωάννης δὲ τὴν θεολογίαν βροντᾷ. *apud cæteros œconomiæ fulmen, apud hunc theologiæ tonitrua exſtare.* Itaque ea κατ' οἰκονομίαν, quæ de Domini humanitate, ea autem κατὰ θεολογίαν, quæ de altera ejuſdem agunt natura, dici exiſtimant. Sic aduerſus Eunomium Baſilius: οὐχὶ θεολογίας ἡμῖν ἐπιδίδωσι τρόπον, ἀλλὰ τὸν τῆς θεολογίας παραδίδωσι τρόπους. Quæ θεοπρεπῆ, & ἀνηγμένα quoque, in hoc Scriptore, & aliis, vocare ſolent. Hinc in Meniæis, ὁ ἀρχηγὸς τῆς θεολογίας, ſiue Theologiæ dux, & quaſi primus autor, noſter dicitur. Quod ex definitione, non de qua jam ante agebamus, & quæ in Scholaſti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

corum libris extat, ſed hac noſtra Græci ibi dicunt. Quia a Theologia, ſicut ab œconomia alii, incepit. Ita *βίβλος τῆς γενέσεως*, de qua Matthæus, *κατ᾽ οἰκονομίαν*, de qua noſter, *κατὰ θεολογίαν* eſt. Et hoc eſt, quod ibidem addunt Græci, Ducem eſſe, & quaſi principem, qui ex cælo theologiam deduxit, quia clamat, *ὅτι ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος*. Iidem dicunt, *ὅτι πλήρης ὢν ἀγάπης, πλήρης γέγονε καὶ τῆς θεολογίας.* Vnde & *θεολογεῖν τὸν λόγον*, & *θεολογεῖν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ*, dicitur. In iiſdem Meniæis, *ὁ τὸν τοῦ ὑψίστου θεοῦ υἱὸν θεολογήσας* vocatur. Quemadmodum Cæſario *θεολογεῖν τὸν χριστὸν* dicitur Scriptura, cum de ejus diuinitate agit. Vt cum generationē ejus, non a generis humani ſerie ſed ab æternitate deducit: cum *τοῦ ἀγενεαλογήτου γενεαλογίαν* proponit, & ab hac orditur. Vnde &, vſque ad verba illa, *Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον, θεολογεῖν*; in iis quæ ſequuntur, *κατ᾽ οἰκονομίαν* noſtrum loqui dicunt. Theophylactus ad illa, quæ jam dixi, verba: *Ἐνταῦθα φανερώτατα εἰς τὸν περὶ τῆς ἐν σαρκὶ οἰκονομίας λόγον ἐμβάλλει.* Qualia ſunt, *καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο.* Et, *καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν.* quæ *κατ᾽ οἰκονομίαν* dicuntur. Quanquam & vox *λόγος* & vox *κατεσκήνωσεν*, theologiæ modum quoque includunt. Vnde antiquus Theologus Eulogius: *ὅρα δὲ πάλιν καὶ τὸν Ἰωάννην δύο φύσεις κηρύττοντα· ἕτερον ἡ σκηνὴ, καὶ ἕτερον τὸ σκηνοῦν.* Et Photius itidem ex veteri Theologo in eodem loco, *τὸ τῆς οἰκονομίας, καὶ τὸ τῆς θεολογίας σχῆμα* conjungi ibi notat. Ita de principio, ſeu primis commatibus, Chryſoſtomus, *μέλλων παραδιδόναι ἡμῖν τὰ περὶ τῆς θεολογίας τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, οὐδεμίαν ἀρχὴν ἄλλην τῶν ὅλων ἔδωκεν.* Idem principium illud, *τὴν τοῦ μονογενοῦς θεολογίαν* dixit. Quemadmodum vno eodemque commate, *κατὰ θεολογίαν καὶ κατ᾽ οἰκονομίαν* loquitur.

loquitur. Poſtquam enim dixit, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, addit, καὶ εἴδομεν τὴν δόξαν αὐτοῦ, ὡς δόξαν μονογενοῦς παρὰ πατρός. quod eſt κατὰ θεολογίαν loqui, aut θεολογεῖν τὸν υἱόν. Et hæc eſt illa μονογενοῦς θεολογία, ad quam Chryſoſtomus reſpexit. quemadmodum & totum Euangelium hoc nomine dixerunt. vt cum Suidas ex antiquo aliquo Theologo, ἐκεῖ δὲ διαλέγων συγγράφεται τὴν θεολογίαν. Quæ cum obiter dixiſſem, prior ille Doctor meus ac Theologorum alpha; de fatali vultus grauitate ac ſuperciliis remittere nonnihil viſus eſt. Vt jam ipſe ex me quæreret, cur υἱὸς βροντῆς diceretur. Quanquam enim ſciret quæ ex Marci Euangelio de eo afferuntur, ſi quid tamen amplius de eo obſeruaſſem, libentiſſime id ſe auditurũ. quod vt beneficium non leue imputare nobis videbatur. Reſpondi, eo plus difficultatis id habere, quod de eo Græci nunquam dubitaſſent. Quorum alii ad partem itidem & prima verba, alii ad vniuerſum ejus Euangelium id retuliſſent. alii myſteriorum grauitati & theologiæ, alii verborum ponderi ac breuitati aſſignarent. Nam vt tonitru inexpectatum ſtatim ceſſat ac defungitur, ita ſingulas periodos, aut cola, res invſitatas plane ac inauditas pondere ſententiarum ac velocitate æquare. Et quid magis præter expectationem, quam quod qui in reliquis ab Abrahamo, a Dauide, ac cæteris deduci Chriſtum legit; in principio fuiſſe eum audit quem a tot majoribus deductum adhuc cogitat? Sed & ſemper per ſe ſplendida ac grauis in oratione breuitas. Δεινότερον τὸ βραχὺ καὶ ἐπιτακτικὸν, *acris & imperantis propria eſt breuitas*, dixit ſummus autor qui De elocutione ſcripſit: (imperatoriam eodem modo Tacitus vocauit) & lectori ſemper cogitandum aliquid relinquit. Adde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

quod periodi vt ſunt μονόκωλοι, ita nihil περιωδευμένον, aut συνεστραμμένον, nihil affectationis, aut ex oratorum arte habent. Exempli cauſa, Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος. Item, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν· καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος· & quæ ſequuntur. Quæ ſunt mera fulmina, excuſſa ſimul & abrupta. Nam in fine unius, noua incipit periodus & deſinit. vnde & βροντᾷν Pericles dicebatur. Atque hinc quidem Græci, υἱὸν βροντῆς dici crediderunt. vnde & βροντὴν, & βροντόφωνον, dixerunt. Ita idem autor, quem ſcripſiſſe Euangeliorum & Epiſtolarum Summas diximus:

Βροντὴ μὲν θεόφωνος Ἰωάννης πανάειστος,
Πρωτοτόκου σοφίης ὑπεράρχιον εὕρατο ἀρχὴν,
Πρωτοφανῆ γενετῆρα, θεοῦ θεὸν αὐτογένεθλον.

Et deinde addit, Ἔνθεν ὀλεθροτόκων αἱρέσεων ἤμβλυνε φρένας. tantum enim in poëſi, quantum in Græciſmo permiſit ſibi. Sic in Meniæis ſiue Menologiis Græcorum, οὗτος καὶ ἐβρόντησεν, Ὁ λόγος ἦν ἐν ἀρχῇ· ὅθεν βροντόφωνος ἐδείχθη. Et, βροντοφώνῳ τῇ γλώττῃ ἀναφθεγγόμενε. Quod videntur idem crediſſe, quod υἱὸς βροντῆς: cum quæſita potius quam vera ejus ſit interpretatio. Ibidem, Σὺ υἱὸς ἐκλήθης θείας βροντῆς. quemadmodum ibidem & παῖς βροντῆς dicitur. & βροντόπαις aliquoties Cæſario in Quæſtionibus. Inter alia, Συμφώνως δὲ τούτου ὁ βροντόπαις Ἰωάννης. Nam initium & cauſa vera nominis ex Marco, a quo Boanerges dicitur. Ita enim capite 3. commate 17. Καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου· καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὀνόματα Βοανεργὲς, ὅ ἐστιν υἱοὶ βροντῆς. Vbi non Iohanni modo, ſed Iacobo quoque imponitur hoc nomen. vt ad ejus vix referri poſſit eloquentiam. Quid de ea voce eruditi notent, ex eorum libris peti poſſe. Mihi autem aliud

aliud videri. Qui non dubitarem, quin quod שכינה Hebræis, quo præſentiam diuinæ majeſtatis Spirituſque illius, notant, voce רעם ſeu tonitrui, notetur. Tale eſſe illud, *in ſecreto tonitrui audiui te.* Pſalmo 81.8. id eſt, *in ſecreto majeſtatis meæ.* בסתר רעם. vbi, διὰ βροντῆς ἀποκρύφου, Symmachus habebat. Dubitationem tollere Chaldæos, qui באתר טמור בית שכינתי, *in loco abſcondito majeſtatis meæ*, expoſuit. Quod vt plurimum cum tonitru, diuinæ majeſtatis placita ac Sacra exponebat Deus. quemadmodum & legem tulit. Vt ad tubam ſua hodie decreta Reges ac magnates. Exodi 19.16. Vnde & tonitru non raro, קול vox, nonnunquam vox Domini, vt Pſalmo 29; & ſi Dei vox accedat, בת קול dicitur. Quæ Prophetiæ ſpecies Hebræis erat (de qua alii non ſemel) quia cum tonitru plerunque de futuris monebantur. Sic Euangeliſtæ noſtri cap. 12. commate 28. cum dixiſſet Dominus, Πάτερ δόξασόν σου τὸ ὄνομα, venit, inquit, φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, Καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω. Helleniſtæ ſane tonitru lingua ſua φωνὴν dicunt. Loco Exodi jam dicto, Ἐγένετο δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γενηθέντος πρὸς ὄρθρον. καὶ ἐγένοντο φωναὶ καὶ ἀστραπαὶ καὶ νεφέλαι γνοφώδεις. Neque aliter Chaldæus. In Iohanne autem ſequitur, ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἑστὼς καὶ ἀκούσας, ἔλεγε βροντὴν γεγονέναι. Ἄλλοι ἔλεγον, Ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν. Vides idem φωνὴν καὶ βροντὴν dici. Sed & populum de eo diſputaſſe. quia tonitru diuinæ vocis indicium ac comes. Alii ergo vocem, alii tonitru, hoc eſt קול, ſiue בת קול, tonitru diuinum, ſeu, conjunctum cum oraculo diuino ſiue teſtimonio, dicebant. Alii vero, Angelum dicebant loqui. More tum Chaldæis vſitato, quo diuina opera, miniſtris iis aſſcribebant. Vt cum mortem repentinam, מלאך דמותא *angelum*

mortis, Pſalmo 90. dixerunt. Ita idem noſter hic Theologus, in Prophetia ſua, quam Apocalypſin dicimus, cum oraculis diuinis vocibuſque, ſemper tonitru conjungit. Atque hoc illi eſt perpetuum. Ita cap. 4. 5. ἀστραπὰς, φωνὰς, καὶ βροντὰς conjungit. Ita cap. 6. 1. audiuiſſe ſe ὡς φωνὴν βροντῆς, Ἔρχου, *tanquam vocem tonitru, prænuntiantis Veni*, teſtatur. Et cap. 10. 3. αἱ ἑπτὰ βρονταὶ τὴν ἑαυτοῦ φωνὴν λαλεῖν, *vocem ſuam ſeptem edere tonitrua*, dicuntur. Quæ vltimæ ſunt voces & tonitrua poſtrema, quibus vltima in terris confirmata fuit Prophetia. Vnde & Iudæi Chriſtiani, qui cum viſione ac Prophetia ſemper tonitru conjungunt, ſuis objiciunt, quod cum in die expiationis a mane ad veſperam, aduentum Meſſiæ & liberationem petant, nulla tamen viſio aut vox, de aduentu ejus amplius exhibeatur. quare amplius non expectandum, ſed veniſſe. Ex quibus patet, duos venerabiles legatos קולו, *vocis ejus*, ac diuinæ majeſtatis, Βοανεργὲς, hoc eſt בני רעמא, vt recte Syrus, nuncupari. Sunt & alia nonnulla, quæ Euangeliſtæ huic ab antiquis tribuuntur nomina, in quibus nulla difficultas. Vt cum φίλος ἐπιστήθιος in Meniæis, ex hiſtoria, vocatur; vt cum Aquila, quod notum; vt cum θεοσσωέργητος ab Aretha ex collectaneis Andreæ, vt videtur, Cæſarienſis, dicitur. & alia fortaſſe haud pauca. Cujus generis quotidie excogitari poſſunt noua. Quæ cum attuliſſem, alter gratias modeſte ac verecunde egit. Alter quoque, qui de Patrum ſcriptis fando aliquid fortaſſe audiſſet, vix legiſſet ipſe in iis quicquam, Græcas quoque literas, in quo mirifice placebat ſibi, vix attigiſſet, vultu, ſed grauiſſimo, non diſplicere ſibi, dixit. Ego, quanquam ſcirem parum eſſe id tutum apud tales, tamen

tamen obſecrare cœpi, ne indignum ocio ac grauitate ſua crederet, veterum Theologorum paulo quam feciſſet accuratius tractare ſcripta. Linguis quoque temporis nonnihil daret. Quod ſi illi integrum per alia non eſſet, de iis ſaltem bene judicaret, (viris enim magnis aliquot qui ea laude excelluiſſent, ſatis confidenter obtrectaſſe dicebatur) qui inſtructi illis literis terrarum orbi publice prodeſſent. Neminem contemptu aliorum, ad celebritatem, niſi forte parum auſpicatam, perueniſſe; ſed contentione, ſed labore, ſed ſcientia, ac eruditione. nec inuidia magnorum hominum, ſed æmulatione & exemplo. Nunquam adeo rediſſe res humanas, vt de eruditione ac eruditis, judicium ac cenſus, ſolis deferretur imperitis. Me quidem, homi nem multarum rerum ſatis eſſe ignarum, & hoc qualibet occaſione profiteri. Id tamen didiciſſe, fruſtra eſſe, qui Græcarum vocum aliquot cognitione inſtructus, Noui Fœderis myſteria interpretari conaretur. In Antiquo autem, ſapere eos demum, qui ad intellectum vtriuſque, textum, non Hebræum modo, ſed Chaldæum quoque ac Græcum, diligenter inter ſe conferrent. Omnium Græcorum, longe doctiſſimum Originem fuiſſe; & id Patres teſtari: (de cujus aliis erroribus, ne rurſus, inquam, intervenias, non ago) Latinorum nulli Hieronymum ceſſiſſe. Vtroſque, Criticorum principes fuiſſe: atq; ex cura iſta nobiliſſima, vel primam ſibi laudem peperiſſe. quibus quantum deberetur, nunquam defuturos qui profiterentur. Quare noli inquam maledicere illis, qui in Sacris illuſtrandis, operam & ſtudium, exemplo horum conferunt ac ponunt. Sunt enim ignea vt plurimum ingenia, ne tu fallaris. & fuerunt inter

eos hac ætate, qui non quaſdam modo ſed prope vniuerſas conjunxerunt linguas pariter & diſciplinas. Quales noſtro tempore Scaligeros & Caſaubonos ſuo merito laudare poſſum. Itaque, quod nunc in aurem ſoli dictum mallem,

nunquam vidi iniquius
Concertationem comparatam, quam hæc hodie inter vos quidem.

Vtrique enim datis operam vtrinque; alteri, vt multum ſciant, multum ſtudia eruditorum juuent; alteri, vt eruditionem ac ſcientiam, contemptu aliorum ſpecioſè vindicetis. Neq; aliud ex eo apud iſtos quidem conſecuti hactenus, ni fallor, eſtis, niſi vt pro hiſtrionibus aut ſuauiludiis vos habeant, ac publice, cum viſum eſt, traducant. Nam quos hæc mouere poſſunt, digni ſunt qui contemnantur. Mea quidem cauſa, omnes eruditi, quantum aut ingenio aut eruditione veſtrum quiſque poteſt, ad hæc ſtudia conferte. Et, vt eſt in antiquo verſu,

Συμφέρετε πτερόεντ' οἰωνοὶ, κηρόν τε μέλισσαι.

Præſtat enim hoc, quam circa profanorum ſcopulos perpetuo hærere, & fortaſſe fidei naufragium feciſſe. A nobis vero apage maleuolentiam & veros iſtos canes: qui, cum loqui poſſint, allatrare omnes malunt. Me quidem cum ſupremus iſte dies & inevitabilis excipiet, hæc tantum comitetur fama aut ſequatur; quod cum a quibuſdam amore veritatis diſſenſerim, obtrectarim nemini. Nam latratus aliorum, ſatis erit contemptu ſolo vindicaſſe. Quæ cum ſine vlla animi commotione a me dicta eſſent, alter corrugare, &c, vt ille loquitur, τοξοποιεῖν τὰς ὀφρῦς cœpit. Alter ſubridere viſus eſt. Ita hunc Theſtoriden ὀφρυανασπάσην dimiſi.

EXER-

EXERCITATIONVM
PARS ALTERA,

In qua præcipue S. Iohannis Euangelium ex collatione Nonni illuſtratur.

CAPVT XV.

EVangeliſta cum interpretatione Nonni confertur. Nonni locus aliter ac vulgo legitur diſtinctus. Locus negligenter a Nonno redditus. Iuliani Apoſtatæ malignitas. Euangeliſtæ in Primo capite ἀκολουθία *ab eo notata. Verba Apoſtatæ. eius calumnia reiecta. De* ἀκολουθίᾳ *loci totius diſputatum. Ea ex Euangeliſtæ mente propoſita. Diuiſa ab Euangeliſtis tempora Baptiſtæ.* ἔνδειαι τοῦ λόγου, *quæ ſupplendæ in Euangeliſta. Notæ quibus aliorum teſtimonia Magiſtri Hebræorum diſtinguunt. Pater & Spiritus,* φῶς *dicti, vt Filius. Nonni imprudentia.* τὸ φῶς ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, *Hebraiſmus. pro eo* ἔρχεσθαι ἐπὶ γαῖαν, *perperam a Nonno dictum. Aliud* ἔρχεσθαι εἰς κόσμον, *aliud* πορεύεσθαι ἐπὶ γῆς. *vtrunque ab Helleniſtis. & quomodo Hebræis vtrunque vſurpatum.* παραλαβεῖν, *vocis Chaldææ interpretatio.* ἀποδοχὴ, ἀποδέχεσθαι. ὑπακούειν. παραλαβεῖν *de Propheta per excellentiam ſic dicto.* γεραίρειν *Nonno pro* πιστεύειν. *& veteribus ſic vſurpatum. Loci eius,* καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, *interpretatio.* σκηνοῦν *quid. Locus non recte a Nonno intellectus.* οἴκησις *Neſtorii, & perverſus eius vocis vſus. Loci eius,* καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, *interpretatio. Nonnum ineptiſſime pro voce* δόξης, κλέος *&* τιμὴν *ſuppoſuiſſe.* καταοκήνωσις, *Chaldæorum ſchecina.* σκήνωσις *&* δόξα *de diuinitate coniungi.* δόξα, *ipſa diuinitas Cyrillo & aliis. multis locis id probatum. pro nomine ineffabili, vox eadem in vſu. Aſiatici ac Europæi Iudæi ea voce quomodo vſi. Hymnus Coſmæ, & in eo* ὅτι ἐδοξάσθη, περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ λόγου: *ſeu, de carne quam aſſumpſit Dei Filius. Ne Hebræis quidem de Filio ignotum hoc nomen.* Κυρίου δόξα *de Filio. Nomen maieſtatis Græcis ignotum. quam ridiculi in ea exprimenda Græci.* βασιλικὴ μεγαλοφροσύνη. ἔγκλημα ἀφοσιώσεως, *de Maieſtatis crimine. Locus Euangeliſtæ,* ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς,

male ab hæreticis exceptus. ὡς *particula,* βεβαιώσεως *in eo loco nota. id exemplo Helleniſtarum & Hebrææ confirmatum conſuetudine. De lectione quadam in textu diſputatum.* χάρις καὶ ἀλήθεια, *diuinitatis notæ. Loci illius,* ὅτι πρῶτός μου ἦν, *interpretatio.* πρῶτος *non tantum ordinis ſed & poteſtatis.* πρῶτός μου, *vt* primas meus; *aut* ἄρχων μου. *Arrij interpretatio illius loci reiecta. Harmenopuli ſententia.*

REſtat ergo, vt autorem Sacrum cum Interprete nunc ordine examinemus, & ſi quid notandum ſit in eo quoque aut illuſtrandum, ſine apparatu & illecebris verborum id præſtemus. Statim ſub ipſum primi Capitis initium, ad comma primum legitur,

Καὶ λόγος αὐτοφύτοιο θεοῦ, φῶς, ἐκ φάεος φῶς.
Πατρὸς ἔην ἀμέριστος, ἀτέρμονι σύνθρονος ἕδρῃ.

Vbi nobis quidem dubium non eſt, quin male diſtinguatur locus, & ſic ab autore fuerit conceptus:

Καὶ λόγος αὐτοφύτοιο θεοῦ φῶς, ἐκ φάεος φῶς
Πατρὸς ἔην· ἀμέριστος, ἀτέρμονι σύνθρονος ἕδρῃ.

Cum Euangeliſta paulo poſt, commate, nimirum, tertio ſcripſit, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲν ὃ γέγονε, bene annotarunt S. Patres, recte ab eo dici, ὅτι πάντα ἐγένετο διὰ τοῦ υἱοῦ ἃ γέγονε, non ſimpliciter ἅπαντα, vel ἅπαντα ἃ ἐστὶν, id eſt *omnia,* vel *omnia quæ ſunt:* propter hæreticos, qui ad Spiritum Sanctum id referre non verebantur. qui, vt & Pater, οὐ γέγονε, ὅτι ἦν. Gregorius Theologus De Spiritu Sancto, καὶ μὴν οὐδὲ ἐκεῖνο φοβηθήσομαι, τὸ πάντα διὰ τοῦ υἱοῦ γεγονέναι λέγεσθαι, ὡς ἑνὸς τῶν πάντων ὄντος καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· πάντα γὰρ ὅσα γέγονεν, εἴρηται, οὐχ ἁπλῶς πάντα· οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ, οὐδὲ ὅσα μὴ γέγονε. Sed & ex Epiphanio notiſſimum, quam callide eo loco non vnus ex hæreticis abuteretur. Cujus rationem noſter non habuit, cum dixit

καὶ ἐρ-

καὶ ἐργοπόνου δίχα μύθου

Οὐδὲν ἔφυ τόπερ ἔσκε:

non autem γέγονε, quemadmodum debebat. Sequitur commate 8. Οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς. Quem locum cum aliquot commatibus quæ ſubſequuntur, vt diligentius conſiderarem, Iuliani τοῦ ἀποστάτου malignitas effecit. Qui in eo nullam eſſe ἀκολουθίαν voluit. quaſi, nunc ex ſua, nunc ex Baptiſtæ ſententia loquatur: & cum ipſe Verbum de quo loquitur, fuiſſe Deum, primus, vt exiſtimat, docuerit, callide Iohanni id Baptiſtæ poſtea aſſcribat: ita tamen, vt illius mentione facta, iterum ab eo dilabatur. Verba ejus apud Cyrillum, a quo refutatur, ſic leguntur: *Et quum pauca dixiſſet de Iohanne Baptiſta, ſermonem iterum ad eum qui ab illo prædicabatur, reducit.* Et, *Verbum*, inquit, *caro factum eſt, & habitauit in nobis. Quo autem pacto neſcio turbatus, dicit, nuſquam vel Ieſum vel Chriſtum ad hoc vſque extollere, vt illum, Deum & Verbum vocet: ſed quiete & clanculo auribus noſtris imponit, & Iohannem Baptiſtam pro Chriſto Ieſu hoc expoſuiſſe teſtimonium, quod hic ſane ſit, quem oporteat credi, Deum eſſe Verbum.* Et quæ in eundem ſenſum ſequuntur. Quæ verba, quanuis ſummam continent malignitatem, patet tamen, rationem τῆς ἀκολουθίας, vel impoſuiſſe illi, vel calumniæ illius atque improbitati, quanquam ſane immerito, occaſionem præbuiſſe. quam ne noſtros quidem ſatis perſpexiſſe reor. Quare aliquid de ea hic dicendum arbitror. Totum iſtud caput, nihil eſſe aliud quam πρόθυρον hiſtoriæ ſequentis, in quo ſummo artificio, ex teſtimonio Baptiſtæ, cui plurimum, vt ex Ioſepho quoque patet, eo tempore Iudæi tribuebant, Dominum commendat autor, etiam nonnulli ex antiquis viderunt. Cæterum,

a com-

a commate octauo, mirum eſt quam Nonnus, alijque & antiqui & noſtri, in connexione orationis fluctuarint. Cujus rei cauſa eſt, quod *σχήματα ἐνδείας*, quæ Syrorum propria ac Hebræorum ſunt, non ſatis peruiderent. Quare *τὴν ἀλληλουχίαν*, ex ſententia autoris pariter & verbis, ea lege vt ea ſolum addam quæ explendæ faciunt orationi, ſemel hic proponam:

Οὐκ ἦν ἐκεῖνος, ἤγουν ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς, τὸ φῶς· ἀλλ' ἐπέμφθη, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τούτου τοῦ φωτὸς· λέγων, ὅτι τοῦτο τὸ φῶς, ἦν τὸ ἀληθινὸν φῶς, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον, ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. καὶ ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο· καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω· καὶ, ὅτι εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. ὅσοι δὲ παρέλαβον αὐτὸν, ὅτι αὐτοῖς ἐξουσίαν, τέκνα θεοῦ γενέσθαι, ἔδωκεν· ἤγουν τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ· οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ θεοῦ ἐγεννήθησαν. καὶ ὅτι ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. καὶ ὅτι αὐτοὶ ἐθεασάμεθα τὴν αὐτοῦ δόξαν, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ τοῦ πατρός. Ταῦτα οὖν Ἰωάννης περὶ αὐτοῦ ἐμαρτύρησε. Μαρτυρεῖ ὁ αὐτὸς γὰρ Ἰωάννης, καὶ κέκραγε, ἤγουν ἐβόησε, λέγων· ὅτι οὗτος ἦν ὃν εἶπον, Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν· καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος· ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωσέως ἐδόθη· ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο. Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε· ὁ μονογενὴς υἱὸς, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο. Vt hæc omnia, contra quam exiſtimabat ille & noſtri arbitrantur, non aliud quam primum Baptiſtæ teſtimonium contineant, neque Euangeliſtæ, vt exiſtimatur, ſed illius cujus ſemel meminit, ſint verba. Quod deinde,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

nouum ſequitur his verbis: Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου. Quæ eſt teſtimonii ſecundi nota. cui cætera ſubjungit. Sed ellipſes eos fefellerunt, vt dicebam. Vides ergo illuſtriſſima Baptiſtæ teſtimonia. Quæ ſi quis propterea non eſſe illius arbitretur, quia cæteri eorum nuſquam meminerunt, etiam quæ delegatione ad eum & ſecundo teſtimonio dicuntur, alii aſſcribat. Extat illuſtriſſimum τῆς θεοτόκου, extat Zachariæ illuſtriſſimum de Seruatore teſtimonium, cujus præter vnum Lucam nemo meminit. Extant apud ſingulos Euangeliſtas multa, & præcipue hunc noſtrum, quæ excepto illo nemo memorat. Neque dubitandum, quin Baptiſta, Sancto plenus Spiritu, non pauca dixerit de Chriſto, quæ aut nuſquam extant aut a cæteris non exponuntur. Adde quod & tempora Euangeliſtæ diuiſerunt. Sic Matthæus, quæ captiuitatem maximi Prophetæ antecedunt, obiter; Iohannes fuſe perſecutus eſt. Et hac nota διακριτικῇ vtuntur Patres. Inter cæteros Chryſoſtomus, cum inquit: Διενείμαντο τοὺς καιροὺς οἱ Εὐαγγελισταί· καὶ ὁ μὲν Ματθαῖος, τοὺς πρὶν ἢ δεθῆναι τὸν Βαπτιστὴν χρόνους ἐπιτεμὼν, ἐπείγεται πρὸς τοὺς ἑξῆς· ὁ δὲ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, οὐ μόνον οὐκ ἐπιτέμνει, ἀλλὰ τούτοις μάλιστα καὶ ἐνδιατρίβει. *Diuiſerunt*, inquit, *tempora Euangeliſtæ. Sic Matthæus, illud tempus quod captiuitatem Baptiſtæ antecedit, vt ad alia conferret ſe, contraxit: Euangeliſta vero Iohannes, non ſolum id non contraxit, ſed huic maxime inhæret.* Prima quæ interpretes fefellit ἔνδεια, in illis, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός· ἦν τὸ φῶς. hoc eſt, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, ὅτι ἦν τὸ φῶς· τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον, &c. Quod ita dictum eſt, vt illud, Ἐγὼ εἶπα, θεοί ἐστε. quod eſt, ὅτι θεοί ἐστε. Id quod vulgo Helleniſtæ, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτὸς,

φωτὸς, λέγων, ὅτι ἦν τὸ φῶς. Nihil vſitatius. Ac ſi, nempe, dictum eſſet, Οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ᾽ ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. Ἐμαρτύρησεν οὖν, Ὅτι ὁ λόγος ἦν τὸ φῶς. Iam poſt illa quæ ſequuntur, διασταλτικῶς, ſeu diſtinctionis cauſa, addit, Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ. ne quis ea alii aſſcribat, & vt ſic a propriis diſtinguat. quod Magiſtri Hebræorum זה לשון, *hic eſt ſermo* dicunt, & hac nota, ל״ז diſtinguunt. Eo modo quo עד כאן לשונו *hactenus ſermo eius*, quod ſubjungunt. quemadmodum interdum alia præmittunt. Ita illud adhibetur, Καὶ κέκραγε λέγων. qualia plerunque nouo teſtimonio præmittunt. Nunc autem confunduntur. Igitur Ἰωάννης μαρτυρεῖ, ὑποτακτικῶς, pro vſitato illo, αὕτη Ἰωάννου μαρτυρία ἐστίν. Præcurſoris enim, cujus merito autoritatem, quam Iudæi quoque, vt Ioſephus annotat, tum colebant, & initio & fine, cum illius verba laudat, teſtimonia diſtinguit. Tale eſt verſu 9. Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου. Et verſu 32. Καὶ ἐμαρτύρησε Ἰωάννης. Quod propemodum eſt tale, quale illud Phocylidis,

Καὶ τόδε Φωκυλίδου.

niſi quod de ſe Phocylides, noſter de alio loquatur. In quo iterum Chaldæos ſuos & præſertim Targumim, quos amat, imitatus eſt. qui in medio nonnunquam capite, interdum etiam cum nihil tale in textu extat, verba illa אמר נביא, *Dixit Propheta*, ex more interponunt. Cujus illuſtriſſimum exemplum, 7. Michææ, Malachiæ item tertio habes. Quod hoc ipſo capite interdum veteres cum prętermitti crederent, de ſuo addiderunt. Quemadmodum poſt illa, ὅτι πρῶτός μου ἦν, quæ Baptiſtæ ſunt, ſed a ſequentibus non diſtinguuntur, ea quæ ſequuntur, Καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, Euangeliſtæ eſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

eſſe volunt. Nos ἀλληλουχίαν, quam ſequendam arbitramur hic, oſtendimus. in qua nihil aſſecutus eſt Apoſtata. Et inprimis, quomodo jungantur illa, ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωσέως ἐδόθη. Et, ὅτι θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε. Non magis equidem quam Nonnus. Et hæc tamen reprehendere audet. Quæ euincunt, magis de Homero ſuo quam de Helleniſtico ſermone, etiam cum inter Chriſtianos verſaretur, ſategiſſe. Sed de eo infra. Nam quod primo omnium Euangeliſtam hunc diuinitatem Chriſto, imo ſolum, tribuiſſe ait, neque à Paulo aliiſque id factum, plane eſt ἀναξιέλεγκτον, imo refutatione indignum, & quod Græci ejus dicerent, ψεῦδος ἐτύμοισιν οὐχ ὅμοιον. Iam pergamus. Probare nunquam potui, quod ad illa verba, comm. 8. ἦν τὸ φῶς, (quæ, quo pacto cæteris jungenda eſſent, non oſtendit) addidit quod non inuenit:

Καὶ γὰρ ἐοῦ μετὰ πατρὸς ἐτήτυμον ἀρχέγονον φῶς
Μουνογενὴς λόγος ἦεν.

Quaſi ſcriptum eſſet, Καὶ γὰρ ὁ υἱὸς μετὰ τοῦ πατρὸς τὸ ἀληθινὸν φῶς ἦν: *Filius cum Patre verum erat lumen.* Cum hic Patris nulla fiat mentio. non magis equidem, quam Sancti Spiritus. qui & ipſe lumen. & non raro ſic dicitur. (notum enim illud veterum, φῶς ὁ Πατὴρ, φῶς ὁ Υἱὸς, φῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.) Quem hac ratione excludere videtur. quia poſito eo, cuius non meminit Euangeliſta, huic quoque locus deberi videbatur. Quod in homine, qui minus recte plurimis in locis de eo loquitur, facile in ſuſpitionem venit. In diuerſum plane ibant, qui, vt Filium a Patre & Spiritu hic ſepararent, id quod ſequitur, ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, ad Filium hic referebant. quaſi dictum eſſet, ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὃ ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον,

πάντα

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

πάντα ἄνθρωπον φωτίζει. In quo tamen loco non minus ceſpitauit noſter. Quare & de eo aliquid dicendum erit. Hebræis, & qui hos interpretantur, Helleniſtis, ἔρχεσθαι εἰς τὸν κόσμον, eſt, naſci. Et ſic paſſim autores loquuntur. Autor Sepher Amana, de Abrahamo, *erat ei pax* מכל באי עולם, μετὰ πάντων τῶν εἰς κόσμον ἐρχομένων. id eſt, *quotquot in terra viuerent aut nati eßent.* quemadmodum & in Tobia, qui libellus, vt a Fagio eſt editus, puriſſime terſiſſimeque ad formam Bibliorum ἑβραΐζει. Pro quo noſter,

καταυγάζων φύσιν ἀνδρῶν
Ἐρχομένων ἐπὶ γαῖαν.

quod ne Græce quidem quicquam notat. Ἔρχεσθαι εἰς γῆν, exempli cauſa, φαιάκων, Græcum eſt, cum ὡρισμένως effertur. Ἔρχεσθαι εἰς γῆν, aut γαῖαν, aut, ἐπὶ γαῖαν, nihil eſt. & πορεύεσθαι ἐπὶ γῆς, plane aliud. vt cum dicunt הלך על הארץ. quo Iudæi Chriſtiani tempus notant, quo in terris verſatus eſt Dominus. Græci τὴν σωτηριώδη τοῦ κυρίου ἐπιδημίαν dicerent. Et vtroque interdum pariter vtuntur. Vt cum quærunt de Domino, *quare triginta annos ambulauerit in terra, antequam id venientibus in mundum, reuelatum fuerit.* Quod Græci dicerent, διὰ τί ἔτη τριάκοντα ἐπεδήμησεν ἡμῖν, καὶ πρὸς οὐδενὸς τῶν τότε ἀνθρώπων ἐγνωρίζετο τοῦτο. Helleniſtæ autem, διὰ τί τριάκοντα ἔτη περιεπάτει ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ οὐδενὶ τῶν ἐρχομένων εἰς κόσμον τοῦτο ἐφανερώθη. Vbi vides, aliud eſſe πορεύεσθαι, vel περιπατεῖν ἐπὶ γῆς, aliud ἔρχεσθαι εἰς κόσμον. cum quibus nihil hactenus commune habet, ἔρχεσθαι εἰς γῆν, ſiue, ἐπὶ γαῖαν. quod, ni fallor, nihil notat. Quantum denique differant, ἔρχεσθαι εἰς γῆν, &, ἔρχεσθαι εἰς κόσμον, norunt, qui nouerunt, quantum, extra vſum Fœderis antiqui, differant, ἡ γῆ, καὶ τὸ עולם.

Sequi-

Sequitur ibidem com. 11. Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. Vbi quid in mentem eruditis venerit, cum *exceperint* interpretantur, non video. Noſtrum, Hebræis, ſed Chaldæa notione, eſſe לא קבלוהו. Nam quod Hebræis שמע, Helleniſtis ὑπακούειν, exprimunt hac voce Targumiſtæ. Vt Geneſ. 22. & 26. 5. de firma Abrahami fide. quod Apoſtolo eſt ἀποδέχεσθαι. Cui ἀποδοχὴ, ἡ πίστις. Sed non eſt illuſtrior locus quam Exodi 23. 21. & 22. Vbi Deus ſolenniter Angelum ſuum qui in terram eos Cananæam deduceret, promittit: cujus τοῦ λόγου ὑπακούειν jubentur. Quod eſt παραλαβεῖν Chaldæis, hoc eſt קבל. nam hoc perpetuum. Vt illuſtri illo loco Deut. 18. 18. 19. vbi plane vt hic, de Chriſto ipſo, quem per excellentiam Iohannes quoque noſter paulo poſt, vbi ad eundem hunc reſpexit locum, τὸν προφήτην vocat, ita Deus loquitur: *Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum*, &c. Ac deinde, Καὶ ὁ ἄνθρωπος ὃς ἂν μὴ ὑπακούσῃ τῶν λόγων αὐτοῦ, ὅσα ἂν λαλήσῃ ὁ προφήτης ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ἐκδικήσω ἐξ αὐτοῦ. Pro quo Chaldæus, Ἐὰν δέ τις ἄνθρωπος οὐ παραλάβῃ τοὺς λόγους τοὺς ἐμοὺς οὓς ἐν τῷ ὀνόματί μου λαλήσει, ὁ λόγος ὁ ἐμὸς ἐκδικήσει ἐξ αὐτοῦ. Id eſt, *Si quis homo non receperit ſermones meos, quos in meo nomine loquetur, Verbum meum vindicabit ab eo.* Vbi idem eſt Propheta ille & ὁ λόγος. Itaque quemadmodum Chaldæos ſecutus, ἀπὸ τοῦ λόγου, quod illis eſt æternum Dei Verbum, ſiue Sermo, Euangelium hoc autor inchoauit, ita hic, vt alias non raro, ad illum de Propheta, qui per hajedia ſic dicitur, haud dubio alluſit locum. Et hoc ſemel eſt monendum, quod & ſuo loco ſæpe repetendum erit, perpetuo ad Targumiſtas reſpexiſſe hunc Euangeliſtam. Ve-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

teres, & inter eos Auguſtinus, ſimpliciter ad fidem referunt. Libro De Trinitate 13. *Et ſui eum non receperunt. Intelligitur enim, non in eum crediderunt.* Et paulo poſt, *qui recepiſſent eum, qui in eum credidißent*, exponit. Quid igitur in mente fuit noſtro, cum γεραίρειν exponit?

Ἐγγὺς ἔην ἰδίων, ἴδιοι δέ μιν ἄφρονι λύσσῃ
Ὡς θεὸν οὐκ ἐγέραιρον.

Quod a quouis arbitror non ſatis intelligi. Idem tamen dixit quod Auguſtinus. Nam γεραίρειν illo tempore ἀντὶ τοῦ πιστεύειν vſurpabant. Gelaſius in Synodo Nicæna, de iis qui poſt obitum Licinii, Dominum profitebantur, ſiue in eum credebant: τὸν βασιλέα θεὸν, καὶ τὸν τούτου γνήσιον παῖδα χριστὸν, πρώτιστα πάντων, ὅτι δὴ τοῦτο ἐδιδάχθησαν, ἐγέραιρον. Quid quod ea voce ita vſus ipſe noſter? Nam quod cap. 9. com. 36. dicitur, τίς ἐστι κύριε, ἵνα πιστεύω εἰς αὐτὸν, ipſe

Κοίρανε τίς πέλεν οὗτος ὃν ἔννεπες, ὄφρα γεραίρω.

quod obſeruandum. Quid igitur eximii Theologi hic ſibi volunt, qui Matthæi locum illum, μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν Μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου, huc trahunt, & *excipere* hic reddunt? Alterum enim לשון לקח, alterum לשון קבל dicerent magiſtri. Quis a magnis viris hæc expectaret? Commate 14. ſequitur, Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο· καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν: cujus loci vim & elegantiam, nec noſter, nec Interpretes, ni fallor, vllo modo aſſecuti ſunt. Ideoque interpolauit noſter. Helleniſtis quidem τὸ σκηνοῦν idem conſtat eſſe alibi quod ישב. Vt Geneſ. 13. 12. quod non eſſe huc trahendum, monet apud Chriſtianum Criticum ac ſummum virum, maximus vir Ephraimus Syrus. Hic vero parodia ſine dubio eſt venuſtiſſima. quæ ex Chaldæorum vſu, & Helleniſtarum, hic petenda erat. Quod non ſemel

ſemel neglexerunt eruditi. Pſalmo 77. 60. dicitur, Καὶ ἀπώσατο τὴν σκηνὴν Σιλὼμ, σκήνωμα ὃ κατεσκήνωσεν ἐν ἀνθρώποις. vbi & Hebræus voce שכן, a qua majeſtatem Dei, quæ eſt שכינא, Chaldæi deduxerunt, quemadmodum & ea voce ibi Targumiſtæ vtuntur. Quo & obiter reſpexit. Nam ad ſola verba ſæpe fiunt parodiæ, etiam ſuauiſſimæ ac plane amœnæ. Et hoc proprium autoris hujus θεοπνεύςου. Ipſa autem Prophetia quam alluſit, extat Zachariæ 2. 12. Τέρπου καὶ εὐφραίνου θύγατερ Σιὼν, διότι ἰδοὺ ἐγὼ ἔρχομαι καὶ κατασκηνώσω ἐν μέσῳ σου. Sed de hac κατασκηνώσει, & hoc loco, amplius ſequenti membro. Quanto noſter ergo melius, ſi nihil hic mutaſſet, ſi eandem, quæ eſt parodiæ anima, ſeruaſſet vocem! qui pro eo quod nunc dixit,

Καὶ θεὸς οἶκον ἔναιε σὺν ἀνδράσιν,

aliquanto melius dixiſſet,

Καὶ θεὸς ἐσκήνωσεν ἐν ἀνδράσιν.

Nam alterum eſt ישב, quod ad homines refertur: alterum eſt שכן, a qua vox ſanctiſſima, de qua jam diximus, deducitur. Melius ergo illud, quam aut οἶκον aut οἴκησιν, hic poſuiſſet. Saltem, vt Hæretici cum ſua hic οἰκήσει excludantur. qui, quemadmodum in ſingulis Prophetis, ſic in Seruatore, *Verbum ſuam habuiſſe* οἴκησιν *dicebant*. Inter quos Neſtorius, qui σχετικὴν ἕνωσιν καὶ ψιλὴν ἐνοίκησιν ponebat. Sequitur, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός. Atque hoc eſt membrum, de quo dicebamus, alterum, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός. quo illuſtrior, ad aſſerendam ejus de quo agitur diuinitatem, in Euangeliſta noſtro vix eſt vt reperiatur locus. Quo magis vellem recte intellexiſſet eum noſter. Qui, vt aliis in locis vbi autor

χαλδαΐζει, quod perpetuum eſt illi, aut eadem voce vtitur, vim ejus minime aſſecutus eſt. Modo enim vocem κλέος, modo τιμῆς pro voce δόξης ſuppoſuit. Et vtrunque hoc quidem loco. Nam cum inveniſſet, τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς, ille vero,

καὶ κλέος αὐτοῦ

Εἴδομεν ἀνδρομέοισιν ἐν ὄμμασιν, οἷά τε τιμὴν
Υἱοῦ μουνογόνοιο παρ' ὑψίστοιο τοκῆος,

reddere non dubitauit. Ita capite ſecundo, vbi de miraculo primo quo diuinitatem Dominus probauit, ab Euangeliſta agitur, cum ait, ταύτην ἐποίησε τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ, ille admodum ſecure,

Ἑβραίοις δ' ἀνέφηνεν ἑὴν ὑψαύχενα τιμήν.

Et cap. 12. com. 41. cum dicitur, ταῦτα εἶπεν Ἡσαΐας, ὅτε εἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ, eodem modo,

Ὅττι θεοῦ Χριστοῖο περιώσιον ἔδρακε τιμήν.

Quo nihil alienum magis ab his locis dici potuit aut cogitari. Cum hic δόξα longe aliud quam κλέος, longe ſit aliud quam τιμή. Cujus vim ſi ſummus vir Chryſoſtomus intellexiſſet, non tam fuſe ac vbertim hic de Moſis ac Sanctorum gloria diſſeruiſſet. Vno enim verbo ex Chaldææ linguæ vſu, qui in Targumim perpetuus ac conſtans, poterat defungi. Ac Euangeliſta quidem כבודו dixiſſet, ſi Hebraice ſcripſiſſet. Nam interdum ea voce ſic vtuntur illi. quanquam & ad alia referre eam ſolent. Nunc cum lingua alia conceperit quod ſcribit, alia expreſſerit quod animo conceperat, vt Helleniſtæ ſolent, ad eam veniendum erit. Fruſtra enim eſt, qui hoc non agit. Καταſκήνωσις, de qua jam proxime agebamus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

שכינא Chaldæis dicitur: quæ diuinitatem ac illius denotat præſentiam. quod non poteſt ignorare, qui autorem vnum in hac lingua alterumque legit. Sic cum Zacharias, eo quo jam ante dixi loco, ſcripſit, καὶ κατασκηνώσω ἐν μέσῳ σου, ea voce ad interpretationem loci vſus eſt Chaldæus. Vt & paſſim alibi non ſemel. Quare κατασκήνωσις eſt שכינא, vt ante dixi. Quod eſt παρηγμένον ejus vocis qua Hebræus ibi quoque vſus eſt. At vox δόξα, qua nunc vtitur, eſt יקר. quæ duo ſic conueniunt, vt alterum cum altero non ſine cauſa conjungatur. Et hoc vſitatum eſt autori noſtro: cujus in Apocalypſi locus extat illuſtriſſimus, Ἰδοὺ ἡ σκηνὴ τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων. καὶ σκηνώσει μετ' αὐτῶν. cap. 21. 3. Et poſtea τὴν δόξαν ſubjungit aliquoties. vt cum commate 11. Hieroſolymam vidiſſe ſe ait, ἔχουσαν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ita Moſes Exodi 33. 15. τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ videre optat. quod negatur illi. Et paulo poſt ſequitur: *Non poteris videre faciem meam: non enim videbit homo faciem meam & viuet.* Δόξα igitur Majeſtas Dei. imo & οὐσία ſeu natura (neutrum enim ſeparatur) quam conſpexit nemo qualis eſt, & vixit. Et ne quis de illo dubitet, Chaldæus eo loco, *faciem*, τὸ πρόσωπον τῆς δόξης μου ſua lingua, vſus ea voce quam jam diximus, interpretatur. Ita & Iſaias dicitur vidiſſe ab hoc Euangeliſta τὴν δόξαν αὐτοῦ, cum τὸ τελεστήριον, ſiue ipſam Trinitatem, de qua ibi agitur, pro exhibitionis modo vidit. Dicuntur enim ibi Seraphim ter acclamaſſe, Sanctus, Sanctus, Sanctus. cum initio Propheta dicat, Εἶδον τὸν κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου, καὶ πλήρης ὁ οἶκος τῆς δόξης αὐτοῦ. Ad quem locum, in Catena Græca ad Prophetam illum nondum edita, cujus vſum Reuerendo ſummæque eruditionis viro, Antonio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Thyſio noſtro debere me profiteor, poſtquam dixit, Iacobum ex confeſſione ſua facie ad faciem vidiſſe Deum, addit, ὁ γὰρ παρῶν προφήτης, ἰδεῖν δὲ αὐτὸς μαρτυρεῖται τὴν δόξαν αὐτοῦ. hoc eſt, *Sic Propheta noſter Dei ſe vidiſſe gloriam teſtatur.* Et huc ſpectat Rabbinorum Formula, qua in Prophetiis, vbi Deus loquitur, vtuntur, השכינא אמרת לנביא, hoc eſt, Εἶπεν ἡ δόξα τῷ προφήτῃ. Neque ſemel Græci ſic vtuntur. Cyrillus aduerſus Neſtorium, ἔμπροσθεν αὐτοῦ γέγονεν, τουτέστι πρωτεύων κατὰ τὴν δόξαν. *cum dixit, ante me factus eſt, ad gloriam reſpexit, qua eum anteceſsit.* Vbi δόξα, ἡ θεότης. vt & idem niſi fallor, alibi interpretatur. Et diſerte aduerſus Anthropomorphitas in hunc ſenſum, Εἰ γὰρ οἴονται κατ᾽ ἀλήθειαν ἠγνοηκέναι τὸν χριστὸν καθ᾽ ὃ νοεῖται θεὸς, ἔξω φέρονται σκοποῦ, καὶ τρέχουσι κατὰ πετρῶν, καὶ τὸ κέρας ἐγείρουσι κατὰ τῆς δόξης αὐτοῦ. Quid quod nomen ineffabile hac voce exprimunt Chaldæi? Sic Geneſeos 18. 33. vbi Hebræi, καὶ ἀπῆλθε γὰρ ὁ κύριος, καὶ ἐπαύσατο λαλῶν, Chaldæi יקרא דיוי, ἡ δόξα τοῦ κυρίου, habent. Vbi qui ἡ τιμὴ vel τὸ κλέος redderet cum noſtro, riſu aut commiſeratione dignus eſſet. Haggæi autem 2. 8. καὶ συσσείσω πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἥξει τὰ ἐκλεκτὰ πάντων τῶν ἐθνῶν· καὶ πλήσω τὸν οἶκον τοῦτον δόξης, λέγει κύριος τῶν δυνάμεων. Vbi Hebræus כבוד, Iudæi Aſiatici יקרא, Europæi, ſiue, Helleniſtæ Europæi, δόξαν legebant. Quæ ſoli illi conuenit, vt dixi, cui nomen conuenit Iehouæ. cum τὸ κλέος & τὸ τιμὴ, cuiuis homini&, interdum, vt ſunt homines, ſceleſto tribuatur. Quia hoc in poteſtate hominis: non autem illud. quia ſoli illi conuenit, in cujus poteſtate omnes ſumus. Quo ſenſu Deus paſſim populo ſub hac conditione, & in Lege & per Prophetas, δόξαν ſuam, ſeu præſentiam, ſi in Lege ſua maneant, promittit:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

contra erepturum. quemadmodum & tollit. Atque hinc quærunt Patres, quare Iſaias, mortuo Ozia, vidiſſe ſe δόξαν Κυρίου dicat. Et reſpondet Euſebius: Regem pollutum, ideoque & lepra contactum fuiſſe. Fuiſſe autem nefas, vt quamdiu in vrbe Sancta talis Rex viueret, in ea ἡ Κυρίου δόξα habitaret. Itaque λεπροῦ βασιλέως οἰκοῦντος τὸν τόπον, εἰκότως ἀνακεχώρηκεν ἡ δόξα τοῦ θεοῦ, *ſub leproſo Rege majeſtas*, inquit, *Domini migrarat*. Sublato autem Rege tali, rediiſſe eam ait. Quis, hic δόξαν, κλέος, τιμὴν, vel *gloriam* exponat? Sed Euangeliſta, ne quis dubitaret, notam ponit, quæ non fallit. Addit enim, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός. Atqui τὸ μονογενὲς diuinitatis attributum eſſe, nemo neſcit qui antiquitatem vel inſpexit. Et Euſebius ad locum Eſaiæ, qui eſt περὶ δόξης quam Propheta ſe vidiſſe ait, περὶ τοῦ μονογενοῦς τοῦ ὄντος ἐν τῷ κόλπῳ πατρὸς, ex ſententia Euangeliſtæ noſtri, hoc interpretatur. Et Theophylactus, cum Chaldææ vocis vſum ignoraret, τὴν τοῦ μονογενοῦς θεότητα intelligi notauit. Apage ergo, qui ſplendorem, qui honorem hic interpretantur. Nulli ſane κατασκήνωσις, excepto Deo, nulli δόξα conuenire poteſt, niſi cui convenit & ſchecina. quæ eſt κατασκήνωσις. quam diuinitatem eſſe ne Magiſtri quidem Hebræorum ignorare poſſunt, qui hac voce ſic vtuntur. Neque mirum ſane, Græcos, propter Helleniſtas, qui Chaldæa & Hebræa, vt inuenerant, ex vſu linguæ quam non intelligerent interpretati fuerant, cum iis ſæpius locutos. Vnde & in Hymno Coſmæ in Natalem Domini ſeu κατασκήνωσιν, ex ea voce ἐφύμνιον fecerunt. Nam initio poſt verſus ſingulos intercalare ſolent, Ὅτι δεδόξασται: quod eſt, ὅτι ἐν ἡμῖν κατεσκήνωσεν. Siue, quia in terris exhibuit τὴν δόξαν.

Quanquam id Dei eſſe proprium, nos melius quam illi intelligimus. Ita autem illi:

> Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε· Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν, ἀπαντήσατε· Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε. Ἄσατε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ, καὶ ἐν εὐφροσύνῃ ἀνυμνήσατε λαοί· ὅτι δεδόξασται.
>
> Ῥεύσαντα ἐκ παραβάσεως τὸν κατ᾽ εἰκόνα γενόμενον, ὅλον τῆς φθορᾶς ὑπάρξαντα, κρείττονος ἐπταικότα θείας ζωῆς, αὖθις ἀναπλάττει ὁ σοφὸς δημιουργός· ὅτι δεδόξασται.
>
> Ἰδὼν ὁ κτίστης ὀλλύμενον τὸν ἄνθρωπον, χερσὶν ὃν ἐποίησε, κλίνας οὐρανοὺς κατέρχεται· Τοῦτον δὲ ἐκ παρθένου θείας ἁγνῆς ὅλον οὐσιοῦται, ἀληθείᾳ σαρκωθείς· ὅτι δεδόξασται.

Vbi tamen ſi ex Græcis quæras, quid ſit δόξα, non eſt dubitandum quin cum Nonno reſponſuri ſint, τιμὴ καὶ κλέος. Quod apud Iſaiam Seraphim perſoluunt Deo. cui vero id perſoluunt, eſt quod Iſaias ſe vidiſſe ait. ἡ, nimirum, δόξα τοῦ θεοῦ. quam ἐσχηματισμένως, vt Theologi loquuntur, ibi, non ſimpliciter, quod nemini conceſſum eſt, aſpexit. Neque Iulianus ſane ὁ ἀποστάτης vnquam fuit impudentior, quam cum Paulum negat, vſquam diuinitatem tribuiſſe Ieſu. ita enim loqui ſolet. Quemadmodum Cyrillus, nuſquam melius rem gerit, quam cum illi locum 1. ad Corinth. 2.8. objecit. Εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν· qui eſt Iehoua. Quod agnouit Iſaias, qui Meſſiam לכבוד futurum dixit. quod & vſitata ſibi voce, de qua ante, ibi a Chaldæus exponit. Quare apage cum voces ſingulas mutauit noſter: cum pro κατασκήνωσις, quæ שכינא, οἴκησιν, pro δόξα, quæ eſt יקרא & כבוד, τιμὴν aut κλέος ſuppoſuit. Ab hac Majeſtate, quæ ſolius

Dei,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Dei, & ab eo ſeparari nequit eum de quo loquitur Euangeliſta, hoc eſt, Filium ſeu verbum Dei, בן הנכבד υἱὸν δόξης, χριστιανίζοντες Iudæi vocant. Quod eſt ipſum nomen ineffabile, quod non communicatur. Vnde & Rabbini, vbi inter Dei nomina, quale eſt exempli cauſa Schaddai, & hoc, diſtinguunt, ſummum ac mirum illud nomen, nomen δόξης, ſeu δεδοξασμένον, hoc eſt nomen הנכבד, vocare ſolent. Ita Rabbi Dauid alibi: *Cum ſe ante Scaddai dixiſſet*, inquit, *innovauit nomen glorioſum ſuum Moſi*, &c. Paulo autem poſt: *Et eſt Iod, He, Vau, He*, inquit. ne quis dubitet. Et ſic Chriſtiani olim, inter nomina quæ Dei Filio attribuunt, Κυρίου Δόξαν eum vocant. Iuſtinus Martyr Diſputat. cum Tryphone, Ὁ θεὸς γεγέννηκε δύναμίν τινα ἐξ ἑαυτοῦ λογικήν, ἥ τις καὶ Δόξα Κυρίου, ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου καλεῖται. Quid quod ipſi veteres Chaldæi καταςκηνώωσιν καὶ δόξαν, vt Euangeliſta noſter hic, conjungunt? Hieroſolymitanus ſane interpres, vbi dicitur, καὶ δόξης Κυρίου ἐπλήσθη ἡ σκηνή, vtrunque יקרא & שכינא, δόξαν καὶ καταςκηνώωσιν, conjungit. Quod vtrunque cum ſit veri & vnius Dei, & antiquum τοῦ Iehoua attributum, τῷ μονογενεῖ, vt vero vnicoque Deo, hic attribuit Euangeliſta. Quare & neglexiſſe interpretes hoc miror. Ipſe, vt jam dicebam, Sanctus autor, ne quid prætermitteret, quo voces eas, ſolis tum Chaldæis aut Hebræis, quanuis non tam crebro, vſitatas, Græcis explicaret, notæ aut interpretationis loco, illa verba, ὡς μονογενοῦς, adjecit. Ex quo ſane Hæreticorum vel malignitas vel ignorantia apparet. Qui τὸ ὡς, hic ὁμοιωτικὸν dicebant. vt ſi gloria alterius, qui Rex non ſit, cum Regis alicujus conferatur gloria. Quæ ſunt violenta καὶ ἀλογίας plena. Vocem autẽ Græci, quæ cum nihil aliud

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

quam famam bonam aut exiſtimationem notet, pro honore vſurpant. Concludamus. Defectus eſt in voce Græca, vnde noſter eam transfert. Quanquam autem Græci, ἐξ ἀκολουθίας tantum, ea voce pro honore vtantur, Helleniſtis alia incubuit neceſſitas. qui cum alienas, & plerunque emphaticas, exprimerent, vbi poterant, eaſdem, vbi non poterant, proximas a Græcis deſumpſerunt. Atqui hic in tota Græcia non erat, quod eadem efficacia exprimeret Chaldæam. Majeſtatis enim voce carent Græci. quæ vnius & ſolius Dei, cæteris ἀκύρως, vel in Regno, vel in ſtatu alio, tribuitur. & non niſi ſumma poteſtate definitur. Nam ſuperiori hoc vocabulum debetur. qui eſt ſolus Deus. Sic majeſtas Dei, ipſe Deus. &, quod placuit Politicis, majeſtas Regia, Rex ipſe. Sic *Imperatoria majeſtas*, ipſe Imperator eſt. Vt in Iuriſconſultorum ſcriptis. vbi neque κλέος, neque τιμὴ, neque δόξα locum habet. Eſt enim aliquid eſſentiale. Quare & ridiculi in eo loco Græci, qui βασιλικὴν pro eo μεγαλοφροσύνην, quod virtutis nomen eſt, non poteſtatis; ipſum autem majeſtatis crimen, ἔγκλημα καθοσιώσεως, in Iure ſuo reddunt. At Latini iſta melius. Ergo καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός. *Et majeſtatem ejus vidimus: majeſtatem, vt vnigeniti Patris.* Et ſic in omnibus Euangeliſtæ noſtri locis, quoties ſic vſurpatur. Sequitur, Ὡς δόξαν μονογενοῦς παρὰ πατρός. In quo loco torſit aliquantum antiquiſſimos Eccleſiæ ſcriptores τὸ ὡς, quod Hæretici in eo luderent, ac vulgo dicerent, οὐ μονογενοῦς μὲν, ἀλλὰ ὡς μονογενοῦς. Vnde Chryſoſtomus, Theophylactus, alii, ἀντὶ τοῦ ὄντως, hoc eſt, *revera*, poni volunt. Vt ſit, οὐ μὲν, dicunt illi, ὁμοιώσεως, ἀλλὰ βεβαιώσεως καὶ ἀναμφισβητήτου διορισμοῦ. *non*

ſimi-

ſimilitudinis, ſed confirmationis, & indubitatæ ſeparationis, nota. Hoc eſt, ac ſi dictum eſſet, Εἴδομεν τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ἀληθῶς, vel, ὡς ἀληθῶς, μονογενοῦς παρὰ πατρός. Nec negari poteſt quin pro ἀληθῶς ab Helleniſtis vſurpetur. cujus rei miror nullum eos in re tanta protuliſſe exemplum. Ita Hoſeæ 5. 10. Ἐγένοντο οἱ ἄρχοντες Ἰούδα ὡς μετατιθέντες ὅρια. Vbi Cyrillus, ὅτι δὴ πάντως μεθιστᾶσιν ὅρια. *Facti ſunt vt qui transferunt terminum.* hoc eſt, *omnino transferunt terminum.* Nec hoc latuit Rabbinos, qui caph ibi, לאמת הדבר *ad confirmationem rei*, poſitum affirmant. Cujus rei plura afferunt exempla. Sed res tota mera eſt κακοζηλία & malignitas ingenioſa. quam nemo in Reſpublica aut ſeria re ferat. Si quis de monarcha dicat, majeſtatem ſe vidiſſe in eo, & quidem majeſtatem, vt vnici in terra Regis, & ex eo alius inferret, Regi ergo ſimilem non Regem eſſe; jocum ac ludibrium haud dubio deberet. Neque contemnenda eſt Theophylacti obſeruatio, qui illa, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας, referre huc videtur, cum inquit: Ἀντὶ τοῦ, ἡ δόξα, ἣν ἐθεασάμεθα, ὡς τῷ ὄντι κατ' ἀλήθειαν ἦν δόξα ἦν, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. Vt legatur in hunc modum totus locus: Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν· καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, πλήρη χάριτος καὶ ἀληθείας. Quomodo τῆς παρενθήκης, quæ aſperius intervenit, moleſtia tolletur. *Et majeſtatem ejus vidimus, majeſtatem, vtpote vnigeniti, plenam* &c. optime profecto. Et quanuis bene noſter & vulgati libri, qui ad λόγον hæc poſtrema referunt, miror tamen eruditos quibus alterum tantopere diſplicuit. Et an obliti erant, paulo poſt dici, Καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος?

ριτος? Quid mirum igitur, ſi πλήρης χάριτος dicatur, in cujus πληρώματι τῆς σωματικῆς θεότητος, vt Baſilius loquitur, ponitur ἡ χάρις. Sane Gratia & Veritas, Majeſtatis, & diuinæ quidem, notæ ſunt. Vt Geneſ. 27. *Benedictus Dominus Deus, Dominus Domini mei Abraham: qui non abſtulit Miſericordiam & Veritatem.* aut, vt in Hebræo, *Miſericordiam ſuam & Veritatem ſuam.* De quibus toto hoc capite. Huc ſpectat illud, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος. Item, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο. Sed mirum quantopere in priori exprimendo, Helleniſtæ varient. Verum paulo poſt commodior de iis erit agendi locus. Pergamus. Commate 15. ſequitur, Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν. Vir Sanctiſſimus idemque maximus Iohannes Chryſoſtomus, verba illa ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ad prædicationem, illa, ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ad dignitatem refert. Non enim aliter procedit argumentum, nec conſiſtere illa, quam mox addit, αἰτιολογία poteſt, ὅτι πρῶτός μου ἦν, inquit. quæ non ſine cauſa ad æternitatem τοῦ λόγου refertur. Quo reſpexit idem præſtantiſſimus interpres, cum obſeruat, idem eſſe Euangeliſtæ noſtro ἔμπροσθέν μου γέγονε, quod Matthæo dicitur, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος αὐτοῦ. Cui & Cyrillus ſubſcribit. niſi quod priora illa, Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ad natiuitatem refert. quia, *ſex fere*, inquit, *menſibus præceſſit Iohannes.* At quid ſibi noſter voluit, cum dixit, Πρῶτος ἐμεῖο βέβηκεν? Quod nec Græcum eſt, nec video qua ratione verum eſſe poſſit. nam & prædicationis tempore, & natiuitatis, Dominum Iohannes anteceſſit. Multo minus ipſe intelligebat, quid ſcriberet, cum dixit, Ὅττι μευ ἦν πρώτιστος. Nam τὸ πρώτιστος,

ςος, Græce de duobus non dicitur. Scribebat autem Græce, neque intelligebat id quod ab autore dicitur. quia non didicerat, quod multis euenire hac tempeſtate video, peculiarem eam linguam eſſe. Quemadmodum & vulgo errant, cum τὸ πρῶτος ἀπολελυκῶς accipiunt, vt nihil præter ordinem deſignet: quemadmodum Latinis *primus*. cum longe aliter accipiatur. Vt cum, ראש pro ראשון Hebræi dicunt. in quo tota loci vertit elegantia. Sed de iſtis nemo judicare debet, niſi qui adferre genium judiciumque ſobrium ac in his talibus ſubactum poteſt. Ac ſi Latine *primum* pro *primate*, *ſummum* pro *ſummate* dicas. Quod eſt vſitatum, cum loquendi genus ſit invſitatum. quanquam ſane Comicus Romanæ linguæ princeps, Eunucho,

plurima ſalute Parmenonem
Summum ſuum impertit Gnato.

Vbi cum anima interpretum Donatus ellipſin notet, alio tamen loco, ad Adelphos nempe, vbi idem,

Nam is noſtro Simulo fuit ſummus, & nos coluit maxime,

abſolute poni vult. Ita enim notat: *Summus, an ad cognatum, an ad amicum refertur? an abſolute ponitur, vt in Eunucho, Plurima ſalute ſummum ſuum impertit Gnato?* Eruditiſſimum Henrici Stephani Gloſſarium, πρῶτοι, *primores*, *primates*. Hic ſane poni abſolute, ne dubitandum quidem. Helleniſtis quidem nihil eſſe frequentius, quam vt τὸ ראש voce πρῶτος exponant, non ignorant, qui in illorum ſcriptis verſati ſunt. Neque refert, vtrum Niſan inter menſes ראש dicatur an רישון. nam vtrunque dicitur & idem eſt. Ea autem voce, etiam Meſſias dicitur. Inter alia Oſeæ 1.11. *Et conſtituent ſibi primum, aut primatem, vnum.* In Hebræo extat ea vox quam dixi. Ac ſi Græce di-

cas,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

cas, καὶ θήσουσιν αὐτοῖς πρῶτον ἵνα. Vbi Rabbi Dauid, *hic eſt Rex Meſsias.* Et eſt elegantia ad quam non aſpirabat noſter. quæ & temporis & dignitatis ſimul in diuinitate exprimit prærogatiuam. Ita apud Lucam πρῶτος τοῦ λαοῦ, in Euangelio, & πρῶτος τῶν Ἰουδαίων, in Actis. Hoc ſi Hebraice exprimas, nihil lenius aut ſuauius: ſi Helleniſtice, quod fecit Iohannes, non poteſt, quin, peritis Græce tantum, aut qui parum in Helleniſticis ſubacti ſunt, durum videatur. quorum verba, quod ad vſum, ac loquendi conſuetudo, longe alia ab illa. Vt ſit ſenſus, *Is qui poſt me venit, excellentia ac donis omnibus me ſuperat. vt qui primas ſemper de me tulit. Ego* πρωτοστάτης *videor, cum ſim præcurſor: ille* ἐπιστάτης, *quia poſt me venit. Sed qui poſt me venit, prior factus eſt. Nec mirum. Nam vt tempore ſic poteſtate* πρωτοστάτης *meus erat.* pro quo πρῶτός μου Helleniſtæ. Nam τὸ ἔμπροσθέ γέγονε, ad προκοπὴν refertur. Quod acute, vt pleraque, Cyrillus vidit. *Nam quemadmodum fit, inquit, vt qui ante docet quam diſcipulus, pluris fiat, quia prior arte aut re aliqua excellit, ita fit nonnunquam vt diſcipulus doctorem antecedat.* Intelligebat quam dilutum eſſet, πρότερός μου γέγονε, ὅτι πρότερός μου ἦν. Ergo, ἔμπροσθέ μου γέγονε, vt homo. Vnde illud, καὶ Ἰησοῦς προέκοπτε ἡλικίᾳ, καὶ σοφίᾳ, καὶ χάριτι. Πρῶτός μου ἦν, tempore & poteſtate. Anteceſſor enim meus erat. Nam vt ordinem ſic dignitatem ejus de quo loquitur expreſſit. De quo Propheta, Ἐγὼ πρῶτος, καὶ ὁ μετὰ ταῦτα. Adde quod tautologiæ nulla ſic ſuſpicio. Adde quod & Arrii interpretatio ſic cadit. Qui priora illa ἔμπροσθέ μου γέγονε, πρὸ ἐμοῦ ἐκτίσθη, exponebat. Cui optime Hermonopulus, libello De ſectis, ex antiquitate reſpondet: Eo ſenſu, ordine inverſo dicendum fuiſſe, ὅτι πρῶτός μου ἐστὶ,

μου ἐστὶ, διότι πρῶτός μου γέγονε. Noſtro autem optime procedit, ἔμπροσθέ μου γέγονε, ὅτι πρῶτός μου ἦν. Sed & mire venuſtum eſſet, ſi Hebraice hoc diceretur. Et qui hoc non ſatis aſſequuntur, poſtquam diu in omnes partes ſe torſerunt, tandem eo redeunt, vt fateantur, ὅτι τὸ πρῶτός μου ἦν, cauſam alterius non eſſe, niſi dignitatem quoque aut poteſtatem notet. Sed quod ſæpe dixi, rationem linguæ Helleniſticæ, qui ex Græca probare ſe poſtulet, operam neceſſe eſt in Sacris ludat. Noſter eo fuit judicio, vt exiſtimaret πρῶτιστός μου Græce dici, cum non intelligeret qua ratione πρῶτός μου hic diceretur.

CAPVT XVI.

Interpretatio illius loci, ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωσέως ἐδόθη. *Nonni* παρερμηνεία. διὰ Μωσέως. ἔλεος, δικαιοσύνην, χάριν, ἀλήθειαν ποιεῖν, *Helleniſtis* τουτὸ δυνάμενα. χάριν καὶ ἀλήθειαν ποιεῖν, *poteſtatis nota. Gratia & Veritas duo ſecundum Iudæos cardines Legis.* χάρις ἀντὶ χάριτος. *Incogitantia Nonni, qui non a Deo ſed a Patre datam ait legem. Magni conſilii Angelus, in ferenda lege excluſus.* διὰ Μωσέως ἐδόθη, διὰ Χριστοῦ ἐγένετο. *& differentia* τοῦ ἐδόθη καὶ τοῦ ἐγένετο. *ea neglecta a Nonno. Lex quæ in eo loco intelligatur. Nonni* ἰδιωτεία *& mira negligentia.* βίβλος θεμίστων, *pro lege de qua Euangeliſta agit. & de vocis etymo.* θέμις *&* νόμοι *quam diuerſa.* θέμις *quæ. unde dicta. ineptiæ Grammaticorum. Vox Græca* νόμος *a Syro interprete ſemper fere, a Targumiſtis plerunque ſeruata.* ἀκολουθία *Euangeliſtæ obſeruata. ea a Nonno neglecta. Interpretatio illius loci,* θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε. *eum male a Nonno expreſſum. Maſſilianorum Hæreſis.* ὁρᾶν ἀντὶ τοῦ γινώσκειν. *Prophetæ & alij quomodo Deum vidiſſe dicantur. Diuerſæ viſionis eius ſpecies.* ἢ κατὰ φαντασίαν· ἢ κατ' ὄψιν. ἢ καθ' ὑποτύπωσιν τοῦ ἡγεμονικοῦ. *Triplici modo Deus ab Euangeliſta noſtro conſpectus. Interpretatio illius loci,* ἐκεῖνος ἐξηγήσατο. ἐξηγηταὶ *Athenienſibus qui. oratio* ἐλλελειμμένη. *& quomodo ſupplenda.* ἐξηγήσατο *ab Helleniſtis Iobi interpretibus qua ratione vſurpatum.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

patum. de Filio Dei quam efficaciter dicatur. Locus Iobi & Iohannis confertur. De Legatione ad Baptiſtam miſſa. Eam vnicam fuiſſe. & ex Phariſæis inſtitutam. ἱερεῖς καὶ λευῖται, ἱερεῖς λευῖται. *iidem Phariſæi. Nonni ignorantia & error. Propheta cum haiedia. Iohannes Baptiſta Propheta.* ἄγγελος, ὁ προφήτης. *Nonni* ἀπροσεξία. *Diuerſa Iudæorum de Propheta* κατ᾽ ἐξοχὴν *ſic dicto, opinio. eum a Nonno non recte a cæteris diſtingui.* τῇ ἐπαύριον. *mos Helleniſtarum cum de craſtino loquuntur.* ἄρτος ὁ ἐπαύριον. *Nonni lecythus notata.*

SEquitur eodem capite commate 17. locus elegantiſſimus, Ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο. In quo toto loco, nihil, vt debebat, intellexit noſter. Si Euangeliſta Hebraice ſcripſiſſet, aliter ſe expreſſiſſet. Nunc videndum, quid velit. Διὰ Μωσέως ἐδόθη, eſt, quod Hebræi dicerent ביד משה. Quæ vt plurimum miniſtri nota eſt, per quem agit Dominus. Ita Rex Aſſuerus in Megillath Eſter, quæ agit, διὰ χειρὸς εὐνούχων agere dicitur. Et ſic paſſim. vt ibid. cap. 1. com. 12. Vbi ſimpliciter genus dicendi diſſimulant Helleniſtæ. qui alias ἐν χειρὶ hoc dicunt. Lex ergo data eſt *per manum* Moſis: vt miniſtri. Quemadmodum mandata Regum, in miniſtrorum manu dicuntur eſſe. Et ita loquitur Chaldæus loco jam dicto: *Et renuit Regina Vaſti intrare ex mandato ſermonis Regii.* די ביד. *quod, in manu miniſtrorum eius, ſiue magnatum, erat.* hoc eſt, *quod eorum miniſterio commiſſum erat.* Sicut lex miniſterio Moſis, ideoque & per manum ejus data dicitur. Vt Nehemiæ 9. 14. *Et Sabbatum ſanctificatum tuum oſtendiſti eis, & mandaſti ceremonias & legem præcepiſti eis per manum Moſis ſerui tui.* At Gratia & Veritas, quod eſt Domini, facta eſt per Ieſum Chriſtum. Quo magis Syrum interpretem mirari libet,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

qui ביר tam de Ieſu Chriſto quam de Moſe dixit. Quanquam enim aliter Hebræi quoque ea voce vtantur, tamen hic id locum non habebat. vt cum neceſſaria hic ſit diſtinctio. *Facere Gratiam & Veritatem*, ἔλεος καὶ ἀλήθειαν, δικαιοσύνην καὶ ἀλήθειαν, χάριν καὶ ἀλήθειαν (quæ eodem ſenſu apud Helleniſtas extant) ſuperioris eſt, & plerunque Dei. vt 2. Sam. 2. com. 6. de exquiſita gratia & beneficio. Et Iudæi ante dixerant, totam Legem cardines habere duos, quibus verteretur, τὸ חסד καὶ τὸ אמת, χάριν καὶ ἀλήθειαν. quibus continentur partim beneficia quæ gratis conferuntur, partim promiſſorum veritas, quæ ea exhibet. Quod diuinus autor ſolita vrbanitate a Lege, ad finem ejus, qui eſt Chriſtus, tranſtulit. Non poteſt dici, quanta venuſtate hoc dictum ſit. vt & illud jam intelligatur, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος. Iudæi in Lege Gratiam agnoſcunt, & fauorem Dei ſingularem. Et perpetuo in ore habent illud, *Non ita fecit omni nationi: & judicia ſua non manifeſtauit eis.* Ita Nehemiæ 9. 13. Deo gratiæ aguntur, quod νόμους ἀληθείας καὶ ἐντολὰς ἀγαθὰς, id eſt, πλήρεις χάριτος, vt loquitur Euangeliſta, dederit. Nam Chaldæus, Syrus, & interdum Helleniſtæ, ἀγαθοσύνην pro eo dicunt. Hæc eſt ergo illa gratia. At nunc, inquit, χάριν ἀντὶ χάριτος, *gratiam pro gratia accepimus.* quod optime Chryſoſtomus interpretatur, ἀντὶ τῆς παλαιᾶς τὴν νέαν. Sed quam multa pariter eodem loco hic occurrunt, in quibus parum circumſpecte, & vt decet Theologum, ſe geſſit? Verba illa, ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωσέως ἐδόθη, ſic interpretantur Patres, quaſi dictum eſſet, ὁ θεὸς τὸν νόμον διὰ Μωσέως ἔδωκε, vel, ὑπὸ θεοῦ διὰ Μωσέως ὡς μεσίτου, ὁ νόμος ἐδόθη. ne in promulganda aut ferenda lege magni Ange-

lum conſilii excluderent. cujus vox, in promulgatione, terram concuſſiſſe dicitur. vt ad Hebræos loquitur Apoſtolus. Vbi Chryſoſtomus, ἡ τοῦ τότε δόντος τὸν νόμον φωνὴ τὴν γῆν ἐσάλευσε. Fuit enim שדי, vaſtator ille & terribilis, qui in monte Sinai locutus eſt. Vt omittam locum Actor. 7.38. Noſter autem ait, Patrem dediſſe Legem: ex Chriſto autem Gratiam & Veritatem eſſe.

ὅτι θεμίστων

Βίβλον ὅλην γενέτης διὰ Μωσέως ὤπασε λαῷ·
Καὶ χάρις ἐκ Χριστοῖο, καὶ ἀτρεκίη πέλε κόσμῳ.

quod Euangeliſtæ in mentem non venit. Auguſtinus: *Et vnde innotuit Moſi Deus? Quia reuelauit ſeruo ſuo Dominus. Quis Dominus? Ipſe Chriſtus, qui præmiſit legem per ſeruum: vt veniret ipſe cum Gratia & Veritate.* Ergo duæ illi tribuuntur partes: quod & Legem dedit, & reatum ſoluit. vt præclare idem Auguſtinus loqui ſolet. Quod non cogitabat noſter, cum diſtinctionem Perſonarum in ferenda Lege poſuit. Iam quod veteres tantopere vrgent, quod ἐγένετο de Chriſto dicitur, non ἐστί, penitus neglexit. Dixit enim πέλε. hoc eſt, ἐστί. Autor vero maximus Theophylactus, καὶ ὅρα, πῶς ἐπὶ μὲν τῆς παλαιᾶς εἶπε, τό, ἐδόθη διὰ Μωσέως· ὑπουργὸς γὰρ καὶ ὑπηρέτης οὗτος ἦν· ἐπὶ δὲ τῆς καινῆς οὐκ εἶπε, τό, ἐδόθη, ἀλλὰ τό, ἐγένετο· ἵνα δείξῃ, ὑπὸ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς δεσπότου, οὐχὶ δούλου, γενομένην, καὶ εἰς τέλος προβᾶσαν καὶ τὴν ἀλήθειαν. Et addit, Νόμος μὲν γὰρ ἐδόθη παρὰ Θεοῦ (non παρὰ πατρὸς cum Nonno) διὰ μέσου τοῦ Μωσέως. ἡ χάρις ἐγένετο, οὐχὶ ἐδόθη, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. αὐθεντικὸν μὲν τὸ ἐγένετο, δουλικὸν τὸ ἐδόθη. *Plenæ autoritatis*, inquit, τὸ ἐγένετο: ἐδόθη *vero ſerui, aut miniſtri.* Vides ſummam in omnibus ſecuritatem. Quod ad Legis vocem qua hic vtitur, nonnulli ceremonialem intelli-

intelligunt, quia ſequitur *Veritas*. Auguſtinus, *quæ nos reos tenebat*, inquit. quia Euangelio, aut ejus Gratiæ opponitur. Moralem igitur intelligebat. quod diſerte in ſequentibus oſtendit. Quanquam nihil obſtat, quin vtranque hic conjungamus. illam propter Veritatem, hanc propter Gratiam. Noſter vero ἰδιωτικῶς rem gerit. Totius enim Legis librum, per Moſen datum eſſe ait. quaſi Pentateuchum ſiue חומש intelligeret Euangeliſta. Deus Legem dedit, quam eodem tempore contraxit. Decem enim verbis primo ſe expreſſit. nam interpretatio acceſſit. Vide ergo quam inepte totos hic loquatur libros. Neque νόμου dixit, ſed θεμίστων. cum non parum θέμις differat & νόμος. Nonni forſitan ætate excepta, qua non raro hæc confundebantur. vt cum Leges Cæſaris Iuſtiniani, a Poëta Græco, cujus verſus illis præfiguntur, θέμιστες dicuntur. At Grammatici, qui in origine verborum, quibus rerum veritas & priſca continetur eruditio, ſuſque deque quiduis habent, hæc confundunt. qui non veriti ſunt θέμιν ἀπὸ τοῦ τίθεσθαι ridicule apud pueros formare. cum a תם, quo integritas in actionibus notatur, *Thamis*, *Themis*, Græci fecerint. (nam, vt ſolent, terminationem addiderunt.) Quæ quamdiu in terris ſupereſſet, locus legibus non erat. Poſtquam, vt Poëtæ, viri maximi, dixerunt, terris exulare cœpit, locus eſſe legibus incepit. Itaque non ante quam in cœlum Themis abijt atque homines reliquit, leges latæ ſunt. Sic majores noſtri Protoplaſti, & qui proxime ab ijs Patriarchæ, quod de aurea ætate ſua maximus ac facundiſſimus Poëta ſcripſit,

Sponte ſua ſine lege fidem rectumque colebant.

quæ eſt θέμις. Qua ſublata, lege opus fuit. Θέμις igitur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

quod *fas* Latini dicunt. qua incolumi ne vſus quidem legis vllus eſſe poteſt. Et hoc eſt quod ſummus autor Tacitus, *corruptiſsima Republica plurimas eſſe leges*, dixit. Νόμος vt vox efficax, ſic mirifice πολύσημος. θέμις tantum abeſt, vt ſit νόμος, vt omnino ſit diuerſum. Nihil igitur mutandum erat. vt non ſine cauſa Syrus ſemper, Thargumiſtæ ſæpe, Græcam vſurparint vocem. Sed quam multa illi exciderunt pariter, de quibus plura hic monenda eſſent, niſi alia vocarent? Legem non a Deo ſed a Patre ait traditam. quem nec Patrem quidem, ſed γενέτην vocat. cui Chriſtum manifeſte opponit. Neque cogitabat, Moſen, tanquam ſeruum, Chriſtum, tanquam Dominum ac Regem, illum tanquam adminiſtrum, hunc, vt autorem Legis pariter & finem, opponi. Vocem Legis nullo judicio mutauit: ἀλήθειαν, quæ notione Hebræa ſumitur, in ἀτρεκίην, quæ nihil tale hic denotat, mutauit. In illis quæ ſequuntur, commate, nimirum, 18. Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε, non examinarat, quod commune illi eſt cum aliis hoc loco, τὴν ἀκολουθίαν, vt debebat. Mentio jam Moſis facta erat. de quo hoc in ore perpetuo Iudæi eo tempore habebant & nunc habent, ὅτι Μωσῆς στόμα κατὰ στόμα ἐλάλησε τῷ Θεῷ, *Moſen ore ad os cum Domino locutum*. Oſtendit ergo, ne hunc quidem ad conſpectum Dei aut eſſentiæ illius eſſe admiſſum. Quippe hoc ſeruatum ei, qui eſſentia cum Patre vnus eſſet. qui & vidit Deum, &, vt addit poſtea, repræſentauit atque expreſſit. Alij igitur viderunt hoc aut illo modo: non vt erat, ſed pro revelationis modo: nemo talem vidit, qualis erat. præter eum qui non tantum talis eſſet qualis ipſe, ſed hoc ipſum. De qua ſane ἀκολουθίᾳ nunquam cogitaſſe noſtrum, ipſa res

oſtendit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

oſtendit. Et quis illi perſuadere potuit, Euangeliſtam proximo commate, cum dixit, θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε, θεὸν οὐδεὶς κατ᾽ ὄψιν ἑώρακε dixiſſe, aut hoc voluiſſe? Ita enim iſta reddidit,

Καὶ Θεὸν αὐτογένεθλον ἐν ἀντιπόροισιν ὀπωπαῖς
Οὔποτέ τις σκοπίαζεν.

quaſi aduerſus Maſſilianos & eorum ſententiam hoc ſcriptum eſſet: qui ipſam Trinitatem αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς videre ſe ajebant. Quod in mentem autori non venit: qui eſſentiam diuinam, nec videri, nec, vt eſt, cognoſci poſſe, aduerſus Iudæos aſſeruit. vt ad verum Dei characterem, & illius gloriæ imaginem, in qua videndum ſe exhibuit, ſummo artificio ſermonem iterum deduceret. Hoc ergo voluit, Eſſentiam diuinam nec ab homine videri, nec, vt eſt, cognoſci vlla ratione poſſe. ideoque, neque viſam cuiquam hactenus nec cognitam fuiſſe. Et hoc voluit antiquus apud Suidam Theologus: qui τὴν ὅρασιν hoc loco, magnum Athanaſium ſecutus, γνῶσιν interpretatus eſt. Ὅρασις, inquit, γνῶσις. Καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς, Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε· ἀντὶ τοῦ ἔγνω τρανῶς. Cæterum, vt Moſen omittam, Eſaiam vidiſſe Dominum, & ipſe, & Euangeliſta noſter teſtatur. Sed & ille, & cæteri de quibus hoc teſtantur, vt non ſine cauſa notant Patres, vere quidem, ſed ἐν σχήματι, ideoque & πολυτρόπως, vt loquitur Apoſtolus, viderunt eum quem viderunt. quare ne viderunt quidem. Nam ex eo ipſo, neminem vidiſſe Deum, recte Chryſoſtomus probauit. Εἰ γὰρ αὐτὴν ἑώρων τὴν φύσιν, inquit, οὐκ ἂν αὐτὴν διαφόρως ἐθεάσαντο. *ſi ipſam ejus eſſentiam vidiſſent, non diuerſo vidiſſent modo.* eſt enim vniformis. Aliter autem Moſes, aliter Eſaias, aliter Ezechiel, aliter alii Prophetæ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

vt fatentur ipſi, & ſinguli diuerſo ſæpe modo Dominum viderunt. neque ex ijs tamen quiſquam, αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς ſe vidiſſe eum dixit. Quibus ergo? τοῖς τῆς διανοίας, ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος πεφωτισμένοις, *oculis animi, ſed a Sancto illuſtratis Spiritu*, de Eſaia dixit Cyrillus. At Euangeliſta, neminem vidiſſe Deum dixit. Quod ſi voluit, neminem vidiſſe Deum oculis corporeis, id eſt, κατ᾽ ὄψιν, dixit id, de quo, ni fallor, nemo dubitabat. quare hac interpretatione opus hic non erat. Nam, ſi alii, & vere, &, vt eſt, viderunt Deum, (quanquam non κατ᾽ ὄψιν) quæ prærogatiua τῷ μονογενεῖ, τῷ ἐν κόλποις τοῦ πατρὸς, (quæ eſſentialis nota eſt illius, ſupra omnes benedicti) relinquetur? Qui viderunt ergo Deum, illi, οὐχ᾽ ὡς ἐκεῖνός ἐστιν ἀλλ᾽ ὡς μετέχειν δυνατὸν, inquit Nyſſenus, ὡς ἀνθρώπῳ δυνατὸν, inquit Baſilius, ὥσπερ ἰδεῖν αὐτοὺς οἷόν τε ἦν, inquit Theodoretus, Deum viderunt. Quare & Moſes, de quo ante egimus, & Eſaias, de quo infra agit, vt & cæteri, qui hoc de ſe teſtantur, viderunt ſane Deum: verum ſuo modo καὶ ὡς δυνατὸν viderunt. Neque quiſquam, ita, vt hic de quo agit. quare & nemo, niſi ille. Atque hæc cauſa eſt, cur varias καὶ πολυτρόπους hujus viſionis ſpecies Græcorum ponant Theologi. Vnam nempe κατὰ φαντασίαν. quam & duplicem, ἡμερινήν τε καὶ τὴν κατὰ νύκτα, *nocturnam ac diurnam*, ſtatuunt. alteram κατ᾽ ὄψιν: *cum aliquid repræſentationis cauſa in oculos incurrit.* tertiam poſtremo, quam, καθ᾽ ὑποτύπωσιν τοῦ ἡγεμονικοῦ τοῖς μέλλουσιν ὡς τοῖς παροῦσι συγγινομένου, vocant. Quod fit, *cum mens Prophetarum, ab humana omni ſorde prius expurgata, res futuras, vt præſentes, quaſi oculis vſurpat.* Et ſic Eſaias, Seruatoris vidit gloriam. Et Euangeliſta noſter tribus modis Deum vidit. nam & ejus μεταμόρφωσιν

μόρφωσιν in monte vidit, & præſentem καὶ σαρκὸς σχῆμα vſurpauit: & in Patmo inſula, τῷ ἡγεμονικῷ τοῦ πνεύματος, vt Aretha de eo loquitur, conſpexit. Denique in ſinu jacuit illius, quem in ſinu Patris ipſe ponit. Et tamen, quæ eſt φιλαλήθεια diuini viri, Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε, inquit. non τοῖς ὀφθαλμοῖς, vt noſter loquitur, ſed nullo prorſus modo. ne quis aut plus æquo ſibi vindicaret, aut plus æquo tribueret Prophetis: aut poſtremo quicquam vnigeniti detraheret prærogatiuæ, & inutilem Meſſiæ crederet aduentum. qui vt ſolus Deum vidit, ita ſolus ἐξηγήσατο. nam hoc ſequitur. In cujus explicatione, vt in cæteris, ſe geſſit noſter. Sequitur ergo, Ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς, οὗτος ἐξηγήσατο. Quemadmodum ſuperiori loco, ita iſto, omnem Prophetarum ac Sanctorum hominum prærogatiuam, infra vnigeniti prærogatiuam ponit. In quo noſter, alios ſecutus, nihil vidit. Nam quid voluit, cum dixit, ἐῷ διεπέφραδε μύθῳ: id eſt, *ſermone ſuo expoſuit*. Quid autem? an voluntatem Patris? an illius mentem? an doctrinam ſalutis? Sed quid hoc ad viſionem Dei, quam tantopere vrget, & de qua tam manifeſte loquitur? Et quæ hæc ἀκολουθία, aut connexio? Nemo Deum vidit: vnigenitus, qui in ſinu Patris eſt, expoſuit. Quid quod nemo Prophetarum aut Apoſtolorum ſit, qui voluntatem Dei non quodammodo exponat? Quæ hic tanta igitur prærogatiua ejus, qui vidiſſe ſolus Deum dicitur? qui eſſentialiter cum eo jungitur? Nam vt recte Chryſoſtomus interpretatur, τὸ ἐν κόλπῳ, τὴν ἐν φύσει δηλοῖ. *eſſe in ſinu, denotat eßentiam*. Saltem aliquid ex Græcis ſuis ad interpretationem vocis attuliſſet. Apud quos ἐξηγηταὶ, Sacrorum ac religionum interpretes dicuntur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

De quibus multa qui ad Oratores ſcripſerunt. Heſychius, ἐξηγητὴς ὁ περὶ ἱερείων καὶ διοσημείων ἐξηγούμενος: id eſt, *qui ex victimis ac tempeſtatibus, Deorum exponit voluntatem*. quemadmodum ad tempeſtates ſubito coortas, ſi præſertim hi obnuntiarent, publici conventus ſoluebantur. Suidas, ita dictos notat, qui ignaris leges exponebant. Idem ἐξηγεῖσθαι & διηγεῖσθαι ſubtiliter diſtinguit. & hanc vocem ijs tribuit, qui imperitos jura patria aut alia docerent: & quærentibus, de quibus quiſque dubitaret, reſponderent. quæ nunc illis, vt & Nonno frigidum hoc ſchema, relinquamus. Orationem eſſe ἀπελειμμένην, ipſa res euincit. Quæ, ſi quicquam judicare poſſum, integra ac plena talis eſſet: θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε· ὁ μονογενὴς υἱὸς, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος εἶδε τὸν θεὸν μόνος, καὶ ἐκεῖνος τὸν θεὸν ἐξηγήσατο. Aliquoties jam diximus, in autore hoc nihil eſſe ſuauius, quam quod vrbaniſſime ad locos Fœderis antiqui, ac præſertim ad Chaldæos, aut ad Targumim, alludat. Iobus, ſcriptor vere δεινὸς, & ſublimis in dicendo, poſtquam cap. 28. gloriam Domini, quæ, præcipue in opere creationis, quod cum Sapientia ſua, de qua & hic ſermo eſt, abſoluit, manifeſte elucet, fuſe ac magnifice deſcripſit, tandem addit, τότε εἶδεν αὐτὴν, ἐξηγήσατο αὐτήν. hoc eſt, *poſtquam hæc abſoluit, ſuam vidit Sapientiam: ad eam ſe convertit: eam contemplatus eſt, atque intellexit, Bona eſſe quæ creaßet omnia.* Ac tum ἐξηγήσατο. hoc eſt, quod Helleniſtæ dicunt, ἐφανέρωσε: *repræſentauit: manifeſtam generi humano fecit.* Huc Euangeliſta quin reſpexerit, non dubito. Itaque vt Deum ibi ait Sapientiam vidiſſe ſuam, qui eſt Filius, per quem creauit omnia: ita hic ſolum Filium vidiſſe ait Patrem. Et vt ibi ait, ὅτι ἐξηγήσατο,

ita hic, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο. Nemo Deum vidit. Solus eum vidit Filius. Vtpote qui in ſinu ejus ſemper fuit. hoc eſt, is qui vnus eſt cum eo, Deus cum Deo. Solus ergo ille, vtpote character Patris, ἐξηγεῖσθαι potuit. Qnid autem? Deum, ſcilicet, ejuſque eſſentiam. Sed ſumma vis in ea voce eſt. Eſt enim ἐξηγεῖσθαι hic, referre, ac deſcriptum quaſi exhibere. *Qui me vidit, Philippe, vidit Patrem.* Solus character Patris εἶδε τὸν θεὸν, καὶ ἐχαρακτήριζε τὸν θεόν. Etiam in carne. Et hic eſt character ille de quo ante dixit, *Et vidimus gloriam ejus, vt vnigeniti a Patre.* Et præceſſit, Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο. Eſt ergo ſenſus: *Deum nemo vidit. Filius vidit & expreſsit.* Helleniſtæ autem voce ἐξηγεῖσθαι, vocem ספר expreſſerunt. quæ mirifica & plane hoc ſenſu luculenta. Sed operæ pretium eſt, totum illud caput Iobi diligenter intueri. Nam quemadmodum hic dixit, *Nemo Deum vidit*, ita ibi aliquoties, *Neminem vidiſse Dei ſapientiam, aut ſcire vbi ea ſit.* Ita v. 12. *Sapientia hæc vbi inuenitur? & quis locus eſt illi?* Et reſpondet, *Non nouit homo viam eius.* Et 20. *Abſcondita eſt ab oculis omnium viuentium.* hoc eſt, Τὴν σοφίαν θεοῦ οὐδεὶς ἑώρακε. Et tandem concludit, Τότε εἶδεν αὐτὴν, ἐξηγήσατο αὐτήν. poſtquam, nempe, omnia abſoluit. Quid quod Syrus & Chaldæus, ille hoc in loco, hic in loco Iobi, voce eadem vſi ſunt? niſi quod in Syri margine vox ספר annotatur: quæ vox eadem, qua vſus eſt & Iobus. Quare locus plane eſt geminus. Et eodem plane modo voce eadem ספר Regius Propheta vſus eſt: *Cæli gloriam enarrant Dei.* Quod ſi cœli, ex ſtructura illa admiranda ac ſtupenda, Solis, Lunæ ſiderumque, Deum narrant, & deſcriptum quaſi repræſentant, quanto magis ille, qui in ſinu Patris, ipſa Patris Sapientia, per quem hæc facta ſunt? Cha-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

racter ipſe Patris & imago, ἐξηγήσατο τὴν δόξαν αὐτοῦ. *majeſtatem eius ac virtutem inter homines repræſentauit?* Et character, eſt ſcriptura. Nam hic ſenſus eſt Sanctiſſimi Euangeliſtæ. qui cum de Diuinitate Filij ejuſque notis ita manifeſte & efficaciter loquatur, ac receptis pridem a Chaldæis, quas in eum vſum conquiſiuit, vocibus vtatur, mirum non majorem horum rationem eruditos habuiſſe. nam de noſtro minus mirum eſt, qui recens a paganis ritibus ad iſta ſe accinxit, neque phraſin ſacram ea qua debebat diligentia excuſſit: quæ percellit ſane homines, & ſupra homines attollit. Vellem omnibus perſuaſum eſſet, quod compertum nobis, toties monemus, locis fere ſingulis Chaldæos, quorum lingua, aut vicina, vtebatur, alluſiſſe in Euangelica hiſtoria aut reſpexiſſe, autorem noſtrum. Sic de nobili legatione illa quæ hic ad Baptiſtam miſſa eſt, ita com. 19. idem loquitur, Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία Ἰωάννου, ὅτε ἀπέστειλαν οἱ Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ Λευίτας, ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτὸν, Σὺ τίς εἶ. Quæ pro more ſuo ita noſter reddidit:

Ἑβραίων ὅτε λαὸς ἐρημάδος ἐς ῥάχιν ὕλης
Λευίτας προΐαλλε, καὶ ἀγρύπνους ἱερῆας.

Quanquam autem ſciam, Leuitarum alios fuiſſe Sacerdotes, quos Aaronitas proprie dicebant, alios, qui iſtis miniſtrarent, quos ſimpliciter Leuitas nuncupabant; vt nimirum ex Leuitis hos, qui Sacerdotes inter eos eſſent, miſſos ad Iohannem dicat; prorſus tamen arbitror, ex vſu Helleniſtico Euangeliſtã loqui, & Λευίτας καὶ ἱερεῖς, pro eo quod vulgo dicimus, *Leuitas Sacerdotes*, dixiſſe. Ita Ioſuæ 3.3. *Cum videritis arcam Fœderis Domini Dei veſtri, & Leuitas Sacerdotes portantes eam.* Vbi plane eodẽ modo, in Hebræo הכהנים הלוים, ſine

ſine copula nimirum. quod Helleniſtæ, ὅταν ἴδητε τὴν κίβωτον τῆς διαθήκης τοῦ κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν, καὶ τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς Λευίτας αἴροντας αὐτὴν, Chaldæorum more: qui & hic & alibi non ſemel, vt & Helleniſtæ, ἱερεῖς καὶ Λευίτας reddiderunt. Vide autem quid & quantum poſſit ignorantia. Ἱερῆας quippe haud tantum a Leuitis ſeparauit, ſed & epitheton ἀχεύπνους, quod Phariſæorum, illis tribuit: quos ab hac legatione tamen ſeparat. (de quo multa diximus jam ante.) cum eoſdem ipſe Euangeliſta Phariſæos dicat. Καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ἐκ τῶν Φαρισαίων ἦσαν. Qui cum tantum ſecta eſſent, nihil ſane obſtabat, quominus Leuitæ Sacerdotes eſſe poſſent. Sed hoc ſupra captum noſtri. Adeo vt ipſe quoque Origenes jam olim, duplicem legationem inſtitutam, ac Leuitas primo, Phariſæos mox fuiſſe miſſos, dicat. quod Euangeliſta nuſquam dicit. Commate 21, cum qui ad Baptiſtam miſſi eſſent quærunt, Ὁ προφήτης εἶ σύ; ſi quid Græce ſcimus, ὁ προφήτης eſt הנביא cum haiedia. Ideoque erudite noſter,

Μὴ σύ μοι, ὃν καλέουσι, θεηγόρος ἐστὶ προφήτης;

Propheta, nempe, quem per excellentiam ſic vocat. Vt ſit ille de quo dicitur, Προφήτην ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου, ὡς ἐμὲ, ἀναστήσει σοι κύριος. quanquam paulo poſt articulum diſſimulauit. Male igitur,

Οὐ πέλω Ἠλίας, οὐ θέσκελός εἰμι προφήτης.

Negat enim ſe prophetam eſſe. Atqui hoc diſerte Zacharias dixerat, Καὶ σὺ παιδίον προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ. Et ἄγγελος, qua voce hic vtitur, Helleniſtis eſt προφήτης. Sic Iudicum 4. Καὶ ἀνέβη ἄγγελος κυρίου Γίλγαλ. ad verbum ex Hebræo: vbi Targum נביא Propheta. Quæ eſt mera incogitantia, aut potius ἀπροσεξία. Cauſa autem quod Iohannes bis

reſpon-

reſpondet, (nam & Chriſtum, & Prophetam illum ſeſe negat, cum Propheta ille, qui & *Verbum Dei* a Chaldæo ibi dicitur, haud dubio ſit ipſe Chriſtus) non alia, quam error Iudæorum, qui diuerſa ſentiebant. Alij enim Ioſuam, alij Eliam, Ieremiam alij intelligebant. Non ergo quod Iohannes ſic ſentiret, ſed quod ad quæſita reſponderet, bis interrogatus de eodem, bis reſpondet. Illud vero, nimis eſt dilutum & Theologo indignum, quod de hoc Propheta addit,

Ἄγγελος ἐσομένων.

Quaſi prophetia, in prædictione tota eſſet, aut hæc nota διαγγελικὴ illius eſſet de quo Moſes ibi agit. cum plus ipſi Moſi tribuatur. Nam & doctor populi, & liberator, imo mediator inter populum & Deum, dicitur. Sequitur commate 29. Τῇ ἐπαύριον βλέπει ὁ Ἰωάννης τὸν Ἰησοῦν. Mos eſt Iudæis, vt in narrando, diem craſtinum, quaſi de præterito vſurpent. Quemadmodum cum dicunt, die craſtino quid factum eſſe. Quod ab Helleniſtis τῇ ἐπαύριον, vt a Sanctiſſimo Iohanne, aliquoties hic dicitur. *Et fuit*, inquit Moſes, *die craſtino, & dixit Deus*. hoc eſt, *ſequenti autem die dixit Deus*. Tale eſt illud Ionæ, Καὶ προσέταξεν ὁ θεὸς σκώληκι ἑωθινῇ ἐπαύριον, καὶ ἐπάταξε τὴν κολόκυνθαν, καὶ ἐξηράνθη. cap. 4. 7. Et 2. Sam. 11. 12. Καὶ ἐκάθισεν Οὐρίας ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ καὶ τῇ ἐπαύριον. Iud. 21. 4. Καὶ ἐγένετο τῇ ἐπαύριον, καὶ ὤρθρισαν ὁ λαός. Græci dicerent, τῇ ἐπιούσῃ. Quod Epigrammatarius Latinus, ridiculi cauſa vſurpauit,

Cras te, Cæciliane, non vocaui.

vt jampridem eruditi legunt. Hoc eſt, τῇ ἐπαύριον, ἐς τὴν ἐπιοῦσαν. *in ſequentem diem*. Vnde loquendi genus, quo in precatione Domini, ἄρτον τὸν ἐπαύριον,

Syrorum

Syrorum more, ſiue τὸν τῆς ἐπαύριον, a Deo flagitamus. quod ἐπιούσιον Græci tranſtulerunt. quo quotidie, quo cras, & hodie habemus opus. vt acute ſummus vir Ioſephus Scaliger, & alij, notarunt. Nonnus, cum Euangeliſta ita loquitur, ſatis, meo quidem animo, ambitioſe lecytho poëtica defungitur. quemadmodum hoc loco dixit,

Ἀλλ' ὅτε δὴ δρόμον ἄλλον ἐκηβόλος ἤγαγεν ἠώς.

cum poſſet,

Ἤματι δ' ἐρχομένῳ.

CAPVT XVII.

Baptiſmum Domini, non deſcriptum aut commemoratum ordine a Iohanne Euangeliſta, ſed tangi a Iohanne Baptiſta. Τῇ ἐπαύριον quomodo in ſerie hiſtoriæ de Baptiſta, accipiendum. Locus intricatiſſimus Orthodoxis in narratione hac ab Alogis obiectus. quantum in eo ſe defatigarit Epiphanius. Euangelium Iohannis, capite ſecundo ex ſententia quorundam inchoari. Craſtinum ἀορίστως ab Hebræis vſurpatum. Quonam illa capitis 2. verba, Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, ſint referenda. Magna ex connexione hiſtoriæ ſublata difficultas. τὸ καταβαίνειν καὶ μένειν de S. Spiritu, quomodo dictum. vnde deſumptum. ἐπιφέρεσθαι ἐπάνω τῶν ὑδάτων, in creatione idem dictus. opus S. Spiritus & operatio diuerſis modis, ab Ezechiele præſertim, expreſſa. ἐγένετο ἐπ' ἐμὲ χεὶρ κυρίου. ἦλθεν ἐπ' ἐμὲ πνεῦμα. ἔπεσεν ἐπ' ἐμὲ πνεῦμα Κυρίου. μένειν de S. Spiritu & proprie de eo vſurpatum. μένειν ἐπὶ χερουβείμ. Locus Baptiſtæ, κἀγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτὸν, explicatus. Nonni negligentia & mira incogitantia. quatenus Baptiſtæ ignotus fuerit Dominus. verba Baptiſtæ, Chaldæorum more ex mente illius expreſſa. ἀκούειν ἀντὶ τοῦ πιστεύειν. aliud ἀκούειν ex Hebræo vſu, aliud ἀΐειν ex Græco. Nonni ἀκυρολογία. alluſio ad nomen, vt videtur, Simonis. Σιμὸν de accliui loco. Σιμὸν, αἰγιαλὸς, littus. Πέτρος μεθερμηνευόμενον ὄνομα. μεθερμηνευόμενα quæ. eorum aliquot ex Helleniſtarum ſcriptis exempla. παρερμηνεία Nonni. ὃ ἑρμηνεύεται, non ſatis diligenter ab eo expreſſum. Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος.

Δίδυμος. quem inepte Nonnus binominem fecit. Thomas, nomen. eius μεθερμηνευόμενον Didymus. Nomen Petri. Argutationes in illius nominis origine ac veritate, antiquorum. Aratori vox Hebræa Petrus. Interpretatio Heſychij. Petrus ὁ ἐπιλύων eidem. & vnde id deſumptum. Pathar, pethar. vnde Petrus quibuſdam, vt videtur. Petrus Latinum teſte Elia. perada. peradin, Hieroſolymitanis Thargumiſtis vſitatum. Πέτρος recte Nonno πίστιος ἀρραγέος σημεῖον. Cepha, a robore & fortitudine. Nathanael quomodo verus Iſraelita dictus. Sacerdotes, Leuitæ, Iſrael. Philippo cum Simone & Andreæ patria communis Bethſaida. id non recte a Nonno expreſſum. Nathanael, ſub ficu ſedens. ea tranquillitatis ac pacis nota. Loca apud veteres Hebræos, ab arboribus deſignata. eius rei aliquot exempla. Sub ficu, ex opinione Hebræorum, & in ea, peccaſſe protoplaſtos. Quare ſub ficu agnitus a Domino & vocatus Philippus.

SEmel atque iterum præfatus ſum, nullum ſermonis apparatum in hac ſcriptione a nobis expectandum. Nudæ res ſine ambitu verborum nobis placent. Quæ vbiq; in recenſione nobiliſſimi Interpretis, & tantopere a viris magnis commendati, properantem ſiſtunt, ſinguliſque propemodum in locis, præter inſtitutum noſtrum, diutius ſubſiſtere nos cogunt. vt prolixiores alibi fortaſſe ſimus. Commate 32. locus ille occurrit, ὅτι τεθέαμαι τὸ πνεῦμα καταβαῖνον &c. Verba maximi momenti, quæ non parum, vt & quædam alia, quæ iſto capite dicuntur, viros maximos exercuerunt. Locum de Baptiſmo Domini, quem antiquus Martyr & Epiſcopus Hippolytus τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀνάδειξιν vocauit, non commemorauit, ſed δραματικῶς Baptiſtæ tribuit Euangeliſta: neque vllum ei ordinem in hac hiſtoria aut tempus aſſignauit. (vnde maximi errores ac grauiſſimi.) Contentus enim fuit teſtimonia illius, προοιμίου δίκην collegiſſe. Quorum quædam poſt baptiſmum,

quem,

quem, vt dixi, prætermittit, quod ex ſerie narrationis patet, Sanctus ille vir exhibuit. Quod cum Alogi non obſeruarent, quos prolixe Epiphanius refutat, magnam viro illi maximo moleſtiam crearunt. Poſt Baptiſmum enim quadraginta dies jejunaſſe Dominum ajebant: cum hic diceretur, ὅτι τῇ ἐπαύριον, hoc eſt, die altero poſt vnum teſtimonium Iohannes Chriſtum ad ſe viderit advenientem. Ac deinde rurſus τῇ ἐπαύριον, Simonem, Philippum, ac Nathanaelem vocaſſe. Rurſus τῇ τρίτῃ in Cana Galilææ nuptias fuiſſe. In quo Tatianus quoque, ſcriptor antiquiſſimus, cujus Harmoniam τὴν διὰ τεσσάρων, loco Euangeliorum habuit antiquitas, non minus fluctuat. qui & ipſe verba illa, ὅτι τεθέαμαι τὸ πνεῦμα, & quæ proxime ſequuntur, ad hiſtoriam baptiſmi refert. ita vt tentationem ex Matthæi Euangelio ſubjungat, ac deinde quæ ſequuntur, τῇ ἐπαύριον πάλιν εἱστήκει ὁ Ἰωάννης, καὶ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο, ſubnectat; manifeſto temporis, vt ipſa res demonſtrat, detrimento. Toti enim quadraginta dies intercedunt. Cui vitio tegendo, is qui Tatiani interpretatur Harmoniam, *diem alterum* interpretatur. Sicut noſter, qui vbique importuna lecytho defungitur, Ἀλλ᾽ ὅτε δὴ φάος ἄλλο. Item, Ἀλλ᾽ ὅτε δὴ δρόμον ἄλλον. Item,

ἀλλ᾽ ὅτε πέτρας

Πορφυρέας τετράτη θαλαμηπόλος ἔγρεφεν ἠώς.

Quaſi τῇ ἐπαύριον idem eſſet quod τῇ ἄλλῃ ἡμέρᾳ, aut potius, ἡμέρᾳ ἄλλῃ τινὶ, indefinite. Porro quanquam paſſim Hebræorum more loqui Helleniſtas non ignorem, quibus מחר ſæpe proximum, nonnunquam longius remotum tempus denotat, adeo vt ſæpe idem ſit quod μετὰ ταῦτα Helleniſtis, quemadmodum

modum exempli cauſa Exodi 13. ἐὰν ἢ ἐρωτήσῃ σε ὁ ὑιός σου μετὰ ταῦτα, (cum in Hebræo ad verbum ἐπαύριον legatur) nihil tamen opus eo, ſi, quæ hic dicuntur de baptiſmo, non pro parte hiſtoriæ, ſed teſtimonio Iohannis (vt quæ diligenter hic Euangeliſta colligit) accipiantur. Quod cum ex antiquis quidam intelligerent, narrationis ſeriem, & Euangelij, ſecundo inchoarunt capite: & ab ijs verbis, Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, hiſtoriæ initium fecerunt. primum autem caput, pro Præfatione habuerunt. Neque plus cauſæ erat, cur tantopere ſecundi capitis initium eruditos exerceret: qui cum toties hic τῇ ἐπαύριον, ibi autem τῇ τρίτῃ, diceretur, ſua intereſſe exiſtimarunt, vt exacta temporis conſtaret ratio. Quærunt ergo, vtrum, ex quo profectus erat a Iohanne, an ex quo in Galilæam venerat (qui aduentus nuſquam hic exprimitur) an tertio poſt habitum cum Nathanaele colloquium, habitæ in Cana ſint nuptiæ. (nam alij ἀλλόκοτα comminiſcuntur.) cum nulla tantæ hic difficultatis ſit occaſio. Et ſub finem primi capitis, ſecundo via ſternitur. Commate enim 44. dicitur, Τῇ ἐπαύριον ἠθέλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐξελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. interim Philippum & Nathanaelem vocat, interim ſe eo confert. Ergo τῇ ἐπαύριον ἠθέλησεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐγένετο ἐν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας. ita enim hæc jungenda ſunt. In quo mirum cur non conſtet ſibi Epiphanius. qui nuſquam hæret. Ita illa, de quadraginta diebus, & baptiſmo Domini, ita altera, περὶ τοῦ ἐπαύριον, quod toties præcedit, ſublata erit difficultas. Adde, quod ſic ſupputare ſolent Helleniſtæ, Σήμερον, αὔριον (quod interdum μετὰ τὴν αὔριον dicunt) τῇ τρίτῃ. Leuitici 19.5. ᾗ ἂν ἡμέρᾳ θύσητε,

καὶ τῇ αὔριον, ὃ ἂν καταληφθῇ ἕως ἡμέρας τρίτης. Bene igitur cohærent illa, quod Iohannes ait, Spiritum in caput benedictum Chriſti deſcendentem, ſe vidiſſe, cum illo, τῇ ἐπαύριον πάλιν εἱστήκει. vt ſimpliciter, quid in Domini euenerit baptiſmo, quidque in eo reuelatum ſibi fuerit, Baptiſta exponat. & hoc ipſa ejus verba quæ de præterito loquuntur, manifeſte euincunt, Κἀγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν. Quando? ante baptiſmum. At in baptiſmo, τεθέαμαι τὸ πνεῦμα καταβαῖνον &c. Poſt hoc teſtimonium, Τῇ ἐπαύριον, inquit, πάλιν εἱστήκει ὁ Ἰωάννης, καὶ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο. Quod inprimis obſeruandum ijs, qui hiſtoricas contexunt Harmonias. Rurſus illud, Τῇ ἐπαύριον ἠθέλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐξελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, optime, vt jam dixi, jungitur cum illo, Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, γάμος ἐγένετο ἐν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, quod hiſtorice connecti poteſt. Ac ſic manifeſte vtraque, quæ veteres & ſummos hac ætate viros aliquantum fatigauit, tollitur, ni fallor, difficultas. Operæ videre eſt, quantum ſeſe cruciet hic Epiphanius. Qui ex hoc loco, in quo totius rei & diſputationis cardo, totum conficere negotium potuit. Meram enim Alogorum arguit ἀλογιστίαν. quia non baptiſmum Chriſto a Baptiſta collatum, vſquam Euangeliſta refert: ſed illuſtre ſignum de deſcenſione Spiritus in eum, qui in iſto baptizaret, Baptiſta commemorat. Καὶ ἐμαρτύρησεν Ἰωάννης λέγων, ὅτι τεθέαμαι. Quis ergo illud Epiphanij admittat, ὡς Ἰωάννης μετὰ τὸ εἰπεῖν, ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, λέγει, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, τουτέστιν, ἄνθρωπον γεγονέναι· καὶ ὅτι ἦλθε πρὸς τὸν Ἰωάννην Βαπτιστὴν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, καὶ ἐβαπτίσθη ὑπ' αὐτοῦ? Quod profecto nuſquam extat: nuſquam enim διηγηματικῶς Baptiſmus refertur. Pergit Epiphanius, Ἰωάννν

τοῦ εὐαγγελιστοῦ μαρτυροῦντος, μετὰ τὴν πάλιν ἐπάνοδον ἀπὸ τοῦ πειρασμοῦ, ὡς τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου λέγοντος, ὅτι οὗτός ἐστιν περὶ οὗ εἶπον ὑμῖν· καὶ πάλιν, ὅτι τεθέαμαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καταβαῖνον ἐν εἴδει περιστερᾶς, καὶ μένον ἐπ' αὐτόν. Hoc eſt, *Quæ deinde a Baptiſta dicuntur, Hic eſt de quo vobis dixi, item, Vidiſſe ſe Spiritum ſpecie columbæ in eum deſcendentem, ac manentem ſuper eum, poſt tentationem eueniſſe.* idque a Iohanne dici. qui baptiſmum prætermiſit, de tentatione autem nihil dixit. nihil ergo hac moleſtia hic opus erat. Sequitur, quod cum ſuperioribus cohæret, καταβαῖνον, ὡσεὶ περιστεράν. Qui, vt & ſequens, nobiliſſimus eſt locus, & inprimis accurata animi adverſione dignus. Hunc columbæ motum, dum ex aëre paulatim deſcendit ac defertur, voce רחף exprimunt Hebræi. Helleniſtæ ἐπιφέρεσθαι dixerunt. Principio Geneſeos, καὶ πνεῦμα θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τῶν ὑδάτων. ſucceſſu tamen impari, vt ipſi Græcorum Critici notarunt. Procopius, nondum Græce editus, ὅπερ οὐκ εἶχεν ἡ τῶν Ἑλλήνων διὰ μιᾶς λέξεως παραστῆσαι φωνή: *cujus vim vocabuli vna eademque voce Græcorum*, inquit, *lingua exprimere non potuit.* Interim, quemadmodum a Moſe in hiſtoria creationis, de Sancto Spiritu, ita a Iohanne, cum de baptiſmo Seruatoris agit, de columba quæ eundem repræſentat Spiritum, hic vſurpatur. Quemadmodum & Patres, cum de miſſione Spiritus ad Sanctos, quales ſunt Prophetæ, agunt, eo frequentiſſime alludunt. Inter cæteros Athenagoras Legatione. Καίτοι καὶ αὐτὸ τὸ ἐνεργοῦν τοῖς ἐκφωνοῦσι προφητικῶς, πνεῦμα ἅγιον, ἀπόρροιαν εἶναι φαμὲν τοῦ θεοῦ, ἀποῤῥέον, καὶ ἐπαναφερόμενον, ὡς ἀκτῖνα ἡλίου. Neque aliter intellexiſſe Nonnum, vero eſt ſimillimum. qui ex Græco aliquo interprete, quid רחף

eſſet,

eſſet, didicerat. Vt omittam, Syros in liturgiis ſuis, cum de baptiſmo Domini loquuntur, ea voce vti. Dicunt enim, *Filius, qui baptizatus eſt, Pater, qui clamauit, & Spiritus Sanctus, qui incubuit*, ὁ ἐπαναφερόμενος. quod illi דמרחפא dicunt. Noſter, niſi quod nonnulla ex conſuetudine ejus interueniunt, eleganter motum hunc expreſſit,

Ὅττι παρ' αἰθερίων πεφορημένον ἔδρακε κόλπων
Πνεῦμα θεοῦ, πτερύγων πεφορημένον ἔμφρονι παλμῷ·
Ἀντίτυπον μίμημα πελειάδος· ἄχρις ἐπ' αὐτὸν
Ἦλθε, καὶ αὐτόθι μίμνε.

Sed quid eſt quod ſequitur, ὃ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν? Nonnus enim verba, more ſuo, vt inuenerat, expreſſit; vim verborum nec expoſuit, nec, quod vbique manifeſtum, intellexit. Ex quo loco, vt non paucis alijs, apparet, vbique ad Chaldæos reſpexiſſe Euangeliſtam. Porro, inter omnes Prophetas, qui vim, &, inuaſionem quaſi, vt ſic dicam, Spiritus Prophetici, cum cura deſcripſerunt, nemo ſæpius Ezechiele ejus meminit. qui non vno modo hoc expreſſit. Nam interdum, Ἐγένετο ἐπ' ἐμὲ χεὶρ Κυρίου. vt 1. cap. com. 3. Interdum, Καὶ ἦλθεν ἐπ' ἐμὲ πνεῦμα. vt cap. 2. com. 2. Interdum, Καὶ ἐπέπεσεν ἐπ' ἐμὲ πνεῦμα Κυρίου. vt cap. 11. com. 5. In quibus omnibus fere locis voce שרא Chaldæus defungitur. quod ad verbum eſt μένειν. Sic Majeſtas Dei, hoc eſt ἡ δόξα, שכינא, de qua tam multis ante egimus, vel ipſe Spiritus, μένειν ἐπ' ὄρους, *in monte Sinai manere*, dicitur. Vbi Helleniſtæ, quod notandum, καὶ κατέβη ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τὸ ὄρος. Hebræus שכן κατεσκήνωσε, Chaldæus שרא ἔμεινε. Vt intelligas, τὸ καταβαίνειν, & τὸ μένειν, quæ Euangeliſta hic conjunxit; κατασκήνωσιν item & δόξαν, quæ hoc capite inculcantur toties & repetun-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

tur, ac neglecta hactenus fuere Majeſtatis ac præſentiæ diuinæ eſſe nomina. Nam & ita μένειν ἐπὶ χερουβεὶμ diuina dicitur Majeſtas. Quod expreſſit noſter. & inprimis efficaciter de eo, qui ſine modo ac menſura, plenus illo Spiritu, vt ipſe loquitur. Dixit igitur, non καταβαῖνον καὶ ἐλθὸν ἐπ' αὐτὸν, ſed, ex Chaldæorum vſu, μένον. Et hanc ſiue μονὴν, ſiue κατασκηνώωσιν, Prophetis quoque ſuis tribuunt Iudæi. Quos antiqui Chriſtiani ſunt ſecuti. qui quem Sanctum Spiritum nos dicimus, etiam in Symboli interpretatione, Spiritum Propheticum, quod Chaldæis vel inprimis vſitatum eſt, dixerunt. Iuſtinus Apologia pro Chriſtianis ſecunda, Chriſtianos, ait, primo Patrem, deinde Filium, poſtremo Spiritum agnoſcere Propheticum. Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν σταυρωθέντα ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, τοῦ γινομένου ἐν Ἰουδαίᾳ ἐπὶ χρόνοις Τιβερίου Καίσαρος ἐπιτρόπου, υἱὸν αὐτὸν τοῦ ὄντος θεοῦ μαθόντες, καὶ ἐν δευτέρᾳ χώρᾳ ἔχοντες, Πνεῦμά τε προφητικὸν ἐν τρίτῃ τάξει, ὅτι μετὰ λόγου τιμῶμεν, ἀποδείξομεν. Vides ergo, quid ſit καταβαίνειν eo loco, quid ſit μένειν. Commate ſequenti ſubjungitur, κἀγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν· ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τῷ Ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν τῷ ὕδατι βαπτίζων. qui quoque locus inter cæteros non parum & noſtros & veteres exercuit. Nam noſter, vt in alijs pleriſque, nimis imprudenter ſententiam præcipitauit, cum dixit,

ἐγὼ δέ μιν οὐ πάρος ἔγνων
Ὄμμασι.

Quod magni noſtro tempore Theologi ſecuti ſunt. qui, *Non nouerat eum*, inquiunt, *de facie*. quod malim tamen, quam *de nomine & fama*, quod nonnullis placet. At qua tandem ratione, dicunt alij, non norat, & cognatum, & quem Eliſabeth & Zacharias prædicarat?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

dicarat? Nam ponamus in diſerto vixiſſe. At tam pertinacem fuiſſe incolam deſerti, vt videre eum nollet, quem & Dominum ſuum mater Eliſabeth, & ſalůtem, imo & ſalutis cornu, pater Zacharias dixerat? aut tam rerum omnium ignarum, vt illius famam, de quo tanta & tam luculenta in familia extarent teſtimonia, non vſurparet? aut poſtremo, munus ſuum ſolus ignoraret? Nam de eo Zacharias dixerat, *Et tu puer Propheta altiſsimi vocaberis. Ante enim faciem illius præcedes, & populum illius præparabis.* Quod ſi ante ſignum cœlitus exhibitum, non norat eum, cur ante illud dixit, *Is qui poſt me venit, fortior me eſt, cujus non ſum dignus calceos geſtare: ipſe vos Spiritu & igne baptizabit*? Et cur ante ſignum, *Ego magis baptizari a te debeo?* quæ omnia præcedunt ſignum. Quæ cum ad reuelationem referant, in eo tamen hærent, ignotum de facie fuiſſe. Noſter vero ferri amplius non poteſt, qui hæc paraphraſtice ita reddit: *Ego de facie non noram eum: ſed vt is qui omnibus de facie ignotus, & a nemine prædictus erat, Iſraëli innoteſceret, veni ego; vt ignarum hujus rei & imperitum baptizarem populum.* Nam hoc illa ſonant, niſi Græce neſcimus:

ἐγὼ δέ μιν οὐ πάρος ἔγνων·
Ὄμμασιν· ἀλλ᾽ ἵνα πᾶσιν ἔχων ἄγνωστον ὀπωπὴν,
Ἰσραὴλ τεκέεσσιν ἀσημάντοισι φανείη,
Ἦλθον ἐγὼ προκέλευθος ἀκηρύκτοιο πορείης.

Qnæ ἀνάρμοστα ſunt & ἀσύστατα, neque vllo modo hærent. Nam ſunt contradictiones meræ. Quæ nunc relinquamus, & de loco ipſo. Bene Syrus, qui hic verbo ידע vſus eſt. pro quo גלי Targumiſtæ vtuntur. Quare quod Chaldæi dicerent, לא גלי קדמי, Helleniſtæ, οὐκ ἦν φανερός μοι, vel ἐναντίον μου, Euangeliſta noſter, οὐκ ᾔδειν αὐτὸν, dixit. Quod eſt longe aliud profecto.

 Nam

Nam de munere ejus agit: cui homines vt præpararet, ipſe miſſus erat. Non igitur hac parte eum norat. quippe quod nondum ei reuelatum eſſet. *Non noram eum*, inquit, *penitus, & vt debebam.* Quod Apoſtolis quoque ipſis euenit. qui cum quotidie adeſſent illi, tamen, vt ex Petri προπετείᾳ & aliorum confeſſionibus apparet, οὐκ ᾔδεισαν αὐτόν. Ideoque & Chryſoſtomus, qui in hoc loco æſtuat, tamen hoc τηρησείδιον apposuit, Οὐκ εἶπεν, οὐκ οἶδα αὐτὸν· ἀλλ᾽ οὐκ ᾔδειν αὐτόν. Et ſic vulgo dicimus, *Non noram eum*: de eo, quem non penitus perſpectum habebamus. Talis illa Theocritici paſtoris λιτότης: Νῦν ἔγνω τὸν ἔρωτα. *Nunc ſcio quid ſit amor.* non quod antea neſciret, ſed quod crudelitatem ejus nondum penitus perſpectam habuiſſet. Sed Chaldæi longe id plenius quod volo: *Nondum erat reuelatus mihi.* Hac nimirum parte. Vt ſignificetur ſenſim & κατὰ προκοπὴν in Domini ſuique muneris cognitione maximus vir profeciſſe. Illud quidem certum eſt, eum eſſe, qui in Spiritu baptiſmum collaturus eſſet, ex ipſius reuelatione Spiritus, & ſigno illo tam illuſtri, in baptiſmo ejus didiciſſe. Auguſtinus De Euangeliſtarum conſenſu libro 2. c. 15. *Ex quo apparet, quamuis eum jam noſſet, (nam & in vtero matris exultauit, cum ad Elizabeth Maria veniſſet,) aliquid tamen in eo, quod nondum nouerat, columbæ deſcenſione didiciſſe. Quod ipſe ſcilicet baptizaret in Spiritu Sancto; propria quadam & diuina poteſtate. vt nullus homo qui accepiſſet a Deo baptiſmum, etiamſi aliquem baptizaret, poſſet dicere, ſuum eſſe quod traderet, vel a ſe dari Spiritum Sanctum.* Et optime Beda: *Certum eſt, quia ſciebat Dominum Iohannes, cui teſtimonium perhibere miſſus eſt, quem judicem omnium venturum prædicabat, dicens, Cujus ventilabrum in manu ſua, & permundabit*

dabit aream ſuam. A quo Spiritum Sanctum dari debere teſtabatur, Ipſe vos baptizabit, inquiens, Spiritu Sancto. a quo ſeipſum ablui deſiderabat, dicens: Ego debeo a te baptizari, & tu venis ad me? Quomodo ergo dicit, Et ego neſciebam eum? Niſi quia eum, quem & ante nouerat, perfectius jam, cum baptizaretur, agnouit. Quem mundi Saluatorem & judicem nouerat, hujus potentiam Maieſtatis altius, Spiritu Sancto ſuper eum deſcendente, cognouit. Theophylactus, ὅτι ᾔδει μὲν αὐτὸν ὅτι Χριστός ἐστιν, ὅτι δέ γε αὐτὸς ὁ βαπτίζων ἐστὶν ἐν πνεύματι ἁγίῳ, τότε ἔμαθεν, ὅτε τὸ πνεῦμα ἴδε καταβαῖνον. λέγων οὖν, ὅτι οὐκ ᾔδειν αὐτὸν, τοῦτο δίδωσι νοεῖν, ὅτι οὐκ ᾔδει, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ ἐν πνεύματι ἁγίῳ βαπτίζων· ὅτι μὲν τοι ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς ἐστιν, ᾔδει. διὸ καὶ κατὰ τὸν Ματθαῖον διεκώλυεν αὐτὸν, ὡς μείζονα πάντων εἰδώς. Ἐπεὶ γὰρ τὸ πνεῦμα κατῆλθε &c. Nam diſerte vtrunque dicit. Sed aliud eſt, ἵνα φανερωθῇ. vt in illo, καὶ ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ. Hoc enim voluit, vt illius Majeſtatem & baptiſmatis prærogatiuam explicaret. Bene Chryſoſtomus, qui ſignificanter dixit, Munus Iohannis fuiſſe, προοδοποιῆσαι τῇ εἰς Χριστὸν πίστει τοῖς λοιποῖς ἅπασιν. *vt baptiſmo ſuo viam omnibus ad fidem in Chriſtum præpararet.* Mirum eſt quam inter cæteros Eraſmum exercuerit hic locus. Igitur ἐγὼ δὲ οὐκ ᾔδειν αὐτὸν, *Nondum mihi plane notus erat. quia quod præcipuum nondum reuelatum mihi erat. Ignorabam enim eum eſſe qui in Spiritu baptizaturus eſſet.* Sequitur comm. 37. καὶ ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ λαλοῦντος, καὶ ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ. Quod noſter, cum non aſſequeretur, nimis dilute reddidit,

Καὶ ζαθέην αἴοντες ἀληθέος ἀνδρὸς ἰωὴν
Ἀπλανέες δύο φῶτες.

Nam ἀκούειν non *audire* eſt in eo loco, ſed, *cum auditu fidem adhibere.* quod Hebræis ita vſitatum, vt exem-

plis non ſit opus. Euthymius ad hunc locum, *Auribus videlicet animæ. cum alij audiuiſſent vtique auribus corporis.* Fateor, atque adeo profiteor, me juſtam, & qua ipſe mihi ſatisfaciam, non inuenire rationem, quare ad illa verba, Σὺ εἶ Σίμων ὁ υἱὸς Ἰωνᾶ· σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς· ὃ ἑρμηνεύεται Πέτρος, comm. 43. ita de nomine Simonis loquatur,

ἐστὶ δὲ Σίμων
Ἐργατίνης πόντοιο.

Non autem quæro, quid Simoni commune fuerit cum ponto, qui in lacu piſcabatur (nam hic error illi eſt perpetuus, quod lacum, de quo loquitur, vbiuis, & ſalſum, & mare, & pontum dicat, quia idem, mare Hebræis, non naturæ, ſed ex linguæ ratione dicitur) hoc quæro, quid Simoni ſit commune & piſcatori. Nam in vocis, niſi fallimur, origine verſatur. In quo tamen quia notum quantum ſibi veteres permittant, quos, ne verum dicerent, nonnunquam ſtudio cauiſſe exiſtimes, puto ad Græcorum σιμὸν alluſiſſe. quo & Ariſtoteles & alij non pauci de accliuibus atque arduis vtuntur locis. Vt omittam, ipſum quoque littus ita dici. Heſychius, Σίμιον (ſcribe σιμὸν) αἰγιαλός. quo hic reſpexiſſe videatur. Vt hoc velit, *Ante Simon dicebaris*; ὡς ἐν σιμοῖς nempe ἀναστρεφόμενος. *quia circa littora, vt piſcatores ſolent, verſareris.* At ſi libuit nugari, cur non dixit, *quia ante cæcus eras, & nunc vides.* Nam & σιμοὶ, teſte Heſychio, οἱ τυφλοί, *cæci.* Sed quis, qui Hebræa nouit, patienter hanc ineptiendi artem ferat: quamuis hic, ſi alibi, latiſſimus fatuitati campus patet? Cum dixit,

ἀνέρες ἄλλοι
Πέτρον ὅπερ καλέουσι,

non videtur intellexiſſe, quæ μεθερμηνευόμενα ὀνόματα

ματα (qualia multa apud Helleniſtas extant) ab interpretibus antiquis dicantur. Nam Iohannes nihil aliud voluit, niſi, vocem Petrus, vocis Syriacæ Cephas μεθερμηνευόμενον eſſe. Quemadmodum δρῦς ὑψηλὴ Geneſeos 12. 6. μεθερμηνευόμενον, τοῦ Elon more. Et βάλανος πένθους, μεθερμηνευόμενον τοῦ Alon Bacuth, quod Helleniſtis placuit. Sic Cariat ſepher πόλις γραμμάτων dicitur. Nam interdum nomina, interdum loco nominum τὰ μεθερμηνευόμενα, ab Helleniſtis vſurpantur. Noſter vero ſic accepit, quaſi duo eſſent nomina Cephas & Petrus: cum poſterius hoc loco ſit interpretatio prioris. quod manifeſte ab autore Sacro hic dicitur. Et hoc illi aliquando fraudi fuit. Vt cum Thomam alibi ridicule, binominem vocauit, quia dixerat Euangeliſta, Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος. cum Thomas, vt vel mediocriter periti ſciunt, nomen ſit: τὸ μεθερμηνευόμενον illius nominis ſit Didymus. Sed non vidi hominem, qui minus ab his ſtudijs paratus, ad Theologiam venit. Et ſunt tamen qui Eccleſiæ fuiſſe Præſulem exiſtimant. Sane diſtinctius dixiſſet,

ἄνδρες Ἀχαιοὶ
Πέτρον ὅπερ καλέουσι.

Nunc obtinuit, vt nomen obſoleſceret, interpretatio reciperetur ab Eccleſia. Sed profecto mirum, quam in nominum interpretatione, &, vt Græci dicunt, veritate, luſerint aut nugas egerint antiqui. Et quid ſibi veteres Latini volunt, qui Hebræam vocem eam dicunt? Inter quos Arator, homo, niſi, quatenus non pauca ab ætate ſua traxit, ad poëſin a natura factus, cum de Petri nomine ſic argutatur,

Comperit accitus quæ ſit ſua viſio Petrus;
De merito qui nomen habet. nam Petrus Hebræo

Agnoſcens ſermone ſonat. pro nomine Chriſtus
Sic vocitare dedit, quo cognoſcente pateſcit.

Quem vt omittamus, Heſychio doctiſſimo ac ſummo Grammatico, quid fiet, qui plerunque voces Orientis ex eruditorum hominum ſententia interpretatur? Apud quem ita legitur, Πέτρος, ὁ ἐπιλύων, ὁ ἐπιγινώσκων. Et deinde addit, Οὗτος καὶ Κηφᾶς καὶ Συμεὼν ἐλέγετο. Vbi aliquando quidem exiſtimaui, Simeonis, ſiue Symeonis, nomen, pro Simonis, hæſiſſe autori: ideoque ad nomen Petri id transtuliſſe. quia τὸ Simeon, ab audiendo deduxerunt. quemadmodum τὸ ἐπαΐειν Græcis, & audire denotat & ſcire. Cæterum vix dubitandum, quin a voce פתר aliquis, nec Hebraice nec Græce ſatis eruditus, id deduxerit. idque ex interpretatione Græca. Geneſeos enim quadrageſimo & primo, qui arcana interpretatur ſomniorum, συγκρίνειν, ἀναγγέλλειν, & ἐπιλύειν dicitur. Nam quod ibi verſu 12. καὶ συνέκρινεν ἡμῖν, alij, ἀνδρὶ κατὰ τὸ ἐνύπνιον αὐτοῦ ἐπέλυσεν. Atqui פתר eſt ἐπέλυσε. Et Syriace in pehal פתר *pethar*. & פתרון *pithron*, interpretatio Chaldeis. Vnde Πέτρος, ὁ ἐπιλύων, quod Heſychio hic placet. quod eſt argutiſſime nugari. Sed Origines, qui ſolus apud Græcos, cum pauciſſimis fortaſſe alijs, Hebraice peritus fuit, quicquid vellet, alijs perſuaſit. Et tale aliquid Arator forte inuenerat. Sed vide ineptias. Græci & Latini, vocem ſuam ab Hebræa, quam ipſi Hebræi a Latina, deducunt. quemadmodum Elias, qui Romanam vocem eſſe in Thisbi fatetur. Sed & Chaldæi quoque quidam, cum hoc exprimunt quod petram Græcis notat ac Latinis, voce Italica, quæ hinc defluxit, vtuntur. Nam a petra *pierre* Gallis, *perada* Italis. vnde *peradin*, *petræ*, Hieroſolymitanis interpretibus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ous. Longe autem noſter melius ſe geſſit, cum τὸ Πέτρος, πίστιος ἀρραγέος σημήϊον, *monumentum ſiue ſignum firmæ fidei* vocauit. Quia, idem notat, quod Cepha: quod Elias, plurimis in locis fortitudinem notare ait: atque hinc nomen diſcipulo impoſitum. nam hoc bene, quanquam recutitus. Commate 48. ſequitur, Ἴδε ἀληθῶς Ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι. in quo niſi fallor, ſic accipitur Iſraëlita, vt cum Sacerdotibus opponi ac Leuitis ſolet. qui, cum omnem ſibi vindicarent ſanctimoniam, ac ſæpe nihil minus eſſent, ſolus Iſrael reſtabat. Ipſa nempe plebs. quæ ſola, ſine faſtu, innocentiæ ac probitatis, reliquam ſeruabat laudem. Vnde illud, Sacerdotes, Leuitæ, Iſrael. Dominus ſummam Leuitarum, ac Sacerdotum, cum qua ſemper luctabatur, arrogantiam pertæſus, ſimpliciſſimo & candidiſſimo viro, ſed qui nihil externum, nullam legalem ſanctimoniam, & ex ea arrogantiam, nullam inanium præferret ſpeciem ac nihil ſibi vindicaret, elogium hoc tribuit, *Vere Iſraëlita, in quo dolus non eſt.* Sequitur commate 45. ἦν δὲ ὁ Φίλιππος ἀπὸ Βηθσαϊδὰ, ἐκ τῆς πόλεως Ἀνδρέου καὶ Πέτρου. Quibus verbis hoc non voluit Euangeliſta, eam patriam Philippi fuiſſe in qua Petrus & Andreas habitarent, ſed eandem tres illos habuiſſe patriam, ſiue ex eadem vrbe oriundos. Quare pro illis,

Ξυνὴν εἶχε Φίλιππος ἑὴν Βηθσαϊδὰ πάτρην,
Ἀνδρείας ὅθι ναῖεν, ὅπῃ θρασὺς ᾤκεε Σίμων,

melius ſe expreſſiſſet, ſi dixiſſet,

Ξυνὴν δὴ ἐν Γαλιλαίᾳ, ὁμοῦ Σίμωνι μαθητῇ
Ἀνδρείᾳ τε, Φίλιππος ἔχεν Βηθσαϊδὰ πάτρην.

Commate 49. ſequitur, Πρὸ τοῦ σε Φίλιππον φωνῆσαι, ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν εἶδόν σε. Quibus quidem verbis

partim

partim aliud agendo, ad ſuauiſſimum mitiſſimum-
que Nathanaëlis videtur alluſiſſe ingenium. qui re-
licta Hieroſolyma, vrbe magna, relicto omni Sacer-
dotum ac ſcribarum ſtrepitu, relicta omni populari
aura ac moleſtia, ſub ficu ocioſum ſuum (quanquam
rerum ſine dubio magnarum cogitationibus inten-
tus) oblectabat ocium. Vbi fauſtum illud de inuento
atque exhibito Meſſia nuncium accepit: vnde &
præclara ac eximia, quæ ſequitur, confeſſio. Partim
ad ipſius Meſſiæ reſpexiſſe tempus, quod in pace &
Eſaias & alij promiſerant. Pacis autem nota hæc po-
nitur. Vt in illo, Καὶ κατῴκει Ἰούδας καὶ Ἰσραὴλ πεποιθό-
τες ἕκαστος εἰς τὴν ἄμπελον αὐτοῦ, καὶ ὑπὸ τὴν συκῆν αὐ-
τοῦ, ἀπὸ Δὰν καὶ ἕως Βαρσαβεὶ, πάσας τὰς ἡμέρας Σολο-
μῶντος. *Habitabatque Iuda & Iſrael abſque timore vllo,
vnuſquiſque ſub vite ſua, & ſub ficu ſua, a Dan vſque Ber-
ſabee, cunctis diebus Salomonis.* 1. Regum 4. 25. Quod
& veri illius Salomonis tempore euenit. Vſitatum
autem eſt Hebræis, nomina locorum, quæ non ſatis
certa aut diſtincta, ex arboribus notare. Sic Re-
becca dicitur ſepulta ὑπὸ τὴν δρῦν: quod Helleni-
ſtis ὑπὸ τὴν βάλανον. Ita paulo ante Iacob, ſimula-
chra exterorum Deorum, ὑπὸ τὴν τερέβινθον τὴν ἐν Σι-
κίμοις, abſcondit. Geneſ. 35. 4. cujus iterum, vt qui-
dam volunt, capite Ioſuæ vltimo, fit mentio. A qui-
bus ipſis quoque locis nomen. vnde Vallis terebin-
thi. 1. Sam. 17. 2. & alibi non ſemel. Ita Deus pri-
mum Abrahamo, ὑπὸ τὴν δρῦν τὴν ὑψηλὴν, vt Hel-
leniſtæ; *ad quercum Moreh*; vt Hebræi, apparuiſſe di-
citur. Nam μεθερμηνευομένοις, in talibus vtuntur
Helleniſtæ. Ita 1. Regum 13. 14. Vir Dei, ὑπὸ τὴν
δρῦν, *ſub quercu, ſiue terebintho*, vt alij, ſicut hic
Philippus ſub ficu, inuenitur. Locus enim aliquis
ab arbo-

ab arbore ſic dictus, aut conſpicuus, notatur. Notum autem, non in Ægypto tantum ſed & Oriente reliquo, frondoſam mire ac denſam eam arborem fuiſſe. Vt ſit ſenſus, *Tum quoque cum tu ſub denſa illa admodum lateres ficu, non tam vidi te quam mores indolemque, mi Philippe, tuam penetraui.* quod τοῦ καρδιογνώστου vere διακριτικὸν, ac proprium. Sed & eam arborem, ſub qua & in qua peccarunt protoplaſti, veteres Magiſtri volunt. vnde & folia ex ea, quibus ſe velarunt, decerpta. A qua verus hic Iſraëlita, ab eodem Verbo, cujus tum audita vox eſt (nam Chaldæi vocem eam, cujus mentio fit ibi, Verbi Dei vocem eo loco dicunt) ad arcanum Euangelicæ felicitatis ac annunciationis hic vocatur. Nam Chaldæos ſuos, a quibus nomen quoque tranſtulit τοῦ Λόγου, ſemper amat, ſemper clam alludit hic Euangeliſta.

CAPVT XVIII.

Caput ſecundum percurritur. ἡ ἱερὰ τράπεζα. *& ad eam alluſum. idem quod altare. id a iurantibus tangi manu ſolitum. qui* ἀρχιτρίκλινος *S. Iohanni, Nonno* οἰνώπης. οἰνόπται *qui.* μέτρον, *&* μετρητής. *Explicatus ille locus,* ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ. *vox* δόξης *quam male iterum a Nonno expreſſa. Illuſtris Iſaiæ Prophetia, ad quam reſpexit Euangeliſta.* δοξάζεσθαι *de miraculis. item* δόξα. *Vitis creator a Iudæis ante cibum inuocatus.* ἡ δόξα, παρουσία, *ſeu diuinitatis præſentia.* τῇ δόξῃ, *ſeu diuinæ Maieſtati locus ſupra ſphæram decimam ab Hebræorum Magiſtris aſſignatus.* ἀποκρίνεσθαι *ex Hebræo ac Chaldæo vſu,* ἀντὶ τοῦ λέγειν, *dicere, non reſpondere. id exemplis aliquot ex Helleniſtis probatum.* ὅτι ταῦτα ποιεῖς, *oratio* ἐλλελειμμένη. *Signa ab incredulis poſtulata. ea Hebræis & Chaldæis quomodo dicta. Helleniſtis* πειρασμοί. πειράζειν. *Nonni grauis error & anachroniſmus. Locus de poſteriori templo accipiendus, quem de priori accipit.*

Salomonis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Salomonis longe paucioribus ædificatum annis. Ædificatio templi Salomonis pariter & domus. quibus viginti ſimul aſsignari annos: cum poſteriori quadraginta aſsignentur. Locus Euangeliſtæ, ὅτε οὖν ἐγέρθη ἐκ νεκρῶν, *de aſcenſione a Nonno explicatus.* πολλοὶ ἐπίστευσαν, *de fide quam* πρόσκαιρον *dicunt. In illo loco* οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν ἑαυτοῖς, *de quibus intelligendum. Caput hoc ſecundum, Græca poëtica Metaphraſi a nobis redditum.*

PRincipio ſecundi capitis, commate ſecundo, cum Nonnus de Deipara matre ac virgine dixit,

Παιδοτόκος, φυγόδεμνος, ἀεὶ μεθέπουσα κορείην,

vrbaniſſime, ad Sacram menſam, ſiue τὴν ἱερὰν τράπεζαν, videtur alluſiſſe. Chryſoſtomus ad Acta Apoſtolorum Homil. 9. Μὴ τραπέζας ἱερᾶς ἅψασθαι τολμᾷς, ἀμύητος ὤν; *Num, antequam initiatus ſis, Sacram tangere audes menſam?* Eſt autem ἱερὰ τράπεζα, quæ poſterioribus *altare* dicitur. quam jurantes tangebant. Commate ejuſdem capitis ſexto, cum legitur, ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαι λίθιναι ἓξ, κείμεναι κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν Ἰουδαίων, χωροῦσαι ἀνὰ μετρητὰς δύο ἢ τρεῖς, dedit operam Sanctiſſimus Euangeliſta, vt de magnitudine miraculi lectorem moneret: cum ex certa liquidi menſura, quantum aquæ fuerit mutatum, accurate oſtendit. Ait enim hydrias fuiſſe ſex: ſingulas ex ijs duas cepiſſe aut tres metretas. quam ſi diuidas in partes, quid quantumque capiat metreta, quilibet intelliget. Noſter Attica vrbanitate vſus, pro metreta μέτρον ſubſtituit. Qua vna voce omnes Arithmeticos eluſit. Hoc enim tale, ac ſi quæras, quantum ſit metretes vini, & reſpondeatur, μέτρον, ſeu menſuram eſſe. Quippe cum & chus, & ſextarius, & cotyle, & quartarius; denique, metreta pariter & cochlear, menſuræ ſint. Nam metreta

treta definitum , quod pro eo ponit, nihil ſignat. Quid igitur conficies ex eo,

ἀμφιφορῆες
Ἑξ ἔσαν τρία μέτρα κεχανδότες εὐρέϊ κόλπῳ,
Ἠὲ δύω?

Nihil, niſi ex Euangeliſta id diſcas. Quis enim ſciet, μέτρον hic metretam eſſe? At ſi hydrias ſex ponas, eæ autem quot metretas continerent ſingulæ, addatur, etiam de libris, imo & de vncijs, conſtabit. Igitur, pro μετρητὴν, μέτρον dixit. Quod nunc illi concedamus, quanuis nihil nos cogit. Commate octauo veniam meretur, quod τοῦ ἀρχιτρικλίνου vocem non ſeruarit: cum per numeros id non liceret. Igitur οἰνώπην dixit quem ἀρχιτρίκλινον Euangeliſta. pro quo οἰνόπτην magnus Scaliger legebat. quanuis ſane οἰνόπτας, alios fuiſſe ab eo quem Euangeliſta hic deſcribit, nemo ignorare poteſt: vt qui non tam vini & totius apparatus quam bibentium haberent curam. vt ex æquo nempe biberent conuiuæ. Tamen quia hic de vini cura ac inſpectione agitur, quo ea vox transferri poteſt, etiam nos, cum hoc caput Græce expreſſimus, eadem vſi ſumus. Syrum miror qui pro ריש סמכא *præfecto epuli*, non potius *præfectum triclinij* dixerit. cum טרקלין *triclinium*, in vſu tum eſſet. Non ſine cauſa, ante Metaphraſten noſtrum, obelo notauimus, quod ad illum locum capite ſecundo, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, vocem, quæ eſſentialem Dei Majeſtatem notat, hoc eſt τὴν οὐσίας notam, in ἀξίας notam, commutarit. Quod in loco illuſtriſſimo, qui capite ſecundo legitur, iterum admiſit. Vbi verba illa, quibus primum illud ac θεοπρεπέστατον æterni Dei Filij in nuptijs miraculum Euangeliſta ſignat, καὶ ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ, ita extulit:

Ἑβραίοις

Ἑβραίοις δὲ ἀνέφηνεν τὴν ὑψαύχενα τιμήν.
Locus extat commate vndecimo. Vbi iterum notari velim, quod jam ante dixi, Nihil tam familiare autori noſtro eſſe, quam vt ad Chaldæum tacite ac vrbaniſſime alludat. Apud Eſaiam illuſtri illa de Meſſiæ atque aduentu ejus prophetia, dicitur, *Futurum vt Iehouæ germen, in magnificentia adueniat & Maieſtate.* Locus eſt quarto capite commate ſecundo. Vbi Helleniſtæ, Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐπιλάμψει ὁ Θεὸς ἐν βουλῇ μετὰ δόξης ἐπὶ τῆς γῆς, τοῦ ὑψῶσαι καὶ δοξάσαι τὸ καταλειφθὲν ἐν Ἰσραήλ. Vbi, pro *germine Dei*, *Meſsias Iehouæ.* Eleganter ergo Sanctus autor, primum hoc miraculum eadem voce notat. & hanc notam, quæ Iehouæ ſemper aſſignatur, Domino in carne exhibito accommodat. Quaſi dicat, quod prædicit Eſaias, tum euenit. μετὰ τῆς δόξης ὁ Μεσσίας τότε ἐπέλαμψε. vel vt ipſe loquitur, ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ. Nam hæc idem valent. Iam quemadmodum Majeſtas hæc Meſſiæ erat, ſic prædictum erat, Majeſtatis ejus argumenta, ſigna ac miracula futura. Vnde Exodi 33.16. *Et vnde ſcire poterimus ego & populus tuus, inueniſſe nos gratiam in conſpectu tuo, niſi ambulaueris nobiſcum, vt glorificemur?* Vbi, καὶ ἐνδοξασθήσομεν, ἐγώ τε καὶ ὁ λαός σου, παρὰ πάντα τὰ ἔθνη ὅσα ἐπὶ τῆς γῆς ἐστιν, habent Helleniſtæ. Quæ poſteriora ſic Chaldæus expreſſit: *Niſi cum ambulauerit Majeſtas tua nobiſcum, vt fiant miracula.* Quo loco ἐνδοξάζεσθαι, eſt, miraculis, ab alijs diſtingui gentibus. quemadmodum miracula, præſentiæ & Majeſtatis Dei, ſunt indicia. Vnde & vox δόξης pro ipſis miraculis, cap. 11.40. autoris noſtri. Οὐκ εἶπόν σοι, ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς, ὄψει τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. de miraculo, quo Lazarus a morte excitatus fuit. Ne quis ergo dubitet, ex Chaldæis, quorum tum interpretatione

pretatione vtebantur, τὴν θεοῦ δόξαν, ipſam Dei Majeſtatem, tam illuſtri miraculo probatam, in nuptijs præſentem fuiſſe oſtendit. quorum princeps, nota hac illuſtri obſignat. Hoc ergo primum edidit, καὶ ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ. hoc eſt, *Meßiæ majeſtatem, Meßiæ præſentiam, jam toties prædictam*, ſic confirmauit. Iam cum שכינא ſeu δόξα ei tribuatur, cui nomen tetragrammaton tribuitur; & quem, antequam ad cibum ſe conferrent, eo nomine (extant preces etiam hoc tempore) Iudæi celebrarent, atque idoneo inprimis attributo, Vitis Creatorem nuncuparent, non potuit profecto opportunius æternum Dei Verbum, Majeſtatem ſuam ac præſentiam teſtari, quam ſi ſe Iehovam, verum Vitis, quem in menſa inuocabant, in menſa teſtaretur Creatorem. quem בורא פרי הגפן *Fructus Creatorem* dicebant. Qui cum coram ipſe adeſſet, ita ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ: id eſt, majeſtatem ſuam, ac præſentiam illius, manifeſtam omnibus in iſtis nuptijs effecit. Apage ergo illud ὑψαύχενα τιμὴν, quod hic locum non habet. Melius Græcorum Theologi. qui quanuis Hebraiſmi parum gnari, niſi ſi quid forte ex Origene ejuſque interpretationibus hauſiſſent, παρουσίαν interpretati ſunt. Damaſcenus, vir diffuſæ eruditionis, & qui cæteros prope omnes vidit, De Orthodoxa fide, Οἴδαμεν γὰρ τὸν κύριον ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ τὸν γάμον εὐλογήσαντα. Igitur τὴν παρουσίαν αὐτοῦ כבודו *diuinitatem ſuam*. cui δόξῃ locum ſupra ſphæram decimam Magiſtri, vt ex Aben Ezra ad octauum notat Pſalmum Kimchius, dedere. quem כסא הכבוד θρόνον δόξης vocant. Neque quicquam in ejuſdem Rabbini ſcriptis tam frequens, quam illud de Sione, כי שם ישכון הכבוד, hoc eſt, ὅτι ἐκεῖ κατασκηνώσει ἡ δόξα. Eum igitur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

eſſe oſtendit, cui conveniret *κατασκήνωσις καὶ δόξα*, ſupra. *Καὶ κατεσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ εἴδομεν τὴν δόξαν αὐτοῦ.* de quibus ante. Quæ vni conueniunt Iehouæ. quod eſt nomen, vt Maſora loquitur, memoriale Dei. Vide nunc interpretationem illam,

Ἑβραίοις δ' ἀνέφηνεν ἑὴν ὑψαύχενα τιμήν.

Sequitur, commate 18. *Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ*, *Reſponderunt Iudæi & dixerunt ipſi*, cum tamen nihil Iudæis Dominus dixiſſet. Nam præceſſit, *καὶ τοῖς τὰς περιστερὰς πωλοῦσιν εἶπεν.* Eſt igitur *τὸ ἀποκρίνεσθαι* ex vſu Helleniſtico, quem ab Hebræis ac Chaldæis habent, nihil aliud quam *loqui*. Ita Deuteronom. 26. 4. *καὶ λήψεται ὁ ἱερεὺς τὸν κάρταλλον ἐκ τῶν χειρῶν σου, καὶ θήσει αὐτὸν ἀπέναντι τοῦ θυσιαστηρίου, τοῦ κυρίου, τοῦ θεοῦ σου. καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ.* hoc eſt, *λέγων ἐρεῖ.* Tale eſt illud Danielis 3. c. 13. *καὶ ἤχθησαν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, καὶ ἀπεκρίθη ὁ βασιλεύς.* cum ex ijs nemo locutus eſſet. Atque ita non ſemel Daniel & Iobus, qui ſic *τῷ* ענה vtuntur. Ita Rex Balthaſar, ita Regina cap. 6. reſpondere dicitur, cum loquitur. Quod ſequitur, & a Iudæis dictum commemorat Euangeliſta, *Τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν ὅτι ταῦτα ποιεῖς*, de quo interpretes contendunt, ſtrictus ac Hebraicus loquendi modus eſt. Intelligendum enim אתה ש, hoc eſt, *quod tu es qui iſta facis. quod tu es Meßias, qui iſta facis. Iam autoritatem tibi vindicaſti, neque adhuc deberi tibi hanc probaſti.* *Ὅτι σὺ εἶ, ὁ ταῦτα ποιῶν.* *Quod tu qui hanc autoritatem tibi vindicaſti, Filius es Dei:* vel, *Meſsias ille miſſus.* Simillimus locus eſt Iudicum 6. 19. Vbi Gedeon loquente Deo, *καὶ ποιήσεις μοι σημεῖον*, inquit, *ὅτι σὺ λαλεῖς μετ' ἐμοῦ.* Vbi in Hebræo idem defectus, *τοῦ* שאתה. *Quod tu es Iehoua, qui mecum loqueris.* Ergo, *ὅτι ταῦτα ποιεῖς*, eſt, *ὅτι σὺ εἶ, ὃς ταῦτα ποιεῖς. quod tu es*

Meſsias

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Meſsias qui iſta facis. Attici dicerent, τίνα τῆς ἐξουσίας ἔχων πίστιν, τοῦτο ποιῶν τυγχάνεις; Quod non male noſter, Ὅτι σὺ ταῦτα τέλεσας. Niſi quod obſcure ſatis, & a breuitate non recedat. quæ fortaſſe illuſtranda Paraphraſtæ erat. Neque de facto dubitabant, quod ante oculos videbant, ſed petebant ſignum. Quare? ne de autoritate ejus, qui hæc ſibi vindicaret, dubitarent. Vt conſtaret, eum eſſe, quem præ ſe ferebat ipſe, & quem illi expectabant. Non enim ſimplicis Prophetæ erat, domum purgare Dei, & autoritatem tantam vindicare ſibi. Vnde non ſine cauſa quidam ex antiquis, maximum miraculorum hoc vocat, quod autoritate, ut videbatur, nulla munitus, diuinam ſibi proſpero ſucceſſu vindicaret. Iam quod Euangeliſta dixit, Τί σημεῖον δεικνύεις; noſter autem,

Ποῖα παρ' Ἑβραίοις ἐπερότροπα σήματα δείξεις;

intellexit ſignum, quale increduli petebant, aut exigebant potius. Qualia Hebræi מסות, Chaldæi נסין, Helleniſtæ πειρασμοὺς dicunt. Vnde illud Deuteron. 7.19. τοὺς πειρασμοὺς, τοὺς μεγάλους, οὓς εἶδον οἱ ὀφθαλμοί σου· τὰ σημεῖα καὶ τὰ τέρατα μεγάλα ἐκεῖνα. Eſt igitur πειράζειν, confirmandæ fidei, quæ πρόσκαιρος in iſtis eſſe ſolet, aliquod portentum flagitare aut miraculum. cujus hic character verus. Tale eſt illud Exodi 7.9. ad verbum pene, quod hic legitur, καὶ ἐὰν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς Φαραὼ, λέγων, δότε ἡμῖν σημεῖον ἢ τέρας. quod ut teſſeram in bello exigebant. Et Regina Sabæ veniſſe ad Salomonem, τοῦ πειράσαι αὐτὸν ἐν αἰνίγμασι, dicitur. Sequitur in Euangeliſta noſtro, Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, τεσσαράκοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος, καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν; vbi maxima Interpretis noſtri & ſecura admodum παρερμηνεία. Ita enim locum accipit, quaſi de priori

 hic

hic templo ageretur, cum vel pueri, de poſteriore agi intelligant. Ait enim, Salomonem quadraginta ſex annis in ædificando templo fuiſſe, cum non ultra ſeptem a Sacris literis ponantur. 1. Reg. 6. 38. qui eſt numerus rotundus. cum nonnulli ſeptem annos & ſex menſes ponant. Qui viginti annos ponunt, tempus templi pariter & ædium conjungunt. qui οἶκος βασιλέως & οἶκος δρυμοῦ λιβάνου dicitur. Eam init rationem Chryſoſtomus, Theophylactus, Euthymius, alij. Inter quos nemo eſt, qui hæc ad Salomonem aut prioris templi referat ſtructuram. Chryſoſtomus, Τεσσαράκοντα δὲ ἔτη ἔλεγον, τὴν ὑστέραν οἰκοδομὴν δηλοῦντες. ἡ γὰρ προτέρα, εἰς εἴκοσι ἐτῶν ἀπηρτίσθη χρόνον. Theophylactus, Ἰστέον δὲ, ὅτι, ὅτε μὲν παρὰ τοῦ Σολομῶντος ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς τὸ πρῶτον, διὰ εἴκοσι ἐτῶν πάντα ἀνενδεῶς ἀπηρτίσθησαν· ὕστερον δὲ κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν λαβόντες Ἑβραῖοι ἐξουσίαν οἰκοδομῆσαι αὐτὸν, ἤρξαντο μὲν ἐπὶ βασιλείας Κύρου οἰκοδομεῖν, εἶτα ἐμποδιζόμενοι παρὰ τῶν διαφθονούντων αὐτοῖς, παρέτειναν οἰκοδομὴν, ἄχρι τῆς Ἀρταξέρξου βασιλείας. Ἐπὶ τούτου πάσης ἀδείας ἀπολαύσαντες, μετὰ πολλῆς σπουδῆς ἠδυνήθησαν ἐκτελέσαι. Euthymius, *Prior quidem ſtructura viginti annis a Salomone abſoluta eſt : altera vero per quadraginta ſex a Zorobabel.* Ac deinde annorum, a Cyro vſque ad Darium Hyſtaſpis, a quo miſſus eſt Zorobabel, rationem reddit. At Beda, *Quod autem*, ait, *templum, quadraginta & ſex annis ædificatum, non primam, ſed ſecundam, illius ædificationem ſignificat. Primus enim Salomon, templum in maxima regni ſui pace, decentiſſimo ſex annorum opere perfecit. Quod deſtructum a Chaldæis* &c. Inſignis igitur anachroniſmus eſt. Quid, quod additur, ὁ ναὸς οὗτος, ne quis dubitet. Ad comma 22 cum dixit,

Ἀλλ'

Ἀλλ᾽ ὅτε δὴ μετὰ κόλπον ἀναστήτοιο βερέθρου
Νόστιμος ἐξ ἀΐδαο παλινζώῳ τινὶ πότμῳ,
Ἀρχαίην παλίνορσον ἑὴν ἀνεδήσατο τιμὴν,

plus dicit quam Euangeliſta voluit. qui de reſurrectione, non de aſcenſione agit. quæ ad Deitatem evincendam ſatis per ſe eſſe poterat. Neque ſine cauſa hoc vt probet Chryſoſtomus, locum illum nobiliſſimum adducit, τοῦ ὁρισθέντος υἱοῦ θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Cum Euangeliſta mox dicit, πολλοὶ ἐπίστευσαν ἐς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ſcio quidem, a Patribus, propter id fortaſſe quod ſequitur, illis credentibus πίστιν πρόσκαιρον & πρόσκαιρον θερμότητα tribui, vt alias ab autore Sacro ea vox accipitur (quemadmodum Chryſoſtomus eos intelligit, quos miracula, non doctrina attraxerant, οὓς τὰ σημεῖα ἐφείλκετο, οὐχ᾽ αἱ προφητεῖαι οὐδὲ αἱ διδασκαλίαι) nunquam tamen eam vocem repetam, quaſi ſcriptum eſſet, αὐτὸς δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν τοῖς πιστεύουσιν, pro eo quod legitur, οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς. Quod a noſtro factum, qui dixit,

πεποιθομένοις δὲ
Ἀνδράσιν οὐ πίστευεν ἑὸν νόον.

cum commodius ad omnes qui aderant referri poſſit. quod & Cajetanus olim notauit. Atque hæc obiter ad Caput Secundum. Cæterum, vt etiam hac ratione juuentuti ſtudia hæc proſint, Caput illud, prout olim ipſi hoc concepimus, hic apponemus. Vt ſic ſaltem, quantum inter ſophiſticum tumorem, & legitimam ac ſimplicem ſcribendi rationem, qua vtebantur veteres, ad laudem ſolidam interſit, eruditi videant ac arbitrentur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

SECVNDVM CAPVT SANCTI IOHANNIS.

Ἀλλ' ὅτε δὴ τρίτον ἦμαρ ἀνήγαγε θέσκελος ἠὼς,
Ἐν Κανᾷ, ἐν Γαλιλαίᾳ, ἔην γάμος· αὐτὰρ ἐκείνῳ
Παρθενικὴ μετέεσκε θεητόκος· ἦν δὲ καὶ αὐτὸς
Ἰησοῦς κείνοισι συνέστιος, ἠδὲ μαθηταί.
Οἴνου δ' ἐλλείποντος (ἀμύμονι γὰρ γλυκὺ δεῖπνον
Εὐφροσύνῃ κεκέραστο,) θεηγόρος ἔννεπε μήτηρ,
Μήτηρ παρθένος εἶπεν, ἑὸν γόνον εἰσορόωσα,
Οἶνος τῇδε λέλοιπε, φίλον τέκος, ἐσθλὸς ἑταῖρος
Δαιτὸς θελξιγάμοιο. πάλιν δ' ἠμείβετο κεῖνος,
Μῆτερ ἐμὴ, τί ξυνὸν ἐμοὶ πέλεν, ἠδέ σοι αὐτῇ;
Οὔπω μοι θείοιο προσήλυθε θαύματος ὥρη.
Μήτηρ δὲ δμώεσσιν ἐκέκλετο, πάντα τελέσσαι
Κεῖνος ἅπερ λέξειε, καί οἱ πείθεσθαι ἅπαντας.
Ἓξ δ' ἐκεῖ ἀλλήλοισιν ὁμοίιοι ἀμφιφορῆες,
Μετρητὰς δ' ἔχαδον τρεῖς ἢ δύο, ὕδατος ἁγνοῦ,
Τῷ ποτ' ἀπὸ λύμας λυμαίνετο λαὸς Ἰούδα.
Αὐτίκα δὲ δμώεσσιν ὁμορρόφιοισι κέλευε,
Ἀμφορέας πλήσαιτέ μοι ὕδατος. οἱ δὲ μάλ' ὦκα
Αὐτοὺς μὲν πλήσαντο, καὶ ὕδατος, ὡς ἐκέλευε,
Πάντας ἐπεστέψαντο. πάλιν δ' αὖ Χριστὸς ἔειπε·
Σπεύσατε νῦν, φίλα τέκνα, καὶ ἀντλήσατε τόδ' ὕδωρ
Αὐτοὶ ὅπερ χεύσασθε, καὶ οἴσετέ μοι τόδ' ἔενδον,
Ἀνέρι δ' οἰνοπλῆρι παρέχετε. τοὶ δ' ἄρ' ἄνακτι
Πάντες μὲν πεπίθοντο, καὶ οἰνόπλῃ τόδ' ἔνεγκαν.
Αὐτὰρ ὅγ' οἰνόπλης ὡς γεύσατο νάματος ἄκρου,
Τὴν πρὶν ἀμειβομένοιο φύσιν καὶ ἀληθέα μορφὴν,
(Οὔπω γὰρ πόθεν ἦεν ἐπίστατο, τοὶ δὲ μάλ' αὐτὸ
Ἔγνων οἵ μιν ἔνεγκαν ὑποδρηστῆρες ἀγαυοὶ)
Νυμφίον ὡς σφε καλέσσας, ἑῷ προσφθέγξατο μύθῳ·
Πᾶς μὲν ἀνὴρ ὑμέναιον ἐνὶ μεγάροισιν ἀείδων,

Πρῶτα

Πρῶτα μὲν αἰὲν ἄριστον εὔχροον οἶνον ἀφύσσει·
Αὐτὰρ ἐπεὶ μέθυ λαρὸν ἔδυ φρένας ἀνδρὸς ἑκάστου
Δαιτυμόνων, πάλιν ἄλλον ἐλάσσονα τοῦδε παρείχει.
Ἀλλὰ σὺ μὲν, φίλε, τόνδε τὸν ἡδύτατον καὶ ἀμείνω,
Εὐφροσύνης γενετῆρα, πανυστάτιόν μοι ἀφύσσεις.
Πρῶτον μὲν τόδε θαῦμα θεοῦ γόνος ἠῢς ὕφηνε
Ἐν Κανᾷ, ἐν Γαλιλαίᾳ, ἑὴν δ᾽ ἀνεδείξατο δόξην.
Πίστευσαν δ᾽ ᾧ ἄνακτι καὶ ἡγεμονῆι μαθηταί.
Αὐτὸς δ᾽ αὖ μετὰ ταῦτα, καὶ ἡ θεοείκελος αὐτοῦ
Μήτηρ, σὺν δὲ γνωτοί, ἀγακλειτοί τε μαθηταὶ,
Ἄστυ Καπερναοὺμ μετεκίαθον ἀγχιάλοιο·
Παῦρα μὲν ἤματα κεῖθι μετ᾽ ἀλλήλοισιν ἐόντες·
Καὶ γὰρ Ἰουδαίοισι θεοστυγέεσιν ἑορτὴ,
Πάσχα τόπερ καλέουσιν, ἐπήλυθε· τοῦ χάριν αὐτὸς
Ἰησοῦς Σολύμων ἱερῶν πόλιν εἰσαφίκανε.
Νηῷ δ᾽ ἐν θυόεντι φιλέμπορον εὕρετο λαὸν,
Πωλοῦντων ἕλικάς τε βόας, καὶ πώεα μήλων,
Μῆλα, τρήρωνάς τε πελειάδας. εὗρε δὲ πολλοὺς
Κερμοτόκους, πλούτοιο μεμηλότας, ἀνέρας ἄλλους.
Τοὺς δ᾽ ἄρ᾽ ἰδὼν χερσὶ στιβαρὴν ποίησεν ἱμάσθλην,
Πάντας δ᾽ ἐξελάασκε θυώδεος ἔκτοθι νηοῦ,
Σὺν δ᾽ ἕλικάς τε βόας καὶ πώεα, σὺν δὲ καὶ αὐτὰς
Ἐξέχεε λαοῖο φιλοπλούτοιο τραπέζας.
Εἶπε δὲ πιπρήσκοντι πελειάδας, ἄρατε ταῦτα,
Ταῦτά μοι ἄρατε πάντα, μὴ ἀφραδίῃσιν ἐῇσιν
Οἶκόν μου γενετῆρος ὀλύμπιον, οἶκον ἄοικον
Ἐμπορίης τελέσητε, φιλαργυρίης τε δοχεῖον.
Τοῦτό νυν εἰσορόωντες ἀνεμνήσαντο μαθηταὶ
Δέλτοις που ζαθέαισι πάλαι καχαραγμένον ἔμμεν,
Ὅττι τεοῦ ζῆλός με κατήσθιεν ἔνδοθεν οἴκου.
Αὐτὰρ Ἰουδαίων κεχολωμένος ἔννεπε λαὸς,
Σήμασιν οὖν ποίοισι καὶ ἔργμασιν ἄμμιν ἔδειξας,
Ὅττι σὺ κεῖνος ἔησθα, πατὴρ δέ σοι ἄμβροτός ἐστι;

Ὣς δ' ἀπαμειβόμενος πάλιν ἔννεπε· λύσατε νηὸν,
Τόνδε μοι, εἴκε θέλητε, καὶ εἰ φίλον ὔμμιν ἔῃσι·
Κἀγώ μιν τρισσοῖσιν ἐν ἤμασι δεύτερον αὖθις
Ἐκτελέσω. τοὶ δ' εἶπον ἀμοιβαδὶς ἄλλοθεν ἄλλος·
Ἓξ καὶ τεσσαράκοντα περιπλομένοις ἐνιαυτοῖς
Νὴν μόλις ἐξετέλεσσαν ἀγακλυτοὶ υἱοὶ Ἰούδα,
Καὶ σὺ πάλιν τρισσοῖσιν ἐν ἤμασιν αὐτὸν ἐγείρεις;
Αὐτὰρ ὁ κοίρανος εἶπεν ἑὸν δέμας· οἱ δὲ μαθηταὶ
Τοῦτο σαφῶς ἐνόησαν, ὅτε τρίτατον μετὰ φέγγος
Χριστὸς ἀπὸ νεκύων παλινόστιμος ἐς φάος ἦλθε.
Καὶ τότε θεσπεσίαισιν ἐπίστευσαν σελίδεσσι,
Τῷ τε λόγῳ, τὸν ἔειπε θεοῦ μεγαλώνυμος υἱός.
Αὐτοῦ δ' ἱερὸν ἄστυ διερχομένου καθ' ἑαυτὸν
Πολλοὶ ἑὸν πίστευσαν ἐς οὔνομα, πολλὰ μὲν ἄντα
Ὄμμασι δερκιόωντες ὑπέρτερα θαύματος ἔργα.
Αὐτὸς δ' οὐδενὸς ἀνδρὸς ἐκεῖ πίστευσε μενοινῇ·
Πάντας ἐπεὶ γίνωσκε, καὶ οὐκ ἐπιδεύετο πάμπαν
Μαρτυρίης ἑτέρου, βρότεον νόον ὄφρα δαείη·
Μοῦνος γὰρ σάφα οἶδεν, ὅτις φρεσὶν ἧσι μενοινᾷ.

CAPVT XIX.

Γοοπλανεῖς Φαρισαῖοι. & an recte. Phariſæorum σκυθρωπία & affectatio. Nonni ἀκρισία. τίκτεσθαι de regeneratione. regeneratio κτίσμα, ἀνάκτισις & ἡ ἄνω θεοῦ γέννησις dicta. Interpretatio loci nobiliſſimi, Καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς. Perfunctoria & inepta Nonni interpretatio. Cœlum pro Deo aut diuinis rebus Syrorum more vſurpatum. τὸ ἀναβέβηκεν Syrorum more vſurpatum. μορφὴ ἀθανάτη. μορφὴ pro οὐσία. Et vtrum ea voce ita vſi veteres Theologi: de quo multis diſputatum. Locus Pauli, Ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, conſideratur. μορφὴ Θεοῦ, ὁμοίωμα ἀνθρώπου, ἰσότης Θεῷ, σχῆμα ἀνθρώπου, ἰσοδυναμοῦντα. εἶναι ἴσα Θεῷ, & eius efficacia. μορφὴ, non externa forma, ſed τὸ εἶναι τινός. forma Deorum, Ouidio. forma

luporum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

luporum Maroni. ὁμοιοῦσθαι Helleniſtis ex Hebræorum vſu, idem quod τὸ εἶναι. id locis aliquot probatum. Voces Hebrææ quæ τῷ ὁμοιοῦν καὶ ὁμοιοῦσθαι, reſpondent. ὁμοιοῦσθαι, ἐξισοῦσθαι. μορφὴ de Perſona a quibuſdam acceptum. paſſim veteres ea voce ſignificatione οὐσίας eſſe vſos, multis oſtenditur. μορφὴ & figura oppoſita. figuram & ſpeciem a S. Auguſtino opponi. ὑψοῦν τὸν ὄφιν. vox Syra quam expreſſit. Id e quo ſuſpenſus ſerpens, crux dictum. & σταυρὸς Græce. item σημεῖον. item σταυροῦ τύπος. vexillum. Interpretatio illius loci, Ὁ δὲ μὴ πιστεύων κέκριται. Peccatum quod manus excelſa Latinis, Helleniſtis ἐν χειρὶ ὑπερηφανίας. capite aperto peccare. idem peccatum βλασφημία dictum. Nonni error & παρερμηνεία. ἁμαρτία, ἡ μύσσα. καθαρισμὸς, καθαρμὸς, κάθαρμα, & ſingulorum differentia. Iudæorum καθαρισμοί. ὁ ἁγνισμὸς, quem ſequebatur ὁ καθαρισμός. qui idem qui & βαπτισμός. poſt eum καθαρμός. Interpretatio illius loci, Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ. ea ex præclaro Photij loco petita. Agnus ἐξιλαστικὴ θυσία. Iuuencus peccati, καθαρισμὸς primo, mox ἐξιλασμὸς dictus: quæ duo a veteribus diſtincta. καθαρισμὸς & καθαρμὸς olim diſtincta; interdum & confuſa. καθαρμὸς & καθαίρειν de baptiſmo. quem apud Iudæos vſum haberet, & in quibus adhiberi ſolitus baptiſmus. Differentia inter Iudæorum & Iohannis Baptiſtæ baptiſmum: atque hinc orta inter Iudæos eiuſque diſcipulos controuerſia. Interpretatio illius loci, ὁ ἔχων τὴν νύμφην, νυμφίος ἐστίν. Iudæorum mos in nuptijs. Ὁ ἑστηκὼς, amicus ſponſi, qui ad chuppam ſtat. Chuppa Iudæorum. eius in nuptiis vſus. Sara ſub chuppa. & quid de ea Magiſtri. Paraphraſeos Poeticæ, qualis eſſe debeat, in loco non ſatis recte a Nonno converſo exemplum. μάστιγες de pœnis ob peccata immiſſis, ab antiquis Theologis. & an recte. Locus quem expreſſit Nonnus, cum τὴν Θεοῦ ὀργὴν ἄφρονα μαστίζειν, dixit.

IN eo quod initio tertij capitis occurrit,

Ἦν δέ τις ἱερὸν αἷμα γοοπλανέων Φαρισαίων,

vocem nihili illud γοοπλανέων, de Phariſæis vſurpatum, plerique exiſtimarunt. Inter quos & magnus Scaliger. Nec diſſentio. niſi forte ad σκυθρωπίαν eam referas, cujus Matthæi 6. 16. fit mentio. cum præſertim Syrus τὸ σκυθρωπός, *atratus*, eo loco reddat.

 & qui-

& quidem eo habitu, quem idolorum cultoribus Hebræi tribuunt. Cujuſmodi veſtibus vulgo in luctu Phariſæi, qui ibi hypocritæ dicuntur, & ἐν ταῖς ἀσκήσεσι καὶ νηστείαις, vtebantur. Qua ſpecie fortaſſe quod vagarentur & ad oſtentationẽ obambularent, γοοπλανεῖς ab eo dici potuerunt. notum enim quibus vocibus plerunque delectetur. alias non intercedo quominus νοοπλανέων legatur. Eodem capite commate tertio, in diuina illa cum Nicodemo diſſertatione Domini, inter cætera dicitur, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. in quibus exprimendis cum voce τίκτεσθαι vſus eſt noſter, non minus craſſe locutus eſt quam Nicodemus reſpondet, qui ait, Μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ δεύτερον εἰσελθεῖν καὶ γεννηθῆναι; Imo, ſi ita locutus eſſet Dominus, Nicodemo ita reſpondendi anſam ipſe præbuiſſet. Nam cum de noua agatur generatione, quam regenerationem vulgo, Theologi Græci, etiam κτίσμα, & ἀνάκλησιν, & ἀναγέννησιν, Dominus τὴν ἄνωθεν γέννησιν hic dicit, ille nouum partum illis verbis ſtatuit:

Εἰ μή τις μετὰ κέντρα τελεσσιγόνοιο λοχείης
Θνητὸς ἀνὴρ τίκτοιτο τὸ δεύτερον, αἰθέρος αὐλῆς
Οὐ δύναται βροτὸς οὗτος ἔχειν αἰώνιον ἀρχήν.

Quare non cogitabat περὶ τῆς ἀναγεννήσεως nunc agi, quam ad partum muliebrem trahit Nicodemus. Cujus ignorantiæ non modo ſic aſtipulatur, ſed & præit, vt jam diximus. Commate decimo tertio ſequitur, Καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ. Quem locum negligenter excepit. quemadmodum non parum & noſtros & veteres exercuit. Nam & Prophetæ ſuo modo in cœlum aſcenderunt, & de Elia

quotidie

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

quotidie hoc in confeſſionibus pronuntiant Iudæi. & juſti in cœlum aſcendiſſe dicuntur. & de Dauide hoc Actor. 2.34. dicitur. Noſter ſuo more ſatis ruſticatim nodum hunc diſſoluit, cum ait, ὑπηνέμιον πόδα πάλλων. hoc eſt, *nemo vnquam pedibus in cœlum peruenit.* Quaſi de aſcenſione corporis agatur, aut ipſi quoque Chriſto id conueniat, qui nunquam corpore aſcenderat in cœlum, cum hoc dixit. Et quæ hæc eſt oratio, *Nunquam homo alius cœlum pedibus calcauit, niſi diuinus hic* (ita enim loqui gaudet) *qui cum carne quam cum diuina forma conjunxit, de cœlo deſcendit: Hominis ſolus Filius,* &c. Nam qui dicit, *nemo in cœlum pedibus aſcendit, præter hunc,* nonne hoc dicit, *ſolum eum de quo loquitur, pedibus in cœlum aſcendiſſe?* Videantur verba, quæ ita habent:

Οὔποτε δὲ βροτὸς ἄλλος, ὑπηνέμιον πόδα πάλλων,
Οὐρανίων ἐπάτησεν ἀνέμβατον ἄντυγα κύκλων,
Εἰ μὴ θέσκελος οὗτος· ὃς ἀθανάτην ἕο μορφὴν
Οὐρανόθεν κατέβαινεν ἀήθεϊ σαρκὶ συνάπτων,
Ἀνθρώπου μόνος υἱός· ὃς ἀστερόεντι μελάθρῳ
Πάτριον οὖδας ἔχων αἰώνιος αἰθέρι ναίει.

Nam ἐν τῷ ἀναβέβηκε, & ille & eruditi alij ſe torquent. Quaſi raro Hebræorum more præteritis vtantur Helleniſtæ. Cæterum de Syriaſmo admodum ſecurus fuit, neque magis ambiguitatem vocis οὐρανοῦ, quam τοῦ ἀναβέβηκεν, in animum admiſit. Nam τὸ שמיא Syrorum, Deum, ſeu diuina, non minus quam locum Dei apud eos notat. quod ne tyronum quidem quiſquam neſcit, qui hæc ſtudia vel obiter libauit. Iam τὸ ἀναβαίνειν, ad animum, (ſeu potius, vt Græci loquuntur, τὴν διάνοιαν, vt Helleniſtæ, τοὺς λογισμοὺς aut διαλογισμοὺς) a Chaldæis Syriſque referri ſolet. Vt Danielis 2. 29. οἱ διαλογισμοὶ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

γισμοί σου ἐπὶ τῆς κοίτης σου ἀνέβησαν. quanquam ibi linguæ propriam ellipſin notent eruditi. Vt ſit ſenſus: *Et ne dubites fortaſſe, quin diuina ille, ô Nicodeme, qui jam tecum loquitur intelligat: ſcito, neminem ad Deum aut diuina, præter eum qui e cœlo jam deſcendit, vere, &, quemadmodum oportet, penetrare.* nam τὸ סלק expreſſit. Quare apage illud ὑπωλένιον πόδα πάλλων. Quod cum in priori membro ponitur, in altero, vt dixi, continuandum eſt. Neque Euangeliſta dixit, οὐκ ἄλλος ἄνθρωπος, ſed οὐδείς. Καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν. Quare? quia τὸ *filius hominis*, vt recte Chryſoſtomus, non de carne, ſed de toto accipiendum eſt. *Cum*, inquit Cyrillus, *Verbum Dei de cælo deſcenderet, filium hominis deſcendiſſe ait. ne in duas, poſtquam incarnatus eſt, Perſonas diuidatur.* Sed & Apollinaris atque aliorum cauſa circumſpecte hic loquendum fuit. de quo ad iſtum locum veteres notarunt. Et optime hæc cohærent. *Si res vulgares, & e conſuetudine hominum ac terræ deſumptas, non intelligitis, cum de ijs vobiſcum ago, quomodo, ſi ardua ac vere diuina vobis proponam, ea capietis? Affirmare tibi poſſum, neminem, ô Nicodeme, ad ea, quæ diuina ſunt & hominem tranſcendunt, penetrare, præter eum qui e cœlo deſcendit.* nam τὸ ἢ eſt βεβαιωτικόν. Iam quod illud μορφὴν de diuina vſurpauit natura, cum dixit,

Εἰ μὴ θέσκελος οὗτος, ὃς ἀθανάτην ἔο μορφὴν
Οὐρανόθεν κατέβαινεν ἀήθει σαρκὶ συνάπτων,

more ſuo fecit. Et ita ſupra, cap. 1. comm. 14.

Ξυνώσας ζαθέην βροτοειδέϊ σύζυγα μορφήν.

Et cap. 14. 10.

Οὔπω πίστιν ἔχεις, ὅτι σύζυγός εἰμι τοκῆος,
Καὶ γενέτης μεθέπει με μιῇ συναρηρότα μορφῇ;

Et alibi fortaſſe non ſemel. In quibus locis manifeſte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

feſte μορφὴν τὴν οὐσίαν dixit. De cujus vocis vſu & progreſſu aliquando doctiſſimum conſului Theologum. qui, cum plenam periculi, &, vt Græci melius, παρακεκινδυνευμένην eſſe exiſtimaret in Theologia vocem, cœpi, meo more, diligentius de eo cogitare. Nam tutiſſimum in iſtis reor, ad antiquitatem ſe conferre. quam qui negligunt, aut paruam ejus rationem habent, parum apud nos autoritatis habent. Quare aliquid de eo dicendum erit. Certum eſt, nullum ſæpius a Patribus adduci locum, illo nobiliſſimo, Ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ᾽ ἑαυτὸν ἐξεκένωσε μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος. Ad Philippenſes 2. 6. In quo loco cur Hæretici κακοσχολιῶν & perverſitatum ponant fundamentum, nihil cauſæ video. Quatuor Apoſtolus, ex vſu linguæ quam in animo habebat, ἰσοδυναμοῦντα poſuit. Quæ ſunt, μορφὴ θεοῦ, ὁμοίωμα ἀνθρώπου, ἰσότης θεοῦ, & σχῆμα ἀνθρώπου. Iam autem, ne quis dubitet quid ſit μορφὴ θεοῦ, diſerte ſe expreſſit, cum addit, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο, τὸ εἶναι ἴσα θεῷ. quod ita efficaciter eſt dictum, vt nulla lingua ſit quæ ſatis vim illius repræſentet. Non enim ἴσον θεῷ, ſed ἴσα dixit: vt manifeſte τὴν οὐσιώδη ἰσότητα repræſentaret. Sane μορφὴ eſt דמות. Quod eſt τὸ εἶναί τι: ſiue τὸ εἶναί τινός. Quomodo & Latini non raro loquuntur. Ita *formæ Deorum*, ſunt *Dij*. Vt cum Ouidius, in opere illuſtri (quemadmodum alibi D. Hieronymus Transformationum libros vocat) cum de diuiſione ſingulorum vel locorum vel elementorum poſt creationem agit, *formas Deorum*, Deos ipſos dixit.

Neu regio foret vlla ſuis animalibus orba,

Aſtra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Aſtra tenent cœleſte ſolum, formæque Deorum:
Ceſſerunt nitidis habitandæ piſcibus vndæ:
Terra feras cepit, volucres agitabilis aër.

Vbi non aliter cœlum aut cœleſte ſolum formis Deorum, quam piſcibus aquam, feris terram, auibus aërem, tribuit. Nam & auium formas, & ferarum poterat dixiſſe. neque quiſquam dubitaret quid vellet. Ita *formæ luporum* Maroni ſunt *lupi.* lib. Æneidos 7.

Hinc exaudiri gemitus, iræque leonum,
Vincla recuſantum, & ſera ſub nocte gementum,
Setigerique ſues, atque in præſepibus vrſi
Sæuire, ac formæ magnorum vlulare luporum.

Vbi habes, *ſues, vrſos, leones,* & *luporum formas.* Nam qui aliter, propter Circen, id accipiunt, quanquam magni viri, argutantur. Ita ὁμοιοῦσθαι Hebræis eſt, εἶναι. Vt in illo Eſaiæ 1. 9. Καὶ εἰ μὴ κύριος Σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς Σόδομα ἂν ἐγενήθημεν, καὶ ὡς Γόμοῤῥα ἂν ὁμοιώθημεν. Vbi ὁμοιοῦσθαι ὡς Γόμοῤῥα, eſt, εἶναι ὡς Γόμοῤῥα. nam Hebræi ταὐτοδυναμοῦντα accumulant. Tale eſt, ἄνθρωπος ματαιότητι ὁμοιώθη. Pſal. 144. 4. quod Pſal. 39. 6. πλὴν τὰ σύμπαντα ματαιότης, πᾶς ἄνθρωπος ζῶν. neque aliter eſt in Hebræo, vbi habes vocem דמה. Quod cum Syrus Metaphraſtes intelligeret, eadem voce τὸ μορφὴ & τὸ ὁμοίωμα expreſſit. voce דמותא nimirum. Quaſi, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐξεκένωσεν, ὁμοίωμα δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου γενόμενος, in Græco inueniſſet. Quid quod ὁμοιοῦσθαι Helleniſtis, idem quod ἐξισοῦσθαι? Vnde incomparabiles Heſychij gloſſæ, quæ magna ſui parte, quod in noſtris ad autorem illum emendationibus non raro obſeruauimus, Helleniſticas exponunt voces, ὁμοιοῦσθαι, ἐξισοῦσθαι, interpretantur.

Et,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Et, quod amplius, ὅμοιος, ἐν τῷ αὐτοῦ συνεσῶς, expo-nit. Vt non mirum ſit ſub eo ſchemate Arrianos fucum diu admodum feciſſe. Quid? quod ὁμοίωσις θεοῦ, alibi Hebræis, ex ſummorum ſententia interpretum, ipſe Deus dicitur. Sane Pſalmo 16. commate poſtremo, vbi nunc vulgares Helleniſtæ, χορτασθήσομαι ἐν τῷ ὀφθῆναι τὴν δόξαν σου, lingua Sancta voce ὁμοιώσεως vſa eſt. Vt idem ſit, majeſtas Dei, & ὁμοίωσις. Nec aliter antiqui Helleniſtæ eum locum reddiderunt. Aquila, ἐν τῷ ἐξυπνισθῆναι τῆς ὁμοιώσεώς σου. Et alius, ἐξυπνισθεὶς τῆς ὁμοιώσεώς σου. Vbi erudite in Nebienſi editione ad marginem *teipſum* exponitur. *in euigilando teipſum. cum euigilabis ipſe.* Ergo ὁμοίωσις θεοῦ, ipſe Deus. Quod Seniores voluerunt, cum hic δόξαν, quæ eſſentialis Dei eſt majeſtas, ſiue ipſa diuinitas, vt ſupra multis oſtendimus, interpretati ſunt. Et quo pacto ἐκκενοῦσθαι potuit æternitatis Dominus ac Princeps, niſi plus quam homo eſſet? Ideoque μορφὴν, ὁμοίωμα & σχῆμα, de homine non ſine cauſa Apoſtolus in eo loco vſurpauit. quæ poſtrema aliquid neglectum ac contemptum Helleniſtis ſonat. & hoc ſenſu bis, ni fallor, in antiquo Fœdere vſurpatur. Quæ fortaſſe cauſa fuit, quare Syrus, quod ſignificantem æque ad manum non haberet, Græca voce vteretur. Ex quibus vocum in hoc loco ſingularum vis atque efficacia apparet. quæ, vt verum hominem, ſic Deum, κατ' ἰσότητα, demonſtrant. Nam ſi aliquid imaginarium in Deo, etiam in homine erit. Et ſic neutrum, ſed pro eo Icelus aut Morpheus, Poëtarum erit, is qui vere eſt vtrunque. & de quo vetus Græcorum Eccleſia canebat,

Ἰσόν τε πατρὶ καὶ θεῷ δοξάζομεν.

Sed

Sed ad vſum, de quo cœpimus, τοῦ μορφὴ, in antiqua Eccleſia agamus. Cum ſæpe locum hunc Sanctiſſimi adducerent Patres, primo μορφὴν θεοῦ, & μορφὴν δούλου inter ſe oppoſuerunt. quod tutiſſimum erat, quia cum Scriptura loquebantur. Neque quiſquam eſt qui ſæpius ex eo loco ſic loquatur quam vir magnus & in controverſijs illius æui admodum exercitatus, Leo primus. Cui objectum notat Photius, quod voce μορφὴ abſolute pro οὐσία vſus eſſet. cum pro Perſona quidam acciperent, duaſque ab eo poni dicerent Perſonas. Ἰδοὺ, φασὶ, δύο πρόσωπα εἴρηκε, καὶ ἰδίᾳ τὰς ἐνεργείας ἐκήρυξε. Idem, Οἱ δὲ πάλιν ἐπιπηδῶσιν, inquit, τοῖς τοῦ ἀνδρὸς ῥήμασιν, ἐν οἷς φησὶν, ἐνεργεῖ γὰρ ἐν ἑκατέρᾳ μορφῇ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας. Quæ verba cum & ipſe Ephraimus vſurpaſſet, & vocabulum & mentem Leonis defendit. Quod profecto mirum, cum tam multi ante Leonem ſic locuti eſſent. Et poſt eum nemo abſtinuit hac voce. Ideoque exemplis id confirmat Photius. Qui inter alia, Ὅτι δὲ ἡ μορφὴ οὐχ ὑπόστασις ἢ πρόσωπον πάλιν νοεῖται, ἀλλ' οὐσία, Βασίλειος μὲν ὁ λαμπρὸς τῆς ἐκκλησίας κῆρυξ ἐν τῷ κατ' Εὐνομίου λόγῳ τρανῶς διδάσκει. Idem ex Baſilio, Τὸ ἐν μορφῇ, ἐν οὐσίᾳ ἐστὶ θεοῦ· οὐ γὰρ ἄλλο μορφὴ καὶ ἄλλο οὐσία θεοῦ, ἵνα μὴ σύνθετος ᾖ. Et ex Nyſſeno aduerſus Eunomium: Ποία μορφὴ ἐπὶ τοῦ πάθους ῥαπίζεται, καὶ ποία ἐξ ἀϊδίου δοξάζεται; Sed ea voce nemo, vt dicebam, poſtea abſtinuit. Nam Cyrillus ita paſſim. Alibi, Οὐκ ἄρα ψιλὸς ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς, θεὸς δὲ μᾶλλον ἐν ἀνθρωπίνῃ μορφῇ. Idem Quæſt. & Reſponſionibus, Ὡς εἶναι οὐσίαν, φύσιν, μορφὴν, ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. lib. De Trinitate cap. 13. Τοιγαροῦν ἐπὶ τῆς θεότητος μίαν φύσιν, μίαν μορφὴν δογματίζομεν. Et alibi eodem libro non ſemel. Et Anaſtaſius ait, οὐσίαν, φύσιν,

φύσιν, μορφὴν, ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα εἶναι. Item φύσις, καὶ οὐσία, καὶ μορφὴ, ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐστίν. Neque Damaſcenus aliter loquitur. Qui ſic aliquoties in libro De Orthodoxa Fide, & in Hymno in Theogoniam,

Μιγνῦντα μορφῇ τῇ βροτησίᾳ θεόν.

Sed & ad Michaëlem Comnenum Pſellus: Πατρὸς, υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος, μία ἀρχὴ, μία φύσις, μία μορφὴ, μία οὐσία καὶ δύναμις. Idem de SS. Patribus: Οἱ οὖν ἅγιοι πατέρες, ἐπὶ τὸ αὐτὸ τάττουσι τὸ τῆς οὐσίας, καὶ φύσεως, καὶ μορφῆς ὄνομα. Eſt ergo ἡ μορφὴ, de vtraque vſurpatum natura, vtriuſque veritas naturæ, vt Leo Epiſtola ad Flauianum loquitur. *Nam fruſtratorie*, inquit, *loquens, ita verbum diceret carnem factum, vt, editus vtero virginis Chriſtus, haberet formam hominis, & non haberet materni corporis veritatem.* Cui veteres, quod mirum videatur, *figuram* opponunt. vt cum S. Auguſtinus *figuram & ſpeciem* oppoſuit. *Si ergo* (ad hunc ipſum Euangeliſtam inquit) *figura maris tantum valuit, ſpecies baptiſmi quid valebit?* Quemadmodum *figuram* paulo poſt *& veritatem. Si, quod geſtum eſt in figura, trajectum populum ad manna perduxit, quid exhibebit Chriſtus in veritate baptiſmi ſui, trajecto per eum populo ſuo?* plane vt Græci Theologi, τύπον καὶ ἀλήθειαν. Cum Euangeliſta in eadem vere cœleſti cum Nicodemo Diſſertatione dixit, καὶ καθὼς Μωσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν, ignorauit quid ſit illud ὑψοῦν. More ſuo igitur ſeruauit vocem. Expreſſit autem Syrorum זקף, quod vtrunque, & ὑψοῦν & σταυροῦν deſignat. Et זקיפא σταυρός. Vnde veteres, cruci affixum hunc ſerpentem fuiſſe, volunt. Et Chryſoſtomus, περὶ τοῦ κατὰ Μωσῆν ὄφεως, ὃν ἐσταύρωσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ, Homiliam ſcripſit. Itaque id e quo ſuſpenſus fuit ſerpens, alij σημεῖον,

alij

alij σταυρὸν, alij σταυροῦ τύπον dixerunt. Vt Iuſtinus Apologia 2. Καὶ κατ' ἐπίπνοιαν καὶ ἐνέργειαν τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ λεγομένην, λαβεῖν τὸν Μωσέα χαλκὸν, καὶ ποιῆσαι τύπον σταυροῦ. etiam *vexillum.* Mire liberalis noſter (qui plerunque adeo reſtrictus eſt ac tenax, vt & ipſas voces & Helleniſticos loquendi modos, non exigua plerunque cum lectoris fraude ſeruet) in illius loci qui commate 18. ſubſequitur interpretatione fuit, Ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἤδη κέκριται. Nam ne temere id accipiatur, magnæ illi fuit curæ. Et profecto ea mens videtur eſſe Euangeliſtæ, ὅτι, vt Theologi loquuntur Græci, τῆς πρὸς θάνατον ἁμαρτίας δίκη θάνατος: *peccati, quod ad mortem, pœnam eſſe mortem.* Peccatum, de quo loquitur Euangeliſta, eſt quod Helleniſtis ἡ ἐν χειρὶ ὑπερηφανία, magiſque ad verum, *manus excelſa*, aut *in manu excelſa*, Latino dicitur interpreti. quod peccatum τῷ τοῦ ἀκουσιασθέντος opponunt. Ita enim dicunt eum qui per ignorantiam deliquit. a quo multum diſtat, qui *elato animo*, vt recte Hebræi, aut per impudentiam, quemadmodum Chaldæi, & petulanter peccat. Quippe qui ſic peccat, *capite aperto* dicitur peccare. plane, vt Græci γυμνῇ τῇ κεφαλῇ ἁμαρτεῖν dicerent. Idem hoc peccatum βλασφημίαν Helleniſtæ dicunt. quod hoc modo, ſed non bene intellectum, expreſſit noſter,

εἰ δέ τις ἀνὴρ
Ἀνδρομέην ἐπὶ σάρκα νοοσφαλὲς ὄμμα πιτύνων,
Τολμήεις ἐπέτασσε θεηγόρον ἀνθερεῶνα,
Ἀνὴρ κέκριται οὗτος.

Putauit enim βλασφημίαν ſic ab ijs ſemper, quemadmodum a Græcis ſuis, accipi. Cum τὸ βλασφημεῖν ſit illis quod Hebræis ביד רמה, *arroganter, præfracte, ac aperto capite* peccare. Quales Lucas in Apoſtolorum

lorum Actis erudite ἀντιτασσεσθαι τῷ θεῷ dixit. Quod Iudæis ipſa Veritas attribuit non ſemel. Ita qui idolo benedicit, βλασφημεῖν Iſaiæ 63.3. dicitur. Non quod Deo maledicit, vt putauit noſter, ſed quod plane ab eo ac præfracte deficit. Atque hinc illud ex diuinitatis adyto, Εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἴχετε ἁμαρτίαν. Sequitur enim, Νῦν δὲ λέγετε, ὅτι βλέπομεν· ἡ οὖν ἁμαρτία ὑμῶν μένει. Itaque ἡ ἁμαρτία, quam nunc μένειν dicit, eſt, quæ alias πρὸς θάνατον vocatur. Bene igitur Procopius, qui τὴν ἐν χειρὶ ὑπερηφανίαν Num. 15. 30, ἁμαρτίαν πρὸς θάνατον, exponit. Nonnus cum hunc locum interpretatus eſt, in ſcholion inciderat, quod Helleniſtice hac aut ſimili ratione locum hunc exponeret, Ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ὀφθαλμοὺς εἰς τὴν σάρκα τρέψας, καὶ βλασφημήσας, ἤδη κέκριται. quod Græci dicerent, ὁ γὰρ ἑκὼν ἁμαρτίᾳ περιπεσὼν, καὶ ἀντιτασσόμενος τῷ θεῷ, ἤδη καταδικάσθη. Vides quantum vtriuſque linguæ, quas interpretes hoc tempore confundunt & pro vna habent, ſit diſcrimen. Mox, commate nimirum 25, ſequitur, Ἐγένετο οὖν ζήτησις ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάννου μετὰ Ἰουδαίων περὶ καθαρισμοῦ. Mirum videri poterat, quod cum τῷ καθαρισμῷ τὸν καθαρμὸν confundat, cum locum ſic interpretatur:

ἔρις δέ τις ἀμφὶ καθαρμοῦ

Ἔπλετο μυστιπόλοισιν Ἰωάνναο μαθηταῖς.

Sane κάθαρμα, piaculum, ſeu victima piacularis, quæ & καθαρμός. Vnde locus ille, nondum ſatis, ſi quid judicare poſſum, intellectus, Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. qui capite Euangeliſtæ hujus primo legitur. Agnus enim eſt καθαρμός. A quo longe aliud eſt καθαρισμὸς, de quo hic agitur, qui eluuione ſordium fiebat. Cujus plurimæ in vſu apud Iudæos erant ſpecies. Aliud ab ijs iterum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ὁ ἁγνισμός. Itaque Iudæi, cum ſe polluiſſent, primo ἁγνισμὸν ex more adhibebant: cujus loco pœnitentiam inſtituit Iohannes. Illam autem ὁ καθαρισμὸς ſequebatur. quem & βαπτισμὸν dixerunt Helleniſtæ. quibus omnia ad vnum fere nomina antiqui Chriſtiani debent. Poſt hunc καθαρμὸς, aut κάθαρμα, (quæ erat pro peccato victima) offerebatur. Vnde morem hunc hauſerunt Græci, & ab ijs nomen Helleniſtæ. Iohannes ergo (nam hic locus, quantum judicare poſſum, parum intelligitur) poſt ἁγνισμὸν, poſt καθαρισμὸν, a ſe inſtitutum ſimul & exercitum, cum intueretur Dominum, nullo alio in poſterum ex more καθαρμῷ nunc opus eſſe dicit: quod adeſſet agnus Dei, qui peccatum ſemel vniuerſi orbis expiaret. Eulogius in Photij Excerptis, Καὶ γὰρ τὸ Ἑβραίων γένος, ἁμαρτάνοντες, πρότερον μὲν ἡγνίζοντο· εἶτα βαπτίσμασιν ἀπελούοντο· καὶ λοιπὸν ἤδη τὰς ὑπὲρ τῶν ἡμαρτημένων θυσίας προσέφερον· ὧν αὐτοὺς ἀπάγων ὁ Ἀπόστολος, καὶ τὴν ἀπειλὴν φοβερὰν ἐπήνεγκε. Καὶ γὰρ ἔδει τῆς ἀληθινῆς θυσίας ἅπαξ ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσενεχθείσης, ἤτοι τοῦ ἀμνοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ αἴροντος τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, σφαγιασθέντος, μηκέτι μηδὲν ὑπολελεῖφθαι, ἀλλ᾽ ὅλως πεπαῦσθαι τὰς πολλὰς καὶ τυπικὰς θυσίας ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσφερομένας. Erat enim agnus ille ἐξιλαστικὴ θυσία. Quare & καθαρμὸς, non autem, quod hic habet, καθαρισμός. Quæ eſt vera illius loci interpretatio. hoc eſt: *Hebræorum quippe gens primo purgari, tum ablutione, ſeu baptiſmo, ablui ſolebat, cum peccaret. Deinde pro peccato offerebant victimas. A quibus eos vt auerteret Apoſtolus, etiam minis terret vehementibus. Oportebat enim vt in conſummatione ſæculi, vera ſemel pro peccatis oblata victima, nihil plane ſupereſſet amplius, ſed vt*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ſemel multis illis ac figuratis quæ pro peccato offerebantur, finis imponeretur victimis. Notant Critici Sacri, juuencum illum qui peccati dicitur, primo καθαρισμὸν Helleniſtis dictum fuiſſe. quod cum perperam Aquila ac Theodotio redditum exiſtimarent, illi quidem τοῦ ἐξιλασμοῦ, S. Hieronymus expiationis voce eſt vſus. Nam in textu eſt הכפורים *expiationis*. Certe decimo Septembris die, qui eodem nomine a Iudæis dicitur, nemo ἐκαθαρίζετο, nemo etiam lauabat, nemo vngebat, nemo quid ſimile agebat: verum καθαρμὸς a Summo Sacerdote, ac per victimam fiebat expiatio. Quare, vt dixi, perperam καθαρισμὸν & καθαρμὸν confudiſſe poterat videri. Non tamen deſunt veteres, & quidem ſummi viri, quorum ſe autoritate hic tueri poteſt. Et inter eos maximus Chryſoſtomus Oratione Catechetica, qui, Εἰ βούλεσθε, inquit, πρότερον περὶ τῆς προσηγορίας τοῦ μυστικοῦ καθαρμοῦ διαλεχθῶμεν. Græcorum contra Menologia, vt καθαίρειν de myſterio baptiſmi vſurpare ſolent, ita ipſum, κάθαρσιν, non καθαρισμὸν, aliquoties dixerunt. Vt ecce, Πάλιν ὁ Ἰησοῦς ὁ ἐμὸς καθαίρεται ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, μᾶλλον δὲ καθαίρει τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. Paulo poſt, τί τῶν πολλῶν κωλύεις τὴν κάθαρσιν; Si quis autem cauſam ζητήσεως illius, cujus hic meminit Euangeliſta, quærat, ea quoque ex Iudæorum ritibus petenda. Iudæi ſæpe & in omni vita baptizabant. Sed & baptizando leuiora crimina, τὰ μὲν (inquit Iuſtinus autor antiquiſſimus) μηδὲν ἢ εἰς τὴν πολιτείας βλάβην συντελοῦντα, ἢ εἰς ζωὴν τῶν ἀνθρώπων, *quæ nec Reipublicæ damnum inferrent, nec communi vitæ hominum nocerent*, tolli putabant. Itaque & varios baptiſmos, ſiue ablutiones ἢ καθαρισμοὺς, habebant. At Sanctiſſimus Iohannes, vt Ioſephus notat, ad veram

primus pietatem, ad vitæ emendationem, ac juſtitiam adhortatus eſt: eos autem ſolos qui cum corpore animum purgaſſent prius, ita demum baptizabat: neque ἐπὶ τινῶν ἁμαρτάδων παραιτήσει, hoc eſt, *ad tollenda neſcio quæ crimina aut labes*, vt Iudæi, ſed ad pœnitentiam & veram vitæ emendationem baptiſmum conferebat. Iudæi igitur de fine ejus, quem alium inuexerat Iohannes, cum Sanctiſſimi ac ſummi hujus viri diſcipulis agebant. Hæc eſt illa igitur συζήτησις: de vſu nempe priſco, & hoc nouo. Bene Euthymius, ζήτησιν, diſputationem, καθαρισμὸν, baptiſma interpretatur. Sed nec locum modis omnibus ſuauiſſimum ac miræ prorſus elegantiæ noſter intellexit. Illum dico, qui commate vigeſimo & nono extat, Ὁ ἔχων τὴν νύμφην νυμφίος ἐστὶν, ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμφίου, ὁ ἑστηκὼς καὶ ἀκούων αὐτοῦ, χαρᾷ χαίρει, διὰ τὴν φωνὴν τοῦ νυμφίου· αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ πεπλήρωται. In quo ὁ ἑστηκὼς eſt, qui ad chuppam ſtat: dum, ex more Iudæorum, ſponſus cum ſponſa, ſub velamine, quod chuppa dicitur ab illis, colloquitur. quæ eſt Iudæorum prima ὀαρισὺς, ſiue, nuptialis congreſſus. E qua cum egrederetur ſponſus, maximo cum gaudio eorum qui egredientis audiebant vocem, prodibat. Quod tum demum ratum eſſe matrimonium exiſtimarent. Quo & Regius Propheta, vt præclare annotant Magiſtri, reſpexit, cum cecinit, Καὶ αὐτὸς, ὡς νυμφίος, ἐκπορευόμενος ἐκ παστοῦ αὐτοῦ, ἀγαλλιάσεται, ὡς γίγας, δραμὼν τὴν ὁδὸν αὐτοῦ. Vbi ὁ παστὸς חפה. Nam quemadmodum amicos ſponſus gaudio exhilarat, cum ex operto illo ſuo prodit, loquitur, ac faciem oſtendit, ita Sol, ἐκ τοῦ παστοῦ αὐτοῦ, hoc eſt, מחפתו, terram gaudio perfundit. Quod ad verum illum & pulcherrimum Eccleſiæ ſponſum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ipſum juſtitiæ ſolem, ſuauiſſime præcurſor ejus ac *νυμφαγωγὸς* Iohannes Baptiſta accommodat. Ad quem ſenſum exprimere ipſum locum poëtice ſic poſſis:

Νύμφην πᾶς μὲν ἔχων πέλε νυμφίος· αὐτὰρ ἑταῖρος
Παστῷ κρυπτομένοιο παρίσταται, ἣ θέμις ἡμῶν,
Φωνὴν δ' ἐρχομένοιο δεδεγμένος ἐξ ἀδύτοιο
Γηθοσύνῃ φίλον ἦτορ ἰαίνεται.

Qui eſt Poëticus, ni fallor, & Paraphraſticus character. Dixi autem *παστὸν*, quia chuppam hanc Magiſtri, ſponſæ, verecundiæ nonnunquam cauſa, tribuunt. Vt cum dicunt, Saram toto illo tempore quo non peperit, ſub chuppa ſtetiſſe: vbi matronas, tanquam ſponſæ, gratulatum pro ſe quanque adueniſſe. quemadmodum ex Bereſchit Rabba Elias notauit. Cum in fine hujus capitis dicitur, *ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν, ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ, οὐκ ὄψεται ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ μένει ἐπ' αὐτὸν*, verba poſteriora, ita noſter reddidit:

ὃς δέ κεν ἀνὴρ
Παιδὶ θεοῦ ζώοντος ἀγηνορέων ἀπιθήσῃ,
Ἔρχεται ὑψίστοιο θεοῦ τιμήορος ὀργὴ,
Ἄφρονα μαστίζουσα.

Quod cum ſcriberet, potuit in animo veterum Theologorum obſeruationem habuiſſe, qui monent, *ὅτι τὰ τῶν δικαίων πάθη, θλίψεις ἡ γραφὴ καλεῖ· τὰ δὲ τῶν ἁμαρτωλῶν μάστιγας.* Iuſtorum calamitates a ſcriptura *θλίψεις*, impiorum *μάστιγας* vocari. quia dicitur, *ἑτοιμάζονται ἀκολάστοις μάστιγες.* Prouerb. 19. 29. aut illud e Propheta Regio, quod malo, *πολλαὶ αἱ μάστιγες ἁμαρτωλοῦ.* Quod tamen non vſquequaque verum eſſe, ſciunt, qui in Helleniſticis verſati ſunt, neque minus qui Hebraice nouerunt. Idem

enim vates, μάστιγας diuinitus immiſſas ſibi prædicat non ſemel, neque eodem ſemper vocis vſu. Varie enim ſemper vſurpatur. Notum autem quomodo Euangeliſtæ ea voce vtantur. Sed in animo habebat noſter illud, Ἐὰν μαστιγοῖς τὸν ἄφρονα. Prouerb. 27.22. Quanquam aliud ſit in Hebræo. Vides parodiæ ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα illuſtre exemplum. quo vel vno quæ de Nonni Hebraiſmis diximus, probantur. Et tamen aliud, vt dixi, in Hebræo legitur.

CAPVT XX.

Samaritanæ Hiſtoria. Ioſephi cur in ea mentio. κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας. πεπαυμένος ὁδοῦ. ἐκαθέζετο οὕτως, *de Seruatore quomodo dictum.* ἀείρεται διὰ κόλπου, *parum Græce dictum. Tempus* ἡνίκα ἐκπορεύονται αἱ ὑδρευόμεναι. *Potus ac cibi apud Iudæos communio.* ὑδάτιον αἰτεῖν. *Iacobus, & quare illius hic mentio. Mos Samaritanorum ad mentem huius loci præclare a Ioſepho deſcriptus. Nonni locus emendatus. tranſpoſitiones in Nonno. Locus eiuſdem Nonni aliter diſtinctus. Hebraiſmus ex ſententia Chryſoſtomi in Euangeliſta notatus. Moria & Garizin montes male confundi. Iſaaci oblatio in monte Moria. Samaritanorum cultus peregrinus. Columba ab ijs culta, & in eius nomine celebrata circumciſio. Deus a Nonno pro Patre poſitus. & male. Patris quare in hac Diſſertatione cum Samaritana, Dominus meminerit. Loci illius,* Οὐχ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἔτι τετράμηνον, *interpretatio.* Ἀσύστατον *in Nonno notatum.* ὥρη δίψιος. *tempus* δίψιον. *Siticuloſa Appulia. Hebraiſmi ignorantia. Nonnus & Interpretes lapſi. Pars anni in qua duo Regalim.* τετράμηνος θερισμοῦ. *Pentecoſte* ἑορτὴ θερισμοῦ. *Loci Iohannis interpretatio. & in eo* παρερμηνεία *Nonni. Locus ex Helleniſtis expoſitus.* ἀπελθεῖν *&* διελθεῖν, *Helleniſtis interdum pro eodem.* κυκλώσεις *&* ἐπιδημίαι *Domini, quæ Interpretibus impoſuerunt.* οἰκεῖν, *quomodo Helleniſtis vſurpatum.* βασιλικὸς, *cuius meminit Euangeliſta, quis. & de eo locus aliter ac vulgo expoſitus.* δοῦλοι, *milites*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ses ex vſu Chaldæo. θεράποντες Α῎ρηος *exinde Homero.* παῖδες Δαβίδ. δοῦλοι βασιλέως, *aut* βασιλικοί, *ex Helleniſtarum more, ijdem qui Præfecti. Abdemelech Eunuchus Regius.* ὁ ἰθύνων στρατιὰν, *qui* δοῦλος βασιλικὸς *dicitur. magiſter lanionum.* ἀρχιμάγειρος. ἑστηκὼς ἐνώπιον τοῦ βασιλέως. βασιλικὸς ἄρχων *&* βασιλικὸς δοῦλος *idem. Exponitur Euangeliſtæ locus.* ἐρέφνε *pro* ἐδεῖτο, *male a Nonno vſurpatum.*

NOn ſine cauſa quarti capitis initio, commate nimirum quinto, in hiſtoria Samaritanæ, Ioſephi meminit Euangeliſta, cum inquit, ὃ ἔδωκεν Ἰακὼβ Ἰωσὴφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. Nam ab eo ejuſque filijs originem ſuam deducebant Samaritani, eoque glo-riari maxime ſolebant. Ioſephus, vbi de Samaritanis agit, Καὶ ἐκ τοῦ Ἰωσήπου γενεαλογοῦσιν αὐτοὺς ἐκγόνων, Ἐφραΐμου καὶ Μανασσοῦ. Vnde & ſepulchrum ejus eo loco ponit Benjamin. Sequitur eodem capite ad comma ſextum, Ὁ δὲ Ἰησοῦς κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορείας, ἐκαθέζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ. Vbi non dixit quod Euangeliſta voluit. Ita enim,

Κεῖθι δ' τηλεπόροιο πεπαυμένος ἀτραπιτοῖο
Χερσός.

Aliud enim, κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορείας, aliud πεπαυμένος ὁδοῦ. Alterum enim, quod hic neceſſarium, defatigatum a via, alterum a via ceſſaſſe, denotat. Et ita ſemper Homerus. Quemadmodum Iliados tertio, πολέμοιο πεπαυμένοι, dicuntur ſenes, qui bellum non amplius gerebant. hoc eſt, qui ætate emeriti jam erant. Quod ſequitur, ἐκαθέζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ, ſuauiſſimus idiotiſmus, & plane voluptatis, vt Grammatici loquuntur, ſchema eſt. Vult enim, ſine vlla cura, aut delectu, & quod Græci dicunt, ὡς ἔτυχε, ad puteum, qui ſeſe in via obtulit, ſediſſe Dominum. Quo mirificam in

Domino ac Rege noſtro ἀδιαφορίαν notat. qui, afflictus æſtu, non quæſiuit locum, ſed inuenit. Vt œconomiam ejus plane admirandam hic omittam, qui ex humili hac ſeſſione, occaſionem diſputationis tam diuinæ inuenit. qua oſtendit, fore, vt Samaritani, gens contempta, ex æquo cum Iudæis, qui eum non rejicerent, ad gratiam admitterentur. quare non ineleganter Theophylactus, qui ἁπλῶς, ὡς ἔτυχε, καὶ ἄνευ θρόνου, ἐπὶ ἐδάφους, *ſimpliciter, vt res dabat, ſine ſede, & in terra*, exponit. Neque multo aliter hac voce Maro vſus eſt, cum de Ioue ſuo dixit:

Et jam finis erat, cum Iuppiter æthere ſummo
Deſpiciens mare velivolum terraſque jacentes,
Aequoraque, & late populos, ſic vertice cœli
Conſtitit.

Nam mirifice ad eum locum Grammatici nugantur. Paulo poſt ad comma 7. Interpres canit:

Ἔνθα γυνὴ Σαμαρεῖτις ἀειρομένην διὰ κόλπου
Ἤϊδα κάλπιν ἔχουσα, μετήϊε γείτονα πηγήν.

Vbi deſultorium videtur, quod Samaritanam ait ἀειρομένην διὰ κόλπου κάλπιν ἔχειν, quod illius lingua, nihil minus ſane quam proprie aut Græce, indicat, in ſinu hydriam geſtaſſe, cum Rebecca capite Geneſeos vigeſimo & quarto, ἐπὶ τῶν, vt Græci reddidere, ὤμων eam geſtet. Euangeliſta addit, veniſſe fœminam ἀντλῆσαι ὕδωρ. Quod in vſum prandij ab ea factum, vix dubitandum. Vnde & diſcipuli cum cibo poſtea aduentant. Quemadmodum & cœnæ tempus, ab Hebræis, *tempus, quo ad hauriendam aquam mulieres prodeunt*, vocari ſolet. vt eodem capite Geneſeos, quod jam laudaui. Quod, vt ſolent, eleganter Helleniſtæ, τὸ πρὸς ὀψὲ, ἡνίκα ἐκπορεύονται αἱ ὑδρευόμεναι, dixere. quod eſt, *cum inſtaret*

cœnæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

cœnæ tempus. Plane vt Theocritus de Hyla, qui quo tempore heroes cœnaturi eſſent, cum hydria egreditur.

Κῶχεθ' Ὕλας ὁ ξανθὸς ὕδωρ ἐπιδόρπιον οἰσῶν.

Quemadmodum & apud Apollonium. Qua occaſione & Rebeccam expectaſſe Abrahami famulus ibidem dicitur. quod non potuit latere eum, quem nihil fugeret. Nam vt Rebecca ibi, ita hic ex temporis occaſione & loci, circa horam τοῦ ἀντλῆσαι ὕδωρ Samaritana venit. Quod præclari hujus loci, mirifice, vt loquuntur Rhetores, περίστασιν illuſtrat. Commate 9 quod ſequitur, Πῶς σὺ Ἰουδαῖος ὢν παρ' ἐμοῦ πιεῖν αἰτεῖς οὔσης γυναικὸς Σαμαρείτιδος; ſuauiſſime dictũ, ex eorum more, qui cum peregrini eſſent, aut alieno fuiſſent animo, animis conciliandis cibum mutuo ac potum alter alterius guſtabant. quod Iudæis cum Samaritanis nefas. Sic in fœdere Iacobi cum Labane. Sic Iſraëlitæ de Gabaonitarum comedunt viatico. Ioſ. 9. 14. *Acceperunt ergo viri illi de viatico illorum.* Ac deinde, *Et fecit cum eis Ioſua pacem, ac percuſsit cum eis* Fœdus, *vt viuere eos pateretur.* Et Græci inter familiaritatis notas ponunt, ὑδάτιον αἰτεῖν. Quod de Pherecyde Apollonius Alexandrinus refert. Τὰ δὲ περὶ Φερεκύδην, τοσαῦτά τινα ἱστορεῖται· Ἐν Σκύρῳ ποτὲ τῇ νήσῳ διψῶντα, ὑδάτιον αἰτῆσαι παρά τινος τῶν γνωρίμων· τὸν δὲ πιόντα εἰπεῖν, σεισμὸν ἐσόμενον ἐν τῇ νήσῳ μετὰ τρίτην ἡμέραν. Et Dominus jam ante dixerat, Δός μοι πιεῖν, quod eſt ὑδάτιον αἰτεῖν. Et quod ſitiret vere, & vt hac occaſione anſam colloquio cum muliere inueniret, qui nec quid dictura eſſet, nec Samaritanam eſſe, ignorabat. Quale eſt, cum idem diſcipulos ad ficum mittit: in qua, quod non ignorabat, ficus eſſent nullæ. Et cum quærit Deus, Vbi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Adam eſſet. Quæ & ſimilia כדי להכנס בדברים, in colloquij occaſionem, vt cum Rabbi Schelomone loquar, fieri dicuntur. Commate 12. ſequitur, Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακὼβ; E quo duodecim, tanquam vna arbore, enatæ erant tribus. Itaque hoc in ejus cum quo loquebatur gratiam Samaritana: cujus indolem mirifice ex gentis conſuetudine depingit autor. quæ in gratiam Iudæi, a Iacobo originem deducit. Quod Samaritanis vſitatum: vt aduerſis, nempe, Iudæorum rebus, nihil cum illis commune ſibi dicerent; ſecundis, aut ſi opus ſibi eſſe exiſtimarent, ad Iacobum, Ephraimum & Manaſſen, protinus abirent. quæ omnia ſuauiſſime ἐν ἤθει. ex perſona mulierculæ, vt dixi. Quæ Iudæum jam confeſſa, a Iudæis originem deducit. Quem fuiſſe illius gentis morem, eleganter lib. Antiq. Iud. 11. oſtendit Ioſephus. Εἰσὶ γὰρ Σαμαρεῖται τοιοῦτοι τὴν φύσιν, ὡς ἤδη που καὶ πρότερον δεδηλώκαμεν. ἐν μὲν ταῖς συμφοραῖς ὄντας τοὺς Ἰουδαίους ἀρνοῦνται συγγενεῖς ἔχειν, ὁμολογοῦντες τότε τὴν ἀλήθειαν· ὅταν δέ τι περὶ αὐτοὺς λαμπρὸν ἴδωσιν, ἐκ τύχης ἐξαίφνης ἐπιπηδῶσιν αὐτῶν τῇ κοινωνίᾳ, προσήκειν αὐτοῖς λέγοντες, καὶ ἐκ Ἰωσήπου γενεαλογοῦσιν αὐτοὺς ἐκγόνων, Ἐφραΐμου καὶ Μανασσοῦ. Id eſt: *Sunt autem tali (quod & ante annotauimus) ingenio Samaritani, vt aduerſis rebus (& tum vere quidem illi) junctos ſibi ſanguine inficientur Iudæos. Simul vero proſperi quid eueniſſe iis vident, ſtatim ex fortunæ prolixitate, in eorum quaſi proſiliunt communionem. Quippe & cognatos ſibi dicunt, & ex poſteris Ioſephi, Ephraimo ac Manaſſe, gentem deducunt ſuam.* Et humanum ingenium hic vide. quod, neglecto omnium bonorum fonte, ſua hominibus aſſcribit. Vt cum de Iacobo dicit, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ

φρέαρ,

Φρέαρ. qui in ſolenni ſtipulatione Repetitæ legis, capite vigeſimo & ſexto, a calamitate, ne quis illi pluſculum tribueret, Obed, hoc eſt, *perditus*, vocatur. *Et loqueris ac dices coram Iehoua Deo tuo, Syrus ille, cum periret, pater meus, in Aegyptum deſcendit*, &c. Porro vt ad Nonnum redeamus, dici non poteſt, quam locus quo hæc exprimuntur, eruditos defatigarit,

Ποῖον ξυνὸν ἔπος Σαμαρείτιδι καὶ σέο φύτλῃ,
Ὄφρα πίῃς παρ' ἐμεῖο, καὶ εἰ σέο θεσμὸς ἐρύκει,
Ἀδομένοις στομάτεσσιν Ἰουδαῖόν σε καλούσης.

Vbi καλέασω Stephanus, nullo, quod ſciam, ſenſu: magnus Scaliger, ἀζομένοις aut αἰδομένοις, ex eadem lectione cum interrogationis nota ſcribebat. Ego non dubito, quin hic idem quod in Dionyſiacis paſſim idem maximus vir annotat, euenerit. Vt nimirum tranſpoſiti ſint verſus, qui ſic conſtituendi:

Ποῖον ξυνὸν ἔφυ Σαμαρείτιδι καὶ σέο φύτλῃ
Ἀδομένοις στομάτεσσιν Ἰουδαῖόν σε καλούσῃ,
Ὄφρα πίῃς παρ' ἐμεῖο, καὶ εἰ σέο θεσμὸς ἐρύκει;

Hoc ſenſu, *Quid commune Samaritanis & tuæ genti, quæ manifeſto oris indicio Iudæum te vocat.* (hoc eſt, *teſtatur*) *vt aduerſus ejus conſuetudinem, potum a me petas.* Commate 17, locum de Samaritana, ita diſtingue, Εἶπε· καὶ ἀγνώσσουσα, πολυσπερέων περὶ λέκτρων ψευδομένη Σαμαρεῖτις, ἐτήτυμον ἴαχε φωνήν. Non vt vulgo. Commate 20 a Samaritana dicitur, Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τούτῳ τῷ ὄρει προσεκύνησαν. In quibus verbis, ſi Chryſoſtomo credimus, talis erit Hebraiſmus, qualis in illo, ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἠγανάκτησαν. Matthæi 26. 8. Quod Iohannes, εἷς δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, & de ſolo Iuda c.12.4, interpretatur. Abrahamum quippe vult intelligi. qui in eo quoque monte filium obtulerit. Τοὺς περὶ τὸν Ἀβραὰμ λέγουσα, inquit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

quit: καὶ ἐκεῖ φασὶ τὸν υἱὸν ἀνενηνοχέναι. At Hebræi in eodem monte, in quo natum obtuliſſe Abrahamus fertur, omnes ab Adamo Patres victimas mactaſſe volunt. Leui, & grammatico, vt ſæpe ſolent, literæ vnius argumento. Atqui factum hoc in Moria Scriptura docet. qui non tantum in Iudæa, ſed & in eo loco, vbi poſtea vrbs Sancta fuit. Hic autem, de Garizin, & cultu qui in eo fieri ſolebat. qui profecto, ei de quo Chryſoſtomus, manifeſte opponitur. Sequitur enim, καὶ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἐςὶν ὁ τόπος ὅπου δεῖ προσκυνεῖν. nam ibi Abraham ſacrificaſſe dicitur. cui hic opponitur. Non igitur procedit. Nec ſatisfacit quæ ad illum locum ab autore adfertur interpretatio, Ὑμεῖς προσκυνεῖτε, ὃ οὐκ οἴδατε, ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν. Vbi noſter,

Ὑμεῖς μὲν κραδίης σφαλερῆς ἑτεροκλέϊ θεσμῷ,
Ὃν φρεσὶν οὐκ ἐδάητε, γεραίρετε μοῦνον ἀκουῇ.

Vos auditu colitis, quem mente non noſtis. Quod nec ipſe forſan aſſecutus eſt quid ſibi vellet. Nam & Deum colebant, & Meſſiam expectabant Samaritani. Moſis enim admittebant ſcripta. Sed Iudæi vnum Deum, illi, præter hunc, idola etiam ignota & in monte Garizin inuenta, colebant: crimen, quod duabus literis ע״ז Iudæi notant, & tanquam cauterio Samaritanis imprimebant. Vnde eos ἄμικτα μιγνῦσιν, idem ſummus vir Chryſoſtomus, præclare dixit. Inter quæ columba fuit: cujus & in nomine Samaritani circumcidebantur. diuerſiſſima ab illa, cujus ſpecie baptiſmum ſuum confirmauit Dominus. Neque ignotum eſt, eorum templum, quod, vt ipſi ſanctuarium, ita idololatricum Iudæi dicebant. Cum Seruator noſter, paulo poſt, commate nimi-

rum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

tum 23, vocem Patris repetit, Ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσι τῷ πατρὶ, item, καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντες αὐτὸν, non eſt dubium, quin in ſuauiſſima hac Diſſertatione, mulierculam paulatim, non ad verum modo Dei cultum, ſed & veri Dei trahat. qui, ne excludatur Filius, non ſine cauſa σχετικῶς vocatur Pater. Vt ſe eſſe, non Meſſiam modo, quod poſt paulo ait, ſed & Patris ejus, de quo agit, Filium oſtendat. Ideo non poſſum aſſentiri noſtro. qui hic vocem Patris vel diſſimulauit, vel pro ea, voce Dei vſus eſt. Quo diutius in maximo autore hoc verſamur, eo plura obſeruamus, quæ difficultatem nobis, alijs pleriſque, quod miramur, ne ſuſpitionem quidem mouent. Nonno autem vel inprimis, qui, ſecurus admodum, quodcunque primo placuit, chartæ illeuit. Exemplo ſit nunc locus ille commate hujus capitis trigeſimo & quinto: Οὐχ' ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἔτι τετράμηνόν ἐστι, καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται· ἰδοὺ λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη. Quem locum ita interpretantur, quaſi mens eſſet, *Nonne dicitis poſt quatuor menſes futuram eſſe meſſem?* Et ſic diſerte Syrus. vt ſenſus nota ſit Hebraicum בער. Helleniſtæ, ἔτι μῆνες τέσσαρες καὶ ὁ θερισμὸς ἔσται, alias dicerent. Atque id, vt certiſſimum, cum reliquis admiſit noſter. niſi quod pro θερισμὸς, negligenter θέρος ſuppoſuit. Sed & Chronologi ita cupide in Harmonijs ſuis id amplexi ſunt, vt Decembri menſe hoc eueniſſe ſtatuant. Quis autem non miretur, tempore æſtatis, ſi ſequimur Nonnum, hoc cum muliercula colloquium fuiſſe habitum, cum, quemadmodum diſerte nunc loquitur, quatuor menſibus ante æſtatem habitum fuerit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

rit. Ita enim hunc interpretatur locum. Ante autem, horam ſextam, & æſtiuam quidem (ita enim τὸ δίψιος accipio) fuiſſe dixit, cum Samaritanam Dominus acceſſit. Ita enim ſupra:

Ἕκτη δὲ πτερόεσσα διέτρεχε δίψιος ὥρη.

De quo tempore Alcæus, Ἁ δ' ὥρα χαλεπά· πάντα δ' ἔ δίψαι ὑπὸ καύματος. Et Horatius,

Nec tantus vnquam ſiderum inſedit vapor
Siticuloſæ Appuliæ.

Vbi *ſiticuloſa*, vt noſtro δίψιος. quo tempore a Sirio torretur terra. qualis æſtus menſe Niſan in Cananæa erat. Et ſane Domini defatigatio, ad fontem acceſſus, ſitis, & alia ſimilia, de æſtate perſuadent. Ita enim ipſe Euangeliſta, ἦν δὲ ἐκεῖ πηγὴ τοῦ Ἰακώβ. ὁ οὖν Ἰησοῦς κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἐκαθέζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ· ὥρα ἦν ὡσεὶ ἕκτη. quæ eſt hora qua diei æſtum Hebræi ponunt. Nam quod tempore illo fit, כחום היום fieri dicitur. quo vmbram aut fontes ſectabantur aut in tentorijs latebant qui in Oriente agebant. vt de Abrahamo Geneſ. 18. 1. Quod de æſtate dici, (quanuis aliam Ægypti ac vicinæ Cananeæ fuiſſe rationem ſciam) ipſa euincere ratio videtur. Et confirmant Interpretes, qui ſediſſe virum Sanctum ibi volunt, vt defatigatos æſtu ac labore, exciperet reficeretque. Sed nec aliud Eccleſiaſtici Scriptores de hoc tempore videntur ſenſiſſe. Iuuencus,

Sederat hic rapido Seruator anhelus in æſtu, &c.
Mœnibus egrediens Samaritis fœmina venit.

Sedulius,

Humanam flagrante ſitim contraxerat æſtu.

Iam quam veriſimile eſt, Dominum quatuor ante menſibus dixiſſe, θεάσασθε τὰς χώρας ὅτι λευκαί εἰσι

πρὸς

πρὸς θερισμὸν ἤδη? Quanuis enim figurata, de quá loquitur, ſit meſſis, quis tamen neſcit, durum id videri, cum ſuauiſſimæ allegoriæ ſint, quæ proxime ad ſignificatum, ſeu, τὴν ἀλήθειαν, accedunt? Quid igitur? Teſtatur Robertus Stephanus, in nonnullis codicibus vocem ἔτι non extare. Et affirmat Camerarius, in ſuo codice, οὐχ' ὑμεῖς λέγετε, ὅτι τετράμηνός ἐστι, καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται, ſe inueniſſe. neque aliter in MSS antiquiſſimo Rutgerſiano inueni. Eſt ergo Hebraiſmus, quem ad verbum Helleniſtæ ſic efferrent, ὅτι τετράμηνός ἐστι, καὶ ἐν αὐτῷ θερισμός. hoc eſt, τετράμηνός ἐστιν, ἐν ᾧ θερισμός. quod Euangeliſta dixit, τετράμηνός ἐστι, καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται. Nec difficultatem Camerarius non vidit, ſed in ſermone hæſit. cum non poſſet, quin, a Theophylacto quoque monitus, receptæ opinionis errorem videret. Qui, ὑμεῖς μὲν γὰρ, φησὶ, λέγετε, ἀντὶ τοῦ νομίζετε, ὅτι ὁ θερισμὸς ἐν τῇ τετραμήνῳ ταύτῃ ἔρχεται. Vt non ſine cauſa τετράμηνος dicatur θερισμοῦ, in quo duo Regalim, Paſcha & Pentecoſte, concurrerent. quorum altero initium, altero finem ſumebat meſſis. quemadmodum ἑορτὴ θερισμοῦ Pentecoſte, (ſicut hic τετράμηνος θερισμοῦ, ea pars anni, cujus initium Niſan) a Moſe in Exodo dicitur. eo autem menſe hæc euenerunt. decimo enim quarto Paſcha, decimo quinto nouarum frugum manipulus offerebatur. Vt hoc quindecim, aut circiter, ante Paſcha diebus dicatur. quomodo optime conueniunt quæ de meſſe dicuntur. Id autem an cum Paſchatibus, quorum mentio fit a Iohanne, pugnet, בעלי תקופות viderint. nos non putamus. Mira ejus loci qui com. 43. & porro ſequitur ἀκολουθία· Μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. αὐτὸς γὰρ ὁ Ἰησοῦς

ἐμαρτύρησεν, ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τιμὴν οὐκ ἔχει. *Ieſus in Galilæam ſe contulit: oſtendit enim, Propheta honorem in patria non exhiberi.* Nam quæ hæc αἰτιολογία, *In Galilæam ſe contulit. oſtendit enim, locum Prophetis in patria non eſſe?* Nonnus intellexit, quaſi ſcriptum eſſet, Chriſtum Galilæam quidem petijſſe, Capernaum tamen, quæ illius urbs Matthæi 9.1. dicitur, non adijſſe. Ideoque dixit,

Μοῦνην δ' οὐκ ἐπάτησεν ἑὴν ζηλήμονα πάτρην.

Cum quo facere & Chryſoſtomus videtur. ita tamen, vt ſubdubitet nonnihil. De Nazaretho autem non procedit. Diſerte enim addit in hiſtoria hac Lucas, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ναζαρὲτ, οὗ ἦν τεθραμμένος. Quare ſi hanc intellexit noſter, cauſa cadit. Optimus interpres ac maximi judicij Theophylactus, ideo hoc dictum putat, ὅτι οὐκ ἦν ἀεὶ ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, ἀλλ' ἐκ διαλείμματος (quæ verba ſunt illius) ἐπεδήμει αὐτοῖς. *quod non ſemper in Galilæa eſſet, ſed ex intervallo apud eos verſaretur.* Ratio ex ſolis Helleniſtis eſt petenda, qui τὸ הלך modo ἀπελθεῖν, modo διελθεῖν interpretantur, & vtrunque non raro eodem ſenſu. Ita Pſal. 105.13. καὶ διῆλθεν ἐξ ἔθνους εἰς ἔθνος. Iud. 11. 18. καὶ διῆλθεν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἐκύκλωσε τὴν γῆν ἐδώμ. Ita ἀπέρχεσθαι, quæ interpretatio ejuſdem vocis eſt, interdum non aliud quam digredi. Et ſic, ex conſilio Interpretis Syri, Latine reddendum eſſet. quemadmodum hoc toto capite nihil aliud quam κυκλώσεις Domini καὶ ἐπιδημίας deſcribit. Ex Iudæa enim tranſit per Samariam: ex Samaria in Galilæam, atque ex ea ſtatim in Iudæam redit. Sed τὸ ἀπελθεῖν, in quo tota difficultas, ire interdum ac redire. Vt in illo Matthæi, 8.21. Κύριε ἐπίστρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου. Et cap. 13. ὃς εὑρὼν ἕνα πολύτιμον μαργα-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

μαργαρίτην, ἀπελθὼν πέπρακε πάντα. Sed, vt dixi, hic eſt *digredi*. Præſtantiſſimi Theologi, qui difficultatem loci in voce ἐμαρτύρησε quærebant, aliud agebant, niſi fallor. Iam quod ad illa Euangeliſtæ verba commate 46. ἦλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἰς τὴν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, ὅπου ἐποίησε τὸ ὕδωρ οἶνον, Nonnus noſter dixit,

Ἰησοῦς μὲν ἵκανε, καὶ ᾤκεεν αὐτόθι μίμνων,
Ἧχι πέδον Κανανᾶιον.

Quomodo autem verum eſſe poteſt, in Cana habitaſſe, cum ſtatim poſt miraculum diſceſſerit? Et tamen vt Græce hoc falſum, ita Helleniſtice veriſſimum. quorum lingua οἰκεῖν dicitur, qui ad paucos dies tentorium in loco aliquo defigit, ac mox locum mutat. Vnde illud. Καὶ οἴκησον μετ᾽ αὐτοῦ ἡμέρας τινάς. Geneſ. 27. 44. Multum eodem commate diſputarunt veteres, quemadmodum poſt eos & recentes, περὶ τοῦ βασιλικοῦ, cujus meminit Euangeliſta cum dixit, Καὶ ἦν τις βασιλικὸς οὗ ὁ υἱὸς ἠσθένει ἐν Καπερναοὺμ. Vbi dictum eſſe ἁπλῶς, ab Euangeliſta, Καὶ ἦν τις βασιλικὸς, manifeſtum eſt. Nonnus ἐντελῶς hoc extulit.

Ἦν δέ τις ἰθύνων στρατιὴν βασιλήϊος ἀνήρ.

Mihi Syrus erudite hoc expreſſiſſe videtur. qui dixit עבד מלכא δοῦλος βασιλικός. Atque ita primo Syris ac Chaldæis milites dicuntur paſſim. quemadmodum & δοῦλοι πολέμου. Vnde Homerus, qui non pauca illis debet, θεράποντας Ἄρηος ad verbum dixit. Quod & Hebræis non rarum. Vt 2. Sam. c. 2. v. 30. 31. vbi δοῦλοι Δαβὶδ, ſunt milites Dauidis. παῖδες τοῦ Δαβὶδ Helleniſtis. Interdum autem & præfecti, qui ſupremi ſunt a Rege. quomodo & Ioab עבד המלך, Helleniſtis παῖς βασιλέως, dicitur. Vide

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Sam. lib. 2. Ita Nahaman modo שר צבא מלך, modo עבד dicitur. Vnde & interdum in proprium id abijt nomen, aut pro eo accipitur. Vt cum Eunuchus Regius, Abdemelech Helleniſtis dicitur. Eunuchos autem Regum in oriente Præfectos fuiſſe, nemo tam ignarus harum rerum eſt qui neſcit. Ergo ὁ βασιλικὸς, *Regius Præfectus*. Ita idem Nabuzardan Regis Babylonij Præfectus, modo exercitus Princeps, modo עבד מלך, δοῦλος βασιλικὸς, vocatur. Quæ nonnunquam conjunguntur. Quod ex Græcis Interpretibus, qui plures eo tempore extabant, didiciſſe Nonnus videatur. Nam ὁ ἰθύνων στρατιὴν, eſt *Princeps militum*: quem *Magiſtrum laniorum* vulgus, Seniores ἀρχιμάγειρον dixerunt. Quod autem ſequitur in Nonno βασιλήϊος ἀνὴρ, *eſt qui proximus ab illo*, ſeu, *vicarius*. qui ἑστηκὼς ἐνώπιον τοῦ βασιλέως erudite a Senibus vocatur. quemadmodum & 4. Reg. 25. Nam hæc duo noſter hic conjungit. Eſt igitur βασιλικὸς, Regis vicarius. ὁ τὴν πρώτην, (vt loquitur Gregorius Theologus) ἀπὸ βασιλέως διέπων ἀρχήν. qui Sulpicio Seuero, *Princeps Regius*. Cui Nabuzardan, qui & βασιλικὸς vocatur δοῦλος, *Princeps Regius* vocatur. *Cum eum*, inquit, *Nabuzardan Princeps Regius captiuum duceret cum cæteris*. Idem autem Nabuzardan, *Princeps exercitus*, &, *Seruus Regis Babel*, dicitur. Alterum eſt, *Princeps militum*, ſeu, *Militiæ magiſter*: alterum eſt, *Princeps a Rege*. Quod eſt δοῦλος βασιλικός. Δοῦλος autem βασιλικὸς, ὁ ἑστηκὼς ἐνώπιον τοῦ βασιλέως ibi dicitur. Vtrunque autem Nabuzardan erat: qui a Ieremia, ex interpretatione Hieronymi, *Magiſter militiæ* vocatur. Vnde factum vt hæc duo ſæpius confundant eruditi. Ergo βασιλικὸς, ὁ δοῦλος βασιλικὸς, qui βασιλικὸς ἄρχων.

quo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

quo reſpexit erudite Syrus. Quæ omnia ignota vulgo, Helleniſtæ, viri doctiſſimi, nos docent. Et quis de illis cogitabat? At Eraſmus quantum ſe in ſuo βασιλίσκος exercet! Atqui eo quoque ſenſu quo βασιλίσκος illi placet, potius βασιλικὸν dixiſſent Helleniſtæ. Vt τυραννικὸν, τὸν τύραννον. quod illis vſitatum. Sed pauci ſunt qui hanc linguam intelligant. Commate ſequenti de hoc ipſo Baſilico legitur, Οὗτος ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ἥκει ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἀπῆλθε πρὸς αὐτὸν, καὶ ἠρώτα αὐτὸν, ἵνα καταβῇ, καὶ ἰάσηται αὐτοῦ τὸν υἱόν· ἤμελλε γὰρ ἀποθνήσκειν. Vbi non intelligebat vim vocis noſter, cum ita locum iſtum redderet.

ἀγχιφανὴς δὲ
Ἰησοῦν ἐρέεινεν, ὅπως ἑὸν υἷα σαώσῃ.

Nihil tam vſitatum Helleniſtis, quam vt vocis, quæ duo denotat, vna pro altera ſignificatione vtantur. Atqui שאל & τὸ ἐρωτᾶν & τὸ δεῖσθαι, interrogare pariter ac flagitare denotat. Noſter hujus conſuetudinis ignarus, ἐρέεινε dixit, cum ἐδεῖτο Græca lingua poſtularet. nihil enim minus quam interrogabat, qui poſceret ac flagitaret. Sciunt autem pueri quid ſit Græcis ἐρεείνειν. Sed quod alijs hac tempeſtate Interpretibus, Nonno vſu venit. vt, quod ſæpius jam monui, diuerſas linguas, Helleniſticam & Græcam non diſtingueret. Quemadmodum multis hodie videmus euenire & querimur, vt cum nouum Fœdus interpretantur, quia Græce aliquid olim didicerunt, illam linguam cujus interpretes ſe profitentur, nunquam didiciſſe ſe, non intelligant. Recte Euthymius, *Rurſum* ἠρώτα *ſignificat deprecabatur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

CAPVT XXI.

QVintum S. Euangeliſtæ caput examinatur. Locus a Nonno male intellectus. Στοαὶ *Helleniſtis quid. eædem* διοριζόντα, ἀποχωρήσεις *&* ἀπόλοιπα *iiſdem.* Προβατική. *Nonni in exprimendo Euangeliſta, mira ſecuritas.* ἀσάμινθος *pro* κολυμβήθρα, *a Nonno poſitum.* κολυμβήθρα *quid. quid* ἀσάμινθος. *Magna Nonni* ἀκυρολογία. *Heſychij locus emendatus. Mira Nonni incogitantia notata. Locus eius a Ioſepho Scaligero emendatus.* κατὰ καιρὸν *quomodo accipiendum. feſto Pentecoſtes ex ſententia Chryſoſtomi, motas fuiſſe aquas, de quibus loquitur Euangeliſta.* ταράσσειν τὸ ὕδωρ. *error Interpretum.* κίνησις *&* ταραχὴ *pro eodem Helleniſtis. Quod de Angelo ab Euangeliſta dicitur, a Nonno prætermiſſum. Angeli pro Deo, quia adminiſtri eius. Locus Eccleſiaſtæ in hanc rem notatus. Id Chaldæis familiare eſſe. & ex eo nænias non paucas veteres Iudæos hauſiſſe. Ægrum, de quo hic Euangeliſta agit, paralyticum fuiſſe.* σφίγγεσθαι *de iis qui a paralyſi curantur. Paralytici* δεδεμένοι. ἀπροσεξία *in Nonno notata. Miracula, quare Sabbatho ſæpius a Domino exhibita. Locus Nonni aliter diſtinctus.* ἐργάζεσθαι *& non ceſſare. Nonni in loquendo negligentia. & aliud ab eo dici quam quod ipſe voluit. Interpretatio loci admodum vexati,* Οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ οὐδέν. *&c. Locum illum male a Nonno intellectum.* ἀφ᾽ ἑαυτοῦ ποιεῖν, *&* καθ᾽ ἑαυτὸν ποιεῖν. εἰ μὴ *more Hebræo vſurpatum. & ex eo loci ſenſus. Vox* ἀλλὰ *Syris & Rabinis quo pacto vſurpata.* οὐ δύναται *Helleniſtice vſurpatum.* οὐ δύναται ποιεῖν, οὐ ποιεῖ. ὁμοίως ποιεῖν. *error in eo Nonni.* ὁμοίως, ἀντὶ τοῦ ὁμοῦ *aut* ἅμα. *Nonni error, & hæretica locutio,* Ὁ υἱὸς τὸν πατέρα μιμεῖται. *quæ in Arrianis damnata. De ea Cyrilli & Cæſarij iudicium. Loci cuiuſdam Nonni interpretatio. Impropria eius locutio. Summa Nonni negligentia.* ζητεῖν τὸ θέλημα τοῦ πατρός. *&* ζητεῖν τὴν τιμήν. *Iohannes lucerna. Lucernæ in templo, vſque ad tempus matutinum.* πρὸς ὥραν. ἐν διηγορίαις. *Parodiæ Euangeliſtæ.*

INitio capitis quinti legitur, Ἔστι δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προβατικῇ κολυμβήθρα, ἡ ἐπιλεγομένη

μένη Ἑβραϊϛὶ Βηθεσδὰ, πέντε ϛοὰς ἔχουσα, pro quo cum Interpres noſter dixit,

Ἦν δέ τις εὐποίητος ἐν ἐΰδρῳ προβαλικῇ,
Πέντε τανυπλεύροισιν ἐπ' αἰθούσῃσι μελάθρου &c.
Εὐρυτενὴς ἀσάμινθος,

ea interpretatio a mente autoris procul abeſt, ſi quid judico. Qui hoc voluit, ni fallor, fuiſſe ibi aliquot diſtincta ſiue loca, ſiue penetralia, in quibus motum aquæ expectarent ægri. Στοαὶ enim diſtincta Helleniſtis ſunt cubicula. Quæ interdum, ἀποφαύσεις, a luce quam admitterent, interdum διορίζοντα dicuntur, quod diſtincta eſſent, quemadmodum ἀποχωρήσεις, & ἀπόλοιπα. idem plane quod ταμεῖα. Et ita quoque hac voce vtuntur Græci. Heſychius, Στοαὶ, ταμεῖα, καὶ ἐπιμήκη εἰσίν. Scribe, αἱ ἐπιμήκη ὦσι. Suidas, Στοὰ, τὸ ταμεῖον, διὰ τὸ περίμηκες εἶναι. qui & locum Ariſtophanis addit,

Στοάς τε καρποῦ, βακχίου τε νάματος.

Helleniſtæ quoque, vt plurimum, ταμεῖα, & interdum ἀποχωρήσεις vocant. Sicut Attici ταμεῖα & ϛοὰς confundunt. Itaque πέντε ϛοαὶ, ſunt, ἀποχωρήσεις πέντε. valetudinaria aut loca ſeparata, in quibus ægri decumbebant. Iam pro eo quod legitur, ἔϛι δὲ ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ Προβατικῇ κολυμβήθρα, Theophylacti & Chryſoſtomi editiones habent, ἔϛι δὲ ἐν Ἱεροσολύμοις Προβατικὴ Κολυμβήθρα. Nam & juxta portam τὴν Προβατικὴν lauacrum illud fuit, neque quicquam vetat, vel ab ipſa porta, vel ab ouium, quæ ſacris deſtinatæ erant, ablutione, portæ id cognominis hæſiſſe. Noſter de vtroque admodum ſecurus, ἐν ἐΰδρῳ Προβατικῇ dixit, cum τὸ ἐπὶ inueniſſet. Eſt vero prorſus alienum, quod τὴν κολυμβήθραν, ἀσάμινθον vocauit. quaſi aliud quam ברכה intel-

intelligatur. Quod, lauacrum vel piſcina, quæ ex cœli aut ex fluuiorum fontiumue aquis collecta. Quæ ſine dubio, quod ſiccus eſſet Oriens & aqua deſtitutus, a diuina benedictione ita dicta. Et ſic Rex Eccleſiaſtes, Ἐποίησά μοι κολυμβήθρας ὑδάτων. quæ ab Aquila in eo loco λίμναι, a Symmacho δεξαμεναὶ dicuntur. Iſta autem erat, quæ ſuperior peculiariter Hebræis, aut, ſuperius lauacrum, dicebatur. Ita enim melius, quam quod hic eruditis placuit, piſcina. Nominis origo, hic a veritate rei cauſam habuiſſe aliquam videtur. quod baptiſmum ex ſententia antiquitatis figuraret. Nam vt ibi ſordes ante abluebantur, ne immundæ eſſent victimæ quæ mactabantur, ita Dominus ablutione iſta, vt eximie Theophylactus loquitur, ὁδοποιεῖν καὶ οἰκονομεῖν εἰς τὴν πίστιν, id eſt, viam ſternere baptiſmo, deducere ad eum, ac ſignificare eum voluit. quæ verba ejus ſunt. Βουλόμενος ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐγγύτερον ἀγαγεῖν τῆς τοῦ βαπτίσματος πίστεως, οὐκέτι μολυσμοὺς ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ νόσους ἰᾶται, inquit S. Chryſoſtomus. Vnde & Syrus, hunc *ablutionis locum* ea voce dixit, qua baptiſmum ſuum exprimere conſuerunt Syri. Quare nimis imperite noſter hic ἀσάμινθον vocauit. Atqui idem eſt ἀσάμινθος, quod πύελος. Vas, quo ante inventionem balneorum, vulgo vtebantur: quali a Circe excipitur Vlyſſes. Heſychius, Ἀσάμινθος, πύελος, ἢ λίθος εἰς βάθος κεκολαμμένος ἔμβασιν, ἢ λέβης μέγας. Scribe, εἰς ἔμβασιν. Nam Homericum reſpexit locum qui Odyſſ. Θ.

Ἐς ῥ' ἀσάμινθον βάνθ'· ὁ δ' ἄρ' ἀσπασίως ἴδε θυμῷ
Θερμὰ λοέτρ'· ἐπεὶ οὔ τι κομιζόμενός γ' ἐθάμιζεν
Ἐπεὶ δὴ λίπε δῶμα καλυψοῦς ἠϋκόμοιο.

Fuit ergo labrum, quod ex lapide nonnulli, quidam

ex alia

ex alia materia, lauandis hoſpitum corporibus aut ſuis habuere. Vnde & λεκάνην, ſiue peluim, ſunt qui interpretentur. Et notiſſima ſunt medicorum ſolia. Sed quid vas ad hoc lauacrum, in quo victimas Iudæi abluebant? Neque vnquam alterum mortalem vidi, cui ſæpius impoſuit memoria. Eidem enim lauacro, quod ἀσάμινθον nunc vocat, viuam ſupra aquam tribuit, cum dixit,

Ἄλμαζιν αὐτομάτοισιν ἰδὼν ὀρχούμενον ὕδωρ.

Sed non poteſt ſatis dici verbis quam non fuerit intentus rei de qua loquebatur. Nam ſi vas lauacrum illud fuit (& profecto vas ἀσάμινθος, qua voce hoc interpretatur) quare ſub quinque id porticibus locauit? quod Euangeliſta, quem non intellexit, ne per ſomnum quidem vnquam cogitauit. Quid quod fontem vocauit?

Ἦν δέ τις ἐμπεδόμοχθος ἀνὴρ παρὰ γείτονι πηγῇ.

Idem ad comma quartum cum dixit,

ὅπη κεκαϋμένος ἀνὴρ,

recte κεκακωμένος legebat magnus Scaliger. Cum Euangeliſta commate ejuſdem capitis quarto, dixit, Ἄγγελος γὰρ κατὰ καιρὸν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ, videtur illo κατὰ καιρὸν Hebræorum למועד הזה expreſſiſſe. Vt ponatur κατὰ καιρὸν, pro eo quod, κατὰ καιρὸν τοῦτον, ab Helleniſtis dici ſolet. & intelligatur, aquas has quotannis ipſo Pentecoſtes feſto, aut alio, motas ac ſanctificatas fuiſſe. Quod opinione ſua ac ſententia Cyrillus confirmauit. Qui obſeruat, *Die Pentecoſtes, Angelos de cœlo deſcendentes, piſcinæ hujus commouiſſe aquam. cujus motionis ſonum, adeſſe ipſos ad ſanctificandum aquam, ſignificaſſe.* Quo cum miſer ille κατὰ καιρὸν τοῦτον, quem jam diximus, delatus non eſſet, ab eo reſtitutus eſt, qui aquam εἰς ζωὴν αἰώνιον ἀλλομένην,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

μόνην, vt ſupra locutus eſt Euangeliſta, ſolus ſuppeditare poteſt. Sequitur, καὶ ἐτάραξε τὸ ὕδωρ. quod vulgaris interpres *commouit* reddidit. Eraſmus ac poſteriores quare immutarint, cauſa nulla præter linguæ Helleniſticæ neglectum fuit. Qua τὸ זעוה nunc κίνησιν, (vt Ieremiæ 29. 18.) nunc ταραχὴν, (vt Ezech. 23. 46.) veteres interpretantur. Et Euangeliſta nihil aliud quam κίνησιν intelligebat. Quare ſapienter Syrus, plane eadem voce quam expreſſit autor noſter, vſus eſt. Porro totum hoc, quod eſt de Angelo, omiſit Nonnus. Et fortaſſe poteſt fieri, vt quod de Angelo Sanctiſſimus Euangeliſta dixit, nihil aliud quam vim diuinam notet cui hoc miraculum attribuit. quia plurimum per Angelos in terris agit Deus. Vnde & Helleniſtæ, loco Angeli, non raro ponunt Deum. cui confirmando locus inter cæteros Eccleſiaſtæ cap. 5. verſ. 5. extat præclariſſimus. Vbi, pro eo quod Hebræis πρὸ προσώπου ἀγγέλου, Helleniſtæ, Καὶ μὴ εἴπῃς πρὸ προσώπου θεοῦ ὅτι ἄγνοιά ἐστι, reddiderunt. Ad quem maximum Mercerum vide. Helleniſtas Gregorius, illius libri Paraphraſtes, ſecutus eſt, qui, Δεῖ δὲ παντοίως φεύγειν, inquit, τὴν οὐ καλῶν ῥημάτων ἐπιῤῥοήν, ὡς ἀκουσομένου θεοῦ. Vbi Chaldæus, *ante Angelum crudelem, qui poteſtatem in te exercebit.* Nam Chaldæis vſitatum, vt diuina, quod non raro obſeruaui, opera, miniſtris his aſſignent. Neque quicquam in illorum ſcriptis, quæ Euangeliſta noſter ſæpe expreſſit, æque frequens. Vt, exempli cauſa, cum de mortis Angelo loquuntur. Vnde & Iudæi ſuas de furore Angeli qui præeſt morti, aliaſque haud abſimiles hauſerunt nugas. vt cum de Benjamino Iuſto agunt. Niſi quis ad Angelum æternum hæc referre velit.

qui

qui non raro ſibi & myſterijs quæ poſtea exhibuit, prælufit ipſe. de quo multa, imo paſſim, veteres Theologi. Et mirificum, quod ſine Angelo, ſine vllo aquæ inſtrumento, ipſe æterni Angelus conſilij hic medicum ſe præbet. Fuiſſe autem παράλυτον, plerique veterum, inter quos Theophylactus, Chryſoſtomus, Gregorius, atque alij, exiſtimarunt. Quod ſi noſter quoque credidit, non ſatis proprie locutus eſt, cum dixit,

Εἶχε δυσαλθήτῳ πεπεδημένα γοῦνατα νούσῳ.

hoc eſt, *morbo illius genua fuiße vincta.* cum paralyſis πάρεσις, hoc eſt, reſolutio neruorum ſit. Vnde & σφίγγεσθαι, id eſt *ligari*, dicuntur, qui a morbo hoc reſtituuntur. Verum quod hic Nonno, etiam Chryſoſtomo euenit, qui eundem hunc ægrum δεδεμένον κεῖσθαι, hoc eſt, *vinctum* jacuiſſe dicit. quem, cum curaretur, σφίγγεσθαι, oblitus ſui, vel ex conſuetudine loquendi, dixit. Locus eſt plane elegans: ἐνταῦθα δὲ τὸ σῶμα ἔσφιγξε πρότερον, καὶ τότε τῆς ψυχῆς ἐπεμελεῖτο. Sed hæc ijs, qui majoribus intenti erant, libentiſſime donamus. Commate ejuſdem cap. 9. legitur, ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. In quo loco cogitandi occaſio offertur, quare Sabbatho vt plurimum a Domino miracula fuiſſe exhibita, Euangeliſtæ notent. Cujus rei cauſam hanc fuiſſe exiſtimamus: quod diebus iſtis, vt & nouilunijs, libentius frequentiuſque hos a quibus opem expectarent, conſulere eo tempore ſolerent. Exemplum ejus rei 2. Regum, cap. 4. v. 23. & quidem illuſtriſſimum, habemus. Vbi Sunamitidis, cujus filium a morte Eliſæus ſuſcitauit, conjux, cum vxorem properantem ad Prophetam cauſa filij videret, σήμερον οὐ νουμηνία καὶ σάββατον, *hodie nec nouilunium nec ſabbathum eſt*, inquit. Quæ

opinio

opinio cum eo quoque tempore in vulgo eſſet, & hoc ipſo vulgus teſtaretur, *virum Dei*, quod de Eliſæo ibi dicitur, videri ſibi Dominum ac Seruatorem noſtrum, eo irritata magis Sacerdotum fuit violentia: vt tandem frigidum ac plane ineptum illud περὶ τοῦ μηδὲν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐργάζεσθαι, vrgerent: idque ad ipſa quoque ſalutaria miracula ac opera θεοπρεπῆ transferrent. Quæ extrema ac non toleranda fuit cæcitas. Vnde & illud vere ſtultiſſimum, *Sabbathum eſt, grabatum tibi tollere non licet*. Nullum enim ſuperſtitio plerunque, vbi ſemel cœpit, nouit modum, nec conſiſtit vbi cœpit, ſed vt cœpit, rationis quam ignorat pariter & ſui, alijs moleſta ſibi grauis, limites excedit. Commate ejuſdem capitis 17, quod a Seruatore noſtro dicitur, Ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι, ita noſter reddidit:

Εἰσέτι νῦν γενέτης ἐργάζεται ἠθάδι κόσμῳ
Ἤθεσιν ἀντιτύποις, καὶ ἐγὼ πάϊς ἔργον ὑφαίνω.

qui locus haud dubio ſic diſtinguendus eſt:

Εἰσέτι νῦν γενέτης ἐργάζεται ἠθάδι κόσμῳ,
Ἤθεσιν ἀντιτύποις καὶ ἐγὼ πάϊς ἔργον ὑφαίνω.

Quanquam admodum moleſte, ne periculoſe dicam, extulit quod voluit. Multo planius, quod Interpretis ac Paraphraſtæ eſt, dixiſſet,

Ὡς γὰρ ἐμὸς γενέτης ἐργάζεται, εἰσέτι κόσμου
Κτισθέντος μεδέων, καὶ ἐγὼ πάλιν ἔργον ὑφαίνω.

Et hic verus loci ſenſus eſt: *Sicut Pater orbem hunc non modo condidit, ſed in eo, etiam poſt conditum ac abſolutum, agit ſemper, dum ſuſtentat conditum ac regit; idque nulla ratione habita diei, qua vos opera diuina fieri vetatis: ita Filius diuina opera, quæ inſtitutionem Sabbathi excedunt, ex autoritate, & vbi viſum eſt, exercet.* Ἐργάζεσθαι & non ceſſare, ex Hebræorum more ταυτοδυναμοῦντα ſunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ſunt. Quanquam ergo die ſeptimo ab opere creationis Dominus ceſſarit, quod vrgebant illi, non propterea ceſſare eum, recte volunt. Ac ne illo quidem die, quo ceſſaſſe a creando dicitur. Neque Deus Sabbatharius, nec ejus Filius. neuter Sabbatho ſubjectus eſt. Cum Euangeliſta capite eodem com. ſeq. dixit, Ὅτι οὐ μόνον ἔλυε τὸ σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον ἔλεγε τὸν θεόν, hoc, ſi Græce intelligo, voluit, ὅτι μετὰ τὸ βεβηλῶσαι τὸ σάββατον, καὶ τὸν θεὸν ἑαυτοῦ πατέρα εἶπε. hoc autem eſt, ὅτι οὐ μόνον ἐβεβήλωσε τὸ σάββατον. *quod non ſolum violaſſet ſabbaton: ſed & Deum ſibi vindicaßet Patrem.* Quid igitur in mentem illi venit cum diceret?

Ἀλλ᾽ ὅτι μυστιπόλοιο μετὰ δρόμον ἠεριγενείης
Καὶ θεὸν αὐτογένεθλον ἑὸν κίκλησε τοκῆα.

Quod eſt ac ſi Latine dicas, *Quod poſt diem ſeptimum, Deum, Patrem ſuum diceret.* At volebat autor, *Quod & diem profanaſſet ſeptimum: & Deum, quod eſt crimen alterum, Patrem dixißet ſuum.* Non vidi hominem, qui minus aut de ſenſu ſit ſollicitus, aut negligentius loquatur. Et quis ante eum Græce ſic locutus eſt? Nobiliſſimus eſt locus ille, & qui plurimos exagitauit & ab illis vexatus eſt, qui com. 19. legitur, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ οὐδέν, ἐὰν μή τι βλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα· ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. In quo loco cum tot ſint idiotiſmi pene quot verba, vix verbum eſt, quod, vt oportet, intellexiſſe videntur eruditi. in eo autem quantum ſe torſerint, ipſorum ſcripta oſtendunt. Debebant autem cogitaſſe, primo, quæ ſit mens ipſa, tum quid ſingula. quod non poterant, quia de lingua Helleniſtica ſecuri erant. Noſter hoc ita reddidit:

Οὐδὲν ἑῇ ἰότητι δυνήσεται υἱὸς ἀνύσαι,
Εἰ μὴ ἐσαθρήσειεν ἑὸν τελέοντα τοκῆα.

Cum ſimplex ſenſus ſit, *Filium non agere aliud quam Patrem: quemadmodum & vnus eſt cum Patre.* Quod opponit illis, qui indigne ferrent quod præceſſit, ὅτι καὶ πατέρα ἴδιον ἔλεγε τὸν θεόν. *quod & Patrem ſuum dixiſſet Deum.* Noſter ita accepit, ac ſi ſenſus eſſet, *Filius ex ſua voluntate nihil agit, niſi ſi quid agentem viderit Patrem.* Quod quid ſibi vellet, nec ego ſcio, nec ille intellexit. Niſi quod hoc videatur ſequi, *Si nihil ex voluntate ſua agit, niſi quod agentem videt Patrem, ex voluntate ſua agere id quod agentem videt Patrem.* Itaque in ſequentibus concluſit, ὅτι ὁ υἱὸς μιμεῖται τὸν Πατέρα. *filium in agendo imitari Patrem.* Quod ſi verum eſt, & duæ diuerſæ erunt voluntates. quod cum mente Autoris plane ac ſimpliciter pugnabit. Quaſi ergo nihil hic difficultatis eſſet, cum ἀφ' ἑαυτοῦ in textu inueniſſet, pro eo ἐξ ἰδιότητι, *ex ſua voluntate* poſuit. Atqui primo τὸ ἀφ' ἑαυτοῦ, eſt quod לבדו Hebræi, χωρὶς dicunt Græci, καθ' ἑαυτὸν Helleniſtæ. qui Hebræum ita recte exponunt. Quod nec tollit voluntatem, nec diuerſam facit, ſed cum Patre eam, vt naturam, conjungit. Nam, ὧν ἓν τὸ θέλημα, μία καὶ ἡ φύσις, *quorum vna eſt voluntas, vna & natura eſt,* vt recte Damaſcenus. Et Filius vt idem eſt, ita idem agit. Optime Auguſtinus: *Quod Chriſtus cum Patre facit, Pater facit, & quod Pater cum Chriſto facit, Chriſtus facit. Nec ſeorſim Pater aliquid facit ſine Filio, nec ſeorſim aliquid Filius ſine Patre. Inſeparabilis charitas, inſeparabilis vnitas, inſeparabilis majeſtas, inſeparabilis poteſtas. Secundum hæc verba quæ ipſe poſuit, Ego & Pater vnum ſumus.* Deinde, *Quid eſt illud, Nihil agit Filius, niſi?* &c. *Nihil agit ſeorſim, niſi ſi quid agentem videt Patrem.* Quare fruſtra illud εἰ μὴ maximos tantopere torſit Theologos, quod ſeparandum a ſuperio-

ribus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ibus exiſtimant. Quaſi id quod ſequitur, interpretatio ſuperioris eſſet. Quod perſuaſit ipſis, vt hoc ſic exprimerent, *Amen amen dico vobis, non poteſt Filius a ſemetipſo operari. id eſt, niſi viderit Patrem operantem.* Qui non cogitabant, ἐὰν μὴ, non Græcorum ſed Helleniſtarum ac Hebræorum more vſurpari. quibus τὸ כי אם vim aduerſatiuæ in ſermone habet, Geneſ. 32. 26. *Non dimittam te, niſi benedixeris mihi.* ἐὰν μή με εὐλογήσῃς. quod alias dicunt, ἀλλ' ἢ εὐλογήσῃς με. Nam & ita in Hebræo, & ſic Helleniſtæ loquuntur. Deuteron. 16. 5. Οὐ δυνήσῃ θῦσαι τὸ πάσχα ἐν οὐδεμίᾳ τῶν πόλεών σου, ὧν Κύριος ὁ θεός σου δίδωσί σοι· ἀλλ' ἢ εἰς τὸν τόπον, ὃν ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ θεός σου. Quod cum Syrus intelligeret, aduerſatiuam אללא *ella*, quod eſt ἀλλὰ poſuit. Quod Rabinis quoque vſitatum. Vt cum de eo qui fruſtra eſt, *Nihil illum metere, ſed ventum*, אלא, hoc eſt, non niſi ventum, dicunt. Syrus igitur poſteriora ſic expreſſit: *Sed hoc quod facientem Patrem vidit.* Quæ eſt vera mens verborum. Οὐ δύναται ποιεῖν, ἀλλ' ἢ ὅτι βλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα. Sed & illud οὐ δύναται, licet ſciam verum eſſe, quod Theologi obſeruant, quanuis proprie ſumatur, nihil imbecillitatis denotare, tamen, vt & reliqua, quæ jam notaui, Helleniſtice ſumendum puto. Quibus οὐ δύναται ποιεῖν, idem eſt quod οὐ ποιεῖ. Sic Geneſ. 43. 32. Οὐ γὰρ ἠδύναντο οἱ Αἰγύπτιοι ἐσθίειν μετὰ τῶν Ἑβραίων ἄρτους. vbi, quod ad verbum in Hebræo, οὐκ ἠδύναντο ἐσθίειν, eſt οὐκ ἤσθιον: *non comedebant, non ſolebant comedere.* Quemadmodum ſi ſupra dixiſſet, οὐ γὰρ δύνανται συγχρῆσθαι Ἰουδαῖοι Σαμαρείταις: pro quo dixit, οὐ γὰρ συγχρῶνται Ἰουδαῖοι Σαμαρείταις. Ita capite duodecimo, commate 39. Διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν Ἠσαΐας,

Τετύ-

Τετύφλωκεν αὐτῶν ὀφθαλμούς. Vbi nulla ex ſententia Chryſoſtomi ἀδυναμία notatur. Non idcirco enim non credebant, inquit, quia id ab Eſaia dictum erat: ſed quia credituri non erant, id ab Eſaia dictum eſt. Neque dixit, οὐκ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ δύναται, ſed, οὐ δύναται ποιεῖν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ: quod nonnullis ex antiquitate impoſuit, qui hic ordinem turbarunt, quem ſequentia tuentur. Ergo οὐ δύναται ποιεῖν, οὐ ποιεῖ. quod & ſimplex eſt, & exprimit efficienter quod volebat. Sed & illa quæ ſequuntur, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ, peſsime intellexit noſter. Quaſi Filius, nimirum, vel ſecundo ageret: aut eadem non ageret: aut, vt ille poſtea incogitanter loquitur, imitator Patris eſſet Filius. At ὁμοίως idem hic quod ὁμοῦ aut ἅμα. Euthymius: *Præponitur autem non vulgari modo dictio ſimiliter, ſed, vt diſcamus, quod cum æquali ſcientia & dominio facit, vt prædictum eſt.* Et præclare Auguſtinus, *Non cum Pater fecerit, alia Filius ſimiliter facit: ſed quæcunque ille fecerit, hæc & Filius ſimiliter facit. Si hæc facit Filius, quæ fecerit Pater, per Filium facit Pater. Si per Filium facit quæ facit Pater, non alia Pater, alia Filius facit, ſed eadem opera ſunt Patris & Filij.* Vt totius loci ſenſus ſit, Ὅτι ὁ υἱὸς χωρὶς τοῦ πατρὸς οὐδὲν ποιεῖ, ἀλλὰ τοῦτο ποιεῖ ὃ ποιοῦντα βλέπει τὸν πατέρα· ἄμφω γὰρ ταὐτὸν ὁμοῦ ποιοῦσιν. Quid ergo (malum) impulit hic noſtrum, vt poſteriora, quaſi recte rem geſſiſſet hactenus, ſic redderet?

> Ἔργα γὰρ εἰν ἑνὶ πάντα πατὴρ ἐμὸς ὁππόσα ῥέζει,
> Ταῦτα θεὸν γενέτην μιμούμενος υἱὸς ἀνύσσει.

Quibus verbis imitari Patrem vult Filium: ac ſic mimum Patris facit Filium. Quæ doctrina quantopere jam pridem fuerit damnata, nemo ignorare poteſt, qui in Patrum ſcriptis vel mediocriter verſatus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

verſatus eſt. Cyrillus, ad hunc locum: *Sed Pater, dicent, prior eſt in operando: quia & virtutis & ſcientiæ in eo eſt perfectio. Filius autem primo videt: ac deinde ex imitatione Patris operatur. ac ſic ex ſimilitudine operandi Deus appellatur. Quod nos ipſe docuit, cum dixit, Nihil ſe facere a ſeipſo poſſe, niſi id quod Patrem facientem viderit. Quid dicis audaciſſime hominum? Tu figuras quaſdam operationis Paternæ Filium colligere arbitraris, & hoc modo Deum appellari putas? Doctrina ergo quadam Deus, non natura videbitur. & ſcientia & arte quadam, more humano, imitabitur Patrem.* Item ibidem: *Qui autem dicunt, primo facere Patrem, deinde Filium illius imitari opera, inſigni imperitia laborant.* Aliaque plura, quæ in eam rem ab eo afferuntur. Nam hunc locum mire vrgebant Arriani. Videantur, quæ prolixe admodum de eo ſcripſit frater Theologi Cæſarius. Qui hæc inter alia non pauca tertio Dialogo, ad 130. Interrogationem: Πάσης ἀνοίας τὸ οὕτως περὶ θεοῦ παῖδα, τὸν μονογενῆ θεὸν, διακεῖσθαι. ἕψεται γὰρ ὄντως διττὴν οἴεσθαι πᾶσαν τὴν κτίσιν. Τὴν μὲν τοῦ πατρὸς ἤδη ἀπηρτισμένην, τὴν δὲ τοῦ υἱοῦ ἔτι δρωμένην, καὶ κατὰ μέρος εἰσαγομένην, κατὰ μίμησιν τῆς πατρῴας τεκταινομένην. Δειξάτωσαν τοίνυν ἡμῖν οἱ τῆς Ἀρείου μανίας, δύο ἡλίους καὶ δύο φαίνακας, καὶ διακρινάτωσαν ἡμῖν, ποῖος ὁ τοῦ πατρὸς, τίς δ᾽ ὁ τοῦ υἱοῦ· καὶ ποῖα ἡ τοῦ πατρὸς μήνη, τίς δὲ ἡ τοῦ παιδός. hoc eſt, *Omnem ſuperat vecordiam, ſic de Dei Filio, Deo vnigenito, ſentire. Sequetur enim, duplicem creationem omnem exiſtimare. Patris quidem aliam, jam abſolutam: aliamque, quæ adhuc perficiatur, & progrediatur ſenſim, Filij. quæ ad imitationem Patris pertexatur. Oſtendant ergo nobis, qui furorem Arrij ſequuntur, Soles duos, duas Lunas, diſtinguantque nobis, vter Patris Sol ſit, vter Filij. Vtra Patris, vtra Filij ſit Luna.* Et ſub finem: καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, πρὸς οὐδὲν ἀφορῶν ὁ υἱὸς,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ὁ υἱὸς, τὰ ῥηθέντα δρᾷν εἴωθεν. Οὔτε γὰρ τὸν Ἀδὰμ πλάττων, καὶ ἐξ ἐκείνου τὴν Εὔαν δημιουργῶν, ἕτερον λογικὸν ἄρσεν ἢ θῆλυ ὑπὸ τοῦ πατρὸς γεγονὸς ἑώρα, πρὸς ἐκεῖνο τὸ οἰκεῖον ἀποτεχνούμενος, ἀλλ᾽ αὐθέντης ὑπάρχων δημιουργὸς, καὶ αὐτεξούσιος, τῶν ὅλων θεὸς, πρὸ σαρκώσεως καὶ μετ᾽ ἐκείνην ὁ αὐτὸς βουληθῆναι πάντα, δρᾶν τε οἷος ἦν. Hoc eſt, *Vt verbo me abſoluam, nihil eſt, in quod, cum illa efficit de quibus diximus jam ante, intuetur Filius. Non enim, cum Adamum & ex eo Euam faceret, aliud vel maſculum vel muliebre animal quod rationis eſſet particeps, vt ad illud ſuum recte atque ex arte fabricaret, inſpexit. Sed autoritatis propriæ ac ſuæ libertatis opifex, vtpote omnis vniuerſitatis Deus, ante aſſumptam carnem, & poſt illam, ipſe & velle quiduis & abſoluere quod vellet potuit. Sicut flammam,* inquiunt Theologi antiqui, *pariter ac lumen ejus dicimus illuminare: ita quicquid agit Pater, pariter & agit Filius.* Scio paucos eſſe, qui intelligant quid ſibi velit noſter, cum illum locum commate 27. καὶ ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστὶ, ſic interpretatur:

Καὶ κρίσιν ὧν ἐθέλει τελέειν ὑψίζυγι τιμῇ,
Ὅττι περ ἀνθρώποιο φερέσβιος υἱὸς ἀκούει·

& deinde ad illa verba, Μὴ θαυμάζετε τοῦτο, quæ cum ſuperioribus Chryſoſtomus conjungit, de quo alij prolixe, hæc ſubjungit,

Καὶ μὴ θάμβος ἔχοιτε, καὶ εἴ τινα θέσκελον ὀμφὴν
Ἔννεπον ἐσσομένην.

Nam quid ſibi gloſſa illa, καὶ εἴ τινα θέσκελον ὀμφὴν ἔννεπον ἐσσομένην, hoc loco vult? Secutus eos eſt, qui Filio judicium fuiſſe a Patre datum, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστὶ, *quia Filius eſt hominis*, ad verbum acceperunt. non vt alij, *quatenus eſt Filius hominis.* Quod cum illis ipſis qui hoc ſequebantur durum videretur,

tur, cum hoc loco eum qui præceſſit, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, conjungebant. Vt eundem Dei eſſe Filium oſtenderent. Videtur ergo verbis obſcuriſſimis hoc voluiſſe: *Nec miremini, ſi opera diuina homini aſſcribo: quia venit hora* &c. Pro quibus admodum dilutis, hanc aut ſimilem, ex lege Paraphraſeos, interpretationem, flagitabat locus: *Ne miremini, quod iſta homini aſcribam, quæ vos Dei eſſe judicatis. Scitote eundem eſſe Deum: ſcitote eundem eſſe, quem jam ante Filium dicebam Dei.* Et improprie locutus eſt. Non enim τὸ θαυμάζειν in Euangeliſtæ verbis θάμβος denotat, ſed ἀπιστίαν. quod & alij viderunt. Quanuis eadem voluntas ſit Chriſti quæ & Patris, & hanc voluntatem idem ſemper quærat qui & Patris quærit gloriam, quis concedet idem eſſe ζητεῖν τὸ θέλημα, καὶ ζητεῖν τὴν τιμήν? Quare ergo, cum ejuſdem capitis comm. 30. in autore Sacro inveniſſet, ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρὸς, pro eo poſuit?

οὐ γὰρ ἱκάνω

Κῦδος ἐμὸν τελέειν διζήμενος, ἀλλὰ τοκῆος.

Et quæ Theologia, idem hic eſſe τιμὴν & θέλημα, illi perſuaſit? Vrbaniſſime a Seruatore noſtro, de Iohanne dicitur, Ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαίνων· ὑμεῖς δὲ ἠθελήσατε ἀγαλλιασθῆναι πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ, commate trigeſimo & quinto. Quem nec noſter nec interpretes, quemadmodum oportuit, intellexerunt. Ita ſane Nonnus:

Ὑμεῖς δ' εἰς στροφάλιγγα μιῆς ταχυδινέος ὥρης,
Κείνου μαρτυρίῃσιν ἐφαιδρύνασθε φανέντος.

Quaſi mens eſſet, Vos, πρὸς ὥραν μίαν, hoc eſt *horam vnam*, quod eſt, *tempus admodum exiguum*, Iohanne,

illius prædicationibus ac vita vos oblectaſtis. Cæterum, quod εὐκαιρίαν Græci, Helleniſtæ καιρὸν nonnunquam dicunt, cum Hebræum עת exprimunt, ijdem quoque, modo καιρὸν modo ὥραν dicunt. Sic in illo Eccleſiaſtæ, Τοῖς πᾶσιν ὁ χρόνος, καὶ καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι ὑπὸ τὸν οὐρανὸν, Symmachus, παντὸς ὥρα, dixerat. Et ſic alibi non ſemel Interpretes recepti. *Iohannes*, inquit, *fuit* λύχνος: *quo, dum tempus fuit, merito vos oblectaſtis.* Nam lucernæ uſque ad matutinum tempus, in nocturni vſum luminis in templo ardebant. Vnde illud 1. Sam. 3. *antequam extingueretur lucerna Dei*, tale eſt, ac ſi, *ante auroram*, dicas. Hoc vult igitur: *Ioannes me præceßit: vt lucerna Solem aut auroram. cujus lumine, vſque ad tempus, quod nunc adeſt, merito vos oblectaſtis. Nam quemadmodum lucerna Solem, ita me Iohannes anteceßit. Quare tempus, vt non amplius illius, qui lucerna tantum fuit, lumine vos oblectetis. Major enim adeſt. Adeſt enim dies. ipſe Sol exortus eſt.* Atque hoc eſt quod addit, Ἐγὼ δὲ μαρτυρίαν μείζω τοῦ Ἰωάννου ἔχω. Igitur πρὸς ὥραν, eſt πρὸς καιρὸν, כעת, *quamdiu fuit tempus.* Quod κατὰ καιρὸν, vel ἐν καιροῖς, vel ἐν εὐκαιρίαις, reddunt Helleniſtæ. Et eſt parodia loci nobiliſſimi, Ἡτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου. Pſal. 131. 17. Hic enim ſequitur, Ὑμεῖς δὲ ἠθελήσατε ἀγαλλιασθῆναι πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ. ibi autem anteceſſit, καὶ οἱ ὅσιοι αὐτῆς ἀγαλλιάσει ἀγαλλιάσονται. Quæ vrbanitatem parodiæ arguunt ac monſtrant. Qualia autorem ſacrum maxime illuſtrant. In quibus tamen noſter ſemper dormit. Qui hic melius ex lege Paraphraſeos dixiſſet:

Θεῖος Ἰωάννης νοεροὺς σπινθῆρας ἰάλλων,
Λύχνος ἐμοῦ τελέθεσκε προάγγελος, ἀνδράσι φαίνων,
Λύχνος ἐμοῦ πέλε κεῖνος, ὃν ἔννεπε μάντις ἀοιδή.

Sequi-

Sequitur commate ejuſdem capitis 38. Καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν. Et certe, nihil magis Dei filios abſoluit, quam ſi Dei verbum non tantum audiant (auditum enim perit) ſed & animo recondant ac conſeruent. quod præſertim, vbi de Meſſia, vt hoc loco, agitur, habere locum debet. Et præclare μένειν dixit, quod Chaldæis, vt jam ante notabamus, de præſentia diuini Spiritus plerunque vſurpatur. Quid igitur volebat ſibi noſter, cum ad aures iſta refert? Ait enim:

Οὐδέ οἱ ἀπλανέεσσι φυλάσσετε μῦθον ἀκουαῖς.

Nam & Legem & Prophetas, qui tam multa de Meſſia dixerant, Iudæos habuiſſe, nemo neſcit: ſed vt nihil præter aures ijs commodarent. Audiebant quoque ſingula, quæ Veritas dictabat, ſed in animum non admittebant. Et eleganter hic Theophylactus, τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν· τουτέστι, τὰς γραφὰς, τὰς παρ' ἐμοῦ μαρτυροῦσας, οὐκ οἴδατε.

CAPVT XXII.

Caput Sextum examinatur. βασιλεύειν, ποιεῖν βασιλέα, *more* τοῦ *hiphil Hebræorum. Regnum quomodo delatum Domino. Reges diu ante vncti. vnctio pro regno. Epiphanij de Regno, Domino oblato, conſentiens noſtræ opinio. Meſſiæ nomen, poteſtatis nomen. Pro eo nomen* βασιλέως *poni. Vnctio pro corona, & eam præferre apud Iudæos forma quoque ſolita. Vnctio Meſſiæ a priuatis inſtituta. Locus Euangeliſtæ Nonni peſſime exceptus. Eius loci* ἀκολουθία, *& ſeries narrationis, peſſime a Nonno intellecta. Miraculum, & benedictio panum vbi facta. Ziegleri error. Breuis eorum locorum, quorum capite Sexto fit mentio, & in quibus mirifice hallucinatur Nonnus, delineatio.* ἐληλακότες ὡς σταδίους εἴκοσι πέντε. ἐλαύνειν *cum adiunctum habet ſpacium, Græcis quomodo accipiatur. Nonni error.* εὐχαριστήσαντος τοῦ κυρίου. εὐλογίας

γία Domini, multiplicationis cauſa antiquis habita. αὐξάνεσθε, πληθύνεσθε, πληρώσατε. Interpretatio illius loci, Ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, &c. ἐργάζεσθαι in eo loco quid. Interpretatio illius loci, τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ θεός. τὸ σφραγίδα τιθέναι, Helleniſtis quid. γλυφὴ δακτυλίου ex Græcorum lingua apud Targumiſtas Chaldæos. Locus a Scaligero emendatus. Eius loci, καὶ εἷς ἐξ ὑμῶν διάβολός ἐστιν, interpretatio. quid in eo loco διάβολος. aliter vox Satan a Chaldæis in Iobo cæteriſque, aliter in Zacharia expoſita. Ad interpretationem illam alluſiſſe Euangeliſtam. διάβολος, apud Zachariam, ὁ ἀποστάτης. idque cum Chaldæorum obſeruatione conuenire. Caput ſeptimum examinatur. Locus a Scaligero emendatus. ὅσιος Dominus dictus. ὁσίου χαίροντες ὀλέθρῳ. Hieroſolyma ὁμοτέρμων Ἰουδαίης a Nonno dicta. De vrbe Sacra, ad quam tribum pertineret, inter Iudæos controverſia. ἐν παῤῥησίᾳ εἶναι, quid. vox παῤῥησία Hebræis vſitata. eius rei Nonnum ignarum. & in loci interpretatione ex eo Nonni error. Interpretatio illius loci, καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε ἄνθρωπον. De circumciſione & eius die ambiguitas Nonni. κρίνειν κατ' ὄψιν. προσωποληψία ἐν νόμῳ. δυσωπεῖσθαι πρόσωπον ἐν νόμῳ. Locus Euangeliſtæ exponitur. εἶπον πρὸς ἑαυτοὺς. λαλεῖν ἐν τῇ διανοίᾳ. Nonni παρερμηνεία, ex Hebrææ locutionis ignorantia. ἡ Ἑλλήνων διασπορά. Helleniſtæ. & qui. eos male a Nonno πανέλληνας dictos. Interpretatio eius loci, ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς, &c. mos Euangeliſtarum, qui nonnunquam quædam contrahunt. Haphtara, quam apud Eſaiam interpretatus eſt Dominus. ἀνάγνωσις loci Eſaiæ in templo facta a Domino, eiuſque ἐξήγησις. Interpretatio illius loci, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφὴ, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσι. & poſtrema, verba eſſe Domini. ὅτι Χριστὸς οὔπω ἐδοξάσθη, & interpretatio Nonni τοῦ ἐδοξάσθη. δόξα, de cruce, ſeu Paſſione Domini. δοξάζεσθαι & τελειοῦσθαι de eodem. vox δόξης eodem modo, de martyrio nimirum, ab Hebræis quoque vſurpata. Locus ille ὅπου ἦν Δαβίδ, male a Nonno intellectus.

CApite ſexto, commate decimo & quinto, cum ſequitur, Ἰησοῦς οὖν γνοὺς ὅτι μέλλουσιν ἔρχεσθαι καὶ ἁρπάζειν αὐτὸν, ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν βασιλέα, ἀνεχώρησε πάλιν; Euangeliſta, ποιεῖν βασιλῆα dixit, quod Hebræi

Hebræi ſuo hiphil, המליך exprimunt. Quod cum Græci non poſſint, voce βασιλεύειν egeſtatem ſuam fatentur. qua non ſemel Helleniſtæ, alias in vocibus ejuſmodi formandis admodum ingenioſi, vtuntur: ut cum ἀκουτίζειν & ſimilia excogitarunt. Ita Nazianzenus Στηλιτ. 1. Conſtantinum βασιλεῦσαι ait τὸν κακῶς καὶ σωθέντα καὶ βασιλεύσαντα, de Iuliano. Vbi hunc defectum vides. Sed mirum, quæ fiducia populo fuerit, vt iniquo ac adverſo iſto tempore, Regem creare Dominum auderent. Ego ad vnctionem ſemper retuli. Nam τὸ χρίειν inſtitutionem quoq; Regiam, vt certo deſignabat, ita longo tempore nonnunquam anteibat. Exempli cauſa, in Dauide. cujus Filium non pauci illo tempore, ex vulgo quoque, Dominum confitebantur, vt Meſſiam. Quemadmodum non raro, & ab hoc Euangeliſta & a cæteris, Regis nomen & Meſſiæ, ſiue vncti, confunditur. vt & in Iudæorum de Regno affectato calumnia. De quo forte ſuo loco. Et in Chaldæorum ſcriptis, quorum interpretatione tum plerique in ſacris vtebantur, infinitis locis, Regem hunc ſupremum ita dici legerant: quemadmodum plerunque Rex Meſſias a nonnullis interpretibus vocatur. Quod poſterius cum ſibi Dominus tribueret, Iudæi eum regni vindicati, ex ambiguitate vocis, & opinione ſua, qui mundanum ſomniabant regnum, apud Pontium ſeditioſe detulerunt. Ita vi miraculorum, & inprimis cibi ejus quem ſtupentibus præbuerat, adducti, ad χρίσμα rapere feſtinant. Quam opinionem κατὰ Ναζωραίων Epiphanius confirmat. Ἦλθον γὰρ, φησὶ τὸ εὐαγγέλιον, χρίσαι αὐτὸν ἐς βασιλέα· καὶ γνοὺς ἀνεχώρησε, καὶ ἐκρύβη ἐν Ἐφραῒμ πόλει τῆς ἐρήμου. Vbi magnus autor, qui, quod notandum, hiſtoriam, quæ ſexto capite,

hoc commate refertur, cum altera quæ capite vndecimo commate quinquageſimo quarto extat, lapſus, vt arbitror, memoria, confundit, hanc vnctionem ad Dauidis thronum, & vtranque dignitatem, Regis ſimul ac Pontificis ſupremi, vult referri. Notum illud Iudæorum, משיח לשון שררה, *poteſtatem denotare vnctionem*. Et, *Meſſiæ nomen*, *poteſtatis eſſe*. Adde quod vnguentum hoc in orbem capiti ab illis כמו נזר, hoc eſt, ita vt coronã referret, illini ſolere, ijdem notant. Vt videlicet coronæ ſimul eſſet loco. Neque magis mirum eſt de vnctione Domini, priuatos id tentaſſe, quam de ſcurra BarCochabo: quem in diſſenſione vnxerunt. quo nomine & R. Akiba, in carcerem conjectus a Thalmudiſtis dicitur. Non eſt nobis animus notare in Nonno ſingula quæ minus nobis ſatisfaciunt. Nam quis modus eſſet? Et nunc hoc præcipue ſuſcepimus, vt Sanctiſſimum autorem ex collatione ejus, vbi minus mentem aſſequi videtur, illuſtremus. Illud tamen obiter dicendum. Nunquam ſatis admirari potui, virum eruditum, & qui Græce plurima conſcripſit, toties, ex linguæ ejus genio non recte intellecto, in errorem duci. Vt cum capite eodem commate 19. ſequitur, ἐληλακότες οὖν ὡς σταδίους εἰκοσιπέντε ἢ τριάκοντα, θεωροῦσι τὸν Ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης. In quibus verbis maximam admiſit luxuriem, quod exiſtimaret, τὸ ἐλαύνειν, ad κωπηλασίαν, aut nautarum laborem referendum. quod, vt Græce docti ſciunt, quoties adjunctum habet ſpatium, aut terminum, nihil quam progreſſum notat. Quod tranſlata quoque docent. Vt cum, ἐληλακότες ἐς παιδείαν, eruditi dicuntur, & ſimilia. Ita hic ἐληλάκοτες οὖν ὡς σταδίους εἰκοσιπέντε ἢ τριάκοντα, vno verſu illo explicari poterat

Τρεῖς

Τρεῖς δεκάδας σαδίων ἢ ἐείκοσι πέντε ταμόντες.

Quare tres qui præcedunt, neque explicant quod voluit, & abundant. Et τὸ ἐλαύνειν male intellectum effecit vt illa nobis daret:

Καὶ δολιχοῖς ἐλατῆρες ὕδωρ ἐχάρασσον ἐρετμοῖς
Ἀντιπόροις ἀνέμοις βεβιημένον.

Cætera quoque ad tempeſtatis deſcriptionem ſpectant, neque aliud revera ſunt quam λήκυθος. Poterat ergo,

ἐπειγομένης δὲ θαλάσσης
Τρεῖς δεκάδας σαδίων ἢ ἐείκοσι πέντε ταμόντες,
Χερσὸν ἐθηήσαντο.

Sane maximum tumorem ac redundantiam vitaſſet, in Metaphraſi præſertim, neque docuiſſet nos hæc ἐν ἅλμῃ, hoc eſt, in mari eueniſſe: cum dixit, ἐπυργώθη ῥόος ἅλμης. Quod ridiculum. Commate vigeſimo & tertio ſequitur, Ἄλλα δὲ ἦλθεν πλοιάρια ἐκ Τιβεριάδος ἐγγὺς τοῦ τόπου ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον &c. In cujus loci explicatione neſcio quid noſtro venerit in mentem. Dixit enim quæ nec ibi nec vſquam extant.

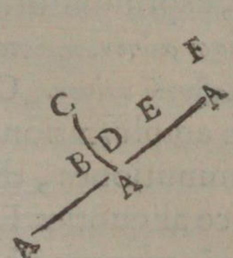
ἀλλ' ὅτι μοῦνοι
Γαῖαν ἐς ἀντικέλευθον ἐναυτίλλοντο μαθηταὶ,
Ἄλλας νῆας ἑλόντες, ὅπῃ Τιβερήϊδες ἀκταὶ
Πόντον ἐπεστείβοντο, καὶ ἤλυθεν ἐγγύθι χώρου,
Λαὸς ὅπῃ νήελθμος ἐπ' εὐχόρτοιο τραπέζης
Θέσκελον ἤσθιεν ἄρτον, ὃν ἔκλασεν ἀμβροσίῃ χείρ.

Non poſſum animo concipere, quid illi in mente fuerit, cum in hoc loco verſaretur. Series narrationis, in qua mirifice & ſupra fidem æſtuauit, hæc eſt: Rettulit Euangeliſta, poſt miraculum in monte factum, Dominum, cum intelligeret, poſci ſe a populo ad regnum, in eundem montem, in quo factum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

illud fuerat, ſeorſim ſeceſſiſſe. Diſcipulos interea Capernaum ſine eo trajeciſſe. Populum vero, qui adhuc in eo eſſet loco, in quo factum fuerat miraculum, cum videret nullum ſupereſſe ibi nauigium poſt illud quod conſcenderant diſcipuli, diſcipulos vero ſine Domino, quem quærebant, ſoluiſſe, tandem (ipſum dico populum) Capernaum, quo trajecerant diſcipuli, veniſſe. Dicas, quomodo, cum nullæ ſupereſſent naues? Παρενθετικῶς reſpondet, quod non paruam loco intulit obſcuritatem: alias Tiberiade, ad eum locum, vbi editum a Domino fuerat miraculum, & quo in loco adhuc populus hærebat, nauiculas veniſſe. Eas ergo conſcendiſſe populum. Noſter vero verba commatis ſuperioris, cum parentheſi ſic jungit, nihil plane vt dicat. Ac ſi nempe mens Euangeliſtæ eſſet, vidiſſe populum, ſolos ſine Domino trajeciſſe diſcipulos, qui alias apud Tiberiadem conſcendiſſent naues. Itaque alter loquitur de populo, alter de diſcipulis: alter vult diſcipulos juxta Bethſaida conſcendiſſe nauim, alter Tiberiade. Quod ſi verum, aut Tiberiade factum fuerit miraculum: quod qui exiſtimant, non recte Euangeliſtam intelligunt: aut diſcipuli, cum apud Betſaida fuerint, ex quo loco Capernaum trajecerunt, eodem tempore Tiberiade fuerint. Sed, quod nemo crederet, niſi verba extarent, diſcipulos, ad locum, vbi factum fuerat miraculum, veniſſe noſter ait. Quod ſi verum eſt, neceſſe eſt eodem redijſſe vnde venerant. cum præceſſerit jam ante, καὶ ἐμβάντες εἰς τὸ πλοῖον, ἤρχοντο πέραν τῆς θαλάσσης εἰς Καπερναούμ. Quæ negligentia quemadmodum non poteſt excuſari, ita manifeſtior, quam vt negari poſſit. Vt non ſine cauſa magnus Scaliger in ora libri ſui, quo benefi-

beneficio Viri Clar. Gerardi Voſſij vſus ſum, *peßime hæc reddita*, aſſcripſerit. Notat Zieglerus, miraculum hoc, teſte Iohanne, apud Tiberiadem factum. Quod non invenio. Et ſi hoc verum, quomodo ait naues eo Tiberiade veniſſe? Nec Euangeliſta vſquam dixit, Tiberiadem ἐγγὺς τοῦ τόπου ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον, fuiſſe: ſed Tiberiade ἐγγὺς τοῦ τόπου, ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον, appuliſſe naues. hoc eſt, Tiberiade ſoluiſſe: non procul autem a Bethſaidæ deſerto, vbi factum fuerat miraculum hoc, appuliſſe. quod Ziegler o impoſuit. Et hoc verum eſt. Nonnus ait, Tiberiade diſcipulos ſoluiſſe, atque ad locum, vbi factum fuerat miraculum, veniſſe. Ergo Bethſaida & Tiberiadem diſtinguit. Et tamen, ſi illum ſequimur, Tiberiade factum fuerit miraculum, quod juxta Bethſaida factum. Nam ex eo loco diſcipulos ſoluiſſe conſtat. Ego vero nego, in tota Homeri Odyſſea, majora reperiri miracula, atque ea ſunt, quæ in hoc itinere, ex vno ſinu lacus Geneſareth in alterum, ἐξ ἀπροσεξίας commiſit noſter. Homini autem ἀγεωγραφήτῳ ſine dubio impoſuit, quod omnia de quibus agitur hic loca, vt diſtincta ſic vicina eſſent. Hoc nimirum modo:

Nam vbi A A A, lacus Geneſareth, ex Iordane delapſus: quem non recte noſter ῥόον ἅλμης, & πόντον, & neſcio

& neſcio quid vocat. Vbi B, eſt Tiberias, vbi C, Ciſon fluuius, vbi D, Magdolum, vbi E, Bethſaida, vbi F, Capernaum. Dominus, Diſcipuli, & Populus, juxta Bethſaida verſantur, vbi E. Diſcipuli, cum ibi adhuc Dominus maneret, lacum tranſeunt, & Capernaum petunt, vbi F. Nauiculæ, de quibus agitur, Tiberiade veniunt, vbi B. Non procul autem a deſerto Bethſaida, aut ab eo loco, vbi miraculum fecerat Dominus, appellunt: vbi nempe eſt E. Ex quo loco populus quoque Capernaum tranſit, vbi eſt F. Cum Euangeliſta ibidem dixit, ἐγγὺς τοῦ τόπου ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον, εὐχαριστήσαντος τοῦ κυρίου; non videtur dubitandum, quin in ijs verbis vox εὐχαριστήσαντος, cum illo caſu Græcis cauſam ſæpe notet, cauſam miraculi includat: ſiquidem ex benedictione Domini multiplicati ſunt panes. Ideoque & cæteri Euangeliſtæ εὐλογεῖν hoc dicunt. Quia antiquiſſima, vt recte Hebræi obſeruarunt, in creatione & poſt diluuium, εὐλογία, ſiue benedictio, voce רבו, hoc eſt, *multiplicamini*, continebatur. Hæc enim tria αὐξάνεσθε, πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν, ex præſcripto Hebræorum, conjungunt Helleniſtæ. Quæ tria rurſus vna voce ברך ab Hebræis, vna voce εὐλογεῖν ab Helleniſtis, exprimuntur. Sic in benedictione Patrum, εὐλογήσω αὐτὸν, καὶ ἔσται εἰς ἔθνη. Item, εὐλόγηκα αὐτὸν, καὶ πληθυνῶ αὐτόν. Omnes enim benedictiones boni eſſe amplificationes, omnes maledictiones, boni imminutiones, dicunt veteres Hebræi. Pro qua voce aliquoties Euangeliſtæ, & hic noſter, τῷ εὐχαριστεῖν vtuntur. Nuſquam tamen manifeſtius atque iſto loco, ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον εὐχαριστήσαντος τοῦ κυρίου. id eſt, εὐλογήσαντος. hoc autem Græco vſu. Vt ſit ſenſus: *Cum ex benedictione Domini,*

multi-

multiplicato veſcerentur pane. Sane ἐμφατικώτατα hoc dici, ipſa res euincit. *Panes enim illi quinque*, vt ille ait, *quaſi ſemina erant; non quidem terræ mandata, ſed ab eo qui terram fecit, multiplicata.* Benedictione ſcilicet, aut voce. Nimis igitur dilute noſter, qui hic nihil aliud quam nudam gratiarum actionem intellexit. vnde dixit,

Χερσὶ παμμεδέοντι χάριν γενετῆρι διδόντος.

Et pro majeſtate eſt illius, qui cum Patre omnia creauerat, cum Patre omnibus creatis, ἔς τε αὔξησιν καὶ πληθυσμὸν jam olim benedixerat, vt idem in hac benedictione, precibus ad Patrem fecerit. Non intellexit Helleniſticum, qui ſequitur eodem capite ſexto, commate 26, ſermonem, Ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν βρῶσιν τὴν μένουσαν. Sane ἐργάζεσθαι, in eo loco nihil aliud quam Hebræorum פעל, cum pro כון, quod παρασκευάζειν, *ſeu parare*, ponitur. Ita Pſalmo 7. 24. Τὰ βέλη αὐτοῦ ἐξειργάσατο. *tela ſibi præpararat.* Totus locus eſt, Τὸ τόξον αὐτοῦ ἐνέτεινε, καὶ ἡτοίμασεν αὐτῷ· καὶ ἐν αὐτῷ ἡτοίμασε σκεύη θανάτου, τὰ βέλη αὐτοῦ τοῖς καιομένοις ἐξειργάσατο. Apollinaris,

Τοῖσι δὲ καρφομένοις εἰργάσατο πικρὰ βέλεμνα.

Eodem, quem habemus hic, hebraiſmo. Quid ergo noſter voluit, cum dixit?

καὶ ἀνύσατε μᾶλλον ἐκείνην
Εἰλαπίνην μίμνουσαν ἀειζώοιο τραπέζης.

Pro quo ſane melius dixiſſet,

ζητεῖτε δὲ μᾶλλον ἐκείνην
Εἰλαπίνην μίμνουσαν.

Quippe cum, ἀνύειν εἰλαπίνην, dixit, nec Græce eſt locutus, nec Helleniſticum expreſſit ſenſum. Commáte 27. ejuſdem Sexti capitis, cum ſequitur, τοῦτον

γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ θεός. Vbi σφραγίζειν videtur nobis eſſe, quod ab Helleniſtis σφραγῖδα τιθέναι dicitur. Quo Hebræi ſummum ac prope ineffabilem exprimere amorem ſolent. quali ab æterno Filium, quem ab æterno genuit, Pater proſequitur. de quo hic agit. Cantici capite poſtremo, Θές με ὡς σφραγῖδα ἐπὶ τὴν καρδίαν σου, ὡς σφραγῖδα ἐπὶ τὸν βραχίονά σου. Quod nemo melius interpretatur quam Aggæus. qui cum de Zorobabele, typo Chriſti, quo reſpexit forſitan hoc loco Dominus, καὶ θήσομαί σε ὡς σφραγῖδα, dixit, ſtatim addit, διότι σε ᾑρέτικα. *quia te elegi.* In vtroque loco Targumiſtæ, γλυφὴν δακτυλίου Græca voce, aut quæ hinc deducta eſt, exponunt. Eſt igitur σφραγίζειν hic, eximij amoris pignus, ei, quem elegeris, conferre: quale eſt ſigillum annuli. quod, qui præfertur reliquis, in pectore, vt apud Salomonem, aut in brachio, vt notam indiuidui amoris, geſtat ac circumfert. Vbi ſequitur: *Quia fortis eſt vt mors dilectio, dura ſicut ſepulchrum æmulatio.* Ad quem locum Chaldæus, *quia fortis eſt vt mors dilectio Deitatis tuæ.* Quæ vehementem exprimunt amorem, & electionem pariter ac confirmationem notant. Etiam propterea, quod quæ probantur, annulo ſignari ſolent. Quales literæ, quæ voluntatis noſtræ ſunt indicia ac animi character. Quod inprimis illi conuenit, qui Patris eſt ἀπαύγασμα, καὶ τῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως χαρακτήρ. vera illa θεοῦ ζῶντος σφραγὶς, vt Apocalypſis loquitur. Nam, vt eſt in Megilla, *ſcriptum quod Regis nomine eſt ſcriptum, & ejus obſignatum annulo, non revocatur.* Capite eodem ad comm. 40. corrupte legitur,

ὁππότε κείνης
Τοὐστίπου ὅτε φέγγος ἐλεύσεται ἠελίοιο.

pro

pro quo magnus Scaliger legebat

ὁπωσότε κείνης

Υἱςάτιον ποτὲ φέγγος &c

Sequitur commate 70. οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην, καὶ εἷς ἐξ ὑμῶν διάβολός ἐστιν; ad quem locum non muto quæ περὶ τοῦ διάβολος & delatoria infandi Iudæ ſcripſimus. Cæterum quia ἐξελεξάμην dixit, videtur aliquam in Iuda notare mutationem: quæ in Græco διάβολος prima fronte non apparet. Quam ſtudioſus Zachariæ Prophetæ & Chaldæorum Interpretum Euangeliſta noſter fuerit, ſæpius notauimus. Obſeruant autem Hebræorum Critici, τὸ שטן, cum in Iobo alijſque occurrit, voce eadem, ſed cum ſamech, a Chaldæis reddi: in ſolo Zacharia, voce יחטי. quod quid ſit, Elias ignorare ſe in Thisbi, fatetur. Quid autem ſit יחטא nemo doctus Chaldaice ignorat. & ex ejuſdem autoris Methurgeman notum eſt. Sane a Chaldæis Diabolus, qui Ieſu Sacerdoti magno apud Zachariam adſtat, ſic a Thargumiſtis, a peccato in quod ſe præcipitarat, dicitur. quod eſt ἀποστάτης. Quo & hic reſpexiſſe puto. Vt ſit ſenſus, οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην; καὶ εἷς ἐξ ὑμῶν ἀποστάτης ἐστί. Noſter quo ſe verteret, ut ſolet, neſciebat, cum διάβολος νέος ἄλλος, quaſi de ipſo malo Spiritu, dixit. Quid quod Helleniſtæ, quos Euangeliſta vidit, voce διάβολος in Zacharia vſi ſunt. Καὶ ὁ διάβολος ἑστήκει ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ. Non procul a ſeptimi capitis initio ad comma primum, vbi nunc legitur,

Ὅττι μιν ἠπεροπῆι δόλῳ μεμυέαινον ὀλέσαι

Υἱεῖς Ἰουδαίων, ὁσίῳ χαίροντες ὀλέθρῳ,

idem vir incomparabilis legebat, ὁσίου χαίροντες ὀλέθρῳ. Optime. vt ὁ ὅσιος ſit ipſe Dei filius. Non capio

quod

quod commate tertio ſequitur, ſuaſiſſe fratres Domini, vt Galilæam relinqueret, *& finitimam Iudææ terram peteret.* hoc eſt, Hieroſolymam vt ſe conferret. Cujus ſi mentionem Euangeliſta feciſſet, arbitrari aliquis ex eruditis poſſet, ad controverſiam, quæ eſt de vrbe Hieroſolyma, quam alij Iudæis alij Benjaminitis attribuunt, hic alluſiſſe. quod habere locum non poteſt: quia εἰς τὴν Ἰουδαίαν diſerte Euangeliſta dixit. Quare ergo dixit Ἰουδαίης ὁμοτέρμονα γαῖαν? Ad comma ejus capitis 4. occurrit ille locus, Οὐδεὶς γὰρ ἐν κρυπτῷ τι ποιεῖ, καὶ ζητεῖ αὐτὸς ἐν παῤῥησίᾳ εἶναι. Ad quem notant veteres Theologi, inter quos Cyrillus & Chryſoſtomus, membra orationis in Euangeliſta noſtro nonnunquam tranſponenda eſſe. Id venire vſu in hoc loco. Volebat enim, dicunt illi, Οὐδεὶς γὰρ ἐν παρρησίᾳ εἶναι θέλων, ἐν κρυπτῷ τι ποιεῖ. Adde quod locutionem eo tempore vſitatam, noſter non intelligebat. Sane nihil dixit, cum dixit,

Οὐ γάρ τις μερόπων ὑποκόλπιον ἔργον ὑφαίνει,
Ἔργον ἀθηήτῳ κεκαλυμμένον ἀχλύϊ σιγῆς,
Ἀμφαδίην δ' ἐθέλει θαρσοὺς ἔμμεναι.

Nihil enim tale Euangeliſta voluit. Non eſt dubium quin qui hoc dicerent, carnalem aliquem gloriolæ affectum ac ambitionis in Domino notarent. Mens eorum erat, *Nemini, qui famæ ſtudio tenetur, aut ad eam peruenire poſtulat, latendum eſſe. cum inprimis tali, omnia in publico & luce hominum agenda ſint.* Græci hoc dicerent, Οὐδένα γὰρ τὸν θέλοντα διαφημίζεσθαι, ἐν κρυπτῷ τι ποιεῖν δεῖ. Noſter igitur ridicule, cum Chaldæorum ac Syrorum, non Græcorum more, Græca voce vſus ſit Euangeliſta, ad ſignificationem Græcam, quibus τὸ παρρησιάζεσθαι, eſt ἐλευθεροστομεῖν, vel θαρσυστομεῖν, *audacter aut præfracte loqui*, hoc detorſit. At

פרהסיא

פרהסיא, vt Rabbi Elias notat, cum ſeruili quæ præmittitur, τῷ ἐν κρυπτῷ, quod Rabbinis & Chaldæis eſt בצנעא, opponitur. qui ridicule ab Oriente eam vocem deducit. Rabbinorum quidam *bepombi*, quod eſt *cum pompa*, interpretantur. Noſter, vt qui nunquam Solem vidit aut in tenebris continuo verſatus eſt, raro ad autoris mentem oculos, quia linguam ejus non didicerat, attollit. Aut ſi forte attollit, nictat, aut caligat. Eodem capite ſeptimo comm. 22. ad illa verba, καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε ἄνθρωπον, non obſcure modo ſed & improuide locutus eſt, cum dixit,

καὶ ἀρχεγόνῳ τινὶ θεσμῷ
Ἑβδομάτης ὅτε φέγγος ἐθήμονος ἔρχεται ἠοῦς
Ἀρτιγόνῳ λοχίῳ περιτέμνετε φῶτα σιδήρῳ.

Nam ſi ſimpliciter de circumciſione accipiatur, falſum eſt. Quanuis enim Sabbatho fiebat, non tamen die ſeptimo fiebat circumciſio. Non, inquam, ſeptimo fiebat a natali, ſed octauo. Verum cum in ſeptimum, ἤγουν τὴν ἑβδόμην, non vitæ ſed hebdomadis incurreret, permittebatur. Vnde argumentum Domini. Ideoque haud ſine cauſa Sanctus autor addit, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος Μωσέως. Neceſſitatis ergo cauſa, ſeptimo, non inſtitutionis. Neque vis argumenti eſt in ſeptimo, ſed in Sabbatho. Nam ſi Sabbathum, qui dies ſeptimus hebdomadis, octauus erat vitæ, etiam circumcidebatur is qui natus erat. Ipſo, inquam, Sabbatho. Ne lex Moſis ſolueretur, quæ octauo die id fieri præceperat. Et ſic eo die quo nihil fieri fas erat, circumciſio fiebat. Pro quo noſter, de *Septimo* cum dixit, pluris verſum a quo vrgebatur fecit, quam ſententiam. Eodem capite, commate 24. legitur: Μὴ κρίνετε κατ᾽ ὄψιν, ἀλλὰ τὴν

δικαίαν κρίσιν κρίνατε. Locus elegantiſſimus: & qui non ſatis, niſi fallor, intelligitur. Permiſit vobis, inquit, Moſes, vt die Sabbathi circumcideretis. Ego in Sabbatho hominem curaui. Illud approbatis. hoc in me, tanquam contra legem, damnatis. Hæc προσωποληψία illa eſt, quæ προσωποληψία ἐν νόμῳ a Propheta Malachia cap. 2. v. 9. dicitur. Vbi ἐλαμβάνετε πρόσωπον ἐν νόμῳ, dicunt eleganter ſenes Helleniſtæ. quod Symmachus, ἐδυσωπεῖσθε πρόσωπον ἐν νόμῳ, obſcure dixerat. Vbi D. Hieronymus, *Accipiunt faciem in lege, vt non cauſas ſed perſonas conſiderent; juſtumque pauperem deſpicientes iniquos diuites ſuſcipiant & honorent*. Mens autem loci: *Ne judicate, vt ſoletis: nam ſi idem pauper ex præſcripto legis faciat & diues, hunc laudatis, accuſatis illum*. Quæ eſt illa, quam προσωποληψίαν, τὴν ἐν νόμῳ, veteres dicebant. Noſter ita locum reddit, quaſi oculis ſeruirent alienis, quod eſt ejus, qui Hebræis חנף, Helleniſtis vulgo ὑποκριτὴς vocatur. Vellem eruditi, vti alios non paucos, ita diligentius hunc locum expendiſſent. Dabunt autem veniam lectores, ſi in tanto rerum cumulo quæ ſponte hic occurrunt, aliquid ſubinde interſeram minutum, ſine quo tamen cætera intelligi non poſſunt. Neque enim hoc agimus, vt omnia Euangeliſtæ loca ordine interpretemur (quanquam amplam viri eruditi nobis reliquerunt meſſem) ſed vt Nonni antiquiſſimi interpretis παρερμηνείας annotemus. Et qui hæc, vt minuta, D. Hieronymo & aliis objiciunt, mirabor ſi vigeſimam illius eruditionis quæ in eo fuit, partem præſtare poſſint. Non intellexerunt Helleniſticum loquendi modum Interpretes plerique, qui plerunque illa, ἐπεὰν πρὸς ἑαυτοὺς, & πρὸς ἀλλήλους, confundunt. Ita cum Sanctiſſimus Euangeliſta, hoc eodem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

eodem capite, commate 35. dixit, εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς ἑαυτοὺς, idem eſſe exiſtimarunt Hebræis, cum איש אל רעו loqui, & Homero, cum hebraiſmo ſimili, εἰπεῖν τις πρὸς πλησίον ἄλλον aliquis dicitur. Vnde Interpretes recentiores, *Dixerunt inter ſe Iudæi.* quod Interpres vetus optime, vt alia non pauca, *ad ſemetipſos* reddidit. Hebræis enim is qui cogitat, nec dicit, loqui tamen vſitate dicitur. Nam אל לב *ſecum*, vel, *cum corde ſuo*, quod jam pueri nouiſſe debent, in his talibus intelligunt. quod λαλεῖν ἐν τῇ διανοίᾳ Helleniſtis dicitur. Atque id Syrus optime hic notauit. qui πρὸς τὴν αὐτοῦ ψυχὴν reddidit. Vnde & Dominus, qui ſolus eſt καρδιογνώστης, ſæpe ad cogitationes hominum θεοπρεπῶς reſpondet. Quod miraculum, cum inter prima ſit, tranſmittitur. Ea res tam vulgaris, ijs qui Hebræa non intelligebant, vt & noſtro, fraudi ſæpe fuit. Vt cum iſto loco, quod Euangeliſta dixerat, εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς ἑαυτοὺς, ſic expreſſit:

Ἀλλήλοις δ' ὀάριζον ὁμιλαδὸν αὐτόθι λαοί.

Sequitur eodem capite, Μὴ εἰς τὴν διασπορὰν τῶν Ἑλλήνων μέλλει πορεύεσθαι, καὶ διδάσκειν τοὺς Ἕλληνας; Ad quem locum ab antiquis diſputatur, quæ ſit ἡ Ἑλλήνων, de qua loquitur, διασπορά. Alij quippe Græcos, alij Romanos intelligunt. Non eſt autem dubitandum, quin intelligantur Helleniſtæ. qui, Iudæi genere cum eſſent, Græce loquebantur & ſciebant. Quod, vt alia non pauca, viro maximo Ioſepho Scaligero, periti harum literarum debent. Qui oſtendit, τὴν διασπορὰν, quæ Europæa eſſet, verſione Græca, quæ nunc Senioribus aſſcribitur; eam autem quæ in Aſia, paraphraſi Chaldæa, vſam olim. Quomodo hos igitur πανέλληνας vocauit noſter? Ita enim:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ἧχι πανελλιώων προφάδες ςίχες· ὄφρα καὶ αὐτὸν
Θεσμὸν ἐῆς σοφίης Ἑλλιώια τέκνα διδάξῃ.

Quippe, ſi προφάδες, non πανέλλιωες, ſi πανέλλιωες, non προφάδες. Nam vocabulo Ἑλλιώων, Theſſali Homero tantum & Argiui, teſtibus antiquis, cæteris ſic omnes Græci nuncupantur. Atqui hi nec omnes Græci, nec præcipui Græcorum, ſed nec Græci erant, ſed Iudæi. Euſtathius: Τὸ πανέλλιωας δὲ οὐ κατὰ Ξενόδοτον, ἀλλ' Ὁμηρικῶς ἑρμηνευτέον κατὰ τοὺς παλαιούς· λέγοντας, τὸ πανέλληνας καὶ Ἀχαιούς, ἀντὶ τοῦ, Θεσσαλοὺς καὶ Ἀργείους· ἵνα ἀντιδιαιρῇ τοῖς ὅλοις Ἀργείοις, τοὺς ὑπὸ τῷ Ἀχιλλεῖ λεγομένους ἰδίως Ἕλληνας κατά τινα ἐξοχήν. Iudæos autem eos Hellenas fuiſſe, etiam Chryſoſtomus obſeruat: qui & cauſam addit, cur intelligi non poſſint Græci. Neque diligentius hic fuit, cum eoſdem τέκνα Ἑλλιώια vocauit. Et profecto, ſiue Hebraice loquaris, Iſraëlis filij, vel ex Iſraële vel ex Iſraëlitis nati; ſiue Græce, υἷες Ἀχαιῶν, non modo Græci, ſed & e Græcis nati ſunt. Hic vero Ἕλληνες, & Iudæi, & Iudæis nati, hoc eſt, Iudæi ſunt, ſed ἑλληνίζοντες. Sequitur commate 37. Ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς, εἱστήκει ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἔκραξε, λέγων, Ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με, καὶ πινέτω. Non eſt dubium quin in narrationibus quædam ſæpe contrahant Euangeliſtæ. Dominum ex libro publice Prophetas populo expoſuiſſe, vel ex Lucæ 4. 17. diſcimus. Vbi, ἀνέστη, inquit, ἀναγνῶναι. *ad lectionem ſurrexit.* Quemadmodum autem ibi ipſam lectionem, ſeu Prophetæ verba fuſe proponit, interpretationis ſummam modo aut initium recenſet, ita noſter contra hic, τὴν ἀνάγνωσιν omiſit, τὴν ἐξήγησιν ſine ea poſuit. Ἀνάγνωσις, vt videtur, fuit, *Omnes ſitientes venite ad aquas: etiam vos quibus non eſt argentum, venite,*

venite, emite, & comedite. Iſaiæ 55. Qua paraſcha ſeu potius haphtara, plurimæ & illo tempore inprimis accommodatæ de Meſſia ῥήσεις continentur. Qualis illa, *Ecce teſtem populis dedi eum, ducem & præceptorem populis.* Et illa, *Quærite Dominum, dum inuenitur: inuocate eum, dum eſt propinquus.* Quæ plane conueniunt cum illis quæ præcedunt, *Quæretis me, & non inuenietis. Et, quo ego vado, peruenire vos non poteſtis.* Hæc igitur ἀνάγνωσις. Cui plane conuenit ἐξήγησις, ſiue expoſitio, quæ ſequitur: Ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με, καὶ πινέτω. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφὴ, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος. Cui Hebræi notam illam ſuam 'וגו apponerent. Eſt excerptum quippe aut interpretationis μόριον. non quicquid dixit. Quod familiare Euangeliſtis. Vt in eo quo jam dixi, loco, vbi ex tota concione ſola illa verba, σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν, ponuntur. Occaſio interpretationis pariter ac lectionis, illis verbis, ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ, continetur. Quo die quia inprimis, quanquam ſane & cæteris illius feſti compotabant (ita vt Plutarchus Baccho a Iudæis dedicatum dicat) mira vrbanitate verba illa οἱ διψῶντες πορεύεσθε, quæ ad diſcendi cupiditatem a Chaldæis referuntur, populo propoſuit. Nam quemadmodum Samaritanam, a terreſtri aqua, cui multum tribuebat, ex occaſione putei quem accedebat, ad Spiritualem, ita nunc Iudæos, ab ebrietate & vino, ad eandem illam, ex occaſione hujus ἀναγνώσματος, quod ipſe accommodauit tempori, inuitat. Vt vel partem haphtaræ, vel integram, Prophetæ ejus cui inter Euangeliſtas veteres dedere locum, publice prælegiſſe videatur. E qua interpretatio illius paſuc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ſeu verſiculi, Οὐαὶ οἱ διψῶντες, πορεύεσθε ἐφ᾽ ὕδωρ, ab Euangeliſta ſic ponitur. Sequitur, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφὴ, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος. Qui locus dici non poteſt, quantum nobilia & hujus temporis & antiquorum exercuerit ingenia. Nam & D. Hieronymus, vnam ex quatuor ſcripturis dixit, quæ in Nouo Fœdere citantur, nec in veteri reperiuntur. Quod cum magnus vir Chryſoſtomus videret, huic loco τηρησείδιον apposuit: Καὶ ποῦ εἶπεν ἡ γραφὴ, ὅτι ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος; οὐδαμοῦ. hoc eſt, *Vbi ſcriptura dixit, fore, vt aquæ viuæ fluuij ejus ex ventre promanent? Nuſquam.* Ideoque & illa addit, Τί οὖν ἐστιν ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφή; Ἐνταῦθα ἀποστίξαι δεῖ, ἵνα ᾖ τὸ, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσι, τῆς αὐτοῦ ἀποφάσεως. hoc eſt: *Quid eſt igitur, Qui in me credit, vt ſcriptura dixit? Hoc loco diſtinguendum. Vt quod ſequitur,* Ex ventre ejus fluuij manabunt, *Domini ſint verba.* Et nemo quidem ſanus dubitat, quin totum Vetus Teſtamentum vberrime & Dominum prædixerit, & fidem in venturum commendarit. Ad locum tamen certum reſpici, contra quam exiſtimauit ille, arbitror. Nullus autem manifeſtius in lege Dominum deſignat, & in eum credi jubet, eo, quem Euangeliſta ſemper vrget. Deuteronomij nimirum 18. 15 & 18. Vbi ὁ προφήτης promittitur. Neque vllus locus erat qui tum magis omnium inſculptus eſſet animis. Vnde & cap. 1. 21. quærunt qui mittuntur ad Iohannem, Ὁ προφήτης εἶ σύ; Item, εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ Χριστὸς, οὔτε Ἠλίας, οὔτε ὁ προφήτης. Et 6. 14. Ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης, ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον. de quo quid judicarent, ſatis oſtendunt, cum de coronatione agunt. Eundem locum

Petrus

Petrus in diuina concione Actor. 3. 22. præclare vrget. Vt vbique noui Fœderis ſcriptores iſtum præ reliquis amant. Sed quo illa? cum hoc ipſo loco ſequatur: Πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου ἀκούσαντες τὸν λόγον, ἔλεγον, οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης. Quid autem ibi dicitur? Αὐτῷ πιστεύετε. aut, quod idem eſt ex Hebræorum ratione, αὐτοῦ ἀκούετε. Locus ita habet: Προφήτην ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου, ὡς ἐμὲ, ἀναστήσει σοι κύριος. αὐτοῦ ἀκούσεσθε. vt dicat, *Ego ſum Propheta ille. qui in me credit, vt Scriptura dixit*, hoc eſt, *juſsit, is illuſtre illud Spiritus, quod toties promitto, munus accepturus eſt*. Reſtat igitur, vt illa, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ, & quæ ſequuntur, verba ſint Domini. Et ſane ita capite 4. 14. pene ad verbum, nulla ſcripturæ mentione facta locutus eſt, Ὃς δ' ἂν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα· ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ, γενήσεται αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. Quanuis ergo alibi Prophetæ ſic propemodum loquantur (qualis eſt præclarus ille Zachariæ 14. *Et erit in die iſta, exibunt aquæ viuæ Ieruſalem*, & quem ipſe Dominus ſuperiori commate alluſit, *Omnes qui ſititis, venite ad aquas*,) tamen verba eſſe illius, ipſe Euangeliſta indicauit. Qui interpretationem addit, Τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ πνεύματος οὗ ἔμελλον λαμβάνειν. Non enim ἡ γραφὴ, non Eſaias, non Zacharias, ſed, Τοῦτο εἶπε dixit. Quis? qui loquitur. qui his verbis Spiritum promittit. Idem ille, qui cum Prophetarum laudat verba, niſi parodia ſit, hoc addit. Quale illud duodecimo, Ταῦτα εἶπεν Ἠσαΐας, ὅτε εἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ. Noſter vero nihil horum cogitabat, qui ſic ea reddit:

Πᾶς γὰρ ὁ πίστιν ἔχων σοφὸς ἔσσεται.

Quod hic non dicitur. Et deinde,

ἀρχέγονος δὲ
Οἷα Θεοῦ φάτο μῦθος, ἀεὶ διὰ γαστρὸς ἐκείνου.
Ἔμφρονος αὐτοχύτῳ ποταμοὶ ζείοντι ῥεέθρῳ
Ἐνδόμυχον βλύσουσι παλιμφυὲς ἔνθεον ὕδωρ.

Nam omitto nunc, quod cum de Scriptura loquatur Euangeliſta, irreuerenter & ſuo more, μῦθον Θεοῦ, verbum Dei vocat: cum ad manum eſſet, Οἷα Θεοῦ λόγος εἶπε. Quam male idem locum illum οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον acceperit, ſupra oſtendimus. qui quidem pro ejus loci interpretatione verſus illos ſuppoſuit:

Οὔπω γὰρ βροτέῃσιν ἐνερρίζωτο μελιχναῖς
Χριστὸς ἄναξ γενέτῳο φανεὶς ἀγχίθρονος ἕδρης.

Iam vero, quod τὸ ἐδοξάσθη ad aſcenſionem Chriſti & vltimam glorificationem refert, non ſatis prouide id quidem. Ait nondum Spiritum fuiſſe datum, (nam ſic veteres interpretantur, & inprimis Chryſoſtomus, qui, cum Sanctus autor dixit, οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον, δοθὲν intelligit) quia Chriſtus nondum ἐδοξάσθη. Atqui ante aſcenſionem apud ipſum hunc Euangeliſtam, datus fuit Spiritus, cap. 20. 22. Quanquam enim minus efficaciter, quam ipſo Pentecoſtes die, tamen fuit datus. Quare aliter Chryſoſtomus, qui ad τὸ πάθος τὸ σωτήριον, ſiue mortem Domini, id refert. Οὔπω γὰρ, inquit, ἦν πνεῦμα ἅγιον δοθέν· ἐπεὶ Ἰησοῦς οὔπω ἐδοξάσθη· δόξαν καλῶν τὸν σταυρόν. Et ſic ſane veteres. Eulogius aduerſus Nouatianos: ἕως μὲν οὖν οὐδέπω ἐδοξάσθη διὰ τοῦ σταυροῦ ὁ Ἰησοῦς, τέλειον ἦν τὸ βάπτισμα· μετὰ ταῦτα δὲ οὐκέτι. Quod ſi dicant, ſymbolum fuiſſe tantum inſufflationem illam & donum, probent de eſſentia hic agi. Sed & eodem modo in Martyrologijs & Meniæis paſſim vſurpatur. Vbi τὸ δοξάζεσθαι & τὸ τελειοῦσθαι, idem valet. A quo ne Iudæos quidem video abſtinuiſſe. Et ita frater ille apud Gerioni-

rionidem, vnus de ſeptem quos cruento ſuſtulit ſupplicio Antiochus, ait, εἰς τὴν δόξαν ταύτην עד הכבוד הזה deductum ſe a Domino. quo martyrium intelligit. Neque multo poſt vocem תפארא quæ hoc idem notat, idem ille autor uſurpauit. Commate 42, cum Euangeliſta ait, οὐχὶ ἡ γραφὴ εἶπεν, ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος Δαβὶδ καὶ ἀπὸ Βηθλεὲμ τῆς κώμης, ὅπου ἦν Δαβὶδ, ὁ Χριστὸς ἔρχεται; quemadmodum paulo ante dixerat οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον, cum vellet, οὔπω γὰρ ἦν δοθὲν πνεῦμα ἅγιον, ita nunc dixit, ὅπου ἦν Δαβὶδ, γεννηθεὶς nimirum. Quare non ſatisfecit noſter, cum dixit, ὅπου ᾤκεε. cum ne ſemper quidem ibi vixerit: ſed aut oberrarit, aut regnarit. Neque ἀντίτυπον Dauidis Chriſtus ibi habitauit, quanquam ibi natus eſt. Hoc ergo tale eſt, ac ſi quis dicat, Dominum Bethlehemi habitaſſe. quia ibi natus eſt. Aut ſi quis locum dicat vbi habitauit Chriſtus, & Bethlehemum intelligat.

CAPVT XXIII.

Caput octauum, decimum ac nonum percurruntur. Loci illius interpretatio, ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου. Chryſoſtomi interpretatio. & peculiaris Auguſtini ac Bedæ. ὑψοῦν de cruce per euphemiſmum. Nonni mira interpretatio. τὸ ὑψοῦν quomodo acceperit. mutilatus ab eo Euangeliſtæ locus. Syra vox, quam Euangeliſta, cum ſic locutus eſt, expreſſit. Explicatio illius loci, οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε. Liberi qui Iudæis: qui ſerui. Phariſæorum Paradoxa. Paradoxum de libertate. Huic aliud a Dei Filio oppoſitum. οἱ πεπιστευκότες. & quam non bene ea vox accepta Nonno. Diuerſa de illis Chryſoſtomi & Auguſtini opinio. Qualis Iudæorum fides, ex Rabbi Maimonidæ, ſeu Rambam. Peccatum quod regnat. & proprie ab eo effici ſeruos. Loci illius ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα ſenſus male a Nonno acceptus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

acceptus. Vocem πορνείας etiam ab alijs non recte eo loco accipio ſcortatio Hebrais, Rabbinis, Thargumiſtis, eo ſenſu. Seruitus & ſcortatio Samaritanis obiecta a Iudais. & quare. Dominus occulte Samaritanus a Iudais dictus. & quomodo. Hyſteron proteron ab Auguſtino notatum. Locus ille de Diabolo ὅτι ψεύστης ἐστὶ, καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, male a Nonno intellectus. Idem de Caino acceptus. qui ex Diaboli propagine vulgo creditus. γένος ἔχειν. ἰδιωτισμὸς Nonni. Caci, profani & peccatores habiti. & ex eo locus capite nono de caco expoſitus. Locus Maimonidis. Locus de caco peſsime a Nonno intellectus. εἰσόκε pro ἵνα in eo loco peſsime ab eo poſitum. οἱ γείτονες apud Euangeliſtam, οἱ πυρόνες, idque ex Hebraorum & Helleniſtarum vſu. Male id a Nonno intellectum. Synagoga & templum pro eodem a Nonno vſurpata. Qua cauſa fuerit, quare creatum caci oculum cui reſtitutus fuit viſus, dixerint ex coniectura veteres. creare quomodo Hebrais vſurpatum. κτίζειν κτίσμα, de miraculo. Interpretatio illius loci capite decimo, ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισσὸν ἔχωσι. περιστροφή· vox περιστρεφομένη. λέξιν περιστρέφεσθαι. & non vno modo vſurpatum. περισσὸν ἔχειν quid. & de eo diſputatum. Nonni μετεωρεία καὶ παρεμβολεία. ζωὴν ἔχειν quid ſit in eo loco. Helleniſtarum in exprimendo Hebrao difficultas notata. ζωοῦν. περιποιεῖν. Nonni παρεμβολεία. Locus de paſtore mercenario non recte a Nonno expreſſus. οὐκ ὢν ποιμήν. Locus de Encanijs peſsime a Nonno intellectus. Encania prima & tertia ab eo confundi. Nonni μετεωρεία. καινίζειν οἶκον & καινίζειν θεσμὸν ἑορτῆς longe diuerſa. θεσμὸς ἑορτῆς pro ipſo feſto. ridicule ab eodem καινίζειν θεσμὸν ἑορτῆς, pro eo quod eſt ἄγειν τὰ ἐγκαίνια dictum. ἐγκαινισμοὶ priuati ac publici. Vtrunque a Nonno confundi. In tempore τῶν ἐγκαινίων erratum a Nonno. ἐν τῷ ὀνόματι πατρὸς vel Θεοῦ τι ποιεῖν. Abſurda eius expoſitio quam adfert Nonnus. id multis rationibus probatum. Dominum quamuis non ſemper inuocarit Patrem, omnia tamen in eius nomine feciſſe. Interpretatio illius loci, εἰ ἐκείνους εἶπε Θεούς. Nonni παρεμβολεία nobiliſsimi loci. Varia apud Hebraos Prophetiarum genera. onus. λῆμμα. λῆμμα κεκαλυμμένον. λῆμμα λόγου. ῥῆμα λόγου· λόγιον. ῥῆμα κατά τινος. ὅρασις κατά τινος. λόγος abſolute. ῥῆμα abſolute. λόγος προφητείας. λόγος ἐπί τινα. λόγος πρός τινα. πρὸς οὓς ὁ λόγος ἐγένετο, qui ſint. In Prophetia tria conſiderari. ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν. νόμος Hebrao more vſurpatum. θεσμὸς perperam pro eo a Nonno poſitum. Locus in Nonni interpretatione mutilatus.

Exſtat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

EXtat ſimplex & Orthodoxa Chryſoſtomi ad illum capite octauo locum interpretatio, Ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε, ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν. Quæ talis eſt: Ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, οὐχ' ὑμεῖς τότε μάλιστα προσδοκᾶτε ἀπαλλαγήσεσθαί μου καὶ ἀναιρήσειν; ἐγὼ δὲ λέγω, ὅτι τότε μάλιστα εἴσεσθε, ὅτι ἐγώ εἰμι, τῶν τε σημείων ἕνεκεν, καὶ τῆς ἀναστάσεως, καὶ τῆς ἁλώσεως. Quam ſententiam Theophylactus quoque expreſſit. Itaque, *Scietis*, inquit, *poſtmodo, me Dei eſſe Filium. Chriſtum me ſcietis eſſe. Quando? Poſtquam cruci me affixeritis.* Neque ex eo tamen ſequitur, futurum eſſe, vt ideo qui exaltarent eum, ei quoque ad vitam crederent. Quia & Diabolus non modo norat quis & qualis eſſet, ſed & fatebatur. In quam rem de pœna Iudæorum addit: *Cum eripietur vobis cultus veſter, cum ne Deum quidem ipſum colere licebit vobis, tum vnde hæc proficiſcantur, intelligetis.* Fuerant tamen ex principibus Eccleſiæ Doctoribus qui ad pœnitentes e Iudæis poſt ſupplicium Dominicum hoc traherent. Inter quos & S. Auguſtinus. *Quid eſt hoc? Nihil enim aliud videtur dixiſſe, niſi eos poſt paſſionem ſuam cognituros quis eſſet. Procul dubio ergo videbat ibi aliquos quos ipſe nouerat: quos ipſe cum cæteris Sanctis ſuis ante conſtitutionem mundi præſciendo elegerat, poſt paſſionem ſuam credituros.* In quam rem ibidem multa a Sanctiſſimo antiſtite dicuntur. Vt & a Beda. Quæ ſententiæ diuerſæ penitus, eodem tamen modo vocem ὑψοῦν acceperunt. Et profecto ea vox euphemiſmus eſt perpetuus, quo de crucis ſuſpendio Euangeliſta virgo vtitur. Ita cap. 3. Καὶ καθὼς Μωσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ. Et cap. 12. Κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάν-

τας

τας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν. Et deinde explicationem addit: τοῦτο δὲ ἔλεγε σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. Et deinde, καὶ πῶς σὺ λέγεις, ὅτι δεῖ ὑψωθῆναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; Nonnus vero, præterquam quod de pijs omnia hæc dici exiſtimauit, τὸ ὑψῶσαι ita accipit, vt cum Helleniſtæ dicunt, Græci hodie in Liturgijs canunt, Ὑψώσω σε κύριε, ex Pſalmis. Item, καὶ ὑψώσωμεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό. Non enim video, quo pacto aliter interpretatio hæc ferri poſſit:

Ὁππόταν εὐαγέεσσιν ἀνυψώσητε μενοιναῖς
Ἀνθρώπων σοφὸν υἷα· τότε γνώσεσθε καὶ αὐτοὶ
Ὅττι θεοῦ γενετῆρος ἀπόπροθεν οὐδὲν ὑφαίνω·
Ἀλλά μοι ὡς ἐπέτελλε πατὴρ ἐμός, εἰσέτι ῥέζω.

Cum ſancto, inquit, *animo exaltaueritis me.* Quis autem ferat, pio animo id factum a Iudæis? Quare τὸ ὑψοῦν, non de morte, ſed de gloria accepit. Ita ſolet ſane. Quippe, quod Euangeliſta cap. 12. 23. Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου; hoc ille:

Ὥρη νῦν μόγις ἦλθεν, ὅτε σχεδὸν ἵσταται ἀκμή,
Ἀνθρώπου σοφὸς υἱὸς ὅπως ὑψούμενος εἴη.

Et eodem capite, comm. 32. quod Euangeliſta dixit, Κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν; ita ille:

Καί κεν ἐπὴν ὑψωθῶ ἀπὸ χθονὸς εὐρυοδείης,
Ὑμέας εἰς ἐμὲ πάντας ἐς οὐρανὸν εὐρὺν ἐρύσσω.

Quaſi dictum eſſet, κἀγὼ ἐὰν ἀναβαίνω ἐκ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανόν, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν. cum diſerte interpretationem ipſe Euangeliſta addat: Τοῦτο δὲ ἔλεγε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. Quam interpretationem, forte ne argueretur, ipſe prætermiſit. Nam alterius, vt ſupra diximus, haud dubio ſunt illa:

Ἔννεπε σημαίνων ποίῳ ζωαρκέϊ πότμῳ

Ἰησοῦς

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Ἰησοῦς ἤμελλε θανεῖν λαοσσόος.

Quis autem ſtupor fuit, vt cum monitus oratione plana ab autore Sacro de interpretatione eſſet, tamen paulo poſt (nam de ſuperiori quidem loco adhuc dubitari poterat) manifeſtius contrarium efferret? Ita enim diſerte:

Ἐκ χθονίων λαγόνων ὑψούμενος ἐς πόλον ἐλθὼν,
Ὑμέας εἰς ἐμὲ πάντας ἀπὸ χθονὸς αὐτὸς ἐρύσσω,
Ἀνθρώπου σοφὸς υἱὸς ὅπως ὑψούμενος εἴη.

Optime Auguſtinus, *Exaltationem quippe diem paßionis, non glorificationis, crucis, non cœli. quia & ibi exaltatus eſt, quando pependit in ligno. Sed illa exaltatio humiliatio fuit. Tunc enim factus eſt obediens, vſque ad mortem, mortem autem crucis.* Et ex illo Beda: *Exaltationem quippe dicit paßionis, non glorificationis: crucis, non cœli.* Neque aliter accepit quam de morte Cyrillus. Sed vt ante dixi, non eſt dubitandum, quin Syrorum זקף, quod cum eleuatione pœnam crucis notat, hic expreſſerit. Quod, vt ſolent, eleganter voce ὑψοῦν expreſſerunt Helleniſtæ. Verba Sanctiſſimi Euangeliſtæ eodem capite, com. 33. ſeq. Σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε: quæ ſtatim illa quæ præcedunt, ſubſequuntur, Ἔλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ Ἰουδαίους. Vt reſponſum ſit eorum quos jam credidiſſe dixit. Vnde & mendacium, tam manifeſtum ac arrogans, mirari ſe plerique Interpretes teſtantur. Neque ſane poterat ſolennis illa formula, quæ toties repetitur, Καὶ μνησθήσῃ ὅτι οἰκέτης ἦσθα ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, eorum excidiſſe animis. Vt nec decem verba, quæ infixa animis gerebant. Neque Babylonicam negare ſeruitutem aut Romanam, in qua adhuc verſabantur, poterant. Vnde & Chryſoſtomus, Theophylactus, Auguſtinus, Beda, alij,

inflati

inflati hominis ac arrogantis characterem eſſe volunt. Neque noſter aliter videtur judicaſſe. Mihi vero non videtur dubitandum, eos qui hæc dicerent, ad fœdus & ad legem reſpexiſſe. cui qui hærerent vſitato paradoxo liberos dicebant. Talis enim בן חורין *filius nobilium*, ſeu, *liberorum*, hoc eſt, *liber*, dicebatur. Vnde illud in Capitulis quæ vulgo Patrum dicunt, *Nullus niſi qui in Legis ſe exercet ſtudio, pro libero habenuus.* Tales autem minime eſſe potetant. qui extra fædus eſſent. qui ἀλλόφυτον δουλείαν, quæ ab illis vulgo עבודה זרה dicitur, amplectebantur. Quam Iudæi ſeruitutem, Samaritis, quos deteſtabantur, objectabant. Adeo vt nec aquam neque vinum ab ijs admitterent. Itaque οὐδενὶ πώποτε ἐδουλεύσαμεν. quod ad cultum, nempe. vt Antiocho Samaritani. Quæ eſt vera gentis Abrahami nota. Et hoc verum ex Phariſæorum, vt jam dicebamus, qui ad Stoicos, Ioſepho teſte, quam proxime accedebant, ſchola Paradoxon, Οὐδεὶς μὴ ὅλος ἐν τῷ νόμῳ διατρίβων ἐλεύθερός ἐστι. Tale eſt, *Qui obſeruat Legem, eſſe Regem:* aliaque ejuſdem generis, quæ in Capitulis leguntur. Formulam autem, quam jam poſui, fuiſſe ijs eo tempore vſitatam, vel ex Thargumiſtis apparet. Quemadmodum Eſaiæ ex trigeſimo & quarto, com. 12. Vbi Helleniſtæ habent, οἱ ἄρχοντες αὐτῆς οὐκ ἔσονται, Chaldæus habet, *Qui dicunt* בבי חורין אנחנו, hoc eſt, ἐλεύθεροι ἐσμέν. quod Euangeliſta οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε. Non vt ſeruijſſe vnquam ſe negent, ſed vt ex prærogatiua Fœderis ac Legis, liberos ſe eſſe oſtendant. Plane vt in Stoicorum ſcriptis, *Sapientem eſſe liberum, & Epictetum nunquam ſeruijſſe* ad electionem, ſiue τὴν προαίρεσιν, refertur. Sicut ſapientem etiam cum ſeruit, Stoici ſeruire negant. Eam

igitur

tur cum ſibi vindicarent libertatem, hinc jactan-
tam putris. Cui aliud opponit Dei Filius, Ὅτι
ς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας. Quod
ipſum Stoici vrgebant, neque noſter intellexit. Il-
d autem minime ferendum, quod cum & Chry-
ſtomus & alij, arrogantiam hanc putidiſſimam, ijs,
los πεπιστευκότας paulo ante dixerat, aſſcribant,
oſter eos ipſos firmiter ac plane credidiſſe dicit.
iſerte enim verba iſta commate trigeſimo & ter-
o, Ἔλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ
ουδαίους, ſic interpretatur,

Ταῦτα δέ οἱ βοόωντι, πολυσπερέων στίχες ἀνδρῶν,
Πίστιος ἀρρήκτοισιν ὑπεκλίνοντο λεπάδνοις.

Hoc eſt, *Hæc eo inculcante, varij mortales, firmiſſimis in-
actiſque fidei ſe ſubmiſerunt vinculis.* Quod quis ferat?
um ijdem, ſi Chryſoſtomo credimus, fuerint, qui
aulo poſt ipſi Veritati ſe opponunt. Sane eoſdem
uiſſe Chryſoſtomus exiſtimauit, qui ſcribit, Ἐπί-
στευσαν μὲν, οὐχ' ὡς ἐχρῆν δέ· ἀλλ' ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν,
σθέντες καὶ ἀναπαυσάμενοι ἐπὶ τῇ τῶν λόγων ταπεινότητι·
τι γὰρ οὐ τελείαν πίστιν εἶχον, δείκνυσιν ὁ Εὐαγγελιστὴς,
ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα λόγων, οἷς αὐτὸν πάλιν ὑβρίζουσι.
quanquam ſane Auguſtinus alios fuiſſe, quos cre-
didiſſe, alios quos reſpondiſſe dixit, exiſtimat.
Reſponderunt ei, non illi, inquit, *qui jam crediderunt, ſed
illi qui in turba erant nondum credentes.* Cæterum, qui,
qualis Iudæorum fides fuerit, ex ipſorum ſcriptis di-
dicit, ne hic quidem in accuratiſſimo interprete
Chryſoſtomo, judicium deſiderabit. Cujus ſum-
mam Doctor maximus Maimonides, quem illi ex
contractione aut primis literarum notis Ramban
dicunt, alibi præclare oſtendit. Verborum ejus
mens hæc eſt: *Qui indubitatam habet fidem, ratione &
cogita-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

cogitatione id diſcernat quod credit. Vt aliud credere ſe dicat, quia id a majoribus accepit. quæ eſt fides ex cabala. *aliud, quia cum communi ſenſu conuenit. aliud poſtremo, quia euidenti nititur probatione.* quod eſt ex ſcientia. *Quicunque autem aliquid quod tribus his non continetur, credit, de illo vere,* inquit, *dicitur,* פתי יאמין לכל דבר, *Simplex credit omnia.* Ita igitur credebant, vt ipſi ſingula euerterent. & inprimis legem ſcriptam lege oris quam vocabant. quæ, vt cæteris, de quibus ille agit, ita ſcriptæ derogabat. Vnde fides varia & ex Interpretationibus incerta: imo ſæpe de eadem re alia atque alia. Cum ſequitur commate ſequenti, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας, loquitur de eo peccato quod regnare vulgo dicunt, & a volentibus committitur. Quod cum regnet, fieri non poteſt, quin efficiat & ſeruos. Vnde & ἁμαρτίαν, non ἀνομίαν dixit. Inter quæ Græcorum Theologi diſtinguunt. Vnde illud Baſilij in Catena ad Eſaiam: εἰσὶ δὲ ἄνομοι μὲν οἱ παντελῶς ἀνήκοοι τῶν θείων νόμων, ἢ ἀποστήσαντες αὐτῶν, ἢ μηδὲ τὴν ἀρχὴν προσελθόντες· ἁμαρτωλοὶ δὲ οἱ ἑκουσίως ἁμαρτάνοντες, μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας. Commate 41. cum Iudæi dicunt, ἡμεῖς ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα· ἕνα πατέρα ἔχομεν τὸν θεόν; mirum videri poteſt, quod qui ante filios ſe Abrahami dixerint, nunc Dei dicant: ita ut præmittant illud, ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα. Vbi cum Theologi & quidem magni, ad Matthæi locum 15. 19, vbi de vulgari agitur ſcortatione, nos ablegant, aliud haud dubio agebant. Et Chryſoſtomus, Theophylactus & alij, qui diluta nimis ad hunc locum. Nam ex ſcortatione cum dicunt, eam dicunt, quæ *relicto* Domino מאחרי יהוה ab Oſea dicitur. Quod nec Græci nec Latini ſatis commode

mode exprimunt. Negant ergo, *τέκνα πορνείας*, vt ad eundem Oſeam Helleniſtæ loquuntur, hoc eſt, idololatras ſe eſſe. quia Pater is qui colitur. Vnde illud, *Τῷ ξύλῳ εἶπον, ὅτι πατήρ μου εἶ σὺ, καὶ τῷ λίθῳ, σὺ ἐγέννησάς με*, more Hebræorum. Et nihil in Scriptura aut Rabbinis vſitatius. *Populus Domini*, inquit Rabbi Kimchi, *Prophetas cum pſeudoprophetis commutabat: quæ ſcortatio erat.* & Ionathan Chaldæus, voce ſcortationis, pro idololatriæ ſemper fere vtitur. Ergo inepte noſter

Ἡμεῖς οὐ γενόμεθα νόθοι ἀπὸ μαχλάδος εὐνῆς.

Quaſi de furtiuo coitu ageretur, cum *περὶ νοητῆς πορνείας*, quemadmodum ad ſecundum Eſaiæ loquitur Cyrillus, agatur. Sed vt loci genius intelligatur, primo clam & acerbe Domino objectant, quod ex indignatione mox effundunt: *Semen Abrahæ ſumus, nemini ſeruiuimus.* Deinde, *Nos ex ſcortatione non ſumus: vnum Patrem habemus Deum.* Vtrunque, & ſeruitutem & ſcortationem talem, Samaritanis objectabant Iudæi. Qui quia idololatræ erant, ſcortatores erant, &, quia *ſcortatores domino relicto erant*, vt ſic exprimam, quod aliter non poſſum, Patrem alium habebant præter Deum. Hæc occulte in Samaritanos, & acerbe in Dominum. Quæ cum ille, quem non ſemel vt Samaritanum tangunt, fortiter diſſimularet, ipſi tandem hæc interpretantur. Infra enim ſequitur: *οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς ὅτι Σαμαρείτης εἶ σὺ, καὶ δαιμόνιον ἔχεις;* Commate 44. cum de generis humani hoſte dicitur, *καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκεν· ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ*, illuſtre eſt *ὕστερον πρότερον*, ſi Auguſtino credimus. Qui duodecimo De Ciuitate Dei, *Locutione dictum eſt minus vſitata. Sic enim videtur ſonare, in veritate non ſtetit, quia non eſt veritas in eo: tanquam*

ea ſit cauſa, vt in veritate non ſteterit, quod in eo veritas non ſit: cum potius ea ſit cauſa, vt in eo veritas non ſit, quod in veritate non ſtetit. Iſta loquutio & in Pſalmis, vbi ait, Ego *clamaui, quoniam exaudiſti me* Deus. *cum dicendum fuiſſe videatur,* Exaudiſti *me* Deus, *quoniam clamaui.* De eodem ſequitur, Ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ· ὅτι ψεύστης ἐστὶ, καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Quæ verba ſic interpretatur noſter, quaſi Patrem tribuat Diabolo Euangeliſta,

ὅττι λοίγιον ἦθος ἀέξων

Ψεύστης αὐτὸς ἔφυ ψευδήμονος ἐκ γενετῆρος.

Quam ἀπροσεξίαν & alij notarunt. cum ſit ſenſus, *cum mendacium loquitur, de ſuo loquitur. quia mendax eſt, & ejus*, mendacij nimirum, *Pater.* Obſeruaui tamen ex antiquis, quoſdam de Caino eum locum accepiſſe: quaſi is eorum Pater eſſet, Diabolo prognatus Patre; & hoc Dominus nunc vellet. Suidas, Εἴρηται πσὶν, ὡς ὁ κάϊν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου σπορᾶς ἐγένετο, καὶ μισήσας τὸν ἴδιον ἀδελφὸν τὸν Ἄβελ, τοῦτον ἀνεῖλεν. Εἴρηται γὰρ περὶ τούτου καὶ χρῆσις τοῦ κυρίου ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· ὑμεῖς τέκνα ἐστὲ τοῦ διαβόλου· ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀπ᾽ ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος ἐστὶν, ὡς καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, Cain, a quo oriundi eſtis, homicida fuit, ſicut Pater ejus, Diabolus nimirum. Commate 58. dicitur, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγώ εἰμι. Ad quem locum Auguſtinus: *Non dixit, antequam Abraham eſſet, ego ſum, ſed antequam Abraham fieret, qui niſi per me non fieret, ego ſum.* Quid autem noſter voluit, cum dixit?

Ἀβραὰμ πρὶν γένος ἔσχεν, ἐγὼ πέλον.

Aliud ſane eſt γένος ἔχειν, quod aut nihil eſt hoc loco aut idioticum omnino hoc ſenſu: aliud γενέσθαι, quod Euangeliſta dixit. Et fortaſſe dixit, γένος ἔσχεν,

vt cum

vt cum Græci dicunt, γενῆς ὕστερος: hoc eſt, τῇ γενήσει, ſiue ὑστερογενήτος. Aut fortaſſe γένος ἰδιωτικῶς, ἀντὶ τοῦ εἴδος, poſuit. Vt ſit, *antequam formam habuit aut ſpeciem*. Sicut τὴν οὐσίαν, non modo μορφὴν, ſed & γένος alibi vocauit. Capite nono, cum de cæco ἐκ γενετῆς, quærunt diſcipuli, τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ; non eſt dubium quin opinionem, quæ tum obtinebat, reſpexerint de cæcis, qui profani & peccatores habebantur. Puto autem animis eorum locum Samuelis obuerſatum, ὅτι τυφλὸς καὶ χωλὸς οὐκ εἰσελεύσεται εἰς οἶκον κυρίου. vel quod didiciſſent, nihil fruſtra fieri: quod ad pœnas peccatorum præſertim. Vnde illud apud Rabbi Moſen Maimoniden, *Et ſic dixerunt vere Sapientes magiſtri noſtri, Non eſt mors abſque peccato, & non ſunt caſtigationes abſque delicto.* Vbi de caſu & fortuna agit. Statum autem quæſtionis ad quam Dominus reſpondet, illa formant, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ. Ex quo & reſponſum Domini, vt recte annotat Theophylactus, hic dependet. Non enim quærunt, vtrum hic peccarit an parentes, de quo nemo dubitabat. Quemadmodum nec reſpondetur, *Neque hunc peccaſſe nec parentes*; ſed quod ἀπὸ κοινοῦ intelligitur, *vt cæcus naſceretur*. Quod Chryſoſtomus, vt & Theophylactus, iterum a Domino expreſſum volunt. qui, Τοῦτο οὐχ᾽ ἁμαρτημάτων ἀπαλλάττων αὐτοὺς φησιν· οὐ γὰρ ἁπλῶς εἶπεν, οὔτε οὗτος ἥμαρτεν, οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ἐπήγαγεν, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ. Quod in noſtris exemplaribus priori tantum loco legitur. Nonnus locum peſſime accepit, cum τὸ ἵνα in εἰσόκε mutauit. Cauſam enim tollit: τὸ συμβεβηκὸς agnoſcit. De quo illi non agebant. Ejuſdem capitis noni commate octauo, cum Euangeliſta dixit, οἱ οὖν γείτονες καὶ οἱ θεωροῦντες αὐτὸν τὸ πρότερον, ὅτι τυφλὸς ἦν,

ἔλεγον &c. non intelligebat, quid vellet. Nam οἱ γείτονες, ſicut οἱ θεωροῦντες, ſunt quos θεωμένους Græci dicerent. Οἱ γείτονες ergo, qui ἐγγίζοντες & ἐγγὺς ὄντες Helleniſtis alias dicuntur. Sic, Ἦσαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ, 19. 13. Lucæ, & paſſim. Heſychius, γεῖτον, ἐγγύς. Noſter vero ſic accepit ac ſi Hebræorum גרים interpretandum ſibi eſſet, cum ἐπήλυδες expoſuit. Et ſic Poëtæ loquuntur. At in hac voce explicanda voce קרב Syrus vtitur. Et Lucæ 19. 11. ἐγγὺς τοῦ Ἱερουσαλὴμ קריב. Ergo οἱ γείτονες, οἱ ἐγγὺς ὄντες. Neque recte hic ab eo abijt. Accepit enim quaſi περὶ τῶν γειτόνων, ἤγουν παροίκων, vt loquuntur ſæpe Helleniſtæ, ageretur. Cum de mendico, &, vt veriſimile, ἀνεστίῳ agatur. quales ne vicinos quidem habent. Vnde a Kimchio vrbane tales alibi יושבי קרבות, *habitantes platearum* dicuntur. quibus antiquus conuenit verſiculus, *Qui nuſquam habitat, ſine ſepulchro eſt mortuus.* Ergo γείτονες קריבין ad verbum ex Syrorum ac Chaldæorum vſu. Χυδαῖον plane eſt & ἰδιωτικόν, quod ſynagogam toties cum templo confundit. Quemadmodum ad illud capitis ejuſdem noni commate 22. ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ Χριστόν, ἀποσυνάγωγος γένηται. Vbi ille,

Ὄφρα μιν ὃς δέξαιτο νόῳ καὶ Χριστὸν ἐνίψῃ,
Μὴ ζαθέου ψαύσειε θεοκλήτοιο μελάθρου.

Et hoc inprimis ridiculum, quod ſupra ſexto capite, ad comm. 59. vbi Dominus ἐν τῇ συναγωγῇ ἐν Καπερναοὺμ docuiſſe dicitur, nihilominus in templo, quaſi Hieroſolymæ, docuiſſe eum ait. Quare ſi illi credimus, idem eſt Syro בית כנושתא quod Hebræis בית יהוה. Sequitur commate 32. ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη, ὅτι ἤνοιξέ τις ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου. Supra multis monebamus, veterum pleroſque exiſtimaſſe,

ſtimaſſe, cæci hujus oculos a Domino creatos eſſe. Cujus ratio his verbis, quod mireris, continetur. Tanquam enim ſummum & eximium miraculum fuiſſe habitum ex ijs conſtat. At de talibus, creationis voce Hebræi vtebantur. quibus nouum aut inuſitatum aliquid præſtare κτίζειν κτίσμα dicitur. Ita Num. 16. 30. *Si creationem creauerit Iehoua, & os ſuum aperuerit terra*, de inuſitata terræ apertione, vt hic de inuſitata oculorum. In quo loco, quod eſt veriſimile, cum Helleniſtæ veteres, qui nunc non extant, ἡ κτίσμα κτίσαι ὁ κύριος, ad verbum redderent, videtur id ab aliquo antiquo ad hunc locum fuiſſe vſurpatum, qui de miraculo inſigni, πάλιν κτίσμα κτίζει κύριος, notaret. atque hoc de creatione illis perſuaſiſſe. Vt cum δημιουργίαν ὀφθαλμοῦ Chryſoſtomus, & κτισθῆναι καὶ πλασθῆναι ὀφθαλμοὺς, de his oculis Aſterius dixit. quia is qui rem non viſam, vt jam dixi, vel auditam præſtat, κτίσμα κτίζειν dicitur. Vnde quod hic habes, ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη. quod Hebræis eſſet, κτίσμα κτίζειν, & Iehouæ conuenit. Vnde & opera hæc ipſa, & eorum commendationes, magis Phariſæos irritabant. Nobiliſſimus eſt locus iſte, neque parum ab antiquitate partim, partim noſtris Theologis excuſſus, Ἐγὼ ἦλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισσὸν ἔχωσι: qui ſequenti capite decimo, commate decimo legitur. Quo, inter furem, & Paſtorem illum vnicum & verum, qui eſt ipſe, notam διακριτικὴν Seruator noſter ponit. *Ille*, inquit, *vt furatur, ita mactat oues atque extinguit. Atque idcirco venit. Ego, vitam vt habeant, & abundantius habeant.* Ita enim hæc interpres vetus. Sed quid illud περισσὸν, aut quid eſt *abundantius habere?* Quam difficultatem cum vir maximus Chryſoſtomus vidiſſet, erudite

 anno-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

annotauit, καὶ τί ζωῆς περισσότερον, εἰπέ μοι; ἡ βασιλεία οὐρανῶν· ἀλλ᾽ οὔπω λέγει τοῦτο. ἀλλὰ τὸ τῆς ζωῆς ὄνομα περιστρέφει, ὅπερ ἦν αὐτοῖς γνώριμον. Hoc voluit, ni fallor: Nihil poſſe dici περισσὸν præ illa vita, qua nihil dici majus poteſt aut vlterius. Cæterum bis *vitæ* nomine hic ex homonymia vti Dominum. Ita vt vox eadem ſit qua vtatur: cujus tamen eadem atque vna non ſit definitio. Hinc eſt illa, niſi fallor, quæ notatur hic, περιστροφή. Qua interdum paulo aliter Theologi in Sacris vtuntur. Vt cum μίαν λέξιν dicunt περιστρέφεσθαι, *eandem ſæpe vocem iterari*, quanuis nihil definitione differat. Et ſic admodum frequenter, eo tum Theophylactus tum Chryſoſtomus vtuntur. Ac Theophylactus quidem, optimus hoc loco etiam Chryſoſtomi interpres: Ἐκεῖνοι ἔσφαττον καὶ ἀπώλλυον τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτοῖς· ἐγὼ ἦλθον, ἵνα ζήσωσι, καί τι καὶ περισσὸν ἔχωσι· τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος μετοχήν· ἣν ἢ βασιλείαν οὐρανῶν χρὴ νοεῖν. Ac deinde addit: *Omnes in Chriſto quidem viuere, quemadmodum in Chriſto reſurgunt. Iuſtos vero aliquid eximium habere. Cœlorum, nempe, regnum.* Recte quidem quod homonymiam ſtatuit in voce. Vt & Auguſtinus, qui & duplicem hic ponit vitam. eam nempe, quam per fidem vocant; quam Scholaſtici ex ejus loco, *vitam gratiæ*, ſeu, *quæ per gratiam habetur*, poſtea dixerunt. Et quam diximus futuram: *cum videbimus*, vt ille loqui ſolet, *in quem credimus*. Noſter callide in priori membro iſtam intellexit. Quare inſigniter μετεωρεῖ, cum addit,

Ἠὲ περισσὸν ἔχοιεν ὑπέρτερον.

Nam quid majus ea vita dari poteſt, quæ eſt primum in felicitate, vltimum in ſpe humana ac ſupremum? Neque Euangeliſta dixit, ἢ περισσὸν ἔχωσι,

ſed, καὶ περισσὸν τι ἔχωσι. Non enim hæc diſiungit ſed ſubordinat. Saltem dixiſſet, quod non male hic dici, diuerſo tamen ſenſu, poterat,

Καὶ τι περισσὸν ἔχοιεν.

Vt vitam nempe habeant æternam. quod reuera περισσὸν eſt & eximium. Vt bis de eadem agat vita. Ἵνα ζωὴν ἔχωσι καὶ περισσόν τι ἔχωσι. Æterna enim vita eſt profecto illud περισσὸν quod omnes expectamus. Verum aliud Euangeliſta voluit, cum dixit, ἵνα ζωὴν ἔχωσι. Notum eſt quam difficulter Hebræorum Piel Helleniſtæ exprimant. Porro חיה cum de pecore in Sacris, in qua nunc metaphora perſiſtit, vſurpatur, non tam vitam dare eſt aut viuificare, quam in vita nutrimentis quæ ad eam requiruntur conſeruare. Helleniſtæ igitur cum fruſtra τὸ ζωοῦν eo ſenſu alibi adhibuiſſent, alibi, περιποιεῖν dixerunt. Vt 2. Sam. cap. 12. καὶ περιποιήσατο καὶ ἐξέθρεψεν αὐτήν. De agna illa vnica quam pauper educabat. de qua ibi Nathan. Eleganter quidem, irrito conatu tamen, quia vox primaria obliteratur. Quod hic ſedulo cauetur. Fur aut latro inuadit oues, ἵνα ἀπολέσῃ, ἤγουν θανατώσῃ: *mortem ouibus ut inferat.* Bonus ille Paſtor, ζωοῖ καὶ περιποιεῖ τὰ πρόβατα. *In vita oues ſuas ſedulo conſeruat. quæ ad eam requiruntur præbet ac ſuppeditat.* καὶ τι περισσὸν addit. Quod in altera confertur vita. Cæterum totius loci & venuſtas & genius ex Ezechielis trigeſimo & quarto, inprimis autem Thargumiſtis, petendus eſt, vbi de ouibus ſuis Dominus, *In paſcuis bonis paſcam eas, in monte excelſo Iſrael: & erunt ouilia illorum illic: & dormient illic, & requieſcent in delicijs bonis, & in paſtu pingui paſcentur ſuper montes Iſrael.* Atque ibi Chaldæus, *alimento bono eas nutriam.* quod longe illis ſuauius ab illa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

voce dicitur, a qua paſtori quoque nomen. Sequitur, *Et in monte Sancto erit locus habitationis eorum.* Sed incredibilis ibi eſt ſuauitas. Nam *pirnus* eſt ἡ ζωὴ, ſiue, quo paſcuntur: *parnas*, paſtor: qui auguſtiori ſenſu etiam *gubernatorem* illis notat. Vt cum de Dauide ipſo Paſtoris hujus typo, eodem apud Prophetam illum capite dicitur, καὶ ὁ δοῦλός μου Δαβὶδ, ἄρχων ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ ἔσαι ποιμὴν εἷς πάντων τούτων. Quod a Chaldæo auguſtiſſime effertur. Ergo ζωὴν ἔχειν, quod hic dicitur, nutrimentum pariter complectitur & vitam. Τὸ περισσὸν eſt habitatio Sionis: qui, mons Iſraelis, ibi a Propheta dicitur: quæ περισσότης ouibus, quibus paſtor ſiue gubernator Dauid præeſt, ibi promittitur. Mire autem in alluſionibus, quod ſæpe dixi, ſuauis ac vrbanus noſter eſt. quas, cum Chaldaice concipiantur, linguæ plerunque Helleniſticæ penuria intercipit καὶ τὸ ἀπόκοπον. Porro ab hac elegantia ac venuſtate longe noſtrum abfuiſſe oportet. Quam præclara ingenia, ſed ex Scripturæ collatione, aſſequuntur. Senſus ergo loci eſt: *Inter me & fures, quales hactenus fuerunt, qui paſtoris ſibi vindicarunt nomen, hoc intereſt: quod illi tantum vt mactarent cæderentque gregem; ego, vt in vita conſeruarem, & ad eam neceſſaria ſuppeditarem, & aliquid quod omnia hæc ſuperat* (quod eſt illud περισσὸν) *conferrem, ad eum veni.* Quod Helleniſtæ apud Prophetam, quem in animo Euangeliſta habuit, interpretantur, Καὶ βοσκήσω αὐτοὺς καὶ ἐπὶ τὰ ὄρη Ἰσραήλ. Hoc eſt ergo illud περισσόν, in quo tantopere æſtuauit noſter, vt cum bis idem diceret, nihil tamen diceret. Quod ex ipſo planum eſt. Ita enim loquitur:

ὄφρα λάχοιεν ἀλωφήτῳ τινὶ τιμῇ
Ζωὴν ἐσσομένην, τὴν οὐ χρόνος οἶδεν ὀλέσσαι,

Ἠ' ὲ

Ἢ ἐ πέλας δὴ ἔχοιεν ὑπέρτερον.

Sed nec quæ ſequuntur intellexit noſter, Ὁ μισθωτὸς δὲ καὶ οὐκ ὢν ποιμήν, οὗ οὐκ εἰσὶ τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησι τὰ πρόβατα καὶ φεύγει. quæ mox verſu duodecimo leguntur. Nam quam parum ad ſenſum ita hæc concepit!

ὁ δὲ μίσθιος οὐ πέλε ποιμήν.

Quod in mentem autori non arbitror veniſſe. Cæterum alluſit ſine dubio ad locum Zachariæ 11. 17. vbi mercenarius ac nulli rei paſtor רעי האליל, *paſtor nihili* vocatur. Id quod Helleniſtæ dicunt, οὐκ ὢν ποιμήν. Non quod non ſit paſtor, ſed quod nihili ſit paſtor. *paſtor vanitatis.* & vt ſequitur, ἐγκαταλείπων τὰ πρόβατα. Nam vulgo paſtorem idoli tranſtulerunt, quia אלילים idola. quod ſint nulli rei. Sicut Apoſtolus cum dixit, οἴδαμεν ὅτι οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ, non hoc voluit, idolum non eſſe, aut idolum nihil eſſe, ſed hoc eſſe quod vocatur: quod eſt nihili ac nulli rei. Paſtorem ergo mercenarium & nihili conjungit: non quod non ſit paſtor, ſed quod nihil minus ſit quam verus & fidelis. Quæ ſequuntur, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον καὶ ἀφίησι τὰ πρόβατα, καὶ φεύγει, illud Zachariæ quod de deſertore ſequitur, καὶ ἐγκαταλελοιπότες τὰ πρόβατα, diſerte repræſentant. Idem noſter cum interpretatur iſta verba commate vigeſimo ſecundo, Ἐγένετο δὲ τὰ ἐγκαίνια ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ χειμὼν ἦν, magno equidem errore ſe obſtrinxit. quem & alij notare potuerunt. Quod de primis encænijs, ſiue ijs quæ in templi a Salomone dedicati memoriam ſolebant celebrari, hoc intelligit. De qua ſententia Theophylactus: Τινὲς μὲν φασιν, ὅτι καθ᾽ ἣν ἡμέραν ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς ὑπὸ τοῦ Σολομῶντος, κατ᾽ αὐτὴν ἑώρταζον τὰ ἐγκαίνια. Quæ

encænia fuerunt prima, cum intelligantur tertia, in memoriam altaris, quod a Machabæo poſtquam profanatum ab Antiocho fuiſſet, excitatum erat. Illud autem magis aduertendum, quod de Salomone dicat,

Θεσπεσίης ἀρχαῖον ἐκαίνισε θεσμὸν ἑορτῆς.

Non enim dubitandum, quin ad locum illum 1. Regum 8 reſpexerit. Καὶ ἐκαίνισε τὸν οἶκον κυρίου ὁ βασιλεὺς, καὶ πάντες οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ. At noſter pro eo quod inuenerat, ἐκαίνισε τὸν οἶκον, plane aliud, hoc eſt, ἐκαίνισε τὸν θεσμὸν, dixit: quod quid eſſet, aut fallor, aut non intellexit. Nam καινίζειν θεσμὸν eſt in feſti ratione aut ritu aliquid mutare: at καινίζειν οἶκον, *initiare domum*, hoc eſt, celebrare ac inſtituere illud feſtum quod Iudæis חנכה ἐγκαίνια dicitur. Iam cum *ipſum feſtum*, ſeu τὴν ἑορτὴν, θεσμὸν ἑορτῆς vocauerit, quid abſurdius aut minus aptum, quam τὴν ἑορτὴν καινίζειν, quæ ſit ipſa τὰ ἐγκαίνια: cum, nimirum, vellet ἄγειν τὰ ἐγκαίνια? Et cum τὸ ἀρχαῖον addat, ſi quid judicare poſſum, τοὺς ἐγκαινισμοὺς priuatos, quorum in lemmatibus Pſalmorum mentio, cum templi encænijs confundit. Quæ vt ab Hebræis voce confunduntur, ſic ab Helleniſtis diſtinguuntur. Apollinarius,

Εἰκοστὸν κελάδησε καὶ εἴνατον ἱερὸν ᾆσμα
Δαβίδος πινυτὸς δωμησάμενος νέον οἶκον.

Salomon ergo, vt fatetur noſter, ἐνεκαίνισε δωμήσας νηόν. Domus quam recens ſtruxerat initia celebrauit. cum de templo hic agatur: quod eſt aliud haud dubio. Quid quod hyeme hæc celebrata dixit, quæ autumno inter omnes celebrata conſtat? Quæ negligentiſſime confundit. Eodem capite decimo, commate 25. cum ita legitur, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ

ποιῶ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, operæ videre eſt, quid Interpres noſter domo adferat de ſuo; qui ita hæc reddit,

Ἔργα τάπερ τελέω καλέων πατρώϊον ἀλκήν.

Quaſi idem ſit *in nomine Patris agere*, quod, *Patrem invocare*. Quod ſi verum, ὁ ἐν τῷ ἰδίῳ ἐλθὼν ὀνόματι, *qui in ſuo venit nomine*, erit is *qui nomen inuocat Dei*. At de falſis dicitur Prophetis, Ἐν τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν. Quid quod Dominus, cum ſe & falſum Prophetam, quem *Dyſcolon* alibi Iuuencus dixit, quinto capite opponit, *ſe in Patris nomine veniſſe; illum in proprio venturum* ait? Quibus verbis ſe & Antichriſtum, teſte Chryſoſtomo, opponit. Et quid hæc ad inuocationem? Sed & Chriſtum vt omnia in Patris feciſſe nomine, ipſemet teſtatur, ſic non ſemper invocaſſe Patrem tot miracula teſtantur. Neque enim, vt præclare ad ſextum caput a Chryſoſtomo notatur, cum aut paralyticum ſanaret, aut nonneminem e morte reuocaret, aut cum mari frænum quaſi poteſtate propria impoſiturus eſſet, Patrem inuocauit. Cujus verba audiamus, Ἀλλὰ τί δήποτε τὸν παραλυτικὸν μέλλων ἀνορθοῦν οὐκ εὔχεται, οὐδὲ τὸν νεκρὸν ἐγείρων, οὐδὲ τὴν θάλατταν χαλινῶν· ἐνταῦθα δὲ ἐπὶ τῶν ἄρτων τοῦτο ποιεῖ; Tandemque infert: ὁ δὲ ἐκεῖνα αὐθεντικῶς ποιήσας, δῆλον ὅτι καὶ ταῦτα συγκαταβατικῶς ἔπραττεν. Quare aliud inuenit, aliud expreſſit. Siquidem aliud eſt agere ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρός: aliud καλεῖν τὸν Πατέρα. Nam ſi eadem ſunt iſta, maxima quæ egit, non in Patris nomine egit, ſi Chryſoſtomo ſit fides. non enim ſemper, ne in iſtis quidem, invocauit Patrem. Quare diſtinguenda, quæ αὐθεντικῶς, vt recte idem loquitur, ab illis quæ συγκαταβατικῶς adminiſtrauit. Quæ diſtinctio in multis locum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

locum habet: quæ ſine ea male intelliguntur. Fateor inter eos locos, qui maxime in hoc autore Sacro nos exercuerunt, eum eſſe qui commate trigeſimo & quinto legitur, Εἰ ἐκείνους εἶπε θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ γραφή. Ad quem ita maximus Chryſoſtomus, εἰ οἱ χάριτι τοῦτο λαβόντες, οὐκ ἐγκαλοῦνται θεοὺς ἑαυτοὺς καλοῦντες, ὁ τῇ φύσει τοῦτο ἔχων, πῶς ἂν εἴη δίκαιος ἐπιτιμᾶσθαι; *Si qui ex gratia hoc acceperunt, non accuſantur, quod ſe Deos vocent, quomodo is qui natura hoc habet, accuſari meretur?* Quod non intelligo. Non enim agitur de ijs qui ſe Deos dicunt, ſed qui ſic in Sacris literis dicuntur. Nam præceſſit, ἐγὼ εἶπα, θεοί ἐστε, ex nobiliſſimo Pſalmi 82. loco. Ergo non ſe Deos ibi dicunt de quibus agit, ſed dicuntur. Nam & primo commate ijs tribuitur hoc nomen; cum dicitur, *Deus ſtetit in conuentu Deorum.* Et deinde rurſus ſeptimo, *Ego dixi, Dij eſtis.* Neque illud ſane Theophylacti intelligo, qui verba illa, πρὸς οὓς ὁ λόγος θεοῦ ἐγένετο, ſic interpretatur: τουτέστιν, ἐγώ· λόγος γὰρ ἐγὼ τοῦ θεοῦ· καὶ ἐνοικήσας ἐν ἐκείνοις, ἐχαρισάμην αὐτοῖς τὴν υἱοθεσίαν· Εἰ οὖν ἐκεῖνοι θεοὶ, μᾶλλον ἐγὼ πάσης ἂν εἴην αἰτίας ἐκτὸς θεὸν ἐμαυτὸν καλῶν· ὁ καὶ φύσει ὢν καὶ τοῖς ἄλλοις τοῦτο χαριζόμενος. Vt ὁ λόγος ὁ γενόμενος πρὸς αὐτοὺς, qui ad eos factus eſt, ſit ὁ λόγος ὁ ὢν ἐν ἀρχῇ. Cum quo alibi Hieronymus, ni fallor, ſentit. Hoc miror, inueniri, qui difficultatem non expendant. Quam Eraſmus vidit, ſed diſſimulauit. Nam quid illa ſibi volunt, *Si Deus ipſe dignitatem ſui nominis impartijt ijs, ad quos ſermo Dei factus eſt?* Hoc enim ipſum eſt de quo quæritur hoc loco. Nam qui illi, ad quos ſermo Dei factus eſt? In quo tota vis loci. Noſter vero ita ſe inuoluit, vt quid dicat vix intelligas.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

καὶ εἰ χθονίων γένος ἀνδρῶν

Οἷς ποτε μοῦνον ἵκανε θεοῦ λόγος ἶσος ὀνείρῳ,

Υ'μετέρου θεσμοῖο θεοὺς ἐκάλεσσεν ἀοιδή.

Ex qua interpretatione nihil ſolidi elicias. Niſi quod hæc ejus mens videatur, *Si illi, ad quos leuiter, & quaſi per ſomnium, Dei ſermo peruenit, a Propheta veſtro Dij dicuntur.* Nam ſic infra de Lazaro, qui poſt obitum conuiuio intererat, loquitur,

Εἷς δ' ἦν δαιτυμόνων ἐπὶ Λάζαρος, ἶσος ὀνείρῳ

Πασιφανής.

Quod locum hic non habet. Eſt enim Pſalmus de quo agitur, & vehemens inprimis, & vere, vt Magiſtri ſolent loqui, תוכחה, hoc eſt, increpatio acerrima. Ergo aliud quærendum erit. Hebræi varia Prophetiarum fecere genera. quæ ad duo maxima ex parte reducuntur. Nam aut fauſta aut aduerſa nunciant. Quorum poſterius, quia vt plurimum minatur, משא a Prophetis dicitur. Quam vocem locis prope infinitis apud Eſaiam, Ieremiam, & cæteros inuenias. Chaldæis מטל *onus*, ad verbum, & interdum *onus maledictionis calicis.* Helleniſtis modo λῆμμα, modo λῆμμα κεκερασμένον, modo λῆμμα λόγου, interdum λόγιον, interdum ῥῆμα λόγου, interdum ῥῆμα κατά τινος, interdum ὅρασις κατά τινος, interdum abſolute ῥῆμα, interdum λόγος dicitur. Et Hebræi cum ſic ſumitur, non raro דבר, id eſt, λόγον, ſimpliciter efferre ſolent. Non eſt vehementior acerbiorque quam Micheæ, quæ non aliter quam דבר, hoc eſt, λόγος, a Propheta dicitur. Videatur primo cap. 1. Vbi λόγος προφητείας a Chaldæo dicitur. Cujus notam, cum ſimpliciter ſic vſurpatur, על Hebræi, Helleniſtæ κατὰ plerunque ponunt. Ita λόγος κατὰ τοῦ Μοαβίτιδος, λόγος κατὰ Δαμασκοῦ. In qua ſæpe tamen variant.

variant. Ita Zachariæ 12.1. λῆμμα λόγου κυρίου ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ quod eſt πρὸς Ἰσραήλ, vt hic loquitur Euangeliſta. Et ſic elegantes Græci. Sane Principi Philoſophorum, ἡ πρὸς Ἁρμόδιον, Iphicratis aduerſus Harmodium Oratio, Rhetoricorum ſecundo inſcribitur, qui ibidem aliquoties ſic loquitur. Nec non & Demoſthenes, τὸν κατὰ Λεπτίνου, Πρὸς Λεπτίνην inſcripſit. Ergo πρὸς οὓς ὁ λόγος ἐγένετο, eſt καθ' ὧν ὁ λόγος ἐγένετο. *aduerſus quos Prophetia illa fertur.* Iam ad rem. Pſalmus de quo loquitur, grauiſſima aduerſus eos qui in dignitate conſtituti erant, Prophetia eſt. Quam Chaldæi על ידא, hoc eſt, per manum Aſaphi, traditam fuiſſe notant. quæ eſt talis Prophetiæ nota. In qua, tria vt plurimum conſiderantur. A quo, ad quem, aduerſus quem. A quo, eſt Deus: ad quem, per cujus manum tradi Prophetia dicitur. Quemadmodum Haggæi 1. v. 1. & 2. alibi non ſemel. Aduerſus quem, vt Iſrael, Niniue, Damaſcus, Babylon. qui ſunt, πρὸς οὓς γίνεται ὁ λόγος. *aduerſus quos Prophetia fertur.* Is a quo, in hac Prophetia, verbis his exprimitur, ὁ θεὸς ἔστη ἐν συναγωγῇ θεῶν. Is ad quem, in lemmate exprimitur, Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ. ita enim Helleniſtæ caſum exprimunt ſecundum. Aduerſus quos, qui ſunt πρὸς οὓς ὁ λόγος ἐγένετο, ſunt Magiſtratus. λόγος igitur eſt משא: quæ eſt Chaldæorum מטל, Rabbinorum תוכחה. Scriptor Helleniſta, quod nihil minus quam inuſitatum illis, λόγον ſatis habuit dixiſſe. Vt in illo Ieremiæ 50. 1. Ὁ λόγος ὃν ἐλάλησε κύριος ἐπὶ Βαβυλῶνα καὶ ἐπὶ γῆν Χαλδαίων ἐν χειρὶ Ἱερεμίου. Eodemque modo, Eſaiæ 2. 1. Ὁ λόγος ὁ γενόμενος πρὸς Ἡσαΐαν υἱὸν Ἀμὼς περὶ τῆς Ἰουδαίας, καὶ περὶ Ἱερουσαλήμ. Quod Procopius κατὰ τῆς Ἰουδαίας ex aliorum verſione reddit. Qui

locus

ocus plane huic noſtro geminus. Vt inſcriptio antiqua fuerit, λόγος ὁ ἐν χειρὶ Ἀσὰφ ὑπὸ τοῦ θεοῦ πρὸς τοὺς ἄρχοντας γενόμενος. Ergo, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ γένετο, ſunt Magiſtratus: οἱ ἄρχοντες. qui ibi vehementer atque acerbe compellantur. Qualia ſunt illa, *Vſque quo judicatis iniquitatem, & impiorum facies ſuſcipitis? Sela. Iudicate pauperi & pupillo. Non cognoſcunt neque intelligunt. in tenebris ambulant.* Et tamen ſequitur, *Ego dixi, Dij eſtis.* Senſus ergo talis eſt: *Quod ſi eos agitur aduerſus quos totus ille locus, tota illa Prophetia agit, quos tamen vehementer officij neglecti atque acerbe monet, imo reprehendit Deus, tamen dignitatis cauſa, Deos dixit, quia Deum repræſentant Magiſtratus; vos eum, qui a Patre ſeparatus ab æterno ac ſanctificatus in terram miſſus eſt, eum blaſphemum judicatis, quod ſe Dei dicat filium?* Ὃν ἡγίαζεν ὁ πατὴρ, eſt verus ille ἀφωρισμένος, Rex ſimul & ſacerdos. Nam τὸ נזיר ita reddunt Helleniſtæ: quo Euangeliſtæ, nomen quoque Patriæ, non ſine cauſa, κατ᾽ οἰκονομίας λόγον, trahunt. Sed ne intelligebat quidem quid hoc loco ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν eſſet. Νόμος enim omnes libri Sacri ſunt, οἱ ἐγκρινόμενοι, vt Critici Eccleſiaſtici loquuntur. hoc eſt, quos vt fide dignos admittebant. Legem enim & doctrinam eadem Hebræis vox deſignat. Significationem autem pro ſignificatione ponunt Helleniſtæ (vt cum, βίβλος τῆς γενέσεως τοῦ Χριστοῦ dicunt: quia eadem vox ſeriem & librum notat.) Quod inepte noſter θεσμὸν ὑμέτερον interpretatus eſt. Sed & partem loci alteram, cum expedire ſe non poſſet, mutilauit. Ita enim,

Ὑμεῖς ἄφρονα μῦθον ἐπεφθέγξασθε μανέντες,
Ὅττι θεοῦ ζώοντος ἐγὼ παῖς.

Quaſi ſcriptum eſſet, ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασε, καὶ ἀπέστειλεν

εἰς

εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἐγὼ υἱὸς θεοῦ εἰμι. Quod an ab eo factum ſit, an vero aliquid exciderit, non diſputo. Qui proxime ad loci mentem acceſſerunt, totam difficultatem in illis verbis eſſe exiſtimarunt, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐγένετο. Quæ quia euadere non poterant, Magiſtratum intelligi dixerunt, cui demandatum imperandi alijs ſit munus. Et hunc Hebraiſmum eſſe. Ego exiſtimabam, ad quem ſermo Dei ſit, Prophetam eſſe: aduerſus quem, qui reprehenditur. Et hoc verum eſt. Sed ad alia.

CAPVT XXIV.

VNdecimum caput percurritur. πῦρ de vehementi febri. & id Hippocrati vſitatum. Ignis pro febri, Syris ac Chaldæis. ἀσθένεια, an recte πῦρ a Nonno dicatur. ἀῤῥωστεῖν, ἐνοχλεῖσθαι, μαλακίζεσθαι quid Helleniſtis. Iſthenis vox Rabbinis vſitata. Et quis ita ab ijs dicatur. Diſputatum de loco, ἐκ τῆς κώμης Μαρίας καὶ Μάρθας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς. Locum illum Syrus Metaphraſtes quomodo legerit. Loci lectio ex eius ſententia repræſentata. Bethania κώμη. Vrbes illuſtriſſimæ κῶμαι dictæ. Vox Hebræa, quæ exprimitur cum ſic loquuntur. & hinc error Nonni & aliorum. Inſignis παρερμηνεία Nonni. Locus a Nonno mutilatus. Inſignis Nonni inconſtantia. Thomas inepte διώνυμος dictus. Neque Δίδυμον fuiſſe dictum. Δίδυμος μεθερμηνευόμενον Thomæ. A Nonno ridicule & inepte excuſari Chriſtum, quod fleuerit. Explicatio nobiliſſimi loci, ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι, καὶ ἐτάραξεν ἑαυτόν. ἐμβριμᾶν τινί. Error in loci eius interpretatione Chryſoſtomi & aliorum. πνεῦμα peſſime in eo loco pro S. Spiritu acceptum. & pro recta ratione. Locus a Nonno mutilatus. Spiritus ſolius Filij a Nonno creditus. πνεύματι πατρῴῳ δεδονημένος male. Hebræis Spiritus quomodo accipiatur. Spiritus alicuius, pro ipſo. Loci interpretatio ex ipſo Euangeliſta petita. ἐμβριμᾶσθαι ἐν ἑαυτῷ. Matthæum & Marcum, Græcorum more, Iohannem Helleniſtarum τῷ ἐμβριμᾶν vſum. Locus a Nonno truncatus. Interpretatio loci illius, Πάτερ εὐχαριστῶ

ιςῶ σοι, ὅτι ἤκουσάς μου. ἤκουσας more Hebræorum ἀντὶ τοῦ ἀκούειν ἴωθας. Sudarium. eam vocem ex Nonni ſententia Syram. & amen a ſudore ridicule deduci. Locus Nonni tranſpoſitione mendatus. Infinitas voces Græcas & Romanas, Syris, Chal- læis, ac Rabbinis olim in vſu fuiſſe. Et aliqua earum exempla. Rabbinorum ineptiæ in vocum, Græcarum præſertim aut Ro- nanarum, origine. Apulta, a phul, quod fabam denotat, ine- te deducta. Ναρθήκιον. & quam inepte ei ab Elia origo aſſi- nata. Vſus τοῦ ſudar in ſepultura Iudæorum. φοιβάζειν. φοι- βάνω. φοιβάζειν δέμας. Ea vox vnde petita. Nonnum ea non recte vſum. Traductio liberorum per ignem in honorem Moloch. & quare inſtituta. Peſsime a Nonno φοιβασμὸν confundi & ἁγνισμὸν, cuius meminit Euangeliſta.

VNdecimi capitis initio, cum ad illa verba commate primo, ἦν δέ τις ἀσθενῶν Λάζαρος ἀπὸ Βηθανίας, de morbo Lazari dixit,

> Ἦν δέ τις ἀδρανέων νοσερῷ πυρὶ Λάζαρος ἀνὴρ
> Βηθανίης ἔντοσθεν,

videtur de Galeni obſeruatione cogitaſſe, qui paſſim ad Hippocratem obſeruat, febrem vehementem πῦρ ab eo dici. Vt in Epidemijs & alibi, πῦρ ἔλαβε. Vbi ille, οὕτω ὀνομάζειν εἰωθὼς τὸν πυρετὸν ὅταν ᾖ σφοδρότατος. Et alibi, ἴσμεν ὅτι πῦρ ὀνομάζει τὸν πυρέσατον πυρετόν. Ac ſic paſſim πῦρ ὀξὺ, πυκινὸν, & ſimilia Hippocrati. Quod a Syris ac Chaldæis ortum videtur, quibus אשתא, id eſt πῦρ, febris dicitur. Igitur in eo lapſus eſt, quod quam ἀσθένειαν Euangeliſta dixit, quæ initio ad mortem, teſte Domino qui ita loquitur, non eſſet, ſic vocauit. Expreſſit autem id quod חלה dicitur Hebræis Autor Sanctus. Quod vrbane ἀρρωςεῖν, vel ἐνοχλεῖσθαι, & interdum μαλακίζεσθαι ab Helleniſtis dicitur. Ab Hebræis enim ſi grauior ſit morbus τὸ למות additur. & hoc eſt, quod πρὸς θάνατον Euangeliſta infra dixit.

αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον. Quod ab Helleniſtis ἀῤῥωστεῖν ἕως θανάτου dicitur. Vt de Ezechia 2. Regum 20. 1. Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ἠῤῥώστησεν Ἐζεκίας ἕως θανάτου. Quid quod vocem ſuam *iſthenis*, ab hac voce deduxerunt Magiſtri, quæ in vſu proculdubio, vt alia non pauca Græca, Iudæis ea tempeſtate fuit. Sic autem dicunt eum, quem ἀνορεξία tentat. Et vt ipſi loquuntur, לאדם שיש לו נפש רעה ואינו יכול לאכול *qui male habet animo: adeo vt cibum non admittat.* Quemadmodum ergo illi vulgo, *Rabbi noſter iſtenis fuit*, ſic Euangeliſta, ὅτι Λάζαρος ἦν ἀσθενῶν. Quare fruſtra erat noſter, cum hic aliquid tentaret. Cum ſequitur, ἀπὸ Βηθανίας, fateor cum ijs ſemper me ſenſiſſe, qui in Sacro textu nihil ſine codicum aut certa veterum autoritate immutandum cenſent. Quanquam ſolo viri magni D. Hieronymi exemplo abſolui poteramus, qui vt ſæpe alias de corruptela loci alicujus diſputat, ſic in illo Eſaiæ 42. v. 3. quemadmodum citatur a Matthæo, quædam vult a ſcribis prætermiſſa. Vt hic de Nyſſeno non dicamus. qui, vt obſeruare me memini, comma alibi integrum, quod in noſtris deſideratur editionibus, adducit. Hoc ſane loco quædam ſunt, quæ non immerito, acuto homini de negligentia ſcribarum aliquam mouere poterant ſuſpicionem. Nam cum ex Bethania amicum Domini & Dei noſtri oriundum ait, cur ἐκ κώμης Μαρίας καὶ Μάρθας ortum dicit? Quis enim dubitat, quin notus eo tempore eſſet Lazarus? vt non fuerit neceſſe, vel illius patriæ vel ipſi, a ſororibus hanc lucem mutuare? cum hæ potius, ſorores Lazari dicendæ eſſent. Nam qui aliam hic κώμην intelligi exiſtimarunt, ſaltem quænam illa eſſet addidiſſent. Quod ſi nequeunt,

nequeunt, inficias non ibunt, quin obſcurius dicatur, quod perſpicue ſic dici arbitrantur. Saltem ergo melius codices antiqui, quibus Metaphraſtem Syrum vſum eſſe conſtat. Qui pro iſtis, ἐκ κώμης, nihil aliud quam κώμης, pro illis τῆς ἀδελφῆς, nihil aliud quam ἀδελφὸς legebant. Quo præeunte, nihil obſtat quo minus totum ſic concipiamus locum: ἦν δέ τις ἀσθενῶν Λάζαρος, ἀπὸ Βηθανίας τῆς κώμης, Μαρίας καὶ Μάρθας ἀδελφός. Ac deinde, αὕτη ἦν Μαρία ἡ ἀλείψασα τὸν κύριον. Poſtremam enim, qua nunc comma terminatur, Syrus quoque omittit vocem. Quam non dubitamus, cum inuentione commatum mutatam eſſe. Superiori quippe adhæſit, quod ſequenti conjungendum erat. Cujus rei ſane & alia illuſtria adferre poſſumus exempla. Iam quod vicum hunc Bethaniam fuiſſe negant, quod haud dubio vel maximam mutationi huic anſam dedit; cogitaſſent ſaltem, quod non vno loco obliti ſunt, Syriace locutum, Helleniſtice ſcripſiſſe eum quem interpretantur. Eam autem vocem Helleniſtice, vt multas alias, hic expreſſiſſe. Quibus vſitatum eſt, ſignificationes proprias ad res improprias transferre. Vt quod dicitur Syriace de vico, Helleniſtice ad vrbem transferatur. Damaſcum maximam fuiſſe vrbem, nemo hactenus, quod ſciam, negat. Conſtat tamen κώμην hanc ab Helleniſtis dici. Ita Ieremias cum dixiſſet, Ἐξελύθη Δαμασκὸς, ἀπεστράφη, additur, Πῶς οὐχὶ ἐγκατέλιπε πόλιν αἰνετὴν, κώμην ἠγαπημένην. cap. 49. com. 24. & 25. Quare enim? Quia voce קריה vſus fuerat Propheta. Sed & Bethlehemum ſane vrbs, & quidem ſortis Iudæ, fuit. Et ea vrbs, quanquam parua, tamen omnium quas Sol videt, tum Dauidis cauſa, tum illius qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Dauide major erat, illuſtriſſima, κώμη ab autore noſtro dicitur. Οὐχὶ ἡ γραφὴ εἶπεν, ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος Δαβὶδ, καὶ ἀπὸ Βηθλεὲμ τῆς κώμης, ὅπου ἦν Δαβὶδ, ὁ Χριστὸς ἔρχεται; Vt omittam eam vocem, quæ proprie & vſitate vrbem denotat Hebræis, ea voce exprimi ab Helleniſtis. Quare interdum doleo, interdum pene indignor, non majorem curam eruditos linguæ Helleniſticæ, in nouo Fœdere præſertim, vbi id vel maxime requirebatur, habuiſſe. Atqui optime hoc intelligebat Syrus, qui hic voce קריתא eſt vſus. Sed & hoc mirifice turbauit noſtrum, qui vult ægrum quidem in Bethania fuiſſe Lazarum; ex Mariæ tamen ac Marthæ vico oriundum. Aut potius quid diceret, ne ipſe quidem intellexit. Nam perplexe ac inuolute loquitur:

> Ἦν δέ τις ἀδρανέων νοσερῷ πυρὶ Λάζαρος ἀνὴρ,
> Βηθανίης ἔντοσθεν ἀειδομένης ἀπὸ κώμης
> Μάρθης καὶ Μαρίης.

Sed & quæ ſequebantur, τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς, quia corruptiſſima videbat, nec ſe expedire poterat, prætermiſit. Quod ſchema non ſemel vſurpauit. Sed in Bethania non parum hæret. Itaque feſtiue & ἀειδομένην dicit, & quia celebrem exiſtimabat, aliam ab illo vico fecit, de quo loqui autorem exiſtimat. Quaſi aut Bethania non poſſet dici κώμη, aut hoc ipſo capite, vbi dicitur, οὔπω ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην, non Bethania intelligatur. Quare mirum eſt quod quidam ne Euangeliſtæ quidem credunt. Sane multa ſunt quæ viris doctis hic impoſuerunt. Longum inprimis cum Martha colloquium. Prius enim quam eo perueniret Dominus, occuriſſe ei Martha dicitur. Quæ deinde iterum Bethaniam præcurrit, vt ſororem ſcilicet vocaret. Vbi demum

Euan-

Euangeliſta comm. 30. ait, Οὔπω δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην· ἀλλ' ἦν ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ὑπήντησεν αὐτῷ ἡ Μάρθα. Cum ante longiſſimam digreſſionem ac colloquium cum Martha comm. 17. dixiſſet, ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰησοῦς εὗρε αὐτὸν τέσσαρας ἡμέρας ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ. Quaſi, ſcilicet, Bethaniam jam perueniſſet. Atqui ἐλθὼν de itinere, non de aduentu: εὗρε, non quod præſens eſſet, ſed quod Lazarum, ex Martha, quæ tum occurrebat, alijſque, pridem expiraſſe intelligeret. Ex quibus, ante hanc digreſſionem, Bethaniam quidem, nondum tamen εἰς τὴν κώμην, quam imaginantur, veniſſe poterat videri. Sed quid noſtro facies, qui ad locum illum, vbi dicitur, ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰησοῦς, de ſuo εἰς τὴν κώμην addidit? Nam diſerte ibi dixit,

Ἐλθὼν δ' ὀψικέλευθος ἄναξ ἐς ἐθήμονα κώμην,
Λάζαρον ἄπνοον εὗρε χυτῇ στρωθέντα κονίῃ.

Quibus verbis, niſi Græce non intelligimus, veniſſe Dominum εἰς κώμην dixit. Et tamen poſtea, rurſus negat quod dixit. Nam ad illa verba comm. 30. Οὔπω δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην, ita locum illum reddit:

Οὔπω δ' εὐρυάλωος ἄναξ ἐπεβήσατο κώμης.

Venit igitur εἰς κώμην, & nondum venit. Adfuit, & nondum adfuit. Rurſus verſu primo hujus capitis, Bethaniam diſerte, vitioſa deceptus lectione, ἀπὸ τῆς κώμης diſtinguit. Primo autem duodecimi, cum neceſſe non eſſet, Bethaniam & ipſe κώμην dixit.

ἐθήμονα δύσατο κώμην,
Δύσατο Βηθανίην.

Et eodem capite comm. 12.

Φήμης εἰσαΐοντες, ὅτι ζαθέης ἀπὸ κώμης
Ἰησοῦς ἐς ἔδεθλον ἐλεύσεται Ἰροσολύμων.

Nullus denique in ſcena ſeruus ludos quos hic noſter dedit. Vide quantos ignorantia linguarum fluctus excitet. quod ſi illi euenit, quem & Epiſcopum fuiſſe, & eruditiſſimum volunt, quid imperitis fiet? Quorum magnam ac primam occaſionem ſuſtuliſſent eruditi, ſi nobiſcum legiſſent, ἦν δέ τις ἀσθενῶν Λάζαρος, ἀπὸ Βηθανίας τῆς κώμης, Μαρίας καὶ Μάρθας ἀδελφῆς· αὕτη ἦν Μαρία ἡ ἀλείψασα κύριον. Noſter qui emendatos codices non vidit, ne eam quidem lectionem ſequitur quæ extat. Et eam tamen ipſam truncat. Cujus rei pœnas toto capite perſoluit. Cum Euangeliſta ejuſdem capitis commate 16. dixit, Εἶπεν οὖν, inquit, Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος, bis errauit, cum & Thomam præter mentem ejus quem interpretatur διώνυμον vocauit, quod & ſummus vir Angelus Caninius verbo monuit, & cum Δίδυμον vocari voluit:

εἰσαΐων ἦ διώνυμος ἔννεπε Θωμᾶς

ὃν Δίδυμον καλέουσι.

Vtrique anſam dedit, quod neſciret quid Euangeliſtæ velint, cum Hebræis nominibus vel Syris, notam illam ὁ λεγόμενος apponunt. quod eſt ὃ μεθερμηνευόμενον, Ἑλληνιστὶ Δίδυμος λέγεται. id eſt, *quod ſi Græce efferas, idem quod Didymus ſignificat.* Ita Petrus dictus fuit Cephas, ὁ λεγόμενος Ἑλληνιστὶ Πέτρος. id eſt, *quod ſi Græce interpreteris*, Πέτρον *notat.* Ita capite 1. Σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς, ὃ ἑρμηνεύεται Πέτρος. vbi in hanc rem plura. Ergo & hoc loco, ὁ λεγόμενος Δίδυμος, eſt ac ſi dixiſſet, ὃ ἑρμηνεύεται Δίδυμος. Neque verum eſt, Thomam Didymum fuiſſe dictum, ſicut Cephas dictus fuit Petrus. Nam τὸ μεθερμηνευόμενον Petro adhæſit. quod de Thoma dici non poteſt. Hoc tam ridiculum, ac ſi dicam, binominem

minem Adamum eſſe, quia nomen ejus terram denotat. Nam & hoc falſum eſſet, & falſum eſſet Adamum Terram quoque dici. Sed de hoc plura alibi. Breuiſſimum comma extat hoc capite, Ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς. Ad quem locum nimis ſuperſtitioſe noſter excuſauit Dominum, cum fleuiſſe eum ait ὄμμασιν ἀκλαύτοισιν. Atqui meminiſſe debuit, & fleuiſſe vere, & verum eſſe quod a Sanctis Patribus notatur, Neminem libentius ac efficacius proprietates & humillima quæque naturæ expreſſiſſe humanæ quam Euangeliſtam illum qui de diuinitate ejus illuſtriſſime locutus eſt. qui eſt hic noſter. Quemadmodum hoc loco minime ἄκλαυτον fuiſſe oſtendit: βεβαιῶν ὅτι ἀληθῶς ἦν οὐ κατὰ φαντασίαν ἄνθρωπος, vt recte a Theologis notatur. Neque in iſtis, quod ab illis bene obſeruatur, ὁ τῆς φύσεως τοῦ κρείττονος καὶ τῆς οἰκονομίας λόγος confundendus. Lazarum excitauit diuina, fleuit humana natura. Et, vt bene Damaſcenus, οὔτε ζωοποιεῖ τὸν Λάζαρον ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, οὐδὲ δακρύει ἡ θεϊκὴ ἐξουσία. *Nec Lazarum humana excitauit natura, nec diuina fleuit poteſtas.* Neque minus eleganter ad Flauianum Leo; *Non ejuſdem naturæ eſt flere miſerationis affectu amicum mortuum, & eundem remoto quatriduanæ aggere ſepulturæ, ad vocis imperium excitare rediuiuum.* Quare noſter, qui hanc συγκατάβασιν aut minuit aut tollit, non procul ab eorum errore abeſt, quos in Ancyroto Epiphanius commemorat: qui locum Lucæ nobiliſſimum capite 19, quo fleuiſſe vrbis Sanctæ cauſa idem Dominus noſter dicitur, quod non recte intelligerent, tollebant. Quare hæc & talia, neque magnum in Theologia profectum, neque ſatis in ſcripturis ſubactum exhibent judicium. Ad locum illum com-

mate ejuſdem capitis vndecimi 33. ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι, καὶ ἐτάραξεν ἑαυτὸν, nunquam lego id quod noſter adfert, quin certiſſimum eſſe cogitem, nullum ſcrupulum tam leuem eſſe in Sacris aut exiguum, qui non facile eos in errorem maximum inducat qui a Græca lingua in his libris Helleniſticam non diſtinxerunt. Quod non noſtris tantum, ſed & veteribus Theologis non ſemel euenit. Quis peritior Græciſmi vnico Chryſoſtomo aut obſeruantior in ſcriptis inter Chriſtianos fuit? qui, cum ſciret ita loqui Græcos, vt qui ἐμβριμᾶν τινὶ diceretur, is ἐπιτιμᾶν intelligeretur, id ſecutus eſt hoc loco. Quemadmodum & locum Græci veteres interpretati ſunt. Et Heſychius, qui plurimas non Fæderis antiqui tantum, ſed & quaſdam Noui gloſſas, conſeruauit, ἐμβριμώμενος, μετ᾽ ἀπειλῆς ἐντελλόμενος, interpretatur. Accedebat, quod, ex vſu Græco, ea voce Marcus & Matthæus vſi eſſent. quibus nihil aliud vox ea quam ἐντέλλεσθαι μετ᾽ ἀπειλῆς, vt jam audiuimus, deſignat. Magnus ergo ſcriptor ille ac Theologus, ad hunc locum ita notat, Εἶτα, ἐπιτιμήσας τῷ πάθει (τὸ γὰρ ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι, ἐστὶν, ἐπέσχε τὴν σύγχυσιν) οὕτως ἐρωτᾷ. Cui *ſpiritus*, ſeu πνεῦμα, cujus hic Euangeliſta meminit, eſt ipſa perturbatio. nam τῷ πνεύματι hic caſu tertio putauit dici. Quem Euthymius ſecutus, *Infremuit*, inquit, *ſpiritu. hoc eſt, affectum cohibuit, ipſum reprimens: torue ac auſtere præ turbatione intuitus eſt, ne cum lachrymis interrogaret. Nam ſpiritus dicitur hic turbationis affectus*. quanquam aliam non multo poſt ſententiam adducat. Videtur ergo, quod optime & doctiſſimus Ianſenius notauit, non reſpexiſſe id quod ſequitur, καὶ ἐτάραξεν αὑτόν. Quis enim dicat, cum ſimul

ſimul & cohibuiſſe affectum & laxaſſe? Aut quo pacto hæc conueniunt, *Perturbationi increpuit, ac ipſe ſemet vehementer perturbauit?* Secunda, quam Euthymius adducit, illorum ſententia eſt, qui τῷ πνεύματι, pro caſu Latinorum ſexto acceperunt. *Quidam vero*, inquit, *Spiritum intelligentes, diuinitatem ejus interpretantur: quod acriter humanæ naturæ per diuinitatem comminatus eſt. & concuſſit eam, comminatione perterritam.* Sed quis dicat, *perturbationi ſuæ modum per diuinitatem Dominum impoſuiſſe*, cum mox addat, *ac vehementer ſeſe perturbauit?* Quid enim ea voce vehementius qua vtitur? Eodem & Theophylacti recidit interpretatio. qui τῷ πνεύματι, de Sancto Spiritu hic accipit, qui humanam hic cohibuit naturam. niſi quod abſurditatem diluit, ſed fruſtra. *Quæ natura*, inquit, *imbecillitatis ſuæ conſcia, cum hoc non ferret, vehementer eſt commota.* Videbat enim, quam non cohæreret cum ſuperiori, καὶ ἐτάραξεν αὐτόν. Iam a Cyrillo, τῷ πνεύματι, pro recta ratione ſumitur. qua præeunte, quemadmodum infremuit, ſic & commotus eſt Seruator. Vt hæc duo ſic jungantur. Non enim auſus fuit, quod a Nonno factum eſt, autorem perturbationis hujus Sanctum Spiritum fateri. Quod, cum noſtro quoque non omnino ſatisfaceret, quæ ſubſequuntur, καὶ ἐτάραξεν αὐτὸν, non tam bona fide quam judicio omiſit. Vt omittam tertium errorem. quod de Sancto Spiritu cum loquitur, πατρῷον cum dixit. quaſi qui a Patre non a Filio procederet. Quod cum Græcis quibuſdam, vſitatum illi eſſe alibi notauimus. Cum illi quoque, aut ex illis quidam certe, qui a Patre per Filium procedere dixerunt, nihilominus, non Patris tantum eſſe ſed & Filij, profiteantur. Sed quid opus erat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

tot contentionibus, in re tam leui, & quam pueri nouiſſe ex Helleniſticis locutionibus debebant: niſi quod, vt iſtas intelligerent, plerique ne operæ quidem precium eſſe exiſtimarunt. Hebræi Spiritum & animam cum dicunt; eum ipſum de quo ſermo eſt, intelligunt. Et hoc ita notum eſt, vt nemo ſit qui dubitet. Εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου. רוחי, hoc eſt ἐμαυτόν. pro quo ψυχή μου נפשי nullo diſcrimine ijdem dicunt. Idque in omnibus perſonis. Spiritus ejus, eſt ipſe. Hoc ergo voluit Euangeliſta, Ἐνεβριμήσατο ἐν ἑαυτῷ καὶ ἐτάραξεν ἑαυτόν. Τῷ πνεύματι eſt, ἐν τῷ πνεύματι. ברוחו dicerent Hebræi. hoc eſt ἐν ἑαυτῷ. Ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι, καὶ ἐτάραξεν αὐτὸν, plane ταυτοδυναμοῦντα ſunt, & eodem ſenſu dicuntur. Quod cum Syrus intelligeret, alterum, nimirum, τῷ πνεύματι, ברוחה, alterum, nimirum αὐτὸν, נפשה reddidit. Quæ perpetuo conjungunt illi. Vt ſi Græce dicas, ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι αὐτοῦ, καὶ ἐτάραξε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Nam vtrunque ἑαυτὸν deſignat. Sed quid dubitamus, cum Euangeliſta paulo poſt ſe explicet? Nam quod hic ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι, verſu trigeſimo octauo, ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ dixit: Ἰησοῦς οὖν πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ. Et quemadmodum eo loco, ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ, ita rurſus capite 13. v. 21. ἐταράχθη τῷ πνεύματι, hoc eſt, ἐν ἑαυτῷ, dixit. Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς, ἐταράχθη τῷ πνεύματι. Quemadmodum hoc loco, poſt ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι, καὶ ἐτάραξεν αὐτὸν, ſubjungit. Matthæus igitur & Marcus, Græco more ſunt locuti. Alter enim dixit, ἐνεβριμήσατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς cap. 9. Alter, καὶ ἐμβριμησάμενος αὐτῷ cap. 11. Item καὶ ἐνεβριμῶντο αὐτῇ cap. 14. Iohannes Helleniſtice locutus eſt.

Quæ

Quæ dum non diſtinguuntur, multis quotidie imponunt. cum præſertim has locutiones in vulgares linguas atque idiomata transfundunt. Neque dubitamus, quin futuri aliquando ſint, qui plurimos in Noui Fœderis interpretatione errores ſic commiſſos eſſe, aliquando probaturi ſint. Modo adſit candor, & modeſte de ſe, optime de ijs ſentiant, qui multa optime interpretati ſunt. Cogita nunc quid noſter dixerit, qui Spiritui Sancto, ſed Paterno, hoc aſſcribit. ne & Filij dicatur. Quod illi vſitatum. vt non ſemel oſtendimus. Ita enim:

Πνεύματι πατρῴῳ δεδονημένος ἴαχε φωνήν.

Nam cætera, cum teneri ſe videret, prætermiſit. Illa verba comm. 41. Πάτερ εὐχαριστῶ σοι ὅτι ἤκουσάς μου, quis ex noſtro intelligat, cum ſcribit?

Σοὶ χάρις, ὡς ἐμέθεν πάτερ ἔκλυες· οἶδα ἢ θυμῷ
Ὡς ἐμέθεν βοόωντος ἀεὶ σέο παιδὸς ἀκούεις.

More enim Hebræorum eſt locutus, quibus præteritum futurum exprimit. ἤκουσας, id eſt, ἀκούσεις. ἀκούειν εἴωθας. Quod præclare ex alio expreſſit Tertullianus, qui vertit: *Pater gratias ago tibi. quia ſemper me exaudias.* Futurum enim cum continuationem notat, præterito deſignant Helleniſtæ. Iobi 1. יעשה איוב. Quod illi, οὕτως οὖν ἐποίει Ἰώβ. Quod ſequitur in longa digreſſione illa de reſuſcitato Lazaro ad comma quadrageſimum quartum,

καὶ ἐκ ποδὸς ἄχρι καρήνου
Σφιγγόμενον πλεκτῇσιν ὅλον δέμας εἶχε κερείαις,
Θερμὸν ἔχων ἱδρῶτα καλυπτομένοιο προσώπου·
Καὶ λινέῳ πεπύκαστο καλύμματι κυκλάδα κόρσην,
Σουδάριον τόπερ εἶπε Σύρων στόμα,

quo nomine dicam neſcio. Simplicitatem enim pariter & imperitiam admiror. Nemo neſcit Syros

eo tem-

eo tempore vt Græcas ſic Latinas vſurpaſſe voces. Inter eas autem & Romanam *ſudar* ea ratione eſſe qua & λέντιον, quo mox vtitur. Hoc intererat, quod plerunque ab ijs vſurpatæ patrium mutarent vſum, quod in voce παῤῥησία ante oſtendebamus. Inter eas eſt & *ſudar*: aut σουδάριον, vt hic vocatur. qua vtrique & Syri & Magiſtri Hebræorum vtuntur. Et hi aliter vt plurimum quam illi. Syris enim fere eſt *ſudar*, quod Euangeliſtæ λέντιον. Et ſic in Actis apud Metaphraſten. Atque eodem fere modo vſurpauit Benjamin: cum cydari ſudarium imponit. Nam de vſu ejus, in contractibus præſertim Iudæorum, plurima Elias Thesbite. & ex eo hac ætate alij. Noſter ridicule, & Syram ait vocem eſſe: & tamen a ſudore haud dubio deducit. Nam hoc ille ſudor notat, quem præmittit,

Θερμὸν ἔχων ἱδρῶτα καλυπτομένοιο προσώπου.

Vt, ſi illi credamus, Lazarus ſudoris cauſa, ſudario ſit inuolutus. Quis ergo ſatis ἀποπτύματα hæc admiretur? Nam ſi ſudant mortui poſt mortem, etiam poſt mortem viuunt. Et ſi ſudoris diluendi cauſa, quod innuere videtur (qui non alia occaſione, ſi quid judicare poſſum, hic ſudoris meminit) ſudario ac faſcijs obtectus fuit mortuus, neceſſe fuit vt ſudorem in mortuo timerent qui hæc adhibuerant. Mirum autem, cum ſudoris cauſa ſtatuatur calor, mortuos ſudare. Ne hoc quidem perſuadere mihi poſſum, ſtatim a morte Lazarum ſudaſſe. Quis enim neſcit, calidum natiuum penitus fuiſſe extinctum, ac paulatim redijſſe. Quare longe melius Martialis Lemouicenſis Epiſcopus Epiſtola ad Toloſanos, *ſudarium mortuorum* dixit. *Vt ad ſolum ejus verbum continuo de monumento reſurgeret, ligatus ſudario mortuo-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

mortuorum. Ergo extra vſum ſudoris. Sed in tota hac digreſſione nihil commune cum autore quem interpretatur, habere voluit. Pluto Lazarum, & quidem apud Lethen, quærit. Mortuus calet. Et ἱδρῶτα ἔχει, hoc eſt, ſudat. Vnus tamen verſus manifeſte tranſponendus eſt. Quis enim iſta cohærere dicat?

Σφιγγόμενον πλεκτῇσιν ὅλον δέμας ἔσχε κερείαις
Θερμὸν ἔχων ἱδρῶτα καλυπτομένοιο προσώπου.

Qu s enim dicat, caput vinctum eſſe, quia membra vincta ſunt? Quod eſt ἀνακόλουθον. Deinde nulla cauſa eſt cur meminerit ſudoris, niſi quia mentio ſudarij. Atqui nihil hactenus de eo ſed in ijs quæ ſequuntur. Quare totum locum ita ordinandum puto:

Καὶ ποδὸς ὀρθωθέντος ἀκαμπέα γούνατα σύρων,
Τυφλὴν ἰθυκέλευθον ἔχων ἀντώπιον ὁρμὴν,
Αὐδήεις νέκυς ἔσκε· καὶ ἐκ ποδὸς ἄχρι καρήνου
Σφιγγόμενον πλεκτῇσιν ὅλον δέμας ἔσχε κερείαις.
Καὶ λινέῳ πεπύκαστο καλύμματι κυκλάδα κόρσην·
Θερμὸν ἔχων ἱδρῶτα καλυπτομένοιο προσώπου·
Σουδάριον τόπερ εἶπε Σύρων στόμα.

Et hoc eſt quod Euangeliſta dixit, δεδεμένος τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις· καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ σουδαρίῳ περιεδέδετο. Quæ turbata ante, nunc eodem ordine leguntur. Nam κειρίαι membris, vultui ſudarium tribuitur. Et quo iſta tamen tam laborioſe? cum nihil tale Euangeliſta. Qui vbique inſtituti ſui memor, ſuſcitatum ait mortuum fuiſſe. Et ne quis de eo dubitaret, coram omnibus viuendi munia fuiſſe functum. imo inceſſiſſe. Obſtitiſſe faſcias, ſudarium & alia, ne libere incederet. Illas pedibus & manibus, illud oculis. Ea ergo Dominum juſſiſſe vt ſoluerent. Iam quod addit,

Σουδά-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Σουδάριον τόπερ εἶπε Σύρων στόμα;
cui perſuadebit? Nam ſi ea vox Syriaca, & ſudor, vnde hæc deducitur, Syrorum vox erit. Et ſi hæc Syriaca, quod Syri ea tum vterentur, *νόμος* quoque, & *ἄρχων*, & *κόφινος*, & *στάδιον*, etiam *σουδάριον*, *γλωσσόκομον*, *σινδὼν*, *παράκλητος*, *λαμπάδες*, *χιλίαρχος*, *πραιτώριον*, *στρατιῶται*, *σπόγγος*, *λίτραι*, manifeſte Græcæ voces aut Romanæ, quibus omnibus in ſolo Iohannis Euangelio Syrus Metaphraſtes vtitur, Syrorum voces erunt. Quod ſi verum, quid obſtabit, quo minus & *ἄγγελος* & *δῶρον*, & quæcunque alia in Targumim occurrunt, Chaldæorum voces ſint? omnes denique, non Græcas tantum & Romanas, ſed Hiſpanas quoque Gallicaſque, quæ in Rabbinorum ſcriptis plurimæ occurrunt, Hebræorum eſſe voces, neceſſe vt concedamus. Quæ ſtuporem omnem, omnem ignorantiam excedunt. Neque hoc admiſerint, qui vel leuiſſime in horum lectione verſati ſunt. qui ſciunt, quam diuerſa, vt jam dixi, ratione, eam vocem & Chaldæi & Rabbini adhibuerint. Sane in Hieroſolymitano Targum, velum, quo poſt colloquium cum Deo faciem obnubit Moſes, *ſudra* dicitur. nec idcirco non Latina vox eſt. cum præſertim, etiam Latinis plenam eſſe Interpretationem illam, Hebræorum quoque Critici notarint. Inter cæteros Elias. Quid quod mappam, qua nocentes ſtrangulabant, quibus tamen nullum a ſudore periculum, ni fallor, eſt, *ſudar* nuncupabant? Sed quis ferat Syram, vt jam dixi, eſſe vocem, & a ſudore tamen dici? Quod tam verum eſt, quam Apuliam a fabis dici, quod vult Benjamin, quia *phul* Hebræis fabam denotat. aut *ναρθήκιον* a *ner*, quod Solem denotat, quod idem Elias voluit. Et alia

alia non pauca quæ ad nauſeam in Magiſtrorum libris legimus, quoties vel Græca vel Romana ab Hebræis ineptiſſime deducunt. In quo noſter omnes antecedit. qui *ſudarium* vult eſſe Syrum, & a ſudore tamen dici. quod Latinum eſt, origine autem Græcum. Sed vt abſoluamus quod cœpimus: quare ſudarium in cadaueribus Iudæi adhiberent, ex ipſorum ſcriptis petendum erat. qui docent, *vſitatum ſibi, eo tempore præſertim, fuiſſe, vt vilibus plerunque inuolucris mortuum inuoluerent. Sed & ſapientes, vnius denarij nonnunquam ſudar adhibuiſſe.* Sed & cur vultum ſudario obnuberent potiſſimum, ab ijſdem cauſa ibidem redditur, ne noſtrum hic audiamus. Quinquageſimo & quinto capitis ejuſdem commate, quod Euangeliſta dixit, Καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας πρὸ τοῦ πάσχα, ἵνα ἁγνίσωσιν ἑαυτοὺς, noſter ſic expreſſit,

Ὄφρα προφοιβάζωσι δέμας ζαθέοισι καθαρμοῖς.

Quod vt intelligatur, ſciendum, locum qui nunc Deuteronomij 18. 10. legitur, οὐχ' εὑρεθήσεται ἐν σοὶ περικαθαίρων τὸν υἱὸν αὐτοῦ, Chryſoſtomum ad illa Iohannis verba, Καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, longe aliter ex alio Interprete adduxiſſe: Οὐ φοιβάσεσθε, οὐ περικαθαρεῖτε τὰ τέκνα ὑμῶν. Ex quo loco noſtrum deſumpſiſſe hanc vocem, a vero non abit. Niſi quod judicium requiras. Ille enim quiſquis fuit, vocem Græciæ profanam, ad profanam Chananæorum conſuetudinem accommodauit. Heſychius, φοιβάναι, λαμπρῦναι, μαντεύσασθαι, κοσμῆσαι, καθᾶραι, ἁγνίσαι· καὶ φοιβάσαι, ὁμοίως. Item φοιβᾶσθαι, καθαίρεσθαι. quod Hebræis מעביר באש. quæ luſtratio eorum fuit, qui, ne filij aut filiæ intempeſtiua tollerentur morte, per ignem eos

ex præ-

ex præſcripto Sacerdotum Moloch, quos chomerim dicebant illi, traducebant. Quod φοιβάζειν eruditi Interpretes dixerunt. Nam & Græci τὸ φοιβάζειν, πυρὶ ἢ ἡλίῳ καθαίρεσθαι, interpretantur. Vnde & Æſchylus, ἡλίου φοίβην φλόγα, Solis ignem dixit. Vide igitur judicium. Primo enim ille Iudæorum de quo hic agit ἁγνισμὸς, quem & hodie mirifice obſeruant, aqua & ablutione peragi ſolebat. Tum, & Domino fiebat. Ille autem φοιβασμὸς, & igne, & Molocho. Vnde & Leuitici 18. comm. 21. & Deuteronomij 18. 10. ſtricte admodum vetatur. Imo βδέλυγμα, hoc eſt, abominatio, in lege vocatur.

CAPVT XXV.

Caput duodecimum examinatur. Interpretatio illius loci, λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρδου πιστικῆς, πολυτίμου. *an Opiſtices cum erudito Theologo legendum. Hartungi emendatio* νάρδου ὀπιστικῆς. πιστὸς *pro* ἀληθὴς *ab Helleniſtis poni. De Hebræa voce obiter notatum, quæ id indicat.* οἶκος πιστὸς *de templo Salomonis.* προφήτης πιστὸς *in Haſmonæorum libris.* πιστικὸν ἀντὶ τοῦ πιστόν. *pis Syrorum. piſtico. vnguenti caput. nardus capitata. & aliud quam caput vnguenti.* νάρδος ἀψευδής. *vnctionem poſt cœnam aut prandium,* aquas ſecundas *a Rabbinis dici.* τὸ πιστὸν τῶν ὑδάτων. μαχλὰς χαίτη, *quæ Poëtæ noſtro. Patrum de ijs quæ vnxerunt Dominum diſputatio ac controverſia.* ἁμαρτωλὸς *S. Lucæ. Vox qua talem exprimunt Chaldæi.* μαχλάδι χαίτῃ, *pro eo quod eſt,* τῇ αὐτῆς τῆς μαχλάδος. *Mos meretricum comam alendi.* ἀλάβαστρον *&* μάρμαρον. ὑπαντᾶν. *Nonni, ex vſu eius vocis ignorato,* παρερμηνεία. *ſpathas palmarum, ſceptri formam præ ſe tuliſſe. Cum illis populi occurſus ante τὸ σωτήριον πάθος.* στοιβάδες *Marci. Nonni indiligentia, cum* ὅρπηκας *&* κόρυμβα *dixit, quæ ab Helleniſtis* κάλλωθρα *dicuntur.* Ἕλληνες *gentes, a Syro interprete dictæ. & alibi Syri. Interpretatio illius loci,* ὁ οὖν ὄχλος ἔλεγε βροντὴν γεγονέναι. *Mos Helleniſtarum.*

φωνὴ,

φωνὴ, βροντή. Φωναὶ καὶ ὑετὸς in libris Samuelis. δόξα θεοῦ in tonitru. Filia vocis, & de ea Iudæorum ſententia. Eam ſingulis fere Sacris Hiſtorijs ex Iudæorum Interpretum ſententia adhibitam. Vox a tonitru diſtincta & articulata. ἀντίτυπος βροντῆς φωνὴ, a Nonno, Iudaicorum rituum imperito, excogitatum. Interpretatio loci, Πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν. Nonni παρερμηνεία. Adhuc puſillum vnum, Hebraiſmus. quid Euangeliſtæ, ἔτι μικρόν. Locus Aggæi elegans. Nonnus notatus. Nonnus quam indiligenter locum Eſaiæ converterit. Alter eiuſdem Prophetæ locus, peſſime a Nonno conuerſus. Male τιμὴ de Maieſtate Dei ab eo poſitum. Error eiuſdem in eodem loco, de Maieſtate Dei, quam de humanitate Filij & incarnatione accipit. Quare Iohannes ad probandam Filij Dei diuinitatem loco poſteriore Eſaiæ vſus ſit. Eius cauſa ex Chaldæi Eſaiæ loci interprete expoſita.

SEquitur caput duodecimum, cujus commate tertio occurrit ille locus, Ἡ οὖν Μαρία λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτίμου, ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, &c. In quo quantopere vna vox eruditorum factiones excitauerit, non reor quenquam eſſe qui ignoret. Et in ore omnium eorum ſcripta verſantur. Nemo eſt ſane qui non aliquid conatus ſit. Inter quos erudito nuper Theologo is maxime arriſit, qui *Opiſtice* legendum cenſuit. Is autem, vir doctiſſimus & ſummi candoris Hartungus fuit. qui, quia apud Athenæum & Pollucem, non Opiſticum vnguentum quidem, de quo nulla apud eos mentio, ſed Babylonicum videret commendari, Opin autem ciuitatem Perſicam, Babylone haud procul, a Strabone & Herodoto laudari, ita, ſed timide ac verecunde, emendauit. Quam viri optimi ac vere eruditi conjecturam, vt oraculum nonnulli acceperunt. Qui ſi diligenter Helleniſticos ſcriptores & eorum conſuetudinem, quod in eruditis hominibus, inprimis autem ijs, qui in Noui Fœderis libros

aliquid moliti ſunt, vnice deſideramus, exceſſiſſent, non ita temere de multis judicaſſent. quanquam inſtituti noſtri ſemper nobis, Deo volente, ratio conſtabit, vt præ omnibus candoris rationem habeamus. Id quod Græcis ἀψευδὲς καὶ ἀληθὲς dicitur, notum eſt Hebræis ea voce exprimi, qua ſermonem ſuum Dominus confirmat. Nam τὸ אמן id notat. Solent autem Helleniſtæ, quod jam ſæpe diximus, in vocibus originis ejuſdem explicandis, voce Græca, quæ ejuſdem ſit originis, plerunque vti. Ita נאמן, quod ἀληθὴς, ab illis πιστὸς dicitur. quia vox originis τὴν πίστιν καὶ τὸ πιστὸν notat. Itaque τὸ πιστὸν illis, quod eximium & inter cætera excellit. Ita templum Salomonis, præclarum illud & excellens ædificium, vbique οἶκος πιστὸς illis dicitur. Vt in illo, Ὅτι ποιῶν ποιήσει ὁ κύριός μου οἶκον πιστόν. Et, οἰκοδομήσω ἐμαυτῷ οἶκον πιστὸν, in libris Regum. atque ita ſemper. Sic ὁ προφήτης, cujus paſſim meminit Iohannes, qui eſt verus ille & vnicus Meſſias, Prophetarum caput, προφήτης πιστὸς, Haſmonæorum primo cap. 14. dicitur. Ἕως ἀναστῆναι προφήτην πιστόν. Atque hæc eſt cauſa cur ſuum יותר, quod excellentiam deſignat, ita expreſſerint nonnunquam Helleniſtæ. Iam autem πιστικὸν & πιστὸν, idem eſſe ſequiori Græciæ, accurate vir ſtupendæ eruditionis Iſaacus Caſaubonus, ex Cedreno & alijs probauit. qui nequicquam ἀπὸ τοῦ πιεῖν olim, vt fatetur ipſe, deducendum id exiſtimarat. Ac ne in poſtremo quidem ſcripto, cum de eo agit, ſibi ſatisfecit. Nam, vt dixi, linguæ Euangelicæ interpretatio ex Helleniſtica petenda eſt. Eam autem vocem, vt & alias prope infinitas Græcas, Syros eo tempore vſurpaſſe, fidem facit, quod τὸ פים, a πιστὸς vel πίστις, ſuum fecerint.

A quo

A quo voces multas, & inprimis aphel, deduxerunt. taque quæcunque Græci per τὸ πείθειν exprimunt, b ea voce deduxerunt. Sic in illo Matthæi 27. 20. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους, illi, אפיס. Neque aliena ab hac voce nobiliſſimum ilum Pauli locum, οὐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, expreſſerunt. Πειθοῖς enim ibi πιστοῖς, &, vt loqui Ariſtoteles non ſemel ſolet, πιστικοῖς. Quare, ne lubitandum quidem, quin Euangeliſta *piſtico* in animo haberet. Quod ſic vſurpauit, vt jam ante παῤῥησία, vt παράκλητος. & alia non pauca, quibus ſuo nodo & ſignificatione Syri ac Chaldæi eo tempore rtebantur. Quare inprimis admiratione dignum, quod interpres Syrus, qui non raro voces quæ ſignicatione prima Græcæ eſſent, non mutauit, ſed ex ſu ejus temporis ſeruauit, eam immutarit. Senſum amen potius quam vocem expreſſit. Imo, quod Euangeliſta voluit interpretatus eſt. Nam *vnguenti aput* dixit. quo præſtantiam ſignificauit. Quod mirice decepit eruditos, qui ex eo loco *nardum ſuam capiatam* imaginati ſunt Neque enim nardus illa quam xpreſſit, *capitata*, ſed *capitalis*, cum Marco Tullio dicenda eſſet. præſtans, nempe, & excellens. quemadmodum Hebræis שמן ראש *vnguentum capitis*, quod aput eſt vnguenti. Græci, cum eandem vocem & πιστὸν & ἀληθῆ notare non vidiſſent, multum ſe torſerunt. Qui cum more Helleniſtarum & ex ejus inguæ vſu ſæpius loquantur, nuſquam tamen plures quam in ea lingua moras ac difficultates invenerunt. Ingenioſe Theophylactus, Originem, vt arbitror, ſecutus, ἄδολον interpretatus eſt. Quia *nardum puram*, ἀψευδῆ antiquis dici meminerat. Et ſane de fucanda nardo, ſiue περὶ τοῦ δολοῦν τὴν νάρδον,

quæ τῇ πιστικῇ ſiue ἀληθεῖ opponitur, lib. 1. cap. 6. egit Dioſcorides. Ipſa autem vox Hebræa & τὸ πιστὸν & τὸ ἀληθὲς deſignat. Ea autem cauſa eſt cur ſic dicatur quam attulimus. Neceſſe autem eſt, eos ſemper fluctuare qui a lingua Helleniſtica & ejus conſuetudine recedunt. Quare, ne illi quidem qui ex conjectura proxime ad mentem acceſſerunt, cauſam, quare ita diceretur, vel intellexerunt, vel reddiderunt. Magiſtri Hebræorum eam vnctionem, *lotionem ſecundam*, & *aquas ſecundas*, quanuis fieret vnguento, quod poſt cibum loco lotionis eſſet, nuncupare ſolent. Vnguentum ipſum שמן הטוב, officium vngendi אמת המים, τὸ πιστὸν τῶν ὑδάτων, dicerent. ita enim irrigationem vocant. Quærunt eruditi qui ad autorem hunc ſcripſerunt, quare Mariæ quæ abſterſit pedes Domini, χαίτην μαχλάδα tribuerit poëta. Ita enim ad quartum ejuſdem capitis comma,

ἐκστάδιν ᾗ

Ἰκμάδα πιαλέην ἀμεμάξατο μαχλάδι χαίτῃ.

Et haud dubio falluntur, cum ad delicatam capillorum hoc referunt molliciem. Tres fuiſſe fœminas quæ Dominum vnxerunt, ex Euangeliſtis patet. De quibus multum diſputarunt Patres. Alij enim omnes, vt Theophylactus & Origines, diuerſas, nonnulli omnes eſſe eaſdem volunt. Hanc ab illis ſeparat Chryſoſtomus. Hieronymus, non iſtam, ſed quæ dicitur ἁμαρτωλὸς, ab alijs ſejungit. Locus eſt Lucæ. 7. Καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐν τῇ πόλει, ἥτις ἦν ἁμαρτωλὸς, ἐπιγνοῦσα ὅτι ἀνάκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου, κομίσασα ἀλάβαστρον μύρου, καὶ στᾶσα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, τοῖς δάκρυσι καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμαξε, καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἤλειφε τῷ μύρῳ. Auguſtinus omnes vult eſſe eaſdem: niſi quod hanc Lucæ

bis

ꝑis officio hoc functam arbitratur. Porro hanc ἁμαρτωλὸν, cujus meminit hic noſter, fuiſſe Magdalenam, plerique Græci, & Latini fere omnes qui Gregorium ſecuti ſunt, exiſtimant. Neque dubitandum, quin & inter iſtos Nonnus quoque eſſet. Sane ἁμαρτωλὸς eſt εὐφημισμὸς fœminæ quæ a Chaldæis, quorum in hac re proprij ejuſmodi ſunt euphemiſmi, מסעיא vocari ſolet. Nam origo verbi, ἁμαρτάνειν aut ἀφαμαρτεῖν denotat. Ergo cum μαχλάδι χαίτῃ dixit, τῇ αὐτῆς τοῦ μαχλάδος voluit. *coma ſua, quæ peccatrix* fuerat, vel meretrix. Proprium autem, etiam apud Græcos, meretricum fuiſſe comam alere ac promittere, vel illud Callimachi Hymno in Cererem oſtendit:

Μὴ παῖς, μηδὲ γυνὰ, μήδ᾽ ἃ κατεχεύατο χαίταν.

Non puer, non fœmina, non quæ comam diffundit. Ne quis dubitet in animo ἁμαρτωλὸν hanc habuiſſe Nonnum, illud quoque arguit, quod, vt Lucas illi ἀλάβαστρον, ita μάρμαρον illius loco dedit Nonnus. Ibi enim κομίσασα ἀλάβαστρον. Hic

Μάρμαρον ἤερταζε, βεβυσμένον, ἄγγος ἐέρσης.

Commate vndecimo ſequitur, ὅτι πολλοὶ δι᾽ αὐτὸν ὑπῆγον τῶν Ἰουδαίων. Vbi, quanquam nulla vox frequentiori apud Helleniſtas ſit in vſu quam τὸ ὑπάγειν, quod de deſertoribus aut transfugis, quales ſunt apoſtatæ, vſurpant, tamen ita noſter accepit, quaſi ij, de quibus Euangeliſta agit, Lazari videndi cauſa Bethaniam ſe contuliſſent. Quis negabit hoc, qui illa legit?

Τοῦτον ἐλεῖν μεμνέαινον ἀναίτιον· ὅττι δι᾽ αὐτὸν
Λαὸς Ἰουδαίων μεταναστάμενος ἔνδια κώμης
Παιδὶ θεοῦ πίσυνον, ἀλεξικάκῳ βασιλῆι.

Quod eſt toto aberrare cœlo. Nam ὑπάγειν, vt in

illo, Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν; hic accipiendum. *Num & vos defectionem cogitatis?* In eo totus eſt præ cæteris Euangeliſta noſter, vt quicunque honores Domino ac Deo noſtro, κατ᾽ οἰκονομίαν & occultam Dei cuncta pro ſe & ſalute noſtra moderantis prouidentiam, exhibiti fuerunt, eos notet ac obſeruet. Tale eſt, quod ſupra de honore Regio exhibito, tale eſt quod infra de inſcriptione Nazareni habemus: pro quo Galilæum noſter ſubſtituit. Ita nunc monet, Domino eidem, ante τὸ σωτήριον πάθος & extremam Iudæorum crudelitatem, Hieroſolymam aduenienti, occurriſſe populum, qui manu βάϊα φοινίκων, hoc eſt, ſpathas, præ ſe ferret. Hebræi autem ac Chaldæi, ſceptri formam ſpathas ac ſpathulas palmarum præ ſe ferre volunt. Vnde hic plane, vt in tabernaculorum feſto, cum ſolenni iſta acclamatione, de quo noſter nihil minus equidem quam cogitabat, plebis occurſus. Nonnus vero quid ſibi voluit, cum dixit?

> Καὶ χλοεροὺς ὅρπηκας ἐς ἠέρα λαὸς ἐλίσσων.

Nam εἰς ἕτερον θρησκείας εἶδος μετέβαινε. hoc eſt, de Bacchicis ac priſcis ſuis cogitabat Sacris. Notum eſt illud Catulli,

> *Horum pars tecta quatiebant cuſpide thyrſos.*

Tale autem nihil Marcus aut Matthæus, qui ramos amputaſſe ajunt, ἵνα στρωννύωσιν ἐν τῇ ὁδῷ. Vnde & στοιβάδας idem Marcus eleganter dixit. Multo minus Iohannes, qui de occurſu οἰκονομικῷ agit. Et nihil minus equidem quam accurate, quæ Iohannes βάϊα vocauit, ὅρπηκας, & more ſuo κόρυμβα dixit. Quæ melius, ſecutus Helleniſtas, κάλλυνθρα dixiſſet. Heſychius, κάλλυνθρα, σπάθαι φοινίκων. Neque fidem facit, cum ex hortis petita ait; adeo fre-

quenti

quenti arbore in hoc Oriente, vt tectorij præſtare vicem parietibus ſoleret. Circumſpectius Iuuencus, qui e palmetis diſcerpſiſſe ait. qui tamen hos palmarum ramos manifeſte a cæteris diſtinguit.

Tum populus ſtratas prætexunt veſtibus omnes,
Quaque iter eſt Chriſto, ſubnexa fronde coronant.
Proxima tunc alij ſpoliant palmeta virore,
Conclamantque omnes, Dauidis origine creti
Oſanna excelſis ſit gloria læta trophæis.

Ipſam acclamationem noſter (credo quod voci parum commodæ diffideret) omiſit. Commate 20. ſequitur, Ἦσαν δέ τινες Ἕλληνες ἐκ τῶν ἀναβαινόντων, ἵνα προσκυνήσωσι ἐν τῇ ἑορτῇ. Quod dixit, τινὲς Ἑλλήνων, erudite Syrus, מן עממא. *ex gentibus*. qui quidem Ἕλληνας, ex more Iudæorum, Syros alibi interpretatur. Chryſoſtomus hic ἔθνη dixit, & fuiſſe in eo vt fierent proſelyti. Commate ejuſdem capitis vigeſimo octauo, ita loquitur Euangeliſta, ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, Καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω. Poſt quam vocem e cœlo editam, idem Euangeliſta addit, Ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἑστὼς καὶ ἀκούσας, ἔλεγε, βροντὴν γεγονέναι· ἄλλοι ἔλεγον, ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν. Βροντὴν intellige, e qua vox diuina prodijſſet. Sæpe diximus, vſitatum id Helleniſtis, vt ſignificationem pro ſignificatione ejuſdem vocis ponant. Ita קול eſt vox, & eximie, ſiue excellenter, tonitru. hoc eſt, vox Dei. Et quia tonitru, ſeu, ventus ingens, vocis, vt Hebræi ſolent loqui, filiam, hoc eſt, oracula, ſolebat comitari, קול hic βροντὴν reddiderunt. Βροντὴ ergo vox cœleſtis, non articulata, ſed quæ talem ſequitur aut comitatur. Nam articulata, in hoc loco eſt, Καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω. Alterum eſt קול, alterum בת קול. De qua videndi eruditi. Illuſtris in hanc rem

locus,& qui hunc mirifice illuſtrat,extat 1. Samuelis 12. 18. *clamauit ergo Samuel ad Iehouam, deditque Iehoua* φωνὰς καὶ ὑετὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· καὶ ἐφοβήθη πᾶς ὁ λαὸς τὸν κύριον σφόδρα καὶ τὸν Σαμουήλ. Ac deinde addit, petijſſe populum, *ne moreretur.* Vbi cauſa metus,non tonitru,ſed vox cum tonitru conjuncta; diuinæ pariter præſentiæ ac majeſtatis teſtis. Neque aliter intelligendum illud 1. Regum 19. 11. *Ecce enim Iehoua tranſit, & ventus grandis, & fortis, & ſubuertens montes, & confringens petras coram Iehoua. non in vento Iehoua. Et poſt ventum commotio. non in commotione Iehoua. Et poſt commotionem ignis. non in igne Iehoua. Et poſt ignem vox tacita tenuis.* quod mirifice Græci καὶ μετὰ τὸ πῦρ φωνὴ αὔρας λεπτῆς. Neque hoc contenti addiderunt, κἀκεῖ κύριος. hoc eſt, *non in reliquis, ſed ibi*,ſiue, in voce, *eſt Dominus.* Quod efferre aliter conſuerunt, κἀκεῖ ἡ δόξα τοῦ θεοῦ. *majeſtas ſeu præſentia diuina.* cujus teſtis vox illa. Ita plane hoc loco præceſſerat, Δόξασόν σου τὸ ὄνομα. Reſpondetur, καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω. Quomodo? præſentia ac majeſtate mea, quam hac voce & teſtimonio exhibeo. Et ita Moſes,cum præſentiam diuinam Exodi 33. 16. in educendo petit populo, addit, καὶ ἐνδοξασθησόμεθα ἐγώ τε καὶ ὁ λαός σου. At noſter nihil minus, ſuo more,quam quid δόξα θεοῦ eſſet,intellexit. More ſuo igitur defunctus eſt,

Καί σε πάρος κύδηνα, καὶ ἔμπαλιν ἄρτι γεραίρω.

Et oblitus Dominum dixiſſe, Δόξασόν σου τὸ ὄνομα, pro eo dixit,

Υἱέα τεὸν κύδαινε.

Sane quod dicitur, ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, eſt fere quod Magiſtri dicunt יצתה בת קול. *egreſſa eſt filia vocis.* quam cum Prophetiæ ſucceſſiſſe velint, tamen ſingulis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

gulis fere, etiam ante primum templum hiſtorijs, accommodare ſolent: etiam cum nulla ejus mentio in Sacris. Sic, exempli cauſa, Sauli, cum Agago percuſſiſſet, a voce indicatum ajunt, *Ne ſis juſtus nimium.* & cum Nobum ciuitatem vaſtaſſet, *Ne nimis impie agas*, audiuiſſe. Itidem & cum ariolos ejecit, & ad Pythoniſſam ſe contulit. A quibus diuerſiſſimus Euangeliſta, qui ex veritate, & inprimis confirmando populo, adhibitam hanc vocem notat. Eſt ergo φωνὴ, vox cum ſermone: quæ הדבור וקול Rabbinis diceretur. quę a tonitru diſtincta fuit, & ſine eo exhiberi potuit. Quare noſter, quod de Claudio Auguſtus pronuntiabat olim, ἐν τοῖσι σπουδαίοις ἀτυχεῖ λίαν, cum dixit,

Ἀντίτυπος βροντῇσι δι᾽ ἠέρος ἵκετο φωνή.

Vocem, de qua loquitur Euangeliſta, Dominus ipſe, φωνὴν, quidam ex populo βροντὴν, hoc eſt, בת קול, dicebant. ambiguitate vocis, & ex eo, quod cum tonitru has voces exhiberi tum exiſtimabant. cum alij diuerſum judicarent; de Angelo nimirum. Quare noſter, cum videret, modo φωνὴν modo βροντὴν, hoc eſt, בת קול, vocari, & Iudæos ignoraret ritus, ἀντίτυπον βροντῆς φωνὴν excogitauit. quod hic locum non habebat. nec intelligebat ipſe quod ſcribebat. Ad illum Euangeliſtæ locum, commate trigeſimo ſecundo, κἀγὼ, ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτὸν, egregie Chryſoſtomus, τουτέστι καὶ τοὺς ἐξ ἐθνῶν. Et Euthymius, *omnes vndique qui fidem ſuſceperint.* Et Cyrillus, πάντα ἀνθρώπων γένη. quemadmodum τὸ πάντες ſæpe accipi Theologi obſeruant. Cujus parũ memor noſter, ad Iudæos circumſtantes hoc referre maluit. qui id vel eo oſtendit, quod imprudenter τὸ ὑμέας verbis Sacratiſſimi autoris addidit.

Ὑμέας εἰς ἐμὲ πάντας ἐς οὐρανὸν εὐρὺν ἐρύσσω.

Sequitur com. 35. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς μεθ' ὑμῶν ἐστιν. Vbi Nonnus obſcure,

Ἔσσεται εἰσέτι μοῦνον ἐπὶ χρόνον αἰθέριον φῶς.

Inter formulas, quæ maxime elegantes ſunt, quibuſque paulo poſt futura indicant Prophetæ, vel inprimis illa eſt, qua de aduentu Domini in carne vſus eſt Aggæus, עוד אחת מעט: qua hyperbolice exiguum omnino tempus deſignatur: quaſi dicas, *adhuc puſillum vnum.* Euangeliſta ſenſum potius quam efficaciam expreſſit, cum, ἔτι μικρὸν, vel ἔτι μικρὸν χρόνον dixit. Talia ſunt, ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι. Et, μικρὸν, καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν, καὶ ὄψεσθέ με. Nam τὸ אחת, quod mirificum hic, prætermiſit. Helleniſtæ id conati ſunt, qui in eo, cujus jam meminimus, Aggæi loco, ἔτι ἅπαξ reddiderunt. Ἔτι ἅπαξ ἐγὼ σείω τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Obſcure inprimis. Nam hoc Græcis aliud omnino eſſet. Ad verbum, ἔτι ἓν μικρὸν dicas. Pro quo noſter μόνον dixit. Et hinc loci illius ſimul & obſcuritas & ratio, Ἔσσεται εἰσέτι μοῦνον ἐπὶ χρόνον &c. Nam vt alterum, τὸ ἅπαξ nempe, quod peculiare Hebræis eſt & alijs quibuſdam, exprimere conatur, ita τὸ μικρὸν omiſit. quod Euangeliſta maxime ſpectauit. Non bene, nihil minus equidem quam Græce, Eſaiæ locum qui commate 38. ſequitur expreſſit, Κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν, καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; Quis enim Græce doctus illa intelligat?

Κοίρανε, τίς μετὰ ταῦτα τεῇ πίστευεν ἀκουῇ,
Ἢ τίνι παγγενέταο θεοῦ γυμνοῦτο βραχίων;

Quæ ſi ita expreſſiſſet, quiuis Græce doctus intellexiſſet:

Τίς θεὸς ἡμετέροισι βροτῶν πίστευε λόγοισι;
Τίς δ' ἔγνω φρεσὶν ᾗσι θεοῦ δύναμίν τε καὶ ἰσχύν;

Alte-

Alterum enim Hebræa, alterum Græca conſuetudine conceptum eſt. Et profecto, negligenter loca quæ ex Fœdere antiquo ab autore Sacro adducuntur, vel expendit, vel reddit. Vt & illum ſane locum, qui paulo poſt, commate nimirum quadrageſimo & primo, ex Eſaiæ ſexto adducitur, Ταῦτα εἶπεν ὁ Ἡσαΐας ὅτε εἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ. Eſaias quippe nihil ibi de aduentu Domini in carne, ſed de majeſtate Dei Zebaoth quem vidit. Nec de futuro ſed de præterito. Vidiſſe ſe, poſt Oziæ Regis obitum, quo Rege ἡ δόξα θεοῦ vrbem reliquiſſe a Græcis notatur, ſub ſucceſſore ejus Ioathamo filio, pio Principe, diuinam majeſtatem. Quod ex Chaldæo iterum petendum. Nam Chaldæus, quem ibi ſequitur, *Vidi gloriam Domini.* Item, *Et ſplendore ejus gloriæ replebatur templum.* quorum poſterius Græci quoque expreſſerunt. quos duos locos contraxit, cum dixit, ὅτε εἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ. Nonnus, præterquam quod more ſuo vocem eſſentiæ in τιμὴν mutauit, longe aliter interpretatur locum. Alter enim ab adjunctis majeſtatem Domini deſcribit, quam, ὡς δυνατὸν ἀνθρώπῳ, vidiſſe ſe ait. cum ait, vidiſſe ſe κύριον. quem Iehouam, quem Deum exercituum vocat: cui Seraphin eorumque acclamationes tribuit. Euangeliſta, vt ad eum locum recte Cyrillus & Euſebius notarunt, Chriſto illa vindicat: ne quiſquam de diuinitate ejus dubitaret. Qui eo loco, vt non raro alias, *Verbum Domini* Chaldæo dicitur. Quid ergo noſter voluit, cum ita ſcripſit?

Ἡσαΐας τάδε πάντα κατέγραφε θέσπιδι φωνῇ,
Ὅττε θεοῦ Χριστοῖο προώριον ἔδρακε τιμὴν,
Ὀφθαλμῷ κραδίης πανδερκέϊ, καὶ χάριν αὐτοῦ
Ἐσσομένην προκέλευθον ἐθέσπισεν ἔνθεον ὀμφήν.

Quare

Quare προεώρελον? quare ἐσομένην? ſi præſentem vidit: ſi præteritam rem, non futuram narrat: ſi de aduentu Chriſti & humanitate nihil, ſed de majeſtate ejus, vt fatentur omnes, ibi agit? Quare denique, ſi de aduentu in carne agitur, Χριστοῦ θεοῦ, ipſe dixit? Euſebius ad locum illum, Οἶμαι δὲ καὶ διὰ τούτων παρίστασθαι, τίς ποτε ἦν ὁ διὰ πάσης τῆς προφητείας δηλούμενος κύριος Σαβαώθ; τίς δὲ οὗτος ὁ μονογενὴς υἱὸς, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρός. Cyrillus, Ὅτι μὲν οὖν ὁ προφήτης τὸν υἱὸν τεθέαται ἐν τῇ δόξῃ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, οὐκ ἂν ἐνδοιάσειέ τις. Prophetam in Patris, inquit, gloria vidiſſe Filium, nemo dubitare poteſt. Et mox locum hunc adducit. Noſter ſane aliud agebat. Et ſequitur, καὶ ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ. Miretur autem aliquis, cur cum tam illuſtres paſſim de majeſtate Dei apud Prophetam illum & alios inueniantur ῥήσεις, hanc de Filio interpretatus ſit Euangeliſta. Cauſam puto, quod illa de Iudæis verba adduceret, *Cæcauit oculos eorum* &c. quæ verba, quod inprimis obſeruari velim, Verbo Domini, a Chaldæo, quem Iohannes ſemper ſequitur, attribuuntur. Ad eum enim locum ille, *Et audiui vocem Verbi Domini dicentis, Quem mittam ad prophetandum? & quis ibit nobis? Et dixi, Ecce ego, & mitte me. Et ait, Vade, & dic populo huic, Qui audientes audiunt, & non intelligunt, & videntes vident, & neſciunt.* & quæ ſequuntur. Et mirum eſt, Euthymium non aliter hoc accepiſſe. *Hæc, puta, de cæcitate ac induratione, & cætera. Gloriam autem ejus dicit, glorioſam illam viſionem, quando vidit Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum. & ea quæ circa ipſum erant, terribilia ac magnifica erant. Tunc enim Filium vidit: & hæc poſtmodum dixit ac locutus eſt de eo, quum tunc hæc ab eo audiſſet. Ab eo,* hoc eſt, τοῦ λόγου, quod Chaldæus expreſſit.

CAPVT

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

CAPVT XXVI.

CAput 13. cum ſequentibus aliquot percurritur. Nonnus ex Euangeliſta emendatus. παραγίνεσθαι τῷ πνεύματι. ὕςατος ἄρτος, ἄρτος ἔνθεος, *ex ſententia Nonni, Iudæ porrectus. Nonni de Intinctæ exhibitione in S. Cœna opinio. Ægyptiorum in exhibenda Intinctæ mos. Intincta vino. Eius exhibitionem a Iulio Pontifice ordine 36. ſublatam. Micrologi de eo locus. Item ex canonibus. Nonnum panem, ſiue offam Iudæ traditam, ſacram fuiſſe arbitratum. Offa quæ Iudæ exhibita, an eadem cum ſacra. Ea Iudam ab Eccleſia & ſacro cœtu ſeparatum. eademque intincta ac porrecta, ex Auguſtini ſententia, expreſſum fuiſſe traditorem. Nonni error, qui eam Sacramentum exiſtimauit. Thomas* δίδυμος. *Iterum in eo Nonnus notatus. Theomim Maſoretharum. Ridiculus error de nominis Didymi in circumciſione, ex Nonni ſententia, impoſitione. Nominis in circumciſione impoſitionem, Patrum propriam fuiſſe. Meſſiæ nomen a matre impoſitum. Et id eius tanquam* ἀπάτωρος *apud Eſaiam, notam, ex doctorum ſententia, ac characterem eſſe. Interpretatio eius loci,* ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί. Ἰσουργία *Patris & Filij. eam ineptiſſime a Nonno expreſſam. Patrem, ex veterum ſententia, per Filium in creatione operatum. quod non recte adhibuiſſe Nonnum.* συζυγία *de Perſonis. Iterum error de Spiritu Sancto notatus.* Πνεῦμα θεοῦ γενετῆρος. *Nonni* παρερμηνεία *in eo loco,* Ἔτι μικρὸν καὶ ὁ κόσμος με οὐ θεωρεῖ. *& ad diuinam formam ab eo referri.* θεωρεῖν *Helleniſtis de corporali viſione vſitatum. In alterius loci interpretatione Nonnus notatus. Locus ab eodem male curtatus. Locus,* πᾶν τὸ καρπὸν φέρον καθαίρει αὐτό. *Nonni* παρερμηνεία. *Interpretatio Chryſoſtomi.* συνάγουσι καὶ εἰς πῦρ βάλλουσι. *& interpretatio Nonni reiecta, qui Angelos intelligit. Hebraiſmus notatus.* ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς καὶ ἔθηκα ὑμᾶς. ἔθηκα, ἐφύτευσα. Ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε. *Scandalum quid ex Baſilio.* Ἀλλὰ *in eo loco,* ἀλλ᾽ ἔρχεται ὥρα. *& in eo lapſum paraphraſten noſtrum. Loci illius interpretatio,* δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ. *Corban. Sceleſta Iudæorum verba, de homicidio, quo Chriſtianum tollunt. quæ illuſtrando loco illi commode allata.* δουλείαν *&* λατρείαν, *a Nonno confundi,* δουλείαν προσφέρειν, *ἀνελληνίστως de victima.* Ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται. λῆψις, *ſcien-*

ſcientia. λαμβάνειν, μανθάνειν. λαμβάνειν & λῆψις, proprie de S. Spiritu vſurpata. S. Spiritus τῷ λαμβάνειν & τῇ λήψει a Patre & Filio diſtinctus. idem ἐκπορεύεσθαι ἐκ τοῦ πατρὸς, bis, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ λαμβάνειν, dictus. pro eo δέχεσθαι, Nonno vſurpatum. Intoleranda Paraphraſtæ in loco de S. Spiritu audacia. Ad ſtabiliendum erroneum dogma, mutata Euangeliſtæ verba. pro eo quod Euangeliſta habet, ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, ἐκ τοῦ πατρός μου, a Nonno ſuppoſitum. Chryſoſtomi & Cyrilli interpretatio. λευκάδι φωνῇ λαλεῖν noſtro quid. λευκότατα λέγειν ἢ φάναι. λευκαίνειν τὸ νόημα. πληροῦσθαι ἡ γραφὴ, quomodo interdum dicatur. νόμος de Pſalmis κακοζήλως a noſtro vſurpatum. Vox δόξα iterum peſſime a noſtro expoſita. Alia Cyrilli interpretatio.

QVod de Domino, poſtquam ſuorum pedes lauiſſet, capite decimo tertio, commate 12, apud noſtrum legitur,

Ὁππότε δαιτυμόνων δυοκαίδεκα κύκλον ἀμείβων,
Νίψεν ἑῶν ἑτάρων ὁσίους πόδας ἁγνὸς Ἰησοῦς,
Κεκλιμένους, παλίνορσος ἑοὺς ἔνδυνε χιτῶνας,

non recte legi ex Euangeliſta apparet: qui, ἀναπεσὼν πάλιν, de Chriſto dixit. Ὅτε οὖν ἔνιψε τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ἔλαβε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἀναπεσὼν πάλιν εἶπεν αὐτοῖς. Noſter ergo ſcripſit ſine dubio,

Κεκλιμένος παλίνορσος, ἑοὺς ἔνδυνε χιτῶνας.

hoc eſt, ἀναπεσὼν πάλιν, τὰ ἱμάτια ἔλαβε. Peracto enim munere lauandi, menſæ denuo accubuiſſe ſignificat. Commate ejuſdem capitis vigeſimo & primo, ita loquitur Euangeliſta, Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς, ἐταράχθη τῷ πνεύματι. Quid ſit autem ταράσσεσθαι τῷ πνεύματι, ex vulgari Hebraiſmo qui neglectus fuit, ſupra expoſuimus. Tale eſt enim, quale ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι. Solens igitur peccauit, cum hanc perturbationem, quæ ad τὴν οἰκονομίαν καὶ ὑποκατάβασιν hic referenda erat, Sancto Spiritui aſſcribit. qui & eo, quo jam dicebamus loco, non recte perturbationis

ionis ab Euthymio affectus dicitur. Ad illum Euangeliſtæ locum, qui vigeſimo & ſexto commate mox legitur, Ἐκεῖνός ἐστιν ᾧ ἐγὼ βάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώσω, & quæ ſequuntur, ita ſcribit noſter,

ᾧ χερὶ βάψας
Οἴνοπι ῥαθάμιγγι δεδευμένον ἄρτον ὀπίσσω,
Αὐτὸς ἐμὲ προδίδωσι.

Ac deinde addit,

καὶ ἐς δέπας ἔμπλεον οἴνου
Βάψας, ὕστατον ἄρτον ἀναιδέϊ δῶκεν Ἰούδᾳ,
Ἄρτον ἔσω κήρυκα φιλοκλεάνοιο φονῆος.
Καὶ μετὰ θέσκελον ἄρτον ὑποσπείρων πόθον ὄλβου
Πομπὸς ἀλιτροσύνης ὅλον ἀνέρα δύσατο δαίμων.

Vbi ſane, cum & ὕστατον ἄρτον, neque hoc contentus, ἄρτον ἔνθεον dixit, ſtudioſe hoc egiſſe videtur, vt lectori ſuo perſuaderet, eam offæ quam deſcribit exhibitionem, epuli Dominici continuationem fuiſſe. Sed & ex verbis ejus patet, eam ex ſententia illius intelligi, quam Intinctam veteres dixerunt. qui ſic recordationem Domini in pane ac vino celebrabant. Cæterum, quemadmodum præ reliquis terrarum populis, qui cultu idolorum irretiti ac veneratione eſſent, ſuperſtitioſos maxime Ægyptios fuiſſe conſtat, ſic ijdem, cum ad Sacra religionis noſtræ myſtica, cum alijs tranſlati ſunt, e quorum numero & noſter fuit, ſemper fere in partes, cum in alijs, tum myſterij hujus celebratione, abierunt. Tale eſt quod Sozomenus de ijs notat, *Pranſos ac ſub veſperam myſterio communicaſſe.* Παρὰ δὲ Αἰγυπτίοις ἐν πολλαῖς πόλεσι καὶ κώμαις παρὰ τὸ κοινῇ πᾶσι νενομισμένον, πρὸς ἑσπέραν τῷ σαββάτῳ συνιόντες, ἠριστηκότες ἤδη μυστηρίων συνέχουσι, καὶ εὐχαῖς ἢ ἐν ψαλμῳδίαις ταῖς αὐταῖς ἢ ἀναγνώμασι κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν οὐ πάντας κεχρῆι·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

κεχρηματικὼς εὑρεῖν ἐστιν. Longe tamen majus fuit, quod intinctam vino offam exhiberent. Quod cum tempore neceſſitatis, vt exemplo nemini ignoto de Serapione ab Euſebio probatur, veteres permitterent, Ægyptij in conſuetudinem ac morem converterunt. donec id a Iulio Pontifice ſublatum eſt. qui de ea re ad Ægyptios Epiſcopos Epiſtolam conſcripſit. Micrologus cap. 19. *Non eſt autem authenticum, quod quidam corpus Domini intingunt, & intinctum pro complemento communionis populo diſtribuunt. Nam ordo Romanus contradicit. quia in paraſceue vinum non conſecratum, cum Dominica oratione & Dominici corporis immiſſione, jubet conſecrare. vt populus plene poſſet communicare. Quod vtique ſuperflue præciperet, ſi intinctum Dominicum a priori die corpus ſeruaretur, & ita intinctum populo ad communicandum ſufficere videretur. Iulius quoque Papa in ordine trigeſimus ſextus, Epiſcopis Aegypti ſcribens, hujuſmodi intinctionem penitus prohibet, & ſeorſum panem & ſeorſum calicem, juxta Dominicam inſtitutionem, ſumenda docet.* Quæ opinio ex loco male intellecto περὶ τοῦ ψωμίου ſine dubio manauit. Cum exiſtimarent, quod aperte Ægyptius hic noſter dixit, θεόσκελον aut ἔνθεον fuiſſe ἄρτον, quem proditori ſuo Dominus exhibuit. Quod diſerte in Canonibus titulo De Conſecrat. diſtinctione ſecunda; C. *cum omne*, Iulius refutat, imo abrogat, cum ſcribit: *Illud vero, quod pro complemento communionis intinctam tradunt Euchariſtiam populis, nec hoc prolatum ex Euangelio teſtimonium recipit, vbi Apoſtolus corpus ſuum & ſanguinem commendauit. Nam intinctum panem alijs Chriſtum præbuiſſe non legimus, excepto illo tantum diſcipulo, quem intincta buccella magiſtri proditorem oſtenderet, non quæ ſacramenti hujus inſtitutionem ſignaret.* Itaque veteres Dominum

hac

hac offa ἀποῤῥῖσαι, ἀφορίσαι, ἀπομερίσαι τοῦ ἁγίου χοροῦ, καὶ παραδειγματίσαι, hoc eſt, *abſcidiſſe, ſeparaſſe, diuiſiſſe, a ſacro choro, traduxiße denique ac in poteſtatem Diaboli dediße Iudam proditorem ſuum*, hac ratione notant. Quemadmodum diſerte eandem hanc offam a præbitione corporis Dominici Tractat. in Iohannem 52. Auguſtinus diſtinguit. *Non autem, vt putant quidam, negligenter legentes, tunc Iudas Chriſti corpus accepit. Intelligendum eſt enim, quod jam omnibus eis diſtribuerat Dominus Sacramentum corporis & ſanguinis ſui, vbi & ipſe Iudas erat, ſicut S. Lucas euidentißime narrat, ac deinde ad hoc ventum eſt, vbi, ſecundum narrationem Iohannis, apertißime Dominus, per buccellam tinctam atque porrectam, ſuum exprimit traditorem: fortaſſe per panis tinctionem illius ſignificans fictionem. Non enim omnia quæ tinguntur abluuntur, ſed, vt inficiantur, nonnulla tinguntur. Si autem bonum aliquid hic ſignificat tinctio, idem bonum ingratum merito eſt ſecuta damnatio.* A quo noſter hic diuerſus abit. vt cum ſtatuat intinctam, quam Sacram, imo Sacramentum vult fuiſſe, quod ibi Auguſtinus negat, eandem tamen proditoris quoque notam innuat fuiſſe. Nam diſerte

Ἄρτον ἑοῦ κήρυκα φιλοκτάνοιο φονῆος

vocat. quod cum præcedentibus Euangeliſtæ verbis, quæ euadere non poteſt, & interrogatione Euangeliſtæ noſtri conuenit. Et tamen ἄρτον θέσκελον vocauit. Capite decimo quarto, cum Euangeliſta commate 5. dixit, Καὶ λέγει αὐτῷ Θωμᾶς; de ſuo, quod vbique illi vſitatum, parum circumſpecte liberalis fuit. Ait enim,

εἰσαΐων δὲ διώνυμος οὔνομα Θωμᾶς,
Ὃν Δίδυμον γενετῆρες ἐφήμισαν, ἐξότε κούρου
Ὀγδοάτης ἀνέτελλε φιλοτμήτου δρόμος ἠοῦς.

Vbi jocularia nonnulla & ridicula. Quale eſt, de quo nos paulo ante, vt & alij, quod διώνυμον vocauit Thomam. quaſi aut τὸ Thomas binominem ſignificet, aut binominis ſit ipſe Thomas, quia ita dicitur. hoc eſt, quia Didymus, gemellus, Græcis dicitur. Et, ſi ideo binominem dicamus, quia ortu fuit geminus, & fratrem habuit gemellum, hoc jam tale erit, ac ſi Caſtorem binominem dicamus, quia fratris geminus gemellus fuit. Sane Magiſtri Maſorethæ, voces, quæ eodem verſu in Scriptura bis occurrunt, *theomim*, id eſt, gemellas, dicunt. Quas ſi quis binomines idcirco dicat, nihil aliud quam riſum debeat. quem noſter non vitauit, ſed jumento ſuo ſibi, vt cum comico Latino loquar, accerſiuit. Cui adde idioticum ac ineptiſſimum errorem, quod hoc nomen Didymi, in mila, ſiue circumciſione, vult impoſitum: cum μεθερμηνευόμενον, non patrium aut proprium, ſit nomen. Quid quod Didymum non ſignificabit Thomas, ſi propterea διώνυμος, hoc eſt, binominis fuit, quod Didymus & Thomas idem diceretur. Adde quod, ſi hoc illi nomen fuit, Didymi nimirum, quod diſerte hic dicit, & hoc nomen a parentibus impoſitum, jam Hebræum nomen erit Didymus. Ait enim Didymum in circumciſione a parentibus dictum. Quæ inſignis ἀλογιστία eſt. Nam ſic Iſaac erit Γέλως: quia ſic Euſebius & alij interpretantur. & hoc illi nomen die octauo a parentibus fuerit impoſitum. Quod ridicula illa notant:

ἐξότε κείνης
Ὀγδοάτης ἀνέτειλε φιλοτμήτου δρόμος ἠοῦς.

Neque verum eſt ſimpliciter, parentes liberis impoſuiſſe nomen. cum ad Patres ea res ſpectaret. Quemadmodum cum ex pleriſque antiqui Fœderis,

ris,

ris, tum ex Baptiſtæ & Patris Zachariæ hiſtoria apparet. qui cum nomen filij exprimere non poſſet, & a Patre (quanquam illud ex inſtinctu Spiritus, in eo caſu mater jam ſuppeditaſſet) petendum ex recepto more eſſet, ſcripto ſententiam concepit. Vt hoc ipſo argumento viri magni, cum apud Eſaiam capite ſeptimo dicitur, *Virgo prægnans erit & pariet, & vocabit nomen ejus Immanuel*, de Meſſia agere Prophetam exiſtiment. Eum enim ἀπάτορα in terris fuiſſe. ideoque matri id commiſſum. Quanquam quid de eo loco alij notarint, non ignorem. Sed judicium mitor. Euangeliſta nominis Hebræi meminit. Ille Didymum in circumciſione ait a parentibus dictum. & tamen, quia Thomas dicebatur, quod eſt idem qnod Didymus, binominem fuiſſe ait. Quod Euangeliſta capite eodem, commate vndecimo ſcripſit, Ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοὶ, ad τοὺς τρόπους τῆς θείας φύσεως δηλωτικοὺς refert Cyrillus. A quibus non excluditur ἡ ἰσουργία. quæ & ipſa vnitatem notat. Ideoque & cum dicitur, ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι, æqualitas & vnitas διὰ τῆς ἰσουργίας probatur. Et hic ἰσουργίαν infert: cum inquit, εἰ δὲ μὴ διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετε ἐμοί. Quare importunum quod hic addit, ἐγὼ λαλέων, ὁ δὲ ῥέζων. *Ego loquor, ille dicit.* Quaſi Dei λόγου proprium ac peculiare eſſet, λέγειν tantum, Patris autem ſine Filio ἐργάζεσθαι tantum. Quia ſine dubio Patrem apud veteres legerat, in creatione per Filium fuiſſe operatum: & quæcunque agit Pater, verbo agere. hoc verbum autem eſſe Filium. Auguſtinus ad eum quem jam dixi Euangeliſtæ noſtri locum: *Opera Dei attenditis? per me facta ſunt omnia. Operatus eſt Pater lucem. Sed dixit vt fieret. Si dixit, verbo operatus eſt. & verbum ejus ego*

 ſum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ſum. Pater meus & tunc operatus eſt cum fecit mundum, & nunc operatur cum regit mundum. ergo & per me fecit cum fecit, & per me regit cum regit. Quod hic locum non habebat. Neque enim de modo τῶν ἐργαζομένων hoc loco, ſed περὶ ὁμοτίμου καὶ ὁμουσίου, teſte ad hunc locum Chryſoſtomo, agit. Hoc autem, ἐκ τῶν θεοπρεπῶν probat. Ea autem ſunt miracula. Ergo διὰ τῆς ἰσουργίας τὸ ὁμούσιον τῆς φύσεως probauit. Quo ergo nunc illud?

Σύμφυτός εἰμι τοκῆος· ἐγὼ λαλέων, ὃ δὲ ῥέζων.

Cum hoc vellet, ἐγὼ ὁμούσιος τῷ πατρί εἰμι· πιστεύετε οὖν μοι· εἰ δὲ μή, διὰ τοῦτο πιστεύετέ μοι· διὰ τὰ ἔργα τὰ θεοπρεπῆ πιστεύετε· ἰσουργοῦντα γὰρ τῷ πατρὶ βλέπετε. qui eſt ſimplex ſenſus. Et hoc ipſum poſtea inferre cogitur.

Εἰ μὴ ἐμοὶ πείθεσθε, σοφοῖς πιστεύσατε μούνοις
Ἔργοις ἡμετέροισιν· ἵνα γνώσησθε καὶ αὐτοὶ
Συζυγίην ἀμέριστον ἑνὶ ζυχθεῖσαν ὀχῆι,
Υἱοῦ πατρὶ μένοντος, ἐν υἱέϊ πατρὸς ἐόντος.

Vbi rurſus voce συζυγίας de Perſonis, neque ſolus tamen, vſus eſt. cum & veteres ante illum ſic locutos conſtet. Iuſtinus Martyr, aut quicunque autor eſt, Expoſitione Fidei, Οὐ παραλαμβάνεται τῇ δοξολογίᾳ ταύτῃ τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα, ὡς τῇ θείᾳ φύσει συνεζευγμένα δηλονότι. Item, Ἀλλὰ καὶ τῆς κτιστῆς οὐσίας κεχωρισμένα, καὶ τῇ ἀκτίστῳ συνεζευγμένα. Item, Ἑπόμενον ἂν εἴη τὸ κοινωνεῖν αὐτὰ τῆς οὐσίας, ᾗ καὶ πανταχοῦ συνεζεύχθησαν. Vnde & patet ſic potiſſimum ſubſtantiæ reſpectu dici. in qua vna tres ſunt vnum. Commate decimo & ſeptimo ſequitur, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν. Vbi iterum in luto ſuo noſter, in quo capite vndecimo & alibi non ſemel, hæret. quaſi S. Spiritus a ſolo Patre, non autem & a Filio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

a Filio procederet. Qui Græculorum error eſt. Quanquam alij aliter pro ratione temporis de eo. Inter quos, a Patre quidem ἐκπορεύεσθαι, nonnulli fatebantur, & hac ratione κατὰ τρόπον τῆς ὑπάρξεως a Filio diſtingui. cæterum a Filio non ἐκπορεύεσθαι, quemadmodum a Patre, verum μεταδίδοσθαι, *impertiri* vel *communicari*, dicebant. Noſter ne fatetur quidem, eum qui ſit Patris, eſſe Filij. Nam ſi Dei Spiritum dixiſſet, admitti poterat ac ferri. Ita enim Filium quoque incluſiſſet. quomodo non pauca veterum ab Orthodoxis excuſantur loca. Quale eſt illud leg. 2. Cod. t. de Trinit. & Fid. Cath. quod ab eruditis in hanc rem adfertur: *Qui Spiritum Sanctum, quem ex ſummo rerum parente ſperamus, & accipimus, non violat.* Vbi Filius non minus parens ſummus dici potuit quam Pater. Hic vero nomen Perſonale σχετικὸν, vix dubitandum quin excludat alterum. Communem enim Spiritum, Paternum dixit.

ὅτι βροτὸς οὔποτε λεύσσει
Τηλίκον ἀνδρομέοισιν ἐν ὄμμασιν ἀρχέγονον φῶς,
Πνεῦμα θεοῦ γενετῆρος.

Non ita multo poſt, commate nimirum 19. ita legitur: Ἔτι μικρὸν καὶ ὁ κόσμος με οὐ θεωρεῖ· ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με. de quo loco quam varie accipiatur, nihil hic dicam. Theophylactus ad quadraginta illos dies refert, quibus poſt reſurrectionem Dominus in terris verſatus eſt. nec repugnat ad hunc locum Auguſtinus, qui ad carnem referri poſſe ait, quam videndam pariter & contrectandam ſuis voluit probare. Et ſane, ſi ad contemplationem Deitatis referatur, nunquam eam mundus viderat. Qui, eodem Auguſtino teſte, *videbat hominem, non videbat Deum: videbat indumentum, non videbat indutum.* Sed quid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ſibi noſter voluit, cum *diuinæ formæ* hic meminit?

Βαιὸς ἔτι χρόνος ἐστὶν, ἐμὴν ὅτε θέσπιδα μορφὴν
Οὐκέτι κόσμος ἄπιστος ἐσόψεται, ἀλλ' ἐμὲ μοῦνοι
Λεύσσετε.

Hoc eſt, *Exiguum adhuc tempus eſt, cum diuinam formam meam mundus incredulus non amplius videbit. Vos autem ſoli me videbitis.* Atqui, & antiquis omnibus & Nonno, τὸ μορφὴ, denotare eſſentiam, jam ante loco ſuo fuſe probauimus. Qua ratione igitur non amplius videbit mundus, quod non viderat: nec illi viderant, quos mundo in hac parte præfert? Ac ne Moſes quidem ipſe, aut Eſaias, aut Paulus, niſi ex peculiari, a qua alij diſſentiunt, opinione Auguſtini. Notum enim illud, *Deum nemo vidit vnquam.* qualis eſt nimirum κατὰ τὴν οὐσίαν, καὶ τὴν θείαν μορφὴν, vt cum noſtro veteres loquuntur. Theophylactus ad locum illum, Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα· ἀλλὰ μὴν πολλοὶ ἐμὲ δοκοῦσιν ὁρᾷν, τὸν δὲ πατέρα οὐχ ὁρῶσιν· ὥστε οὐδὲ ἐμὲ ὁρῶσι κατὰ τὴν θείαν φύσιν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον. Adde hic, quod θεωρεῖν, de corporali viſione Helleniſtis vſurpatur. Talia ſunt, θεωρεῖν σημεῖα, θεωρεῖν ἔργα, καὶ θεωρεῖν τὰ ὀθόνια κείμενα. quomodo τὴν θείαν Χριστοῦ μορφὴν nemo vidit. Quod & optime intellexerunt illi, qui ad ſecundum Chriſti aduentum θεωρίαν hanc cum Cyrillo referunt. Vt vt ſit, improuide, vt ſemper, locutus eſt, qui aut ad eſſentiam hæc refert, aut ea vſus voce eſt, qua diuinam hactenus eſſentiam expreſſit. Nam ſi hoc voluit, ad τὴν τοῦ πνεύματος ἐνέργειαν hæc eſſe referenda, de qua itidem Cyrillus, *Inuiſibilis poſtquam hinc abijt, terrena ſapientibus eſt, viſibilis autem Sanctis: diuinum enim & intellectualem fulgorem, & cognitionem congruam in animis eorum Spiritus inſerit, & oculos cordis mirum*

rum in modum illuminat. quomodo de mundo dixit, *Paulo poſt non amplius videbit me mundus.* Nam Iohanni fere perpetuo ὁ κόσμος ſunt οἱ ἄπιστοι. hoc certe loco, vbi Sanctis opponitur ὁ κόσμος. Et ne dubitemus, ipſe κόσμον ἄπιστον hic dixit. Quare vt optime cum eo decidamus, ἀνακόλουθα hoc loco καὶ ἀσύστατα locutus eſt. Huic loco non diſſimilis qui altero poſt verſu extat, καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν. Ad quem locum ſummus vir Chryſoſtomus notauit, ὥσπερ ὁ πατὴρ ἐμφανίζει ἑαυτὸν, οὕτω καὶ ἐγώ. Quibus verbis, ſatis innuit quid velit. Ita nempe poſt hanc vitam viſum iri Filium, quemadmodum videbitur & Pater. Auguſtinus, *Exhibebit*, ſe, inquit, *cum Patre Deum vnum, non quomodo in hoc ſæculo viſus eſt in corpore & malis.* Cyrillus: *Manifeſtabo*, inquit, *meipſum ei. Mundis certe viſio Dei ſummum præmium eſt. in quibus Chriſtus per Spiritum fulgebit, ſingula illuminans, & ineffabili ſplendore mentem eorum ad cognitionem erigens ſuam. Ad hæc qui peruenient, vere beati erunt.* Quid ergo voluit, cum ad corpus hoc refert, & τὸ αὐτίκα, quod non inuenerat, adjecit?

Καὶ οἱ θέσκελον εἶδος ἐμοῦ χροὸς αὐτίκα δείξω.

Quibus verbis apparitiones, quæ poſt reſurrectionem factæ ſunt, haud dubio expreſſit. Et in hac ſententia Theophylactus eſt. qui quod Nonnus θέσκελον εἶδος χροὸς, *diuinam corporis ſpeciem*, σῶμα θεοειδέστερον, vocauit. Ἐπειδὴ, inquit, μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἔμελλεν αὐτοῖς ἐπιφαίνεσθαι μετὰ θεοειδεστέρου σώματος. Paulo aliter Euthymius, *Interdum quidem humano more, quandoque vero diuino ſplendore.* Quocunque modo accipias, περίεργον eſt illud αὐτίκα. Sed quia dictum ante fuerat, μικρὸν ἔτι, quod ad diuturnitatem quoque temporis referri poſſe exiſtimabant, qui de ſe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

cundo aduentu, eum intelligebant locum; *quia mille anni, coram Deo*, dicunt, *tanquam dies vna*; etiam hoc loco ita ei viſum loqui. In quo judicium, vt ſemper, deſidero. Capite ſequenti commate ſecundo, in illo loco, Πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν, αἴρει αὐτὸ, maximæ efficaciæ illud, ἐν ἐμοὶ, cenſuerunt Patres. Hoc enim voluit, *qui ex me germinavit, ac per fidem mihi eſt inſitus, neque fructum tamen profert*, inquit Euthymius. Quæ verba neque ordine nec recte noſter prætermiſit. Oblitus omnium quæ mox ſequuntur, Μείνατε ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν ὑμῖν· καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ. Sequitur eodem commate, καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτὸ, ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ. Vbi noſter,

οἶδε καθαίρειν

Ἀρτιφύτοις πετάλοις.

nouit recens natis frondibus purgare. Quod quid ſit, ex illo quærendum eſſet. Nam & ambigue, nec Græce, nec ex agricolarum vſu, quod voluit, expreſſit. Quanto melius Chryſoſtomus, qui, τὸ γὰρ καθαίρειν αὐτὸ, περικόπτειν ἐστίν· ὅπερ γονιμώτερον ποιεῖ τὸ κλῆμα. qui, καθαίρει, vt & noſter, legiſſe videtut. Nam & paulo ante, διὰ τοῦτό φησι, τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτό. Atqui ea vox decepit noſtrum, qua involuit, non interpretatur quod Euangeliſta dixit. Optime idem omnia quæ hic dicuntur de palmitibus intelligenda notat. Καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτὸ, inquit, τουτέστι πολλῆς ἐπιμελείας ἀπολαύειν ποιεῖ. καίτοι ἡ ῥίζα δεῖται ἐπιμελείας περὶ τῶν κλημάτων, περισκαπτομένη, καὶ γυμνουμένη· ἀλλ᾽ οὐδὲν ἐνταῦθα περὶ ταύτης φησίν, ἀλλὰ τὸ πᾶν περὶ τῶν κλημάτων. δεικνὺς, ὅτι αὐτὸς μὲν ἑαυτῷ ἀρκεῖ· οἱ δὲ μαθηταὶ δέονται πολλῆς παρὰ τοῦ

γεωργοῦ

γεωργοῦ βοηθείας, κἂν σφόδρα ἐνάρετοι ὦσι. Διὰ τοῦτό φησι, τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτό· τὸ μὲν γὰρ, ἐπειδὴ ἄκαρπόν ἐστιν, οὐδὲ ἐν τῇ ἀμπέλῳ εἶναι δύναται· τὸ δὲ, ἐπειδὰν καρπὸν φέρει, γονιμώτερον αὐτὸ ἐργάζεται. Ergo de putatione agitur. Vnde idem ſummus vir erudite ad calamitates illud refert. Longe autem aliud, putare, aliud eſt frondes ſtringere, quod noſter voluit. Chryſoſtomus ſollicite ad palmites id referendum docet: noſter, qui agebat aliud, de frondibus accipiebat. Non poſſum ſatis admirari, quantopere in minutis nonnunquam hæreat. Quale eſt illud, quod Euangeliſta dixit, ἐὰν μή τις μείνῃ ἐν ἐμοὶ, ἐβλήθη ἔξω, ὡς τὸ κλῆμα, καὶ ἐξηράνθη, καὶ συνάγουσιν αὐτὰ καὶ εἰς πῦρ βάλλουσι. Noſter Hebraiſmi, vt videtur, plane imperitus, quia συνάγουσι καὶ βάλλουσιν ex vſu Helleniſtico inuenerat, intelligendum aliquid putauit. Ergo angelos intelligi exiſtimauit.

Καί μιν ἀναλλάξαντες ἔσω βάλλουσι καμίνου
Αἰθέριοι δρηστῆρες.

At qui Helleniſticum ſermonem vel guſtarunt, ſciunt, nihil aliud voluiſſe Euangeliſtam, quam quod ſimpliciſſime effertur, καὶ συνάγεται καὶ βάλλεται. Nam Hebræi τοὺς τυχόντας intelligunt. Sic Ezechielis decimo & quinto, vbi itidem de vite agitur, Εἰ λήψονται ἐξ αὐτῆς ξύλον τοῦ ποιῆσαι εἰς ἐργασίαν. homines. aut quiuis. Neque in eo loco aliter Chaldæus. Et vbique puer eſt cum Helleniſticum ſermonem tangit. Cui fidem vel illud capite eodem commate decimo & ſexto fecerit, Οὐχ' ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς, καὶ ἔθηκα ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε καὶ καρπὸν φέρητε. Vbi Chryſoſtomus, ἔθηκα, ἐφύτευσα interpretatur. Vere & eleganter pariter, vt ſolet. Et quod ſequitur, ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε καὶ καρπὸν φέ-

ρητε, idem, ἵνα ἐκταθῆτε, recte exponit. Cauſam autem addit, ὅτι μεταφορᾷ τοῦ ἀμπέλου κέχρηται. hoc eſt, *quia adhuc in tranſlatione vitis hæret.* Quæ obſeruatio haud dubio eſt vera. Noſter neutrum recte expreſſit. Et quæ de ſemine addit, extra ſcopum τῆς παροιμίας & loquendi rationem ſunt. Vide locum:

Ὑμέας ἐκ πολέων νοερῇ φρενὶ πάντας ἐδέγμην
Πιστέρους· καὶ ἔθηκα σοωήλυδας, ὄφρα μολόντες
Καρπὸν ἀεξήσητε, καὶ ὑμείων σπόρος εἴη
Κάρπιμος εἰς αἰῶνα.

Et tam triuialia notare pudet. Quale eſt quod μολόντες addidit. quaſi illud, ἵνα ὑπάγητε καὶ καρπὸν φέρητε, aliud ſit quam ἵνα καρποφορῆτε: vſitatiſſimo linguæ ejus pleonaſmo. Nunquam ergo legerat, ὕπαγε καὶ ἔλεγξον αὐτόν. Item, ἀλλ᾽ ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ. Marci 1.44. Et alia illius generis quæ apud Helleniſtas ὅσον κόνις. Mirum autem tam fuiſſe negligentem, vt ex nullo Theologo, in eo qui ſequitur loco, quid σκανδαλισθῆναι ſit, diſceret: Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε. Quod ſi intellexiſſet, nunquam *ſcandalum, incredulum furorem*, reddidiſſet. Locus eſt capitis decimi ſexti initio. Nemo autem melius quam Baſilius hoc expreſſit. qui De baptiſmo: σκάνδαλόν ἐστιν, ὡς ἐγὼ λογίζομαι, ἐκ τῶν γεγραμμένων ὁδηγούμενος, πᾶν τὸ ἤτοι ἐς ἀποστασίαν τινὰ τῆς κατ᾽ εὐσέβειαν ἀληθείας ἄγον, ἢ πρόσκλησιν τῆς πλάνης ἐμποιοῦν, ἢ οἰκοδομοῦν ἐς ἀσέβειαν, ἢ καθόλου πᾶν κωλύον τῇ ἐντολῇ τοῦ θεοῦ ὑπακούειν, μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου. Quo nihil luculentius, nihil accommodatius dici potuit. quemadmodum cum ſcandalum ex morte ac perſecutione ponit. Si narrare vellem quoties in particularum vſu lapſus ſit noſter, nullus finis eſſet, nullus modus. Sed clementer agendum. Exemplum in eo habes, quod ſequitur, Ἀποσυνα-

ναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς. ἀλλ' ἔρχεται ὥρα ἵνα πᾶς ἀποκτείνας ὑμᾶς &c. Quæ ita reddidit,

Α'λλὰ ταχὺς χρόνος ἔτος, ὅτε φρεσὶ πᾶς βροτὸς ἀνὴρ
Υ'μέας ὃς κτείνησεν ἀολλητῆρι σιδήρῳ &c.

tqui ἀλλὰ in eo loco Hebræorum אבן eſt, & vali- affirmat. Et ſic loqui Helleniſtæ ſolent. Exem- um habes Iobi 32.8. Εἶπα δὲ, οὐχ' ὁ χρόνος ἐςὶν ὁ λαλῶν, ἐν πολλοῖς δ' ἔτεσιν οὐκ οἴδασι σοφίαν. Α'λλὰ πνεῦμά ἐςιν ἐν βροτοῖς· πνοὴ δ' παντοκράτορος ἡ διδάσκουσα. on minus autem habet efficaciæ hoc loco quam ſi nen amen more ſolito dixiſſet. *Ex Synagogis vos eji- ent. Amen amen dico vobis, venit hora, qua qui vos ſuſtulerit* c. Quod Chaldæus optime expreſſit, qui in eo Io- i loco בקשטא, *in veritate*, id interpretatus eſt. Quan- uam neque male viri docti, quibus τὸ *quinimo* pla- uit. quod vt minus efficax, ſic optime iſta cum iperioribus connectit. Sequitur δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ. Quibus verbis eam fore impietatem celeſtorum hominum poſt mortem Domini affir- nat: vt qui aliquem e Sanctis diro mactaturus ſit upplicio, gratam atque acceptam Deo offerre ſe ictimam exiſtimaturus ſit. Vbi haud dubio reſpexit am vocem, quæ non tam deſignat victimam quam ontinet. Ea autem קרבן. quæ & Syro hic placuit. Ea nim vox, vt donum, ita victimam complectitur. Et ad verbum, Dominus prædixit quod futurum erat. Nam hoc tempore ſceleſti recutiti, homicidæ Domini & Dei noſtri, qui aſſeuerare audent, non eſſe ei opus pœnitentia, qui Chriſtianum interfe- cerit, ipſa verba quæ locum hunc interpretantur, imo implent Prophetiam, adjicere non dubitant: tranſgreſſionem eam eſſe, כאילו הביא קרבן, *tanquam ſi quis corban obtuliſſet*. Quod ſacrificium cũ ipſo ſcelere

hic

hic intelligit. Quanquam autem, Helleniſtis עבודה plerunque eſt λατρεία; quia tamen Helleniſtæ ijdem, vt plures ea tempeſtate extabant interpretes, δουλείας voce in ea exprimenda vterentur, tam infans fuit, vt δουλείαν idem etiam hoc loco eſſe exiſtimaret, quod λατρείαν. Quis autem ita parum in Græciſmo profecit, vt δουλείαν προσφέρειν, aut δουλείαν τελεῖν, cum de victima agatur, dici poſſe exiſtimet? Ab eodem Euangeliſta capite eodem 14. commate dicitur, Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Præceſſit autem, ἀλλ᾽ ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Ad quem locum Auguſtinus, *Audientiam, quæ Spiritui tribuitur, æternam eſſe ait, quia & ſcientia æterna eſt.* Ad quam *haud dubio* ſcientiam reſpexit, cum, ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, dixit. Λῆψις quippe, Hebræis לקח, eſt ſcientia, eſt doctrina. Et λαμβάνειν לקח τὸ μανθάνειν: quemadmodum interdum Helleniſtis ὑπακούειν. Ex quo patet, quam præclare τὸ ἀκούειν καὶ τὸ λαμβάνειν hic jungatur. Eſaiæ 29. 24. Καὶ γνώσονται οἱ τῷ πνεύματι πλανώμενοι σύνεσιν, οἱ δὲ γογγύζοντες μαθήσονται ὑπακούειν. Vbi, quod mireris, in Hebræo eſt λῆψις. quod ὑπακοὴν dixerunt Helleniſtæ. D. Hieronymus *legem* reddidit. Quod λαμβάνειν, & quam λῆψιν, tam propriam Sancto Spiritui exiſtimabant veteres, vt ad modum ὑπάρξεως accommodarent. Atque hinc eorum opinio, qui cum S. Spiritum ex Patre eſſe dicerent & Filio, etiam hoc diſtinguebant. Nam ἐκ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι, ἐξ υἱοῦ λαμβάνειν dicebant. Quomodo non ſemel locutus Epiphanius. cum idem is non ſemel fateatur, in quo Nonnus hæſit, ὅτι ὁ υἱὸς ἐκ θεοῦ, τὸ δὲ πνεῦμα παρ᾽ ἀμφοτέρων. Aduerſus Pneumatomachos, Εἰ δὲ Χριστὸς ἐκ

τοῦ πνεύ-

ς πνεύματος πιστεύεται θεὸς ἐκ θεοῦ, καὶ τὸ πνεῦμα αὐ-
οῦ ἐκ τοῦ Χριστοῦ, ἓν παρ' ἀμφοτέρων, ὡς φησὶν ὁ Χριστὸς,
παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται. καὶ, Οὗτος ἐκ τοῦ ἐμοῦ λή-
ψεται· ὁ δὲ Χριστὸς ἐκ πνεύματος ἁγίου. Et ſtatim in
rincipio, Πνεῦμα γὰρ κυρίου λέγεται, καὶ ἐκ πατρὸς ἐκ-
ορευόμενον, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ λαμβάνον, χαριζόμενόν τε τὰ
χαρίσματα διαφόρως ὡς βούλεται. Noſter qui de hac
pinione nihil forte audierat, & deteriorem tueba-
ur, non ſeruauit vocem, ſed mutauit. nam vbique
ῷ δέχεσθαι eſt vſus. Quo eodem fere modo inter-
lum Helleniſtæ vtuntur. vt Prouerbiorum 4. Ἄκουε
ὲ καὶ δέξαι ἐμοὺς λόγους. hoc eſt, ἄκουε, καὶ μάνθανε. Vbi
Chaldæus קבל. vnde Iudæorum Cabala. ad verbum
ῆψις. Porro vt omnia feramus, (nam errare huma-
num eſt) non eſt ferenda, ſiue ſumma audacia, ſiue
ſumma in hoc loco, vt leuiſſime dicam, temeritas.
Nam improbitatis voce, quæ hoc exprimit quod
volo, abſtinere tamen malo. Non enim cum de Spi-
ritu Sancto loquitur, ſatis adjeciſſe habuit quod non
nuenit; vt cum ſupra aliquoties Spiritum πατρῷον
& γενετῆρος dixit, cum nihil tale extaret. niſi nunc
llud

Οὗτος ἰὼν παρὰ πατρὸς,

irmando ἑτεροδόξῳ dogmati de ſuo adderet: niſi ea
pſa quæ a S. Spiritu dictata eſſent, inſuper mutaret.
Nam cum ἐξ ἐμοῦ λήψεται ſcriptum eſſet, pro eo, ἐκ
τοῦ πατρὸς ἐμοῦ, ſuppoſuit. Itaque cum in Euangeliſta
inueniſſet, Οὗτος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ
ἀναγγελεῖ ὑμῖν, iſta inferre auſus eſt:

Οὗτος ἰὼν παρὰ πατρὸς ἀνυψώσει με γεραίρων·
Ὅττι κεν ἡμετέροιο δεδεγμένος ἐκ γενετῆρος
Ὑμῖν συμμιγέεσσι πελώρια θέσφατα φαίνει. &c.

Qua mutatione nihil opus erat. cum non de pro-
ceſſione,

ceſſione Spiritus, quod ille exiſtimauit, ſed de vnitate Filij ac Spiritus agatur. quam vt probet, ἐκ τοῦ ἐμοῦ, inquit, λήψεται. Magnus Chryſoſtomus, τὸ δὲ ἐκ τοῦ ἐμοῦ, ἐξ ὧν ἐγὼ οἶδα, ἐκ τῆς ἐμῆς γνώσεως. μία γὰρ ἐμοῦ καὶ τοῦ πνεύματος γνῶσις. Idem, ὥσπερ οὖν περὶ ἑαυτοῦ λέγων, ἀπ' ἐμοῦ οὐ λαλῶ τοῦτο, φησὶν, ὅτι οὐδὲν ἐκτὸς τοῦ πατρὸς, οὐδὲ ἴδιόν τι παρ' ἐκεῖνον καὶ ἀλλότριον· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ πνεύματος. *Sicut*, inquit, *Filius cum de ſe loquitur, nihil ſibi vindicat, nihil ſibi, etiam in eo quod loquitur, aſſcribit, nihil proprium, quod non pariter Patris ſit, aſſumit ſibi: ita nunc de Spiritu hic agit.* Vt unum nempe ſe cum Spiritu oſtendat. Cyrillus, *Quoniam ejuſdem ſubſtantiæ cum Filio eſt Spiritus, omnem ejus habens virtutem, ideo ait, Quia de meo accipiet.* A qua communione ne excludat Patrem, addit, Πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἐμά ἐστιν. Quicquid Patris eſt, & Filij: quicquid Filij, eſt & Spiritus. Ex quo rurſus infert, quod jam ante dixit, Διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται. *quia quod eſt Patris, eſt & filij.* Sed non poſſum ſatis admirari, vel temeritatem vel licentiam interpretis. Quod bis dixit Chriſtus, bis mutauit. Semel enim dixit, Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Semel, Διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Noſter peruicaciter, non vno ſed vtroque loco, quod inuenerat induxit, & pro eo proprium errorem poſuit. Nam pro eo quod a Seruatore ἐκ τοῦ ἐμοῦ dicitur, ἐκ τοῦ πατρὸς emendauit. Quo vt nihil verius, ita nihil imprudentius. Priori enim loco,

Οὗτος ἰὼν παρὰ πατρὸς, ἀνυψώσει με γεραίρων,
Ὅττι κεν ἡμετέροιο δεδεγμένος ἐκ γενετῆρος
Ὑμῖν συμμιγέεσσι πεθώελα θέσφατα φαίνει.

Altero loco,

Οὔ

Οὐ χάριν ὔμμιν ἔειπον, ὅτι ζαθέοιο τοκῆος
Δέγμενος ἡμετέροιο, περιαγγέλλει τέλος ἔργων.

eque vidit quam ridiculum ſit argumentum, cum
ıſdem rationes ſeruat, quibus contrarium proba-
r. Euangeliſta dixit, *Glorificabit me, quia de meo ac-
piet:* Nonnus dixit, *Extollet me, quia de Patre meo ac-
piet.* Euangeliſta dixit, *Quicquid habet Pater, habet
ilius: ideoque dixi, eum de meo accepturum eſſe.* Nonnus
ixit, *Quicquid habet Pater, habet Filius: ideoque dixi,
um de Patre meo accepturum eſſe.* Nunquam licentiam
ıajorem pariter & ἀκρισίαν vidi. Et mira inter-
retationis pariter & argumenti ratio. Nam τὸ πρό-
λημα mutauit: τὸ λῆμμα, quo probatur, vt lo-
uuntur Dialectici, ſeruauit. Neque intelligebat
uid δοξάζειν ſit hoc loco. Quod Euangeliſta com.
5. ἐν παῤῥησίᾳ λαλεῖν, Nonnus eleganter λευκάδι
ωνῇ λαλεῖν dixit.

Ἴξομαι ἀγγέλλων ἑτερότροπα λευκάδι φωνῇ.

Quomodo non raro veteres Theologi loquuntur,
qui apertam ac perſpicuam orationem λευκάδα di-
unt. Cyrillus Hieroſolymitanus Cathech. 12. Καὶ
ευκότατα φησιν οὕτως, καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν βασιλέων
ἐκείνων, ἀναστήσει ὁ θεὸς τὴν οὐρανοῦ βασιλείαν. Et paulo
poſt, Ἀλλ᾽ ἔτι ζητοῦμεν λευκοτέραν τῆς παρουσίας τῶν χρό-
ων τὴν ἀπόδειξιν. Ita Cæſarius, Περὶ ἧς λευκότερον
μικρὸν ὕστερον διαλέξομαι. Atque ita idem λευκαίνειν τὸ
όημα, *mentem explicare*, dixit. Capite decimo ſe-
ptimo, commate 12. legitur, Οὓς δέδωκάς μοι ἐφύ-
λαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπω-
λείας, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. Non dicam quid de lo-
co nobis videatur. niſi mirum videri poſſe, locum
ex Pſalmo, qui primo Actorum de Iuda laudatur,
hic intelligi. Nihil enim ibi περὶ ἀπωλείας τοῦ Ἰούδα.

qua

qua mente hic adduci videtur. Sed τὸ πληρῶσθαι, ſæpe parodiæ vſum, cum vox vna tangitur, in Sacris habet. Agitur hic de æterno Iudæ exitio, qui, quia γυμνῇ, vt loquuntur Helleniſtæ Theologi, κεφαλῇ peccarat, in æternum ſe exitium præcipitarat. Et tamen capite ſequenti longe aliter Euangeliſta applicat, quæ hic dicuntur: Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, Εἶπον ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι. Εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν· ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος, ὃν εἶπεν, ὅτι οὓς δέδωκάς μοι, οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα. Hic de animæ exitio, ibi de injectione manus, a qua eos habuit immunes. Theophylactus, ἀπώλειαν δὲ ὁ μὲν κύριος τὴν τῆς ψυχῆς ἔλεγεν, ἣν οὐδεὶς τῶν μαθητευθέντων αὐτῷ ὑπέστη, ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς ἐπὶ ταύτης τῆς σωματικῆς παρέλαβε τοῦτο. Quanquam minime ignorem, quid de tentatione ſupra vires, a Theologo hic adferatur. Quod ſi locum quem jam dixi intelligas, non euadet cacozeliam noſter. qui, quia Pſalmos νόμον dici ſupra meminerat, neque cogitabat quomodo ex vſu Helleniſtico, de quo nonnulla ſupra diximus, id fieret, imitari id voluit. cum Hebraiſmi, ſicubi occurrant, potius tollendi, quam, vbi non occurrunt, adhibendi ſint. Et hoc paraphraſtæ munus vel præcipuum videtur. Pertinax & conſtans error eſt, quod vbique vocem δόξης peſſime interpretatur. Exemplum denuo, ne longe abeamus, commate vigeſimo ſecundo habes: vbi, cum Euangeliſta dicat, Καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἓν, καθὼς ἡμεῖς ἕν ἐσμεν, ſuo more noſter voce κῦδος vſus eſt.

Καί σφισι κῦδος ὄπασσα τό μοι πόρες, ὥς κεν ἐν ἡμῖν
Πάντες ὁμοζυγέες πετελεσμένοι ὦσι καὶ αὐτοὶ
Σύζυγες.

At quanto melius Nyſſenus, qui τὸ שכינה intelligit.

qui

qui eſt ipſe Dei Spiritus. qui in explicatione ejus loci, *Tunc ipſe Filius ſubjicietur*, Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐφεξῆς τοῦ εὐαγγελίου συνᾴδει τοῖς εἰρημένοις, Τὴν δόξαν, ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς. δόξαν γὰρ ἐνταῦθα λέγειν αὐτὸν οἶμαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς διὰ τοῦ προσφυσήματος· οὐ γάρ ἐστιν ἄλλως ἑνωθῆναι τοὺς ἀπ᾽ ἀλλήλων διεστηκότας, μὴ τῇ ἑνότητι τοῦ πνεύματος συμφυομένους. Εἰ γάρ τις πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. Τὸ δὲ πνεῦμα, ἡ δόξα ἐστίν. καθώς φησιν ἑτέρωθι πρὸς τὸν πατέρα, Δόξασόν με τῇ δόξῃ ἣν εἶχον ἀπ᾽ ἀρχῆς παρά σοι πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι. Et ex vſu Helleniſtico, τὴν δόξαν καὶ τὴν καταςκήνωσιν, Chaldæorum more jungi, ac de eodem, cum de Dei Majeſtate agitur, nonnunquam vſurpari, jam ante oſtendimus.

CAPVT XXVII.

Caput decimum octauum percurritur. Mirus Nonni idiotiſmus, χάριν ἔργου. ἔργον *pro moneta.* οἱ ποιοῦντες τὸ ἔργον, *monetarij.* ὤνιον ἔργον ἔχοντες. *Petri* μάχαιρα. *Petrus quare* μάχαιραν *ex Theophylacti ſententia ad manum habuerit.* μάχαιρα *ceceſpita, ſica. Paſcha* θυηπολίη, *a mactatione agni.* μάχαιρα *Nonno an recte* ἄορ, ξίφος, *&* ἀοσσητὴρ σίδηρος. *Agamemnoni in vſum victimæ mactandæ,* μάχαιραν *ab Homero tribui.* Δορίδες, *& earum vſus apud Græcos. Ad ignem ſapientum calefaciendum, vetus Hebræorum dictum: eoque alluſiſſe Euangeliſtam videri. Caiaphas & Annas ſupremi ſacerdotes. & quomodo. in eo error Nonni notatus. De latronibus, quibus in cruce iunctus Dominus, & quare ijs iunctus fuerit, diſputatum. Barrabas* λῃστὴρ θανατηφόρος. στασιαστής. ἀντάρτης. *Diuerſorum facinorum reos, diuerſis ſupplicijs a Iudæis affectos.* αἰτία, *ſiue titulus Domini. Vox* λῃστὴς *a Syris ac Chaldæis paulo aliter quam Græcis tum vſurpata. eoſdem, qui* ἐνεδρεύοντες *&* κακοῦργοι. *Theocrito* κακοεργοὶ *qui. & eoſdem eſſe qui Thucydidi & Lucæ* κακοῦργοι. σπήλαιον λῃστῶν. *de effractoribus. Hebræis quomodo dicti. Eam vo-*

cem & ad falſos Prophetas a Iudæis trahi. ἄνομοι *in Prophetia eo ſenſu de latronibus cum Domino crucifixis. liſtin armati.* λῃστὴς καθωπλισμένος. *gaiſa, ſiue gæſa, a Syra voce. Stylo aut graphio vti apud Romanos vetitum. Commune Domino cum duobus latronibus intentatum facinus. id fuiſſe Maieſtatis. peculiare autem* ἀντιμαρσίαν, *ſiue affectati regni crimen.* στάσις. στασιῶται. *Iudicium in ſupplicio de Domino, Romanorum fuiſſe.* ῥόπαλον. *fuſtuarium.* ἀχάρακτος, *non charaſſatus. Supplicium de SS. martyribus τῷ ῥοπάλῳ ſumptum.*

ERuditum eſt, ſed nihil minus quam Græcæ elegantiæ, quod capite ſequenti commate quinto de Iuda dicitur, quod μισθωθεὶς χάριν ἔργου, Dominum tradiderit. Vbi ἔργον, nummum, ſeu pecuniam, ni fallor, vocat. Quis autem Græce ſic loquatur? Itaque non parum nos initio exercuit hic locus. Hoc autem quin Helleniſtis debuerit qui tum extabant, nullus dubito. Sane Eſtheræ cap. 3. οἱ ποιοῦντες τὸ ἔργον, *monetarij* dicuntur. Vnde illud, εἰς χεῖρας τῶν ποιούντων ἔργον. Vbi Thargum Hieroſolymitanum, *monetam* interpretatur. *Per manus eorum qui faciunt monetam.* Atque hinc fortaſſe cap. 2. quos κερματιστὰς, ſiue nummularios, Euangeliſta dixit, ὤνιον ἔργον ἔχοντας vocauit noſter. Neque enim tam ineptum fuiſſe credo, vt ἔργον idem eſſe exiſtimaret quod χρῆμα. aut χρῆμα & χρήματα confunderet. Quod vix a triuialibus ſit expectandum. Et tamen quædam in eo præterimus, quæ in tyrone linguæ Grææcæ, nemo vere eruditus ferret. Nam hodie non pauci Græce ſcire ſe exiſtimant, qui præcepta Grammaticæ didicerunt. Multa ſunt in hoc Euangeliſta, quæ cum nullius momenti videantur, tamen & Patribus & noſtris, non exiguum nonnunquam ſcrupulum mouerunt. Nam a Nonno in pleriſque fruſtra

ſtra auxilium expectes. Ait Sanctiſſimus Euangeliſta noſter, com. 10. cum alijs, Petrum, cum a ſceleſtis Dominus abduceretur, *μάχαιραν* geſtaſſe. quod nonnulli ex veteribus mirari ſe fatentur, quia vſu gladij jam ante interdictum ijs erat. inter quos ſunt duo præſtantiſſimi interpretes, Chryſoſtomus, & qui ore ejus loquitur ſæpiſſime Theophylactus. qui ingenioſe, agni cauſa qui mactatus fuerat, ſumpſiſſe, & periculi mox impendentis metu, circumtuliſſe, eam vult. Verba Theophylacti ſunt, Μαίϑανε, ὅτι διὰ τὸ ἀρνίον ταύτης ἐχρῇζε, καὶ ἐβάςασε αὐτὴν καὶ μετὰ τὸ δεῖπνον, ἢ καὶ δεδοικὼς τὴν ἐπίϑεσιν, παρεσκεύασε πάλιν ἐς τοῦτο. Interpretatio Theophylacti quam dixi, illum haud dubio locum reſpicit, qui de omnium fidelium parente legitur, cui mactaturo filium, μάχαιρα ab Helleniſtis tribuitur. Quanquam ſæpe ſubijt mirari, nihil de illo Lucæ in mentem veniſſe ijs cum vetitam ſcriberent, Κύριε, ἰδοὺ μάχαιραι ὧδε δύο· ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἱκανόν ἐςι. Vt vt ſit, hoc loco, Σίμων οὖν Πέτρος ἔχων μάχαιραν εἵλκυσεν αὐτὴν, ex ſententia eorum, μάχαιρα haud dubio *ceceſpita*, aut *culter victimarij*. Gloſſarium Henrici Stephani, μάχαιρα, τὸ παραμήριον, *ſica*. Idem, μαχαιροποιὸν, *cultellarium* interpretatur. Hebræis eleganter מאכלת, Chaldæo סכינא. Syrus peculiari voce vſus eſt. (notum autem ipſum Paſcha a mactatione τοῦ פסח ſacrificium antiquis dici. quod ſecutus ſupra Nonnus, ϑυηπολίην vocavit.) Cujus rationem nemo minus habuit quam ipſe. cui ἄορ, ξίφος, & ἀδαμάντινος σίδηρος dicitur. Adeo in re minima, fluctus excitat in ſimpulo, καὶ οὐδέποτε αὐλίσκοις μικροῖς rem gerit. Locus eſt commate decimo capite ſequenti. Quem ita expreſſit:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ἀγχιφανὴς δὲ
Σίμων ἄορ ἔχων, θερσοῦς ἔσπασεν, ἄνδρα ἢ νύξας
Λάτριν ἀμαιμακέτοιο διακτόρον ἀρχιερῆος,
Δεξιὸν οὖας ἔταμνεν ἀοσσητῆρι σιδήρῳ.

Atqui, vt diximus, aliud ex vſu eorum, quorum mentem Græce exprimere debuit, eſt μάχαιρα. quod Homerus ſuus illum docere potuit. qui, vt Helleniſtæ, Patri fidelium, ita Agamemnoni in ſacrificiorum ac victimæ vſum μάχαιραν tribuit. Nam notus locus eſt. Vbi hunc Helleniſtarum vſum habes. Quemadmodum eas quas δορίδας dicebant, ad ſacrificia paratas, aut habebant, aut affixas lateri geſtabant. Heſychius, qui vniuerſæ nobis Græciæ deperditæ theſauros reliquit, Δορίδες, μάχαιραι μαγειρικαὶ, καὶ εἰς τὸ ἐκδεῖραι τὰ θύματα ἐπιτήδειοι. Proprium eſt Euangeliſtis, vt ſapientum dicta quæ tum obtinebant, clam alludant. Inter quæ & illud, *Ad ignem ſapientum calefaciendum.* Quod monitum ita antiquum eſt, vt in Capitulis Patrum occurrat. in quibus multa dicta aut locutiones veterum extant Hebræorum, ad quæ Dominus & Euangeliſtæ paſſim alludunt. Eo autem ſignificant, conſortium malorum, primam vt plurimum peccandi cauſam atque occaſionem præbere. Quod Petro euênit. qui cum in medio ſcurrarum ſtaret, aut, vt alij, ſederet, hac occaſione, quod Euangeliſta noſter mox notabit, interrogatus ab ijs, Dominum negauit. Ad comma 24. Ἀπέστειλεν οὖν αὐτὸν ὁ Ἄννας δεδεμένον, πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα, ita ſcribit noſter,

Ἄννας μὲν φονίης πεφυλαγμένον ἐς λίνον ἄγρης
Χεῖρας ὀπισθοτόνῳ πεπεδηκότα δίζυγι δεσμῷ
Ἰησοῦν προέηκεν ἑῷ λυσσώδεϊ γαμβρῷ,
Ἀρχιερεὺς, ἑτέρῳ πεφορημένον ἀρχιερῆι.

Qui-

Quibus indicat, collegas in magiſtratu ac ſocios, Annam & Caiapham fuiſſe. Atqui Iohannes diſerte oſtendit, Caiapham ſupremum tum fuiſſe ſacerdotem. Hoc eodem enim capite legitur, Καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς Ἄνναν πρῶτον, καὶ ἀπέστειλαν αὐτὸν δεδεμένον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα. ἦν γὰρ πενθερὸς τοῦ Καϊάφα, ὃς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου. Quid igitur? Nonno impoſuit Lucæ haud dubio locus, qui cap. 3. Ἐπ' ἀρχιερέων Ἄννα καὶ Καϊάφα, ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ Ἰωάννην τὸν τοῦ Ζαχαρίου υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. Fuiſſe igitur vtrunque, verum eſt. Sed ita, vt ſuccederent, non vt eodem tempore ambo ſummi ſacerdotes eſſent. Eodem capite, commate vltimo, non male Barrabam λῃϊστὴν θανατηφόρον, potius quam λῃστὴν, dixit. Quanquam hæc confundi ſcio. Sed vt vulgo accipitur, non neceſſe erat, vt quem λῃστὴν diceret, eum & θανατηφόρον diceret. cum latrones nullos niſi qui patrarint cædem, exiſtiment. Barrabæ autem duo crimina a cæteris Euangeliſtis, ſeditio & homicidium, diſerte tribuuntur. etiamſi a Luca, cæteris duobus quos ſcriptura λῃστὰς dixit, jungi videatur. Quanquam autem ſciam, hoc egiſſe Iudæos, vt cum ſceleſtiſſimis Dominum jungerent, quo ex communi ſupplicio major quoque innocenti accederet infamia, ſæpe tamen mecum & cum eruditis admiratus ſum, cur latronibus duobus in cruce jungeretur, cum præſertim, tum ex accuſatione Iudæorum, tum ἐκ τῆς αἰτίας, ſiue titulo Pilati, manifeſtum ſit, vt ſeditioſum & affectati regni reum, ſupplicio affectum. quales ſunt qui generali voce στασιασταὶ, peculiari ἀντάρται dicuntur. Huc accedit Iudæorum conſuetudo ac vſus, qui niſi ejuſdem flagitij compertos, eidem pœnæ addicebant.

Vt diebus quoque interdum pœnas diſtinguerent, nec eodem diuerſa punirent. Accedit, quod qui homicidij conuicti eſſent, vt hic Barrabas, interdum leniſſime, aut ſi capite, בסיף, vt loquuntur ipſi, id eſt, gladio, ab ijs punirentur. Quo ſpectat illud Domini, πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀποθανοῦνται. Matthæi 26. 52. Neque ignoro, quomodo euadant, aut euadere conentur eruditi, qui, cum Synedrio ejuſque poteſtate, etiam hanc ereptam tum Iudæis volunt. Et cum ex Luca adferunt, latronem alterum dixiſſe alteri, cum Domino illuderet, οὐ φοβῇ σὺ τὸν θεὸν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ, nondum probant quale illud κρίμα fuerit, & hoc ipſo nos docent, communem tribus cauſam mortis, non minus quam mortem, intentatam. & latrones tamen eos dicunt. quo nomine accuſatum Dominum, non probant. Et ponamus, Romanum fuiſſe hoc ſupplicium, & ab ijs ſumptum, quod & crux euincit, non negabunt tamen ad eandem pœnam idem ſupplicium requiri. cum Romani hac in parte æquiſſimi, titulum flagitij apponerent, vel ſontibus præferrent. Quorum alterum in Domino tum factum Sacra hiſtoria teſtatur. Quare non eſt dubitandum, quin αἰτία, ex parte ſaltem, fuerit communis. Qui a Græcis λῃσταὶ, eo tempore a Syris, voce eadem, paulo alia ſignificatione, dicebantur. quales ſunt quos Græci ἐνεδρεύοντας, & non raro κακούργους dicunt. Tales illi Ægyptiaci, de quibus Syracuſiæ Theocriti,

οὐδεὶς κακοεργὸς
Δαλεῖται τὸν ἰόντα, παρέρπων Αἰγυπτιστί.

qui armati publicam quietem turbabant. Quam a Ptolemæo ijs ſublatis reſtitutam ait. Ita Thucydi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

des accepit, cum dixit, Οἱ γὰρ ἐκ τῶν νήσων κακοῦργοι ἀνέστησαν ἐπ' αὐτοῦ. Vnde & Lucas κακούργους hos dixit. ἤγοντο δὲ ἕτεροι δύο κακοῦργοι σὺν αὐτῷ ἀναιρεθῆναι. Et, ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτὸν, καὶ τοὺς κακούργους· ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ ἀριστερῶν. Et, εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων ἐβλασφήμει αὐτόν. Sane, quod apud Ieremiam σπήλαιον λῃστῶν ab Helleniſtis, ab Hebræis, *effractorum vel raptorum ſpelunca*, dicitur. Qui Hebræis פריצים. quo nomine & falſos Prophetas, qui ſepem legis rumperent, tranſlate dicebant. Neque aliter nos Chriſtianos, etiam hodie, recutiti & apellæ iſti, honoris cauſa vocant. Vnde & locum Danielis cap. 11. *Filij raptorum*, aut, vt alij, *latronum populi tui exaltabuntur*, ad nos & ad ſemen illud benedictum trahunt. In quo loco habes פריצים, vt ſupra. Cum quo optime & Prophetia conuenit, Μετὰ τῶν ἀνόμων λογισθήσεται. Nam ἄνομοι ſunt effractores legis. Non eſt autem dubitandum, quin & Barrabas, & duo reliqui, ἐνεδρεύοντες fuerint, qui ad turbandam publicam quietem arma ſumpſerant. Quales, hoſtes eſſe ſtatus & hoc ipſo majeſtatis reos, nemo neſcit. Cujus generis ſunt, qui *liſtin armati*, a Rabbinis dicuntur. Elias: לסטם בלשון יון קורין לגזלן ליסטים זכן בדברי ר"ז"ל ליסטים מזויין. Hoc eſt, *Liſtes Græca lingua raptorem vocant. qua & Rabbini noſtri piæ memoriæ vtuntur. cum* liſtis armatus *dicunt*. Talem intellexit Dominus, cum dixit, ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με. Nam intelligit καθωπλισμένον. qui arma ad turbandam publicam quietem ſumpſit. Syri מזין dicerent, quod Græco λῃστὴς conjungunt. Interpres vero Syrus erudite ibi vna voce גיסא *gaioſo* dixit. quo nomine & Barrabam vocauit. vnde *gaiſa*, ſiue *gæſa*, apud Latinos. vel, a turma & collectitijs,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

cum quibus graſſabantur. Quales Romani, etiam ſi cædem non committant, publicos latrones dicunt. vt de Catilina Cicero non ſemel. Nam Majeſtas arma ſibi vindicat: aduerſus quam ea vſurpare, graſſatoris & ſeditioſi eſt. Et verum eſt maximi Politicorum, *Rempublicam eorum eſſe tantum, qui arma habent*. Adeo, vt ſtylo apud Rom. aliquando ſcribere, eſſet vetitum, cautumque, ne quis graphium haberet. Quo magis arma, quæ maleficij aut ſeditionis cauſa quis vſurparet. quales, *etiam venerandis Paſchatis diebus*, Honorius Arcadiuſque duci ad pœnam mandarunt. Quare certum eſt, ſeditionem omnibus ex æquo intentatam. Omnes enim tres, vt στασιασταὶ, &, vt Majeſtatis lege, in crucem acti ſunt. Dominus peculiariter, vt ἀντάρτης. Nam ἀνταρσία, affectati regni crimen. Supplicium autem crux, vt recte Theophylactus notat. Ὅτι, inquit, οἱ Ῥωμαῖοι σταυρῷ τοὺς ἀντάρτας δικάζουσι. *Cruci Romanos regni affectati reos affigunt*. Neque aliter latrones armatos, & qui ferrum publice vſurpabant. Nam de L. Domitio, vel ex Valerio & alijs notum eſt: qui cum Siciliam proprætor regeret, & in latrocinijs turbandis totus eſſet, poſtquam, ne quis telum haberet edixiſſet, eum qui venabulo interfeciſſet aprum, cruci ſuffixiſſe dicitur. Quanquam latrones quoque. Sed hic de communi cauſa agimus, quæ fuit στάσις. Eſt autem στάσις, non ſeditio tantum, ſed & conuentus talium. Doctiſſimus Heſychius, eruditiſſime, vt omnia: Στάσις, θέσις, χορὸς, συνέδρα. Ipſi στασιῶται dicti. Idem, Στασιῶται, οἱ ἐκ τῆς αὐτῆς τάξεως. Quemadmodum S. Marcus Barrabam, & reliquos duos, στασιώτας, hoc eſt, ex eodem ordine fuiſſe innuit, cum ait, ἦν δὲ ὁ λεγόμενος Βαῤῥαβᾶς μετὰ τῶν στασιαστῶν δεδε-

ſεδεμένος, οἵτινες ἐν τῇ ϛάσει φόνον πεποιήκεισαν, 15. 7. Quorum principes, τοῦ συϛησαμένους τῶν λῃϛῶν τὸ σύνταγμα, Ioſephus lib. 20. Antiq. Iud. capite 6. vocat. Qui ſæpe, & in primis circa feſta, λῃϛήρια ejuſmodi in Iudæa, conflata obſeruat. Iudicium, titulo ϛάσεως ϗ ἀνταρσίας, fuiſſe Romanorum, ne dubitandum quidem eſt. Et hoc docet Ioſephus, qui Iudæis τὴν ἔνδειξιν, ſiue, accuſationem, & cognitionem, tribuit. qua nihil confuſius, aut ſtultius excogitari potuit. Quare, ſiue Iudæos videas, τοῖς פריצים καὶ τοῖς פשעים, vt Prophetiæ verbo vtar, annumeratus eſt. nam & impietatis, ſiue perfractæ legis, & nouarum rerum, ab ijs accuſatus eſt. Siue Romanos, vt ἀντάρτης & regni affectati reus, cum ſeditioſis, vt ipſe talis, pœnas dedit. Sed ad Nonnum redeamus. Verſu ſequentis capitis primo cum Euangeliſta notat, Barrabam homicidam, communi Iudæorum voce ac judicio dimiſſum, qui in ipſam Sanctitatem eodē tempore ac Iuſtitiam immanibus exemplis animum aduerterent; in homicida mirum non eſt. quos Iudæi ſæpe leuibus ſupplicijs affectos, dimittebant: ea lege, vt paſſim in publico, crimē ſuum proclamarent ac faterentur. Sed hic ϛάσις, vt ante dixi, concurrebat. quanquam quod Euangeliſta ponit, ſatis graue crimen per ſe eſſet: ipſa cædes nempe. Noſter, qui caput ſequens non inepte cum hoc conjunxit, in eadē hiſtoria, illud ῥοπάλοις ἀχάρακτον, de ſuo addidit. Quibus verbis, fuſtuarium, aut verbera, quæ in hac pœna vſurpari a Iudæis ſolent, intelligere videtur. Et ἀχάρακτος, *non charaſſatus*, vt Eccleſiaſtici Latini dicerent: nullis vngulis notatus aut flagellis. Prudentius,

Charaſſat ambas vngulis ſcribentibus
Genas: cruentis & ſecat faciem notis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Heſychius, Ῥόπαλον, βακτηρία, ῥάβδος. Quanquam τῷ ῥοπάλῳ, plerunque mortem inferrent. Ita apud Photium Timotheus, Epiſcopus Epheſinus, apud alios alij, ῥοπάλοις ἀναιρεθῆναι dicuntur.

CAPVT XXVIII.

Caput 19. percurritur. σοφὸς θαλάσσης ἀπανθὴρ, *purpura. Et quare ita dicta. Nonnum* εὐεπίφορον *eſſe, & natura amaſſe vocem* σοφὸς, *vt Euripidem. & interdum temere ea vſum. Diſputatum de illo loco,* καὶ ἐδίδουν αὐτῷ ῥαπίσματα. ῥαπίζειν *&* ῥαπίσματα. *palma,* χεὶρ ἁπλῆ. κολαφίζειν, *palmas in faciem dare.* παίειν πᾶσαν παλάμῃ· ῥάπισμα *Iuriſconſultorum,* felicis voti injuria. παρατιλμὸς, *ſiue, barbæ vellicatio.* ῥαπὶς *pro ſolea aut crepida. Eſaiæ locus, ad quem Euangeliſtæ reſpexerunt, conſideratus. marat & calaph in loco Eſaiæ quomodo accipienda. keleph quid Hebræorum Magiſtris. kalpha, in Hieroſolymitano Thargum quomodo accipiatur. alapa vnde. colaphus a kalaph. Pædagogus quidam* κόλαφος *ab Epicharmo dictus.* ῥαπίζειν καὶ κολαφίζειν, *promiſcue a Sacris interpretibus vſurpata. Nonnus notatus cum* ἄκρον παρνήιδος ἀρχάσσειν *dixit.* αἷμα κόχλου *perperam a Nonno ſuccum purpuræ dictum. Interpretatio illius loci,* Ἴδε ὁ ἄνθρωπος. *Locum eum ex Zachariæ prophetia deſumptum.* ἀδολεσχία *Nonni. Interpretatio illius loci,* κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ ἐποίησε. *Iudæorum in accuſando Domino perverſitas. & quomodo more Tiberij tempore vſitato, maieſtatis accuſatus ab ijs.* εὐλογεῖν *quomodo ab Helleniſtis vſurpatum. Qua lege in eo loco accuſatus Dominus. Locum eundem parum a Nonno intellectum.* ὀνομάζειν *&* ἐπονομάζειν τὸ ὄνομα κυρίου, *quid in lege Moſis. Nomen reuelatum expreſſum, quale crimen. & eius pœna. cauillus Iudæorum & peruerſa* παραδόξου τέρωσις, *ſiue interpretatio legis, quam aduerſus Dominum adduxerunt, notata. Iudæos perplexis locutionibus vti ſolitos. & eas ſuis commendaſſe. Locus male a Nonno mutilatus.* βημαῖα καὶ ἡμέραι. *ius ſubſellij, ius tribunalis.* μῦθος *pro* λέξις. *Nonni de Syriaca voce iudicium.* παφλάζειν *qui Hippocrati dicantur.* ἐπιλαμβάνειν ἐν τῷ διαλέγεσθαι. *Gabbatha.* φλάζειν. παφλάζειν. *&*

quid

uid illud. aliud anhelare, aliud παφλάζειν. *De hora qua affi-*
us cruci fuit Dominus. Eum locum audaciſſime a Nonno mu-
tum. Inepta Nonni redundantia notata. De hora qua paſſus eſt
ominus. τριτάτη. ἕκτη. *Paraſceue. & in ea annotata incurioſa*
onni ſecuritas. Abuſus vocis ἠώς. Ἠὼς νύκτα ἄγουσα, ἀκύρως.
άχος ἡμέρας. στέφειν βασιλῆα, *de Romanis vſurpatum.* ἔγραψε
b Euangeliſta more Hebræorum de Pilato vſurpatum. Er-
or Nonni de titulo. Γραφή. *titulus, tabella, in qua* ἡ γρα-
ή. πίναξ *pro titulo. & ita Syro.* τὸ ἐκτετυπωμένον τῆς γραφί-
ος. Chriſti tunica talaris, de qua S. Iohannes, qualis fuerit.
peris textorij fuiſſe, vt Aaronis, eius typum. Nonni in ea er-
or. οἰνοψ χιτὼν, *quare eadem dicta Nonno.* ὕπερθε καὶ ἔνερ-
ε φορῆος. ἐπισόμιον *illius tunicæ & os, quo induebatur. In-*
erpretatio illius loci, Μὴ σχίσωμεν αὐτὸν, ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ.
Autor Sanctiſſimus, quam œconomiæ diuinæ, etiam in mi-
imis, obſeruans fuerit. meil ephod. Μὴ σχισθῇ, *prophetia de*
veſte Domini. Violentia quæ in flagellatione adhibebatur: in
qua ruptæ plerunque veſtes. λαχμὸς, *de micatione digitorum a*
Nonno acceptum. πλειστοβολίνδα. *& ea in ſortitione vſos milites*
videri. ψάλλειν ἐν κιθάρᾳ *Helleniſtis. idem* κιθάρα *&* ψαλτήριον
ijſdem. κιθάρα, *inſtrumentum triumpho apud Iudæos proprie,*
non luctui, deſtinatum.

QVæri poterat ab eruditis, quare purpuram, σοφὸν θαλάσσης σπινθῆρα noſter dixerit. Ita enim ad comma decimi noni capitis 2. ἀμφὶ χροῒ πέπλα βαλόντες, Σιδονίης σελάγοντα σοφῷ σπινθῆρι θαλάσσης. Et quidem ab inuentione prima ſic dixiſſe poterat videri: quod ſit σοφὸν εὕρημα, σοφῶς καὶ ἀπλοκότως εὑρημένον, *ſapienter ac mirabiliter inuentum.* De qua inuentione præter alios non paucos, inter quos Pollux, habes Dionyſiacorum lib. 40. vbi cum alijs cani attribuit. Hoc ergo credere poteramus, niſi ſciremus, quod de Euripide Critici notarunt, ὅτι εὐεπιφόρως πρὸς τὴν λέξιν ἔχει, hoc eſt, *natura eum in hanc vocem inclinare*, vt interdum nulla certa ratione ea vtatur, etiam de noſtro dici poſſe. Quemadmodum ſupra

cum

cum ait, Caiapham interrogaſſe Dominum, ἀμφὶ σοφῶν ἑταίρων, *de ſapientibus diſcipulis.* cum Caiaphas exiſtimaret, Dominum cœtus conuocare, ideoque de diſcipulis illius, vt ſeditioſi, quæreret. Sæpe nos morantur magni viri, quibus res non ita magnæ, magnas ſæpe & moleſtias, nonnunquam & errores, quod ad Helleniſtas non reſpicerent, vt ſæpe dixi, objecerunt. Exemplo ſit locus capite 19. commate 3. καὶ ἐδίδουν αὐτῷ ῥαπίσματα. In quo eruditiſſimi Theologi, optime defunctos ſe putant, qui *bacillo ceciderunt*, interpretati ſunt. cæteros non parum falli, & inprimis interpretem antiquum, qui alijs de alapa ſuggeſſit. Quod non poteſt expediri, niſi paulo altius res repetatur. Summam operam dediſſe viros Sanctos conſtat, qui hiſtorias has conceperunt, vt, cum Græce ſcriberent, oraculis aptarent Prophetarum, quæ eueniſſe Domino notabant. Quod vt poſſent, ſæpius τῶν ἑβδομήκοντα, qui in manu pleriſque tum erant potius quam Hebræa expreſſerunt verba; magis de re quam de his ſolliciti: de ijs autem admodum ſolliciti quos inſtruebant, & qui magnam illis libris tum autoritatem tribuebant. Locus Eſaiæ, quem reſpexit Sanctus ſcriptor, ita habet: Τὸν νῶτόν μου δέδωκα εἰς μάστιγας, τὰς δὲ σιαγόνας μου εἰς ῥαπίσματα· τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ἀπέστρεψα ἀπὸ αἰσχύνης ἐμπτυσμάτων. Quorum ſingula eueniſſe Domino, ex alijs Euangeliſtis notum eſt. Qui, vt noſter, verba Eſaiæ, non vt in Hebræo, ſed, vt apud Helleniſtas legebantur, expreſſerunt. nam ῥαπίζειν & ῥαπίσματα dixerunt. Eodemque modo & Latini quidam, non quod in Hebræo erat, ſed quod dici hic exiſtimabant, extulerunt. *Dorſum meum dedi ad flagella, & genas meas ad alapas.* Non quod ῥάπισμα hoc

oc eſſet, ſed quod σιαγόνας additum viderent. Quemadmodum ijdem ſenes in Hoſea, Ἔσομαι αὐ-οῖς ὡς ῥαπίζων ἄνθρωπον ἐπὶ τὰς σιαγόνας αὐτοῦ. cum a ſacro textu hodie non paulo aliter legatur. Matthæus, cum interpretes eoſdem in animo haberet, undem Eſaiæ hic alluſit locum: Καὶ ἐκολάφισαν αὐ-ὸν, οἱ δὲ καὶ ἐῤῥάπισαν. Vbi ῥαπίσαι, plana ferire palma. quod depalmare veteres dicebant. Neque magis, dem in eo loco, κολαφίσαι & ῥαπίσαι, quam in illo uuenalis idem eſt, *plana palma & pugno ferire.*

nec pugnis cædere pectus
Te veto, nec plana faciem contundere palma.

quanquam ibi ſenſu alio dicatur. Nihilo minus alerum de quo Matthæus, plana, alterum contracta it manu. Suidas, ῥαπίσαι, πατάξαι τὴν γνάθον ἁπλῇ τῇ χειρὶ· ὃ καὶ λέγουσι καὶ ἐπὶ κόῤῥης. Scribe, ὃ καὶ λέγουσι παίειν ἐπὶ κόῤῥης. quemadmodum & apud Ieremiam, in eadem prophetia, δώσει τῷ παίοντι αὐτὸν σιαγόνα. Ergo ῥαπίζειν, non Græcorum ſed Helleniſtarum more, πατάξαι ἁπλῇ τῇ χειρὶ, quod *expalmare* & *depalmare* veteres. Gloſſæ incomparabiles Stephani, ῥαπίζω, *expalmo, alapo.* Nam palma eſt χεὶρ ἁπλῆ: manus paſſa. ſicut condylus in pugnum contracta. vnde κονδυλίσαι καὶ κολαφίσαι. Atque ideo inprimis erudite, locum quo hæc omnia nituntur Eſaiæ, ſic Tertullianus reddidit. *Dorſum meum poſui in flagella: maxillas meas in palmas.* Et interpres vetus, cujus eruditionem plurimis in locis admirari ſatis non poſſumus, quod Euangeliſta ille dixit, καὶ ἐκολάφισαν αὐτὸν, οἱ δὲ ἐῤῥάπισαν, *Et colaphis eum ceciderunt, alij autem palmas in faciem ejus dederunt* vertit. Quo profecto nihil poteſt dici eruditius. Iuuencus,

Tunc ſanctam Chriſti faciem ſputa vndique complent,

Et

Et palmæ in malis, colaphique in vertice crebri
Inſultant.

Sedulius,

non denique paßim
Vel colaphis pulſare caput, vel cædere palmis.

Hoc eſt quod παταγεῖν παλάμῃ Nonnus dixit. Nam παλάμῃ, eſt ἁπλῇ παλάμῃ. qui τὸ ῥάπισμα cum tota antiquitate, non Græcorum more, quod tantopere vrgent eruditi, ſed ex vſu Helleniſtico interpretatus eſt.

Τολμηρῇ παλάμῃ ζαθέην ἐπάταξε παρειήν.

Ita enim ſupra, cum inueniſſet ἔδωκε ῥάπισμα αὐτῷ. Hic autem,

καὶ ἤιεν ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ,
Χερσὶν ἀμοιβαίῃσι παρηίδος ἄκρον ἀράσσων.

Neque Iuriſconſultorum ſane aliud in manu miſſione ῥάπισμα. quod *felicis voti injuriam* ingenioſus poëta Claudianus dixit. & illius qui ſic cæſus eſſet, *genas in ciuem rubere* dixit. Si genæ, ergo ἐπὶ κόρρης. neque condylo aut pugna, ſed palma. Multo minus virga. vt nonnulli. non enim dentifragium, non vulnus, non αἰκισμὸς in ea parte quærebatur, ſed poſtrema ſeruitutis nota ac memoria infligebatur. quod quaſi ἔμπαιγμα erat. At in loco Eſaiæ, quem Euangeliſtæ reſpexerunt, diuerſum ab eo ἔμπαιγμα videtur poni: id nimirum, quod παρατιλμὸν γενείου, *barbæ vellicationem*, dicunt cæteri. quæ nonnunquam cum hoc jungitur. Dio, οἱ μὲν ἐρράπιζον αὐτὸν, οἱ δὲ τοῦ γενείου ἔτιλλον. In quibus ludibrijs τὸ ῥαπίζειν eſt nonnunquam, ſolea aut crepida batuere os: quod *objurgare ſolea* eſt Perſio. Nam ῥαπὶς ſolea, ſeu crepida. Heſychius, ῥαπίδες, ὑποδήματα. Et ῥαπὶς, ῥάβδος, κρηπίς. At Propheta genas præbuiſſe למורטים, ait: quod eſt

eſt *vellicantibus*, ſi eruditis credimus. Quod ſi verum eſt, tale hoc erit, quale illud Flacci, apud quem barbam Stoicis laſciui vellunt pueri. niſi quod hoc violentum, & cum depilatione. Manet tamen quædam etiam ſic difficultas. Quare enim, cum Prophetæ Eſaiæ expreſſiſſent locum, nemo hoc ludibrium expreſſit? De quo aliquid dicendum erit. nam hic aqua hæret. Duæ voces ſunt quæ depilationem ſimul & auulſionem cutis, ſeu decorticationem, notant. τὸ מרט & τὸ קלף: *marat* & *kalaph*. Et profecto ſic, poſteriori nempe modo, Ezechielis 29. 18. ſumitur τὸ *marat*. vbi tamen depilationis voce vſi ſunt interpretes. Et τὸ *kalaph* depilationem quoque notat, cum decorticationem proprie in plantis denotet. Vnde & *keleph*. quæ membrana eſt tenuior, qua parte pili ſunt, cujus ſæpe mentionem faciunt Magiſtri, cum de legis deſcriptione agunt. Et in Thargum Hieroſolymitano, impetigo, quæ capillum tollit, *kalpha* dicitur. Iam, quemadmodum ab *alaph*, quod diſcere eſt, *alpha* & *alapa* dixere, credo quod docentibus hæc caſtigatio familiaris ſit, ſic a קלף Græci κόλαφον, Latini colaphum fecerunt. qui quia itidem docentibus in vſu ſunt, pædagogus quidam Κόλαφος feſtiue ab Epicharmo dictus eſt. Vox, qua vſus Eſaias, *marat*, non qua illi volunt, ſed ſignificatione *kalaph* ponitur. quod ſignificanter quidam κολαφίζειν, alij (vt plures olim interpretes fuerunt, inter quos Matthæum quoque & Marcum ponimus) ῥαπίζειν dixerunt. Sane in loco Eſaiæ, voce κολαφίζειν doctiſſimus interpres Theodoretus vſus eſt. qui in Catena nondum edita ad locum illum: ταῦτα πάντα διδάσκει τῶν θείων εὐαγγελίων ἡ ἱστορία· ὁ μὲν γὰρ τοῦ ἀρχιερέως οἰκέτης, ἐπὶ κόρρης αὐτὸν ἐπάταξεν, οἱ δὲ ἐκολάφιζον.

λάφιζον. Nam confundi hæc nonnunquam, certum eſt. Heſychius, Κολαφιζόμενος, ῥαπιζόμενος. niſi quod alterum, verberum ludibria ſimpliciter ac alaparum, alterum, effectum quoque, hoc eſt, cutis vulnus aut detractionem, notat. Quare nec interpretatione illa apud Eſaiam opus erat. quem, vt ſenes Helleniſtæ, ita Euangeliſtæ reliqui; vt dixi, expreſſerunt. quemadmodum nec neceſſe erat, vt de bacillis ſolliciti hic eſſent. Quod fortaſſe verum in Græciſmo eſſet, cujus, nec interpretes Prophetæ, nec, qui eum exprimunt Euangeliſtæ, rationem habuerunt. Noſter vt fortaſſe rem non male hic geſſit, ita non bene ἄκρον παρηΐδος dixit. non enim violentiam expreſſit. Sequitur ad comma 5.

Καὶ στέφος ὀξυέθειρον ὁμόπλοκον εἶχεν ἀκάνθης,
Πορφυρέων τ' ἐσθῆτα διάβροχον αἵματι κόχλου.

Vbi popularis error eſt, quod florem purpuræ, vt alij ex autoribus nonnulli, ſanguinem vocauit. quem quanto melius Plinius *ſuccum* dixit! vt & rorem: quem contineri faucibus & ipſe & Ariſtoteles exiſtimauit. At non magis ſanguis, iſte ſuccus, quam loligo ſepiæ. Vt idem Plinius præclare. qui idcirco iſta, *ſanguini ſimilia*, hoc eſt, vt Græci, & plerunque magnus doctor Ariſtoteles, ἀνάλογα vocauit. Proxime ab eo loco ſequuntur hæc verba, καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἴδε ὁ ἄνθρωπος. Sæpe diximus, hoc proprium Euangeliſtæ eſſe, vt ad loca Fœderis antiqui, ſæpe quidem clam, ſed ſemper ſuauiſſime, alludat. Zacharias, quem vbique amat noſter, capite ſeptimo, coronare juſſus erat Ieſum Iehozadaci filium, Sacerdotem magnum, cum hac ſalutatione, Ἰδοὺ ἀνὴρ, ſiue, ἰδοὺ ἄνθρωπος. quod eſt illi הנה איש. Pilatus verum Ieſum, de quo locus iſte ab antiquis exponitur, Sacerdotem magnum

cum

um corona & purpura, vt Regem, ex diuina diſ-enſatione, ex qua cuncta gerebantur, hic produ-erat. Euangeliſta ad hanc prophetiam digitum ntendens, κατ᾽ οἰκονομίαν vſurpaſſe verba eadem, c, ἰδοὺ ἄνθρωπος, ſiue, ἀνήρ, dixiſſe notat. In illo 'rophetæ ſequitur, *Germen nomen ejus.* pro quo Chal-æus, ad quem fere ſemper reſpicit Euangeliſta, *hriſtus nomen eius.* Suauiſſime ergo ac venuſte o-tendit, Pilatum, quemadmodum & ſupra Caia-ham, aliud cum ageret, œconomice de eo locutum, ui vnus & Iehoſchua, & Zorobabel eſſet. quorum t mentio. hoc eſt, Dux ſimul & Sacerdos. ne de fi-io Iehozadaci aut Schaalthielis ſomniarent amplius udæi. Tale eſt Maronis illud, *Hic vir, hic eſt.* Noſter atali ἀδολεσχίᾳ ſic corrupit locum, vt agnoſci non oſſit. Nam quid illa ad rem?

Καὶ Πιλάτος κατέλεξε πάλιν ζηλήμονι λαῷ·
Ἠνίδε ποικιλόνωτος ἀναίτιος ἵσταται ἀνήρ.

Vera loci interpretatio quam dixi. Commate 7. ta loquitur Euangeliſta, Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, ἡμεῖς νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθα-νεῖν, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἐποίησε. quæ verba, vtrum oſter recte expreſſerit, poſtea videbimus. Eſt au-em hic cauillus tempore Tiberij digniſſimus. quo x interpretatione legum omnes in Republica illu-tres viri, conniuente monſtro illo & gaudente, tol-ebantur. Dictum enim quoduis, quanuis innocen-iſſimum, ad caput aliquod de majeſtate a delatori-bus plerunque flectebatur. quod lethale erat reo. cum de ijs, vt præclare Tacitus obſeruat, nihil defi-nirent leges. Ita iſti caput legis aliquod arripiunt: quod apud imperitum ampliant peruerſi atque ex-tendunt. Quemadmodum & crimen majeſtatis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

mox intentant cum dicunt, Πᾶς ὁ αὐτὸν βασιλέα ποιῶν, ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι. Vbi ἀντιλέγειν τῷ Καίσαρι eſt, quod δυσλογεῖν τοῦ Καίσαρος Helleniſtæ dicerent. Vt cum δυσλογεῖν τὸν θεὸν dicunt. Quæ duo crimina, ita vulgo jungebantur, vt hac formula ſcelesta Ieſebel Nabothum virum innocentem, 1. Regum 21. 10. non aliter euerterit. Cujus ibi verba extant. Καὶ καθίσατε δύο ἄνδρας υἱοὺς παρανόμων ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ, καὶ καταμαρτυρησάτωσαν αὐτοῦ, λέγοντες, Εὐλόγηκας θεὸν καὶ βασιλέα. Vt Hebræum, quod contraria accipitur ſignificatione, exprimerent. Quemadmodum δυσφημεῖν Attici. Vbi ea voce vtitur Chaldæus, qua blaſphemiam in nouo Fœdere expreſſit Syrus. Legem, quam intelligunt, fuiſſe legem de blaſphemia, cū eruditis credimus. Blaſphemia eſt ſpecies impietatis, cujus genus eſt ἀσέβεια. quam δυσσεβίην noſter cum poëtis dixit. Quare quiſquis βλασφημεῖ, eſt impius. non contra. Non ergo ſatis caute dixit,

Οὗτος ἀνὴρ ὤφελε θανεῖν ποινήτορι πότμῳ,
Εἵνεκα δυσσεβίης.

Nam & idololatræ, ἀσεβεῖς erant. de quibus Exodi cap. 22. Leuit. 19. Deuteron. 18. Nihil autem minus dignum eſt interprete, quam, vt, vbi agitur de ſpecie, genus objiciat lectori. Et hic ſpecies profecto definitur. Caſus tantum quæritur in lege. Lex autem, quæ eſt de blaſphemia, & caſum ponit, & cum lege ponit pœnam. quanuis aliam a cruce. Locus extat Leuitici vigeſimo & quarto. 11. Vbi reus legis, ἐπονομάσας τὸ ὄνομα, & paulo poſt, ὀνομάζων τὸ ὄνομα κυρίου, dicitur. Ita autem dicebatur, qui expreſſum exprimebat nomen. Nomen autem Dei, quod pronuntiare nefas erat, cum plerunque eadem voce a Chaldæis exprimatur, ea ipſa voce

eo loco Oncelos Chaldæus vtitur. Dixit enim,
פרש ית שׁ. quod ἐπονομάσας ὄνομα dixerunt Helle-
ſtæ. Ex quo ſane apparet, vtriuſq; tum διασπορᾶς,
m Europææ ſcilicet quam Aſiaticæ Iudæos, hanc
aſphemiam, de nominis diuini, quod proferre
efas ducunt, vſurpatione interpretatos. Vt qui no-
ine hoc adhibito, juraret, aut male alteri precatus
ſet, is ſit de quo locus ille agit. Atqui nihil tale in
oc caſu. Niſi arbitramur, Dominum non potuiſſe
ei dicere ſe filium, niſi, quod ridiculum, ἐπονομά-
ντα τὸ ὄνομα. hoc eſt, niſi nomen adderet, non
roferendum. Quod ineptum. Igitur cum dicunt,
μον ἔχομεν, legem de blaſphemia intelligunt. Cum
icunt, κατὰ τοῦτον τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει θανεῖν, interpre-
ationem intelligunt. quo & caſus quoque pertinet,
ui ſequitur, Ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἐποίησε. De quo lex
ulla extat. Nam ſi vlla talis lex extaret, qua addi-
eretur morti, qui ſe Dei filium dicturus eſſet, ea lex
duerſus Dei Filium, qui ipſe legiſlator fuit, & in
empore venturus erat, manifeſte lata eſſet. Quod
rofecto fieri non poterat, quia quod futurum erat,
egiſlator, eo tempore cum legem tulit, ipſe ſciuit.
Ergo penitus conſtricti tenebantur. Solus apud im-
eritos legis, ſupererat cauillus: ſola ſupererat in-
erpretatio. Quam de ſuo promunt. Habes igitur
nterpretationem, ſeu παραδοτέρωσιν, ſceleſtam.
Habes vere ſanguinarios interpretes. Et hæc hujus
oci mens eſt. In quo nihil intellexit noſter. Et vi-
de orationem intricatam, quam ex ore eorum autor
maximus deſcribit. Non enim dicunt, Ἡμεῖς νόμον
ἔχομεν, ὅτι πᾶς ὅστις ἑαυτὸν λέγει υἱὸν θεοῦ, ὀφείλει ἀπο-
θανεῖν. Nam hoc falſum fuiſſet. Ea enim lex non ex-
tat. Sed orationem callide inuoluunt, Ἡμεῖς νόμον

 ἔχομεν.

ἔχομεν. Quæ eſt lex de blaſphemia. *Καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἐποίησε.* Quæ eſt ſceleſta ſceleſtorum interpretatio, &, quod amplius, verborum inuolutio, & intricatio. Quod illis vel inprimis commendatum ſemper fuit. Vnde Vziel dicebat, *Qui perplexe loqui poteſt, bene ſi non taceat.* Quod illi vulgo להפוד את דבריו *verbis ſuis perplexari* dicunt. Quales doctores, tales diſcipuli. Vide quibus modis & quo candore oppugnata fuerit tum ipſa veritas. Neque recte noſter verba illa comm. 13. *καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ βήματος*, de Pilato, omiſit. cum oſtendat, jus gladij a Sanhedrio tranſlatum tum fuiſſe. Vnde & *βηματικαὶ ἡμέραι* in jure. Vt omittam, ſic Pilati dignitatem, vnde juriſdictio dependet, neque recte neque ordine diſſimulari, cui tribunalis, non ſubſellij, jus fuit. Cum ad illum locum ibidem idem ſcribit,

ἐνδαπίῳ δὲ
Γαββαθὰ παφλάζοντι Σύρων κικλήσκετο μύθῳ,

Criticum in lingua Syriaca profeſſus eſt. In quo ſufflaminandus videtur. quanquam non Syriacam in vniuerſum, ſi quid intelligo, accuſat linguam, ſed hanc peculiariter traducit vocem. Et tamen ne Græce quidem eruditi concedent, vt ſic loquatur. Multum enim inter *μῦθον* intereſt & *λέξιν*. Sed hoc mittamus. Quid autem Hippocrati ſit *παφλάζειν*, vel ex Galeno norunt, qui legerunt apud eum, *τοὺς ἐπιλαμβανόντας ἐν τῷ διαλέγεσθαι*, qui ſyllabas, inprimis vocales, in loquendo repetunt, ita dici. Ac præſertim eam, quæ ordine eſt prima. Quod in voce Gabbatha videtur fieri. ter enim eadem pronuntiatur. quanquam aliud pronunciare, aliud repetere cum hæſites. Syri autem *πλατυάζουσι*. quod eſt aliud

omnino

nnino quam aut φλάζειν apud Medicorum Re-
em, aut παφλάζειν. Itaque vt Siculi dicuntur πλα-
άζειν, quia craſſe efferunt vocalem eam de qua
xi, ita Syri. Apud Theocritum Siculæ dicuntur
λατυάσδειν. Vt cum, ἑορτὰ, νύμφα, craſſe efferunt:
um vocalem primam tanquam vltimam pronun-
ant. cum Bœoti ὤρειστος, & ſimilia. Syri autem ita ef-
runt τὸ camets, vt poſtremam Græci. Vt aloho. At
uo pacto, παφλάζειν eos dicas, cum ex Hebræorum
ocibus vel tollant eam vel imminuant. Vt pro
נָ, נָזָר, & cæteris ejuſdem formæ. Quemadmodum
: in hac voce ſi cum Syro ſcribas eam, omnis in-
erierit paphlaſmus. Sed & aliud eſt anhelare, quod
Iebræis tribuit Hieronymus, aliud παφλάζειν, quod
ic noſter Syris. Verum de iſtis alias fortaſſe. No-
um eſt quantopere in hora qua affixus cruci fuit
Dominus, æſtuent interpretes, qui apud noſtrum
ommate 14. ὥρα δὲ ὡσεὶ ἕκτη, apud Marcum, ἦν δὲ
ρα τρίτη legerunt. Adeo vt nonnulli veterum, in-
er quos Theophylactus, mutatum eſſe numerum
ου γ', in ἐπίσημον τὸ ϛ' dicant. Qualia nonnunquam
uueniſſe negligentia ſcribarum facile admitto. No-
ter ſimpliciter τριτάτην ὥραν, vel per ſe expreſſit,
el in ſuo codice inuenit. Qui cum illuſtriſſimi vim
oci non intelligeret, incruſtare eum ſatis habuit.
Nam quod apud Euangeliſtam inuenerat, Ἦν δὲ πα-
ασκευὴ τοῦ Πάσχα, ὥρα ὡσεὶ ἕκτη, ita expreſſit,

Ἕκτη δ᾽, ἦν ἐνέπουσι προσαίββαλον, ἔπλετο ἠώς·
Ἦν δὲ πιπαινομένη τριτάτη θανατηφόρος ὥρη.

Nam de die nihil, ſed de hora Sanctiſſimus Euan-
gelista. qui ſciebat, diei parte, ſeu, vt veteres dice-
bant, tempeſtate, τὴν παρασκευὴν definiri. Nam
Paraſceue cum veſpera, ſiue ערב, hoc eſt, hora nona,

incipiebat. Hæc ergo, paulo ante, hoc eſt, inſtante τῇ παρασκευῇ, geſta fuiſſe Euangeliſta notat. Vnde planum eſt, quam parum curioſus noſter fuerit, qui aliquoties τῇ ἠοῖ, ſiue aurora, Paraſceuen definit. Nam vt nihil vſitatius poëtis, quam vt aurora pro toto die ponatur, ita aurora & veſpera, quomodo confundi poſſunt? Quod vt hic fortaſſe ferri poſſit, quia diem integrum a parte, improprie, nonnunquam Paraſceuen dicebant, quis ferat, quod ad comma hujus capitis 42. legitur?

Γείτονα νύκτα φέρουσα προσάββαλον ἔτρεχεν ἠώς.

Quis enim dicat, auroram inclinare in veſperam? Sed ita locutus eſt, quia audiuerat haud dubio, cum veſpera incipere παρασκευήν. Qua de re legantur quæ in ſexto diuini operis De emendatione temporis notauit omni commendatione major Heros noſter, totius eruditionis genius ac ſplendor, Ioſephus Scaliger. Quid ſibi voluerit, cum ὥρλω πι-τιαίνεσθαι dixit, intelligeremus, ſi Græce locutus eſſet. Nunc hactenus intelligimus, vt ad partes diei cum eruditis hujus temporis reſpexiſſe intelligamus. Ex Græcorum ratione, pars diei tertia eſt δείλη, veſpera; inter quam & auroram, μέσον ἦμαρ intercedit. Quare multo melius ſe expreſſiſſet hoc modo:

Ἦμαρ γὰρ τόδ' ἔην προεόρτιον, ἦν τὸ δ' ἠώς·
Ἤδη δὲ τρίτατον λάχος ἤματος, ἐγγύθι δ' ὥρη
Ἕκτη.

Quemadmodum ad horam tertiam ex ratione Hebræorum ſexta commode refertur, quia tertium diei quadrantem claudit, quartum inchoat. Neque Euangeliſta dixit, ἦν ἡ ὥρα ἕκτη, ſed ὡσεὶ ἕκτη. ὥραν autem ὡσεὶ ἕκτην, ad τὸ τρίτον μέρος ſiue λάχος referri, planum eſt. Sed hæc obiter. Et niſi fallor, mentem

tem bene expreſſimus. ἦμαρ ἀνύμενον, eſt quod in veſperam declinat. τρίπατον λάχος, quod in ſextam horam deſinit. Ergo dies προεόρτιος, dies qui Paſcha præcederet. ἦμαρ ἀνύμενον, ערב, ſiue veſpera, aut in veſperam inclinans. A priore veſpera incipiebat Paraſceue: ab hora ſexta, aut proprie nona. Atque ita aliud agendo Euangeliſtas conciliaſſet. Quod vt euaderet, audacter ſane, niſi codicis autoritate nixus fuerit, aliter hoc extulit:

Ἦν δὲ πιπτομένη τριτάτη θανατηφόρος ὥρη.

Ad comma decimum & quintum, cum ſcripſit,

Καὶ δολίοις στομάτεσσιν ἀνέκραγον ἀρχιερῆες,
Ἄλλον ἔχειν οὐκ ἴδμεν ἀήθεα κοίρανον ἡμεῖς,
Κοίρανον αὐτοκέλευστον, ὃν οὐκ ἐστέψατο Ῥώμη,
Εἰ μὴ Καίσαρα μοῦνον, ἀπείρμονα ποιμένα κόσμου.

Vbi verſus integer inepte admodum redundat. Ac ſi dicas, *Non habemus Regem, niſi Romæ natum, Cæſare excepto.* quod qui diceret, Romæ natum certe Cæſarem negaret. Vt omittam quam improprie ac pene incogitanter dixerit,

ὃν οὐκ ἐστέψατο Ῥώμη.

Nam nec quenquam coronabant eo tempore Romani, nec Tiberius hoc admiſiſſet. neque vllum eſt periculum, ne quis hoc credat, qui vulpeculæ illius actiones apud Tacitum inſpexit. neque quiſquam neſcit, quid de Dictatore Cæſare, memoriæ ſit proditum. cui diadema ab Antonio impoſitum, mortem vel præcipue conciliauit. Quod e Græcis ſuis ſcire poterat, qui hæc accuratius Romanis ipſis perſequuntur. Cum Euangeliſta commate ejuſdem capitis nono ſcribit, Ἔγραψε δὲ καὶ τίτλον ὁ Πιλάτος &c. ita vſus eſt voce γράφειν, vt Hebræi ejus vocis piel, cum pro hiphil ponitur. cui hiphil ex-

primendo, voces aliquot οἱ ἑβδομήκοντα excogitarunt: cum hic deficiantur. Quemadmodum & Eſ.10. πονηρίαν γράφουσι, *ſcribi curarunt*, Additur ibidem a noſtro,

Γράμμα τόπερ καλέουσι λαλινίδι τίτλον ἰωῇ.

Quibus verbis patet, exiſtimaſſe eum, ipſam γραφὴν fuiſſe titulum: cum titulus ἐν ᾧ ἡ γραφή: tabella ipſa, in qua ſcriptura. Erudite Syrus, qui τίτλον לוחא interpretatur. quod eſt πυξίον, ſiue πίναξ. quemadmodum Euſebius titulum Attali martyris, πίνακα vocauit: Iuriſconſulti & Agathias, titulos poſſeſſionum σανίδας dicunt. Et jam ante ad πέταλον quod Aaroni tribuitur, ſiue Sanctitatis titulum, alludi diximus. quo vox *nezer* ſpectat. Iam quod calamo inſcriptum ait, quam ineptum, vt jam ante dicebamus! Fuit enim cælatura. quam ἐκτετυπωμένον γραφίδι Helleniſtæ dicunt. quod e plana ſuperficie ductus eminerent, non refugerent. quæ Græcorum γλυφὴ, proprie *ſculptura* dicitur Latinis. Sequitur ad comma capitis ejuſdem 24.

Οἴνοπα μὴ σχίζοιμεν ἀήθεα τόνδε χιτῶνα.

Talaris Chriſti tunica, quam ὑφαντὸν χιτῶνα Sacer ſcriptor dixit, tunica מעשה ארג fuit. Qualis illa Aaronis, manicata, longa, texta, & qua totum corpus vſque ad pedes tegebatur. Quo abſoluere nos poterant, qui tanto opere tam multa de hac diſputarunt. Et ſic verum erit, τύπον θέσκελον, quod noſter ait, habuiſſe. Porro perfunctorium ac plane ineptum, quod addit, ὕπερθεν ὁμοῦ καὶ ἔνερθε φορῆος. quaſi tunica ſit vlla, quæ ad verticem & ſupra ſe extendit. Sicut nulla pedes quoque includit, aut ſub ijs ſe diffundit. Quod ex toga Romanorum & ex chetoneth thasbets, eruditi ſcire poſſunt. Porro ad

Aaronis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Aaronis illam tunicam hæc eſſe referenda, & veteris Eccleſiæ vſus, ac Liturgiæ, tum quæ ſupra de colore veſtis, quam οἴνοπα vocauit noſter, diſputauimus, mirifice confirmant. Germanus vrbis Conſtantini Archiepiſcopus, ἡ, inquit, στολὴ τοῦ ἱερέως ὑπάρχει κατὰ τὸν ποδήρη Ἀαρὼν, τουτέστιν, ἱμάτιον, ὅ ἐστιν ἱερατικὸν ἔνδυμα, τὸ μέχρι τῶν ποδῶν, τὸ τιμιώτατον. Et poſtea, fuiſſe οἴνοπα oſtendit. Vt de vna eademque, ex opinione æui ejus, Nonnum hic egiſſe conſtet. Ἔστι δὲ πυροειδὴς κατὰ τὸν προφήτην τὸν λέγοντα, ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πῦρ φλέγον. καὶ πάλιν, τίς οὗτος ὁ παραγινόμενος ἐξ Ἐδώμ; Ἐδὼμ γὰρ ἑρμηνεύεται γήϊνος, ἢ ἐκλεκτὸς, ἢ κόκκινος. εἶτα ἐπάγει, Ἐρύθημα ἱματίων αὐτοῦ ἐξ ἀμπέλου Βοσόρ. Διὰ τί σοῦ ἐρυθρὰ τὰ ἱμάτια, καὶ τὰ ἐνδύματά σου ἀπὸ πατητοῦ ληνοῦ, ἐμφαινόντος τὴν βαφεῖσαν τοῦ Χριστοῦ στολὴν τῆς σαρκὸς ἐν αἵμασιν, ἐν τῷ ἀχράντῳ αὐτοῦ σταυρῷ. Πάλιν δὲ, ὅτι καὶ κοκκίνην χλαμύδα ἐφόρεσεν ἐν τῷ πάθει ὁ Χριστὸς, ἐμφαίνουσιν οἱ ἀρχιερεῖς, ποίου ἀρχιερέως εἰσὶν ὑπασπισταί. Partim ergo propter eam Aaronis tunicam, partim propter locum, πλυνεῖ ἐν οἴνῳ τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ ἐν αἵματι σταφυλῆς τὴν περιβολὴν αὐτοῦ, vt ſupra diximus, quem locum ad τὸ σωτήριον πάθος mirifice traxerunt, Nonnus quoque οἴνοπα χιτῶνα, Domini vocauit. Quare, typus Aaronis tunica, ἀντίτυπον illius iſta Domini, ex vſu veterum. Ideoque & illud ὕπερθεν καὶ ἔνερθεν, de tunica, non περὶ τοῦ φορῆος dicendum fuit. contra quam a noſtro factum. Nam volebat, ὅστις ὅλος ἄρραφος ὕπερθεν καὶ ἔνερθεν ἦν. Euangeliſta enim dixerat, ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄρραφος, ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς δι' ὅλου. Quod ridicule interpretatus noſter,

Ὅστις ὅλος, καὶ ὕπερθεν ὁμοῦ καὶ ἔνερθε φορῆος

Ἄῤῥαφος ἦεν, ὑφαντὸς, ἀπ' αὐχένος εἰς σφυρὰ λήξων.
Voce igitur φορῆος qua hic minime opus erat, mentem peſſimeincruſtauit. Talis porro tunica, cum nuſquam niſi ſupra ac inferius pateret, per os illud, quod Hebræi פה, Helleniſtæ τοῦ χιτῶνος ἐπιςόμιον dixerunt, caput inſeri neceſſe fuit cum indueretur. De qua plura jam dicenda erunt. Sequitur ſequenti comm. Εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους, Μὴ σχίσωμεν αὐτόν. Quemadmodum ἐν τῷ σωτηρείῳ πάθει, ſiue Sacra Paſſione Domini, nemo ſatis admirari diuinam diſpoſitionem poteſt & prouidentiam, quæ effecit, vt in ea ſingula vel minutiſſima τῷ τύπῳ & prædictioni Prophetarum reſponderent, ita admiratione ſumma dignus eſt Sanctiſſimus Euangeliſta, qui tam accurate ſingula notauit, quæ neglecta toties a viris maximis, non raro dolui. Cujus rei iterum habemus hic exemplum. Cum Euangeliſta narrat, milites, de veſte Domini, de qua jam egimus, dixiſſe, Μὴ σχίσωμεν αὐτὸν, non eſt dubium, quin iterum œconomiæ in re minima ac diſpenſationis verba commemoret. quod tam vſitatum illi, vt a nemine aut dexterius aut majori cum judicio id fiat. Nam quemadmodum vtrique veſti id commune fuit, quod contextæ eſſent, ſic de megil ephod dictum erat, Μὴ σχισθῇ. Et hoc inter notas ejus erat. Exodi enim 28.32. legitur, *Labium in orificio illius circum circa, opere textorio, ſicut os loricæ erit, ne ſcindatur.* Nam cum os haberet circulare ac rotundum, cui caput inſeri neceſſe erat, limbo non aſſuto, ſed ejuſdem operis, munitum, de hoc ipſo in Hebræo, לא יקרע, quod Chaldæus Μὴ σχισθῇ reddit, a S. Spiritu pronuntiatum fuerat. ne quid ſcilicet in tota veſte vel diductum, vel conſutum eſſet. Quod cum dici obiter & aliud agendo vide-

videretur, nihil ſane aduerſus illud vel vis militaris vel improbitas ſceleſta potuit. non magis quam in oſſa Domini. quæ eadem cauſa, integra ſeruata ſunt. Et hoc magis mirabitur, qui cogitabit, nullam fuiſſe violentiam, quam non ſubijſſet Dominus. In primis vero flagellationem. In quo ſupplicio plerunque rumpebantur aut diſſuebantur veſtes. Vnde Rabbi Maimonides, vbi de hac pœna, quanuis ex Iudæorum ritu, agit, *Si rumpantur veſtes, rumpantur; ſi diſſuantur, diſſuantur. Satis eſt, ſi ad plagas pateat pectus.* Cum ſequitur, ἀλλὰ λάχωμεν, nimium blanditi ſibi ſunt interpretes, qui ad micationem digitorum id retulerunt, quia hic dictum a Poëta noſtro videbant

ἀλλ᾽ ὥσπερ αὐτοῦ

Δάκτυλα χειρὸς ἀφέντες, ἐκηβόλα σύμβολα νίκης,
Λαχμῷ πάντες ἴδοιμεν ἀδηρίτῳ τίνος ἔσται.

In Dionyſiacis autem de micatione legerant,

Λαχμὸς ἔην μεθέπων ἑτερότροπα δάκτυλα χειρῶν,
Καὶ τὰ μὲν ὀρθώσαντες ἀνέσχεθον, ἀλλὰ δὲ καρπῷ
Χειρὸς ἐπεσφήκωτο συνήορα σύζυγι δεσμῷ.

Quæ eſt manifeſta ἀπροσεξία. Quomodo enim digitorum intelligatur micatio, cum a Propheta dictum ſit, ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον; Quod Hebræus quoque textus amplius confirmat. in quo *projiciendi* vox diſerte exprimitur. Non ergo dubitandum, quin, vt milites Romani, τῇ πλειστοβολίνδῃ vſi fuerint. qua Auguſtum quoque Cæſarem ex interpretatione eruditorum vſum vult Suetonius. & de qua inprimis ibi accurate vir incomparabilis ac ſummus Iſaacus Caſaubonus. Nam in ea, ὁ τὸν πλεῖστον βάλλων ἀριθμὸν, *qui numero vincebat cæteros*, id de quo convenerat, ex pacto tollebat. Et Propheta,

qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

qui de hac prædixit, voce admodum communi quidem, ſed quæ nihil ad micationem, vſus eſt. in qua digitis, non autem jactu, res geritur. Quid quod nec ipſe noſter, alio Prophetæ locum quam ad jactum traxit?

Καὶ κλήρους ἐβάλοντο φιλοχλαίνῳ τινὶ λαχμῷ.

Et in gloſſis cum legitur, micare λαχεῖν, manifeſte ſpecies exponitur per genus. Ne quis voluiſſe hoc Euangeliſtam exiſtimet, cum dixit, ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ τίνος ἔσαι. Neque video, quare ἐκηβόλα δάκτυλα dixerit, ſi micationem in animo habuit. Eodem commate, poſt locum ex Propheta Regio, quem τῷ κλήρῳ τοῦ ἱματισμοῦ, de quo Propheta egerat, Euangeliſta more ſuo hic accommodauit, addit autor noſter,

Οὗ ἐν κιθάρῃ ψάλλουσι θεηγόρος ἔννεπεν ὀμφή.

Quod ab Helleniſtis hauſit, apud quos non ſemel ψάλλειν ἐν κιθάρῃ extat. Vt omittam etiam, ψαλτήριον ab illis καὶ κιθάραν confundi. Nam & ſic τὸ כנור alibi interpretantur. Vt κιθάρῃ ψάλλουσι, ſit κιθαρίζουσι. Pſalmus interim, de quo nunc agit, non ad muſicam citharicam, quæ illis eſt peculiaris, ſed ad תרועה refertur. Eſt enim lamentabilis & exclamationum plenus. Quale eſt principium, quod Dominus in cruce vſurpauit. cum cithara, laudi ac triumpho deſtinata eſſet. vt ex loco 1. Paralip. 11. quem ad Pſalmum 4. Kimchius adducit, manifeſtum eſt. Sed, vt dixi, quia Dauid ſæpe meminit κιθάρας, & hoc genere loquendi vſi Helleniſtæ fuerant, ſic loquitur.

CAPVT

CAPVT XXIX.

ALtera pars 19. capitis percurritur. Conſideratio vexatiſſimi loci, πλήσαντες σπόγγον ὄξους, καὶ ὑσσώπῳ περιθέντες, προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι. Nonni in eo explicando negligentia. ſuccus hyſſopi a Nonno ſuppoſitus. Eundem locum ab eo ex Matthæo ſuppletum. & quomodo eum legerit. περιθεῖναι ὑσσώπῳ, quam male a Nonno expoſitum. pro περιδεῖν Euangeliſtæ vſurpatum. Vox Hebræa quam expreſſit. eadem vox quam varie ab Helleniſtis expoſita. δεῖν, καταδεῖν, συμπλέκειν, περιθεῖναι de eodem. κάλαμος Hebræis pro haſtili. vas aceti appoſitum cruci, & ſpongiæ appoſitæ. & quem vſum habuerint. Spongiarum peculiaris vſus. Lanæ ſuccidæ, & earum vſus. œſypus, lana ſuccida. Vox œſypi in Plinio, Galeno, Tralliano, Celſo, alijs corrupta. & pro ea vocem ὕσσωπος ſuppoſitam. Ἀττικὸν ὕσσωπον, pro οἴσυπον. Hebræorum Ezoph, Syrorum & Arabum zupha. pro œſypo Arabibus poſitum. Locus Iohannis a ſcribis corruptus. eius emendatio. Ludibrium admoti œſypi. οἴσπη, οἰσύπη. στρουθίζεσθαι, de œſypo. σκολοκοπία. πολυόδους σίδηρος. & idem ἄορ a Nonno dici. Mira Nonni in eadem re inconſtantia. Nonni maxima περιεργία, & in re nihili vana curioſitas. Eiuſdem in re alia inconſtantia notata. λόγχη & μάχαιρα de eodem poſita. νύσσειν, ἐκκεντεῖν. Locus Zachariæ, ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν. Interpretatio τῶν ἑβδομήκοντα interpolata. idque vel ex Euangeliſtæ loco probari poſſe. οὐτάζειν. Loci illius interpretatio, ἦλθε δὲ καὶ Νικόδημος, φέρων μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόης. &c. In eius interpretatione Nonnus ſæpius notatus. μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόης. Mumiæ ſepulchrorum. ἀλόη Ἰνδῴη. Palæſtina. Ἐρυθραίου κήπου ἀλόη. Mare Erythræum & Indicum. & an diuerſa Geographis. Aloen in hortis Indicis naſci, Nonno autore. Succum aloes, non ipſam, a Nicodemo adhibitam. aloe arundinoſa Nonno, ſiue δονακογλεφής. eandem ἔρνος ab eodem dici. & an recte. Xylaloe, agallochus. aloe pro agallocho. ἀλώθ. arbores aloes, in Chaldaica Onceli paraphraſi. locus ille aduerſus magni viri opinionem excuſſus. arbores a Deo plantatæ, Hebraiſmus: qui & Chaldæis vſitatus. λίτρα vocem peregrinam Nonno videri. quam etiam ex Hebræorum ſententia, Græcam eſſe. ζαθέη ἑκοντὰς, & vnde. Sepulchrum Domini quale. Foſſa & ſpelunca in ſepulchro. Spelunca gemina. Locus de ſpeluncæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ſpelunca Abrahami duplici expoſitus. Ridicula, quæ Nonnus περὶ ψαμάθου, cum de ſpelunca Domini, ſeu crypta, agit. Mira Nonni incogitantia.

EOdem capite, commate vigeſimo & nono, cum ſequitur, Σκεῦος οὖν ἔκειτο ὄξους μεστόν· οἱ δὲ πλήσαντες σπόγγον ὄξους, καὶ ὑσσώπῳ περιθέντες, προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι, non eſt metuendum, ne qui S. Hieronymum cæteroſque Criticos antiquos legit, ea ſit vel impudentia vel imperitia, vt in Sacris aliquid per negligentiam a ſcribis, vel omiſſum, vel neglectum, vel corruptum, in vocibus præſertim, & quæ rem præcipuam non trahunt, admiretur. Cui rei documento ſit hic locus. Qui ita omnes veteres, omnes ita hactenus exercuit recentiores, vt vir vere magnus & incomparabilis amicus noſter, expectandum eſſe Eliæ dixerit aduentum, vt de eo certi aliquid conſtaret. Et hyſſopo quidem locum hic non eſſe, inter omnes vere eruditos hactenus conuenit. quorum rationes Caſaubonus inter cæteros exponit. Noſter magnum Alexandrum animoſe imitatus, nodum hunc non ſoluit ſed diſſecuit. Ex hyſſopo enim, ſuccum hyſſopi, quem aceto miſcuit, inuſitata ratione fecit, ac deinde locum ex Matthæo, vt plerique, ſuppleuit. Quaſi ſcriptum eſſet, οἱ δὲ πλήσαντες σπόγγον ὄξους καὶ ὑσσώπου, περιθέντες καλάμῳ, προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι. Itaque, vt cætera omittam, περιθέναι ὑσσώπῳ, erit, *ſucco hyſſopi implere.* Quæ res incredibilem illius linguæ quam vocamus Helleniſticam, euincit imperitiam. quam qui vel leuiſſime guſtarunt, norunt proprium id illi eſſe, vt ſignificationes in æquivocis immutet, aut pro vna alteram ſupponat. Cujus generis non pauca paſſim annotamus. Igitur vox חבש, quam expreſſit, cum in iſto loco,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

oco, nihil aliud quam περιδεῖν ſit, *circumligare aut* *mponere*, nimirum, illi hanc eandem vocem modo per τὸ δεῖν, modo per τὸ καταδεῖν, modo per τὸ συμπλέκειν, expreſſerunt. Quæ ad locum hunc nprimis faciunt, vt quiuis videt. Eſt & vbi, neque ſemel, τῷ περιτιθέναι vſi ſunt. Quæ vox, ex illorum ratione, pro ſuperioribus accipienda. Σπόγγον igitur, quod a Matthæo dicitur, περιτιθέναι τῷ καλάμῳ, nihil aliud quam περιδεῖν, vel συμπλέκειν τῷ καλάμῳ. Nam Matthæus, καὶ εὐθέως, inquit, δραμὼν, εἷς ἐξ αὐτῶν, καὶ λαβὼν σπόγγον, πλήσας τε ὄξους, περιθείς τε καλάμῳ, ἐπότιζε αὐτόν. Iohannes vero, οἱ δὲ πλήσαντες σπόγγον ὄξους, καὶ ὑσσώπῳ περιθέντες, προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι. Ergo, ſpongiam fuiſſe calamo affixam, cæteri teſtantur. Hebræorum more, vt reor, quibus קנה, hoc eſt, κάλαμος, haſtile dicitur, cum de militibus loquuntur. Noſter κάλαμον ſeruauit, ac ſic legit, quaſi ſcriptum eſſet, πλήσαντες σπόγγον ὄξους καὶ ὑσσώπου, περιτιθέντες καλάμῳ προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι. Intelligebat enim, fieri non poſſe, vt quod Euangeliſtæ reliqui tribuerent καλάμῳ, id tribueretur plantæ minimæ hyſſopo. Cum & admouendum eſſet, quod imponeretur, cruci, neque cruci modo, ſed & oſculo pendentis; ipſa vero crux, vt veteres teſtantur, & excelſa & ſublimis eſſet. Porro recte magni hac ætate viri monuere, vas illud quod Euangeliſta ponit, a proximis, vel qui commiſeratione cruciariorum tangerentur, huc allatum, leniendis, quantum fieri ſic poterat, vibicibus, contuſionibus, vulneribuſque eorum, præſto fuiſſe. Quod & noſter innuit, cum dixit,

καὶ ἑτοῖμον ἔην παρὰ γείτονι χώρῳ
Ὄξεος ἔμπλεον ἄγγος.

Et de

Et de aceto quidem ac ſimilibus jam notum. Iuxta ipſum ſine dubio vas ac ſpongiæ jacebant, aliaq; id genus, non tam vt vehiculum aceti, quod notarunt eruditi, eſſent, quam quod proprium hic abſtergendo ſanguini ac mitigandis vulnerum doloribus haberent vſum. idque ex poſca aut aceto. Plinius lib. 31. cap. 11. *Imponuntur ſpongiæ ipſis epiphoris ex poſca: ex aceto calido ad capitis dolores. De cætero recentes diſcutiunt, molliunt, mitigant. Veteres conglutinant vulnera. vſus eorum ad abſtergenda, fouenda, operienda a fotu, dum aliud imponitur.* Quibus ſtatim idem ſcriptor, *lanam ſuccidam* adjungit. *In vulnerum curatione & ſuccidæ lanæ vicem implent, nunc ex vino & oleo, nunc ex eadem.* Poſca, nempe, ſiue aceto cum aqua. Ac deinde, *Differentia hæc, quod lanæ emolliunt, ſpongiæ coërcent rapiuntque vitia vlcerum.* De ijſdem lib. 29. c. 2. *Succidæ plurima præſtant remedia ex oleo vinoque aut aceto, prout quæque mulceri morderiue opus ſit* &c. Totoque deinceps capite. Cum nonnulli itaque dies aliquot in cruce viuerent ac ſupereſſent, nihil aliud præſtare probæ animæ ac vltima commiſeratione tactæ poterant, niſi vt μαλακτικὰ quæcunque excogitari poterant, adferrent. Quibus per ludibrium tum milites abuſos eſſe, ſi quid aliud, ex hac narratione manifeſtum eſt. Acetum quippe, ridicule inprimis ori morientis admouiſſe, certum. Vt & alterum guſtatu longe fœdius. Ea fuit ſuccida, cujus, vt ex Plinio audiuimus, idem plane in iſtis fuit vſus, qui & ſpongiæ. vt vino, nempe, fugiente, poſca aut aceto madida, malacticum præberet. Vnde illud Iuuenalis,

vinum quod ſuccida nolit
Lana pati.

Eam lanam nemo eſt qui neſcit, Græcis ac Latinis

œſypum

ſypum fuiſſe dictam. Illud quoque notum, nullum rope Plinij, Galeni, Tralliani, Celſi, eſſe locum, in quo non pro οἴσυπος, οἰσυπηρὸς, atque alijs, quæ ab hac voce, ὕσωπος, aut ὕασωπος, aut ὕσωπον legatur, aut ὑασωπηρόν. De quo multa Hermolaus apud Plinium non ſemel. Tale eſt Α'ττικὸν ὕασωπον in Methodo Galeni, pro οἴσυπον. & ſimilibus in locis, ὧν οὐδεὶς ἀριθμός. Illud magis admirandum, quod cum ex Hebræo אזוב ſuam זופא Syri fecerint, qua eadem pene Arabes vtuntur, ea ipſa, non pro herba tantum, ſed & œſypo non ſemel Arabum vtantur Medici. Lego igitur, πλήσαντες σπόγγον ὄξους, καὶ οἴσυπον περιτεθέντες, προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι. Vbi περιτεθέντες eſt περιπλέκοντες, προσδέοντες. Ait, eos ſpongiam & lanam ſuccidam ſumpſiſſe, atque vtranque, cum in vſum alium appoſitæ in eo loco eſſent, militari petulantia aceto impleuiſſe, ac jam morientis ori admouiſſe. Nam vt œſypum inprimis lenit, nec coërcet vulnera, vt ſpongia, ſed mitigat, vt recte Plinius, ac fouet, cui vſui & œſypum & ſpongiæ ex more appoſitæ fuerunt, ita majus œſypi ludibrium quam ſpongiæ. cum œſypum ſit lana proprie, quæ circa ſedem ouium atque anum ſordibus infecta reperitur. vnde οἴσπαι καὶ οἰσύπαι, talium lanarum ſordes: quæ στουθίζεσθαι a medicis dicuntur cum purgantur. Vt appareat quam fœde Domino Romani iſti copreæ illuſerint, qui pietate aliorum ſic abuſi ſunt. Vtranque rationem vocis περιτίθεσθαι, tam qua Matthæus quam qua noſter vſus eſt, vox חבש optime exprimit. neque ulla in hoc difficultas. Hæc eſt mea, de hoc loco quæ tot annos magnas animas exercuit, ſuſpicio. Sciunt qui ſcriptores veteres Eccleſiaſticos, ac inprimis Martyrologia legerunt,

runt, ſuſpenſorum crura, malleo aut vecte ferreo ſolere frangi, quod σκελοκοπίαν dicunt Græci. Hoc cum noſter ſit ſecutus, qui πολυόδοντα σίδηρον vocauit, quare idem enſe, ſiue ἄορι, id factum dicit? Nam vt demus, quod ab eruditis annotatur, enſe id nonnunquam fieri ſolere, quare aliud atque aliud de re eadem dicit? Nam ad comma trigeſimum & primum,

ὄφρα κεν αὐτῶν,
Χειρὸς θεσπεσίοιο, καὶ ὀψιμόρων δύο φωτῶν,
Τειρομένων, πουλυόδοντι πόδες τέμνοιντο σιδήρῳ.

Ad comma autem trigeſimum ſecundum, πόδας ἄορι κόψας, dixit. quaſi enſe id factum eſſet: cum vtrobique ab Euangeliſta crurifragium dicatur.

ἐπὶ σταυρῷ δὲ δεθέντος
Ἄλλου νυκτιλόχου διδύμους πόδας ἄορι κόψας,
Δεύτερον ἐπηλώιξεν ἐπεσβόλον ὀξέϊ πότμῳ.

Iam vero nihil æque in poëſi atq; τὸ ἄλογον & τὸ ἀπεμφαῖνον, ſiue, abſurditatem manifeſtam, vitandum, maximus virorum pariter ac Criticorum Ariſtoteles præcepit. A qua nullum, ac ne leuiſſimum quidem periculum erat noſtro, ſi, verbis maximi autoris, ex officio interpretis, hæſiſſet. Nunc ab illa quis abſoluet eum, qui Romanos adeo fuiſſe circumſpectos vult, vt latroni pœnitenti primo crura frangerent, deinde ad alterum tranſirent? Ita enim totus habet locus, in quo nunc verſamur:

ὑψιτενῆ δὲ
Πρώτου μὲν διέτεμνεν ἀλοιητῆρι σιδήρῳ
Μειλιχίου πόδα διασσόν· ἐπὶ σταυρῷ δὲ δεθέντος
Ἄλλου νυκτιλόχου διδύμους πόδας ἄορι κόψας
Δεύτερον ἐπηλώιξεν ἐπεσβόλον ὀξέϊ πότμῳ.

Ego, vt quod res eſt dicam, neque admodum de

iſta methodo ſollicitam fuiſſe fæcem iſtam Romuli, neque oculos ad pœnitentiam, ſtupendam quidem iſtam atque incomparabilem, flexiſſe exiſtimo. Multo minus aliquid momenti poſuiſſe in eo, vt qui pœnitentiam egiſſet, prior crurifragium ſubiret. cum præſertim nihil, vt jam dixi, de his Sacer codex. Nam de Domino & vnica ſalute noſtra, alia profecto res erat. In quo Prophetarum cauſa, cuncta minutatim obſeruantur. Crucem ejuſdem Domini, altiſſimam fuiſſe, (vnde & ab autore Χριστοῦ Πάσχοντος, οὐρανόδρομον ξύλον vocatur) tum ex more vſitato, tum nonnullis argumentis alijs, probarunt eruditi. Quemadmodum ὑψοῦσθαι a Iohanne noſtro & Syris dicitur, qui in hoc ligno pendet. Sed & multa in hanc rem a pijs Patribus excogitata ſunt. Quæro igitur, quo pacto miles impius, de quo commate trigeſimo & quarto agitur, (ἀλλ᾽ εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξε) id τῇ μαχαίρῃ feciſſe a noſtro dicatur. Quod non capio, vt alia non pauca. Sane μάχαιρα Polybio & alijs, Hiſpanienſis in militia Romana enſis dicitur: breue telum, ideoque & velitibus plerunque aſſignatum. Velim autem ſcire, quomodo pertingere eo potuerit ἡ μάχαιρα, quomodo qui eo vſus eſt tam alte penetrarit, vt pericardion, quod vulgo creditum, trajiceret; humoris, de quo agitur nunc, ſedem? Sed, vt cætera omittam, an oblitus fuit λόγχην ab Euangeliſta poni? Omitto Euangeliſtam. An obliuiſci potuit, λόγχης mentionem etiam a ſe ſuperiori verſu factam? imo ἀνεμώδη hanc dixiſſe? quo miſſilia notari a poëtis ſolent. Quanquam tale nihil in Euangeliſta extet. qui adactam manu haſtam penetraſſe innuit. Sane nunquam ſatis admirari lector poterit, quo modo quod

λόγχῃ factum eſt, idem machæra ſit factum. Et tamen ita locus habet,

> Ἀλλὰ θορὼν ἀκίχητος ἀνὴρ ἀνεμώδεϊ λόγχῃ
> Πλευρὴν πᾶσι μέλουσαν ἀφειδέϊ νύξε μαχαίρῃ.

Et Homero τὸ νύσσειν, etiam de grauiſſimis vulneribus aut ictu, vſurpari, notum eſt. qua voce Euangeliſta hic vſus eſt. Et ſic acceperunt veteres. Auguſtinus Tractatu 120. *Vigilanti verbo Euangeliſta vſus eſt. Vt non diceret, latus ejus percuſſit, aut vulnerauit, aut quid aliud, ſed aperuit. Vt illinc quodammodo vitæ oſtium panderetur, vnde Sacramenta Eccleſiæ manauerant. ſine quibus ad vitam quæ vera vita eſt, non intratur.* quod eſt ἐκκεντεῖν. quo τὸ דקר interpretantur Helleniſtæ. Atqui hoc eſt corpus totum penetrare. Quod neceſſe fuit, vt prodiret ille liquor, de quo autor Chriſti Patientis,

> Πλευρᾶς νενυγμένης δὲ θαυμαστὸν νᾶμα
> Ἔσταξεν αὖθις αἵματι πεφυρμένον.

Vel αἵματ' οὐ πεφυρμένον, vt a magnis viris emendatur. Quod ſi μάχαιραν, τῆς λόγχης τὸ σιδήρεον, ipſam haſtæ cuſpidem, vocauit, jam autoritatem quæro. Nam & hoc ipſum eadem vox λόγχη, non μάχαιρα, nonnunquam deſignat. Heſychius, Λόγχη, ὁ τοῦ δόρατος σίδηρος. Sed ad cætera eamus. Zachariæ locum, qui commate trigeſimo & ſeptimo ab Euangeliſta laudatur, Ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν, ita noſter reddidit,

> Καὶ φέρεται λόγος ἄλλος, ὃν ἔννεπε θέσκελος ἀνήρ,
> Ὄψονται πρὸς ἐκεῖνον ὃν οὔτασαν.

Porro interpretationem τῶν ἑβδομήκοντα, quæ Græce legitur, rarum atque inæſtimabilem theſaurum eſſe, nemo ignorare poteſt, niſi qui ab omni eruditione alienus eſt. Plurimis in locis tamen aliorum interpretationibus interpolatam eſſe, & eruditi monuerunt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

runt, & Sanctiſſimus Euangeliſta manifeſte hic docet, cum non, vt jam vulgo, apud illos legitur, καὶ ἐπιβλέψονται πρός με ἀνθ' ὧν κατωρχήσαντο, ſed, ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν, adducit. In quo loco non ſine cauſa D. Hieronymus triumphat, qui ad eum Zachariæ locum, de quo agitur, Iohannem ait non magnopere quid Græcæ continerent literæ curaſſe, ſed ad verbum expreſſiſſe quæ in Hebræo legerat. Noſter, ſiue, quod neſciret, quid τὸ ἐκκεντεῖν ſit Helleniſtis, & Græcorum more vſurpatum nimis hic dilutum fore exiſtimaret, ſiue vt commoditati carminis conſuleret, mutauit vocem. Atqui aliud profecto ἐκκεντεῖν, aliud οὐτάζειν. In quo ad Græcam eruditionem ejus, & Poëtarum lectionem, ſine qua tam multa in hoc genere ab eo proficiſci non potuerunt, provoco. Apud Homerum Diomedes Veneri Ἄκρην οὔτασε χεῖρα. quod vulnus poſtea, cum acus punctione ab eodem vate maximo confertur. At τὸ ἐκκεντεῖν Helleniſtarum vſu, idem quod דקר, quod transfigere eſt ac ferro penetrare. Atque ita 1. Sam. cap. vlt. v. 4. Καὶ εἶπε Σαοὺλ πρὸς τὸν αἴροντα τὰ σκεύη, σπάσαι τὴν μάχαιράν σου, καὶ ἐκκέντησόν με ἐν αὐτῇ. Iud. 9. 54. Καὶ ἐξεκέντησεν αὐτὸν τὸ παιδάριον αὐτοῦ, καὶ ἀπέθανεν Ἀβιμέλεχ. & alibi non ſemel de vulnere ad mortem. Ejuſdem capitis commate 39. legitur, Ἦλθε δὲ καὶ Νικόδημος (ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον) φέρων μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόης, ὡσεὶ λίτρας ἑκατόν. Ad quem locum noſter,

Σμύρναν ἄγων θυόεσσαν· Ἐρυθραίοιο δὲ κήπου
Ἰνδῶης ἀλόης δονακοτρεφὲς ἔρνος ἀρούρης.

In quibus verſibus multa ſunt, quæ non ſine nota prætermitti debent. Primo Sanctiſſimus Euangeliſta, μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόης deſcribit, non ſeorſim, myrrhā

aut aloen, vt noſter. Mumiæ enim ſepulchrorum, ad condienda defunctorum corpora, ex myrrha & aloe fiebant. Deinde, cur Ἰνδῴην voluit eam aloem, ſiue, ex India allatam, cum in Palæſtina quoque naſceretur? Qua de re & Plinius. qui ſupra Hieroſolymam quoque ipſam inueniri tradit. Et recte quidem, ſi de hac, qua in corporibus tum condiendis vtebantur, hoc intelligatur, cui adhiberi tum ſolebat, vt præclare monuit incomparabile illud eruditionis decus Ioſephus Scaliger. Quare autem Ἐρυθραίου κήπου, ſi in India naſcatur? cum ne mare quidem Erythræum, per ſe ſit Indicum, & hæc duo ab antiquis diſtinguantur? Ὁ τῆς ἀνατολῆς ὠκεανὸς, inquit ad Periegeten Euſtathius, Ἠῷος καλεῖται καὶ Ἰνδικός· ὁ δὲ πρὸς νότον, Ἐρυθραῖός τε ὀνομάζεται καὶ Αἰθιόπιος. An igitur in animo ipſum Dionyſium habebat, qui Ἐρυθραῖον nuncupauit κάλαμον. quia, vt Euſtathius ibidem notat, vſque ad Erythræum India pertingit?

ἄλλοθι δ᾽ αὖτε

Ὕλαι τηλεθόωσιν Ἐρυθραίου καλάμοιο.

Atqui aromaticam intelligit arundinem. quam ibi rubram dixit Priſcianus. quare nihil hoc ad Erythræos quidem hortos. Et quis aloen in hortis Indiæ ante illum naſci dixit? Quanto noſtri melius, & inter eos Garcia, qui in deſertis Indiæ maritimiſque naſci prodidere? Neque verum ſane, Nicodemum attuliſſe ἔρνος. qui ne plantam quidem attutulit, ſed ejus, vt jam dixi, ſuccum, ſiue mixtionem, hoc eſt, μίγμα. Vt omittam, ἔρνος admodum improprie de herba dici. Eſt enim βλάστημα aut δένδρον εὐθαλὲς, vt recte Grammatici & Medici. Verum, quis vel fando intellexit vnquam vel audiuit, aloen arundinoſam eſſe plantam? Nam δονακοτρε-

φὲς

Φὲς appellat ἔρνος. Quod ſi verum eſt, neceſſe eſt peculiarem aloen habuerit aut viderit, quam nemo hominum tractauit. Non enim, credo, tam ineptus fuit, vt minutas illas ſpinulas, in quas hæc herba deſinit, ſic dicat. Ac profecto, parum abeſt, quin confundi arborem ab eo cum hac herba exiſtimem. Nam & ἔρνος vocat: & ex India xylaloe adfertur, ſiue agallochum. quæ & ipſa vox Hebræa eſt, quam Græci leuiter mutarunt. ex ahaloth, in agalloch, nimirum. Helleniſtæ autem herbam, cujus meminit Euangeliſta, & agallochum, de quo, cum alibi in Sacris, tum in primis cap. XX. & IV. Num. agitur, eadem voce ἀλόης expreſſerunt (quanquam ibi aliam ſecuti lectionem ſunt) eſt & vbi ἀλὼθ contracte. Ridet eos Garcia, qui iſtam aloen in terreſtri tantum paradiſo prouenire volunt. quemadmodum & lignum Paradiſi vulgo vocant. Quam opinionem quomodo vir diuinus, qui ad eum breues notas ſcripſit, ex interpretatione Paraphraſeos Chaldaicæ probari poſſe exiſtimet, non video. Locus Numerorum, cujus jam meminimus, ſic habet: *Sicut torrentes extenſa ſunt, ſicut horti juxta flumen, ſicut arbores aloes, quas plantauit Deus.* Vbi arbores, quas Deus dicitur plantaſſe, ſunt haud dubio eximiæ atque excellentes, quæ ab illis *Dei arbores* dicuntur. Nam vt aliter intelligatur, nihil opus eſt. Addit: *Ideo & Paraphraſis Chaldæa, ad illum locum Numerorum, interpretatur, ad Euphraten, vt pote quem Deus plantauit. Igitur hoc loco tueri ſe poſſunt, qui in Paradiſo Adami dicunt arbores aloes conſitas fuiſſe.* At quo pacto? Nihil hic de horto Eden Græcus habet. nam, quod dicitur, ὡσεὶ παράδεισοι ἐπὶ ποταμῶν, eſt, ὡσεὶ κῆποι. & ſimiliter Hebræus. Nec Chaldæus eas arbores de quibus

agitur in Paradiſo poſuit, ſed Paradiſum, ſiue hortum, cujus meminit, amœnitatis cauſa ad Euphratem ponit. *Sicut hortus irriguus, qui juxta Euphratem: ſicut aromata quæ Deus plantauit.* Atqui Deus cedros Libani plantaſſe dicitur, neque ideo, aut Libanus in Paradiſo, aut cedri arbores ſunt Paradiſi. *Saturantur ligna Dei: cedri Libani, quas plantauit.* Vbi Chaldæus, *Arbores quas Dominus creauit.* Sed quid in re nota diſputamus? Nam quas arbores vocauit Dei, more ſuo mox, *a Deo*, Hebraiſmo atque Chaldaiſmo ſimili, *plantatas* ait. Ergo hæc ſunt πωτοδιωαμοῦντα. quod vix puto quenquam ignorare. Noſter ſine dubio neſciuit de qua planta ageret, cum ita aloen deſcripſit. Sed omittere non poſſum, quod in mentem nobis aliud agentibus hic venit. Nonnum quoque agallochum cum aloe, hoc eſt, arborem, vt volunt, Paradiſi, cum herba aloe, cujus ſuccum Nicodemus tum adhibuit, & qua non viuorum modo ſed & mortuorum præſeruantur corpora, adhibuiſſe, vix eſt vt dubitem. Mirum enim quam latas pertinaceſque illud, vt recte Botanicus quidam vocat, ſomnium, de agallocho, terreſtris Paradiſi arbore, in animis hominum radices egerit. Παράδεισος Hebræis eſt *gan*: noſter κῆπον ad verbum dixit. Et quia aliquid de Eden audiuerat, *Eden* cum *Edom* confudit, quia Ἐδὲμ & Ἐδὼμ ſcribunt Græci: cum hæc ab Hebræis longe aliter ſcribantur. Ἐδὼμ eſt ἐρυθραῖος. vt χώρα Ἐδώμ. a quo & Idumæa. Κῆπος Ἐδὼμ eſt κῆπος Ἐρυθραῖος. vt mare Erythræum, θάλασσα Ἐδώμ. de quo quid non nugati ſunt Græci! Vnde illud Ἐρυθραίοιο δὲ κήπου. Ἰνδῴης autem dixit, quia audiuerat, & herbam aloen, & arborem xylaloen, quam ἔρνος vocat, ex India ſolere aduehi. tum, quia mare

Orien-

Orientis ac Indicum Ἐρυθραῖον dici, a Græcis didicerat. De quo, vel ex Arriani Periplo, ijſque quæ ad eum annotarunt eruditi, conſtare poteſt. Illud quoque notum, quam vbique colorem iſtum, quem ἐρυθραῖον Græci dicunt, ad τὸ σωτήριον πάθος, ſiue paſſionem Domini, & quæ illam comitantur vel ſequuntur, Græci adhibuerint. Notus locus ille, Geneſ. 49. 11. πλυνεῖ ἐν οἴνῳ τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ ἐν αἵματι σταφυλῆς τὴν περιβολὴν αὐτοῦ. quem, vt ante diximus, huc trahunt. Et, qui propius huc facit, Eſaiæ 63. 1. τίς οὗτος ὁ παραγινόμενος ἐξ Ἐδώμ; ἐρύθημα ἱματίων ἐκ Βοσόρ; Vbi Ἐδὼμ & ἐρύθημα habes. Interim non dubitamus, vera eſſe quæ de agallocho & Paradiſo diximus. Quæ ἀποτήματα non mirabitur, qui de majoribus cogitabit quæ paſſim occurrunt. Cum addit,

Λίτρας τὰς καλέουσι φατιζομένῳ τινὶ μέτρῳ,

exiſtimaſſe videtur, vocem peregrinam eſſe λίτραν: quam & Græci agnoſcunt, & Grammaticorum Princeps Siculis aſſcribit, neque minus Hebræorum Magiſtri, והוא לשון יון ממש, hoc eſt, vocem plane Græcam eſſe, affirmant. Et cum ſequitur, Ἄχρι μιῆς ζαθέης ἑκατοντάδος, ſcio quidem, ſacrum numerum τὴν ἑκατοντάδα habitam; poteſt tamen fieri, vt ad τὴν σμύρναν, hoc eſt, ipſam myrrham, referendum ſit, quam θυόεσσαν vocauit. Inprimis erudite, vt omnia, Heſychius, Ζάθεον, ἄγαν θεῖον, εὐῶδες. Hoc autori noſtro euenire non ſemel obſeruaui, vt cum curioſam nimis neque neceſſariam intendit diligentiam, nonnunquam maxime labatur. Inprimis vero ritus Græcos Hebræoſque, quia non diſtinxit, parum feliciter confudit. Vt cum ad comma primum capitis vigeſimi, quod omnibus pigmen-

tis amplificare conatus eſt, ita ſcribit:

ὅπῃ βαρύφορτος Ἰωσὴφ
Ἰησοῦν ὀλίγῃ ψαμαθώδεϊ θῆκε χαμεύνῃ.

Non enim intellexit, quis ſepeliendi ritus illo tempore vſitatus eſſet. multo minus, quale Domini ſepulchrum eſſet. In ſepulchro enim duo, foſſa & ſpelunca, erant. Ideo Magiſtri Hebræorum, cum in ſepulchro, pulueris, ſiue, vt noſter nunc loquitur, ψαμάθου, mentionem faciunt, ad foſſam id referendum eſt. niſi cum de tota terra agunt. Spelunca autem, non e terra, ſed e petra fuit excauata. In qua, non in puluere aut arena, quod putauit noſter, Dominus ſepultus eſt. Quod docere eum vel Matthæus potuit, qui de Ioſepho, de quo hic noſter, ὅτι ἐλατόμησε μνημεῖον ἐν τῇ πέτρᾳ, *excidiſſe lapideum e petra monumentum*, ait. Vel Marcus, qui λελατομημένον ἐκ πέτρας, vel Lucas, qui λαξευτὸν vocauit. Et an non ipſe infra dicturus eſt?

Τύμβος ἀδωμήτοιο βαθυνομένης ἀπὸ πέτρης.

& quæ ſequuntur. Quæ ſpelunca, loco foſſæ, gemina fuiſſe interdum in proceribus videtur. Qualem illam Abrahami, quæ, *gemina, ſeu duplex*, in Sacris dicitur, fuiſſe arbitror. De qua mirum eſt, quam multa & Hebræi & cæteri nugati ſint. vt præclare maximus Mercerus, ante annos aliquot oſtendit. Qui tamen neque ſibi, vt fatetur ipſe, neque nobis in hoc ſatisfecit. Cum igitur & foſſa eſſet & ſpelunca, per foſſam aditus dabatur ad ſpeluncam: in ſpelunca mortuus jacebat. Quale etiam hoc tempore ſepulchrum eſſe, quod, ex ritu Orientis fabricatum, pro Dominico oſtenditur, qui acceſſerunt illud, referunt. Inter quos Brocardus Monachus. Qui, *Et nota*, inquit, *quod ante ſpeluncam Dominici ſepulchri eſt*

alia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

lia crypta, ejuſdem magnitudinis & figuræ, ſolo pariete intermedio a priori ſegregata: & ad hanc primo deſcenditur. Deinde, per oſtium intermedij parietis venitur in ſpeluncam Dominici ſepulchri. Et oſtium illud fuit clauſum, quando mulieres, tempore reſurrectionis Dominicæ, dicebant, Quis nobis reuoluet lapidem ab oſtio monumenti? Cryptam dixit, quam Iudæi foueam aut foſſam. Locus in quo Sacrum corpus jacuit, מערה, ſpelunca, fuit. Locus ψαμμαθώδης, qualem hic deſcribit Nonnus, כוך Magiſtris Hebræorum dicitur. Siue autem foſſa & ſpelunca, ſiue gemina ſpelunca eſſet, nihil dixit. Et ridiculum, quod exiguum fuiſſe locum dixit, cum de ſaxo, ὅτι ἦν μέγας σφόδρα, Marcus dixerit. Quis autem ſepulchri exigui magnum fuiſſe oſtium exiſtimet? quod in mentem illi tum ſine dubio non venit. Non magis quam quod ipſe Ioſephum qui gerebat corpus Domini βαρύφορτον dixit. quaſi corpus magnum, ideoque ponderoſum eſſet. Quare ergo ὀλίγῃ χαμεύνῃ?

CAPVT XXX.

DE Sepultura quadam appendicis loco, quæ eodem ſpectant, addita. Lex Athenienſium de terræ iniectione. χέειν *&* ἐπιχέειν γῆν. ἐπιμαιρεῖσθαι. χυτῆς γῆς τυχεῖν. σπήλαιον. *Mos Iudæorum in ſepeliendo, & poſt ſepulturam. Vade in pace. & ſimilia. Caput vigeſimum cum ſequenti percurritur. Nonni iſtius loci de Iohanne noſtro,* καὶ εἶδε καὶ ἐπίστευσε, *παρερμηνεία. Locus Zachariæ, quem alludit Nonnus. Interpretatio illius loci,* Μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός. *Nonni in eo exprimendo negligentia.* Μετεωρία *eius &* ἀβλεψία. *Inepta interpretatio illius loci,* τὸν ἐπενδύτην διεζώσατο. *Quam mirifice in eius loci explicatione Nonnus ſeſe geſſerit.* λαγόνες. ἐπενδύτης, χιτωνίσκος. χιτὼν πολύτρητος *& idem* δαιδαλέος. πέπλος, ζώνη, *&* μίτρη. δέρμα *& linea veſtis.*

Huic

HVic ſimile eſt, quod paulo ante, cum de eodem ſepulchro, quod κατ' οἰκονομίαν deſtinatum fuit Domino, ita loquitur Euangeliſta, καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινὸν, ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη, ita noſter:

Τύμβος ἀδωμήτοιο βαθυνομένης ἀπὸ πέτρης
Γλυπτὸς ὅλος, νεότευκτος, ἐν εὐλαΐγγι δὲ τύμβῳ
Οὔπω νεκρὸς ἔκειτο χυτῆς ψαμάθοιο τυχήσας.

Porro nobilis olim illa Athenienſium lex fuit, Ὅς ἂν ἀτάφῳ περιτύχῃ σώματι ἀνθρώπου, πάντως ἐμβάλλειν αὐτῷ γῆν. hoc eſt, *Vt qui corpus non ſepultum cerneret, terram corpori injiceret.* quod & χέειν γῆν, & ἐπιχέειν, ſed & ἐπιμοιρᾶσθαι dicebant. idque Latini quoque ſunt ſecuti. Cui ergo id officij contigerat, χυτῆς γῆς ἢ ψαμάθου τυχεῖν dicebatur. Sed quid hoc ad Iudæos, qui & ritum iſtum ignorabant, & in rupe vt plurimum, quemadmodũ jam diximus, exciſa, mortuos ponebant? Helleniſtæ σπήλαιον vocare ſolent. Quo reſpexit & Matthæus, cum de hoc ſepulchro, καὶ ἔθηκεν αὐτὸν ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ. Satis igitur improuide ait hic, ſepultum χυτῆς ψαμάθοιο τυχεῖν. Nam & non ſepultis Græci hoc præſtabant & Romani. Ita naufragus & inſepultus Archytas apud Flaccum χυτῆς τυχεῖν ψαμάθου a prætereuntibus petit. Sed & diligenter ſuos Oriens ſepeliebat; qui hoc totum ignorabat. niſi quod poſt ſepulturam glebas ac terram ſepulchro ingererent, ac tum *Vade in pacem* pronuntiarent. Reuerſi autem domum, glebam cum gramine euulſam, cum ſolenni formula, *Memento puluerem nos eſſe*, a tergo jaciebant. Et inprimis accurate notant Patres, ſepultum fuiſſe Dominum, non, vt hominem damna-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

damnatum ac reum, leuiter ac perfunctorie, ἀλλὰ, ὡς ἔθος τοῖς Ἰουδαίοις, πολυτελῶς, ὡς μέγαν τινὰ καὶ θαυμαστόν. *ex more Iudæorum, tanquam magnum & admiratione dignum.* Neque arenam aliquam, ſed σημαντρον, fuiſſe impoſitum, ac clauſum, ex diuinæ diſpenſationis ratione. vt & certo mortuum conſtaret, nec de reſurrectione quiſquam cauillari auderet: μή τις μέλλῃ λυμαίνεσθαι τῷ τῆς ἀναστάσεως λόγῳ, inquit, vt ſemper, elegantiſſime Chryſoſtomus. Quare nullus hic ineptæ oſtentationi ex Romana eruditione aut Græca, locus erat. Capite ſequenti comm. 8. cum Iohannes de Iohanne, hoc eſt, de ſe ipſe φιλαλήθως dixit, quod poſt Petrum Domini ſepulchrum ingreſſus, εἶδε καὶ ἐπίστευσεν, ita accipiunt veteres, *crediďiſſe eum quod* ex fœminis audierat: *Non quidem reſurrexiße Dominum, ſed e ſepulchro ſublatum eſſe.* Quippe cum ſubjungat, οὐδέπω γὰρ ᾔδεισαν τὴν γραφὴν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. Theophylactus, ἐπίστευσεν, οὐχ ὅτι ἀνέστη ὁ κύριος, ἀλλ᾽ ὅτι ἐκλάπη· ἐπίστευσε γὰρ τῷ τῆς Μαρίας λόγῳ, εἰπούσης, ὅτι ἦραν τὸν κύριον. Διὰ τί δὲ ἐπίστευσε τῇ Μαρίᾳ, καὶ οὐκ ἐλογίσατο ὅτι ἀνέστη; Οὔπω γὰρ ᾔδεισαν τὴν γραφὴν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. καὶ διὰ τοῦτο ἐπίστευσαν τῇ Μαρίᾳ, κλοπὴν ἢ μετάθεσιν τοῦ σώματος ὑποπτευούσῃ. S. Auguſtinus, *Nonnulli putant hoc Iohannem credidiſſe, quod Ieſus reſurrexit. Sed quod ſequitur, hoc non indicat. Vidit ergo mane monumentum, & credidit, quod dixerat mulier. Nam ſequitur, Nondum enim ſciebant Scripturam.* Noſter ita locum eſt interpretatus, quaſi ſcriptum eſſet, καὶ εἶδε καὶ ἐπίστευσε· περὶ τούτου γὰρ οὐκ ᾔδεισαν, ὅτι μέλλει μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. Quanquam ne hoc quidem ſatis commode expreſſit, cum dixit,

καὶ

καὶ πίστευεν, ὅτι χθονίων ἀπὸ κόλπων
Οὐρανίην ἐπὶ πέζαν ὑπωλινέμιος νέκυς ἔστη.
Οὐ γάρ πω δεδάασι δύο Χριστοῖο μαθηταὶ,
Ὅττι ταχὺς μετὰ πότμον ἀνόστιμον οὖδας ἐάσας
Ἐς τρία φάεα μοῦνον ἐγέρσιμον ὕπνον ἰαύοι.

Nam contraria potius καὶ ἀσύστατα loquitur: *Crediſſe Iohannem, reſurrexiße, aut potius in cœlum aſcendiße Dominum. quia die tertio reſurrecturum non nouerant.* Quod quis intelligat? Niſi hoc velit, reſurrecturum ſciuiſſe, certum tempus ignoraſſe. At Euangeliſta diſerte ait, οὐδέπω γὰρ ᾔδεισαν τὴν γραφὴν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. Sed & ineptiſſime extenuauit mortem Domini, quam ὕπνον ἐγέρσιμον vocauit. cum fidelium interſit, vere & omnino mortuum fuiſſe. Quod vt probarent, non minus ſollicitos fuiſſe Euangeliſtas, quam de reſurrectione, optime Chryſoſtomus docet. vel quod omne tempus huic confirmandæ eſſet, vel quod, niſi vere mortuus fuiſſet ac de eo conſtaret, etiam de reſurrectione dubitari poſſet. Διὸ inquit καὶ οἱ μαθηταὶ πολλὴν περὶ τούτου ποιοῦνται σπουδὴν, ὥστε δεῖξαι ὅτι ἐτελεύτησε. τὴν μὲν γὰρ ἀνάστασιν ὁ μετὰ ταῦτα ἅπας ἔμελλε βεβαιοῦν χρόνος. ἐκείνη δὲ εἰ τότε συνεσκιάσθη, καὶ μὴ σφόδρα κατάδηλος γέγονε, ἔμελλε λυμαίνεσθαι τῷ τῆς ἀναστάσεως λόγῳ. Præ cæteris Euangeliſtis peculiare, vt aliquoties notauimus, hoc Iohanni eſt, vt quæ ſimpliciter efferre poterat, Prophetæ alicujus verbis efferat: ne quicquam temere aut ἀνοικονόμητον ab illis dictum exiſtimetur. Ita commate 28. cum a Thoma dicitur, Ὁ κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου, videtur Zachariæ verba quem impenſe amat vſurpaſſe: qui ijs verbis, Κύριος ὁ θεός μου σὺ, cap. 13. vſus eſt. Quæ verba mirifice interpolauit noſter,

Κοίρανος ἡμέτερος καὶ ἐμὸς θεός.

Illa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

lla quæ præcedunt paulo ante, quibus Thomæ a
Domino præcipitur vt credat in poſterum, Καὶ μὴ
γίνου ἄπιςος, ἀλλὰ πιςὸς, ſic interpretatur noſter,
πιςότερος δὲ
Εἰς ἐμὲ διπλόος ἔασο, καὶ εἰσορόων καὶ ἀφάασων.
Ad quem locum non male Criticus, quanuis ſummus Nonni admirator, annotauit, διχῶς, aut quid ſimile, dicendum fuiſſe. Verum potius quærendum erat, vtrum recte ſenſum expreſſiſſet. Nam cum dixit Dominus, μὴ γίνου ἄπιςος, ἀλλὰ πιςὸς, ſi illi credimus, nihil aliud monebat Thomam, niſi vt videndo ac palpando in poſterum crederet. aut ſaltem ratione duplici crederet: quia viderat quæ vellet & palparat. Quod cum definitione pugnat fidei, quæ eſt πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων. Et quis dubitat, quin potius diſcipuli hac ratione incredulitatem increpet, qui ſero admodum ac male crediditſet? Atque hoc manifeſte illa quæ ſequuntur docent, Μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες, καὶ πιςεύοντες. Bene Euthymius, *Indignatus hoc dicit: quaſi non ex diligentia, ſed ex incredulitate contradixerit.* At, ſi Nonno credimus, juſſit vt duobus illis argumentis adductus crederet. Atqui aliud hoc erat. Sed pueriliter haud dubio, cum dixit, διπλόος ἔασο, ad nomen Didymi, ſeu Thomæ, alluſit. Quæ res illi haud vulgaris eſt lætitia. Dici non poteſt, quantas turbas cap. 21.7. ad illa verba det: Σίμων οὖν Πέτρος ἀκούσας ὅτι ὁ Κύριός ἐςι, τὸν ἐπενδύτην διεζώσατο. Vt ex illa veſte, ſiue attributa, ſiue cætera videas, aliquot diuerſas contexeret veſtes. Primo quippe in genere εἷμα dixit. Nam ſi ἱμάτιον intelligit, non intellexit quid ſit ἐπενδύτης, interula nimirum. Cum ἱμάτιον ſit מעיל, veſtis extima, ſeu externa. At fuiſſe nudum, cum
τὸν

τὸν ἐπενδύτην ſumeret, Euangeliſta ait. vt neceſſe ſit τῆς ἐχεσάρκου πέρι, ſiue ea veſte, quæ eſt cuti proxima, hic agi. Sed & ait eum περὶ λαγόνας, ſiue ilia, cinxiſſe. At λαγόνες ſunt in imo ventre. & ſic recte Medici. Adde quod & δαιδαλέον dixit. quod πολυτελὲς Grammatici exponunt, cum de veſte vſurpatur. & ad fœminas vt plurimum reſtringunt. Euſtathius, χιτὼν ὁ ζωστὸς καὶ γυναικεῖος· ὁ δὲ ἀνδρεῖος, χιτωνίσκος, ὅν τινες ἐπενδύτην· τὸ δὲ βραχὺ, χιτωνισκάριον. χιτώνιον δὲ καὶ χιτωνάριον, λεπτὸν ἔνδυμα γυναικεῖον πολυτελές. Quemadmodum & peplum, quem in veſte eadem deſcribenda hic adhibet. Nam & πέπλον λίνεον vocauit. Sed & χιτὼν corpus vniuerſum tegit, vt & χιτωνίσκος, & ὁ ἐπενδύτης; veſtis vtraque interior & corporis totius. Multo autem magis peplus, qui eſt συρτὸς χιτών· qui appendix fœminarum eſt, & pone attrahitur. Vnde & ἑλκεσίπεπλοι matronæ, & inprimis Troades, luxurioſæ prorſus fœminæ & barbaræ, dicuntur. Quid quod idem λίνεος, &, quod mirere magis, etiam πολύτρητος, hic vocatur? Et quomodo πολύτρητος, ſi δαιδαλέος? Quippe, ſi τὸν δικτυοειδῆ ſic dixit, melius πολυωπὸν dixiſſet: quomodo & retia dicuntur. Longe enim aliud πολύτρητος. quod ſoli ſpongiæ a Poëtarum Principe tribuitur. Et quomodo, ſi eam corpori induxit vniuerſo (ait enim ὅτι χρόα πεπύκαστο) nihil præter ilia inuoluit? Videtur ergo duplicem junxiſſe aut confudiſſe veſtem. Peplum nempe, & ζώνην, ſiue μίτρην. Quod ſi verum, quare iterum τῶν γλουτῶν, καὶ τῶν μηρῶν, καὶ τοῦ αἰδοῦς meminit? Poſtquam enim pepli mentionem fecit, rurſus περὶ γλουτοῖσιν ἑλίξας, &, κεχαλασμένον ἐς πτύχα μηρῶν, &, ἀθήτου σκέπας ἥβης, dixit. Quod ſi ſtricta fuit veſtis, ſi ad femur ac vi-

c vicinas femori reſtricta partes, quanam ratione εχαλασμένος ἐς πτύχα μηρῶν, dicitur? Quod proecto laxitatem notat. quemadmodum & τὸ ἐλίασσεν. Quæro item, quomodo, ſi fuerit ex lino, δέρμα eadem dicatur. Nam vt veſtis pellicea ſit linea, nuſquam *ſcriptum aut fictum aut pictum in pariete*, vt ille it. Idem ergo fecit, quod

cum multa jura confundit cocus.

qui cum alia atque alia de alijs atque alijs legiſſet veſtibus, quicquid in mentem illi venit, de ſubucula hac dixit. Apud Sophoclem legerat

Πέπλους τε νεῖ, λινοπλόκους τ᾽ ἐπενδύτας.

In Homero legerat,

τάτ᾽ αἰδῶ ἀμφικαλύπτει.

quæ eſt ἀναξυρίς. quam poſteriores βράκαν dixerunt. Atqui πέπλον ἐπενδύτην, & βρακία, ſiue βράκας, admodum diuerſa eſſe, nemo neſcit. Quod autem δέρμα vocat, factum reor, quia apud Helleniſtas ſuos legerat, Ὅτι κύριος ὁ θεὸς τῷ Ἀδὰμ καὶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ δερματίνους ἐποίησε χιτῶνας, καὶ ἐνέδυσεν αὐτούς. Quare? vt ipſe indicat, ἀθηήτου σκέπας αἰδοῦς. Quæ veſtes כתנות dicuntur. vnde ſuum χιτωνίσκον fecerunt Græci. Sed quid hæc ad rem? Nihil enim aliud Iohannes voluit, niſi Petrum ἐπενδύτην ſubito circumjeciſſe. Quem ſic deſcripſit, vt ſi quis in publicum cum tali veſte prodeat, nulli monſtro quicquam conceſſurus ſit. Nam hoc quidem eſt,

Humano capiti ceruicem pictor equinam
Iungere ſi velit, & varias inducere formas.

Eadem enim, & varia eſt, & lacera, & linea, & pellicea: eadem & laxa, & conſtricta: & peplus, & integumentum corporis, & velamen pudendi: & quid non denique? Cujus talem eſſe

 oportuit

oportuit ideam, qualem nullus vnquam ſartor expreſſit. Locus ita ſe habet:

ὁ δὲ σχεδὸν ἐγγὺς ὀρούσας
Εἵματι δαιδαλέῳ λαγόνας μιτρώσατο Σίμων,
Καὶ λινέῳ πεπύκαστο πολυρρήτῳ χρόα πέπλῳ,
Πόντιον ἀμφίβλημα περὶ γλουτοῖσιν ἑλίξας,
Δέρμα, τόπερ διδύμων κεχαλασμένον ἐς πτύχα μηρῶν
Ἰχθυβόλοι φορέουσιν ἀθηήτου σκέπας αἰδοῦς.

Ex quo, vt ex cæteris, juuentus pariter & eruditi diſcent, quo judicio in ſcriptis antiquorum, Sacris ſimul ac profanis, verſatus autor noſter fuerit. Tum quod ipſi adhibere debeant; ſiue de antiquitate judicandum eſt, ſiue aliquid æternitate dignum, literis mandandum eſt.

CAPVT XXXI.

Quædam quæ ſupra prætermiſſa ſunt in Nonno, σόλοικα, ὑποσόλοικα, ἄκυρα *&* ἰδιωτικά, *notata.* ἀκούεται Μεσσίας *pro* ἀκούει. κάτω δρυὸς, *pro* ὑπὸ δρυΐ. ἐπιγράφειν τῇ βίβλῳ, *pro eo quod eſt* περί τινὸς γράφειν. ἀμφὶ πέδον Χαναναῖον. ἦσαν ἐκεῖ κείμεναι ὑδρίαι, *& quam male id intellexerit Nonnus.* εἶναι ἐπὶ νηῷ *ſolœciſmus.* δηθύνειν πέδῳ, ὑποσόλοικον. οὕτω ἐφίλατο, ὅτι ἔπορε, *ſolœciſmus.* Ἰουδαῖοι ἢ Σαμαρεῖται, ἀνάρμοστον. παύειν *pro* ἀναπαύεσθαι, *& quam inepte. ætas circa quam ſtare in ſcientia homo dicitur. eam* ἡλικίαν *Euangeliſtæ,* περιμήκετον ἥβην *Nonno dici.* γραφίδες *pro* γραφαὶ *aut* γραφή. χάριν πταίνειν *pro* λέγειν. κλισιοπηγία. κλισίαν *&* σκηνὴν *a Nonno confundi. vtriuſque differentia. ſcena paſtoralis. ſucca. ſcina aut ſecina. Dies* σκηνοπηγίας *Baccho ex ſententia Plutarchi conſecratæ. obſita frondibus, Bacchi orgia, quæ ſub ſcena ſeruabantur.* σύκινος Διόνυσος. *& vnde. præter Græcorum mentem dictus. Comicorum ac Tragicorum ſcenæ. Mos bibendi ſub ſucca ex Oriente ad Græcos fluxiſſe. id exemplo Regis Syriæ probatum.* ἐν σοκχὼθ. θαλίαι, *ſiue epulæ, Homero vnde dictæ. origine Chaldæam, eam vocem eſſe.* σίδηρος θεσμοφόρος.

& inepta

n inepte ita ferrum, quo in circumciſione vtebantur, dici. gla-
ioli ſaxei, quibus in circumciſione olim vtebantur Iudæi. Ii
um Ioſua, ex ſententia τῶν ἑβδομήκοντα, *ſepulti. Mirum Nonni*
: ætate circumciſionis ἄκυρον. φῶς. ἄρσεν. ἀνήρ. κατωγάζειν. *&*
uam perperam eo vſus ſit Nonnus. οὐ μὲν ἀνέγνων, *pro* οὐκ οἶδα.
οιμαίνειν *pro* βόσκεσθαι. ἔχειν ἀλκήν. στείχειν χθόνα, *ſolœcum.* σκεδά-
ειν *&* διασκορπίζειν. περῆσαι εἰς ἑορτήν. πρὶν βωμὸν ἀνάπτειν, *pro*
ἀνάπτεσθαι. ἀνάπτειν *&* ἀνάπτεσθαι. παλάμης ἀγκών. ἀγκὼν *bra-*
hij pars, non manus. κύβιτον. κυβιτίζειν. βραχίων *pro robore in*
co Geneſeos Hebræis. quo deceptum videri Nonnum. Defi-
entis Græciſmi idiotiſmus οὐ χάριν εἶπε, *pro* περὶ οὗ εἶπε. ἀνακό-
λουθον *notatum.* ἵκανον *pro* ἱκανῶν. μεγάλον *pro* μέγαν. μεγάλε
εὖ. μέγας ἀρχιερεὺς *inepte dictum.* ἀμείβεσθαι. μύθοις ἀμείβεσθαι.
Πιλάτος ἐξήλασεν αὐλῆς, ἀνελληνίστως *dictum.* κυκλοῦν στέφανον κεφα-
λῇ, *pro* κυκλοῦν κεφαλὴν στεφάνῳ. *Quæ S. Iohanni* μεγάλη ἡμέρα
icitur, male ἀθέσφατον *Nonno dici. Dominum perperam &*
κύρως *poſt triumphum de morte,* φύξηλιν *dictum.* φύξηλις *quid*
ræce. δαίνυσθαι ὑπὸ κύκλα τραπέζης, *pro* ἐπὶ τραπέζῃ. *Syllaba-*
um quam negligens fuerit Nonnus. Προβατικὴ, *penultima pro-*
ducta. Τιβεριάδος ἅλμης. κόφινοι *penultima producta.* Διάβο-
λος *prima producta.* Πιστικὴ *penultima producta.* κρανίου *penul-*
ma producta.

AFfirmare poſſum, cum ad hoc ſcribendi genus
animum appelleremus, ſine vlla aut ambitio-
e aut oſtentationis ſtudio, tria nobis præ cæteris
ropoſita fuiſſe. Partim vt, quæ ad interpretatio-
em maximi Sanctiſſimique autoris & res Sacras
pectant, notaremus. Partim, vt, in quibus, quan-
umque, ab antiquitate illa, terſa, pura, ac venuſta, in
ua præcipue Homerus regnat, Sophiſtarum inge-
ia abierint, oſtenderemus: tum & quantum iuuen-
uti nocuerint, qui dum linguæ profitentur Græcæ
eritiam, & in hos autores ſcribunt, ea quæ perpe-
am dicuntur, neque inducunt, neque indicant. Vt
uæ proba ac recepta ſunt, juuentus ſequatur. cætera

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

cum cura fugiat, & tanquam ſcopulos in pleno mari vitet. Quin & vbi de formando juuentutis agitur judicio, tanquam bonæ notæ cæteris accenſent. Quare alia nonnulla, prout ſingula in mentem nobis venient, capitum quidem certe ac commatûm ratione habita, inprimis, barbariſmos ac ſolœcos, eoſque potiſſimum quos ſupra prætermiſimus, in hoc caput obiter conjiciemus. Vt qui per ſe ſapere non didicerunt, moniti a nobis, iſta cæteraque, in ejuſmodi ſcriptoribus obſeruent. In Vocabularijs a cæteris diſtinguant: juuentutis diligentiæ, inprimis autem imitationi, quæ pars magna eruditionis eſt, hac ratione conſulant. Nam qui ſponte ſua iſta vel non videt, vel non capit, proximum eſt, vt monentibus & credere & parere diſcat. Qualia non pauca in Dionyſiacorum libris notari poſſunt: quæ tanquam opes aut theſauros Græciæ, a cæteris ſcriptoribus non vſurpatos, qui, quid ſit Græcum, quid Sophiſticum, quid corruptum, quid emendatum, non intelligunt, referre ſolent. quemadmodum præclare, eximium harum quoque literarum ornamentum V. C. Petrus Cunæus oſtendit. Nam vt recte ex Heſiodo Philoſophus,

Οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσῃ·
Ἐσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.

Nam de cæteris, vt idem recte addit, deſperandum eſt. Quod Euangeliſta primo capite com. 15. dixit, Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, hoc noſter

Ἁγνὸς Ἰωάννης πιστώσατο μάρτυρα φωνὴν,

dixit. nec Græce & inepte. Non enim vim vocis qua vtebatur intellexit. Vt Chryſoſtomus & alij qui pure loquuntur, cum dicunt: Ἰωάννης τὴν τοῦ λόγου ἐπιφάνειαν καὶ τὴν περὶ αὐτοῦ ἀλήθειαν τῇ αὐτοῦ μαρτυρίᾳ ἐπιστώ-

ἐπιςώσατο. At noſter, πιςὲν τὴν μαρτυρίαν, idem quod μαρτυρεῖν, eſſe voluit. quo nihil magis ἀνελλήνιςον. Sed fortaſſe aliquid de hoc jam ante. Quare deſino. Quod Euangeliſta eodem capite comm. 42. dixit, Εὑρήκαμεν τὸν Μεσσίαν, ὅ ἐςιν ἑρμηνευόμενον ὁ Χριςὸς, noſter ita extulit,

Μεσσίαν σοφὸν εὕρομεν, ὅς θεὸς ἀνὴρ
Χριςὸς Ἰουδαίοισιν ἀκούεται Ἑλλάδι φωνῇ.

Vbi ſaltem ἀκούει dixiſſet. Εὕρομεν Μεσσίαν, ὃς ἀκούει Χριςός. qui, Chriſtus eſt Græcis, ſiue dicitur. Nam ἀκούει hoc loco eſt, quod Seuerus Theologus ad Eſaiam, ὃ εἰς Ἑλλάδα γλῶσσαν μεταλαμβανόμενον λέγεται. Vulgo dicerent, ὃ μεθερμηνευόμενον Ἑλληνιςὶ, Χριςός ἐςιν, ſiue, λέγεται. Sane ſi quis ἀκούεται ἐσθλὸς Græce dicat, vel ἀκούεται Χριςὸς, Grammaticorum notam, niſi prorſus Græce ignoramus, nunquam euadat. Et tamen non ſemel ita loquitur. Vt cum cap. 8. com. 20

Γαζοφύλαξ ὅθι χῶρος ἀκούεται,

dixit. Vt alios omittam locos. Sed intricatiſſimus eſt totus locus, Χριςὸς Ἰουδαίοισιν ἀκούεται Ἑλλάδι φωνῇ. Nam quomodo a Iudæis ita dici ait, cum τὸ μεθερμηνευόμενον ponit, quod non Hebræum eſt ſed Græcum? Quaſi dicas, *Qui Iudæis Chriſtus, voce Græca dicitur*. Ineptiſſime haud dubio. Nihil minus eſt quam Græcum quod eodem cap. ad comm. 46. legitur,

Εὑρὼν δ' ὑπεταλοιο κάτω δρυὸς,

cum ὑπὸ δρυὶ vellet. quod ad idiotiſmos, propter Hebræorum תחת, quo ſic vtuntur, referri poteſt. Et quod commate eodem ſequitur, nihil minus eſt quam Græcum. Nam cum Euangeliſta dixiſſet, Ὃν ἔγραψε Μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ προφῆται, εὑρήκαμεν,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

καμένυ, Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωσὴφ; hoc ille,

ὃν σοφὸς ἀνὴρ
Μωσῆς ἀρχιγένεθλος ἐπέγραφε θέσπιδι βίβλῳ
Εὕρομεν.

Quaſi ἐπιγράφειν τὸν Μεσσίαν τῇ βίβλῳ, idem eſſet, quod γράφειν περὶ τοῦ Μεσσία. cum ἐπιγράφειν τὸν Μεσσίαν dicatur, qui de Meſſia, & cum hac inſcriptione, librum edit. Neque Græcum eſt, quod eodem commate habes,

ὁσίοιο βοώμενον υἱὸν Ἰωσήφ.

quomodo alibi non ſemel loquitur. Vt cum cap. 21. comm. 1.

Πέτρος ἔην, ὁ πρόσθε βοώμενος οὔνομα Σίμων.

Nam βοώμενος non eſt Græcis ὁ καλούμενος, quod eſt prorſus ridiculum, ſed qui περιβόητος vel πολυθρύλλητος ab illis dicitur. hoc eſt, qui celebris ac notus eſt. Et ita Nazianzenus, De vanitate vitæ,

ἐνὶ πτολίεσσι μέγιστος
Πανδήμοις στομάτεσσι βοώμενος.

Ait Euangeliſta, Ὅτι γάμος ἐγένετο ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, cap. 2. com. 1. hoc eſt, nuptias in ipſa vrbe, quam in Galilæa ponit, celebratas fuiſſe. Ille nuptias ἀμφὶ πέδον Καναναῖον ait fuiſſe. Quaſi non in vrbe, ſed in ditione, aut circa agrum Cananæum, factum hoc eſſet, aut in parte ejus non in vrbe. Quis enim dicat, ἀμφὶ πέδον Καναναῖον, pro eo quod eſt, in vrbe Cana? Vt omittam Καναῖον dicendum fuiſſe. de quo ſupra. D. Iohannes eodem cap. 2. com. 6. ἦσαν δὲ ἐκεῖ, inquit, ὑδρίαι λίθιναι ἓξ κείμεναι κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν Ἰουδαίων. quo ſignificat, hydrias ibi lauacro Iudæorum deſtinatas fuiſſe. Nam τὸ κεῖσθαι ita vulgo vſurpari, nemo neſcit, niſi qui Græce aut ſcribere aut loqui neſcit. Noſter ita hoc expreſſit, quaſi jacuiſſent,

jacuiſſent hydriæ, aut muro ruinoſæ vel confractæ incubuiſſent.

ἀμοιβαίῳ δ᾽ ἐνὶ τοίχῳ
Κεκλιμένοι ςοιχηδὸν ὁμόζυγες ἀμφιφορῆες
Ἓξ ἔσαν, τρία μέτρα κεχανδότες.

quaſi idem eſſet, κεῖσθαι εἴς τι, & εἶναι κεκλιμένον ἐπὶ τοίχῳ. Si quis diceret εἶναι ἐπὶ νηῷ, qui intelligi vellet, ἐν τῷ νηῷ, quod eſt, *in templo eſſe*, exiſtimarem bona fide ſolœciſmum ab eo committi. Neque ſententiam muto: quanuis noſter cap. 2. ad comm. 23. dixerit,

θεοδμήτῳ δ᾽ ἐπὶ νηῷ
Ἄχρις ἔλω, καὶ ἔδεθλα διέςιχεν Ἱεροσολύμων.

Nam qui παρὰ τῷ νηῷ exponat, laterem lauet. neque quiſquam neſcit, Dominum in templo feciſſe quod in eo reprehendunt Iudæi. Dauid ἐπὶ οἴκῳ erat, cum Bethſabeam vidit. nam Iudæi in tecto ambulabant. Dominus ἐπὶ ναῷ erat, cum ἐπὶ ναοῦ πτερύγιον tranſlatus fuit a Diabolo. Idem ἐν ναῷ erat, cum ex eo collybiſtas ejecit. De quo Euangeliſta egit; Nonnus hic loquitur. Et quæ cauſa fuit, quare noſter pro eo, quod Euangeliſta ἦν ἐν Ἱεροσολύμοις dixit, ἦν ἐπὶ νηῷ diceret? Recte, tanquam ſolœciſmum, imo, vt ipſe loquitur, ineptiſſimum, notauit magnus Scaliger, quod eo capite ad comma 12. legitur,

Οὐ μὲν ἄναξ δήθυνε, πέδον Καναναῖον ἀκοῦον.

cum ellipſis locum hic non habeat. Nam quis δηθύνειν Ἑλλάδα, pro eo quod eſt, *in Græcia morari aut cunctari*, dicat? Quanto aliter Rex Poëtarum?

Οὐδὲ Πάρις δήθυνεν ἐν ὑψηλοῖσι δόμοισι.

Qui quater, nunquam ita vſus eſt hac voce. Eſt enim δηθύνειν, ἐγχρονίζειν, vt a Grammaticis exponitur.

nitur. Itaque δηθύνειν ἐν πέδῳ, ἐγχρονίζειν πέδῳ Græci dicunt. Et non intelligebat, quædam a Tragicis vſurpari, quorum maxima ex parte ſplendorem, τὰ σολοικοφανῆ, τὰ ὑποσόλοικα, τὰ σόλοικα, τὰ ἀνάρμοστα καὶ ἀνακόλουθα conſtituunt. quæ a reliquis ſapienter vitantur. Quod nuſquam vitauit. & cujuſmodi multas, voces & ſtructuras, notare hic poſſem. Solœciſmus eſt, cum capite 3. comm. 16. dixit, Οὕτω θεὸς ἐφίλατο τὸν κόσμον, ὅτι ἔπορε τὸν υἱὸν, cum dicendum eſſet, ὡς πορεῖν, ὡς διδόναι: aut, ὥστε ἔδωκε, vt Euangeliſta dixit. Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκε. quod ἀττικίζει. Pro quo ille:

Οὕτω γὰρ πολύμορφον ἐφίλατο κόσμον ἀλήτην
Ὑψιμέδων σκηπτοῦχος, ὅτι χραισμήτορα φωτῶν
Μουνογενῆ λόγον υἷα πόρεν τετράζυγι κόσμῳ.

Capite quarto ad comma 9, non dixit quod voluit, minus autem vt debuit, cum pro eo Euangeliſtæ, οὐ γὰρ συγχῶνται Ἰουδαῖοι Σαμαρείταις, illa repoſuit,

Οὐ γὰρ Ἰουδαῖοι μιγάδες ξυνήονι θεσμῷ
Ἐς βίον ἀλλήλοισιν ὁμίλεον, ἢ Σαμαρεῖται.

Quis enim dicat, οὐ γὰρ Ἰουδαῖοι ἢ Σαμαρεῖται ὡμίλουν ἀλλήλοις, cum velit, οὐ γὰρ Ἰουδαῖοι καὶ Σαμαρεῖται ἀλλήλοις ὡμίλουν. Quod & Scaliger notauerat. Nam Critici qui ex alijs Nonni locis id excuſant, nihil agunt. Capite eodem, comm. 40. cum dixit,

καὶ παῦσεν ἄναξ παρὰ γείτονι πηγῇ,
Καὶ ταχὺς ἐς πόλιν ἦλθε,

hoc voluit, καὶ παύσας παρὰ πηγῇ, μετέπειτα ἐς πόλιν ἦλθε. Verum ineptiſſime. Vt enim cætera omittam, quis παύειν pro ἀναπαύεσθαι dicat? Nam παῦε Comicorum longe eſt aliud. Itaque, ἐπαύσατο τοῦ πορεύεσθαι, vel πορευόμενος, dicam. Παύειν παρὰ πηγῇ, pro ἀναπαύε-

παύεσθαι, non dicam. Et circa principia hæret, qui hoc ignorat. Critici qui hoc videbant, πᾶσιν ſubſtituerunt. καὶ πᾶσιν ἄναξ παρὰ γείτονι πηγῇ. Et cum nihil minus locum ex hac emendatione quam integrum viderent, verſum de ſuo addiderunt. Iſtum nempe:

Ἀρχομένοισι τε καὶ λήγουσιν ἐπένδοσε δένησιν.

Adeo libenter poëſin ſuam nobis oſtentabant, quibus nouum erat, Nonnum Græce non loqui. de quo ne tyrones quidem dubitare debent. Et ne dubitent, illorum intereſſe exiſtimamus. Vt in omni re ſuus modus, ſua tempeſtiuitas, ita in homine eſt ætas, quam conſtantem Cicero, Latini interdum ſtatam dicunt. ad quam cum peruenit homo, ſtare in ſcientia Rabbinis, vt eſt apud Kimchium ad Pſalmum 1. dicitur. quia inter bonum malumque tum diſtinguit. Quam ætatem ἡλικίαν Euangeliſta dixit. Et hanc intelligit cum 9. cap. 23. dixit: Διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶπον, Ὅτι ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε. Hanc ætatem inepte prorſus καὶ ἀκύρως, περιμήκετον, quaſi Latine *prælongam* dicas, nuncupauit. Qua voce quantitatem continuam aut longitudinem exprimunt Poëtæ. Ita enim ibi,

Ἄρτια μέτρα φέρουσαν ἔχει περιμήκετον ἥβην.

Primo enim quomodo de ætate? tum de ea cui τὸ μέτρον aſſignat: cum ea vox ſemper exceſſum notet? Ridiculum eſt, quod eodem capite, com. 39. Scripta ſacra γραφίδας dixit.

ἐνὶ γραφίδεσσι δὲ κεῖναι
Μαρτυρίην βοόωσιν ἐμὴν ὑποφήτορι μύθῳ.

Vt & capite eodem comm. 45.

Ὑμέας ἐν γραφίδεσσι κατήγορος ἄλλος ἐλέγχει.

Quod eſt tale, ac ſiquis Romanorum ſcripta, in qui-

 bus

bus graphijs ſolebant vti, graphia vocare audeat. Nam quid Helleniſtæ voluerint, cum vitulum, quem Aaron fecit, ἐν γραφίδι factum dicunt, ne ipſe quidem noſter intellexit. nec hic locum habet. Idiotiſmus eſt, ſed plane ineptus, & a Græca lingua alienus, cum capite 6. com. 11. χάριν πιφαύσκειν dixit.

ἀεὶ ζώοντι χάριν γενετῆρι πιφαύσκων.

pro quo Græci χάριν λέγειν dicerent. Sed quia legerat, eos χεῖρα πιφαύσκειν, qui gratias agunt aut precantur, pro eo χάριν πιφαύσκειν dixit. quanquam aliud intelligat Euangeliſta. de quo ſupra, ni fallor. Ineptum eſt, quod, cum capite ſeptimo commate ſecundo, ab Euangeliſta dicitur, Ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων ἡ σκηνοπηγία, (feſtum, tabernaculorum nempe, quod ſic eleganter Helleniſtæ dixerunt,) πηγνυμένοις σκηνῆσιν ἐπώνυμον vocauit. Quod ſi verum eſſet, ipſum feſtum κλισιοπηγία dicendum fuiſſet. Quanquam autem κλισία a Grammaticis interdum τῇ σκηνῇ, exponatur, non ideo tamen ſequitur, omnem σκηνὴν, præſertim autem, vnde σκηνοπηγία dicta eſt, κλισίαν eſſe. Scenæ enim paſtoralis, quæ origine vox Chaldæorum eſt, prima mentio Geneſeos 4. 20. qualem primo fixiſſe Iabel dicitur: qui pater habitantium ἐν σκηναῖς vocatur. Vbi prudenter Helleniſtæ, ἐν σκηναῖς κτηνοτρόφων, reddiderunt. In Chaldæo autem vocis Græcæ veſtigia expreſſa ſunt. At hujuſmodi ſcenæ Deuteron. 16. 16. & alibi fit mentio. Vbi hoc feſtum habes. Talis autem ſcena illis סכה *ſucca*, non שכינא *ſcina* dicitur. Nam ſucca, quæ ex frondibus illarum arborum, quas peculiariter Hebræi deſcribunt, fieri ſolebat, vt jam nemo neſcit. Plutarchus eas ex palmitibus & hedera contextas vult. Quia, ex ſententia illius,

illius, dies illi a Iudæis Baccho conſecrati erant. Nam ſub ſucca, hoc eſt, ſcena ex ramis contexta, etiam apud Græcos Deus ille celebrari ſolitus: quemadmodum & orgia illius ſub ſucca ſeruari. Vnde illud Flacci,

non ego te candide Baſſareu
Inuitum quatiam: nec varijs obſita frondibus
Sub dium rapiam.

At Græci, qui omnia peregrina, ex Oriente præſertim, ad ſe tranſtulerant, & originem eorum ignorabant, inprimis autem Bacchi feſta a Cadmo acceperant, Bacchum, quem ſub ſucca celebrabant, cum vocem ipſam non intelligerent, ex ficu formarunt: & hinc Σύκινον Διόνυσον finxerunt. Qua de re videndus eſt Herodotus & alij. nos autem, breui, volente Deo, plura ad Horatium dicemus. Putarunt ergo, ἀπὸ συκῆς ita dictum, qui a ſucca haud dubio ſic dictus eſt. Cum, vt omnia ridicula imitatus eſt Diabolus, ad modum *chag haſſuccoth*, hoc eſt, τῆς σκηνοπηγίας, ille ſub ſcena coleretur. Vnde Comicorum ac Tragicorum ſcenæ. quæ ex frondibus initio, in gratiam illius Dei, contextæ ſunt. Quid enim aliud quam ſuccoth ingenioſus poëta deſcripſit, cum in libris De arte amandi dixit,

Illic quas tulerant numeroſa palatia frondes,
Simpliciter poſitæ, ſcena ſine arte fuit.

Adde quod mos ac conſuetudo bibendi *ſub ſucca*, ſiue ὑπὸ σκηνοῖς, ex Syria & Oriente, primum ad Græcos, vt cætera, defluxit. Exemplo ſit Rex Syriæ, Benhadat, qui, primo Regum, capite vigeſimo, *ſub ſuccoth*, ab Hebræo, inebriari dicitur. Quod vno loco ἐν σκηνοῖς, vno ἐν συσχώθ ab Helleniſtis dicitur. Πίνων ἦν αὐτὸς καὶ πάντες οἱ βασιλεῖς οἱ μετ' αὐτοῦ

αὐτοῦ ἐν σκηναῖς. Ac deinde, καὶ υἱὸς Α᾽δερ πίνων καὶ μεθύων ἐν σοκχὼθ, αὐτὸς καὶ οἱ βασιλεῖς. Neque dubium eſt, quin Homerus, qui Chaldæis plurima ac Syris, ſed in primis quod ad voces, debet, θαλίας ſuas hinc deduxerit. Nam feſtum tabernaculorum ab illis חגא דמטליא ἑορτὴ τῶν θαλιῶν dicitur. Et ipſe Benhadat במטליא ὑπὸ θαλίαις, *ſub vmbraculis*, potare dicitur. Ineptum eſt ac Græce erudito indignum quod cap. 7. ad comm. 22. ferrum, quo vtebantur qui circumcidebant, θεσμοφόρον dixit.

οὗ χάριν ὑμῖν
Μωσῆς θεσμοφόροιο τομὴν παρέδωκε σιδήρου.

Cum Deus ipſe, vt circumciſionis autor, θεσμοφόρος; ferrum, quo in circumciſione vtebantur, τοῦ θεσμοῦ eſſet. Ac ne ſemper quidem ferrum. cum gladiolis olim ſaxeis vterentur. vt ex hiſtoria Sephoræ & Ioſuæ notum eſt. Adeo vt Græci interpretes Ioſuæ cap. 21. 42. μαχαίρας πετρίνας eos dicant. & ejuſdem libri cap. 1. 24. 30. cum Ioſua ſepultos velint. De quo magni Maſij editio videnda eſt. Sed quam multa ſunt, quæ concoquere non poſſumus! Ibidem dicitur,

καὶ ἀρχεγόνῳ ἐνὶ θεσμῷ
Ε᾽βδομάτης ὅτε φέγγος ἐθήμονος ἔρχεται ἠοῦς,
Α᾽ρτιγενῆ λοχίῳ περιτέμνετε φῶτα σιδήρῳ.

Quid enim magis ridiculum? Ait, περιτέμνετε φῶτα, hoc eſt, ἄνδρα. quod eſt, juſtæ ætatis virum. Et eundē tamen ἀρτιγενῆ, hoc eſt, recens natum vocat. Omitto, quod de circumciſione eorum agat, qui diem vitæ ſeptimum explerant. Nam de ea circumciſione Dominus hic loquitur. Et hinc argumenti vis ac pondus. quod & ipſe non minus expreſſit. Et tamen φῶτα ait. Quaſi idem eſſet ἄρσεν & ἀνήρ. cum alterum

um ſit ſexus, alterum ætatis jam perfectæ. Caute gitur Euangeliſta, καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε τὸν ἄνθρωπον. Pro quo ſi puerum dixiſſet, ferri poſſet. Nam vt vir ſit, qui ſeptimum expleuit diem, & vt vir ſit, quem ipſe ἀρτιγενῆ, hoc eſt, recens natum, vocat, cui perſuadebit? cum φῶτα Grammatici, & alij, eum eſſe notent, qui ætate plena, in foro, & alibi, vitæ munia exequitur. quamuis de origine nugentur. Et vſus loquendi hoc docet. Solœciſmum, nullo colore, nulla oratoria arte excuſandum, commiſit, cum cap. 8. ad comm. 12. dixit,

ὃς δέ μοι ἀνὴρ
Πιστὸν ὁμαρτήσειεν ἔχων νόον, οὔποτε βαίνει
Ποσσὶν ἀλωομένοις σκιοειδέα κῶνον ὁμίχλης·
Ἀλλὰ καταυγάζοιεν, ἔχων ὁμόφοιτον ἐν αὐτῷ
Ζωῆς ἀπλανέος φάος ἔμπεδον.

Vt non ſine cauſa ſummæ indignationis notam, in codice viri doctiſſimi Gerardi Voſſij, magnus Scaliger aſſcripſerit. Quis enim ita tyro in Græciſmo eſt, vt neſciat, καταυγάζειν, idem eſſe quod φωτίζειν? Heſychius, καταυγάσας, φωτίσας. Quare illud quod Euangeliſta dixit, ἀλλ᾽ ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς, ſupra fidem inepte, ἀλλὰ καταυγάζοιεν dixit. quod eſt, *alteram illuminare.* & tranſit. cum nihil tale in mente habuerit Euangeliſta, nihil tale a Græcis dici poſſit. Pædagogiſmus eſt figura, omnibus κακοζήλοις, inprimis autem ijs qui hodie Græcos verſus moliuntur, communis. qui aliquid ſe dicere arbitrantur, cum aut nihil aut aliud decepti exemplo aut genio dicant: quæ æternitatis ac ſcriptorum condimenta ſunt. Cujus generis quam multa hoc tempore notauimus! Exempla in hoc noſtro nuſquam deſunt. Vt cum capite 8. comm. 40. dixit,

Ἀβραὰμ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Α᾽βραὰμ οὐ κάμε τοῦτο θεοστυγές.

Quod Euangeliſta ſimpliciter dixit, τοῦτο Α᾽βραὰμ οὐκ ἐποίησε. Atqui idem cum Antipater Poëta vſurpauit,

Τοίους Πραξιτέλης κάμε δαίμονας,

& alius,

Χείρ με Πολυκλείτου Θασίη κάμε,

apposite dici judicamus. Vterque enim vſum vocis intellexit: qua ridicule, & plane ἀνεπιστημόνως, hic abuſus eſt. Solœciſmus eſt cum dixit, οὐ μὴν ἀνέγνων, cum vellet, οὐκ οἶδα. Itaque cum Euangeliſta cap. 9. comm. 25. dixiſſet, εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν, οὐκ οἶδα; noſter pro eo dixit,

οὐ μὴν ἀνέγνων,

Εἰ πέλεν οὗτος ἀλιτρὸς ἐτήτυμον.

Aliud eſt βόσκεσθαι, quod eſt gregis, aliud ποιμαίνειν, quod eſt paſtoris. Et tamen noſter cap. 10. comm. 3. dicere auſus eſt,

παρὰ προθύροισι δ᾽ ποιμὴν

Πώεα ποιμαίνειν προκαλίζεται.

Quod eſt σολοικίζειν. Nam Euangeliſta dixit, καὶ τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ κατ᾽ ὄνομα, καὶ ἐξάγει αὐτά. hoc eſt, ὁ ποιμὴν εἰς τὸ νέμεσθαι καὶ βόσκεσθαι τὴν ἀγέλην ἐξάγει. Ipſe ergo paſtor ποιμαίνει gregem: non autem gregem ἐς τὸ ποιμαίνειν educit. quod ſibi ſeruat. Quæ ſordes excuſationem non admittunt. Sed & ſtultiſſimum eſt illud ἄκυρον quod capite 10. comm. 18. legitur. Nam quod Euangeliſta dixit ἐξουσίαν ἔχειν, poteſtatem aliquid agendi habere, hoc noſter ἔχειν ἀλκὴν dixit. Quod non magis Græcum eſt quam Hiſpanicum aut aliud quodcunque. Ε᾽ξουσίαν, inquit de anima ſua Dominus, ἔχω θεῖναι αὐτὴν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν. Ille autem,

οὐδέ τις αὐτὴν

Θεσμὸς ἀφαιρεῖταί με γενέθλιος, οὐ χρόνος ἕρπων
Πανδαμάτωρ, ἀδάμαστος, ἢ ἐμπεδόμητις ἀνάγκη.
Ἀλλά μιν αὐτοκέλευστος ἑκὼν ἐθέλουσαν ὀπάσσω,
Ὄφρα λάβω μετὰ βαιὸν ἔχων αὐτάγρετον ἀλκήν.

Sed quia δύναμις & ἐξουσία, idem nonnunquam valent, ἀλκὴν idem eſſe voluit quod ἐξουσίαν. cum aliud ſit ἰσχύς, quod eſt ἀλκή: aliud δύναμις, quod nonnunquam idem quod ἐξουσία. Qui mediocriter Græce ſciunt, non ignorant quædam eſſe verba, quæ non tranſeunt ſed manent, ideoque ſtare ab Hebræis dicuntur. Cujus generis eſt στείχειν. Et tamen noſter στείχειν χθόνα dixit. Vt ſi Latine *terram ire aut incedere*, eum dicas, qui in terra incedit. Tale eſt illud cap. 11. ad 44. comma. Vbi de Lazaro,

Στείχων αὐτοκέλευθος ὁμοπλέκτῳ χθόνα ταρσῷ.

Et capite primo comm. 36.

Χερσὸν ἰδὼν στείχοντα βατὴν χθόνα πεζὸν ὁδίτην.

quod non ſine cauſa obeliſco in margine a Scaligero notatum erat. Et tamen alibi non ſemel ita loquitur. Neque magis placet quod capite 11. com. 25. cum apud Euangeliſtam legiſſet, ἀλλ᾽ ἵνα τέκνα θεοῦ διεσκορπισμένα συναγάγῃ εἰς ἕν, dicere auſus eſt,

ἀλλ᾽ ἵνα τέκνα θεοῦ κεκεδασμένα κόσμῳ
Εἰς ἓν ἀολλίσσειε.

quaſi idem ſit σκεδάζειν, quod de fugato hoſte vſurpatur, & διασκορπίζειν, quod de filijs Dei, qui in omnes terræ partes diſperſi ac diuiſi fuerunt. Quod ita Scaligero diſplicuit, vt in margine notam indignantis animi apponeret. quam autoris cauſa omitto. Exemplo rem illuſtremus. Ait Epiphanius, cum de Eſſenis agit, Iudæos in Iudææ ac Samariæ terminis διεσπαρμένους vixiſſe, ſimul tamen Hieroſolymam

mam ad celebranda feſta conueniſſe. Hic ſi quis, ἐσκεδασμένους vixiſſe, dicat, nihil ſane dicat, neque Græce loquatur. Ineptum quoque quod περῆσαι ἐς ἑορτὴν dixit, cum ἐλθεῖν inueniſſet. Τί δοκεῖ ὑμῖν, inquit capite eodem, comm. 56. Euangeliſta, ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν; Pro quo noſter,

ὅττι περῆσαι

Οὐ δύναται βροτὸς οὗτος ἐς ἀγλαχόρευτον ἑορτήν;

Quæ eſt cacozelia Homerica: apud quem πύλας ἀΐδαο περῆσαι legerat. Nam de Tragicis alia res eſt, qui multis vocibus vtuntur, quibus epico Poëtæ abſtinendum eſt. Et quis negabit ſolœciſmum in eo loco commiſſum?

Καὶ ναέταις πρὶν Πάσχα μολεῖν, πρὶν βωμὸν ἀνάψαι.

cum ἀνάπτεσθαι vellet. Nam longe aliud ἀνάπτειν. quod aut pueri non ignorant, aut ſaltem ignorare non debent. Sane ara ἀνάπτεται: Sacerdos ἀνάπτει. Quod Antipater non ignorauit. cum de tæda dixit,

ἣν δέ μ' ἀνάψας

Εὔξηται, λάμψω φέγγος ἀκουσίθεον.

Et quid ſibi voluit cum capite eodem comm. 12.

Καὶ παλάμης ἀγκῶνα παλινδίνητον ἐρείσας,
Ἀκρόταλον περὶ κύκλον ὁμοστόργοιο τραπέζης,

dixit? Nos enim παλάμην manus, ἀγκῶνα brachij partem eſſe putabamus. Quis autem dicat *femur pedis*, aut *crus plantæ*? Nam ἀγκὼν eſt quem κύβιτον & Hippocrates & Latini dicunt. Et Galenus, κύβιτον, τὸ ὠλέκρανον, ὅπερ καὶ ἀγκών. vnde κυβιτίζειν Epicharmo, τῷ ἀγκῶνι παίειν, vt Grammatici obſeruant. Puto autem, aliquo, vt ſolet, Helleniſta interprete abuſum, qui Geneſ. penultimo, in loco illo, *Roborauerùntque ſeſe brachia manuum eius*, βραχίονας χειρῶν αὐτοῦ reddiderat. pro quo hodie νεῦρα βραχιόνων

χειρῶν

χειρῶν habemus. Quaſi nouum eſſet, brachium, pro robore & poteſtate, Hebræis poni. Et an non ſupra illud Eſaiæ legerat, Καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; Capite 13. comm. 24. cum Euangeliſta dixit, Νεύει οὖν Σίμων Πέτρος πυθέσθαι τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει, pro eo noſter dixit,

Τίς πέλεν οὗ χάριν εἶπε.

qui deficientis linguæ idiotiſmus videtur. Sic capite 3. comm. 12.

ἀπλανέων δὲ

Εἴ τινα μῦθον ἔειπον ἐπιχθονίων χάριν ἔργων.

pro ἐπιχθονίων πέρι. Ita nunc Τίς πέλεν οὗ χάριν εἶπεν, pro περὶ οὗ εἶπεν. Ineptum eſt & ἀνακόλουθον, quod capite 15. ad comma 22. dixit,

Εἰ μὴ πατρὸς ἵκανον ἐγὼ ζωαρκέϊ πομπῇ,
Πᾶσι θεουδείης ὁδὸν ἔννεπον, οὐκ ἂν ἐκεῖνοι
Εἶχον ἀλιτροσύνην νεμεσήμονα.

Cum dicendum eſſet, εἰ μὴ ἱκάνων ἐγὼ, vel εἰ μὴ ἵκανον καὶ ἔννεπον. Nam Euangeliſta dixit, Εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον. Quid quod placuit illi μεγάλον dicere, cum μέγαν vellet? Ita enim capite 18. comm. 22.

Τῇ δ᾽ ἐνέπων μεγάλον σὺ ἀμείβεαι ἀρχιερῆα;

Forte quia ab Æſchylo dictum intellexerat μεγάλε Ζεῦ. Quaſi non Tragicis multa liceant, quæ Epicum non decent. Ego quoque, ſi neceſſe ſit, ὦ μεγάλε Ζεῦ, non tamen μεγάλον in epigrammate dicam. Et ita vates Peliades, Phemonoa antiquiores, teſte Pauſania, cecinerunt,

Ζεὺς ἦν, Ζεύς ἐστι, Ζεὺς ἔσσεται, ὦ μεγάλε Ζεῦ.

Quod eſt, ὁ ὢν, ὁ ἦν, ὁ ἐρχόμενος, vt D. Iohannes nomen trium temporum, Iehoua, expreſſit. Sed & bis idem dixit. Nam qui ἀρχιερῆα dicit, μέγαν

ἱερέα dicit: & qui μέγαν ἀρχιερέα, bis idem dicit. Et Hebræi ſatis habent μέγαν ἱερέα, hoc eſt, כהן הגדול dixiſſe. Neque ἀμείβεσθαί τινα, Græcis eſt reſpondere, ſed μύθοις ἀμείβεσθαι. Quare melius dixiſſet,

Τοῖς δ' ἐνέπων σὺ μέγαν μοι ἀμείβεαι ἡγεμονῆα;

Quanquam enim aliud ἡγεμὼν, aliud ἱερεὺς, tamen Iudæis hodie, Pontifex Romanus, cum de illo loquuntur, ההגמון הגדול ἡγεμὼν μέγας, Græca voce dicitur. vt Benjamino & alijs. Et ineptiſſime ad comma ejuſdem capitis 29, cum Euangeliſta ſimpliciter dixiſſet, ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πιλάτος πρὸς αὐτοὺς ἔξω, pro eo

Καὶ Πιλάτος ταχυεργὸς ἑῆς ἐξήλασεν αὐλῆς.

Nam ἐξήλασε dixit, quod Poëtæ, πόδας ἐξήλασε dicerent. Vt Apollonius,

ἢ προτέρωσε ταχὺς πόδας ἤλασεν ἵππος.

Quemadmodum ἀπήνην ἐλαύνειν, de curru. Vt politiſſimus Periergetes,

Ἀλλὰ γὰρ ἠλάσκουσιν ὑποζεύξαντες ἀπήνην

Χώρην εἰς ἑτέρην.

Nam abſolute poſitum σολοικίζει. Sane Πιλάτος ἐξήλασε, qui velit Pilatum exijſſe aut egreſſum, nemo qui Græce intelligat, dicere auſit. Sed & nemo, niſi omnis ratio & ſcribendi vſus me fallit, κυκλοῦν στέφανον κεφαλῇ, ſed contra κυκλοῦν κεφαλὴν στεφάνῳ, dicat. qui de corona capiti impoſita, aut imponenda capiti, agat. Et tamen cap. ſeq. comm. 2. dixit,

Στέμμα νόθον βασιλῆος ἐκυκλώσαντο καρήνῳ.

Nullum autem majus vitium ab interprete committi poteſt, quam ſi aliud ab eo quem interpretatur dicat: quemadmodum ineptum eſt, ſi aliud animo autor concipiat, aliud ſermone exprimat. Vnde ἄκυρον. in quo toties impingit autor noſter.

vitium pudendum, ac vere ſermonis ſcabies, ſiue ex imperitia, ſiue ex ambitione naſcatur. Cujus nobile exemplum capite decimo nono, comm. 31. habes. Vbi Euangeliſta, ἦν γὰρ μεγάλη ἡμέρα ἐκείνη τοῦ σαββάτου. Quid autem ſit μεγάλη ἡμέρα, duo maxima hujus æui ingenia jam docuerunt. Vt qui μεγάλην ἡμέραν eo ſenſu dicat, & προεόρτιον & προπαρασκευὴν, ſiue προσάββατον, quia Paſcha ſimul hic & Sabbathum, complectatur. Nam hæc omnia ad μεγάλην hanc ἡμέραν, qua Paſcha & Sabbathum concurrebat, requirebantur. Noſter, quia apud Homerum legerat, ἀθέσφατον interdum temporis intenſionem (vt cum noctes longæ, quales ſunt hybernæ, ἀθέσφατοι dicuntur) interdum denotare copiam, (vt cum magna cibi copia aut vini, σῖτος & οἶνος ἀθέσφατος ab Homero dicitur) tali vſus eſt judicio, vt ἀθέσφατον ἡμέραν, idem quod μεγάλην ἡμέραν, hic exiſtimaret. Itaque pro illis, quorum jam meminimus, Euangeliſtæ verbis, illa repoſuit:

ἦν γὰρ ἐκείνη

Πᾶσιν Ἰουδαίοισιν ἀθέσφατος ἔννομος ἠώς.

Quo nihil minus ad autoris mentem appoſitum ab illo dici potuit. Quis enim primum Azymorum, aut magnum Sabbathum ex eo intelligat? quis Iudæus, Græce doctus, יום טוב, aut feſtum ex eo intelligat? Quare ſaltem dixiſſet,

ἦν γὰρ ἐκεῖνο

Ἦμαρ, τὸ μέγα πᾶσιν Ἰουδαίοισι καλεῖται.

Nam ἔννομος ἠὼς, quoduis Sabbathum dici poteſt, quoduis feſtum: cum nullum Sabbathum μεγάλη ἡμέρα per ſe dicatur. Ἀθέσφατος autem longe aliud. &, vt dixi, ne de feſto quidem Græce dici poteſt. Conſtat, Dominum noſtrum, cum reſurrexit, de

 hoſti-

hoſtibus ſuis, noſtriſque, de Diabolo, de doloribus crucis ac inferni, poſtremo de ipſa morte, triumphaſſe. Noſter qui vellet, Mariam Magdalenam veniſſe, vt vngeret Dominum, qui in ſepulchro, vtpote poſt triumphalem reſurrectionem, non compareret, νέκυν eum φύξηλιν, hoc eſt, fugitiuum, dixit. De quo, vt de quibuſdam alijs, inter attributa dicendum fuerat. Ita autem ille:

ἐρημαίης δὲ χαμεύνης
Ἥψατο, μαστεύουσα νέκυν φύξηλιν ἀλεῖψαι.

Quem autem Latini deſertorem ordinum in acie, Græci φύξηλιν, & quidem, vt Porphyrius volebat, παρὰ τὸ φεύγειν τὰς ἴλας, dixerunt. Vide igitur, quo judicio, Dominum, poſt omnia ludibria, mortis terrores, ac poſtremo, ipſam fortiter devictam, φύξηλιν vocarit. quod in tumulo non compareret. Heſychius, φύξηλιν, φυγάδα, δειλὸν, φυγοπόλεμον. Et, φυξήλιδας, δειλούς. Vt omittam, non tantum iſto, ſed quo voluit, ſenſu, falſum eſſe quod dixit. Non enim venerat, vt abſentem, ſed vt præſentem vngeret. Propoſitum enim, ſiue inſtitutum Sanctiſſimæ fœminæ, τὸ μαστεύειν indicat. quanuis nec hac voce hic vtar. Iterum ergo infert aliud quam voluit. Quanto autem melius dixiſſet!

σπεύδουσα μάτην νέκυν ἔνδοθι τύμβου,
Ἤδη ἀνεγρόμενον θανάτου κρυόεντος, ἀλείφειν.

Quædam modum omnem & rationem excedunt. Quis enim dicat, ὑπὸ τὴν τράπεζαν δαίνυσθαι, cum velit, ἐπὶ τραπέζης δαίνυσθαι, *cibum in menſa capere*, vt ſolet fieri? Nam ſub menſa nihil tale geritur. vbi, vt eſt in Euangelio, catelli regnum obtinent. Et tamen noſter capite 21. comm. 13.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ἑοῖς δ' ἐκέλευε μαθηταῖς,

Δεῦτε πάλιν, δαίνυσθε μιῆς ὑπὸ κύκλα τραπέζης.

Cujus generis plurima, cum paſſim, tum inprimis autem priori parte, a nobis obſeruata ſint, manum abſtinebo. Satis enim, juuentuti præiuiſſe. Sed nec temporum majorem rationem habuit in ſyllabis. In quo cum Poëtis Latinorum Chriſtianis paria nonnunquam fecit. Vt cum paſſim in Ἱεροσόλυμα mediam produxit: cum ἱερὰ Σόλυμα commode dici poſſit. quod tamen illi demus. Tale eſt, cap. 5. 2.

Ἦν δέ τις εὐποίητος ἐν ἐνύδρῳ Προβατικῇ &c.

Εὐρυπενὴς ἀσάμινθος.

Tale eſt capite ſexto comm. 1.

Ἔννεπε· καὶ μετέπειτα πέρην Τιβεριάδος ἅλμης,

Νηῒ πολυκλήϊδι ταμὼν ἀντώπιον ὕδωρ.

Tale eſt capite eodem comm. 13.

Συμμιγέων ἔπλησε δυώδεκα κύκλα κοφίνων.

Nam vt talia in peregrinis vocibus ferantur, neceſſitas interdum exigit. At de voce κόφινος & Ariſtophanes & alij docere eum poterant. Græcis enim κόφινος, quod *formio* Latinis. Nobiliſſimæ Stephani Gloſſæ, Formio, κόφινος· παρῆκται ἢ ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ, ὡς Ἡσίοδος. Tale eſt eodem capite, commate vltimo,

Διάβολος νέος ἄλλος ἐν ὀψιγόνοισιν ἀκούων.

Vbi Criticorum audire excuſationem, quam judicium illorum aut Poëtæ ſequi, malo. Tale eſt capite duodecimo comm. 3.

Πιστικῆς τρία μέτρα φατιζομένης ἀπὸ νάρδου.

Nam peregrinam eſſe vocem, quanquam non intelligeret, non credidit, vt arbitror. Vt vt ſit, Græcum in ea tempus ſeruandum, ne dubitandum quidem. Et capite 19. commate 17.

φαλιζομένοιο κρανίου.

In quo accentum ſecutus videri poſſit, quod in Græcis vocibus Latinis vſitatum eſt. Vt cum Prudentius dixit,

Tamen paterno in pectore
Sophia callebas prius.

Et

non idola bello
Cedere compulerant.

niſi id in alijs negligeret. Sed jam tempus, vt cum noſtro abjungam. Cujus poſtremi verſus ita ſe habent,

Ὅσσα καθ' ἓν στοιχηδὸν ἀνὴρ βροτὸς αἴκε χαράξῃ,
Βίβλους τοσσατίας νεοτευχέας, οὐδὲ καὶ αὐτὸν
Ἔλπομαι ἀγλαόμορφον ἀτέρμονα κόσμον ἀεῖραι.

Quo in loco quis Græce vel mediocriter doctus concedet, ἀεῖραι βίβλους eo ſenſu dici poſſe, quo χωρῆσαι τὰ γραφόμενα S. Iohannes dixit? Nam quod dixit, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα, eſt idem, quod Helleniſtæ, οὐχ' ἱκανὸν τὸν κόσμον τοῖς γραφομένοις, dicerent. Vt Ioëlis ſecundo, τίς ἔσται ἱκανὸς αὐτῇ; Quod ad verbum Syrus hic ſecutus eſt. Verum τὸ χωρῆσαι hoc ſenſu ſuo כול exprimunt Hebræi. Nam Euangeliſta vrbaniſſime & ſuo more locum Amos cap. 7, comm. 10. alluſit. לא תוכל הארץ להכיל את כל דבריו. *non poſſet terra omnia ejus ſuſtinere verba.* quanquam ibi paulo aliud vox ea quam χωρῆσαι. vnde & ὑποσενέγκαι Helleniſtæ dixerunt. Sed Iudæi cum familiariter ad ſuos ſcribunt, ita voce Hebræa vtuntur. Vt cum dicunt, קלף לא יכיל *membrana non caperet*, hoc eſt, οὐκ ἂν χωρήσαι. puta, *amorem meum*, aut quid ſimile. Verum Targumiſtæ, ad quos ſemper reſpicit Euangeliſta, voce סכר in loco

Amos

Amos vſi erant. quæ vox *concludere* aut *ambire* notat. Eleganter igitur χωρῆσαι dixit. niſi quod hoc ad capacitatem intellectus retulit. vnde & νοῆσαι Theophylactus dixit. Sed quid hoc ad ἀεῖραι? aut quis intelligat, ſi Græce dicam, κόσμος τὰς βίβλους ἀεῖραι οὐ δύναται, cum intelligi velim, capiendis libris parem non eſſe orbem? Sed quod res eſt dicam. Non dubito quin interpretibus ſit vſus qui ad hunc locum, illum, Ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι, adduxerant. quemadmodum & a Theophylacto idem locus hic citatur. Quia igitur βαστάζειν idem eſt interdum quod ἀεῖραι, Helleniſtice autem pro καταλαβεῖν ponitur, non Græce; voluit ἀεῖραι & καταλαβεῖν idem eſſe Græcis. In quo, judicio, vt plerunque antehac, deceptus eſt. Sed de his ſatis. Atque hæc noſtra de Scriptore antiquo, ab omni & verborum & animi accerbitate remota ſententia. In quo alij interpretationem & res ipſas ſumma laude extulerunt: alij dicendi genus proximum aut par Homero arbitrati ſunt. a quibus quantum abeam, ne quis in poſterum decipiatur, ſolo veritatis atque antiquitatis amore inflammatus, qua ad ſermonem, qua ad res, hactenus oſtendi.

FINIS.

AD laudem atque exiſtimationem ingenui probique viri intereße exiſtimaui ſemper, vt per quos profecerit, a quibus fuerit adjutus, nemo ignoret. Vſi ergo ſumus Scaligeri codicibus duobus; altero ex Henrici Stephani, altero ex Franciſci Nanſij editione: in quibus magnus ille vir quædam, quorum ſuo loco fere omnium meminimus, manu annotarat. Quorum alterum ſuppeditauit nobis Nobilißimus Amplißimusque vir Ianus Rutgerſius, ſuauißimus affinis noſter, ὁ μακαρίτης. *cujus, nullum gaudium, nullus mœror, ex animo noſtro memoriam delebit. Alterum vir celeberrimus ac diffuſæ eruditionis Gerardus Voßius. Quæ in illis inuenimus, quanquam potißima ſuis, vt jam dixi, locis retulerimus, ne quis parum beneficij memores queratur, & vt eruditis etiam hoc modo gratificemur, hic exprimenda duximus.*

IN Stephanico codice cap. 2. comm. 7. ad illum verſum Ὕδατος ἀκρήτοιο φιλοίνου ἔπλεεν αὔρη, manu Scaligeri annotatum erat ἔπνεεν. Et ſequenti verſu, pro Οἰνώπη δ' ἐκέλευσεν ἄναξ σημάντορι φωνῇ, Οἰνόπλῃ. Quæ duo & in Nanſiano codice, manu diuerſa annotata erant. In eodem Stephan. cap. 3. comm. 1. pro γοοπλανέων φαρετρῶν, emendatum erat, νοοπλανέων. cap. eod. comm. 7. pro Καὶ μὴ θάμβος ἔχητε, Καὶ μὴ θάμβος ἔχῃ σε. quod & in margine codicis ſui manu ſua annotauerat Nanſius. eod. cap. comm. 12. pro πείθεσθε μηνοαῖς, πείσεσθε. ſequenti autem comm. pro ἀήθεα σάρκα συνάπτων, ἀήθεϊ. cap. 4. comm. 9. pro Ἀδομένοις στομάτεσιν, ἁζομένοις & αἰδομένοις aſſcriptum erat. quæ & in Nanſiano Voſſij ſic annotata erant. cap. eod. comm. 12. pro πεδοτρόφες ὅρκιον ὕδωρ, πεδοτρεφές. cap. 5. comm. 4. pro ὅπῃ κεκαϋμένος ἀνὴρ, ſcriptum erat κεκαρωμένος. cap. eod. comm. 9. pro ἐπωμίδα λέκτρον ἀείρων, ἐπωμίδι, in vtroque codice. cap. eod. comm. 16. pro ἐπέτρεπον ἔργον ἀκοίταις, ἀήταις,

in vtroque codice. cap. eod. comm. 28. pro πάντοθεν ἀΐσσουσι, ἀΐξουσι. in vtroque codice. cap. 6. verſ. 1. pro πέρην Τιβεριάδος ἄλμης, Τιβερίνιδος ἄλμης. cap. eod. comm. 14. pro καὶ πολὺς ἄλλοθεν ἄλλος ἐνίαχε, ἀνίαχε, in vtroque. cap. eodem, comm. 22. pro εἰ μὴ νηῦς μία μοῦνον ἀνέμπλοος, in margine ἀνέκπλοος ſcriptum erat in vtroque. cap. eod. comm. 23. pro ἄλλας νῆας ἑλόντες, ἄλλοι νῆας ἑλόντες &c. cap. eod. comm. 40. pro Υ῾στατίης ὅτε φέγγος, ſcriptum erat, Υ῾στατίης ποτὲ φέγγος. cap. eod. comm. 55. pro Ζωὴ γὰρ πέλεν ἐτήτυμον, vt in Steph. editione legebatur, ſcriptum erat, Ζωῆς γὰρ πέλεν εἶδαρ ἐτήτυμον. &c. cap. 7. comm. 1. pro ὁσίῳ χαίροντες ὀλέθρῳ, in vtroque ſcriptum erat ad marginem ὁσίου. eod. cap. com. 3. pro Ο῎φρα μεταστρέψαντες, μεταστρέψαντος. eod. cap. comm. 22. pro Α᾿ρχηγονεῖ λοχίῳ, quemadmodum in Steph. cod. legebatur, ſcriptum erat Α᾿ρχηγονῆ λοχίῳ. vt, ex mente autoris, cæteri legunt. cap. 8. comm. 24. pro ὁμιλήσετε βερέθρῳ, quod male in illo codice legebatur, ὁμιλήσοιτε, emendatum erat: pro quo alij habent ὁμιλήσητε. cap. eod. comm. 48. pro Ο῞ττι θεὸς ποιητὸς ἀεξήθης Σαμαρείταις, Ο῞ττι νέος ποιητὸς ἀεξήθης Σαμαρείτης, in vtroque. comm. ſequenti pro Δαίμονος οὐ μετέπει μελανόφρονος, μετέπω με δαΐφρονος, emendatum erat. cap. 9. pro παραστείχων ἢ κελεύθου, παραστείχων δὲ κέλευθον, in vtroque. cap. eod. comm. 7. pro Υ῞δωρ στελλομένοιο προώνυμον ἐκ σέο πομπῆς, emendatum erat, προσώνυμον. cap. 10. comm. 3. pro Πώεα ποιμαίνειν προσηχαλίζεται, ποιμαίνων. cap. 11. comm. 36. pro Καί τινες ἀθρήσαντες ἐνίαχον, ἀνίαχον, in vtroque. cap. 13. comm. 11. pro, ἐπεὶ πάρος ᾔδε θυμῷ, ſcriptum erat ᾔδεε, in vtroque. ibid. comm. eodem, pro καθαρὸν νόον ἴστε καὶ αὐτοὶ, καθαροὶ νόον ἐστὲ καὶ αὐτοί. cap. eodem, comm. 17. pro Η῞λσε, καίπερ ἔφυτε, ſcriptum erat καίκεν ἔφυτε. cap. eod. comm. 26. pro οἰνωπὶ ῥαθάμιγγι, οἰνωπεῖ. ibid. comm. 27. pro δαήμονι νεύματα πέμπων, δαήμονα νεύματα. cap. 15. comm. 2. pro τοῦτο διατμήσω, emendatum erat, διατμήξω, in vtroque. cap. eodem, comm. 6. ad illud Α᾿μπελόεν μίμημα, in margine aſſcriptum erat, imo κληματόεν. cap. eod. comm. 10. pro Δεσμὸν ἐμῆς φιλότητος ὑπὸ φρένας αἰὲν ἀέξει, Δεσμὸς ἐμῆς φιλότητος ὑπὸ φρένας ὑμέας ἕξει. in vtroque. & ſeq. verſu pro Ω῾ς κεν, Ω῾ς καὶ, in vtroque. cap. eod. comm. 22. ad illud, Εἰ μὴ πατρὸς ἱκανόν, in margine ἱκάνων πατρός. quia

ſic dicendum videbatur: cap. 16. comm. 7. pro ἀπ᾽ αἰθέ-
ρος αὐτὸς ἰάλλω, αὐτὸν ἰάλλω. cap. eod. comm. 17. pro ἔγγυον
αὐδῆς, ἔγκυον αὐδῆς. cap. 17. comm. 2. pro βούλομαι ἐν ἑνὶ παύ-
σας, ἐς ἐπίπαυσιν ſcriptum erat in Stephanico. cap. eod.
comm. 7. pro ἐπεφράσατο ἢ μύθῳ, emendatum erat θυμῷ.
cap. 18. comm. 20. pro Ἠχῇ πολυσπερέων αὐλίζεται ἔθνεα φώτων,
ſcriptum erat ἐναλίζεται, in Stephanico. cap. eod. c. 28. pro
ῥοδοπήχυος ἠοῦς, ſcriptum erat, ῥοδοπήχεος. cap. 21. c. 1. pro πέ-
ραν Τιβεριάδος ἅλμης, πέραν Τιβερίπδος ἅλμης. cap. eodem,
c. 11. pro ἀνεβήσετο Σίμων, ἀνεβήσατο.

Hactenus fere eadem in vtroque codice. Credo, quod
Voſſiano vſus eſſet Rutgerſius, qui manu plane ſimili,
quæ in ſuo deerant, ex eo deſcripſerat. In Voſſiano au-
tem Nanſij, hæc præterea legebantur: Ad verba illa cap. 1.
comm. 11. Ἐγγὺς ἔην ἰδίων, *imo melius dixiſſet*, Ἐντός. cap.
eodem ad illa verba, καὶ θεὸς οἶκον ἔναιε σὺν ἀνδράσι, *melius*
ἐσκήνωσε. Ad illa verba, cap. eod. comm. 15. Πρῶτος ἐμεῖο
βέβηκεν &c. ſcriptum erat, Πρόσθεν ἐμοῦ πέλεν οὗτος. cap. eod.
comm. 36. ad illa, Οὗτος ἐπουρανίοιο θεοῦ λάλος ἀμνὸς ὁδεύει,
aſſcriptum erat, αὐδήεις ἀμνός. de quo & nos. Ad illa verba
cap. eod. comm. 46. Εὑρὼν εὐπετάλοιο κάτω δρυὸς, aſſcriptum
erat, *Non eſt in Euangeliſta*. cap. 2. com. 12. ad illum ver-
ſum, Οὐ μὲν ἄναξ δήθυνε πέδον Καναναῖον ἀκούων, aſſcriptum erat,
ineptiſſime. Ad illa verba cap. 3. comm. 14. Δουρατέης μεθέ-
ποντα τύπον ποιητὸν ἀκάνθης, ſcriptum erat, imo χαλκείης. Ad
illos verſus cap. 4. comm. 9. Οὐ γὰρ Ἰουδαῖοι μιγάδες ξυνήονι
θεσμῷ Ἐς βίον ἀλλήλοισιν ὁμίλεον, ἢ Σαμαρεῖται, legebatur, *me-
lius* Ἰουδαίοις οἱ Σαμαρεῖται. Ad illud cap. eod. Euangeliſtæ
com. 11. Οὔτε ἄντλημα ἔχεις, aſſcriptum erat דלי, vt ſignifica-
ret ἀπὸ τοῦ דלה eſſe: vt ἀπὸ τοῦ ἀντλεῖν ἄντλημα. Paulo poſt,
comm. 26. ad illum verſum, Δάκτυλον αὐτοβόητον ἀναιδέϊ ῥινὶ
πελάσσας, ſcriptum erat, *Non eſt in Euangeliſta*. cap. eod.
ad illum, Πῶς πόλιες λευκῇσι περιφρίσσουσιν ἀλωαῖς; ſcriptum
erat, πολιαῖς, & ἀλωαί. Item, *Dixit* πόλιες ἀλληγορικῶς. cap.
eod. comm. 40. pro, Καὶ πᾶσιν ἄναξ, ſcriptum erat, παῦσεν
ἄναξ. cap. 5. ad illa ὄφρα τις εἴπῃ, Γνήσιον ἠρνήσατο, νόθον δ᾽ ἐδέ-
χατο φανέντα, aſſcriptum erat, *Non eſt in Euangeliſta*. cap. 6.
comm. 23. ad illud Ἄλλας νῆας ἑλόντες, ſcriptum erat, *Hæc
peſſime reddita ſunt*. Ad illa verba cap. 7. verſ. 4. Ἀμφα-
δίην

γλω δ' ἐθέλῃ θρασὺς ἔμμεναι, ſcriptum erat, *Errat.* Ad illa verba cap. eod. comm. 35. Ἧχι πανελλήνων ἀπορρῶγες ἵσταντο, ſcriptum erat, *Non intellexit.* cap. 10. comm. 22. ad illa, ᾧ ἔνι λαοὶ Μνημοσύνῃ τελέεσκον ἐτήσιον, ſcriptum erat, *Fallitur.* cap. 19. comm. 1. ad illa verba, Καὶ ῥοπάλοις ἀχάρακτον, ſcriptum erat, *Hoc eſſet fuſtuarium.* cap. eod. comm. 29. ad illum verſum Ὤρεγεν ὑσσώπῳ κεκερασμένον ὄξος ὀλέθρου, ſcriptum erat, *Non intellexit.* cap. eod. verſ. 39. ad illud Ἰνδῴης ἁλὸς, ſcriptum erat, *Falſum.* Cætera fere eadem, vt dixi. niſi quod in Voſſiano codice plures ἀθετήσεων notæ & obeliſci extarent: quod magno illi viro in omnibus, tam antiquis quam recentioribus ſcriptoribus, vſitatum erat.

INDEX

INDEX SECVNDVM
Alphabetum Græcum.

A.

Ἀβάκχευτον quid. 113
ἀγαθωσύνη, χάρις. 305
ἀγαπητὸς, id eſt, μονογενής. in quod nomen baptizatus Dominus. 135
ἄγγελοι ἐγρήγοροι. 29
ἄγγελος quid apud Malachiam. 87
ἄγγελος, id eſt, προφήτης. 315
ἀγήνωρ, vox media quidem, ſed quæ laudem plerunque trahit. 193
ἁγίασμα Κυρίῳ, inſcriptio coronæ Sanctitatis. 198
ἅγιος θεοῦ, Hebraiſmus. 226
ἅγιος, nomen Sp. S. proprium. 202
ἀγκών. 544
ἁγνισμὸς quid. 356
ἁγνισμὸς & φοιβασμός. 448
ἁγνοὶ qui. 203,204.
ἁγνὸς pro ἅγιος, de Sp. S. non recte. 202
ἀγρυπνία Phariſæorum. 93
ἀγχίθρονος & σύνθρονος differunt. 172,174
ἀγχίθυροι κακία καὶ ἀρετή. 173
ἀγχίπορον ἄστυ, imperite. 162
ἀδελφοθεΐα. 133
ἀδελφοθεΐα veteribus damnata, a Nonno expreſſa. 159
ἀδόγμα philoſophorum quid. 113
ἀδυναμία in non credentibus. 384
ἀεῖραι βίβλους, pro χωρῆσαι, ἀνελκύσον. 550. pro καταλαβεῖν. 551
ἀείρεσθαι διὰ κόλπου, parum grammatice dictum. 362
ἀθέσφατος ἡμέρα, Nonno pro μεγάλη ἡμέρα. 547
Ἀθηνᾶ unde dicta. 26,27
αἰβοῖ. 8
αἰθὸς color. 159
αἴθοψ Bacchus. 9. αἰθιόπαις. ibid.
αἴθοψ οἶνος qui ſic dicatur. 160
αἴθων color. 160
αἷμα κόχλου, Nonno perperam ſuccus purpuræ. 490
αἵματα, quid. 217
αἰτίαι ſiue tituli facinoroſorum. 485,486.
αἰὼν & κόσμος pro eodem. 191
ἄκανθα pro ſerpente. 128. pro corona. ibid.
ἀκερσεκόμοι qui. 109
ἀκήρυκτος de Meſſia. 85.86
ἀκίχητος. 65
ἀκολουθία Euangeliſtæ a Nonno neglecta. 308. primo capite 283, 284. locus capite ſexto. cuius ſeries narrationis Nonno peſſime intellecta explicatur. 393

ἀκούειν

…ειν & εἶναι. 221. & ἀΐειν. 327.
ἀντὶ τοῦ πιστεύειν. 327
…ύεται Μεσσίας, pro ἀκούει, male. 533
…ερσία eorum, qui in Nonno quoſlibet ſupplerunt locos. 248
…κρον πυρήϊδος Nonno quid. & perperam. 496
…λάβαστρον & μάρμαρον. 453
…λαωπὸς ὁμίχλη, an recte. 180
…λεξίκακος, Herculis epitheton. 92
…λήθεια, vox ambigua. 213, 214
ἀλήθεια in oratione duplex. 139
ἀλήθεια καὶ ἀτρεκίη num eadem, 218, 308
ἀλήθεια & δικαιοσύνη Hellenistis eadem. 213, 219
ἀλήθεια καὶ τύπος, oppoſita. 353
ἀλήθεια & χάρις quid. 300
ἀληθὲς quid. 214, 219
ἀληθὲς καὶ ἀψευδὲς, πιστόν. 450
ἀλκὴ, δύναμις, ἐξουσία. 543
ἀλλὰ, vox Syris & Rabbinis quo pacto vſurpata. 383. pro amen amen. 475
ἀλληλένδετα καὶ φεράλληλα nomina Theologis quæ. 190
ἀλληλούϊα vnde. 12
ἀλόη Ἰνδῴη. 518, 520. Palæſtina. ibid. ἐρυθραίου κήπου. ibid.
ἄλσος vnde. 22
ἀλὼθ, agallochum. 519
ἁμαρτεῖν γυμνῇ τῇ κεφαλῇ. 354
ἁμαρτία aliud ac ἀνομία. 416
ἁμαρτία μήνυσα. 355. πρὸς θάνατον. 354, 355. ἡ ἐν χειρὶ ὑπερηφανία. 354, 355
ἁμαρτωλὸς, euphemiſmus fœminæ quæ Dominum vnxit; & quæ illa. 453
ἁμαρτωλῶν πάθη, μάστιγες quibuſdam dicta. 359
ἀμείβειν quid. 39, 40
ἀμείβεσθαί τινα, & ἀμείβεσθαι μύθοις. 546
ἀμειφθέντα quid. 39, 40
ἀμύω, ἀψευδὲς καὶ ἀληθὲς, πιστόν. 450
ἀμνὸς ἐχέφρων. 103. λάλος. ibid.
ἀμπελόεν πεδίον quare Iacobo tribuatur. 148
ἀμφὶ πέδον Κανανᾶον, pro, in urbe Cana, perperam. 534.
ἀμώμητος de Deo male. 91
ἀναβαίνειν, quid. 347
ἀναγέννησις, regeneratio. 346
ἀναγνῶναι pro εἰδέναι. 542
ἀνάγνωσις, & ἐξήγησις. 404, 405
ἀναδυομένη, vnde. 30
ἀνάκλισις, regeneratio. 346
ἀναξυρὶς, βράκα. 529
ἀνάψαι pro ἀνάπτεσθαι, ſolœciſmus. 544
ἀνειρμός ſermo, virtus paraphraſeos. 239
ἀνηγμένα ſcripta quæ. 273
ἀνθερεὼν quid. 251
ἀνθρωπότης, Adam. 196
ἀνιπτόποδες ἱερῆες. 94
ἀνομία aliud ac ἁμαρτία. 416
ἄνομοι, λῃσταί. 487
ἀνάστητοι κόλποι, male. 118
ἀνάστητον βέρεθρον, male. 117
ἀντάρεσία quid. 488

ἀντάρ-

ἀντέρεται. 485.488
ἀντιτάσσεσθαι τῷ θεῷ. 355
ἀντίτυπος βροντῆσις φωνὴ a Nonno excogitatum. 457
ἄοινα quæ. 113
ἄορ Nonno μάχαιρα. 483
ἄορ & πολυόδους σίδηρος Nonno idem. 514
ἀοσσητὴρ σίδηρος Nonno μάχαιρα. 483
ἀπ᾽ ἀρχῆς. 63
ἀπελθεῖν & διελθεῖν, digredi, ire, redire. 370
ἄπνευστον pro ἀπνεύματον, male. 99
ἀπνοίᾳ laborare. ibid.
ἄπνους Galeni & Heracliti. ibid.
ἀποδοχὴ, ἡ πίστις. 289
ἀποκρίνεσθαι Helleniſtis quid. 338
Ἀπόλλων unde dictus. 19
ἀπόλοιπα quid. 375
ἀποστάται qui. 187
ἀποστάτης, διάβολος. 399
ἀποφαύσεις quid. 375
ἀποχωρήσεις quid. ibid.
Ἄρης unde. 24
ἀρνοφάγοι ἱερῆες, parum caute. 123
ἄροτρον & ἀροῦν Nonno quid. 79
ἀροῦν verbi, fœda & obſcœna tranſlatio. 222
ἄρουρα male de vrbe & regione. 94
ἀῤῥωστεῖν. 433
ἀρσενόπαις Ἰάκωβος. 150
ἄρτι. 182
ἀρτιχόρευτος, quid. ibid.
ἄρτοι κριθώδεις, pro κρίθινοι. 167
ἄρτος ἐπιούσιος, ὁ ἐπαύριος. 316,317
ἄρτος ὕστατος, ἔνθεος, ex ſententia Nonni Iudæ porrectus. 463. θέσκελος. 464. 465
ἀρχέγονον βάπτισμα. 76
ἀρχὴ, origo. 159
ἀρχηγὸς θεολογίας quis. 273
ἀρχιερῆας ἀναιδέας Nonnus quod dixit, notatus. 195
ἀρχιμάγειρος. 372
ἀρχιτρίκλινοι & οἰνόπται. 335
ἄρχοντες Ἰουδαίων. 124
ἄρχοντες τοῦ ναοῦ, Seniores. 125
ἄρχων βασιλικός. 372
ἀσάμινθος pro κολυμβήθρα male. & quid. 237,375,376
ἀσαρκία, quid. 144
ἀσθένεια, vox vſu Rabbinorum facta. 229. male a Nonno πῦρ dicitur. 433
ἀστὸς καὶ πολίτης. 76,94
ἄστυ ἡ πόλις. 76
ἀτρεκίη καὶ ἀλήθεια num eadem. 218, 308
αὐδὴ, ὁ λόγος, Orpheo, & Theologis. 73. unde vox iſta. 74
αὐτογένεθλος & αὐτογενὴς de Deo male. 67,87,90
αὐτόγονος, de Deo. 69,90
αὐτολόχευτος θεὸς male Paganis. 89
αὐτοπάρακτος & αὐτοποίητος de Deo male. 88
αὐτοτελὲς τῆς ὑποστάσεως. 81
αὐτοτέλεστος. 80
αὐτόφυτος de Deo male, & quid. 68,89,90

ὐτοάν. 68
ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, quid. 382
Ἀφροδίτη unde. 30. Ἀφροδύτη ibid.
ἀφωρισμένοι. 109
ἀχάρακτοι qui dicantur. 46
ἀχάρακτος ὀπωπὴ quid. 178
ἄχρονος. 65
ἄχρος caligo cur. 161
ἀψευδὲς καὶ ἀληθὲς, πιστόν. 450

B.

BAʹδ & βὰρ ex errore Helleniſtarum confuſa. 184
βαδδὶν, βύσσινον ἔνδυμα. ibid.
βάϊα Nonnus ὅρπηκας abſurde appellat, & κόρυμβα. 454. Helleniſtis κάλλωθρα. ibid.
βάκχος, id eſt, κλαυθμός. 9
βαπτίζεσθαι quid. 96
βαπτισμὸς & καθαρισμός. 356
βὰρ & βὰδ ex errore Helleniſtarum confuſa. 184
βασιλέως nomen pro Meſſia. 391
βασιλεύειν, ποιεῖν βασιλέα. 390
βασιλήϊος ἀνὴρ, quis. 372
βασιλικὸς, cuius meminit Euãgeliſta, quis. 371. ὁ τὴν πρώτην ἀπὸ βασιλέως διέπων ἀρχήν. 372
βασιλικὸς ἄρχων. ibid.
βασιλίσκος. & in eo Eraſmi hallucinatio. 373
βάσις in interpretatione. 236
βαστάζειν quid. 551
βερσαβεὲ quid. 150
βηματικαὶ ἡμέραι, in Iure. 500
βίβλος quid. 271, 431
βίβλος ἀμοιβαῖς, Hebraiſmus. 226
βίβλος θεμίστων. 307
βλασφημεῖν, & βλασφημία, quod peccatum. 354, 355, 498
βορεασμοὶ qui. 20
βόῤῥας Helleniſtarum. ibid.
βουνὸς Helleniſtarum. 23
βοάμβυος pro καλέμβυος, male. 534
βράκη quid. 529
βραχίονες χειρῶν. 544
βροντᾷν θεολογίαν. 273
βροντή. 455, 457. Iohannes ita dictus, & βροντῆς παῖς vel υἱός. & βροντόπαις. & βροντόφωνος. & quare. 275, 276, 277
βροτοειδής. 83
βρῶμα Syris quid. 192
βυκτίων ἀνέμων unde deſumptum. 252
βωμοὶ unde. 23

Γ.

ΓAῖα Ἰουδαίων & Hieroſolyma. 138
γαιήοχος Neptuni epitheton. 92
Γαλιλαῖος & Ναζωραῖος promiſcue Nonno uſurpatum. 110
γείτονες, Euangeliſtæ qui. 420
γενέσθαι, & γένος ἔχειν. 418
γενέτης pro Patre. 308
γεννᾶσθαι καὶ ἐκπορεύεσθαι: illud Filio proprium; hoc commune. 189
γέννησις καὶ ἐκπόρευσις, diuerſa. 189

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

γέννησις ἡ ἄνωθεν, regeneratio. 346
γένος ἔχειν, idiotiſmus. 418, 419
γεραίρειν quid. 290
γῆ Ἰουδαίων & Hieroſolyma. 138
γλυφὴ & γραφή. 199, 504
γλυφὴ δακτυλίου, ex Græcorum lingua apud Targumiſtas Chaldæos. 398
γοπλανεῖς Φαρισαῖοι. 345, 346
γράφειν quid Helleniſtis. 503
γραφὴ & γλυφή. 199, 504
γραφίδες pro γραφαὶ ἅγιαι. 537. ἐν γραφίδι factus vitulus. 538
γυμνοῦσθαι de amphoris, Hebraiſmus. 227

Δ.

ΔΑῒς quid Græcis poëtis. 192. δέειν, καταδέειν, συμπλέκειν, περιτιθέναι, de eodem. 511
δεῖνα. 7
δεξαμεναί, κολυμβήθραι. 376
δέρμα & linea veſtis. 529
δέρρις τριχίνη. 142
δέχεσθαι perperam Nonno pro λαμβάνειν. 477
δηθύνειν Ἑλλάδα, incongruum. 535
διὰ Μωσέως ἐδόθη. 304. δουλικόν. 306. διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο, αὐθεντικόν. ibid.
διαζώννυται, vox Nonni interpretatione interpolata, & qualis. 240
διάβολος, ἀποστάτης. 399. ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου, cum ratione a Domino, πολύτροπος & ἀγήνωρ à Nonno abſque ratione dictus. 193
διάβολος, Iudas quomodo dictus. 170
διασκορπίζειν & σκεδάζειν. 543
διασπορὰ Europæa, Aſiatica, Ἑλλήνων. 207, 403
διελθεῖν & ἀπελθεῖν. 370
διηγεῖσθαι καὶ ἐξηγεῖσθαι. 312
δικαιοσύνη & ἀλήθεια Helleniſtis eadem. 213, 219
δικαιοσύνην, χάριν, ἔλεος, ποιεῖν, ἰσοδυναμοῦντα. 305
δικαίων πάθη, θλίψεις quibuſdam dictæ. 359
Διόνυσος unde dictus. 10. Αἰγύπτιος θεός. 123. unde dictus Σύκινος. 539
διορίζοντα quid. 375
διπλᾶ quæ. 41, 46
διψαλέος, epitheton ſatyricum. 113
διψὰς, epitheton ſatyricum. ibid.
δίψιος ὥρη. 368
διώνυμος inepte Thomæ attributum a Nonno. 438
διώνυμος Thomas. 466
δοκησισοφία cuiuſdam. 265
δόμος θεοῦ, pro templo Sp. S. 188
δόξα, quid. 215, 292
δόξα, & τιμή. 243, 459
δόξα θεοῦ καὶ τοῦ Κυρίου, 293, 295, 296, 297. in tonitru, in voce. 456. Cyrillo diuinitas. 294. εἶπεν ἡ δόξα, formula Rabbinorum. 294. nomen ineffabile. ibid. Dei præſentia. ib. & κατασκήνωσις de di-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

tiæ diuinitate. 293, 297, 323, 324, 337, 338. ὁ σαυρός. 408. pro martyrio. 409. diuinitatis præſentia. & maieſtas. 293, 336, 337
δόξα ὑοῦ. locus de ea. 291
δόξης vocis peſſima interpretatio. 336, 480. vera. ibid.
δόξη, ſeu diuinæ maieſtati, locus ſupra ſphæram decimam ab Hebræorum magiſtris aſſignatus. 337
δοξάζεσθαι, homonymum. 215
δοξάζεσθαι & δόξα de miraculis. 336
δοξάζεσθαι, τελειοῦσθαι. 408
δοξασθῆναι, de Filio Dei poſitum. 297, 298
δορὰ quid Helleniſtis. 142
δορὰν ἐκδέρειν, palliū detexere. ib.
δορίδες quid. 484
δουλεία ἀλλοφύλου quæ. 414
δουλεία, λατρεία. 476
δουλείαν προσφέρειν, ἀνεπαλλήλως, de ſacrificio. ibid.
δοῦλοι Δαβίδ, milites Dauidis, ex vſu Chald. 371
δοῦλοι πολέμου, Syro & Chald. ib.
δοῦλος βασιλικὸς, Syro & Chald. ibid. Regius præfectus. 372. Regius princeps. ibid.
δουραλέη ἀκάνθη quid denotet. 128
δράκων ἀποστάτης. 21
δύναμις, ἐξουσία, ἀλκή. 543

E.

Ἐὰν μὴ, in loco illo, οὐ δύναται ὁ ὑὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδὲν &c. quantopere vexarit Theologos. 382, 383
Ἑβραῖοι ἐπιδήμιοι Nonno, Ἰουδαῖοι Iohanni. 197
ἐγγίζοντες & ἐγγὺς ὄντες, Euangeliſtæ ſunt γείτονες. 420
ἐγγὺς pro εἰς, male. 220
ἐγκαινισμοὶ priuati ac publici. 426
ἐγκλεισταὶ qui. 109
ἔγκλημα καθοσιώσεως. 298
ἕδρη & θρόνος. 173
ἔθηκα, ἐφύτευσα. 473
εἶδε καὶ ἐπίστευσε. 525
εἶδος quid Nonno. 201
εἶδος ἄμβροτον de corpore Domini. 200, 201
εἰλαπινάζειν quid. 217, 218
εἷμα ἄμβροτον quid Nonno. 202
εἰ μὴ, in loco, οὐ δύναται ὁ ὑὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδὲν &c. quantopere vexarit Theologos. 382, 383
εἶναι & ἀκούειν. 221
εἶναι ἐπὶ ναῷ, pro ἐν τῷ ναῷ, inconuenienter. 535
εἶναι ἴσα θεῷ, & eius efficacia. 349
εἶναι κεκλιμένον ἐπὶ τοίχῳ, pro κεῖσθαι εἴς τι, abſurde. 535
εἶναι ἐν μορφῇ. 349
εἶναι & φύεσθαι. 68
εἰπεῖν πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ, πρὸς ἀλλήλους. 402. πρὸς πλησίον ἄλλον. 403
εἶπεν ἡ δόξα, formula Rabbinorum. 294
εἷς Helleniſtarum. 29
εἰσαφιώτης. 14
εἰρήνη vox ambigua. 215
εἰς male cōuerſum in ἐγγύς. 220

εἰσόκε Nonnus pro ἵνα. 419
ἐκκεντεῖν Helleniſtarum. 517
ἐκπορεύεσθαι καὶ γεννᾶσθαι: illud commune ; hoc Filio proprium. 189
ἐκπορευτῶς καὶ υἱικῶς, diſtinctionis nota. ibid.
ἐκπόρευσις καὶ γέννησις, diuerſa. ibid.
ἐκτετυπωμένον γραφίδος. 504
ἐκ τῶν φαρισαίων, quid. 124
ἐκφράσεως ſpecies παράφρασις. 239
ἐλάσσων, pro χείρων, Helleniſt. 115
ἐλαύνειν quid. 392
ἐλαύνειν ἀπήνην. 546
ἐλέγχειν, ambiguum. 216
ἐλελεῦ ἴακχε, unde. 12
ἔλεος, δικαιοσύνην, χάριν, ποιεῖν, ἰσοδυναμοῦντα. 305
ἐλεύθεροί ἐσμεν, οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν. 414
ἐληλακότες ἐς παιδείαν. 392
ἑλίσσειν quid notet. 529
ἐλλελειμμένη oratio. 312,338
Ἕλληνες, Syri, ἔθνη, gentes. 404, 455
ἐμβριμᾶν τινὶ, quid. 440. Iohannem Helleniſtice hac voce, reliquos Euangeliſtas uſos proprie. 442
ἐμβριμᾶν τῷ πνεύματι, &, ταράσσειν ἑαυτὸν, ἰσοδυναμοῦντα. ibid.
ἔμπρακτα tria, quid. 272
ἓν Helleniſtarum. 30,31
ἐν ἀρρήτῳ ἀρχῇ quid. 60
ἐν ἀρχῇ quid. 61
ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, non recte intellectum. 59,60
ἐνδοξάζεσθαι, de miraculis. 336
ἐνεδρεύοντες, λῃσταί. 486
ἐν Nonno pro ἐπὶ vſurpatum. 375, 535
ἐν συγκαιρίαις, Helleniſt. 388
ἐν καιροῖς, Helleniſt. ibid.
ἐν κρυπτῷ. 401
ἔννομος ἠώς. 547
ἐνοχλίζεσθαι. 433
ἐν παρρησίᾳ εἶναι quid. 400
ἐνσαρκωθῆναι. 81
Fέντερον, venter. 31
ἐν χειρὶ, Helleniſt. 304
ἕνωσις σχετικὴ Neſtorij. 291
ἐξ αἱμάτων, quid. 217
ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ μηροῦ. 13
ἐξηγεῖσθαι καὶ διηγεῖσθαι. 312. quid. 313
ἐξήγησις & ἀνάγνωσις. 404,405
ἐξηγηταὶ Athenienſibus qui. 311
ἐξήλασεν, pro, πόδας ἐξήλασεν, ἀνεπήνισον. 546
ἐξηρεύξατο ὁ θεὸς τὸν αὐτοῦ υἱόν. Tatian. & Theoph. 126
ἐξιλασμὸς, iuuencus peccati. 357
ἐξιλαστικὴ θυσία, agnus. 356
ἐξουσία, δύναμις, ἀλκή. 543
ἑορτὴ τῶν θαλιῶν. 540. θεσμοῦ. 369
ἑορτῆς θεσμὸς pro ἑορτή. 426
ἑορτὴν καινίζειν, pro ἄγειν ἐγκαίνια, abſurde. ibid.
ἐπαναφερόμενος de Sp.S. Syris. 323
ἐπαύριον, μετὰ ταῦτα. 320

ἐπευ-

ἐπενδύτης quid. 527, 528
ἐπήλυδες Nonno perperam pro γείτονες. 420
ἐπὶ & ἐν. 375, 535
ἐπιγράφειν τῇ βίβλῳ, male pro eo quod eſt, περί τινος γράφειν. 534
ἐπιδημία τοῦ κυρίου σωτηριώδης. 288
ἐπιδήμιοι qui. 197
ἐπιθυμία pro homicidio & ſimilibus. 176
ἐπιλαμβάνειν ἐν τῷ διαλέγεσθαι. 500
ἐπιμοιρᾶσθαι. 524
ἐπιούσιον quid. 317
ἐπιςόμιον tunicæ. 506
ἐπισυμβεβότα Dei. 213
ἐπιφέρεσθαι. 322
ἐπιχέειν γλῶ. 524
ἐπονομάζειν τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου. 498
ἐπωμὶς & ὦμος. 164
ἐπώνυμος & φερώνυμος. 197
ἐργάζεσθαι quid. 380, 397
ἔργον, nummus. 482
ἐργοπόνος de Filio male. 71. epitheton Mineruæ. ibid.
ἐρεείνειν & δεῖσθαι, quid. 373
ἐρέπτειν quid. 217, 218
ἐρεύγεσθαι λόγον, Hebraiſmus. 228
ἐρευθιοῦν ῥέεθρον, Hebraiſm. 226
ἐρημοπολίτης Iohannes. 75
ἑρμηνεῖαι, interpretationis ſpecies. 232, 233
ἔρνος quid. 518
ἐρυγὴ, filius Dei dictus. 127
ἐρυθραῖος, Edom. 520, 521
ἔρχεσθαι εἰς τὸν κόσμον quid Hebrais. 288. ἐπὶ γαῖαν, non eſſe Græcum. ibid.
ἐρωτᾷν quid Euthymio. 373
Fεσπέρα, veſpera. 31
ἑστηκὼς ἐνώπιον τοῦ βασιλέως. 372
ἐς φύσιν οἴνου ποιεῖν, Hebraiſm. 227
ἐτάραξεν ἑαυτόν. 248
ἐτήτυμα quæ. 195
ἔτι ἅπαξ, ἔτι μικρόν. 458
εὐάζειν. 8. vox pagan. 92. de feſto paſcha imprudenter. 122
εὐεπίφοροι in quaſdam voces Nonnus & Euripides. 191
εὔιος vnde dictus Bacchus. 8
εὐκρήκαλος, & cætera quæ mari conueniunt, de lacu. 168
εὐλογεῖν Helleniſtarum. 498
εὐξάμβροι qui. 109
εὐοῖ. 8
εὑρίσκειν quid. 241
εὐφημεῖν Atticorum. 498
εὐχαριστία pro εὐλογία. 396
ἐφύμνιον. 295, 296
ἔχειν ἀλκήν, pro ἐξουσίαν, ἄκυρον. 542

Z.

ZΑ'θεον, quid. 521
ζεὺς vnde. 14
ζῆν vnde. ibid.
ζητεῖν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς, καὶ ζητεῖν τὴν τιμήν. 387
ζήτησις, diſputatio, inter Iudices & Iohannis diſcipulos de baptiſmo. 358
ζωῆς vox περιστρέφεται. 422
ζωὴν ἔχειν, quid. 421, 424

ζώνη. 528. δερματίνη. 140,141. aliud ac ἔνδυμα vel ἱμάτιον. ib.
ζωοῦν quid. 423

H.

Ἢ pro καὶ, ἀνάρμοστον. 536
Ἤδη περιμήκετος, ἀκύρως. 537
ἡγεμονικὴ γενεά. 272
ἡγεμὼν, & ἱερεύς. 546
ἡγιασμένοι qui. 109
ἠθοποιΐα paraphraſeos. 239
ἦθος paraphraſeos. 239. a Nonno qui ſublatum. ibid.
ἤκουσας, more Hebræorum, ἀντὶ τοῦ, ἀκούειν εἴωθας. 433
ἡλικία quid. 66,537
ἡμεροβαπτισταὶ Φαρισαῖοι. 96
ἦν quid. 63
ἡνίοχος ἅρματος Chriſtus. 102
ἠυγμένοι qui. 109
ἠοῦς, vocis abuſus. 502

Θ.

Θαλίαι, epulæ. 540
θαλύσια, vox pagan. 92
θαυμάζειν quid. 387
θέανδρος. 82
θεάνθρωπος. ibid.
θεηγόρος de Dei filio male. 127
de Iohanne bene. ibid.
θεῖος, de Dei filio. ibid.
θέμις unde. 307
θέμις & νόμος. 307.308
θεογενὴς, quid. 183
θεοδέγμων, hac voce perperam uſus Nonnus. 165
θεοειδής. 83
θεολογεῖν. 274
θεολογία μονογενοῦς, principium Euangelij Iohannis dictum. 274,275
θεολογία & οἰκονομία. 273,274
θεολογίαν βροντᾶν. 273
θεολόγος cur Iohannes. 265,273 274
θεοπρεπῆ, diuina Chriſti opera. 183
θεοπρεπῆ ſcripta quæ. 273
θέορτος aliud quàm θεοπρόπος. 182
θεοσυνέργητος, Iohannes dictus. 278
θεότης σωματική. 300
θεοφόρος male de Chriſto. 127
θεόφυτος de Filio. 69
θεράποντες ἄρηος, Homero. 371
θέρος pro θερισμός negligenter. 367
θέσκελος de Dei filio. 127
θεσμὸς pro νόμος. 431
θεώμενοι & θεωροῦντες Euangeliſtæ γείτονες dicuntur. 420
θεωρεῖν Helleniſtus uti uſitatum. 470
θλίψεις & μάστιγες quid. 359
θρασὺς Petro & Iohanni, ut Iudæ, adhibitum per ἀκρισίαν. 137
θρόνος & ἕδρη inæqualia. 173
θῦμα, θύειν, θυάρπαξ. 16
θυὰς vox pagan. 92
θυγάτηρ Ἱερουσαλήμ. 183
θυηπολίη, paſcha. 483
θυὰς ἑορτὴ, de feſto paſchæ imprudenter. 122

I.

Ἴδε ἄνθρωπος. 496
Ἰεούδ, Phœnicibus μονογενής. 135
ἱερὰ τράπεζα, quid. 334
ἱερεῖς καὶ λευίτας. 314

ἱερεὺς

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ἱεροῦς & ἡγεμών. 546
ἵκανον pro ἱκανῶν, ἀνακόλουθον. 545
ἱκανὸς τοῖς γραφομένοις. 550
ἱμὰς quid. 98
ἱμάτιον, de corpore Domini. 202
ἱμάτιον quid. 527
ἵνα in εἰσόκε a Nonno mutatum. 419
ἰσότης θεοῦ, μορφὴ θεοῦ. 349
ἰσουργία Patris & Filij. 467
ἰσοφυής. 65
ἰχθύες ὀπταλέοι, ineptiſſime. 167
Ἰωσὴφ θεοειδὴς, non recte dictus, dum contemnitur. 170

K.

KΑθαίρειν de baptiſmo. 357 καθαρισμὸς aliud ac καθαρμός. 355. quare confuſa. 357. ὁ βαπτισμός. 356. iuuencus peccati. 357
κάθαρμα & καθαρμός. 355, 356
κάθαρσις, de baptiſmo. 357
καθ' ἑαυτὸν, ἀφ' ἑαυτοῦ. 382
καὶ, βεβαιωτικόν. 348
καινὴ ἐντολὴ, quænam & quomodo dicta. 185
καινίζειν ἑορτὴν, pro ἄγειν ἐγκαίνια, abſurde. 426
καινίζειν θεσμὸν quid. ibid. οἶκον. ibid.
καινὸν ex Hebraiſmi ratione quid. 185
καιρὸς Hellen. pro εὐκαιρία. 388
κακοῦργοι, λῃσταί. 486, 487
κάλαμος Hebraice quid. 511
καλὸς pro ἀγαθὸς, Helleniſt. 115
κάλπιν διὰ κάλπου ἀείρειν. 150
κάλυωθρα, βάϊα. 454
καμεῖν pro ποιεῖν, pœdagogiſmus. 542
Καναναῖον πέδον. 155
Καναναῖον pro Καναῖον perperam. 534
καταβαίνειν. 116. de Sp. S. 322. & μένειν, maieſtatis ac præſentiæ diuinæ verbum. 323, 324
καταδέειν, δέειν, συμπλέκειν, περιτιθέναι, de eodem. 511
κατὰ καιρὸν, pro κατὰ καιρὸν τοῦτον. 377
κατὰ καιρὸν, Helleniſm. 388
κατασκήνωσις quid. 291
κατασκήνωσις καὶ δόξα cui conueniant. 337, 338
κατασκήνωσις, ſchecina Chaldæorum. 292, 293, 295. cum δόξα coniungitur. 293, 297. 323, 324
κατασκήνωσιν καὶ μονὴν ſuis tribuunt Prophetis Iudæi. 324
κατάστικτος, στικτός. 120
καταυγάζειν pro ἔχειν τὸ φῶς, ſolœciſmus. 541
κάτω δρυὸς, male pro ὑπὸ δρυί. 533
κατελθεῖν Helleniſtis quid. 117
κατεσκήνωσεν, vox. 274
Κέδρος & Κεδρῶν confuſa a Nonno. 194
κεῖσθαι a Nonno incongrue tranſlatum. 535
κεῖραι quid. 445
κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, & πεπονημένος ὁδοῦ. 361
κένωμα Aquilæ idem ac κενὸν Theodotionis. 179. utrumque terræ tribuit. ibid.

κεχαλασμένος ἐς πτύχα μηρῶν, quid notet. 529
κιθάρα καὶ ψαλτήριον. 508
κίνησις & ταραχή. 378
κλαυθμὸς, id eſt, βάκχος. 9
κλέος pro δόξα perperam. 292
κλῆμα cum corymbo confuſum. 191
κλισία. 538
κλισιοπηγία. ibid.
κνὴφ, Aegyptiis quid. 20
κοινόβιοι Indæis quomodo dicti. 109
κολαφίζειν. 493,495
κόλαφος vnde dictus. 495. pædagogus quidam. ibid.
κολυμβήθρα quid. 237,375,376
κονδυλίσαι, κολαφίσαι. 493
κόνις, quid. 179
κόρυμβα Nonno βάϊα. 454
κορύμβος quid. 191. πολύπτορθος an recte dictus. ibid. cum eo confuſum κλῆμα. ibid.
κόσμος ἀέναος Nonno dictus. 190. καὶ αἰὼν pro eodem. 191. Iohanni quid. 471
κόφινος, formio. 549
κρανίου τόπος. 196,198
κρίνειν, ambiguum. 216
κρίνειν κατ' ὄψιν. 401,402
κρίσις, ambiguum. 215
κρότος vox paganorum. 92. de feſto paſcha. 122
κτίζειν κτίσμα, de miraculo. 421
κτίσμα, generatio. 346
κύαθος inſtrumentum libationum. 152
κυβιτίζειν. 544
κύβιτος. ibid.
κυκλάδες ὧραι. 114
κυκλίσκος, annulus. 172
κύκλος medicis περίοδος. 171
κυκλοῦν κεφαλὴν στεφάνῳ, & στέφανον κεφαλῇ. 546
κύριος δόξης. 296
Κύριος ὁ θεός μου σύ. 526
κυρίου δόξα. 295,296,297
κῶλα χοινοτενῆ. 256
κώμη Helleniſtis quid. 435
κῶμος, vox pagan. 92

Λ.

ΛΑγόνες. 528
λάϊνον vel λαΐνεον. 121
λαλεῖν ἐν τῇ διανοίᾳ. 403. πρὸς τὴν αὐτοῦ ψυχήν. ibid.
λάλος pro αὐδήεις male. 103
λαμβάνειν, Hebr. quid. 476
λαμβάνειν & πορεύεσθαι de modo ὑπάρξεως Sp. S. 476
λαοσσόος Iohannes male. 77
λάσιον & τρίχινον. 144
λατρεία, δουλεία. 476
λαχμὸς Nonno quid. 507
λάχος ἡμέρας. 502
λέγειν ἀντὶ τοῦ διανοεῖν. 72
λειποθυμοῦντες, ἄπνευστοι. 99
λεκάνη, ἀσάμινθος. 377
λέκτρον ἐπωμίδα vitioſe Nonno. 164
λέντιον, ſindon Syro. 184
λέξις & μῦθος confuſa Nonno. 500
λέξιν περιστρέφεσθαι, quid. 422
λεπτολάχανον. 145
λεπτοσκευασμένα. ibid.
λεπτοφυὴς veſtis. 140,145
λεπτοφυῆ quæ. 145

λευῖται

λειτουργεῖν, καὶ ἱερεῖς. 314

λευκαῖς φωνῇ λαλεῖν *quid.* 179

λευκαίνειν τὸ νόημα. 479

λευκότατα λέγειν ἢ φαίνεσθαι. *ibid.*

λῃσταὶ *Syris qui.* 486. ἄνομοι. 487. *falſi prophetæ. ibid. vox vſu Chaldæorum facta.* 229

λῃστὴς καθωπλισμένος. 487

λήκυθοι *ab Apollinari in interpretatione pſalmorum recte prætermiſſæ.* 257. *riſu excipi ſolitæ.* 240, 241

λήκυθος *quid.* 238. *non diſtingui a Nonno a paraphraſi. ibid. exempla.* 238, 240, 241

λῆμμα, *prophetiæ genus.* 429

λῆψις, *Hebræis quid.* 476

λίθινον. 121

λιθῶδες *quid.* *ibid.*

λίμναι, κολυμβῆθραι. 376

λίμνη Τιβεριάς, *dicta* θάλασσα, *ex vſu Hebr.* 176

λίτρα, *qualis vox.* 521

λόγχη *quid.* 516

λόγχη & μάχαιρα *confuſa a Nonno.* 515

λόγιον, *prophetia.* 429

λόγος, *quæ vox.* 274

λόγος, *Dei filius prius Chaldæis dictus.* 72

λόγος, *ille Propheta.* 289

λόγος, *prophetia.* 429

λοιβὴ κεραελκὴς *male.* 151

λῦσαι ὑπόδημα *quid.* 98

M.

MΑλακίζεσθαι. 433

μάρμαρον & ἀλάβαστρον. 453

μαστεύειν. 548

μάστιγες & θλίψεις *quid.* 359

μάχαιρα *Petri.* 483

μάχαιρα *Agamemnoni ab Homero attributa.* 484

μάχαιρα & λόγχη *confuſa a Nonno.* 515

μάχαιρα *quid.* *ibid.*

μαχλὰς χαίτη, *quæ poëtæ noſtro.* 452, 453

μεγάλε Ζεῦ. 545

μεγάλη ἡμέρα *quid.* 547

μεγάλον *pro* μέγαν. 545

μεγαλοφροσύνη *perperam pro maieſtate vſurpatum a Græcis.* 298

μέγαν ἀρχιερῆα, *inepte dictum.* 545

μεθερμηνευόμενα *loco nominum.* 329. *exempla.* *ibid.*

μεθερμηνευόμενον *Didymi nomen non proprium nec patrium.* 466

μέθης *vox quomodo Helleniſtis vſurpata.* 111

μεθιστάμενοι *qui.* 186

μεθυσθῆναι *quid.* 111

μεθυσφαλεῖς ὑμέναιοι. 114

μέλαθρον θεοῦ, *pro tẽplo Sp. S.* 188

μένειν, *Spiritus S. proprietas.* 187, 188, 323

μένειν, *ambiguum.* 212, 213. *quid.* 389

μέροπες. 105

μεταβάλλειν, *quid.* 39

μεταβολέως *officia.* 38, 217

μεταβολή. 37. *quid.* 38. *qualis interpretandi ratio.* 236. *exemplum.* *ibid.*

μεταβολικὸν interpretandi genus. 247
μεταναστης quinam in Republ. 186. quinam Geographis. ib. Aſtrologis. ib. Theologis. 187
μετανάστης imprudenter de Sp. S. 186
μεταστάται qui. 187
μεταφράσεις, interpretationis ſpecies. 232, 233
μεταφραστικὸν interpretandi genus. 247
μέτοικοι qui. 186
μετρητὴς & μέτρον. 334
μηλωτὴ, quid. 140, 141, 142
μὴ χίσωμεν, loci interpretatio. 507
μίτρα. 528
μονὴν καὶ κατασκήνωσιν Sp. Iudæi Prophetis ſuis tribuunt. 324
μονὴν ποιεῖν, μένειν, οἰκεῖν. 188
μονογενὲς, diuinitatis attributum. 295
μονογενὴς, vox Arrio inuiſa. 136. in omnibus ſymbolis, concilijs ac ſynodis de diuinitate Filij ſeruata. contra ἀδελφοθεΐαν. 132, 133. ἰεοὺδ Phœnicibus. 135
μονογενὴς & τηλυγέτης. 130, 136
μορφὴ, quid. 348, 349, 352. 471
μορφὴ & figura, oppoſita. 353
μορφὴ θεοῦ, ἰσότης θεοῦ. 349
μῦθοι, hæreticorũ dogmata. 74
μῦθος per Hebraiſmum vſurpata vox. 227
μῦθος & λέξις confuſa Nonno. 500
μῦθος ἀντὶ τοῦ λόγος de Dei Filio, male. 71
μῦθος impie pro λόγος. 192. 220, 408
μυθοτόκος Græcia; non ſic καρδίη κυρίου. 192
μυστήρια vox Bacchica, de feſto paſchæ imprudenter. 122

N.

NΑζαραῖος & Γαλιλαῖος promiſcue Nonno vſurpatum. 110
ναζηραῖοι qui. ibid.
Ναζηραῖος quis. 198
ναζωραῖοι qui. 109
Ναζωραίου inſcript. myſtica. 198
νᾶμα οἰνωθὲν, pro vino. 157, 158
νάρδος ἄδολος, ἀψευδής. 451
ναρθήκιον vnde R. Elias deducat. 446
νέκυς φύξηλις, de Chriſto rediuiuo. 548
νεοχόρδυτος. 182
νοερὸν & νοητόν. 102
νόθοι πολῖται. 186
νόμος & θέμις. 307, 308
νόμος vox Græca à Syro & Targumiſtis vſurpata. 308. quid. 431
νόμος, Pſalmi. 480
νοοπλανέων φαρισαίων. 346
νοῦσος κυλλὰς Nonno paralyſis. 171
νόσος περιοδική. ibid.
νύσσειν, ἐκκεντεῖν. 516

Ξ.

ΞΑνθὸν quid ſignificet. 160. vini proprius color. ibid.
ξίφος, Nonno μάχαιρα. 483

O.

Ὀ'Αελσὺς Iudæorum prima quæ. 358
ὁδὸς τηλέπορος male. 150
οἰκεῖν, μένειν. 188,371
οἴκησις perperam pro κατασκήνωσις. 291
οἰκία & σκηνή. 147
οἰκονομία καὶ θεολογία. 273,274
οἶκος ἀφρούρητος, Hebraiſm. 226
οἶκος πιστὸς, de templo Solomonis. 450
οἶκος perperam pro σκηνή. 291
οἰνόπται & ἀρχιτρίκλινοι. 335
οἶνος & σίκερα. 148
οἶνοψ χιτὼν, quare Nonno. 505
οἴσπαι quid. 513
οἶστρος, σκάνδαλον Nonno notat. 219
οἰσύπαι quid. 513
οἰωνοί. 18. οἰωνίζεσθαι. ibid.
ὁ Κύριός μου καὶ Θεός μου. 526
ὀλολύζειν. 7
ὁμῆλιξ & ὁμηλικία quid. 66
ὁμιλίαι, interpretationis ſpecies. 232
ὁμόθρονος καὶ σύνθρονος. 173. τὸ συμφυὲς indicat. 174
ὅμοιος quid. 351
ὁμοιοῦσθαι, εἶναι. 350. ἐξισοῦσθαι. ibid.
ὁμοίωμα, μορφή. ibid.
ὁμοίωμα ἀνθρώπου, σχῆμα ἀνθρώπου. 349
ὁμοίωσις θεοῦ, ὁ θεός. 351
ὁμοίως quid. 384
ὁμοούσιον & ὁμοιούσιον. 174
ὁμοτέρμων Ἰουδαίης, Hieroſolyma, Nonno dicta. 400
ὁμόφοιτος male de Dei filio. 92
ὄνομα & ῥῆμα quid Platoni. 57
ὀνομάζειν τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου, quid in lege Moſis. 498
ὀπισθοκομεῖν quid. 107
ὀπισθοκόμιον quid. 111
ὀπισθόκομοι qui. 107. quos Nonnus intellexerit. 109
ὁπλότερον quid. 184
ὅπου ἦν Δαβὶδ, ſc. γεννηθείς. 409
ὁ προφήτης. 315. Iudæorum de eo error. 316
ὅρασις, γνῶσις. 309
ὅρασις κατά τινος, Prophetiæ ſpecies. 429
ὄργια vox pagan. 92
ὄργια φιλόκροτα, de feſto paſcha imprudenter. 122
ὅρπηκες Nonno βάϊα. 454
ὀρφικὰ ἔπη, quæ ſcripta ſint. 42
ὅσιος, Dominus dictus. 399
ὄσσα, quid. 251
ὅτε οὖν ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, de aſcẽſione a Nonno explicatum. 341
ὅτι pro ὡς, vel ὥστε, ſolœciſmus. 536
ὅτι πρῶτός μου ἦν, Hebraiſm. 248
ὅτι ταῦτα ποιεῖς, oratio ἐλλελειμμένη. 338
οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν, id eſt, ἐλεύθεροί ἐσμεν. 414
οὐ δύναται ποιεῖν, Helleniſmus qualis. 383
οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς. 341
οὐκ οἶδα, καὶ οὐκ ᾔδειν αὐτὸν, quid differant. 326
οὐρανοῦ, vocis ambiguitas. 347
οὐσία, φύσις. 68

ὑπάζειν. 517
Οὔτις ἄνθρωπος ᾧ τινι οὐκ ἡ ἑαυτοῦ ὥρα, *Hebr. proverb.* 113
οὕτως. ἐκαθέζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ. 361
ὄφεις θανατοῦντες *qui.* 128
ὀφθαλμοῦ δημιουργία. 179
ὀψίγονος, τηλυγέτης. 134,135
ὄψιμος *pro* τηλυγέτης. 131
ὄψον *quid.* 244
ὄψον & ὀπταλέον *confunduntur.* 167
ὁ ὤν, ὁ ἦν, ὁ ἐρχόμενος. 545

Π.

ΠΑ'θη δικαίων, θλίψεις *quibuſdam dicta.* 359. τῶν ἁμαρτωλῶν, μάστιγες. *ibid.*
παιδικὰ θαύματα *Ieſu.* 243
παῖδες Δαβίδ, *milites Dauidis, Helleniſtis qui.* 371
παῖς βασιλέως, *regis præfectus.* 371
παλάμης ἀγκὼν, *inepte.* 544
παλίνωρα *aſtra.* 187
Πανέλληνας, *Nonnus vocat Helleniſtas, incongrue.* 403
πάντες, *pro* πάντα ἀνθρώπων γένη. 457
παράγωγα, *quæ.* 55
παράδεισοι, *id eſt,* κῆποι. 519,520
Παράδεισος *pro beatorum loco.* 128. εὔδενδρος, *male.* 129
παράκλητος, *vox vſu Chaldæorum facta.* 229
παραλαβεῖν, ὑπακούειν. 289. *quid apud Matth.* 290
παραμήριον, *ſica.* 483
παρασκευῆς *tempus.* 501,502
παρατιλμὸς γενείου. 494
παραφράσεις, *interpretationis ſpecies.* 232
παραφραστικὸν *interpretandi genus.* 247
πάρεδροι θεοί. 173. *magiſtratus* συγκάθεδροι. 174
παρεκβολικὸν *interpretandi genus.* 247
παρεπίδημος *quis.* 188
πάροικοι *qui.* 197,420
παροικοῦντες *qui.* 197
παρόντες, *Euangeliſtæ* γείτονες *dicuntur.* 420
παῤῥησία, *vox vſu Chaldæorum facta.* 229,400
παῤῥησιάζεσθαι *quid.* 400
παρώνυμα *quæ.* 53,55
παστὸς *quid.* 358,359
πατέοσιν παλάμῃ, *Nonno quid.* 494
παύειν *pro* ἀναπαύεσθαι, *ineptiſſime.* 536
παφλάζειν *quid.* 500,501
πειθὸς, πιστὸς, πιστικός. 451
πειράζειν *quid.* 339
πειρασμοὶ *Helleniſtis qui. ibid.*
πελειὰς, *ſpecies columbæ.* 119
πεπονημένος ὁδοῦ, & κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας. 361
πεπιστευκότες, *vox male a Nonno accepta.* 415
πέπλος. 528
περῆσαι *pro* ἐλθεῖν, *ineptum.* 544
περίδρομος *quid.* 108
περικυκλοῦν τῆς κεφαλῆς τὸ κλίμα. 107
περιποιεῖν *quid.* 423

περισσὸν, quid Euangeliſtæ. 422 424
περιστερὰ, genus columbæ. 119
περιστρεφομένη vox. 422
περιστροφὴ vocis ζωῆς. ibid.
περιλιθέναι Hell. quid. 510, 511
περιχώρησις. 62
Πέτρος, μεθερμηνευόμενον. 328, 329
πεφυκέναι & φύεσθαι. 68
πηγὴ καὶ φρέαρ. 149
πίναξ, pro titulo. 504
πιστεύοντες & πεπιστευκότες differentiam arguunt fidei. 174
πιστικὸς & πιστός. 450
πίστις, ἡ ἀποδοχή. 289
πίστις πρόσκαιρος. 339, 341
πιστὸν τῶν ὑδάτων, quid Magiſtris Hebræorum. 452
πιστὸν, ἀληθὲς, καὶ ἀψευδές. 450
πιστοῦν τὴν μαρτυρίαν, pro μαρτυρεῖν, male. 533
πλανᾶσθαι. 15
πλατυάζειν quid. 500, 501
πλατυσμοῦ μηχαναί. 35
πλειστοβολίνδα. 507
πλεξείδιον quid. 108
πληροῦσθαι ἡ γραφὴ quomodo interdum dicatur. 480
πλοιάρια quibus lacum Tiberiadem traiiciebant, Syris quomodo dicta. 166
πνεῦμα vocis ambiguitas, cuius erroris cauſa. 212
πνεῦμα. ἐμβριμᾶν τῷ πνεύματι. pro perturbatione. 440. pro Sp.S. ibid. 443. pro recta ratione. 441. pro ſeipſo. 442
πνεῦμα ἅγιον. locus, οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον. 124, 408. cur Nonno πατρῷον. 441, 443. eidem male ἁγνόν. 220
πόδας ὠκὺς Homeri, unde mutuatum. 51
ποθόβλητα ἔργα quid Silentiario. 175
ποθόβλητοι μέριμναι, male. ibid.
ποιεῖν τι ἐν τῷ ὀνόματι πατρὸς, vel θεοῦ. 427
ποιῆσαι εἰς ὕδωρ, male. 158
ποιητὸς θεὸς, οὐ θεός. 176
ποιητὸς Σαμαρείτης, id eſt, apoſtata. 177
ποικίλος quid. 120
ποικιλοφανὲς quid. ibid.
ποιμαίνειν pro βόσκεσθαι, ſolœciſmus. 542
ποιμὴν οὐκ ὤν. 425
πόλις καὶ ἄστυ. 76
πολιτεία quid. 75
πολλοὶ ἐπίστευσαν. 341
πολυκλήϊς inepte de nauicula. 166
πολύμορφος κόσμος, male. 130
πολυόδους σίδηρος & ἄορ Nonno idem. 514
πολύσημα. 210, 211, 212, 213, 214, 215
πολυσπερεῖς & πολλοί. 47
πολύτεχνος quis. 528
πολύτροπος media quidem vox, plerunque tamen laudem trahens. 193
πολυωπὸς quis. 528
πόμπιμοι qui dicantur. 46
πόντος pro lacu male. 395

πορ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

πορνείας vox a Theologis male accepta. 416
πορεύεσθαι ἐπὶ γῆς quid. 288
πορεύεσθαι & λαμβάνειν de modo ὑπάρξεως Sp. S. 476
πράγματα & πράξεις. 36
πρακτικὴ τοῦ Χριστοῦ γλυκά. 272
πράξεις, & πράγματα. 36
προβατικὴ quid. 375
προβολεὺς cuius reſpectu dici poſſit ipſe Deus pater. 189
πρόδρομος & στρατηγὸς, χειλικά. 87
προεόρτιον. 547
προπαρασκευή. ibid.
προσάββατον. ibid.
πρὸς καιρὸν, πρὸς ὥραν. 388
προσυμβεβηκότα Dei. 213
προσωποληψία ἐν νόμῳ. 402. ἐδυσωπεῖσθε πρόσωπον ἐν νόμῳ. ibid.
πρὸς ὥραν, πρὸς καιρόν. 388
προφήτης cum haiedia. 315. Iudæorum error de eo. 316. πιστὸς, de magno illo. 450
πρωτάγγελος Iohannes male. 85
πρῶτός μου, ſolœciſmus. 300. 303
πρῶτον & πρωτοφανές. 47
πρῶτος. 301, 302
πτόρθος quid. 191
πύελος. ἀσάμινθος. 237, 376
πυμάτη ὥρη. 114
πυξίον, pro titulo. 504
πῦρ de vehemente febri. 433. ξανθόν. 159

P.

ῬΑπὶς, ſolea, crepida. 494
ῥαπίσαι quid. 493, 494, 495
ῥάπισμα Iuriſconſultis quid. 494. Claudiano. ibid.
ῥέεθρον ἐρευθιόον, pro vino. 157. 158
ῥῆμα, prophetiæ genus. 429
ῥόος ἅλμης pro lacu male. 395
ῥόπαλον, in fuſtuario. 489, 490

Σ.

ΣΑλεὶμ βαθυκύμων. 139
Σαμαρείτης. locus, ὅτι Σαμαρείτης εἶ. 176
σανίδες Iuriſconſultis quid. 504
σὰρξ vox quam varie vſurpata. 211
σημασίαι, interpretationis ſpecies. 232
σημεῖον, e quo ſuſpenſus ſerpens. 353
σιδηροφόροι γόμφοι. 48
σίκερα & σίκηρ quid. 148
σιμοὶ, οἱ τυφλοί. 328
σιμὸν quid. ibid. inde Σίμων Nonno. ibid.
σισόη Helleniſtis quæ. 107, 108
σκανδαλισθῆναι a Nonno perperam redditum. 474
σκάνδαλον Nonno οἶστρος dictum. 219
σκεδάζειν & διασκορπίζειν. 543
σκελοκοπία. 514
σκηνή. 147, 538
σκηνοπηγία. 538. Syris uti dicta. 540
σκηνοπηγίας dies Baccho conſecrata. 539

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

σκηνοῦν quid. 290
σκήνωσις & δόξα de diuinitate coniungi. 293, 297, 323, 324
σκληρὸν ὕφασμα. 183, 184
σοκκώθ. ἐν σοκκὼθ, ſub ſucca. 539
σοφὸς, vox Nonno citra vſum vſitata. 491
σπεῖρα, pro templi exercitu, quomodo Nonno dicatur. 194. male σπεῖρα ἀρχιερέων. 195. τοῦ στρατηγοῦ τοῦ ναοῦ. ibid.
σπείρειν ἐλαττώματα de Chriſto quid. 114
σπονδεῖον, inſtrumentum libationum. 152
σπονδή. ibid.
στασιασταί. 485, 488
στάσις quid. ibid.
στασιῶται. ibid.
σταυρὸς & σταυροῦ τύπος, e quo ſuſpenſus ſerpens. 354
σταυροῦν, & ὑψοῦν, idem, Syris. 353
στείχειν χθόνα, ſolœciſmus. 543
στεφάνη, quid. 108, 111
στέφειν βασιλέα, de Romanis vſurpatum. 503
στικταὶ μελέεσσι πελειάδες, male. 119, 120
στικτὸν quid. ibid.
στίχος quid. 256
στοαὶ quid Hell. 375
στιβάδες Marci. 454
στολὴ quid. 144
στρατηγοὶ τοῦ ἱεροῦ, ſeniores. 194. vocis vſus. 195
στρατηγὸς, vox vſu Chaldæorum facta. 229
στρατιή. ὁ ἰθύνων στρατιὴν, quis. 372
στρατὸς οὐρανοῦ. 126
στρατὸς Nonno quid. 194
στρουθίζεσθαι. 513
συγκάθεδροι magiſtratus. 174
συζυγίαι quid. 83
συζυγία de Perſonis. 468
σύκινος Διόνυσος, vnde ſit dictus. 539
συμβάλλεσθαι, δι' εἰσκεῖν. 241
συμβεβηκότα qua. 50
συμπλέκειν, δεῖν, καταδεῖν, περιτιθέναι, de eodem. 511
συμφυὲς vnde probetur in Perſona filij. 174
συναδελφος & μονογενὴς, pugnantia. 189
σύνθρονος & ἀγχίθρονος, diuerſa. 172, 174. idem quod ὁμόθρονος. 173. τὸ συμφυὲς indicat. 174
σύνθρονος ἕδρη male de Filio. 69
σφαιρωτὴρ quid. 98
σφίγγεσθαι de ijs qui a paralyſi curantur. 379
σφραγῖδα τιθέναι, Helleniſtis quid. 398
σφραγίζειν quid. ibid.
σχῆμα ἀνθρώπου, ὁμοίωμα ἀνθρώπου. 349
σχῆμα, neglectum & contemtũ aliquid Helleniſtis. 351
σχήματα ἐνδείας. 243, 284, 285
σχήματα παραβολικά. 244. Criticis ἀνεξέργαστα. ibid. exemplum. ibid. 245
σχόλια, interpretationis ſpecies. 232, 233
σωματικὴ θεότης. 300

T. Τα-

T.

Ταμεῖα quid. 375
τανυπλόκαμοι qui. 109
ταράσσειν ἑαυτὸν, &, ἐμβριμᾶν τῷ πνεύματι. 442
ταράσσεσθαι τῷ πνεύματι. 462
ταραχὴ & κίνησις. 378
τέκνα πορνείας, idololatræ. 417
τελειοῦσθαι, δοξάζεσθαι. 408
τεμάχια operis alicuius, memoriam iuuare. 260
τετράμηνος θερισμοῦ quæ pars anni. 369
τῇ ἐπαύριον. 316,319
τῇ ἐπιούσῃ. 316
τηλυγέτης de homine tantum. 134, 136
τηλυγέτης & μονογενής. 130, 136
τῇ τρίτῃ, verba cap. 2. quonam referenda. 320
Τιβερήτις λίμνη, non grammatice. 168
τίκτεσθαι, quid. 346
τιμὴ pro δόξῃ & maieſtate Dei male. 243, 292, 459. pro ἐξουσίᾳ, idiotiſmus Nonni. 228
τοκεὺς pro πατὴρ perperam. 220
τρέφεσθαι ἐν σκηνῇ quid. 147, 148
τρήρων unde. 121
τρίβων quæ veſtis. 142
τρισάγιον. 294
τρόποι τῆς ὑπάρξεως non confundendi, ut Nonnus facit. 189
τροχηλάτης, coma. 107
τρώγειν, ambiguum. 217
τύπος & ἀλήθεια, oppoſita. 353

Υ.

Ὑδάτιον αἰτεῖν. 363
ὕδωρ λευκόν. 159. ξανθὸν, male. 158, 159. ὄρκιον, ἄρκιον. 150
ὑετὸς καὶ φωναί. 456
υἷες Ἀχαιῶν. 404
υἱκῶς καὶ ἐκπορευτῶς, diſtinctionis notæ. 189
υἱοθεσία ἐντελεστάτη. 221
υἱὸς γήρους, Helleniſtis pro ſapiente, quare. 134
υἱὸς δόξης. 297
ὑπάγων quid. 453
ὑπαγορεύειν, quid. 270
ὑπαγορευόμενα. 271
ὑπαγορεύοντες. ibid.
ὑπακοὴ, λῆψις. 476
ὑπακούειν Hellen. quid. ibid.
ὑπενέγκαι, Hellen. quid. 550
ὕπερθε καὶ ἔνερθε φορῆος, inepte. 504, 505
ὑπηνέμιον inepte de Spiritu S. 101
ὕπνος ἐγέρσιμος, pro morte Domini. 526
ὑποκριτής. 402
ὑπομνήματα, interpretationis ſpecies. 232. eorum autores. 233
ὑπὸ τὴν τράπεζαν δαίνυσθαι, ἀνελλήνιστον. 548
ὑπουργὸς de Filio. 70,127
ὕσσωπος pro οἴσυπος, corrupte. 513

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ὕστερον πρότερον ab Auguſtino notatum. 417

ὑψοῦν, de cruce. 353, 411. de gloria Nonnus. 412

ὑψοῦσθαι. 215, 515

Φ.

ΦΑ'γειν, ambiguum. 217

φανεὶς pro ὢν, male. 174

φελμουνὶ, unde. 7

φερεάλληλα καὶ ἀλληλένδετα nomina Theologis quæ. 190

φερέδειπνος, cui debeatur hoc epitheton. 167

φερώνυμοι qui. 195

φερώνυμον inepte pro ἐπώνυμον. 197

φθορὰ vocis vſus Andreæ monacho. 206

φιλάκρατος, epitheton ſatyricum. 113

φιλαλήθης quis dictus peculiariter. 239

φίλος ἐπιστήθιος, Iohannes dictus. 278

φλάζειν quid. 501

φοιβάζειν, qualis vox, & vnde petita. 447

φοιβασμὸς & ἁγνισμός. 448

φοιτᾶν quid. 92

φοιτητῆρες quinam dicti. ibid.

φοναὶ, loca, vbi committuntur cædes. 181

φόνιος ὄλεθρος, morbus quo interijt Lazarus. ibid.

φόνος, τὸ ἐκ φόνου αἷμα. ibid.

φόνοι, homicidæ. ibid.

φρέαρ ἰλυόεν. 149

φρέαρ καὶ πηγή. ibid.

φρέαρ ὁρκισμοῦ vel ὅρκου. 150. ὅρκιον. 151

φύεσθαι & εἶναι. 68

φύεσθαι & πεφυκέναι. ibid.

φύξηλις de Chriſto rediuiuo. 548. quis ſic proprie dicatur. ibid.

φύσας, Pater. 69

φύσις, οὐσία. 68

φύσις & ὄψις, oppoſita. 155

φύσις ὕδατος, πυρὸς, &c. ibid.

φύσις χιονωτὸς, pro aqua. male. ibid.

φυτοεργὸς quid. 146

φωναὶ καὶ ὑετός. 456

φωνὴ, quid Helleniſtis. 277. tonitru. 455. vox Dei, vox excellens. ibid. filia vocis. 457

φῶς de tribus perſonis diuinis. 287

φῶτα ἀρτιγενῆ, ridiculum. 540. pro ἄρσενα. 541

X.

ΧΑίρετε, quid Hebr. 215

χαίτη μαχλὰς, quæ poëtæ noſtro. 452, 453

χαλόννη, vrbs. 106

χαίρειν ἀντὶ χαίροντος. 305

χαίρειν, ἔλεος, δικαιοσύνην, ποιεῖν, ἰσοδυναμοῦντα. ibid.

χαίρειν, pro, περὶ, deficientis Græciſmi idiotiſmus. 545

χαίρειν πιταίνειν, pro χαίρειν λέγειν, ἀνελλήνιστον. 538

χάρις καὶ ἀλήθεια quid. 300

χεῖν γῆν. 524

χεὶρ ἁπαλῆ, palma. 493

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

χέρνιψ. 152
χθόνιος κενεὼν, quo oculi cœco conferuntur, quid Nonno. 179
χιονοῦν, niuare. 156
χιτωνίσκος. 528,529
χιτὼν λάσιος. 142. diuerſus a veste ἀπὸ τριχῶν καμήλου. 143
χιτὼν πολύτρητος. 528. δαιδαλέος. ibid.
χιονωτὸν ὕδωρ quid. 156
χοή. 152
χορὸς & χοροστάδος ἦμαρ ἑορτῆς. 227
χοῦς ἀνδρογόνος. 180
χρῆμα & ἔργον. 482
χρῆμα & χρήματα. ibid.
χρίειν, inſtitutionem quoque Regiam deſignabat, & diu antecedebat. 391
χύσις. 152. γάποτος. ibid.
χύσις οἴνου, pro οἶνος. 158
χύσις de ſtellis. ibid.
χύσις φύλλων. ibid.
χυτῆς γῆς ἢ ψαμάθου τυχεῖν. 524
χώρα Ἰουδαίων, & Hieroſolyma. 138
χωρῆσαι quid Syris. 550. Theophylacto. ibid.
χωρὶς, ἀφ' ἑαυτοῦ. 382
χῶρος, de gazophylacio, ineptus Nonni idiotiſmus. 228

Ψ.

Ψαλτήριον καὶ κιθάρα. 508
ψιλὰ quæ. 145
ψιλοκαμμορθμία quæ. ibid.

Ω.

Ω Græcorum, Syrorum kametz. 501
ὠλέκρανον. 544
ὥρα pro δύναμις. 388
ὥρα τρίτη καὶ ἕκτη. 501,502
ὥρην πιπαίνεσθαι, ἀνεξαλώϊστον. 502
ὡς. ex hac particula hæreſis. 297,298
ὡς σοφὸς εἶπε. 7

INDEX

INDEX IVXTA
Latinum Alphabetum.

A.

ABaddon, id eſt, Apollo. 19
abba, pater. 38
abdemelech, quid. 372
abolla quæ veſtis. 142
ablutio, baptiſmus, Syris. 376
ablutionis locus, κολυμβήθρα. *ibid.*
Abrahamus πυρεπίδημος, καὶ μελανάστης. 188
Abrahamus vbi ſacrificarit. 366
abſtractorum pro concretis vſus. 53
abundantius habere, quid. 421
accidentia. 52
accidentis nomen Hebræis. 53
aceti vas appoſitũ cruci, quem uſum habuerit. 511, 512
actionum, quæ in Epico poëmate à Poëta deſcribuntur, diuiſio. 34
Adam, vox Helleniſtis vt vſurpata. 196. ἀνθρωπότης. *ibid.*
addereth quæ veſtis. 142, 145
adhuc ſemel, adhuc puſillum unum. 458
ad ignem ſapientum calefaciendum, vetus Hebræorum dictum. 484
adiectiua in ᾠδῆς *&* ινος. 167
Adon, ὁ ἥλιος. 31
Adoni, Solis ſalutatio. *ibid.*
Adonis. 8. *quare Veneris comes.* 31
adorare & ſacrificare. 151
æger ad κολυμβήθραν *ſanatus, qualis.* 379
Aegyptiorum in exhibenda Intincta mos. 463
ætas, circa quam ſtare in ſcientia dicitur homo. 537
æuum, de æternitate. 66
agallochum vnde dictum. 519. *de eo ſomnia.* 520
agere αὐθεντικῶς *&* συγκαταβατικῶς. 427
agnus, ἐξιλαστικὴ θυσία. 356
alapa vnde dicta. 495
alaph. *ibid.*
albæ columbæ in Oriente. 120
albus color, luce perfuſus. 160, 161
allegare. ratio citandi partes librorum Hebræis uſitata. 259
Alogi hæretici. 319
alpha & alapa vnde dicta. 495
altare quid. 334
ambigua Iohannis. 210, 211
ambiguitates vocum, Helleniſtarum proprium. 210. *inſignia exempla.* *ibid.* 211
ambiguorum diſtinctio. 206
ambire, χωρεῖν. 551
Ambroſii hallucinatio. 228
amicus ſponſi, ὁ ἑστηκώς. 358

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Andreas Petri ὁμογάστριος. 201
Andronicus Rhodius, vetus paraphraſtes. 233
angeli pro Deo, quia adminiſtri eius. 378
angeli loco Deum ponunt Helleniſtæ. 378
angelus mortis. ibid.
angelus quid Chaldæis. 277
anhelare & παφλάζειν. 501
anima & ſpiritus pro ſeipſo. 442
Annas & Caiaphas quomodo ſupremi Sacerdotes. 485
annulus, κυκλίσκος. 172
annus, cyclus. ibid.
Antonij Auguſtini de Vlpiano ſententia excuſſa. 225
antonomaſia appoſitis proxima. 55
Aonia vnde. 22, 27
Apolinarij mira breuitas in Pſalmis paraphraſtice reddendis. 256
appoſita ſeu attributa quæ. 40. 41. *eorum origo.* 42. *vis & poteſtas.* 53. *ſubſtantiua etiam.* 52, 53, 55. *In ijs verum & falſum.* ibid. *quantitas.* 56, 57. *materia triplex.* 57. *non tam interpretis ſunt quam Poëtarum.* 206. *primi capitis.* 59
Apulia a fabis deducta. 446
aqua, φύσις χιονωτὸς male. 155
aquæ ad Betheſdam Hieroſolymis quando commotæ. 377
aquæ ſecundæ quid Hebr. magiſtris. 452
aquilo quid Hebræis denotarit. 20
Aratori vox Hebræa Petrus. 329
arbores. ab arborib. denominare loca, vſitatum Hebræis. 332
arbores Dei, ſeu, quas Deus plãtauit, id eſt, excellentes. 519
arborum cultus. 22
Archilochi locus emend. 234
Ares, Mars. 24
arma quorum. 488
armon quid. 24
Arrianorum hæreſis. 384
Arrij falſa interpretatio reiecta. 302. *ei inuiſa vox μονογενής.* 136
aſcenſio. de aſcenſione explicat Nonnus locum de reſurrectione. 341
aſchera, quid. 21
Aſcra vnde. ibid.
aſida vnde. 24
aſſeſſores Dij. 173
aſtra παλίνορσα. 187
Atticorum origo. 11
attributa ſeu appoſita quæ. 40. 41. 42. *eorũ definitio examinata.* 48, 49. *male ad ſolas ſubſtantias aſtringuntur.* ib.
attributorum congeries inepta. 64
audaces, id eſt, thraſones. 137
avoi. 8
aurora & veſpera Nonno confuſa. 502
axioma quid Stoicis. 57. *fundamentum Dialectices ijſdem dictum.* 55

B. Baal

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

B.

BAal ſchamaim, Sol. 31
baca quid. 7
bacchicæ voces de feſto paſchæ imprudenter vſurpatæ. 122
Bacchica Nonni. 6,34
Bacchi epitheta. 43. hiſtoria. 6. &c. nomen ib. natiuitas. 13. arma, ex Oriente. 14. ſacerdotes ex eodem. 15. idem Oſiris. 8,123. ſub ſucca celebratus. 539
Bahal-Zephor Ægyptiorum Deus. 123
baptiſmi Iohannis Baptiſtæ & Chriſti quam differentiam ſtatuerint veteres. 100
baptiſmus, in quibus adhibitus primum a Iohanne: & quem apud Iudæos vſum habuerit. 358
baptiſmum Domini a Iohanne non deſcribi aut commemorari ordine, ſed tangi a Iohanne Baptiſta. 318
baptiſmus, κάθαρσις dictus. 357
Baptiſtæ quomodo Dominus ignotus. 325,326
barbæ vellicatio. 494
bariach quid. 21
Barrabæ crimina. 483
Baſſarides, baſſareus, baſſaru, baſſer. 16
batuere os ſolea aut crepida. 494
beelſames, cœli dominus Sol. 31
benedictiones. 396
Bethlehemum κώμη dictum Helleniſtis. 435
Bethſaida patria Philippo cum Simone & Andrea communis. 331. non recte id a Nonno expreſſum. 331
bibendi conſuetudo ſub ſucca. 539
binaria quæ. 41
bir, vox Hebr. 38
bis mortui qui. 190
boanerges. quinam ſic dicti, & quare. 276,278
Bœotorum, Siculorum, Syrorum, τὸ πλατειάζειν, in quanam conſiſtat vocali. 501
bom quid. 23
boraach quid. 20
Bordati ſupplementum examinatur. 250,251,252,253
boreach, vox Hebr. 20
boreas. læuum eius numen. 20
boriach, vox Hebr. 21
brachium Hebræis quid. 545

C.

CAbiri, vnde dicti. 25
cadam quid. ibid. 32
Cadmelus vnde dictus. 25
cadmoni, ὁ δεῖνα. 7
Cadmi aduentus in Bœotiam. ibid. nomen. ibid. ab eo rerũ ac ſcientiarum in Græcia origo. 6
cadmon. 7,32
cadmoni quid. 7
cæci, profani & peccatores habiti. 429
cæci oculum quod veteres creatum dixerunt ex coniectura,

quæ cauſa fuerit. 421. de eo locus. 178
cæcus ſanatus, mendicus fuit. 420. ſine oculis natus, ex veterum ſententia. 178
cælatura Helleniſtis uti dicatur. 504
cœlum, Syris quid. 347
Caiaphas an recte θεοπρόπος. 181
Caiaphas & Annas quomodo ſupremi ſacerdotes. 485
Cain, diaboli filius. 418
Calais vnde. 21
calami vox. 199
calceatus an diſcalceatus inceſſerit Dominus. 98
calceum ſoluebant Iudæis ſeruuli Cananæi. ibid.
camar quid. 25
Camerarius. 369
Camil vox Hebr. 25
Camillus vnde. ibid.
Camiri vnde dicti. ibid.
Cana Galilææ. 155. de illius miraculo veterum dubitationes. 243
canaf quid. 20
Cananæa, quæ. 7
Cananæi, qui. ibid.
Cananæus male pro Canæus. 155
capita euangeliſtarū ſunt veteribus quot. 257. eorum diuiſio & diſtinctio hodierna veteribus & Nonno incognita. 255. hæc diuerſa ab horū. 257. Suidæ & Theophylacti. 258. Cyri Prodromi. 259. Gregorij. ibid. Cyrilli. 260. Syrorum. ib. Bedæ. 262
capitum Actorum diſtinctio. 262. epiſtolæ ad Rom. ibid. Galatas. ibid. Iohannis Epiſtolarū & Apocalypſeos. 263
capitis ſexti Iohannis diuiſio ex Syrorum ratione & Catalogo Theophylacti. 261. Bedæ. 262
caput Ioh. 1. veteribus tantum Præfatio habitum. 258. illius ἀκολουθία. 283
caput ſecundū Græca Poëtica Metaphraſi redditum aliter ac Nonno. 342
caput vnguenti. 451
carnis vox quam varie vſurpata. 211
Caſaubonus. 280, 507, 510
Caſmilus vnde. 25
caſti, qui. 203
caſum ſecundum quomodo exprimant Helleniſtæ. 430
catalogus, βίβλος. 271
Catena Græca ad Prophetam Eſaiam, nondum edita. 293
Catena Theodoreti nondum edita. 495
cecespita quid. 483
cedem. 7
Cedron torreus, vti deſcriptus a Nonno. 194. vado tranſiri potuit. ibid. quomodo Syro dictus. 194
cemarim quid. 25
Cephas & Petrus. 329
Cepha, vnde. 331
chaiim tobim Iudæorum. 115

Cha-

:halana, vrbs. 106
:halne, vrbs. ibid.
haracter Patris, ſcriptura. 314
haraſſare. 489
hares, vox Orientis. 24
:hariſii definitio attributorum. 48, 49
:haſida vox Hebr. 24
:herub, quid. 102
:homerim, ſacerdotes Moloch. 448
Chryſoſtomus notatus. 292. 365, 366, 379, 384, 428, 440
Chriſtiani, οἱ τῆς θείας αὐλῆς. 105
Chriſti nomen, a matre impoſitum. ad arguendum, eum eſſe ἀπάτορα. 467
Chriſti Patientis Autor emendatus. 516
Chriſto commune cum latronibus intentatum crimen. 488
Chriſtus. ad probandum Chriſti diuinitatem quare Iohannes vſus Eſaiæ loco. 460. an & quomodo fleuerit. Nonni ineptiæ. 439. in quod nomen baptizatus. 135. quare iunctus latronibus. 485
chuppa, qui ad chuppam ſtat, amicus ſponſi. 358
cilci, quid Chaldæis. 145
Cinyra quis. 32
cingulum mortificationis Hieronymo quid. 141
circumciſio. de illius die Nonni ambiguitas. 401
citare. ratio citandi partes librorum Hebræis uſitata. 259
cogitare Hebr. 72
cogitatio mala, αἵματα. 217
color αἴθος quis. 159
color aquæ, iſque ſeparabilis. 156. in vino mutatus, ex Nonni ſententia. ib quis. 159
colores a Græcis & Latinis confuſi. 161. ab Hebræis præſertim. ibid. 162
columba a Samaritanis culta, & in eius nomine celebrata circumciſio. 366
comam circumdare, Tertulliano quid. 108
comedere calumnias quid Chaldæis. 171
commatum diuiſio & diſtinctio, veteribus & Nonno incognita. 255
commentarij, interpretationis ſpecies. 232
communicabilia in Deo attributa, & quomodo. 88, 89
compoſita, id eſt, διπλᾶ. 41, 46
concertatio duorum de Iohannis Theologi nomine. 265
concludere, χωρεῖν. 550
condylus quid. 493
contemplatio nominum, principium eruditionis Epicteto. 206
corban. 475
corona Sanctitatis, quæ. 198
corpus Domini, qua voce Nonno veteribuſque nonnunquam nominatum. 202
cranium Adami. 196. fabula Helleniſtarum. ibid. & 197
craſtinus. mos Helleniſtarum,

cum de craſtino loquuntur. 316, 317. ἀοϱίςως ab Hebræis vſurpatum. 319
creare, quomodo Hebræis vſurpatum. 421
crimen maieſtatis. 298
crimen maieſtatis intendendi peruerſitas tempore Tiberij. 497. & alias. 498
crinis in rotæ ſpeciem acciſus, Sidonio quid. 108, 109. votiuus quid. 108
critice quæ & qualis. 5, 126. eius ſtudium quale. 164
Criticorum contemptus. 265. in diſtinguẽdis ambiguis diligentia. 206. principes in Theologia. 279
crucifragium σκελοκοπία. 514
crucis, cui affixus Dominus, quantitas. 511, 515
crux, e qua ſuſpenſus ſerpens. 353, 354
crux Romanis proprium ſupplicium. 488
cultellarius. 483
cultri in circumciſione. 540. victimarij. 483
cũ corde ſuo, Heb. pro, ſecũ. 403
cum pompa, Rabbinis vſitatum. 401
Cunæus. 532
cyclus, annus. 172
Cynicorum veſtis quæ. 142
Cyrilli error. 441

D.

DAmaſcus κώμη dicta Helleniſtis. 435
Dei maieſtas ac præſentia quæ voce Chaldæis expreſſa. 187
Deus a Nonno pro Patre poſitus, & male. 367. pro angelo, Helleniſtis. 378. eius miracula angelis aſſignant Chaldæi. ibid.
Deus in tonitru, in voce. 456
depalmare veteribus quid. 493
diabolus, Caini & mendacij pater. 418
Dialectica Stoicorũ. 206. eius partes. ibid.
dicere ad cor ſuũ, quid Hebr. 72
Didymus. 329, 438, 527
diei partes, ſecundũ Græcos. 502
Dij Homero ignoti. 43
Dionyſiaca Nonni. 6. eorum diſpoſitio. 34. de ea diſputatum. 36. inſcriptio. ibid.
Dioſcoridis epigramma nondum editum. 203
dioſcuri. qui ſic dicti. 10
diſcipuli Domini. 117
diſputatio, ζήτησις, de baptiſmo, inter Iudæos & Iohannis diſcipulos. 358
diuinationes ex ſerpentibus. 18
diuinitas filij. locus de ea. 291
diuinitatis nota. 300
dixerunt inter ſe, id eſt, ad ſemetipſos. 403
Domini κυκλώσεις & ἐπιδημίαι. 370
Dominus in voce, in tonitru. 456
domus doctrinæ. 147
Donati definitio attribut. 49
draco arcticus. 21
Dryades vnde dictæ. 22

dyſco-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

dyſcolos, falſus propheta Iuuenco. 427

E.

EDen & Edom confuſa a Nonno. 520
Edom, ἐρυθραῖος. 520, 521
effatum quid Apuleio. 57
effractores, λησταί. 486, 487
eiulare. 7
ela, quid. 22
Eleleus vnde dictus. 10
Eliæ Rabbini hallucinatio. 18
ellipſis, σχῆμα ἐνδείας. 243, 244, 245
encænia. locus de encænijs peſſime a Nonno intellectus. 425
enunciatum quid Ciceroni. 57
epicæ poëſeos laus in quo conſiſtat. 35
epicorum non eadem ac tragicorum licentia. 544, 545
epigramma poëtæ veteris nondum editum. 195, 196
Epiphanij fatigatio in loco de baptiſmo Domini. 321
epitheta, attributa, appoſita. 41, 42, 48, 52
Eraſmo Hebraicarum literarum ignorantia impoſuit. 271. illius error. 373, 428
eruditorum errores. 381, 438
Eſaias propheta veteribus inter Euangeliſtas. 405
eſſe in Deo, quid. 60
Euan. 8
Euangeliſta virgo. 411
euangeliſtarum mos, qui nonnumquam quædam contrahunt. 404
euangelium Pauli. 270. Petri. ibid. Marci, Lucæ. ibid.
Euangeliorum ſummæ, ex Ms. Florentino. 266
Eudociæ Reginæ metaphraſis poëtica τ͂ ὀκτατεύχου. 246. eiuſdem ex Photio laus. ibid.
evohe. evoi. 8
euphemiſmi. 411, 453
Euthymij error. 440, 441, 460, 463
expalmare quid veteribus. 493
ezof Hebræorum. 513

F.

FAcinorũ diuerſitas, diuerſis ſupplicijs punita. 485, 486
fœminæ quæ Dominum vnxerunt, quot. 452
Falckenburgius Dionyſiacorum editor. 1, 36
falſus propheta Iuuenco dyſcolos dictus. 427
falſi prophetæ, λησταί. 487
fariolus, hariolus. 31
fas quid. 308
febris quid. 433
felicis voti iniuria, Claudiano quid. 494
femur, pars obſcœna Hebræis. 13
Fen quid. 30, 31
ferrum θεσμοφόρον, ineptũ. 540
ficus. ſub ficu, quid. 332. protoplaſtos peccaſſe, Hebræorum opinio. 333. quare agnitus a Domino & vocatus Philippus. ibid. pacis nota, quæ. 332

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ficus, qualis in Aegypto arbor. 333
fides quid. 527
fides ex cabbala. 416. *ex ſcientia.* ibid.
figmentum malū, αἴμαζα. 217
figura & μορφὴ, ſiue ſpecies, & veritas, oppoſita. 353
filia vocis. 277
filia vocis, quid. 455, 456
filÿ Iſraelis. 404
filius liberorum. 414. *nobilium.* ibid.
Filius in Patre, tanquam principio, expoſitio refutata. 62, 63
fircus, hircus. 31
flagellatio. violentia quæ in ea adhibebatur. 507
flauus color. 159, 160
fordeum, hordeum. 31
formæ deorum, Dÿ. 349. *luporum, lupi.* 350
formæ nomen. 53
formio, κόφινος. 549
frondes ſtringere, & putare. 473
Frutinal & Fruti. 30
fugitiuus Chriſtus, Nonno rediuiuus. 548

G.

GAbbatha. 500
gaſa. 487
gaiſa. ibid.
Galilæa, id eſt, tempus intra paſcha & aſcenſionem. 154
Galilæi πανυπλόκαμοι, & ἀκερσίκομοι Nonno. 109, 110.
φιλόχριστοι, & φιλόστοργοι, eidem. 153
Galilæus, pro Nazareno, Nonno. 198, 454
Garizin & Moria montes confuſi. 365, 366
genæ in ciuem rubent, de quo dicatur apud Claudianum. 494
genus pro ſpecie ſupponit Nonnus. 498
germen Dei, id eſt, Meſſias Iehoua. 336
gladioli in circumciſione. 540. *ſaxei cum Ioſua ſepulti.* ibid.
Gloria Dei in tonitru, in voce. 456
Golgotha quid. 198
Gorionides ſcriptor Hebr. 193
grabatus. 164
Græcia μυθοτόκος. 26
Græciæ locorum nomina, mera Orientis. 7
Græcorum doctiſſimus, Origenes. 279
Græculorum deliria. 18, 26, 28, 468, 469
Grammatici notati. 52, 53, 89, 131, 307
graphÿ ſtylique olim Romanis prohibitus vſus. 488
graſſator, ληστής. ibid.
gratia & veritas quid. 300
Gregorÿ Nazianzeni in interpretando βάσις. 236
Gregorÿ Neocæſarienſis in Eccleſiaſten laudatiſſima Paraphraſis. 235. *quæ nunc Metaphraſis inſcribitur.* ib.
nota-

notata tamen. ibid. Gregorio Nazianzeno fruſtra aſcripta. 236

H.

HAbitantes platearũ Kimchio qui. 420
habitare Deum, quid Chaldæis. 187
hæreticorum cauſa multæ voces ſublatæ. 127
hallelu-iach voces Hebr. 12
haoni quid. 22,27
haphtara, quam apud Eſaiam interpretatus eſt Dominus. 405
harmon quid. 24
harmonia vnde. ibid.
hares, vox orientis. 27
Hartungi emendatio. 449
hatthanaa. 27
Hebraicarum literarum ignorantia quantum imponat. 271
Hebraiſmi in Nonno notati. 226
helilu quid. 20
Helleniſmi primi capitis. 223
Helleniſtarum idioticus error. 169
Helleniſtæ qui dicti. 207, 403
Helleniſtica lingua alia a Græca. 210. illius proprium ambiguitates. ibid.
Helleniſtica in iure canonico. 225
Hermenopuli interpretatio cõtra Arrium. 302
heros, vox orientis. 27
Heſychius qualis autor. 116. notatus tamen. 89,131,184. emendatus. 108,375,376
hexaplus Origenis. 208
Hieronymus Latinorum doctiſſimus. 279. notatus tamen. 428
Hieroſolyma & Ἰουδαίων χώρα. 138
Hieroſolyma, ὁμοτέρμων Ἰουδαίης, Nonno dicta. 400. ad quam tribum pertineret, inter Iudæos controuerſia. ibid.
Homeri diuiſio. 260
Homeri & Nonni comparatio. 551
Homeri ex ænigmatis indignitate obitus. 221
homonyma Iohannis. 210,211
homonymorum diſtinctio. 206
homonymiæ vocum, Helleniſtarum proprium. 210. inſignia exempla. ibid. 211
hora æſtus, Hebræis quæ. 368
hora qua affixus cruci fuit Dominus. 501
Horatius Heinſii proditurus. 539
hymnus Coſmæ in Natalem Domini. 295,296
hyſſopus. locus de hyſſopo vexatiſſimus. 510

I.

IAcchus Atticorum myſticus. 11
Iach, vox Hebræa. ibid. 12

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Iacobus Apoſtolus boanerges dictus. 276,278
Iacobus & Eſau.146. quare illius in Samaritanæ mẽtio fiat hiſtoria. 364. miniſter eruditionis. 147. ἀρσενόπαις. 150
Ianſenius. 440
idiotiſmi. 418
idola, quid. 425
idololatræ, τέκνα πορνείας. 417. ſcortatores. ibid.
Iehoua quale nomen. 338. nomẽ trium temporum. 545
ignis pro febri Syris ac Chald. 433
improbi bis mortui. 190
Indorum domitor, Bacchus. 11
Inſcriptio Sacri operis Nonni. 37
inſcriptiones librorum ab initijs. 60
inſcriptionum ratio antiquis vſitata. 36
interior ſenſus Hebræis dictus, interpreti relinquitur. 244
interpretandi genera. 247. a Nonno confuſa. ibid.
Interpretandi ratio. 206. Hieronymo probata. 224. qua vſi veteres. 232. eiuſque ſpecies variæ. ibid.
interpretandi Sacros, noui Fœderis præſertim, libros, conſilium. 229, 230. a Nonno neglectum. ibid.
interpretatio quid. 57
interpretationes certorum locorum. 244,245,271,277
interpres qualis eſſe debeat. 118. eius in explicandis vocum notionibus munus. 212,219. maximum vitium. 546. ei cauendum ne genus ponat pro ſpecie. 498. de illo Criticorum axioma. 247
interpretum errores, & παρερμηνεῖαι, vnde. 210,369
Intincta veterum quæ dicta. 463. vino. eius exhibitio ſublata. 464
inuinia ſacra Rom. 113
Iobus qualis ſcriptor. 312
Iohannes baptiſta Eliæ imitator. 140. eius veſtis, toga vel tunica λεπτόφυὴς Nonno. ib. ἄγγελος ἐπίγειος, in Meniæis. 86. λύχνος. 388. eius teſtimonia. 284,285,286. tempora ab Euangeliſtis diuiſa. 285
Iohannes euãgeliſta, ἀρχηγὸς θεολογίας. 273. βροντή. 276,277 βροντῆς υἱός. 275,277. βροντόφωνος, βροντῆς παῖς, βροντόπαις. 276,277. boanerges. 276, 278. φίλος ἐπιστήθιος. ibid. φιλαλήθης dictus. 239. perpetuo ad Chaldæos interpretes, & Targumiſtas reſpexiſſe. 61,289. quã obſeruans fuerit œconomiæ diuinæ. 504 quot modis Deũ viderit. 310 311. θρασὺς dictus ſimul & φίλος ἐπιστήθιος, abſurde. 137
Iohãnis ἀκολουθία neglecta. 308 311. Euangelij eius apud Syros inſcriptio. 266. id quomodo dicatur prædicatũ. 269,270. θεολογία dictum. 275. inchoatur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

tur a quibuſdam capite ſecundo.320. eius principium vti dicatur.274,275. initium & conciſa breuitas.ib. periodi quales. 276
Iohannis in ſermone virtutes. 230. laudes.264,265.locus cũ loco Iobi collatus.312,313. textus a corruptela vindicatus.435,438.φιλαλήθεια.311
Ioſephi mentio cur in hiſtoria Samaritana. 361
Ir Chaldæorum. 29
iris.27,28.vnde. 29
Iſaacus vbi oblatus. 366
iſthenis, vox Rabbinis vſitata. 434
Iudæ porrecta offa, num eadem cum Sacra.465. Nonno ſacra & ſacramentum habetur.464,465.ea ſeparatus ab eccleſia. ibid.
Iudas διάβολος quomodo dictus 170. θρασὺς, θρασύχειρ, αὐθάδης. 137
Iudæi. apud eos communio potus ac cibi.363. perplexis locutionibus vti ſoliti. 500
Iudæi & Samaritani.414,417
Iudæi χριστιανίζοντες, in nomine ὑοῦ δόξης. 297
Iudæorum cauillus, & peruerſa παραδευτέρωσις, ſiue interpretatio legis, quã aduerſus Dominum adduxerunt, notata.499. error de propheta κατ᾽ ἐξοχὴν ſic dicto.316. fides qualis, ex R. Maimonide, ſeu Rãbam,425. mos in nuptijs. 358. in ſepeliendo & poſt ſepulturam.524. nugæ ex eo quod angeli pro Deo ponuntur.378. ſceleſta verba, de homicidio quo Chriſtianum tollunt. 475. ſycophantiæ, κακοχολίαι & ineptiæ vnde. 210.exempla inſignia.ib.211
iudicium in ſupplicio de Domino Romanorum fuiſſe. 489
iudicium verum quod. 56
Iuliani apoſtatæ malignit. 283
ius non ſubſellij, ſed tribunalis, Pilati. 500
iuſtitia & iudicium quid in loco Iohannis obſcuriſſimo.216
iuuencus peccati, καθαρισμός. 357. ἐξιλασμός. ibid.

K.

KAlaph, Hebr.quid. 495
keleph quid Rabb. ibid.
kalpha quomodo accipiatur in Targum. ibid.
kametz Syrorum, Græc. ω. 501
kitin Mizri, quid. 184

L.

LAborare quid. 71
labrum, ἀσάμινθος. 376
lacrymoſus deus, Bacchus. 8
lacrymoſum poëma, tragœdia.8
lanæ ſuccidæ, & earum vſus. 512
Latinorum doctiſſimus Hieronymus. 276
latrones. de ijs diſputatio, ac Iudæorum in puniendis ijs mos. 485.486. Latinis qui. 488
lauacrum ſuperius Hebræis quod. 576

lecy-

lecythi. 317,319,393
legatio ad baptiſtam miſſa. 314, 315
legationes ad Chriſtum Phariſæorũ. de iјs Nonni error. 93
lex. 306,307
lex in monte lata. 22. magni conſilij Angelus in ferenda lege excluſus. 305
lex, λῆψις, ὑπακοή. 476
legis cardines. 305. ſtudioſus, quomodo dicatur. 414. eam Nonnus ait non a Deo ſed a Patre datam. 306,308
libatio & victima. 152
liberi Iudæis qui. 414
libertas. de ea paradoxa. ibid.
libri huius propoſitum & ſcopus. 531
libri Sacri, νόμος. 431. ἐγχειρόνομοι. ibid.
licentia illicita. 220
lignum Paradiſi. 519
linea veſtis & δέρμα. 529
linigeri Sacerdotes qui. 184
linteum, quo ſe præcinxit Dominus, σκληρὸν ὕφασμα Nonno. 183,184. ex goſſypio. ibid. veſtis Oſiridis. ib.
linum Aegypti, quid. ibid.
liſtin armati. 487
liuia quæ. 119
locus de diuinitate Filij. 291
locus Iohannis obſcuriſſimus. 216. alius emendatus. 513
locus περὶ τῶν ὠρανίων καὶ ἐπιγείων, non recte intellectus a Nonno. 125. de eo veterum opinio. ibid.
locus de Sp. S. prætermiſſus. 249
locus quo abutuntur hæretici contra Spiritum ſanctum. 282
locus de vnitate Sp. S. cum Patre & Filio, quem Nonnus accipit de proceſſione. 477
locus Numerorum cap. 24. excuſſus. 519
locus Zachariæ, ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν. 516,517
loci aliter quam a Nonno redditi. 65, 91, 99, 103, 130, 153, 164, 223, 242, 245, 252 291, 317, 329, 331, 342, 359, 380, 388, 393, 397, 408, 423, 458, 502, 546, 547, 548
loci Eſaiæ negligenter a Nonno redditi, ut & alia ex antiquo Fœdere loca. 458,459
loci explicati & interpretatione illuſtrati. 244,245,300 324, 356, 401, 402, 405, 406, 411, 416, 418, 419, 424,440,468,506.
locorum & regionum ignorantia notata. 139
lotio ſecunda quid magiſtris Hebr. 452
lucernæ in templo vſque ad tempus matutinum. 388
lucorum ſuperſtitio abominanda. 21
lumen illuminans & illuminatum. 79
luſtratio filiorum per ignem, φοιβάζειν. 447,448

M. Magda-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

M.

MAgdalena ἁμαρτωλός. 453
magiſter laniorum, quis. 372. *militiæ.* ibid.
maieſtas Dei. 456. ὁμοίωσις. 351
male τιμὴ *reddita.* 459
maieſtas, pro ipſo Deo, Rege, *imperatore.* 298
maieſtatis voce carēt Græci. ib.
Maimonides, Rabbi. 415, 419
maledictiones boni imminutiones. 396
manzer quis. 225, 226
Manichæorum error. 85
manna, ἄρτος ἄφθιτος, *parum circumſpecte.* 168. *nam computruit.* ibid. *interpretatio loci de manna.* 169, 170
manuſcriptum Florentinum, *exque illo excerpta.* 226. Rutgerſianum. 369
manus excelſa, peccatum ad mortem. 354
manus paſſa, χεὶρ ἁπλῆ. 493
maran, Syris *quid.* 17
marat quid. 495
Maron, Marom, *vnde.* 17
Marcus, Petri ἑρμηνευτής. 270
mare quid Hebrais. 328. Erythræum & Indicum. 518
maris attributa lacui negligenter apponuntur. 168
Marianus, Poëta Metaphraſtes. 233. *eiuſque Metaphraſis varia.* ibid.
Maſius. 540
Maſſallianorum error. 309
mebaccoth, Bacchæ. 9
megil ephod. 506
melota & zona. 140, 141
memallelin, memallelon, vnde. 15
memento puluerem nos eſſe. 524
mendici, habitantes platearum dicti. 420. *nuſquam habitantes.* ibid.
meretricum proprium, comam alere. 453
Meſſiæ nomen poteſtatis. 392
Meſſias & rex confunduntur ſæpe. 391
Meſſias Iehouæ, *germen* Dei. 336.
metanaſtæ Iazyges. 186. Patriarchæ. 188
micatio digitorum Nonno λαχμός. 507
milites Regis, *vti* Helleniſtis *dicti.* 371
mimallonides vnde dictæ. 15
miniſter eruditionis Iacobus. 147
miracula quare ſabbatho ſæpius a Domino *exhibita.* 379
miraculum panum vbi factum. 394. *locorum delineatio.* 395
moloch Sacerdotes, *chomerim.* 448
monetarij. 482
moran Syris *quid.* 17
morbus eius, qui ad κολυμβήθραν *ſanatus, qualis.* 379
morbus Lazari, Nonno *dictus* ἀσθένεια. 181
Moria *mons cum monte* Garizin *confuſus.* 365, 366

mors

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

mors Domini a Nonno extenuata. 526

mortis angelus. 378

Moſes ὠνὴρ ὁ τυχὼν *a Longino dictus.* 230, 231

motus columbæ, in loco de Sp. S. quibus vocibus expreſſus, & quo ſucceſſu. 322

mulieres quæ Dominum vnxerunt, quot. 452

multiplicationis cauſa & formula. 396

mumiæ ſepulchrorum. 518

mundus æternus Nonno dictus. 190

muſæ vnde dictæ. 22, 23

muſar, vox Hebr. quid. 22, 23

Myrrha, quæ. 32

N.

NAchas quid. 18

Nanſius ſuppleuit a Nonno prætermiſſa. 249. *iudicium.* 253

nardus capitata, vndenã excogitata. 451. *pro capitalis. ibid.*

Nathanaël quomodo verus Iſraëlita. 331. *ſub ficu.* 332

natura rei, pro eſſentia. 155

natura puerpera, pro corrupta. 222

nazaræatus coma, ὀπισθοκόμιον *Nonno.* 111

nazaræi cum Nazarenis confunduntur a Nonno. 109

Nazarenus. pro eo ponit Nonnus Galilæum. 454

nechaſim quid. 18

ner, Sol; inde ναρθήκιον *Eliæ R.* 446

neſec. 152

Neſtorij error. 291

nezer, quid. 198

niches quid. 18

Nicodemus, non erat ſacerdos. 124. *opinio de eo veterũ.* 125

nin, vox Hebr. 38

Noga, Venus. 31

nomen accidentis Hebr. quid. 53

nomen. facere in nomine Patris, & inuocare nomen Patris, aliud & aliud. 427

nomen Dei expreſſum pronuntiare, quale crimen. 498

nomen δόξης, δεδοξασμένον, *mirum, ineffabile.* 297

nomen formæ quid. 53

nomen ineffabile, δόξα. 294.

nomen in quod baptizatus Dominus. 135

nomen per ſe. 53

nominis impoſitio in circumciſione, Patrum propria. 466, 467

nomina Varroni quid. 49

non noram eum, formula. 326

nonna, quid. 38

Nonnus addit quæ non inuenit. 471. *Contra prætermittit quæ exſtant.* 472. *quæ de angelo exſtant Ioh. v.* 378. *multa, quia non caperet, prætermiſit.* 248, 436, 441, 443, 455. *& ob alias cauſas.* 248, 249. *Quæ prætermiſit, ea ſuppleta a Nanſio. ibid. Quæ non prætermittit, mutilat.* 412, 431, 436, 441, 443, 455, 499, 500. *aut mutat.* 501, 517.

517. *aut ipſe non intelligit, maleque explicat.* 114, 244, 245. *quæ dicit, ipſe non intelligit.* 382. *Aliud infert ac voluit.* 548

Nonnus emendatus. 150, 163, 178, 199, 200, 282, 335, 346, 365, *ibid.* 377, 380, 399, *ibid.* 445, 462.

Nonnus εὐεπίφορος. 491. *in Sacro auctore ad fabulas delapſus.* 246. *interpolat textũ.* 526. νεόφυτος *eccleſiæ.* 166. *ſeiungit quæ Euangeliſtæ coniuncta ſunt.* 518. *ſufflaminatus criticus in Syriacis.* 500

Nonni ἀβλεψία. 528. ἀδολεσχία *& luxuries.* 153, 238, 239, 240, 242, 243, 246, 247, 258, 392, 497. ἀκρισία. 111, 118, 153, 199, 203, 204, 222, 237, 238, 328, 346, 376, 479. ἄκυρα. 387. 537. *&c.* 540, 541, 542, 546, 547. ἀλογιστία. 110, 121, 152, 199, 466. *ambigua.* 243, 401, 472. *anachroniſmus.* 339, 340. ἀνακόλουθα. 471, 536, 545. ἀνάρμοστα. 325, 536. ἀνελλήνιστα. 97. 130, 241, 288, 303, 307, 362, 381, 397, 472, 500, 502, 527 532. *&c.* 542, *&c.* 544, 546, 548, 550. ἀσύστατα. 325, 367, 471, 503, 526. ἀτοπήματα. 444 *inſolentia & audacia.* 462, 477, 478, 501. *cacozelia.* 173, 174, 201, 222, 252, 544. *curioſitas &* περιεργία. 114, 514. *in epithetis abuſus & luxuries* 45, 46, 47, 48, 50, 57, 58, 60, 114, 128, 158. *errores.* 168, 169 174, 175, 184, 191, 194, 197, 237, 244, 314, 328, 339, 340, 341, 354, 369, 384, 393, 394, 397, 400, 409, 415, 418, 419, 425, 426, 433, 436, 437, 438 462, 463, 465, 466, 468, 469 485, 496, 504, 521. *errores in quãtitate ſyllabarũ* 349, 550. *cum Homero comparatio.* 551. *hæretica locutio.* 384. *Hebraiſmi, cum nulli in Euangeliſta.* 224, 226. *idiotiſmi.* 169, 228, 244, 307, 482, 533, *&c.* 538, 545. *ignorantia & imperitia.* 6, 10, 26, 116, 168, 292, 303, 304, 314, 375, 425. *ibid.* 443, 457, 476, 477, 499. *impietas.* 192. *imprudentia, temeritas, & improuida locutio.* 186, 192, 194, 200, 287, 288, 324 401, 408, 477, 478, 524. *in diſcipulorum numero hallucinatio.* 117. *ineptiæ & ridicula.* 393, 431, 439, 443, 466, 467, 504, 505, 528, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 540, 542, 544, 545, 546. *in explẽdo orationis defectu negligentia, in re clara luxuries.* 242, 243, 244, 246, 247. *intemperies quoad commata ſiue verſiculos.* 256. *inuerecundia.* 80. *lapſus.* 369, 521. *inconſtantia.* 145. ἐν τῷ μεταβάλλειν *error, & quam male illi hæc ſuccedat interpretandi ratio.* 237. μετεωρία, *inconſtantia*

ſtantia & vanitas. 422, 425,437,514,515,523,528. negligentia. 199, 200, 238, 242, 245, 249, 256, 282, 307,308,315,324,346,367 379,381,387,388, 394,395 418, 454, 458, 459, 474, 502,504,507,510,511,527. nomen. 37, 38. obſcuritas. 221, 222, 401, 418, 499. opera. 6. pædagogiſmi. 541, 542. vt in vocibus, ſic in orationis complexu, παρεζ-μῶνεια. 220,229,241,304, 306,309,311,328,339,354. 403, 422, 436, 453, 458, 469, 472, 474, 525, 527. per eaſdem voces interpretandi ratio. 215, 216, 217. pleonaſmi. 474, 477, 503. ruſticitas. 347. ſecuritas & incogitantia. 164, 165, 182. 190,306,308,315,324,375 377,381,502. ſolœciſmi. 242 532. &c. 536. &c. 541. &c. ſtupor. 413. tautologiæ. 241, 545. verſus, qui deſiderantur, vtrum amiſsi. 248. vitiorum in interpretando elenchus. 224

nota qua aliorum teſtimonia Magiſtri Hebræorum diſtinguunt. 286

nunc ſcio, quæ formula. 326

nuſquam habitans, mendicus. 420

Nyſa. fabulæ de ea. 11

Nyſſeni & Optati ex ambiguitate vocis ortus error. 212

O.

OB, id eſt, Apollo. 19

obiurgare ſolea. 494

octaplus Origenis. 208

Odyſſea Iliadi quatenus prælata. 35

œſipus. 512,513

offa Iudæ exhibita, num eadem cum ſacra. 465. Nonni ſacra & ſacramentum. 464, 465

oni quid. 22

Onomacritus Orpheus dictus. 42. Homero recentior. 43

onus, prophetiæ genus. 429

opera diuina Angelis aſſcripta. 277

opera θεοσδοτῆ, male dicuntur Domini miraculoſa opera. 183. ea θεοπρεπῆ. ibid.

Opis ciuitas. 449

opiſtice, quid. & an ſic legendum in Euangeliſta. ibid.

Optati & Nyſſeni ex ambiguitate vocis ortus error 212

oratio ἐλλελειμμένη. 312,338

orgia Bacchi ſub ſucca. 539

Origenes Græcorum doctiſſimus. 279

origo quid. 159. pro ſapore. ibid.

origo corrupta in homine, αἱμάζα. 217

Orphei, id eſt, Onomacriti, Hymni quales. 42,43

Oſiris quis. 8,123

P.

PÆdagogiſmus quid. 541

paganiſmus relegandus. 92

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

paganorum imitatio periculoſa. 173,174
palma, χεὶρ ἀπαλῆ. 493
palmarum ſpathæ, ſceptri formam præ ſe tulerunt. 454
paradoxa phariſæorum. 414
paradoxum de libertate. ibid.
paralyſis quid. 379. duplex. 171 quomodo Nonno dicta; ibid. & qua ratione. 172
paralytici δεδεμένοι. 379
paralyticus ad κολυμβήθραν ſanatus. ibid.
paranymphus, ὁ ἑστηκώς. 358
paraphraſis ad quid. 243. a λεκύθῳ diſtinguenda. quod Nonnus negligit. 238. ſpecies eſt ἐκφράσεως. 239. eius virtutes. ibid. interpretandi ratio nobiliſſima. 233. vnde orta. ibid.
paraphraſis & μεταβολή. 39
paraphraſis in Ethica Ariſtotelis. 256
paraſcha. 405
parnas, paſtor, gubernator. 424
parodiæ euangeliſtæ. 388
parſchiot minores. 255. maiores. 259
paſchæ feſtum quale. 122. θυηπολίη. 483
paſtor nihili. 425. vanitatis. ibid. idoli. ibid.
pathar, quid. 330
Pater. facere in nomine Patris; &, inuocare nomen Patris, aliud & aliud. 427
Pater Filij æternus. 61. prima perſona. 69. male γενέτης. 308. quomodo appelletur reſpectu Spiritus S. 189. eius quare in diſſertatione cum Samaritana Dominus meminerit. 367
patriarchæ μεταναστα. 188
peccare arroganter, præfracte, animo elato, capite aperto. 354. γυμνῇ κεφαλῇ. 480
peccata, & peccatorum fons, αἵματα. 217
peccatum regnans. 416. ad mortem, impudentiæ & petulantiæ; ignorantiæ, ſine imprudentiæ. 354
Pecuaria. 146
pedis tranſitus, i. Cedron. 194
pentecoſte, ἑορτὴ θερισμοῦ. 369
pentecoſtes feſto aquæ lauacri commotæ Hieroſolymis ad Betheſdam. 377
perada, peredin, vox Italica Hieroſolymitanis Targumiſtis vſitata. 330
periodi μονόκωλοι: περιωδευμέναι, συνεστραμμέναι. 276
per manum, Hebraiſm. 304
perplexari verbis ſuis. 500
perplexitas. Vzielis de illa prouerbium. ibid.
perſonæ Trinitatis, tria ἔμπρακτα. 272
pethar, quid. 330
pethen, vox Hebr. 18
Petri μάχαιρα. 483. nomen. 329,330
Petrus θρασὺς dictus. 137
Phariſæi ἄγρυπνοι. 93. ablutionibus deditι. ibid. ἁμαρτίνοοι,

νοοπλανεῖς, 124. qualis ſecta. ibid.
phariſæi, λευῖται καὶ ἱερεῖς. 315
phariſæorum ſecta Stoicorum proxima. 414
phariſæorum σκυθρωπία & affectatio. 345
philoſophorum veſtis quæ. 142
phul, faba; hinc Apulia. 446
Pilati ius quale. 500
pirnus, ἡ ζωή. 424
pis, Syrorum, quid. 450
piſcina ſuperior Hebrais quæ. 376
pithron, quid. 330
pito, quæ vox Eliæ R. 18
ploni almoni, ὁ δεῖνα. 7
poëta qualis eſſe debeat. 118
poëtæ, Græcæ ac Hebrææ linguæ imperiti ἰδρεάζουσι. 225
poëtæ & poëtarum iudices non fiunt, ſed naſcuntur. 254
politici verſus poſterioribus Græcis qui. 182
poſitiuus pro comparatiuo Helleniſtis, vt καλὸς pro κρείσσων. 115
prædicatum quomodo Syris Euangelium Iohannis. 269 270
præfecti populi vti dicti. 194, 195
præſentia Dei. 456
preces Iudæorum ad menſam. 12
prima azymorum. 547
primus quid Latinis. 301
princeps exercitus. 372. militum. ibid. Regius. ibid.
principium eruditionis Epicteto quod. 206
principium Filio Diuinitatis, Pater. 62
Priſciani error. 52
propheta, id eſt, ὁ λόγος. 289
propheta quis. 432, 316. quomodo Deum vidiſſe dicantur. 309, 310
prophetia δι' οἰκονομίας. 182. verſus de ea Hebræorum. ib.
prophetiæ genera. 429. in ea tria conſideranda. 430
propoſitum huius libri. 531
proprietates quid magiſtris Hebr. 42
Proteus quis. 329
proximus a Rege, quomodo dictus. 372
pſalmi 82 explicatio. 431
purpura vti Nonno dicta. 491, 496. Plinio. ibid.
purpureus pannus, Horatio λήκυθος. 238
putare & frondes ſtringere. 473
Pythius Apollo. 19
Pytho vnde. 18

R.

RAbbinorum ineptiæ in vocum Græcarum aut Romanarum origine. 446
Rambam, Rabbi. 415, 419
raptores, λησταί. 487
realiſtæ. 237
regalim, ſeu duo feſta vno anni τετράμηνα. 369
regeneratio. 346

reges

Reges diu ante vncti. 391
regnum quomodo delatum Domino. 391
requiſita ad S. ſtudia. 279
rerum diuiſio εἰς ἄπνοα & πνέοντα. 70. in eo Nonni indiligentia. ibid.
reſurrectio. de reſurrectione locus a Nonno de aſcenſione explicatus. 341
Rex, in Capitulis Patrum qui dicatur. 414
Rex & Meſſias confunduntur ſæpe. 391
ros. vox Orientis. 27
rubelli vini vſus in Oriente. 115,116,226
Rutgerſii laus. 236,250

S.

SAba, vox ambigua. 11
Sabaſius vnde dictus. ibid.
ſabbatum. καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε, &c. loci interpretatio. 401
ſabbatum magnum. 547
ſaccus patriarchalis. 144
ſacerdotes Chriſtiani, quia capitis angulos detondent, quomodo a Iudæis vocentur. 109
ſacerdotes, Leuitæ, Iſrael, quid. 331
ſacerdotes Moloch, chomerim. 448
ſacrificare & adorare. 151
Samaritanæ hiſtoria. 361
Samaritani & Iudæi. 414,417
Samaritani vnde ſuam deducant originem. 361. eorum cultus peregrinus. 366. mos, quantum ad originem ſuam. 364
Sammaël, malus dæmon. 14
Sanchuniathon, theologus ſcriptor Phœnicum. 31
Sara ſub chuppa. 359
ſatan vocis vſus. 399
Satyri vnde. 16,17
Scaliger. 280. 377, 502, 510, 518, 535, 536, 541, 543
ſcandalum quid. 474
ſcenæ Comicorum vnde ortæ. 539
ſcena paſtoralis. 538
ſchaddai, nomen ineffabile. 297
ſchecar vox Hebr. 148
ſchecina, quid. 188, 292, 293, 295
ſcina. 538
ſcopus huius libri. 531
ſcortatio & ſeruitus Samaritanis ab Iudæis obiecta. 417
ſcortatio Hebræis, Rabbinis, Thargumiſtis, quid. ibid.
ſcortatores, idololatræ. ibid.
ſcribendi ratio. 199
ſculptura vti Helleniſtis dicta. 504
ſear quid. 145
ſecina. 538
ſecum, cum corde ſuo. 403
ſeditio commune Chriſto cum latronibus intentatum crimen. 488
ſeirim dij, quales. 123
Semala, Semal, Semel, & Semele. 14

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

ſeniores populi, vti dicti. 194
ſeptenarij verſus Varroni, qui. 182
ſeptentrio, quid Hebræis denotarit. 20
Septuaginta interpretatio. 207 *fabula ac vanitas detecta nunc primum.* ibid. 208
Septuaginta interpretatio interpolata in loco Zachariæ. 516, 517
ſepulturæ ratio. 522, 524. *de ea lex Athenienſium.* ibid.
ſepultura & ſepulchrum Domini quale fuerit. 522, 524, 525. *Abrahami.* 522
ſequētia quæ dicātur Fabio. 41
ſeries, βίβλος. 271, 272
ſermo ἀνθρώπινος, *paraphraſeos prima virtus.* 239
ſermo Dei ad quem fit, Propheta. 432
ſerpens Moſis qualis. 128. *e quo ſuſpenſus fuit, vti dictum.* 353, 354
ſerpentes, οἰωνοί. 18. *antiquis, &, præ cæteris, Phœnicibus culti.* 19
ſervus Regis. 372
ſerui Iudæis qui. 414. *proprie per peccatum regnans.* 416
ſeruitus Samaritanis & ſcortatio obiecta ab Iudæis. 417
ſic. ſic vertice cœli conſtitit. Virgil. 362. ἐκαθέζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ. 361
ſica, μάχαιρα. 483
Sichar vnde. 148
Siculorum, Bœotorum, Syrorum, τὸ πλατυάζειν, *in quanam vocali conſiſtat.* 501
ſigna ab incredulis poſtulata vti vocentur Hebr. Chald. Helleniſt. 339
Silentiarius poëta elegans, notatus. 175
Simplex credit omnia. 416
Sin & Zin duo deſerta. 169
ſinear quid Hebr. 144, 145
ſiticuloſa Apulia. 368
Solis ſalutatio. 31
ſomnolentia. aduerſum eam munimenta. 95
ſoph-paſuc. 255
ſpecies & figura, oppoſita. 353
ſpiritus & anima pro ſe ipſo. 442
Spiritus S. de Dei filio, male. 127. *ex Patre quomodo.* 189. *ex Patre* πορεύεται, *ex Filio* λαμβάνει. 476. πατρῷος & γενετὴρ, *pleonaſmi Nonni.* 441, 477. Χριστοῦ σύγγονος *dictus.* 189. *locus quo abutuntur hæretici contra Sp. S.* 282. *locus alius prætermiſſus.* 249. *de eo Græcorum & Nonni error.* 468, 469
Spiritus ſanctus, id eſt, propheticus. 324
Spiritus ſancti donum ἀμεταμέλητον, *ac nihil minus quā* μεταστατικὸν ἢ ἀποστατικόν. 186. *præſentia conſtantiaq; eius quomodo Chald. dicta.* 187. *nomen proprium quod.* 202. *vis & inuaſio varijs modis expreſſa.* 323

ſpiritus ſuper aquas, baptiſmi typus. 76
ſpongia cruci appoſita in quem vſum. 512
ſtare, de ætate. 537. Hebræis de verbis intranſitivis. 543
Stoicorum diligentia in vocum notione. 206
Strato comicus. 106
ſtyli graphijque vſus olim Romanis prohibitus. 488
ſubſtantiæ Varroni quomodo dicantur. 49. earum diuiſio. ibid. 50
ſucca, ſcena. 538
ſudar, vox Syris vſitata. 444. & Hebræis. 444. 446. rei vſus in ſepultura Iudæorum. 447
ſudarium quid. 445
ſudra quid. 446
Suidas notatus. 89, 102, 131
ſumma genera. 50
ſummus, pro ſummate. 301
ſynagoga & templum confuſa a Nonno. 249, 420
Syrorum, Bœotorum, Siculorum, τὸ πλατυάζειν, in quanam conſiſtat vocali. 501

T.

TAbernaculum typus cuiuſnam. 147
targumin voce vt vtantur Iudæi. 233
Targumiſtæ. ad hos perpetuo reſpexiſſe Iohannem. 289
Tatianus antiquus ſcriptor. 126
tecupha Hebr. quid. 114
templa ſpiritus, conſtantiæ nota. 188
templi exercitus, ἡ τῶν ἀρχιερέων σπεῖρα. 194
templum Iudæorum quale 165
templum & ſynagoga confuſa a Nonno. 249, 420
tempus δίψιον. 368
tempus ἡνίκα ἐκπορεύονται αἱ ὑδρευόμεναι. 362
tempus intra paſcha & aſcenſionem quomodo dictum. 154
tempora. in Encæniorum errat Nonnus. 426
tempora Ioh. Baptiſtæ diuiſa ab euangeliſtis. 285
terra Iudæorum, domicilium dictum Domino peregrinũ. 138
tertia perſona pluralis verborum quomodo Helleniſtice vſurpetur. 473
teſtimonia Ioh. Baptiſtæ. 284, 285, 286
tetraplus Origenis. 208
Thammuz qui. 9
thaſi animalis color. 162
thenaa. 27
thea, ſiue theas quid. 15
Themiſtius, vetus paraphraſtes. 233
Theodoreti liber nondum editus. 495
theologia quid. 265
theomim voces quæ dicantur. 466

Theophylactus notatus. 428, 441
thirza, vox Hebr. 14
Thomas & Didymus. 329
Thomas inepte διώνυμος *di-ctus.* 438, 466
thraſones vnde. 137
thyades vnde dicta. 16
thyrſus vnde. 14
Thyſius. 269, 293, 294
tituli ſiue αἰτίαι *facinoroſo-rum.* 485, 486
titulus quid. 504
titulus crucis quare Prudentio dicatur tripictus. 199
tondere κυκληδὸν. 107. σφαιρηδὸν. 108. *capitis angulum. ibid.*
tonitru. 277. *tonitru,* φωνή. 455
traductio liberorum per ignem. 447, 448
Tragicorum licentia. 544, 545
tragœdia, lachrymoſum poë-ma. 8
transferre. Hieronymi conſi-lium de tranſlationibus. 247
tribus pro gente, Hebraiſm. 227
triclinium, Syris vſitata vox. 335
tripudium, in ſingulari ſignifi-catione. 227
tunica pellicea, & hirta. 143
tunica Chriſti talaris. 504. *eius os.* 506. οἶνοψ. 199

V.

VAde in pacem. 524
væ. 8
velum faciei Moſis, ſudra. 446
Ven quid. 31
Venus vnde dicta. 30. σωώδρομος *planeta ſolis.* 31
Venus. Libani. 29
vera menſura, id eſt, iuſta. 219
verba intranſitiua Hebræis ſtare dicuntur. 543
verba & voces Horatio quid. 57
veritas & figura, oppoſita. 353
veritas & gratia quid. 300
verſiones quid. 39
verſus bucolici. 251
verſus capitum, id eſt, comma-ta. 225
verſus λογοειδὴς *qualis.* 251
verſus ὁλοδάκτυλοι *Nonno fre-quentes.* 250. σπονδειάζοντες *Nonno vbique excluſi. ibid.*
verſus ſuppleti. de ijs iudiciũ. 248, 249, 250
verſuum diſtinctio haud neceſ-ſaria, neque ſuperſtitioſe obſeruanda. 263
veſpera & aurora Nonno con-fuſa. 502
veſtes ruptæ in flagellatione. 507
veſtis Eliæ, Iohannis, Petri, Pauli. 140, 141. *propheta-rum.* 142. τῶν μετανοούντων, *philoſophorum, Stoicorum.* 143. μετανοητικὴ, ἀσκητική. 145

vexil-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

vexillum, e quo ſuſpenſus ſerpens. 354
vicarius regis, vti dictus. 372
victima & λοιβή. 152
videre Deum, quid. 309, 310
virgo Euangeliſta. 411
viſionum diuerſæ ſpecies. 310
vitæ vox περιστρέφεται. 422
vitis creator a Iudæis ante cibum inuocatus. 337
vitulus ἐν γραφίδι factus. 538
vlulare. 7
vnctio Meſſiæ a priuatis inſtituta. 392
vnctio poſt cœnam vti dicta Rabb. 452
vnctio pro Regno & corona. 391 392
vnguenti caput, quid. 451
vnguentum capitis, quid. ibid.
vnguentum Regi quomodo illini ſolitum. 392
vniuerſum quid. 80
vocabula quid Varroni. 49
voces infinitæ origine Græcæ, Romanæ, Italicæ, Gallicæ, Hiſpanicæ, Syris, Chaldæis, Rabbinis, in vſu. 229, 446
vocum Helleniſticarum non ex Græco ſed aliunde petenda interpretatio. 210
vocum ac nominum conſideratio. 206
vox Dei, tonitru. 277. *teſtis Maieſtatis ſeu præſentiæ diuinæ.* 456
vrbes illuſtriſſimæ, κῶμαι dictæ. 435
vrbs ſacra, quæ. 400
Vtenhouius Nonni commentator. 1
Vt prouerbium antiqui dicit. 7
VVouvverius. 208

X.

Xylaloë. 519

Z.

Ziegleri error. 395
Zin & Sin duo deſerta. 169
Zupha Arabum. 513

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
458 K 129